

616

D63

✓

616
D-63

115

DISPUTATIONES
AD MORBORUM
 HISTORIAM ET CURATIONEM
 FACIENTES.
 QUAS COLLEGIT, EDIDIT ET RECENSUIT
ALBERTUS HALLERUS.
 TOMI SEPTIMI PARS I.
AUXILIA.

LAUSANNAE,

Sumptibus SIGISMUNDI D' ARNAY.

MDCCLX.
1760

БИБЛИОТЕКА
КИИВНЕБСКОГО
ГОС. МЕДИЦИНСКОГО ИНСТИТУТА

DISPUTATIONUM
AD
HISTORIAM
ET
CURATIONEM MORBORUM
PERTINENTIUM.
PARS SEXTA.
AUXILIA.

CCXXVIII

ABRAHAMI VATER
ET
CHR. GOTHOFR. SCHOENWALD
DE
CURATIONE PER EXPECTATIONEM.

Wittebergæ 1746.

P R O O E M I U M.

Prodit anno MDCXCV. Amstelodami tractatus, juxta exemplar Londinens. recusus, auctore Gedeone Harveo cui titulus est: Ars curandi morbos expectatione, item de vanitatibus, dolis & mendaciis Medicorum. In hoc, uti titulus indicat, & recensio in Act. Erud. Anno MDCXCV. Mens. Aug. p. 382. docet, Auctor, vulgarem morbos curandi modum acerbè perstringens, totus in eo est, ut ostendat, Medicorum vulgus nihil quicquam emolumenti agris offerre suis remediis, & cum nonnulli convalescunt, expectando, usque donec morbum natura vis fregerit, frustra sibi arrogare suisque medicamentis, quod expectationi & natura debetur. Et quapropter multi expectatione sanentur a Medicis, non paucos tamen ab illis quoque expectatione occidi contendit, dum exhibentur medicamenta irrita. Continuavit hunc suum laborem auctor, in alio tractatu Anno MDCC. promulgato, quem inscripsit: Vanitates Philosophiæ & Medicinæ, qui recensetur in Act. Erud. Anno MDCCCL. Mens. Octobr. p. 436. in quo, uti in precedente, errores varios, tam circa theoreticam & practicam Medicinæ partem, quam circa philosophiam naturalem commissos, notat. Non equidem penitus improbamus Auctoris laborem, multoque minus errorum, a vulgo Medicorum empiricorum commissorum, defensionem & patrocinium in nos recipimus. Attamen ille durius de quibusdam rebus sentire, & aliorum placita & hypotheses acriter perstringere, nec tamen meliora aut veriora substituire, nobis videtur. Ita in priori tractatu plerorumque morborum curationem expectationi, non medicamentis, deberi censet, & hinc in apparatus inquirat pharmaceuticum, magis ad pompam, quam usum comparatum, seseque irridet ineptas preparationes. In posteriori vero inquit, cum omnia simplicia non infallibiliter tollant morbum, tanta vegetabilium farragine supersedere, & paucissimis contentos nos esse posse. Ea de causa herbaria hortulanis magis necessaria esse, docet, quam Medicis, atque consultius esse, putat, pueros ablegare in sylvas & montium declivia, pro colligendis plantis, quam Medicos. Siquidem illi cum in finem eo excurrant, ut pecoribus pabulum procurant; hi vero, ut novam plantam acri incidi curent, immensa conscribant volumina, & Aldrovandi instar, varias bestias, pisces, aves, muscas &c. delinquant, nihil agendo, vitam terant. Idem illorum errorem notat, qui tussim & catarrhos a frigore derivant, cum nihil aliud sint, quam fermentationes. Ibidem in tussi purulenta commendat arcanum suum ex re vili paratum, quod mire faciat, ad ulcera totius corporis, tam interna, quam externa, abstergenda & consolidanda. Digestionem in ventriculo, a spiritibus animalibus igneis, per nervos sextæ conjugationis amplos, in stomacho

macchi cavitate hiantes, absolvi putat: cordi & arteriis nullam vim movendi sanguinem concedit, quin putat, hanc movere cor, eodem modo ac aër premens & repleus pulmones, eodem tempore comprimit aërem, in thoracis cavitate contentum, & diaphragma dilatat. Sensationis omnis subiectum primum non nervum, sed membranam esse dicit, adeoque visus subiectum tunicam corneam seu scleroticam esse, contendit. Iam nunc non addimus, quia hoc a scopo nostro alienum foret. In animo enim nobis est, in presenti de eo agere, quid sentiendum sit de cura morborum, qua sit expectatione, quam Auctor Medicis vitio vertit. Egit de hoc jam Wedelius in Exerc. Medic. Philolog. Cent. I. Dec. IX. Exerc. V. de expectatione Medica conscripta. Occasionem nobis dedit casus singularis aegre, gravissime & sine spe convalescendi, decumbentis, qua expectatione curata fuit.

C A S U S.

Puella IV. circiter annorum, ab incunabulis valetudinaria, adeoque tristes, morosa, & ad iram prona, Anni MDCCXLIV. autumnus, paroxysmo corripiebatur febrili, quo post aliquot horas remittente, insequente die febris immunis erat. Tertio die novus accedebat insultus, tertianarum more, frigore itidem ingruens, sed calor intensissimus secutus, ultra viginti quatuor horas durabat, & per aliquot dies continuabat, per intervalla incerta tamen remittens, tandemque in lentum mutabatur. Urina aegre erat densa, cinerei, ad nigrum vergentis coloris, cum sedimento mucoso graveolente, ex quo laudis orta est suspicio, labis aut corruptionis visceris cujusdam, si non praesentis, saltem imminens. Abdomen praeterea tumidum, inflatum ac durum erat, cum obstructione alvi, qua licet referata, tumor abdominis manebat, qui tamen emplastro carminativo Sylvii applicato, aliquantum minuebatur. Interea urgebat vehementer tussis, cum ejectione materiae viscidæ, accedebant vomitus pituitosi ac biliosi per intervalla, tandem etiam diarrhoea mucosa, calorque intestinus mordax reddebatur, cum emaciatione totius corporis, adeo, ut vix ulla spes vitæ & sanitatis superesse videretur, parentibus nil nisi mortem placidam filiæ optantibus, quæ finem morbo huic deplorato ponat. Nihil tamen fecius cura hujus febris lentæ tabificæ, quantum aegre, a medicamentis abhorrentis, morositas permittit, continuabatur blandis aperitivis, ad obstructiones viscerum abdominis referandas, e. g. Elix. propriet. alcal. Clauderi, liquore terræ foliatæ tartari, cum intermixtis laxativis ex rhabarbaro, nec non calori interno resistentibus, emulsionibus cum nitro antimoniato, materia perlata,

antihectico Poterii, itemque tinctura papaveris erratici, & similibus adhibitis. Omnibus autem, uti videbatur, incassum adhibitis, misera viribus exhausta, aegre vitam trahebat, nihilque medicamentorum, praeter tincturam nostram sulphuris vitrioli, quæ virtute anodyna, nervina & confortante singulari praedita, ad paucas guttas assumebat, a qua mire reficiebatur. Elapsis ita octo circiter septimanis, aegra de dolore lateris sinistri in pectore conqueri cepit, ad cuius causam detegendam, cum corpus denudaretur, occurrebat circa sinistram papillam, tumor inflammatorius, ovi gallinæ magnitudine, ad apertionem jam maturus. Variis opus fuit persuasionibus, antequam aegra permetteret, ut chirurgus manum tumori admoveret, quo factò, apertio ope lancettæ, in linteo occultatæ, peracta est, unde insignis materiae purulentæ, sanguine permixtæ, quantitas effluxit. Abscessus ita apertus, oh materiae exeuntis copiam, metum primum excitavit, ne forte cum cavo pectoris communicaret, curamque difficilem redderet, sed injectionibus balsamicis tractatus, post tres aut quatuor septimanas consolidabatur, interea etiam, prout materia imminuebatur, calor & febris sensim remittebat, tandemque cum omnibus symptomatibus cessabat, & ita nostra, contra omnem spem & opinionem, cum sanitate in gratiam rediit, vires mox recuperavit, atque corpore bene nutrito & hilari animo praedita, optime nunc valet, nec ab illo tempore quicquam incommodi sentit.

T H E S. I.

Organa primæ digestionis, seu ita dictæ primæ viæ, uti præparationi alimentorum, e quibus succi reliqui corporis generantur, inserviunt, ita plerorumque morborum interiorum fons & origo existunt, utpote qui a cruditatibus ibidem generatis, si non oriuntur, certe augentur & exacerbantur. Vitium enim primæ digestionis, uti dicitur, non corrigitur in secunda, quia chylus corruptus & vitiosus, non alium, quam talem sanguinem generat. Hic per univèrsum corpus motu circulari circumactus, in visceribus per vasa minima difficulter transit, impuritates ibidem deponit, & obstructiones vasorum inducit, atque secretiones ibidem perficiendas, imminuit & vitiosas reddit. Fit hoc eo facilius in locis, per quæ sanguis crassior fertur, ac ob situm canalium vehementium specialem, alias tardius movetur. Inde est, quod adeo frequentes observentur obstructiones in hepate, quod sanguinem pro secretionem bilis, potissimum a trunco venæ portæ recipit, qui non tantum in transitu, per vasa mesenterica in canali

Morbi
sunt &
vigo.

canali alimentorum, & in liene, lympham copiosam perdidit, & in ramificationibus venæ portæ, per hepar distributis, centies & septuagesies septies tardius movetur, quam in trunco arteriæ mesentericæ, uti hoc docet, & ex comparatione diametri vasorum demonstrat *Jacobus Keil in Anglico suo tractatu of animal secretion. pag. 42.* Nemini hoc mirum videri potest, qui novit, sanguinis in circuitu vitali constituti, tantam esse motus velocitatem, ut minimum ducenties cursum per corpus quotidie absolvat. Recte igitur *Stahlius* venam portæ in *Dissertatione sua*, Portam malorum appellavit. Læsa enim secretionem bilis, cruditates in canali alimentorum augentur, quia ab hac cum succo pancreatico, in intestino duodeno concurrente, pendet chyli secretio, ac a scoriis secretio, harumque per alvum exclusio. Ecquis omnia, ex vitio horum humorum pullulantia mala, enarrare poterit?

T H E S. II.

Febris tertiana in continuationem lentam tabificam mutatam, ratio.
QUANDOQUIDEM in nostra, impuritates viscidæ ac pituitosæ non tantum primas vias occuparunt, sed iisdem etiam universa massa sanguinea repleta fuit, adeoque sufficiens fomes, ad calorem febrilem alendum, adfuit, febris sub schemate intermittens ingruens, mox in continuam, eamque lentam mutata est. Hæc non phthisica aut hecticæ dici potest, quia nullum adfuit ulcus pulmonis, vel alius visceris, sed lenta tabifica aut cachectica appellanda, cujus sedes radicalis & primaria, in cruditatibus primarum viarum, & obstructionibus viscerum abdominis fuit. Frequentius, ac vulgo creditur, hi morbi inter se confunduntur, ægrique, ob perversam curam adhibitam, pereunt. Notatu dignissimum exemplum in *Ephemer. Germ. Decur. I. A. VI. observat. 6. a Langelotto* recensetur de Joanne Friderico, Principe Holstatiæ & Archi-Episcopo Bremensi, qui cum ex tussi continua & sicca contabesceret, a Medicis pro phthisico habitus, adeoque omnis cura in everrendis sanandisque pulmonibus collocata fuit, sed post mortem, in sectione instituta, pulmones præter omnem opinionem, intemerata substantia, salvi reperti fuerunt, ast, quod minus crediderant, ventriculum tam male affectum reperere, ut facile iis fidem fecerit, omnem ab eo mali causam subortam fuisse: tantam nempe putredinem conceperat, ut etiam ad levem contrectationem, in squamas & membranas abiret. Propterea *Lentilius in Parallelsimo ad Dec. I. Annum VI. & VII. collecto*, qui in *appendice doctorum Ephemeridum ad Dec. III. A. VII. & VIII. pag. 120.* habetur, prudenter monet: Quid? Si frequenter affectus ventriculi Medicis, sub phthiseos schemate, imponerent? Imo, quid? Si phthiseos etiam ipsius ortus ventriculo sæpe deberetur? Affert hac de re testimonia aliorum celebriorum Medicorum, & sigillatim verba *Hoffmanni*, quæ habentur in scholio ad observatio-

nem

nem XXI. Cent. 3. *Poterii pag. 300.* adducit: *Frequentius phthisis fit a visceribus abdominis obstructis & induratis, nullo vitio principaliter existente in pulmonibus.*

T H E S. III.

HIS in casibus, ubi vitium potissimum hæret in primis viis, omnem fere paginam absolvunt vomitoria, aliaque evacuantia, quæ in phthisi pulmonali perfecta non admittuntur. Vomitoria quidem momente *Doleo in Encycloped. pract. L. II. Cap. 4. p. 309.* in phthisi semper existunt suspecta, si vero certissime constat, viscera esse haud infirmiora, aut pulmones corruptos, nullum præcessisse sputum cruentum, sed tantum ventriculum humoribus peccantibus, præsertim biliosis turgere, nausæ & vomendi dispositionem adesse, tunc illa aliis evacuantibus palmam præripiunt, modo vires ferant, aliæque circumstantiæ non prohibeant, alias hæc, ob rupturæ vasorum pulmonalium aliorumque symptomatum metum, minus tuto adhibentur. Hac admonitione & cautela omnino opus est, ad deterrendos imprudentes & incautos, ne abutantur in similibus casibus vomitoriis, quæ peritissimi & exercitatissimi practici, non nisi adhibita singulari circumspectione, & circumstantiis omnibus probe ponderatis, & inter se collatis, in phthisicorum cura facile in auxilium trahunt. Nihilo tamen secius testimonia probatissimorum practicum confirmant, illa in phthisi etiam pulmonali imminente, ac jam tum incipiente, imo jam præsentem hæmoptysi, proficua fuisse. Ita *Lindenius*, *quisquis tabem*, inquit, *felicitè curare vult, statim ad vomitoria accedat, ubi tussis, nondum tamen ulcus, & quamvis incipiat quodammodo, & excretum sit aliquid sputi purulenti.* Assentitur *Hartmannus in pract. chymiatr. p. 81.* ubi hæc verba habet: *In incipiente tabe a destillationibus acerbis, vix dici potest, quantum vomitiones præsent.* Et paulo post, *quodsi nihilominus exulceratio ipsius pulmonis, quæ exquisitam phthisin constituit, suborta fuerit, si recens extiterit, vomitiones multum juvant, ad mundificationem, & pectoris saburram sublevandam.* Notabile exemplum vomitus, hæmoptoico salutaris, habet *Paulinus in obs. Med. phys. select. & curios.* quod reperitur in *Append. ad A. V. Dec. II. Ephemer. Germ.* ubi idem *observ. VI.* narrat, fuisse patrem Jesuitam, multis abhinc annis hæmoptoicum, qui propterea nihil magis, quam emetica averfatus est. Huic ille aliquando pulverem laxativum, ex gialappa, cremore tartari & rhabarbaro præscripsit, a quo iste, statim ab hausto cum jusculo pulvere, quatuor terribiles vomitus maxime glutinosos expertus est. Perterritus hac re Pater, subito Medicum vocari jussit, qui miratus inversum naturæ ordinem, quietem tantum imperavit. Aeger etiam elapsa hora, post somnum surrexit, quæsitit secessum, & virtutem pulveris

ex

ex voto sufficientem deprehendit. Monstravit idem schedulam aliis Medicis, qui ad unum omnes affirmarunt, nihil emetici adpersum, igitur solius naturæ opus esse. Sed Paulinus alia suspicans, abiit ad Pharmacopœum, rei veritatem indagaturus, cui subito puer Pharmacopœi factus est, in eodem mortario eapse hora contritum tartarum emeticum & scammonium sulphuratum, cujus atomi aliquot, pulveri laxativo admixti, saburram istam eliminarunt. Addit ille, dici non posse, quam speciose postea ipsi dictus Pater deprædicavit salutarem hunc vomitum, serio addens: se nunquam melius valuisse, quam tunc, nec ab illo die passum esse hæmoptysin. Non opus est, plura aliorum afferre testimonia, quia aliquoties effectum vomitoriorum salutarem, in casibus similibus, ipse expertus sum. Fuit inter alios in domo mea Medicinæ studiosus, qui facie pallida & corpore macilento præditus, per integrum fere annum tussi continua, modo sicca, modo humida laboraverat, cum excretionem materie viscidæ, cui stricæ atque grumuli sanguinei admixti erant. Ad hanc sedandam, quoniam pectoralia varia adhibita, nihil quidquam valebant, ægerque præterea nãusea, conatu vomendi cum doloribus capitis affligebatur, quasi coactus, vomitorium propinavi, sed ob debilitatem ægri, tantum scrupulum unum rad. Ipecacuanhæ in infuso adhibui: & quoniam æger ab ejus usu melius habuit, post aliquot septimanas eundem pulverem ad drachmam dimidiam repetii. Ab utroque horum pulverum, salutarem illum effectum æger percepit, ut per duos adhuc annos nobiscum vivens, a præcedentibus symptomatibus liber, corpore melius nutrito & vegeto gaudens, bene valeret, tandemque summis honoribus ornatus, sanus abhinc discederet. Vir alius per plures annos asthma, tussi pituitosa, accedentibus subinde sudoribus nocturnis, afflictus fuit. Huic nos sæpius, ex variis indiciis concludentes, cruditates biliosas in primis viis hæerere, vomitorium commendavimus, cui consilio tamen ipse nunquam aures præbere voluit, quia ob emaciationem corporis, se perfecta phthisi laborare credidit. Aucto vero dolore dextri hypochondrii, & accedente fluxu alvi cruento, hepatico dicto, ac urgentibus simul conatibus vomendi, cum appetitu prostrato, vomitorium tandem admisit, cujus usu quidem quodammodo fatigatus, sed posthac mire sublevatus fuit, & nunc melius valet. Eandem utilitatem vomitorii, in cive hujus urbis honesto, experti sumus, qui sibi aliisque perfectus phthisicus videbatur, sed usu emetici blandi a tussi ferina liberatus, fluxu hæmorrhoidum superveniente deinceps, nunc melius habet. Tantus est fructus vomitoriorum, in tempore, sed caute & circumspecte exhibitorum.

T H E S.

T H E S. IV.

REvertimur nunc ab hac digressionem ad ægram nostram, in qua effectum vomitorii, teneritate ipsius ac metu parentum prohibiti, experiri non potuimus. Resarcivit tamen hunc defectum natura, & medicamentis aperientibus & abstergentibus, blandisque laxantibus excitata & adjuta, partim expectoratione per tussim, partim vomitionibus & diarrhœa sponte ortis, ingentem cruditatum biliosarum & pituitosarum saburram expulit. His quidem circumstantiis parentes perterriti fuerunt, quia ægra illis dejectionibus valde debilitari visa est, adeo, ut omni convalescentiæ spe abjecta, obitum filiolæ non tam expectarent, quam optarent. Nihil tamen fecius excluso sic successive fomite febrili, ex primis viis, natura ad se rediit, ut liberius agere, atque reliquias morbi, per universam massam sanguinis dispersas, critica translatione, per abscessum in pectore excitatum eliminare valeret. Analogum fere casum, phthiseos veræ pulmonalis, solius naturæ ope curatæ, relatum legimus in *Dec. III. Ephem. Germ. A. V. & VI. obs. 49. pag. 103.* Juvenis nempe novendecim annorum, lanionis opificium exercens, a nimia gestatione & attractione boum, incidit primum in sanguinis, deinde puris sputam, hinc in phthisin & febrem hecticam, cum totali emaciatione & absumptione, non tantum adiposæ, sed etiam carnosæ substantiæ. Post usurpata incassum diversissima medicamenta, per annum dimidium, postquam se indies debiliorem sensit, rejectis omnibus, satis se cedere velle decrevit. Sepositis medicamentis, excretio remisit, aucta spirandi difficultate; donec tandem de intensissimis doloribus pectoris, ad instar carbonum ignitorum adurentibus, conquestus fuerit, tandemque in parte dextra, intra primam & secundam costam spariam, ad suppurationem, sine omnibus adhibitis medicamentis, perventum est, & sua sponte prorupit ulcus, per quod ingens saburra materie putridæ & sordentis prodit, quod per aliquot dies continuavit, quo facto, mundificato & consolidato ulcere, tussis totaliter evanuit, bene nutrirî incepit, & per duos annos secutos de nullo conquestus est, colorem floridum præ se tulit, & in omnibus bene valens, a natura curatus ex phthisi, optata potitus est sanitate.

T H E S. V.

EJusmodi subitanea, quæ interdum in morbis gravioribus contingit, mutatio salutaris, a Medicis crisis appellatur. Diversimode tamen hæc vox ab auctoribus accipitur, tum alii eadem intelligunt ipsam noxiorum e corpore excretionem, alii morbi solutionem, alii ipsius naturæ motum & pugnam cum morbo, alii etiam iudicium Medici.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

B

dici,

Morbi solutio critica in nostra ægra.

Crisis quid sit.

dici, quod hic de eventu morbi ex circumstantiis format, & formare debet, unde dies critici judicatorii dicuntur. Differt autem crisis, quia interdum evacuatio materię morbificę, per vias patentes contingit, & perfecta vocatur, interdum vero ista ad loca externa ignobiliora translata, abscessus generat, quę crisis imperfecta audit. Prout autem differunt homines ratione climatis, temperamenti, ætatis, vitę generis, ipsique morbi, eorumque causę, ita etiam variant crises & evacuationes criticę, & fiunt modo per has, modo per illas vias. Siquidem in aliis contingunt vomitus, vel diarrhęe, in aliis per hæmorrhagias, sudores, salivationem, diurisen, materia morbifica e corpore eliminatur, contra in aliis exanthemata & abscessus oriuntur.

T H E S. VI.

Crises fiunt etiam hodie in regionibus nostris.

Fuerunt haud pauci inter Medicos, tam antiquiores, quam recentiores, qui crises omnes aut plane negarunt, aut nostro saltem Climates denegarunt. Hos inter eminent Helmontius qui in *Lib. de temp. p. m. 602. § 52.* inquit, nusquam fit crisis, ubi Medicus artis luxuarius, morbum ante crisis expectationem sustulit. Boni ergo & fidelis Medici est, negligere crises. Negari equidem non potest, adeo frequentes & perfectas, in nostris regionibus, non observari crises, ac olim in Gręcia, quarum accuratissimus observator extitit Hippocrates, quemadmodum ejus scripta testantur. Hujus rei varię ab auctoribus enumerantur causę, imprimis differens aeris atmospherici constitutio, diversa victus ac vivendi ratio, indeque pendens humorum constitutio, interdum etiam perversa medicatio. Monet propterea Bagliv. *prax. L. II. c. 12. §. 4.* *Mirari desinent practicantes, si hodie nec frequenter, nec perfecte succedant crises, uti olim in Gręcia, quia illi, vel Gręcarum legum ignari, vel obrectatores, a principio morbi, ad declinationem usque, purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, spirituosis, aliisque imprudenter & intempestive exhibitis medicamentis, fere consueverunt agrotantem, ideo impossibile est, ut humores, per tam diversas remediorum seditiones distracti, ad critica despumationis negotium stato tempore disponantur, sed assiduis confusionibus agitati, loco criseos perfectę, in metastases præternaturales desinant, atque hac de causa criseos, nec dierum criticorum, nec aliorum demum naturę motuum regulas, ab antiquis traditas, in febribus observabimus.* Nihil fecius crises adhuc perfectas, cum sufficienti evacuatione, potissimum in hominibus plebejis, rusticis, & populari victu fruuentibus, & qui neque inordinata vitę ratione, neque affectuum impetu, sanguinis massam impuram reddiderunt, & parum medicamentis utuntur, testatur laudatus Hoffmannus *loc. cit. §. 10.* ubi integrum catalogum habet morborum, non tantum acutorum, in quibus frequentiores observantur, sed etiam chroni-

chronicorum, quos crisi solutos fuisse, diuturna sua experientia confirmavit. Conf. etiam B. Parent. *Semiot. de crisis.* Non opus est, plura afferre testimonia, quia noster casus exemplum criseos, in morbo chronico peractę, sistit.

T H E S. VII.

Horum eventuum salutarium, causa principalis est natura, quę sæpe sola, absque Medico & medicamentis, curam perficit, cum contra Medicus sine illa, aut eadem invita, nihil agere possit. Agnovit hoc jam suo tempore Hippocr. qui *L. VI. Epidem. Sect. V.* naturas morborum medicos appellat, & *Lib. de leg.* inquit: natura repugnan-
te, irrita sunt omnia. Propterea tamen nullatenus existimandum est, Medicum nihil agere posse ac debere, ejusque nullas esse partes in curatione morborum, uti quidam putant, de quõ inferius videbimus. Contrariam sententiam fovit ipse Medicinę parens, qui *Lib. de diata* ita loquitur: Ars medica ab eo, quod molestum est, liberat, & id, ex quo quis ægrotat, auferendo, sanitatem reddit, idem & natura per se facere novit. Plenius rem explicat Galenus *de Constat. art. med. c. 12.* Natura, inquit, & Medicus eorum, quę corpori bona sunt, auctores existunt. Sunt tamen naturę alia, alia Medicis negata & concessa. Naturę quidem impossibile est, os ita contractum, ut ejus partes a nativa sede aberrant, membrumque distortum sit, corrigere & confirmare, quod Medicis possibile est. Quemadmodum & luxatum Medicus reponere potest, natura non potest; contra cavum ulcus carne replere, natura potest, Medicus non potest, sicut ex femicoctis & crudis aliquid concoquere. Sed in his Medicus naturę famulatur. Hoc igitur sensu Medicus naturę minister dicitur, quod tamen ita accipiendum non esse, quasi Medicus sit naturę mancipium & servus, qui semper & ubivis ejus ductum sequi necesse habeat, potius Medicum genuinum & prudentem sapissime & in plerisque morbis, magistrum, dominum, directorem & Præsidem naturę agere, ipsam ducere, flectere, imo haud raro vi quasi & armis cogere debere, peculiari Dissertatione, *de Medico natura Domino* erudite conscripta clariss. Heister demonstravit. Patebit hoc etiam ex iis, quę in posterum dicenda sunt.

T H E S. VIII.

An te omnia nunc disquirendum erit, quid sit illud ens, quod naturam vocant Philosophi, Physici atque Medici, eidemque tot stupendos effectus adscribunt. Huic vero quęstioni cardinali decidendę non sufficit angusta dissertatio. Adeo intricata enim & difficultatibus

Crises causa primaria est naturam adjuvantes, Medicus & medicamenta.

Natura quid in genere sit philosophis.

bus implicita est, ut ad hanc usque diem, de ea nondum conveniat inter naturæ mystas. Horum antiquissimi ethnici, lumine revelationis destituti, Deum cum creatura confuderunt; alii Deum naturam naturantem dixerunt, eumque naturæ naturatæ, quæ hujus universi est compages, opposuerunt; alii mundo animam tribuerunt, quæ teste *Chauvino in Lex. philos.* a nonnullis informans dicta est, quod tanto corpori addita, vastissimum animal perficiat, & tot diversarum naturarum partes sociabili nexu copulet. Multi specioso atque magnifico titulo hanc naturam ornarunt, & spiritum universi, principium hylarchicum, architectonicum, vim plasticam, cosmetorem, archeum, principem rectorem vocitarunt. Examen hujus rei susceperunt duo insignes viri, *Boyleus in tract. de ipsa natura*, & *Sturmius in philos. elect. Tom. II. Disp. IX. de naturæ agentis Idolo.* Huic ultimo inprimis se opposuit *Schelhammerus in Tract. de natura, sibi & Medicis vindicata*, ad quem *Sturmius* respondit *loc. cit. Exercit. XVI. de natura sibi incassum vindicata*, sed iste reposuit *Tractatum novum*, cui titulum dedit, *natura vindicata vindicatio*. Acriter & subtiliter inter summos viros disputatum est, de hac materia, sed angustæ dissertationis limites non concedunt, plura in hanc rem addere, potius lectorem ad illos amandamus. Nobis in præsentis sufficit notasse, priores illos duum viros naturam rerum nullatenus negasse, sed saltem monuisse, illam recte explicari debere. *Sturmius* ergo nihil aliud intelligi vult, quam æternam naturæ legem, quam Creator omnibus creaturis indidit, qua omnes, pro viribus concessis, ad finem, a Creatore intentum agunt, qua in re *Schelhammerus* ipsi non sit contrarius. Affert ideo *Sturmius* verba *Sydenhamii*, quæ *Schelhammerus* etiam citavit, & egregia vocavit, quod rem suam egregie & explicent & confirmant. *Ego, sic habent verba illa, quoties naturam nomino, toties causarum naturalium complexum quendam significari volo, quæ quidem cause, brutæ licet, atque omni consilio destituta, non tamen sine summo consilio reguntur, dum suas quæque operationes edunt, suosque exequuntur effectus. Nimirum supremum illud Numen, cujus vi producta sunt omnia, & a cujus nutu pendent, infinita sua sapientia sic disponit omnia, ut ad opera destinata, se certo quodam ordine accingant, neque frustra quidquam molita, neque nisi quod optimum est, ac toti rerum fabricæ, suisque privatis naturis maxime accommodum, exequentia. Perinde ac automata, non pro suo, sed artificis consilio moventur.*

T H E S. IX.

Natura
humana
non est ens
intellectus

Sufficiant hæc de natura hujus universi adduxisse. Accedimus ad hominem, qui ejus pars est, ut videamus, quid sit natura humana, quam perpetuo in ore habent Medici, cuique tot effectus tribuuntur.

untur. Medendi scientia, teste *Celso in Præf. L. I. de Medicina*, primo sapientiæ pars habita est, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit. Medici etiam omni tempore philosophiam coluerunt, & philosophorum sui ævi placita, uti olim, ita ad hunc usque diem assumpserunt, & in suum usum verterunt. Qui ergo aliter fieri potuit, quam ut isti talem in homine statuerent naturam, qualem Philosophi huic universo assignarunt? Tribuerunt propterea antiquis temporibus homini, tale principium spirituale & intellectuale, quod particulam animæ mundi crediderunt, unde homo microcosmus dictus est. Nota sunt inter Medicos nomina, *Archei*, *Microcosmetoris*, *Cardimelech*, & alia nihil significantia. De hujus principii existentia non disputabimus, sed respondemus cum *Sturmius Exercit. IX. c. 3. p. 395.* Quodsi Macrocosmus ille, sive superior mundus, immense vastitatis, hujusmodi natura plastica, sive agente immateriali, Deo subordinata, carere potest, quæ major erit necessitas, ejus introducendæ in microcosmum, sive mundum hunc sublunarem. Adest tamen in homine anima spiritualis & rationalis, quam ideo multi ex recentioribus Medicis loco archæi substituunt, eique non tantum actionum voluntariarum, uti par est, sed etiam involuntariarum directionem tribuunt. Notanter dicimus directionem, quia nequaquam ex eorum numero esse volumus, qui hodie omnem animæ, propterea quod est spiritus, actionem in suum corpus denegant. Ejusdem etiam operationem, in actionibus naturalibus & vitalibus perficiendis, non penitus excludimus, quia est principium vitale, sine quo vita continuari nequit, sed imperium in has, earumque directionem, negamus ac pernegamus. Anima enim sua vi cogitandi & voluntate, ne unicum pulsus cordis & arteriarum, aut motum peristalticum ventriculi & intestinorum cohibere valet, utpote qui necessitate mechanica, eadem nesciente & invita, peraguntur. Quæ vero alterationes & turbationes harum motionum, a gravioribus animi pathematibus contingunt, consensui nervorum, e cerebro egredientium, tribuendæ sunt. Anima igitur nec secretionum, nec excretionum negotium dirigere potest, adeoque etiam crises non perficit, neque morbos curare dici potest. Quam ob causam natura appellari nequit, imprimis quia hoc pugnat cum recepta hujus vocis significatione, & usu quotidiano. *Toto enim die*, monente *Heistero* in supra laudata *Dissert. de Medico natura domino §. 14. dicimus & audimus, hunc vel illum hominem vegeta & robusta gaudere natura; hunc hominem naturam robustam servasse, alias morbum non superasset, aut ex hoc vel illo morbo evassisset: E contrario de alio dicitur, quod ob imbecilem naturam perierint, & hoc aut illud perferre nequeant.* Quomodo hæc de anima dici & intelligi possunt? Hoc sensu etiam notio naturæ ab antiquis

Medicis accepta est, sicut ex loco *Celsi*, inferius adducendo, patebit.

T H E S. X.

*Noxa
hujus hy-
pothesis in
theoria
Medica.*

Dici non potest, quot & quanta inde damna ad studium Medicum, tam in theoria, quam in praxi redundant, quia hac doctrina tirones Medicinæ abstrahuntur, quo minus fundamenta artis, ut par est, ponant. Quandoquidem enim audiunt, animam seu naturam, morbos & symptomata excitare, eosque iterum curare, criticas evacuationes perficere, novas & ignotas vias, pro evacuanda materia morbifica, excogitare, hinc studium anatomicum & physicum, ut superflua, posthabent, de causis morbificis earundemque agendi modo, non sunt solliciti, de rationibus symptomatum reddendis ne quidem cogitant, quia hæc omnia a nutu animæ pendent. Medici quidem huic sententiæ addicti, videri nolunt, quasi corporis structuram negligerent, sed nomine Organicorum Mechanicis se opponunt, at in explicatione phænomenorum, ne verbo machinæ corporis mentionem faciunt. Ne vero injurii in illos videamur, ipsos auctores audiamus. *Goblius* in historia morbi *Lichtscheidiani*, quæ habetur *Vol. III. Dec. I. Act. Berolin.* exponit symptomata, tanquam signa vomitæ in pectore generate, quorum refert ineffabiles cruciatus & horribiles vellicationes, quos æger in corpore sensit, & addit: *Notabile est, nil nisi caput solum ab his doloribus intactum mansisse.* In nota subjecta, rationem redditurus hujus phænomeni, his utitur verbis. *Omnes possibiles debili saltem parti provida fert natura. In defuncto viscera secundæ cavitatæ, & imprimis pulmones debilitatibus semper fuerunt obnoxii, quare stasibus humorum, maxime lymphalium & salivalium, per tempestivas congestiones resolutorias prospicere voluit natura, & circa has partes occupata, altiora neglexit.* En nobilem theoriam, ad explicandas symptomatum rationes. Defectus dolorum in capite, tribuitur negligentia & incuria animæ alibi occupatæ. Sed obsecro! Dic mihi, cur non provida tua natura, novas invenit vias, per quas empyema, per quatuor annos (sat spatii ad deliberandum,) in thoracis cavitate gestatum, expellere potuisset? Ita enim non opus fuisset paracentesi, a Chirurgo, ex *Gohlis* sententia, temerarie magis, quam rationaliter, adeo feliciter tamen instituta, ut viri vita per quatuordecim annos prorogata fuerit, & iste munia sua necessaria obire potuerit, qui ante apertionem factam per quatuor annos misere vitam degens, interdum in sella, noctu vero in lecto, sedere & tussire cogebatur, & propterea muneri suo se jam abdicaverat. Quadrant hic verba *Bergeri nostri* in *Dissert. de laude febris merito suspecta*, quæ habentur §. 15. p. 26. *Si qua animæ providentia est, per quam futura prospicit, antequam eveniant, quis non, loquitur hic de febre,*

bre, seram nimis & tardam animæ, conservationi corporis intenta, curam & providentiam jure accusandam censeat, quod non in tempore, tutoque nascentem adhuc materiam, in ipso ortu, & antequam incrementum capere atque nocere possit, antevertat & præveniat, sed natam, & corpori penitus jam insidentem, partibusque illius corruptionem inferre aptam, imo promptam & paratam, animamque adeo quasi provocantem, aggredi demum, ejusque mali expellendi causa, & conservandi corporis gratia, tantis motibus & sibi ipsi negotia facere, & in propria corporis sui viscera se vivere, hac sua horribili vigilantia curare malit. Hactenus ille. Pergo ad aliud ratiocinium, ejusdem cum præcedente farina. Prodiit *Herbipoli Anno M DCC XXII. Dissert. de natura sana in corpore ægro, in qua auctor symptomata febrilia §. 19. exponens, appetitus deficientis rationem redditurus, ita loquitur: Certe naturam & ejus conatus semper veneratus, sepe mecum cogitavi, cur in febribus primum, quod ajunt, symptomata sit, prostratus appetitus, & rerum fere omnium esculentarum nausea, carniæ præcipue aversio? Ubi tandem licuit deprehendere, hanc passivam non esse, sed activam, & a natura, quæ appetitum interim suspendit, cum indecens esset, eo tempore multis naturam cibi, præcipue carnibus facile corruptibilibus onerare, quo illa unice circa coctionem & ejectionem materia morbifica occupata est.* Sed si anima appetitum suspendere potest, die fodes, cur id non præstat in quartana, pica, bulimia & cynorexia, aliisque similibus affectibus, aut potius tempore annonæ caritatis, ubi fame pereundum est hominibus? Sed venter caret auribus. Dicis, obtestor te, quid facies, ubi appetitus præter naturam prostratus, sui restitutionem & confortationem postulat? Quibusnam persuasionibus naturam tuam eo adduces, ut appetitum reddat? Estne hoc in plena luce cæcutire velle?

T H E S. XI.

EX hac erronea theoria, necessario fluunt errores quamplurimi in praxi. Qualem enim indicationem formabit talis Medicus; quomodo, & quibus remediis, morbo & symptomatibus, obviam sit eundem, quia omnia ab anima pendere credit, in quam tamen medicamenta agere non possunt. Hinc isti de medicamentorum operatione, ac modo agendi solliciti non sunt, ac propterea vires medicamentorum explorare, supervacaneum esse ducunt, quia non Medicamenta, sed animam morbos curare, persuasi sunt. Placet hic afferre, judicium *Hoffmanni*, quod habetur, *loc. cit. Tom. III. Sect. II. cap. 3.* ubi de medicamentorum viribus & causis ignorantia earum agens §. 7. pag. 458. ita loquitur: *Et nostro jam ævo prodeunt, qui hæc omnia rejicientes, afferunt: aliam esse actionem medicamentorum & corporum physicam, juxta physica principia explicabilem, aliam vero medicam, ad vivum corpus relatan.*

*Et in
Praxi.*

tam. At licet nemo unquam negaverit, vivo, non mortuo corpori offerenda esse medicamenta, in obscuro tamen evolendum manet, quomodo hæc agant in corpore vivo. Et licet porro contendant, per vivum corpus intelligendum esse corpus, principio interno activo, motus & omnem quoque medicamentorum actionem ad arbitrium, & moraliter certum in finem dirigente, instructum, eaque propter supervacaneum penitus censeant illum conatum, quo principia & modus agendi remediorum investigantur: hæc tamen omnia sunt mera supposita, quæ nulla firma demonstratione nituntur, nec etiam quicquam utilitatis ad rationalem therapiam conferunt, ut potius cæcæ Empiriæ apprime faveant. Ex illo fundamento itaque Medici, his principiis innutriti, expectando salutares naturæ conatus, curam morborum eidem relinquunt, ac parum, vel nihil medicamentorum adhibent. Ridiculum, quod de tali medico nobis narratum est, qui ipse tumore inflammatorio in crure, gangrænam minante, laborans, curam omnem neglexit, imo cataplasma, suafu alius Medici applicatum, post hujus discessum abjecit, ratus, naturam, quæ hanc viam sibi elegerit, etiam absque medicamentis affectum esse curaturam. Quomodo vero aliter agere potuit, quia vi hypotheseos, credidit, animam salutari intentione optimam elegisse viam, per quam noxium expellat. At enim vero, suntne omnia naturæ ita dicta molimina bona & salutaria? Distinguunt enim Medici rationales inter excretiones criticas seu salutares, & symptomáticas, quæ nil juvant, sed ægro molestiam creant, nec morbum tollunt. Docent ideo, circumstantias omnes circumspicte esse ponderandas, utrum illa phænomena, quæ in morbis contingunt, cum morbo ipso & causis morbificandis, itemque cum temperamento & constitutione ægri convenient? Ideo etiam in evacuationibus, materiæ excretæ quantitatem, qualitatem, nec non tempus & loci aptitudinem attendi, & cum viribus ægri comparari debere, præcipiunt, ut quid bonum sit & criticum, vel noxium, innotescat. Ex his Medicus ratione & experientia instructus format indicationem, quid agendum, vel omittendum sit, & prout indicantia variant, excretionem bene & tranquille succedentes permittit, languentes excitat, impeditas promovet, nimias vero coercet, ad loca incongrua tendentes, aliorum ducere nititur, & naturam deficientem debitis remediis roborat & restaurat. Sed qualia tu formabis indicantia, qui omnia animæ adscribis, quibusnam remediis eam errantem in viam reducere, languentem confortare poteris?

T H E S. XII

Natura
humana
est mecha-
nica cor-
poris fa-
brica.

R ECTIUS igitur nobiscum sentiunt, qui nullam aliam in corpore humano agnoscunt naturam, quæ sit secretionum & excretionum, adeoque crissum causa, quam machinam hanc, ex partibus solidis ac fluidis

fluidis compositam, a quarum mutua in se invicem actione, omnes istæ motiones, necessitate quadam mechanica, secundum æternas motuum leges, a Creatore impressas, peraguntur, ut nullo alio principio intelligente, cogitante & dirigente opus sit. Sæpius laudatus Hoffmannus loc. cit. Tom. III. Sect. II. c. 1. §. 4. mentem suam hac de re ita explicat: Per naturam corporis humani, quæ secundum Hippocratem omnis sermonis & ratiocinationis in Medicina principium esse debet, nihil aliud intelligimus; quam progressivum & in circulum abeuntem sanguinis, & omnis generis humorum motum, a cordis & vasorum, quibus fluida continentur, aliorumque solidorum motu contradictorio & dilatatorio reciproco, dependentem, quo solidorum & fluidorum decenti motu, tam partium utilium, & quæ in usum retineri debent, continua secretio, quam etiam varie indolis inutilium, per convenientia emundatoria & cribra, excretis perficitur. His motibus recte & ordine succedentibus, vita & integritas corporis conservatur, ac morbide læsiones arcentur, iisdemque inordinate se habentibus, partium & actionum læsiones, sive morbi, oriuntur, quorum sanatio, illis in ordinem per convenientia auxilia reductis, evenit atque conficitur. Conf. Bergeri Dissert. de Medico naturæ adjutore Parent. Semiot. de crissibus, nec non verba Sydenhamii supra ex Sturmio allata. Ad hanc rem intelligendam & explicandam nulla alia principia idonea sunt, quam mechanica. Hoc ut clarius pateat, adduco testimonium celeberrimi Angliæ Medici Doct. Cheyne in Specimine de incrementis Theoriæ Medicæ, novæ theoriæ febrium, Præmii loco præmissò, quod ante hos XXXV. annos in primo meo Programmate latinitate donavi. Quoniam Tractatum auctoris & Programma meum in paucissimorum manibus esse auguror, quædam, huc facientia ex aureo illo scripto adducam. Quærit primum Auctor, quo fato inimico factum sit, cum inter omnes artes liberales nulla sit magis necessaria, magisque proficua hominibus, quam Medicina, quod ne unica illarum sit, quæ perfectioni non sit propior, quam hæc ipsa. Hujus rei rationem tam facile non esse reddendam, inquit, nisi dicamus quod res est, eam præ omnibus, tam negligenter tractatam esse, fundamenta ejus Theoriæ & consequenter Praxeos jacta esse tam precario, absurde & sæpe contradictorie, ut homines, quos necessitas non coegit, poenituerit, tempus & labores impendere tam incertis dogmatibus. Hoc ut probet, provocat ad Astro-nomiam, & dicit: ante quatuor mille annos, cum homines viderent, illustre corpus solis oriri nunc in hac, nunc in illa regione, & occidere eadem varietate, &c. Cum deprehenderent, lunam quandoque apparere in hac figura, quandoque in illa, oriri hac die hic, paucos post dies illic, & brevi postea tempore plane disparere, &c. Cum viderent omnes variationes, vicissitudines & varias positiones Planetarum, &c. Tum, inquit, cum hæc tantum viderent, nec quicquam præterea de his exploratum haberent, si quis dixisset, omnes illas in-

C

fnita

finitas varietates, fore tandem reductas in regulas & ordinem, vix fidem atque assensum impetrasset. Attamen, pergit, quis nescit, contigisse hæc omnia nostris diebus, idque solum, quod adhiberetur vera methodus, dum unusquisque insisteret vestigiis & observationibus sui antecessoris, donec omnia Phænomena completa essent combinata, & applicaretur tunc scientia quantitatis, id est dimensionum & numerorum, ad investigandum illorum orbis, distantias, leges motuum, naturas, causasque. Quæ fuerunt media, quibus homines *Astronomiam collocarunt fere in altissimo sua perfectionis fastigio*. Hinc concludit. quodsi igitur *Medicina ita fuisset tractata, (uti tractari debuisset) dimidio tantum temporis spatio, quod præterit, ex quo primum incepit coli, si non redacta fuisset ad scientiam & demonstrationem, libera tamen foret a contentibus & exprobrationibus, quibus lacescitur, nec toties thematis loco inseruisset infinis & indignissimis momis, ad satyras componendas*. Demonstrationem hujus Theſeos his verbis subjungit: *Quodcumque demum sit principium perceptionis in hominibus, aut sensationis in animalibus brutis, concessio tamen est, ab omnibus Philosophorum & Medicorum sectis, quod omnes morbi atque symptomata utrorumque corporum, adscribi debeant læsioni quantitatis, qualitatis, aut motionis fluidorum, aut prave dispositioni & texture, distorsioni, distensionis, luxationi, vel dilacerationi canaliculorum, illos vehentium, & reliquarum partium solidarum corporis, & quod medicamenta operentur applicatione & commotione suorum succorum, aut communicatione suarum virtutum*. Quæ cum videamus, omnia esse modificationes & qualitates materie, quæ habent dimensiones corporum, & propterea sunt quanta; ex eo necessario sequitur, unicam methodum, examinandi effectus & causas harum qualitatum esse, ut applicemus illis doctrinam quantitatis, id est Geometriæ & numerorum; & mirandum certe est, qui orbis de hoc non citius fuerit admonitus, usque ad paucos nostrorum seculorum annos. Vereor, ne Medici, principia hæc negligentes, in facultates animæ expultricem, retentricem, concoctricem abasque qualitates occultas relabantur. Concludimus verbis Heisteri in *Dissert. de Medicina mechanica præstantia, Thes. XXIII.* quod, quicquid boni & certi in doctrina de usu partium habemus, illud omne Medicis, qui mechanice partium fabricam, situm, nexum & actionem peruestigarunt, & secundum illius legis harum usus prudenter exposuerunt, debeamus; & quod ab eis didicerimus, omnes quoque morbos ex causis mechanicis in corpore oriri, adeoque & eos mechanica quoque ratione tollendos esse.

T H E S. XIII.

Non itaque animæ, de cujus salutaribus intentionibus in morbis nihil constat, nec media dantur, easdem explorandi, nec si de his constaret, medicamenta quicquam valerent ad easdem juvandas; Sed

Hujus
naturæ
cognitio
Medico

Sed mechanismus corporis est illa natura, quam Medicus notam habere, & sibi reddere debet, ut cum illa convenienter, non vero contra ipsam agat, in quo consistit prudentia medica. Monente enim Hippocrate: *quæ ducenda sunt, eo ducenda, quo maxime natura viam affeçat, per loca lege natura commoda, uti habent verba ejusdem Lib. I. Aphor. XXI. ex versione Heurnii*. Differunt autem naturæ hominum, cum alii robusta, alii imbecilli gaudeant, ac præterea ratione ætatum, temperamentorum, climatum, vitæ generis, infinitis modis variant, quorum cognitio Medico in cura morborum est necessaria. Audiamus hac de re Celsum *Lib. I. de Medicina in Præfatione* differentem: *Non ignorare Medicum oportet, quæ sit ægri natura: Humidum magis, an magis siccum corpus ejus sit? validi nervi, an infirmi? frequens adversa valetudo, an rara? eaque, cum est, vehementer esse soleat, an levis? brevis, an longa? quod is vitæ genus sit secutus, laboriosum, an quietum? cum luxu, an cum frugalitate? Ex his enim similibusque sepe curandi nova ratio ducenda est*. Manifestum est ex his verbis, quidnam voce naturæ intellexerint antiqui Medici, & quomodo eam explicaverint. Hujus itaque ductum observare atque sequi debet Medicus, sed non cæca obedientia, tanquam naturæ tantum minister & mancipium, sed eam errantem corrigendo, deficientem juvando & confortando, ejus dominum & magistrum agere debet, quemadmodum hoc demonstravit Heisterus in *Dissert. supra cit. & Cap. IV §. XI. XIV. & XVI.* exemplis hæmoptysis, inflammationum, & pleuritidis illustravit ac confirmavit. Plura in præfatione non addimus, ut demonstremus, non animam, sed structuram corporis mechanicam esse illam naturam, quam attendere debent Medici, quia id ex hæcenus adductis lucæ meridiana est clarius, & peculiari Disputatione de natura morborum medicatrice mechanica evicit Hoffmannus, & ad dubia, quæ huic sententiæ contraria videntur respondit, ad quam lectorem ablegamus. Non tamen propterea anima hic penitus excludi potest, quia ejus pathemata, ob intimam cum corpore unionem, multum valent, ad sanitatis conservationem & morborum generationem, uti Idem in alia *Dissertatione de animo sanitatis & morborum fabro* edocuit.

T H E S. XIV.

Non igitur Medicus, in cura morborum, totum curationis negotium naturæ humeris imponere, & tantum expectando, otiosum spectatorem agere debet, uti hi faciunt, qui morbos salutaribus animæ intentionibus tribuunt, & remediorum necessariorum applicationem negligunt. Hoc ipso tamen nullatenus illos excusamus, qui absque cognitione naturæ ægri, morbi ac causarum morbificantium, Empiricorum more, intempestive vomitoria, purgantia, sudorifera, venæsectionem adhibent, eoque ipso ægri vires destruunt, & excretionem saluta-

Quomodo
morbi
curantur
expectatione?

salutares impediunt, uti supra ex *Baglivio* vidimus. Expectatione igitur opus sæpe est in morbis, tam ex parte ægri, quam Medici, quod *Wedelius* in *Exerc. Philol. Cent. I. Dec. IX. Exerc. V. de expectatione* medica variis exemplis docuit. Expectandum ante omnia est, auxilium a Deo, a quo omnis medela, ad quem proinde preces fundere, & Medicum & ægrum decet, ad benedictionem divinam exorandam, sine qua morbus curari nequit. Expectatione præterea opus est, in omnibus morbis, tam chronicis, quam acutis, ut, explorata natura ægri & morbi, omnia ordine, tempore & methodo conveniente, secundum indicantium suorum, applicentur. Habent imprimis morbi acuti sua tempora, in quibus, quæ in principio profunt, in successu nocent, & vice versa. Peccatur toto die ab iis, qui in morbis acutis, neglecta venæsectione, presentibus indicantibus, in principio mox adhibenda, medicamentis sudoriferis, & alexipharmacis, spirituosus & volatilibus, turtas in sanguine augent, inflammationes viscerum inducunt, & efficiunt, ut ægri cum larga excretionem exanthematum, variolarum, morbillorum, petechiarum, purpuræ, pereant. Rectius agunt, qui naturam ducem sequuntur, ejusque methodum, qua morbos interdum sola curat, imitantur, docente *Hoffmanno* loco sæpius citato, *C. 2. de methodo, ordine, & legibus artis in medendo*, ubi universales quasdam regulas & medendi leges præscribit. Harum prima est: *Omni in morbis ordinem & successum actuum motuumque spontaneorum, imo ipsa tempora, quibus natura sola medelam in salutem agrotantium, molitur atque absolvit, curate & perquam sollicite observare decet.* Illustrat hoc exemplo variolarum, quia ut monet, vix ullus e morborum classe est, in quo tam conspicua naturæ methodus, tamque distincta decursus tempora, quam in his. Concludit tandem: *Idem vero etiam in aliis morbis obvium est, adeo ut cardo medendi rationis, qua natura utitur, in eo potissimum vertatur, ut primo semper materie hostilis & vitiosa correctioni studeat, eandemque ad evacuationem disponat atque præparet, idque fere in omnibus morbis, febribus non tantum exanthematicis, verum etiam inflammatoriis, imo chronicis; quæ proinde methodus pari studio servanda est, ac imitanda. Quovunque hoc præparationis negotium non, nisi certo temporis spatio, absolvi possit, utique ut maxime omnium tempus expectet, nec cursum præcipitet Medicus, necesse; quæ certe prudens expectatio in Medicina summum arcanum est.* Neglectum expectationis experiuntur suo damno ægri, qui citius, ac par est, a febribus intermittentibus liberari volunt, & sine sufficiente evacuatione præmissa, curantur, nec non scabie, tinea capitis, crusta lactea, aliisque affectibus cutaneis laborantes, quando ommissa cura interna, inunctione externa impuritates repelluntur, unde gravissimi morbi oriuntur, & ipsa sæpe mors sequitur. Expectatione maxime opus est, in morbis complicatis & intricatis, in quibus Medicus prudenter omnes circum-

stantias

stantias, antecedentes & concomitantes, ponderare debet, ut indagare possit, in quonam loco causa morbi præcipue lateat, quod viscus per se patiatur, vel per consensum, ut medicamenta, ad causam morbi tollendam convenientia applicare possit. Ubivis nec timide nec temere agendum, & imprimis hoc observandum: *si prodesse non possis, vide, ne noceas.* Periti gubernatoris, qui clavum in navi tenet, officium est, in mari procelloso, impetu ventorum agitato, vela modo pandere, modo contrahere, & gubernaculum ita dirigere, ut fyrtes & scopulos evitet, atque sic cunctanter cursum suum absolvat. Possent hic plura exempla, morborum expectatione curatorum, si opus foret, illustrationis gratia afferri, sed sufficere potest casus, a nobis in presenti expositus. Nullis hic medicamentis generosis, & fortioribus expectorantibus, curam urgere licuit, sed blandissimis aperitivis, juvante natura, pedetentim impuritatum excretionem ex primis viis promovendo, calori intestino, remediis temperatissimis resistendo, ac vires roborando, atque sic expectando, cura peracta est. Aegra antehac tristis, morosa atque iracunda, superato morbo gravissimo, posthac a duobus inde annis, animo hilari & corpore sano prædita, optime valet & pancreaticè vivit.

T A N T U M.

CCXXIX.

DAN. WILHELM. TRILLER
ET
ERNESTI SAMUEL WEHLE
NULLAM MEDICINAM
INTERDUM ESSE OPTIMAM.

Witteberg, 1754.

Q. D. B. V.

P R O O E M I U M.

Licet Medicina, post sanctam Theologiam, unicam illam contaminata anima emendatricem, omnium fere scientiarum artiumque sit præstantissima & utilissima; quoniam ipse ope operaque carere nunc nequit humana vite, post lacrimabilem lapsum, variis morbis obnoxia, indigentia: quæritur enim merito, iudice Quintiliano (a), quid omnibus profit? sit Philosophia res summa! ad paucos tamen pertinet: sit eloquentia res admirabilis! non pluribus tamen prodest, quam nocet: sola, sola est Medicina, qua opus sit omnibus: ergo & æqualiter ad omnes Medicina pertinet, & nulla tam necessaria est omni generi hominum, quam Medicina: *Haud raro tamen accidit, ut varii subinde occurrant morbi, medele omnis adeo quidem impatientes, ut per Medicinam exterius præsertim adhibitam, magis exacerbentur & peiores redantur; quam quidem mitigentur, aut plane tollantur, quod, sapienter judicante Tacito (b), natura infirmitatis humanæ, tardiora sint remedia, quam mala ipsa. Sæpius ergo præstat, illos intactos prorsus relinquere, quam intempestiva Medicina adoriri; adeo, ut interdum, hoc certe respectu, nulla Medicina sit optima Medicina.*

Quod & ipse ingenue fassus est summus artis nostræ stator & conditor Hippocrates (c), sequenti quidem sapientissimo & acutissimo effato: *Ἄγαθόν ἐστὶν ὅταν φάρμακον, τὸ κατὰ φύσιν φάρμακον, Bonum interdum est Medicamentum,*

(a) *Declamat. CCLXVIII. add. CASSIODORI Formul. Archiatr. ibique MEMOR. in Commentario.*

(b) *Vit. AGRICOLÆ. Cap. III.*

(c) *Lib. de Articulis, pag. 791. TOM. II. opp. per LINDENIUM.*

mentum, nullum adhibere Medicamentum, quod pari acuminis, de Deo, ceu Medico, ita scite expressit Origenes, (d) *ἰατρικὴν ἀντιφασίαν, ἢ ἰατρικὴν, curat ægrotos, dum non curat. Quo & aliquo modo pertinet illud Euripides, Hippocrati nostro fere æquevi, (e) ἀγέροντι δὲ νοσῶν, ἢ ἀποκτείνων, h. e. præstat ægotare, quam sanare, sive, ut illud scitius versu tereti reddidit summus virorum, Hugo Grotius: (f)*

Gravius morbo est, velle mederi.

Quod licet valde paradoxon, aut oxymoron videatur; veritati tamen ipsi admodum consentaneum esse, ab iis facile deprehenditur, qui ipsam sedulo artem tractant medicam, & fida quotidiana experientia docti, probe didicerunt, non inaniter aut poetice tantum, cecinisse quondam Nasonem:

Interdum docta plus valet arte, malum.

Item Manilius, Lib. VI. Cura nocet: cessare juvat.

Nec non Gratius: Curaque potentior major.

Quo & illud spectat veteris e medio ævo, poeta, qui vulgo Salutaris inscribitur, apud Barthium, Daunium, aliosque:

Pessima ne tollas, mala peiorare caveto:

Sæpe necem generat instimulata febris.

Item istud alterius poeta non ignoti:

Graviora morbis, patimur remedia:

Nec vita tanti est, vivere, ut possis mori.

Unde recte querit Ballonius, Lib. II. Epidem. p. 175. An, quod optima Medicina sit, non uti Medicina? *conf. & pag. 182. Habet enim, habet profecto Medicina suos, & quidem perquam arctos sæpius atque exiguos fines, quos omni licet adhibita vi & contentione acerrima, transilire haud licet. Hos scire imprimis decet probum Medicum, ne potentius malum impotentiori arte temere adgrediatur, remediaque insanabilibus adhibere frustra conetur, sicque miserrimum ægotum inani & infructuosa Medicina excruciet, aut in majus discrimen medendo, conjiciat: quod tum potissimum metuendum, ubi potentius jam malum apparet, quam ut minores per magistratus sedari possit, ut Livii hæc verba applicare liceat (*). Sæpius enim nulla adhibenda sunt medicamina, quod usque adeo naturæ beneficio, ægoti convalescant, aut longius vitam extrahant, ut eis noitura sit cura, ut fere loquitur Vegetius (g). Quare Trophylus, Medicus, quondam*

(d) *In Phibocalia, Cap. XXI pag. 60. Edit. GUILIELM. SPENCERI.*

(e) *In Hippocrate Coronigero, vers. 186.*

(f) *In Excerptis Veterum Tragicorum & Comicorum, pag. 204. Conf. SOPHOCLES Ajax Mostigophor. & ex eo SUIDAS in πῆμα, item ERASMI Chil. I. Cent. 11. Adag. 6, & 7. pag. 74. lqq.*

(*) *Lib. XXV. cap. 1.*

(g) *Art. Veterinar. Lib. IV, cap. 7.*

quondam interrogatus, quis perfectissimus esset Medicus? sapientissime per Deum! respondisse fertur (b): ὁ τὰ δύσκολὰ καὶ τὰ μὴ δύσκολὰ δύσκολους δια γινώσκων, qui scilicet probe dignoscere valeret ea, quæ per artem fieri possent, & non possent: Quod & ipse nosster Hippocrates (i) passim graviter monet, qui omnium optime, longo rerum usu & divino iudicio adutus, cognovit, quousque Medicina fines pertingeret, uti ex ipsius scriptis, immense sane frugis plenissimis, uberius patet. Quo & potissimum pertinet Hippocratis illius redivivi, summi inquam Boerhaavii, amici quondam & fautoris nostri æternum colendi, gravissimum Testimonium, dignissimum profecto, quod & hic, & alibi, sapius legatur (k): Sed neque magis suos laudat ipsa Mathesis artifices, qui extricant, quod fieri per rerum naturam, potest; quam illum, qui certa ratione probat impossibilitatem rei propositæ. Ipsum hinc etiam Hippocratem, qui Mathematicarum disciplinarum ubique laudatur studiosissimus, sua quoque in arte, similia professum legimus. Ille enim, dum sapienter super officio Medici commentatur, haud minus inclarescere peritiam medicantis asserit, quando impossibilem prorsus curatu morbum fuisse, re demonstrat ipsa, quam ubi, curatione in sanationem producta, malum arte superabile fuit. Modum enimvero habet, certosque agnoscit fines, quibus definitur sua cuique arti potestas, quos ultra nil valet. *Hactenus ille. Haud igitur, opinor, ab re plane erit, hic aliquot tantum exemplis, ex innumeris fere, selectis, Medicorum juniorum potissimum in gratiam, demonstrare, Nullam Medicinam interdum optimam esse. Faxit summum Nomen feliciter.*

§. I.

Sic igitur in Morbis; per successiones quasdam quasi traditis, ut elegantius junior ait Plinius, & tristi onerosaque veluti hæreditate acceptis, v. g. Epilepsia, Podagra, Arthritide, Calculo, Phthisi aliisque, nullam Medicinam optimam plerumque esse; ecquis quæso, est, qui negare audeat? Laterem enim & æthiopem incassum lavabit, qui omnem massam sanguineam, omnes humores, omnes fibras nervosque, immo totum quasi hominem invertere & denuo veluti creare conatus fuerit. Id quod recte solideque pluribus probavit Bruno Seidelius, integro Libro de Morbis incurabilibus, qui totus huc ad nostrum quidem argumentum

(b) Apud STORZUM, serm. C. pag. 557.

(i) V. g. Lib. de Arte, pag. 8. 199. de Ves. Med. in praxot. pag. 447. init. & alibi, imprimis, Lib. de Articulis, pag. 822. & Lib. I. de Morb. pag. 7. Conf. DIETERICI Jatr. Hippocr. pag. 240.

(k) In atrocis rarissimique Morbi Historia altera, mox ab initio.

mentum spectat. Namque, ut Seneca (l) sapienter monet, Naturam quidem mutare difficile est, nec licet sepe mixta nascentium Elementa convertere: Nunquam enim reciduntur plane vitia corporis, quæ nobiscum creverunt. Νόσος γὰρ ἀιδράτως οὐ γινώσκει τὸ ἔσθλοισι, ἐπιδησίουσι, ἐπιμαρτυροῦνται, & ἐπιμαρτυροῦνται ἀνάσσει, Morbi enim hominibus congeniti & commixti, una cum illis pubescunt, consenscunt, & tandem commoriantur, ut sæpius elegantissime loquitur Hippocrates, uti nuper admodum fustus ostendimus (m).

§. II.

Par est ratio in nevus sic dictis maternis, imprimis extantioribus & partibus musculosis & nervosis altius impressis, quos nullo fere modo eluere, aut eradicare licet: quin potius semper pene deteriores fiunt medendo, & nulla lima nullaque politura exteri possunt, ut mille prope modum exemplis probari hic facile posset, quæ in variis solertiorum Medicorum observationibus, ubivis, legentibus occurrunt, veluti apud Septalium, Schoockium, Finellam, Grammium, Schenkium, Hellwigium, Bonetum, Thom. Fienan & alios plures (n).

§. III.

In rachitide ipsa, communi fere illa misellorum infantum peste, Medicinam operosam plus sepe nocere, quam juvare, notius profecto est, quam ut hic uberius doceri debeat: Serius enim ad sanitatem perveniunt illi, qui nimis medicamentis vexantur, quam, qui nullis, & sibi ac naturæ relinquuntur, prout multis argumentis atque exemplis egregie ostenderunt Medicorum præstantissimi, Glissonius, Mayow, Sydenham, Boerhaave, & novissime, senior Hahnus, celebris ille per Silesiam, Ἐδωδης & Ἐδωδης, in Cyrtosofa.

§. IV.

Varii oculorum morbi, varique ophthalmiæ, lippitudines & suffusiones, item, ubi pupillam crassior jam nubes superducta texit, & gutta

(l) Lib. II. de Ira, cap. 20. & cap. 18.

(m) In Programmate nempe nostro, de Gibbo ex Nephritide potius, quam ex Phrentide, orto, adjecto dissertationi Med. Inaugurali Stentzelianæ de Hippocratis studio anatomico singulari, fol. XXVI. 199.

(n) Conf. Cel. ALBERTI Dissertat. de Morbis Noli mi tangere, haud ita pridem Hale publicata, quæ generatim tota huc spectat: præsertim vid. SCHROEDERII Additament ad HELLWIGII Obs. Med. XXXV. pag. 126. 199. Item BARTHOLINI Alt. Med. Hafn. Vol. III. Obs. 83. pag. 152. & STALPART. vander WIEL, Obs. Med. XXXVI. Cent. post. Part. I. pag. 384. 199.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

gutta præsertim serena sic dicta, frustra plerumque & cum periculo, admota Medicina inprimis externa, impugnantur, quum ægerrime expugnari queant, uti notissimum: Quare perquam bene in hunc quidem modum scripsit olim Seneca (o): *Nec oculos tumentes tentabimus, vim rigentem movendo, incitaturi; nec cetera vitia, dum fervent*: quod ipsum, quod ad sensum spectat, scite sic expressit Theano Pythagorica, in epistola lectu dignissima, ad Nicostratam (p): *Τῆς νόσου τῶν ὀφθαλμῶν ἀνίχου, δὲ τὰς χεῖρας: Ab oculorum Morbo manus importuna sunt cohibenda. Oculi enim, bene monente Celso, Præfat. Lib. VII. a Medicis diu vexati, sine his, interdum sanescunt.* Conf. Ballonii Lib. I. Epidemior. pag. 63. & Lib. II. pag. 262. item Septalii Caut. Med. Lib. VI. pag. 173. atque ibidem plenius, Rhodii Analecta, pag. 297. sqq. ubi simul plures Auctores hanc in rem, laudantur.

§. V.

Sic ante aliquot annos, miseram vidimus servam, cui oculorum inflammatione vehementissima laboranti, a temerario nimis Chirurgo quodam, in auxilium advocato, frigida collyria & adstringentia epithemata crebro applicata fuerant: Unde ipse oculi bulbus, horresco referens, in lapideum quasi scirrhum adeo usque induruerat, ut ipse oculus pugno fere major, ad horrorem formidinemque visentium, rigidus atque immobilis, per plura simul loca, foedissime fissus, extaret: Quo denique factum, ut ipse nervus opticus, una cum ipso cerebro, adeo affligeretur, ut insultus epileptici & atrocissimæ capitis collique conquassationes, artuumque tremores, & diræ tandem totius corporis contorsiones, nullis prorsus remediis superabiles, subsequerentur, donec demum miserrima illa famula inter terribiles clamores ac furores, animam tot malis sævis fessam laboriose exprimeret, ut alia exempla plura olim a me observata, jam brevitatis studio, omittam.

§. VI.

In auditu quoque vitio, inprimis a nervi acustici, aut membranae tympani nimia relaxatione, aut etiam tensione, aliave causa intus latente, obortis, item in absconditis auris interioris inflammationibus, & fordibus præsertim ulceribus, emanare solitis, optimam pariter sæpius esse Medicinam nullam externam, abunde compertum est. Per nimias enim liquidorum & oleosorum præsertim, remediorum injectiones,

(o) Lib. III. de Ira, cap. 39.

(p) In Opusculis Mythologicis physice & ethice, a THOMA GALB editis, pag. 746. add. DIONIS CHRYSOSTOMI Orat. XVII. pag. 247. ubi similis extat sententia, de oculis ægris medelæ impatientioribus.

nes, oriculariosque clysteres, ut Celsus ait, seu otenthytas, meatum auditorium magis obstrui, fordibus oppleri, & inde ex surdastris, surdos prorsus demum fieri, ut alia pericula atrociora exinde utique metuenda, jam taceam, alii pridem observarunt, & nosmet ipsi haud semel vidimus, præcipue vero, in virgine quadam nobili, quæ nimium medicando & infundendo, auditum sic tandem penitus perdidit. Quare fatus potius oriculares, quam infusiones, prudenter hic commendavit Galenus, & ex illo, Alexander Trallianus (q). Conf. Hippocr. Lib. VII. Epidem. pag. 857. & Ballon. Lib. II. Epidemior. pag. 270. item Septalii Caut. Med. Lib. VI. pag. 174. sqq. ibique copiosius, Rhodii Analecta, pag. 305. sqq. ubi plures simul Auctores in nostram sententiam proni, diligenter allegantur. Add. Thom. Bartholini Hist. Anat. 77. Cent. VI.

§. VII.

Erysipelæ porro, vulgare & leve illud malum, ut quidem nonnullis, periculi haud satis gnaris, perperam videtur, cautissime etiam tractari debet; ne externa in primis humida & refrigerante medela retro pellatur: unde sæpius gangrænam & sphacelum, immo mortem adeo ipsam nonnunquam successisse, ex fide Medicorum monumentis constat (*). Hinc Celsus (r), Oribasius (s), veterumque alii vix audiendi sunt, qui refrigerantia & reprimentia hic imponenda suadent, ne ipsa quidem aqua gelida exclusa, consilio certe, quantum equidem intelligam, nec satis tuto, nec satis prudenti.

§. VIII.

Ita vidimus olim in aula Nassavica, centurionem quendam, qui ex erysipelate, per humida acriæque cataplasmata & epithemata, male tractato, & in feralem gangrænam sphacelumque pene ipsum converso, in atrocissimum malum, cum summo vitæ discrimine conjunctum, quondam inciderat, adeo, ut ipsum tandem tibiæ os crudeli tabe exesum, sensim excideret, & ipsius loco, quod jure mirandum, benignio-

D 2

re

(q) Lib. III. Cap. 2. pag. 175. sqq. Add. ZACUT. LUSITANI Hist. Med. LXI. Lib. I.

(*) Vid. FRID. HOFFMANNI Medicin. Rat. Systemat. Tom. III. Sect. I. Cap. 3. pag. 187. quod Caput totum huc spectat. Agit enim de damnis ex cuticulari Excretionis cohibita, ubi varia notatu digna exempla. Vid. & Tom. IV. Sect. I. Cap. 13. pag. 309. sqq. Add. SIMON. PAULI Quadripart. Botan. Class. III. pag. 214. & GABELCHOVRI Cent. III. Curat. Med. XII. & XIII. item JO. LANGII Epist. Med. XXXII. Lib. I. de falsa Erysipelatis Curatione, & SAVORINI Lib. II. de Tumor. præter Nat. Cap. 4.

(r) Lib. V. Cap. 26. n. 33.

(s) De Morb. Curat. Lib. III. Cap. 47.

re naturæ sua damna solerter reparantis munere, crassissimus callus fuerat creveret, ut iste sic ex insperato servatus, pede, licet aliquantum debili, tamen per omnem vitam, ceu altero, adhuc sano atque integro, commode uti potuerit. De qua memorabili historia proxime, oblata opportuna occasione, disertius aliquanto atque distinctius tractare animus est, allatis ibi simul paribus prodigiis fere casibus, internati, post elapsam tibiam, crassioris calli, ex *Bartholini Act. Med. Hist. Vol. III. Obs. I. & Stalpart. van der Wiel, Obs. Med. 96. Cent. I. pag. 391. sqq.* aliisque pluribus. Ceterum similia fere erysipelatis sic male curati & in tetram gangrænam mutati, exempla deploranda, a se olim observata, candidè retulerunt *Hildanus (t)*, & *Schelhammerus (u)*.

§. IX.

Guttam itidem *Rosaceam*, (tam venusto floridoque nomine vix dignam) crudelem illam formarum elegantiorum vastatricem, item & impetigines, lentigines, seu lenticulas, lichenes, varos, & ephelidas, ceteraque vitia, quæ faciem decoram maculant, ut *Serenus* ait *Samonicus*, externæ imprimis medelæ intempestive admotæ, vim impetumque ferre non posse, tristi passim experientia uberrime confirmatum legitur: quibus exemplis sequens præsertim perquam memorabile jure addendum.

§. X.

Novem jam præter propter, anni elapsi sunt, quum nobilissima quædam & natalibus, & ingenio, & fausto denique connubio foemina, formæ conservandæ suique cultus curæ justo forsitan studiosior, faciem rubris maculis crebrisque ac subitis tumoribus passim deturpatam aqua quadam cosmetica albida, forte ex Mercurio sublimato, aut arsenico ipso parata, a balneatore quodam ipsi ingenti pretio vendita, quotidie aliquoties lavaret; sed tam funesto eheu! cum eventu, ut faciem quidem nitidam recuperaret; subito vero dulcissimum ante omnia, oculorum usum amitteret, simulque atrocissimis capitis doloribus, sine ulla intermissione, fevientibus, infestaretur, donec inter dirissimas convulsiones & miserimos cruciatus & ejulatus, frustra quidem convocatis Medicis, ut attentissimo consilio, ambiguae salutis remedia, at nimis sero, circumspicerent, in ipso viridis ætatis flore, ita festinantibus factis, extingueretur Matrona illa, omnibus, dum vixit, ob virtutes, amabilis, & cum excessit, desiderabilis, nobisque ipsis perquam flebilis.

(t) Cent. I. *Observat. & Cirat. Chirurg.* 82. pag. 225.

(u) Lib. de *Natura*, Part. II. Cap. 7. pag. 302. Add. B. Rivini *Diff. de Morbo retrogrado*, pag. 742. *Sylog. Dissert. Med.* ubi plura exempla ex variis Medicis collecta.

lis. Plura vero similia ejusdem mœsti eventus exempla collecta exhibet *Hieronymus Mercurialis (x)*, & ex eo *Platnerus (y)*, nec non *Rivinus*, præceptor quondam noster venerandus (z).

§. XI.

In *scabie* quoque, fœdo illo mortalium malo, idem fere observare sæpius licet, dum scilicet per intempestivam Medicinam, subito versus interiora pulla, diras admodum tragœdias excitare solet. Hinc optime jam olim monuit *Vegetius (a)*: *Nascenti Scabiei Medicamentis non oportet occurrere, ne præclusa cute, in visceribus residens, convertatur in morbum: quæ ipsa ex Hippiatricis græcis, ut plura alia, transfusit; ita enim ibi Absyrtus & Hierocles (b):* *ἡ δὲ σκabies ἐπιτρυφῶσα, ἢ δὴ παρὰ τὴν δερτὴν διαπεραίνῃ, ἀπὸ τῆς αἵτης, μετατρέχεται εἰς τὴν ἐπιτρυφῶσαν. κ. τ. λ.*

§. XII.

Innumera autem fere mala immedicabilia ab incautius retro acta, per externa potissimum remedia, scabie, subito subnata fuisse, in diligentiorum Medicorum observationibus fide dignis, ubivis adnotatum legitur. Ita ipse *Hippocrates* noster (c), viri cujusdam meminit Atheniensis, qui teterrima & pertinacissima scabie per totum corpus oblitus, post intempestivum thermarum meliarum usum, tandem in lethalem incidit hydropem. Cæcitatem, febrem, & demum mortiferam epilepsiam ejusmodi perverse scabiei medicationi succedaneam fuisse, observavit *Seimertus* noster (d), & ex eo *Baglivus (e)*, item *Trincavellius (f)*, *Riedlinus (g)*, *Hildanus (h)*, & ex illis *Rivinus (i)*, atque *Hoffmannus (k)*, qui plura imprimis habet hujusmodi funestæ curationis exempla. Paralyfin inde obortam fuisse, adnotavit *Hoechsteterus (l)*, sum-

D 3

mam

(x) Lib. de *Decorat.* Cap. XII. pag. 18.

(y) *Programm. de Pallore, per adversam Valetudinem quæsto*, pag. 8.

(z) In *Dissertat. de Morbo retrogrado*, quæ tota huc spectat, pag. 741. *Sylog. Dissert. Med.*

(a) De *Arte Veterinar.* Lib. III. cap. 71.

(b) Lib. II. Cap. 69. pag. 187.

(c) Lib. V. de *Morb. Epidem.* p. 769. Tom. I. Opp. LIND. Conf. *BALLOMII* Lib. I. *Epidem.* p. 47.

(d) *Prax. Med.* Part. III. Sect. II. Cap. 44. ubi plura, quæ huc faciunt.

(e) Lib. II. *Prax. Med.* pag. 228.

(f) De *Rat. Cur. part. corp. human. affect.* Lib. II. Cap. 61.

(g) *Lin. Med. Ann.* 1596. pag. 205.

(h) Cent. III. *Obs. Chirurg.* X. p. 56.

(i) *Diff. sæpius laudat. de Morbo retrogrado*, pag. 741.

(k) *Med. Rat. Systemat.* Tom. III. Sect. I. Cap. 3. pag. 182.

(l) *Decat. VIII. Obs. Med.* 8. pag. 245.

mam vero spirandi difficultatem, una cum insigni oris amarore, sine febre, *Binningerus* (m), vehementissimam vertiginem & gravissimam totius corporis lassitudinem, *Gabelchoverus* (n), sensuum stuporem, mentis alienationem, post cachexiam, inde hemiplegiam, & tandem mortem ipsam hinc insequutam fuisse, exemplo perquam flebili monstravit amicus quondam noster suavissimus, nunc eheu! desiderabilis, *B. Schulzius* (o), lethalem denique apoplexiam, ut finem tandem faciam, exinde successisse, memoriz prodiderunt *Mœbius* (p), item Auctores *Miscell. Naturæ Curios.* (q), *Bonetus*, *Bartholinus*, *Forestus*, *Amatus Lusitanus*, & alii plures.

§. XIII.

Sic, ut nos quoque ipsi, consucto more, symbolam nostram huc conferamus, vidimus olim venustam & opulentam virginem, filiam unicam, quæ, ut nuptiis familiaris sibi puellæ interesset, & munda tum nitidaque appareret, quum fœda ipsam scabies antea non nihil inquinasset, suæ salutis puellariter nimis incuriosa, ex perverso unguenti cujusdam sulphurati, aut mercurialis usu, primum in gravissimas animi defectiones, mox autem in atrocissimas totius corporis convulsiones incideret, quæ nec per apposita grandia vesicantia, nec per largam venæ sectionem, nec per valentiora enemata, nec per acriores phœnigmos ac dropacifimos, nec ulla denique alia artis præsidia, quantumvis potentissima, compesci ac subigi poterant, donec brevi post, mors ipsa dira raperet misellam illam puellam, vitæ sic suæ juvenilis nimis prodigam.

§. XIV.

Pariter, ante hos decem fere nunc annos, juvenis me accessit mercator, auxilium meum frustra eheu! imploraturus, qui eodem pruriginoso cutis asperitate malo nonnihil fœdatus, moræ impatientior, ad ejusmodi unguenta damnosa ac feralia confugit, spe vana inflatus, quod per illa, ad citam salutem contendere posset: sed tam lugubri cum eventu, ut protinus tantam vocis raucedinem contraheret, ut verbum clarum ac sonorum effari haud valeret. Sequebantur illico asthma pectoris siccum, respiratio fracta & impedita, languidum cibo-

(m) *Centur. V. Obs. & Curat. Med.* 88. pag. 602.

(n) *Centur. II. Obs. Med.* 42. pag. 61.

(o) In *Dissert. de Casibus aliquot notabilibus Aegrotorum mente alienatorum, aut perversorum*, Caf. I. p. 5.

(p) *Institut. Med.* pag. 65. & ex eo *HOFFMANNUS*. l. c. pag. 182.

(q) *Dec. I. Ann. I. Obs.* 58.

rum omnium fastidium, tussis ferina, per noctes prorsus insomnes, inprimis molesta, sudores nocturni copiosi, olidi & colliquefcentes, tandemque post tot malorum conjunctorum catervam, inevitabile fatum, quum nondum annum ætatis vicesimum quartum explevisset Mercator ille, sic suo quasi ære, mortem suam improvide emeratus.

§. XV.

Quo & pertinent frequentia illa, sed salutaria plerumque tenellorum puerorum mala sordida, scilicet *achores*, *tinea*, *favi*, seu *ceria*, *melicerides*, & alia id genus acris & impuri humoris abundantis recrementa, quæ nimirum per externa remedia refrigerantia & exsiccantia, subito intempestive repressa & intro pulsa, atrocissimos morbos, veluti ophthalmiam, ipsam cæcitatem, cœnosa aurium inflammatarum ulcera, edaces faucium linguæque aphthas, tussim violentam, lentam tabem, catarrhum suffocabilem, sævum delirium, febres omnis generis pertinacissimas, epilepsiam dirissimam, convulsiones distortissimas, apoplexiam perniciosissimam, surditatem repentinam, fœda serpentiaque narium labiorumve ulcera, aliaque plura mala, & mortem denique ipsam frequentissime pepererunt, prout id multis funestis exemplis lectu dignis potius, quam jucundis, e variis scriptoribus medicis opportune petitis, assatim probarunt viri non sine laude & honoris præfatione, nominandi, *Rivinus* (r), *Hoffmannus* (s), atque demum *Stablius* (t).

§. XVI.

Teterrimam quoque illam narium delicatiorum pestem, trucem nimirum *alarum olidarum Caprum*, & immundum præsertim *pedum prurientium sudorem*, sit venia dicto & honos auribus! per externa remedia refrigerantia, adstringentia & exsiccantia, protinus repressum ac cohibitum, easdem plerumque lacrimabiles tragedias concitare, pariter prudenter adnotatum fuit a diversis Medicis diligentioribus. Memorabile inprimis hujus rei exemplum, loco pene alieno, & vix ibi observabili, retulit *Simon Pauli* (u), de Sororio suo, qui ex simili fœtido pedum madore, per limaturam ferri frequentius magna copia inspersam & ingestam, e præpostero male seduli Chirurgi consilio, mox in anxiam molestamque cordis palpitationem, postea in atrocem & nodosam

(r) In *Diss.* sæpius laudat. de *Morbo retrogrado*, pag. 742.

(s) *Medicin. Rat. Systemat.* Tom. III. Sect. I. Cap. 8. pag. 182.

(t) In *Collegio Casuali* sic dicto *minore*, Caf. LXIX. pag. 335.

(u) In *Quadrupartit. Botanic.* Class. III. pag. 196. voce *Anagallis*: quis vero ibi quaerat istam præcticam Observationem notatu certe dignissimam? Ceterum conf. *PAULLINI Obs. Med.* 30. Cent. I.

dofam podagram, & lapidofam denique arthritidem incidit, qua ruptis cum fummo dolore, digitorum condylis, materia gipsea, lenta, alba, in spiras, aliamve formam contortilis, quotidie affatim egerebatur, donec inter atrociffimos illos dolores, vitæ male vitæ pertæfus, mortem tandem exoptatam inveniret, ceu unicum miseriarum fuarum ineluctabilem portum: quam fingularem hiftoriam ex eodem repetiit, cum prudentiffima epicrifi, *Hoffmannus* (x).

§. XVII.

Simile fere lamentabile exemplum ipfi quondam vidimus, Francofurti ad Mœnum, in nobili quodam aulae imperatoriae fcriba, juvene negotiorum publicorum fupra ætatem peritiffimo, atque hinc meliore fato digniffimo, qui, quum fordidum ejusmodi pedum olentium fudorem, propter quotidianum cum ipfa aula, commercium, ferre diutius non poffet, remedia ftaltica & ftyptica externa, in fua damna, petfit a chirurgo quodam temerario, & fui potius lucelli, quam aliene falutis, ftudiofo: unde pariter mox fubfequebantur rauca ac fufpiriofa vox, affluma ficcum, cum tuffi arida rebelli, totius corporis offea quali macies, noctes exfomnes & turbulentæ, moleftiffimæ, tractuofi òlidique fudores, infignem artuum omnium languorem poft fe relinquentes, intolerabilis capitis, præfertim autem cervicis, gravitas, obtufus fenfuum ftupor, atque inde omnium rerum menti olim impreffarum, aut caliginofa oblivio, aut confufa & obfeura recordatio, manuum tremores, crurumque vacillationes, & alia triftiffima mala. Licet igitur, quam folertiffima cura, perpetim adhibita, per balnea, fofus, fcarificationes, friftiones, dropaciffimos, veficantia, immo & denique fonticulos ipfos, repressus ifte fatalis fudor, perquam arduo labore, tandem in pedes aufpicato reduceretur: nihil quidquam tamen dira ifta fymptomata remittebant; quin potius uno eodemque modo, præfracte femper decurrebant: quoniam nempe acris illa madoris materia, femel fubito repercuffa, altius jam impacta hærebat pulmonibus vitiatis, quam ut ulla humana ope, aut arte, in pedes defertos revocari deniq̄ potuiffet: non licet enim, acute morente *Seneca* (*), *latentem morbi vim, & in medio jam fedentem, ad extrema revocare*. Ceterum fimilem in modum, ex fuppreffo intempeftive pedum fudore, in fequentam illico fuiſſe pertinacem vocis corruptæ raucedinem, vertiginem, & ipfam denique ophthalmiam, obſervavit *Bonetus*, cum aliis.

§. XVIII.

(x) *Med. Rat. Systemat. Tom. III. Sect. I. Cap. 8. pag. 192.*(*) *Epift. XCV.*

§. XVIII.

Ecquis vero potiffimum, quæſo, neſcit peſtilentiſſimum illud & inexpugnabile proſus *cancri edacis teterrimi virus*, quod nec ullis medicamentis internis, quantumvis generoſiffimis, facile obtemperat, nec potentiſſima omnium totius naturæ & artis instrumenta, urentes, inquam, flammæ & ſtrictos ferri mucrones trepide reformidat; ſed potius, ad omnem pene tactum, acrius excandefcit, fævius inſurgit, & admotis ignibus atque ferramentis, effrenatius rebellat? Quare veriſſimum ſemper fuit, ſemperque erit, heu! piget fateri, triftiſſimum iſtud *Cornelii Ceſſi* noſtri (y), effatum, a quotidiana quippe experientia fatis ſuperque ubivis confirmatum: *Carcinomata curationibus irritantur, & quo major vis adhibita eſt, eo magis: quidam ferro aduſſerunt: quidam ſcalpello exciderunt: neque ulla unquam Medicina profuit; ſed aduſta protinus concitata ſunt, & increverunt, donec occiderent. Excifa, etiam poſt inductam cicatricem, tamen reverterunt, & cauſam moris attulerunt. Quis ergo, quis, obſecro, nunc temere negaverit, nullam Medicinam in carcinomatu tractandis, ſolam, ſolam, inquam, eſſe optimam? Qua propter omnibus illis mortalium miſerrimis, qui vel vana proſus ſpe immedicabilis iſtius mali vincendi, fruſtra illecti, vel a ſplendide mendacibus ſalutis reſtituendæ promiſſoribus infeliciter inducti, Medicinam in ſua certiſſima damna, ac feſtinantia fata, applicari ſibi paſſi ſunt, commode aptari illud poteſt, quod in veteri lapide Romano exaratum legitur (z):*

*Irrita letiferos auxit Medicina dolores,
Crevit & humanus Morbus ab arte meæ.*

Sed quoniam de hoc ipſo argumento mœſtiſſimo, haud ita pridem, data opera, egimus, ejuſque inconcuſſam veritatem exemplis fere innumeris, cum ex aliena, tum propria quoque experientia, depromtis, ſolide, opinor, corroboravimus (a); ideo fuſius ibi dicta, ob metuenda inde lectorum faſtidia, jam hic repetere nolumus.

§. XIX.

Sed idem fere obſervandum eſt de *ſcirrhu*, præfertim longiore temporis tractu, in duritiem inſuperabilem jam coactis. Iſti enim remediis emollientibus, reſolventibus & diſcutientibus nimium tractati

ac

(y) *Lib. V. Cap. 28.*(z) *Vid. GUIL. FLARTWOOD Inſcript. Antiquæ Sylloge, pag. 523.*(a) *In Diſſertat. noſtra, de nociva Canceri inveterati exſtirpatione novis Exemplis demonſtrata; Wittebergæ, 1752.**Diſſut. Medico-Pract. Tom. VII.*

E

ac vexati, nec mitescunt, nec loco semel occupato cedunt: sed medelis admotis acrius exasperati, quasi vitiosi parentes, plerumque daturi sunt progeniem longe vitiosorem, diros nempe caneros & truculenta carcinomata, nulla plane humana ope & solertia subigenda aut extirpanda, ceu paullo ante paucis, uberius vero alibi, demonstratum est: Hinc & hic, omnium rectius sentientium Medicorum unanimi suffragio, nulla *Medicina optima esse solet*, prout e contrario, innumera ferre calamitosa docent exempla, in observationum Medicarum Auctoribus passim obvia.

§. XX.

De *Morbis* etiam *articularibus* contumacioribus, speciatim autem acerbissimo illo pedum distortorum tormento, *podagra* nempe, praesertim inveterata, verissimum adhuc est in hunc usque diem, istud vel pueris notum, *Ovidianum*:

Tollere nodosam nescit Medicina podagram.

Cui geminum plane illud *Gratii Falisci*, in *Cynegetico*:

Aut incurata si qua est tutela Podagrae.

Hinc & ipse *Hippocrates* noster (b), morosi illud & pertinacis morbi genus summo jure ita describit: Πόδαγρα βίαιότατον μὲν τοιούτων ἀπάντων, ἐκείνη καὶ τὰ ἄρθρα, καὶ πολυκερνώτατον, καὶ δυσάπαιχτατότατον, *Podagra violentior est omnibus ejusmodi circa articulos, morbus, per longissimum tempus durans & difficillime cedens morbus.* Alibi vero (c), ipsam suae artis impotentiam in expugnanda Podagra, apertius, more suo candido, fatetur: Τίποτις ποδαγριάντης, καὶ περὶ τοῖσιν ἄρθροισιν ἐπιταλαιώματα ἔχοντες, ἔτσι πάντες ἀδύνατοι ὄντες γινώσκου ἀνθρώπινη τέχνη, ὅσον ἐγὼ εἶδα, *Senes podagratici, & circa ipsos articulos, callos tofaceos concretos jam habentes, hi omnes sani fieri, non possunt humana arte, quantum ego ipse novi.* Inde & Podagra, ceu dea omnium potentissima & invictissima, a facetissimo *Luciano* (d), in scenam producta, inter alias plures magnificas nimis & gloriosas ostentationes & jactationes, quae ibi per otium, cum voluptate, legi possunt, sese vocat ἀνίκητον δεισιπῶν πόνων, ἢ ἔτε Παιὼν Φαρμάκους νικῶν θῆνη, ἔτε πολυμάχης Ἀσκληπιῶς, *Insuperabilem plane morborum reginam, quam nec ipse Pæan, nec doctissimus Æsculapius medicamentis vincere possit, & interjectis multis aliis, tandem ita finit:*

Τὴν ἴσχυράν

(b) De *Affect.* pag. 180. Tom. II. Opp. per *LINDEN.*

(c) *Prædict.* Lib. II. pag. 498. Tom. I.

(d) In *Tragopodagra*, Tom. II. Opp. pag. 805. sqq. item in *Ocyro*, ibidem, pag. 824. sqq. *CONF. BUNKERSHOECK Obs. Juris Rom.* Lib. III. Cap. I. pag. 214.

Τὴν ἴσχυράν δι' πᾶς τῆς, ὡς νομὴ Θῶν
"Αἰετοῦ ἔσθ, Φορμύλων δ' αἰθουῶν.

*At novit unus quisque, me solam omnium
Illacrymabilem & immedicabilem deam.*

§. XXI.

Tradunt quidem *Aristoteles* (e), & ex eo *Julius Pollux* (f), item *Alexander Trallianus* (g), *Demetrius Pepagomenus* (h), ut & ex parte *Celsus* (i), *Celius Aurelianus* (k), veterumque alii plures, nullam pene podagram esse insanabilem; inde & ipse *Plinius* (l) haud veretur ita scribere: *Insanabilis non est credendus Podagrae morbus, quippe quoniam & in multis sponte desit, & in pluribus, cura.* Quorum splendida auctoritate inductus, idem, recentiore ævo, affirmare sustinuit vir eleganter doctus, *Gerhard. Felmannus* (m), ipse tamen tandem in se ipso fallaciam artis expertus, & vana vincendi mali inexpugnabilis spe misere delusus. Sed, sive deteriores nunc facti sint homines, quam olim fuerint; sive Medicina ipsa jam inefficacior deprehendatur, quam prioreis fuerit temporibus; hodie certe vix ullum invenitur remedium, quantum mihi quidem constat, quod certam salutem in hoc conclamato morbo abigendo & superando, spondeat, & sævissimum hunc pedum tyrannum perfecte expugnet, quidquid etiam pauperculi opulentorum arcanorum antipodagricorum possessores, & certissimorum auxiliorum promissores magnifice mendaces temere jactent, dum, ut illæ fatidicæ & mirificæ Gallieenæ, apud *Melam* (n), sanare audent, quæ apud alios, insanabilia sunt; quorum amplum catalogum pertexerunt *Lindeni*, *Mercklinus*, atque alii: quos inter forsitan & referendus novissime fuerit iste *Dale Ingram*, Chirurgus Britannus (o), qui podagram per balnea & fonticulos, eluere, atque per cauteria, exurere studuit; frustra

(e) Lib. VIII. *Hist. Animal.* Cap. 22.

(f) *Onomastic.* Lib. V. Cap. 8. p. 505. Tom. I. ubi vid. variorum Notas. *CONF. TITII Obs. ad GRATII FALISCI Cyneget.* pag. 291. Edit. BURM.

(g) Lib. XI. Cap. 1. pag. 598. 199.

(h) Lib. de Podagra, a celeb. nobisque amicissimo Viro, JO. STEPH. BERNARDO, cum eruditis Notis, Lugd. Bat. 1743. denuo edito.

(i) Lib. IV. Cap. 24.

(k) Lib. V. de *Morb. Chron.* Cap. 2.

(l) Lib. XXVI. Cap. 10.

(m) In lepido & lectu jucundo Libro, de *Dea Podagra*, Capp. XXIII. & XXXII. &c.

(n) De *Situ Orbis*, Lib. III. Cap. 6.

(o) Cujus extat *An Essay, on the cause, and Seat of the Gout*, h. e. *Exercitatio, de Causa & Sede Podagrae*, de qua vid. *ACT. ERUDIT.* de Anno 1746. Mens. Septembr. pag. 501. 199.

frustra omnino, si quid rectius judicem, & inani opera: neque enim podagricis, ut sic loquar,

*sub gurgite vasto
infectum eluitur scelus, aut exurit igni.*

§. XXII.

Melius ergo ac sapientius e contrario, in hunc sensum, scripsit olim Seneca (p): *Non perveni ad sanitatem, ne perveniam quidem: delinimenta magis, quam remedia, Podagrae meae compono, contentus, si rarius accedit, & si minus verminatur.* Quod locum imprimis habet in Podagra illa deplorata, quae, ut Celsus Aurelianus (q), eleganter ait, *genuino cursu in posteros migrat cum semine, & propterea succedentes invadit.* Quod ipsum multiplicitate experientia probe edoctus, gravissima sua auctoritate, praeter ipsum Hippocratem, jam supra laudatum, innumerosque alios, confirmat Aretaeus noster (r): *ἢν δὲ ἐκ ποδῶν μὲν ἦδη κίνησιν ἔη καὶ ποδάγραν, ἀτὰρ ἐξ ἐκ διαδέχεται παρῆτων φωνῆ, ἐπιποθνήσκου ἢ νέου.* Quod si a multis jam annis, inveteravit, vel a majoribus, per successionem, descendit podagra; tunc agrotum ad mortem usque, comitatur. Sic ille verissime.

§. XXIII.

Nullam ergo Medicinam hic optimam esse, jam per se, putem, liquet: Ferendum igitur potius tedium ex morbi mora; quum majora semper pericula ex nimia medelae properantia, immineant. Nec enim infusis, nec affusis medicaminibus, excutitur podagra, vinci quasi indocilis; quin potius intempestiva medicina nimium vexata, vehementius exasperatur, & violenter retro acta, ipsa corporis interiora, ut ventriculum, mesenterium cum intestinis, lienem, hepar, renes, pulmones, cor, immo & cerebrum ipsum insidiosè odoritur, unde saeva illa pestis visceribus & intimis medullis concepta, non solum atrociores morbos, sed & repentinas adeo mortes prognerat, nulla quidem humana arte facile avertendas. Quod ipsum innumeris propemodum funestis exemplis, apud diligentes observationum medicarum scriptores, ubique obviis, abunde confirmari hic posset, nisi temporis, spatii, institutique nostri ratio potissimum esset habenda. Haud tamen illud tacite praetereundum censemus exemplum singulare, a Simone Patilli (s) relatum, de Pastore quodam sacro, qui ab argilla lotio subacta, pedibus ex podagra laborantibus incaute imposita, mox in dyspnoeam, cordis

(p) Lib. de Vita Beata, Cap. XVII.

(q) Lib. V. de Morb. Chron. Cap. II. pag. 558.

(r) Lib. I. de Curat. Morbor. diuturn. Cap. 12.

(s) Quadrupartit. Botanic. Class. III. pag. 197.

cordis palpitationem atque animi defectionem incidit, ex his vero in epilepsiam, & ex hac denique, in letalem apoplexiam. Cui geminum plane illud de altero Pastore, a Rivino (t) commemoratum, qui pari fatali successu, a spiritu vini, pedibus dolentibus intempestive applicato, hemiplegia aliquoties tactus, vitam tandem miserrime finivit. Ubi & plures allegantur Auctores, qui similia exempla exitialia frequentius observarunt: Conf. Hoffmannus (u), Bruno Seidelius (x), Bonetus (*), Schenckius & alii multi.

§. XXIV.

Quibus unicum tantum hic subjungere liceat exemplum perquam memorabile, licet longe plura suppetant in adversariis nostris, viri cujusdam literatissimi, nobisque, dum viveret, amicissimi, qui, quum per complures annos, a dira podagra, per temporum intervalla ac spiramenta, incredibiles cruciatus & indignissima tormenta pateretur, cetera tamen sanus ac vegetus; tandem morbi & morte justo impatientior, remedia sibi varia undecunque quam studiosissime conquisivit, speciosa quidem verbis, re tamen ipsa inania, aut subdola, & magno aere redempta, ut quasi eo certius prodesse pretiosa & charius vendita. Inter quae liquorem praesertim mire laudabat ex Anglia, si recte memini, allatum, colore aureum, suavique sapore perquam gratum, quo scilicet interior remedii noxa sub his externis palati decepti blandimentis, eo facilius velaretur, erat enim, mea certe opinione, ex somnificis, opiatibus ac narcoticis confectus: quem quum siveventibus pedum rubentium doloribus, cochleari mensura, subinde fumeret, mox adeo insigne & praesentissimum veluti levamen sentiebat, ut acerrimi morbi impetus, quasi potentissimis carminibus Haemoniis incantati, mitterent ac confopirentur, corpusque ipsum expectatione maturius, pristinum suum vigorem recuperaret, ut nihil unquam incommodi perulisse putaretur. Praesertim, ubi simul pedibus exterius adhibitum esset emplastrum quoddam antipodagricum refrigerans leniensque, quod divinum plane & supra omnes laudes longissime positum credebatur. Haec quum per aliquod tempus, cum fausto quidem, sed subdolo & mox calamitoso successu, ita adhibita frequentius essent; licet ego semper acriter repugnarem, quod velox ista medicina mihi jure fallax & infelix videretur, hincque virum optimum enixissime subinde roga- rem, ne auderet experiri remedium, quod propter novitatem, posset

E 3

esse

(t) Dissert. de Morbo retrogrado, pag. 743. Syllog. Dissert. Med.

(u) Medic. Ret. Systemat. Tom. III. Sect. I. Cap. 8. pag. 191.

(x) Lib. de Morbis incurabil. pag. 83. sqq.

(*) Med. Septent. Part. II. Lib. VI. Sect. III. Obs. 40. pag. 268. & Lib. VII. Obs. 15. pag. 574. & alibi.

esse suspectum, & nimia festinatione periculum auget: Evenit aliquando, post repetitum aliquoties istius ancipitis remedii usum, ut, quum se æger lecto mane levare vellet, omnis quidem pedum sensus, usque ad genua, adeo penitus sublatus esset, ut ipse Socratis quasi di-ram gelidæ cicutæ sorbitionem hausisse videretur. Aderant una irriti vomendi conatus, sudores frigidi, præcordiorum anxietates, & respirationes impeditissimæ. Concurritur ergo protinus undique a Medicis, tacito timore mussantibus, frigentia membra mox fricantur, un-
guntur, immittuntur balneo ferventi, applicantur tandem vesicantia, cu-
curbitæ, sinapismi, phœnigmi, dropacismi, & omne genus alia reme-
dia validissima, intus & extra: sed omnia, proh dolor! incassum,
& bono quidem, sed nihil profuturo conatu, ac meliore voluntate,
quam facultate: Cuncta enim, quantumvis efficacissima, remedia an-
teibat mali ipsius velocitas. Retro acta namque per emplastrum illud
admirandum scilicet, podagra, & per liquorem illum anodynum, inti-
mis fibris & visceribus nobilioribus impacta, nullis nunc amplius re-
mediis, etiam si valentissimis, in externos artus revocari poterat. Un-
de brevi post, inter crebros singultus, sonoros stertores, sensuum
stupores, animique defectiones, vir ille doctissimus & longiore vita suo
merito dignissimus, sæva morbi intus furentis, vi oppressus, subita-
que morte correptus, magno sui desiderio cunctos adfecit mansuetio-
rum musarum justos æstimatores, meque ipsum inter illos, potissimum.
Est ergo, ut ex hisce liquidissime patet, optime monente *Celio Auve-
liano* (y), *passio podagrica non facilis curatione, & aliquando magnitudine
insanabilis.* Sed longius profecto, lento quasi gressu, nos secum ab-
duxit tardigrada podagra: Ideo jam tanto celerius properemus ad alia, si
lybet quidem, & parciores sumus, in sequentibus paucis, adhuc dicendis.

§. XXV.

Hæmorrhoides tam cæcæ, quam apertæ ac fluentes, item sic dicta
condylomata, rhagadia, exochadia & id genus alia obscenarum extre-
mi ventris partium tubercula, tædii plena, cautissime quoque semper
tractanda sunt, ne Medicina pejor sit ipso malo, & graviora periculis
sint remedia, quoniam, si inveteraverunt hæc mala, non sine magna
mole insignique discrimine, discutuntur. Cæcæ enim hæmorrhoides
& condylomata remediis acrioribus, septicis, rodentibus, reprimenti-
bus, causticis, aut admotæ etiam stridulo cauteri, subita vi discussa
ac

(y) Lib. V. de *Morbis Chronicis*, Cap. 2. pag. 560. Vide singulare hujus rei ex-
emplum apud *PHILOSTRATUM*, Lib. I. de *Vitis Sophistarum*, Sect. XXV, 11. pag.
543. ubi de miserandi *POLEMONIS Sophista* Latonæ artuum, Medicis prorsus in-
expugnabilibus, tristis narratur Historia.

ac sedata, sæpius in ulcera maligna, sordida, callosa, depascentia
& serpentina, immo demum, in sinuosas fistulas, & ipsa adeo carcino-
mata teterrima abire consueverunt, vix ulla amplius arte sanabilia: *qua
enim*, recte judicante *Seneca* (z), *in malum ulcus veteraverunt, difficilissimum,*
immo, *difficillimum*, inquam ego, *curantur.*

§. XXVI.

Nimius autem hæmorrhoidum fluxus medicamentis adstringentibus
& repellentibus subito violenter repressus, dirissimos & tantum non
mortiferos morbos sæpius prognerare solet: unde sapienter dudum mo-
nuit *Cornelius noster Celsus* (a): *In quibusdam parum tuto supprimitur
istud vitium, qui sanguinis profluvio imbecilliores non sunt: habent enim
purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, quum sanguis exi-
tum non haberet, inclinata in præcordia ac viscera, materia, subitis &
gravibus morbis correpti sunt.* Quapropter *Hippocrate* (a), *Ægineta* (b),
Galeno (c), *Actuario* (d), *Avicenna* (e), aliisque prudentissime suaden-
tibus, at solo fere frustra contra nitente *Aetio* (f), in supprimentis
hæmorrhoidibus, eo semper caute respici debet, ut consuetæ purga-
tionis gratia, una illarum nunquam non aperta maneat. Quod si enim
omnes semel simulque obstruantur, metuendum est omnino, ne hy-
drops, aut tabes, aliaque graviora mala, *Hippocrati*, *Aretæo* aliisque
diligenter commemorata, veluti vertigo, cachexia, asthma, suffocatio,
mictio cruenta, sanguinis sputum & vomitus, anorexia, aphonia,
tormina ventris, podagra, malum hypochondriacum, paralysis, ne-
phritis, apoplexia, scirrhi, ani exulcerationes & fistulæ, pleuritis,
peripneumonia, phagedæna, furunculi, lepra, vitiliginæ, aliaque tu-
bercula, herpes, epilepsia, delirium, immo mania ipsa, & id genus a-
lia plura atrocissima symptomata, exinde suboriantur. Sic enim verif-
sime ipse noster *Hippocrates*, laudato modo aphorismo, pronunciavit:
Αἱμορροΐδας ἰσθῆτι χροΐας, ἢ καὶ μὴ οὐλοαρχῆν, κίβδους, ὑδρωπα ἰσχυρίδαι, ἢ φθίειν,
*ex hæmorrhoidibus diuturnis sanato, si non una venarum sanguinem fun-
dentium aperta fuerit servata, periculum est, hydropem, aut tabem suc-
cedere:*

(z) *Consol. t. ad Marciam*, Cap. I.

(a) *Aporif. 12. Sect. VI. & Lib. de Vitu Acutor.* pag. 322. Tom. II. opp.

(b) Lib. III. Cap. 57.

(c) *Comment. in dictum Hipp. Aph. 12. Sect. VI.* pag. 254. Tom. IX. Opp.
& alibi, Cap. nempe 9. Lib. de *Vena Sella contra ERASIST.* & in IV. de *Præ-
sag. ex pulsibus*, &c. Item *Comment. in Lib. Hipp. de humorib. Conf. SEVE-
RIN. de Abscess.* Lib. IV. Cap. 30. pag. 350. & *ZACUT. LUSITAN. Hist. Med.* 110
Lib. II.

(d) Lib. I. de *Method. Medend.* Cap. 20.

(e) Lib. III. Feu. 17. Tr. I. Cap. 4. pag. 653.

(f) *Tetrabibl. IV. Serm. II. Cap. 5.*

cedere: sive, ut elegantius, pro more, latine id reddidit Celsus, latinus ille Hippocrates (g), si ora venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Cujus oraculi Hippocratici solidam veritatem tritissimo suo exemplo, quondam abunde confirmavit Imperatorum omnium optimus, & meliore hinc fato jure dignissimus, Trajanus, qui, narrante e Dione Cassio, Xiphilino (h), ἐπιγεθνήσκει αὐτῷ τῆ ἀιματος, ἢ κατ' ἔτος, κατὰ διαλείπει, ἕλκετο ἀπόπλητος, ὡς κατὰ σολμωτός τι παρὰ θῆου, τὸ δὲ ἔλον ἰδρωσίσει, a represso subito sanguine, qui quotannis ipsi per inferiora secedebat, in apoplexiam incidit, adeo, ut pars quedam corporis inde resoluta esset; tandem autem in universum hydropicus factus, periit.

§. XXVII.

Hinc igitur nullum quoque nobis est dubium, quin monstruosum illud & horrendum plane steatoma hæmorrhoidibus, etsi blandissime suppressis, funestam suam originem debuerit, quod post acerbissima fata, repertum fuit cum ingenti adstantium visentiumque stupore, in utroque thoracis thalamo, illustris quondam Marchionis de Saint-Auban, tanta quidem magnitudine ac pondere, ut, compressis & coarctatis undique pulmonibus, non solum omnem respirationis usum profusus interceperit; sed & prægrandi sua mole, septem enim fere libras pendebat, naturalem nobiliorum pectoris viscerum situm adeo usque perverterit, ut, quod omnem pene veritatis fidem excedit, turbato rerum ordine, totum diaphragma deorsum pressum esset, intra abdominis cavum, atque mediastinum, item pericardium, cum suis vasis sanguiferis, & corde adeo ipso, horresco referens, detrusum versus inferiora, hæreret, infra ipsius umbilici altitudinem. Quam atrocis rarissimique morbi historiam nobis nitidissime descripsit, sive vividissime potius depinxit, vir & arte, & facundia juxta, insignis, semperque cum cura dicendus, Hermannus Boerhaave (i), qui, ceu oculatus testis, omni exceptione major, hæc ipsa dira prodigia non solum perspicacissimis suis oculis vidit; sed ipsa quoque admota peritissima sua manu, ipsum defuncti cadaver dissecti.

§. XXVIII.

(g) Lib. II. Cap. 7. pag. 62.

(h) In Epitome Histor. pag. 350. nempe ex DIONIS CASSII Histor. Roman. Lib. LXVIII. pag. 1147. Tom. II. Edit FABRIC. & REIMAR. V. V. C. C. Alio vero morbi mortisque genere extinctum fuisse Trajanum, narrant EUTROPIUS, AURELIUS VICTOR, EUSEBIUS, HIERONYMUS, OROSIUS, & alii: sed cum DIONE CASSIO & XIPHILINO, maximam quidem partem, consentit ZONARAS, cum aliis nonnullis. Verum de his dicendi & disceptandi hic jam non est locus.

(i) In Avocis rarissimique morbi Historia altera, Lugd. Bat. 1728, & deinde sequitur alibi recusa, ut omnino merebatur.

§. XXVIII.

Sic etiam hæmorrhoides incautius repressæ impetum aliquando fecerunt in Ministri cujusdam sacri nasi, ibique tantum subito excitarunt tumorem carneum, ut non solum ipsius nasi forma demersa, quasi evanesceret; sed & ipsum adeo os mentumque sub ista tuberosa mole propendula, foedissimo spectaculo, penitus occultatum jaceret: donec, ex justo suffocationis minacis metu, informis illa atque peregrina massa, ultimo omnium remedio, nempe ferro, feliciter excideretur. De qua perquam memorabili historia, singularis extat Cl. Alberti Dissertatio (k), una cum figura zæna teterrimi illius & tuberosissimi nasi, quæ, licet mortua spirituque carens, sua tamen insigni proflus foeditate horridum profecto terrorem incutit cunctis viventibus videntibusque. Ubi & plura simul id genus alia funesta exempla sedulo ex auctoribus collecta, leguntur, ut & in aliis variis ejusdem, de eodem argumento, scriptis (l), quorum scilicet hoc nostrum, quod vivitur, sæculum feracissimum est, ut cuiusvis notum: quibus utique addendi, Hildanus (m), Forestus (n), Schenckius (o), Riedlinus (p), Paræus (q), Alphonsus de Sanctacrucis (r), Dieterichius (s), & quos ibi allegat, Auctores plures, Prosper Alpinus (t), Hollerius (u), & tandem, ut finem faciam, nec alios plures mihi bene notos, laudem, B. Rivinus (x), & quos ibidem citavit scriptores medicos. Quo & singulare illud spectat exemplum luctuosum, ipsi magno nostro Hoffmanno (y), quondam

(k) De excrescentia nasi, cum hæmorrhoidum Anomalis connexa. Halæ, 1729.

(l) Nempe in Dissertationibus diversis, ibidem publicatis. De hæmorrhoidum Anomalis, de hæmorrhoidum insolitis vis, de hæmorrhoidum suppressionibus, & id genus alii scriptis Academicis: ut vastos illos spatiososque nimum de eodem immundo & injucundo Argumento, commentarios in vulgus editos jam taceam.

(m) Cent. II. Obs. XI. & LXXV. Conf. BOETT. Med. Septent. Part. I. Lib. III. Sect. II. Cap. 1. p. 569.

(n) Lib. XXIII. Obs. 5. 6. sqq. cum Scholiis doctissimis, ibidem. Conf. SOLZMANN. Sect. IV. Confil. Med. XX. & exinde VERZASCHA, Obs. Med. 29. Cent. I. p. 90. item RIVINUS, L. X. Prax. Med. Cap. 10. p. 375.

(o) Obs. Med. 158. 159. sqq. Lib. III. Tom. I. pag. 639. sqq.

(p) Lit. Med. Ann. 1696. pag. 133.

(q) Opp. Chirurg. Lib. XII. Cap. 24. pag. 393.

(r) De Dignos. & Cura affectuum melancholicorum, pag. 29.

(s) In Iatro Hippocratico, pag. 141. seqq.

(t) Lib. I. de præfugienda Vita & Morte, Cap. XI. pag. 53.

(u) Comment. in Aphor. Hipp. 12. Sect. VI. pag. 337. sqq.

(x) In Dissert. de Morbo retrogrado, pag. 745.

(y) Med. Rud. System. Tom. III. Sect. I. Cap. 9. pag. 208. ubi plura egregia.

quondam cum stupore, visum, de quodam viro perquam generoso, qui ex hæmorrhoidibus, per remedia opiata & martialia, intempestive repressis & cohibitis, protinus vocis ac rationis usum admisit, & paulo post inter diras convulsiones, vitam ipsam. Ubi post mortem, sectione instituta, stupentibus cunctis præsentibus, apparuit, non modo intestinum rectum; sed & totum coli tractum in sinistro latere, ita constrictum fuisse, ut digiti crassitiem vix superaret: alia ut taceam funesta signa, quæ ibi legi commode possunt. Isto autem aliquanto felicior fuit *Alcippus* ille apud *Hippocratem* nostrum (2), qui pariter, ex suppressis præpropere hæmorrhoidibus, in atrocissimum quidem furorem delapsus, mox a superveniente febris acuta salutari ac critica, ad mentis corporisque juxta sanitatem auspicio reversus est. Tanto autem infelicio contra fuit alter ille *Eudemus Larissæus*, apud eundem (a), cui ex perfanatis pariter ab infausa manu, hæmorrhoidibus, teter edaxque cancer illico subnascebatur, una cum febre vehementissima, quæ ante non desit, quam vitam male vivam miserrimo eripuisset. In his ergo cunctis, omnium rectius sentientium Medicorum unanimi suffragio, nulla Medicina omnino erat optima. Sed nolo de re cuius, puto, notissima & exploratissima, plura nunc incassum huc congerere exempla ac testimonia: Quare hæc jam de hæmorrhoidibus, sufficiant.

§. XXIX.

Ex eadem vero ratione, nec tutum semper est, nec salutare, ipsas quoque sordidas ani fistulas, præsertim inveteratas, & in corpore potissimum senili & effæto, vel acuto ferro excindere, vel candenti lamina exurere, vel aliis denique remediis repellentibus, adstringentibus, aut exsiccantibus, perfanare ac consolidare. *Veteres enim*, bene moneute *Paræo* (b), & que per multos annos fluxerunt, fistula, si subito ocludantur, mortem inferunt, in corpore præsertim senili & infirmo. A cujus vera omnino sententia haud alienus est *Scultetus* (c), multo minus autem *Forestus* (d), qui singulari potius exemplo ostendit, quam atrociam symptomata illico insequuta sint fistulam ejusmodi suppressam, & quam salutaria e contrario signa confestim apparuerint, eadem denuo reclusa: quod ipsum novis aliquot exemplis illi prorsus geminis, nostra quidem ætate, uberius confirmarunt *Stahlius*, *Hoffmannus*, *Storchius*, *Dranius*, *Garengeotus*, ipse *Heisterus*, & alii. Neque sane id mirum, aut rationi & experientiæ contrarium. Sunt enim hujusmodi fistulæ

(2) Lib. IV. de Morb. Epidem. pag. 766. Tom. I. Opp. per LISDEN.

(a) Lib. V. de Morbis Epidemicis, pag. 775. Tom. I. Opp.

(b) Opp. Chirurgicor. Lib. XII. Cap. 21. pag. 391.

(c) Armament. Chirurg. Part. I. Tab. XLV. pag. 179.

(d) Obs. Med. 14 Lib. XXIII. pag. 493. ubi vid. & imprimis adjecta Scholia.

Analæ canales quasi ac re vera fistulæ, per quas omnia totius corporis purgamenta, in unum veluti alveum ac receptaculum, ibi derivata & collecta, salutari providæ ac solertis naturæ consilio & beneficio, seuim corpore eiminantur. Quod licet, pro more, brevissime, tamen sapientissime, ita dudum ipse noster pronuntiavit *Hippocrates* (e), *ἀναὰ ἀπορροαί, εἰς οὐροὺς, ἰσχυρὸν ἀναὰ, alii abscessus, veluti fistula, aliorum abscessuum ac morborum Medela sunt*: quod egregie prorsus & copiose ibi explicuit *Galenus* (f). Unde nunc sua sponte sequitur, illas apertas relictas, & aptis subinde lotionibus ac fotibus, seu fomentis, frequentius emundatas, ne scilicet neglectæ fordescant, aut computrescant, corpus ipsum a repentino variorum morborum incurfu diutius per vitam, tutum & immune præstare; oclusas contra & obstructas, ob denegatum nempe sordibus illis consuetum liberum exitum, hincque in corpus ipsum interius subito refluxis ac retrogradis, & atrociores morbos, & festinatas mortes sæpius inducere. Quare, ut ex hæcenus dictis manifesto, opinor, liquet, præstat omnino, ejusmodi perpetuam privatæ quasi cloacæ servitutem, quamvis ingratham & nonnihil molestant, patienter tolerare, ob speranda inde vitæ salutisque commoda; quam eandem impatienter amoliri, ob metuenda exinde invaletudinis & mortis ipsius pericula. Vidi enim, recte inquit *Valescus* (g), aliquos ejusmodi fistulam habentes, quam non multum curabant, & parvi faciebant, (idque ex consilio peritorum) per multum tempus viventes. Immo, multos vidimus, scribit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente* (h), qui fistulas habuere circa anum, per XV. aut plures annos, & saluberrime vixerunt. Quin & nobismet ipsis notus quondam fuit vir illustris & literatissimus, qui ultra viginti annos, illius modi fistulam apertam sustinendo, inoffensa prorsus sanitate, inter arduos & continuos variorum amplissimorum munerum labores, ultimam vegetæ senectutis lineam attingit, donec senili demum marcere, dormienti propior, quam morienti, placide solveretur.

§. XXX.

Eodem vero cum illis, fere loco, etiam habenda sunt ulcera ista annosa, sordida, humida, pruriginosa, callosa, in pedibus cruribusque

F 2

(e) Lib. de Humor. pag. 326. & Lib. VI. Epidem. Sect. III. pag. 806. qui quidem locus ex isto priorè, emendari debet.

(f) In Comment. in Lib. de Humor. Conf. huc imprimis MARC. AUREL. SEVERINI, Lib. IV. de recondita abscessuum natura, Cap. 30. pag. 305. 309. ubi plura, quæ huc spectant, lectu digna.

(g) Apud FORESTUM, in Schol. ad Observat. XIV. Lib. XXIII. pag. 496.

(h) Lib. III. Peritæcubi Chirurgici, Cap. XI. ex quo memorabilem istum locum denuo retulit JO. SCHNÆSCHIUS, Obj. Med. CCXXV. Lib. III. Tom. I. p. 692.

que maxime enata, *Chironia* vulgo dicta, item *Telephia*: quæ quippe incurata sibi que relicta, nisi maligna facta fuerint, in corporibus præsertim senilibus, sanitatem sæpe diutius præstant integram; intempestive autem curata ac consolidata, gravissimis morbis juxta mortibusque ipsis repentinis funestam frequentius præbent originem, quoniam isti errores irrevocabiles circa ejusmodi temerarias curationes commissi, maximis vitæ & sanitatis detrimentis plerumque expiantur (i). Sunt enim ista ulcera *chironia*, æque, ac non nullæ fistulæ, superius commemoratæ, quædam veluti conceptacula, seu emissaria, in quæ quidquid vitiosi corruptique humoris, corporibus inprimis effœtis & senio jam confectis, inest, in salutarem expurgationem, corrivatum, singulari naturæ sagacis providentia, sensim deponitur, ac tandem, per stas temporum vices, exterminatur. Hinc solers prudensque Medicus intentissimè cavere debet studio, ne salutares ejusmodi fontes, licet sordidos, remediis præpostere admotis, subito arefaciat, ac cum extremo periculo aversi & retropulli humoris saniosi, plane extinguat, sicque cum fero ac nihil profuturo pudore, & inani poenitentia, causam repentine mortis ipse subministrat evidentissimam. *Nam extrinsecus capta Medicamenta, optime monente Vegetio (k), morbum non eximunt; sed ad interiora compellunt, & hac ratione periculum generant.* Hinc memor potius sit ille istius effati *Ovidiani* prudentissimi (l):

*Ulceris id genus est, quod, quum sanabile non sit,
Non contrectari, tutius esse puto.*

§. XXXI.

Innumera enim pene mala atrocita & immedicabilia ex male sedula maleque sana ulcerum id genus veterum ac pertinacium, sanatione, illico oborta fuisse, ubivis, exemplis quam plurimis funestis, luculentissime docent docti industriorum Medicorum commentarii, e quibus pauca tantum de permittis, eaque insigniora & attentione digniora, jam quidem in medium adferre animus est. Sic diram protinus successisse maniam, in viro, vidit *Amatus Lusitanus (m)*, in puella, *Forestus*

(i) Conf. huc SEIDELIUS, de *Morb. incurabil.* pag. 88. HILDANI *Obs.* 39. Cent. III. pag. 182. TIMÆI a GULDENKLEE, *Cas.* 28. Lib. I. pag. 61. præsertim autem CRATONIS a KRATHEIM *Epistol. Medicinal.* & HEISTERI *Institut. Chirurg.* Part. I. Lib. V. Cap. 1. pag. 327. & Cap. 7. pag. 342. sqq. item Jo. RHODII *Analec.* in SEPTALII *Cent. Med.* Lib. VIII. p. 511. sqq. ut & RIVINI *Diss. de Morbo retrogrado*, p. 744. quibus add. Auctores mox laudandos.

(k) Lib. I. de *Mu'omed.* Cap. 9.

(l) Lib. II. ex *Ponto*, *Eleg.* 2.

(m) *Cas.* 67. Centur. II. ubi hanc in rem, plura.

Forestus (n), epilepsiam & convulsiones, post *Hippocratem* ipsum (o), *Pechlinus (p)*, zoster, seu zonam, hoc est, teterrimam illam & plerumque letiferam, Erysipelatis speciem, *Langius (q)*, intolerabiles prius dolores, deinde mox tristem ipsius dulcissimi luminis orbitatem, *Timæus a GULDENKLEE (r)*, siccam pleuritidem, dyspnoeam & alia graviora thoracis mala mortifera, post ipsum *Hippocratem*, *Ballonius (s)*, & præsertim *Hildanus (t)*, qui simul ibidem, cum summa admiratione, observavit, materiam istam ab illo misero ægroto, durante isto fatali morbo, ore continuo rejectam, eandem plane odorem, colorem & externam speciem formamque fuisse, qualis antea, ex aperto cruris sinistri ulcere, insigni istius viri levamine, emanaverit. Quale dirissimum etiam symptoma, post intempestivam infelicemque vetusti ejusmodi ulceris cruralis consolidationem, pariter obtigisse narratur (u) Leopoldo quarto, Duci Austriaco, vulgo superbo ac glorioso dicto, qui una cum foeda sanie, atro sanguine permixta, patente cruris ulcere alias effluere solita, indignantem animam per os juxta nareque, ceu totidem nova ostia, teterrimo omnium aspectu, & terribili fetore, horresco referens, flebiliter emisit: cujusmodi saniosum foetidumque saporem, præsertim jejuno adhuc ore, idem ille miserrimus cæcus percepit, cujus supra ex *Timæo* mentio fuit injecta. Denique, ut finem tandem faciam, *Adrianus* narrat *Spigelius*, apud *Rhodium (x)*, sese Viennæ, quondam vidiisse puellam, cui ex male perfanato pedis ulcere, letiferum sere sanguinis sputum obortum fuerit, quod & alibi notarunt *Bouetus*, *Platerus*, aliique plures.

§. XXXII.

Quibus omnibus nunc subnectere liceat tria tantum exempla recentiora, notatu certe perquam digna, a nobismet ipsis quondam, non sine animi dolore, observata. Ante hos ergo septemdecim quasi an-

F 3

nos.

(n) *Obs. Med.* 24. Lib. X. pag. 201. seqq.

(o) Lib. VII. de *Morb. Epidem.* pag. 872.

(p) *Obs. Physic.* d. 30. Lib. II. pag. 291.

(q) *Epist. Medic.* 32. Lib. I. pag. 133.

(r) *Cas. medic.* d. 28. Lib. I. pag. 67.

(s) Lib. II. *Epidemiorum & Ephemeridum*, pag. 130. Ipse verò ille singularis HIPPOCRATIS locus, quem obiter tantum ibi allegat BALLONIUS, non indicata tamen ipsius sede propria, extat Lib. IV. de *Morb. Epidem.* initio, pag. 742. & lectu est diligenti: Vid. autem alios memorabiles hanc in rem, casus, apud eundem BALLONIUM, ibidem, pag. 209. item pag. 247. pag. 248. & pag. 249. denique pag. 256.

(t) *Observat. Chirurg.* 39. Centur. III. pag. 182.

(u) A GERARDO de ROO, in *Annalibus Anstiacis*, Lib. IV. fol. 162. seqq.

(x) *Obs. Med.* 35. Cent. II. pag. 72.

nos, principem quendam vidimus imperii venerabilem, bello olim strenuum, qui cetera quidem recte valebat, quantum nempe ejus admitterebat ætas, in senium jam declivis, nihilque ex occidua illa senectute, sentiebat incommodi, præter ulcus hujusmodi Chironium, quod per complures jam annos, in dextro crure, animi virtute, sat patienter sustentaverat. Tandem autem, ut sunt morosi plerumque ac difficiles senes, lentitudinis & continuatæ illius exulcerationis prurientis pertæsus, opem poscebat a Medicis artis suæ peritissimis, ut scilicet inexplicabili morbo confestim liberaretur: illis autem *nullam hic Medicinam optimam esse*, uti par erat, vere pronunciantibus, ferioque hinc suadentibus, ut nihil desideraret, quod vel mœrore, vel pœnitentia nimis sera, dignum esset, ac licet tædium ex mora nasceretur, pericula tamen semper majora ex properantia fore metuenda: nihilo minus tamen infausto prorsus consilio, in nocivum veluti auxilium, accitit Chirurgus quidam temerarius, qui lucro potius suo fordido, quam pretiosæ principis salutis, intentus, remediis valentioribus, ex adstringentium & exsiccantium classe, ulcus illud rebelle & pervicax utcunque consolidat & ad indecoram cicatricem imprudenter perducit: sed tam sinistro quidem cum eventu, ut paullo post, præcordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, continua vigilia, longum cibi fastidium, torpidus artuum languor, lenta totius corporis macies, gravis mœstusque veteris, & mors tandem ipsa, omnibus suis perquam luctuosa, subsequerentur: quum tamen antea, omnia fere vitæ suæ tempora, per hoc molestum licet, naturæ in sua commoda vigilantis, beneficium, inoffensa valetudine, pervixisset.

§. XXXIII.

Similis autem intempestiva ulcerum cruralium curatio, decent nunc fere anni elapsi sunt, festinavit fata celeberrimi cujusdam per Europam, Bibliopolæ. Rogatus ergo ab amicis, æquid spei ad salutem tanti chari ipsi quoque principibus, capitis, adhuc superesset? Ex lurido vultu pallore, spirandi plurima difficultate, tussi vehementi & arida, voce obtusa & rauca, thoracis gravedine, odoris tetri spiratione, calore per vices, febrili, hypochondriorum duritie, aqualiculo extante, ciborum fastidio, aliisque id genus signis admodum suspectis præsentibus, candide tum prædixi, jam sensim labi spiritum misero, nec ultra sex hebdomadas forsan duraturum. Neque sane postea multum fefellit augurium. Quinta enim hebdomade exegente, in via, suffocatione subita extinctus fuit, quum ex nundinis Francofurtensibus redux, exoptatum in patriam reditum meditaretur, repugnantibus tamen fati, longissime ab hac sua destinatione, nequicquam mente, heu futuri ignara! concepta, in terra peregrina tumulatus, & a suis domi relictis, lætumque

tumque chari mariti ac patris adventum frustra expectantibus, tanto acerbius defletus.

§. XXXIX.

Circa idem fere denique tempus, morte quasi haud simplici, miserrime periit alius vir generosus, cui pariter vetustum pedis ulcus infeliciter persanatum fuerat. Quum igitur materia illa vitiosa corruptaque, versus interius corpus reflua, nares ejus teterrimo tumore adeo opplevisset, faxeisque veluti nodis & tofosus humore verrucis protuberantibus, horrendum fedasset, ut tam deforme ingenui oris dehonestamentum diutius placide ferre haud posset; blanda, at inani, pro se sperandi, dulcedine illectus, in sua demum damna, arcessivit Chirur-gum, artis suæ plane imperitum, qui medicamentis violentissimis, rodentibus nempe & adurentibus, durum illum atque intractabilem tumorem, jam per se malignum, adeo usque exasperaverat, ut in insanabile prorsus carcinoma tandem degeneraret, quod celeriter serpendo, penetrandoque, usque ad ipsa ossa, corpus voraret, unde febre tabifica, & asthma spastico, aliisque luctuosis malis succedentibus, mors tandem exoptata ineluctabili illi calamitati finem imposuit desideratissimum. Qui diro suo exitio sic devotus, jure hinc exclamare poterat notum istud poetæ, patria pulsi & exulantis (y):

*Sed vereor, ne me frustra sanare labores:
Nec juver admota, perditus ager, ope.*

§. XXXV.

Credibile igitur, immo vero etiam probabile videtur, his omnibus aliquandiu spiritum adhuc prorogari potuisse, nisi intempestive juvando, providæ solertisque naturæ officia interrupta fuissent, istis nimirum fontibus salutiferis in pedi us potissimum exortis, præter ullam rationem, aut necessitatem, obstructis & obturatis. *Nulla enim hic Medicina optima potius erat, & verissimum illud Siracida effatum (z),* *Μακρὸν ἀσθενεὺς οὐκ ἔστιν ἰατρὸν, magnus ἔσ' inveteratus morbus Medici est ludibrium, vel, Medici artem plane eludit, ut nos quidem locum illum controversum legendum esse, vere forsan censemus: licet in alia opinione versentur viri magni, Hugo Grotius (a), & Joachim Kihnius (b).*
Vidi-

(y) Lib. I. ex *Ponto*, Epist. III. 321.

(z) Cap. X. v. 10.

(a) In *Comment.* ad istum SIRACIDA locum, pag. 119. Tom. III. *Commentar.* in *Vet. Test.*

(b) *Quest. Philol.* IV. Pentad. I. pag. 10. seqq.

Vidimus tamen postea gaudentes, eandem quoque conjecturam, dudum ante nos, subnatam & approbatam fuisse viro longe doctissimo *Joanni Prisco* (c). Ceterum ejusdem fere sententiæ, cum isto sacro loco, est illud *Dionis Chrysostomi* (d), *Νίσημα ἐν πολλῷ χρόνῳ συνειρημένον ἔστι βλάβη ἀπαισιόχου τῷ σώματι*, morbum a longo jam tempore concretum & inveteratum haud facile sane licet e corpore expellere. Quo & potissimum pertinet istud *Claudiani* (e),

Veteri post obruta morbo
Corpora, pœonias nequicquam admoveris herbas,

Nec non illud quoque alterius poetæ, si recte memini:

Non est in morbo facilis Medicina vetusto.

Sed hæc quidem philologica, dulcissima elegantiorum literarum memoria, ati, lectorum pace, hic interponeremus, sola effecit.

§. XXXVI.

Verum unum tantum adhuc allegare nunc liceat casum *Chirurgicum*, de aure fracta, ubi ipso quidem malo deterior solet esse Medicina: quem in communes humani generis usus, ad cavendum præcipue, ac vitandum, candidè & perspicue ipse exposuit *Hippocrates* (f), cujus tamen sententiam verbis potius latinis, quam græcis, referre hic placet, ne scilicet ipsa græca, locus enim aliquanto longior ac verbosior est, nimia sua copia, fastidium forsitan pariat ipsius hujus uberrimæ & venustissimæ linguæ haud satis gnaris, ut nempe sunt perquam rari hodie philogræci. Sed en ipsa nunc *Hippocratis* verba: *At vero, si auris fracta fuerit, deligationes omnes inimicæ sunt. Neque enim ita laxam quis circumdare poterit. Si vero magis premit, majus malum operatur. Nam & sana auri, deligatione compressa, dolore, & pulsatione, & febre afficitur: sed & cataplasmata pessima quidem omnino sunt, quæ gravissima fuerunt. Verum & alia pleraque omnia mala sunt, & abscessus inducunt, & mucum largiorem suggerunt, & deinde suppurationes noxias: his autem fracta auri minime indiget. Proximum tamen locum obtinet, si quid imponi debet, farina viscosa, quam neque ipsam gravem esse oportet. Contingere vero, quam minime conducit. Quibus demum verbis subjungitur saluberrimum illud præceptum, cujus potissimum occasione, nostram hanc commentationem supra exoristi sumus: *Ἀγαθὸν γὰρ ἐν τῷ ὔργῳ τὸ μὴδὲν ἔχειν ἰατρικόν, ἢ πρὸς ἑσέ, ἢ πρὸς ἄλλα πόνη*: Bonum enim aliquando Medicamentum est, etiam nullam adhibere Medicamentum, & ad aures,*

(c) In *Commentario ad Lucæ* Cap. VIII. 43. pag. 296. Operis in N. T.

(d) *Orat.* XLI. pag. 500.

(e) *Lib.* II. in *Eutropium*, v. 11. fqq.

(f) *Lib.* de *Articulis*, §. XXXV. pag. 791. *Tom.* II. *Opp.* per *Linden.*

aures, & ad multa alia: Hactenus quidem ille. Quorsum & respexit *Paulus Aegineta* (g), de eodem tractans argumento: *Οὐ μὲν τ' ἀποσπᾶται πονηρίαν, ἀλλὰ ἐὰν τοῖς προσήταις, suadet quidem & monet Hippocrates, nihil quidquam remediis auribus fractis applicare.* Quibus consona fere sunt illa notissima *Ovidiana* (h):

Cirando, fieri quedam majora videmus
Vulnera, quæ melius, non tetigisse, fuit.

§. XXXVII.

Superfunt quidem nonnulli adhuc morbi, quibus illa *Hippocratis* ac poetæ commode aptari possunt, quum nempe medendo, gravius invalescant, & cohibendo, latius serpent, dum illos major quasi armat sævitia, quam ut tuto feliciterque expugnari possint: sed ne longior digressio confusionem tædiumque magis legentibus, quam instructionem, afferat, illos ipsos nunc quidem intactos relinquere præstat, manumque tandem de tabula tollere placet. Longum enim hic nimis esset, ire per singula: sufficiant igitur hæc vel pauca, de plurimis; fatisque sit, nos & in præcipuis, non subtraxisse veritatem, & in multis, diligenter vitasse fastidium. Interim ex hactenus commemoratis jam abunde, opinor, liquebit. *Nullam Medicinam interdum esse longe optimam ac tutissimam: præfertim vero in illis morbis; quos, ut cum ipso nostro Hippocrate* (i) loquar, *μὴ δὲ κινῆσαι, ἀλλὰ νεωτεροποιῆσαι, μὴτε φαρμακῶν, μὴτε ἄλλων ἰατρικῶν, ἀλλ' ἰᾶν, nec movere oportet, nec novare, neque Medicamentis, neque aliis irritamentis, sed potius intentatos præterire: ex quorum nempe classe, quosdam jam supra, cursim recensuimus.*

§. XXXVIII.

Prudens igitur, pius, probusque Medicus, famæ atque conscientie inprimis suæ, recte consulturus, videat potissimum, ne noceat, dum prodesse cupit, nec salutis humanæ præside arte, non solum pestem, sed hanc etiam atrocissimam, alicui sua culpa, inferat, ita, ut ea, quæ sanare nequit, potius fixæ exulceret, vetusque malum hinc novo malo augeat: quin contra, auream illam ingeniosissimi *Luciani* (k), regulam, ad instar metæ præfixæ, ad quam enixe contendat, semper irretorto veluti oculo, contempletur, pedeque inoffenso sequatur, quam ille

(g) *Lib.* III. *Cap.* 23. pag. 37. *Edit.* Græc. *Aldina.*

(h) *Lib.* III. *ex Ponto*, *Epist.* 7.

(i) *Ap. bovis.* 20. *Sect.* I.

(k) In *Abdicato*, pag. 162. *Tom.* II. *Edit.* Operum novissimæ & nitidissimæ, per clarissimos Viros, *RITZIIUM* atque *GÆNERUM*, ingenti rei literariæ commo-
modo, curatæ ac publicatæ.

ille facetiarum & urbaniorum salium pater, suavissimis quidem verbis, olim, in Medicorum usus, ita proposuit: πάντων πρώτων διδασκόμεθα σιωπῶν, ἢτε ἰατρικὴν ἐστὶ τὸ νόσημα, ἢτε ἀνάγκη, ἢ ἐπιβιβαστικὸς τὸς ἄρως τῆς τέχνης. Καὶ τινικαὶ, ἢ μὴν ἐπιμετροχίρην ἢ, ἐπιχειροῦμεν, ἢ πᾶσαν σπουδὴν ἐπιχειροῦμεθα, σώσωσι τὴν νοσήσαντα ἢ ἐπιμετροχίρην ἢ ἐπιμετροχίρην τὸ πάθος ἰδωμεν, ἢδὲ τὴν ἀρχὴν προσεπτόμεθα, νόμον τινὸς παλαιῶν τῶν προποτόρων τῆς τέχνης ἰατρῶν Φυλάκτροτες, εἰ οὐκ, μὴ δὲν ἐπιχειροῦν τοῖς νεοεργημένοις. *Omniuum primum observare docemur, sanabilisne sit morbus, an insanabilis, transfiliatque ipsos artis terminos? Ac tum, si ejusmodi sit malum, ut commode possimus adgredi, adgredimur, totoque admittimur studio, ut aegrotum quidem servemus. Sed si morbum jam invaluisse superasseque videamus, nec manum omnino admoimur, sic vetusiam quandam primorum Medicinae parentum legem observantes, qui negant, tentandos esse morbos, qui jamjam invaluerint. Quibus postremis verbis, respicit haud dubie Lucianus, ut id obiter hic adjiciamus, ad Hippocratem ipsum (l), ex quo, ceu perenni uberique fonte, postea eandem sapientissimam sententiam certatim quasi, hauserunt, suosque veluti hortulos eadem irrigarunt, Aretaeus, Galenus, Alexander Trallianus, Basilius Magnus, Joannes Chrysostomus, Isidorus Pelusiota, & ex latinis, Cicero, & alter Medicorum Cicero, Cornelius inquam Celsus, Apulejus, aliique plures: qua de re plenius doctiusque olim jam tractavit Conradus Rittershusius (m).*

§. XXXIX.

Imitentur ergo, serio seduloque suadeo & hortor, omnes prudentiores Medici nobile illud Fabii istius cunctatoris exemplum, sique, ut ille quidem, rem non restituant cunctando; at caveant tamen, ne perdant eam festinando: sequanturque hinc potius semper, quoties nempe summa necessitas exegerit, prudentissimum ipsius monitum, apud Livium (n), quo ipso nunc huic nostrae Dissertationi colophonem tandem imponere placet:

*Medicos plus interdum quiete, quam movendo
atque agendo, proficere.*

(l) Lib. de Arte §. XIV. pag. 8. Tom. I. Opp. per LINDENIUM.

(m) Lib. IV. Lectionum Sacrarum, Cap. 22. pag. 342.

(n) Lib. XXII. Cap. 18. Conf. JO. BENEDICTI SINIBALDI Antiphon. HIPPOCRATIS, Lib. II. pag. 53.

T A N T U M.

CCXXX.

)ο(51)ο(

CCXXX.

GEORGII ERNESTI STAHL

ET

GODOFR. SAM. RÆSCH

DE

ALTERANTIBUS ET SPECIFICIS.

Hallæ, 1703.

P R O O E M I U M.

Divum Platonem memorant, annulo suo insculptum gestasse: Facilius esse movere quietum, quam cohibere motum: qua nempe elocutione indigitare sine dubio voluit, Philosophus sacri naturæ ordinis devotus admirator, quod in hac universa rerum natura, omnia que sensibus nostris patent, passioni, ab activo quodam principio suscipiende, ita destinata sint, ut universa autopsia & experientia hoc monstret, quod illa longe facilius in actione illa, quam in se suscipiant, augeantur, quam ut illa quamcumque jam susceperant, minuantur. Rectissime vero Philosophus ante omnia motum, hæc incrementa potius, quam decrementa, prompte admittere & exsequi monet; sicut enim, si res ad amissim perpendatur, motus tale est negotium, quod verum summum genus omnis actionis constituat; adeoque de omnibus etiam actionibus valere hoc possit, quod ille, sicut etiam exempla probant, veluti facillime, sive in majus, sive in aliud, commoveri atque dimoveri possint: ita valet hoc tanto magis de stricte dicto physico illo, in corporibus celebrato, motu, ut iste mirum quam facile, magis incitari, quam sisti atque suppressi possit. Ex innumerabilibus hujus rei exemplis licet illud in medium producere, quod, ut in momenta velut obivivi, ita tanto minus a quoquam forte consideratum, contingit, quando mediocri canis, sive pavimento, sive sedili, innixus, pellem suam atque dorsum acrius scalpit; aut e sedili, aut mensula in pavementum desilit: ex utroque

G 2

hoc

hoc motu solemnissimum est, ut totum illud conclave ita contremiscat, ut etiam fenestra fremebundo sono hinc afficiantur, & imprimis liquidorum in conclavi stantium superficies ita agitentur, ut non solum nudis oculis agitatio conspici possit, sed imprimis radii forte solis per hanc superficiem ad parietem reflexi, tremoris hujus, & eximiam & diuturnam efficaciam, magis conspicuam reddant. Ita pondus bono magneti, ad exquisitam tolerantiam appensum, curruum propius juxta domum prateruentium, in ipsam domum efficaci tremebunda concussione, per ipsum late commotum solum, a magnete excuti, atque ut decidat dimoveri, quotidiano spectaculo videmus &c. Quales quidem levissimi primo aspectu motus, potius, famosum illum hodie, circulum suum, in libero aëre, tanquam mobilissima utique substantia, consumere debebant, & a non minus famosa illa resistētia tam immanium molium supprimi & statim in nihilum redigi debebant, quam ut ullam, ne dum adeo insignem ac fortissimam, efficaciam in istas transmitterent. Sicut autem hoc ita utique usu venire videmus in talibus subjectis, quæ solo illo universali motu agitantur atque afficiuntur; ita tanto magis hoc visitur in ejusmodi subjectis, quæ proprio quodam agente movente instructa observantur; quod non solum in genere motus, sed in specie certos plane motus, in istis excitat atque agit: qualia nempe sunt corpora animalia viva. In his enim observatur atque deprehenditur, non illud solum in genere, quod longe facilius, etiam impedimentis objectis, ita exacerbetur, ut nihilominus, sive illos ipsos motus pertinacissime prosequatur, sive his quidem tantisper omissis, alios interim, motus inquam, nihilominus, aggrediatur: sed tanto magis in illis motibus, quos præstare ordinariè consuevit, adeo facillime atque promptissime, ad majorem impetum extimuletur, ut longe utique sapissime, nihil ad imaginariam proportionem corpoream, seu quantitatem exiguam stimuli exhibiti, operetur, & immensum quantum plus præstet, quam harum rerum imperiti, sive bona fide intenderint, sive expectaverint, sive, destituti experientia, crediderint. Quam proclive autem est, motus ita intendere atque provocare, tam difficile utique est factu, illos, & imprimis quidem placide, recte, constanter atque decenter cohibere. Et subest hic iterum omnino modo citatus duplex respectus, inter motum in ipsa materia, a posteriori, cohibendum atque sistendum; & eundem a priori, potius, ex parte ipsius agentis, motus in aliqua œconomia corporea dirigentis, interpellare, divertere, deflectere. Sicut enim ex allegatis exemplis colligi potest, quam facili impulsu, motus ille universalis totius macrocosmi systematis, intendatur potius quam minuatur; ita quicquid ab illius influxu fovetur, juxta consequentia, longe difficilius utique cohibetur, quam incitatur potius & extimulatur. Videmus hujus rei non solum exemplar, sed deprehendimus etiam indies experimenta, in duplici illa diversa intentione & indicatione, alterationis, & evacuationis in corpore humano. Cum enim tota hujus œconomia eminentissime ad evacuationes rerum heterogenearum atque noxiarum, variis indefinentibus motibus instruendas atque perpetrandas, instituta

instituta sit: & hoc non solum jugiter, & perpetuo successu ita prosequi & exsequi, & possit & soleat: neque in hoc opere, sive soleat sive debeat cessare, & materialium potius mutationem seu incertam sive tardam, præsolari, sed illas potius totas mature e toto corpore proscribendo, eo ipso noxium illarum effectum certissime amoliri: sit inde, ut in hoc quidem scopo atque officio, longe facillime, & vel levissimis subsidiis recte applicitis, efficacissime promoveatur: expectationes vero segnes, & motuum talium debitorum sive neglectum, sive qualescunque sufflaminaciones, longe agerrime ferat: inque sive statim in impatientes tumultus & violentias incitetur: sive interpellato jure suo atque debito agendi processu, circa exitum tandem deficiente, graves committat errores: imo quo difficilius & periculosius fuit totum negotium, universa demique spe sua, corpus suum conservandi atque liberandi, funesto eventu excidat. Hæc cum ita se habeant, poscere videtur sana ratio, ut Medicus bene perpendat, an, & quibus in casibus, imo vero quousque etiam, spem aliquam in alteratione collocare, & hanc potius, quam evacuationes querere atque tentare sit integrum, ne forte & illius bono effectui atque eventui destituatur atque excidat; & interim neglectis, quæ respicere & promoveri debebat evacuationibus, vel interpellatis, imo plane aliena medicamentorum efficacia impeditis & cohibitis, detrimentum potius quam adjumentum agrotis offerat. Hæc certe res cum eximiam considerationem mereatur, invitavit nos ad exquisitiorem sui considerationem, Speciminis inauguralis loco suscipiendam, qua nempe, cum in occasionem, rationem, & veritatem medicamentorum ita dictorum Alterantium inquiremus: tum simul de eximia illorum specie, Specifica appellat, quid intelligamus, sciamus, & sentiamus, edisseremus.

Adsit & benedicat nostris conatibus Deus ter optimus maximus, ut & veritatem assequamur, & utilitatem aliquam, studio nostro hisce disquisitionibus afferamus.

SECTIO I.

Alterationis indolem considerans.

Alterationis nomen scholis medicis nihil aliud denotat, quam in genere quidem *mutationis*, in specie vero *correctionis*, nempe mutationis maxime in *melius*, non minus scopum quam effectum: ideo, quando in Medicina *alterationis* fit mentio, & τὸ *alterare*, medicamenti tribuitur, ex ipsa acceptione nominis, & efficaciam medicamenti, solenni, *mutatio* illius, quod corpori malum atque *noxium* est, in *melius*, corpori nempe bonum & *utile*, intelligatur. Considerandum autem est, de quibusnam *materiis* seu subjectis dicatur, quod *alterationem* possint aut admittant: ubi quidem non ignotum est, quod etiam *motibus* alterationes destinantur; ut nimirum illi aliter, quam nunc, fortasse perperam, administrantur, instruantur, atque in melius vertantur: interim potissima utique ratio atque consideratio hic maxime est *materiarum*; & imprimis quidem *fluidarum* seu humorum: de solidis non sine peculiari respectu, sive ad humores, sive ad motus, minus adhiberi solere vocabulum *alterationis*, certum est. Sicut autem *motus*, in humano corpore *vitales*, plerique omnes directe *evacuationibus* dicati sunt atque velificantur; ita alteratio strictissimo sensu, & quatenus evacuationi non solum contradistinguitur, sed rem recte aestimando, potius opponitur, de illis motibus seorsim dici non potest. Cum enim excretiones propterea proprie fiant, quoniam *materia* que excernitur, sive *quantitate*, sive *qualitate* aliena, molesta, imo noxia, sive jam est, sive proxime ita disposita, ut propterea in corpore non tolerari, sed ex illo dimoveri debeat: propterea si ita corrigi possit, ut non amplius noxia, imo nec molesta corpori maneat, tunc retineri omnino potest non saltem, sed rem potius recte aestimando, retineri omnino *debet*. Retineri vero debere, & excerni debere, sunt utique contraria. E qua consideratione, cum manifesto elucescat, quod *alteratio* non tam de *motibus* vitalibus, ut pote qui omnes *excretionibus* velificantur, predicari possit, firmum proinde statim in ipso limine, atque ratum nobis etiam illud erit, quod *alterantia* eminenti & solenniore significato, precipue & proprie, de *humoribus* & dici soleant, & intelligi debeant. Evolvemus autem hoc atque deducemus paulo prolixius, ut tandem, quid de rebus hisce sentiendum sit, luculentius innotescat.

CAPUT I.

Quid dicatur & intelligatur per vocabulum alterationis.

Non prolixè solliciti erimus, sive de dignitate & antiquitate, sive de varia acceptione, vocabuli *alterationis*: neque vero quæstionem status, ut loquuntur illi, sive moverimus, sive temere motum iri timebimus, quam antiquum nempe, qua expressione apud *græcos* qua apud *Arabes* denotatum fuerit; sufficiet nobis dixisse, quod & res ipsa antiquis quam maxime cognita, & ipsa explicatio græci nominis a prisca *Galenii* interpretibus, *alterationis* vocabulo satis commode præstita & exhausta, videatur:

Quemadmodum enim v. g. *Metb. Med. Lib. II.* vocabulis μεταβολῆς ἢ ἀλλοιωτικῆς, non aliter; quam in reciprocam explicationem, velut in subsidium, utitur; ita *illam* quidem, *translationem* in aliud quiddam, *hanc* vero, quasi magis absolute talem *alienationem* denotare, qua ex una quadam re, *aliud* quiddam fiat, in propatulo est.

Quando vero non tam nominis, quam ipsius rei consideratio instituitur, manifestum satis est, quod μεταβολῆς quidem vocabulum, magis directe & absolute, *actioni* cuidam atque *efficaciam* designandæ conveniat; ἀλλοιωτικῆς autem, vel magis absolute *mutationem* in ipso subjecto, factam aut fierem denotet: aut ad summum satis bene exprimat, tam *actionem*, quæ unum in aliud vertit, quam *passionem* illam, qua ex uno aliud fit: unde quidem etiam *alterationis* vocabulum, velut *agentis* & *patientis* indolem pariter aperiens, commode huic rei servit: Eo ipso vero ἀλλοιωτικῆς talis, non magis *actionis*, quam *materie* subjectæ; *mutationem* in alium statum, satis loquitur.

Nempe *materia* maxime, aliam indolem inducere, per ἀλλοιωτικῆς, quasi directe intelligitur; quemadmodum μεταβολῆς potius *actum* mutantem, nempe transferentem in aliud schema, satis bene denotat. Convenit itaque *alterationis* vocabulum, nempe alius constitutionis susceptio, ipsi maxime *materie*; magis autem ambigue *motui* cuidam, cujus indoles magis per vocabulum *activitatis* alicujus significativam, μεταβολῆς exprimitur.

Est itaque *alteratio* proprio sensu nihil aliud, quam *materie*, seu subjecti cujusdam, *mutatio* e præsentis sua constitutione, in aliam.

Hæc itaque acceptio memori mente tenenda est in nostro negotio; ubi non quælibet *accidentalis* atque transitoria, sed *intimior* quædam, constans, immanens, *mutatio* in *materiis corporeis*, eminenter intelligitur.

Hoc itaque intuitu, usurpatur & accipitur in foro medico specialissime,

lissime, *alteratio* pro mutatione *consistentia*, *mixtionis*, imo, quam scho-
læ vocant, universæ *formæ*: ut v. g. e *spisso* tenue, e *tenaci teneriter*
fluxile, e *duro molle*, e *siccum humidum* &c. & vicissim, fiat. Ita quidem
materia, ex uno aliquo tali pristino schemate, in diversum translata,
alterata dicitur; & totus actus in genere, *alteratio*; cujus demum mo-
di, quibus hic perpetratur, magis magisque strictioribus sive specialio-
ribus nominibus denotantur: quæ magis ipsorum horum actuum effi-
cacia, in materia quasi pure passive affecta expriment atque conce-
ptui offerant, quam ut intimiorem ipsius materiæ novam indolem,
quoque modo adumbrent.

Sicut autem in corpore animali, partes aliæ sunt *fluidæ*, aliæ *so-
lidæ*; fluidæ *mixtione* nuda, & *consistentia*: solidæ præter mixtionem at-
que consistentiam insuper specialissima *structura* atque *conformatione* con-
spiciuntur: ita alteratio de talibus subjectis dicenda, denotat *mixtionis* at-
que *consistentiæ* fluidarum; *mixtionis*, *consistentiæ*, *structuræ* atque *confor-
mationis*, solidarum, mutationem, ut aliud quiddam, à pristina mix-
tionis, consistentiæ, structuræ, conformationis, norma atque forma, jam
diversum, jam vel plane contrarium, emergat.

Quemadmodum autem *fluidarum* partium affectiones, numero at-
que specie pauciores ac simpliciores sunt; *consistentiæ* quoque fluida,
variarum subtilium materiæ promptæ penetrationi atque insinuationi
patet, longe magis, quam solida, & texturæ atque structuræ spe-
ciali conformatione, plus plusque impedita constitutio: ita ratio facile
assequitur fundamentum experientiæ, quomodo fiat, ut *alteratio*, sicuti
facilissimè, ita etiam *familiaris*, *fluidis* partibus, seu *humoribus* obtingat.

Ut itaque *alterationis* significationem, ad nostrum forum, im-
primis à potiori facta denominatione & applicatione, accommodemus, di-
cimus, quod *alteratio fit mutatio intrinseca materialis, crasseos, mixtio-
nis atque consistentiæ, humorum præcipue*, humani corporis, qua pristi-
na crasis, non solum in *aliam*, sed sæpe propemodum in *contrariam*
transmutatur.

CAPUT II.

De

Vero subjecto alterationis.

Diximus jam capite præcedente, quod equidem & *partes* & *actio-
nes* mutationem suscipere, sive *alterari* possint; ipse quoque *par-
tes solida* in textura atque consistentia sua alterationi in genere obnoxia
fieri

fieri possint: imprimis autem *humores*, mutationibus his suscipiendis,
velut omnium maxime habiles & apti existant; & attigimus etiam hu-
jus rei rationem, quod videlicet humores, materiis aliis facilius pene-
trari, & sive corporali istarum *interpositione* aut *cohesionem*, sive *mobili-
tatis* excedentis, aut magnopere deficientis ratione, a pristina sua tem-
perie, consistentia, & propria habitudine ad motum, dimoveri, ac in
his affectionibus mutari possint.

Placet hoc paulo magis elucidare, quod quidem commodissime
fieri posse putamus, si ipsam indolem *mixtionis humorum* breviter lu-
stremus.

Mixtio humorum, non concipi debet ut absoluta quædam intima
reciproca *penetratio* omnium principiorum, quibus illa sese invicem ita
penitissime quasi mutuo imbibant, ut nihil, etiam e minimo tali ita
mixto corpusculo, refecari queat, quin totam mixtionem habeat, con-
tineat, retineat: qui Aristotelis & ejus sequacium fuit error, interea
etiam apud alios deprehenditur, qui de reliquo Aristoteli minime fa-
vere videri volunt.

Nec vero etiam haberi debet *mixtio*, pro nuda, licet subtili atque
vegeta, diversi generis corpusculorum, inter se mutuo, *confusione* atque
interagitatione, qui fere est communis ille conceptus crassus de mixtio-
nis natura.

Sed intelligi debet per mixtionem, diversi generis corpusculorum,
mutua proportionem sibi invicem respondentium, actualis ejusmodi *com-
plicatio*, ut illa numero plura, figuræ sibi mutuo quadrantis propor-
tionem, ita mutuo *conjuncta* & *convexa* maneant, ut ab aliarum incur-
rentium rerum impetu, potius arctius inter se invicem *comprimantur*,
aut in ea quam jam habeant complicatione, *contineantur*: quam ex illa te-
mere dimoveantur, divellantur, aut excutiantur.

Quemadmodum autem hæc *dimotio*, non temere atque facillime
fieri potest; ita tamen nec absolute non potest: sed habet ubique im-
primis alia mixtio præ altera, etiam dispositionem talem magis proclivem
ad *partium* e quibus consistit post liminio admittendam *divulsionem*; qua
ipsa hæc talis pristina mixtio, iterum dissolvitur, adeoque formaliter vo-
cabulo nostri census *alteratur*.

Neque vero sola *dissolutione* principiorum, *alteratur*, ita, seu in
alium statum mutatur, *mixtio*: sed evenit hoc ipsi etiam per admixtio-
nem, *accessionem*, applicationem, adhesionem novarum alterius generis
partium. Quæ quidem ulterior nova ejusmodi *admixtio*, quo firmior &
subtilior existit, eo eminentior etiam censenda est ipsa alteratio.

Neque tamen nullam alterationem, sed sæpe sane consideratu di-
guissimam, humoribus affert etiam nuda *interpositio*, seu confusoria tan-
tum *intercessio* talium materiæ, quæ licet mixtionem ipsam humo-
rum nec intimius subeant, nec illam etiam divellant, *intercursu* tamen

fuo, si non mixtionis, tamen aggregationis, certam mixtionem directe sequentis, indolem atque libertatem insigniter mutant seu alterent.

Ita, ut hæc in concreto, & ipsis exemplis, sistamus atque probemus, sanguinis mixtio constat e corpusculis *mucido-terreis*, *sulphureo pinguibus*, & *aqueis*; his singulorum, imprimis autem duorum primorum generum, corpusculis, possunt facile aliquæ, paris generis ulterius affligi. Sicut in aliis speciebus mixtorum, in Chymia, numerosis exemplis indesprehendimus, v. g. *Mercurii modo dulcis*, modo *corrosivi*, *precipitati*, modo *flavi*, modo *rubri*, modo *rubrae*, modo *lateritiæ*, modo *nigræ*, & variarum *cupri & ferri* solutionum in varios colores transeuntium, pro variis accessionibus & accretionibus diversorum salium.

Prompta vero etiam, hujus ingenii mixto, imminet alteratio per *divulsionem* nexus, illorum, e quibus constat, principiorum; quandoquidem ita comparata sunt, ut proportio ipsorum, nexum quidem admittat & subeat, non vero ita exactum atque *firmum*, ut perpetuam æqualem societatem obtinere ac servare ipsis sit integrum. Cum enim *aquositati*, & *pinguedini* per terrestrem *muciditatem* qualitercunque solum prægravatæ, diu convenire minime possit; sit inde ut hæc utrinque *mobilia* valde subjecta, *aqua & pinguedo*, tandem a crassiore *terrestri* substantia evulsæ, totam *mixtionem* destituant atque dissolvant.

Inde nimirum est, quod mixtum *sanguinis in se* consideratum atque sibi relictum tam obnoxium sit dissolutioni *putredinose*, per proprium mutuum *motum intestinum*, aquositatis & pinguedinis, reciprocum. Sicut ab adhæsiōe, aut interagitōe ac interpositione, *sulphureorum*, aut *terreorum mucidorum*, concretorum, variæ modo *turgescences* & *concussorix attenuations*, modo *inspissationes* & *incrassationes* ortum suum trahunt.

Nimirum, præter simplicium respectum *mixtionis*, maximopere attendi & considerari potest status & conditio *aggregationis*, seu quantitatis illorum ita mixtorum humorum; siquidem hujus intuitu inter numero plurima certe mixtionis corpuscula in unum congregata, maxime eveniunt istæ jam modo dictæ *intercessiones*, *interagitōes*, atque inde mutationes seu *alterationes* prioris status *aggregativi*. Sicut enim fluidum non est, nisi aggregatum; ita & augmentum *fluiditatis* & major *attenuatio*, & decrementum ejus major *spissitudo*, non potest, nisi *aggregato* evenire. Potest autem hoc effici, sive ipsorum singulorum & plurimorum quidem talis aggregati corpusculorum, *prægravatione* per novam adhæsiōem: aut inepta & singulorum libero motui obstante *interpositione*: pro *spissitudine* inducenda: aut, pro majore *tenacitate* concitanda, sive *adhæsiōe* ad plurima singularia, sive *intercur-*

sione

tionem expeditissima materię, indole non solum, sed ipso actu exquisitissima mobilitatis præditæ.

Ita quidem non solum humoribus, nempe *fluidis* rebus in genere, sed imprimis hujus indolis *mixtionem* instructis, alteratio promptissime, *solidis* rebus, nempe in nudo ordine, & ex absoluta indole tam geneleos, quam *insolubiles solidescens*; quæ nimirum *textura* demum *successiva*, atque diuturna sæpe, absolvitur. Hujus modi alterationis v. g. exemplum præbet, tacita illa *destructio*, seu nova *texturæ dimotio* atque veluti deportatio, *textorum solidorum nervorum maternorum, sarcomatum, Nattarum &c.* aut ad minimum ita plenaria cessatio ac omisio, non solum a *continuanda*, sed etiam a *conservanda* parte sic contexta, ut illa inde sponte *staccescat*, *marcescat*, *exarescat*, & tandem *decidat*: ex contactu manus mortuæ.

Alia vero via, nempe per *humorum concursum*, imprimis autem artificialium, *corrosivorum*, aut actualis *ignis effectum* alterantur utique & quidem vel præsentissime, *solide*, quoque partes; nec minus *putrefactione*, ex ipso fundamento, nempe ipsius mixtionis intimis penetralibus, solidas etiam partes subvertente.

Ita vero considerato proximo veluti ac ultimo alterationis subjecto; transitum facere conveniet ad *instrumenta*, quibus alterationes induci possunt atque debeant, & horum *agilitatem* siue efficaciam in respectu ad *tempus*: ad subsequenter sectionem reservando, specialioris talis efficacię *veritatem*, atque *proportionem*, quibus contra illa, quibus opponi debent, incommoda atque damna, spem justam superstruere, usque fidere liceat.

CAPUT III.

De

Alterationis instrumentorum habitu generaliore.

SI quid usquam hodiernam theoriam *physicam* ineptam reddidit, *chymicæ* vero tam theorię quam praxi in solidum refragatur, est illud certe speculatio illa inanis: quod *nudus purus motus*, *figuras corporum*, inter se mutuo *collisorum deterendo*, *infinitos corporarum rerum metamorphoses*, & *promptissime quidem*, *producere possit*, & *familiarissime soleat*. Afflixit hæc res ita profunde, omnem veritatem Chymicam, & theoriam, de veris immutabilibus paucis ultimis, fundamentalibus *principiis* mixtionum, *physicam*; ut partim indefiniti numeri variarum figurarum, atque magnitudinum, & immensæ *promptitudines*, a quibuslibet ejusmodi fi-

H 2

guris,

guris, angulos, & e magnitudinibus minutias, deterendi atque defricandi, phantasias, conceptui certe lascivienti planissimas, & credulitati imperitæ expeditissimas, reddiderit: partim opiniones confinxerit de innumeris rebus, quæ esse ac fieri possint, cum tamen nusquam sint ac fieri soleant; partim imaginationes de innumeris facillimis modis atque mediis, quibus tales res & effectus præstari atque perfici possint: cum nihil horum, nisi exquisitis plane, & sane communiter satis impeditis, methodis atque mediis efficere liceat: aut contra, difficillimam, & si rem recte æstimes (conditionibus quæ vim negandi habent adjectis;) impossibilem fingat talem rem, quæ justis solum, & perite quidem adhibitis mediis, satis facilis sit, de qua re egit DD. *Præses observ. Hallens. Tom. VII. Obs. XIX. de divisione & diffisione.*

Habet hæc res præcipuum etiam usum negotio *alterationis* humorum. Quam quidem aliqui absolutæ, confusæ, & expeditissimæ transmutationis, & *μεταμορφωσις* præcipites admiratores magis quam fautores, ita *ἀπαυγανῶς* temerario impetu atque successu erumpere, & se mutuo obturbare atque exagitare fingunt ac aliis commemorant, ut nusquam jam amplius dubium esse velint, an utique talia fiant: sed maximum periculum esse, ne fieri hæc per negligentiam sinantur. Potest ejus rei specimen, legi in Schedis istis, quas sub titulo: *Introitus ad Physicam inauditam*, ante plures annos publicum vidit, illo maxime tempore, ubi tales Chimææ undique in Germaniam nostram corrasæ, populari studio (ut solemus, omnes quisquillas peregrinas) concelebantur. In quibus tam præceptis atque repentina *transmutatio* salivæ, ex una diversissima constitutione salina, in alias commemoratur, ut lectorem certe anxium reddere deberet, an etiam in humanam potestatem cadere possit, tam promptis atque penitissimis perversionibus obicem ponere, an vero negotium desperatum ne tentare quidem sanæ rationi magis conveniret.

Fervent certe hodieque frivola illæ atque petulantes *fermentationes*, in variis hominum conceptibus, quibus illi humorum corporis humani, si non ita prorsus momentaneas, promptas tamen certe & multiplices, *transformationes* fieri, sibi aliisque persuadent. Nos vero non immerito ante omnia, ad minimum pro improbabilitate hujus illorum fictionis commonstranda, proponere illis, solemus tanquam argumentum *κατ' ἀνάγκην*, exemplum absolute certum, nempe *habitum & capacitatem* ipsius sanguinis ad corruptionem *putredinosam*: quæ, licet evidentissime notoria sit, tamen inter decies mille homines, & propemodum, peniculata talium ætate, seu tota vita singulorum, immenso tempore, vix semel evenit. Quæ res, cum ita planissime oculis exposita sit, quod nempe manifesto summe corruptibilis humor, tamen in corpore vivo non permittatur corrumpi, quis temere sibi persuaderi patiatur, quod aliorum humorum, longe minus, aut lentius corruptibilium, non modo tam

tam *frequentes*, sed etiam tam *præcípites*, mutationes atque *corruptiones*, contingere possint, *in vivo* corpore, nedum soleant.

Nempe, ut una confusio parit alteram, ita inadvertentia, quomodo potius *conservatio* ab omni, materiæ corruptivæ, & effectus ejus, efficacia, per *motum* humoribus concilietur, & qualis, quam generalis, ac veluti crasso quodam modo *Mechanicus*, sit ille ipse modus, quo *motus* hic affectum hunc corruptionis averforium ita præstat, ut minime ita facile atque prompte interrupti & ab hac sua efficacia dimoveri possit: neglecta, inquam, harum rerum consideratio, atque penitatio, potissimum in culpa fuit, ut ejusmodi, *faciles* corruptivi *effectus*, nudis motibus adscriberentur.

Mirari vero certe subiret, quomodo tam faciles, varios, & insignes, mutationum modos atque proventus, imprimis *humanis* succis, adscribere tulerit animus. Certe in tota reliqua experientia, nihil hifce repentinis mutationibus respondereprehenditur; sed una eademque res, vix una pluribus repentinis alterationibus, præcipue paulo penitioribus, exposita observatur. Imo, quod plus est, e numerosis aliis rebus, quæ nihil tale admittunt, *unum* forte est harum mutationum capax: minime omnium vero exempla sistere licet, vel in universa rerum natura rerum seu specierum talium, quæ non solum *promptis*, & *numerosis* mutationibus obnoxia sint, præsertim *insignibus* & reliqua aliqua ulteriora nova efficaci consequentia conspicuis; quæ tamen, & sæpe *ex hypothesi*, haud multo segnius, non solum iterum mutantur, sed quod præcipuum est, ita *in antiquum suum statum*, post *liminio* (sit venia verbo) *remutantur* & restituantur, uti *humoribus corporis* evenire, vel supponunt harum rerum fautores, vel ex circumstantiis, nolentes volentes, agnoscere necesse habent.

Mirari, inquam, subiret, unde nasceretur tam aliena ab omni experientia reliqua suppositio, de humorum corporis tam absoluta mutabilitate; nisi simul succurreret, fundus totius mali, in assignata humoribus corporis, tam variabili quadam *assistente* substantia, quæ non solum ad venti fluctuationes, sed ad animi etiam fictiones, contremiscere atque alterari insinulatur. *Spiritus* intelligo; qui jam, *motu* atque *moribus*, *effrenes* atque efferi, jam contra crassi, *seguis* atque graves, *poros* humorum male ordinant, aut male penetrant; jam motibus suis *alienis*, loco influxus per *lineam rectam*, *oblique*, *flexuose*, *verminose*, & per omnes divergentiarum anfractus & mæandros, turbines atque gyros, summa imis miscentes, tranquillam cæteroquin, & velut æterna lege incedentem contiguitatem corpusculorum, humoribus propriorum, innumerabilibus alienis impulsibus collidendo, semper novas species ramentorum exterant, quæ ipsa totidem novas mutationes ipsorum humorum constituent. Si vero jam ipsi *Spiritus*, minus quam decet, *lucidi* aut *luminosi*, sed *tenebricosi*, *obscuri*, *lividi*, aut penitus

sylvestres, sint: Ex tot harum rerum mutationibus & harum præsentissima brevitate, non poterant alia, quam illa *μείρα ἀμα* Hippocratis, & *Sexcenti sapor* moderatiorum latinorum, pullulare. Nos vero hæc sive ad typhonem generis humani, sive ad typham ingenii humani, remittimus.

In Medicinam, ex hujusmodi comœdiis illud grave damnum redundavit, ut numerosissimæ mutationes, fieri *posse*, imo fieri *solere*, fingerentur, quas vere fieri, experientia refragatur. E qua tamen, ita credendi, atque in rebus liberrima fictione tam commode procedentibus, plus indies affingendi, proclivitate, enatæ nobis sunt, in *Pathologia* quidem, numerosæ, si non species, tamen *potentie*, *novorum* morborum & symptomatum suppositiorum; quorum in *praxi Clinica* vel nullus omnino verus proventus observetur, vel longe manifestius & evidentius, secretionum & excretionum infidis successibus: directionibus & transmissionibus male administratis aut obtinendis, illud in acceptis ferre conveniat.

Evidentissima vero, & eminentissima instrumenta, mixtiones citissime atque constantissime alterandi, sunt *materie* potius, quam *motus*. *Materia* inquam, symbolicæ, quæ sive ipsis humoribus *superacrescere*, eorumque consistentiam hac accessione, in solidum alterare possunt; aut, connexionem cum *heterogeneitatibus*, sanguinem tunc temporis inquinantibus, has ipsas eadem ratione mutare, adeoque sanguinem, abolito eo quod ipsi *nocebat*, integritati suæ reddere valent.

Hæc est illa vera atque solida methodus ac modus, qua *alterationes*, citissime atque certissime, contingunt & absolvuntur: ubi quidem simul respiciendum est ad peculiarem illam hujusmodi mutantium *materiarum proportionem*; quod illa communiter satis *notabili quantitate* concurrere debeat, nisi admodum exiguus, adeoque spe atque effectu vacuus & vanus eventus, subsequi debeat. Et hæc est illa *alterationis* veræ ac veracis, longe communissima methodus; sed rarissima.

Dari quidem etiam paulo diversam, ubi etiam per *parvam* quantitatem *materiæ* alterantis, alteratio perpetrari possit, minime absolute inficiamus; sed manet revera adhuc perplexum atque intricatum negotium, an revera in illis casibus, etiam à priori, tanta subsit *materiæ*, quæ alterari creditur à posteriori, *corruptio*, imo ita corruptæ *materiæ*, tanta *copia*, uti vulgo supponitur; an vero magis ex errore debitarum secretionum & excretionum, pullulantes stases, & tandem incipientes corruptiones, desinant, aut mature iterum discutiantur & ejiciantur; quando solum ipsa perturbatio *moventis*, per illius alterantis, etiam exigua mole ad *motuum alterationes*, insignem efficaciam, componitur atque sedatur. De qua re infra, in *specificorum* consideratione, opportunior erit dicendi locus.

Itaque

Itaque per dicta, ad longe promptissimas *materiarum alterationes* seu mutationes, omnium promptissima instrumenta sunt, *aliæ materie*, quæ *coalescendo* cum alteris illis, vel illis etiam copiosius *intercedendo*, crasin harum mutant. Interim vero neque *motus* etiam, imprimis intestinos, insigniter variantes, ab insigni etiam efficacia excludimus; quandoquidem, si hoc facere in animum induceremus, militare contra nos statim posset, notissima in hoc genere efficacia *frigoris*; quod humoribus tanto præsentiores insignes mutationes inferre aptissimum est, quo magis cum frigore, intestini motus præcipuo hoste, etiam *localis motus* defectus eximius concurrat.

Interim illud utique, jure meritoque firmiter tuemur atque sustinemus, constantissima experientia suffulti, quod & hæc nominata *frigoris* circumstantia, & aliæ, ex hoc nudi motus vitio, agentes causæ, non solum numero *paucores*, & usu sic satis *variores*, sed etiam, effectibus *simpliciores* deprehendantur, ita ut exiguum numerum læsionum, sive directe inducere, sive proximam occasionem illis suppeditare soleant, imo cæteris paribus nec omnino possint. Laborabimus hoc ipsum pressius ipsa proxima sectione demonstrare.

SECTIO II.

Historiam, Censum, & censuras remediorum alterantium comprehendens.

EGimus hæcenus de ingenio *alterationis*; subjungemus ad minimum per summa capita seu familias, ipsorum etiam *remediorum* catalogum: & adjiciemus tandem, non tamen sine nota, censuram nostram; quæ maxime circa illud momentum occupata erit, *an*, & *ubi*, hæc remedia *veritatis* testimonium mereantur; adeoque, *an*, *ubi*, & *quousque* fiduciam aliquam in ipsis collocare liceat.

Occupabitur itaque primo loco nostra deductio, in commemoratione, quasi summorum generum, sive *tribuum* medicamentorum *alterantium*; quibus scopis, atque adeo sub quibus titulis, illa dicentur atque destinentur; deinde, quænam ex hisce, in quibus affectibus imprimis, hujus efficaciam nomine, celebrentur: sive interno usu, sive externo: tandem quidnam harum laudationem solidiori & minus ambiguae experientia respondeat, & expectationi satisfaciat.

CAPUT I.

Enumeratio præcipuorum alterantium.

DEnominationes atque tituli alterantium, partim ab antiquis partim a recentioribus profecti sunt; antiqui ante omnia qualitatibus illis elementaribus, quas primas vocant intenti, ante omnia animum suum intenderunt in alterationes convenientes secundum hæc primas qualitates; unde primum locum meruerunt, calefacientia, refrigerantia, humectantia, siccantia: sub hisce militarunt, tanquam proximis, quibusdam secundis scopis atque qualitatibus destinata, maturantia seu concoquentia atque digestiva, imo attenuantia, resolventia, discutientia. Sub refrigerantibus, incrassantia, temperantia, paregorica, epicerasiica. Sub humectantibus lenientia, emollientia, lubricantia. Sub siccantibus, adstringentia, condensantia, glutinantia, consolidantia &c. Jam tertiis & remotioribus scopis atque qualitatibus, debebantur alexipharmaca, peptica, sanguinem mundificantia, corroborantia, restaurantia, anodyna atque sedativa.

Recentiores, ex novis suis principiis fermentativis & salinis, absorbentia, obtundentia, precipitantia, diluentia, edulcorantia, concentrantia, tenaces humores incidentia &c. nominarunt & adornarunt.

Omnibus hisce remediis, alterare intendunt, intemperiem, principaliter & directe humorum; indirecte, etiam partium solidarum: nempe quatenus humores, vel in illis stabulentur, vel per illas transcurrant.

Talia proinde remedia, laudaverunt maxime in ejusmodi casibus, ubi magis immediate humores ita male affectos, corrigere atque in debitam suam crasin restituere, intentio ferebat. Unde quidem etiam antiquiores, partim ratione partim experientia subnixi, largiores talium medicamentorum doses ordinare solebant: & recentiorum peritiores, hoc idem communiter imitantur; imprimis in ejusmodi remediis, quæ adhuc aliquam sensibilem, efficaciam bonam exerere observantur. Cum in aliis hoc temere imitari experientia dissuadeat; ubi v. g. martialia, salia volatilia, acida, anodyna, majoribus dosibus vix unquam tuto exhibentur: quatenus videlicet vel juxta alterantem illum effectum, una evacuationes debitas varie turbantem effectum exerunt: vel hac ipsa, motus turbandi efficacia, longe plus valent, quam altera illa directe atque nude humorum correctiva.

In hac alterandi intentione, notandum illud est de veteribus, quod fere semper alterantia medicamenta, evacuantibus sive adjunxerint, sive certa quadam subordinatione subordinaverint, & vix unum sine altero in usum traxerint. Unde quidem, jam incrossationes, jam digestio-

nes,

nes, communiter præparationis titulo, instituerunt; ut videlicet materia, si non in totum circulari possit, ad minimum ad excretionem aptior, atque mitior redderetur; quas excretionem quidem ipsi posthac, justo nempe tempore, maxime commendabant, Hippocraticum cum primis monito auscultantes: *cocta movenda esse, non cruda.*

Recentiorum verò praxis quantum hic differat, videre licet, ex illis commendationibus, quæ in immortalibus, nempe Hydræ modo quotidie repullulantibus, Panopliis Medicis instruuntur. Ubi v. g. si quis encomia oculorum cancri, cornu cervi, sed maxime sine igne, i. e. philosophicè calcinati, salium volatiliū oleosorum, Bezoardici mineralis, sed tanto magis Bezoardici solaris: spirituum mineralium, olim quidem simplicium, hodie verò dulcium, legat; dubitare certe non poterit, quin sub tali, talium & similium medicamentorum, efficacia non solum nullis evacuationibus opus habeat, sed ne quidem ullis aliis medicamentis: cum videlicet vel hæc sola, si illa præstent, quæ de ipsis celebrantur, medico sufficere, eumque nobilitare, valeant. Potest his, imò debet, annumerari, diutissime desiderata illa, sed tandem à Sylvio, reperta efficacia, viscerum apostematibus atque ulceribus medendi per antimonium diaphoreticum: magna certe res parvo pretio obtinenda. Sed nondum tempus est de hisce loquendi. Suffecerit factum ipsum, sive historiam intentionis atque ordinationis alterantium, tam apud antiquiores quam recentiores, breviter tradidisse.

CAPUT II.

De efficacie alterantium veritate.

QUam vereor nec hic etiam veritas odium pariat! Sed poscit hoc instituti nostri ratio, ut in illam inquiramus, & a bonis atque cordatis viris nihil est periculi.

Quam parum possint atque efficiant alterantia, ante omnia quidem experientia practica docere debet, & sola illa quidem; sed longum esset per omnes species morborum, illorum frustrationes exequi: Suffecerit itaque methodo veluti quadam hic incedere, quam sequentibus passibus includemus.

I. Alterantia, nempe simpliciter alterando, sine concurrente, aut subsequente evacuatione conveniente, nullum morbum curant aut tollunt; nullum acutum: nullum chronicum: sed ad summum symptomatibus leviter mitigandis subserviunt, aut denique materiis morbidis ad excretionem aptandis ac prædisponendis.

II. Morbi, quibus alterantia, etiam non sine omni fructu, adhibentur, licet, aliquando forte mitiora experiantur illa sympto-

Disput. Medico-Pract. Tom VII.

I

mata

mata atque pathemata, quibus alterantia illa destinantur; nunquam tamen ita *absolutè* in hoc etiam genere alterantibus sublevantur, quin potius aliis vicibus, jam in iisdem, jam in diversis individuis, medicamentorum horum exhibitio, vel longe minimum, vel absolute nihil effectus, hujus scopi, exerat: quod quidem absolute fieri non posset, si talium medicamentorum efficacia, verè materialiter succederet, & inter illam materiam, quæ in morbo peccat, & materialem gradum medicamenti alterantis, vera ac realis esset talis corporea proportio, qualis de utrisque supponitur & affirmatur.

III. Ante omnia inanis est efficacia alterantium, indifferenter *respectu temporis* morbi, & ante omnia quidem *acuti* morbi exhibitio. Unde quidem in ejusmodi casibus, alterantia intempestive data non solum nullum usum præstant; sed non raro etiam incommoda inferunt atque turbas excitant.

IV. Unde benè & observandum est, & pensandum, scandalum revera illud practicum; quod in morbis acutis, longe plurimi illorum, qui remediis alterantibus tractantur, sine exquisitissima subordinatione atque directione evacuationum debitarum, nihil quicquam melius inde habeant, quam alii patientes qui vel non usi sunt iisdem alterantibus, vel sæpe numero plane nullis medicamentis.

V. In Chronicis provoco ad lectos patientium & casus non solum quotidianos, sed singulis quoque diebus largo numero deprehendendos. Quotus quisque tandem *cephalgicus* liberatur alterantibus, nisi *discutientia* fortiora, *repellentia*, motus nempe humorum exundantium reprimentia aliquid præsentent? Quid solatii, nedum constantis auxilii, percipiunt ex alterantibus *Ophthalmia*, *Odontalgia*, *Otalgia*, & *Parotides*? Quid *Angina*, *Tumores tonsillarum*, *Cardialgia*, *vomendi conatus*, *Tormina*, *Colica*, *Diarrhææ*? Quantumvis in hisce locis, ubi medicamenta alterantia, magis *immediate* attingere possunt materiam alterandam, præ omnibus aliis locis atque conditionibus, certior adhuc sit illorum energia, modo vera atque debita, justis atque proportionatis objectis adhibeantur. Quid auxilii constantis exhibent alterantia in *Hypochondriaco hysterico*, *Hypochondriaco-nephriticis*, *hæmorrhoidalibus* atque *menstrualibus* pathematibus? Quid præstant ac perficiunt in *arthritis*, *Ischiaticis*, *podagricis* doloribus? Quantum satisfaciunt plerisque *pectoris* malis, jam *incrassandi*, jam *attenuandi* vana spe affatim præscripta; cum contra, *expectorantia* non modo satis prompte, sed subinde plus quam expediat, officium suum facere soleant, modo medicus etiam in diagnosi, & judicanda materiæ talis præsentia, officio suo perfunctus sit.

Profecto securum me esse scio consensus omnium peritorum atque circumsectorum Practicorum, quod in omnibus his, & pluribus, qui cum his colludunt atque coherant, affectibus, nullus sit solidus atque

atque constans directus usus atque effectus alterantium, nec ulla insignis spes in istis collocanda.

VI. De *Febris* vereor loqui. Scio, utique audari illam formulam, etiam à Practicis ab ipsa ætate venerabilibus, quæ potiusculas *Illas Sylvianas*, diluentes, absorbentes, resolventes, laudatissimo verò *Laudano*, nisi quidem anima sua destitui debeant, non spolandas, adeò extollunt, ut etiam omnibus aliis remediis anteferre, imò præ his nullum hic aliud remedium laudem aliquam mereri, asserere, officii sui ducant: *Quod vero haberemus remedium febribus salutare*, ajunt, *si hoc non haberemus?* At vero patientes, qui sine tali, imò sine omni consilio aut ope *Medici*, restituntur à febribus, certè immensum quantum superant illorum numerum, qui talium usu restituntur. Plus dico; qui hisce rebus adjuvari judicantur, tantum abest, ut melioribus conditionibus, sive sub morbo, sive à morbo, degant, ut potius non raro, ipsum *decursum* morbi magis anxium & *ambiguum* sentiant, & illum velut eluctari penitus non possint: sed præter solitum, & allegatorum illorum aliorum exemplum, præter consuetam talium febrium *periodum*, non solum cum alia mala valetudine, sed cum ipsa adhuc insolita febrili passione, diu multumque conflitentur.

Plures morborum classes nedum species allegare, meritò vereor. Longe brevius enim est dicere aut enumerare quibus conducant. & imprimis quomodo conducant, alterantia, quam quibus inutilia sint. Si quidem longè maximus est posteriorum horum, quibus *nihil profuit*, numerus: minimus autem priorum, qui ab illis sublevantur.

CAP. III.

De vero usu & efficacia alterantium evacuationibus subveniente.

Valeant ea quæ hactenus diximus, de irritu usu alterantium, quando illa talibus morbis destinatur, quos nudo quodam *mutationis* actu, subigere atque perfanare debeant; *correcta* nimirum absolute ipsa tota *materia*, ut maligna ejus & noxia efficacia ita subigatur, ut in corpore tolerari, imò illi utilis evadere possit: aut ad minimum non nisi *ordinariis* viis atque motibus *excretoriis*, tacite secedat.

Frustra esse diximus, quicumque res ita in proclivii postas sibi fingunt. Tanto magis verò aberrant, quando quidquam hujusmodi effectum ab alterantibus ita certo expectant, ut illi *perpetuo* fidere, & in omnibus talia præstolari liceat. Quamvis enim forte apud unum vel alterum *robustior*, aut *stupidior* patientem, ejusmodi effectus sese

stant; e contra apud longe maximum numerum aliorum, frustra est omnis spes: absolute verè frustranea omnis certa fiducia. Interim, quando, per imprudentiam, fiduciam in sola alteratione, ex tali persuasione, medicus ponit; & sub ejusmodi bona spe, reliquam precipuam horum medicamentorum justam gubernationem negligit; evenit toto die, ut & alterantia nihil efficiant: & evacuationes, sponte non succedentes, nec à medico decenter invitatae, pariter emanando, universo tandem negotio malum exitum concilient.

Ut itaque positive quoque enunciemus, quoniam tandem usum ab alterantibus expectare sit integrum, dicimus, quod verus usus alterantium, imprimis respiciat subjungendam efficaciam, evacuationum: ita, ut ipsa alterantia evacuationibus subserviant, atque illorum effectum faciliorem reddant.

Faciunt autem hoc maxime omnium, per dispositionem materiae convenientem, ut Aëria non solum motibus, sed viis etiam debitis magisque respondeat atque obediat: imo vero, si alterantia talia, quod quidem longe saepissime faciunt, simul habeant aliquam potestatem motus ipsos alterandi, plurimum in eo situm est, ut in morbis, quibus certa evacuationes conveniunt, non solum alterantia vitentur, quæ evacuationi tali quoquo modo adversari possint: sed etiam potius positive consideretur, an aliqua fortassis alterantia utrisque ejusmodi scopis, placide tamen & commode, simul inservire possint.

Eximium harum rerum exemplum præbent, ex vulgo sic dictis absorbentibus, quatuor illa diversa horum genera, *Terrea*, *Martialia*, *alcalia fixa*, & *Volatilia urinosa*. Omnia talia utique absorbent; interim qui omnibus indifferenter uti, & à singulis unum eundemque effectum reportare, in animum induxerit, illam spes hæc sua gravissime frustratur, necesse est.

Cum enim *Martialia*, valde adstringentem, *Volatilia* eminenter tonico-nervinum, effective pariter subadstringentem: *Alcalia fixa*, caustico-irritativum & stimulantem diureticum, effectum, una cum supposito illo absorbente eventu, habeant: sit inde, ut non solum pro morborum, sed etiam personarum, differentia, talia medicamenta saepissime nimium quam diversos effectus exhibeant, imprimis autem secretiorum & excretionum negotia, inauspicato perturbent.

Torsit hoc jam ab aliquo tempore paulum attentiores, qui fiat, ut *Martialia* in subjectis diversis, adeo sensibilibiter diversos effectus edant, ut alibi angustias atque pathemata augeant & intendant, alibi eadem leniant? Quem eundem effectum, circumspicientes etiam in ipsis omnino *Volatilibus*, satis sensibilibiter deprehendunt; utrumque cum primis in subjectis spongiosioris habitus &c.

Juxta hanc itaque considerationem, si ante omnia Medicus cognoverit habitum morborum ad evacuationes; & convenientia evacuationum

tionum celebrandarum tempora, convenientes illarum gradus & successus: poterit ille non solum talium alterantium selectum facere, quæ materiae ad convenientes secretiones & excretiones disponendæ satisfaciant; sed etiam, ad leniter invitandas has ipsas evacuationes sive viarum prædispositione, sive motus ipsius placida fuscitatione, inserviant.

Censum harum rerum sigillatim agere, & ipsa nomina deferre, non patitur temporis nostri ratio; præcipue cum novus oriretur labor, circa alibi quidem adnotandam commentationem, alibi addendam justam reprobationem. Quam laboriosum verò atque difficile hoc sit, vel uno exemplo declarabo.

Optimam certe circa hoc negotium intentionem habuit *B. Ludovici*; & recidit jure meritoque non pauca, quæ hinc inde alias variis encomiis ornari solebant. Interim uti *B. Ettmüllerus* non injuria varia ab isto rude donata, quadantenus in locum restituit, ut alibi *Dissert. de Lumbricis Terrestribus* invenimus; ita non semel miratus sum, quid in selectu medicamentorum instituendo laudis aut prerogativæ apud hunc virum promereri potuerit, imprimis hodiernum illud triviale & adulterationibus non tam suspectum, quam satis notum, *uni-cornu fossile*. Sicut enim ego certe in cornu cervi philosophicè, ut nugamur, calcinato commendando, absolutissime nihil, nisi puram atque nudam phantasiam agnoscere valeo; ita certe ex quo fonte, ossibus magis putrefactis quam petrefactis, peculiare usus adscribere fas sit, nunquam adhuc comprehendere potui. Interim concinnat vir optimus ex hoc *unicornu*, terra, sigillata &c. pulverem pro infantibus. *Infantes*, jam male habentes, insigni sensu circa vitales actiones affectos esse puto neminem esse practicum qui nesciat. *Cohibitionem secretionum & excretionum*, exceptis directis fluidis morbis, huic ætati minime tutam esse, plerique pariter consenserint. *Terram vero sigillatam*, tali statu & corpore, reliquam suam subadstrictionem, efficacius exerere, quis nescit? Si vero non adstringant, alia quacunque efficacia ne nuce cassâ dignam (nempe ab antiqua pretiosa & efficaci, juxta *Valleriolæ* testimonium, longissime distantem) quis negabit. E contra, sunt & recentioribus, qui *antimonium diaphoreticum* inane prorsus, & nullius efficaciam compos declarant; interim frustra profectò *Bezgardico Minerali* faventes: at vero pulvis ex oculis cancri & *antimonio diaphoretico* paratus, modico *cinnabaris* imbutus, quanto plus utilitatis præstet in infantibus, quam ante dictus, quotidiana testatur experientia. Nemo vero non videt, quod in illo quidem defectus hæreat in insufficiente correctione, & nulla quin impediatur *eductio*: hic, verò utrique huic scopo, & leniter quidem, ut in tali corpore decebat, satis faciat.

In genere hoc monemus, ab alterantibus, quæ humores forsitan

alterando . motus secretorios & excretorios quacumque ratione minuant; imò verò illud quidem nonnisi ex opinione, hoc vero certius & evidentiùs præstent, consultissimè abstineri. Neque minus in affectibus in-tempestivis commotiones non admittentibus, ab harum provocatione, per medicamenta, talis efficacis, sub reliqua alteratione, suspecta, cavendum.

Maximè autem usum, qui nempe ab alterantibus expectari possit, concedimus imprimis temperantibus; nimirum absorbentibus, quæ neque per se, neque concretionem suam cum salibus, qualemcunque adstrictionem exerant; emulsivis (non rancescentibus, aut mucescentibus, qualia præbent sem. frigid. dicta) ad gratiam edulcoratis, & temperatis aquis carminativo analepticis instructis: acidis mediocribus, imprimis (unde quidem potiones Thoneri, modo non nimis dulces, Sylvianas longissimo intervallo post se relinquunt, in febribus acutis) alcalibus volatilibus, cum tinctura alcalica acri; moderatis dosibus, in chronicis. Diluentibus, pro temporis & personarum ratione, frigidis aut calidis, lacteis, serosis &c. alvum etiam humectantibus; & urinæ ardores demulcentibus; somnum non stupidum aut delirum, sed placidum, quantumcunque promoventibus, vel etiam per indirectum fomentibus: intestinorum & hypochondriorum incommoda flatulenta & atonias, cum conservata alvi libertate, lenientibus, & transpirationis placido successui subvenientibus.

Hujus generis atque indolis alterantia sicut evacuationibus, immediate aut mediate plurimum utique emolumenti afferunt, ita illas laude omnino dignas ducimus, & prudentem illarum usum commendamus: ita tamen ut Medicus semper meminerit, quod hujusmodi alterantia non solum evacuationibus subservire, & ut veteres loquuntur, humores aut vias ad meliorem successum evacuationum præparare debeant; sed etiam evacuationes illæ, justæ & convenientes omnino succedere debeant: adeo ut medicus illas non solum expectare, & ex illarum justo eventu, de exitu totius morbi argumentari necesse habeat: sed etiam officii sui ducere debeat, illas minus prompte sponte procedentes, omnibus convenientibus modis atque methodis, placidis tamen quam maxime, tempestivis, & opportunis, suscitare atque promovere.

SECTIO III.

De Specificis in genere.

Quando ratio experientis ita succenturiatur, ut experientia quidam veritatem facti, seu historiam, tradat; ratio verò, respectus

tus atque nexus causales, quomodo & quamobrem è talibus circumstantiis tales effectus sequantur, maxime perpendat: nascitur ex ejusmodi debita harmonia, scientia, atque debitus de rebus substratis intellectus. Quando vero methodus hæc temere pervertitur, ut loco experientis rationi, seu potius fictioni, primus locus deferatur, ibi in rebus naturalibus nihil absolute obtinere potest, è quo solidus conceptus locum inveniat, sed nascuntur solum, in affirmativis quidem Hypothesibus, meræ speculationes de eo quod fieri posset; in negativis autem, meræ dubitationes imo negationes, de eo quod fieri solet. Omnium certe rationis aberrationum, gravissima merito judicari debet hæc precipitantia, qua veritatem facti negare audet, eo argumento, quod sibi de modo atque circumstantiis, non constet, illaque sibi concipere non possit, quomodo res certa naturalis fieri queat: id est in terminis categoricis, quicquid ipsa non possit secundum omnes suas causas perspicere, illud plane in rerum natura non dari aut existere, quicquid ipsa non sciat, illud neque esse. Nemo certe crederet posse talem assertionem cuiquam circumspecto homini in mentem venire: interim monstrari potest hæc suppositio præcise, pro fundamento dubitationum variarum in hodierna theoria physica atque medica, passim assumpta. De medicamentis certe, quæ antiqui appellant specifica, notissima est res; & posset statim ex publicis scriptis argumentum hoc, si necessarium videretur, allegari: non posse dari specifica, quia sana ratio refragetur credere, dari res ita activas, de quarum tamen agendi modo, plane nullum conceptum sibi formare queat ratio nostra.

Invertenda verò est hæc argumentatio, & cognoscendum potius, multa dari & verè existere in rerum natura, quorum veras essendi & agendi rationes, noster intellectus adeo non assequatur, ut potius, quæcunque de illis sibi præfiguratur, vel absolute fictitia sint, vel adeo generalia, ut coram accuratiore judicio, ne quidem comparere debeant. Exemplum magis luculentum dari non potest, quam tota illa scena modernæ nostræ Theoriæ, de modo operandi medicamentorum.

Enimvero sepositis omnibus ejusmodi tricis, nos methodum veritatis præse sequentes, potius à veritate facti ipsius facto initio, dicimus: *Dari Specifica.*

Intelliguntur autem, non à nobis solum, sed omnibus, qui de hoc remediorum genere loquuntur, per *Specifica*, ejusmodi medicamenta, quæ certæ cuidam speciei morbi, ita propriè exquisitè, & unicè communiter, satisfaciunt, ut, si modo ulli remedio, ille morbus adhuc auscultat, eundem ita absolute ac in solidum tollant, ut quasi simul & semel, aut certe sine aliis adminiculis, continuato saltem usu, morbum vel penitus atque radicitus extirpent: vel ad minimum ita coercerent, ut longe plurimum imminuto impetu, atque universa sua vi, maxime debilitatus atque enervatus, appareat,

funda-

Fundamentum, cui hanc nostram assertionem superstruimus, est solida, certa, atque constans *experientia*. Quæ non solum medicamentorum horum veritatem, sed simul etiam certas illorum circumstantias, requisita, atque adhibendi methodos, demonstrat: adeoque confirmat, quod harum quoque rerum non cæca quædam, incerta, fortuita, nedum imaginaria, sit efficacia, aut potius nudus contingens eventus: sed quod potius sit effectus, & fini certo, proportionatis mediis, atque subordinatis methodis & successibus, causali plane modo atque nexu innitens.

Agemus itaque etiam de hisce remediis, & quæ de illis in genere sciri atque observari possint & debeant, concinna tamen brevitate.

C A P U T I.

De Specificorum Veritate.

Provocavimus paulò ante ad experientiam, quod ne frustra fecisse inculpari possimus, dabimus ejus rei quædam exempla, in genere tamen, & quantam de illis notum atque certum esse sufficere potest.

Riverius recenset in observationibus, quod gravem dolorem *hemorrhoidum cæcarum* citò profligaverit, tenui decocto, seu potius fervido infuso, ad modum herbæ *Thee* usurpato, parato ex *millefolio*. Cujus efficaciam mentionem, quod etiam Autor allegat jam pridem *Arnoldus Villanovanus* fecit. Eandem ex hac herba effectum, certissimum æque atque præsentissimum, à se quoque impetratum esse, confirmat *D. D. Præses*.

Ab extracto *Peti*, rectè præparato, ut emetica vi privatum sit, cessat *tussis pectoralis* humida, præcipue simplex; nullo soporifero aut narcotico effecta, quem vel magna hujus medicamenti dosis, nullo modo movet aut producit: imò nec alias excretiones inhibet aut minuit.

Experientiam habemus, de efficacia certæ ejusdam lignæ festucæ, (sunt, qui lignum quernum fulmine tactum esse, affirmant, sed experientia non confirmante) qua levi compunctione, vehementissimus *dolor dentium* non solum paucis momentis sublatus est; sed etiam jam per totos viginti quatuor, & quod excurrit, annos nunquam amplius reversus.

Medicamentum in usu est *D. D. Præsidi*, adversus *morbum epilepticum caducum*, verum atque vehementem; cujus dosi una, non solum immediate instans *paroxysmus* cohibetur; sed etiam aliquot repetitis dosibus, totum malum, assistente divina gratia, profligatur: imprimis autem signum bonæ operationis atque justî effectus, est, *sudor in fronte* erumpens: cum remedium ex sua natura, & imprimis in reliquo corpore, nihil quicquam sudoris provocet aut inducat.

Ita.

Ita expertus est efficaciam planè peculiarem, *D. D. Præsides*, medicamenti, à se tamen non præparati, in *tumoribus adematosis asciticis*; quandoquidem hoc remedium, paucorum dierum spatio, sine alio, quàm lenissimæ laxationis effectu, quo neque sæpè, neque multum patiens evacuetur, totum illum tumorem, non alter, quam velut evanescere fecit; redeuntibus simul partibus in naturalem suum tonum atque robur, sine marcore aut laxitate, imprimis autem sine ullo vestigio, alicujus redundationis seu retrocessionis intra corpus.

Quodnam vero tandem luculentius exemplar, existentiam æque atque veræ indolis *Specificorum*, producere poterimus, quam illam energiam, partium, aut integrorum corporum animalium venenatorum? Nempe v. g. pulveris, aut hepatis, serpentum & viperarum, contra morsum viperarum & serpentum; scorpionum, contra morsum suæ speciei: hepatis aut cordis canis rabidi, imò pilorum quoque ejusdem, contra morsum similis canis &c. Quorum omnium insignem hic esse efficaciam, imò si tempestive usurpentur infallibilem, omnis experientia confirmat.

Suffecerit hæc citatio, quorum, propria etiam experientia multiplici, confirmatum habemus certum & constantem effectum: nec opus est plura allegare. Illud verò utique taceri non debet, quod non pauci opponere soleant suam experientiam in contrarium; quod nempe pariter remedia talia tentaverint, sed vel sine ullo, vel absque constanti & nunquam spem destitente, effectu.

Interim, ne quidem in dubium absolutè vocatis horum assertionibus, subsistere nihilominus potest, imò debet, nostra asseveratio; imò potius solida experientiam confirmatio atque infallibilis eventus. Differentia solum sita est in acceptione diversa, fundata super administratione inversa. Volunt nempe tales experimentatores, illa demum pro specificis agnoscere, quæ ita rudi atque cruda ingestione, morbum totum, quolibet ejus tempore, impetu, patientis viribus, perversarum medicationum erroribus & obturbationibus, habitualibus pertinacibus recursibus, ita simul & semel diffent, & in nihilum redigant, ut sanitas, ex hoc medicamento, per modum irradiationis corpus non aliter expleat, quam lumen luculentum, nocturno tempore tenebroso conclavi illatum, hoc illustrat. Quantumvis autem nec de tali quorundam efficacia dubitare nos sinat, tum allegati illius *odontalgici*, & præsentissima & constantissima efficacia; nec minor, sano sensu, *antepileptici* citari energia: tamen certum est & illud, quod etiam hic, contradicentibus justissima suppetat exceptio; quandoquidem & frequentes occurrunt casus, quibus illud remedium, *odontalgia* ne saltem ad levissimum sensum remissionis cujuscunque subveniat: Et *antepilepticum* illud, vel centupla dosi, ne minimam quidem alterationem, nedum morbi curationem præstet.

Sed hæc etiam ipsa circumstantia pro veritate unice militat; quandoquidem propterea cumprimis, exquisitissima nominis acceptione *specifici*

dari, perseveramus adstruere : quod non nisi *vera certa speciei* alicujus morbi, satisfaciant : non verò cuicumque ejus schemati, aut accidentali commotioni. De qua itaque circumstantia præstiterit unum adhuc verbum seorsum monuisse.

C A P U T II.

De Speciali Specificorum ad specialissimos affectus determinatione.

Cum *Specifica*, morbis exquisitè specialissima ratione mederi debeant; probabile est, vel à priori, & secundum sanam rationem in genere, quod efficaciam hanc suam, similiter non, nisi ad plane *specialissimas* affectuum hujusmodi singulorum, & plane *singulares circumstantias*, dirigere & velut applicare debeant. Unde quidem spontè consequi videtur, quod non tam promiscuè & indifferenter, quibuslibet *circumstantiis*, *temporibus*, *progressibus*, minime omnium verò *diversis* plane *speciebus* affectuum, licet in genere convenientium, pari efficacia subvenire possint : sed potius *certis* morborum & symptomatum circumstantiis, certa etiam remedia talia, veluti seorsim, debeantur atque destinanda veniant.

Hoc ipsum, sicut sana ratio suadere videtur, ita adstipulatur huic etiam *experientia*, quæ nimirum utique confirmat, quod in plurimis *Specificis*, non solum *valde*, sed in aliquibus etiam *absolute*, *necessaria* sit, exquisita dignotio *veræ specialissimæ speciei* ipsius morbi, cui proprie quadret illud remedium, alii verò non æque, aut absolute non. Certe verò, non habet hic locum, cruda illa acceptio & opinio imperitorum; qui, dum in communi praxi vident, quomodo speciosissimè laudata atque commendata varia remedia, vix generales quosdam effectus exhibeant, & proinde tum his, ad quos commendantur, tum aliis, quacunque similitudine conspicuis affectibus, adhiberi possint, vel pari generali & exigua, vel utrinque nulla solida & evidenti, efficacia : formata inde subsumptione, seu potius similitudine, idem de *specificis* sibi imaginantur. Sed non accommodat sese natura rerum phantasiis & opinionibus humanis; unde etiam hac in parte istas destituere non est mirum.

Possumus certe ita allegare experientiam, dum non solum citatum *extractum Peti* seu *Tabaci*, *hypochondriacam* tussim, exquisitissimè nihil alterat aut sublevat; *pectoralem* vero simplicem, præsentissimè; sed remedium etiam de quo diximus *odontalgicum*, doloris dentium *idiopathici*, certum præsentaneum, & perpetuum remedium; sympto-

symptomáticas, deuteropathicas, verbò *hemicranicas* odontalgias, exquisitissimè nihil juvat aut sublevat, imò ne levissimè quidem alterat. Allegatum remedium *antepilepticum*, epilepsiam *veram*, *caducam*, valde *convulsivam*, efficaciter domans, in convulsionibus *symptomaticis*, aut epilepsia directè *consensuali* (exemplar habuimus in epilepsia *verminosa*) vel plane nihil, vel nihil solidi, efficit; imò in *idiopathica* etiam epilepsia, nisi cum plane peculiaribus circumstantiis morbi, & exhibitionis, nullum operæ pretium facit &c, ut de historia Tarantularum diversarum, nihil dicamus.

Ita certè, vel ex hisce speciminibus & exemplis, subsumere licuerit, quid etiam de variis aliis, efficaciam specificam compositibus medicamentis, considerandum sit. Non frivola enim inde nascitur suspicio, quod etiam alia varia hinc inde, præsertim inter vulgus, adhuc lateant ejusmodi medicamenta, quorum efficacia *specificæ*, aliquando veluti nuda bona fortuna feliciter cedit, & inexpectatos penitus effectus producit : quod verò non semper pari promptitudine, aut certitudine, expectationi satisfaciant, non immerito imperitiæ consociorum adscribendum videtur; qui neque certam *specialissimam indolem* affectus, neque justum *colligendi* medicamenti, neque *exhibendi*, *tempus*, convenientem *dosim*, justum *regimen*, *continuationes* aut *reiterationes* fructuosas didicerunt aut observarunt : nec etiam ipsorum subjectorum patientium convenientem considerationem habere intelligunt.

Certè enim non solum *Specificorum*, sed tanto magis *amuletorum*, *sympatheticorum*, *magneticorum*, dictorum, energiam, longe plurimum promovet, indoles patientium, circa rationalia quidem exercitia, si non *stupidior*, tamen *tranquillior*, imò *otiosior* : circa vitales verò actus *sensibilior*, quæ vulgo dicitur debilis, & *versus* *kräncklich*, *weichlich*. Cum ex adverso *impatiens*, turbulenta, ferocia, ingenia, ab ejusmodi remediorum veluti sensu alieniora sint, iisque nihil aufcultent, ut germani dicunt, *sie kehrea sich nichts dran* : sed potius in pertinacibus suis efferis, tumultuariis excutiendi moliminibus atque moribus persistendo, placidiores ejusmodi avocationes, & ad certos placidos motus invitationes, aspernantur.

Eodem respexerunt veteres practici, quando pro efficaci usu *specificorum* obtinendo, absolute monuerunt, *universalia* præmittenda esse. Intelligentes videlicet, quando adhuc quæcunque copiosa materia, fovendo vel augendo morbo idonea, in corpore restat aut restagnat : vel etiam *generalioribus*, cacochemicæ communis saburæ excussionibus implicata est & œconomia motuum vitalium, frustra ab illa expectari, ut *specialissimum* quendam fomitem, *specialissimo* quodam motu, planè seorsim, & exacta quadam, ac veluti tranquilla, intentione atque directione, prosequatur. Quæ sane methodus inter reliquas hætenus allatas circumstantias, praxeos & efficaciam specificorum

studiosis atque curiosis, semper cynosuræ loco esse debet, si quidem experientiam de hisce rebus solidam adipisci exoptant.

C A P U T I I I.

De Specificorum operandi ratione in genere.

UT sub initium hujus sectionis meritò monuimus, quod specialis-
simæ seu formalis rationis, tam texturæ quam efficacis medica-
mentorum, nulla detur solida Theoria; ita tanto magis ad ipsum hoc
loco repetimus: simul verò etiam ab inanibus istis formulis abstrahi-
mus, quibus dicuntur *idealiter* agere, *spiritus* delinire, concentrare,
figere, imò *sigillo* seu *charactere* novo obsignare, & quæ sunt similes
proprietates, certe nihil significantes. Sed suffecerit nobis, de *generaliori*
illo modo sententiam nostram dixisse, quo *specificæ* non solum operatio-
nes suas absolvunt, sed etiam circa ipsam practicam sui administra-
tionem eo ipso intuitu ita instrui atque dirigi debent, ut laudatum
suum effectum consequi possint.

Sentimus autem, quod *specificæ*, non tam agant in *materias*, eas-
que alterent aut invertant; sed maximè in *motus* vitales, *speciales* ni-
mirum, contra qualemcunque *subtilem* effectum, *paucioris* alicujus ma-
teriæ directos, & circa illam, quacunque *spastica* atque *vibrativa* *mo-
tatione*, *strictura* &c. occupatos.

Si enim tales motus, vel præter veram atque justam æstimatio-
nem instantis aut vigentis lesionis corporalis, nimis *ansie* suscipiuntur;
vel *trepide*, atque cum tergiversatione quadam, administrantur: *vibrativis*
magis, quam debite *directivis* & *expressivis* motibus: aut
incommoda *strictura*, ad *expressionem* subtilis materiæ insufficiente, *ex-
halationem* ejus supprimendo, efficacis humores intimius corrumpendi,
sufficientem moram relinquunt: ita sanè, quando hi *motus* vitiosi, in
his sui aberrationibus corriguntur, cedunt omnia prosperius, & obtine-
tur commodè justa rerum noxiarum *secretio* & *excretio*, nempe uni-
cum solidum *vitæ* conservandæ adminiculum & instrumentum.

Ex eodem fonte, sunt certe remedia *Specificæ*, unicum solamen affectuum
consuetudine jam introductorum. Sicut enim *consuetudo* nihil aliud est,
quam *motuum insolitorum*, per *multiplex* exercitium *inducta* agilitas, &
activitas, seu *promptitudo*: unde etiam longissime à scopo aberrant, qui
promptam illam recrudescendi efficaciam in *materia* irritantis *acrimoniam*,
quantitate, & *qualitate*, collocant: e contra *promptitudinem* hanc, simpli-
citer ad *agendum*, etiam sine *materia* proportionata sive *quantitate* sive
qualitate

qualitate, tam citò provocant, & exstimulant, nudæ *intentiones agendi*
præcipites, nempe *animi perturbata*: ita quadrant omninò hæc remedia
Specificæ, tanto commodius hujusmodi negotio, ut nempe promptam ad
speciales motus indolem, à motu cohibeant atque revocent.

Hac ipsa de causa, videmus haud rarò contingere, ut *Specificæ* mor-
bo cuidam jam altius exardescenti, nullum amplius, aut vix levissimum
subsidiu adferant; cui, tempestiva exhibitione, præoccupando satisfacere
potuissent; sicut in *morfu* animalium *venenatorum*, *canis rabidi*, hy-
drophobiâ jam coorta, imò ferociente, inanis aut summe certe ambi-
guus est, *specificorum* adversus talia mala, usus & effectus. Alibi, v. g.
in *pleuritide*, si vel maximè opportuno usu *seminis cardui marie*, *dolores*
punctorii desistant; *febris* tamen non desistit, sed decurrit periodum suam,
recrudescens quin etiam subinde ipsis *punctionibus* &c.

Econtra, quando morbi reliquus impetus, specialem illam causam,
velut ex consequente demum secutus, jam maximam partem deseruit;
ibi habet frequentissime hujusmodi quoque *Specificorum* remediorum tem-
pestivus usus, utilitatem maximam: ut affectus non solum tantò citius
finiatur, sed etiam tanto *certius plenus* atque *solidius*, in universum tolla-
tur. Unde quidem prudens usus convenientium *Specificorum*, non solum
in *declinatione* morbi, sed etiam certiore jam *convalescendi* spe reversa,
non contemnendæ subinde est efficacis.

Sunt verò hæc ipsa sua, *anomalos motus placandi* efficacis, *specificæ*
vera, longe optima atque optatissima *anodyna*; variorum, tum *dolorum*
ab anomalis motibus pendentium, tum *anomalorum motuum*, subtilibus
imprimis tensionibus si pervenientium. Cum enim nuda atque pura *ano-
dyna*, non nisi motus in genere consopiant, & sensus stupefaciant; *spe-
cificæ* e contra, specialiter tale quid præstando, longe specialiore utique
utilitatem etiam afferunt.

De reliquo, & pro conclusione totius nostræ tractationis, notamus,
& monitos volumus praticos curiosos, ut præter hæcenus dictam, *sim-
pliciore* efficaciam *specificorum*, solerter dispiciant de *composita*, seu con-
juncta quadam alia energia, unâ cum *specificæ* illa virtute. Neque minus
in usurpandis *specificis* etiam *simplicioribus*, dispiciant diligentissime, an
etiam securum sit *specifico* unum affectum tollere; cui sublato alii *graviores*
atque pertinaciores succedere possint. Exemplum habemus in *hemorrhoi-
dum fluxu*; quem promptè & pertinaciter suppressere, certe non uno
solo, & profectò exquisitè *specifico* remedio, in proclivi positum est:
quæ verò *graviores turbæ*, & profectò, in diu *assuetis imprimis*, *habitu-
ribus*, jam *senioribus*, (quod quidem nos nunquam aliter vidimus:) *in-
curabiles*, & non modo commorientes, sed lethiferæ *passiones* atque
morbi, certò succedant, testem provocamus circumspectiorem poste-
ritatem.

Cæterum in genere sanæ rationi adversum reputabitur, si qui forte motus, propter certam aliquam materiam *evacuandam* in corpore sunt, sive generalioribus *systemibus*, aut *adstringentibus*, sive *specificis*, illos cohibere, adeoque materiam noxiam in corpore retinere.

Ita quidem hujus etiam remedium generis, tanquam *motuum* specialium *alterativi*, tractatione, quantum propositi ratio poscebat, perfuncti, finem tandem facimus, pro præstita gratia atque benigno auxilio, divinam clementiam humillimo animo celebrantes.

CCXXXI.

ANTONII RIDIGER

DE

VERITATE VIRTUTIS MEDICAMENTORUM.

LIPSIÆ 1750.

§. I.

Ad propriam morborum & auxiliorum contemplationem, nisi medicinalis ars facienda perveniat, & proprietatis hominum notitiam sibi necessariam ducat, (a) vix unquam utiliter satis perpetua præcepta recipiet. Quamvis & ceteroquin inficias ire nollem, quod ibi quoque, ubi secundæ utilitatis perpetuum quid nos denique invenisse credimus, & hoc omnino non perpetuum esse sæpenumero inveniamus, (b) attamen si ad maxime restrictas, per variam experientiae fidem, sententias transimus, stabile quid tandem, sed tantum caute & sufficienter attentis, ac maxime provido ratiocinio usis, elucet. Hujus autem perpetui & immutabilis inventioni multum officere solet, præposterum, non necessarium & tempestivum, sed potius inutile quoddam novitatis studium. Continuae puta rerum vicissitudinis avidissimi, & qui utilissima quæque, ab antiquis proposita, ideo contempnunt, quod nova non sunt, a sapientiae laude remoti esse, & magis puerilia mihi tractare videntur ac ludicra (c). Summa nimirum in rerum usu inconstantia quædam efficit, ut quid constanter verum, & sub quibus limitibus tale sit, experiri in arte

Instituti
ratio.

(a) CELSUS Præfat. Inveniuntur tamen, inquit, in quibus aliter atque in ceteris idem eveniat. In his ergo communium inspectio contraria est, priorum tantum salutaris.

(b) CELSUS loc. cit. Est enim hæc ars conjecturalis, neque respondet ei plerumque non solum conjectura, sed etiam experientia.

(c) L. ANNEI SENECÆ verba huc referri merentur, quæ extant Tom. II. Epist. XLVIII & XLIX. Quid mihi lusoria illa proponis, non est jocandi locus. Non vaco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. Quid agam? mors me sequitur, fugit vita, adversus hæc me doce aliquid, effice, ne ego mortem fugiam, vita me non effugiat.

arte nequeant; sed prout quid cessit aliquando, ita pro perpetuo, magno admissio hiatu, venditent. Scitu autem necessaria, quæ sæpe tamen plerisque explorata & definita omnino non sunt, (d) cum recta ratione experiendo, & ea quoque, quæ jam aliqua ratione utiliter inventa fuerunt, perfectius indagando, ultra progredi, hoc non inutilis novitatis, sed potius veritatis necessariæ studium reddit manifestum, id quod & artis est atque virtutis opus (e). Cum igitur ad talia scribenda animum applicarem, quæ maxime utilia, neque tamen sufficienter hactenus ab aliis essent tradita, definita atque distincta, (f) & usum medicamentorum proprium, scitu tantopere necessarium, non solum plerumque minus perspectum, sed etiam ipsam hujus rei recta ratione & experientia fundatam veritatem, ex parte in dubium vocari invenirem, facile eo induci potui, ut ex veris observationibus æque ac meditationibus hanc propriam medicamentorum efficaciam stabilirem, simulque singulares illas, ex quibus medicamenta sunt, facultates observandi rationem ostenderem. Sane enim, cum ex indole earum rerum, quæ medicamenta vel alimenta constituunt, curatius cognita, & ad morborum causas relata, non solum verus & genuinus pateat in corpore afflicto usus, sed quoque haud raro in occultis, quoad causæ originem, morbis, egregium ex juvantibus & nocentibus

(d) Multi quidem in illa opinione versantur, ac si in arte salutari omnia, ad recte faciendam medicinam, scitu necessaria, jam explorata abunde, definita atque distincta sint; at enim vero, quoniam *per unquam vivere incipimus, cum desinendum est*: uti ait SENECA de Brevitate vite Cap. IV. & quoniam *magna vita parvi elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota viuis agentibus*, uti idem disserit Epist. I. ad Lucil. quid mirum, quod & hodie adhuc ars longa & vita brevis sit, & quod nova ad recte faciendam medicinam necessaria multa restent, vel fortuito; vel ex artis regulis invenienda. Quisnam hactenus satis de omnibus nostro tempore usitatis tantum simplicioribus remediorum materiis ostendit, sub quibus indicis eorum usus perpetuo salutaris habeatur, & quæ vera unius cujusque medicamenti particularis atque specifica virtus sit? Quis plurimum v. c. malignorum morborum causas multum absconditas, ex intaminata experientia probe illustravit? Numme hæc res manifesto ut les sunt? SENECA Tom. II. Epist. XXXIII. *pater omnibus*, inquit, *veritas, nondum est occupata, multum ex illa, etiam futuris relictum est.* Sed omnino etiam ex neglecta veterum lectione evenire solet, ut multis varia explorata & definita, in Senecoticis præsertim doctrinis non sint. Inutile enim novationum & verborum abstractionum studio, artis recte præfagiendi in morbis inventorem HIPPOCRATEM, aliosque veteres cum sensu veri legere & relegere nesciunt. Conf. CELSUS Lib. II. Præf.

(e) HIPPOCRATES de arte. *ἴσως δὲ τὸ μὲν τι τῶν μὴ ἐπισημῶν ἐπισημῶν, ὅ, τι ἐπισημῶν κίσειν ἢ ἀνεπισημῶν ἐπισημῶν δοξῆν ἐπισημῶν τε καὶ ἐργὸν εἶναι. Καὶ τὸ τὸ ἡλικίῳ ἐκείνῳ ἐπισημῶν ἀνάγκη.*

(f) HIPPOCRATES de ration. vict. in acutis. IV. *Δοξῆς δὲ μοι, ἄλλα γὰρ εἶναι ταῦτα μάλιστα, ὅσῳ τε ἀκαταμάχτη ἐστὶ τῶν ἐπισημῶν.* Conf. EXCELLENTISSIMA GURTZU, ad hunc Hippocratis locum Scholion I. p. 287.

nocentibus indicationis formandæ adminiculum duci queat, (g) facile liquet, rem omnino in medicina faciendâ frugiferam atque fructuosam esse, alimentorum & medicamentorum propriam, quæ præcipue a relatione ad has vel illas hominum temperies & ægrotantium proprietates dependet, (h) indolem perspicere.

§. II.

De veritate igitur virtutis medicamentorum propriæ exposituro; De vario quid medicamenta sint, & quot diversas considerationes eorum facultates auxiliari recipiant, protinus dicendum est. Medicamenta de summo remediorum genere sunt, & naturalia mixta denotant, quæ, recte a medente oblata, (i) salutes in motu partium mutationes præstant, & hinc vel fluidorum & solidorum sanitatem sustinent, vel ad sensum jam labefactatam omnino restitunt. Etenim cum vel victus, vel motus, quietis, vigiliæ & somni decenter habita ratione, solidorum ac fluidorum sanitatem recuperemus & conservemus; vel etiam cum multum admodum, in variis corporis malis, ægrotantium situs, varia chirurgorum suppellex, instrumentorum, fasciarum & linamentorum apparatus, quem recte præcipere, applicare, & quo convenienter uti didicimus, proficiat: imo cum frictions adhibere sæpenumero expediat, cum denique singularis quædam aeris efficacia in corpus humanum attendenda quam maxime sit, (k) quod aeris mutatio multis morbis sæpe medelam affert, & neglecta contra ejusdem ratio morborum curas gravissime impedit, adeo, ut mortalibus vitæ, & ægrotis morborum autorem aerem esse HIPPOCRATES dixit.

(g) Conf. BOERHAAV. qui in institut. medic. §. 1086. de methodo medendi asserit, quod juvantia & nocentia præcipue indicent.

(h) HIPPOCRATES de veteri medicina XXXVI. *ἰστέ τοι γὰρ μοι δοκεῖ ἀναγκαῖον πάντι ἰατρῷ, περὶ αἰσῶς ἰδέναι, καὶ πάντων σπουδαῖσαι, ὡς εἴονται, καὶ περὶ τι μέλλει τῶν δόντων ποιῆσαι ὅ τι ἐστὶν ἀνθρώπος πρὸς τὰ ἰδιόμεινα καὶ κινούμενα καὶ ὅ τι αἰσθῆται ἐκαστὴ ἰατρῷ συμβῆσθαι. καὶ μὴ ἀπλῶς εἶναι δοκεῖν, ὅτι ποιεῖν βροῦμα τυρός.* Dignum sane animo ut volvant & revolvant medentes sapientissimum hoc, & alia in libr. I. de Dieta, de alimentis monita, & quæ etiam de medicamentis verissime dici possunt. Sine relatione enim ad ægrotantium proprietates, nullum omnino medicamenti effectum constanter experientia consilium deprehendimus.

(i) Medicamenta semper tempestivum quendam usum involvunt, sicut venena mixtorum & corporum naturalium abusus. Sic v. g. Arsenicum in minima dosi venenum sæpissime est, quatenus corpori humano, quod tali assumendo rarissime aptum & aduetum est, extus aut intus applicatur. In se vero Arsenicum spectatum, ut mixtum, sine relatione ad corpus animale, nec medicamentum, nec dici poterit venenum.

(k) Conf. GOTTLIEB EPHRAIM BERNERI exercitatio physico medica de efficacia & usu aeris mechanico in corpore humano. p. 309. §. CXXXVII.

dixerit; (l) apparet utique, auxiliorum atque remediorum varia genera haberi, ad quæ plus minus simplices atque compositæ facultates quarumcunque rerum, ex quibus pharmaca sunt, bona methodo extur adhibenda, vel intus recipienda, referri tandem quoque merentur. Cognitis adeo variis auxiliorum generibus, ad medicamentorum præsertim vires, earumdemque diversas considerationes transeundum est. Una harum facultatum omnibus non solum medicamentis, sed insimul reliquis quoque auxiliis est communis; aliæ vires non quidem omnibus, sed tamen pluribus communes, propiora quædam virium genera constituunt, quæ denuo singulares quasdam facultates, non tamen omnino perpetuas atque constantes comprehendunt, §. IV. illæ contra medicamentorum virtutes, quæ certo cuidam vasorum systemati tantum, & eorundem fluidis, iisdemque simul in singulis visceribus & organicis partibus propriæ sunt, raro satis notæ (m) *particulares* atque *specificæ* facultates dicuntur, §. V. ubi verissime observantur, magis perpetui quid in usu ostendunt. De singulis nunc dicam, & de omnibus communi medicamentorum facultate exordiar.

§. III.

De medicamento-
sustinentes, & ad morbos
oppositos quosdam alios
motus, atque materias,
quibus mutandi fluida,
cum constantis sanitatis
fiducia, virtus inest,
in variis convalescendi
rationibus respici utique
oportet (n). Sicuti vero
plurimis auxiliis, imo quoque
venenis, ita etiam omnibus
medicamentis, vel demant
aliquid, vel adjiciant,
*communis est illa in
motu*

(l) HIPPOCRATES de flatibus. Spiritus qui in corporibus sunt, status vocari dicit, spiritus extra corpus existentes, ætrem nominat: De aere autem asserit: *ἀέρι δ' αὖ ἐντόσιον ἔτος αἰτίας τῆς βίης καὶ τῶν νόσων τοῖσι νοσήσιν.*

(m) Non equidem ignoro, quod GEORG. WOLFFG. WEDEL in amentat. mater. medic. aliique innumeri de specificis medicamentorum facultatibus commentati sunt; at enim vero quamvis interdum quorundam simplicium proprias vires utique recte & verissime ex parte indicaverint, multa tamen quoque rationali medico indigna, nomina induxerunt, v. g. febrifuga, antiarthritica, antihysterica, multoties quædam medicamenta ad itomachica, hepatica, splenetica, cephalica retulerunt, quæ directe prorsus non ad ea referenda sunt, vid. §. XIII. & de existentia & veritate propriarum virtutum solidam doctrinam neglexerunt, multo minus ex genuinis observationibus illustrarunt. WEDELIUS specificarum virtutum indolem, nescio a quo archeo particulari viscerum Helmontiano, Libr. I. Sect. III. Cap. I. n. 120. 121. repetit, & alii meliora vix docuerunt. Ergo parum adhuc veræ specificæ & propriæ medicamentorum virtutes notæ, traditæ, definitæ atque distinctæ sunt.

(n) Conf. Dissertation. de evacuationum criticarum vicissitudine, sub præfatione MAGNIFICI QUELMAEZII a JOANNE GABRIELE TULLIO habitæ §. I.

motu mutationem producendi vis (o); vel igitur augeant, vel temperent, vel sustineant motus medicamenta, evacuent vel alterent corpus, semper tamen quandam mutationem in motu partium solidarum, & fluidarum per vasa, inde evenire perpetuum est. Hinc igitur veritati quam maxime consonum illud esse sentio, quod alio loco (p) dixi, & cum ILLUSTR. STABLIIO asserui, quod nimirum in earum facultatum, quibus medicamenta gaudent, observatione, motus magis, quam materias animadvertere debeamus, cum frequentius mutationes in motu attendere liceat, non æque vero crasin materiarum mutatam. Ut eo luculentius hoc pateat, perpendamus modo, quod ad læsam mechanicam fibrarum per gluten cohæsiorem, vel ad organismum læsum, vel ad præternaturalem quacunque ratione factam ipsam vitalis motus mensuram, vel ad depravatam humorum mixtionem, imo denique quantitatis humorum vitium, & has causas varia ratione compositas, proximæ in universum morborum origines reduci possint, & cum hæc causæ, simplices vel sociæ, motus vitalis quandam læsionem in fluidis vel in solidis necessario semper involvant; apparet hinc, omnia medicamenta, aut convenientes motus vitales in toto corpore restaurare, aut motuum *ἀταξίας* tollere, & illud vel demendo quid, vel adjiciendo (q) facere. Salutaris igitur in motu mutatio est effectus efficacis verorum medicamentorum communis. Cum vero motum solidarum & fluidorum nimium ac perversum, vel per alios motus causas tollentes directe exolvamus (r), vel per materias movendas additas mitigemus, & solidarum ac fluidorum

L 2

(o) Seu uti GALENUS de materia remediorum sentit, Libr. I. Cap. I. de simpl. med. facult. *Φαρμακὸν μὲν δὴ πᾶν ὃ, τινὲς ἢ ἀλλοιωτικὸν ἢ τῆς φύσεως ὀνομάζομεν, cum nimirum natura seu φύσις secundum antiquissimos principium motus aut quietis sit in quolibet subjecto. Vid. ILLUSTR. STABL. Opuscul. Chymico physico medicum, & Observat. I. Aristotelis error circa definitionem nature correctus p. 202. Recte mihi videtur de materia remediorum sentire GALENUS, dum pharmacum dicit, omne quodcumque tantum principium motus & quieti mutat, adeoque mutationem in motu necessario producit. Τὸ φάρμακον vero materiam medicamenti ac veneni indicat. Hinc HOMERUS ait.*

Φάρμακα πικρὰ μὲν ἴσθλα μινυμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ.

Maxime quoque mecum consentit, HIPPOCRATES de locis in homine, LV. p. 397. inquit *πάντα φάρμακα ἐπὶ τὸ μετακινῶντα τὸ παρὲν*: materiam remediorum sunt illæ, quæ præsentem motus mutant, seu statum præsentem transmovent. Ad motus igitur magis, quam ad materias in definienda pharmacorum virtute respici oportere, quoque vult HIPPOCRATES.

(p) In dissertatione mea, cui titulus est, Artis inveniendi seu experiendi novæ Tentamin. Cap. III. §. 2. p. 44. de experimento sufficienti.

(q) HIPPOCRATES de Flatibus. Edit. Lind. p. 40. *Ἰσχυρὴ γὰρ ἐστὶ πρέσβεισι καὶ ἀσθμασιν.*

(r) CELSUS Libr. II. Cap. VIII. Febrem ardentem, quam Græci *κυνώδη* vocant, subitus horior exolvit.

dorum languidum motum vel directe excitemus, vel copiam materiae subtrahendo, hunc motum restauremus, vel tandem mutationem in motu, simul demendo, simul adjiciendo quid, præstemus, factum inde fuit, ut in summa quædam genera *evacuantium ex alterantium* diducta medicamentorum virtus communis a medentibus fuerit; atque cum medicamenta, quæ motus evacuationi inservientes excitant, profundas simul in materiis mutationes producere sæpenumero soleant (*s*), evacuantibus & alterantibus tertium genus necessario adjici debet, eorum nempe, quæ simul evacuant & alterant. Maximam vero animadversionem meretur illud, quod evacuantia, & ex iisdem & alterantibus composita, summum & notatu dignissimum discrimen recipiant, si singulares excretiones, quibus instaurandis, in his vel illis partibus inservire solent, & defectus earum virtutum, quas tantum restitui natura exigit, seu specificas secretiones consideramus. Hoc enim ubi exacte perpendimus, universalis cujusdam medicinæ assertionem risu esse atque explosione dignam, non opinamur, sed comprehendimus. Namque impossibile est, medicamentum unum esse, quod excutiendis simplicioribus tantum, & simul quoque complicatis materiis morboris, compescendis & instaurandis uno eodemque respectu motibus in iisdem valis & fluidis ac visceribus responderet, adeoque *πανακίς*, seu universalis medicina dici posset. Spem (*t*) igitur & rem universalis cujusdam, non autem polychrestæ, medicinæ nego. Illi enim, qui erroneam hanc sententiam fovent, non satis mihi distinguere videntur, medicamenta, quæ salutariter demunt aliquid, vel adjiciunt; quod demi aut adjici natura rerum postulat, & *mixta naturalia*, quæ applicata corpori, ubique aliquid adjiciunt, vel demunt, neque vero id, quod demi aut addi debebat. His ita provisus recte ratiocinando sequitur, *mixtum* quidem *universale*, non autem *medicamentum universale*, possibile esse; & mixtum universale, in minima mole ponderosum, solubile & penetrabile valde, tempestive adhibitum, divinum quidem & potentissimum præbere multoties medicamentum, minime vero universale, hoc est, tale, quod exactissime in omnibus quibuscunque morbis conveniret, & non complicatis solum, sed simplicis quoque cujusdam causæ origini responderet.

§. IV.

(*t*) Rhabarbarum v. g. est evacuans & roborans simul; mercurius dulcis tempestive datus, resolvit, & expellit per salivationem aut alvi ductionem; diuretica cum potu aquoso diluente data, mutant humores atque evacuant & quæ sunt alia.

(*z*) Vana est & misera quorundam, qui adeptorum nomen mereri optant, spes, quæ cogitatione impossibile nititur, de cordis motu insigniter augendo, per concentratum, ut loqui amant, naturæ balsamum, quo omne morbum expelli, & hoc ipso universalis medicina haberi debet. At enim veros sæpe vitam debilem vivere, summa medicina est, ergo tale cardiacum naturæ restaurativum in hæmorrhagiis periculosis noceret.

§. IV.

Consideratis adeo illis medicamentorum virtutibus, quæ omnibus, & quæ pluribus sunt communes, ad singularium vires, hisce generibus comprehensas, pervenio. Inter sic dicta evacuantia nimirum referri solent, emetica, alvum aperientia, diuretica, diaphoretica, carminativa, emmenagoga, expectorantia, & quæ sunt alia, sternutatoria, salivam moventia, anthelmintica. De plurimis autem singulorum horum evacuantium, si plerisque materiae medicæ scriptores consulamus, genera virtutum, præparationes, odores, sapes, & quædam mixtionum nomina, bonitatis notas, & doses indicant; proprium vero uniuscujusque vomitorii, alvum ducentis, diuretici, vel diaphoretici, carminativi &c. medicamenti usum §. V. raro attingunt, nunquam exhauriunt. Hinc utique discentes, qui proprium harum rerum usum nesciunt, in tanta v. c. diaphoreticorum & diureticorum copia hæsitant; quo potissimum in hoc vel illo morbo, ubi vel diaphoretica, vel diuretica indicantur, uti debeant, & sub quibus indiciis hoc potius, quam illud adhibere expediat. Aut igitur efficacissima negligenter extimescunt timidi, & leniora quæ multoties proprietati morbi ne minimum sunt apta, arripiunt, & inde lentam morborum corruptionem inducunt; aut quoque temerarii, efficaciora quæ aliquando fuerunt, seligunt, & cum eadem sæpenumero ad propriam morbi indolem oppugnandam nihil omnino conferant, vires ægri inaniter convellunt, & quascunque noxas hinc inde subortas morbi gravitati, ne quicquam vero alieno auxiliorum usui tribuant. Si denique sunt, qui forte fortuna in talia medicamenta incidunt, quæ non solum indicationi generali, sed etiam propriæ morbi indoli respondent, rationem successus nullam aliam reddunt, quam quod, sine priorum inspectione, plus minus fortiora v. g. diuretica, vel diaphoretica sic dicta adhibuissent, adeoque sibi aliisque veri perpetui, ex proprietatum contemplatione utilissime tantum inveniendi opportunitatem eripiunt. Ad eruenda enim perfecta auxilia opus est, quo uniuscujusque ægroti indoles, morbique, uti in singulis variant, mores, ad propriam hanc vel illam auxiliorum virtutem referantur (*u*). Hinc igitur, ut iatimam materiarum, quibus medicamenta constant, naturam medentes disquirant, & quibus organis, meatibus, ac primario motibus conveniant, experiantur, ac operationum proportionem, & mutuas subordinaciones atque concursus in agendo, ingenue & conjunctis viribus notent, non tam proficuum, quam

L 3

quam

(*u*) Confer. hic MAGNIFICI & EXCELLENTISSIMI HEBENSTRABIT, patroni mei æternum colendi, *παράκλησις* Therapiæ specimen XIX. de indicatione formanda p. 6.

quam necessarium esse sentio. Cum enim ex ignorantia propriæ medicamentorum efficaciam perversus sæpenumero existat usus, hæc res quotidie efficit, ut quædam, quæ tempestive adhibita, non solum medicamenta, sed divina & efficacissima auxilia sunt, sine discrimine noxia non solum dicta, sed etiam omnino fuerint ab ignorantibus explosa; non aliter ac si Deus & natura ridiculas mixtiones producere potuissent, cum tamen usus tantum ridiculus, noxius atque perversus sit, neutiquam illud naturale mixtum. Sæpe quoque evenire solet, ut laudata diaphoretica, diuretica, nec diaphoresin, nec diuresin excitent, sed præter omnem opinionem, quamvis nec in victu, nec in regimine vitium fuerit admissum, alvum moveant (x). Hæc junior medicus qui faciendæ medicinæ recte se tradidit, experiri solet, pariterque de aliis v. c. emmenagogis, expectorantibus id tantum didicit, quod aliquando priora ad provocandum fluxum menstruum, posteriora ad viscidum ex pulmonibus excutiendum, aut acre ibi demulcendum profuerint, & pro diversis horum illorumve vasorum obstructionibus, pro varia morborum indole propria, id omnino sæpe non fieri solet, de arte medica valde dubia male cogitare, sed scire se nihil scire sapienter incipit. Etenim non est, quod arti tribuamus, sed illi de occultis utiliter evolvendis negligentiam. Medicamentorum usus proprius plene perspectus, ex relatione eorundem ad causarum morbificarum proprietates, constantissime salutaris est, & raro fallit, nisi causæ omni potestate medica majores sint. Medendi igitur potentia, in quantum limitata sit, non ignorare, & ratione horum limitum HIPPOCRATIS monitum (y) sequi artifex debet. Sed ut brevissimis nunc me expediam, assero: non esse v. g. diaphoretica perpetua, quæ in omnibus subjectis hac vel illa temperie gaudentibus, ad istam excretionem proclivibus & minus prunis, diaphoresin præstare semper & ubique constanter possint. De vomitoriis igitur & diureticis, imo de illis quoque medicamentis, quæ ut cita alvus eveniat, efficiunt, notandum quam maxime est, hæc omnia tanto cum selectu, quanto id fieri potest, adhibenda semper esse, cum certis tantum materiis evacuandis, & certo vasorum generi, hac vel illa ratione stimulando respondeant. De alterantibus plerisque fere idem dicendum est; cum enim inter hæc referantur absorbentia, demulcentia, incrassantia, tonica, resolventia, & adstringentia, sæpe nocentissima erunt hæc mixta oblata, nisi, simul ad indolem propriam uniuscujusque v. g. resolventis, demulcentis, quos nimirum humores resolvat, quam fluidorum acrimoniam, in quibusdam vasis demulceat, respicere velis. Sic etiam

(x) Conf. GEORG. WOLFFG. WEDEL. Amœnit. mater. med. Libr. I. Sect. I. Cap. I. p. 14.

(y) HIPPOCRATES de arte. ὅταν δὲ τὴν πᾶσιν ἀνθρώπων κινῶν δὲ κέρων ἐστὶ τῶν ἐν τῇ ἰσχυρίᾳ ἰσχυρίων ὁμοῦ προσδοκῶνται δὲ τὰς ἰσχυρίων κεραιδῶσιν κινῶν.

etiam analeptica, antispasmodica nunquam dantur universalia, a variis enim causis spasmi & virium imbecillitas provenire possunt, ergo pro varietate causarum, analeptica & spasms opposita auxilia esse quoque debent varia. Hinc inter initia, ubi morbi & ægrotantis indoles propria sæpe adhuc medentibus solet esse obscura, & ægrotantes tamen sine remedium materis esse omnino nolunt, is qui propria non novit, communia quidem intueri debet, sed simulac ad proprietatis notitiam perveniat, talia seligat necesse est, quæ prorsus singulari morborum & temperierum indoli respondent: hæc enim perpetuo boni quid præstant, & nihilominus reliqua, quæ in agendo evidenter concurrunt, bene quoque conspirare, & convenire ad fines debent.

§. V.

Nisi igitur ad proprias medicamentorum virtutes eruendas, & ad quendam observationis dexteritatem adspiremus, perpetua erunt inter medentes de facultatum, quæ pharmacis insunt, usu salutari diffidia. Haud ideo sufficit scire, quod medicamenta in universum salutaris in motu mutationes præstent, quod hanc illamve materiam aliquatenus mutant, vel sursum, aut deorsum excutiant; sed cum potissimum in hoc vel illo vasorum genere, in his vel illis visceribus & organicis partibus, ubi vasa atque humores continentur, materiæ morbosæ hæreant, vel laudabiles mixtiones deficiant, & adeo singulares prorsus & propriæ materiæ excussiones & restitutiones omnino necessariæ sint, quisquis verum sine ambitione fateri cupit, proprias quasdam medicamentorum virtutes, præter communem quandam §. III. & illas, secundum certa tantum genera §. IV. diductas facultates agnoscat. Hæ ipsæ vero facultates medicamentorum propriæ, quas jamjam definitas dedi, vix unquam hæctenus sufficienter cognitæ, quoniam ne quidem semper genuina observatione dignæ fuerunt habitæ. Præsertim illa certis organicis partibus atque visceribus dicata & destinata pharmaca, sub vexato & valde interdum superstitioso specificorum nomine indigitata vehementer fuerunt impugnata (z). Sed nihilominus intaminata experientia, & recta ratione convictus non solum particulares, sed quoque específicas proprias

De propriis, binis magis perpetuis medicamentorum virtutibus in genere, & veritate particularis virtutis in specie.

(z) Confer. AUG. QUIRIN. RIVINI. Diss. quæ inscribitur. Censura medicam. officinal. Cap. V. ubi agit de specificis superstitiosis, & genuinam inventionem specifici ex signatura & similitudine sola, sine experientia suffragio, imo ex verborum similitudine prorsus ineptam, merito reprehendit. De reliquo, quod ad prima inventionum initia attinet, seu ad veras hypothesas, ex colore, odore, sapore aliisque sensu claris conditionibus ortas, iterumque notandum est, hæc

proprias virtutes una cum aliis (a) agnoscere cogor. Cum primigenia enim omnium secretorum humorum materia in sanguine sit, & minimi solidorum canaliculi in simplices tandem fibras, & hæ ipsæ in humores, præsertim eos, qui ad naturam solidi propius accedunt, qualis sanguis noster est, desinant, & diversæ pharmacorum materiæ in compositione sua, secretis ex sanguine humoribus, nunc conspicuis, evidenter, proprie & constanter similes sint; facile hinc inde particularium virtutum, quæ medicamentis insunt, indolem cognoscimus. Nimirum particulares mixtiones voco, quæ primigeniis sanguine contentis humorum materiis, propter compositionis cum jam secretis humoribus veram analogiam, respondent, & eo ipso diverso quoque vasorum generi, variis corporis partibus communi, quorum vasorum ultimæ portiones fibrosæ tandem in primigenias proprias suas mixtiones desinunt, conveniunt, & propter similitudinem, generales quascunque combinatas suas virtutes medicinales, variis sanguine contentis primigeniis humorum mixtionibus, vel omnibus simul, seu ipsi composito sanguini intime uniunt, & hac ratione proprias quasdam aut excutientes aut alterantes diversas virtutes exerunt (b). Harum virtutum facultatum particularium, quibus medicamenta instructa sunt, veritas, quamvis a plerisque, imo ab illis quoque, qui alias specificas virtutes pertinaciter negant, omnino in dubium vocata non fuerit (c), nullibi tamen has virtutes evidenter definitas atque distinctas, multo minus earundem veritatem ex recta ratione demonstratam & observationibus illustratam invenio. Ex recta ratione igitur & intaminata experientia brevissimis tantum ostendam, omnino esse particulares quasdam medicamentorum virtutes. Sunt nimirum in sanguine ad sensum homogeneo variæ & diversissimæ materiæ primigeniæ, quæ in certis visceribus, & complicatæ fabricæ partibus, ulterius elaboratæ, & post specialissima essentiali sua indole donatæ, prorsus singularia sunt.

has ipsas, licet sint ex perfectissimo analogismo conceptæ, nunquam inventionem quandam absolvi debere, sicut alio loco publice jam ostendi.

(y) ILLUSTRIS STAHLIUS in prolegomenis Casualis sic dicti minoris ait: experta, circumspecta, dogmaticæ subordinata curatio per medicamenta specificæ, nullo modo spernenda, aut negligenda, sed maximopere perquirenda, enucleanda & illustranda, in qua parte plerique hodiernorum, tumultuariorum medicorum hæcenus hallucinantur, dum frustra experimentis quotidianis fidem denegant.

(z) Medicamentorum vires diversas non solum secundum viscera, sed secundum humores, quoque explorari debere, & sentit Pater meus ANDREAS RIDIGER in Phys. Div. I. III. C. XV. §. 39.

(z) Conf. Diss. inaug. quam præside D. JOANNE SCHULZE habuit GOTTHOLD MELCHIOR DRECHSDER, de erroribus quibusdam in medicina & chirurgiâ haud vulgaribus. §. V. p. 29.

sunt secreta; sed inveniuntur quoque diversæ medicamentorum materiæ, hisce humoribus ex sanguine nunc secretis, quoad accidentia nobiliora evidenter atque constanter similes. Amara enim cum bile propriam & evidentem habent convenientiam. Gummata seminali corporis nostri materiæ evidenter similia sunt; semina lac emulsum præbentia, & succi lactei cum chylo veram omnino quandam ostendunt analogiam; dulcia succo pancreatico, & humori in arteriis lymphaticis reperiundo dissimiles omnino mixtiones non sunt; unctuosæ & gelatinosæ medicamenta vel alimenta toti sanguini data recte videntur; pinguis, resinosa, ad animale pinguedinem accedunt, a quibus balsamica non valde abluunt, eadem ratione sicut pinguedo ab ossium medulla non insigniter, quoad sensum scilicet differt. Variæ deinceps compositæ mixtiones notari quoque debent. Balsamica cum dulcibus, dulcia cum amaris, succi lactei cum sale amaro, unctuosæ cum viscosis combinatæ & quæ sunt alia, singularem animadversionem merentur. Imo quoque materiæ vel fixæ, vel volatiles, vel semivolatiles sunt, & hinc vel ad naturam solidi accedentibus magis partibus, vel potius a natura fluidi propioribus, vel utrisque simul respondere videntur. Vid. §. VI. notam adjectam. Sed quamvis hæc ita sint, ut variæ medicamentorum materiæ, his a sanguine secretis humoribus similes sint, hinc tamen non nisi illud concludo, quod externe similes specificis secretis humoribus materiæ medicinales, ad minimum semper certo primigeniis sanguine contentis materiis, quæ nondum specificam indolem adeptæ sunt, perfecte respondeant, & interdum quoque specialissimis secretis, quibus similes sunt, simul ita respondere possint. Cum enim compositiones tantum, neque vero mixtiones intimas videamus, caute hic semper ratiocinari debemus, nimirum ad generalem quandam materiarum convenientiam, non statim autem ad specificam. Hæc ipsa igitur externa, quam sensus docet, materiarum convenientia, est ratio, cur particulares medicamentorum virtutes concipiamus, tales scilicet, quæ diversis sanguine contentis materiis & primigeniis mixtis respondent, quod ex analogia medicinalium materiarum cum specificis secretis non sine fiducia veri concludimus. Sed id quod ratio docuit, exactissime instituta observatio penitus confirmavit. Sistamus enim nobis taraxacum, seu dentem leonis, ubique obviam plantam. Si recte adhibetur, ad medicamenta potissimum, quoad virtutes communes, expellentia referenda erit. Ex ipsa porro succi lactei, amaricantis quidem, sed nihilominus maxime blandi indole jam facile colligi poterit, quod & experientia quotidie confirmat, acriori cuidam sali expellendo aptum esse taraxacum, bona methodo adhibitum. Notum quoque & satis pervulgatum est, taraxaci vires ad illos præsertim motus accedere, qui una cum lotio morborum materias ex toto corpore proscribunt; adeoque omnino de dente leonis constat, quod acriora salia per diuresin evacuet. Sed hæc particulares taraxaci vires non sunt, sed plura adhuc scitu necessaria requiruntur, nimirum

ex quam præprimis sanguinis primigenia mixtione taraxacum, sal acre putridum expellat, si diuresin movet; utrum ex serosa, an ex biliosa aliave materia excutiat, & ingenue profiteor, me cum frequentissime hac planta usus fuerim, observasse, in morbis a biliosa materie acrimonia, quam plerumque amarities oris, simulque præcordiorum anxietates cum respiratione citata, eo tempore, quo nulli critici motus adsunt, docent, taraxacum optime proficere, & ubi diuresin, quod plerumque fit, movet, biliosa mixtionis acrimonia demulcendæ & excutiendæ aptum esse, si præsertim attendamus, num ægrotans simul, tempore non critico, §. XIV. de nervosarum partium dolore & quadam lassitudine conqueratur. Tunc enim extractum taraxaci, & ejus quidem ʒj cum aquæ de recenti taraxaco destillatæ pauxillo si adhibeas, tribus per diem vicibus, a vino vero abstinendum, & quietem corporis præcipias, egregias omnino vires exerit. Id etiam observavi, ad exciscandam purpuram rubram, cui maculæ rubræ petechizantes interspersæ sunt, & albæ purpuræ exanthemata nullibi conspiciuntur, singulares & particulares vires, (d) hac methodo oblatum, obtinere taraxacum. Ex radicis quoque rubræ tinctorum satis notæ effectu crederem sane virtutis pharmacorum particularis veritatem, quam hæctenus asserui, patere omnibus. Hæc enim radix a junioribus animalibus una cum pastu sumpta, non solum colore suo inficit animalium ossa, sed ipsum quoque nascentem in mollioribus adhuc ossibus, vi adhibita diffractis, callum, colore suo ita penetrat, ut intima principii colorantis unio cum eodem obtineat. Cum autem de genere primigeniarum materialium, quæ cum sanguine per vasa moventur, etiam ille succus terrestris, seu futurorum ossium materia sit, ex qua ipsa callus sine dubio fit, & tingentis hujus radicis color huic materie intime uniat, sicuti experientia cum recta ratione juncta nunc quemque docebit, efficaciam cujusdam particularis veritatem, extra omnem dubitationem positam esse, sentio.

§. VI.

De veritate virtutis medicamentorum specificæ.

Hæ ipsæ vero particulares medicamentorum facultates, quas utique esse probavi, semper simul specificas quasdam vires, seu dimensionibus motuum propriis in his vel illis tantum visceribus, & organicis partibus dicatas obtinent.

[d] Similem omnino particularem atque verissimam observationem de antimonio diaphoretico, purpuram rubram, si alba abest, tuto exciccante, experti sciunt. Mihi tamen imperare nequeo, quin moneam: ubi purpura alba erupit, post exhibitum hoc stibium diaphoreticum, exanthemata illa pallida nocentissime itatim ex parte disparuisse, repetitis vicibus expertus sum.

tenent. Quamvis enim multi specificis medicamentorum facultatibus nimirum tribuant, & plurimi de his virtutibus minus clare sentiant, alii tamen inde, ejusmodi auxilia nihil esse, inaniter contendunt. Alterutri opinioni cum nequam addictus sim, & dissertationis hujus scopus id exigat, mediam inter diversas sententiam exactius nunc scrutabor. Morborum specifica atque perpetua auxilia nequam extant. Unus enim idemque qui dicitur morbus, cum non solum ex variis, imo sæpe oppositis oriatur causis, sed quoque socias alias frequentissime habet junctas, nunquam sapiens medicus absque ejusmodi specificis morborum, antepileptica, v. g. antihydrica, antihysterica, antifebrilia (e) admittere poterit. An igitur talia saltem viscerum ac organicarum partium propria pharmaca inveniantur, quæ diutius his vel illis partibus compositæ fabricæ, aut visceribus, in iisdemque specificis secretis, unita manent, sicut nominantur, non autem clare definiuntur, hepatica, splenetica, uterina, cephalica, pneumonica, & quæ sunt alia? Quidni inveniantur? Notum enim ac pervulgatum satis, & veluti celebre ac evidentissimum in cantharidibus habemus tale certarum partium specificum pharmacum, quibus externe per multas horas impositis, inflammari & exulcerari quidem cutis solet; quam prompte vero & expeditissime in certis quibusdam subjectis, (f) miro experimentorum eventu accidat, ut ubi diutius superhabentur, inde a cute transiendo per relaxata vasorum oscula, & reliqua tenebrima vasa, nihil plerumque in hisce, aliarumque partium meatibus lædant, sed simulac ad renes atque vesicam pervenerint, ibi præsertim nocentissimos tandem effectus suos exerant, adeo ut nunc cum summo dolore urina reddatur, & denique sanguis descendat. Quamvis hujus

M 2

phenomeni

(e) Hæc sunt illa medicamenta specifica inania ad ignorantiam medicorum occultandam reperta, uti eadem vocat EXCELLENTISSIMUS LUDWIG in Paneg. ILL. WALTHERO dicto p. XVI.

(f) In multis enim efficacissimi medicamenti virtutes cantharides edunt, si tempestive, nec nisi externe adhibentur. Eo nimirum tempore, ubi natura in morbis non agit, non brevi ante in actione fuit, sed prostrata quali a morbi efficacia est, §. XVI. Si urina pallida, alvus obstructa, sitis ingens, somnus turbatus, & pulsus erecto corpore debilis est, cubante vero fortior fit, & si præcipue in renibus hæret viscidum expellendum & mutandum, nullus autem inflammationis metus terret, usus cantharidum externus, docente ratione & suffragante experientia, perpetuo salutaris erit atque tutus. Post externe vero decenter applicatas cantharides, ex Hispania, Italiave adlata, æstate calidissima captas, nondum vetustas, plerumque sexta circiter hora, epidermis in bullam levatur, sed quo lentius cantharides non exoleat, operantur, eo melior effectus ab iisdem sperari poterit. Sic memini, juvenem quendam, qui bile abundabat, faciem pallidam, nec tamen prætumidam proferebat, tristibus de reliquo cogitationibus inharere solebat, post scabiem humidam externis inunctionibus male repressam, viribus prostratum jacuisse, siti inveniæ afflictum, urinam tamen reddidisse pallidam, alvo obstructa atque vigiliis exhaustum.

Observatio de usu cantharidum externo sa-
lutari.

phœnomeni illa ratio reddi posse videatur, quod tubuloso vasculosa tenerrima renum substantia, & ipse ad renes delatus sanguis, jam tum acrioribus salibus scatens, facilem renum, & omnino majorem, quam reliquarum partium, ad recipiendum cantharidum virus, dispositionem arguat; neutiquam tamen hæc ipsa ratio sufficere poterit, si rem exactius rimari placeat. Nonne enim hinc sequeretur, & alia similia epispastica medicamenta, si corpori extus vel intus, applicarentur, satis efficaciam, euphorbii & ranunculi caustici pulverem, propter generaliter dispositam renum fabricam, similem certa ratione effectum, (præsertim satis expeditum in renibus producere debere? quod autem experientiæ evidenter contrarium esse deprehendimus. Alia igitur omnino hujus plane singularis phœnomeni ratio reddi debet. Ubi autem perpendimus, quod extus superhabita cantharides nullam in cute insignem inflammationem excitare soleant, nisi per certum temporis decursum unitæ manserint, & in interioribus partibus quandam unionis durationem, quamvis utique minorem, ad erosionis & inflammationis ac urinæ mutationis effectum actu præstandum, necessariam esse, intelligimus. Nullam aliam ideo ob causam, reliquis partibus plerumque illæsis, renum & vesicæ substantiam in certis subjectis corrodingo inflammant cantharides, quam quod per reliquas partes, sine insigni mora, feruntur, cum renum contra & vesicæ urinariæ valis diutius unitæ manere, altiusque insidere, propter singularem indolem solent. Sed objicitur, cor contractione sua humores quædam versus propellere, hinc nequicquam esse videri, quod pharmaca cruori admixta diutius retineat, ut parietibus horum illorumve vasorum pertinacius adhæreant, & moram ibi plus minus salutarem nectant. At enim vero non solum generaliter a cordis motu, sed etiam a motibus harum vel illarum corporis animalis partium singulariter prorsus dimensis, medicamentorum virtus pendere debet. Ipsa enim diversissima vasorum directio, eorundem flexiones, anguli, variæ densitates efficiunt, ut non una eademque in diversæ fabricæ & præsertim compositæ partibus, motus proportio obtinere possit. Si igitur hoc vel illud medicamentum in

sua
 ratum esse, pulsus erecto corpore debilem, cubante magis fortem habuisse. Hujus juvenis furæ superhabita per octo horarum spatium cantharides, nullam effecerunt, præter maculas quasdam rubras, insignem ab inflammatione læsionem, in satis tenera quamvis cuticula, post autem iterum per novem horas recentes superhabita cantharides, epidermis tandem in bullam utique levata fuit. Hæc lenta operatio compositionis satis fortis \mathcal{L} $\text{Zver. Cantharid. } \mathfrak{z} \text{ss}$. Empl. de Melilot $\mathfrak{z} \text{ss}$ effecit, ut præstantissimum effectum cantharides in hoc juvene ederent. Sitis enim inguis, a morbi efficaciam, non vi vite proveniens, protinus fuit mitigata, pulsus fortis factus, & urinæ plane aquosus color, in læte citrinescentem mutatus, alvus respondebat, somnus fiebat placidus, facies læto nunc erat suffusa colore, novæque æger percipiebat vires. Sed si fores fetidi convenienti regimine adjuti, & sic dictis diaphoreticis fixis, sine novo scabiei proventu, morbi solutionem præstabant.

sua actione, specialissime dimenso cuidam motui responderet, facilioris omnino adhærensionis & intimioris unionis ratio adesset evidentissima. Nonne vero medicamenta, diverso suo, & singulari & utique specifico sapore, odore, imo & colore, organis nostris sensoriis diversos & definitos utique motus imprimunt? Hinc omnino neutiquam inepte concludi posse arbitror, ea quæ diversimode & determinate nostros sensus movent, & afficiunt, interiorum quoque partium motibus definitis varia & peculiari ratione respondere, & hæc de causa diutius huic vel illi quam alii parti unita manere posse. Sed cum jam, experientia & ratione teste, utique certum sit, quod hoc vel illud medicamentum diutius unitum huic vel illi visceri maneat, & cum quidam partium definitus motus sit, sequitur, ut vis ejusmodi medicamenti agens, a singulari & definito partium motu non debeat expelli, hoc autem vel propter partis cujusdam renitendi imbecillitatem, vel consensum motus vitalis singulariter dimensi cum actione medicamenti fiat, necesse est, sed tamen in hominibus quoque sanis, & valido viscerum robore gaudentibus, hujus vel illius medicamenti vis diutius unita his vel illis partibus, experientia & ratione probante, maneat, necessario colligi potest, quod in ejusmodi viscerum conditione, talis medicamenti vis, in sua actione cum naturali motu partium singulariter dimenso conspirare, & hæc de causa facilius sine particulari vitæ resistentia adhærere, & hinc altius insidere, & prout vires medicamenti generales sunt, vel languentes motus excitare, vel ferocientes compescere, vel naturales debeat sustinere. Sed quamvis hæc ita sint, ut diversa vasorum directio, densitas partium solidarum proportionata, & varii vasorum anguli, in compositæ fabricæ partibus, propter singularis & omnino specificæ functionis finem, per motus singulariter dimensos obtinendum, adsint, non tamen omnino absolute immutabilem, quamvis ceteroquin facilem & satis adhuc perpetuam motus dimensi necessitatem inducant, ut adeo rectissime ALBERTUS HALLER (g) de secretionem moneat: *nihil omnino esse in fabrica quacunque cujuscuque visceris aut glandula, quod indolem secreti liquidi absolute determinet; velocitas enim major, minor, strictiva nervorum mutata, alia semper liquida in integerrimis organis producit.* Idem illud quoque de specificarum facultatum efficaciam tenendum esse censeo. Altius enim & facilius penetrandi virtute gaudent medicamenta, his vel illis organicarum partium seu viscerum motibus dimensis, qui in partibus, singularem functionem, hinc specificam secretionem & excretionem absolventibus, vigent, dicata. At enim vero tam necessariam ad has vel illas partes relationem neutiquam involvunt, ut si specifica sint, & methodus varietur, nullum prorsus in aliis quoque relaxatis, & infirmatis præsertim visceribus & partibus, effectum producere possent. Hæc est igitur mea qualiscunque de virium

M 3

feci-

(g) Conf. Prim. Lin. Physiolog. Cap. VIII. de Secretion. p. 104.

specificarum, quibus medicamenta prædita sunt, secretionum & excretionum specificarum legibus conveniens sententia, quam experientia fides ulterius confirmat. Sic v. g. de cantharidibus, sub essentia diuretica venter, satis scelestus, intus exhibitus, nemo ignorat, eandem interdum etiam faucium & ventriculi inflammationem excitare, præsertim si propter ante jam relaxatas & infirmatas partes, quæ satis reniti nequeunt, aut singularem medicamenti præparationem, diutius ibi hæere solent. Nunquam ideo specifica vis tam inepte disquiri debet, ut absolute, hoc est, sub quacunque methodo, sub quacunque partium conditione applicata sit, nullas alias partes ferire possit, a qua falsa opinione, licet alii eam foveant, longe alienus semper fui. Medicamenti igitur talis vis, quæ in singulari & composita fabrica partibus, dimensionibus motuum propriis, quatenus specifica functioni, hinc secretioni quoque & excretioni specialissima, primario inservit, respondet, & hac de causa sibi intione junctas communes atque particulares vires penitus atque facilius unit, in sano sensu est specifica. Ex quibus intelligere facile est, ad medicamentorum vim specificam explicandam, veræ rerum naturæ cognitionem, non illum obscurum viscerum Archæum Helmontianum, (b) nec minus sufficientem de volatili & fixo doctrinam, (i) requiri.

§. VII.

Alia dubia circa utilitatem, & specifice veritatem motus, obviatur.

At enim vero cum talia sint morborum remedia, quæ totum corpus movere, & in omnibus adeo partibus necessarium effectum præstare solent, cur indagare volumus specifica? Venæ sectio neque dicitur cephalicum, neque hepaticum, & nihilominus in inflammatione capitis & hepatis, imo in quarumcunque partium veris inflammationibus a venæ sectione præprimis, commune quoddam præsidium repetimus. Eleganter jam

(b) Conf. WEDEL. in amenit. mater. med. Libr. I. Sect. III. Cap. I. p. 120. 131.

(i) An Chymicorum de fixo, volatili, & semivolatili doctrina, explicande specificorum medicamentorum indoli sufficiat, ita ut volatilia forsitan cephalica, sublimabilia pectoralia, thoracica, & fixa inferioribus partibus dicata dici possint, dubitanter a quibusdam memini propositum fuisse. At enim vero hæc hypothesis, quod volatilia tantum caput petant, sublimabilia pectus, & fixa inferiores partes, in se experientia semper & ubique conformis non est, & ad specifica medicamenta applicata, insignes parit errores, v. c. quod quæ pulmonum motui respondent medicamenta, etiam cordis motui mutando profus singulari, & a pulmonum motu diverso, apta esse deberent, cum utraque viscera in thorace sint; detinceps nimis sterilis, & nimis generalis est. Ceteroquin virtutes medicamentorum compicere, fixas solida, medias utraque simul, probabile videtur, si ipsa volatilis, fixi, & medii sublimabilis mixtio intima expendatur.

jam CELSUS (k) hunc nodum gordium solvit, ita sentiens: eum qui propria non novit, communia tantum intueri debere, eumque qui nosse propria potest, illa quidem non oportere negligere, sed his quoque insistere. Alii contra ex illa præsertim ratione specifica impugnant, quod eorum numerus minus sufficiat, brachiis enim, pedibus, naribus & mammis quænam respondeant, nullibi indigitata esse inveniunt, cum tamen & externarum partium specifica, naribus v. g. & mammis dicata medicamenta, esse deberent, & quod illud inflammationem in brachio tollens medicamentum, etiam huic, quæ in crure & mannis est, medeatur, omnia quæ de specificis medicamentis proponerentur, risu & explosione digna esse colligunt (l). Quamvis hæc omnia speciem veri præ se ferre videantur, nihilominus tenebræ sunt, facile dissipandæ. Animadversionem enim singularem merentur partes externæ, quibus medicamenta a chirurgi manu protinus superhaberi possunt. Enim vero in hisce partibus, & communes quædam, vel ad summum medicamentorum particulares vires, quæ causæ, & huic vel illi vasorum generi respondent, si bona methodo applicantur, idem fere, quod specificæ facultates, sine manu chirurgi, in internis partibus præstant, efficere solent. Inde etsi probe sciam, quod, quidquid v. g. erysipelas in pede tollit extremo, etiam in mammarum erysipelate bene proficiat; nihilominus id, quod in externis partibus chirurgi manus complet, in internarum partium morbis, sine specificis, difficulter tentabit medicus, quatenus intimior virium medicatarum unio cum parte affecta requiritur, & adeo specifica quædam vis evidenter indicatur. Veluti in internarum partium incipientibus obstructionibus, ad scirrhosam quandam indurationem tendentibus, omnino specificis ejusmodi resolventibus, circumspecta tamen methodo administrandis, opus est. Quod vero ad numerum verarum facultatum specificarum attinet, ille quidem tam insignis non est quam quidem falso existimant quidam. Plures enim corporis nostri partes evidenter ratione humoris in illis secreti & excreti, vel ratione facilitatis ad easdem motuum mensuras admittendas, conspirant. Quamvis adeo hujus consensus plures causæ & modi sint, multum tamen si ad motuum convenientiam præsertim respicias, & nervorum numero, directioni atque structuræ (m) & cellulosæ partes neccenti telæ tribuendum esse apparet. Quæ cum

M 4

ita

(k) Lib. I. præf.

(l) Conf. Dissert. inaugural. medica, qua errores quidam haud vulgares in medicina & chirurgia commoestantur, quam Præsidi JOANNE HENRICO SCHULZE, eruditorum examini submitit GOTTHOLD MELCHIOR DRECHSLER Hale. Ao. MDCCXLII.

[m] Non enim unam eandemque ubique nervorum structuram esse, docent nervi hepatis, qui ad motricium fibrarum carnearum naturam propius & aliquando satis evidenter

ita sint, ut variæ corporis humani partes in secretionibus & excretionibus, similis motuum mensuræ ope perficiendis, præsertim conspirent, certum esse judico, quod, invento unius partis proprio medicamento, aliarum quoque cum hac parte consentientium pharmacum specificum sit repertum.

§. VIII.

Quæ ex hæcenus dictis sunt, colli- guntur, & doctrina utilis ostenditur.

Ut adeo omnem rerum summam colligam, omnes illæ virtutes, quas mens abstractionis vi discernit, hoc vel illo medicamento contentæ, conjunctim agunt, quæ tamen melioris & clarioris doctrinæ causa, & ut unusquisque perfecta remedia meditando & experiendo commode invenire possit, separatim considerari merentur. Medicamenta nimirum vel demendo, vel adjiciendo quid, motus mutant, adeoque plus vel minus movendo, vel alterando, in solida aut fluida, vel utraque simul agunt, sæpe etiam simul demendo simul addendo quid, hæc motuum mutationes præstant. Evacuantia vel sursum, v. g. per vomitum, diaphoresin, diapnoën & superiorum partium excretiones, vel deorsum per alvum, diuresin, mentium, hæmorrhoidum fluxum, aliasque destillationes, quæ ex inferioribus partibus fiunt, aut quoque sursum & deorsum simul excutiunt. Alterantia densant vel tenuant in genere humores, adstringunt vel laxant solida, vel ad justam consistentiam humores, & ad justum robur solida reducant. Evacuantia igitur & alterantia vel humorum fluiditatis motum, vel solidorum elasticitatem atque vitalem vim mutant; & particulares vires, quatenus cum evacuanti vel alteranti virtute semper junctæ sunt, harum tantum vel illarum mixtionum fluiditatis motum, hujus vel illius systematis vasorum elasticam atque vitalem vim evidenter & facile mutant, ac evacuantes & alterantes vires, ut id ex adhesionis legibus clare constat, uniunt. Specificæ denique evacuantium aut alterantium virtutes, organicas partes compositas & viscera respiciunt; in quibus diversi humores & diversa vasorum systemata sunt, & quæ semper, quoad potiores partes, specialissimæ cuidam functioni inserviunt, harum potiorum partium singulariter dimensis motibus dum quædam vires medicamentorum respondent, §. VI. eo ipso omnem reliquam medicamenti virtutem penitus compositæ fabricæ partibus uniunt. Hanc igitur facultatem, quæ medicamentis insunt, seriem, & ea quæ de propriæ seu *unientis* medicamentorum *virtutis* veritate hæcenus demonstravi, quisquis exacte perpendit, insignis utilitatis esse hanc doctrinam inveniet.

evidenter accedunt. Latent multa adhuc sub diversa nervorum structura, varioque cum aliis nexu, quæ motus perpetui, qualis in corde est, & voluntarii non perpetui, causarum & discriminum explicationi apta essent. Unum est agens, cujus effectus differunt, prout physicæ & mechanicæ conditiones, quibus implicatum est, variant.

inveniet. Generales enim de medicamentorum viribus conceptus, nisi simul proprias *unientes virtutes* consideremus, in facienda medicina sufficienter utiles non sunt, & sæpe perverso usui viam sternunt, §. IV. imo stabile quid nequiquam ostendunt. Ad magis perpetuam igitur medicamentorum quandam efficaciam, quisquis attendere cupit, ut harum rerum experientiam sæpius repetere, cum summa de veritatis quadam notabili constantia percepta voluptate possit, particulares atque specificas *generaliorum unientes vires* omnino disquirat necesse est. Et maxima hæc ratio fuit, cur harum virium veritatem vindicandam susceperim, cum præterea quamplurimi sint, qui de constantia atque concordia medicorum, & de artis firma ac stabili veritate dubitant, & omnia in facienda medicina esse incerta ac vaga sæpius obganniunt. Id quoque ex hæcenus de indole specificarum facultatum dictis apparet, quod illi, qui numero uni parti dicata specifica habent, & pluribus eadem respondere posse negant, imo qui vires illas, sub quacunque methodo fingunt absolutas; & qui quoscunque morbos uno eodemque specifico ex hac vel illa machinæ nostræ parte intendunt profligare, & hinc v. c. acria, spiritiosa, quæ male sæpe cephalica nuncupant, in omnibus vel idiopathicis, vel sympathicis capitis morbis, inflammatoriis præsertim, anicularum instar, adhibere solent, quod hi ipsi, inquam, a veritate medica, rectæ rationi & experientiæ consona, longissime absint. Denique constat, omnis medicamenti, si perfecte debet esse exploratum, generales non solum virtutes indicandas esse, utrum nempe inter evacuantia, an potius inter alterantia referri debeat, quamnam evacuationem aut alterationem præstet, cuinam morborum causæ materiali in genere oppositum sit? Sed etiam propriæ medicamentorum virtutes exponendæ, quibusnam vasis, meatibus, quibusnam prinigeniis mixtis, hæc vel illa medicamenta respondeant, quorumnam solidorum elasticam atque vitalem vim, quorumnam mixtionum fluiditatis motum mutant? Immo tandem non ignorari oportet, cujusnam visceris, quarumnam compositæ fabricæ partium motibus specialissime dimensis, medicamentum conveniat. Ut autem hanc exactissimam cognitionem non solum in intellectu, sed etiam in sensu esse, ex speciminibus ipsis statim innotescat, antequam ad vires proprias explorandi methodum perveniam, ex observatis v. g. valde usitatorum quorundam medicamentorum, corticis peruviani, & camphoræ viribus genuinis, adhuc brevissimis ostendam, qua ratione eorum præsertim, quæ quotidie in usu sunt, medicamentorum virtutes, cum summa inde exurgenti utilitate exponi possint.

§. IX.

Chinchinæ seu corticis peruviani sapor amarissimus, cum sensu adstrictionis cujusdam in lingua percipiendus, qui tamen pro varia bonitatis

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

N

Observatio de viribus corticis peruviani genuinis cum meditatione corticis, de iisdem

corticis, gradu omnino varius est, sine dubio docet, vires resolventes cum adstringendi virtute ita esse in Chinchina combinatas, ut nunc media quædam vis, quæ calorem certarum partium instaurando roborat, evidens satis & manifesta sit; roborare corticem ita puto, ut simul certas partes incalescere faciat, id quod quidem clare hæcenus indigitatum a plurimis non fuit. ILLUSTRIS tantum PLATNERUS, ubi sententiam suam de usu corticis peruviani interno in gangræna præsertim senum exponit, (n) se conjectura assequi perhibet, corticis peruviani usum in gangræna suspectum esse, si inflammationis & febris indicia graviora terrent. Sed quomodocumque hæc se habeant, hoc certum est, quod quamvis cortex febres intermittentes quasdam interdum tollat, is ipse tamen intempestive oblatus, continuas febres atque quotidianas sæpe excitare solet, & adeo certarum omnino partium calorem augeat; id quod jam sapor amarissimus in bonæ notæ cortice suadet. Est itaque propter saporem amarum cum adstrictionis sensu combinatum, suffragante experientia, quoad vires primum communes, roborans, calefaciens, exsiccans cortex (o). Hinc igitur nunquam prodest, ubi materia morbosa nondum sufficienter fuit evacuata; veluti in febribus ubi sicca scabies subest, prius illa perfecte expelli debet. Pariter notum & pervulgatum satis est, chinchinæ usum, ubi viscerum obstructions inflammatoriæ, aliæque nondum expeditæ sunt, in quocumque subiecto noxium esse atque perniciosum. At cum plerumque in febribus intermittibus adhiberi solet cortex, illud utique definitum non est, sub quibus indiciis cortex perpetuo sit salutaris, & e contrario sub quibus constanter noxius. Ubi in quibusdam febrium intermittentium, cortex peruvianus non motibus febrilibus specificè obstat, ejus quidem usus plerumque solet esse tempestivus, quando nimirum sub ipsa febrili accessione respiratio citata fit, æger ardentius sitit, partium motus voluntarius dolorificus est, & nullus capitis dolor urget, chinchinæ usum, decenter expulsa febrium causa, & expeditis, si quæ sunt, viscerum obstructionibus, nullo non tempore inveniuntur & salutarem. Quam maxime autem perniciosum hic ipse cortex edit effectum, si positæ a me conditiones, non sub ipsa febrili accessione, sed tempore apyrexias aliquatenus adsunt, & contrariæ notæ accedente febre apparent. Si nimirum respiratio difficilis, nulla vel valde obscura bibendi cupido, partium motui voluntario subjectarum rigor, & insignis ac prorsus ex-

(n) Conf. *Gründliche Einleitung in die Chirurgie erster Theil* p. 172.

(o) Separatim exsiccantes virtutes ILLUSTRIS PLATNERUS de cortice notavit l. c. p. ubi in vulneribus vasorum lymphaticorum, quæ circa ligamenta præsertim & tendines sunt, ab affluxu lymphæ perpetuo madentibus, corticis peruviani internum usum satis efficacem esse, experientiam docuisse indicat.

crucians capitis dolor, tempore apyrexias, quod probe notandum, sed in ipso paroxysmo urgent, alienum chinchinæ usum esse, cum constantia quadam observavi. Id etiam non ignorari præstat, quod corticis usum illis præsertim dissuadendum esse experientia docuerit, quos frequens alvi obstructio per multos dies exercet. Ex his omnibus a me observatis, decantati illius febrifugi usus particularis, proprius, perpetuus atque directus apparet; in biliosum enim humorem magnam hic cortex efficaciam habet. Si igitur bilis acris est, semper & ubique nocet, quæ acrimonia in febribus intermittibus peccans cognoscitur, si respiratio tempore apyrexias citata est, quædam præcordiorum anxietates cum amaritie oris eo tempore, quo non vitæ, sed morbi vis agit, adsunt. Quod ad vires corticis specificas genuinas attinet, sub hisce nequiquam intelligo illas imaginarias vires, ratione causarum morbificarum omnium intermittentium, febrifugas, quas omnino nullas esse §. VI. ostendi, sed illam vim, quæ roborantes & calefacientes sibi junctas virtutes, certo partium motui dimenso, penitus unit §. VI. Res autem satis nota est, quod quarundam febrium intermittentium horror & frigus, cum nervorum, eorum præsertim, qui e spinali medulla egrediuntur, spastica quadam contractione incipiant, prout id ægrotantium sensus evidenter probat, ita ut prima quorundam febrilium motuum, non vero causarum morbificarum origo, ab ipsis hisce nervis repetenda utique esse videatur. Cum igitur peruvianus cortex, multiplici experientia teste, non quidem specificè febres, *ut morbos*, quod absonum esset dicere, tollit, sed tantum specificè compescit quasdam intermittentes febres, non omnes vero, *ut motus*, præsertim illos spasticos, horrorem puta, quorum motuum origo interdum nervi sunt, qui e medulla spinali egrediuntur, sequitur omnino, peruvianum corticem *specificum esse nervinum*, quatenus *nervorum motus singulariter dimensus*, prout sub horrore febrili, singularem ob finem, esse solent, *respicimus*. Chinchina igitur, quo nervorum tonus incalescat, efficit, & spasticos inde musculorum, quibus voluntas imperat, motus aufert, sed dehinc tensæ ac strictæ fiunt arteriæ, quæ res liberiores cordis & arteriarum motum, ad calorem febrilem maxime necessario impedit, eaque ratione febres compescit. Est enim inter nervos, qui voluntario motui præsent, & inter motrices arteriarum fibras quidam antagonismus, seu quædam antipraxia, ita ut si nervorum voluntati subjectorum tonus incalescat, fibræ cordis & arteriarum motrices spastice sæpenumero stringantur, uti multoties observavi, phenomenon illud admiratus. De hoc motuum antagonismo indagando & cognoscendo, (p) ut & de illa veterum antipraxia partium verissima, &

N 2

(p) Si quis ad illam motuum antipraxiam attendere velit, eandem interdum in quibusdam morbis evidentissimam esse inveniet. Pulsus enim fortis atque tardus

& experientiae omnino consona, plerosque ex recentioribus medicis parum sollicitos esse, cum tamen res sit, quae non exiguam partem ad cognoscendas variorum effectuum in morbis & curationibus causas confert, notum est. Ex haecenus vero de communi, particulari atque specifica corticis virtute propositis, facile colligi poterit, quod adversus ipsam gangraenam (q) in cortice nostro, *specifico nervino medicamento*, efficacissimum habeamus remedium, & non solum adversus gangraenam senum, sed etiam aliud ejusdem generis, quando nervosas & musculosas tantum partes gangraena praesertim occupavit, easdemque obrigentes fecit.

§. X.

Observatio de camphora viribus geminis cum meditatione evidens.

Semivolatilis ille resinofus vegetabilis succus, quem camphoram dicunt, qui totus conflagrari igne solet, si recte adhibetur, efficacissimum quoque medicamentum est. Quoad virtutes communes, in externarum vel internarum partium inflammatione, primo resolventes, post expellentes virtutes camphora exercet, ita ut per collaterales arterias soluta & tenuata materia phlogistica, ex toto corpore possit proferri. Camphoram enim aliquando in inflammatione ventriculi, post iram & protinus assumptum potum cum vomituritione anxiosa orta, adhibui, & cum

antea tardus convenire utique saepe numero solet, cum motu voluntario tonico maxime imbecillo, & praeter voluntatem quasi sponte citato. Cordis & arteriarum magnus & mollis liberior omnino pulsus; in paroxysmis febrilibus convenire saepe solet cum fortiter se contringente, imo quandam in musculis duritiem inducente motu voluntario tonico, ad quandam spasmum gradum accedente. Alius pulsus minor & durus interdum concurrere solet, cum motu tonico voluntario liberiore, partes voluntati subjectas flexiles & quodammodo molles reddente. Et hoc utique fieri solet in simplicioribus quibusdam morbis perpetuo, sed in magis complicatis, imo in acutissimis inflammatoriis, & in diversis motuum principis unus idemque motus concurrat. Idem quoque tenendum est de speciali antipraxia partium. Vomitivus est ventriculus, alvus obstructa; alvus laxa est, ventriculus haud nauseabundus, sed saepe quoque ventriculus & alvus certa ratione conspirant. Idem etiam in antagonismo musculorum satis celebri videmus, ex cuius vera analogia, seu constanti, propria & evidenti similitudine, quae ad haec curatius attendendi occasionem fecit, illustrari optime ea, quae protinus obscura quibusdam de motuum & partium antipraxia videntur, possunt. Uno musculo enim adstricto relaxatur alter & vice versa; in complicato malo v. g. paralyti utriusque actio cessat; saepe quidam in motu concursu est, ita ut antagonista sibi invicem obniantur, ea tamen ratione, ut non unus agat, alter multum quiescat, sed se invicem subito excipiant, veluti in convulsis partibus apparet.

(q) Vid. CELEBERE VATERI Diff. de efficacia admiranda chinchinae ad gangraenam sistendam. Witteberg. Ao. MDCCXXXIV. & alios adhuc quos ILLUSTR. PLATNERUS Institut. Chirurg. §. 205, in adjecta nota p. us, nominat.

antea ardorem atque dolorem sentiret aeger, & in regione ventriculi re vera conspiciendum tumorem ostenderet, & vomitus cum anxiosa respiratione perpetuo exerceret, in ejusmodi expeditam auxilii inventionem urgente malo, sub emulsionis velamine ex semine Cannabis cum ∇ Flor. Calendul. cohobata, expresso, & quidem in larga satis, ad \mathfrak{D} dosi, camphoram assumi curavi. Quod simulac factum esset, tumor extus quoque cum quodam rubore conspiciendus, post quadrantem horae disparuit, dolor cum sensu ardoris cessavit, sed statim & continuo febris acuta oriebatur, quae cum per duodecim horas durasset, largo sudore soluta penitus atque finita fuit, & cum lenissimum *αντιδιόρισμὸν* catharticum post superatam febrem assumere juberem, sine instituta venae sectione, a dirissimo malo aegrotans convalevit. Idem memini in inflammatione testiculorum venerea, ab intus recepta camphora in pulvere, statim sub iisdem conditionibus evenisse. Haud igitur aësum excitat camphora, nisi in certis partibus, quibus propria est, simul tenuata atque dissipata inflammatione. Hinc a materia phlogistica, quae antea manifeste, cum rubore, tumore, dolore atque calore in certa parte collecta erat, vi camphorae tenuata, & late per totum corpus diducta, in aliis partibus aëstus, in aliis contra refrigerium per accidens (r) evenire videtur. Haec igitur generales camphorae virtutes verissimae sunt, quibus adhuc addo, quod resinosa semivolatilis camphorae substantia, & gravis odor, exsiccantes huic vegetabili succo vires utique inesse, suadeant, id quod & experientiae fides confirmat. Inflammatorias stases resolvere, materiam phlogisticam expellere, & nimiam, quae cum materia phlogistica simul esse solet, humiditatem exsiccare, (s) sunt generales camphorae virtutes. Sed nunc maxime quaeritur de propria camphorae efficacia, in relatione ad hos vel illos aegrotantes, sicut HIPPOCRATES praecipit de alimentis §. I. attendenda. Illis igitur camphoram convenire observavi, quibus nervi infirmi, nimisque mobiles, sed satis tamen humidi sunt, & quos citata simul exercet ab efficacia morbi respiratio. Nam in illis praesertim, si inflammatione quadam singulari laborent, de qua protinus dicam, sequentia auget, si in aegro non satis vigent, symptomata critica, in nervis rigorem producit, respirationem lentiolem, saepe difficilem reddit, & materiam phlogisticam per reliquas corporis partes cum sensu caloris dispellit. Biliosus igitur, & partium tono facile incalescenti obnoxius, si inflammatione tentantur, prorsus particularia bona praestare camphora solet. Sed ratione status morbi notandum est, quod ubi jam

N 3

ad

(r) GEORG. WOLFFG. WIDDEL. in amoenit. mater. med. Libr. I. Sect. I. Cap. I. in ea opinione est, quod camphora calefaciat per se, refrigeret per accidens; dissipando, inquit, & rarefaciendo, sed cum dissipando materiam phlogisticam & tenuando eandem agat, hinc potius concludo, per accidens & calefacere & refrigerare.

(s) Conf. BOERHAAV. Operat. Chemic. Part. I. in vegetantia, p. 215.

ad gangrænam & sphacelum, vel scirrhum inclinata inflammatio fuit, alienus solius camphoræ usus sine combinatione aliarum virium fit. Maximam tandem, quod ad usum internum attinet, animadversionem meretur camphoræ, in sano sensu sumta, vis specifica, quæ de genere propriæ facultatis est, §. V. Citius, facilius & profundius penetrat ad inflammatos testiculos in viris, ad uterum in feminis, & singulariter dimensis ventriculi motibus, quatenus specialissimæ functioni inserviunt §. VI. respondet camphora, diutius hisce partibus unita manens, quam aliis visceribus, v. g. lieni, renibus, intestinis tenuibus, in quibus, si stasis inflammatoria est, non evidentem effectum præstat. Ex his repetitis experienciis nunc tandem luculentissime intelligi poterit illa satis explorata camphoræ virtus, antaphrodisiaca dicta, specificæ facultati utique subordinata, si ad definitam salacitatis causam, ad excedentes motus nimirum & attritus eorum vasorum, quæ excretioni seminis inserviunt, respiciamus; hos enim motus insigniter compescit camphora, & quo minus cum attritu incalescat partium tonus impedit; pro hoc scopo tamen & minima dosis sufficit, nec unquam, cum efficacissimum sit medicamentum, quotidie adhiberi debet. Urgente vero partium, quibus dicata camphora est, profundiori paulo inflammatione, non sicut meticuloze olim a me ipso, & aliis factum fuit, ad gr. ij vel iij, sed ad β & γ , si modo huic vel illi ægrotanti nauseam haud creet, sub positis tamen a me indiciis, & præsertim si gravioris inflammationis notæ terreant, tuto, & sine omni noxa, cum felici successu suppeditari poterit.

§. XI.

Dantur quoque specifica metallicarum mixturem viris. Cum igitur hæcenus veritatem, virtutis medicamentorum propriæ, meditationibus, & præsertim observationibus, quæ cum mixtis regni vegetabilis & animalis institutæ sunt, stabilitam dederim, nemo velim hinc inde concludat, mixturem metallicarum atque fossilium vires proprias atque fossilium vires proprias atque específicas esse nullas. Evidentem satis, quamvis insigniter venenatam, omnino tamen propriam efficaciam de arsenico, corpori humano nefanda ratione ab agyrtis & circulatoribus applicato, exploratam pro dolor! habemus. Præter effectus enim communes, anxietates, lipothymias, virium summam, & omnino præcipitem dejectionem, & alios particulares, in viris specialissima *repentina sphacelatio, & post mortem præceps putredo in genitalibus fuit observata (t).* De aliis, quæ non venena sunt, sed optima si tempestive adhibentur, medicamenta, & tialibus, & nialibus, mercurialibus jam non dicam; vulgares enim horum corporum præparaciones non semper simpliciori cuidam mor-

(t) Conf. ILLUSTR. STAHL. Opuscul. Chymic. physic. med. p. 454.

morborum origini satis accommodatæ sunt, quoniam hodierna chymia intimæ mixtionis compagi solvendæ raro sufficit (u). Clara enim & extra omnem dubitationis aleam posita virtus specifica apparet, quando intimas mixtiones dissolvere, & uniuscujusque salis vel sulphuris separatim intueri licet. Quicumque igitur artifex hæc naturæ mixta perfecte separare, eorundemque usum circumspecte observare didicit, compendium quoddam efficacissimorum auxiliorum, seu omnes materiæ medicæ vires, ex numero paucis impetrabit. Hisce de veritate hujus virtutis medicamentorum propriæ igitur præmissis, ad rationem & methodum hanc explorandi & observandi nunc accedo, neque incongruum esse arbitror, & huic doctrinæ, quasdam a me factas singulares observationes, adjicere.

§. XII.

Subtiliori autem observatione opus est, si vires medicamentorum proprias explorare volumus. Simplicium enim usus, bonitatis notæ, & medicamentorum doses, circumspecte quidem, non tamen meticuloze attendendæ, singularem animadversionem merentur. Nefandi enim prius, attentio ad num errores exinde in materiæ medicæ cognitionem redundarunt, cum quibusdam compositionibus usi, & vires totius compositi experti, singulis deinde speciebus, easdem pro arbitrio adscribimus, quæ tamen composito competunt. Tumultuaria hæc observandi ratio effecit, ut ex multorum de viribus medicamentorum doctrina, non id, quod evidenter comperum, sed quod quisque habuit persuasum, apparuerit. Si quis v. g. simplicis Rad. Rhabarbari vires proprias, ex infusis illis vinosis valde usitatis, & sæpenumero cum alienis a medentium indicatione medicamentis confusis, cognoscere vellet, rem risu & explosione dignam, consentientibus omnibus, ageret, cum nec inde roborantes, & per alvum ac vias urinarias evacuant vires Rhabarbari communes perspicere, nec dum proprias istius radices facultates hinc inde comprehendere posset, quas experiri tantum licet, si solum exhibetur, nullis aliis admixtis. Observavi vero & deprehendi, solius Rhabarbari usum plane mirabilem esse, si tempore, quo natura non agit, sed morbi vis evidens est, urina pallida, aquosa mingitur, simulque vehementiori siti æger affligitur, nervi non nimis mobiles, sed rigidi & satis validi sunt. Sed tibi renes ad inflammationem inclinant, & urina rubra, ignea, sine crisi sæpius per diem deliquescens, & brevi post emissionem lactescens, cum quadam nervorum infirmitate est, nocentissimum, alias benedictum, Rhabarbari usum esse, semper cognovi. Fictio autem est de specifica hujus radices virtute,

(u) Conf. E. J. U. S. D. Opusc. citat. p. 307. de experimento novo verum Sulphur. arte producendi.

virtute, si animam, patrem, vitam & theriacam hepatis dicunt (*). Citius contra ad renes penetrat, id quod evidenter apparet ex urina, quæ statim post Rhabarbarum assumptum, proprium hujus radicis colorem conspiciendum præbet. Quod autem ad varias bonitatis simplicium notas attinet, harum neglecta consideratione, fallacissima sæpe a medentibus instituta fuerunt experimenta, quibus deinde factum est, ut alii ipsis medicamentis, mox majorem efficaciam, mox minorem adscripserint; alii & saluberrima medicamenta, si tempestive adhibentur, pro perniciosius habuerint. Innumera harum fallaciarum exempla artis peritis satis cognita sunt, & in hac ipsa dissertatione §. VI. not. adjunct. & §. IX. notavi, bonitatis simplicium notas observatori nequaquam esse negligendas. Sed sæpe quoque ex minus tempestiva cautione varii proficiscuntur errores. In vulgus enim receptæ medicamentorum doses, quatenus illis, prouti formula est, semper & ubique inhæremus, utique efficiunt, ut hujus vel illius simplicis medicamenti vires, ad has vel illas morborum causas domandas, minus sufficientes esse credamus, cum tamen, si insolitam quandam dosim medicamenti, quoad proprias atque communes vires, exactissime cogniti, ejusmodi ægrotantibus, quorum indoles propria nobis satis & penitus est perspecta, exhiberemus, mirabiles, & præter omnem opinionem gravissimis morbis profligandis sufficientes effectus experiremur. Sed quamvis nulla unquam unicuique ætati perpetua, & absolute definita medicamenti dosis poni possit, cum causarum morbificarum quantitas, vitale ægrotantium robur, tantopere non solum variet, sed sæpe quoque periculum in mora sit, & morbi gravissimi vis in unum collecta, non minimæ molis vires exigat, nihilo minus graviter monendi sunt illi, qui horum vel illorum summæ efficaciam medicamentorum usum proprium ignorant, & indolem ac idiosyncrasiam ægrotantium, & morbi quantitatem satis perspectam non habent, & hæc omnia ad se invicem referre, & ponderare nesciunt, ut quam maxime sibi ab iisdem caveant, & si dare volunt, minorem, quam

(*) Conf. ZORN. Botanal. med. p. 566. Et verbosus ille Democritus redivivus, CHRISTIANUS DIPPEL. in vitæ animalis morbo & medicina p. 82. asserens: Rhabarbarum sufficienti quantitate decocti uvarum corinthiacarum extractum & ad consistentiam Syrupi inspissatum, scirrhus hepatis tractu temporis resolvere. Miror EXCELLENTIS. D. SCHVEZIIUM in thesibus materiæ medicæ p. 176. huic fictionum patrono DIPPELIO fidem habere. Non enim experientia, sed paralogismus subest; quamvis enim ictericis & hydropicis interdum egregie proficit rheum, non tamen semper uterque morbus ab hepatis vitio provenire solet. AUR. CORN. CELS. Libr. III. Cap. XXI. WEDELIUS in syllab. mater. med. select. p. 32. Cap. XXVI. Rad. Rhabarbari ad hepatica quoque refert, & multa alia. Inniata, & stialia directe hepatica dicit, sed ex observationibus evidentissimis nunquam probavit.

quam vulgo præscribitur, dosim exhibeant, quo, si juvare nequeant, hominum vitæ & sanitati insidias struxisse nequaquam videantur. De reliquo, si quis medicamentorum doses ad amissim definiri vellet, candide profiteor, rem omnino difficillimam esse atque dubiam, veluti & exercitissimi viri in facienda arte arbitrantur. Sed quanquam ex hæcenus dictis appareat, non uni eidemque dosi præscriptæ semper inhærendum esse, convenit tamen, observatorem quam maxime notare, in qua dosi & quantitate, pharmaca cum maximo emolumento his vel illis ægrotis fuerint oblata.

§. XIII.

Cum porro medentibus non semper liceat, & propter ægrotantium Incon-
nauseam, & ipsas morborum sæpe complicatas naturas, simplicium que ^{grua me-}
cognitorum indoles, una eademque forma medicamenti uti, & variæ ^{dicamen-}
adeo præparandi rationes valde necessariæ sint, illud præsertim summam ^{ti præpa-}
animadversionem mereri sentio, sub qua forma medicamentum fuerit ^{ratio, sal-}
adhibitum, utrum sub fluida, an pulverulenta, sub infuso theiformi, ^{sa de pro-}
vel vinoso, an ex aqua, vel lacte ejusque sero fuerit coctum; hac vel ^{priis vivi-}
illa ratione præparatum, an in hoc vel illo menstruo solutum. Tota ^{bis ju-}
enim vis plantæ simplicis, fini medentis inepta redditur, si huic per- ^{dicia ex-}
versa præparatio adhibetur. Absorum plerumque v. g. est, Bardanæ, ^{citat.}
Graminis & Liquiritiæ radices & Agrimonix herbam, aliasque similes ^{sub}
sub forma infusi theiformis præscribere, cum aciora salia demulcentes, ^{formia}
& maxime per diuresin, cum tono partium aucto, expellentes virtutes ^{diuresi}
hisce plantis inesse experientia doceat. Quamvis igitur infusa theiformia ^{quam}
diuresi quam maxime interdum favere probe sciam, ipsa tamen ratio, ^{qua}
qua diuresis, mox convenienter atque feliciter, mox nocentissime & ^{minus}
minus prospere movetur, diligenter attendi debet. Nemo v. g. ignorat, ^{illas}
illas medicamentorum formas, quas dicere solemus emulsiones, de qua- ^{rum}
rum genere Persicorum nuclei cum aqua Agrimonix cohobata, vel alia ^{conveni-}
convenienti, expressi, omnino sunt, blande movendæ diuresi inservire. ^{Sed}
Sed radix Pimpinellæ albæ, oleum Therebinthinæ, Cantharides diure- ^{sin}
sin quoque movent, non autem sine æstus febrilis, imo in certis sub- ^{jectis}
jectis non sine inflammationis metu, cum contra a priorum emulsionum ^{diuretica}
diuretica vi, omnis præternaturalis caloris suspicio absit. Quanta igitur ⁱⁿ
in ratione diuresis excitandi differentia sit, cum vel emolliendo, vel ^{tonum}
tonum partium augendo, vel renum tubulos acerrime stimulando, diu- ^{resis}
resis moveatur, facile non solum apparet, sed etiam cur infusa thei- ^{formia}
formia calida, non ubique, ubi diuresis in genere indicatur, sicut sua- ^{denda,}
denda, exinde luculenter patet. Aquam frigidam, vel radicum quarun- ^{dam,}
dam, & herbarum demulcentium, ex decocto frigido sumtarum vim, ^{suavem}
suavem quandam diuresin excitare, sæpe necessarium est, ubi calidiora ^{quæ;}

quæcunque infusa theiformia aliena sunt, siquidem per renes materias peccantes profus expedire nequeunt, cum robur mechanicum & vitale infirmatum, ulterius debilitant. Fœcundum igitur & utile experiendi & meditandi argumentum esse judico, & quod multum experti artificis opus esset, si quis doceret, quænam præparatio per menstrua, his vel illis plantarum viribus simplicioribus extrahendis, & simul sine mutatione mixtionis conservandis & exaltandis esset aptissima, & quænam e contrario præparaciones harum vel illarum plantarum facultates corrumpere, & vires dubias, vel ad minimum magis compositas sifterent. Hoc enim non ignoro, quascunque utilitas præparaciones certo tempore, in certis subjectis, & morborum concurrentibus causis, aliquando omnino prodesse posse. Quomocunque hæc se habeant, quisquis medicamentorum facultates rite observare cupit, formas & præparationem per menstrua caute omnino attendere, & circumspicere notare debet. Et cum tantopere delicatolorum palato arrideant essentiarum formæ, pulveres, decocta, infusa plerumque displiceant, neque etiam ubique satis commodus eorundem usus sit, non equidem, ut medentes hic genio ægrotantium ubique, & semper sine discrimine indulgeant, propono, cum ejusmodi medicamentorum formæ, quamvis nauseosæ, sæpe quam maxime ægrotantium conditioni accommodatæ & necessariae esse soleant; id tantum urgeo, non uni soli simplicium per spiritum vini gallici aut frumenti extractioni in officinis frequentissimæ inhæreant; cum sæpe, si quorundam simplicium propriæ vires exploratæ considerantur, omnino absconam per spiritus ardentis multoties extractionem esse appareat. Imo cum verum ingenue fateri deceat, sciendum est, quod, quia essentiarum cum spiritu ardente factarum usus frequentissimus est, multorum simplicium vires præstantissimæ, quasi minus efficaces in contemptum venerint. At enim vero, si modo scirent harum rerum ignari, quo potissimum menstruo ad has vel illas plantarum virtutes non corrupendas, sed potius exaltandas uti deberent, mirarentur certe insignes a creatore donatas simplicium, iisdemque exacte respondentium menstruorum virtutes. Ea omnia, quæ huc spectant, jam recensere nolo, debent enim hujus inauguralis dissertationis limites transgredi. Ut autem veritas consilet, pauca in medium prolata sufficiant. Resina gualapæ v. g. uti JOANNES HENRICUS SCHULZIUS in thesibus materiæ medicæ refert, ad gr. iij-iv. cum pinearum no. ij-vi. & aqua flor. Acaciæ trita longe efficacius operatur, quam si resina in pulvere, vel pilulis exhibetur (y). Sic croci resolventes & calefacientes vires nemo ignorat; si igitur essentia exigitur ab ægrotantibus, illa cum spiritu vini vel frumenti suppeditari plerumque solet. Etsi vero huic essentiæ, quæ

(y) Loc. citat. p. 157. 158.

in officinis proflat, bene præparatæ, suas quoque laudes derogare nolim, minus tamen est commoda extractio pro viribus croci simplicioribus extrahendis: quis enim nescit, resolventes virtutes a spiritu vini infirmari, qui in corpore vivo animali densandi potius humores virtutem obtinet. Hinc ego croci essentiam aliam præparare soleo, de qua quod nativæ proprietates insint, experientia & ratione consistit. Nimirum vel liquore terræ fol. tartar. pro extrahendo croco, fremmenagogam virtutem, certæ temperiei hominibus aptam obtinere volo; pro alio scopo spiritu salso volatili, ex sincero alcalino spiritu cum sale fixo tartar. vel ciner. claudat. ex ammoniaco sale parato, & aceti spiritu saturato, (z) uti soleo. Talis mensuræ vi, post sufficientem sine omni calore externo digestionem, extractam croci virtutem quisquis experiri velit, si tempestive utatur, admirabitur. Aliena est hæc essentia, ubi a vi morbi respiratio citata est, & ubi de genere nervoso infirmo nimisque mobili certi sumus, & simul cum hisce urina pallida crebrius per diem mingitur. Eximie autem prodest, si hisce contraria adsint, & præsertim orthopnoea, seu difficilis a materia viscosa, in sanguine per pulmones movendo, hærente, respiratio affigit. Ventriculi de reliquo & uteri, si validi harum partium nervi sunt, satis proprium medicamentum est, si modo ex resolutio sanguine nulla extimescenda noxa venit. Quisquis hæc exacte & circumspicere observat, ad tempestivum, quem indicavi, usum, & ad regimen in diæta conveniens, ad potum diluentem frigidum, ad imbecilli generis cibum simul attentus, utilem hanc doctrinam, & nullo fuceo contaminatam esse inveniet. Eadem ratione, sicut Crocum, ita etiam Absinthium & Castoreum cum spiritu vini extrahere, raro satis bonum est.

§. XIV.

Ubicunque porro medicamentorum vires atque virtutes observamus, diætae regimen quoque maximam animadversionem meretur. Si enim imitari quis vellet usum hujus vel illius medicamenti, sub his vel illis signis, in hoc vel illo morbo laudati, & regimen ac victus rationem negligeret, nonne is minimum talia, quæ observationi sub convenienti victu, & in diæta regimine nequiquam responderent, experiri deberet? Optimum enim in diæta regimen, ciborum & potulentorum modus, & selecta indoles, aeris salubrioris corpus ambientis, & omni momento inspirandi usus, corporis exercitatio vel quies, somni, vigiliarum & pathematum animi quotidie habita ratio, sine dubio ad impugnandas & oppugnandas morborum causas plus semper valent, adhibentur, tum interno tum externo hujus mensuræ.

O 2

(z) Conf. ВОЗННА V. Operat. Chem. P. II. in animalia Proc. CVIII. p. 294. 295. de præparatione & usu tum interno tum externo hujus mensuræ.

secrit, notare, ad inveni-
enda per-
petuas vi-
res maxi-
me facit.

bunt, quam exigua illa plerumque medicamentorum facultatum virtus & copia. Potissimum corporum ratio est habenda, quorum naturam scire quam maxime convenit, cum ab hac præsertim notitia usus medicamentorum verus sit repetendus. Animadversionem igitur sedulam adhibeamus præsertim nervis necesse est, validi ne sint minusque mobiles, an infirmi, cum facili sensu mobiles, alvus quoque utrum adstricta, an resoluta exerceat, an ad vomitum facilis, an minus, sic ager, notare expedit. (a) Observationem porro desiderant actiones, per quas spiritum trahimus & emittimus; imo quædam proprietatis notitia necessaria est, si pulsus arteriarum & cordis, qua ratione se modo submittat, modo attollat, dispicimus. Urinæ colores quoque, & quæ continentur, attendere, utrum crassa trahat, an tenuis sit, turbida an clara atque perspicua appareat. Hæc omnia non ignorari debent, ut deinceps medicamentum, quale in relatione ad hos vel illos homines sit, secundum proprietates ejus, explorare possimus. Præsertim autem in febribus ægrotantium indolem propriam quisquis rite observare cupit, tempora & motus agentis naturæ, & agentis morbi, sollicite debet distinguere. Critica nimirum sic dicta symptomata, ab illis effectibus, qui a vi morbi proveniunt, caute & circumspecte discernat, ut neutiquam in usu medicamentorum huc vel illuc quasi fluctuet, sed constantissimus esse possit medicus. Maximi enim, imo ægrotantibus sæpe funesti errores oriri solent, si medentes illa tempora critica, & motus criticos, cum aliis morbi motibus confundunt; Hinc medicamenta, quæ salutares in motu mutationes producant, & criticos non satis vigentes motus sæpe augent, sere in horas mutant, cum salutaria a perniciosis recte ratiocinando & observando discernere nesciant, & saluberrimis cordis & arteriarum ad eliminandas materias nisibus opprimendis, operam navant, mox iterum consilium mutant, & alia tumultuaria ratione tentant; sine proprietatum enim notitia, sine immutabilis certo respectu veritatis cognitione, hinc sine constantia, cum huc & illuc fluctuantibus opinionibus suis extravagan-
tur. Veritati tamen utique consonum, quod primam morbificæ causæ originem, agens in morbis natura, medentis notitiæ subtrahere per totum quandoque morbum, sed sæpius certo tantum tempore soleat, quo cordis dimensus motus morborum causis medetur, adeo ut id ipsum, a quo causæ notitiam ducere deberent medentes, occultetur; id quod summa animadversione dignum est, quatenus interdum exinde rationem difficultatis studii, quod signis causarum morbificarum er-
endis adhibemus, perspicere licet. De reliquo non solum in febri-
bus, sed morbis aliis, diuturnis etiam & longis, salutaria vitæ moli-
mina,

(a) Quomodo æger interrogandus sit, ut recte consulamus, præclare expo-
nit HIPPOCRATES de affectionibus XXXVI.

mina, a perniciosa morbi efficacia discernenda, sollicite attendentibus observantur. (b) Cuicumque igitur virtutes medicamentorum proprias explorare animus est, sub quibus omnino vitæ ad morbum vincendum motibus, & sub quibus proprietatis morbi indiciis, hoc vel illud medicamentum profecerit, primario attendat necesse est. Hæc enim est quasi via regia, qua ad perpetui cognitionem, ratione virium medicinalium, pervenire facile possumus. Nam naturæ leges, motus & medendi rationes, quæ constantes sunt, quisquis attendit, & simul de medicamento quodam observat, quod symptomata sic dicta critica, & salutares motus non satis ad expellendas & mutandas materias vigentes, adauxerit, simulque discernit, quales præsertim hi motus fuerint, quasnam e contrario condiciones motuum a vi morbi provenientes temperaverit, (c) mutaverit, & num forsitan vitales tantum motus sustentaverit, & in quam præsertim quantitate, generaliter tantum definienda, hæc omnia evenerint, ille sine dubio ad satis perpetuos, quos ratio esse debere docet, effectus attendit, & eo ipso usum medicamentorum perpetuum discit. Nec tamen morbi status, qui fuerit, cum medicamentum adhiberetur, negligi debet, sed num morbus increverit, vel subsiterit, vel ad sanitatem jam inclinaverit, notare expedit. Id etiam observationem requirit, in qua parte evidentissime affecta, & sub quo morbofo partis affectæ sensu, utrum externe an interne, adhibitum medicamentum profecerit; ubi enim non solum sat cito medicamentum parti cuidam intus affectæ subvenit, & totius corporis vires in motum neutiquam ciet, & tamen in ejusmodi malo juvat, quod sine peculiari & continuato motu, solvi omnino nequit, specificam sane virtutem hoc ipsam obtinere, a vero propius est. Magis autem certi de propria virtute esse possumus, si repetita experientia idem perpetuo sub iisdem conditionibus confirmat.

§. XV.

Sed quamvis hæc omnia multo labore, & indefessæ attentionis & *Temporis*
meditationis ope, arti salutari deditus exegerit, nihilominus tamen *quoque*
caute adhuc circumspectat, necesse est, ne quædam forsitan aëris, seu *partis*
temporis physici mutatio ipsi imponat, & morbi cujusdam vires in *affectione*
fringat, quas ille a medicamento adhibito fractas esse crederet. Nemi-
nem enim latet, quam insignem generaliores quoque aëris mutationes *ratio habenda est.*
in corpora efficaciam habeant, ut quidam, sine admissio in diæta &
corporis

O 3

(b) Conf. MAGNIF. DEGANI D. JOANN. ERNEST. HERBSTII
Therapie specimen X. de motibus criticis in genere p. 15.
(c) HIPPOCRATES Aphorism. Sect. IV. 2. 'Εν τῆσι ἀσθενείῃσι τοιαῦτα ὄντων
καὶ τῶν αἰμάτων, ἐκείνη καὶ ἀσθενεία ἴσθηται, καὶ δ' ἀσθενεία ἴσθηται παρὲν.

corporis cura vicio, sponte quasi certo tempore graviter ægrotent, (d) & alio tempore sine medico, non tamen sine medicina, convalescant, & sanitatis vicissitudines cum temporis hybernalis, æstivi, vernalis & autumnalis mutationibus sæpe experiantur. (e) Temporis physici relatio ad ægrotantium temperies, & ad hos vel illos motus perficiendos, sustinendos, vel imminuendos conveniens, disquisitione mihi semper videtur dignissima. Est enim temperies uniuscujusque hominis quasi tempus physicum proprium, & illa, quæ extra nos est, aeris temperies communis, vitæ perpetuus ille cibus, quem respirando omni momento trahimus, ad tempus physicum universale jure meritoque refertur. Cum autem quotidie vitam & sanitatem hominum administrantes experiantur, quod uno tempore facilius atque felicius, alio tempore difficilius minusque prospere operationes suas natura intrinsecus perficiat, & ostensivo effectu, seu crisi sic dicta, manifestet, facile liquet, quod in observandis medicamentorum viribus, si ad perpetui cognitionem adspiramus, temporis physici ratio quam maxime sit habenda, ne usum medicamenti, prout aliquando cessit, pro perpetuo venditemus; proinde diverso tempore, in quantum constans atque stabilis ille effectus sit, circumspecte, repetitis vicibus observare decet.

(d) HIPPOCRATES Aphorism. Sect. III. XIX. Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάθει τῶν ἀνθρώπων ἄρρητοι γίνονται μάλιστα δ' ἐν τῇ κατ' ἐξέλιξιν αὐτῶν ἢ γίνονται καὶ παρακλύονται.
(e) HIPPOCRATES Aphorism. Sect. III. I. αἱ μεταβολαὶ τῶν ἀνθρώπων μάλιστα γίνονται νοσήματι.

CCXXXII.

DAN. WILHELM. TRILLER

ET AUTORIS

J. JACOBI KLUNGE

DE SPECIFICORUM DUBIA FIDE.

WITTEBERGÆ 1751.

JUVANTE DEO

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICÆ

DE

REMEDIORUM SIC DICTORUM SPECIFICORUM

DUBIA FIDE ET AMBIGUO EFFECTU.

P R O O E M I U M.

PROSTRATA jam pæne humi jacet ad cælum olim elata Medicinæ. E summo honoris fastigio ad infimum dedecoris ignominiaque gradum fere delapsa moeret, & quæ antea inter Deorum, regum sapientissimorumque virorum manusolvebatur, eorumque opus judicabatur, secundum LANGIUM in historia medica, quibusvis nunc ad alia ineptis negotia, res tractatu perfacilis judicatur. Ad hanc præstantiorem, cujus autor atque inventor ipse Deus merito habetur, scientiam, a qua tanquam re sacra vulgus olim abarcebatur, quibusvis vetulis, obstetricibusque accessus hodie impune conceditur, ut perquam juste & adæquate de hujusmodi in Medicina abusu cecinisse videatur Poeta ille, quisquis fuerit.

Fingit se Medicum quivis idiota, Sacerdos,
Miles, Monachus &c.

CUM

CUM vero Medicina ab antiquitate tam venerabilis, ejusque cultores & artifices, ex vetustissimi Homeri effato, multis aliis præcellentiores fuerint habiti, mirandum quam maxime, quo fato fieri potuerit, ut hæcce salutaris ars, divina ob excellentiam, egregiumque quem præstat usum, appellitata, nostris quidem temporibus, tam parvi tam nihili pæne pendatur, ut de veteri dignitate vix umbra adhuc supersit. Neque id factum esse propterea ego quidem judico, quod apud Romanos a sordidis servorum abjectorum manibus veneranda Medicinæ sacra olim tractata fuisse perhibeatur; de qua, ambigua & ambagiosa lite nostra quoque ætate inter Anglos potissimum denuo acriter agitata, hic brevitatis studio nunc non est dicendi locus. Neque hodierno ævo temperantia hominum, victusque simplicitas in pristinum adeo est restituta, ut vel propter eam Medicis, eorumque ope facilius commodiusque carere queamus. Luxuria potius, intemperantia, deperdita victus exactioris ratio corpus nostrum, ita debilitavit, destruxitque, ut vita plurimorum mortalium perpetuus sit nominanda morbus. Rem acrius investiganti, atque intimius paulo consideranti perpendentique, quare nostra præsentis seculo ars ad summum fere perfectionis culmen, præstantissimorum opera diligentiaque anatomicorum atque mechanicorum medicorum, evecta, adeo vilescat, nulla mihi causa potior atque probabilior occurrit, quam vana nimis subitaque persuasio præjudiciumque de medicamentis sic dictis specificis, longe lateque diffusum, multorumque oculis caligine obducens. Hoc enim innitentes mirum quantum falluntur & fallunt tam Medici, quam rudes in arte. Gens medica fallitur, fallitque, quando uni, efficaci quidem, non autem præpotenti aut universali medicamento, nimium confidens, alia utilia magisque accommodata, indoli atque origini morbi respondentia, simulque tempus medelæ idoneum negligit, eoque ipso ægrotantes & pecunia & auxilio, sanitate vitæque interdum ipsa privat. Decipiuntur turpiter ipsi ægri, properantes ad ejusmodi gloriosos & inanes specificorum jactatores, de quibus loco salutis damnum & serum illud perire certo sæpiusque ingenti mercantur pretio. Doctrina de specificis male intellecta, sinistreque interpretata applicataque omnino in culpa est, quod eximia nostra ars, totique generi humano adeo necessaria, non amplius in illo honoris gradu fulgeat, quo illam haberi fas erat. Postquam enim ex erronea illa opinione, quod certo cuique morbo certum sit dicatum remedium, tonsor, balneatorve, carnifex (nefandum dictu!) atque castrator Medicinæ operam dare arroganter ausus est, cuncta illorum commissa perpetrataque vitia ac peccata arti innoxie sunt imputata, haud sine magno famæ detrimento. Pari effectu anus quelibet, præjudicio specificorum suffulta, morbis succurrere atque mederi conatur; omniaque ea, quæ vidit auditque a medicis adhiberi, in simili, quem judicat, mali statu in usum vocat atque perversè usurpat. Hac in re consentientem habeo celeberrimum HOFMANNUM, qui peræque, cum de damno in Medicina disputat, hypothesein de specificis temere receptam pro noxia recte accusat atque culpæ affinem declarat. Hæc cum ita sint, de specificis paulo copiosius commemorari apud me constitui. Faxit Deus feliciter!

§. I.

ATQUE ut ab initio rem exordiar, primo dicendum loco, quid per specifica designetur. Per specifica autem ejusmodi designantur medicamenta, quæ contra certum morbum specifica quadam vi pugnant atque eundem abigunt; quæ, ceteras corporis partes intactas relinquendo, ad partem læsam solum properant, eique solum succurrunt atque opitulantur; quæ hunc illumve humorem tantum attingentia, reliquis immotis, commovent, corrigunt, alterant, evacuantque; quæ denique certo indubitatoque effectu, ægrum medicumque nunquam fallente, certo in morbo, a quacunque demum orto causa, possunt adhiberi. Hæc est communis, quam de specificis foverunt foventque veteres ac recentiores sententia.

§. II.

DARI hujusmodi medicaminum classes, quibus haud inepte, sive morbi, sive ei oppositi remedii speciem respicias, nomen specifici imponitur, nemo medicorum inficias ibit. Namque id ratione atque experientia, duobus istis veritatis & exploratæ virtutis medicæ fulcris, constat; non omne medicamentum in omni posse adhiberi morbo, sed diversum diversa postulare subsidia, quin imo certo respectu affirmemus licet, cuncta medicamenta esse specifica, id est, in certa morbi specie, consentiente ægri constitutione morbique causa & origine, utilia necessariaque. Sic quoque in dispartiendis in certas distinctasque classes medicamentis, variis utimur denominationibus, quippe cum alia aperientia, alia constipantia, diaphoretica, diuretica, diluentia, galactophora, spermatopœa, resolventia, incrassantia, & sic porro, appellamus. Hæc medicamenta nihil sunt aliud, quam specifica quasi, agunt sub certa actionem specie, non quidem, ut videtur ex sententia veterum, occulta quadam virtute, aut propter consimilem, quam cum viscere aut parte corporis humani habent, figuram, sed forsitan potius, judicio WILLISII, BOERHAAVII, BORRICHII, aliorumque summorum Medicorum, contradicentibus licet HOFMANNO, HELMONTIO, BARTHOLINO, FREINDIO, aliisque præstantissimis Medicis, ex ratione mechanica propter figuram & situm partium, quibus constant. Hinc venit, quod oleosa pinguique intus sumta, ob partes flexiles mollesque superficiemque læves plerumque relaxent & subducant alvum, quod alia inter purgantia itidem numerata, ob aliam particularum figurationem structuramque, alio operantia modo, non in quibusvis præstant subjectis, quapropter eadem omni jure titulum

Disput. Medico-Pract. Tom VII. P laxantis

laxantis specifici merentur. Quæ autem corpora succulenta & phlegmatica ad excretionem alvinam stimulant, hæc maximam partem cholericæ sicæque homines constitutionis magis obstructos reddunt. Sed de hac diversa, pro diverso subjectorum discrimine, operandi ratione in sequentibus plura occurrent.

§. III.

QUEMADMODUM in præcedenti §. nomen specifici libenter concesserim, neque e rerum natura delendum extirpandumque judicaverim, siquidem ex illo neutiquam ullum in ægrotos damnum sit metuendum, ita toto fere animo abhorreo ab illorum sententia, qui affirmare non dubitant, talem reipsa existere medicinam, quæ quibusdam tantum morbis sit dicata, quæ certos respiciat corporis nostri humores, eosdemque solos noxios periculumque minitantes remove, e corpore eliminare aut corrigere, atque in laudabiles mutare valeat, quæ hanc vel illam partem solum pro scopo habeat, ibidemque subsistat suasque exercent perfiatque operationes. A Summo namque rerum Opifice machina nostra artificiosissimi Automati ad instar ita est fabricata, ut secundum certas motuum leges regatur moveaturque. Idemque Summus rerum Moderator totum genus medicamentosum ita constitutum esse voluit, ut ejusdem vires & potentie non sint absolutæ & activæ, sed respectivæ, ut sic loqui liceat. Cum autem contextus partium humanum constituentium corpus, tam contentarum quam continentium, tam varius sit ac multiplex, ut fere totidem diversæ constitutiones sint constituendæ, quot vivunt individua; hinc concludere licet, eadem remedia non eosdem apud omnes edere posse effectus, idemque medicamentum, quod huic profuit, alteri obesse, naturamque medicinæ modo, modo veneni induere, nec medicum officio satisfacere suo, si omnia in causas atque origines mali cujusvis perscrutatione, nullo habito idiosyncrasiarum discrimine, morbum superficialia tantum opera attingat, pectorisque in affectibus thoracica bechicaque, in capitis cephalica, in spasms antispasmodica, in febribus antifebrilia generalia, & sic porro, prescribat atque propinet; adeoque nulla fere dari certa specifica, sed omnia, quotquot dantur, esse potius respectiva & particularia mihi equidem videtur.

§. IV.

QUOD ut clarius evadat, aliquibus in medium prolatis adductisque specificorum exemplis, eorumque perlustrata virtute, operandique potentia demonstrare allaborabo. Agmen inter specifica ducit decantatus Peruvianus cortex, Kina ab Indis appellatus, non minus propter amplissimam

plissimam famam, communemque totius fere Europæ applausum, quam propter frequentissimum, propter frequentiam ipsius morbi, cui opponitur, usum notissimum. Hicce cortex per centum & quod excurrit annos in nostro celeberrimo orbe, pro certissimo omnium intermittentium, quin & continuarum quarundam febrium antidoto prædicatur laudaturque. Nunc videamus, an hocce remedium par sit multiplici morbi origini causeque. Superfluum foret hoc loco exactam medicamento illius resolutionem chemicam apponere atque suppeditare, cum, insuper magnum medicos inter hæc in re sit discrimen ac discrepantia. Nobis sat erit, nosse, monuisseque, quod præcipua ejus virtus sit adstringens ac roborans, & si etiam, secundum hujus medicinæ patronorum assertum, virtute polleat resolvente; quod tamen non evidenti argumento ex illius amarore evinci potest, quippe cum opium, eadem pene amaritie præditum, probet contrarium, quænam quæso esset proportio inter resolventis quantitatem, & ipsius materiæ febrilis copiam? Febris autem morbus, etsi ab ASCLEPIADE & RODERICO A VEIGA, quin & CAMPANELLA & ipso celeb. STAHLIO ejusque affectis, plane non inter morbos numeretur, maxime compositus, tam variis stipatus symptomrtibus, a diversis oriundis causis tam materialibus quam procatarticiis, consistens, ut probabile quidem videtur, in celeriori arteriarum pulsatione, caloreque præternaturali, vasis sanguiferis extremis forsan obstructis, hincque regurgitanti sanguini ad cordis receptacula, adscribendo, combinatus plerumque cum canale alimenterum impuro, cruditatibus reliquiisque ciborum non satis excoctis aut digestis & subactis inquinato oblessoque, variam requirit indicationem. Pro circumstantiarum discrimine indicatione mutata, mutatur indicatum seu instrumentum, per quod actio perficienda. Plurimæ quippe febres intermittentes largiori vel minus convenienti cibo ingestis, eoque ventriculo oppleto, hincque impuritatibus ibidem enatis, collectis ac subsistentibus suam debent originem, nonne hic judicatur evacuans præsentaneum, quovis impuritates modo, quaque data via eliminans, ab initio statim adhibendum propinandumque? Sed deprehendisse hanc in cortice chinæ virtutem? Febris porro satis ubique nota & obvia est, a quarto, quo redit die, quartana, alias etiam ob difficilem, quam admittit, medelam, scandalum medicorum dicta, quæ quia a viscere obstructo vel contabescente oritur, sympathica audit. In cujus curatione qualem fructum, quale emolumentum expectabis, quæso, aut experieris ab intempestivo usu hujus specifici antifebrilis? Præterea constat, febres optime curari procurata & æquabiliter continuata transpiratione, & quamdiu naturaliter transpiramus, secundum SANCTORIUM SANCTORIUM, tamdiu a febribus liberi sumus, suppressa autem hac secretionem subtiliori in eandem incidimus. Historiis edocti medicis scimus, aliquos in febrem incidisse nullo commisso in diætâ errore, qui lecto

compositi, sudoreque madidi, repentina mutatione in aërem frigidum necessitate coacti se contulerunt, in eo sane casu neque evacuandum, neque roborandum; sed promovenda potius rursus transpiratio insensibilis. Communiter autem omnes febricitantes magnum percipiunt levamen, quando paroxysmum sudore finiunt. Quapropter & apud vulgus celebratur illud parabile febrifugum, quod scilicet constat in vehementi corporis, cursu perficiendo, motu, cujus subsidio pori cutanei aperiuntur, magnamque cum sero materiae febrilis copiam evacuando, æger sublevatur. Res adeo clara est atque perspicua, ut nulla egeat demonstratione, suffraganteque experientia, magistra rerum, affirmare pæne audemus, febrem per intempesivum chinae usum suspensam tantum suppressamque, nisi demum per alia medicamenta materia morbi fuerit prius correctæ atque foras educta, sæpius recurrere, consuetoque more multo crudelius sævire quam fecerit antea, neque id vetare posse principum archiatros, quemadmodum Galliae, Hispaniaeque personæ regie febricitantes, corticeque hoc exotico curatæ suis exemplis, quale etiam nuper relationes publicæ de Regina Hispaniæ narrarunt, testari possunt. Interim tamen haud plane negamus, splendidum illum specificum sic dicti antifebrilis titulum cortici huic Peruviano, præ reliquis fere omnibus, alias laudatissimis specificis, vel soli competere, si nempe ille bene expurgato prius & præparato decenter ægroti ipsius corpore, iusto tempore, iustaque imprimis & aliquanto copiosiore doli, in legitimum & opportunum usum advocatus fuerit. Quoniam innumera pæne prostant feliciora eorum exempla, quæ regulis istis, cautionibus & circumstantiis omnibus ac singulis sollicite & exacte observatis, expugnata prorsus ipsius efficacia, febre, ad sanitatem pristinam auspiciatissime reducti fuerunt, ut vel ex ipsius celeberrimi WERLHOFII eximiis de Febribus observationibus, ne alios plures hic commemorem, luculentissime patet. Liceat hic, cum de specifico antifebrili egimus, illud quoque commemorare, medicamentum febrifugum vulgo etiam notissimum, quod a Gallo quodam, DU CLOS dicto, Berolini componitur, satisque charo venditur pretio, de quo certissimum auctor quibusvis intermittentibus febribus correptis pollicetur auxilium. Idem remedium duplici constans portione, una curatoria, altera præservatoria, ut loquuntur, non modo sæpius laudata virtute destitutum, sed etiam in mercatore mei oppidi quodam valde impotens deprehendi. Ille a febre vexatus tertiana, usu remediorum, indoli causæque morbi adaptatorum a me præscriptorum, ab ea intra quatuordecim dies liberatur, aliquot diebus post accipit bipartitum huncce pulverem ab amico missum, de eo non solum bene sperans, sed illi quoque maxime confidens, me consulit, an adhuc hac uti medicina liceret. Optanti id concedo pulveris usum præservatorii pro scopo roborandi fistulæ cibalis fibras, quia idem maximam partem ex cortice Peruviano, adjectis radicibus & speciebus roborantibus,

rantibus, ut videbatur quidem, constabat. Ingenti constantia & fiducia devorat non solum hunc, sed præmittit etiam pulveris alteram portionem curatoriam, quo eo certius liber a febre vitam degeret. Interim tempore autumnali, Jove sub pluvioso frigidoque, commisso antea, urgente acri appetitu, vario in diæta errore, heu! nimium sua hac confusus medicina, Lipsiam proficiscitur. Ibidem febris redux aggreditur hunc negotiatorem de novo, comitatur domum, suamque iterum ludit tragœdiam, quæ inceperat præterlapsis paucis diebus post ultimam hujus laudati commendatiquæ pulveris dosin adhibitam. Quod ergo remedium ne quidem abarcere valet febrem jam sopitam, qua ratione, quæso, potestne suis latebris eam profigare? Quid tandem obstat, si illud, quod aliquando, nescio quo casu, morbum forte expulit, statim nomen specificum meretur, quo minus pisces, lac, lacticia, haleces, ostrea, uvas, centumque alia, partim absena, partim & contraria, superbo specificum antifebrilis titulo exornemus. Hæc enim suppresserunt quoque, vel, cum vulgo loquendo, repulerunt aliquando, forte fortuna, febrem. Hinc concludimus, febris medelam neque per corticem chinae solum, si nempe nec iusto & opportuno tempore, nec præparato prius & expurgato ipso corpore, ut supra paucis monui, adhibetur, neque per alia specifica absolvi, sed in ejus curatione solida ante omnia necessariam esse præviam, exactam disquisitionem in ipsius febris originem, indolem, causasque tam antecedentes, quam occasionales, in ægrotantis variam sanguinis texturam intemperiemque, & tunc bene deliberandum, dijudicandumque, quid opus sit factu; an alterandum, an potius evacuandum, an per os, aut per anum, vel poros cutis hoc peragendum, an alteratio per acida, vel per alcalina fieri debeat, qua sub specie, quo vehiculo, & quæ sunt plura.

§. V.

UTERUS, viscus illud membranaceum, nec non ex parte aliqua carnosum, piriforme, conceptioni, sanguisque superflui secretioni, collectioni, excretionique destinatum, tam multiplicibus obnoxius malis, quam multiplicem plerumque ridiculam muliercularum cohors de ejus forma & structura habet opinionem, quavis eundem neque cum DEMOCRITO innumerabilem, neque etiam, si dicere quidem liceat, omnium cum HIPPOCRATE, mulieres infestantium, morborum causam auctoremque pronunciare ausim. His fere in omnibus ad castorem, tanquam ad sacram confugiunt anchoram medicaltri atque illorum errore inductæ mulieres. Quanta tunc fiducia, quanta hujus medicamenti expectatio est! Siquæ, ut fere fit, expectationi non respondet eventus, incassumque adhibetur, majoremque mali exasperationem, salutaris loco effectus, suscitatur, tum matrix irata atque implacabilis appellatur

tatur, tuncque suo sibi genio & ingenio relinquendam esse judicatur melius. Haud inutile forsitan foret, hoc quidem loco illius mentionem facere erroris, per quem multi adscribuntur, tanquam causæ, utero morbi, qui alia in parte, ab utero distincta sæpiusque remota, sedem habent suam, inde enim luculenter pateret, quam irritò frustraneoque conatu illo in casu in auxilium vocaretur castoreum, etiamsi specialissimum foret uterinum. At enim vero præstat, cum specifica tractamus, quam frequenter vis castorei specifica in ipsis uteri morbis frustra expectetur, ante oculos ponere. Plurimas ergo ab utero deducendas & ex eodem originem trahentes prætereo affectiões, easque tantum, quibus nullas fert castoreum suppetias, quia potius noxas auget, in publicum hic produco. Primo in mentem mihi venit ille morbus, quem medici furorem uterinum denominare assolent. Uterus quidem hic constituit sedem mali, sed quis, quæso, erit tum usus castorei, remedii sale volatili oleoso præditi, hincque maxime resolventis discutientisque virtutis. Nulla certe in isto affectu opus resolutione, sed præstat componere motus inordinatos, serum acre hac in parte depositum, membranas uteri papillasque vaginæ nerveas vellicans, continuoque ad coëundi desiderium impellens, est demulcendum, diluendum, victus regimine apto, medicamentis diluentibus, refrigerantibus ex lactuca, endivia, portulaca, feminibus frigidis IV. majoribus, minoribusve, nitrosis, serosis, ceteris, constantibus, interne externeque, forma clysmatis, adhibitis. Quis, quæso, audebit hæmorrhagiam uteri, aut fluxum mensium nimium, ambos uteri ejusque vaginæ morbos, medicina e castoreo potissimum composita aggredi. Sed objiciat forte quis, non id de castoreo prædicari, quod in quibusvis ab utero oriundis morbis sit salutare, sed præcipuam ejus virtutem in restituendis provocandisque mensibus aut suppressis aut deficientibus consistere. Cum autem variæ sint suppressionis defectusque causæ per facile erit judicatu, non omnibus peræque idem sufficiens esse posse remedium. Ipsa plethora haud raro hanc excretionem impedit ac remoratur, quod satis superque auxilium ab incisa vena, evacuatoque sanguine, impetrandum impetratumque confirmat, quæ mensium in statu plethorico retentio non quidem ex providentia naturæ intelligentis, quæ in humorum abundantia nunquam hæmorrhagiam permittat, ex timore scilicet, ne nimia fiat, ut quidam medicorum cum JUNCKERO opinantur, sed ex necessitate potius physica atque mechanica pendere videtur. Uteri inflationem, inflammationem, ulcus, hydroperem, scirrhum, ceterasque calamitates, in quibus curandis ac debellandis intempestivum partim, partim inutile foret laudatum hocce commendatumque nimis antihystericum, jam studio brevitatæ prætermitto.

§. VI.

§. VI.

HECTICAM contra febrem illam, insidiosè hominem invadentem, lenteque emaciantem enecantemque, commendatur sic dictum POTERII antihecticum, quali successu, natura morbi remediique ipsa explicat. Quo enim modo morbus mere idiopathicus, cujus ortus in sanguinis massa salibus forte referta, limphaque alibili gelatinosa destituta, quærendus, tolli posset medicamenti ope calciformis, ex regulo antimonii, stanno, nitroque fixato, ex descriptione JUNCKERI, constantis, quale POTERII est antihecticum, de cujus substantia indissolubili, nullique cedente menstruo, nullæ vel paucissimæ auxiliatrices ad sanguinem pervenient particulæ. Et si etiam sales acrius pungentes, humores exagitantés, serumque tenue alibilique magis magisque dissipantes, per renes & vesicam, quod JUNCKENIUS affirmat, deduceret, qua refarciretur via serum deficiens atque gelatina. Quid dicendum, quid sperandum de fructu hujus medicinæ in febre lenta tabifica sympathica, visceri obstructo, scirrhuso vel ulceroso adscribenda, adhibita. Quod autem istæ febres & frequentiores sint, & cum hectica idiopathica sæpius, quam par est, confundantur, sub eodemque veniant nomine, adeoque eodem oppugnentur medicamine, nulla eget probatione. Idem ferme ferendum judicium de lacte, optimo alias gelatinam restituendi remedio, in tabe, pro phthisi seu hectica, ut sæpe accidit, habita, a cruditatibus primarum viarum, visciditateque sanguinis, sive recentes, sive exsiccati, in usum trahuntur, quando de pulmonali suspicio est phthisi. Certe si per eosdem ægri ægræque pulmo, suppuratione plane interdum consumtus, potest restitui sanarique, pari quoque, opiner, facilitate brachium pedemque, aliamque corporis humani partem deperditam amissamque, usu similis cujusvis animantis partis de novo creari producique quoque posse, haud impossibile factum videbitur.

§. VII.

VIX fide dignum, morbos adeo indeterminatos sua habere specifica. De scorbuto idem prædicare licet. Prostant pulveres, tincturæ, essentia, pilulæ, potiones antiscorbuticæ, neque certe inter medicos constat, quid per vocabulum ipsum proprie indicetur. Hoc quidem extra dubitationem positum est, quod scorbutus apud medicos morbus sit maxime generalis, ita ut quamlibet humorum labem sub eo comprehendant nomine. Hinc cacochymia, variaque sanguinis intemperies, idem iisdem significant. Icterus autem certo respectu, scabies, arthritis, lues quoque forsitan venerea, distinctæ sunt scorbuti species. Etsi etiam per scorbutum

scorbutum singularem intelligamus morbum, illum nempe, qui accolis maris, navigantibusque familiaris est atque endemius, cujus individui sunt comites stomachicæ & scelotyrbæ ut *PLINIUS* nempe loquitur, maxima tamen scorbuti, ratione indolis, ægrotantium dyscrasie, graduumque, semper restat differentia, ut adeo nulla generalis medendi methodus, sed cujuslibet constitutioni accommodata sit determinanda, nullaque, ut videtur, dentur certa ac specifica remedia antiscorbutica. Nisi quis cochleariam, nasturtium aquaticum, trifolium fibrinum, acetosam, acetosellam & similia inter ea referenda censeat.

§. VIII.

QUID usitatus communi in praxi medica, quam oborta dysenteria, ab hepatico fluxu aliisque diarrhæis, hæmorrhoidibus torminosis, nec non ab illa singulari alvi fluxione, quæ a loco, in quo frequentius contingit ab aquis imprimis turbidis ac cænosis, *le mal de Paris* appellatur, per signa propria atque pathognomonica bene distinguenda, ad purgantia, in specie rhabarbarina, confugere? Eadem quidem haud improbanda esse duco in illa dysenteria, quæ excitata est a fructibus horæis nimia copia ingestis. In isto omnino statu magna evacuantium tempestive propinatorum, cujuslibet constitutioni accommodatorum, est utilitas necessitasque, inter eademque optimum habetur suo jure rhabarbarum, utpote præter stimulantem acresque nonnihil particulas, & roborantibus ipsi ventriculo totique fistulæ cibali amicis simul præditum partibus. At enim vero nullum tum expectare possum in causa contraria emolumentum, quia potius certius exinde damnum jure metuendum videtur, quid enim, quæso, rationi magis adversum, quam acredinem in ista dysenteria jam præsentem tum magis exasperari, motumque peristalticum nimium, irritatione partium acrium, tunicas intestinorum vellicantium, jam excitatum, eo vehementius augeri? quod potissimum sit purgantibus, sine discrimine judicioque adhibitis. Concederem eadem liberaliori manu, si quemadmodum dysentericæ sedes in intestinis, ita etiam omnis materiz peccantis quantitas uno tempore ibidem adesset, tunc enim simul & semel usu cujusdam drastici purgantis remedii evacuari eadem posset. Cum autem limpha acris intestina arrodens lædensque e sanguine, ope circuli ejus febre adacti, per arteriarum ibidem disseminatarum extremitates continuo separetur, ut quidem videtur, in eo imprimis omnibus laborandum viribus, ut erosa jam jam intestina consolidemus, ab ulteriori præmuniamus læsione, metuendamque inflammationem, comitantemque proximo pæne intervallo gangrænam, sphacelum, mortemque ipsam præcaveamus atque avertamus. Illud autem fieri non debet, nec potest, per acria, per stimulantia, per irritantia, sed potius per oleosa, gelatinosa, mucilaginosam, absorbentia, demulcentia, vel per anum injecta, quippe

quippe quæ partim illud acre absorbendo, involvendoque, partim intestina lubrica reddendo oblinendoque, scaturiginem ac semitam mali ope stimuli jam impressi, motusque vermicularis, pedetentim e corpore educere atque profligare posse videntur. Haud majorem propemodum meretur laudem in medendo hæcce cruento fluxu celeberrimum illud vulgo antidyfentericum Americanum *hipecacuanha* dictum, sive enim respiciam ejus evacuantem potentiam, sive considerem, quod motum ordinarium deorsum vergentem invertat, eoque ipso aliam materiz determinationem efficiat, eadem semper fere manet subsidium impotens, neutiquam in quovis subiecto, vetantibus ac dissuadentibus variis contraindicantibus, adhibendum.

§. IX.

AD BEZOARTICA jam mentem dirigo. Varius autem est eorum significatus. Proprie ea hoc titulo insigniuntur medicamenta, quorum compositionem ingreditur lapis orientalis. & nostro tempore etiam occidentalis, *Bezoar* dictus. Postea plures species medicamentosæ, ut margaritæ, cancrorum oculi, cornu cervi, ebur, mater perlarum, unicomu fossile, ungula alcis, mandibulæ lucii piscis, ceteræ, eodem fuerunt nomine donatæ. Atque quoniam insignis ac plane mirabilis potentia virtusque lapidi *Bezoar* asfingebatur, factum est, ut omnibus fere remediis, majori præ ceteris efficacia præditis, magisque manifesto operantibus effectu, splendidum bezoarticorum nomen fuerit impositum, ita superbiunt eodem absinthium, basilicum, marrubium, carduus benedictus, salvia, radix contraiervæ, tormentillæ, aristolochiæ, bardanæ, angelicæ, scorzonæræ, pimpinellæ, valerianæ, chinæ, zedoariæ, cortices citri atque aurantium, baccæ juniperi laurique & alia. Sed vix exigui est momenti distinctio eorum, qui bezoartica in resolventia & temperantia, in acida & alcalina dividunt. Cum autem non ex professo de bezoarticis agere nostri est instituti, omittis reliquis, tantum eorum faciamus mentionem, quæ in febribus exanthematicis pro specificis venditantur. In febribus exanthematicis uno omnes clamant ore, expellendum esse quantocyus virus morbosum, cordi insensissimum, eo sine omnibus laborant viribus, anxie quærunt, postulant, propinant expellentia, obruunt ægrotos ægrotasque medicamentis bezoarticis, spiritu cornu cervi, viperarum, bezoartico *BUSSII*, mixtura simplici, tinctura bezoartica, spiritu theriacali, sale volatili oleoso *SYLVII*, essentia myrrhæ, croci, balsamica, vinis medicatis ex herba *C. B. C. M.* absinthii, rutæ, melissæ, radice helenii, zedoariæ & omnibus supra nominatis speciebus confectis. His autem & similibus non alium fere obtinent effectum, quam quod cordis jam auctam systolem magis intendant, humores antea jam commotos vehementiori impetu ad extrema arteriarum

arteriarum vasa, immobili, & ad permeandum hinc inepto, viscido obstructa adigant, adeoque inflammationem ibidem jam præsentem, mox in gangrænam sphacelumque finiendam, adaugeant, mortemque ipsam accelerent, quod in morbillorum variolarumque curatione solite monendum, cavendumque omni cura, ne intempestivo atque incongruo expellentium usu animam ægrotantis ipsam misello corpore ante diem expellamus, prout vere præterito videre contigit in infantibus nostris morbillis laborantibus, ubi plurimi, quibus ab initio pro expellendi scopo vinum helenii propinatum erat, morbo fatali succumbebant, cum contra reliquorum nullus, moderato tantum calore tractatorum, ac vel nulla, vel parca saltim medicina emolliente, temperante ac diluente adjuvorum, e vita discedere coactus fuerit, omnesque, absque relicta ulla labe, fuerint sanitati prosperæ restituti. Intempestivo dehinc immoderatoque bezoarticorum volatilium usui, eorumque quæ sunt prosapiæ alcalinæ potissimum, adscribendum esse judicant medicorum quidam, quod inferioris hominum conditionis infantes sine bezoarticis melius se habeant, minori perferant periculo morbillos, variolasque, quas contra nobilium divitumque progenies, pretiosissimis licet illis bezoarticis præmunita, vix sustinere valeat.

§. X.

NOBILISSIMA illa corporis humani, quin totius hominis pars, caput omnino esse videtur: quippe cum in ea haud immerito summa potius rei convenientia animam immaterialem habitaculum habere suum affirmetur, nam si ulla corporis regio menti pro sede fixa assignari æquum foret, nulla certe aptior inveniri excogitarique posset, quam ipsum caput. Cum enim anima per nervos sentiat, nervorum vero origo atque ortus in cerebro existat, cum porro omnes, tam voluntarii, quam involuntarii, motus ope nervorum propaginumque nervosarum, succo illo spirituoso defecatissimo irrigatarum, excitentur peraganturque, facili negotio in illam incidere opinionem possumus, mentem hic tanquam in regia residere totique corpori imperare, atque de omnibus, quæcunque in ipso accidunt, accuratam notitiam per nervos internuncios acquirere posse. Istud animæ diverticulum tam innumeris obnoxium est affectibus, ut vix cogitatione omnes percipi queant, inter quos primario sunt collocandi loco, cephalalgia, cephalæa, vertigo, apoplexia omnesque ejus species. Qui autem considerat capitis dolorem, modo a frigore modo a calore, in hoc ab abundantia, in illo a defectu humorum, in alio ab acrimonia diversæ indolis generari, illum quoque oriri ex consensu, quem caput cum ceteris corporis partibus habet; ita uterus affectus, alvusque pertinaciter adstricta excitant dolorem in capite. Qui ulterius animo contemplatur attentio, vertiginem esse vel idiopathicam,

in succis depravatis, vel sympathicam in cruditatibus atque impuritatibus accumulatis ventriculoque subsistentibus, causam agnoscentem, itemque, dari ansam vertigini, si vel cibis & potulentis spirituosus, nec non interdum aquosis ventriculum obruimus, vel in ediam diutius quam ferre possumus, protrahimus, qui accuratori mentis trutina ponderat, apoplexiam in sanguineam, venæ sectione superfluumque diminutione succorum aggrediendam, atque in pituitosam jure distingui, cujus medela potentioribus resolventibus, discutientibus, ac volatilibus, ut sunt salvia, itochas arabica, lavendula, majorana, melissa, sal volatile oleosum Sylvii, essentia castorei volatilis, cantharides, quin imo sartago ignita ad verticem applicanda suscipitur, ille deprehendat inanem esse eam, quam de cephalicis in capitis morbis utilibus remediis certis ac specificis multi foverunt opinionem, frustraneoque conatu in epilepsia, antepilectica, in paralyti, nervina, in mania, antimaniaca, anxie quæri pioque animo desiderari.

§. XI.

ULTIMO tandem loco de thermis acidulisque disputare nonnihil adhuc placet, quas vel propterea inter specifica numerare fas duxi, quia hic vel ille fons, huic illive morbo mederi dicitur, quid dico uni, vel ducentos, si Diis placeat, singulæ medicatæ scaturigines debent, secundum relationem eorum, qui cuique viciniore habitant, profligare morbos, sique nulla amplius in terris speranda salus fuerit, atque ex aquis ista expectatur, vereque plerumque expectatur, nam rarissime ipsam consequi atque experiri contingit. Sux potius conscientiæ, quam sanitati, hujusmodi ægrotantes, ad aquas ultimo confugientes, consulere videntur, siquidem de illis tunc jure quodam potest affirmari, nihil quidem ipsos omisisse, omnia potius in recuperanda sanitate amissa strenue tentasse, cunctaque, antequam perierint, esse expertos. His de salutaribus variisque medicamentosis mineralibus inbutis aquis idem prædicare decet, quod de supra allegatis remediis affirmavimus, quod nempe huic vel isti subiecto, non autem cuilibet constitutioni, cuilibet mali causæ ac indoli aptæ sint atque adæquatæ. De salutari earum effectu testantur exempla, neque deficiunt casus contrarium probantes. Multi sunt iis sublevati, plures malum exasperarunt suum, usurpantes easdem. Unde hoc eveniat, non est difficile judicatu. Nullum nempe constitutionis, originis mali atque indolis materiæ peccantis discrimen caute consideratur. Sæpe est, morbum adesse inveteratum, chronicum, desperatum, insanabilem, aquis aliquando curatum, posito hoc, ponitur usus thermarum acidularumque; quin imo idem sæpe fons duabus natura corporisque habitu diversis, contrariisque laborantibus affectibus, commendatur personis, quale exemplum STENZELIUS beatus, in cineribusque adhuc mihi colendus olim Præceptor, sistit; idemne ambabus illis emolumentum

mentum posse enasci putas? nonne unus salvabitur, alter peribit? Fin- gamus, seu potius sistamus, nobis hominem phlegmaticæ, quam dici- mus, constitutionis, multis ac frequentibus vexatum cataractis, remedium in fonte medicato quærentem, eundemque largiter bibentem, corpus autem tunc temporis parcius moventem, nonne in eodem pars serosa, liberali nimis aquæ ingurgitatione accumulata, vasa distendendo rum- pendoque, intra cutim diffundetur, corpusque ad anasarcam & alia si- milia mala disponet? Quale, quæso, suppeditabunt auxilium aquæ illi, qui visceri scirrroso atque ulceroso succurrere tentat atque mederi. Ma- cilentis, fibrisque aridis siccisque præditi, salium abundantia & acrimonia ferique defectu laborantes, maleque inde se habentes sunt ei præ reliquis fere omnibus, quibus conveniunt, quibus aquæ potæ profunt. Qua de re uberius tractant omnes Thermographi, & præsertim illustris HOF- MANNUS, qui, ceu ubivis notissimum, omnium optime de thermis & fontibus medicatis libros complures æternum victuros conscripsit. Ta- lem imprimis solidarum fabricam, fluidarumque conditionem LIPSIUM, illud eruditi orbis decus, habuisse memoriæ proditum est; hinc quoque tam insignem ex usu Spadanarum aquarum fructum reportabat, ut pos- tea semper in votis habuerit, easdem frequentius haurire. Quo autem jure, quæve injuria acidulis virtus, ventriculum intestinorumque canalem roborandi confortandique, perpetua & fallere quasi nescia queat attribui, equidem non satis clare perspicere possum. Considera enim aquarum natura, perpenasque diligenter ventriculi reliquique tractus membranacei fabrica, contrarium potius apparere videtur. Neque hujusmodi est a- quarum cura conditionis, quod si nullam opem præstet, nullam quoque inferat noxam; obest scilicet omnino omnibus, atonia partium laboran- tibus solidarum, quibusque iners est & languidus vermicularis motus, propterea statim ab initio hujusmodi homines male se habent, molestiam perferunt ex nausea vomituque, appetitusque dejectus nullum penitus desiderat alimentum. Quam tristia ergo commiserationeque digna sunt illorum fata ægrotantium, qui, malo afflicti immedicabili, ad thermas acidulasque properantes, suadentibus id ipsis medicis, loco salutis ex- pectatæ, certissimam perniciem, celerioreque interitum adipiscuntur.

§. XII.

RESTARENT adhuc innumera propemodum specifica, quorum vel nominibus enumerandis nequam hæc sufficerent paginæ. Nos vero hic subsistimus, sumusque interea contenti, quædam usitatiora in scenam produxisse; quare specifica anthelmintica, lithontriptica, antimaniaca, anticolica, reliqua, silentio nunc præterimus, cum e supra recensitis examinatisque jam constare uberius possit, universa fere, quotquot dan- tur,

tur, esse tantum particularia, particularique hinc plerumque constitutioni dicata remedia.

§. XIII.

QUALEM itaque, rebus sic se habentibus, censum, qualem applausum mereantur ii, qui, infatiabili sacraque auri fame impulsi, arcana, panaceas, medicinasque suas universales, cunctis medentes mor- bis, cuilibet proficuas subjecto, a quoque morbo, longissime adhuc absente & post aliquot demum lustra forte metuendo, præservantes jactitant, de iisdemque mirum in modum gloriantur, haud est difficile judicatu. Hi mihi quidem illius similes quodammodo videntur Caligulæ, qui, quo execrabili suæ sanguinolentæque satisfacere posset cupiditati, unam Romano toti populo cervicem optabat; hos peræque scilicet per- tædet, non unam habere ægrotantes pellem, quam tondere, vel de- glubere potius, possent soli, quocirca illis affingunt eandem, & per famam, illud antiquum ac velox innotescendi malum, atque phaleras, per schedulas nempe apertas literasque publicas, omnibus id notum faciunt, non autem, ut sanctissime affirmant, turpi quodam lucri desi- derio ducti, sed ingenti potius ingenuoque humani generis amore per- moti, quo nemo ex inscitia ipsorum auxilio carere necesse habeat. His inventis universum genus humanum tributarium sibi reddere conantur. Mirari certe nunquam satis possum, eo processisse audaciam hominum, talia inepta prudenti obrudere velle mundo, ipsorumque quosdam me- dicorum omnem adeo deposuisse pudorem, ut suis, suis quibus digna sunt laudibus non derogandis, medicamentis, quibuscunque in morbis & subjectis salutiferam universalemque, contradicentibus licet ratione experientiaque, virtutem affingere ne quidem erubescant. Gens cre- dula hodierna, cui decipi in voluptate est, ansam dedit ipsa ejusmodi imposturæ; qua enim, obsecro, alias fiducia auderet ejusmodi egregius & superciliosus deceptor, totiusque fere humani generis illufor, qualem descriptum delineatumque in relationibus publicis nuper invenimus, affirmare, se, ope suarum guttularum plane mirificarum, ab AUGUSTI aurea illa ætate, ad nostra usque tempora, incolumem inter vivos se ipsum sustinuisse, eandemque immortalitatem posse, sub sui specie li- quoris, aliis quoque vendere hominibus? Estne credibile, unum unquam extitisse mortalem, nisi insipientem, qui unam tantum guttam sex im- perialium ingenti pretio, hujus impostoris magni antidotum mortis, cur non & ipsius orci? emerit, quod tamen factum sic aliquando fuisse, conjiciendum est. Sic decipi vult mundus!

DEPONATUR itaque, rogo, inanis ista vanaque de panaceis, medicinaque universali persuasio, transeat cum ceteris erroribus & ille, qui de generali atque universali morborum sede ac causa fovetur, extingatur penitus, funditusque extirpetur præconcepta de specificis opinio. De his enim pene omnibus affirmare licet, quod & humani incolumitati generis, & medicæ famæ atque honori, artisque incremento salutaris sint infensissima atque perquam perniciofa. Certo enim certius constat, medicamentorum vires non esse activas, sed receptivas, ut ita loquar, adeoque optima, non apto tempore propinata, converti posse in venena, secundum illud Ovidianum: Temporibus medicina valet, data tempore profunt, & data non apto tempore vina nocent. Exactum ergo instituendum morbi examen, in eoque dijudicando acre adhibendum iudicium, magna in expiscandis ejus causis adhibenda solertia, multa necessaria circumspectio in anamnesi, prognosique, maxime prudentia in formanda indicatione, comparando diligenter indicatum cum indicante, animumque adjiciendo applicandoque ad ea, quæ dicuntur contraindicantia. Tuncque ulterius cuique constitutioni convenientissimum eligendum. Ad quod perficiendum facit quam maxime perspecta cujusvis individui temperaturæ sanguinis, seu quod verius, ejusdem intemperiei cognitio. Arduo autem hic labore est opus, omnes hic ingenii animique vires impendere decet, quas cuique, ipsum ardentissimis precibus invocanti, summum ac benignissimum Numen, sese clementissime aliquando largiturum, certissime spondit.

CCXXXII.

PAULI GYONGYÖSSI

DE

EMPIRICIS REMEDIIS

HARDERVIC 1753.

C A P. I.

DE MERCURIO.

§. I.

Titulum vides EXIMIE LECTOR; non est, quod mirere: est augustum & nobile nomen *Εμπειρος*: experientiam vocant. Hæc jecit prima fundamenta arti salutari, quam medicinam dogmaticam nominant filii Æsculapii: hæc natales suos debet (1) casui fortuito. (2) Naturali instinctui hominum, sive impulsui automatico communi cum animantibus. (3) Eventui haud prævisto (a).

Tria hæc constituunt *Εμπειρος*: hæc Sectæ dedit nomen empiricæ, & remediis empiricis, quæ sola experientia nituntur.

Primus fuit HIPPOCRATES, patens ille medicinæ, qui junxit connubio haud injucundo *Εμπειρος* cum *Απολογία*. Hoc nomine primus fuit fundator medicinæ dogmaticæ.

Secundum locum occupat immortalis HARVEUS. Hic est, qui novum & certum jecit fundamentum medicinæ Hippocraticæ, Divino isto invento, circulationem sanguinis vocant.

Huic fundamento superstuxit splendidam illam, & magnificam domum SYDENHAM, in qua caput extulit praxis medica dogmatica.

Huic splendido ædificio fastigium tandem seculo nostro imposuit HERMANNUS BOERHAAVE PAR UNIVERSITATI RERUM NACTUS INGENIUM. SE IPSO MAJOR.

Ex hoc magnifico ædificio, tanquam ex equo Trojano prodierunt Heroës

(a) Instit. Med. Proleg. BOERHAAVE. § 8.

Heroës isti, quorum auspiciis ars salutaris læte jam per totum orbem triumphat, & sua iis certa præsidia debet, quibus miserum genus humanum fulciatur, vitamque lætius transigat; cujus tamen amittendæ omnibus tristis impendet necessitas, ob solam rigiditatem vasorum, quæ vi ipsius vitæ, inevitabili fato inducitur.

Moriendum igitur esse homini liquet; quamvis nullis per vitam sit obnoxius morbis. Cur morte naturali vel fato senili moritur homo? rogat BOERHAAVE (b). Rigiditatem partium solidarum e senio oriundam vi ipsius vitæ solam esse causam respondit.

Hæc rigiditas sola etiam causa, cur omnibus sensibus in senectute decrepita privemur, & cur jactura istorum sensuum trahat etiam post se ruinam mentis.

§. II.

Duo sunt, quæ arte salutari ad fastigium a BOERHAAVIO evecta, morentur nihilominus filios ÆSCULAPII.

Primum est, quod in morbis manifestet se se quiddam, cujus indoles fugiat aciem ingenii humani. En tibi verba JOHANNIS DE GORTER, MAGNI BOERHAAVII DISCIPULI SUMMI: (c) „Unde veteres quoque facti sunt aliquid DIVINUM esse imperscrutabile „in morbis, quod ex qualitatibus suis explicare non potuerunt; neque „his temporibus valemus ex principiis mechanicis & hydraulicis explicare, quod ex legibus vitæ dependet.

Alterum est; vis & miranda virtus quorundam remediorum, quam ex effectis tantum intelligas, & admirere: altam hic videas silere causas mechanicas; aciem hic obtundi necesse est, ISAACI ipsius NEWTONI; qui tamen BOERHAAVIO teste, tantæ fuit in mathematicis & physicis penetrationis: ut humani ingenii ultimos transiisse videatur limites.

Semina daturæ a scortatore turpi silicernio virgini formosissimæ, in cujus amplexus ruere mire cupiebat, in infusione fabarum coffe propinata fuisse pro philtro narrat ABRAHAMUS KAVV BOERHAAVE (d) qui talia ordine expertus est in virgine symptomata. Oriebatur primo levis quasi ebrietas, quam comitabantur oculorum scintillatio, rubor faciei, cantilena, libido venerea, impudentia cum denudatione

(b) Aphorif. BOERHAAV. §. 55.

(c) In Epist. Praxi Medicæ, præmissa Editionis Italicæ, Patavii A 1752. cum approbatione Inquisitoris Generalis sancti officii, qui contra Sanctam aëdem catholicam, & principem nihil in eo libro reperiri testatur.

(d) In impetum faciente dicto Hippocrati p. 282. & seq.

datione turpi &c. Quis hæc mira phænomena explicaverit e fabrica, & mechanica vi daturæ?

Luis venereæ naturam intrinsecam, non sibi magis perspectam esse ait SYDENHAM, (e) quam essentiam plantæ cujuslibet, sive animalis: neque eam subjugandam, nisi mediis iis, quorum efficaciam, experientia medicorum Magistra suffragetur.

SWIETENIUS (f) agnoscimus causam febris natæ in peste aliisque contagiis, ex sola observatione effectus videmus, modum vero, quo talis causa corpori applicata illos effectus faciat, IGNORAMUS OMNINO (g).

§ III.

Ut jam telam meam decurram, ordiar a mercurio: SWIETENIUS, sufficit medico, ait novisse, quid agat argentum vivum humano corpori applicatum, LICET MODUM, QUO AGAT, IGNORAVERIT.

Conatus est PITCARNIUS explicare e solo pondere, quod decies & quater superat pondus sanguinis: ergo decies & quater celerius vi suæ gravitatis ruens in sanguinem attenuabit eum in lympham putridam: SWIETENIUS, loco citato excussit modestè argumenta Pitcarnii, & ostendit e sola gravitate neutiquam posse attenuationem sanguinis explicari: otium ergo nobis fecit SWIETENIUS ne diu ejus hypothesei refutandæ inhæreamus: non tamen possum silentio præterire ea, quæ mihi expirari licuit.

Erat Triga amabilis Sexus: Catharina, Maria, Susanna, tenuis erant fortunæ, laborabant lue venerea; opem quam frustra ab aliis expectaverant, meam efflagitant: & qui omnium soleo misereri, præcipue sexus amabilis, facile a me impetrant, ut meis impensis hypocausto includerem, cura ministerii demandata vetulæ: annus tunc laborabatur 1749. Mensis erat Decembris. Ita sum exorsus Tragædiam: quatuor primis diebus juxta leges artis corpora earum spongiosa & bibula reddidi per decocta sarsaparill. lign. guaj. rad. chin. liquirit. Quinto die jam eas reddidi hydropicas; vespertinis horis fere per horam provocavi largissimum sudorem sub craticula, accenso alcohole, ut plenæ rimarum undiquaque disfluere. Die Sexto, qui erat 25 Decembr. porrexi cuiuslibet matutinis horis duo grana Mercurii dulcis deglutienda cum mica panis in pill. redacta: ita perrexi cum eadem dosi horis decima, quarta, octava & decima ejusdem diei, exhibito largo decocti jam memorati,

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

R

(e) Epist. 2. Resp. p. m. 414.

(f) Ad Aph. BOERH. §. 586.

(g) §. I. p. 135.

rat, usq. Die 26. 27. horis dietis porrexi 14 gr. die 28. 29. 30. exhibui iterum 16. gr. pane biscocto, & uvarum corinthiacarum, cum pauxillo lactis eas nutrens. Hæc fuit prima, quæ ludebatur scena.

Secunda sic est acta. *Maria* XXX. ann. siccioris temperamenti, cui jam ossa nasi infecta erant, tetro ulcere stillante pus, tonsillis etiam ulceribus venereis affectis salivavit egregie. *Susanna* XXI. ann. plethorica, cujus collumella quoque jam erat deperdita, omnia similiter e voto successerunt, levioere diarrhoea ortâ, quam rheo facile sedavi: sed quid contigit *Cosbarina* XXV. ann. ? ulcera huic per totum corpus serpebant; gonorrhoea virulenta & verrucæ foedabant antrum; obesiuscula cum esset miras experta est anxietates, quas liquido SYDENHAMI lenire sum conatus; sed incassum; venæ sectionem igitur jussi institui ad unc. VIII. immunis nihilominus mansit a salivatione; nulli sudores, diarrhoea nulla. quamobrem die 1 Jan. 1730. propinavi partitis vicibus integrum scrupulum; & gargarismate herbarum emollientium provocare conatus sum salivationem; sed omnis spes decollavit; perrexi eadem dosi die 2. & 3. spes eadem iterum frustravit; die quarto tandem, cum viderem me nihil posse proficere cum mercurio dulci, exhibui quatuor grana turpith. mineralis, atque mihi gratulabar, Catharinæ gaudebam; nam salivatio jucundissime processit. Quid plura? curavi hanc per septem hebdomadarum spatium, ulceribus omnibus consolidatis; gonorrhoea tamen superflite, & verrucis, quas etiam spatio trium hebdomadarum juxta regulas artis debellavi.

Duæ priores quoque redierunt in gratiam cum suis symptomatibus spatio 6. hebdomadarum. Sic est actus tandem finitus, perfecte restitutus ægris: scias velim, exciderat fere monere, *Susanna*, gravidæ septem mensum sub ipsa salivatione tertia hebdomade foetum esse mortuum, quem forcipe, idque genus instrumentis, gangræna jam & tabe diffluentem anxius valde de matre, protraxi feliciter cum secundinis, matre superflite: secundinas adhuc servo in spiritu immunes a gangræna, cum embryo ea plane diffuerat.

Curavi alia quindecim corpora, in quibus tantam varietatem mercurii detexi; ut in nauta XXX. ann. cum XV. gr. tantam salivationem excitaverim, quantam in aliis unciis duabus excitare haud licuit: sartori certe XXII. ann. triginta tantum granis tam ubere rivo fluxit saliva, ut purgante cohibere sin coactus: verbo me expediam; theoriam Pitcarnii experimentis his institutis plane everfam esse intellexi. Experimentissimus & felicissimus practicus Leidensis H A V E R certiore me reddidit, quatuor hebdomadarum intervallo, larga mercurii dulcis copia, nullam se potuisse movere salivationem: talia quotidie experiuntur qui misellæ huic turbæ opem ferunt.

§. IV.

§. IV.

Amputo plurima, quæ in Pitcarnium, & eos qui ejus principiis innituntur, congeri possent: quæ nunc sicco pede (properandum enim esse fata jubent,) prætereo, atque ingenue, me profundissime ignorare pronuncio, qua ratione adhuc agat mercurius. Effectus ejus mirandos, video: quamobrem non pudebit ut antea jam monui, cum SWIETENIO profiteri: sufficere medico novisse, quid agat argentum vivum humano corpori applicatum LICET MODUM, QUO AGAT, IGNORAVERIT. Videmus actionem ejus versus glandulas determinari, sed quare, & quomodo, qua vi physica & mechanica, quis explicet? Sic etiam J. DE GORTER rogat. An "mercurius, curius concitando salivationem, hanc actionem particularem augeat, specifica sua virtute, non absurdum erit credere: (b) aurea sunt, quæ addit (i). Quid quæso scimus in omnibus medicamentorum operationibus sine experimentis? certe nihil: unde vix detegi aliquam specialem in corpore functionem, quin veteres his adscriperint specifica medicamenta; unde adhuc in praxi recepta sunt stomachica, hepatica, pectoralia, cephalica, sialogoga, diuretica & similia; recentiores autem multi, ratiociniis magis quam experimentis ducti, specificas in medicamentis virtutes negarunt, existimantes ex majori minorive energia, vel immediata applicatione varias fieri in organis particularibus operationes: experimenta autem testantur, quædam vomitum, alvum, urinam, sudorem, salivam ducere, alia magis ventriculum, intestina, pulmones, cerebrum in sua actione actione roborare &c. Licet jam nobis pedem promovere ad effectus admirandos MERCURII, qui sola empiria sunt detecti; qui cum varii deprehendantur in variis morbis, haud mirum est, quod circumforanei, qui mercurio omnes morbos curabant, dicti sint primo QUICKZALVERS; & postea per contemptum QUACKZALVERS; genus hominum ad Indos & Garamantas amandandum.

CAP. II.

De Mercurio Domitore Variorum Morborum.

§. I.

In Lue Venerea.

Luis venereæ domitor est potentissimus mercurius, mercurialium cultos

R 2

(b) Exercitat. med. V. de actione viventium particulari §. XIX.
(i) §. XLVIII.

custos virorum, ut canit lyricorum princeps: Græcis olim pro veneno habitus: Arabes primi externo usu in morbis cutaneis adhibere, casu ni fallor, quemadmodum omnia fere medicamenta a primis mortalibus reperta, vel ab animantibus hausta, quæ suo automatico impulsu remedia sibi ipsis quæsierunt.

Lue venerea, in Europam, ex America delata, eo vero ex Africa translato, ut fert quorundam calculus, ex analogia morborum cutaneorum, qui ab Arabibus mercurio erant curati, felici successu adhiberi etiam coepit in hoc morbo: sed externo tantum usu, postea vero interno, repertis per chymiam variis præparationibus, de quibus videlicet principem chymicorum BOERHAAVIUM intelligo; ASTRUCIUM vero de usu ejus in lue venerea, consulas, licet.

§. II.

In scorbuto

Scorbutum nullis remediis auscultantem tollit. Licebit in sequentibus mihi exemplis defungi i. e. observationibus fidei, quæ proram & pupim constituunt in effectibus mercurii detegendis. Vitam suam debet mercurio vir nobilis XL. ann. per integrum triennium, discerniant eum ulcera sordida in isthmo faucium: numeravi quinque satis profunda pone uvulam conspicua. Nihil non tentatum est a summis in arte viris; omnia incassum. Prætereo Lugduni Batavorum tabernam chirurgi; oculos conjicio in virum nobilem sedentem in sella destinata iis, qui barbam & mentum novari cupiunt novacula: familiaris mihi chirurgus, ut intrem, orat. Quid rerum agatur? rogo. Ait se vitrioli hungarici pulvere ope penicilli mundare ulcera inveterata scorbutica: inspicio sine mora isthmum faucium; ut manum de tabula quamprimum chirurgus tollat, mando; vidi enim pulvere puri mixto jam linguam erodi; ægro simul, de dolore, quem antea nunquam sensisset conquerente, ut absque mora aceto eos eluat, idemque ut decocto ficum pinguium cum panxillo melis molliat, facile ab eo impetro: historia morbi a viro nobili intellecta, proripio me statim in pedes, ARCHIATRUM PRINCIPIS AURIACI & Professore WINTERUM consulturus; cui, quid in taberna sit actum, & de cujus corio ludatur, narro: & quæ mihi mens sedeat, ad opem viro nobili ferendam, aperio; atque me ad mercurialia confugere vellè indico, inductus aphorismo BOERHAAVII 1164. in quo hæc legerim. IN SCORBUTO MERCURIALIA ALIQUANDO PRODESSE: quamobrem mihi, si ita WINTERO videretur, solam spem in salivatione relictam esse pronuncio. Annuit WINTERUS, & simul, ut decocto hoc antivenerico in stadio salivationis uteretur æger, auctor est.

R. Rad.

R. Rad. farfæ parill. unc. XII. lign. guajac. rad. bardan. ana unc. IV. decoq. s. q. aq. c. per hor. IV. circa finem adde, rad. liquir. drach. II. ebulliant adhuc leviter, dein colat. pintar. X. exhibe usui. Nulla ego interjecta mora, dispono corpus viri nobilis ad blandam salivationem; exhibui ei partitis vicibus LVI. pil. merc. dulc. cum mica panis paratas, grani unius. Die quinto salivatio e voto successit: pergo auctiore dosi ad diem usque octavum; nono die introspectio in fauces. Ita præ gaudio exsilio, ut nihil supra. Cum viderem tria jam ulcuscula esse curata, duobus tantum superstitibus, quæ etiam jam consolidari cœperant, protraxi salivationem spatio adhuc duarum hebdomadarum. Perfekte æger curatus est, omnibus ulceribus consolidatis; & cum a puero semper difficili pulmonum inspiratione laborasset, ea quoque liberatus.

HAVERUS etiam inveteratum & symptomatibus aliis pessimis totum corpus fere erodentem scorbutum mercuriali salivatione curatum mihi narravit. Auctor fuerim omnibus filiis Esculapii, ut in refractariis morbis scorbuticis mercurii opem implorent; nullum est dubium, quin damnentur suorum omnium votorum.

§. III.

In Variolis.

Jucundum & blandum se etiam exhibet mercurius noster in variolis. Dubitare non possum, quin BOERHAAVIO suspicio prima sit injecta per analogiam. (*) Eni ibi verba. In stibio „ & mercurio ad „ magnam penetrabilitatem arte deductis, nec tamen salium acrimonia „ nimium corrosivis; sed bene unitis, ut queramus, incitat aliquis „ horum aliquando successus. His ni fallor inductus Theophilus Lobb, (†) invenit opem ejus præsentissimam. Vir certe eximius practicus Groninganus affirmavit WINTERO, se tractasse infantem variolis correptum, cui etiam jam variolæ eruperant; dedisse huic quotidie magnam satis copiam æthiopsis mineralis, atque sic obtinuisse, ut ulterior eruptio non modo impediretur; sed eas etiam, quæ jam prodierant, disparuisse, perfecte curato infante. Ego existimem, excellentioris longe usus futurum in eo, de quo conijcere posses, brevi eum contagium suscepturum; tum vix dubitem mercurium vim suam antivariolosam (liceat mihi primo hoc nomine insignire vim hanc mercurii) ostensurum, antequam nempe miasma radices suas egerit. Possset quoque experimentum institui in iis, quibus variolæ per artem sunt insitæ.

R 3

§. IV.

(*) Aph. §. 1392.

(†) Treatise on the small pox. i. e. tractatu de variolis.

§. IV.

In Peste.

Ipsius pestis quoque pestis est, i. e. pessumator mercurius : SCHREIBER Professor Petropolitanus, cum (m) in UCRAINA pestis fureret, ait se reperisse antidotum in mercurio : ex analogia reperit, quemadmodum ait, in lue venerea bubones & ulcera, obstructions glandularum curari a mercurio ; cum in peste eadem sæpe occurrant, conjecit usum ejusdem quoque futurum haud contemnendum in eadem. Experimenta si rem confirmet, erit quod mortalibus, quorum vita sine peste quoque satis brevis est, gratulemur. Nonne in lue boum possent medicastri boum experiri ?

§. V.

In Hydropse.

Quid si hydropem quoque fuget ? vir amplissimus Scabinus & medicinae doctor Schiedamensis JOH. LE ROY, cum sermones cæderemus de virtutibus miris medicamentorum, certiore me reddidit, se hydropticum, cui tamen vires vitæ adhuc nondum detritæ erant, salivatione egregie curasse. Eadem opera quoque se feliciter defunctum novi chirurgum Lugdunensem dexterrimum DE TOMBE. Casus est satis rarus, & jucundus : hydropticus, non obstante fibrarum laxitate, sacerdotio tamen, sed infelici veneris functus est : fructus hujus cum sibi minus arridere intelligeret, nempe luem veneream, fraterculum additum hydropi in fugam dare, suum in animum induxit : salivationem periclitatur : cum ejus pleno jam rivo salirent glandulæ salivales, convenio eum, qui salibus joco mixtis, ajebat : hoc par nobile fratrum multas mihi fecisset ineptias. Ego ei, non esse, quod turbetur, respondi : dicens *Gaudium est miseris socios habuisse malorum.* Ille, subridens mihi, ait, *Myn Heer ich ben genoegsaam met eenen Sot gebruyt, ich heb 'er geen twee van nooden.* Damnavit eum suorum votorum Chirurgus, nam lue fugata, hydrops quoque abiit, excessit, evasit, erupit cum Catilina, magno ægri bono, haud minore Chirurgi commodo. Hydrocephalum miræ magnitudinis sanasse memini etiam doctorem NARCISSUM Amstelodami, salivatione larga.

§. VI.

In Podagra.

Podagra, cujus ab omni ævo potentissimum fuit remedium pa-

(m) In Libello de peste, Petropoli impresso.

tientia,

tientia, mercurium etiam experitur sibi minus faventem : E. G. LAMBRECHTS Doctor Medic. & olim Professor Anatomiae & Chirurgiae in gymnasio illustri Bataviae Orientalis Indiae, inter alias Chinesium curas mercurium quoque occupare locum, narrabat mihi se vidisse Chinesium medicastros mercuriali inunctione podagram solere sæpe curare larga salivatione producta : majorem tamen numerum eorum se vidisse testatus, qui convulsione misere perierint sub ipsa salivatione. Cum Amstelodamum rediit, experiri voluit in hominibus fruges tantum consumere natis : unum tandem, sutor erat, reperit Baccho & Veneri haud inimicum ; operam suam ei offert LAMBRECHTSIUS, sutor pro officiis ei oblatis, multum se debere professus, hospitem hunc sibi minus, vel ob solam nobilitatem displicere pronuncians : quid multa ! precibus tandem fatigatus doctoris, præsentissimam opem promittentis, sutor annuit : externe cum non auderet, interne mercurium applicat dulcem, quem hoc ordine adhibet ; ut æstate tempore a paroxysmo libero, (annus labebatur 1749.) quotidie porrigeret duo grana ; sic perrexit per spatium 4. hebdomadarum ; gingivas inflammatas & dentes vacillantes cum videret, purgante cohibuit : post 7 vel 8 dies iterum grana duobus quotidie perrexit, per duos menses protracto usu, subinde purgante exhibitus. Redit autumno podagra, quæ dum tragœdiam suam lussisset, blandiore tamen vultu, quam ante solebat, quarto vel quinto paroxysmo, magnum levamen sensit, ita ut brevi tempore morbo immunis fieret : sequenti anno paroxysmus rediit lenior ; ut tantum arthriticum quendam mentiretur : quid postea cum eo factum fuerit, ignoro. Arthriticos certe & pertinacissimos vagos dolores mercurium etiam profligasse observationes me docent.

§. VII.

In Rabie Canina.

Hydrophobiae atrocissimo illi malo mercurium quoque opitulari ; docuit primo, quantum novi, medicus Anglus James in *Transact. Anglic. Philosophic.* qui turpetho minerali tantum profecit, ut commendatissimum ejus usum de meliori nota esse juberet. Usus ejus experimentis tandem firmavit PIERRE DESAULT (n) sic dicto unguento Neapolitano : felicissimus urbis Leidensis & mihi amicissimus, Doctor PETRUS DOZY canem rabidum præterito anno mercurio præcip. rubro pani indito curavit feliciter, hydrophobus jam erat : nunc fidelis custos heri sui.

(n) In Dissert. Sur la rage.

§. VII.

§. VIII.

In Paralyfi.

Paralyfin Mercuriali salivatione sanatam testatur HENKELIUS in suis observationibus Medicis & Chirurgicis Germanica lingua conscriptis (o); quæ omnium medicorum salivam movere.

§. IX.

In ulceribus Carcinomatoideis.

ELLERUS Medicus Berolinensis perfecte sanavit in Nosocomio Berolinensi ulcera carcinomatoidea æthiope antimoniali, quod medicamentum e mercurio crudo & antimonio paratur. (p) Militi simile fere ulcere labii inferioris, laboranti, dum omnia irrita conatu adnota fuissent, eodem pulvere succurrisse WINTERUM intellexi.

§. X.

In pervicacissimis Catarrhosis fluxibus ad oculos.

Virgo Nobilis, sexus sui amabile ornamentum, Lugduni Batavorum, menstruis suppressis laborans, ex catarrhosis defluxionibus mixtæ acrimoniæ per 6. menses aciem fere oculorum amisit: nihil non tentatum: omnia in casum abiire; Doctor Du RY Leidensis juxta regulas artis, cum laterem lavasset, ad salivationem convertit animum: consilium suum parentibus nobilis virginis aperit, uno ore ab utriusque repulsam patitur: versat se medicus in omnes formas ut compos fieret voti: quærit e sexu sequiori, quæ scabie esset affecta: reperit tandem aliquam, quæ linteis refarciendis suam operam locare solet, lana & tela victum queritantem; hanc, ut parentes admoveant virginis ministerio, ab iis facile impetrat, venditans eam maxime esse idoneam muneri obeundo circa virginem, cujus collum sepe fricando resolveret obstructas glandulas: admovetur scabiosa satrix, vulgo *eene Hayster*: quid ei agendum sit, Medicus imperat, illo dicto audiens brevi virginem scabiosam reddit. Medicus jam voti compos mercurialibus scabiem pulchre tollit, sublata quoque ophthalmia pertinacissima. Pia fraus Medici saluti fuit virgini. Cataractam incipientem, ne ulterius serperet malum, reprimit. Doctor HAYER jam supuratum oculum,

(o) Parte II. Obs. I. impress. Berol. A. 1747.
(p) In suis Dissertationibus. Berol. impress.

lum, ni fallor dextrum, salivatione curavit. Amaurosi salivationem præsentem opem tulisse, legas apud plurimos Auctores.

§. XI.

In Dysenteria.

Conducere in dysenteria epidemica testatur Medicus campensis VALK: (q) utrum recte calculos subduxerit, ignoro, dum morbum vermibus deberi existimat: parum interest unde eam arcessas; scias tamen mercurium opem tulisse; si quidem experimenta sint rite ab auctore capta.

§. XII.

In febribus petechialibus malignis.

Medicus Regiensis J. B. MOREALI & Josephus VALDAMBRINI (r) in malignis febribus petechialibus, quas etiam vermibus adscribunt, exhibent mercur. crudum ad dr. duas quotidie, cum conserva menthæ vel rosarum. Plurimis saluti fuisse lego: opera non vidi, ut aliquid firmiter pronuntiare possem; sed tantum recensionem; quamobrem an directe in vermes egerit mercurius, haut definire licet: sed vide, aliquid referam, quo te extra te rapi senties. Ante hos XX. annos in ACADEMIA REGIA FRANCOFURTI AD ODERAM (in qua tum Patrem habui Theologiæ Professore) cum operam navassem medicinæ sub viris eximiis ANDREA OTTOMARE GOELICKE, atque JOANNE GEORGIO A BERGEN, quorum ille STAHLII, hic BOERHAAVII erant admiratores. In Collegio suo, cum ageret BERGENIUS de *causa*; hanc nobis auditoribus suis narravit historiam: fuisse nempe ibi medicinæ studiosum, qui corripitur febre ardente: nocte e lecto nudus exilit: lagenam, quæ duas libras mercurii crudi continebat, cerevisiam esse existimans, ori admotam totam exhaurit: vigiles e somno excutiuntur; quid sit factum, intelligunt; feces cum mercurio crudo per anum evibrantur; convellitur æger: curritur ad BERGENIUM; hic advolat, reperit studiosum ad se rediisse, qui sequenti die perfecte curatus est: obstupescat hic medicus, necesse est: narro historiam quia huic similem vix alibi legas; crediderim tamen mercurium, suo tantum frigore, quemadmodum aqua gelida sæpe in similibus

(q) In libello Belgica Lingua conscripto A. 1736.

(r) In Act. Erud. Lips. 1744. in Dissert. de usu Hydrargyri in febribus malignis, &c.

libus febribus mira præstat, si crisis proxime instet, mirandam hanc curam præstitisse.

§. XIII.

In Febribus Intermittentibus

Sunt febres intermittentes, quæ nec ipsi cortici peruviano cedunt: in his certissimam operam fert. Observavit hoc post WILLISIIUM HOFFMANNUS: proclivitati in pyralismum ut occurratur, viam aperuit WINTERUS in oratione altera de *Certitudine Medicinæ*: inde discas quomodo pyralismo occurras: mercurium dulcem cum granis aliquot camphoræ tere in mortario vitreo aliquamdiu, ut fiat species cujusdam æthiopis: hujus granum alterumve duntaxat exhibe, non est, quod pyralismum excites, fatæaris tamen, necesse est, ut hic obiter moneam, tam miram aliquando observari intermittentium naturam, ut dici nequeat: amicissimus DOZY Doctor Medicinæ retulit mihi juvenem XX. annos in medio salivationis stadio, paroxysmum quartanæ febris passum fuisse quater vel quinquies redeuntem tempore statuto, qua cortice sublata, salivatio suam iterum cursum rite tenuit, eundemque emensa est.

§. XIV.

In variis morbis.

Hoc numero multa complectar, ne tibi pluribus numeris tædio, mihi vero oneri, & crumenæ detrimento sim. Velim, ergo, scias mercurium esse potentem domitorem omnis generis fere morborum cutaneorum: curat scabiem, tineam capitis, lepram, elephantiasin, squamas crustosas, cum pustulis per totum corpus serpentibus tam exulceratis, quam crusta adhuc obductis. Scrophulas cum suis fororculis glandulosi systematis obstructi cacochymias etiam, quas vix nominibus suis insignire queas, & quas omnia ita dicta antiscorbutica, anticalcaica frustrantur: & fors alia innumera, quæ sæculorum nobilis industria recludet.

§. XV.

Claudet agmen casus mehercle rarissimus, & dignissimus, ut cum docto orbe communicetur. Clariss. CHEYNE M. D. in libro cui titulus est, *The English Malady or a Treatise of Nervous Diseases, of all Kinds* p. 343. hæc memorie reliquit. Ipse Vir Cl. laboravit a longo jam tempore ulceribus cacætheis in utroque crure, & tibiis; ichore

ichore acerrimo omnem cutim fere erodente: per integros tres annos frustra operam expertissimorum Medicorum & Chirurgorum imploravit: In hac tristi rerum facie ad æthiopem mineralem, quam solam anchoram sacram relictam esse putavit, confugit: sumit per integros 4. menses quotidie bis, ad minimum unc. dimidiam æthiopis mineralis, interjecto, omni hebdomade, purgante e XII. gr. merc. dulc. triumphum cecinit, perfecte curatus est. Sanusque postea per 4. vel 5. annos vixit. Miri quidam, quod sub hac cura contigit, audias velim: mercurius nempe, tanta copia per 4. integros menses, ut jam monui, ingestus corpori, albissimum colorem induxit non solum nummis argenteis, quos in crumena gerebat, atque nodulis indussi, sed transpiravit etiam ipse mercurius per ulcuscula aperta; adhæsitque emplastris, quæ odorem referebant ipsius sulphuris, cui mercurius nuperat. Casum singularem, nunquam a me vel fando auditum narrare debui, haud levem apud te initurus hoc nomine gratiam.

§. XVI.

Animus mihi erat simili filo decurrere reliqua etiam remedia empirica, quorum nomina sequens pagina tibi exhibet: v. g.

Antimonium.

I. ANTIMONIUM, de quo rogat SWIETENIUS, quis intellexit antimonii, & ejus præparatorum mirabiles dotes. &c. &c.

China China.

II. CHINAM CHINÆ in febribus varii generis tam benignis, quam malignis, gangrænis v. g. ut amicissimus Doctor DOZI narravit vetulam septuagenariam, (quæ jam ipsa gangræna vocari potest, imo sphacelus ipse,) quotidie unc. dimidia corticis peruviani exhibita a gangræna esse liberatam: item ulceribus epuloticis, effectus variis systematis mobilis SYDENHAMIANI, hæmorrhagiis &c.

Aqua Calcis vivæ.

III. AQUAM CALCIS VIVÆ in cachecticis morbis, ulceribus internis, & externis, fluxibus serosis, diabete, &c. &c.

Aqua Picis Burgundicæ.

IV. AQUAM PICIS BURGUNDICÆ in chronicis, & affectibus variis vix satis adhuc determinatis.

Moschus.

V. MOSCHUM, remedium Chinenſium contra rabiem caninam laudatum primo in tranſact. Philoſoph. egregium in Anglia etiam remedium agnitum, & in ſyſtematis nervoſi affectibus miræ virtutis, &c. &c.

Camphora.

VI. CAMPHORAM, quam propter antispasmodicam vim vix fatis laudibus efferre poſſunt præctici hodierni.

Opium.

VII. OPIUM nemini non cognitum; quod non ut alia antiſpasmotica, virtute quadam nervis amica agens, ſed ſenſilitatem ſuſpendit, quo nomine ſæpe etiam noxiam medicinam præbens, quemadmodum nupera elegantia experimenta ABRAHAMI KAVV BOERHAAVE in ſuo imperium faciente Hippocrati dicto §. 434. & ſeq. teſtantur.

Hæc ſimilia, inquam empirica remedia conſtitueram, eadem tela detexere; ſed alii tempore hæc conſervo, quando nempe mihi licebit liberiore aura veſci. Quemadmodum etiam tractationem peculiarem de variis mercurii novis præparatis eorumque differentiis in morbis.

Quod ad hæc attinet in medium prolata haud tibi diſplicitura ſperem; hoc ſaltem nomine, quod crambem tibi millies recoctam, ne forte ſtomachum tuum turbarem, non appoſuerim; ſed vel ea in dias luminis auras protraxerim, quæ vel proprio experimento, vel amicorum ſint tentata, partim confirmata.

Monendus es denique lector: non eſt, quod exiſtumes, me empiricis ita dictis circumforaneis, agyrtis nequiſſimis, atque ex Aſtologia hariolantibus, [noſtri exemplum in emporio maximo Europæ, Amſtelodamum intelligo,] favere: quorum DIPLOMA ſeu BULLA hæc eſt.

MUNDUS VULT DECIPI: DECIPIATUR ERGO. Sed hunc fixi ſcopum meorum laborum, ut ſuccurram iis morbis, in quibus medicina dogmatica ſilere adhuc aliquando cogitur; etiam atque etiam ab omnibus, quorum curæ ſalus hominum credita eſt, contendens, ne prius ad hæc empirica confugiant remedia, quam juxta ſeveras leges Medicinæ dogmaticæ, curam ſuam inſtituerint: inonente ſimul in præbemo praxis Medicæ J. DE GORTER, neque ſola theoria & cognitio morborum, neque ſola empirica curatio ſufficit, ſed utraque ad medendum jungenda ſunt, & ne de iis pronuntietur, id quod legimus in Comment. ad Aph. 502. BOERHAAVII. Quam infelix ille, (ſermo eſt de Medico) cui conſcia mens exprobrat, quod temeritate ſua conjecerit proximum in periculum vitæ.

J. EHRENFRIED GEISLER,

DE

USU VOMITORIORUM.

LIPSIÆ 1746.

INTER omnes intus ſumendas medicinas, quas ad proſtiganda corporis humani mala in uſum vocarunt artis ſalutaris Magiſtri, nullæ majorem ægris metum injiciunt, quam quæ vomere homines faciunt. Gravia enim, quibus ipſe vomitus ſtipatur, ſymptomata, præterquam, quod vere admodum moleſta ſunt, actioneſque corporis animique turbare videantur, efficiunt quoque, ut ægri, has medicinas aliquid venenofi habere, exiſtiment, quod totam corporis machinam concutiendo, viſceraque interdum ac vaſa rumpendo, ſanguinemque ultra modum incendendo, vitæ ſanitatique quam maxime ſit inferſum. Quin imo Medicorum non pauci, quia corporum ſtructuram & vires æque ac medicinarum agendi modum ignorant, eodem quaſi ac ægri timore perculſi, vel proſus a medicinis emeticis abſtinent, vel eaſdem non, niſi ſumma coacti neceſſitate, manu tamen tremente, afflictis exhibent. Neque vero negandum eſt, varia incidere in vomitu, quæ periculum portendant, & in plerisque, vomitum ciendi facultate inſtructis medicinis latere quid penetrantis admodum ac cauſticæ virtutis, quod motus in corpore vehementiores, nonnunquam & inordinatos, concitare, plurimæque adeo producere poſſit mala, cum nervos ſpasmis ac convulſionibus afficiendo, tum ſanguinem huc & illuc pellendo, vaſaque prætermoſum diſtendendo ac debilitando. Nihil tamen minus & id affirmare non dubito, vel ipſos illos motus, quos naturalibus contrarios, proptereaque irregulares, appellant, ſalutares interdum eſſe, morbiſque, pertinacibus præcipue, proſtigandis, ſi quid aliud, accommodatiſſimos. Quod quidem in diſſertatione hac inaugurali pluribus argumentis evincere, & illuſtrare exemplis mecum conſtitui. Neque vero exſpectet quis plenam, cum vomitus, tum ipſum excitantium medicinarum, expoſitionem, quæ ab erudiſſimis in

arte salutari viris ita data esse videtur, ut, si omnes horum de utrifque opiniones proferre velim ac dijudicare, spissum mihi volumen conscribendum esset, quod partim dissertationi limites vetant, partim vires meæ non ferrent. Eam potius dissertationi meæ posui metam ut, quid vomitoria in peculiaribus quibusdam morbis valeant, proponerem. Prius tamen, quam ad id aggredior, non inutile fore existimo, præmonere quædam, quæ & vomitum, & ejus in corpore effectus in univèrsum attinet.

U S U V O M I T O R I O R U M

§. I.

*Vomitum
quid? &
ejus caus-
sa, & phæ-
nomena.*

Vomitum est subita ac violenta expulsio contentorum in ventriculo, intestinis, ac aliis, eo se evacuantibus, visceribus, a contractione convulsiva, fibrarum muscularium, faucium, œsophagi, ventriculi, intestinorum, diaphragmatis ac musculorum abdominis, proxime orta. Subitam ac violentam expulsionem vomitum vel eam ob causam appello, ut distinguam a ruminatione animalium quorundam possit. Eumque a contractione convulsiva fibrarum muscularium, non ventriculi tantum, verum etiam reliquarum partium, quas modo commemoravi, proficisci, non facile, sine dubio, negabit is, qui vel ipse semel vomitum expertus est, vel vomentem accurate consideravit. Convulsionem enim vocamus violentam subitanamque contractionem ac relaxationem fibræ muscularis, cujus cum sensum habemus, tum in humido, ex constrictis partibus valide expresso, notam vix unquam fallentem. Primum igitur in vomitu percipitur nausea, ac tenuis lymphæ subito in os confluit, incipit tremere labrum inferius, imo tota sæpe maxilla inferior, quæ fibras faucium ac œsophagi convelli indicant. Hæc omnia excipit levis sæpe eorum eructatio, quæ in ventriculo continentur, eamque per ventriculi solius convulsionem fieri, experimentis, in vivis animantibus capitis, evictum fuit. Sæpius contra totum abdomen quasi intro rapitur, constringitur inferius pectus, maximoque cum impetu contenta ventriculi expelluntur, quo, quis negat, diaphragma musculosque abdominis eodem modo ac œsophagum ventriculumque affici? Hos aliquoties repetitos motus sequitur quies cum lassitudinæ, aut nausea tantum manet, caput, fauces, stomachum, abdomen totum, ac diaphragmatis ambitum obtusus aliquis dolor occupat, non absimilis illi, de quo epileptici post superatam accessionem, vel homines nimio labore exercitati & quasi fracti, conqueruntur, quæ omnia prægressæ vehementioris partium contractionis evidentes notæ sunt. Quare vomitum saltem vehementiorem, non ventriculi tantum convulsionem esse, effectum est, verum etiam, qui in abdomine sunt, musculorum, diaphragmatis ac stomachi. Neque possum cum illis facere, qui ventriculum non modo ve-

hemem-

hemerentius constringi existimant, verum etiam ita convelli, ut ejus fibræ a pyloro motum inchoent, & versus *œsophagum* proferant. Cujus rei, præterquam quod nulla idonea causa afferri potest, nonne emeticæ medicinæ propemodum semper etiam aliquam contentorum ventriculi partem per alvum expellunt?

§. II.

Quæ igitur cum arte excitato vomitu conjuncta vidimus, ea etiam sponte ortum, saltem maximam partem, comitantur. Quo, quid mirum est, datam olim medicis occasionem fuisse, ubi noxium aliquid ventriculo inharere cognoverant, vomitum excitandi, quo id sursum expelleretur? Sed hoc sane mirum videtur, & nostræ ætate inter medentes inveniri, qui, hunc solum emeticorum usum esse, opinantur. Nam siye causas vomitionis, quas proxime superiore loco expositas dedi, considerarent, siye eorum, quæ per os ejiciuntur, naturam, & quæ in aliis partibus continentur, deprehenderent eodem motu eademque via expelli posse. Quam sæpe enim viderunt medentes per vomitum bilem reddi, faeces, lympham copiosam, sanguinemque ipsum? Quorum ut bilis & pituita aliquando in ventriculo continentur, ut plurimum tamen vi musculorum abdominis ex hepate in intestina, ex his in ventriculum refluant, & per os tandem rejiciuntur. Plurimumque propterea emetica contra ejusmodi morbos valent, qui a materia in intestino duodeno hærente proveniunt, quæ, saltem per vias facta subita hujus intestini violentaque concussione, mobilis facta, per lenem catharticum auxilium cogitur per alvum descendere. Per vomitum enim, quemadmodum supra dixi, cum hæc etiam via, tum aliæ in imi ventris visceribus, aperiuntur, & succi in illis quiescentes concretique solvuntur, ac fluxiles fiunt. Quæ cum valere potissimum de illis internis partibus debeant, quas contra alias renitentes, partes impellere musculi abdominis possunt, valideque succutere, patere sine dubio medentibus potest, cur siye biliferæ aut pancreaticæ siye chyliferæ etiam viæ viscida quadam concretaque materia impeditæ sint, possit per vomitum motus per has vias restitui & expeditior reddi?

§. III.

Sed de his quidem cum satis inter medentes conveniat, hæc sufficiant. Sunt alii, majoresque vomitoriorum effectus, de quibus multi dubitant, plurimi in suis de arte medendi libris omnino silent. Tamen non minus certos esse, evidens erit ex reliquorum vomitionis phænomenorum consideratione & exemplorum cum illis comparatione. Igitur præter superius dicta (§. I.) in vomitu collum & caput intumescit, facies

Non purgat tantum ventriculum, sed & alia viscera.

Vomitum phænomena in toto reliquo corpore, & jusque effectus.

facies intense rubet, roridus humor per eam emanat potius quam sub halitus forma exit, oculi fulgent, & lacrymas fundunt, mucus ex naribus exprimitur pariter atque ex faucibus, tandemque post vomitum sæpe levi tussi spissus & tenax humor extunditur ex pectore. Neque minus graves attentioneque dignæ mutationes sunt, quæ in corde arteriisque, & quem vehunt, sanguine fiunt. Celerius enim, & majori vi, arteriæ eunt, ac agitantur, & sanguis vehementius calet, fereque incenditur. Quæ tamen potissimum in capite, superioribusque C. H. partibus fiunt, cum inferiores potius frigeant, aut certe minus caleant, ac tremant. Ad hæc spiritus quoque altius in pulmones descendit, & pectus celerius fortiusque agitatur. Sed, age, horum omnium causas inquiramus, ut, ad quos maxime morbos tollendos vomitus valeat, comprehendere omnes animo queant. Capitis vero mutationes, quam possunt aliam causam habere, quam vel sanguinis majorem celerioreque ad superiores partes fluxum, quam ut possit eodem temporis intervallo per venas refluere, vel harum constrictionem, ac retardatum cruoris ad cor reditum, vel etiam utrumque. Ad quam posteriorem sententiam inclinare me multa jubent. Nam, quod ad venas attinet, sanguinisque per eas motum, impediri ipsum, existimo, hoc solo, quod dum vomit homo, non respirat, & pectus contractum est. Pulmo enim, hinc ab aëre, qui intravit, illinc a pectore comprimari non potest, quin ab altera parte difficilior fiat sanguinis per arteriam ad pulmones, per venam cavam superiorem ad auriculam anteriorem aditus. Quæ difficultas eo major esse debet propterea, quia, dum imi ventris viscera a musculis abdominis urgentur, sanguinis per cavam inferiorem motus acceleratur. Constat autem ex hac pectoris constrictione, quod in vomitu plures, quam sæpius nominati, muscoli laborant, tum qualis sit septi transversi actio. Nam quicumque costas levandi, ampliandique pectus virtutem habent, constringi oportet, atque abdominis musculis, qui costas deprimerent alias, infimasque nimium constringerent, contrahi. Neque alia est actio septi transversi, quod, nisi reniteretur, nimium id sursum cogerent, & pectus angustarent, quæ in ventre sunt, viscera, quæ abdominis musculi omni vi in septum impellunt. Ex quo simul intelligi posse videtur, quantum septum transversum conferat ad vomitum faciendum.

§. IV.

*Pergitur
in hac ma-
teria de
vomitus ef-
fectibus,
cujus,
cuisse re-
consentur.*

Major tamen ad illos omnes effectus (§. III.) præstandos sanguinis vis est, qui per arterias ad caput præsertim profertur. Cujus, præter mutationem in respiratione factam, causa potissimum nervi sunt, sensus motusque omnis in C. H. instrumenta. Namque in violenta illa ventriculi, muscutorum abdominis ac pectoris contractione, & quam hæc

hæc facit, viscerum omnium compressione, quis non intelligit sanguinis motum debere saltem in arteriis sisti, gastricis, mesentericis, diaphragmaticis, intercostalibus & epigastricis? Quod cum sanguinem libere per inferiorem aortam ferri non sinat, omnemque ejus propemodum motum sistat, debet fere omnis sanguinis vis, quæ ex corde expellitur, in subclavias carotidesque arterias protrudi. Neque vero tum ipsum cor quasi quiescere, aut propter resistantiam auctam minus valide se movere existimandum est, quin & hoc & arteriæ debent, majori stimulo injecto, ad majores celerioresque motus præstandos excitari. Fuit autem ab aliis clare demonstratum, singulis partibus, præcipueque cordi & arteriis, duplicem sese movendi vim inesse, naturalem scilicet alteram, cujus in sano corpore certa quasi mensura sit, aliam vitalem, quæ naturali major est, & quæ a tensione fibrarum proficiscitur, quæ, quod sensum in nervis earum partium auget, ipsos etiam ad motus validiores incitat. Quare, ut primum de impedito, ac fere intercluso, sanguinis motu, per aortam inferiorem, & arteriam pulmonalem, dicam, quam magna debet sanguinis in cordis ventriculos reactio esse, quantum tendi fibræ cordis, atque ad motum incitari? Quæ omnia, ut de corde, ita etiam de arteriis colli præcipue & capitis valebunt, in quas succi, ex corde expressi, summa vi celeritateque impelluntur, sed horum tandem causa in nervis posita est, sensus omnis motusque instrumentis. Qui cum per vomitum non modo in ventriculo, verum etiam in aliis consentientibus partibus commoveantur, cor atque arterias tumque & alias partes, quæ motu præditæ, oportet in minimis quibusque particulis ad motum stimulari. Nam, cujus rami per ventriculum diducuntur, vagus nervus, cum intercostali junctus, sentiendi movendique se facultatem ad fauces, linguam, laryngem, asperam arteriam, & stomachum, tumque ad pulmones & cor defert, & cum aliis quibusdam nervis coit, præcipueque & aortam, & ad caput delatas arterias vario modo cingit ac comprehendit. Quas omnes proinde partes necesse est, eo vehementius simul convelli ac concuti, quo magis hi nervi in vomitu per ventriculi constrictionem irritantur.

§. V.

Eorumque motuum duplex effectus est, alter in solidis partibus, alter in fluidis. Quarum illæ, cum sæpius, vel natura, vel propter vivendi genus, torpeant, motusque naturalibus etiam minores, exerceant, nullum est ad eas excitandas aptius auxilium, quam emeticæ medicinæ, quæ proinde & hoc modo in succos C. H. agunt. Eosque vasa, tanquam firmæ partes, non tantum propellunt, & in circulum agunt, verum etiam vario modo mutant. Quocirca cordis arteriarumque vi per vomitum aucta, sanguinem, necesse est, celerius fortiusque propelli.

*Effectus
vomitus in
toto corpo-
re H. ejus-
que usus in
genere.*

pellī, quo omnes secretionēs excretionēque promoveri, ac vias magis aperiri debere, intelligitur; quo nomine vomitoria inter evacuantia universaliora referri debent, præcipue cum semel per vomitum excitati motus non protinus sedentur, verum aliquantum perdurent. Expelluntur hoc modo e corpore plura, quæ, cum reliquis succis circumstantia, cum hos inficerent, tum viscera læderent, alliciunturque potissimum, ut ad ventriculum & intestina confluant, quo possint *via & vias* propelli. De hoc usu emeticorum agere hæc constituit. Est vero medicinarum genus, quod alterantium vocant, quia & firmiores partes vel laxant, vel firmant, & fluidarum aut totam massam mutant, aut singulas earum particulas. Inter quas medicinas, emeticas ostendam non uno nomine primum fere locum mereri. Eosque effectus præstant, quatenus in firmas C. H. partes agunt, maximeque in arterias. In quibus si aliquid vel quiescere, vel lentius moveri, ponas, illud mobile debere reddi intelliges hoc, quod partim sanguis a corde impulsus in quiescens tanquam cuneus agat, partim arteria ipsa irritata hoc premit atque concutiat, quo concretum solvatur; quam arteriarum efficaciam prementes illas succutientesque muscoli impositi in vomitu juvant. Longeque facilius succedit hoc, præter simplicem pressionem, repulsionem succorum per conicas arterias, per vices facta, accedente, sive, quod antea concretum quiescebat, mobile factum, ut in ala vesperilionis vide LEWENHOEKIUS, sive fluctuans quasi in parietes vasorum incurrat, ac repellatur, oppositisque viribus interceptum agitetur. Quæ si tanta est arteriarum per vomitum concitatarum in concretos & quiescentes succos, vis & efficacia, quanta debebit in viscidos tantum aut parum accurate mistos esse, earumque raras nimium particulas? maxime cum mutuis alternisve impulsibus mox divellantur, mox iterum valide in se mutuo incurrant, atrituque solvantur, globulorumque figuram induant, compressionem autem densentur, ac solidiores fiant. Quæ si quis cum causis morborum, præcipue diuturnorum, conferat, nonne vomitoria, intelliget, plurimum ad vincendos gravissimos pertinacissimosque hujus generis morbos valere, neque debere eorum usum arctis illis limitibus includi, qui ipsis in plurimorum medentium libris ponuntur?

§. VI.

*De iis, quæ
a vomitu
abstinere
jubent.*

Quantquam vero vomitus tam insignes in corpore præstet effectus, & ejusmodi sit auxilium, quod multis simul indicationibus sufficiat, sunt tamen conditiones quædam corporum, quæ nos ab ipso hoc, maxime alias salutari, auxilio abstinere jubent. Quod, qui ejus usum reformidant, ita urgere solent, ut, quibus hæcenus magnos illos salutaresque effectus præstari ostendi, (§. IV. V) semper destrui potius quam

quam unquam servari corpus, ne quidem dubitari posse, existiment. Sed salva res est, & modo succorum & vasorum viscerumque status recte examinatur, nunquam sine fructu, multo minus cum noxa, emeticæ medicinæ exhibebuntur. Inter ea vero, quæ possunt earum usum vetare, primum locum obtinet nimia succorum in corpore abundantia, quæ turgere vasa facit, vimque eorum in humores imminuit. Vasa enim, cum quod aucta humorum vis est, tum quod distensa ab illis sunt, vim contrahendi se perdunt, &, sponte corrumpi humores, sinunt, plurimisque malis occasionem afferunt. Eaque hæc sunt; secretio immutata, motus circulatorius turbatus, stagnationes, inflammationes, ruptiones vasorum, suppurationes, & si quæ alia. Quæ quidem mala, cum in corpore succorum copia laborante, per se admodum facile oriantur, quanto magis pertimescenda ex vomitu erunt, quo concuti omnes partes, impellique succos in vasa, eaque vehementer subitoque distendi, ostendimus? Quare frequenter admodum accidisse legimus, sanguinis aliquas vias ruptas fuisse; eumque effusum. Quod in capite in primis ac pectore fieri debere cum structura earum partium, & quæ supra dixi (§. III.) declarare possunt, tum a medentibus notata exempla confirmant. Nimirum apoplexia extincti homines fuerunt, vel sanguis ex pulmone rejectus fuit, aut quoque ventriculo. Tumque & viscerum ipsorum per vomitum vehementiorem ruptorum exempla habentur. Quodsi vero vasa hanc vim sustineant, tantum tamen, ut plurimum, distendantur, ut omnem succos mutandi ac propellendi vim perdant. Quo perfectam denique quietem succis induci, eosque corrumpi, &, quæcunque hæc consequuntur, mala oportet fieri. Atque intelligi exinde clarissime putaverim, quibus vasa, succis præcipue corruptis, turgent, nunquam esse emeticam medicinam a prudenti Medico exhibendam. Qua de re, si morbus quidam & venæsectionem & vomitum simul desiderat, illam præmittendam semper esse consequitur, ne ex violentis illis vomendi conatibus vel pulmonum, vel cerebri aliarumque nobiliorum partium vasa rumpantur. Vomitusque in universum maxime iis alienum esse, quibus caput infirmum est. Id sciendum est, de vasis intelligi debere, quæ vel natura vel morbo justo debiliores adeoque infirmæ vel laxæ sunt, ut quamvis nulla succorum abundantia sit, tamen ferre per vomitum factas percussiones non queant. Nec minus a vomitu arctendi sunt illi, quibus vel nimis tenuis sanguis est, vel nimis tenax & viscidus. In quibus enim sanguis justo tenuior est, vasa majora, quod nulla fere sanguinis resistentia est, valde arctata sunt, cumque quod ulterius solvunt, valideque propellunt, vel colliquativos sudores aut diabetelem producant, vel in tenuioribus succis accommodatas vias intrudunt, inflammationesque excitant. Quæ igitur arteriarum vis cum per vomitum

augeatur, per eundem & metum horum malorum augeri necesse est. Inde hæmoptoes, mictus cruentos cet. evenisse observationes medicæ docent. Et effusus hoc modo sincerus sanguis nunquam in aere etiam frigidiusculo cogitur. Quod si vero nimis spissus fuerit sanguis, iisdem per vomitum excitatis motibus non tam solvitur sanguis & attenuatur, quam mobilis ejus pars, tanquam ex spongia, exprimitur, reliqua vero massa, spissior tenaciorque facta, eo usque propellitur, donec ob spissitudinem hæerere cogitur, obstructionesque pertinacissimas producat. Easque si facere vomitus solet, an credi potest per eundem tolli posse, si tanta earum vetustas est, ut quiescentem succum, verosimile sit, cum parietibus vasorum in unam massam coaluisse? Quocirca si per certa signa constiterit, viscus quoddam scirrhus laborare, vomitorii usus prorsus admittendus non est, nisi ægrum certissimæ morti exponere velimus. Scirrhus enim, benignus alias, ac multos per annos sine insigni vitæ discrimine tolerandus, ipsis vomendi conatibus asperior redditus & inflammatus in verum cancerum degenerabit, & certissimam miseriamque simul mortem inferet. Quod etiam de ulcere interno valet, cum propter hanc causam, tum quod acres in corpore succi sunt. Qui cum mutuo illo vasorum humorumque attritu in vomitu aucto, necessario asperiores fiant, vomitoria nullus morbus admittit, qui ab acrimonia humorum profectus est. Hactenus de iis, quæ usum medicinarum emeticarum vetant.

§. VII.

Usus vomitorii specialis.

In sanguinis in capite stasi post ictum.

Age vero de vomitoriis propositam doctrinam aliquot morborum exemplis illustremus, in quibus plurimum profuisse has medicinasprehendimus. In quibus recensendis a capite incipiam, earumque in hujus morbis efficaciam ostendam. Fit non raro, ut, capite vel lapsu ab alto læso, etsi os integrum maneat, omnia nihilominus sequantur symptomata, quæ non, nisi ossium capitis fracturam comitari, vulgo existimantur. Eorumque præcipue hæc sunt: Linguae aliorumque membrorum oppositi lateris resolutio, sensuum ablatio, sanguinis per nares ac aures profusio, vomitusque biliosus; dolor in ea parte, qua caput ictum fuit, quamque tangere perpetuo ægri solent, perpetuus torpor, mens alienata ac sopor. Quæ atrocia symptomata in mortuorum corporibus inventa sunt non, nisi a quiescente in vasis, aut ruptis iisdem, effuso sanguine sub calvaria provenisse. Sæpiusque accidisse exempla docent, ut, si ea symptomata ab osse fracto, nunquam tamen a sanguine effuso prementeque cerebrum, abessent. Cum vero illa symptomata præter ossis fracturam, sanguinemque effusum, cerebri etiam commotionem comitentur, in hac quidem sciendum est, ea

ea symptomata protinus ab accepta plaga, in sanguine vero effuso non, nisi aliquot horas, aut diem post, oriri, cranii vero eam tantum fracturam sequi, in qua os aliquantum desidit. Sunt enim illa symptomata cerebri compressionis effecta. Quæ qui curare vult, debet quiescentem sanguinem tollere. Idque efficitur, sive ita attenuetur, ut, vel in vasis quiescens solvi mobilisque reddi, vel extra vasa hærens resorberi a venis possit sive perforato cranio eximatur. Quod cum anceps auxilium ac periculi plenum, nec non crudele plurimis esse videatur, tumque in omnibus locis, sub quibus sanguis hæerere solet, institui non queat, priorem medendi rationem semper præmittendam esse apparet, maxime, quia hac frustra tentata os nihilominus perforari possit. Igitur cum ad sanguinem in vasis hærentem attenuandum horum major violentiorque motus requiratur, & liquidi tenuioris solvendique virtute præditi appulsus, quid aptius utrique indicationi magis respondens auxilium excogitari potest emetica medicina? cujus in vasa humoresque effectus superiore aliquo loco (§. V.) laudavi. Nec minus illud attenuari hoc modo debet, quod extra vasa effusum cerebrum premit. Primum enim in naturali etiam statu, quando cor sanguinem in arterias agit, cerebrum levare, adque concavam tenfæ duræ matris faciem apprimi constat; quam pressionem cum per vomitum majorem celerioreque fieri ex ante dictis [§. III.] necesse sit, oportet effusum, & inter cerebrum duramque matrem positum sanguinem hac agitatione attrituque ita comminui, ut tenuissimæ ejus facileque mobiles particule eadem pressione hiantium venarum oscula intrare cogantur. Deinde a vero ab simile non est, in ipso vomitu attenuati arteriosi liquidi aliquam partem exprimi, effusumque succum diluere. Denique videtur hoc imprimis negligendum non esse, cum ad omnem quocunque modo irritatam partem omnes quasi ex toto corpore succi attrahantur, & remotarum partium vasa extrema adeo evacuentur, ut si in aliquod cavum pateant, in eo contenta liquida sorbeant, debere eadem per vomitum in cerebri vasis sanguineque effuso eo certius fieri, quo major ventriculi in vomitu facta irritatio est. Neque dubitare de hoc usu nos sinunt ea, quæ de peculiari ventriculi capitisque consensu omnes medentes sciunt, & quæ vomitus in vertigine & illa cephalalgie specie, quam Galli migraine vocant, tum etiam in plerisque capitis vulneribus ortus, & contra ex ventriculi vitio nata vertigo cet. abunde confirmant. Et ad probandam hanc doctrinam hoc solum videtur sufficere posse, ubi sanguis sub cranio effusus est, sæpius cum fructu fuisse aciora clysmata alvo infusa, quæ certe non minus convellendi nervos & vasa virtutem habent. Semper tamen venæsectionem præmittendam esse tenendum est. Nam ut de periculis non dicam, quæ vomitum in corpore, succis turgente, excitatum sequuntur (§. VI.) venulæ absorbente, effusum sanguinem bibere vix possunt, nisi, in quas eum

deferre debent, majores venæ prius depletæ fuerint. Plurimumque ad hunc finem post unam alteramque in brachio venam incisam, illam in jugulo positam vulnere amplissimo aperire juvabit, quo in loco effusi sanguinis hiantes venæ, subita facta educatione exinanitæ, effusum su-
gant quasi & attrahant. Ad quæ omnia comprobanda, aptissima mihi esse videtur a claro Parisiensium Chirurgo, BOUDOU, facta obser-
vatio, quam proinde hoc loco apponam. Continetur hæc in Commen-
tariis A. R. Chirurgorum Parisiens. Tom. I. p. 199. Homo 25. anno-
rum, ex alto in caput delapsus, partem lateralem dextram ossis coro-
nalis offenderat, quo tum omnes protinus sensus perdebat, tum in so-
porem lethargicum incidebat. Ampliato vulnere pericranium contusum
inventum est, os integrum. Sexies igitur vena secta fuit, ter scilicet
primo, totidem altero die, tertioque Chirurgus eandem in pede ape-
riebat. Quo cum nihil mutatum esset, & urina parce flueret, & alvus
prorsus non responderet, duo ægro clysteres purgantes infusi sunt,
sed sine effectu. Tum altero die tartari emetici grana sex in duas
doses divisa ægro exhibuit, & sequenti die clysterem ex una tabaci
uncia factum, in alvum immisit. Tamen æger in eodem statu usque
ad diem octavum manebat, quo signa quædam incipiebat sensuum re-
stitutorum edere, oculos aperiēbat, & ad alta voce quæsitæ excitatus
respondebat. Vespere cum in soporem iterum incidisset, Chirurgus si-
gnum hoc certum esse sanguinis effusi sub cranio, aut inflammationis,
forsitan etiam suppurationis intelligens, noluit tamen calvariæ perfo-
rationem periclitari, in nosocomiis publicis, ut plurimum, non succe-
dentem. Verum potius ad clysteres emeticasque medicinas reversus est,
ac simul cum clysinate ex tabaco parato purgantem potionem, ex cal-
sia factam, præscripsit, quibus ægro alvus aliquoties movebatur. Tum
venam bis in jugulo aperuit, quod die, post acceptam plagam, decimo
octavo ultima vice fiebat. His demum auxiliis sopor cessit, sive sola
cerebri tantum commotione, sive a sanguine effuso, ac resorpto iterum,
ortus fuerit, respiratio liberior facta est, sensus restituti, & plaga firma
cicatricæ clausa. Vulneratus autem auditum memoriamque prorsus per-
diderat, quæ tamen mala paulo post multum imminui cœperunt.

§. VIII.

Nec vomitoriorum usus in illa visus læsione alienus est, quam A-
maurosin appellant. In qua oculus sine lippitudine ita omne lumen
amittit, ut præter amplissimam pupillam uveamque immobilem nullum
in oculo vitium appareat. Est autem opticus nervus & tunica, a qua
videndi potestas proficitur, resoluta. Hanc resolutionem variæ con-
trariæque causæ faciunt. Nonnunquam subito occæcati sunt, qui ex
carcerum tenebris producti, splendens nimium lucem protinus in
oculos

oculos admittebant? Experientissimus GÜNZIUS, Professor Acade-
miæ hujus dignissimus, Præceptor ac Hospes, ob beneficiorum in me
collatorum copiam patris ad instar ad vitæ finem usque mihi colendus,
puellæ octodecim annorum exemplum mihi retulit, cui febre ardente
laboranti, dum tertia ac decima vice sanguis ex talo mitteretur, eo
fluente acies eripiebatur. Narravit etiam viri quinquaginta circiter an-
norum historiam, qui cum etiam in ardente febre, post omnes no-
ctes infomnes actas, somniferum sumisset, atque ex conciliato hoc
modo somno expergeret, inventus est subito occæcatus fuisse, quod
idem Clariss. Vir in simili febre, neque vena secta, neque somnifero
dato, viro ac femine mediæ ætatis accidisse vidit. Præterea amaurosin
interdum a nimia sanguinis profusione, in partu, vel ex aliis locis,
proficiscitur, supervenitque non raro iis, quibus per venerem, justo
frequentius cultam, corpus spiritibus exhaustum est. Quibus causis
productam amaurosin ut in humidi defectu consistere debere, apertissi-
mum est, ita pariter observationibus compertum habemus, eam a quies-
cente prementequè visorios nervos succo, aliave materia provenire.
Quo videntur illa exempla referenda esse, in quibus occæcati homi-
nes sunt arthritide, & exanthematicis cutaneis morbis, subito in pri-
mis repressis, ictu capiti circa orbitam illato, ulceribus, quæ vetusta-
tem habebant, oclusis, ac insensibili transpiratione nimio cosmetica-
rum medicinarum usu cohibita. Neque adeo rara eorum exempla sunt,
quibus ab ossis tumore lumen ademptum est, nervos visorios comprime-
nte. Sed nervi, cum partim a cerebro subtilissimum succum, partim
per arteriolas sanguinem tenuioresque accipiant, si humidi defectum
spectes, per utriusque generis succum, si delatam ad nervos quies-
centemque materiam, per illum qui per arteriolas nervorum fertur,
fieri resolutionem intelliges. Hanc enim illam nervorum resolutionem
esse existimo, in qua vulgo dicitur aliquid in fabrica nervorum muta-
tum esse. Et quis sibi persuaderi patiatur, spissam illam ac acrem sca-
biei materiam per tenerrimos angustissimosque cerebri meatus ad tu-
bulos visorii nervi posse proferri? quam facile contra ejusdem nervi
arteria admiserit, quæ, ut ab Eustachio picta est, secundum axin ejus-
dem ad retinam fertur, in eaque insigne ramulorum rete efformat. At-
que in humidi defectu tubulos nervi collabi oportet, in quiete præ-
cipue cum vi delati succi, etsi nullam acrimoniæ rationem habeamus,
comprimi. Idque necesse est etiam ab extus hærente sanguine fieri. Nolo
jam omnes a medentibus propositas amaurosin curandi vias examinare.
Sunt autem pleræque mobili reddendo ejiciendoque quiescenti succo
accommodatæ. Neque longa probatione eget, ulcera cuti, vel igne vel
cantharidibus inusta, aut sectione excitata, injectisque xylinis linis, seta-
ceum vocant, aperta servata, oculi scarificationes, ac ventresiones huc
perti-

perlinere. Sunt etiam, qui a quiescente succo enatam amaurosin salivæ fluxu per argentum vivum excitato sanari posse existimant. Quod tamen, ut non, nisi venereo morbo laborantibus, sic quoque alterando potius, quam evacuando utile esse, non levibus inductus argumentis puto. Majori jure ad hanc classem medicinarum emeticæ pertinent, etsi fere ab omnibus neglectæ. Nolo repetere, quæ de vi hujus remediorum generis in capitis præcipue morbis, a quiescente humore profectis, sanandis superiori loco (§. VII.) dixi. Nam quæ ratio reddi potest, cur, quod in sanguine in aliis capitis locis hærente fiat, in oculo non succedat? Sunt potius, quæ, vomitum debere in oculi affectibus plus, quam in aliarum partium valere, ostendunt. Namque per vomitum, scimus, ita convelli oculos, ut magnam lacrymarum vim profundant, utque in ejus albo posita pellucida vasa turgeant, impulsoque rubicundo succo se manifestent. Præterea multis oculorum affectibus, præcipueque vulneribus choroideæ ac retinæ, quod ex cataractæ curatione clarum est, ventriculi convulsio accedit. De qua re, etsi multa a CL. PETITO, medico, observata sunt, tamen id provenire a sexto cerebri nervo, persuadere is mihi non potuit, quia hunc nervum cum intercostali ad ejusmodi angulum congregi, demonstrante in secundo dexterrimo Günzio, sæpius vidi, ut modo is aliquid ad ortum nervorum determinandum valeat, intercostalis potius processisse a sexto videretur, quam ad eum accessisse; & inter ea exempla, quæ mihi ab experientissimo Günzio relata sunt, duo præcipua allegabo. Primum feminæ triginta circiter annorum est, cui, cum ferrea trabs in dextram ossis frontis partem incidisset, in dextro oculo videndi facultas ablata est. Huic feminæ primum sanguis ex vena brachii detractus est, & altero die post in mannæ solutione stibium datum, quod eam sæpius vomere coëgit. Redeunte protinus aliquo incisus sensu, & dolore capitis imminuto, jussit medicus feminam aquas minerales per octiduum potare, tumque iterum emeticam medicinam dedit, & acie magis acuta reddita, rediit femina ad aquarum usum, tandemque quatuor septimanarum spatio perfecte sanata est. Alterum exemplum pueri est, cui acies fuit ob repressam tineam, erepta. Isque brevi ad sanitatem rediit, cum ipsi fere eadem medendi ratio adhiberetur. Namque fuerunt tantum aliqua in victus ratione mutata. Neque vero parum in ejusmodi morbi curatione tribuendum aquarum mineralium usui, quæ tum ad eluenda vasa, mobilesque reddendos succos, tum ad noxios humores educendos plurimum efficaciam habent. Ad hoc vero Egranæ aquæ potissimum utiles sunt, præcipue, si serosi humoris ad visorios nervos refluxus amaurosin produxit, ad illud vero Pymontanæ, vel post Egranæ potæ, vel ab initio. Et si serosus humor morbum produxit, & corpus turgidum succis est, commoto per vomitum corpore, utile est, vel fonticulum excitare, vel fetaceum facere, quo mobilis per vomitum facta materia per ulcus, in cute natum, ejiciatur. Contra perniciosissima hæc per

per evacuantia curandi ratio est tum, ubi tubuli nervorum ob defectum succi collabuntur. Qua in re falli medentes solent potissimum tunc, ubi acies sensim hebescit. Cujusmodi nuperum juvenis exemplum novi, qui cum sensim lumen amittens a plerisque evacuans, cum sudoriferis, tum fonticulis & fetaceo, vexatus esset, tandem prudentissimi alias medici consilio valentissimi generis emetica medicina, & alius suafu, argento vivo, sed sine salivatione eo cum eventu usus est, ut paulo post profus occæcetur, & post mortem inveniretur omnes cerebri partes siccissimas habere. Quare in illis ægris, qui lumen ob succorum defectum amiserunt, parum medicina, plurimum cibis boni succi efficitur, parce, sed sæpius, datis, utque cerebri oculorumque vasa cito impleantur, capiti frictione, oculo roborante ac leviter stimulante fotu adhibito. Neque vero quis tantam existimet medicinæ emeticæ vim esse, ut possit omnem a quiescente prementequo nervos humore profectam amaurosin tollere. Pressi enim eorum tubuli sensim & cavi & flexiles esse desinunt, ut, nisi quinto ad summum, a morbo contracto, mens illud auxiliorum genus adhibeatur, ne quidem, metu aliorum nervorum lædendorum, tentari debeat.

§. IX.

Atque hæc (§. VII. VIII.) etiam in soporosis affectionibus utiles debere medicinas emeticas esse, ostendunt. Sunt autem illæ inter omnes morbos, quibuscum genus humanum conflictatur, dirissimi, ac propter celeritatem, qua invadunt ægros, ac finiuntur, difficillimæ curationis. Fuerunt autem ipsis pro symptomatum varietate admodum varia nomina imposita. Atque vel subito sanis hominibus, vel ægris præcipueque febribus, tum acutis, tum intermittentibus superveniunt. In quo, ex hisce affectibus, ægri perpetuo quasi somno tenentur, id coma medentes appellant. Cujus cum duæ species sint, somnolentum dici sciendum est, si æger perpetuo somno tenetur ita, ut excitatus multa absurda loquatur, tum vero protinus iterum in illum relabatur, vigil autem, ubi æger clausis perpetuo oculis, absurda loquitur, clamores edit, jactat membra, ejusque irrequietus animus variis insomniis torquetur, interdum tamen ipse subito in somnum videtur incidere. Alia soporosarum affectionum species carus est. Quo nomine ille affectus venit, in quo æger profundissimo somno tenetur, ita ut vix excitari possit, omnes subito sensus motusque perdit, libere tamen aera ducit ac mittit, si pungitur acu, unum alterumque membrum movet, oculos non aperit, loquitur tamen, iterumque protinus somno redditur. Quæ omnia symptomata etiam in lethargo simul adsunt, qui in eo tamen a reliquis differt, quod, quæ æger, aliquando excitatus, postulaverit, eorum tamen, etsi manu illa teneat, obliviscatur, eodem.

denique fere momento iterum somno corripiatur. Hos omnes affectus cataleptis symptomatum mira indole antecellit: sensus cum motu evanescent, rigent membra, oculi ipsi immobiles sunt, & prorsus in ea, qua morbo correptus est, æger positione manet, adeo, ut hominem in statuum mutatum crederes. In apoplexia tandem subito sensus externi & interni motusque voluntarii omnes omnino pereunt, immittitur respiratio, & cum stertore interdum aer ducitur, resoluta apparent membra, ut levata suo statim pondere labantur, altus simul ægrum urget sopor, & nisi respirationis pulsusque vestigia superessent, & faciei, naturali major, rubor conspiceretur, mortuum esse hominem judicares. Quas omnes affectiones cum a spirituum animalium impedita secretione provenire ex symptomatum natura intelligatur, meatus cerebri oportet a quacunque causa obstructos esse. Fuit autem per sectionem corporum, his morbis denatorum, deprehensum, vel vasa cerebri fuisse sanguine viscido ac tenaci repleta, vel serosum humorem spissum in ventriculos cerebri effusum, vel sanguinis venosi in sinus duræ matris influxum a polyposis concretionibus impeditum. Incomprehensibilis autem naturæ fere id est, quod sæpius fuit a medentibus observatum, tum a bile per iram terroremve commota, tum a ventriculi impuritatibus, soporosas affectiones interdum subito excitari. Neque enim hic opus est, ut omnes viscidum in corpore producentes causas enumerem, inter quas etiam ventriculi debilitas est, ob quam solvi perfecte cibi, & meabiles succi parari non possunt. Sæpius autem viscidum producit, plethora, sanguinis magnæ ac brevi tempore sæpius repetitæ profusiones, quies corporis ac otium, & vasorum vehementium laxitas. Ex quibus, ut soporosarum affectionum non semper eandem debere medendi rationem esse, sic vomitoria non ad omnes utilia esse manifestum est. Atque si simplex plethora est, ne tutum est quidem, ad emeticas medicinas confugere, sed potius vena aliquoties primum in brachio, deinde in jugulo secta, certissime tollitur. Contra si a viscida quacunque materia soporosa affectio profecta est, multo ad eam tollendam aptior habendus vomitus est. Quo facile demonstratu esse videtur, tum solvi viscidum ac mobile reddi posse, tum quoque a cerebro revelli sensimque evacuari. Nam quæ valentissimi generis purgantes medicinas veteres in morbis copia inutilium noxiorumque succorum periculosis exhibuerunt, non tantum purgandi, verum etiam mutandi simul causa exhibuisse opinor. Et quid quæso ad viscidum solvendum, quod ad sanguinis vasorumque inertia ac motus defectu profectum est, vomitu potest aptius esse? Qui sopitas quasi arteriarum vires excitat, ac hærentes in vasis succos premit & concutit. Neque ad illam tantum succussionem respiciendum est, quæ in ipsa ventriculi inversione fit. Manet potius aliquamdiu tanta omnium firmarum partium agitatio, ut & solvi magis, & a sanguine,

a tergo

a tergo veniente, abripi, & in venas ampliores ad cor propelli oporteat, quicquid in cerebri arteriis hæsit, spirituumque vias impedit. Tantum tamen, ut plurimum abest, ut, quod in venas refluxum est, omne perfecte solutum, & in bonæ indolis humorem mutatum sit, ut potius sæpenumero brevi tempore redeat malum, omnisque spirituum via intercipiatur. Quare viscida materia mobili facta, oportet perpetuo illas vires excitare, quibus solvi porro mobilissimæque reddi viscidæ sanguinis particule possunt. Quæ cum præcipue in cordis arteriarumque fibris consistant, membra omnia, & in primis pedes, oportet sæpius asperiore panno fricari, cibi solito magis conditis optimique succi vesici, cerevisiam, vesperi potissimum, Brunsvicensem bibere, in prandio vero generosi vini parum, in crure præsertim vario modo ulcera excitari, & corpus quotidie, diu multumque, in aere libero movere. Ad hæc plurimum efficaciam habet vomitus, duabus vel tribus septimanis post iterum excitatus, fluxilemque deinde materiem faciunt, & visciditatem omnem paulatim solvunt, Pyrmontanæ in primis aquæ, per tres quatuorve septimanas potæ. Et quod in hoc casu setaceorum vel fonticulorum usum commendavi, stimuli potissimum rationem habui, quo vires arteriarum excitari possent. Vim tamen etiam revellendi noxiumque expellendi e corpore habent. Ad quem finem emeticæ quoque medicinæ commode adhibentur. Violenta enim ac sæpius repetita ventriculi contractione totum corpus ita convellitur, ut ad coeliaca & mesenterica vasa humorum concursus fiat. Quos eo magis a capite imprimis deduci expurgarique oportet, quo major accuratiorque inter ventriculum & caput per nervos consensus est. Revelli autem e cerebro is potissimum serosus & viscidus humor debet ac potest, qui in ventriculis alibive effusus hæret. Ad quem deinde tum expurgandum tum mutandum plurimum valent & clysmata vel purgantia aciora, quæ phlegmagoga nominant, & ulcera, præsertim in inferioribus membris, arte excitata. In utraque autem cum feri tum sanguinis visciditate, vomitu corrigenda, si plena vasa sunt, vomitui semper venæsectio præmittenda est. Namque non frustra medentes metuunt, ne, sanguine vehementer commoto, laxa debiliaque vasa, vel subito rumpantur, vel ita debilitentur, ut omnem propellendi sanguinem vim perdant. Tandem in illis soporosis affectibus, qui a vitio, in ventriculo aut ejus vicinia hærente, provenerunt, ne quidem probatione egere debet, certissimum ac fere unicum auxilium vomitum esse, qui cum purgando præfens malum tollit, tum vires ventriculi excitando oritura ex visciditate mala avertit.

§. X.

In morbis
inflammato-
riis.

Hi autem viscidæ coactique succi, ubi per vasa majora diu fuerunt sine obstructionis metu circumacti, ut subito concitato motu violentius in vasa cerebri admodum mollia impulsu soporosas affectiones faciunt, ita sæpius in minores totius corporis arterias coacti, earumque vias intercludentes inflammationem ac febrem validissimam accendunt. Quæ vero non a parvis initiis paulatim crescit, sed protinus in flammam erumpit, ac vel primo die mortem minantibus symptomatibus ægros ac medicum terret. Tumque pulsus præsertim admodum celer, non vero magnus & fortis, sæpiusque inæqualis est, quod cor adeo majoresque arterias frustra agitari ostendit, extremis nempe arteriis prorsus interclusis, neque in quiescentes succos agentibus. Qui autem febriles motus, vi stimuli, cordi arterisque elasticis per auctam resistantiam inditi, necessario excitantur, modo vinci resistantia possit eam, ut plurimum superant, & hærentes in vasis succos propellunt. Quare ubi incipiunt mobiles fieri, & motus illi minui solent, & febris tandem omnino solvi. Sæpius autem vel ultra modum intendi cordis arteriarumque vires observatio docuit, vel contra, utut magnas, tamen solvendis quiescentibus succis minus sufficere. In quo casu sanos humores potius cogi ac destrui vasa sciendum est. Atque in priore casu V. S. utique ac refrigerantibus oportet nimios motus compescere; quæ contra auxilia male solent in altero casu a medentibus adhiberi. Neque ab illis mirandum est, ita ægrorum vires dejici, ut quamvis ab initio se aliquantum levatos esse dicant, tamen paulo post omnia pejora facta esse sentiant, & tertio, ut plurimum, quartove, ad summum, die, quasi suffocati moriantur. Namque in febre a viscido tenacique succo profecta non modo ad cordis majorumque arteriarum vires impulsamque a tergo & cunei ad modum agentem sanguinem respiciendum est, quo quiescens materia vel ita in angustias cogitur, ut prorsus immeabilis fiat, nullaque iterum arte solvenda, vel subito fortiterque impulsa vascula rumpit, & effusa putrescit. Plurimum potius ad solvendum vincendumque ejusmodi morborum eorum vasorum vis valet, quæ a quiescente materia interclusa sunt. Ad quam solvendam vires mutuo in diversa agentes, & per intervalla succutientes requiruntur, quales sine dubio cordis & majorum arteriarum, tum quoque minorum simul sunt, quarum illæ impellunt humores, hæ vero reprimunt, utraq; vero terunt, atque comminuunt. Tamen & harum virium nulla efficacia est, nisi hærens materia aliquam mobilitatem habeat, neque nulla est diluentium vel potius attenuantium medicinarum ratio habenda. Eaque satis videntur ostendere, qualis debet in tam gravi celeriterque ad mortem tendente morbo medendi ratio esse. Cum enim resistantia minui debet, tum vires solventes intendi. Et utrumque medentes vulgo existimant per V. S. obtineri; quæ, si boni sanguinis copia

in venis se viscidæ materiæ per arterias transitui opponeret, sine dubio utilitatem allatura esset. Sed copia potius & immobilitas tenacis materiæ sanguinis per arterias viam intercipit, eoque ex venis detracto, vires potius cordis, quam viscidæ resistantia minuuntur. Quare etiam sanguis ex vena missus, quo integrior, eo pejor est, & inter lethalia fere signa habendus. Nolo tamen negare, posse V. S., si ex amplissimo venæ vulnere subito maxima cruoris vis & ad animi usque deliquium educeretur, viscidum mobile reddere, & hoc modo tum resistantiam minuere, tum vires augere. Nam hæc sane sine illo obtinere non licet. Quod, si nullæ, poterunt tamen emeticæ medicinæ efficere. Per quas facta, & repetita aliquoties, omnium partium corporis succussio tenacius inhærentes succos ad minimum ita liberabit ac mobiles reddet, ut a corde arterisque in contraria agi solvique possint. De quo etiam effectu eo minus dubitare licet, quo certius est, alioque in loco demonstratum fuit, ad torpentes membrorum vires excitandas, fortioresque ac celeriores eorum motus faciendos nihil vomitu utilius esse, præcipueque in remotis a corde vasis hoc quidem valere. Et sine his nulla fere attenuantium virtus est, quæ, maxime in acutis morbis, nullum effectum edunt, nisi quatenus a corde vasisque impelluntur, sæpeque in hærentem materiam incurrunt. Præstat vero & in hac re antiquior medicina recentiore; siquidem in ejusmodi morbo, quem a solis naturæ, quam vocant, viribus, superari non posse, sed has potius brevi suppressurum esse, videbant, & in quo arti omnia relicta esse, recte existimabant, protinus valentissimi generis purgantem medicinam exhibuerunt, qua excuti ex omnibus vasis viscida materia posset, & tantum *ava* & *udra* ejici, ut mutata simul reliquiæ facile a viribus corporis vitalibus vinci possent, & costæ, ut in alia simplici febre, critico motu, expelli. Neque cum hac emetici auxilii virtute cantharidum efficaciam comparare licet, quibus emetici loco, nostræ ætatis, nimis sæpe meticulosi medici, non sine fructu aliquando, in initiis ejusmodi inflammatoricæ febris utuntur. Tamen ad probandam vomitoriorum utilitatem hic cantharidum usus permultum valet, estque in eo præcipue casu commendandus, ubi post vomitorii usum, quod propter ægri debilitatem repetere non audemus, vires ægri vitales superandis morbi reliquiis non videntur sufficere. Quo autem majoris efficaciam auxilium vomitorium est, eo majorem medentium attentionem desiderat, atque judicium acutissimum, maxime, cum, nisi primo morbi die, certe frustra, nec raro sine summo ægri periculo, adhibeatur. Partim enim ardentissima febre, quæ subito accenditur, vires vitales brevi tempore adeo consumuntur, ut ubi vel altero die post emeticam medicinam exhibeas, eas prorsus dejicias ac frangas, partim tenui omni humore ex viscida materia expresso, hæc ita in vasa extrema cogitur, ut hæc rumpi potius per vomitum, quam quiescentem humorem mobilem reddi oporteat, atque solvi. Est tamen hoc periculosum au-

xilium certe unicum, quo adeo, ubi conclamata ægri res esse videtur, uti medentes possunt, prognosi tamen quam maxime dubia instituta, & permagno vitæ periculo proposito.

§. XI.

In peripneumonia vera.

Ac inter hos inflammatorios morbos sigillatim peripneumonia est, quam visceri succi efficiunt, in vasis pulmonum quiescentes, & ad quos mobiles reddendos cum summa anxietate conjuncti cordis motus oriuntur. Eaque ab artis Magistris solet in veram ac spuriam dividi. Vera dicitur, si ruber sanguis, densus ac tenax factus, in majoribus sanguiferis arteriis, vel pulmonalium vel bronchialium vasorum ita impactus hæret, ut vehementissima inflammatio ac febris consequatur. Quarum quæ arterias bronchiales occupat, etsi minus discriminis habet, propter nexum tamen earum cum pulmonalibus sæpe in alteram transire, observatum est. Atque est in hoc morbo ratione vicinæ cordis, transitusque sanguinis ex uno ventriculo per pulmones in alterum, maximus suffocationis metus, quæ, nisi interclusæ hæ sanguinis viæ cito aperiuntur, certo consequitur. Resolutio autem visceri & ad hunc morbum vincendum optimum erit tutissimumque auxilium. Quam etsi natura semper intendat, raro tamen perfecte fit, quin potius fere semper aliquot ex ejusmodi malis ex ea proveniunt, quæ, ubi ægrum per plures aliquando annos perpetuis cruciatibus exhaustum, tandem ad tumulum deducunt. Ex quorum numero, ulcera pulmonum & tabem, asthma, & propter debiles obstructosque pulmones, perpetuam tussim, ex eaque orituram hæmoptysin nominasse sufficiet. Quæ mala cum resolutionem spontaneam propemodum semper consequantur, prudentis Medici erit, peripneumoniæ curationem nunquam soli nature committere. Et quia solet citius hic morbus ita decurrere, ut fere semper morte ægri finiatur, eo celerius adhibenda, & cum aliqua etiam temeritate rapienda quasi illa auxilia erunt, quibus maxima videtur ad solvendum liberandumque pulmonem virtus inesse. Ad quod nullam vim videtur V. S. habere, cum propter in paragrapho superiore allegatas causas, tum quia ea potest in locum affectum, nisi per cor non agere. Excipio tamen & hic eum casum, in quo tanta vis sanguinis educitur, ut æger animi deliquium patiatur. Quod tamen cum sæpe, nisi sub maxima sanguinis profusione, non fiat, neque cordis arteriarumque vires augeat, præcipue in eo tantum casu conveniat, ubi quies humorum a contractione vasorum proficiatur, multo certius auxilium medicina emetica præbet, ad quam medentes oportet ab initio morbi confugere. Ut enim de eo vomitus effectu non dicam, quem ipse in omni visceri humoris quiete, & viscerum ab eo infarctu orto, totius corporis succulsi one præstat, & de quo in antecedentibus expositum est, pulmones certe oportet

oportet emetica medicina liberari propter hoc, quod per duas aeris pectorisque contrarias, ac se mutuo excipientes, motiones validissime concutiantur. Quæ cum in vasa pulmonum, in iisque quiescentes succos agant, eaque ad fortiorem contractionem excitent, quæ & immediate vomitum sequitur, si viæ in aliis partibus obstructæ hac simplici actione aperiuntur, quanto certius debent pulmones ab hac duplici vi ita affici, ut visceri quiescentes in illis succi excutiantur & mobiles fiant. Quam quidem concretarum arctæque coherentium particularum solutionem divisionemque per vomitum obtineri posse existimandum est præcipue hoc, quod cum ante tum post vomitum pituitæ resolventis magna vis corpori infusa, tum vapores etiam similes ore hausti, pulmonibusque excepti sunt. Aliter paulo comparatum est cum peripneumonia spuria, quæ cum hyeme sæpius occurrat, & hyemalis audit, atque a pituita visceri provenit, quæ in pulmones concurrens justo tardius per eorum vasa movetur. Eaque symptomatum similiudine ita minus exercitatis nonnunquam imponit, ut pro vera habeatur, accurate tamen morbum consideranti, vera ejus indoles facile patebit. Pleraque enim ejus symptomata multo mitiora, quam veræ, sunt: sanguis, ex vena missus, coagulatum, non, ut in vera, densum, sed tenuius, & gelatinæ admodum, si movetur, tremulum exhibet, ac nulla fere febris ægrum urget. Ex quo liquet, morbum hunc ex lymphæ cruda atque per frigus coacta, & in pulmonibus subsistente consistere. Ad quem producendum plurimum facere observata sunt, prægressa ventris ingluviæ, temperamentum pituitosum, frigidaque tempestas, qua humoris, per cutim e corpore eliminandi, pars intus repellitur, ac in ea præsertim viscera, quæ sero ac lymphæ excernendæ destinata sunt, pulmonem, ventriculum ac intestina, concurrere cogitur. In quo morbo, cum V. S. fere semper brevi suffocatio & mors sequatur, quod a visceri pituita in minima pulmonum vasa coacta videtur accidere, non tam sedari debere febres motus intelligitur, quam potius tantos excitari, ut, & solvi pituita possit, & in venas propelli. Quæ quo poterunt aptiori auxilio obtineri quam vomitu? Per quem si vera peripneumonia: in qua per morbum vehementissimus motus est, & humores admodum densi atque coacti, sine periculo superatur, quanto securius adhiberi in spuria poterit? Neque est tantum ad visceri resolutionem respiciendum, sed mobile factum, ut plurimum, etiam ad intestina revellitur, ad quæ, ut antea dixi, repulsi visceri feri pars, per easdem peripneumoniæ causas, a morbi initio decumbit. Et pulmo interdum sine vomitu acrioribus clysmatibus a pituita in hærente liberatur. Quare, post emeticam medicinam datam, semper utilissimum est, pituitam ad intestina delatam lotionibus, alvum immixtis educere.

§. XII.

*In vario-
lit.*

Morbos inter acutos inflammatorios non ultimum locum occupant variolæ, unus sui generis morbus, omnes cujusque ætatis homines, omnibus fere anni temporibus, invadens, nulla alia ratione, quam naturæ molimine expiandus, & semel ab ipso corpora rite expurgata nunquam amplius afficiens. Nolo multus esse in morbi hujus natura, præcipueque causis exponendis, quas, cum varias admodum, ridiculasque ex parte medentium plures enarrare soleant, tum lubens fateor, tum vel gloriæ mihi duco, me cum summis artis magistris, ignorare. Sufficit mihi variolas, a quacunque causa ortas, morborum inflammatoriorum typum servare, eademque habere symptomata. Atque ejus decursus tribus, ut dicunt, periodis fit. Prima contagii dicitur, aliis ebullitionis, aliis secretionis, eaque incipit cum febre. Altera eruptionis seu excretionis nuncupatur, ubi punctis parvis rubrisque, cutis capitis ac faciei primum mox manuum ac brachiorum, deinde trunci ac inferiorum membrorum inficitur. Tertia denique supurationis audit, ubi pustulæ illæ inflammatae in pus abeunt, & arefactæ per squamas decidunt. Etsi vero, ut plurimum, ita comparatum cum variolis sit, ut vires ægri vitales iis percurandis sufficiant, cum tamen non raro & symptomatum gravitas, & materiæ morbificæ indoles, Medici operam desiderent, oportet eam pro periodorum diversitate variari. Atque in prima periodo decet medentem febris præsertim rationem habere, cui, si, nimis magna, eruptionem variolarum impedit, nulla re aptius quam V. S. occurritur. Eaque, quod sanguinis copiam imminuit, febris impetum frangit. Contra si cacochymia urget, protinus purgante medicina utendum est, quoniam metus est, ne tantis agitati motibus humores pravi undique in sanguinem confluant, ac vel veneni variolosi secretionem impediunt, vel cum eo ad cutem delati, pustulas gangrænosas faciant, vel, quod deterrimum omnium est, internis visceribus inhærescant, ea dissolvant, & mori ægrum sphacelo interno faciant. In pueris enim variolis mortuis, intestina interdum veris pustulis obsessa inveniuntur, & sanguis solutus inter viscerum vasa, ac musculorum fibras effusus. Et in hoc casu præstat Hippocratem, aliosque ex prisca medicis sequi, qui, ubi initio morbi, turgente materia, purgantem medicinam dandam esse judicabant, valentissimi generis emeticum exhibebant, quæ cum maximam vim potest pravorum succorum educere, tum ita quassat omnem viscerum contextum, ut in eorum cavis delitescens succi validius exprimantur. Atque vomitu debere veneni variolosi separationem a sanguine juvari, etiam hoc probat variolas semper bene erumpere, & pus concipere, quoties, etiam sine medicina, primis morbi diebus, vomitus ita ægrum vexavit, ut, quicquid

quicquid assumerit, ore redderet. Idem auxilium censeo & in altera morbi periodo, quam eruptionis appellant, interdum adhibendum esse. Quæ enim variolæ tertio quartove die maculis in cute conspicuis se manifestant, sæpius depressæ manent, neque pus concipiunt, vel ad interiora recepta materia subsidunt. Cujus rei causæ, sive in nimia materiæ copia, sive ejus tenaciore indole, sive in vasorum inertia posita sit, optime mederi vomitus poterit, qui magnam impuri humoris vim educit, vasaque ad valentiorum contractionem stimulat, qua eorum in succos actio ita augetur, ut solvi eorum tenacitas possit, & eruptio promoveri. Emeticæ autem medicinæ usum felicissimo cum successu in variolis adhibuit, GUNDELSHEIMERUS, Regis Borussiae Consiliarius Aulicus ac Archiater (vid. Act. Berolin. Decad. II. vol. II. memb. II.) Semel is ac iterum vel etiam tertia vice exhibuit medicinam emetico-laxantem e tartaro emetico & manna calabrina paratam, quam mane jussit cum infuso calido herbæ theæ fumere. Eamque unus alterque vomitus & aliquot dejectiones exceperit. Qua medendi ratione sordes biliosæ mucidæ in intestinis hærentes, partim per superiora partim per inferiora educuntur, materies variolarum imminuitur, motuque vasorum ac viscerum excitato, humores ita quasi coquantur, ut pustulæ, in cute ortæ, laudabili pure impleri queant. Prætereaque vomitus videtur etiam eatenus utilis esse, quatenus inter ea, quæ in cute, & quæ in intestinis fecernuntur, adeo magnus consensus est, ut biliosis succis per alvum ductis, qui cogebant humores ad intestina confluere, non raro efflorescere pustulæ in cute, & affluente inutili humore, bene impleri videantur.

§. XIII.

Hactenus de acutis morbis. Multo frequentius licet morbos chronicos medicina emetica tollere. Quo nomine eos morbos appellant *In morbis
chronicis.* medici, qui ex parvis initiis lente ita crescunt, ut corpus sensim paulatimve consumendo hominem interficiant. Qui quidem varietate & effectibus admodum dissimiles, variisque propterea nominibus appellati, omnes fere, si eos exceperis, qui morbos acutos male curatos consequuntur, & qui a visceris cujusdam, vel connata, vel quocunque modo contracta labe proveniunt, omnes inquam, antiquis recentioribusque medicis consentientibus originem suam a succis C. H. vitiatas trahunt, ad quod plurimum solet ventriculi aliarumque partium, quæ alimentorum digestionem juvant, debilitas conferre vel ciborum mali succi usus. Neque vero multis argumentis adstruere opus est, alimenta cum maxime in finem assumi, ut sanguis, quo tot ac tantis, qui in nutriendis reparandisque partibus consistunt, sumptibus par sit, a ventriculo possit repetere. Cujus

officium est, assumptos cibos ita mutare, ut ad sanguinis naturam accedant, eamque possint, vasorum viscerumque reliquorum actione accedente, omnino induere. Quare, sive cibi ventriculi aliorumque viscerum virtute imminuta, non recte mutantur, sive ea eorum indoles sit, ut mutari ab integerrimis etiam visceribus non queant, cujus tamen hic nullam rationem habebimus, sanguinem oportet suo de statu decidi, variisque vitis contrahere. Quæ, sive in spissitudine tantum nutritii succi consistant, sive in acrimonia etiam, necesse est omnes secretiones præcipueque nutritionem lædi, corporeque infirmato cuncta ejus membra ad perficiendas actiones suas ineptas fieri. Quæ cum innumeris debeant mutationibus occasionem asserre, quomodo ab una simplicique causa possint tam miræ varietatis morbi chronici produci, non difficulter intelligitur. Ventriculi vero & intestinorum præcipue duodeni infirmitas, si de organicis vitiis recedas, de quibus hic sermo non est, a variis impuris succis oritur, qui interioris membranæ rugis adhærescunt, & cum fontes succi gastrici occludunt, tum etiam fibras carneas laxant, torpidasque efficiunt. Eosque impuros succos, ut digerentes medicinæ, præcipueque ex tartaro paratæ interdum corrigant, vel rhabarbari pulvis per intervalla assumtus, vel amara etiam cum rhabarbaro aliisque purgantibus cum vino infusa solvant atque expurgent, non raro tamen morbus frustra his medicinis impugnatur. Quibus tamen certissime cedit, si viscosi illi succi vomitu prius excussi ac soluti fuerint, mobilesque facti. Tumque eodem cum fructu aquæ minerales dari possunt, præcipueque Egranæ. Neminem vero dubitaturum esse existimo, qui in prioribus locis exposita perpenderit, emeticis medicinis vinci etiam illos morbos diurnos posse, qui a viscerum vasorumque infirmitate proficiuntur, modo ea neque connata sit, neque ab organico aliquo vitio producta. Præterea si morbum acutum progressum infecuta est, oportet etiam vetustatem non habere. Ex quibus proinde etiam ratio patet, qua bilis inertia vomitu corrigi, ab eaque producti chronici morbi superari queant. Quod tamen sæpe ab inertia bilis provenire putatur, non tam hepatis tribuendum est, quam viscido muco, qui partim affluere bilem in duodenum libere non sinit, partim actionem ejus in cibos impedit. Utque aliquot morborum exemplis rem omnem illustrem, nihil frequentius est hoc, quod in adultis æque ac pueris præsertim diurnam tussim, & corpus fere consumentem; quæ nempe non pulmonis, quam primarum viarum vitium est, pectoralibus, quas vocant, essentiis aut infusis frustra tractant, quæ leni emetica medicina vel diei spatio tollitur. Neque minus licet illud sanguinis sputum vomitorio leni sanare, quod simili cum tussi conjunctum, ab acri humore provenit, qui ventriculi & intestinorum villosæ tunice adhæret. Quem tamen oportet mobilem factum aquis mineralibus expurgare, & intestina eluere. Sunt etiam inter me-

dentes

dentes summæ auctoritatis non pauci, qui modo morbi vetustatem non habeant, nihil ad hydropem, cachexiam, aliosque superandos, efficacius vomitu esse perhibent, & experti docent. Quod tamen ita in universum accipiendum est, fractum emetico morbum brevi vires suas recuperare, & ingravescere, nisi se æger diætæ legibus patienter adstringat.

§. XIV.

Supereft ut de dōsi vomitoriorum nonnulla subjiciam. Nam cog- *De dōsi*
nitis morborum causis, iisque medentibus auxiliis nihil in arte salutari *vomitorio-*
majorem poscit attentionem, quam medicinas in doses quasdam divide- *rum ali-*
re ita, ut morbi speciei, ætati, viribusque ægri respondeant, ut, quo- *qua*
ad ejus fieri potest, cito ac tute curetur morbus, nec vel fatigandæ naturæ, nec immutandi temperamenti periculum incurramus. Quod si in reliquis omnibus medicinarum generibus tuto negligi posset, in purgantibus certe, ac sigillatim vomitum facientibus non licet, quæ propter magnam, qua agunt, vim heroica vulgo, olim mochlica appellata fuerunt. Et quicquid de hoc auxiliorum genere ejusque sumendi quantitate proferri possit, illud omne oportet ab experientia desumptum esse. Dari vero emeticæ medicinæ solent vel evacuandi causa, vel alterandi & succos & fibras. Quare in illo casu, si magna fordium tenacium vis ventriculo ac intestinis inhærescit, quæ purgantium medicinarum vim eludit, neque sensim, sed uno quasi impetu videtur expellenda esse, maxima dōsi oportet emeticam medicinam dari, quo, validissimis ventriculi contractibus excitatis, quicquid ipsi vel tenacissime inhæret, excutiat. Oportet tamen, quo fordes etiam per alvum expurgentur, emetico purgans addere, vel tartaro emetico, qui ex valentissimis est, Ipecacuanham jungere, qua propemodum semper & alvus laxatur. Alia emetici ratio est, quod alterandi causa datur. Cum enim conatus potius ad vomendum excitari debeant, etsi fortissima medicina datur, debet tamen in parva dōsi exhiberi. Idque experientia confirmavit, emeticas medicinas parvis in dosibus alterandi causa sensimque in vehiculo morbo apto exhibitas majorem multo utilitatem in plerisque morbis præstare, quam si major earum modus datus fuerit, ac vomitus excitatus. Vid. Tentamin. Edinburgens. Tom. V. Artic. VI. Quibus demum & hoc addi potest, ne vomitus tempore parietes ventriculi ad se invicem allidantur, multum debere post singulos vomitus aquæ tepidæ assumi. Quæ, cum etiam impediatur, ut medicina emetica ventriculi tunicis non nimis adhæreat, prætereaque & fordes expellendas diluat, ægro potest permultas magnasque utilitates præstare.

X 2

Neque

Neque enim nimium vehementes ventriculi convulsiones fiunt, sed cum lenis emeticorum actio est, tum fordes parum valida ventriculi contractione expelluntur, partes, quæ in consensum trahuntur, non tam vehementer succutiantur, quam leviter commoventur, vasorum non violenta constrictio fit, sed mollis compressio, & qui alias liquores adeo impetuosè agitantur, ut interdum vasa perrumpant, satis placide propelluntur.

CCXXXV.

DAN. NEBEL,

ET

BERNARDINI WEPFER.

DE

MEDICAMENTIS CHALYBEATIS.

HEIDELBERGÆ 1711.

§. I.

Inter desiderata artis medicæ illud imprimis ponendum videtur, ut remedia efficacia usu & experientia comprobentur, comprobata ad praxin & usum medicum trahantur, ne inutilibus, qui mos est plurimorum, fucum tantum facientium, & spes ægrotantium deludatur & decor medicinæ atque honor obscuretur, tandemque ars hæc saluberrima ludibrio veniat. Certè medicina artium, teste Hippocrate, nobilissima, propter imperitiã multorum, qui eam exercent, infima omnium habetur. Hinc juxta mentem sapientissimi Verulamij contingit, ut nonnunquam medicis præstent multis parasangis mulierculæ, quæ medicamenta avita, usu & experientia comprobata, juxta normam præscriptorum adhibent, dosim ingredientium nec augent nec minuunt, & ita tollunt morbum; è contra medici licentiosius sæpè sesquipedales medicamentorum compositiones præscribunt, & usu probata simpliciora remedia pro sua libidine immutant, ceu dictatores naturæ, unde sæpe numero accidit, ut inde non tantùm valdè nauseosum, & ob diversorum ingredientium numerum atque congeriem vix ad scopum medici faciens pharmacum resultet, sed & ut plurimum spe sua excidant ægri, qui hujusmodi medicamentum in usum vocarunt.

X 3

§. II.

§. II.

Et sanè jam tædet cordatos recentiorum nonnullorum sufficientiæ ; dum antequam experimentum fecerunt , medicamento assumendo non tantum viam constituunt , qua ingredi debeat , & ad partem affectam properare ; sed & agendi modum præscribunt , quo particularum motu , figura , magnitudine aut mechanismo congruere debeat cum causa morbi , eamque subigere & expurgare , hoc nomine Philosophi verius , quam medici , cum tamen , si ad rem & praxin medicam ventum est , sapius & faciliè contingat , ut ratiocinio suo delusi , quò se vertant nesciant , vocatus ab hinc empiricus morbum sanet , medentemque priorem rubori det atque confusioni.

§. III.

Multum certe debemus recentiorum industriæ ; qui experimentis tam anatomicis , quam chymicis artem medicam eo usque provexerunt , ut subtili Philosophiæ naturalis , qua gaudemus , ratiocinio & adminiculo non amplius in occultarum qualitatum tenebris ubique palpemus , sed in curatione morborum clarius cernamus & acutius : ast contra nec eorum laudo levitatem , qui rationum ludibrio inescati plus nimis illis tribuunt , tempus philosophando secundum præconceptam opinionem consumunt , fallà non nunquam pro veris sectantes , errores serunt ex erroribus , & ita artem medicam obscurant magis , quàm illustrant. Quis enim , ut vel hoc addam , quocunque sit rationis lumine & acumine præditus nobis explicaverit à priori , quo particularum motu , figura , magnitudine aut mechanismo opium v. g. inducat somnum , aut cortex peruvianus curet febres ; cum postquam usu hæc inventa fuerunt , ne nunc quidem à posteriori nobis de modo agendi certi quid constet : quot enim capita , tot sententiæ , & sic de cæteris.

§. IV.

Melius arti & rei medicæ consultum volent illi medentem , qui , cum ratio , secundum veteres , citra experientiam mendax , experientia autem citra rationem sit fallax , media incedunt via , recentiorumque inventis philosophicis , chymicis & anatomicis utuntur , ita ut experientiam ceu filium *Ariadnes* nunquam deserant , & hanc ceu partem potiorum sequantur , felici autem conjugio utramque combinantes morbis remedia , non tantum quæ bona videri possent , (qui mos est plurimo-

ram)

rum) sed efficacia , usu & experientia comprobata constituunt , & secundum regulas & observationes therapeuticas feliciter adhibent.

§. V.

Ex horum medicamentorum efficacium numero commendant sese nobis Chalybeata , quibus , propter egregiam virtutem , non possum hic , quin calculum meum addam , eaque multiplici usu & experientia comprobata dignis laudibus extollam & præ multis aliis deprædicem.

§. VI.

Est autem chalybs ferrum depuratum & metallum sui generis , & terræ fodinis , sub nomine mineræ effossum , & quidem in variis terræ tractibus , unde ferri diversitas oritur , uti apud metallurgos pluribus videre est. Nec attinet dixisse , ex quibus elementis componatur. Chymicum si interrogas , ex sale , sulphure & mercurio consistere respondebit : alius ex alkali potius , quàm acido : alius quinque nominabit rerum principia , activa nempe tria , duo passiva , quæ si demonstrare tenebitur , aut flexu serpentino sese evolvat , aut nomina aliud vel nihil significantia in medium proferet : alius denique particulas constitutivas sui generis seu atomos , primitus creatas , nec *αλλοιως* producet. Quid Aristotelici hic , quid Cartesiani statuunt , ipsis decidendum reliquo : nec enim talia excutere pensi hoc nobis sumisimus.

§. VII.

Illud autem cum admiratione omnium , tum indagine nostra dignissimum videtur , quod ferrum duplici eaque contrariâ virtute præditum esse passim dicatur medicis , aperiendi scilicet & obstruendi , adeò ut in quibusdam morbis virtute adstringente opitulari , in aliis aperire dicatur , id quod in uno eodemque subiecto difficulter conspicitur.

§. VII.

Virtutem chalybis sæpenumero expertus est perillustis Baro de Brunn , Dominus in Hammerstein , Serenissimi Electoris Palatini Consiliarius & Archiater celeberrimus , avunculus parentis loco summè colendus , qui non satis laudare potest martialia in affectibus quibuscunque ad veram cachexiam pertinentibus : quid autem per hanc sit intelligendum , prius explicare operæ pretium erit & quidem casibus potius & experimentis practicis , ab eodem prælaudato D. Avunculo meo benevolè commu-

commu-

communiōis, quam longo verborum sermone; quorum primum esto sequens:

Quaedam nobilium virginum, in monasterio Sueviæ EDELS - HOFEN Præses, in prima pubertate non usque adeo integra usa fuit valetudine & menstruum inæquales periodos frequentius passa, tandem cachexia, quam chlorosin vocant, laborare cepit. Facie dein pallidâ & labiis, ipsoque oris isthmo quasi exsanguis, nimium menstruum fluxum sustinuit, cum lipothymis frequentibus, virium & totius corporis decremento, adeo tandem umbram potius, quam corpus referre videretur. Varia ad servandam vitam jam fugientem adhibita fuerunt remedia, tantoque studiosius, quanto nobiliore ex stemmate à Westernach prodiit ægra. Medici hinc inde advocati & conscripti sua contulerunt consilia & auxilia, quoad ejus potuerunt optima, pleraque, quantum scio, eò collineantia, ut fluxum sanguinis nimium sissent, & animam cum effluxuram retinerent in corpore. Varia in hunc finem styptica, adstringentia variis formulis & modis adhibita fuerunt; quibus tantum abest, ut scopo potius, ut contrarium potius experti fuerint, & malum laboraretur in dies in deterius.

Vocatus ergo prælaudatus avunculus meus tunc temporis in vicina Aula Serenissimi Marchionis Badensis, Ducis exercitus Cæsarei gloriosissimi, agens in subsidium venit. Omnia seridè secum pensitantis, & acta longe repetentis tandem cogitatio mentem subit, qui fiat, quod Chalybs aperire dicatur & idem obstruere ab auctoribus. Cumque omnes cachexiæ seu chloroseos virginum notas præ se ferre videretur ægra, nihil supererat, nisi ut inveniretur modus, quo eidem morbo, scilicet, diversos ferenti effectus apud nonnullas nempe & frequentius impeditum, in aliis nimium menstruum profluvium, mederi posset usus chalybis, quem in illo nunquam non salutarem expertus fuit & proficuum. Verebatur enim, & verebatur merito, ne cum in aliis menstrua usu chalybis provocaverit suppressa, nimium eorum fluxum hoc adangeret, animamque unà cum sanguine profunderet. Tandem rem ita concepit, conceptamque effectui dedit, & feliciter. In chlorosi nempe cum vasculorum uterinorum obstructio apud plerisque statuatur auctores, & quidem cum ratione satis evidenti, facile fieri posse intellexit, ut posita vasculorum uterinorum obstructione, aut citius, aut ulterius, in diversis scilicet locis, fluxus modò nimius, modo impeditus menstruum ex eadem causa oriri possit. Posita enim, id quod frequentius contingere solet, obstructione in arteriolarum uteri extremis, impediri fluxum menstruum facile concipitur, aut ex toto, unde menstruum suppressio; aut ex parte, unde eorum paucitas. Scilicet non pertingit sanguis ad extrema usque arteriolarum, propter obstructionem & obicem in iis positum; nec attingit oscula,

tempore menstruum aperiri solita; hinc necessario supprimuntur, nec redeunt illa, donec tubuli obstructi referentur, ut effluviū sanguini permittant. E contra vero accidit, ut posita ulterius obstructione, circa origines scilicet venularum, sanguinem revehentium (ibi autem fieri posse facile intelligitur) sanguis quidem ad extrema usque arteriolarum pertingat, ultra autem cum non detur, propter obstructionem in principiis venularum positam, extremis arteriolarum excidat per oscula, tempore menstruum aperiri aut hiare solita; unde perpetuum sanguinis stillicidium seu profluvium; abundantius tamen tempore menstruum, propter motum sanguinis intestinum auctum, quam alio, id quod in nostra reverendissima usu venit.

§. IX.

His cogitationibus permotus animum sumit, & usum chalybis suasit venerandus avunculus methodo, qua alias in chlorosi cum impedito sanguinis fluxu consueverat. Eventus respondit consilio: post aliquot enim ab ejus usu dies melius sese habere cepit, color faciei vividior apparuit & vultus floridior, fluxu menstruum imminuto, actiones vitæ redierunt & successu temporis bellè convaluit ægra.

§. X.

Idem experimentum abhinc in alia, non ignobiliore stemmate prognata, quippe Electoris Moguntini cognata, sed maritata, plurium liberorum matre perfecit, nec minori cum successu, adeo ut ex orci faucibus erepta vivis reddita fuerit illustrissima Matrona. De aliis chlorosi cum suppressione menstruum laborantibus, usu chalybis restitutis, dicere non attinet, quippe talia indies omnibus praxin exercentibus obtingunt experimenta.

§. XI.

Inter duo hæc extrema menstruum, cum fluxu eorum aut nimio aut impedito, & medium observavit Idem, quod nunquam menstrua rectè fluant cum omnibus aliis chloroseos notis, quarum aliquot Chalybis usu sanitati pristina restituit, & nuptas ad pariendum inhabiles, fecundas reddidit; quin ipso gestationis tempore adhibita maritalia foetum cum matre confortarunt, & abortum antea frequentem præcaverunt; cujus illustre exemplum in Comitissa Imperii, & nuper in alia Generosissima Matrona reportavit. Illa, cum omnibus Chloroseos notis menstrua rectè experta conceperat quidem facile, sed conceptam ocyus, septimâ scilicet, undecima & decima quarta gestationis hebdomada reddere & abortire.

tire solita, usu chalybis non tantum floridior & vegetior facta concepit, sed ad justum tempus gestavit conceptum peperitque feliciter.

Altera languida diu atque pallida sæpius convulsionibus epilepticis agitata tandem intumescere cœpit pedibus atque vultu, haud citra metum hydropis, cum palpitatione cordis permolesta, appetitu prostrato, fluentibus nihilominus menstruis justo tempore, aded ut dissensus cum alio medicamento ortus fuerit, perhibentis causam epilepticarum convulsionum in cerebro non circa uterum hæere, quia menstruum velleigal natura debito solvat & accuratè satis; omnibus, quoad prolem & ipsam vitam desperata, in medio usu chalybis vegetior facta concepit; appetitum recuperavit, cessante cordis palpitatione, aded ut de prospero successu nemo dubitaverit. Absolvit nihilominus & continuavit prægnans inscia usum chalybis. Circiter tertium graviditatis mensem dolor hæmorrhoidum, quo antea sæpies conflictata fuerat, supervenit acutus, tentaque cievit tormenta, ut tandem uterus vicinus bello hoc intestino commotus & turbatus sarcinam abjecerit & enixus fuerit gemellos modo violento.

§. XII.

Ex hæctenus adductis exemplis perspicere licet, quæ sit cachexia, cui propriè & specificè medetur chalybs. In omnibus autem videre fuit languorem totius corporis pallorem ad intima usque palati, auriculas & extremos unguis pallentes, cum palpitatione cordis, dolore capitis & stomachi, dyspnœa, præsertim in ascensu acclivium & scalarum, lipothymia, tumore pedum œdematoso sub vesperam præsertim, palpebrarum totiusque faciei tempore matutino, aliisque symptomatibus, in diversis subjectis, uti fieri solet, variantibus.

§. XIII.

Causam si pressius indagemus dictorum symptomatum apparebit, circulationem sanguinis equidem non planè interceptam (quæ nonnisi cum vita intercipitur) difficilem tamen fuisse & particularem. Etenim pallor extremorum, qui comes hujus morbi individuus nonnisi privativus color videtur, quatenus particulæ sanguinis rubicundæ aut deficient (nam sanguis plerumque serosus & aquosus conspicitur, & qui menstruo fluxu excernitur, & qui vulneratis extremis vasorum capillamentis excidit) aut certè non penetrat nec pervenit ad extrema usque vasorum sanguiferorum capillamenta, quæ faciei & cutis superficiem perreptant, eamque colore roseo perfundunt, nec nisi serosæ, fluidæ eo appellant, suoque colore albicante & pallido cutim inficiunt: resistentes autem tumorem palpebrarum, faciei & totius corporis, inprimis autem pedum

pedum inferunt. Nec dolor capitis, dyspnœa, palpitatio cordis aliunde derivanda, quàm ex eadem difficultate circulationis, qua fit, ut sanguis circa meninges hærens, dolores; circa præcordia accumulatus palpitationes cordis, anxietates, lipothymias cum difficili respiratione inferat.

§. XIV.

Causa difficilis circulationis sanguinis est ejusdem lentor, crassities & frigiditas, quæ sensu percipitur; non enim pallent solum ægrotantes, sed & frigent, & sese incallescere non posse potissimum conqueruntur; id quod aliunde non, nisi à suppressione *βρογχίτις* & flammulæ vitalis, seu à particularum sanguinis activarum defectu, aut ab utraque causa procedit, quod quidem partim ex modo *γαστρίτις*, partim quoque curationis manifestum evadit. Etenim frequentius nihil accidit, quam quod incallescens chorea aut saltatione puellæ, frigida dum sese ingurgitant, aut *Limnata*, aut emulsionibus, præsertim post medium noctis, aut acetariorum, aut fructuum horæorum abusu in dictum incidant morbum, qui curatur non aliis nisi contrariis, medicamentis scilicet calefacientibus v. g. plantis aromaticis, chalybeatibus, thermis; læduntur contra à frigidis; quæ quidem satis superque testantur, flammulam vitalem frigidorum abusu suppressam calorificis excitari iterum & refocillari, dum sanguis refrigeratus & crassus, in motu tardus, attenuatur iterum & ad fluxum per vasorum minima habilis redditur. Causa autem, cur menstrua & quidem debito fluant nonnullis chlorosi affectis videtur: quia etsi eadem sit omnibus sanguinis dispositio ad pariendas obstructions apta, non tamen circa uterum necessario semper contingunt illæ; unde accidit, ut vera etsi chlorosi laborent, fluxum menstruum nihilominus debito patiantur.

§. XV.

Cæterum chlorosis non in puberibus tantum & adultis, sed & apud impuberes observatur tam masculos, quam scemellas; rarius tamen apud illos, apud has autem frequentius. Et ratio hujus rei est in promptu: etenim cum calor in hac tenera ætate sit languidus, facile accidit, ut perverso victu, crudis scilicet frigidis, quibus delectantur, viscidis, farinaceis & lacticiniis obruatur, unde cumulantur humores viscidi, qui particulas sanguinis spirituosas & activas suppressere solent, præsertim si accedat *αδένδονία* vitæ infantum insensa.

§. XVI.

Virgines tamen potissimum infestat, quia sanguis in sexu sequiori frigidior

frigidior plures cumulat scorias & recrementa, menstruatim excerni & eliminari solita, quæ levi in victu errore (ad quas proclives esse solent) suppressa aut retenta spirituosas & activas onerant, gravant, fermentationem sanguinis naturalem opprimunt & flammulam vitalem extinguunt; unde parata est ad cachexiam fiat, chlorosin & leucophlegmatiam via.

§. XVII.

Huic morbo opposita sunt varia a peritis remedia, singula eo collineantia, ut particulis suis calorificis, activis & elasticis torpidas, viscidas & pituitosas incidant, attenuent & in motum cieant, motum sanguinis intestinum angeant, & ita robur & vigorem eidem concilient. Ex horum numero sunt plantæ, sale volatili refertæ, sunt aromata varii generis, oleum cum sale volatili fundentia balsamicum, ad *Βιοχίρσιον* fovendum idoneum: sunt præterea thermæ tam potu, quam infessu adhibitæ, quæ particulas viscidas incidunt, attenuant & obstructions solvunt. Juvat insuper, teste experientia connubium, quas frustra remediis hucusque fatigarunt medici. Nempe particulæ spirituosæ feminis massam sanguinis subeunt, eam inspirant, & cau fermentativæ novum motum in sanguine excitant, quo fit, ut quæ antea torpebant in motum concitentur particulæ, unde novus color, vigor & alacritas oritur.

§. XVIII.

Non expedit semper inire conjugium, nec tempus est utendi thermis. Ex remediis autem, quæ semper parata habentur pharmaceuticis, potentiora & efficaciora, quantum praxis docet & experientia, ex marte petuntur, in hoc genere morbi verè specifica, rarò fallentia, scitè si adhibeantur, in quorum agendi rationem inquirere instituti ratio ferebat ab initio, cum aperire dicatur & obstruere, & ita contrarios edere effectus, id quod de nullo alio remedii, genere quot quot numerantur ab auctoribus annotatum observamus.

§. XIX.

Superius jam in historia cachexiæ prima explicui, qua ratione inductus D. Avunculus (siquidem eousque non nisi in obstructione menstruorum chalybe & cum successu usus fuerat) in contrario huic affectu, nempe hæmorrhagia uteri eodem uti ausus fuerit: scilicet ex qua penitior innotuit & auspiciato illuxit scientia anatomica, constat, hæmorrhagiam non tantum ex reperatione seu apertione vasorum sanguifluorum, sed & obstructione eorundem oriri mechanice. Etenim si motus sanguinis debet fieri per rivulos, arteriolarum scilicet extrema,

in venas annexas focias, quemadmodum fieri & quidem celeri motu per microscopium in anguilla clarè perspicitur, nemo non videt, orta in exilissimis tubulis obstructione (quam oriri est in promptu & mirum non contingere crebrius) sanguinis progressum intercipi, eundem accumulari à tergo, vascula hinc turgescere atque distendi, tandem quoque rumpi, unde sanguis profluit, tanto copiosus, quanto apertio major fuerit. Quodsi dicta obstructio contingat in arteriolis uteri, ita ut sanguis, ad oscula, tempore menstruorum aperiri solita non pertingat, evidens est menstrua deficere & negata via finire non posse, unde eorundem suppressio necessario sequitur: Quod si dicta obstructio contingat ulterius circiter initia venarum, tunc redundans sanguis versus arteriolas distendit orificia, tempore menstruorum aperiri & hiare solita, interdum vasa distenta rumpuntur, unde sanguis, qua data porta effluit, tanto abundantius, quanto sanguinis motus impetuosior & vasis ruptio major fuerit, prout de his superius commentatus fui.

§. XX.

Ad utrumque vitium, apparenter plane contrarium, reapse tamen sibi simile, non nisi reperatione vasculorum obstructorum opus est, ut sanguis rivulos suos decurrere & stadia sua emetiri possit; ita enim eodem medicamento, aperiente scilicet menstrua revocari atque cieri suppressa, & coerceri nimia clare, ut opinor, intelligitur. Idem de aliis quoque medicamentis tenendum. Hinc thermæ pleræque menstrua revocare suppressa, nimiaque coercere, utrinque ad mediocritatem reducere passim dicuntur, & à magni nominis atque famæ medicis ægrotantibus præscribuntur, etsi optato non semper successu: Contrarium enim experti Medici celeberrimi, usui earum ulteriori interdixerunt tempestive. Contigit nonnunquam, ut sanguis, fervore balnei rarefactus, antequam obstructio sublata fuisset in venis, exundaverit tanta vi, ut animam purpuream una effudissent, nisi consilium mutassent tempestivè; id quod in thermis *Krumm-Bad* in Suevia Ulmæ vicinis expertus fuit Per. Illustris D. Avunculus in duabus matronis, quibus usus balnei propter nimium menstruorum fluxum commendatus fuit.

§. XXI.

Ex dictis modo constare arbitror, falso duplicem eamque contrariam virtutem chalybi ab auctoribus assignari, id quod non nisi ignorantia penitioris anatomies factum fuisse existimo: adeo ut Philosophis sua maneat laus atque regula: contraria in uno eodemque subjecto per se non dari. Quo quidem exemplo anatomix præstantia clare elucescit, quæ

insigne lumen affundit caligantibus in praxi & incertis, viamque monstrat, qua incedere debeant.

§. XXII.

Porro inquirendum restat & enucleandum, qua virtute chalybs obstructa referet & vigorem sanguini restituat vappescenti? Inter usum ejus observavi a prima dosi, 2da tertia & quarta nonnunquam, etiam si minori, mirè angustiam stomachi ægrotantes & cardialgias pati; quem quidem effectum alii gravitati chalybis adscribere solent; alii acuminis & ruditati particularum chalybis & ventriculi teneritudini, adeo ut *Doctissimus Willis* Cardialgias lethales in tenerioribus excitatas fuisse, *Tractatu de affect. hypochondr.* annotaverit: in quorum sententiam facile propenderem, nisi toties laudatum *D. Avunculum* aliud docuisset experientia. Etenim continuando usum chalybis, stomachum a prioribus dosibus mire afflictum, etiam si minoribus, a subsequenteribus, etsi majoribus minus affici, quin languentem antea restitui observavit, ut quæ olim non appetierunt ægrotantes, appetitum recuperarint & feliciter concoxerint cibos, de nullo stomachi dolore, aut molestia, uti antea conquestæ. Hac observatione eo inductus fuit, ut humorem quendam peregrinum cum assumpto medicamento effervescente, dolorem ita & anxietatem creare stomacho; fractum ab hinc virtute chalybis & correctum menstruum melius perficere concoctionem & *ευχλινον* procreare, cum *ευχλινον* subsequenti, crediderit. Nec tantopere abhinc reformidavit afflictiones ab initio curæ chalybis oriri solitas: quin bono animo esse iussit afflictas, & prosperum chalybis effectum & valetudinem ominatus fuit, plerumque veridicus. Adeo ut chalybs seu alkali sui generis cum humore vitioso stomachi effervescente, illum corrigere & ipsi stomacho mederi videatur.

§. XXIII.

Inde & alterum confectarium intelligitur; etenim cum menstruum stomachi correctum, corrigat & sanguinem, reddatque eundem vegetiorem & magis fluidum, obstructions quoque tubulorum uterinorum referati & fluxum sanguinis menstruum restitui intelligitur.

§. XXIV.

Hunc effectum nominatum docebat insuper color excrementorum, seu alvifœcum, quæ nigricare videntur non nisi ex solutione chalybis in primis viis, quæ quidem tinctura mechanicis quoque observatur, unde atramentum suum conficere solent sutores, ex ferro scilicet, ferrugine obducto

ducto cum cerevisia tenui, aut aqua, cui adjectum est coagulum lactis aut poma sylvestria contusa, adeoque non citra acidum. Idem spectare est in tinctura *Stis* cum succo pomorum aut alio menstruo, plerumque acido parata.

§. XXV.

Nec tamen hic subsistere aut deficere virtutem chalybis ex aliis insuper phænomenis didici. Etenim & thermas restituere alias, alias juvare connubium, quibus cum stomacho per se nihil intercedit commercii, superius demonstratum fuit; hinc activitatem chalybis primis viis non terminari, sed ulterius ad massam sanguinis usque pergere, eandemque invigorare alia insuper virtute colligere licet. Nec enim particulas tantum antaciditas continet, in stomacho solvendas, sed & igneas collisione cum silice eliciendas, summæ virtutis & efficacis, *φλογιστας* vocant alii, quas insuper solutio chalybis manifestat. Etenim quocumque modo solvatur, solvitur autem potissimum acidis, mire effervescent, strepitum edunt, unde vas continens incalescit, non citra periculum fractionis, bullasque, sicuti ignitas scintillas disjicit; indicio evidenti, summe activos continere & particulas elasticas. Etenim bullæ excitantur in imo & profundo liquoris, chalybem solventis, quæ ab emisso gas seu spiritu elastico, antea suis repagulis retento, nunc autem ope mensuræ soluto excitatæ, aquas dilatantes bullarum forma ad superficiem liquoris emittuntur impetuose.

§. XXVI.

Spiritum, corporibus concretis inclusum sequenti alias experimento detexit *D. avunculus*: aquas varias medicatas vasculis vitreis exceptas antliæ pneumaticæ subiecit, aërem debito modo subduxit: mirum quantum inde ebullierunt liquores contenti, plus minus tamen, pro eorum diversitate; *Stis* præsertim & ex his anthonianæ aquæ, tantum non oras vasculi bulliendo superarunt: spiritu ab hinc emisso siluerunt immotæ.

§. XXVII.

Exinde corporibus, quæcumque emittunt bullas in solutione, inclusos esse spiritus, seu particulas summe activas & elasticas discimus, forte & ipsis corporibus fixis, quæ vocant, uti sunt lapides 69. Corallia, Margaritæ &c. unde talia non passive sese habere, absorbendo acidum, sed & spiritum emittere activum hariolari licet. Nec enim ex æthere seu aëre descendunt particule bullas excitantes, sed in imo vasis ex ipsis corporibus solvendis erumpere & bullulæ excitatæ per liquorem, quo solvantur, ad superficiem ejus ferri conspiciuntur. Fuit qui existimavit magni nominis Philosophus, bullulas excitari ab aëre externo in solutione chalybis

chalybis. Hujus quæſiti, ut experimentum caperet perilluſtris D. de Brunno limaturam chalybis in duas diſiſit partes, quarum unam in antlia pneumatica ita poſuit, ut ſubducto aëre in ſolvens poſitum in antlia præcipitare, alteram eodem temporis momento in libero aëre poſito præcipitare injicere poſſet, ut ita appareret, num aër externus quid ad hanc bullarum productionem facere poſſet. Omnibus rite compoſitis, partem limaturæ eodem momento in dictum ſolvens injecit. Accidit autem, ut in vaſculo in antlia poſito ebullitio citius & impetuoſius ordiretur, quam in altero in libero aëre poſito. Unde didicit non aërem eſſe externum, qui ebullitionem excitet, ſed ſpiritum potius limaturæ matris incluſum, ſolutis reſpagulis impetuoſius erumpere propter non prementem aërem, qui preſſione in libero aëre diutius remoratus fuit efferveſcentiam,

§. XXVIII.

Quæ cum ita ſeſe habeant, chalybem alia, præter dictam in ſtomacho, virtute pollere, particulas nempe ſumme activas & elásticas ad ſanguinem emittere, eum invigorare, fluxum & activum reddere, & obſtructiones ſolvere diſpaleſcit, tanto efficacius, quanto impetuoſius ebullit, & copioſiores præ aliis emittit particulas activas & elásticas.

§. XXIX.

Hoc nomine efficacium remedium maximum cenſetur chalybs in morbis chronicis; ſpecificum, ubi flammula vitalis ſuppreſſa eſt, ut ſuperius demonſtratum fuit. At contra non eundem ſortitur effectum in morbis calidis, viris v. g. ex meri abuſu hydropicis, in quibus, etſi obſtructiones viſcerum obſerventur, potius ex tartareis concretionibus, (nam intumescunt glandulæ in iſtis,) quam ex viſciditate lymphæ procedere videntur; unde non mirum eadem felicitate uſurpari & alia in illis, quam anasarca aut leucophlegmatia & intemperie frigida affectis. Hinc & pulmone nocere creditur chalybs, de quo videatur Geſon Harvey, ſi undique fide ſit dignus auctor. Etenim uſu chalybis calor ſanguinis intenditur, nocivus viſceribus, calida intemperie affectis.

§. XXX.

Superest, ut monſtrem & palam faciam methodum, qua perilluſtris de Brunno uti ſolitus fuit chalybe in praxi ſua, qua haud vulgarem ſibi famam comparavit. Et hic non poſſum cum genio candidiſſimo Sidenhamio, quin faciam, qui cum tota antiquitate veneranda crudum præſert arte parato; etſi iſtæ ſit mos ſæculi, ut arcani niſi quid magnifici & ſingulari artificio præparati præ ſe ferat & ſucum faciat, fidem tantam vix inveniat

inveniat apud vulgum & ipſos quoque magnates, præſertim quos ſumi venduli vel ſemel in ſuos pertraxerunt laqueos: cum tamen res, quantum ad chalybis uſum in propatulo, juxta experientiam, rerum magiſtram eſſe videatur. E enim ex ſupra dictis, experientia confirmatis rationibus conſtat, chalybem duplici reſpectu tam proſperos in reparanda valetudine edere effectus, tum acidum ſtomachi peregrinum immutando, invertendo & corrigendo; tum particulas activas fluidis corporis ſubmittendo, inſpirando, ſanguinem ita invigorando. Utroque modo ſi res conſideretur, crudus præparato præferendus videbitur. Pleræque enim præparationes acido, aut acidi ſuccedaneo peraguntur: quo fit ut virtus antacida præparatione non modo infringatur, ſed & particula activa efferveſcendo ſolutæ avolent & exſpirent, aut alias invertantur, unde non poſſe non virtus ejus minui.

§. XXXI.

Sed ne diutius L. B. morer, Perilluſtris Avunculi methodum mendendi in hiſ casibus paucis deſcribam: jubet ille chalybis limaturam recentem contundere in mortario ferreo, hinc per linteum trajicere, ut in ſubtiliſſimum pollinem redigatur, ſcilicet ne offendat tenerioris fortè ſtomachi fibras, non ſatis muco veſtitas: laxans aliquod v. g. forma pilularum cum ꝯ dulci præmittere ſolet, ad fundendam humorum craſſitiem, ſimulque, ſi quid eſt impuri in primis viis, eliminandum v. g.

℞. Extr. pil. cochlear ſcrup. i.

ꝯ dulc. ſcrup. ſem.

Trochiſc. alband (ſi acere expedit) gr. j. ij.

℞. Elix. prop. Clauſer. F. Pil. Nun. IX. inaurantur.

ſequenti die ferias concedit; abhinc.

℞. Chalyb. dicto modo præparat. unc. j.

Siliq. dulc. (ad diluendas particulas chalybis) unc. ſem.

Mſc. fiat pulv. ſubtiliſſimus ad ſcat.

Hujus pulveris prima vice ſcr. med. porrigit cum cochlear. ij. vini generoſi aut abſinthitis; deambulationem abhinc, laborem aut aliam exercitationem injungit, ad circulationem ſanguinis & ejus motum accelerandum, quo particulae ſiles triturentur magis, & cum fluido corporis undiquaque ferantur. Poſtridie doſim auget duobus aut tribus granis, quotidie aſcendendo uſque ad ſc. j. aut gr. XXIV. Quodſi primis diebus graviter ferant medicamentum, alternis diebus ſuggerit, quo moleſtia plerumque minuitur poſt tertium aut quartum uſus diem; quin

quia bonum plerumque est & secundæ operationis indicium; qua propter bono animo esse ægrotantes jubet. Hinc mane atque vesperi eandem dosin scil. gr. XXIV. repetit, eodem cum regimine; continuando ad 15. 20. & triginta dies & ultra prout necessitas jussit. Frigidis, crudis, acidis & concoctu difficilibus interdicit. Suadet vice versa calidis vescantur, boni succi & facilis concoctionis cibus. Vinum concedit, quod solutionem chalybis juvat, & massam tam alimentariam, quam sanguineam confortat. A pastu Trageam aromaticam ad eundem finem præscribit: aliis frigidioribus ante prandium tincturam amaricantem ex Aloe, Myrrh. Croc. Rad. Zedoar. Galang. & Theriac. c. spir. Juniper. paratam, cujus dimidium excitat appetitum, simul movet ventrem & blennam viscidam chalybe solutam expellit felici cum successu: aliis, ut palato indulgeat, sequentes pilulas suavit.

R. Extr. Trif. fibrin.

Gentian.

Card. Bened.

Croc. austriac. an. drach. ʒ.

Chalyb. ppt. unciam ʒ.

Msc. F. Pil. ex drachm. ʒ. XXX. inaurantur.

Harum V. VII. IX. XIII. capiant c. vino & corpus exerceant: Aliis denique alia. Teneris præparata quoque præscribit mitiora & refracta, uti *Magisterium Stis aperitivum Mynsicht.* a drachma s. ad drach. I. c. vino, jusculo aut alio liquore conveniente. Quaquidem methodo & convenienti diæta infantes, puellas, virgines & uxores cachecticas, suppressione aut nimio menstruorum profluvio laborantes etiam gravidas prælinæ, juvante Deo, restituit valetudini, multarumque ita inivit gratiam: quæ quidem hic publice proferre constitui, non ut novi quid afferrem, sed ut stabilirem Avunculi experientia, aliisque commendarem veterum auctoritate probatum chalybis usum.

§. XXXII.

Dicta hætenus experimento eoque illustri corroborare operæ præteritum erit. Illustrissima quaedam virgo, viginti annorum, menstruorum fluxum præmaturum, duodecimo scilicet ætatis anno experta, cumque fuscum & largissimum, incidit in pertinacem mensium obstructionem, cum omnibus chloroseos signis, ut umbram potius, quam vivum corpus referre videretur. Nullis, etiam celeberrimorum Medicorum consiliis & auxiliis eo reduci potuit, ut expugnaretur morbi pertinacia. Illud imprimis memorari meretur, quod alterutra nympharum primo, eoque enormi menstruorum

orum profluvio intumuerit, & extuberavit cum dolore intolerabili, adeo ut imperita vocata obstetrix, (peritum enim vocare vetabat verecundia) judicaret affectum procidentiam uteri. Dolorem patiens alto pressit corde per biennium. Hinc in consilium vocatus D. Avunculus cum Chirurgo, hic quidem partem affectam contemplatus, judicavit perperam, abscessum in collo uteri latere eò, quod fluxit ex sinu pudoris humor quidam turbidus, & præterea insignem colli uteri duritiem: posthinc & ipsi copia facta examinandi partem affectam, nihil aliud deprehendit præter dictam nymphæ protuberantiam, & firmissimam vaginæ coarctationem; fluorem autem non nisi eum, quem album vocant Medici observavit. Ceterum non tantum pallida, viridis, sed & ceu exsanguis visa fuit, cum intumescencia faciei & pedum edematosa, ut hydropem anasarcam morbum nominare non dubitarent Medici, & de salute ægræ desperarent, variorum jam consilia, sed frustra experta. Quoties vel casu vuberebantur, quod accidit frequentius, extrema, loco sanguinis, non nisi serum suberuentum, instar loturæ carniunt fluxit. Animum tamen addidit desperanda & medicinam, uti pluribus aliis feliciter fecit. Præscripsit juxta pilulas laxantes c. ʒ. dulci, alias & les, cum essentia amaricante, & regimen curationi debitum imperavit, eo cum successu, ut non tantum facile tulerit usum remedium, sed & exacto ostidio exsplenduerit utilitas eorum evidentissimè & perpulchrè. Appetit egregiè, dormivit noctu; color & calor naturalis rediit indes, & alacritas animi tanta, ut saltaverit jucunda & hilaris cum sociis & triumphaverit optima virgo, sed ante victoriam. Nec enim hic celare volo sinistram quoque eventum, quem alii sollicitè & callidè reticere solent. Vigesimo enim primo ab usu remedium die, dum omnia salva viderentur, de dolore capitis conqueri cepit & inquietudine nocturna, insolita hætenus. Sequenti aurorâ aucto capitis dolore supervenerunt convulsiones. Querebatur tunc D. Avunculus per omnes urbis angulos, sed, fato forsitan, inveniri non poterat. Incubuerunt interim convulsiones, tandem ad extrema jam deductis ægræ rebus advolarit, indeficientibus agitatum convulsionibus ægram inveniit interploratus gemituque adstantium. Opinatus, nec sine ratione, fermentationem sanguinis menstruam, tanto temporis intervallo suppressam, nunc autem revocata flammula vitali revocata, talia patrare & inferre symptomata eò, quod sanguis in vasis æstivans & bulliens, exitum autem non inveniens versus cerebrum redundet, ocyus venam, primo malleoli: hinc, non cessante periculo, in brachio tutudis & sanguinis affatim detraxit, spe fretus fore, ut depletis vasis cessarent convulsiones: sed res jam eo rediit, ut frustra fuerit omni sua arte & ingenio: quippe convulsionibus, cerebro forte jam plus nimis inundato exsincta fuit, & ita in portu naufragium fecit. Lustravit abhinc sanguinem in pelvi, quem juxta illum admirabantur omnes, quotquot adfuerunt & medici & chirurgi, & ejus bonitatem laudabant impensè. Unde perspicere licet, innovato quasi, medicamentorum beneficio, sanguine

omnia symptomata non tantum sublata fuisse, sed & floruisse virginem: propter occallescentiam autem uteri, ex chronica vasorum uterinorum obstructione etiam optimum redundasse, propter denegatum exitum, versus cerebrum, & lethales necessario intulisse convulsiones. Quibus forte, si citius adventasset perillustis D. de Brunn mederi potuisset missione tempestiva sanguinis & emollientibus, uteri orificio applicandis, huic parare exitum salutarem.

§. XXXIII.

Hinc nescio, qua fronte aut experientia tantoperè invehatur in medicos, qui utuntur chalybe, ut *ferrarius* eos dicere haud erubescat, quisquis ille sit Harvei, certè altero illo sui nominis longè inferior, qui pollicitis dives forrè plus dicit, quàm præstitit unquam in Praxi. Sed condonandum interdum luxuriei ingeniorum, quibus non nisi nova & sua placent, aliena autem sordent. Experientia hic fida testis, cui uni plus fidendum in praxi medica, quam istorum vanitati, quæ proin tenues evanescat in auras!

§. XXXIV.

Unicam adhuc addo observationem practicam, quam silentio præterire nefas omninò ducerem, qui nempe fiat, quod virgines aut mulieres chlorosi affectæ, etiam si sapientur perbelle beneficio chalybeatorum, relicto horum usu facitè recidivam patiantur? Id quod mirantur sæpius exercitati Medici & indolent sortem misellarum, quæ etsi satis cautæ fuerint, quoad victus rationem (si credere fas est,) nihilominus amissò, quem recuperant colore vivido, amissaque *vires*, qua gaudebant, in priorem inciderunt calamitatem & cachexiam. Causa autem hujus phænomeni partim ex supra dictis patescit: scilicet, durante chalybis usu flammula vitalis particulis activis, ceu in foco ignis alitur lignis: quibus subtractis, sicut hic extinguitur, ita & illa elanguescit sensim & sanguis priorem repetit crasin. Fortè & accedunt errores in victu, quos studiosè celare solent; gulæ plus nimis addictæ. Hinc diuturniorem chalybis usum commendo, usque dum bona valetudo quasi habitum acquisivit, & ad quadraginta dies illum plerumque extendo. Nec inutilem; juxta cum his salutaris est usus *Essentia amaricantis*, supra memoratæ, quæ blennam & visciditates primarum viarum solvit, detergit & ita recidivæ metum averruncat prosperè.

CCXXXVI.

CCXXXVI.

MICHAELIS ALBERTI,

ET AUCT.

JOH. HAVIGHORST,

DE

SINGULARI MERCURII DULCIS USU

IN DESPERATIS QUIBUSDAM MORBIS.

HALÆ 1745.

P R Æ F A T I O.

Stupenda mercurii natura omnium oculos in se convertit, eademque, Utus mercurii medicus.
ut credibile est, primum chymiatros desiderio inflammavit experiundi, quali vi aut per se hominem adgrederetur, aut aliis formis indutus ad medendum ægris corporibus valeret.

Paulatim igitur periclitando, ut primum ARABES mercurii usum in ulceribus efficacem esse cognoverunt, præeunte postmodum in primis THEOPHRASTO PARACELSO complures nostro sub cælo facti sunt alacriores, ad mercurium crebris variarum operationum tentaminibus subjiciendum, & quæ inde oriebantur producta ægrotantibus subinde applicanda.

Etsi autem hi mentem Helvetii hujus antesignani multis ænigmatibus involutam extricare & jactatorum ab eo arcanorum notitiam consequi raro, aut nunquam potuerint; acri tamen contentione non mediocres nec spernendos in hoc studio progressus fecisse, & permulta antehac incognita, frementibus licet GALENICIS, in lucem protulisse, ipsamque potentissimum è mercurio venenum, in salutare medicamen transformasse apparet.

Progrediente ætate & solerti artificum diligentia, sensim hinc manavit tanta generosorum mercurialium remediorum multitudo, ut hodie

1. Reper-
tus ab A-
rabibus.2. Propa-
gatus à
Paracel-
so.3. Excul-
tus ab
hujus ac-
sectis.Unde va-
ria mer-
curii præ-
parata,
phar-
interquæ.

pharmacia chymica admirando hoc naturæ foetu velut præcipuo quodam columine subniti quibusdam videatur.

Nec facile quisquam insiciabitur, non pauca beneficio solutionis, præcipitationis aut sublimationis aliis ex rebus cum mercurio componi, quibus in diversis morbis seu læsionibus ad sanitatem redintegrandam optato cum fructu medici utuntur; quamquam simul fatendum est, multorum, quæ prostant, mercurialium effectuum infra spem subsistere, quædam etiam non solum nimis laudibus onerari, quas provida recentiorum experientia non agnoscit, verum quoque alia (ut mercurium præcipitatum rubrum, turpethum minerale &c.) intus data, insidam vim edere periculosis identidem incommodis ægrum adfigere, alia ut mercurium sublimatum, quem Consultissimus Præses temerarium Chirurgorum imperitorum remedium vocat (in succincta sua materia medica Sect. III. pag. 481.) pestem & exitium moliri.

Multa interne in-
tuta.

Pauca probata.

Uti præcipue.

5. Cinna-
baris.

2. Mercurius dul-
cis.

E cuius
usu occa-
sio hujus
thematicis.

Quapropter ad internum præcipue usum delectum mitiorum mercurialium, quorum salubritatem quotidiana praxis evincit, habendum esse, cum aliis circumspèctis Medicis sentio.

Atque inter hæc fere virtutibus suis eminent, vel saltem notissima satisque frequentibus experimentis probata sunt cinnabaris & mercurius dulcis, utraque ad præscriptum optimorum Chymicorum exacte confecta.

Sic illa quidem egregium nobis sedativum præbet in effera motuum intensione, spasms, variisque doloribus & congestionibus præstans, omnibusque opiatis fere tutius & convenientius. c. Videatur Dn. D. præses I. cap. p. 484. Excell. HOFMANNUS in disput. de Mercurio & medicament. select. mercurial. Thes. XVI. p. 27.

Mercurius dulcis verò exigua doseas mole, sapore non ingrato, effectum satis placido & polychresto adeo se commendat hodiernis chymiatis, ut ad expugnandas varias agritudines frequentissime in subsidium advocetur.

De cuius usu dum in præsentiarum disserere in animum indui, equidem non ignoro vires illius jam ab aliis latè prædicatas & publicè luci expositas fuisse; sed tamen cum duce experientissimo viro Dn. D. JUNKERO, Præceptore meo ætatem colendo singularis mihi methodus Mercurii dulcis adhibendi innotuerit, quam & efficacissimam in rebellibus quibusdam malis superandis expertus sum, & nusquam alibi pro dignitate planius evolutam existare memini; non præceptam sed datam mihi esse occasionem putavi, hanc materiam sub finem studiorum meorum Academicorum cum prælicis communicandi. Sicut ergò id potissimum erit speciminis hujus argumentum, ita DEUM T. O. M. supplicibus votis venerabundus invoco, ut primos hosce conatus gratia sua secundare, eisdemque ad Nominis sui gloriam hominumque salutem dirigere clementissime dignetur.

CAPUT I.

De usu mercurii dulcis vulgari.

§. I.

NON dubito fore plerosque, qui (uti in superioribus dissertationibus fieri solet), explicationibus principiorum tam mercurii sublimati, quam mercurii currentis, ex quibus hoc concretum conflatur, hic considerabunt, nec contenti erunt, ubi dulcis illius mercurii multis exquisitis cautionibus circumscribendam à me prorsus neglectam esse intuentur. At hi dum ne graventur auscultare paululum rationes quæ me ad id agendum potissimum impulerunt, facile, ut credo, mecum redibunt. Uti enim jam in præloquio monui, statutum mihi est hoc solemnè specimen mercurii dulcis seu draconis, ut quidam vocant, mitigati usum tum satis cognitum tum præcipue singularem, prout peculiari methodo datus ad felicissimam desperatorum quorundam morborum curationem nobis inserviit, describere. In quo, dum satis amplam disserendi materiam mihi nactus videor, superfluum & à proposito meo sejunctum foret, principia & præparationem ab aliis traditam hic repetere, præsertim cum hodiernorum chymicorum solertia modum elaborandi tam clare & provide publicis in scriptis docuerit, ut nihil addi possit luculentius.

§. II.

Primum igitur vulgarem Mercurii dulcis usum brevi prælusione explicaturus, antequam ultra progrediar, paucis occurrendum puto eorum objectionibus, qui non tantum debitis ei laudibus detrahunt, sed e phar-
macoporum classe ipsum plane relegandum arbitrantur; causati, illius non domitum sed levibus solum involucri occultatum esse; mercurium sublimatum scilicet larva solum curantis indui, cæterum his aliisque artificis nequam coerceri, quin ferale vehementia in viscera nostra sævire possit; immo etiam licet mercurius dulcis insipidus ac omnis fere acrimoniæ expertus sit, tamen eum, simul atque in humores nostros sese infanuet, a particulis horum acidis, salinis, ponticis exacui, & infestissimam arrodentem qualitatem recuperare.

§. III.

§. III.

Responsio ad Obj. 1. a priori difficultis. Speciosus fateor hic color & speculatio est, quæ multos ab usu hujus remedii deterruit. Neque a priori evidentes & invictæ rationes suppetunt, cur mercurii vivi satis larga additio validissimum venenum in salutarem medicinam convertat, nisi quod generatim acidum salis communis concentratum, quod mercurio sublimato abundantius inhæret, a vivo adjecto & interposito salutari, adeoque vim ejus septicam, quem cum paucioribus mercurii moleculis subtiliter solutis ediderat, infringi dicere possimus.

§. IV.

2. a sapore & effectu externe. Sed profecto cum mercurium sublimatum album gustatu asperrimum esse, & præsentissimam vim suam terribili rosione partes corporis adgrediendi ac destruendi exercere; contra mercurium dulcem *insipidum* existere, & in ipsa solutione continui e. g. ulceribus venereis impuritates *seguis consumere* & emendare, ac de reliquo extus detergentis qualitatis participem esse novimus; tum ex eo jam probabiliter colligi potest, internum illius usum non tantum periculi creare, quantum chymix hostes, aut alii præconceptis opinionibus imbuti fingunt potius, quam justis de causis reformidant.

§. V.

3. ab experientia recentiorum. Quid autem opus est his immorari? cum *Recentiores* iidemque felicissimi practici hæc omnia jam extra ambiguitatis aleam posuerint & mercurii dulcis efficaciam non modo *latissimam* sed & in permultis affectibus internis leniendis, aut debellandis *saluberrimam*, infinitis propemodum exemplis comprobarint. Ex quo fit, ut qui hodie ipsum suspitione veneni onerare adhuc sustinet, plurimis se deridendum præbeat.

§. VI.

Resp. ad obj. 2. His itaque facile quis acquiescere potest, nisi forte suspicetur mercurium dulcem a caco-chymicis humoribus denuo *exacui*, & graviter nocendi vim recuperare. At sane æque hæc objectio tanti valet, ut scrupulos nobis injicere, usumque mercurii dulcis suspectum reddere possit. Nam & a priori nusquam salia in tanta ubertate apparent, quæ magnam habeant potestatem mercurii in spicula feralia exasperandi, & si aliquando præsto essent in corpore nostro, tamen haud ita promte se mercurio adjungerent. A posteriori vero Experientia idem meridiana luce clarius demonstrat,

demonstrat, plurimosque in nullum incommodum, ne dicam gravius a veneno metuendum periculum incurrisse testatur. Quapropter etiam alii hic nodum in scirpo quæri, & nimiam plerumque formidinem inani quodam prætextu regi judicant. Quamvis de cætero ad qualemcunque molestiam prævertendam consultum sit præcipue in illis, quos largiori acido primarum regionum aut acris humorum corruptelis obnoxios videmus, mercurii dulcis usum commodo quodam absorbente comitari.

§. VII.

Sed jam oblocuturos prævideo, tristia passim etiam *documenta exemplare*, quæ *noxium & lethiferum effectum*, quem mercurius dulcis vel *in contrapotentius compositio pro eo venditata interdum edidisse legitur*, aperuerunt, adeoque conceptam de venenata ejus indole opinionem confirmasse videntur.

§. VIII.

Neque negamus hoc factum esse; quodsi autem paullo diligentius *Nihil probant* in tragicorum ejusmodi eventuum causas inquirere libeat, patebit longe aliter, ac quidam interpretati sunt, se rem habuisse, & vel præscribentium errorem, vel incuriam & insciam famulorum, qui in officinis pharmaceuticis talem mercurium oscitanter elaborarant, vel utentium imprudentiam aut deploratam constitutionem &c. jure arguendam fuisse. Quod ut paucis declarem notissimum est referente B. WEDELIO, (Vide disp. de mercurio dulci) in dispensatorio Augustano pluribus annis sub titulo mercurii dulcis parandi usitatam fuisse proportionem mercurii sublimati unc. VIII. ad mercurii vivi unc. VI. ex qua si perfunctorio labore mercurius dulcis conficiatur, infidos, & finestros nonnunquam effectus produisse non mirandum est. Sic alibi aliæ cautiones, in præparatione necessariæ, neglectæ sunt; alibi in *doseos mole error* commissus, uti observatio constat (in M. N. C.) de viro, qui unciam semis mercurii dulcis bene præparati assumpsit, & intra XXIV. horas diem obiit supremum; alibi acriorum rerum *admixtione*, aut non satis perpenis ægri ætate, viribus, morbi tempore, aliisque circumstantiis, à recta medendi methodo aberratum est, uti luctuosa talium peccatorum exempla Excell. Viri WEDELIUS, STAHLIUS & HOFFMANNUS publicarunt. (Vid. Excell. Hoffmanni Medic. Consultat. Tom. I. Dec. V. Caf. IIX. Conf. Excell. Stahlis disp. de officio Medic. circa casus chirurg. §. XLV. p. 40.)

§. IX.

Opus ta-
men cir-
cumspec-
tione. Injuriæ ergò in mercurium dulcem sunt, qui culpam noxarum ex aliis causis orientium ipsi temere impingunt, indeque veneni stigma intrudere conantur. Quodsi enim rem recte nobiscum reputemus, nihil est, quod justum cuiquam timorem possit incutere, dummodo quis de legitima ejus præparatione certissimus sit, eaque omnia præcepta, quæ sicut in aliorum medicamentorum, ita & in hujus præsidii usu tenenda sunt, probe exercent & in ægrotantium salutem convertere norit.)

§. X.

Effectus
mercurii
dulcis ge-
neralis in-
ternus.
1. *Colli-*
quans.
2. *Ca-*
tharticus.
3. *Ape-*
riens.
Absterfis breviter maculis, quas nimium scrupulosi mercurio dulci aspergere tentarunt, & innocentia ejus vindicata, nunc eo majore fiducia pergere licebit ad effectus illius tam generales, quam speciales plerisque medentium agnitos paucis, ut instituti ratio exigit, delibandos. Agit autem ille evidentius & serum mucidum, depravatum, idque attenuat colliquat, & si congruente dosi propinetur, per intestina efficaciter educit; eo quidem utilior, magisque recipiendus, quo minus facile molesta adstrictionis alvinæ incommoda, quæ ab aliis præcipue resinosis catharticiis sæpissime remanent, postmodum relinquit. Quapropter inter phlegmagoga principem ferme locum sibi deposcit; atque à nostræ ætatis medicis ad formulas purgantes & laxantes frequentissime expetitur. Porro cum viscidam diætorum humorum spissitudinem corrigibilem etiam idoneus censetur ad prognatas inde glandularum aliorumque tubulorum obstructions referendas.

§. XI.

4. Anthel-
minticus. Imprimis vero anthelminticam illius virtutem practici non immerito celebrant. Etsi enim omnia mercurialia vermibus perniciem & interuersionem minentur; tamen cum mercurius dulcis eosdem non solum tuto extinguat, sed e finibus corporis simul proscibere soleat, credo non falli, qui quandam ei prærogativam tribuendam esse contendunt. Ec sane si cuiquam præsidio tantum sit fidendum, ut hospites tales molestos, qui subinde contumacissimi sunt & ad mortem usque ægros divexant atque exhauriunt, ejicere queat; certe in hoc potissimum mercurio spem auxilii collocari posse existimaverim, memor eorum, quæ passim de hujusmodi optato usu practici litteris (Vid. Wedel. dissert. de merc. dulc. p. 31.) mandarunt: alique fide dignissimi impertire mihi voluerunt. (quo loco reminiscor casus a Dn. D. Præsede communicati, cui aliquando contigit, ut puella atrocissimis & quasi dæmoniis convulsionibus

tionibus vexata, cum mercurio dulci non modo a stupenda vermium congerie, sed & ab eodem miserissimo morbo liberata fuerit. Pariter etiam a quodam Celeb. Practico mihi relatum est, se duabus virginibus per frequentem usum mercurii ultra 100. vermes expulisse, omnem medicationem antea frustratos.

§. XII.

Denique etiam si repetitis dosibus per aliquot dies præbeatur, *5. Saliva*
hodie inclaruit hujus mercurii vis salivationem ciendi, quæ utique ex *torius.*
sententia & prospere succedit, si debitis cautionum terminis circumcludatur. Externe tandem mercurius dulcis abstergentem, mundificantem *Externus,*
& efficacius colliquantem edit effectum, uti hæc pariter ac superiora jam specialius sed tamen succincte explicabimus.

§. XIII.

Itaque in illorum morborum censu, quibus levandis aut devincendis mercurii dulcis usus destinatur, præcipue se nobis offerunt, mala *Effectus*
ex mucos primas vias aggravante nata, ut nausea, cardialgia frigida, *specialis*
colica pituitosa, item tussis catarrhalis, asthma humidum, cachexia mucicobrestus *internus.*
da, scabies, atrophia, in quibus attenuatione materiæ spissioris viam optime munit ad perfectam medelam, atque in his tantum non omnibus aliis palmam dubiam reddit. Neque quicquam est, quod dubitare nos sinat, quin ipsis infantibus ejusmodi malorum genere afflictis usus *1. Poly-*
mercurii dulcis singulare levamen vel auxilium polliceatur. Etsi enim *chrestus*
quidam inde incommoda præmetuant, tamen e perpetuis documentis constat, hoc remedium, dummodo non plane teneris detur, in impuritate intestinorum pituitosa, atrophia infantum & tutissimum existere, & raro spem felicioris eventus frustrari. [Conf. STAHL. diss. de affect. Infant. Cap. 4 p. 33.] Accedit quod verminosam colluviem exterminet, tales morbos frequenter sustentantem, & subinde ad horridas motuum exacerbationes & convulsiones ansam præbentem, ut antea monitum. Præterea resolvendi scopo non inepte pertinacibus scirrhis, quos *2. in scir-*
frustra sæpe aliis tentaminibus oppugnamus, nonnunquam opponitur; *rbis.*
nec deserit medentem in scabie repulsa, siquidem ipsum mature porrigendi *3. in scabie*
faveat occasio: denique specificè quasi emendare valet corruptelas vene- *repulsa.*
reas, adeoque in gonorrhœa, fluore albo, lue gallica &c. non mi- *4. in malis*
nimum spondere emolumentum ab omnibus fere practicis confirmatur. *veneris.*
Incongruens autem & suspectus ejus usus est ad hypochondriacorum san- *Suspectus*
guinem in statum magis fluidum revocandum, & scorbuticam labem cor- *in M. hy-*
rigendam; nam complures inde acriora mala pullulare experti sunt. *poch. Es-*
corbuto

(Conf. Dn. D. JUNGER. Tab. Medic. Tab. XXXVI. p. 325. N°. 16. it. Tab. XCI. p. 748). Ipsumque propterea in his morbis rejiciendum esse censuerunt. (Conf. Dn. D. Præf. cap. LXI. §. 5. N°. 4.).

§. XIV.

Externus in serpiginosis, adfucum infidus. *Extrinsicus* abstergentem & emundantem efficaciam edit in fordibus *serpiginosis*, herpete &c. quamvis non adeo crebro adhibeatur; itemque ad unum *cosmeticum* vulgo traducitur. Verum hic tamen *ETMULLERUM* audiendum esse arbitror, qui a frequenti mercurialium illitu, ubi primo faciem nitidiorum reddidit, defluvium capillorum, dentium nigrorem ac vacillationem, cutem scabram, majorem foeditatem denique (velut pulcherrimum vanitatis præmium) reportari observat. Tandem etiam eum ad *Ulcerum Venereorum* curationem in subsidium advocari novimus, præcipue si hæ partes teneriores aut aliis de causis validiorum usum prohibentes e. g. fauces obsideant. Cum autem alibi in fordibus lentis, & excrecente materia fungosa absumendis, fegniorem sese gerere Mercurius dulcis deprehendatur; tum si in locum ejus præcipitatum rubram dextre substituere sciamus, spes est nos citius ad scopum restaurandæ læsionis esse perventuros. (conf. D. D. Juncker chirurg. Tab. XXXIX. p. 268. n°. 2. it. DORINGIUS in Epist. ad Fabrit.)

§. XV.

Modus adhibendi. De modo adhibendi plura hic. (de dosi vide cap. seq.) attexere non libet, ne præstitutos limites egrediamur. Illud haud plane abs re erit *In pilulis.* movere mercurium dulcem plerumque satis magna dosi imprimis cum aliis laxantibus in *pilularum* formam redactis præscribi, vulgoque metui, ne, si in *pulveris* forma detur, fauces arrodant, aliudve gravius detrimentum importet; quamquam nihil periculi subesse, dummodo probe comminutus & cum absorbente quodam & pulvere jalappæ mixtus præbeatur, quotidiana nos abunde doceant experimenta.

CAPUT

CAPUT II.

De Ufu mercurii dulcis singulari.

§. I.

Hactenus usum Mercurii dulcis vulgarem ea, quæ proposito meo *Ambrosius præmittuntur mercurium dulcem pro-* consentanea est, brevitate complexus, & jam methodum *ambrosius præmittuntur mercurium dulcem pro-* lius singularem, prout dissertationis titulus designat, fusius expositurus, non alienum esse duco, antequam ad rem ipsam me accingam; quid alii celeberrimi Practici de mercurii dulcis adhibendi ratione ad methodum nostram longius aut propius accedente senserint & publicis *ambrosius præmittuntur mercurium dulcem pro-* passim monumentis prodiderint, paucis aperire. Etsi enim neminem adhuc mihi resciscere licuerit, qui methodum nostram singularem publice explanaverit; tamen indicia, quæ viam ei patefacere quodammodo queant, constare & ex aliis Auctoribus depromi posse, minime negabo.

§. II.

Ex his igitur, qui draconem hunc mitigatum leni ptyalifmo *1. in large dosi uti* vendendo consecraverunt alii *largiusculam* dosin sumendam esse præceperunt *a] Helwichi-* ut *HELWICHIIUS* (in Eph. N. C. Dec. III. Ann. 7. & 8. obs. *Helwichi-* 7.) qui eum ad scrupul. V. binis exemplis adhibuit, in alio sub- *bius.* jecto ultra gr. LXXII. non ascendit, & salivatio per 14. dies duravit. *b] Nente-* *NENTERUS* (in med. pract. Tom. I. Tab. IV. de methodo *Nente-* medendi p. 28.) exhibuit mercurium dulcem prima vice ad gr. XV. *rus.* secunda scrup. I. tertia drachm. semis usque ad drachm. I. donec salivatio oriatur. *c] Wede-* *B. WEDELIUS* (in Dissert. de Mercur. dulci Cap. III. *lius.* §. V. p. 32.) non facile ultra Scrup. I. ascendere se memorat.

§. III.

Alii *2. in par-* *pauciora* tantum grana præscribi necesse arbitrati propiorem *ca dosi uti-* nostræ methodum elegerunt. Inter quos in præsentiarum mihi succurrit *Weisbachi-* *WEISBACHIIUS* (in der Gründlichen Cur aller Krankheiten. Cla. *Weis-* III. cap. VI. p. 334) qui mercurium dulcem a granis 6. 8. per tri- *bachi-* duum & post aliquot dies alternis diebus eandem dosin per 3. dies iterum commendare solet.

A a 3

§. IV.

§. IV.

[e] *Tri-* Porro non prætereunda est J. G. TRIUMPHII *Lipſienſis* olim
unpbii. *med. Licent.* (in diſp. de ſalivatione mercuriali p. 9.) methodus mer-
 curii dulcis adhibendi ad noſtram proxime accedens: Verba ejus digna
 ſunt ut heic excerptantur. *Mercurius dulcis utilem hic* (nempe ſcopo
 ſalivandi.) *preſtat operam, licet multi ſint, qui ſalivationem ab hoc non*
ſemper excitari; ſed ſolummodo ſanguinem purificari contendunt. Obſerva-
vimus tamen in ſcabioſo excitatam eſſe lenem ſalivationem, exhibito ad gr. ꝑ.

§. V.

[f] *Stab-* Imprimis autem hic mihi nominandus eſt Vir Summus atque ad
lius. reſtaurandam inque clariori luce ponendam medicinam natus STA-
 LIUS, qui & primus hanc medendi rationem invenit, ut poſtea of-
 tendemus, & parcioſe vulgari doſim mercurii dulcis jam in diſſertati-
 onibus editis calculo ſuo adprobavit. (Vid. Diſſert. de officio medici
 erga caſus chirurgic. §. XLIV. p. 38.) Legimus ibidem vulgata mer-
 curialia diſſuaderi ac deinde his verbis proponi: *Contentus, inquit,*
potest eſſe medicus, legitimo mercario dulci, quamvis nullum ſplendorem
exhibente, dummodo etiam nullum uſquam ſaporis veſtigium offerente. Cujus
moderatiffime doſes ad 5. 8. grana in corpus decenter prædiſpoſitum exhi-
bite, continuatione aliquot dierum rectiffime ſatisfaciunt propoſito ſcopo;
dum ſalivationem leniter ſuſcitant, & ad progreſſum etiam ſufficientem de-
ducunt, tanto magis ſi per dies eos plures quotidianus illorum uſus conti-
nuetur, immo, pro vere perita eſtimatione circumſtantiarum in patiente,
procedente jam recto fluxu, plane ad unum aut alterum granum augeatur,
fluxus denique totus ita ſibi relinquatur, ut donec ſponte ceſſet, nullum ar-
tificiale obſtaculum aut quæcumque remora ipſi objiciatur.

§. VI.

[g] *Præſ.* Denique conſultiſſimus D. Præſes promotor ætatem ſuſpiciendus
 ea quoque, quæ ſibi de mercurio dulci in praxi obſervata ſunt, pro
 ſua in me benevolentia communicavit. Sæpius nempe quatuor ad ſex
 ejusdem grana cum abſorbente mixta & oblatæ, ut vocant, involuta,
 ſcopo leniter ſalivatorio, optabili cum eventu dedit in tumoribus glandu-
 lularum circa collum exſurgentibus, præcipue illis, qui retropulſæ im-
 prudenter ſcabiei ſuam debebant originem; nec non in foetidis manan-
 tibus ulceribus, proinde etiam in malignis ulcerationibus ex ſcabie foeda
 & variolis reſiduis; aliquando etiam in atrophia ex ſcabie retropulſa
 oris, ut & in catarrho ſuffocativo ex eadem ſcabie retropulſa nato,
 porro

porro in vehementi humorofa deſſuxione chronica intra oculos; cum
 eximia viſus abolitione & initiante pelliculæ concretionem ad tunicam
 adnatam & cataractam referente affectu: præterea in fluore albo etiam
 benigno in certis perſonis & certa ſub methodo; nec minori cum fructu
 eandem medelam oppoſuit foedis & perſicacibus crurum ulcerationibus,
 quippe hac via foeminam quandam ſterilem diro pedis ulcere per octo
 annos laborantem, ſub blando ptyaliſmo] perſanatum & ſimul idoneam
 conceptioni factam fuiſſe meminit. Conſuevit autem pulveri huic mane
 dato, velperi decoctum aliquod diaphoreticum ſubjungere, laxantibus non-
 nunquam interjectis.

§. VII.

Ab his non multum abhorret noſtra methodus, niſi quod pauciora ^{3. In par-}
 adhuc grana capere ac doſeos exiguitatem diuturna continuatione, niſi ^{ciffima}
 quidem notabilis effectus ſubſequatur, compenſare ſuadeat. Videlicet ^{doſi ſuadet}
 ſimplicem formulam ex mercurii dulcis rite præparati ſubtiliffimeque ^{noſter ſin-}
 comminuti granis duobus & quintuplo abſorbentis cujuſdam oſtracoder- ^{gularis u-}
 matis vel ſolius, vel ſucco citri ſemi ſaturati conficimus, aut plerumque ^{ſus.}
 hujus proportionis drachmas tres in quindecim partes æquales dividendas ^{Cujus}
 adultis præſcribere ſolemus. Interdum etiam fit, ut duo & dimidium ^{deſcriptio.}
 vel tria grana talis mercurii cum abſorbente conjungamus; ſed priorem
 doſeos molem uti juſtiſſimam, frequentius elegimus, neque unquam
 ad majorem progredi nos vel utilitatis vel neceſſitatis ratio coëgit.

§. VIII.

Hanc ergo minutulam doſim ſufficere experti, univerſalibus ſic die- ^{Modus}
 tis vel cathari vel ſanguinis detractioſe vel etiam diaphoreſi pro ægro- ^{propinans}
 tantium conditione præmiſſis, eam quotidie tempore vespertino, ubi ^{di.}
 cubitum itur, per 10., 20., 30. immo plures etiam, ſi res poſtulat, dies ſu-
 mendam continuandamque præcipimus, donec aut ſalivatio largior aut
 ſi hæc non ſubſequatur, præſentis mali extirpatioſe finem facere ju-
 beat, ſingulis autem hebdomadis ſemel laxans vel purgans quoddam
 prout hoc illudve ad diverſam ſubjectorum, morbi, tempeſtatis ratio-
 nem accommodatius videtur, interponimus; sæpe etiam eſſentiam pim-
 pinellæ albæ, vel decoctum reſolvens ex rad. pimpinell. alb. vincetox.
 tt. ſaponariæ aliisque præſenti morbo congruentibus, ſingulis mane bi-
 bere, ceterum & topica idonea applicare, & ſi ptyaliſmus paulo vehe-
 mentius ingruat, gargarifmatibus reſolventibus & aſtringentibus mature
 fauces ab incommodis præmunire aut liberare ſuademus.

§. IX.

§. IX.

Effectus
ejus gene-
rales.

Methodum hanc cum debito regimine, de quo cap. sequenti lo-
quemur, observantibus varia nobis apparuerunt phœnomena. Tantum
enim abest, ut quod plurimi fortasse suspicabuntur, semper uberiori
salivæ effluxu ægros fatigarit, ut sæpe etiam teneros molliter educatos,
literatos & illustri genere ac dignitate conspicuos homines, licet ordi-
nariam pulveris dosin ultra viciesimum numerum quotidie perpetuantes,
ab omnibus ptyalismi motibus reliquerit intactos. Ex his autem alii in
a] Catbarrhœam sub usu inciderunt non molestant, sed per aliquot dies le-
niter procedentem interdum recursantem, & sua sponte deinceps fi-
nitam; alii hæmorrhoidum venas sibi *aperiri* anidmaverterunt, exemplo
b] Aperiens, cujusdam litterati jam quinquagesimum annum supergressi & cataracta
correpti, qui fluxum hunc alias sibi consuetum jam vero per biennium
resistantem tali modo, ut sæpe antea optaverat, recuperavit; alii præ-
c] Resolvens. ter copiosiorum humorum affluxum ad sedem malorum, quibus labo-
rabant, & placidam vel *resolutionem* vel absterisionem & repurgationem
nihil fere per totum curationis tempus senserunt, quod a naturali sa-
d] Salivans, nitatis statu alienum esset. Et in illis quoque, qui *salivationem* exinde
subierunt, magna & memorabilis occurrit operationis differentia. Etenim
sicut videre licuit nonnullos a secunda vel tertia dosi protinus in lar-
gam salivationem delapsos quæ per unam alteramve hebdomadem sine
ulteriori pulveris usu constanter persistit; sic alii post 10, 13 aut 20.
mum demum diem lenem hujusmodi evacuationem experti fuerunt.
Porro quibusdam accidit, ut sub medelæ hujus quotidiana ingestione
sine causis evidentioribus violentis ptyalismi cursus subsisteret per ali-
quot dierum intervallum, sponte quasi postmodum sese resolvens;
aliis eadem nihil plane molestiæ facessivit nec negotiis levioribus do-
mesticis sese subtrahere compulit, aliis autem majora creavit faucium
incommoda, ut pulveris usum aliquantisper ommittere, & interea aliis subsi-
diis sibi consulere necesse habuerint.

§. X.

Effectus
speciales.
*a] In ulce-
ribus ca-
cotib. ii.*

Sed satis de generali effectu, jam tempus est ad specialiora tran-
seundi. Non dubito enim, omnes praticos insignem utilitatem, quam
hæc methodus in percurandis *ulceribus* diuturnis & rebellibus nobis at-
tulit, lubentes esse audituros; si quidem in confesso est, sæpe nobis tam dira
& nomine *cacoëthiorum* dignissima mala obvenire, quæ, quicquid agas,
diutissime omnem medendi rationem pervicaciter contemnunt. Inpri-
mis sæpe & chirurgorum tentamina frustratur & ægros miserandum in
modum torquet perpetuus ille largior feri aqueosalini ad inveterata quæ-
dam

dam ulcera affluxus, utpote quod præcipere stagnatione acrius factum
læsas partes profundius erodit, ossa subjacentia carie inficit, aut saltem
appulsa simul glutinosas & submucidas lymphæ nutritiæ moleculas cor-
rumpendo absumendoque impedit, quo minus hæ convenienter a na-
tura apponi & explendæ sensim cavitati inservire possint. Talem igitur
infectum affluxum, ubi semel in consuetudinem tranfit, solidæ cura-
tioni semper obstare & sublato difficillimum esse, nemo expertus diffi-
tebitur, eundem tamen hac methodo perdomitum adeoque ulcera feli-
cissime consolidata fuisse crebro vidimus, & jam sequentium inter plu-
res casuum testimonio confirmabimus.

Virgo nobilis 20. annorum per 4. annos ex immutatione mensium con-
gestionibus ad caput adfecta, ex plenaria deinde suppressione inflammatio-
nem uvulæ experta, temerariæ chirurgorum medicationi ita subiciebatur, *Casus I.*
ut uvula corrupta denique decideret. Accedebant ulcera cacoethe in pecto- *de Virgine*
re, axillis & brachiis vere horrida profunde erodentia adeoque truculentis *ulceribus*
symptomatibus stipata, ut, quamvis ea patientia animi a DEO exorata *horribili-*
ferre ac delinire studeret, tantæ tamen calamitati mors ipsa præoptanda *bus per 4.*
videretur. Nonnulli quidem ipsam ream contagii alicujus venerei fa- *annos la-*
cere conabantur, sed vana suspitione magis quam evidentibus document- *borante.*
tis commoti. Apertissimum enim erat, chirurgos illam male multasse &
incongruentibus septicis uvulam absumisse, retentionem fluxus menstrui
adhuc persistere, ulcera denique ipsa, licet exteriori facie, colore,
foetore teterrima ac pene intolerabilia fierent, nullum tamen foedæ in-
fectionis indicium præbere. Misera igitur virgini, postquam per aliquot
annos dictorum auctorum imperitia in deteriorem statum deducta erat,
persuasum tandem fuit, ut hac ætate se in thermas Mattiacas confer-
ret. Illa promte consilium secuta est, sed tam parum inde solatii hausit,
ut fere deplorata reverteretur. Ad postremum ab omnibus cognatis, a-
micis, & medicis derelicta quantulamcunque à nobis opem petiit, quam
etsi promittere non possemus, tamen felici ante factorum experimentorum
eventu erecti, quid hæc methodus valeret, tentandum denique putavi-
mus. Itaque præmissis generalioribus internis solventibus evacuanti-
bus, externe dedimus unguentum ex digestivis ordinariis cum unguento
ægypt. oleum myrrhæ per deliquium melle chelidon, remixtum addito
spiritu vini rectificatissimo camphorato crocato, & emplastro saponato
Barbette, unde meliuscule habere videbatur. Quo facto pulverem nos-
trum mercurialem per 30. dies usurpandum exhibuimus, & decoctum
aliquod ex rad. vincetoxici & pimpinell. albæ aut potui ordinario, si
vellet, immiscendum aut in forma thæe mane & vesperi hauriendum
simul præscripsimus. Hæc dum fumeret, præter opinionem salivatio tertio
aut quarto die supervenit, quæ deinde tanta cepit incrementa, ut quo-
tidie

tidie unam mensuram, & quod supererat, lymphæ acris & falsæ corruptæ expueret, gingivis & lingua valde intumescens, faucibus etiam & interioribus oris ardore quodam correptis. Quibus incommodis gargarismate resolvente & linimento occurrere satagemus. Rebus sic se habentibus post 12 diem pulverem modo dictum seponi, decoctum vero continuari iussimus; si culcera in dies ad oculorum fidem magis magisque abstergebantur, ut intra 14. dies funditus repurgata & consolidata coirent, excepta una cavitate magnitudinem aciculæ vix æquante, quæ adhuc aperta madorem quandam ulcerosum identidem plorare videbatur. Omissa licet pulverum usu salivatio tamen uti antea procedebat dies noctesque, ut propter serum acre perpetuo affluens nonnulla incommoda circa fauces persentiret, & alvum per 4. dies aliquando obstructam experiretur, etsi hæc sponte deinceps laxationem subierit. Postquam igitur 3. hebdomadibus finitis, serum per salivationem perpetuo excretum falsam & rodentem acrimoniam amittere cœpit, propinavimus dosim pillularum ex extracto panchymagog, croll. mercurio dulc. & resina jalappæ, 5 sedes provocantem. Neque tamen hinc ptyalismi cursus protinus interpellabatur, sed progrediens adhuc pedetentim remisit, incommoda circa fauces interea sensim sensimque evanuerunt, ægra vero ipsa alacritatem animi, somnum placidum, appetentiam cibi hucusque languentem & fere extinctam, nunc eo majorem avidioremque recuperavit. De cetero summis laudibus DEUM T. O. M. extulit, qui præter omnem expectationem humanam, ipsam in pristinam sanitatis sortem restitui clementissime voluerit. Peractis 4. hebdomadibus luna decrecente exhibuimus ipsi pilulas balsamicas per 6. dies ad revocandum fluxum menstruum & ad ulcuscula, quæ adhuc supererant, plenarie consolidanda ordinavimus oleum myrrhæ per deliquium. Quibus feliciter succedentibus ut reliqua mali tam tetri deploratique vestigia delerentur, & roboratione ultima partium, novi affluxus periculum averteretur, pro colophone spirit. vini camphoratum crocatum applicare suavisimus.

Casus II.
De viro
ulceribus
faucium
& nasi de-
scadato.

Vir. 59. annorum temperamenti sanguineo melancholici, laboriosus, usque ad 13. ætatis annum satis integra valetudine usus, ac tum variolis confluentibus correptus, ægre eluctabatur; quo factum est, ut congestiones sanguinis versus caput, indeque cephalalgia, ophthalmia ac crebrius ipsum infestarent. Hæmorrhagias narium satis largas usque ad 30. annum, 36. anno autem singulares congestiones ad nares expertus est, ut guttæ rosacea veluti obductæ apparerent, rheumaticis deinde doloribus brachiorum succedentibus. Post institutam V. S. in pede incommoda paullatim remisissent, sed nunquam visa sunt plane cessare. Circa 57. annum congestio sanguinis versus uvulam se contulit tanta ferocia & inauspicato successu, ut ea pars non solum ulcere putrido sen-

sim depasceretur, sed corruptelis latius sese disseminantibus, nasus post sex menses plane concideret; septum enim narium ad os frontis usque absumptum erat, & in fauces profundus foetidissimusque patebat despectus. Tot malis id quoque accessit, ut per unius anni spatium fere omni cibo ac potu ob nimios cruciatus & deglutiendi difficultatem abstinere deberet, atque adeo tetram mephitin spiraret, ut omnibus ad ipsum propius accedentibus horrorem incuteret & nauseam. Consulti nos illum primo chirurgicis ordinariis medicamentis tractabamus, & cum horum ope ulcera quandam deterfionem ac munditiem reciperent, & fœtor terribilis infringeret, sub initium spes affulgebat fore, ut ad optatum finem perveniremus. Cum autem deinde appareret, cariem ossium propter loci incommoditatem aliasque causas nec pharmaceuticis nec chirurgicis remediis decenter auferri posse, hanc quidem medicationem plane relinquere coacti sumus. Nullum itaque præsidium superesse videbatur ad radices hujus mali evellendas; quapropter cum idem magis magisque sese diffunderet, ac certam vitæ perniciem moliretur, tandem in mentem venit mercurii dulcis, seu pulveris ex eo parati, ut vocare solemus, *resolventis* usum hic quoque experiri. Adspiravit cœptis Divina Benignitas, miserumque & diu afflictum hominem relevavit. Cum enim dictus pulvis, primo diaphoresin excitasset, ac deinde mucidos cacochymicos humores per salivationem strenue expulisset, præsentissimum obrigit lenimentum; quippe post 35. doses assumptas omnis pene dolor evanuit, & ulcera, quæ jam oculum sinistrum occuparant, nasum totum & dimidiam partem palati exederant, sensim plenius emundata, succrescente nova carne, feliciter coaluerunt. Nihil itaque supererat quam ut ipsi ad prævertendum novum affluxum venæ sectionem æquinoctialem & subinde laxantia &c. Essent. pimp. alb. commendaremus: sub quorum usu adhuc dum optime valet.

Ancilla rustica 27. annorum temperamenti sanguineo melancholici *Caus III.*
sub fluxu mensium terrore vehementi percussa, insequente suppressione, *De ancilla*
multa pathemata hysterica perpeti debebat. Post varia emmenagoga, *ulcere pe-*
fortiora, a chirurgis adhibita loco fluxus menstrui erysipelate cruris *dian ma-*
concepitur, quod minus congruenter tractatum in ulcus degeneravit & *nante per*
per 10. annorum spatium complures chirurgos in medendo exercuit. *XI. annos*
Anno XI. autem hæc ægra postmodum nobis se curandam tradebat, *afflicta.*
multisque ex Collegio D. Junckeri ipsam ex legibus methodi diligenter
tractantibus non parum negotii per 10. menses facebat. Neque tamen
ex voto successit curatio. Licet enim menses interdum redire ipsumque
ulcus repurgari & consolidationi non adeo reniti viderent; tamen lar-
gus ille & perpetuus feri appulsus, qui nec laxantibus, nec diaphoreticis
averti poterat, perfectæ restitutioni gravissimum objiciebat impedimentum.

B b 2

Itaque

Itaque ad pulverem hunc sic dictum *resolventem* confugimus, datisque ejus aliquot dosibus tantum profecimus, ut mensibus prius in ordinem reductis, & cessante affluxu ipsa sanata ad labores pristinos reverti poterit. Cum etiam deinceps ex levi quadam cruris allisione idem ulcus recrudesceret, ac propter maturioris medelæ neglectum latius & profundius se propagare inciperet, iterum blandæ salivationis ope sanitatem recuperavit.

§. XI.

¶ In parotidibus.

Possimus plura memoratu dignissima exempla subnectere, sed ne dissertatio in nimiam excrescat molem, ad alia nobis properandum est, & jam breviter dicendum de *parotidibus*; quæ quantam subinde difficultatem medentibus objiciant, non est hujus loci uberius explanare. Illud satis constat, viscidam ac tenacem in ipsis reperiendam stasim sæpe, nisi primis initiis obviam eatur, nec topicorum discutientium potestati cedere, nec internorum quæ vulgo commendantur, resolutivum armis posse superari. Quid? quod interdum præter contumaciam gravius invalescunt, febriles vehementes motus accedunt, exquisitisque cruciatibus & exulceratione acri ac rebeli, nonnunquam ægros adeo macerant; ut aliis omnibus irritis in morte solum requies tandem ac solatium inveniatur. Quale exemplum cum aliquando Illustri STAHLIO obvenit, auspiciato virum experientissimum subiit cogitatio hanc medicationis rationem adhibendi, quam ex voto succedentem deinde feliciter imitatum se esse Celeb. M. JUNCKERUS in Tabulis suis (in Tab. chirurg. p. 154.) testatur. Verba digna sunt ut hic inferantur. STAHLIUS de parotide, quæ in tertium annum duraverat, testatur, quod per salivationem feliciter curata fuerit. Adhibitam autem hanc fuisse cautelam, ut leniter institueretur salivatio, usurpatis per diem 2-4. gravis mercurii dulcis, adhibitis insuper medicamentis, insensibilem transpirationem promoventibus, & bono servato regimine. Insuper etiam auctor fuit, ut patients loco aliorum decoctionum uteretur decocto saponariæ & radic. pimpinel. alb. Hac ratione duravit salivatio in quartam usque septimanam, qua feliciter restitutus fuit patients, cujus pater eodem affectu per exacerbationes misere interit. Eadem remedia & eandem methodum felici cum successu in sequenti casu adhibuimus.

Casus IV,
De parotide per 8 annos durante.

Virgo illustrissima 32. annorum per 8. annos parotidibus, magnitudinem ovi columbini æquantibus, laborabat, & frustra diu adhibitis multis variisque medicaminibus omnem fiduciam recuperandæ sanitatis jam ita abjecerat, ut medicum ultimo arcessitum & spem quandam restitutionis proponentem rideret, datumque consilium profus alpernari videretur. Sed victa tandem cognatorum precibus, triginta doses

doses pulveris per vices quotidie intra mensem unum assumit, idque jam eo alacrius, cum post 10. & 20. doses assumptas tumorem sensim decrescere videret. Finito mense, jam tantum auxilii allatum erat, ut tumor nucis avellanæ molem non excederet. Facilius igitur erat ei persuadere, ut pulveris usum repeteret & per 30. dies adhuc continuandam statueret. Quo facto tota parotis jam funditus eradicabatur, ut nullum amplius ejus vestigium remaneret. Id autem admirabile omnino maximeque notandum fuit, tantum pulverum effectum sine ulla salivatione, & sola placida ac fere insensibili resolutione post 60. doses assumptas editum fuisse, omniumque expectationem superasse.

Ex his puto, luculenter apparet tam præclara hujus methodi inventio, quam admirabilis efficacia, & probabiliter colligi potest, eandem in aliis tumoribus glandulosis refractariis & scrophulis circa colulum protuberantibus, nisi jam peculiaris textura accesserit, debellandis per æque esse valituram; præsertim cum alii jam mercurialia & speciatim æthiopem nigrum scirthis resolvendis destinasse legamus. (conf. celeb. D. JUNCKER. chirurg. p. 150. n. 32.) Ceterum cum optatam hujusmodi virtutem nondum plurimis experimentis cognitam perspiciamve habeamus, indubiam successus spem nemini in hisce proponere possumus, placuit tamen ferente sic occasione ea citare, & prudentiorum judicio experientiæque relinquere.

§. XII.

Attingimus denique truculentum illum & carissima lucis usura ^{c] In ea-} nos privantem morbum *cataractam*, cujus intricatam indolem ac di- ^{taracta in-} versitatem licet recentiorum diligentia paulo clarius expediverit; mede- ^{cipiente.} lam tamen magna ex parte prorsus incognitam (nam multæ cataractæ plane insanabiles existimantur) sæpe sine operatione frustraneam, sæpe hac peracta, infidam esse practici experiuntur. Quapropter multi in eam præcipue curam incumbendum esse duxerunt, ut quando subinde levioribus indiciis se prodit ac pedetentim ingravescit, probata quædam medicatio repetiretur, ad initium tanti mali depellendum aut saltem progressum arcendum idonea. Itaque præter chirurgicorum præfidiorum V. S. scarificationem menstruarum, fonticalorum, setaceorum adplicationem, itemque præter generalium catharticonum præscriptionem varia e penu pharmaceutico depromserunt practici, atque in speciatum discussionis usum subinde cum insigni cœcutientium levamine traduxerunt. Cum autem nobis imitantibus, laudatus talium ophtalmicorum successus minus sæpe responderet, neque aliunde opem petere aut diuturnis tentaminibus ægros fatigare consultum videretur; placuit denique experiri, quantum hac methodo in principio cataractæ ab inter-

no fonte orientis proficere liceret. Sive enim, uti Veteres opinati sunt, pellicula tenuis, sive pro recentiorum placitis humoris cristallini opacitas ex subtilissimorum vasculorum obstructione nata hanc oculis caliginem offundere statuatur; spes concipi poterat, e pulveris hujus subtiliter *resolventis* usu maturo & continuato nonnihil emolumenti esse redundaturum. Quam spem quousque impletam videre nobis contigit, sequentia illustrabunt exempla.

Casus I. Vir quidam litteratus 44. circiter annorum jam per plures annos ob sedentarium vitæ genus, & quotidianam in studiis prosequendis assiduitatem factus hypochondriacus, per litteras querebatur, visum sibi in dies magis debilitari, idque jam tantum incrementi sumsisse, ut præ oculorum caligine scripta perlegere ægerrime valeret. Imprimis notabile erat, obscurum quendam circulum, cum vel candidissimum calammum scriptorium intueretur, ipsi observari, minuto quodam centro clariore ut exprimebat, intermicante. Nos illi convenientiorem dietam amplecti jussu, præmissis generalioribus, misimus tum aquam quandam ophthalmicam, tum 30. doses hujus pulveris, quibus decenter intra mensem assumtis, primum insigne levamen, deinde etiam optatam visus claritatem recepit. Quamvis, ut ipse rescripsit, nulla ptyalismum indicia sub aut post usum se prodere visa sint.

Casus II. Virgo civilis conditionis 20. annorum crebris lectionibus addicta, postquam in mensium obstructionem inciderat, eodem hoc malo conflictabatur adeoque caligabat, ut magno suo dolore à sacris legendis plane prohiberetur. Perstitit hoc vitium per biennium, & quamquam parentes nihil intentatum relinquerent, ad tollendum id, plurimis, quæ alioquin probatissima fuerant, adhibitis remediis; tamen eo usque insanabile & inconcessum remansit. A nobis quoque multa diu in subsidium vocata sunt ad fluxum menstruum debite revocandum, congestiones derivandas & graviores hanc nebulam specialioribus ophthalmicis dissipandas; sed omnibus irritis, necesse erat ad hunc pulverem confugere, quem postquam tricies ex lege methodi iteratum propinavimus conjunctis simul emmenagogis; certe cum magna animi voluptate vidimus hoc solo tantam calamitatem depulsam, virginisque & parentum desideria fuisse impleta, idque adeo leniter sine ulla salivatione, ut mitiorem juxta ac præclariorem effectum optare non potuissimus.

§. XIII.

De ulceribus venereis & tumoribus in notis gallicis non est quod quicquam latius adjiciamus, adque hujus methodi præstantiam in iisdem radicibus

in ulceribus venereis.

radicibus extirpandis pluribus commonstremus. Nam cum mercurialia convenienter applicata in corruptelis ejusmodi lymphatico-spermaticis a specifico contagio pendentibus emendandis & exhauriendis præcipua quadam facultate aliis omnibus medicamentis præponderare concordibus practicum suffragiis judicentur; tum planissime intelligi potest nostrum pulverem idem auxilium spondere, quin & eo tutiorem magisque idoneum fore, quo evidentius placida resolvente & per salivales aliosque meatus exantlante vi cæteris fere omnibus antecellit. Certe numerosis documentis facile possemus evincere, quantopere tali modo afflictis satisfacere, eaque cuncta præstiterit, quæ ab aliis generosioribus remediis intra tantum breve temporis spatium vix expectaveris. Illud adhuc spe magis præcipimus, quam luculentis testimoniis suffulti asserere audemus, futurum, ut eadem hæc methodus scabiei ferinæ sæpe admodum contumacis acerbis & ferociam conjunctis aliis subsidiis mitescere compellat: præsertim cum jam alios scabiosos sæpe ejus ope liberatos fuisse certissimum sit. (Vid. JUNCK. conspect. Med. Tab. XC. p. 738. in fine)

In scabie ferina.
In scabie simplici.

§. XIV.

Sed hæc aliaque satagentibus rerum suarum practicis ulterius meditanda & experienda relinquimus, contenti hoc capite methodum hanc singularem pro virium modulo, ac ea, quam dissertatio patitur, amplitudine excussisse. Plura addere non sivit propositum nec suasit necessitas, cum unicuique supra citati maxime casus, quorum circumstantias ex sensuum fide sollicitè conscripsimus, attente lecti ac pensitati ad momentum rei dispiciendum dijudicandumque sufficere posse videantur. Ceterum majorem lucem affudent & ostensam hujus methodi utilitatem, adspirante Divino numine, stabiliunt uberiora experimenta, quæ quidem tentare & capere in miserorum solatium, sub debitis cautionibus jam statim indicandis, neminem, ut arbitramur, poenitebit.

Compendio methodi.

CAPUT III.

De Monitis & Cautionibus circa mercurii dulcis usum singularem observandis.

§. I.

Quemadmodum præstantissima quæque pharmaca intra certos virium suarum cancellos agunt, ultra quos eadem extendere nefas & temerarium foret, ac præterea sub usu justis cautionum limitibus circumscri-

Methodus hæc juvat.

3. *Nec ubique.* cum scribenda sunt: sic æquissimum est, idem in hac nostra methodo diligenter attendi. Etsi enim admirabilem sui virtutem in allegatis morbis tuto repræsentarit, tamen ad hanc tanquam ad sacram quandam anchoram in aliis nedum omnibus deploratis malis temere confugiendum esse neutiquam existimo, haud ignarus, multos ægrotantes obvenire, quos mercurialium etiam tutissimorum usus potius in exitium præcipitare, quam incolumitati reddere animadvertitur. Neque affirmaverim, pulverem nostrum morbos, quibus congruit, tam certo, *semper depellere* sicut nunquam medentium fallat expectationem. Ingenue namque fateor nobis etiam quosdam tumores sub axillis & auribus occurrisse, qui pene frustra hac methodo oppugnati sunt, & vel ante speratam resolutionem in abscessum transferunt, vel pertiuacissime longo tempore immobiles substiterunt. Neque etiam in ulceribus cacoethis putridis semper consummatæ curationis voto potiri licuit, quamvis omnium circumstantiarum rationem, quoad ejus fieri potest, habere & manifesta impedimenta satis amoliri studuerimus. Idem igitur cum aliis imitantibus forte eventurum esse prævideam: tamen ex his concludi nequit, remedium esse infidum & contemnendum; sed potius, cum alias sæpe profuerit, quemvis decebit in tali casu eo magis attentum solertemque se præstare, ad perscrutandos nature abditos recessus, & causam denique, quæ optatum effectum retardat, sagacius inveniendam.

§. II.

3. *Noxia in ulceribus canceroidis.* Inprimis autem indagare expedit, num ulcera ex vera scorbutica humorum depravatione originem ducant, vel inde acrimoniam adhuc suscipiant; an etiam ex concursu sanguinis stricte dicti potrescentis auctiore cancroideum foetorem, dolorem, perniciosam erosionem, adeoque diri carcinomatis indolem ostendant; an duntaxat e simplicioribus lymphæ salivæ & seri corruptelis (licet grave olentibus & depascentibus:) nata sint, taliumque maxime humorum perpetuo affluxu adhuc dum foveantur & obsistentur. Quandoquidem pro certo ponitur, in his ultimis pulverem nostrum tutum ac sæpe salutarem fuisse, in scorbuticis autem & vere cancerosis nemini autores sumus, ut eodem utatur; quippe hic mercurialibus cruciatuum omniumque symptomatum crudelitatem plerumque augeri constat, idque nuper admodum tristi exemplo cognitum est, ubi quidam suspecta linguæ ulceratione conflictatus, nescio proprio errore an chirurgi hortamento, dissuadentibus omnibus medicis, unguentum mercuriale, adhibuit, seque ptyalismo insequente jugulavit.

§. III.

§. III.

Ex hisce pariter apertum est, hanc methodum scorbutica labe contaminatis minus salubriter accommodari. Nam cum eorum sanguinem peculiaris acrimonia cum semiputrigo statu conjuncta depravavit, tum verendum est, ne mercurius infestam qualitatem adsciscat, nimiaque resolvendi aut plane solidas partes atrodendi potentia ægros in ultimum discrimen conjiciat. Quapropter etiam circumspectos practicos ab omnium mercurialium usu in scorbuto dehortari videmus. (vid. Stahl. dissert. de scorb. & luis venereæ different. p. 23. it. JUNCKER L. C.) Idem judicium valet de hypochondriaco malo, in quo spissitudinem & stagnationem sanguinis in vena portæ & annexis ei visceribus adeo non corrigit mercurius, ut potius omnia symptomata vehementius exasperare soleat.

§. IV.

Quæ cum ita se habeant, multo magis providendum est, ne methodum hanc forte illis, qui simul internis læsionibus præcipue ulcerosis hecticis, interdum haud adeo manifestis laborant, applicemus. Enimvero hic anguis in herba latet, quem & mercurius vi sua dissolvendi resuscitare potest, tantamque sensus acerbiter inferre, ut miseri ex Charibdi in Scyllam incidant, ocyusque consumantur. De scirrhis per mercurialia discutiendis, quid alii senserint, jam supra (vid. Cap. II. §. 8. in fine) innuimus; at vero præsertim si mere sanguinei sint, si doleant nonnunquam, si ægroti habitus imbecillior aut, alia mala conjuncta sint, nos hujusmodi periclitaciones refugiendas esse autumamus.

§. V.

Neque aliter censendum videtur de tumoribus hydropticis utpote quos plerumque a visceris alicujus vitio oboriri aut sustentari novimus. Unum tamen neque id plane silendum exemplum nobis occurrit, ubi ascitico cuidam multis ante medicaminibus exercito, ut jam tumor ex abdomine depulsus in solis pedibus fixus & immobilis restaret, nescio qua fortuna aliquot hujus pulveris doses porrectæ sunt, eo eventu, ut accepto inopinato levamine lætus æger plures hujus efficacis pulvisculos sibi dari postularet.

§. VI.

Tutius autem hoc remedium præscribitur ejusmodi cephalæa correptis, quam vel status simplex ulcerosus vel scabioso-impetiginosæ correptæ cephalæa.

4. Infida in scorbuto.

5. Intuta in malo hypochondriaco.

6. Periculosa in læsionibus internis.

7. Non indifferenter in scirrhis.

8. Improbata in hydrope.

9. Frustrata in certa ruptelæ cephalæa.

ruptelæ sub cute latentes vel ulcerum alibi manantium suppressio vel denique venerea inquinamenta cedere ac sæpe diutissime alere consueverunt. Ecquis enim ignorat, talibus causis cephalææ inveteratæ subigendis ipsam salivationem à practicis subinde opponi, duroque nodo durum adhiberi cuneum? unde & hæc methodus tanto commodatior erit, quanto magis commoda & a turbis infligendis remota. Sed tamen omnes circumstantias antea graviter expendere atque aliis causis præsentibus simul occurrere conveniet. In ipsa autem *cephalalgia clavo hysterico* nendum in aliis congestionibus & morbis spasmodicis v. g. in *arthritis podagra* &c. insistere huic methodo nulli unquam suaserimus.

§. VII.

Perspiciendum quoque est ne *infantibus* & *senibus* enervatis eandem adhibeamus. Etsi enim plerumque placide operetur, tamen tenera & infirma hujusmodi subjecta aliquando afficere potest vehementius, atque ob debiti regiminis aliorumque necessariorum intolerantiam gravius periculum intentare. Non minus, antequam huc in morbis sequiorem sexum affligentibus progrediamur, exquirere nos decet, quo tempore fluxum *menstruum* experiri soleant; ut eo cessante, statim hoc curationis genus auspiciari & maximam partem intra tempus intermedium absolvere, adeoque turbas & incommoda, quæ mercurialia salutari huic evacuationi minantur, eo facilius avertere possimus. Idem de *Prægnantibus* tenendum est, quas potius aliis jucundiore aut leniore sensu fetum & matrem erigentibus, quam tali medicatione tractare par erit. Non possum tamen quin hic exemplum apponam gravidæ, non hanc modo curandi rationem sed & alia vulgo suspecta validiora remedia sine noxa perpessæ. Cruciebatur illa truculentis pathematibus hysteris & fluore albo molestissimo atque impatientissime omnia, quæ his malis levandis suffocatura indicari possent, desiderabat. Neque in præscribendo segnem se præbuit medicus probatissima quæque antihysterica &c. sæpius repetere jubens, utpote qui pariter ac ipsa mulier nullam graviditatis suspicionem conceperat; sed tamen cunctos hosce conatus morbi pertinacia per aliquot menses elusit. Cum itaque afflictæ enixius aliorum præsidiorum usum expeteret apparentibus nullis adhuc graviditatis indicis accepit denique nescio unde, pulverem hunc resolventem & protinus à quarta dosi in ptyalismum incidit post octo doses ita increbescens, ut deglutiendi difficultas & copiosus salivæ effluxus essentia discutientis usum regimenque diaphoreticum imperare juberent. Quibus haud ex voto proficientibus subjuncto purgante salivatio ad moderamen & finem deinde pervenit. Quin & postea varia emmenagoga propinata & V. S. in pede adhibitam, ac nihilo secius improviso denique sanum atque omni ex parte absolutum foetum excl-

10. *Uti-
osu in do-
loribus spa-
sticis.*

11. *Infan-
tibus &
senibus
promiscue
non sua-
denda.
nec men-
struatis.*

12. *Cruci-
dis non
commen-
danda.
Licet ex-
emplum in
contrari-
um afferat-
ur.*

exclusum ab hac matre fuisse memini. Ex quo uti inter alia hujus methodi lenitas intelligitur: sic tamen imitandi consilium nemo temere ini- bit, cum talis casus ad rariorum successuum classem pertinere videatur.

§. VIII.

Cæterum quicumque hanc methodum congruentibus morbis appli- candam esse decernit; illum simul de *aliorum* quoque *medicamentorum* aliis reme- commodate aptandorum subsidio cogitare necesse est. Neque enim gene- ralia aut sic dicta *universalia* ubivis sine detrimento negligi possunt, ne- que *specialia* e. g. in ulceribus externa detergentia, mundantia, balsa- mica vilipendenda sunt. Quæ si oscitanter fiant aut plane prætermittan- tur, solidæ curationi *remoram* injici, lentumque & spe multo inferior- rem effectum subsequi observavimus.

§. IX.

Id quoque experturos curæ cordique habere oportet ut si quæ *Præcipue* *incommoda* sub usu hujus methodi impendeant aut existant, mature *in Symp- tomatis.* paullo majorem eorum impetum antevertere, aut infringere & retin- dere contentur. Non enim dissimulandum est, interdum vires inde de- bilitari ciborum appetentiam minui & nauseam moveri, aut præcipue ubi ptyalismus imminet vel procedit, insignem aliquando lassitudinem artuum, faucium, linguæque tumorem ac deglutiendi difficultatem su- pervenire. Quæ molestia licet identidem ac natura sponte vinciantur, tamen etiam sæpe auxiliatricem artis operam deposcunt. Cavendum au- tem est, ne ægrotus culpa sua graviora, quam alias insequi solent, mala sibi contrahat, ut accidisse recordor cuidam puellæ, quæ cum ad ulcuscula faciem turpiter defœdantia non mediocri successu pulverem hanc usurparet, post aliquot dierum usum sive ex impatientia sive alio errore duas doses simul contra præscriptum vesperi absorpsit, indeque sibi tot incommoda circa fauces præcipue creavit, ut ante decimum quartum diem ad quietem & integritatem pristinam reduci non potuerit.

§. X.

Ultimo *diætæ* & regiminis quoque ratio habenda est, nam his plane *14. Diætæ.* despiciatui habitis multos graviore molestia aut saltem tardiore prosperæ curationis exitu negligentiam suam huisse animadvertimus. Quocirca æ- quum erit injungere afflictis, ut dum hoc remedio utuntur, moderato & æquabili calore cibo modico molli & euchylo, potu leni claro vel ex ordinaria modo probe defœcata nec acorem indepta cerevisia, vel ex

decocto radicum & herbar. convenient. C. C. hordei cum passulis majoribus &c. corpora sua reficiant, omnem autem refrigerationem, cœlum humidum tempestuosum, cuncta acida salina acria, denique & turbas ac permotiones animi quoquo modo devitent. Quod si fiat, uti que nobis licebit, esse securiores quamvis me minime prætereant, plurimos, quos hoc medelæ genere nos curandos suscepimus, ad exactas hujusmodi diæticarum præceptionum leges se nunquam attemperasse (cum rei familiaris cura illis potior magisque necessaria duceretur) & nihilominus, a reformidatis alias incommodis liberos, tandem perfecte convaluisse.

CCXXXVII

ALEX. CAMERARII

ET

WILHELMI AGRICOLÆ,

USUS CORTICIS A FEBRE AD ICTERUM EXTENSUS.

TUBING. 1730.

T H E S I S :

Cortex delet etiam icterum.

UT hanc firmare thesin valeamus, tradenda paucis erit uroscopia febris & icteri. Qui enim urinæ febrilis, idem nunc etiam ictericæ tincturam delet cortex. Sufficit, nec enim est, quod quæras: quis cortex? Scilicet non nominatus, omnibus tamen satis cognitus, non paucis admodum exosus, olim a nigro, qui primus eum Europæ nostræ miserat *Patrum*, nunc a naturali solo *Peruvianus* dictus.

Delet hic alias notorie tincturam urinæ febrilis rubram, in sedimentum bolare præcipitari solitam, qua insignis adeo est febris *Tritæophyes*. Spectaculum vulgo fœdum & malum, medicis non æque, sed respectivo bonum. Quanquam ergo tinctura illa esse interdum soleat valde intensa, etiam diu satis duraverit, plerumque tamen observatur, deleri a cortice, idque intra breve tempus, post paucos dies. Ambulat pari passu hoc phænomenon cum febre vel fugata vel sedata, paroxysmis jam remittentibus ac plane tandem emanentibus.

Post & præter tincturam febrilem famosa est *Ictericæ*, in urina primo aspectu etiam quidem rubra. Sed flava tamen potius & crocea, quo & colore tingit lintea, turbida simul & opaca, donec sedimento luteo ad fundum demisso desuper inclarescat. Sed non tingitur in ictero urina sola, verum & facies, imo maxime conspicue album oculi &

cutis reliqui corporis; unde Regius morbus audit, quo splendore tamen egregie carere quisque posset.

Dum ista flavent, & color est, ubi esse non debebat, alibi non est ubi tamen esse debebat. Scilicet alvi fæces colore suo naturali destituuntur, & argillaceum in modum pallefcunt, tardius etiam plerumque, stimulo vel monitore hoc absente, excerni solitæ.

Hanc ita declaratam tincturam ictericam observatur delere cortex, perinde ac febrilem, ut ab ejus usu croceus ille urinæ color remittat, desinat, fiat iterum naturalis; cui respondet cutis quoque color, non minus plene, & interdum opinione vel expectatione citius, quandoque tamen etiam tardius, discuti solitus.

Ante vero, quam nunc procedamus ulterius, paradoxon hoc nostrum, ut de veritate facti prius constet omnibus, liceat ostendere in curis aliquot ictericorum, respectu ad ætatem, sexum & concurrentes circumstantias alias habito, bene diverforum.

Habe primo *puerum* sex annorum, tenerum, pallidum, vivacem quidem, usque tamen suspecte tussiculosum. Hic postquam aliquandiu querelas movisset de *pruritu tenesimode alvi*, tempore imprimis matutino & post exclusionem fæcum longe graviori, bene tamen appetens, quin vorax, nec de præcordiis nec de hypochondrio querulus, erectus etiam & per ædes ambulans, flavere tamen ubique mirum quam conspectus, & *urinam sature tinctam*, alvi fæces autem *argillaceas* exhibens, a primo statim triduo, quo mane quidem ipsi grana *XXV. rhabarbari*, cum *pauillo nitri*, vesperi & noctu vero *nitri*, *cornu cervi usi*, *chaquerilla* ana gr. *III.* & *corticis peruviani* grana sex data fuerunt, cum subjuncto ad quartum diem pulvere anthelmintico ex *seminis cynæ* scrupulis duobus, *rhabarbari* scrupulo uno, non modo notabiliter jam faciei æque ac *urinæ flavedinem imminutam*, verum etiam post alterum triduum, quo *corticis peruviani* grana duodecim, cum *chaquerilla* granis duobus, *nitri* tribus, *salis Epsomensis* quinque, ter in die, una cum guttis ante pastum ex *Elix. aperitiv. Clauderi* & *tinctura martis cydoniata* ana accepit, *plene deletum omnem omnino tincturam* demonstravit, nihil quidquam ultra mali passus, quin stupenda *ascaridum* copia per hosce dies, imprimis posteriores, expulsa, etiam à pruriginosa illa alvi molestia feliciter liberatus.

Huic ad latus pone *puellam* decennem, gracilem, calidi & sicci corpusculi, cui post lassitudinem octiduanam, pectoris angustias & vomitiones nauseabundas, atque narium hæmorrhagias inconsuetas, tandem intra nyctemerum facies & *urina insigniter, flavere*, sequentibus diebus adhuc augeri hæc flavedo visa est, etiam cum solido fæcum pallidarum phænomeno. Atque post datos per triduum mane & vesperi pulveres digestivos ex *nitri puriss.* granis quatuor, *nitri antimon.* tribus,

matri

matris perlarum, *lapillorum cancrorum* ana granis VII, & pillulas ex *extract. rhabarbari*, *cichorei*, *trifolii fibrini*, *gentianæ*, *cardui benedicti*, cum *myrrhæ el. croci* ana gran. uno. *aloes ppt.* granis duobus, cum subjuncta potiuncula purgante ex *spec. jalapp.* scrupulo dimidio, *pulveris cornachini* granis XV. in *aqua* & *syrup. cichor.* item *rhabarb.* *Corticis drachmæ tres*, cum *chaquerille* dimidia remistæ, & ad scrupulum unum mane ac vesperi, cum guttis prius dictis ante pastum, ad noctem verò pulvisculis salino absterfivis & absorbentibus ex *salis chamomillæ*, *arcani duplicati*, ana granis v. *nitri* scrupulo dimidio, *antimonii diaphoretici* scrupulis duobus, *matris perlarum* drachma una exhibitæ, etiam huic *flavedinem omnem* exuerunt, & pristinum faciei ruborem non minus ac virium animique robur & alacritatem recuperarunt.

Liceat ordine naturali ascendere ad ætatem juvenilem, & manendo in sexu sequiori producere *virginem* nubilem, torosam atque floridam, sub ipso fluxu mensium ira graviter commota, post noctem propter atroces pectoris stricturas cardialgicas insomnem, altero statim mane quasi croco illito resplenduit, & urinam tum adhuc ex rubro & luteo insolenter tinctam, postea vero sedimento luteo copiosissimo non minus singularem, medico transmisit. Præscriptæ ipsi propter fluxum mensium (paulo licet parcius; sed nec alias fluere consueverant multo liberalius) continuantem, tres doses matutinæ *rhabarbari*, inde totidem alia *salis Epsomensis*, per totum hoc sextiduum vero vesperi *elix. aperitivum Clauderi*, atque noctu *pilulæ balsamicæ Stablii*, absque tamen eo, ut, quod operæ quidem fuisset pretium, quidquam istis omnibus effectum, aut de gemina tinctura auriginosa imminutum fuerit, atque cum *die septimo*, quo *urina summe tincta* sedimentum adhuc ad transversum pollicis altitudinem dederat, *corticis peruviani semunciam*, cum *chaquerill.* drachm. II. transmissam, atque ter in die, ad 3. c. c. usurpandam, vix inchoasset, statim, nimirum *octavo die* præsentaneam corticis opem experta est in *urina non amplius ut fieri crassa, turbida, sed pellucida, aurantia & splendente*, quæ continuato pulveris usu postero die ad plenariam sanorum conditionem penitus pervenit, delata interim æquali celeritate omni cutis tinctum icteritia, quippe jam ad vesperam diei octavi prorsus evanida.

Non ægre feret *studiosus*, qui cum inter nos adhuc versaretur, sedulus virginum sectator fuerat, poni se hic in charta ad latus suæ *Penelopes*, cujus lanificium toties observarat olim in ædibus paternis. Hic ex ignota, vel nulla prorsus, ut opinabatur, causa, languere & appetitum deperdere, postea bis a cibo vomere, tandem flavescere etiam coepit, atque intra biduum omnia *icteri consummati* phænomena exhibuit. Datum ipsi, post præmissos pulveres digestivos, *vomitivum ex pulveris cornachini* drachm. dimidia, *tartari emetici* grano uno. Unde quinque vomuit,

vomit; alvum vero nunquam depofuit, neque tamen aliud quidquam dolens, quam quod cibus & vinum non bene fapiant, & propter tædiofam univerfæ cutis flavedinem domi manendum ipfi fit. Abhinc decem accepit corticis dofes, quarum duas fumat uno die, cum guttis fupra dictis ante partum fumendis; à quibus profecto folis facile, & plene non minus, ac cito admodum & conftanter curatus, atque priftino cuticulæ nitori reftitutus fuit. Hac occasione tamen *ἡ τοσπίδα* liceat paucis allegare phænomenon, quod in hoc ipfo juvene tum notavimus, memoratu forfan non indignum. Miferat nimirum ille vefperi famulum fuum, qui medico nunciet, fe *pungi* fub axilla finiftra, & exspuere *friis cruentis uncta*. Et factum quidem hoc fuit ipfo illo die, quo mane vomitorium affumferat. Tum mixturam ex *bolo armena*, cum *ocul. cancr.* in aqua *papav. errat & fyrup. rubi idæi*, & ad noctem *pulv. anodyn. grana II.* cum *nitri gr. V.* & *coralliorum gr. XV.* ipfi præfcripfit medicus; altero autem die cito vifitare ipfum, & in hæc omnia accuratius inquirere conftituit, refponfionem vero non aliam nifi fequentem obtinuit. Per noctem quietam ifta remiffiffe, primo mane fe tantillum adhuc exspuiffe, per diem vero nihil amolius. Sibi jam bene effe, languorem remittere, appetitum fenfim redire, de paucis autem cruore illo, unde venerit, fibi nihil conftare, nifi hoc, quod non a vomitorio demum venerit, fed jam cœperit die prægreffo. Num e naribus in fauces delapfum quidpiam, vel e loco puncturæ prodierit, fe nescire, interim nec hæmorrhagiæ narium, nec hæmoptoës per omnem vitam perfeffe recordari. Cognata tamen, forte fimul ipfum vifitans, afferuit, fe nuperrime modo ictericam fputum fimiliter cruentum habuiffe, absque eo, ut mali quid post fe traxerit, vel diu duraverit.

Dixeris: bene quidem hæc dicuntur hæc vel fcribuntur de speciebus icteri levioribus, in ætate juvenili, vegeta, facile vel folius naturæ robore superandis. Sed quid fiet in ætate fenili, vel modo declinante, fub robore nativo iterum remittente, cum ictero forfan graviore atque magis pertiuaci? Respondemus: etiam ad hanc instantiam parata nobis funt exempla curationum, & fuccellus earundem non minus felices. Dabimus talium quoque fpecimina quedam.

Vinitoris uxor annorum circiter quinquaginta, ab anno non amplius menftruata, ad finem maii præter opiunionem iterum menftruatur, & febre fimul corripitur. Febris acuta ex degeneratione varie protrahitur, fub nescio quibus reliquiis, recidivis & anomaliis; ut enim cum plebe fieri folet, partim negliguntur talia, partim male tractantur a vicinis, a chirurgis, a quibus non. Sic & hæc fub principium augufti adhuc dejecta & querelarum plena, vel tandem mittit filiam ad medicum, quæ referat, graves effe matri præcordiorum maxime dolores, *cardialgiam* tantam, fub tumido & tenfo epigaftrio, ut ne levis lecti ferat incubitum.

Huic

Huic miferiæ longæ modo accedere icterum, cum fiti non extinguenda, urina fiffa fumme crocea, alvi tardæ fæcibus pallidis. Huic ægræ, non jam quid præfcribi potuerit vel debuerit, fed quid præfcriptum fuerit, bona fide fignificabimus; iudicium erit penes lectores, vel & auditores, fiquidem in conflictu ifta reprehenduntur ficut Dnm. opponentes. Scilicet corticis peruviani uncie duæ datæ fuerunt intra feptimanam abfolvendæ; & nitri drachmæ duæ in primo ad prandium & cœnam jufculo, cuspudatim affumendæ. Quo cum effectu? ab illorum ufu reverfa filia cito urinam depofuiffe tinturam, alvi fæces non pallere amplius, fed dicendo modo comparere longe alias, colorem cutis remittere, dolorum priorum ceflare unum post alterum, lætior retulit. Verum non fine permutatione morbi duplici ad loca aliena: primo ad alvum tenefmodem, cum fluxu quodam quali comminutorum ovorum, dein fulco liquido; fecundo ad coxam finiftram, dolore per femur extenfo, ut cum jam præ febre, præ epigaftrio, vires haberet ad furgendum, præ ifchiade nequeat incedere. Volebat ex afflicto pede fanguinem mittere, fed præ tumore, nescio utrum a longo morbo, vel novo dolore, chirurgus negavit fe poffe. Dabantur tunc *effentia pimpinellæ, millefolii*, fed non erant ad palatum, deprecabatur vini fpiritum, quem tamen plebs alias adeo amat. Ergo datæ fex dofes falinæ, ex nitri, borracis, falis *Epfomenfis* ana dr. una, cum totidem croci granis, in liquido facile hauriendæ. Hinc circa medium feptembris demum refert filia (ut fieri folet a plebe, fati tarde) matrem corde effe liberam, appetitu gaudere, foleo adhuc vexari & affixam lecto teneri coxæ dolore, ad omnem motum, etiam fternutationis, tuffis, utut raræ, &c. acriter exacerbari folito. Sed mirum, quærit infuper, annon videatur gravida, quia urina naturalis, appetitus bonus, nec de cætero quid patiatur mali, nifi quasdam interdum oppreffiones. Ante quinque annos etiam diu ægram tandem præter omnium opiunionem peperiffe filium, adhuc fuperfitem. Sed vanum hoc fuit. Coxæ autem profuit inter varia plebeia, *cataplasma fymphyri* cum urina, tertia vice reiteratum. Secta quoque vena in pede minus tumido. Sic fub ufu domestico herbarum ficcarum *veronicæ, meliffæ, betonicæ*, pro infuso, *rad. cichor. recent.* pro decocto, convaluit; non nifi de afcenfu interdum uteri, ut ait ad ftomachum & caput querula.

SEXAGENARIUS, cui a vino facies cuprea, nihilo tamen minus fanitas hucusque conftans & firma, ut amicos & in comotationibus fodales annis ipforum purgationibus & venæ fectionibus toties derideret, a duobus fere menfibus equidem obfervat, faciei colorem mutari fenfim magis in flavum, præcipue circa oculos, id ipfum tamen parum curat, donec flavedo tandem nimis invalefcens, *laffitudo & ano-*

Diffut. Medico-Pract. Tom. VII.

D d. *rexia*

rexia obrepens, continuus calor, siccitas & sitis ipsum urgens, & *tussicula* suspecta accedens, dictos modo concives anxios redderet ac sollicitos, de servando fideli hoc & strenuo collega, ut ipsum primo admonerent, mox cogere adire medicum, & rebus suis jam dum fere deperditis consilium quærere. Obtemperat tandem, & medico, præter jam dicta, refert, calorem esse continuum, & ab aliquot septimanis insigniter *depasscentem*, tussiculam fieri *humidam*, sputum vero esse tenax, crassum, *flavescentem*, gravationem & plenitudinem præcordialem magnam, urinam *pauca*, nulli fere melius quam malvatico comparandam, cum sedimento brevi luteo copioso, alvum vero tardam, raram, cum fecibus *pallidis* tenacibus. Huic equidem corticem non solum dedit præses, sed ob inveteratum atque graviora minans malum therapiam ita adornavit, ut primo quidem *nitri* drach. sem. *salis Epsom.* dr. duas sem. in sex doses divisas bido abfolveret, ac potiunculam laxantem ex *rhabarbari* drach. una, *nitri* scrupul. dimidio, in *syrupo* & *aqua cichorei* datam subjungeret, deinde vero mane & vesperi successivis *cort. peruv. unc. dimidiam*, *chaquerill.* dr. sem. *diaphor. martialis* dr. una. *specier. diacret.* dr. du. sem. ad tres cultri culpides sumeret, interpositis per diem reliquum tam guttis *tincturæ martis Ludovici* ante partum, quam *pilulis amaris balsamicis visceralibus* ad noctem, atque vino medicato ex *summit. millefolii*, *hyperici*, *gentiane*, *centaur. minoris*, *absin b. pont.* *rhabarbaro*, *radic. curcumæ*, *cinnamomo acuto*, *baccis juniperi*, *semne feniculi*, *anisi*, & *corticibus aurantiorum*. Hisce vero per dies quatuordecim continuatis, atque *corticis* formula semel *reiterata*, adeo non sefellit eum spes ista bonæ amicorum & desiderium, ut potius sanitati pristinae restitutus. Nobilis hujus bibaculorum collegii præsidem agere adhuc per integra duo lustra potuerit.

Pro complendo numero septenario, medicis dudum sacro, & confirmanda Theæos veritate per exempla omni exceptione majora, claudat *femina*, undecimum ætatis lustrum supergressa, ab ultima retro infantia tabem metuens, usque tamen pertinaciter renitens, & provido quidem vitæ genere se sustentans, calamitatibus tamen domesticis & multiplici miseriarum concursu, viribus dudum fracta, proin jam dum debilis ac infirma. Hæc ab ancipiti & summe dubia primo quidem fortuna saltem, dein etiam valetudine, tandem subsequuta morte filii, cepit *animo* primum angere, postea *corpore* etiam affici, & sub obrepentibus successively *agrypnia*, *anorexia*, *tussicula sicca*, *febre* lenta vespertina tabifica, ac *sudoribus* colliquativis, adeo ad incitas redigi, ut non ipsius modo, ad analysin beatam dudum sese componentis, sed omnium quoque, qui accesserunt atque visitarunt ipsam, spes, restitui vel conservari eam posse, penitus decollaret. Tandem pro complemento miseriæ accessit etiam *icterus*, isque adeo gravis, ut per omnem praxin clinicam talis ac tantus flavedinis gradus Præsidi quidem nunquam fuerit visus, tantum

tum abest, ut gravioris vel intensioris unquam meminerit. Atat divini numinis gratia assistente, etiam ex hoc procelloso duplicatæ calamitatis mari feliciter enavit, & oportune portum attingit ope nostri *corticis*, per horas maxime *antemeridianas*, nimirum *apyrexia* temporaria, largiter dati & *diutiuscule* ac patienter continuati, dum vespertinis ac nocturnis exacerbationum febrilium paroxysmis sua quoque destinarentur remedia convenientia, hic non demum specialius recensenda, ne in longum nimis exerceat historiarum & curationum series jam dum satis proluxa.

Possemus plura dare istiusmodi curationum specimina. Cui autem hæc non sufficiunt, nec is neque nube testium producta convincetur, quin assensum cohibebit suum, habiturus usque adhuc aliquid, quod regerat, quo scrupulum sibi aliisque non tam moveat quam fingat. Unde istis quidem nunc missis, hisce vero ad sequentes paginas reservatis, ad ætiologiam pedem nunc promovemus, in phænomenorum rationes inquisituri, & ex doctrina de febribus atque ictero applicaturi, quod e re nostra fore atque dictis lucem fœnerari posse videbitur.

Causa motuum febrilium *Galeno* est natura, quæ laceffitur à causis materialibus. Oscitatio enim, pandiculatio, horror, rigor, calor, pulsus &c. ipsi sunt opera naturæ, sed a morbosa quapiam causa violenter sic moveri coacta. Quid per illam naturam sibi velit, ipse explicat & proficetur, se nihil aliud intelligere, quam istam facultatem, quæ corpus humanum sive voluntatis nutu sive præter hunc regit. Hanc naturam vero dicit esse morborum medicam, in actibus suis vitalibus admirandam, utut a nemine doctam, agere tamen ad sui corporis salutem, certare contra causas, quæ morbos faciunt, expellere superfluitates tam in sanis, quam in ægrotantibus. Causa autem, quæ naturam febriles istos motus instituire cogit, ipsi est excrementum mordax, bis putrescens, commota, turgens, vel ex jecinore, in ventrem defluens, vel ex vario succorum in primis viis concursu in ventre genita, (pro tertiana quidem; etenim *quartanam* non ex jecinore, sed ex male affecto liene, derivat, & humorem frigidum, melancholicum, acidum ipsi adscribit), inde in venas atque sanguinem delata, sed à partium facultate alienorum excretrice tamdiu propulsa, donec ex omnibus ablata per urinam, vel sudores, aut vomitus, vel per alvum quoque fuerit excreta.

Quam hæc generalia, ex præcorum medicorum scholis desumpta, conveniunt, aut certe benignam tamen interpretationem admittunt, ac proin conciliari facile possunt cum scriptis atque placitis recentiorum, uti quidem inspicientibus eorundem libros & conferre ista secum invicem volentibus patebit, atque specimen ejus rei publicum jam olim dedit præsidis *B. Parens* in *Spicil. Pyretol.* Tam ad specialiora nunc descendendo faciem utique accendere, atque tincturam in urina

febrili rubram declarare poterunt eo melius, si attendere simul ac animum advertere placeat ad phaenomena sequentia.

Minus tincta, quin interdum prope naturalis est *urina*, quæ mittitur ante paroxysmum, & per ipsa paroxysmi tempora, ad minimum priora tria; *tinctior* autem & saturatior comparat, quæ post paroxysmum mittitur. Quemadmodum laudatus antea *Galenus*, etiam si in febribus universis præcipue ad urinas attendendum esse monuerit, febris inde speciem ac totius morbi tempora docuerit, sedimentum earum cum puris coctione comparaverit, sub respectu ad naturam, ut in inflammationibus sic & in febribus, vel superantem vel superatam &c. nihilominus virgulam censoriam *G. H. WELSHII* expertus est ob id, quod hoc ipsum urinarum ante & post paroxysmos missarum discrimen, tanquam *επιπροσπυνοσ* intermittentibus commune & proprium non satis determinaverit; sic notabile hoc & constans phaenomenon & dignius est, quod primo statim ponatur loco, quum exinde non modo sanguini sub paroxysmo tali vel infundi vel permiseri aliquid non vane sint qui suspicantur, idque bilem esse velint: verum etiam ratio simul pateat, cur non semper *primus* statim dies, aut *primus paroxysmus* urinam æque tingat, sed per gradus & paroxysmorum dierumque decursum tinctura major fiat.

Deinde, sicuti juxta *Heurnium* in *Comment. ad aph. 49. sect. IV. Hipp.* illa *tertiana* non est *exquisita*, nec naturam sui puram servat, quæ non habet flavam bilem redundantem atque motam, nec præterea tempus æstivum, & locum & ætatem & temperaturam tempori similem: æstivis autem talibus & exquisitis *autumnales*, tanquam magis ferinas, jam olim contradistinxit *Hippocrates*, & *anomalas*, *spurias*, *notas* vocavit, earumque multas esse dixit; ita priorum hepatis potius adscribi solitarum, febrium *urinae* familiarem habent illam tincturam: *crudæ* vero atque *decolores* sunt *autumnales*, creditæ *spleneticæ*.

Porro, *In text. 23. libr. VI. sect. V. epidem. Hippocr.* "Quæcumque tertianæ naturam habent, his nox ante accessionem molesta est, quæ vero subsequitur, facilis magna ex parte". Et alterum, 13. *sect. II.* "Cum instat crisis, nox ante accessionem difficilis". Commentatur *Galenus*: in omnibus ferme tertio quoque die accessionem habentibus febribus, præter exquisitas tertianas, nox ante accessionem revera molesta esse solet. Quod si & in exactis tertianis id eveniat, judicacionem sequenti die futurum portendit. Approbat hoc non saltem, sed ulterius etiam explicat in suo ad *h. I. comment. Valesius*, rationem ejus hanc addens, quod bilis putrescere, turgere, moveri jam tum incipiens, irritationes proin etiam difficultates majores, passionem longiorem & sensibiliorem, excitet in anomala quacumque, quam in exquisita quidem tertiana.

Uterius: Qui male adeo audit transitus benignæ febris in malignam,

nam, *raptus bilis veterum ad caput*, significatur inter alia etiam urinae prius tinctæ ac bolaris disparentia, ad famosum illud de urina bona, quæcum tamen æger moritur. Illo, quod mixturam sanguinis turbat, quod urinam antea tinxerat, quod tantum partibus internis nobilibus periculum intentat, per viscera imi ventris non amplius demisso, sed vi spasmodorum detento, quin ad superiores partes, non sine gravi earundem præjudicio, transmissio & congestio. Unde in tali casu non nisi cum grano salis accipi & applicari debet illud *STEURLINI* in *E. N. C. Cent. I. Obs. 33.* tantopere commendatum examen urinae per ponderationem, ad formandum ex isto de eventu morbi prognosticum fallere nescium.

Quid ergo vel tandem! si ad analogiam *Bellini*, qui schematicos urinae declaravit eam incoquendo, & sic inspissatam rursus diluendo, dicamus: tingi febricitantium urinam absumto per calorem adeo intensum, adeo molestum, fero: forte per hunc ipsum motum generari, liberari, exaltari particulas tingentes, biliosas, salino-sulphureas. Declarabit certe prius frequens per praxin clinicam observatio, ipsis quibus hæc scribimus diebus Præsidi aliquoties oblata, quatenus paucitatem urinae mirantur interdum ipsi etiam ægroti, rerum medicarum alias satis vel ignari vel incurii. In posteriori autem facile consentientem habebimus *Mœbius*, qui in suis tabulis conformiter omnino huic nostræ sententiæ, urinam rubram dicit in febribus fieri ex fortiori fermentatione partium salinarum & sulphurearum: iisdem hisce verbis usus in lineis modo proxime præcedentibus, ad declarandam genesin urinae flammæ, potissimum in febribus tertianis ac ardentibus observandæ.

Sed febribus vel tandem satis datum esto. Nunc dispiciamus etiam de *ictero*. Equidem non modo colicorum multi, sed imprimis etiam inter febricitantes veterani (non est, quod mireris hoc prædicatum *L.* quem præstolamur *Ben.* habuimus utique veteranos & novitios) quantumvis in calore forsitan plena facie rubeant, extra & post paroxysmum tamen pallorem luteum exhibent, ut icterus fere præ se ferant, prouti *Dischmo* suo quondam id probavit *LENTILIUS* in *Eteodr.* Et icterus superveniens febribus, tam tertianæ quam quartanæ, imprimis male per corticem (quod sub ejus usu licet nec parco nec raro, sibi tamen nunquam evenisse bona fide testatur Præses) curatis & præpropere suppressis, passim citatur ab authoribus. Inter nos tamen non ita frequens per epidemiam febrilem nuperorum annorum fuit observatus. Unde etiam in *aphor. Hippocr. Sect. IV* qui exhibetur respectus, icteri ad febres, magis de continuis intelligendus est, monente supra jam laudato *Heurnio*; æque ac icterus ille multiplex, quem una cum hepatitide junctim proponit *Herm. BOERHAAVE* in *Aphor. d. Cogn. & Cur. morb. a §. 914. ad 950.* Intermittens enim in icterus erumpens rarioris hætenus apud nos quidem est observationis.

Ictericus vero coloris subjectum sicuti in omnium oculis incurrit, dum causale fundatur magis in hepate: ita non immerito Galenus quondam illum sub cute humorem latitare dixit, cuius inde color resplendet. Hic vero bilis est. Quæ vel, à stomacho & intestinis varie modificata, per vasa lactea secundum chyli iter venit in sanguinem, eumque inficit, vel in glandulis hepaticis libere non secernitur, vel secreta non excernitur; & quid, si addamus? in sanguinem inde refovetur. Dum autem horum aliquid contingit in corpore, necesse est ex una parte defraudari necessario bilis subsidio intestina, chylum, fæces, alvum: ex altera parte bilem in sanguine accumulari, huiusque mixturam turbare, ut varie molestus naturæ, ad nutriendum ineptus, bene vero, si longius quidem id duraverit, ad fovendum calorem hecticum aptus fiat, sicuti interea calorem bilis e cute resplendentis varia commixtarum particularum salinarum conditio similiter modificabit.

Scilicet concipimus primo bilem motu aucto peccantem, casu quo turgens, organica, quasi fermentans, largius & copiosius effunditur ex hepate in intestina, ut hinc in sanguinem veniat per viam ordinariam regiam. Hac ratione e. gr. ab iracundia gravi concepta, acuto fatis modo poterit produci icterus, & in tali casu præcipitari quoque bilis portio ad alvum, pro huius lubricitate & flavedine, nonnunquam ab authoribus observata.

Secundo poterunt etiam ipsæ particulæ biliosæ, forsan crassiores, futuræ bilis sanguini adhuc inexistens materia, per angustias glandularum & canaliculorum ægre transeuntes, ibidem hærescere, & hoc organi colatorii infarctu morbum vel inducere, vel fovere, redundancye facta ad partes alias, ad ambitum & habitum corporis, conformiter omnino illis, quæ leguntur in BOERHAAVIO I. cap. §. 960. "finibus, biliosis obstructis, facile liquor portarum biliosus in cavam transit."

Tertio poterit considerari bilis, ut in hepate secreta quidem, sed non excreta, sive id fiat propter ejus crassitiam, lentorem, visciditatem, quam ab admixtis variis e. gr. acidis, austeris aliisque contrahit, adeo ut etiam concreseat in calculos, qui in aqua natantes & igne toti combustibiles, jam olim a Mezzgero biliosam naturam suam probarunt (num sint virium quoque non minorum, ac tantopere celebratus ille lapis pretiosus, *pedra del porco* dictus, in vesica hystricis indicæ felleæ concretus, problema practicum non primus demum curiosis proposuit in suo *Theatro anatom. Mang. tus*, sed jam diu ante ipsum *Car. Raygerus in misc. cur. A. III. O. CCLXXXIII.* quod num a quopiam tentatum & adhuc publico significatum solutumque sit, non eodem constat; in memoriam tamen nobis revocat, tam disput. III. inter *polychr. exot. Valentini*, de hoc

hoc hystricis calculo ex professo scriptam, quam quod de bovinæ bilis calculo ad icterum proficuo quondam legimus in *Eph. nat. cur. dec. II. ann. IX. §. X. append. p. 51.* notatum a *Lentilio* in parallel. ad obl. XLIX. an. I. miscell.) Sive quod calculus talis ductum cysticum, bilarios in choledochum obstruat, non simpliciter in vesica quietus manens, sed per vias dictas non sine nixibus ac stricturis enormibus in duodenum trajiciens, inde cum fæcibus postea per alvum excludendus. Scribimus hæc non ignari quidem elegantis observationis, quam *Nicol. Pechlinus* inscripsit: *icterus sine obstructione folliculi fellei, & obstructio huius sine ictero;* sed & probe memores tam casus illius notabilis, abs modo laudat. *Mezgero* quondam in *disputatione* publica propositi quam similibus plurimum uti passim sic imprimis in *E. N. C. Dec. III. ann. II. obs. 149. A. III. obs. XXXVI. A. IX. §. X. obs. 246.* occurrentium.

Etenim quarto videtur omnino bilis posse & solere etiam pati regurgitationem, resorptionem, reflexionem, ut retroactis undis ex hepate iterum feratur in sanguinem; sive jam id fiat per venas earumque orificia, sive per vasa lymphatica, quod posterius asserit *Fr. Hoffmannus* in *disputatione* de bile medicamento & veneno corporis. Et ad hunc modum arbitramur explicandam esse genesin illius icteri, qui ab & sub stricturis harum & vicinarum partium spasmodicis, apud colicos, verminosos atque similes, quin sub & ab ipso calculi fellei ex cystide in duodenum transitu evenire solet.

Omnibus atque singulis hæc ad palatum fore non præsumimus. Sed nec est, cur causæ atque hypothesis nostræ diffidentes quidquam metuemus. Qui enim cum *Helmontio* stercus aliquod liquidum accusare, vel provocare ad simile *lixivii*, vulgo tincti, ut urina fere ictericorum, adeoque salium cum sulphure solutionem sufficere volunt, talem vero negant, vel ex hac inter alias ratione, quod ictericorum non amaricent, ex dictis vel conciliari poterunt; vel transeant modo, dum in *Eph. nat. cur.* hæc omnia ex professo disputata legi possunt.

Hiscæ ita se habentibus facile nunc patebit ratio convenientiæ & differentiæ tertianæ & icteri, siquidem *hepar* utrinque qua bilis organon secretorium, sive altius sive inferius ad exitum ejus in duodenum, pro *subjecto cause* erit allegandum. Huc in febre ruit magis biliosus humor deorsum & extrorsum, testimonio vomituum & flavorum & amarorum, ac dejectionum similibus, unde *Fr. Hoffmannus* l. c. scribit: in tertiana quo vehementior & diutius durans, eo biliosiora sunt excrementa, nec desistit natura hæc ita gignere, quamdiu hæc febris præsens est. In ictero non liber est hic motus excretorius, eruptorius. Sed suppressus vel varie alteratus, unde sursum, retrorsum, introrsum reflexus, inversus, in præjudicium non modo intestinorum, quæ destituuntur liquore solito necessario, sed & hepatis ipsius, quod bile infarcitur, atque

atque sanguinis, qui bile inficitur, & infectus distribuitur corpori, huic color ac sapor non assueto. Etiam si vero vi circuli æqualiter dispellatur, singularis tamen esse respectus videtur ad renes, qui vel serum tale modo facilius alias difficilius transmittant, vel ad quos serum illud modo quasi determinatur, alias ab iis quasi avertitur. Plenius hæc omnia legi possunt & merentur etiam apud *Mortonum* in *Phthisiologia*, in cujus libro III. caput integrum destinatur phthisi ieteritiæ.

Quonam igitur vel tandem modo concipietur delere cortex tincturas, & quidem contrarias? si *Archib. Pitcaarnium* audias, ratio dari nequit. Neque enim corticis, sanguinis, aut motus quartanam excitantis naturam nobis esse cognitam, præten dit in suis opusculis. Sed nec investigari juxta ipsum debet aut meretur; nam artem medendi nullam esse pronunciat, medicamentorum inventionem casui adscribit, præten dens causarum physicarum investigationem, qualem philosophi solent instituere, medico neque utilem neque necessariam esse, sed ad imitationem astronomorum observationes modo circa morbos eorumque auxilia conferendas, & nulla opinionum vel causarum ratione habita, saltim ex eo, quod fieri solet, quid futurum sit ad faciendum, colligendum esse.

Ipsius conterraneus, *Rich. Mead*, in *d. Imp. Sol. & Lun. in corp. hum.* de cortice nostro dicit, illum efficacissime liquoris arteriosi effervescentiam, quæ distenduntur vasa, reprimere & compescere. Eodem fere modo, quo in *Clerici Biblioth. Chois. T. XXIII. p. II. art. IV.* Biga illa versuum ex *Virgillii Georgic. Lib. IV.*

*Hos motus animorum, atque hæc certamina tanta
Pulveris exigui jactu compressa quiescent.*

quæ de apum pugna agit, per instantiam jocosam allegatur ut vaticinium Poetæ de efficacia quinquinæ ad curandas febres.

Alius ejusdem conterraneus, *MART. LISTERUS*, post *Mortonum* magnus corticis patronus, in suo ad *aph. Hipp. commentario* scribit, illo apte propinato omnes omnino concoctiones, imprimis viscerum, atque glandularum subcutaneorum insensibilem perspirationem, citissime & occulte promoveri, corpusque ad integritatem nullo negotio restitui, idque absque sensibili evacuatione, nisi quod aliquibus alvum leniter moveat.

WEINHARDTUS in enchirid. encomiorum, quæ cortici peruviano tribuit, rationem in eo fundat, quod vi sua styptico amara cruditates minuatur, aciditatem infringat, fermentationes atque effervescentias sistat, ac sanguini compagem firmiorem largiatur. Provocans ad *SYDENHAMUM* imprimis, quod ab ejus usu sudores liberaliores, aut urina copiosa & limpida plerumque sequatur; imo subjungens, illum non per diaphoresin modo

modo & urinam operari, verum subinde etiam sedes movere, vel vomitum, & non febres tantum curare, sed subinde etiam hydropem exinde ortum, imo & hæcticas puerorum febres.

FRID. HOFFMANNUS, quantumvis loc. cit. per corticem febres sisti ac supprimi præten dat, tamen hæctenas dicta confirmat, & fatetur, quod ab ejus usu intra breve temporis spatium flammeus urinæ color pereat, diluta & aquosa fiat, alvique scybala prius adeo biliosa, ad colorem naturalem redeant; & hæc quidem omnia in sequentibus declarat ex eo fieri, quod bilem nimis acrem corrigat, corruptionem ejus arceat, partiumque nervosarum tonum, ne nimium pronæ fiant ad contractiones spasmodicas, roboret.

Ex *Giorn. de Lett. d'Ital. Tom. XXIV.* novimus *Zendrinum* corticis efficaciam quærere in alteranda bile, communi febrium & icteri causa. Quod ipsum tamen cum vidisset ea ratione fieri, qua ex *Listero* modo notavimus, scil. atque sensibili vel notabili tamen evacuatione quadam, excogitavit distinctionem illam curiosam inter crisin quantitativam & qualitativam, quo posteriori modo naturam interdum, chinamchinæ vero plerumque operari solere dixit.

HELMONTIUS si corticis hanc efficaciam scivisset, pyloro suo gratum dixisset remedium, qui Rector ductuum hepaticorum claves habet claudendi, & aperiendi, modo fuerit sedatus, placatus, aut melius informatus.

Vulgo quidem qua adstringens modo consideratur, & ex hoc ipso capite culpatur, quin à *Stablio* inter *OVA* illa famosa collocatur, adeoque passim male audit. Verum enimvero, si modeste imputationes istas declinare liceat, unum atque alterum regeremus paucis. Et primo quidem quam adstringens sit, quo gradu, quis explorare potest; nobis certe admodum remissus videtur, potius amariusculus & parum sic cans. Deinde, quam stomacho grata sunt, quæ moderate fringunt, exemplo cydoniorum, tam hac ipsa intentione scribitur à nostris, & appetitum revocando atque ventriculum roborando toties se commendat. *Isuper*, postquam usus adstringentium, juxta *Disput.* illam *Witteb. Heucheri* in pellendis renum calculis atque mensibus fuit declaratus, major nunc tonicorum habetur ratio. Atqui non modo hanc virtutem cortici tribuit *Baglivus*, eumque febribus diuturnis magnam afferre utilitatem observans, deducit has à languido ac pene laxato partium solidarum tono; verum etiam ipse *Stablius* ex hac ratione in febribus longioribus, præmissis præmittendis, sub prudentia methodi, personis motus laboriosioris eum concedit. Denique, ullo adstringente alio, sive dein quercus vel galla vel cortex, aut quodcunque aliud fuerit (de *Arsenico* jam nobis non est sermo; bene vero quondam fuerat *Lentilio* & *Disput. Medico-Pract. Tom. VII.* E c *Wepfe-*

Wepfero, allegatis in cit. *Disp. de Febr. Tert. Turb. & Corr.* cui quod jure ad latus ponatur & æquiparetur cortex, tanquam simile artis vitium aliis judicandum relinquimus, judicium tamen favorabilius nos obtenturos speramus, ac de *Crugeri* quidem sententia contra febrifugum *Riverianum* fuit illud *Schroëkii* in *Schol. ad obs. XXV. Ann. V. Dec. II. E. N. C.* ibi similiter citatam) quis paria præstiterit cum nostro cortice peruviano, nobis quidem nondum innotuit.

Dices: suppositis tantisper rationibus adhuc de experientia erimur solliciti. In uno forsitan & altero casu observari vobis potuit usus corticis proficuum; sed hoc non æque sperandum in omnibus, nec imitandum facile ab aliis. *A particulari ad universale non valet consequentia.*

Ad hanc objectionem non respondebimus, antequam dabitur universale remedium quodcumque aliud, omnibus morbi speciebus & individuis conveniens & sufficiens. Nullum est, quod communis hæc instantia non vexet. Nec ignoramus nec diffitemur differentias icteri præcipuas, cum vel sine febre, cum vel sine hypochondrio duro, recentem & radicatum, criticum & symptomaticum, &c. quibus proin omnibus prudentia medici practica remedium accommodare studebit. Icteros etiam invictos in praxi obvios non subicemus. Hoc tamen bona fide dicimus ac repetimus, suppetere nobis *Ictericorum* hac ratione curatorum historias adhuc plures, interque illas præcipue notabilem *Fœminæ*, à superata hemiplexia levioris gradus erysipelaceæ & hysterice sæpius turbati ac dejici solitæ, per quatuor annos à frequentibus paroxysmis ægrimonie præcordialis ad vomitus toties ictericæ (testimonio urinæ & cutis tinctæ, cum pruritu, sternutatione, ore amaro, ut ut flava amara nunquam rejecerit) sed & toties intra diem unum & alterum ope corticis ab ictero plene liberatæ, donec tandem post paroxysmum & tincturam talem acute moreretur apoplectica.

Nec est, quod aliorum exempla, aut non speranda eorundem irritatio nos deterreat, quin bona potius suffragia etiam hac ex parte nobis promittamus. Suppetunt enim ex practicis veteranis, ac longo rerum usu peritis, viri exceptione omni majores, quibus idem omnino visum, & icterus nostro quoque remedio devictus fuit. Liceat, nec enim decet aliter, primo statim & præcipuo loco ponere, nunquam sine debita honoris & venerationis præfatione nominandum, Exc. PATRUM Dn. Præsidis, Dn. D. *Eliam* CAMERARIUM, qui superiori demum anno *Fœminam* perillustrem, ex primariis hujus urbis, cardialgia spasmodica enormi ad clamores usque laborantem, sub paroxysmorum decursu & sine (malum enim erat periodicum, periodicis non adeo stas) toties ictericam, transitoria flavedine post horas iterum

evanescente, sub benedictione Divina, feliciter ab utroque isto malo liberavit cortice peruviano. Secundo ex *E. N. C. Cent. I. obs. V.* notum est, quam difficilis ibi proponatur casus *febris ictericæ chronicæ*, cum *colica ventriculi*, fœminam non minus illustrem graviter affligentis & diu quidem ancipiti eventu, tandem tamen successu non minus felici tractatæ. At quo remedio? *Cortice*, licet non solo, tamen primario. A quonam? A non uno, nec plebeio, sed conquistis undique primariis fere Germaniæ nostræ Archiatris; scil. præter *Anhornium ab Hartwits*, *San Gallensem*, in cujus ædibus ac inspectione ægrota fuerat, a *Schroëckio*, *Augustano*, *Brunnero*, *Palatino*, *Bavario*, *Curienti*, *Mejero*, *Schafusensi*, & *Mullero*, *Lindavienfi*. Desideras, ut compleatur triga testium, in qua omnis veritas consistere dicitur. Ex earundem *E. N. C. Cent. V.* subjungemus *Obs. XLI.* Medici Ferrariensis etiam celebris, *Joh. Lanzoni*. Hic ibi sistit ictericum, dextri hypochondrii pondere ac dolore, faciei totius viridi, in corpore vero dextri quidem lateris atro, sinistri autem lateo colore, ac urina nocturna nigra, diurna vero flava, æque notabilem, ac quidem fuit ille, qui occasionem huic Lanzonianæ observationi dedisse scribitur, corporis exquisite dimidii icterus, præced. *Cent. III. obs. LXIV.* propositus. En vero Therapiam ejus non operosam, non prolixam, sed nostris quoque supra recensitis plane conformem, facilem & compendiosam. Scil. corpore per *sal absinthii* purgato, *Corticem peruvianum* dedit, cum *syrup. de cichorio cum rhab.* & ægro tum sic restituit.

Perges excipiendo: potest remedium esse certum, sed non tutum. *Asclepiades* autem, referente *C. Celso* *L. III. c. IV.* hoc officium Medici esse voluit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet.

Ad declinandam hanc objectionem respondemus primo, operæ tamen fore pretium, philosophari super effectum adeo evidentem, super energiam adeo singularem, remedii tam certi, tam cito operantis. Pauca sunt nobilia medicamenta, quæ paria præstant, quæque proin adeo sunt ad palatum seculi moderni, quod cito vult expediri. Secundo, foret ulterius non minus etiam operæ pretium deliberare, utrum remedium adeo certum non possit etiam reddi tutum. Cur hæc cura non omnes tenet publica Præsidis, *B. Parens* in *disp. de nitro*. Interim tamen tertio nec sine censura possumus dimittere prædicatum illud; quo cortex infons usque tamen dicitur & clamitatur esse remedium non tutum, adeoque suspectus redditur personis rerum medicarum non gnaris. Vix autem melius expedire negotium, atque animis ab omni partium studio alienis rem totam clarius ob oculos ponere poterimus, ac eundo in rem præsentem, & recensendo prætenfos hucusque malos corticis effectus.

Objicitur : Febrem cortice non curari, sed *corrumpi* & *supprimi*, ideoque frequentius *reverti* ac *recidivas* facere.

Resp. Corrumpi febres utique possunt ac solent multis modis. Idem vero per corticem fieri, si prudenter usurpetur, tempore modoque decenti adhibeatur, probandum adhuc incumbit afferentibus. Possimus hinc integram phalangem sistere nostratum, qui per corticem a febribus non modo facile, sed & plene ac libere, nec minus cito fuerunt & constanter curati. Nec est, quod quis reputet, heic loci saltem ita sese rem habere; aut forsitan modo fingi. Suppetunt præter allegatos jam supra medicos talium adhuc plures, digni omnino, quorum producantur testimonia. In *E. N. C. cent. III. O. XXIX. Vallisnerius* miram vim corticis in tertiana mali moris, cito tamen & absque omni recidiva masculine curata, probat historia lectu notatuque dignissima, ætiologiam in scholis subjungens, istis, quæ a nobis supra dicta sunt, prorsus conformem. *Baglivus*, primus ille, qui cum *Helvetio* corticis in aqua decocti ac in enemate injecti efficaciam non minorem febrifugam expertus est, in *d. prax. med. ad prisce. obs. rat. revoc.* chinam vocat remedium herculeum in curatione febrium intermittentium; & alibi, de remediis specificis verba faciens: „remedia, inquit, sint constantia, methodo præscribendi munita, & cuilibet morbo specificè ac ferme infallibiliter respondentia, prouti est in intermittentibus cortex peruvianus, Jungeremus *Helvetium*, magnum illum *Ludovici MAGNI* Archiatrum, nisi citandus foret nobis iterum infra quo proin reservamus etiam quæ huc spectare poterant. Non possumus tamen, quin occasione *Baglivi* reproducamus *Fr. HOFFMANNUM*. Hic enim etiam loco citato satis ambigue scripserit, famigeratissimo illo cortice chinæ febres tolli, vel tantummodo sisti ac supprimi ad certum tempus, nihilominus post viginti & plures annos meliora edoctus in *med. rat. syst. T. III. S. II. C. VIII.* recensendis specificis morborum remediis occupatus, statim a febribus intermittentibus inchoat, illisque corticem, tanquam hoc nostro adhuc tempore quam maxime celebratum, & ob amaricans balsamicum elementum morbificam materiam corrigente, partes vero solidas languentes firmante efficacia splendens remedium, recenset & commendat.

Quod vero tandem *recidivas febrium* concernit, has non modo notarunt & doluerunt medici diu ante quasi natum, vel potius nobis notum & Europæ illatum corticem, verum etiam non minus experiuntur hodiernum illi, qui sine cortice curant febres, aut qui soli autocraticè, naturæ relinquunt eas. Audi quam graphice ad aph. 12. sect. II. *Hipp. quæ in morbis post crisin relinquuntur, recidivas facere solent.* Commentetur toties laudatus *Listerus*: „a crisi, inquit, concoctionum organa „non ex toto detergentur ab omni humore crudo putridoque: & si „esset,

„esset nitida, tamen valde debilitantur; unde febres intermittentes non „raro recidivas facere solent; etiam per se finitæ. Ideo cortex peruvianus non tam vehementer de hac re accusandus est. Istiusmodi saltem ne ægrotos, tanquam nimium negligentes sui, olim monuit *Celsus*, „ut diu istius diei, quo corripiti consueverint, meminerint. „Nonne igitur fatius foret, animo a præjudiciis libero auscultare practicos istiusmodi, non minus veteranos, & experiri, quo cum fundamento & successu, qua cum veri specie promittant atque doceant, etiam has febrium recidivas præoccupare, ab his ægrotum præservare, longius continuando, congruis forte temporibus repetendo corticem. Cautelarum talium plures, longa multorum annorum praxi, tam propria, quam paterna avitæ expertas, non modo suppeditavit nobis præses in collegio practico per hyemem habito, sed & evolvendos atque imitandos commendavit ex supra laudatis *Weinbartum, Listerum* aliosque.

Nec dum satis; instant enim atque urgent: si vel maxime febris ipsa non redeat, loco tamen ejus venturos morbos alios, ista longe peiores & graviores. Unde *stricturas, obstructions, indurationes, placentas, infarctus* glandularum atque viscerum, nec non *natas & productas inde, febres tabificas, heclicas, asthmata, hydropem* atque ipsum, qui hæc scribendi occasionem nobis debet, *icticum*, passim inter phænomena consequentia febrium cortice curatarum audias vel legas. Verum enimvero, quod de Ictero jam supra diximus, idem eadem fide hic etiam de reliquis asserere nulli dubitamus. Scit paucis: nihil horum omnium unquam per praxin modo dictam fuisse observatum. Curationes non nostras, ab aliis alibi susceptas, neque nostras faciemus, sed transmittimus. Præter tamen experientiam hanc domesticam atque propriam non minus etiam ad alios, eosque extraneos, possumus provocare & dictis nostris fidem facere. *Listerus* adeo non concedit ab & sub usu corticis talia contingere, ut potius multo rarius ista observari scribat, ex quo usus corticis invaluit. Alius ejusdem conterraneus, *Th. Fuller* in *charm. extemp. D. Aylwin* Elect. Perruv. Epil. hæc subjungit: „Etiam si *Baglivus* „accuset corticem, tanquam causam obstructionum mesaraicarum incurabilium, & febrium heclicarum, nunquam tamen mihi observare „licuit talem effectum, si corpus & remedium rite præparetur. „Sicuti vero *Baglivus* usum corticis non promiscue omnem, multo minus legitimum, sed incongruum & intempestivum redarguit, prouti vel ex solo *d. prax. l. II. cap. III. §. IV.* inspicientibus patere poterit; ita facile omnino largimur, etiam hic valere vulgatum illud: optimæ rei pessimus abusus. Etenim hæc quoque

Temporibus medicina valet, data tempore prodest;

Et data non recto tempore China nocet.

Sed de usu corticis legitimo meminimus pronuper modo cum Philiatris egisse Præsidentem ex professo, in lectionibus publicis hybernis, atque simul indicasse fontes, ex quibus hauriri possint omnia, ut supersedere proluxa recensionis opera, & eo remittere commilitones videatur consultius.

Quam igitur huc usque dicta de febribus quidem intellecta volumus, tam nunc ad icterum quoque eadem applicari posse prætendimus, non obstantem quod Fullerus præter febres continuas malignas, petechiales, etiam icterum, & in puerperis lochia fluentia exceperit, atque in his omnibus corticem exitiale remedium dixerit. Profecto recensitæ abs nobis icteri curationes ita sunt comparatæ, ut nec suppressionis aut corruptionis, nec recidivarum, reliquiarum aut successuum metum ullum cum fundamento movere quisquam possit. Unius modo vinitoris foeminae succedanea fuerunt *alvus* lubrica, *ischias* & *pedum tumor*. Sed præter id, quod & rursus evanuerint omnia, continuato remediorum usu, de duobus quidem posterioribus sciendum est, foeminam ischiade prius jam laborasse non semel, tumore pedis inferi toties terminata. Occasione prioris autem recurrit illud, quod ex Listero supra jam adduximus; nimirum corticem aliquibus movere alvum. Quod in Anglia quidem frequentius observari oportet: nam Fuller l. c. n. electuario suo peruviano simplici, ob diarrhææ metum, corticis unciam addit *terre japponicæ* drachm. un. *bals. peruv.* dr. sem. *olei nucistæ* gutt. ij. & ne his quidem contentus est, sed in nota subiuncta insuper monet: si nihilominus diarrhœam concitaverit, vespertinis ac matutinis dosibus addi debere *laudani liquidi* guttas XV. vel XX.

Quæsi veris porro; quam ergo ratione casu, quo folius corticis usus videatur vel non tutus vel non sufficiens, possit reddi tutus?

Resp. Nulli quidem dubitamus asserere, multos admodum fore casus, in quibus cortex etiam solus sufficiat. Si qui tamen fuerint, qui huic foli nolint se committere, vel si morbi subjective conditio plura videatur requirere (novimus autem, Galeno jam vapulasse medicos, qui absque discrimine omni ictero eadem præscribunt remedia) poterunt omnino cortice non invito tam interponi quam præmitti, quæ convenire videbuntur. Specimina talium ipsi dedimus in historicis supra recensitis. Initium plerisque factum est *digestivis*, *salino absorbentibus*, tam ut evacuantia subjungenda suo melius desungi posse officio, quam ut hypothesis illa, curationem materiæ peccantis evacuatione absolvi, non maneat simpliciter pro regula, cum vel alteratio, vel resolutio illius soleat observari non minus salutaris.

Præ-

Præter *rhabarbarum* cholagogum, passim ab authoribus laudatum, Studiose datum quoque legitur *vomitivum*. Hoc mirum forte videri quibusdam posset, siquidem icterus dicitur ubique commotiones fortiores non tolerare, adeo ut in cautelis suis & obli. præct. Junckerus simpliciter dicat, vomitoria omnia debere exulare. At hic non male cessit indicatio, hujus quasi per accidens ex transverso venientis icteri curam, vere ad ætatem jam vergente, in subjecto evenato, diætæ regulari non assuetæ, consultius inchoari purgatione anoterica, quam quidem altera cato-terica, conformiter *aph. IV. Et VI. Sect. IV. Hipp.* Et spem eventus confirmavit. Etenim à cortice subiuncto curatus abhinc brevi fuit absque eo, ut vel cardialgicas angustias majores, vel acutam febrem, aut lentam hecticam inde reportaverit.

Quæ in progressu curæ cortici vel conjuncta vel interposita fuerunt, aperientia, amara, balsamica, visceralia, stomachica, nobis familiaria, atque œnopotis accommodata, quin ab aliis etiam authoribus passim commendata, nolumus tamen ita cuiquam obtrudere, ut sint aliorum exclusiva. Etenim abunde jam diu constat, corticem esse sociale, & bene stare in consortio medicamentorum tantum non omnium. Imo quid obstat, quominus dicamus, esse analogiam quandam inter corticem & *mar-tem*, ut in aliis sic & in ordine ad icterum. Atque & hic non æque absorbens & aperiens amplius audit, quam potius adstringens, & ex hoc ipso capite voluit suspectus reddi. Nihilominus in *E. N. C.* qui volet, inveniet apologiam pro ipso egregiam, mirabundus, quam acriter defendatur a Practico Veterano. Imo, si quis præter hunc aliorum quoque non minus laudatorum remediorum vires experiri velit, & una cum cortice usurpare, quæ specificam in ictero creduntur efficaciam exserere, quales ex. gr. sunt laudati *Junckero* passim *Lumbrici* terrestres, vel *Chelidonium majus*, *Kircheri* in art. magn. luc. & umbr. dictum infallibile antiictericum aut *fragaria decoctum* in act. med. Hafn. *Bartholino* laudatum; Item *Mar-rubii succus*, vel *syrupus* inde paratus, ex observationibus *Foresti* & *Riverii*; nec non *albumen ovi* cum aqua graminis conquassatum insigni laud. *Lanzoni* arcanum in *E. N. C. Dec. III. A. II. O. XXXV.* atque alia istiusmodi plura, id quidem nobis facile consentientibus fieri poterit. Hoc tamen firmiter persuasum nobis habemus, paucos admodum fore, qui vel *cimice* febrem tertianam, juxta præceptum atque versus *Q. Sereni Sammonici*:

Præterea tritus cimex potatur in ovo.

Horridus tactu, sed gustu commodus apto.

vel icterum ex commendatione *Plateri* atque *Zac. Lusitani* pediculis, in

ovo

ovo sordibili haustis curare gestiant, utut non semper in ægri ventriculo sese multiplicaturis mortemque illaturis, prout in icterico quondam id observavit *Hannus*, laud. *act. med. Hafn. vol. III.* Forsan minori cum periculo, modo certiori cum pace deisidæmonias mastigum, sub usu prudenti corticis tentari poterunt externa & amuletica, qualia non minus laudantur hinc inde. Nos ex magno istorum numero curiositatis gratia citabimus primo *pisces* vivos per medium dissectos: *Tineam* quidem, *Cnæffelio*, juxta *misc. cur. med. phys. A. IV. & V. O. 49.* & *Sennerto* ventri atque pedibus, *Lucium* vero *Dn. de vinquedes*, juxta earundem *E. N. C. cent. III. & IV. obs. 148.* scrobiculo cordis alligandum. Atque duo pocula, ex quibus bibant ægri: unum ex *radice Erythrodani* factum, ex *Plinio* citatum a *Langio*: alterum *aureum*, ex numis talibus cereæ agglutinatis conflatum, aut argenteum modo, cui tamen numus talis aureus (sed cave, alius, nisi hæreditate acceptus) injectus fuerit, ex observ. supr. jam laud. *Lentili* in *Eteodr. mens. maj. & Octobr.*

Supereffent quæstionum & objectionum adhuc plures, nisi contrahere scriptiois vela cogere. Unam tamen atque alteram permittere vix dum possumus, responsione modo breviori expediendam.

Cur cortici tribuitur curatio icteri, quæ tamen ipsi non debetur, sed potius propinatis simul *amaris salinis* aliisque suo loco recensitis? *Fallaciam non causa ut causa* nullam hic a nobis committi probat vel sola ex septem illis historiis tertia. Quam frustra huic per sex priores dies data fuerunt, quam parum effecerunt, alibi licet ad icterum tantopere laudata? quam vero præsentaneam opem tulit cortex, septimo datus? Et quid, ut reliquas nostras mittamus omnes, *Lanzonus* præter corticem suo dedit icterico? Certe syrupus d. *cich. c. rh. cortici* non demum pondus addidit. Quidni ergo iterum optare liceat. Suppeterent modo nobis multa tam efficaciter medelam morbis afferentia sanitatis præsidia.

An absente tinctura urinæ cortex non juvat? Ita quidem hæcenus plerisque visum est, urinæ tincturam & bolare sedimentum, atque stata exacerbationum tempora, requirentibus pro indicante corticis. Præscribi tamen ipsum etiam extra febres passim videas, absque habito ad urinam respectu. Sic *Lanzisus de mort. subit. l. I. C. XXIII.* circa meliodum præservandi ab interitu corpora valetudinaria occupatus, ipsum mire juvare, & a spasmo præservare dicit illos, qui pertinacibus detinentur convulsionibus a fermento viscidulo oriundis. Juxta *E. N. C. cent. III. & IV. obs. CXLVI. Klauwig* cardialgiæ. frequentibus recidivis admodum gravi, semestrales tamen inducias procuravit cortice. Et *l. c. obs. LXIII. Grinnius* insignem ejus efficaciam depredicat in rheumatismis, cephalalgia inveterata & arthritide.

Num

Num præsentate urinæ tinctura cortex extendi potest ulterius ad affectus etiam alios? Hoc quidem analogia docuit, & experientia multiplex. Etiam si enim *Mortono*, patronorum corticis facile principi, voverit vitio verti, quod ultra intermittentes ad protheiformem quoque atque continentes febres usum ejus extendere cœperit, nihilominus in supra laud. *Helvetii* *Recueil des Meth. leguntur risane, opiate, lavement & Syrop de Quinquina in Sect. III. IV. & V.* adversus febres non solum intermittentes, verum etiam malignas atque continuas. Quam felici cum successu Præsidis *B. Parens* ad *Dysenteriam* atque *colicam spasmodicam* illum usurpaverit, patet ex disputationibus duabus publicis, quibus tertiam d. *apoplexia cum febre* omni jure accenseas. Quid si jam hæc in ictero tentaminibus alliceretur aliquis ad experiendam corticis efficaciam in *urina* etiam *hydropicorum lixiviosa*? Forsan calcar ipsi poterunt addere quæ ex *Weinbarto* supra citavimus.

TANTUM!

SOLI DEO GLORIA.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

FF

CCXXXVIII.

CCXXXVIII

GEORGII EMAN. ROSNER,

DISPUTATIO

QUA NONNULLA CIRCA VIRES LACTIS

NOTANTUR.

LEID. 1756.

§. I.

Inter medicamenta alimentosa lac habetur; quod in corpore animalis sani debite nutriti, per organa bene constituta, a sanguine chyloso secretum; liquor albicans, blandus & dulcis est.

II. Hæ lactis qualitates pendent imprimis a cremore, quem oleum subtile terra teneriori mixtum sistit; pars aquosa autem continet in se terram pinguem crassam, & salem acidulum.

III. Cremor lactis mora coëuns, supernatat sero; ex hoc pars caseosa coctione aut acido fundum petit: proportio aquæ maxima in lacte est; dein terræ pinguis, vel tenerioris, vel crassæ; salis minima.

IV. Qualitates lactis se habent ut partium ejus puritas & proportio, quæ utraque oritur ac differt pro animalis genere, victu & ætate: hinc copiosa materies saccharina deprehenditur in lacte humano & asinino; hinc lac suavius ab herbis vernalibus est, quam a pabulo sicco: hinc denique nutrices juvenulæ lac tenue habent; spissum, ætate pro-
vectæ.

V. Lac præditum qualitatibus (I.), accensendum est classi demulcentium. Nutrit cremor; increasat materies caseosa; diluit serum. Ideoque lac, aut ejus partem, requirit fibra tenera & debilis; humorum
tenuitas

tenuitas; sanguinis spissitudo. Cum lac priori indicanti præcipue optuletur, nutriendo; non alienum est ideam nutritionis proxime tradere.

VI. Moleculæ, naturæ animalis, juxta lineam conjunctæ, fibram formant.

VII. Quæ pro molecularum subtilitate, inertia, durtie & attractionibus, est plus minus tenera, crassa, firma, flexilis; nec non elastica, sensilis aut irritabilis; atque has proprietates possidet vel seorsim, vel simul; exempla suppeditat fibra tendinis, medullæ nervi, cordis, intestini.

VIII. Fibræ varie flexæ, tensæ, sibi impositæ, intertextæ, prementes se trahentesque; componunt vesiculas, tubulos, membranas, nervos, vasa; ex his omnia organa fiunt, quorum plurima intra spheram activitatis puncti salientis latentia, una cum nobilissimis in eo jam discernendis, brevi tempore, magna proportione, crescunt & evolvuntur.

IX. Organa crescunt dum sic nutriuntur, ut eorum substantia augmentum permanens capiat; evolvuntur, dum functionibus quibus dicta sunt, congrue crescunt. Nutritioni respondet incrementum; incremento, evolutio; evolutioni functionum vitalium, animalium, naturalium, tumque motuum voluntariorum reliquorumque productio, facilitas, robur & constantia; vitæ tandem magnitudo ac duratio: hæc dignitas nutritionis est.

X. Effectus nutritionis constanter observabilis, virium instauratio est; quæ ponit ut vis illius quod nutrit junctim agat cum vi vitæ: jam ea consistit in viribus solidorum & fluidorum corporis simul sumtis; hinc id quod vim vitæ adjuvat, in nexu quodam sit oportet cum solidis fluidisque partibus corporis: iis igitur unire se debent moleculæ nutrientes; & cum solidæ partes præcipua actionum instrumenta sint, ad has imprimis respiciendum est.

Alter nutritionis effectus æque constans is est, quod fibræ dum nutriuntur, indolem suam pristinam retineant: sic tenerrima fibra cerebelli, tenerrima; dura ossis, dura a nutritione manet; eademque rei ratio locum habet in universa fibrarum serie. E. Nutritio poscit, ut novæ moleculæ fibra cui adpropriatæ sunt jungantur.

XI. Vis quæ sic agit, quærenda erit, aut 1. extra fibram & moleculas jungendas: aut 2. in utrifque; aut 3. vis (2) cooperabitur cum illa (1).

Vis qualis *prima*, debet pellere moleculas novas ad fibram, eaque jungere. *Secunda*, efficiet ut fibra & moleculæ se uniant nisu reciproco. *Tertia*, superaddet nisu illi impulsus externum.

XII. Hi, qui nutritionem vi tribuunt qualis illa (XI. 1.) continent; 1. Nutriti C. H. in canaliculis minimis. 2. Humores moveri continuo in iis per vim cordis & arteriarum, hoc motu avelli particulas minimas; sic infertitia nasci. 3. Humorem continuo motum in canaliculis minimis, continere particulas avulsis similes, eas adponere, adplicare ad interstitia vacua; interceptas fingere, figurare, affigere ita ut adhæreant ut priores.

XIII. Illud nutriti corpus in canaliculis minimis (XII. 1.), nititur hypothese de compositione ejus mere ex vasis; cui cum plura repugnent, liceat quædam hic objicere. Tela cellulosa quæ fibras musculares carneas tendineasque connectit, fibris constat simplicibus. Quæ ampullulam vasis lactei replet substantia spongiosa; quæ lamellas corneæ connectunt cellulæ subtilissimæ, rore limbo plene; quæ corpus vitreum intus constituunt squamulæ cavæ, concentricæ: sunt totidem elegantissimæ variationes fabricæ ex fibris simplicibus. In nervi medulla quæ ad mentem fautorum illius hypotheseos verisimiliter canaliculos habet, microscopium nullos detegit. Sunt etiam qui sentiunt docti viri, quod os nascatur, compacto succo glutinoso inter duo vasa parallela; non igitur compactis inter duo vasa vasculis: sed nec illo modo ossa generantur; quid enim compingit ita ut in fetu jam perficiat cochleam, canales semicirculares; dum non offescunt organa, quæ omni fere vitæ momento valide premuntur, ut cerebrum & meninges a sanguine sub qualibet expiratione? Repletio tandem vasorum nitidissima, loca tamen vasis vacua relinquit; inspice periosteum ossis frontis fetus maturi (a): at qui fetus adulti corpus longe vincit vasorum numero. Fatendum simul est, quod si C. H. non esset nisi vasorum compages, id difficillime aut numquam detegeretur per artem vasa replendi: nimirum in subtilissimis versaretur naturam in his imitaturus; oporteret eum cognovisse penitus artificium, quo natura utitur ad implenda vascula illa omnia. At ne cordis quidem vis adproximatione bene scitur; ut taceam de humorum qui replent qualitibus, & de modo quo solidæ partes, citra contractionem, in illos agunt.

XIV. Quamvis autem humores corporis non moveantur in tam multis nec tam parvis vasis, quam dicitur in illa hypothese; constat tamen per experientiam anatomicam eos moveri in admodum minutis. Immo experimenta docuerunt celeritatem sanguinis nihil aut parum decrescere

(a) III. Albini Icon. off. set. humani fig. CXII.

crefcere in capillaribus, in quibus resistentias, immensum quantum, augeri, alii perhibent, hoc modo argumentantes: cor & arterias esse corpora elastica; sanguinem corde expulsum allidere ad arteriarum parietes, sic resistentias offendere, eas crescere in ratione directâ superficierum, plurimum inde in capillaribus: E. sanguinem in his maxime retardari.

Sed 1. momento postquam cordis systole sanguinem in arteria promovit, portio columnæ sanguinis venosi irruit in cor; unde pars resistentiæ tollitur in eo loco ubi arteria inflexione sua vena fit. 2. Dum systole arteriæ sanguinem aliquantum in capillaribus propellit, basis totius columnæ impingit in cor, quod tunc plenum est magnaque vi resistit: hinc sanguis prope cor, id est in trunco arteriæ, perdit tunc de sua celeritate; dum interim sanguini in capillaribus fluenti demitur resistentiæ pars, propter ingruentem diastolem cordis, ut (I.) dictum est. Hæc non allegavi quasi putem, quod circulatio sanguinis explicari possit per actionem cordis & arteriarum ut corporum elasticorum; sed ut adpareat, auctores qui toti sunt in calculandis resistentiis quæ cordi a sanguine opponuntur; illas tamen tum non omnes indicasse, tum quoque minus ad ea attendisse, quæ resistentias minuunt.

Subtilior disquisitio restat de motu humorum in vasculis quorum lumen tam exiguum est, ut sanguinem rubrum vehere nequeant; qualia sunt, quæ humores sanguine tenuiores separant, aut exhalant. Arteriæ testis sanguinem distribuunt in vascula subtilissima: & continuari videntur in canaliculos feminiferos. Cum particula talis fluidi globulis sanguinis quos vocant rubris multo minores sint; ultima sanguinis columnula partem tantum sui momenti imprimere illis poterit, absorbita reliqua ejus portione à parietibus arteriolæ minimæ rubræ; quod continget præsertim in vortice communi tubulorum exiliorum, sive ubi particula rubræ in plures alias secedunt. Si secessus iste debetur vi cordis residuæ, hæc dividetur in tot minora momenta, quot ab ultima arteriola rubra oriuntur canaliculi minores: jam hi, postquam materiam feminis receperunt, conglomerantur, dein colliguntur in ductus qui sibi varie inosculantur, post iterum mire contorquentur, ut caput epididymidis forment (a). Quid quæso in tot labyrinthis vis cordis & arteriarum devenit, quæ jam in fine arteriarum rubrarum indefinite parva erat? Consideranti autem quam frequentes coitus animalia quædam quæ organa illa humanis similia habent, exercent tempore ipsis ad libidinem concessio; secretio feminis minus lente quam recepta opinio fert, peragi videbitur. Obstaret forsitan nostræ sententiæ tardissimus hydrargyri per epididymidem fluxus, nisi natura fluidi in tubulis movendi, inter primarias sui motus causas esset: quemadmodum vero hydrargyrum & semen

F f 3

(a) III. Haller Pr. Lin. Physiol.

fluida

fluida sibi diffimillima sunt; ita minima affinitas hydrargyrum & epididymidis fibras intercedit. Vis igitur qua fluida moventur in vasculis quæ semen præparant & ad vesiculas feminales vehunt, non tribuenda erit momento sanguinis a corde & arteriis propulsi. Sufficiant autem hæc pro rei exemplo.

Quacumque demum vi fluida moveantur in omnibus corporis vasis, avelluntur tamen particulæ a solidis, secundum hypothesein illam (XII. 2.). Corpora cujuscunque indolis perdunt aliquid de sua substantia perpetuo motu. Itaque C. H. in quo omni momento plures motus concurrunt, perdet necessario de suis partibus. Cum vero plurimi ex illis motibus placide cedant, simulque impetus violentiorum leniatur fluidis omnes fibras alluentibus; verisimile est fluida præcipue, utpote quæ minima vi adhærent, exhalari sub motibus ad vitam & sanitatem conservandam necessariis. Nemo tamen inficiabitur avelli particulas a solidis sub motu sanguinis rapidissimo, aut nimia membrorum agitatione. Num ideo particulæ avelli debent ut fibræ nutriantur; aut nisi illæ avulsæ fuerint; hæc non nutriuntur? Veri speciem hanc opinionem ornat vis cordis validissima in pueris, horumque voracitas. Sed resistunt avulsioni fibræ flexilissimæ, quales animalium juniorum sunt; dein fames est in ratione irritabilitatis & sensilitatis, non autem deperditionis substantiæ. Evidentissimum denique exemplum nutritionis sine prægressa particularum avulsionem, fetus præbet. Recipit is & sibi propriam facit advectam continuo rivo materiem nutritiam. Sanguis ea prægnans an ipse avellit particulas solidas, destruitque ut ærificet? Si avellit, plures particulas quam perditæ fuerunt adponere debet, ut fetus crescat; hinc ingens numerus earum aliter adponetur, quam in foveolis. Accedit cerebri mollissimi, & particularum avulsionem facile destruendi, incrementum maxime conspicuum, & admiranda evolutio.

XV. Nihil tandem magis obscurum in illa hypothese est quam modus, quo humores in canaliculis minimis moti, dicuntur adponere, adplicare, fingere, figurare & affigere particulas avullis similes (a). Altera vero pars propositionis (XII. 3.), non abhorret a veritate, nempe quod materies nutritia in se contineat partes, fibrarum partibus, non avullis quæ dem, sed eas constituentibus similes. Alimenta ex regno animali desumpta solidorum & fluidorum corporis nostri indolem plane referunt; ratione habita discriminis quod a victu & vitæ genere animalium diverso proficiscitur: illa enim quæ aliis animalibus e. g. insectis vescuntur, aut quæ frequenti cursu agitantur; humores aciores habent, & ad alcalinum volatile magis vergentes, quam quæ in pascuis fatiantur. Amborum naturam temperat usus vegetabilium: horum sales,

olea

(a) Conf. III. Alb. academ. annotat. Lib. III. C. X.

olea, & omnes succos, motu, calore humido, admixtione liquorum septicorum ut salivæ & bilis, in naturam nostram verti; dein terram vegetabilium tot circulis humorum actam, pressam & attritam in tot valorum retibus; teneriorem ac terræ animali omni dote similem reddi, quis negaverit? Et vicissim concedendum est, materiem quæ nutriat, plures circulos in vasis subire, & ab liquoribus nostris varie antea mutari debere, quam pars esse machinæ possit. Excipienda ab ea regula videntur alimenta, quæ momento citius nutriunt & vires restaurant. An particula volatilis vini generosi fibrillam nervi eo modo nutrit, ut repleat foveolam in ea relictam a molecula firme adhærente & magnam partem terra?

XVI. Ex quibus (XIII. ad XV.) dictis, adparet: 1. Humores non vehi per vasa ad omnia puncta corporis. 2. Dubitari posse an fluida moveantur per vim cordis & arteriarum in omnibus vasis. 3. Nutritionem non præsupponere avulsionem particularum a solidis. 4. Motum humorum in vasis conferre ad nutritionem, quatenus materies nutriens distribuitur per eum ubicunque vasa pertingunt; quod erat effectus vis (XI. 3.) indicatæ.

XVII. Restat igitur ut examinemus, quænam vis, fibræ, aut novis moleculis, insita, ambo jungat (XI. 2.). Vis illa debet esse communis omnibus fibris, nam omnes nutriuntur; hinc diversa esse a vi, quæ fibris quibusdam tantum propria est; puta ab elasticitate, sensilitate, irritabilitate: si concedimus nutritionem peragi a vi vitæ; hæc non ponenda erit in irritabilitate.

XVIII. Vis quæ moleculas novas fibra jungit, similis sit oportet vi, quæ moleculas fibræ constituentes junxit; nam effectus utriusque similis est. Posterior, quæri debet in moleculis naturæ animalis; hinc etiam prior: actio corporum est reciproca: E. vis quæ nutritionem perficit, sita est in moleculis tum fibræ, tum ea jungendis.

XIX. Moleculæ quæ fibræ formant, cohærent inter se: cohæsiō est illa species attractionis, qua partes corporum dum se fere tangunt, nituntur in sui unionem (a). E. moleculæ fibræ componentes jungunt se per vim attractionis.

XX. Si fibræ nullæ partes sunt præter attrahentes, sive quarum directio

(b) Conferendus hic & in sequentibus est liber *mole parvus*, *gravis materie*, qui inscriptus est: an attempt to demonstrate, that all the Phænomena in nature may be explained by two simple active principles, attraction and Repulsion: wherein the attractions of Cohesion, Gravity and Magnetism, arte shewn to be one and the same &c. by G. Knight. M. B. F. R. S. deſin. V.

directio est versus centra sua ; illæ jungent se tam arcte , quam impenetrabilitas partium permittit ; tunc quiescent , quiescet tota fibra. Sed contrarium observamus in fibris. E. aliquid in iis sit necesse est , quod impediatur , minus partes attrahentes se uniant arctissime. Id quod sic agit , locum occupare debet inter partes attrahentes , & in directionem niti illarum directioni oppositam. Particulas tales adpellare convenit repellentes ; E. Fibræ corporis particulas attrahentes & repellentes habent.

XXI. Particula attrahens quo major est , eo majorem numerum repellentium excludit a spatio quod ipsa occupat ; unde ingens harum numerus determinabitur versus illius centrum (a). Hæc determinatio cum sit effectus similis attractioni , eam adpellabimus attractionem materiæ repellentis (b).

XXII. Dum major particula attrahit multas repellentes , acquirit magnam vim repellentem ; reflectit igitur multas particulas repellentes : hæc reflexæ si impingunt in attrahentem minorem , reflecti nequeunt , ob hujus parvam materiæ repellentis quantitatem : unde attrahens minor brevi æque copiosa materia repellente , ac major , circumfusa erit (c).

XXIII. Quia vero particula attrahens minor paucas tantum repellentes attrahere potest ; concedet liberum motum iis , quæ ad superficiem suam non perveniunt. Contra attrahens major condensabit materiam repellentem forma atmospheræ.

XXIV. Si attrahentes sibi tam propinquæ sunt , ut atmospheræ coincident , illæ tunc se attrahent ; hinc repellentes quæ remanent inter attrahentes , hisque adhærent vi indefinite magna (d) , eas æquilibrare nequeunt : quæ inde cohærebunt. Verum repellentes retrocessæ & confluxæ in unum , formabunt atmospheram totis particularum seriibus communem (e).

XXV. Atmospheræ attrahentium (XXIII.) coincidunt in majori distantia ; distantia eo velocius decrescunt , quo major est quantitas materiæ attrahentis : E. particule attrahentes majores attrahunt se fortius , quam minores.

XXIV. Particule quo fortius se attrahunt , eo magis cohærent.

Hinc

(a) Cl. Knight l. c. Prop. XXXII.

(b) l. c. Prop. XXXV.

(c) ibid. Prop. XXVII. p. 21.

(d) l. c. Propos. XI.

(e) ibid. Prop. XLIII.

Hinc series attrahentium primæ magnitudinis format fibræ duram ; mediæ , firmam , sed mollem ; minores his , mollissimam. His cohæsionis gradibus respondet fibra ossis ; musculi ; nervi.

XXVII. Corpora dilatantur calore : ut dilatentur , partes eorum retrocedant aliquantum a se , oportet ; quod fieri nequit , quin materia repellens , quæ partes corporum attrahentes circumdat , in motum agatur. Motus is dicendus est vibratorius , quippe quo phænomena corporum calentium commode comprehenduntur (a).

XXVIII. Quibus principiis (XIX. ad XXVII.) , an explicari nutritionis phænomena possint , videre juvat in embryone , in quo nutritio aliis organorum functionibus minus implicata est.

XXIX. Rudimenta embryonis humani adparent instar nubeculæ opacæ , mucosæ , in tres vesiculas distinctæ , quarum major duo maculas fuscas habet ; altera , ornata puncto rubicundo est ; tertia , mittit filum pellucidum versus superficiem internam sacculi ovoidei , primum transparentis , dein rubri ac magis opaci ; qui externe opertus est flocculis molle tomentum effingentibus. Liquor hunc sacculum replens purus , limpidus , per absorptionem auctus ; tenerrimum embryonem undique leni & æquali vi premit , humidat , calore fovet , & solus initio nutrit.

XXX. Eadem pressio æqualis mutat figuram cavi uterini , quod dum vacuum , minus convexum præsertim antrorsum est , idemque figuræ ovi accomodat. Dum uteri cavitas paulatim ampliatur , distenduntur etiam ejus vasa proportionate , horumque orificia quæ in cavum hiant : his inosculantur tubuli flocculorum (XXIX.) , quibus locus placentæ externe respondens , confertissimus est.

XXXI. Per tubulos istos fluit ad placentam & ad embryonem magna vis feri subtilis , calidi , blandi , gelatinosi ; fluit post forsitan ipse sanguis. Seri illius pars ad chorion vecta , transit ex vasculorum ejus osculis in amnii vascula pauca numero , maxime tamen per amnii poros , in cavum ovi.

XXXII. Dum hæc parantur , aut peraguntur , embryo ante mollissimus , consequitur plus firmitudinis , & figuram elegantius finitam ; distingui jam oculi possunt ; & extrema membra quæ prominebant

ut

(a) Cl. Knight. Prop. LXXI. & LXXII.

ut papillulæ, producantur nunc usque ad apices digitorum. Et hæc quidem fiunt fere sub finem primi mensis.

XXXIII. In sero illo quod embryo recipit, soluta hæret terra, per circulos humorum matris tenerior facta. Serum eo subtilius est, quo minus embryo distat ab sua origine: idem valet de terra in eo soluta. Terræ animali unit se phlogiston (a): quod cum terra subtilissima sit (b), aderit fat copiosum in sero per circulos humorum attenuato. Sanguinis rubor phlogisto debetur (c): intelligitur exinde, unde sanguis in embryone.

XXXIV. Terra est basis firmarum partium corporis; hinc causa cohesionis fibræ posita est in terræ moleculis. E. Si terra in sero subtili soluta, unitur fibræ embryonis, tunc earum substantia augetur, si ve hæ crescunt. Si causa cohesionis fibræ in moleculis terræ est, hæ compositæ erunt particulis attrahentibus; crescunt autem fibræ ope terræ, feri, iis unitæ. E. Fibræ crescunt per vim attractionis.

XXXV. Cum phlogiston terra subtilissima sit, ejus particulæ attrahentes erunt minimæ; unient igitur sibi tot, nec plures repellentes, quam suam superficiem attingere possunt. Moleculæ autem terræ majores, attrahentibus majoribus compositæ, condensatam tenebunt materiam repellentem formam atmospherarum. Quas particulæ repellentes innumeræ, libere motæ, oscillantes, undique dispersæ repellent, in vibrationes agent; serum dilatant, promovebunt, calidum reddent fluidissimumque.

XXXVI. Serum (XXXIII), terram, phlogiston & materiam repellentem vehens; per tubulos (XXX.) placide motum; dein venæ filii pellucidi (XXIX.) instillatum, post per alia vascula fluens; intrat tandem in punctum rubrum, seu Cor: cujus figura, partes, directiones fibrarum & cavitates hic cognitæ supponi debent.

XXXVII. Particulæ attrahentes fibrarum cordis referendæ sunt inter majores (XXVI.); hinc atmospheræ illarum retrocedunt & confluant, pro constituendis atmospheris communibus (XXIII).

XXXVIII. Unde sequens de corde idea habenda: quod,

I. Parti-

(a) Confer. Illustris Gaubii Patholog. nov. §. 145.

(b) Stahl. Spec. Beccher. membr. III. Thef. III.

(c) Celeberrimus Gaubius l. c. 344.

1. Particulæ attrahentes majores forment moleculas terræ, quæ basis fibrarum Cordis sânt.

2. Quælibet particula (I.) instructa sit atmospheræ repellente, quæ retrocedat, & cum aliis forment atmospheram seriebus particularum attrahentium, id est totis terræ moleculis, communem.

3. Quod atmospheræ sic formatæ iterum coincidentes, confluant in atmospheras, seriebus molecularum terræ, sive fibræ simplicibus, ex quibus omnia Cordis, communes.

4. Quod sic, Cordis substantia in omnibus punctis testata sit ac repleta materia repellente.

XXXIX. Particulæ attrahentes attrahunt repellentes (XXI); hinc fibræ simplices Cordis attrahunt atmospheras (XXXVIII. 3.): hæ contiguæ sunt materiæ repellenti quæ remansit inter attrahentes; illa materia, si remove aliquantum valet attrahentium unam ab altera, facilitabit novum ingressum atmospherarum repellentium inter particulas attrahentes; prius sit ope motus vibratorii (XXVII); E. Calor faciliat novum ingressum atmospherarum inter attrahentes, consequenter etiam moleculas solidas fibrarum Cordis.

XL. Quidquid tum materiam repellentem in motum agit, partem atmospherarum, quæ solidis fibrarum moleculis proxima est, necessario inter has pellet: quod serum in Cor fluens efficit. Irruens materia repellens partim spatii a quo antea exclusa fuit, debet occupare, tendere ab omni parte versus centra molecularum, repellere earum unam ab altera: sic totas molecularum attrahentium series, id est, fibras cordis, dilatare: quæ actio Cordis Diastole est.

XLI. Ergo moleculæ fibrarum recuperarunt partem atmospherarum ipsis proxime incumbentem; quæ ut antea integræ atmospheræ, retrocedit; ita ut moleculæ attrahentes possint nunc tam arcte se attrahere, quam particulæ repellentes, quæ vi indefinite magna adhærent (XXIV.), concedunt: hæc cordis Systole.

XLII. Dum moleculæ se tota sua vi attrahunt premunt repellentes, quæ superficiæ suæ constanter adhærent: quarum reactio facit Cordis relaxationem.

XLIII. Diastolen Cordis excipit Systole; hanc relaxatio. In relaxatione, repellentes, quæ vi indefinita adhærent, antea pressæ, se restitunt; in diastole, pars atmospherarum communium penetrat inter moleculas fibrarum; in systole, repellentes ante ingressæ, retrocedunt,

& premuntur hæ quæ remanent. Extensio actionis cordis in systole maxima est; minor, in diastole; in relaxatione minima.

XLIV. Pars sanguinis corde expulsi, ingreditur sub diastole artérias coronarias; in his valide pressus, dividitur in subtilissimum serum; cujus molculæ attrahentes, quæ æqualem cum molculis cordis materiæ copiam habent, ab his fortiter attrahuntur, hinc inter eas retinentur: crescit cor.

XLV. Atmosphæræ autem molecularum nuper adpositarum retrocedunt una cum iis molculis, quæ vi minori attrahuntur, nempe cum minoribus; hæ, atmosphæris communibus, versus centra molecularum fibræ continuo tendentibus, innatant; & cum iis fingunt substantiam fere fluidam, mobilissimam, tenerrimam: mucum.

XLVI. Cum in qualibet systole novæ atmosphæræ repellentes ponantur inter cordis fibras, ideoque ibidem accumuluntur ac condensantur; intelligitur, cur nulla corporis pars corde sit irritabilior? Nonne alii muscoli, exercitati, ob similem rationem robusti sunt?

XLVII. Cor animalis, cujus sanguis eodem cum aëre calore gaudet, ut ranarum, evulsus, violenter pulsatur: nam fibræ compressæ, distractæque sub evulsione, communicarunt atmosphæris fluidi repellentis motum rapidissimum; quem aër undique premens, pulsans undis, vellicansque suis contentis, adjuvat. Interim fluidum repellens avolat ab extima cordis superficie, hæc sicca & laxa fit; aer adhærens seque insinuans, absorbet portionem motus in parte fluidi quam tangit, & impedit ejus fluxum & refluxum liberrimum: unde pulsationes sensim lentiores ac debiliores; donec cor quiescere videatur.

XLVIII. Idem aer se ulterius insinuans, tangit, premit & pulsatur novas atmosphæras repellentes, quæ fibras dilatant, ab his expelluntur: sic secunda, tertia aut plures pulsationum periodi creantur. Sed pars fluidi expulsi cadens in latus fibrarum, quod externam superficiem cordis respicit, perditur, pariter mox sequutura: hinc cor sensim magis languens, brevi subit fatum suum ineluctabile.

XLIX. Tremorem & retractionem fibrarum irritabilitatis reliquias explicaturus, in mentem revocet; quod 1. Pars materiæ repellentis, quæ molculis attrahentibus vi indefinita adhæret, eas aptas servet ad vibrationes obeundas. 2. Quod, dum molculæ fibræ non amplius irritabilis, integræ tamen, se ubique æqualiter attrahunt, earum una impediatur

pediat excessum, quo altera attraheret, nisi retineretur a vicinis, & quod hoc obstaculum tollatur, dum fibra discinditur; quæ itaque utriusque resilit.

L. Illa de irritatione cordis aeri expositi dicta, valent, mutatis mutandis, de omnibus aliis modis irritationis. Quæcunque enim res, partium structuram non nimium lædens, & quocunque puncto cor tangit; imprimis necessario motum quibusdam particulis attrahentibus, quæ alias trahunt, & atmosphæras communes in motum agunt, secundum leges hucusque traditas.

LI. Nec obscurum est, cur stimulus detur alio fortior. Calor fibræ musculari applicatus, atmosphæras repellentes tum propellit, tumque celeriter oscillare facit: unde irritatio composita ex momento propulsione & oscillationum materiæ repellentis aucto.

LII. Oscillationes quo fortiores sunt, eo major dilatatio, eoque facilior dissipatio est: hinc cognoscitur, cur irritabilitas citius perit in corde evulso animalis, cui sanguis aere calidior est, quam alius animalis, quod eundem frigidum, ut ajunt, habet; *ceteris paribus*.

LIII. Ergo materia repellens collecta inter fibras musculares; ab iis attracta; circa easdem accumulata & condensata; partem nobilissimam *muci* constituens; a sanguine, aere, calore, facile movenda; dilatans fibras, quæ denuo se constringunt: causa est irritabilitatis.

LIV. Vis cordis minimi embryonis aucta molculis attrahentibus (XLIV.), & atmosphæris repellentibus (XLV.); longe superat resistentias vasorum flexuum tenuiumque; sanguinem in iis propellit nuper elaboratum, fluidiorem, facile divisibilem, & locupletatum semper fero recenti.

LV. Parietes vasorum extensi & elongati a vi Cordis, recipiunt in poris innumeris, & attrahunt in omnibus suis punctis, partes in quas sanguis exigua vascula permeans, resolvitur. Arteriæ colligunt simul in suis fibris muscularibus atmosphæras fluidi repellentis, & adjuvant actionem, qua cor sanguinem per omnia organa propellit. Hæc denique pro suarum attrahentium magnitudine, numero, positione & intervallis attrahunt & retinent de variis molculis feri, eas, quæ suis propriis simillimæ sunt.

LVI. Sanguinis ingens copia fluens ad vesiculam embryonis majorem

jorem (XXIX), distribuitur in vascula innumerabilia, quæ non nisi fluidissimam ejus partem admittunt: hæc ex osculis minutissimis depluens, irrorat origines nervorum.

LVII. Horum fluidum repellens continuo oscillans, seque libere movens, facile cedit vi affluentis feri subtilissimi: cujus moleculæ attractentes, quæ fluido repellenti innatant, propius inde ad medullæ cerebri moleculas accedere, & cum iis cohærere possunt. Sic cerebrum & organa sensuum præ aliis crescunt; ita ut fetus aut infantis corpus nervis textum dixeris.

LVIII. Interea moleculæ, quæ plurimum materiæ attractentis habent (XXVI.) atmosphæras suas coincidentes retrocedere cogunt; & prout illæ collectæ in plura puncta, aut in unum granulum sunt, aut in quadam parte æqualiter distributæ; cartilagine varie in os mutare, & moleculas feri adpellentes fortiter attrahendo, illam augere incipiunt. Patet simul, quod moleculæ teneri gelati aut cartilaginis eo lentius durescere debeant, quo longius distant ab foco attractionis officiantis, ut in osse femoris (a).

LIX. Quamprimum moleculæ ossis atmosphæras suas a se excluderunt; cohærent tanta vi, ut illas nunquam readmittant; idem fit in fibra tendinis, cujus moleculæ copiosa pariter materia attrahente polent. Elucet ex his imbecillitas argumenti, quod contra sedem irritabilitatis in mucos fibræ muscularis, desumitur a glutine in cute, tendinibus & ligamentis obvio (b). Ac si is qui certam proprietatem fibræ in ejus mucos quærit, non præsupponat talem fibræ texturam, quæ vim in mucos præsentem agere sinat.

LX. Longe alia est nervorum indoles; qui ut moleculis tenerrimis leviterque cohærentibus, & ubicunque poris instructi sunt; sic fluido repellenti motum concedunt liberrimum.

LXI. Si origo, truncus aut papilla nervi tangitur, aère, calore, aliis instrumentis; fibra pressa aut distracta fluido repellenti motum imprimit, qui si continuatur usque ad locum ubi idæ rebus formantur, sensationem parit. Si nervus irritatus pertinet ad aliquem muscolum tunc non sensatio tantum producit; verum etiam fluidum repellens vibratum versus fibras musculi, impingit in harum atmosphæras repellentes: convellitur musculis.

LXII.

(a) Celeberr. Albini Icon. off. fetus humani Tab. X. & pag. 150. seqq.

(b) Cl. Whytt Physiolog. Essays. II.

LXII. Si pars musculo-nervea irritatur, tunc aut papilla nervi tangitur una cum fibra musculari; aut atmosphære motæ reflectunt particulas repellentes ad papillam nerveam: talis fibra & sensibilis & irritabilis est.

LXIII. Fetus moleculis tenerioribus nutritus, habet fibras teneras: docet hoc corporis infantis recens nati habitus delicatior, & motus vehementiores in illo excitati a stimulis levioribus: hinc alimentum tenerius, sive illi quo in utero fruebatur simillimum, pro eo eligendum erit.

LXIV. Contractiones uteri sub partu, varie premunt membra fetus; is separatus a matre, natus edit ut respiret aërem, qui suam glottidem irritat; præter hæc sanguis arterias pulmonales, & aër thoracem violenter distendit: corpori sic fatigato nullum alimentum, sed sola quies utilis est.

LXV. Quando autem aliquot horarum somno refecta puerpera est, & jusculum comedit; præbeat paulo post esurienti puero mammam, ut ejus sanitati, suæque propriæ boni consulat; hoc enim modo materia lactis ubertim adpellens, liberius fluet; & puerpera nullam febrem lactis experietur, quam multi auctores secundum naturam contingere, minus recte judicant (a).

LXVI. Novissimum puerperæ lac serosum salinumque, dissolvit tenacem mucum intestinorum infantis; hæc simul irritata, expellunt facile meconium quo onerantur. Colostri pars vasa lactea pueri subeunt, mox sanguine mixta, humores ubique solvendo, fibrillas nerveas & musculares stimulo; vim vitæ plenius agere facit.

LXVII. Quemadmodum infans brevi plure nutrimento opus habet, ita lac prius serosum paulatim blandius & dulci cremore ditissimum discernitur, donec ad debitam consistentiam ventum sit.

LXVIII. Corpus infantis recens nati tenerum, molle, succis plenum, quieti & somno deditum, cibis solidioribus digerendis tum impar est, tum iis nequaquam indiget. Hinc ubi puerpera aut fat lactis, ut communiter a primo partu, habet, aut nutrix sana, sobria, vegetaque ejus vices gerit; infantem tribus primis mensibus nullo alio cibo vesci sinat.

LXIX. Si autem infanti lactis muliebris copiam esse, aliæ res ventant

(a) Cl. Cadogan Essay upon the nursing and the management of children, from their birth to three years of age.

tant, tunc lac illi simillimum vel eligere, vel tale reddere, conducit. Lac asinum omnes humani dotes possidet; vaccinum amygdalis optime emendatur. Cibum deinde solidiusculum, quale corpus infantis continuo crescens brevi poscit, præbet panis bene fermentatus aqua coctus, affuso lacte recenti, sive coctione non inspissato.

LXX. Ad gradus quibus natura præparans puero nutrimentum, procedere solet (LXVI), sedulo attendat, cui cura incumbit succedanei præscribendi. Nam ipsum lac muliebre jam pleno rivo fluens, non amplius purgans, sed maxime nutriens, primis vitæ diebus minus aptum censendum est, quod ventriculum & organa chylopoietica infantis nimium obruit.

LXXI. Certius periculum minantur cibi crudi, ut pulvis farina non fermentata confecti; aut saccharum & ova lacti adjecta, quæ spissitudinem lactis vaccini augent. Unde pravæ digestionis, saburra glutinosa in primis viis; plenitudo relaxatioque vasorum, humorum immixtura & assimilatio inæminuta, oriuntur: quæ systemati secretionum & ossibus tot morborum capis existunt.

LXXII. Diætam infantis recens nati (LXV-LXX), theoria & praxi medica comprobata, multi negligunt, & desunt fere qui commendent; immo quidam docti viri nuper negarunt lac humanum sanitatem infantum juvare, quod ejus ope semina morborum, & injuriæ a motibus animi illata, tenello facile communicantur. Ergone plures mulieres viribus hæreditariis aut aliis contaminatas, quam sanas invenire licet; numque illarum plurimæ animi tam impotentis sunt, ut qualibet levi re lædantur? Absit certe læsura cogitatio, & videant venustiores medici, qui blandiri sperant illa hypothesi feminis delicatulis, quomodo in gratiam cum iis redire possint.

LXXIII. Accidit tamen ut vel gravida vel nutrix laboret phthisi incipiente, venerea lue, strumis, aut alio vitio systemati glandularum tacite inhærente. Si talis gravidæ status fuerit, infantem virus portio- nem accepisse, docet pravus nuper nati habitus, inæquale organorum incrementum, similia. Nutrix sic infecta transmittet suam labem cum magna vi lactis ad puerum, aut ei innatam augebit & complicabit peculiari modo. Nam particule rodentes, aut putridæ, plus minus volatiles, omne lac pervadunt; solvuntur in ejus aqua, miscentur cum moleculis salinis & oleosis; has corrumpunt; humores fecernendos secretosque reddunt crudos, acres & immeabiles: particule illæ una attractæ a fibris teneris, irritabilibus sensilibusque insigni gradu, excitant

tant sensationes ingratas, spasmos, relaxationes proportionatas: ab his provenit impotentia vasorum humores propellendi; muscutorum, membræ movendi: animi sensationibus perpetuo male affecti consuetudo ad multa, varia levissimaque attendendi; unde acies præcocis ingenii aliaque phænomena.

LXXIV. Effectus virus morbidi accelerantur & graviores fiunt alimentis (LXXI), aut aliis injuriis, quæ solida emolliunt & debilitant, quæ humores inspissant, aut nimis attenuant & ad putredinem disponunt. Quæ si absunt, & portio virus minima tantum organis in utero jam unita, post non augetur, advectis interim humoribus bonis: feminium luis quietam jacebit per annorum seriem, immo per omnem vitam; sed portio ejusdem iterum transmissa in embryonem, evolvi in hoc poterit, modo foveant res circumstantes.

LXXV. Inter morbos ætati infantili familiares *Rachitis* eminet, cujus causæ *connata* a Summo Boerhaavio (aph. 1482); & *adventitiæ*, (aph. 1483. 1484) sapientia inimitabili digestæ, habentur. Nonne illud Boerhaavianum: *raro ante nonum ætatis mensem, vix unquam post biennium vitæ, sed spatio hoc medio frequens, accidit*, (aph. 1581); potius de tempore quo iste morbus invadere, quam de termino ad quem idem durare solet, intelligendum? Illa observatio igitur: *diu id malum continuari, maxime ubi febres intermittentes ab infantium habitu cachectico ortæ comites simul fuerint*; nihil facit contra Boerhaavii allegata verba, quæ Cl. RUSSELL confutanda summissæ videtur (a).

LXXVI. Symptomatum rachitidis adparitio, varia indoles; successio, analogia, magnitudo & omnia Boerhaavii (aph. 1485 ad 1588) observata; suppeditarunt medicis hujus morbi descriptionem accuratam, tumque futuri, simplicis, complicati, levioris, aut vix sanabilis, cognitionem, indicationes & remedia generalia; methodum curandi rationalem quidem, sed minus simplicem, nec omnibus absolutam numeris. Celeberrimus LEVRET perpendens effectum radicis rubiæ tinctorum in ossibus animalium, judicavit pro sui ingenii acumine, quod ossa animalium colore aliquo infici nequaquam possint, quin eorum firmitas simul, vel leviter, mutetur; jam Rubiam ossis soliditatem non manere, evinci per absentiam mollitiæ in ossibus animalium ea radice nutritorum; ossa exinde duriora potius fieri debere, verisimile esse per chemicam laudatæ plantæ analysin. Hoc ratiocinio usus Vir Doctissimus, præscripsit infantibus, quibus emollitio ossium imminet, rubiam, quæ progressum

Disput. Medice-Præctica, Tom. VII. H h sympto-

(a) *Oeconomia Naturæ in morbis acutis & chronicis glandularum* auct. R. RUSSELL M. D. F. R. S.

symptomatum mox arcebat, & postea per omnes gradus morbi respondere visa est.

LXXVII. Operæ pretium est ut historiam qua experimenta Cl. LEVRET confirmantur, publici juris faciam, communicavit eam mecum Celeberrimus SCHLOSSER M. D. Societ. Reg. Britannic. Societatis, Medicinæ apud Amstelodamenses Practicus felicissimus, fautor meus & amicus æstumatissimus carissimusque. Invisit Clarissimus Vir prima vice sub finem mensis junii h. a. puellam biennem, quæ facultatem pedibus incedendi, quam vix elapso ætatis suæ anno jam possidebat, a sex mensibus perdidit. Ægra epiphyses ad juncturas tibiæ, fibulæ, genu, radii & ulnæ multum protuberantes habet; crura conspicue arcuata sunt; abdomen tamen parum tumet; faciem, dorsum, femora cruraque obtegit herpes ichorem acerrimum sudans. Præscribitur sequens decoctum: rec. radic. rubiæ tinctorum unc. sem. sal. vegetabil. drachm. duo. coqu. pint. duab. aqu. comm. per horam igne lenissimo: colat. add. mell. opt. unc. duas (a). Sumantur quovis die unciæ decem. Quinto die postquam hoc decocto uti coepit puella, pedibus commode insistit; herpes desiccatus fere deprehenditur. Elapsis tribus septimanis illa per cubiculum ambulare valet; protuberantiæ in juncturis artuum plurimum subsederunt, crura multo minus incurva conspiciuntur; crustæ ab herpete superstites, sponte naturæ deciduæ, relinquunt loca ulcusculorum integre sanata. Initio mensis Augusti mater infantis suspendit usum decocti per quinque dies: tum pustulæ renascuntur in facie occupantque loca ab ulceribus herpeticis profundioribus antea obsessa. Ægra decoctum iterum sumit sine interruptione; pustulæ illico evanescent; jam nullæ in juncturis protuberantiæ; crura fere recta; ulcera sanata sunt. Usus decocti continuari adhuc per aliquot septimanas, prudentia jubet. Urina a decocto primum copiosissima, dein minus abundans, semper saturate rubra, fluxit. Alvi dejectiones per primos quindecim dies quotidie numero quinque aut sex, postea rariores fuerunt; iidem rubræ. Sudorem autem rubrum Cl. LEVRET quandoque visum, observare in hac ægra non licuit.

LXXVIII. Quando symptomata rachitidis se manifestant in puero adhuc lactante, tunc nutrix dosim duplam decocti rubiæ quolibet die sumat, Cl. LEVRET auctor est. Hæc methodus quamvis nondum, quod sciam, tentata fuerit, promittit tamen exoptatum eventum, suadente analogia. Spectat huc imprimis experimentum, cum planta rubiæ simili in cuniculis femellis gravidis institutum. Hæc nutritæ pasta ex pulvere radicis Galli, fursuribus & foliis brassicæ confectis, parata;

(a) L'Art des Accouchemens &c. par Mr. Levret, aphor. 1451.

partus suos feliciter enixæ sunt, lac habuerunt colore antene roseo tinctum, ossi que parvulorum minime autem matrum; inventa sunt rubore saturato imprægnata (a). Ubi parentum vis vitæ luxu aut iniqua venere, pretiosissima sua virtute spoliata, prolem præfigit rachiticam, (Boerh. aph. 1482.); nonne tunc parvæ, plures, prudenter repetitæ rubiæ doses gravidæ datæ, progeniem spondent labe illa glandulari liberam?

LXXIX. Lac vires herbarum quibus animalia pascuntur recipere, antiqui jam observarunt; hi enim mentionem faciunt lactis vel adstringentis, vel purgantis a pastu hederæ, plantaginis, scammonæ, tithymalorum & similium: notaque res est, lac caprarum imbutum deprehendi sapore immo odore plantarum, quas illæ devorant. Unde certæ regiones consecutæ olim nomen sunt ob lactis non minus quam aëris salubritatem; ut e contrario aliæ provinciæ notantur propter lac saporem alliaceum præ se ferens a scordio, cepa, &c. in iis uberrime progerminantibus (b). Postremo neminem fugit artificium, quo infantis alvus solvitur purgatione nutriti propinata, quam quidem methodum ad paucos casus restringunt medici sagaciores, ne sanitas nutritis temere detrimentum capiat.

LXXX. Usus medicabilitatis lactis omnium utilissimos, a tot claris viris prætervisos, subtiliori ingenio excoluit & observatis illustravit nitidissimis, Celeberrimus POISSONNIER, Vir, qui cum sapienti doctrina, tum praxi felicissima amplissimaque, medicinæ Hippocraticæ insignem splendorem addit. Eximii hujus medici sunt, quas hic subjungam, historiæ, quibus ille me pro singulari, qua studiis meis favet benevolentia, humanissime donavit. Comitum de . . affligebat ab aliquot mensibus mictus cruentus, quem hæmorrhoides & plurimi varices in brachiis & cruribus præcesserant. Hæc symptomata indicabant cum reliquis, mictum istum tribuendum esse rupturæ quorundam vasorum debiliū & varicosorum in renibus. Curatio venæsectione, temperantibus nitrosis, absorbentibus, mucilagineis; succis demum herbarum adstringentium frustra instituitur. Jam lenta febris ægrum in marasmum conjicit, & fluit adhuc dum urina sanguinolenta. Phthisi renali tam dire sienti occurritur lacte vaccino, dein asinino, novissime equino; sed perstant symptomata immutata, imprimis iste mictus sanguineus, primus malorum fons. Nutritur tandem, Illustris POISSONNIER jussu, vacca urticæ urentis minoris recens collectæ copia: æger lactis

H h 2

fic

[a] Histoire de l'Académie des Sciences pour l'année 1747.

[b] III. Linnæi amœnitat. Acad. Diss. de viribus plantar. 1.

fic medicati sumit quotidie uncias quadraginta pro omni alimento. Urinæ inde brevi recuperant colorem naturali similem, oneratae vero adparent, per mensis spatium, materia modo pituitosa, modo purulenta. Evanescit calor febrilis, nec amplius urget æstus in manuum volis & plantis pedum intolerabilis: redeuntque corporis vires habitusque bonus.

II. Alius æger cellissima stirpe oriundus, scorbuto laborans, detinebatur mictu cruento, per quindecim ad minimum dies, quovis mense. Tractatur morbus primarius remediis congruis, quæ omnia signa scorbuti, qualia maculae lividae in cruribus, & mollities gingivarum saniosa erat, delent. Æger lac caprinum, mox vaccinum bibens, nihil proficit; lacte, urtica, modo quem indicavimus medicato, sanitati restitutus est.

III. Sanatae simili lacte ultra quindecim hæmoptoës sunt, nec non hæmorrhagiæ quaedam uteri, nulla alia methodo arcendæ. Excipient rerum harumce gnari species hæmoptoës a tuberculis pulmonum vasa comprimentibus ortum ducentis, & hæmorrhagiæ uteri, quæ polypis in fundo aut collo hujus organi natis, ligatura extirpandis, debentur.

IV. Lac caprarum, herba parietariæ nutritarum, diureticum factum, salutare præstitit effectus in iis hydropis casibus, ubi omne punctum tulit, qui sanguini dissoluto requisitam consistentiam, tumque tubulis serum feceruentibus aut exhalantibus robur suum reddere novit. Matrona ætatis annorum 60. ascitica, paracentesim spatium anni quater & decies passa, vitam ejusmodi lacte protraxit per tres annos, immunis omnino ab necessitate reiterandi illam operationem, quousque anni tempestas præberet parietariam. Alii ascitici nondum depositi, qualis erat præcedens ægra, convaluerunt absque paracentesi, solo dicti lactis auxilio.

V. Ægra quaedam morbo hic non describendo viribus exhausta, diætæ adstricta tenuissimæ, alvum habuit tantopere compressam, ut fæces durissimæ eximi non possent ex intestino, nisi spatula in id introducta dividerentur. Nempe purgationem vetabat debilissimi corporis conditio; clysmata alvum non proliciebant; periculum tamen ostendebat ista operatio tædiofa toties repetita. Huic ægræ utenti lacte vacca foliis lactuæ, portulacæ, aliisque plantis esculentis, emollientibus & nitro-sis, pastæ; successit brevi alvus libera, aut enemati cedens.

LXXXI. Ex his liquet 1. Virtutem plantarum totam transiisse in lac animalium illis nutritorum. 3. Plus præstitum esse a lacte vaccino medicato, quam a speciebus lactis nobilioribus, cum aliis remediis vulgari methodo, adhibitis (§. præc. I. II.). 3. Virtutem herbarum lac medicantem, efficaciorum in medendo visam esse ipsa virtute, in succis similium plantarum contenta (ibid. I.).

LXXXII.

LXXXII. Inter compendia igitur quibus ea methodus se commendat, principem locum tenet «. certitudo variis indicationibus curatoris simul satisfaciendi. 2. Potentia mutandi aut tollendi qualitates & virtutes tam simplicium indicatorum, quam ipsius lactis. 3. Elegancia summae efficaciae nupta.

LXXXIII. Animadversione dignum est quod notavi (LXXXI. 3.); cujus ratio patebit sequentibus. Si cujusdam plantæ succus ingeritur in corpus longo gravique morbo confectum, agit tota sua vi in fibras non nisi leni & æquali stimulo refocillandas: tunc vis vitæ magnam partem impensa ad resistendum actioni particularum a natura animali longe discrepantium, impar est iis subigendis ac distribuendis ad omnia organa: hinc natura virtutem medicamenti minime adjuvat. E contrario si succi plantæ digesti jam a viribus corporis animalis, circumlati cum ejus humoribus, soluti partim in his & nuper secreti cum chylo per organa lactifera, corpori debiliori adhibentur; pronum est quod vim exerere debeant multum diversam ab illa, quam crudi possidebant. Vis sic producta respondebit viribus lactis & plantæ simul sumtis, non neglecta mutatione quæ a modo quo ambo se conjunxerunt, proficitur. Ea mutatio erit in lacte, facultas resistendi corruptioni, quam lac non raro experitur ab humoribus morbificis, e. g. a materia puris in Phthisicis. Mutatio vero facta in ipsis particulis succi plantæ, eo consistet, quod partibus lactis intimius unitæ, & adaptatæ naturæ animalis; afficiant fibras stimulo leniori & æquabiliter duraturo. Ergo partes lactis penetrant ope particularum succi medicati per exilissimos corporis meatus, & nutriunt subinde omnes fibras; particulae medicamentosæ autem attrahuntur & retinentur a fibris, ob proximam affinitatem partium lactis cum moleculis fibrarum.

LXXXIV. Morbi quibus usus lactis indicatur, sunt, quorum sanatio poscit magnam copiam substantiæ blandissime demulcentis, quæ simul nutriat, aut leniter detergat: ideoque acedo humorum fibras irritans, spasms afficiens, aut erodens; dein tenor medullæ cerebri evacuatione liquidorum vitalium nimia infirmatus, lac requirit.

LXXXV. Hæc phaenomena frequenter comitatur aut insequitur debilitas vel totius corporis, vel partis: saburra in primis viis, pravæ digestionis, relaxatio vasorum, defectus propulsionis fluidorum, horumce lentor; obstructio canalium minimorum, inflammationes, supurationes in glandulis aut vasculis viscerum; resorbtio crudi & purulenti in massam humorum, corruptio sanguinis & succi nutritii, febris corpus perpetuo depascens, marasmus.

H h 3

LXXXVI.

LXXXVI. Cum lac hisce symptomatibus profigandis impar certetur vel ab ipsis ejus laudatoribus nimis, mirari subit quod iidem, omnes indicationes ad phthisin sanandam lacte adimpleri, contendant. Phthisis pulmonalis excitata vel a sanguine tenui, acriori, in finibus arteriarum pulmonalium congesto, in his stagnante, iisdem ruptis aut exelisis in vesiculas pulmonum effuso, & dum harum plures ruperit, in unum aut alterum saccum collecto; tum mora, motu pulmonum continuo, vicino aere, calore humido, exhalatione omnis blandi aquosi putrefacto, inque sanguinem resorbto: vel ab pituita tenaci, inerti, glandulas bronchiorum infarciendo & obstruente, unde vascula sanguifera vicina comprimuntur, sanguinis liber fluxus in iis impeditur, sic inflammatio in vasis, in lymphaticis & in glandulis supervenit, insequiturque suppuratio: aut si forte tubercula naturæ sint qua difficillime & imperfecte suppurant; actionem pulmonum tamen minuendo, elaborationem boni sanguinis hinc etiam nutritionem necessario impediunt, quo fit ut corpus lente consumatur: phthisis inquam poscit usum longe continuatum, causisque morbi prudenter adaptatum antiphlogisticorum, aperientium, antisepticorum, lenium adstringentium, concoctionem ciborum corrigentium; & jubet exulare quæcunque digestionem assumptorum non adjuvant, aut quæ male digeruntur, quæ saburram in primis viis augent, quæ diarrhœas excitant, quæ febrim non contraria sunt, sed calore febrili & pure in sanguine hærente mutantur a blandis in acerrimum venenum, quæ obstructa nequiquam expediunt, nec ulceratas partes detergere valent. Jam si respiciamus ad partium lactis mixtionem, facilem separationem & destructionem, mora, calore, acidis, alcalicis; tum ad perniciosos lactis effectus in phthiseos pulmonalis, varix, secundo & tertio gradu, a consummatis in his Practicis, Benneto (a), Mortono (b) & Raulino (c) observatos: non possumus non relegare lac ex classe remediorum antiphthisicorum.

LXXXVII. Quando autem vomica rupta, pus evacuatum, parietes ulceris deterfi, materia puris secreta a sanguine, viis convenientibus eliminata, massa humorum a putredine liberata ac defensa, pulmo deobstructus est: tunc corpus fere purum, sed emaciatum atque imbecillum tuto nutritur alimentis boni succi & facile subigendis. Hinc dieta lactea utilissima est a morbo longo convalescentibus, degentibus in aere temperato ac salubri; & moderate exercitatis.

LXXXVIII.

(a) Cristoph. Benet tabidorum theatrum. XXVI.

(b) Phthisiologia. Londini MCLXXXIX. Cap. VI. Quinto p. 274. 334. 355. & aliis locis.

(c) Observations de médecine &c.

LXXXVIII. Verumtamen non vilipendenda sunt, quæ a quibusdam observatoribus prædicantur de efficacia lactis in sanandis morbis fatimidibus. Ballonius lactis asinini usum expertus laudat in pessimis alvi fluoribus; tum quoque si stricta alvus sit (a). Wepferus matronam vidit, quæ solo lactis vaccini potu ultra biennium continuato, sanata fuit a colica sæpe redeunte, horrendis stipata convulsionibus; quantum enim lac emendet serum sanguinis fallugineum, videmus, ait, in curatione podagræ (b).

LXXXIX. Assertioni nostræ circa lacteam curam Phthiseos (LXXXVI.) propositæ, adversari sequens observatio videtur. Juveni per intemperantiam phthisico præscripta sunt optima remedia, imprimis lac asinum, attamen phthisis ad tertium gradum pervenit. Urget febris hectica, tussis somnum tollens, sputum copiosum materiæ globatæ striis sanguineis distinctæ & veri puris, sudor colliquativus. Æger sceletio similis jacet, facies Hippocratica est, accedunt lipothymia. Medici his angustis prehensi jubent, ut æger lac mane & vesperti tanta copia bibat, quam ferat ventriculus; bibit lac ad libram mediam & ultra. Sepositis tunc omnibus remediis, si excipias emulsionem temperantem, cordialem & sedativam, & potionem aquæ communis cum conserva rosarum; præter omnium spem convaluit (c). Hancce phthisin originem traxisse a tuberculis, quæ lente & imperfecte suppurant, testantur corpora globosa tussi rejecta. Sub violenta istorum corporum tenacium avulsione rupta sunt necessario vascula sanguinea proxime adjacentia. Sanguis ex his novissime profluens, in verum pus conversus est; hoc non resorbturn est in sanguinem, propter usum lenium adstringentium, puta anodynorum & cordialium. Sanguinem emendarunt & a putredine tutum præstiterunt temperantia, cordialia & aqua communis; irritationem & spasmus minuerunt anodyna. Sic circulus sanguinis æquabilis restitutus est, item tussis & febris mitior facta est: Lac sub hac quiete demulcere potuit. Dein, pulmone tuberculis liberato & deobstructo, sopita simul irritatione; vis naturæ antea fracta, omnes suas functiones redintegrare cœpit, butyrosas partes lactis adhibuit ad nutritionem perendam. Et tantum præstat remedium anceps, quam nullum, tentare.

XG. Quod methodum vulgarem qua lac hodie a Medicis præscribitur, attinet, eam nimis notam esse credo, quam ut hic tradere intersit. Quinam

(a) Consilior. medicor. L. 1. Conf. L.

(b) Observat. medic. CXIV.

(c) Act. Phys. medic. Vol. VI. obs. CXXXV.

Quinam morbi & sub quibus conditionibus lactis aut ejus feri usum exigant, intelliget, qui tum morbos bene dignoscere didicit; tum, quod facillimum, descendere ab indicationibus generalibus (V.), ad indicationem in certo quodam casu formandam, novit. Idem perspiciet usum variarum specierum feri lactis, quæ in nonnullis Pharmacopœis & in dispensatoriis quorundam Nosocomiorum præscriptæ extant; easque, tum medicationem lactis (LXXX.), apte imitabitur.

JO. BOECLER & JAC. VOLMAR,

AN NITRUM SANGUINEM RESOLVAT

AUT COAGULET?

ARGENTOR. 1741.

P R O O E M I U M.

EXactam virium medicamentorum cognitionem medico, infensissimum machinæ Humanæ, curæ suæ concredita, hostem hydram Lernæam morborum profligaturo, summe utilem summeque necessariam esse, nemo sanus ibit inficias. Quo major autem dictæ cognitionis existit utilitas atque necessitas, eo magis quoque dolendum est eandem exoptata luce adhuc dum haud radiare. Siquidem plurimas variorum remediorum, quotidie etiam in usum vocari solitorum, vires, non obstante tam vetustioris, quam recentioris ævi in iis detegendis industria, meris adhuc difficultatibus & cimmeriis tenebris obvolutas, ac in Democriti puteo absconditas quasi latere quivis æquus rerum estimator, qui vel solius inter alia NITRI, omnium medicamentorum vix non usitatissimi & saluberrimi, historiam medicam perlustrat, nullo negotio perspiciet. Hoc enim Polychrestum imo Pancrestum sanitatis præsidium an sanguinem & humores nostros resolvat an vero coagulet? inter summos quoque sacrorum medicorum antistites valde controversatur. Resolventem aliis; aliis vero coagulantem facultatem eidem assignantibus. Celebrem hanc quæstionem, cum tanti intersit veras & genuinas remediorum, præsertim quotidiano usui inservientium, vires accurate nosse, pro themate hujus exercitii Academici eligere placuit. Faxit Deus T. O. M. saluberrimarum virtutum medicamentorum Author & Moderator benignissimus ut omnia cedant feliciter. B. L. vero conatibus faveat & valeat!

§. I.

ANtequam ad ipsam propositæ quæstionis dijudicationem propius accedamus, de ejusdem subjecto paucissima saltem generalia prælibare haud abs re esse arbitramur. Est vero hoc præstantissimum illud artis & martis instrumentum ac præsidium NITRUM hodiernum factitium, Sal petreæ, *Νίτρον, Νίτρον, Salpeter, Salniter, Nitre, Sel Nitre, Salpêtre* communiter appellatum, ut plures synonymias ænigmaticas aliasque jam taceamus; ab illo veterum nativo, alcalinæ, absterlivæ, causticæ, non tam inflammabilis indolis, nostris temporibus fere incognito, probe distinguendum.

§. II.

Nitrum namque nostrum est substantia mineralis, salina, media, vana, alba, pellucida, crystallina, in crystallos hexaëdras, tenues, longas, æqualiter crassas, extremitate in mucronem, pyramidis instar acuminatum, desinente, concreta, in crystallisationibus repetitis hanc figuram fervans, aqua facile solubilis, ignis calore absque deflagratione fusilis, igne vero aperto aut materia sulphurea simul accedente flammam concipiens lucidissimam, vehementerque cum explosione fulgurans, saporis acris amaricantis, juncto sensu frigoris manifesto, ex variis terris nitrosis, i. e. Nitro producendo aptis, non tantum alcalinæ indolis, sed & sulphure ac sale alcali urinoso excrementorum & partium animalium, vegetabilium aliarumque rerum, putrefactarum imbutis, quales sunt lapides & muri calcarei, gypsei, ruinæ incendiolorum, terræ calcareæ, lutosæ, pingues, cellarum, fornicum, stagnorum, paludum, maximeque stabulorum, latrinarum, coemeteriorum &c. tam in India, quam in variis Europæ, præsertim Borealibus, regionibus confecta; quin quod ubivis quoque locorum confici illud posse nullum plane est dubium.

§. III.

Hiscæ vero potissimum, totum productionis nitri negotium absolvitur operationibus I. Præparatione dictarum terrarum, si opus fuerit, exponendo eas per tempus aëri liberi, & conspergendo urina vel aliis rebus putrescentibus cum calce viva mixtis, donec Sale Nitroso imprægnatæ sint. II. Elixivatione ejusmodi terrarum, dicto sale gravidarum, mediante affusa aqua facta. III. Commixtione & saturatione lixivii hujus cum alio alcalino ex mineribus & calce viva parato. Quam tamen opera-

operationem plures cum prima simul perficiant, stratificatas statim cum cineribus & calce viva terras nitrosas elutriando. IV. Coctione lixivii talis saturati ad claritatem & consistentiam crystallisabilem. V. Repositione ejusdem in locum frigidum ad crystallisandum seu crystallisationem tandem cum residuo à priori crystallisatione lixivio repetenda, donec hoc nullos amplius crystallos exhibeat, ex fulvo nigricans, amarum & acerrimum tactuque pingue instar olei evadat, Nitromitra tunc audiens, quia ad terras, pro nova nitri productione, fecundandas adhibetur. VI. Denique collectarum crystallorum depuratione, à Sale comm. vel alumine aliisque, iisdem ut plurimum adhuc remixtis, impuritatibus, per repetitam pluries, pro ratione circumstantiarum, crystallationem & exsiccationem ultimo perfecti eleganter crystallini optimeque purgati hoc modo nitri. Ex hac autem jam nitri elaboratione, accuratius paulo examinata, facile apparet, ☉ perfectum ex parte quidem naturæ, potissimum tamen artis esse opus, quidquid etiam de variis nitri nativi speciebus, utpote pro perfecto nitro nequaquam habendis, circumferant. Naturam namque ex corporibus omnium suorum regnorum, partes animalium & vegetabilium putrefaciendo, sulphureo salinas urinosas harum moleculas resolutas terris nitrosis insinuando, tandemque sale acido primigenio, tam in terræ visceribus quam in aëre hospitante, imprægnando, mixtum salinum nitrosum imperfectum tantummodo & variis adhuc heterogeneis rebus, uti sale comm. & alumine (quæ ortum suum eidem sali acido primigenio, terris horum salium specificis cum nitrosis confusis sese implicanti, debent) aliisque impuritatibus refertum, à quibusdam Halinitrum vel Aphronitrum vocatum generat; ex quo postea ars recentiarum operationum ope imprimis salis alcali vini additione perfectum nitrum demum producit.

§. IV.

In principia seu partes constitutivas hujus nitri si experientia & ratione ducibus inquiramus, sal hocce medium, vinum, minerale, ex sale acido, alcali, vino, sulphure, acido nitri præsertim juncto, & phlegmate componi deprehendimus. Salinam nitri indolem essentialem illæ omnium salium, in hoc quoque obviæ, proprietates sapor nempe & in aqua solubilitas testantur. Sal autem medium esse nitrum patet ex sapore saleoso, ut & ex eo, quod nec cum acidis, nec cum alcalinis effervescat ac præcipitetur, nec syrupi violarum colorem mutet. Fixitatem hujus sal medii demonstrat diuturna ejusdem in crucibulo, aqua licet vehementissimo fusi, sine mutatione perseveratio. Minerale vocatur sal hoc ob primariam ejus partem, sal nempe acidum mineralis indolis & prosapiæ, nec non ob terram ex qua producit. Constare

porro nitrum nostrum ex sale acido, spir. ejus sublimatione ex eodem, addito acido vitriolico obtinendus, cum alcalinis effervescens, solutiones ab his factas præcipitans, syr. violar. colorem rubrum concilians, lac coagulans, saporque acidus aperte loquuntur. Quod vero sal hoc acidum nitri sit ipsum acidum primigenium uti generatim omnium salium, ita in specie hujus genesis docet. Alkali vinum nitri, sal istud medium, arcani duplicati nomine veniens, ex residuo a dicta sublimatione spiritus nitri eliciendum, ut & nitrum vinum exhibent. Sulphuream substantiam nitro inesse, elucescit tam ex productione ejus è teris, sulphure rerum putrefactarum imbutis, quam ex inflammabilitate ejus, aqua aperto vel materia quadam sulphurea accedente. Sulphur autem hoc potissimum acidæ nitri parti adhærere, comprobatur Spiritus Nitri color, vasa etiam inficiens ejusque vilitas, nec non deflagratio portionis acidæ nitri, salva manente alcalina; cui tamen dictum sulphur ex parte implicitum quoque esse, ipsa nitri fixi natura alcalina manifestat. Phlegmatis in nitro existentiam vel sola spiritus nitri fluiditas declarat. Denique hæc vera esse nitri principia constitutiva, nitri regeneratio ex spiritu nitri acido sulphureo, vel cum quovis alcali fixi, vel imprimis cum nitro fixo conjuncto, abunde confirmat.

§. V.

Vires nitrum hoc obtinet egregias, partes C. H. solidas leniter ad contractionem stimulant, fluidas vero incidentes, RESOLVENTES, refrigerantes, temperantes æstum & acrimoniam humorum, præsertim biliosam, aperientes, abstergentes, diaphoreticas, diureticas, alvum laxantes, carminativas, antispasmodicas & innumeras alias vix recensendas. Ob quas incomparabiles & pene divinas virtutes eidem principem inter saluberrima sanitatis præsidia locum assignare nulli dubitamus. Siquidem si ab hoc, nitro nimirum, judice *Illustr. HOFFMANNO* in *Obs. Phys. Chem. p. m. 183. discesseris vix ullum datur in rerum natura simile, quod tam late pateat tamque universale & Polychrestum sit remedium.* Hinc & vix non in omnibus morborum C. H. affectionibus exoptatissimo cum successu à Medicis adhibetur, variisque inde conficiendis eximiis præparatis, ipso tamen nitro, sibi relicto, longe inferioribus, destinatur, ut multiplices adhuc ejus usus mechanicos, œconomicos, civiles, militares, physicos, chemicos &c. silentio jam prætereamus. Et hæc sunt paucissima illa, quæ resolutioni quæstionis propositæ præmittere placuit, fusius enim omnia explicare angustia pagellarum vetat, plura vero qui desiderat adeat Authores, qui ex professo hujus nitri historias consignarunt, quorum insignem catalogum apud *NEUMANNUM* in tract. de Nitro reperiet.

§. VI.

§. V I.

Recensitas hæc §. præc. medicamentosas Nitri vires omnes, imo longe plures adhuc experientia ac ratio confirmat, & communis fere Medicorum consensus agnoscit, si unicam ejus facultatem RESOLVENTEM exceperis. Hic enim mire dissentientes & contrarias plane sententias foventes cernes Medicorum alias etiam perspicacissimos. Alii siquidem idque plurimi virtute humores nostros resolvendi revera gaudere Nitrum asserunt, alii vero licet pauciores hanc vim resolventem ei denegant & coagulantem assignare tentant. Priores inter eminentissimus *naturæ scrutator, Illustris HOFFMANNUS*, qui opinionem suam experientiæ, fidissimæ rerum Magistræ, superstructam exponit in egregia, de salium med. eccellente in medendo virtute, *Dissert. §. 16.* ita inquit: *Si humorum crassities, quæ obstructionibus vasorum & concretionibus polyposis mire velificatur, dissolvenda est in Nitro certe ejusmodi vis residet exoptatissima. Nequaquam enim Nitro vis coagulandi humores inest, quod nonnulli alioquin etiam periti contra manifestam oculorum fidem contendunt, quum ad oculum pateat, solutionem Nitri depurati cum aqua factam, sanguini coagulato & obscure nigricanti immixtam, eum & liquidiorum & coloratiorum reddere, dum obscuro-nigrum in pulchre miniatum & coccineum colorem convertit.* Quod quoque passim in pluribus aliis, cedro dignis suis scriptis, imprimis in *Obs. Phys. Chem. Sel. Libr. II Obs. I. p. m. 103. & in Medic. Rat. Syst. T. III. p. 471.* inculcat. Posteriorum Antesignanus quasi est *Celeberr. STAHLIUS*, experientiam quoque in suas trahens partes, uti fidem faciunt ea quæ occurrunt in ejus *Opusc. Chym. Phys. Med. p. 468.* ubi ita loquitur: *Spondent aliqui Nitrum reddere sanguinem fluidum & impedire coagulationem ejus: Respondet vero in contrarium experientia. Et paulo post: Drachmam dimidiam Nitri, in pulvevem contriti, vasculo imposui; sanguinis recentis, ex animali mactato proficientis, unciam unam infuere feci & seposui; non modo sanguis coahuit, sed concrevit etiam in loco, ubi portio Nitri paulo spissius jacuerat, serosa sanguinis portio, in valde tenacem mucidam consistentiam: Tantum abest, ut ullum vestigium fluiditatis, in sanguine hoc apparuerit. Crediderim subesse errorem aliunde natum. Laudant aliqui Nitrum, pro sanguinis dispositione, ut thermoscopiis adhiberi possit. Ad quem actum, cum fluxilitas utique requiratur, nata fortassis aliquibus est opinio, quasi Nitrum fluiditatis conservandæ gratia hic adhibeatur: cum non, nisi ad averruicandam putrefactionem inserviat. Deinde potuit experimentum in eo quoque fallere, quod sanguis talis, Nitro addito, ad hoc cum ipso bene subigendum & dissolvendum, diu concussus & agitatus fuerit; quo utique actu ad perennem fluxilitatem redit, quamlibet Nitrum imo acida ipsa, illi immixta sunt. Versatur autem ob oculos, alterum, quo-*

tidianum coagulativum effectus exemplum, in gargarismatibus: ubi si in febribus acutis, aphthoidea & prunellodes inflammationes faucium, gargarismatibus deliniuntur; si his Nitrum non additur, succedit mox repentina siccitas oris: si vero additur, presentissime, & nudo aspectu statim, deprehenditur, salivæ quæcumque humiditas circa palatum & fauces, ita coagulascere, ut limpidi mucii consistentiam representet: qui etiam durabiliore sua humectatione, tanto magis solatur fauces, cito alias iterum arescentes. In hoc jam tantorum, solida rerum naturalium & medicarum peritia coruscantium virorum dissenso; cuius propositarum sententiarum accedere vellet ac debeat juvenis præsertim medicus certe dubius hærebit, nisi tandem experientia ac ratio genuini rerum Physicarum & medicarum arbitri dubium solvant veritatemque recludant, quibus propterea etiam nos in dijudicanda proposita quæstione usi sumus.

§. VII.

Experientiam ante omnia, cum dictarum sententiarum fundamenta in eadem quærantur, consulendam esse arbitrati, experimenta, & quidem præsertim juxta præscriptam ab utroque laudatorum virorum normam suscepimus; nitrum sub forma, conditione ac proportione iisdem cum sanguine miscendo hocque in diversæ figuræ & profunditatis vasis profundiore altero, altero planiore, quo simul pateret num hæc aliquam mutationem in effectu afferant. I^o itaque ʒʒ nitri de p. contriti in pulv. imposuimus vasculo profundiori s: crateri. II° Aliam ʒʒ nitri pulv. injecimus vasculo planiori s: pateræ. III°. Solutionem ʒʒ nitri, mediante aquæ frigidæ ea tantum quantitate, quæ absolute ad solvendum requirebatur, factam crateri & IV°. similem solutionem pateræ immisimus. V^o. Talem solutionem nitri cum aqua calida crateri rursus ac VI°. pateræ infudimus. His ita præparatis viro, sanguinem valde spissum in corpore amenti morbisque inflammatoriis obnoxio, venam aperire curavimus, atque in singula enumerata aliaque, partim aquam frigidam & calidam continentia, partim vacua, ʒj. sanguinis influere fecimus seposuimusque. In vasculis a nitro vacuis sanguis post horæ spatium coagulatus & nigricans admodum erat, nullo plane fero sese oculis offerente. In vasculis aqua frigida & calida repletis eodem modo se habebat sanguis, nisi quod in ultimo aliqualis, vix tamen perceptibilis, coloris & consistentiæ mutatio observabatur. In vasculo No. Io. in parte superna similis illi, vasculis vacuis excepto, in interna vero fluidior & floridior deprehendebatur, maxima adhuc nitri portione in fundo indissoluta jacente. In vasc. IIo sanguis magis fluidus & floridus in fundo & in superficie minus coagulatus quam prior, sed gelati^o am liquidiusculam referens cernebatur. In vasc. IIIo. sangui-

nem

nem nullatenus coagulatum & nigrum, sed fluidum valde & coccineum, similem fere sanguini e vena hominis sani profilienti, conspiciere licebat, aqua solutionis circumfluente & portione quadam nitri in fundo hærente. In vasc. IV. sanguis fluidior & floridior multo sese exhibebat. In vasc. V. & VI. major adhuc fluiditatis & floriditatis sanguinis gradus observabatur. Denique sanguini illi, patellis vacuis a nitro excepto, coagulato & valde nigro inspersimus pulv. nitri, & sensim coloris exaltationem ac aliquam fluiditatem, eo, quo nitrum sanguinem attingere poterat, loco, vidimus. Solutione dein nitri infusa tali pateræ illico & fluiditatem & floriditatem insignem conspeximus. Recensita hæc experimenta, quo magis veritatis convinceremur, non una tantum vice instituimus effectu semper enarrato modo respondente, nisi quod pro ipsius sanguinis spissitudine majore vel minore magis vel minus evidens erat.

§. VIII.

Ex his jam experimentis sponte elucescit quod cum sanguis V. S. emissus, sibi relictus, vel etiam aquæ tam frigidæ, quam calidæ immisus, in spissum, densum nigrumque valde coagulum, nullo fluiditatis relicto vestigio, abierit, nitri vero in quacunque forma admixto a concretionem tali præservatus, & jam concretus rursus fluidior redditus fuerit; hæc fluiditatis & conservatio & productio unice nitro adscribenda sit, quodque ideo hoc, quia fluiditas sine resolutione partium concipi ne quidem potest, vi sanguinem & humores nostros resolvende insigni resplendeat. Porro, quia in tentaminibus præsertim 3. 4. 5. 6. & 8. cum nitro, aqua soluto, adeoque ad intimiorem cum sanguine commixtionem disposito, susceptis, major fluiditatis gradus ac in experimentis 1. 2. & 7, cum nitri pulvere, dictæ commixtionis minus apto, institutis, observatus fuit, constat exinde quoque nitrum eo validius sanguinem resolvere, quo intimius eidem miscetur. Quum autem jam nitrum sanguinem valde coagulatum; extra C. H. existentem, & quidem tanto feliciter, quanto melius cum eodem subigitur, resolvere evidentissimum sit, certe & eandem vim in sanguinem, in C. H. adhuc hærentem, imo majorem exercere poterit ac debet, præsertim calore & motu, tam humorum, magis adhuc fluxilium, intestino ac progressivo, quam ambientium vasorum, intimiorem illam nitri cum sanguine commixtionem, & inde dependentem resolutionem, egregie hic adjuvantibus. Quod vero etiam nitrum nostrum revera effectum resolutivum in C. H. edat. usus ejusdem aperte satis loquitur. Quotidiana namque experientia abunde comprobatur nitrum felicissimo cum successu in praxi medica adhiberi tam in simplici spissitudine

fitudine humorum, quam in plurimis exinde oriundis morbis, obstructionibus nimirum & infarctibus vasorum ac viscerum, stasibus & morbis inflammatoriis, variis affectionibus spasmodicis, cruditatibus primarum viarum mucidis viscidis, se- & excretionum præsertim urinæ suppressionibus, concretionibus etiam calculosis & innumeris malis similibus; in quibus omnibus, nisi egregia admodum vi resolvente gauderet, nil plane salutaris efficere valeret, quin potius, si virtute coagulante præditum foret, longe majora adhuc damna necessario excitare deberet; cujus tamen contrarium experientia docet. Accedunt & notissima illa experimenta circa mutationem sanguinis injectis in venas animalium variis corporibus, & inter ea quoque salibus mediis ipsoque nitro, a pluribus naturæ rimatoribus instituta, effectum nitri resolventem ad oculum quasi demonstrantia, ex quibus vel solum experimentum MALPIGHIÏ allegasse sufficere, qui in *sine tract. de Polypo Cord.* ab ℥vj. nitri in fluorem redacti & venæ jugulari canis robusti infusi copiosum urinæ fluxum, sine ulla animalis noxa, dum postea adhuc diu integre viveret, se observasse testatur, quod sane sine insigni humorum resolutione fieri neutiquam potuit. Nec deest tandem ratio. Siquidem nitrum, uti alia salia media, ad quorum censum pertinet, non potest non partibus suis acutis, angularibus rigidisque, motu præsertim & calore in C. H. agitatis atque cum impetu in partes tam fluidas, quam solidas C. H. latis, propria partium gravitate, rigiditate & acutie illarum moleculas cohærentes mox ab ætiori contactu divellere, has vero ad vividiorum contractionem, quo in illas fortius agere easque majori vi premere & in corpore circumagere queant, stimulare; sicque utroque hoc nomine humores nostros resolvere, hocque tanto efficacius præ reliquis salibus mediis, quanto magis nitrum rigiditate ac figura angulari & acuta partium suarum hæc antecellit.

§. IX.

Stabilita itaque ex rationis æque ac experientie fontibus Nitri virtute resolvente, nunc quoque paucissimis adhuc ex Stahlia sententia forsitan enata dubia solvenda erunt. Quod igitur experimentum Stahlia concernit, illius eventum, cum similem, quavis licet, tam in eo exacte ad mentem Authoris administrando, quam in observando, occurrentia in eodem phænomena, adhibita diligentia, nobis aliisque, etiam oculatissimis arcanorum naturæ indagatoribus, observare non contigerit, quin potius contrarium cernere licuerit, merito in dubium vocamus, & colligimus errorem dicto experimento subesse, quicumque demum is sit; quod etiam quivis, quem tentaminum nostrorum I. & 7. suscipere non pœnitebit, nullo negotio cognoscet. Quod vero ulterius

terius reliqua a Celeb. STAHLIO prolata argumenta attinet, illa parvi admodum sunt momenti. Sicut enim illud a gargarismatibus, Nitrum continentibus, in inflammationibus faucium, cum fructu adhibendis, desumptum, id, quod probare deberet, non probat. Siquidem mucum illum limpidum circa fauces & palatum coagulascens, a Stahlia pro effectu facultatis nitri coagulantis allegatum, non nitri sed ipsius stasos humorum inflammatorie sobolem existere, atque tantummodo vel fauces jam obsidentem a nitro abstergi, vel talem e glandulis, a nitro ad excretionem stimulis, excerni nemo non videt. Ita & alterum e dispositione sanguinis per additum nitrum ad Thermoscopia cum eodem conficienda, adaptata, protractum eodem laborat vitio, quum certissimum sit, nitrum hoc in casu tam ad averruncandam putrefactionem, quam ad fluiditatem in hoc sanguine conservandam adhiberi, dum ineptum plane ad hoc negotium esset, si facultatem coagulantem possideret. Et hæc sunt pauca illa quæ pro salvanda nitri vi resolvente hac vice in medium proferre placuit, quæ si minus bene exasciata sint palatoque B. L. minus arideant, occasionem tamen forsitan suppeditabunt aliis altius hanc quæestionem rimandi. Deo T. O. M. sit laus, honor & gloria in sempiterna secula.

CCXL.

GEOR. CHRISTO. DETHARDING

ET

NICOLAI HENR. KEMMA;

DE AQUÆ CALCIS VIVÆ USU

INTERNO SALUTARI.

ROSTOCH. 1746.

PRÆFAMEN.

AB eo tempore, quo ars spagirica, præeunte Theophrasto PARACELSO, caput extulit, plane immutata fuit artis medicæ facies. Diæta, in qua plus fiduciæ, quam in medicamentis collocaverant veteres, vilipendebatur, & solis medicamentis, arte imprimis chemica præparatis, efficacia morbos debellandi summa tribuebatur. Causæ morborum in alcali & acido proportionem inter se invicem superantibus quærebantur, & remedia hujus theoriæ conformia opponebantur. Medicamenta, quæ methodo sic dicta Galenica, ægrotis olim præscripta erant, abrogabantur, & horum loco alia, quæ ut plurimum concisa dosi, sapore minus ingrato, odore haud nauseoso, & celerissima efficacia ægris magis arridebant, introducebantur. Raro ergo in pharmacopoliis præparabantur Apozemata, infusa, pulveres vegetabilium, electuaria, conservæ, roob &c. sed elixiria, tincturæ, essentia, spiritus, pulveres concentrati, salia fixa & volatilia, olea ætherica, extracta &c. omnem fere paginam absoluebant. Scholæ medicorum percrepabant solutionibus, destillationibus, extractionibus, cohobationibus, rectificationibus &c. imo ne quid desit quidpiam, quod admirationem novitatis studiosorum excitaret, nova & insolita introducebantur nomina; quorsum referenda Gas & Blas HELMONTII, Aroph & Gilla THEOPHORASTI, Alcahest GLAUBERI &c. Ut jam nihil dicam de barbaris denominationibus arcanorum chymicorum, quibus sic

sic dicti Philosophi per ignem credulis nubem pro Junone venditarunt. Sic v. g. solum antimonium ab illis nuncupatum fuit Nusador, Nutrach, Lupus rapax, Aries chymicorum, Saturnus Philosophorum, Ginacium, Æmit, Asinat, Aitrucat, Alcavol, Alcimat, Kubul, Firmisium mineralium, Chesnel, Didmad, Gegarab, Larbason, Gynacum, Luysari, Calmet, Cecilargium, Aleophie nigrum, Duenech, Lanalchios, Muinomina, Stiphex, Stimmi, Nalas, Queheli, Tarbason, Magur, Cygaspe, Alihamara, Neufares, Meculbras, Murefi, Aphroselenus, Alkafnal. Sed tædet plures denominationes afferre, quarum sola lælio terrorem incutere potest. Verum enim vero, prouti omnia negotia humana vicissitudinibus obnoxia sunt, ita & cum hoc infano serme in chemiam amore contigit, ut imminuta pedetentim novitate, decreverit fiducia erga remedia, arte Paracelsistica parata, torque encomiis maculata, imprimis, dum eadem sæpe numero corvos hiantes illuisse observabatur. Quinimo ex infausito subinde propinatorum remedium heroicorum successu, in contraria delabebantur non pauci, omnia chemica medicamenta e foro medico proscribenda autumantes, relictis saltem Galenicis, utpote tutioribus, & multiplici veterum experientia comprobatis. An fallor, si dixerim, parilia fata habere calcem vivam, imprimis aquam ex hac paratam, quæ quoad usum externum, tantum non omnibus, quoad internum vero, paucissimis arridet, vel huc usque minus nota esse videtur. Induci me ergo facile passus sum, cum habeam Dissertationem inauguralem conscribendam, ut thema de viribus internis aquæ calcis vivæ elegerim. Observavi quidem in D. Joann. Frid. CARTHEUSER, Profess. in Acad. Viadrina celeberrimi Pharmacologia Theoretico practica p. 294. mentionem fieri Disputationis sub ejus præsidio habitæ: de usu aquæ calcis vivæ interno, ast præter, quod copia eandem perlegendi mihi non fuerit concessa, dubito, an de remedii hujus usu specifico, quem mihi explicandum constitui, specialia protulerit. Pariter Dn. BURLLET in observ. Acad. Reg. Scient. p. m. 401. varia memorabilia de aqua calcis vivæ, ejusdemque usu interno, cum orbe erudito communicavit, quæ tamen morbos maximam partem internos, phthisin, asthma, scorbutum, hydropem, febres intermittentes &c. tangunt. Aclum proinde me agere non autumo, quando quæ circa exhibitionem hujus remedii, præsertim in morbis exanthematicis chronicis, notatu digna judicavi, in medium proferre decreverim. Faxit summum numen, ut hæc mea conamina in proximi salutem cedant! Tu vero B. L. festinanti condonabis calamo, si quando vel neglecta quædam, vel minus accurate conscripta observabis.

T H E S I S I.

Aqua Calcis vivæ liquor limpidissimus, saporis austero dulcis, odoris fere nullius, solubilibus particulis terreo-salino-alcalicis, inque auras facile avolantibus imprægnatus, ex recenti calce viva, mediante infusione cum aqua simplici paratus.

§. I.

Instituti ratio non permittit, analysin calcis vivæ, ejusdemque elementorum, prolixis verbis formare, præter enim, quod in hunc usque diem inter producta chymica pertineat, quorum indoles & qualitates nondum satis perspectæ; provoco ad Celeb. NEUMANNUM, utpote qui in *Prælectionibus chemicis* P. V. Cap. XIII. p. 153. sedulum se exhibuit in subministrando, quæ experimenta fida detexerunt. Sufficiat proinde, pro scopo meo indigitasse, inesse aquæ calcis vivæ terram subtilissimam sale maximam partem alcalico combinatam. Alcalicam indolem detegit non tantum sapor hujus aquæ aeris & lixiviosus, verum & mutatio syrupi violarum vel aquilegiæ in colorem viridescentem. Purum vero & simplex sal alcali ex aqua hac prolici non posse, tot experimenta chymica demonstrarunt, hinc cum modo laudato NEUMANNO statuendum, sub calcinatione lapidum, calciorum, fixum salis acidum cum particulis bituminosis & terreis, ignis adminiculo, ita combinari & quasi inuri, ut qualitas alcalica inde exfurgat, ab aqua affusa penitus solvenda. Præsentia particularum terrearum ab hoc acido solutarum detegi potest, quando sali alcalino fixo sufficiens quantitas aquæ calcis vivæ affunditur, acidum calcis, relicta & præcipitata terra calcaria, alcalico sali se insinuat, & sal neutrum in crystallos abiens constituit. Volatilitas denique horum principiorum exinde liquet, quod aqua hæc aëri liberiori diutius exposita omnem saporis & virtutem amittat, imo sub evaporatione tota absumatur, nullo sedimento relicto.

§. II.

Varie calcis vivæ dantur species, sed ex omnibus aqua ejusdem bonitatis & usui medico adæquata præparari potest. Illa enim, quæ ex calce conchyliorum paratur, non ita diaphana, sed rudioribus terrestribus, & viscidioribus particulis referta existit, gustum minus afficit, quin

quin subinde plane insipida observatur. Quæ ex terra calcaria in nostris oris hinc inde reperibili, & mediante ignis tortura in calcem vivam conversa producitur, sapore quidem & pelluciditate priorem quodam modo superat, aut cedit infusioni calcis vivæ ex lapidibus calcariis confectæ, quæ ergo sola præ usibus tam externis, quam internis admittenda. Necesse autem est, ex recenti calce, aëri liberiori nondum exposita, hinc nondum in pulverem fatiscente, sed ex frustis adhuc constante præparetur. Præstat pro infusione aqua pluvialis præ fluviali vel fontana, quandoquidem partes ejusdem subtiliores, nec tot heterogeneis rebus commixtæ intimius penetrant substantiam calcis, & terram talem subtilem fortius solvunt, imprimis, quando calide affunditur. Proportionem aquæ, calci affundendæ, quod concernit optimam censeo, quando ad unam partem calcis supra memorata criteria habentis, circiter octo partes aquæ sumuntur. Pro usu siquidem interno, dilutam paulisper aquam concentratæ præfero, ne palato ægroti ita sit offenculo, &, dum remedium chronicum existit, in morbis chronicis adhibendum, diutius absque nausea assumi possit. Suadent nonnulli reiterandam infusionem, sed cum viribus a prima longe superetur, minus necessariam hanc existimo. Cui enim volupe est, languidiorem adhuc ægrotis propinare, affusa nova aqua, diluere eandem ad lubitum poterit.

§. III.

Ne partes volatiles supra memoratæ facile in auras abeant, ab aeris accessu hæc aqua probe defendenda. Hinc non approbanda methodus in nostris officinis usualis, quando aquam calci vivæ in vase ligneo affusam, a calce fundum petente, decantando non separant, nec in vasis idoneis recondunt, sed ita relinquunt, vix operculo ligneo munitam, vana persuasione capti, fore, ut vires hujus aquæ, a subjacente calce eo diutius non tantum conservari, verum & augeri possint, cum tamen experientia doceat, calcem, semel a sufficienti quantitate aquæ elutam, fatuam plane esse, nilque virium aquæ communicare posse, nisi nova calcinatione acuetur. Avolant interim particule volatiles & aquam omnibus viribus orbatam in vase relinquunt, quam nec mercurius dulcis nigredine, nec sublimatus aurantio colore tingit, pro uti hac docimasia bonitas aquæ calcis vivæ explorari solet.

§. IV.

Quando diu quieta relinquitur hæc aqua, in superficie cremor apparet, alcalicæ itidem profapæ, qui sub levi vasis motu divellitur & pondere suo fundum petere solet. Detrahitur vere exinde magna

virtus huic aquæ, unde liquet, recenter paratam semper præferendam esse ei, quæ diu fuit asservata, & pro conservatione ejusdem eligenda esse vasa angusto collo prædita, ne tanta cremoris quantitas sese separare possit.

THESIS II.

Ufus aquæ calcis vivæ internus omni suspitione noxiæ, deleteriæ & corrosivæ qualitatis vacat.

§. I.

Usum aquæ calcis vivæ externum in ulceribus impuris, ichorosis, gangrænoideis, venereis, cancrois, callosis, in ambultionibus &c. pro scopo abstergendi, mundificandi, exsiccandi & consolidandi, diu fatis, imo ab HIPPOCRATIS temporibus notum fuisse, & in hunc usque diem felici ut plurimum cum successu continuari, res est omnibus medicis & chirurgis notissima. Cum interna autem ejusdem exhibitione aliter est comparatum. Veteribus plane incognitum fuisse pharmacum, ex scriptis eorundem liquet, in quibus altum istius observamus silentium. Recentiorum itidem quam plurimi nullam hujus medicamenti mentionem injiciunt, sive quod virtutes ejusdem ignoraverint, sive in usum, ex metu nozarum inde oriundarum, illud trahere non fuerint conati. Imo nonnulli pro periculoso non tantum, verum & nocentissimo remedio venditarunt.

§. II.

Provoco ad scripta STAHLII, HOFFMANNI, BOERHAVII, quos communes Europæ in scientia medica Doctores jure appellare possumus. Quam enim ego scripta eorundem volverim & revolverim, & quam compererim, quod in chymia practica non fuerint hospites, magis regnaverint, nulla de aquæ calcis usu, ad ægritudines internas tollendas fit mentio, etsi vires in externis affectibus egregiæ illos non latuerint. Unicum in HOFFMANNI *medic. System. Tom. IV. P. IV. p. 318. it. P. V. p. 242.* deprehendi locum, quo ex SPONIO in *Aphor. nov. Sect. V. aph. 99.* usum internum aquæ calcis vivæ cum lacte commixtæ non quidem improbat, sed ipsum hujus remedii sæpe fecisse periculum non videtur. Quod ad STAHLIUM attinet, hunc præceptorem suum amabilem secuti sunt in tacendo de illa, genuini

nuini discipuli, celeberrimus D. Michael. ALBERTI, & famigeratissimus D. Jo. JUNCKERUS, Quam enim uberrimam primus habuisset occasionem de illa loquendi, in *Disquisit. de Medicament. modo operandi in corpore vivo*, & quam operose se præstiterit in illo evolvendo, nullam fecit calcis vivæ, multo minus aquæ ex hac parandæ vel propinandæ mentionem. Alter in *conspectu medicina*, quem ad mentem genuinam Præceptoris conscriptam esse, hic ipse in præfatione testatur, tacitus præterit eandem, licet occasiones permultæ fuissent, de illa differendi. Quod magis? nec in disputatione de *calce viva*, Respondent. Joa. Gerard. CLASSEN, a 1733. Halæ habita (esse vero hunc laborem Præsidis, licet Authorem in rubro se venditaverit Respondens, facile constabit, si cum illo conferuntur, quæ *Tab. 71. Tom. II. Conspect. chymia* adducta sunt) quando progreditur ad usum calcis vivæ medicum, & præparata ex illa viritum enarrat, qualia sunt magnesia, sapo philosophicus, spiritus salis fumans, spiritus calcis vivæ &c. imo diffusus valde est in utilitatibus medico-chirurgicis ad physicæ, rationis & experientia aliorum authorum ductum recensendis, & postmodum de usu aquæ calcis vivæ loquitur, laudat illam in discutiendis quibusdam tumoribus & mundificandis ulceribus, sed ne verbulo meminit, convenire eandem in morbis internis. Hinc a silentio hoc vincibili jure colligendum, aut aquam illam sub externo usu, nimis quantum valentem, non mereri attentionem in morbis internis sanandis; aut non esse in usum internum vocandum, quod damnosa & deleteria existat. Clarius disensum suum exprimit Cel. SCHROEDERUS in *Lib. III. C. 8.* nam etsi negare non audeat, salutarem quandoque ab aqua illa effectum observari in tæbe ex ulceribus internis, statim tamen addit: *non esse, nisi circumspecte admodum in usum vocandum.* Monito huic subscribit *Collegium medicum Argentoratense* in *Pharmac. a. 1725.* in lucem edita, dum præmisso testimonio, quod aqua calcis vivæ externe frequenter admodum in usum veniat, hoc addit epiphonema: *eandem rarissime dari interne.*

§. II.

Vel maxime haustui aquæ calcis vivæ ab omni tempore obstitit, & hodiernum obstat calcis vivæ indoles, quam causticam esse vulgus quoque novit, adeo, ut licet in alcohol ab aere humido abierit, & iners videatur, per novam exustionem corrosiva iterum evadat, & reddatur, vulgari loquendi modo, viva. Ex quo est, quod LANGIUS l. c. affirmet: *calcem istam semper liquorem saturatum relinquere acerrimum, & ob igneas sitas in calcinatione acquisite partes maxime causticum* - porro concludat: *nunquam interne, sed externe saltem a practi-*

ticis judiciosis adhiberi posse, ubi longe potentius incidat, resolvat, ac attenuet, quam quidem omnes reliquos lapides. addit: in liquore illo superflite adesse non tantum manifeste salsum, verum præterea etiam adstringentem & maxime nauseosum saporem, ex quo pessimo phænomeno, nisi in externum usum vocari debeat.

§. III.

Allegantur ad causticam vim calcis vivæ probandam, exempla multa, quod ab illa, symptomata gravissima, aliquando mors fuerint infecuta, si ejus in interiora corporis penetraverit quidquam. Notabilis valde est casus, quem Consul Amstelodamensis *Nicolaus TULPIUS*, *observ. medic. Lib. III. c. 41.* de viro refert, qui una cum familia, quæ secum accubuerat, in vertiginem, ardorem gutturis, vomitum, præcordiorum angustiam, aliæque præsentis veneni indicia inciderit, quod fecutino factò, ex pariete recenter calce obducto, calcis efflorescentia in patinam ceciderint; addito hoc epiphonemate: *ex ignea calcis vi accensus fuisse fauces, perturbatum ventriculum, erosa intestina, contractos nervos, aliæque symptomata, exurentis ardoris calci tribuenda.* Pariter in supra memoratis *observ. Acad. Reg. scient. a Dn. BURLET p. 402.* relatum legimus: *boves quosdam sitibundos, e fovea calce extincta repleta, aquam calci supernatantem hausisse, & paulo post mortuos esse.*

§. IV.

Imo sub forma halituosa, madidam calcem attulisse damna pessima, sicubi homines in conclavibus pronuper calce incrustatis somnum ceperint, hinc inde observationes in libris medicorum deprehenduntur, & quotidie per experientiam augentur. Quod plures simul infantes inde occubuerint, refert laudatus *HOFFMANNUS* in *Medic. rational. System. Tom. IV. Sect. II. cap. 2.* & inculcat *pernicialem virulentamque calcis in constringendis faucibus & viis spiritalibus vim.* Addit in majorem evidentiam noxiæ illius qualitatis, relationem de viro quinquagenario, qui in gravem incidit, & chronicam spirandi difficultatem, sub aeris mutatione admodum invalescentem, ex incuria, quod in camera calce modo obducta, somnum ceperit. Sed ante illum jamdum Professor Gryphicus inclutus, & magnæ fidei, experientiaque Practicus *Franciscus JOËL oper. medic. Tom. V. sect. 3.* notavit, quod ex calcis vapore, nidoreve per inspirationem intra corpus hausto, tandem perierit vir illustris, quem *peripneumonia, catarrhus, tussis, & fitis inextinguibilis* diu satis inde vexaverint; qua observatione noxiam illam calcis qualitatem, sicubi corpus, sit quo velit modo, intraverit, perpen-

perpendens, eo perductus est, ut admodum dissuasit largiorem potum vinorum, quæ in loco calce scaturiente nascantur, ut Hungaricorum, Gallicorum, & Misnicorum, utpote a quibus affatim haustis eadem symptomata, quæ vapor calcis vivæ conciliaverat, imo febres ardentes, nervorum contractiones, paralyfes &c. observaverit.

§. V.

Verum enim vero, licet fidem historicam hisce observationibus nullatenus derogare velim, quin mihi ipsi tales contigerint casus, veritatem prolatorum corroborantes; me tamen judice, a nociva indole calcis, & vaporum ex ea prodeuntium, ad deleteriam qualitatem aquæ ab extinctione ejusdem pronatæ, nulla valet consequentia.

§. VI.

Possem quidem pro roborando hoc meo asserto provocare ad historias horum, qui calcem parietibus obductam, imo & vivam, manipulatim & citra noxam devorarunt. Sic *Daniel HORSTIUS* refert Picæ hereditariæ exemplum, in filia decenni Comitissæ Solmensis, quæ a teneris calcem undique corrasit & deglutivit. *Lib. IV. Observat. 7.* Ex relatione Physici Ratisbonensis, *Martini Christoph. METZGERI* devorantem innoxie calcem vivam allegat *Joa. Jacob. KNOPF* in *Dissert. de pica cap. 4.* De viro quodam nobili mirabundus narrat *Celeb. FERNELIUS* *Pathol. Lib. VI. cap. 3.* qui calcis vivæ desiderio jam diu pressus, illam tandem pugni magnitudine devoraverit, non inde vel de ventriculi, vel intestinorum læsione conquestus, sed recreatus valde. Memorabile itidem exemplum pueri Svinfurtensis sex annorum affertur in *Miscell. Acad. Natur. Curiosor. Dec. I. a. 1. observ. 83.* qui murarii filius, a tempore ablactationis cretam, arenam, pulverem ex angulis hypocausti collectum avide deglutivit, nec vel minis, vel verberibus, vel adhortationibus qualibuscunque inde arceri potuit, sed adultior factus, præter alia insolita, non modo calcem de parietibus, sed calcem quoque vivam lætus ori & ventriculo tradidit, citra quod ulla inde senserit molestias &c. Cum vero hæc adducta exempla ad casus non imitandos, imo certo respectu, ad mysteria naturæ pertineant, in hunc usque diem animos philosophantium urgentia, nolo hisce inherere. Sufficiant saltem ad probandum, non tantam eamque absolute deleteriam inesse calci efficaciam, quanta vulgo eidem tribuitur.

§. VII.

Quandoquidem ergo instituti ratio non postulat, calcis ipsius, sed
Disput. Medico-Pract. Tom. VII. L I ejus

ejus producti, nempe aquæ per extinctionem calcis paratæ, indolem non tantum innoxiam, sed potius salutarem ob oculos ponere; consideranda primo veniunt elementa hujus aquæ, quæ ex particulis terreo-falino-alkalicis intime cum invicem combinatis, constare, supra evictum dedi. In terra subtilissima, mediante additione salis alcalici detegenda, vid. p. 5. nulla residet vis caustica, & oppilans, sed hæc omnis fere saporis & odoris expers existit. Partes falino-alkalicæ, tantum abest, ut noceant, ut potius in referendis obstructionibus, resolvendis tumoribus, incidendis visciditatibus, & expellendis heterogeneis rebus, omnibus congeneribus remediis quandoque sint præferendæ. Ex quo unico fere fundamento, Celeb. HOFFMANNUS aquas minerales, in quibus primus sal alcalinum detexit, tantopere, totque scriptis commendavit, & has subinde cum lacte miscendas iussit, quæ methodus in hunc usque diem, cum insigni efficacia ab ægrotis continuatur.

§. VIII.

Si porro experientiam, tamquam alterum medicinæ fundamentum consulere velimus, sint in exemplum producta bina chymica, omnium in manibus versantia, *Saccharum* puto & *Saponem*, quem *venetum* appellare solemus, hæc bina corpora absque additione aquæ calcis vivæ consistentiam solidam adispisci nequeunt, & tamen, imprimis saccharum, tantum non singulis diebus, & saporis oblectandi, & sanitatis recuperandæ gratia, interne citra ullam noxam assumuntur. De sapone in specie notandum, eundem, licet admixtione salis alcalici & aquæ calcis vivæ acrimoniam insignem fuerit adeptus, nihilofecius magno cum emolumento, tamquam deoppilativum, in mensum remora, obstructionibus glandularum mesenterii, ictero, asthma humido, dysuria, item a nonnullis pro scopo abstergendi, in gonorrhœa, fluore albo, diarrhœis, dysenteria, febribus lentis &c. in usum trahi solere.

§. IX.

Quod denique pro innoxio, si non salutari aquæ calcis vivæ haustu valde militat, est, quod in hunc usque diem ne unicum quidem exemplum infauti successus allegari possit, licet indies, ad tres, usque ad sex uncias, per multos dies, imo menses, fuerit assumpta, modo ponderatis probe indicantibus & contraindicantibus, hæc cura fuerit instituta.

§. X.

Restat adhuc, ut paucis exponam, a vaporibus parietum calce recenter

recenter incrustatorum noxiis, ad deleteriam indolem aquæ calcis vivæ concludi nequaquam posse. Sæpe laudatus HOFFMANNUS in *Med. Rat. System. Tom. II. cap. IV. p. 298.* iisdem attribuit subtilissimam acrem & corrosivam indolem, quæ nervosis partibus in arteria aspera & in capite altius se insinuans, spasticis stricturis & commotionibus ansam suppeditare possit. An autem talis acris & corrosiva qualitas demonstrari possit, valde dubito, & experientiæ hujus viri relinquo. Hoc certissimum, in vaporibus sub extinctione calcis vivæ exhalantibus, tale corrosivum reperiri non posse, quin potissimam partem, vi experimenti a NEUMANNO facti, alcalicæ indolis existant, hinc syrupum violarum colore viridescente, & mercurium sublimatum flavescere colore tingant. Crediderim ergo, hisce vaporibus inesse Gas aliquod sulphureum specificæ indolis, quod nulla encheiresi chymica colligendum & sensibus exhibendum, interim tamen sub exsiccatione calcis, in aërem ingredi, & in conclavibus arcte clausis coacervatum, capiti, generi nervoso, & præsertim negotio respirationis magnum præjudicium asserere potis est. Sint in exemplum vapores ex cerevisia & multo fermentescente prodeuntes, virulenta indole exhalationes calcis vivæ longo superantes, ita ut in loco occluso cumulati, fere in momento animantia omnibus sensibus privare, imo jugulare possint; nihilo tamen secius & mustum & cerevisia in fermentatione tali constituta absque sensuum obnubilatione & absque sanitatis vel vitæ dispendio hauriuntur. Obsigno hæc verbis *Joa. Gotschalc. TRANÆI, in Dissert. inaugural. de Calce viva Lutet. Paris. a. 1685. habit §. 27. notatu dignis: Calx a nonnullis tam in medicamentorum additione, quam in noviter extructis ædibus culpatur. Verum illi ipsi non attendunt, quod in medicamentorum præparatione illa non noceant, quatenus medicamenta cum calce præparata intro non assumuntur, sed externe applicantur. Deinde additamenti loco ea admiscuntur, ut ejus interventu particule crassiores majorem exaltationem concipiant: unde particule per mutuam partium collisionem evectæ, tam exactam subtilitatis naturam acquirant, ut nullo modo accedine sua corpori humano noxiæ esse possint: quia nunquam particule exaltatæ nobis aliquam inferre solent injuriam, quamdiu debito vehiculo mixtæ per corpus nostrum deferantur: Quod dicant, recenter extructa ædificia halitus tetros & nocivos semper de se emittere, qui per inspirationem attracti, sua vellicatione spongiosam pulmonis substantiam lædant? Ad ea respondemus, quod hæc actio non immediate a calce dependeat, sed ab acido acriore ipsius aquæ intra partes cœmenti stagnantis, effluvia sua (usque ad omnimodam sui evaporationem) de se emittentis, quæ non aliter agunt, quam si ex palude stagnante elevata essent.*

THESIS III.

Vires primariae aquae calcis vivae intus assumptae sunt abstergentes, diureticae, diaphoreticae, antacidæ, deoppilativa; hinc exulcerationibus internis, dysenteria, hydrope, cachexia, obstructionibus, infarctibus glandularum, asthma humido, & hisce affinis morbis, debita cum circumspeditione propinata, egregiam opem præstant.

§. I.

Remota nunc omni suspitione deleteriæ & noxiæ qualitatis aquæ calcis vivæ, ordo jubet, ut virtutes ejusdem medicas paullo curatius evolvam, & ratione & experientia corroborandas. Repositas easdem esse in terrâ salino-alkalica, ex supra allatis sponte sua sequitur, nihilo tamen fecius differentiam quandam specificam huic medicamento inesse, in aliis alkalicis non reperibilem, vel exinde patet, quod in auras avolet, & tamen ad salia alkalica volatilia strictè sic dicta nequaquam referre possit, ut alia argumenta brevitatis ergo taceam. Concludendum ergo ex subtilitate harum particularum, easdem virtute longe antecedere remedia, quæ ejusdem indolis esse videntur, & pro parili scopo in usum trahi solent.

§. II.

Liquoribus sale alkalico & fixo & volatili imprægnatis inesse efficaciam, sanguinem spissum resolvendi, & hujus fluorem restituendi, nemo forte est, qui negaverit. Si enim debita horum quantitas sanguini coagulato affunditur brevi temporis spatio non tantum colliquescit sanguis, verum & rubedinem majorem obtinet. Cum lacte commixti, hujus coagulationem impediunt, & viscidis humoribus sociati, hos attenuant. Necesse ergo est, ut itidem hæc aqua, sanguini hominis viventis commixta, & mediante hujus circulo, quæqua verum distributa incidendo viscositates, attenuando sanguinem in coagulum pronum, eundemque stagnantem & stasim minitantem propellendo, & pariter deoppilando obstructiones, subinde opem præstet desideratissimam.

§. III.

Pro scopo diuretico, salia alcalia tantum non singulis diebus in usum trahi

trahi res est omnibus Medicis Clinicis notissima, utpote qui nunc lixiviam ex cineribus vegetabilium, nunc tincturas alkalicas tantum e. g. tincturam antimonii tartarizatam, tincturam tartari, nunc salia herbærum per incinerationem parata &c. cum fructu ægrotis propinant. Quidni aqua calcis vivæ eidem usui eo magis interserviret, quo magis ejus blanda vis alkalica, hæcque magis volatilis, demulcendo particulas acres, eisdem per tubulos renales non tantum, verum & in dispositis, per peripheriam corporis exitum procurat.

§. IV.

Ex hisce allatis insimul liquet, antacidam, ut & abstergentem indolem eidem competere posse, illa in alkalico itidem principio delutescit, acidum infringente, hæc in terra subtilissima eidem sociata quærenda, quæ leviter insimul adstringit, id quod sub deterfione ulcerum externorum, horumdemque exsiccatione, manifeste apparet.

§. V.

An ergo hæc, an adhuc aliæ rationes, an vero sola empiria Medicos pellexerint, ut aquam calcis vivæ in usus internos traxerint, sicque experientiam theoriæ adjunxerint, aliis dijudicandum relinquo. Sufficit indigitasse, in Anglia primum ejus exhibitionem innotuisse, postmodum ad Batavos transiisse, nunc vero & in aliis terris hinc inde cum euphoria continuari.

§. VI.

Omnium primo ergo memorandus venit celeberrimus Londinensis Practicus, *Richardus LOWERUS*. Hic, qui immortalem nominis gloriam sibi comparavit, communicando cum amicis, hinc & cum aliis arcanum, quo se ipsum ad summam senectutem pervenisse scribit, alium vero vitam ad annum usque centesimum vigesimum protraxisse refert, potum nempe avenaceum, Germanis ad similitudinem decocti lignorum, *die Haber-Cur* dictum: etiam fortassis author est decocti calcis vivæ cum aqua simplici. Ad lichiasin quippe primo illud commendavit, ut abhinc varias alias species admiscuerit, tam ad virtutem exaltandam, quam saporem ingratum corrigendum, ex ligno sassaparillæ, radice liquiritiæ, passulis majoribus & minoribus, seminibus anisi, foeniculi, vid. *Joann. Helfric. JUNCKEN Corp. Pharmaceut. p. 81*; postmodum, observando aquæ illius vix speratas vires, præscripsit eandem cum felici eventu in strumis, hydrope, tympanite, ulceribus chronicis, fistulis &c. teste Authore *des Englischen Artzney-Buchleins p. 16.*

Tanta experimenta fecerunt quoque, ut in *Pharmacopœa Bateana*, quæ Londini a. 1691. typis impressa est, extollatur non modo generatim in plurimis casibus, sed speciatim in faciei rubore, pustulis, asthma, phthisi, empyemate, dysenteria maligna, tumoribus scroti aquosis, fluore albo, arthritide vaga, ephelidibus, herpete, gangræna, oedemate, tumoribus genuum & tibiarum, ulceribus omnibus cum affluxu humorum; specialissime in diabete curando. Quo circa notandum, an ad remedium istud vulgo celandum, aut ab hoc ex præconcepta opinione, quasi noxium foret, haud vilipendendum, alii judicent, quod Auctor *Georgius BATEUS*, affundendum calci liquorem, nomine insolito *Hydro-pegum* compellari voluerit. Eidem adjecit simplici præparationi, aliam, quam compositam vocat, & quæ a Loweriana parum differt. Non abluat ab his consiliis illustris *BOYLE* in *Lib. de Specificis*, quando exiguam saltem mutationem addendorum remedium pharmacopœis suadet, v. *Artzney-Büchlein* l. c. & ut specificum in strumis commendat. Quod ad *Pharmacopœam Edinburgensem* attinet, huic Collegium Medicum inseri itidem voluit præparationem aquæ calcis vivæ, tam simplicem, quam compositam, ut immergantur lignum & cortex cassiæ, nux moschata & glycyrrhiza, & colaturæ addatur Syrupus Balsamicus, qui pro basi habet Balsamum Tolutanum. De *Thoma WILLISIO* in tractat. de *Medicamentorum operationibus sect. IV. C. 4.* legimus, eundem, præmissis tam pulvere, quam electuario, ad sanguinem incrassandum & fusionem hujus tollendam apto, & ab ipso commendato, pro sanguine reducendo, sive figendo, hanc aquam in diabete extollere, & quemquam hoc morbo laborantem, ab illa ter in die hausta convaluisse. Nec reticendus inter Anglos, fautores hujus aquæ, in scholis medicis, vel maxime ex erotomania corticis chinæ famosus *Richardus MORTON*, utpote qui in *Operibus medicis Amstelod. 1696. excusis Tom. III. cap. 4.* ad morbillorum reliquias in glandulis, ex quibus strumosi tumores surgere possint, & soleant, auferendas, ter de die decoctum farfæ commendat, ad uncias duas usque ad sex capiendum, in quo calx viva fuit extincta.

§. VII.

Felix ergo successus hujus methodi facile permovere potuit vicinos Batavos, ut tenamina parilia instituerint. Sic enim in supra memoratis observ. *Acad. Reg. Scient. Parisiens.* a *D. BURET* relatum legitur; in usum vocatam esse hanc aquam a Batavis, in cachexia, colore pallido, obstructionibus hepatis, lienis, scorbuto, hydrope &c. Mixturam ejusdem cum tinctura metallorum, pellendo per vias urinarias & sanguinem valide fundendo, scorbuticis & hydropicis auxili-

liatrices manus egregie tulisse. Ab ulteriori additione aloës & croci martis, efficax remedium exstitisse in colore pallido. Cum resina jappæ insuper acuatam, purgans fuisse optimum pro hydropicis, in jussulo vel succo brassicæ rubræ assumendum. In febribus intermittentibus, aquam hanc cum china chinæ, & tincturæ metallorum aliquot guttis, pro febrifugo longe certiori fuisse venditatum &c.

§. VIII.

Ex Gallis, inveni supra memoratum *SPONIUM*, item, præter Medicum Parisiensem inclutum, *Stephanum Franciscum GEOFFROY*, supra laudatum *BURETUM*, qui hanc aquam in usus internos traxerunt. Ille enim *Tom. I. MORTONUM* secutus, de hac aqua in sanandis exulcerationibus præstabili judicat: *ætiologiam virtutis salutaris querendam esse in sale calcis, a quo tota massa sanguinis mitescat, ut novus chylus sanguini se associet, fluxio chyli ad partes ulceratas fiat minor, & consequenter expeditior ulcerum sanatio.* Hic, exemplis allatis, ejusdem usum internum cum lacte commixtum in asthmatico, & dysenterico admodum proficuum fuisse refert, & insuper in ulceribus internis & externis, hæmorrhagiis, & alvi fluxibus, mensibus nimis, fluore albo, omnibusque relaxationibus vasorum, imo in stranguria venerea optimum exeruisse effectum narrat, licet sincere insimul alleveret: *quod sæpe effectus ejus non responderit votis, quemadmodum & cum aliis excellentibus remediis non raro contingit, nunquam vero mala excitaverit, aut ægrotis noxia quocumque modo extiterit, prouti & bina exempla phthisicorum & infantum scrophulis infestatorum assert, in quibus hoc remedium irritum cum successu fuit adhibitum.*

§. IX.

Inter Germanos, usum aquæ calcis vivæ internum non ita frequentem esse, ex scriptis eorundem liquet, utpote in quibus sparsim satis vestigia ejus deprehenduntur. Præter supra laudatum *CARTHEUSERUM*, nominandus mihi erit *Jo. Henricus COHAUSENIUS*, qui in *Neotheca sect. VII. Cap. 2. p. 428.* itidem hanc aquam in podagra, scorbuto, cachexia, hydrope, febribus, phthisi & ulceribus internis, sub forma infusi thei formis, vel cum foliis thee vel cum aliis herbis convenientibus acuandi sumptam, vel cum lacte commiscendam admodum commendat, seque non tantum, verum & ex Germanis *MEIBOMIUM*, *KONIGIUM*, aliosque, multiplicem & egregiam exinde efficaciam deprehendisse refert. Suadet insuper additionem balsamicorum remedium, necessitate id exigente, e. g. sub insultibus nephriticis & calculosis,

lofis, tincturam balsami peruviani, in vitis pectoris essentiam myrrhæ balsamicam & opobalsamum; in capitis affectibus liquorem C. C. succinatam &c.

§. X.

Possent dubio procul plura adhuc exempla & testimonia clinicorum fide dignorum in medium afferri, ex quibus innoxius non tantum, verum & salutaris admodum, & proficuus usus hujus aquæ constaret. Ast, cum otium mihi jam non concessum, plura medicorum volumina evolvendi, & insuper modo allegatos auctores, tanquam testes omni exceptione majores reputem, supervacaneum duco, veritatem hanc, ratione & experientia munitam, ulteriori argumentorum cumulo corroborare.

§. XI.

Veniam tamen me impetraturum spero, si exempla quædam, quæ Dn. Præses circa hanc methodum mihi suppeditavit, adduxero: vir generosus succi plenus, temperamentum sanguineo phlegmaticum, a vomica pulmonum ex improviso rupta, & magnam quantitatem puris effundente, ingentem valetudinis suæ observabat mutationem; conquerebatur enim de sensu compressorio illius lateris, in quo vomica delituerat, rejiciebantur per tussim indies purulenta, striis sanguineis permixta, hisce se jam sociabant phlogoses, & pulsus celerior, febris lentæ incipientis testis. Verbo, jam aderant phthiseos signa pathognomica. Huic, præmissis laxante, & subjuncta venæsectione revulsoria in pede, propinabatur aqua calcis vivæ, cum anatica quantitate lactis bubuli commixta, indies ad uncias sex assumenda. Paucis dierum intervallis, levamen exinde sentiebat, expectoratio nempe pedetentim imminuebatur, quæ rejiciebantur, colorem flavescens in album commutaverant, nullæ sanguinis striæ cernebantur, sensus compressorius cessabat, febris mitigabatur, demumque sub continuato ad tres septimanas remedii hujus usu, modo quod ad alvum obstipatam laxandam infusum mannatum interponeretur, cum sanitate in gratiam redibat plenarie, & in hunc usque diem athleticè vivit. Pariter femina, obesi corporis habitus, post partum difficilem experiebatur, uteri læsas partes in exulcerationem abiisse, teste imprimis sanje foetidissimi odoris, indies e genitalibus haud exigua quantitate profuente; propinabantur ergo mundificantia, traumatica, balsamica, sub forma, infusi, essentiarum, pillularum ad normam Becherianarum præscriptarum &c. sed in cassum, quantumvis enim solatium aliquod exinde perfensceret, nec tanta puris excretio observaretur, radicitus tamen malum extirpari non poterat, quin languor totius corporis, imprimis artuum, gressum subinde impediens, ulterius auxilium indicaret. In u-
sum

sum ergo trahebatur aqua calcis vivæ cum radice chinæ & sarsaparillæ decocta, interpositis quandoque pillulis balsamicis, & en! octodecim dierum spatio cessabat penitus ichoris profluvium, vires cum florido corporis habitu redibant, & elapso abhinc anno, puellam enixa, nullas in puerperio sentiebat molestias.

Vel maxime in atrophia infantum, ex obstructione glandularum mesenterii oriunda, usum aquæ calcis vivæ salutarem deprehendit Dn. Præses. Multiplici quidem experientia edoctus, specificam contra morbum hunc latitare efficaciam, in foliis hederæ arboreæ, sive sub forma pulveris, sive infusi assumantur, ast si, necessitate id exigente, aqua calcis vivæ hisce maritatur, de certiori & citiori medela vix superesse dubium, refert, si modo tempestive adhibeatur, nec laxantia salibus digestivis acuata, & semicupia negligantur. Possem pluribus adhuc exemplis energiam remedii hujus evincere, sed ne tædium lectori conciliem, hæc allata sufficiant.

T H E S I S I V.

Aqua Calcis vivæ interne adhibita in morbis exanthematicis chronicis & frigidis specificam energiam possidet.

§. I.

Ex indole & partibus constitutivis aquæ calcis vivæ supra descriptis, vel me tacente, constat, ejusdem usum in morbis exanthematicis febrili acuta stipatis e. g. variolis, morbillis, purpura, petechiis &c. concedi tuto non posse. Vehementia namque morbi, qualitas materiæ peccantis, & methodus, quam natura sub expulsiōe horum exanthematum observat, non admittere videntur istius - modi remedia, quæ correctioni perversæ qualitatis humorum non inserviunt, sed potius æstum augere, & typum morbi vel invertere, vel saltem irregularem reddere valent.

§. II.

Nec in quibuscunque morbis exanthematicis chronicis indistinctim aquam hanc adhibendam esse censeo. Si enim in porriginè senum hæmorrhoidali, zona ignea, scabie venerea, gutta rosacea & lichenibus urentibus & inflammatis porrigeretur; metuerem, ne subinde loco speratæ convalescentiæ, ægroti in deteriorem statum reducerentur. Hi ergo morbi exanthematici usum aquæ calcis indicant, qui colluviè feri
Disput. Medico - Pract. Tom. VII. M m visci-

viscidioris, acris & rodentis ortum trahere solent, quales sunt scabies imprimis humida, herpes miliaris, efflorescentiæ scorbuticæ pruriginosæ, impetigo, crusta lactea, achores, elephantiasis &c.

§. III.

Constat siquidem ex accurata phœnomenorum morbos hos cutaneos stipantium consideratione, causam exanthematum talium repositam esse in sero acri ac viscido, quod vel a natura, ad sanguinem & viscera ab illo liberanda, ad peripheriam proscribitur, vel per contagium cuti communicatum, tubulis ejusdem se insinuat, vel a transpiratione insensibili sufflaminata, in poris stagnat, & mora hac acrimoniam inducit.

§. IV.

Viscida indoles apparet in sanguine horum ægrotorum per venæ sectionem educto, quippe qui, simulac refrigit, in coagulum tenax & vix delevendum abire solet. Acrimoniam hujus seri detegit non tantum erosio cutis adhuc dum sanæ, quando ex pustulis prodiens ichor eandem contaminat, verum & insignis pruritus & dolor partium affectarum, quando fibrillæ nervæ cutanæ ab illo vellicantur & lancinantur.

§. V.

Non me fugit, intercedere inter qualitates materiæ hujus peccantis specificam differentiam, ut aliter se habeant exanthemata scorbutica, quam scabiosa, hæc iterum ab achoribus & crusta lactea discrepent, & sic porro. Verum disputationi meæ præfixos limites transcendere, si indolem uniuscujusque morbi, causas & phœnomena sigillatim recensere vellem. Sufficiat, ad scopum meum attingendum, exposuisse, in hoc tertio convenire omnes hos pruriginosos & pustulosos affectus, ut, ab acri rodente & viscoso sero ortum suum capiant, quatenus vel in cute tantummodo nidulatur, vel cum succis in corpore circulantibus sit commixtum.

§. VI.

Ad causas, hocce serum impurum excitantes removendas, serum ipsum colligendum, a reliquis humoribus separandum, & cutim mundificandam, varia a Medicis afferuntur remedia, quæ læude sua nullatenus quidem privanda, interim tamen aquæ calcis vivæ non præferenda judico, quin potius, certis datis circumstantiis, ab hac, & se-

curitate

curitate, & citiori medela superentur. Huc pertinent hic dicta aperientia, diuretica, præsertim alcalina, diaphoretica, absorbentia, purgantia, mercurialia; imprimis mercurius dulcis, & sulphur tam externe quam interne exhibitum. In recensendis his nolo esse occupatus, in omnium quippe Practicorum libris prostant abunde, subjuncto eorundem usu.

§. VII.

Experientia vero multiplex cum tædio docet quam fallax, & insufficiens quandoque, ne dicam nociva, sit hisce remediis instituta curatio, imprimis in inveteratis morbis cutaneis, & infantum pruriginosis & pustulosis affectibus, quando tandem ad salivationem mercurialem, tanquam ad sacram anchoram confugere, fuerunt coacti medici, vel quasi desperabundi, mediante illinitione cum sulphure auxilium quaesivere.

§. VIII.

In specie monendum esse duco, usum mercurii dulcis, tenellis infantibus sub achoribus, vel crusta lactea, vel impetigine propinati, raro salutarem deprehendi, quandoquidem, ut verbis HOFFMANNI in *Medic. Systemat. supplement.* Cap. 1. §. 22. utar, partim gravitate „ sua hinc inde plicis ventriculi & œsophagi firmiter adhærescit, partim accessu bilis acrioris & corrosivi acidi, vehementiorem, eamque „ plane corrodentem naturam induit, unde tonus intestinorum mirifice „ non tantum læditur, sed ad morbos quoque, ex debilitate generis „ nervosi & spasmis oriundos, via panditur: inque eo magis, si in „ fantibus, qui corrosivam colluviem, ex fecum virore & torminibus „ judicandam, fovent, temere propinatur. Idem fere effectus meruendus, quando nutricibus mercurialia exhibentur, ut mediante lacte ab infante sugendo, corpus tenerum expurgetur, experientia enim docet, infantes exinde sæpe pejus se habuisse, torminibus fuisse excruciatos, imo in convulsionem incidisse.

§. IX.

Quod usum mercurii & sulphuris externum concernit, infidum eundem & deleterium subinde fuisse, annales medicorum referunt, & quotidiana exempla proh! corroborant, imprimis, quando haud prius purgato corpore, cuti applicantur. Retropelluntur siquidem exanthemata, serum viscidum & acre interiora corporis obsidet, atque affectus excitat priori longe deteriores, imo quandoque lethiferos, quales sunt angustia præcordiorum, respirationis difficultas, amaurosis, pal-

M m 2

pitatio-

pitaciones cordis, cardialgia, paralyfes, catharrhus suffocativus, febres anomalæ, œdemata, cachexia, anasarca, convulsiones &c. Sic nuper contigit casus in virgine quadam, quæ ad pustulas faciem deturpantes delendas, unguento de pomis cum mercurio præcipitato albo, & floribus sulphuris mixto, usa erat, ast spatio 24 horarum in anæsthesiam sinistra lateris incidebat.

§. X.

Ab usu aquæ calcis vivæ, hæc aliaque symptomata non metuenda, blandum nempe sal alcalinum in hac aqua dilutum omnis vehementis reactionis expertis existit, potius acrimoniam feri admodum temperat, & edulcorat, viscositates incidit & attenuat, sicque præparatam hanc materiam, per colatoria corporis organa, imprimis per renes, tum quoque peripheriam corporis successive educit. Et dum in simul abstergentem & exsiccantem indolem possidet, raro externis remediis opus est, quin pustulæ, aliæque efflorescentiæ, fomite acri orbatæ, benigniores reddantur, & demum exsiccantæ, sua sponte decidant. Nec extremam aquæ calcis vivæ applicationem tanta damna, recte monente D. JUNCKERO in *Consp. Medic. Tab. XCI. p. 746.* excitare posse, experientia docet, nisi frigida admodum existat. Salutarem namque effectum ejus deprehendi, præsertim, si cum radice Enulæ vel Lappathi acuti fuerit decocta.

§. XI.

Si catalogum observationum, veritatem allatorum corroborantium subnectere vellem, Lectori forsitan tædium conciliarem, mihi que tempus perderem. Non possum tamen non, quin in specie referam, in scabie foeda & impetigine maligna, quæ tenellos infantes in nostris oris quandoque misere excruciare solet, quamque nostrates *den Darm-Grind* vocare assolent, me aqua calcis vivæ nutritibus propinanda, nil observasse præstabilius. Constat omnibus clinicis, quanta moliantur mulierculæ, in averruncando fontico hoc malo, & quam inepta subinde in usum trahant remedia, imo nociva, ut non raro mors miseris his finem imponat. Ast, si aqua calcis vivæ convenienti methodo nutritibus porrigitur, vehementia morbi brevi mitigatur, siccescunt ulcuscula, pruritus desinit, inquietudo cum ejulatibus continuis in somnum placidum commutatur, & paulo post pulsiones tales cum sanitate in gratiam redeunt.

THESIS

THESIS V.

Ufus aquæ calcis vivæ internus non debet esse tumultuarius, sed ad regulas sanioris medendi methodi dirigendus.

§. I.

Præstantissima remedia, frustra, imo quandoque cum damno ægrotantium exhiberi posse, nisi debita circumspèctione, & ponderatis singulis circumstantiis in usum trahantur, res est in aprico posita, quæque medicos ab Empiricis distinguit. Aqua ergo calcis vivæ itidem exposcit considerationem indicantium, & contraindicantium si de salutari ejus effectu certus esse velit medicus.

§. II.

Non in quibuscunque morbis exanthematicis eandem convenire Thef. IV. §. I. adductum. Pariter usum ejus noxium esse censeo, sub hectico corporis statu, quando corruptela viscerum internorum nimis invaluit, & ex diuturnitate febris, sanguinea massa fere jam resoluta existit, testibus diarrhoea & sudoribus colliquativis. Abstinentium itidem ab hac aqua, sub quibuscunque vehementioribus sanguinis ebullitionibus, hæmorrhagiis activis, dysenteria incipiente cum febre conjuncta, atque statu insigniter plethorico. Multo minus conducit sub habitu corporis admodum macilento, tussi sicca, ætate senili, ventriculi debilitate, vomitibus, anorexia, obstructionibus alvi &c. Cholericis denique cholericis-sanguineis, diætâ vinosâ utentibus, itemque clima calidius inhabitantibus caute exhibendam esse, vel exinde liquet, quod felix hujus remedii successus, in Gallia non ita responderit votis, quam in Anglia, Batavia & nostris oris, sed quandoque ab ejus ulteriori usu fuerit abstinendum.

§. III.

Ex his allatis insimul elucescit, exhibitionem aquæ hujus certis regulis esse includendam, quarum potiores brevibus enarrabo.

I. Præmittatur eidem laxans aliquod, imprimis mannatum, addita terra foliata Tart. Repetendus aliquando ejusdem usus, quando a

M m 3

subad-

- subadstrictoria aquæ calcis vivæ indole, alvus singulis diebus non responderit.
2. Si Plethorica constitutio anomalias sub propinatione hujus aquæ excitare possit, vel egrotus venæsectioni sit ad ductus, eandemque neglexerit, ventilatio sanguinis non omittenda.
 3. His præmissis, aqua hæc ter de die exhiberi poterit, matutino nempe, pomeridiano, & vespertino tempore.
 4. Dosis aquæ variat ratione ætatis, temperamenti, sexus, & individualis constitutionis. In infantibus annorum trium ad sex vel octo, binæ uncie ad quatuor; magis adultis & annosioribus quinque uncie, usque ad octo quotidie concedi poterunt. Celeb. HEISTERUS in compendio suo practico *Cap. XI §. 38. p. 266.* pro falsedine scorbutica corrigenda, ad libras binas, hanc aquam singulis diebus assumendam suadet. Ad tantam vero dosin adscendere non audeam, ex metu subsequituræ prostrationis appetitus, & nausæ, imprimis, quando paulo diutius, usus aquæ hujus foret continuandus. Phlegmaticis interim, phlegmatico sanguineis, fœminis, & robustioribus largiores doses, quam cholericis, melancholicis, viris, & sensibilibus conveniunt.
 5. Tempus curæ huic destinandum determinari exacte non potest; ultra tres vel quatuor septimanas, continuationem vix utilem fore censeam, ne ventriculo tantum afferatur præjudicium. Necessitate id exigente, post decursum aliquot septimanarum, iterari majori cum fructu poterit.
 6. Ad nausæam ab aquæ hujus continuato usu tollendam, BURLET vinum Alicantinum aut absinthiacum & theriacam commendat, quibus tamen radicem cichorei vel cortices aurantium conditos præferendos arbitror.
 7. Aqua hæc pro circumstantiarum varietate, vel sola, vel cum lacte commixta, vel cum aliis remediis decocta exhiberi potest; pura si propinanda, fuso quodam tingi debet, ut oblectando oculos ægrantis, eo minorem nausæam conciliet. Ad quem scopum tincturam coccionellæ commendarem, quia omnes reliquæ tincturæ nimis cito in hac aqua evanescent.
- Lacti socianda, asinum reliquis præfero, quando vero ejus copia haberi non potest, non rejiciendum bubulum vel caprillum. Non vero coquendum, sed proxime ante gradum coctionis constitutum aquæ calcis frigidæ admiscendum judico. An anatica, an tertia pars lactis sufficiat, judicio medici relinquatur.
- Si cum aliis remediis convenientibus decoquenda, coctura fiat in diplomate, vel Mariæ balneo, necesse est, ne partes volatiles in autas abeant.

8. Ad-

8. Admixturem laxantium, præsertim Scammonei & Jalappæ approbare non possum, præstat, singula seorsim exhibere, vid. cautel. I. Resinosa si aquæ huic sociantur, facile præcipitantur, & tormina gravissima, imo hypercatharses excitare valent.
9. Sub catameniorum, lochiorum, vel hæmorrhoidum fluxu, hæc aqua non porrigenda, ne excretiones tales sufflaminentur.
10. Diætæ ratio habenda, fugienda omnia acida, salsa & austera, muriatica, fumo indurata, frixa, carnes suillæ, pultacea & caseosa. Vinum, si arriserit, pro roborando stomacho, dulce eligendum, quale est Canariense, Hispanicum, & Lusitanicum, in parca tamen quantitate sub prandio sumendum.

Sed sufficiant hæc pro scopo proposito attingendo. Primas siquidem lineas curationis hujus ducere volui, ut innotescat magis ejusdem usus, & ut aliis occasione suppeditem, ulterius inquirendi in efficaciam & virtutes aquæ hujus, utrum & in aliis morbis, in quibus tantopere eandem commendatam legimus v. g. in diabete, hydrope, strumis, dysenteria, fluore albo, feбри quartana, stranguria venerea &c. opem desideratam afferat, an vero eosdem intactos relinquat. Si prius, acceptissimum imprimis foret remedium pro pauperibus, utpote qui nullo fere pretio sibi comparare possent remedium, carissimis anteferendum. Sin posterius, (de quo tamen dubito) limitanda majori cum certitudine hæc methodus, ut pateat singulis medicis, quid valeat hæc aqua, quid vero efficere recuset.

T A N T U M.

C C X L I

SAM. THEOD. QUELMALZ,

P R O G R A M M A

QUO INFUSUM PICIS LIQUIDÆ AQUOSUM EXPENDIT.

L I P S I Æ 1745.

EXigua erant clinices sub auspiciis ejus incrementa, nec exiguitatem hanc successuum gravitas compensabat. Simplicior hominum victus, abstinencia sollicitior a luxu & ingluvie, tranquillior & sua sorte magis contenta mens, rerumque reliquarum, quæ arti non naturales audiunt, errorum severior evitatio morborum catervam procul esse jubebant. Brassicam hinc solam tam pro secunda valetudine tuenda, quam ubi adversa imminerebat, per sexcentos annos populum inprimis romanum adhibuisse, a Plinio aliisque relatam legimus. Posthabitis illis quæ ex diffitis regionibus, non mediocri molestia ac fumibus, longe lateque congeruntur hodie, ea potius, quæ natale solum oppido præbebat, tentabant, & ubi e re ægrotantium videbatur, imposterum quoque artis tunc periti in usum vocabant. Copiosiori vero morborum agmine corpus humanum affligi animadvertentes, tritum illud sibi quoque serio dictum putabant: plus ultra! Invitati opulentiori peni nature salutis mortalium abande eo prospicientis, plantarum inprimis explorationi experimentisque in emolumentum ægrorum iis instituendis sedulo navabant operam. Sed qui fieri aliter poterat, quam ut pleraque diffusas sæpe virtutes præ se ferentia aut cruda, aut apozematum aliaque simpliciori forma assumpta in ægris, appetitu per morbi vim jam dum imminuto, aut plane prostrato detentis & nausea & horror, & anxietates cardialgicæ passim insequerentur salutisque recuperandæ spem fallerent. Quantum negotii leviores sæpe ægrotantes ipsis, sufficienti experientia fidisque medicamentis destitutis, facerent, ex pluribus solæ intermittentes febres eæque benignæ cæteroquin indolis, quippe quæ sæpe numero specifica alto silentii peplo tunc involuta expetunt, comprobant. Non tam intrepidus, quam audaces nuncupares, qui veteres imitaturi

tribus

tribus pluribusque diebus continuis, drasticisque remediis vomitus ciere, & fiducia peculiari morbi formam his solis eradicare sustinerent. E re igitur Machaonia videbatur novam constituere promulgareque legem, ut illam exercentes, quoad ejus fieri queat, cito, tuto & jucunde medeantur. Afflictis enim minus esse cumulandam afflictionem, vel sibi relicta ratio dicitur. Quamobrem rejectis lignosis fibris, surfuribus terrestribus, quæ dispersæ concretis inessent laudabiles partes in centrum quasi molemque redigere, minimam, ut ceu in puncto earum consistat virtus, sicque viribus exaltata obtineantur medicamenta, quæ quantitate minori, majori autem cum fructu exhiberi possint, chemia arti salutari ministrans die nocteque defudat. Quam laudabiles hæc in eo fecerit progressus, vereor tamen, ne ultimum scopum jucundæ medicationis adeo curæ cordique habentes, ut reliquis eum præferant, parum sæpe consiliis suis palato soli blandientibus proficiant medici hujus seculi. Nunquam interim iis defuturos opinor ex delicatulis, qui gratiora admittere pharmaca jucundioresque medicationes satius ducunt, sive morbi causam proximè attingant sive minus, quam beneficio efficaciorum haudque acceptorum cum secunda valetudine in gratiam redire, nescio quam artis impotentiam jurene an injuria? accusantes, poenam interim labefactati ejus honoris lucentes justissimam. Longe meliori jure illi gratiosi medici titulum tuentur, qui cognitis indicantibus illa e diametro iis opponere student, quæ viribus morbi proportionata censent, tunc demum gratioribus, ubi viribus æquipollent, primum locum concedentes. Ast quæ, obsecro barbaries hominum mentes occæcare solet, quod fastidium medicamentorum jucundissimorum ægros proceresque cepit, ut missis his, ad nauseosa, molesta, pene dixerim sordida totoque cœlo ab illis distantia revertere iterum malint. Quod enim pecudi hætenus polychrestum propriumque erat remedium, pix fluida, ab hominibus, vero non nisi forte in morfu rabioforum animantium, phthisi, paralyti, asthmate, veterum quorundam testimonio usurpabatur, quæque per infusionem parata aqua resolutionibus & nonnullis in picis hujus decoctione occupatis profus incognita haud erat balsamica qualitas, quam in vulneribus consolidandis recentibus, abstergendisque ulceribus frequenter præbuerat, superiori anno sub umbone Reverendissimi Hybernæ Episcopi *Berkeleyi* caput feliciter erexit, ut jam panaceæ instar, quæ parem nesciat, a summis & infimis, opulentioribus & indigis Regni Hybernæ & Angliæ adhibeatur. Quid quod eo usque ejus crevit fama, ut præcipuas quædam Germaniæ urbes in sui admirationem rapere, morbique respectu fere habito nullo, in delitiis haberi incipiat. O aqua ter quaterque benedicta, quæ tantum non paria cum nonnullis aliis medicamentis famigeratis, quibusque officinæ nostræ superbunt, fata prosperrima experta es, quibus tam felicibus esse contigit, ut a Regibus, Reginis, Marchionibus,

Disput. Medico-Pract. Tom. VII,

N n

Abba-

Abbatibus, atque Comitibus commendata perpetuam gloriam reportaverint! Profecto ni tanti tamque eminentis Viri commendatitias literas tecum apportasses, vix molliores de plebe, nedum primicerii in corporis intima tibi aditum patefecissent, ac ne vix quidem; justo metu, ne quid ex te primis viis cæterisque partibus interioribus tenacius adhærens eademque æque ac mater tua conspurcet, vestimentorum pretiosorum hostis insensibilissima, turpiusque ejiciatur. Tantum valet etiam in rebus naturalibus auctoritas! tam regitur mundus opinionibus! Enim vero in Indiæ occidentalis regionibus ac insulis commemoratus aliquandiu Episcopus laudatus aquæ hujus vires, quas imprimis in variolis atrocius periculosiusque ibidem grassantibus & præservando, & curando exhibet, ab incolis ditionis Carolinæ edoctus, redux factus in Hyberniam quibusdam locis nec medicis, nec medicamentis instructis, non tantum in propria familia, sed innumeris aliis, qui ejus suafu eam hauserant, de excellenti ejus virtute ultro vincebatur. Pro ea vero, qua erga inopes pollebat humanitate & liberalitate, non poterat non bonum hoc communicabile publici juris facere rogantibusque eum, una cum præparationis ejus descriptione insulam hoc gratis præbere. Verum enim vero quo in distribuendo hoc divinitus quasi accepto dono liberalior Vir Reverendissimus, eo majori lucri cupiditate illi, ad quos idem paratu facillimum per rumorem primum pervenerat, inhiabant. Satis igitur caro pretio aquam venalem dividendes ejus singulares virtutes, non saltem adversus unum aut alterum incolasque endemium, sed in universum omnes morbos, plus quam sesquipedalibus verbis extollebant. Unum modo ex tot vendacibus, Londini, Februario & Martio mensibus anni præteriti, uno die, ad trecentas mensuras ejus tanto, tamque caro pretio vendidisse, quanto ibidem carissimo vinum idemque generosissimum constat, donec Berkeleyi insignis munificentia ac benignitas in dissertatione de ea conscripta, eam conficiendi modum manifestaverit. Ex quo tandem major infusi, quam cerevisiæ ipsius, aut cujuscumque consueti potus quantitas quotidie adeo insumpta perhibetur, ut doliorum picem liquidam continentium, Londinum illatorum numerus indicato anno, priores omnes aliquoties superaverit millies. Quoties nunc est quisque qui non sponte perspiciat, quam & medici & pharmacopoei, rebus eorum ad interitum ruentibus, animo pene exciderint, quo se vertant, & unde questum vitæque subsidia in posterum ducant, nescii? Theriacis ipsis & acidulis, quotquot unquam scaturivere, cum, quod lepide satis scribit, corpus exæstuent, nostra hæc aqua insidias struit, utpote quæ illas virtute vincat, atque diætæ regulis susque deque habitis opem promissam ferat, uti disertis verbis exprimitur. Jam cum nostra res agi videatur paries cum proximus ardet, operæ me pretium facturum confido, si

summa-

summatim, quantum loci hujus conditio permittit, est curatius paulo in infusi hujus aquosi indolem inquiram, ut quid valeant ejus humeri, quid ferre reculent, clarius innotescat. Quæ vero & mihi, & forte multis cognita diu fuit pix fluida, quomodo tamen præparetur, & me ex parte, ut ingenue fatear, hæc conscripserim, & procul dubio Reverendissimum Episcopum ipsum, quod tamen pace ejus dixerim, cum ne verbo ejus confectionis mentionem injecerit, Norvegicam saltem reliquis, quas tamen nentiquam excludit, præferens, latebat. Bona spe restitutiones, remque cum nostra habentes adii ejus ortum ac præparationem ab illis sciscitaturus, verum quam lubentissime, ut intellexi, mei me voti compotem reddere voluerint, quam tamen ab illis tui responsionem, vix maneam aut mutilam dixeris. Nec id ipsum plerosque libere confessos esse, diffiteor. Sponte sua ex arborum resiniferarum truncis, cortice hinc inde abscisso, eam transudare, Pometus falso asserit. In peculiaribus furnis ex radicibus lignisque resiniferis fissis, igne addito, excoqui, propius scopum attingens Lemerius, naturæ scrutator felicissimus tradit. Clarius adhuc Joh. Conr. Axtus de arboribus coniferis & pice conficienda rem describit, magis tamen respiciens picem ipsam consistentem, quam liquidam nostram. Ego vero dubius quodammodo permanens ad honestum & solertissimum civem nostratem, cui patria ad sylvam thuringicam atque officinam quandam, pici fluidæ excoquendæ dicatam, proxime erat sita, me convertebam, qui ut nec reliquis exactiorem rei dare notitiam, nec dubia subinde opposita solvere valeret, quæ tamen ejus erat singularis integritas, quodque in ejus sempiternam cedat laudem, clam iter septem vel octo lapidum eo instituens, elapsis aliquot diebus, coram omnem confectionis historiam fidelissimeque retulit. Scilicet in furno, in modum clibanii fere exstructo, alius, formæ quæ inversæ conformatus, quem vas destillatorium inversum rectius dicas cujus diameter trium vel quatuor ulnarum, altitudo hanc quodammodo superans, ex cujus fundi fovea gaudens latere canalis prominet, continetur. Hoc interius receptaculum frustulis ex ultimo stipite resinifero cum radicibus fissis, a cortice & omnibus heterogeneis adhærentibus studiosè liberatis atque erecte in eo collocatis totum repletur, clauditur perfecte, & ignis, secundum gradus, in furno ambiente admoveatur ita, ut hoc materiam continens habitaculum ambiat, flammaque ipsa reverberet. Quo calore sensim applicato omnis humiditas, primo phlegmatica, cum levi supernatante oleo, postmodum, magis protracto labore auctoque igne, resinosa cæteræ partes spissiores colliquescentes deorsum destillant, perque canalem lateralem extrorsum in vas recipiens suppositum conflunt. Durante operatione, a liquefacta hac effluente pice omnem accensam candelam flammamque, ni velint oleum perdere & operam provide esse arcendam, quilibet, vel me tacente, hauriolabitur.

N n 2

Eam

Eam proinde veram destillationem per descensum sistere, qua junctis resinosis partibus, verum oleum spissum, saporis balsamico resinosis, acris, subamaricantis & empyreumatici, odoris ejusdem ac penetrantissimi, colorisque obscuri atque subnigri producitur, extra dubitationis aleam est positum. Ejus igitur mensuræ quartæ parti, ex nostri præscripto, aquæ partes quatuor s. mensura una affusa, atque per tria vel quatuor minuta, ope spatulæ lignæ agitata in vitro vel alio vase terreo compactiori, per duos dies & noctes s. XLVIII. horas in locum quietum seponitur, vel uti infra paulo, eadem observata ingredientium proportione, ad quinque vel sex minuta agitationem protrahere, atque ad triduum seponere præcipit. Qua enim diuturna magis commotione, quæ alias ubi copia ejus major fuerit, necessaria semper & omnino est, virtutes infusi augeri, recte animadvertit. Separata jam cuticula, variegatum colorem, quem caudam pavonis appellamus, repræsentante, quippe quæ ventriculo nauseam adfert, aquam hanc & decantatam & filtratam experimentis variis exponebam. Color fere citrinus vel vini saturatoris erat; odor graveolens, volatilis ac empyreumaticus adeo prodens picem fluidam, ut eam ab operatione in fundo vasis relictam maximam foetoris partem eapropter exiisse, credas. Sapor aciditatem lenem cum amaritudine empyreumatica junctam, qualem spiritus tartari idemque non ex crudo, sed potius crystallis ejus paratus mixtusque aqua sistebat.

Aciditatem veram ejus & sapor, & imprimis syrupus violarum protinus in rubrum degenerans colorem, ipsumque oleum tartari per deliquium, lenissime cum ea effervescens, probant. Propterea cujuscumque generis acida aquæ huic instillata actionem exercebant nullam. Attamen quanquam acidum hoc aperto Marte sic pugnet, ut prædominium ei denegandum hand sit, sal nihilominus lene falsum vel neutrum illi admixtum esse, ille facile largietur, qui succis plantarum, quovis modo expressis, istiusmodi falsum vel acido-falsum sal sæpe numero inesse necum expertus est, quique conspicuam, allati acidi portionem ab urinoso sale olei resinæ empyreumatici, per miscelam, saturari novit. Evaporata aqua hac leve porosumque nigricans residuum, fuliginis instar splendidis oculis præcipue armatis, obveniebat. Per destillationem vero odor empyreumaticus aquæ ab initio fortior, sensim sensimque continuante ea, imminuebatur, ultimis tamen guttulis subacidis & sapidioribus, existentibus. In recipiente vase collectus per destillationem liquor & temperiori odore, & sapore blandiore conspicuus alterationem vix notabilem, nec a syrupo violarum, nisi magna illius quantitas isti adderetur, nec ab oleo tartari concipiebat, residuo ad vasis fundum remanenti aqua fontana affusa parce, amarorem contrahens, syrupum nominatum, postquam largo ei erat commixta, quod mirandum, viri-

descen-

descendentem reddebat, insimulque alcalici quid ibi delitescens palam faciebat. His ita constitutis, ausim nihilominus cum quovis certare, me vel sine ipsa pice liquida idem, iisque qualitibus præditum infusum, methodo facillima, ac sine tantis ambagibus adornaturum esse. Enim vero dum liquida pix, ut scripsi, excoquitur non solum aqua spirituosæ acidula primum emanat, sed vasis, picem hanc liquidam asservantibus probeque hæctenus obturatis, jam vero apertis, aqua spirituosæ, coloris obscuri pariter ac consistentiæ essentia vegetabili competentis, ejusdem odoris ac saporis acido-empyreumatici, ut spiritui tartari, nondum post destillationem rectificato conformis propemodum sit, tanta copia effluit, ut illius mensura unciam unam & ultra ejus non raro promittat. Siquidem quo magis concidit pix liquida spissior, difficulterque ex vase effluens, eo plus aquæ hujus in superficie reperitur. Cujus spirituosæ aquæ guttæ XXX. ad XL. cum aquæ fontanæ uncia semis mixtæ aquam picis ocyus, atque ex tempore quasi, pollicentur, eamque & aciditate, & activitate desiderata, imo majore adeo gaudentem, ut missam facta fluida pice ipsa, omnem ejus virtutem in aqua hac supernatante asservari jure meritoque arbitreris. Rem igitur acu tetigit Episcopus noster, serio inculcans: picem hanc, operi semel adhibitam, virtute sua privatam satiamque factam, reiterandæ infusioni haud ferendo esse. Tam aqua simplex pici nostræ liquidæ affusa in sinum suum recipit, quicquid de aqua hac spirituosæ sale refertissima partium ejus poris interspersum latitat, ut omnem hinc virtutem mutuet. Quoties ego aquam hanc spirituosam naribus admovi, toties non solum dicti spiritus tartari, sed fere mixturæ simplicis ipsius, ob analogum ejusdem spiritus tartari eundem ingredientis odorem recordatus fui. Quare etiam per se eadem, ut illa, quantitate adhibita, ceu concentratim satis medicamentum, experientia teste, propinari posset. Quod si contra ea cum aqua fontana commixta fuerit, hæc statim turbata flavescensque nec tantam amaritudinem adustionemque sapit, nec post abstractionem tantum residui relinquit, levior vero & subacida gratiam paulo majorem, ac prior illa spondet, syrupum violarum eodem modo alterat, & cum alcali pugnat. Utrumque hoc guttula una aut altera liquoris hujus spirituosæ, puri & sine commixtione cum aqua, fortiusque præstat. Ut reli. quas in hunc finem adornatas explorationes silentio præteream, aqua hæc jure suo locum aliquem medicamenta inter, quæ chemica arte producuntur, sibi utcumque, ni fallor, vindicabit. Utrum vero tantum tamque sublimem locum, pene dixerim, arcanorum majorum subsellia, quæ vel Episcopus ei assignare non dedignatus est, ex merito occupare queat, vix crediderim. Ex altera enim parte portio illa salis essentialis, quæ, aqua hac ad extracti propemodum consistentiam inspissata, mora sufficienti intercedente, aliisque non obscuris indicii apparet, acido

quanquam prævalente, de resolvente ac diuretica ejus virtute testimonium luculentissimum perhibet. Ex altera vero, ab empyreumate contracto, activæ ac volatiles redditæ ejus partes sanguinis progressivum & intestinum motum intendendo, sudores, quanquam ob acidum junctum leniter magis procedentes, excitabunt. Qui insuper incidenti salinæ efficaciam adhæret, amarori carminativa ac stomachica vis deneganda neutiquam erit. Balsamici denique remedii titulum resinosa, tempore excoctionis picis per salinas diductæ partes, ac sic disposita, ut quod alias fieri nequit, saponis ad instar resolvable in aqua affusa inveniantur, una cum oleosis rectissime tuentur, quæ ipsæ, etsi auctor renuat, violarum odorem in lotio, more terebinthinatis, juniperatis, balsamicisque communi producant, quod acta Uratislav. mens. Sept. anno MDCCXIX. p. 320. de viro, qui ad prophylaxin contagii pestilentis picem liquidam crudamque ad cuspidem quotidie cultri, cum butyro & pane comedit, aliaque exempla plura non incognita confirmant. Qui demum ab eminenti Episcopo neglectus videtur, effectus anthelminticus ex infami foetore ac graveolentia, quam vermes vix ferre valent delicatuli, in corporis latitantes latebris, clare metiendus, primas forte gnaviterque tenet partes, ut vel ea propter illi, qui in multis affectibus seminum quoddam verminosum supponendum ducunt, in aqua hac inveniant, de quo sibi gratulentur. Lubens omitto evacuationem emeticam catharticamque, quæ, quod percepi, in variis subjectis, fortassis ob nauseam successere; nec de hypnotica ejus energia, quam in turbis animi autor prædicat, quenquam certiore reddidit iri autumo. Quæ, respectu habito nullo, mecum perpendens, nolim, hoc quicquid est remedii incolis americanis horumque filiis, imo & aliis, defectu præprimis aliorum salubrium magisque gratorum, in variolis, scabie aliisque affectibus exanthematicis atque periphericis excretionibus, imo in ipso scorbuto, quod autor integerrimus, extra tamen artem nostram constitutus, varias cæteroque causarum fallacias forte committens, tradit, suppetias latum fore, inficias ire, præprimis quando ex præscripto quotidie, ad uncias duodecim & ultra, imo in chronicis magis morbis, quoad modo ejus assumi potest, successive, horis medicis, interdum suadente ventriculi imbecillitate, tepide, & ad duos tresve menses assumatur. Ac tamen obscurius paulo intelligatur, qui aqua hæc, ex Episcopi mente, & calorem in aliis excitare, alios contra ea refrigerare queat, nisi partim contentæ aciditati, partim empyreumati connexo contrariam hanc efficaciam imputare velis; quod tamen in anorexia a cruditatibus, febribus, colica flatulenta histericisque passionibus, imo in hydropicis quibusdam malis ei tribuitur præsidium, a veritate quod passim expertus scribo, haud omnino abluat. Quantum demum solatii cum calculo, asthma, cachexia, arthritide, phthisi, hæctica, aut affectibus spasmodico-convulsi-

convulsivis confluentes ex ejus assumptione reportent, quidque in podagra ac peste valeat, autor magnifice quidem exprimere videtur; ego vero, etsi in asthmatica dispositione aliisque levioribus quibusdam, ex allegatis, pathematibus eam aliquoties opem quandam attulisse sciam; ab aliis tamen in allegatis morbis, veluti etiam de moribus spastico-convulsivis mihi constat, sine ullo fructu notabili haustam fuisse expertus sum. Malim proin tamdiu humiliter, quam altius insolentiusque de ea sentire, quamdiu & efficaciora, & gratiora constabunt. Nec satis perspicere valeo qua certitudine, quave constantia Hybernus noster infusum hoc lepræ ac lvi gallicæ tam certo mederi affirmet, ut cuncta reliqua morbo dirissimo, duce diuturna experientia, dicata propriaque cum supercilio spernere queat. Nondum virium medicamenti hujus limites sunt. In morbis namque externis decantata ejus potentia, qua omnia cum myrrha & ambra, nec balsamo peruviano nigro aliisque exceptis, vinceret, non tantum vulneribus & ulceribus, quod olim jam innotuit, sed tumoribus, inflammationibus, imo ipsi gangrænæ, ubi a causa interna orta, hocque ad quasdam hebdomades hausta, proque circumstantiarum diversitate, nunc balnei, nunc fots forma applicatum fuerit, apprime convenire descriptio ejus evincit. Plura dicere omitto, vereor enim ne prægrandes laudes novi hujus remedii bilem moverent multis. Ast quo ruitis, obsecro, frustra crepitante furore? Hæc scilicet fata ars nostra non heri, aut nudius tertius est experta, sed quotidie adhuc experitur, ut res minoris longe momenti, ubi in leviori affectu ex primoribus cuidam vel casu levamen aliquod attulit, encomia sæpe insignia reportet, hisque sibi famam aliquandiu aucupetur, etsi, quod bona venia illorum dixerim, nec morbi, nec remedii, nec utriusque proportionem, extra artis limites ut plurimum constituti, dijudicare norint. Et quod in solatium vestrum iterum iterumque cedat, qui ingratus hoc remedium delicatiorum, ex nostratibus, gratiam promerebitur, cum officinæ nostræ tot gratioribus, virtute huic minime secundis, abundant?

CCXLII

ABR. VATER & J. GABR. MENTZ,

DE

PHOSPHORI LOCO MEDICAMENTI ADSUMTI,
VIRTUTE MEDICA,*Aliquot casibus singularibus confirmata.*

WITTEBERG. 1751.

P R O O E M I U M.

Nulla res tantopere nostro hoc ævo curiosorum ora & oculos in se convertit, animosque eorum in sui admirationem rapuit, quam tentamina circa Electricitatem facta, nihilque sagacissimorum naturæ venatorum, de causis stupendorum istorum phenomenorum eruendis sollicitorum, ingenia magis exercuit. Non est opus hic loci de hac materia multa verba facere, imprimis quia negotium totum pertinet ad naturæ mystas, qui in Phænomenis naturalibus enodandis operam suam collocant. De ortu tamen & progressu, horum tentaminum atque præcipuis eorum auctoribus & promotoribus, concinnam Historiam tradidit Nobilissimus Dominus DANIEL GRALATH in tentaminum & Commentariorum Academiae naturæ exploratricis, quæ Gedani congregatur, Parte I. numero VI. Ad nos tantum pertinet, an & qualis forte utilitas, in arte medica & cura morborum, inde sit expectanda? quam non levem fore eruditi quidam Medici judicarunt. Inter hos præcipue nominandi sunt Viri Clarissimi Dn. D. KRUGERUS Prof. Hallensis, Dn. D. KRAZENSTEIN Profess. nunc Petropolitani, ac Dn. D. QUELMALZ Medicinæ in Academia Lipsiensi Professor Celeberrimus. Primus in Programmate 1743. edito probabiliter tantum judicat, Electricitatem forte in Medicina, ad resarciendam sanitatem usum habere posse, alter anno 1744. in Theoria Electricitatis in Præfatione, partim in epistola, de utilitate Electricitatis in Medicina, varios

varios morbos nominat, in quorum cura aliquid præstare possit, atque duobus exemplis in quibus paralyssis digitorum hac ratione curata sit, confirmat. Tertius eorum, Dn. Professor QUELMALZ eodem anno Programma edidit, in quo hominem electricum proposuit, in quo plurimis argumentis hoc evincere studuit. Inter alia hæc ejus sunt verba: quo tenerioris indolis existunt medicamenta, eo propius ad spirituum nostrorum animalium, in fontibus nervosis secretorum distributorumque per nervos, naturam ut plurimum accedunt, eoque celerius in solidas musculosas partes agere animadvertuntur. Quæ autem spiritibus sic dictis, ex corporis fluidis generandis conservandisque, materia iterum magis suppetias ferat, ætherea nostra, plane ignoro, cum ea prorsus & pupis jure meritoque insignienda veniat. Interjectis deinceps pro illustratione hujus sententiæ variis argumentis his verbis pergit: quibus ita constitutis non leve momentum fluido huic nervoso ex partibus omnium corporis subtilissimis feliciter producendo, electrico hoc motu atque efficacia in subsidium, ubi pro diathesi corporis visum fuerit, vocato, accrescere posse, ratio suadet, experientiæ testimonium expectatura. Demum adductis variis morbis, imprimis chronicis, in quibus vorticis electrici tentandæ essent vires, monet in plethoricis acutisque morbis detentos ægros minus quadrare, atque majorem affulgere spem paralyticis, spasticis, apoplecticis, aliisque ejus sensus affectibus, nisi a partium solidarum nervorumque destructione aut compressione exorti fuerint, concludit. Hanc suspicionem singulari plane exempla paralyssis dextri brachii ope electricitatis curatæ, comprobant, quod legitur in libro, hoc titulo Parisiis anno 1749. edito: Expériences sur l'Electricité par Monsieur JALLABERT, Professeur en Philosophie expérimentale & en Mathématiques des Sociétés Royales de Londres & de Montpellier & de l'Académie de l'Institut de Bologne. Narratur ibidem historia morbi ratione originis, progressus, atque successus curæ in diario addito, ubi inter alias circumstantias, hæc notabilis est, quod a scintillis, ope vorticis electrici excitatis, successive musculis variis harum partium, sensus motusque sensim restituti fuerint, postquam dolor acutus in summo humeri, unde nervi axillares prodeunt, ab ægro perceptus fuerat. Huic exemplo subjungimus aliud, quod in Novellis Lipsiensibus in Extracto N°. XXVII. die 3tio mensis Julii, ex Dissertatione Pragæ habita, recensetur, foeminae fere octuagenariæ, paralyssi sinistri brachii laborantis, quæ beneficio electricitatis ab hac liberata fuit, ita, ut primo die digitos contractos erigere, altero brachium ad caput usque attollere potuerit, tertio vero plenarie restituta sit, absque usu ullius medicinae, licet quotidie tantum per quadrantem horæ machina electrica applicata fuerit. Quia hac in re propria experientia destituimur, eandem suo loco relinquimus, aliudque remedium, sed interne usurpandum producimus, a precedente non adeo alienum, quia materia electrica, æthere nimirum, lucis omnis causa, plenum est atque turgidum.

Sistit hoc Phosphorus, ex urina humana paratus, quem *Experientissimus Dominus Licentiatuſ MENTZIUS*, *Practicus Longosalsensis felicissimus* atque *meritissimus*, *Candidati nostri Parens*, multo cum *successu* in cura morborum adhibuit. *Testabuntur id casus*, non quidem a *laudato Viro*, concatenatis laboribus *praxeos impedito*, sed a *Filio Candidato*, qui *curis interfuit*, *medicinam ipse adhibuit* & *effectus probe observavit*, *conſignati*. *Dignum hoc mihi viſum fuit argumentum*, quod in *elaboratione* *ejuſdem diſſertationis inauguralis proponerem*.

Faxit divinum Numen, ut labor hic *cedat in ſacraſſimi nominis* *Gloriam*, *agrorantium ſalutem*, atque *Candidati nostri commendationem* & *honorem*.

C A S U S I.

Febris maligna Petechialis.

IN fine anni 1748. *Vir temperamenti phlegmatici*, *tempeſtate frigida*, *nebulosa atque pluvioſa iter faciens*, in *via languore*, *dolore lumborum* & *artuum affectus*, *domumque reverſus*, *creſcentibus ſymptomatibus*, *Medici conſilium imploravit*, qui *origine morbi examinata*, *mox ſentit*, *febrem malignam in augmento adesse*, quod etiam *petechia*, *die critico erumpentes*, *confirmarunt*. *Medicus propterea*, *optima alexipharmaca*, *temperata tamen ordinavit*, atque *dietaſm preſcripſit*, *omnia diligenter interdicens*, *quæ diarrhoeæ occaſionem præbere*, & *exanthematum* *ulteriorem eruptionem impedire poſſent*. *Urgente autem calore* & *ſiti*, *ſine præſcitu medici*, *ager ceraſa* & *pruna ſicca cocta*, *una cum brodio aſſuſit*, unde *mox diarrhoea*, *anxietates præcordiorum*, *deliria cum proſtratione virium totali ſecuta fuerunt*; quibus *cognitus*, *Medicus optima alexipharmaca*, *expulſionem promoventia* & *diarrhoeam moderantia preſcripſit*, quibus tamen *diaphoreſin atque eruptionem macularum retroceſſurum* *obtinere non potuit*, ut *potius ager*, *per tres dies ſenſibus externis ac internis orbatus*, *proſtratus jaceret*. In hoc extremo ad *heroica remedia recurrendum eſſe*, *judicans*, *grana duo Phosphori Anglicani ex urina parati*, *Thiaca Andromachi involuta*, *ipſi propinavit*, a *cujus uſu*, *quies* & *ſomnus cum tranſpiratione moderata ſecutus eſt*, *ager melius habere cepit*, quam *doſin bis veſperi* & *altero mane repetiit*, ac *uno grano auxit*, unde *largiori ſecuta tranſpiratione*, *quæ odorem ſulphureum ſpiravit*, *ſenſum recepta memoria* & *ſenſuum externorum uſu*, in *vitam quaſi revocatus fuit*, *continuatis confortantibus cephalicis*, *cum ſanitate in gratiam rediit*,

rediit, & a *morbo atrociffimo liberatus eſt*. *Hoc ſingulare fuit in agro* *reconvaleſcente*, *quod reliquis ſenſibus reſtitutis*, *tactus tamen in habitu corporis deſiceret*, *quod ager ipſe ſenſit*, atque *loca iſta frigida monſtravit*, *ſed ſucceſſive*, *at lente*, *calor una cum tactu*, *continuatis medicamentis aliis confortantibus internis externisque*, *in fine morbi reſtitutus eſt*.

C A S U S II.

Febris bilioſa chronica a neglecta cura & regimine ortum ducens.

DOliarius temperamenti ſanguineo-cholerici, *ira vehementi accenſus*, *brevi poſt horrores*, *cum phlogofiſibus inſecutis*, *ab iſto tempore ſenſit*, *acceſſerunt præterea tormina ventris*, *præcordiorum anxietates*, *vomitus ac reſpiratio difficilis*, *aliaque ſymptomata*, *per notabile tempus durantia*, *quæ omnia tamen neglexit*, *nihilque uſurpavit*, *donec ſupervenientibus vigiliis* & *inquietudinibus nocturnis*, *indies vires decreſcerent*, *quam ob rem medici auxilium implorare coactus fuit*. *Hic nox vomitorium ex ipecacuanha cum ſtimulo ex tartaro emetico*, *ad educendas ex primis viis cruditates nidoroſas* & *bilioſas ipſi propinavit*, a *quo bona operatio ſecuta eſt*, *continuatis inſuper acrimoniam bilioſam corrigentibus*, *cum interpoſitis evacuantibus*, a *quibus aliqua levamen habuit ager*, *ſed tranſpiratione in toto corpore*, *adhibita licet mixtura ſudorifera e tinctura bezoardica nich. cum mixtura ſimpl. reſtificata*, *obtinere non potuit*, *excepto capite*, *quod uſque ad pectus ſudore nimio continuo frigido*, & *quaſi colliquativo ſere diſfluere videbatur*. *cum inſigni virium proſtratione*. *Exacerbabantur præterea dolores capitis cum ſtupore*, *quam ob rem*, *ad reliquias bilioſas ex primis viis educendas*, *laxativum e pulvere rhabarbari cum tartaro vitriolato datum*, & *alterantia cum blandis diaphoreticis* & *acrimoniam temperantibus continuata fuerunt*. *Nulla vero levamine apparente*, *potius*, *auctis inquietudinibus*, *appetitu in totum proſtrato*, & *ſiti aucta*, *febris lentam tabificam præ foribus eſſe*, *circumſtantiæ ſuadebant*. *Quandoquidem vero tranſpiratione nullo facta obtineri potuit*, *Medicus grana tria Phosphori cum conſerva ſorum tunicarum exhibuit*, *hora undecima antemeridiana*, *qua aſſumta*, *parum quievit*, *ſed ſiti incitatus a potu abſtinere nequivit*, *quo accepto*, *per duas horas quiete ſe habuit*, *ac tranſpiratione in toto corporis habitu apparuit*. *Hoc viſo*, *medicus eandem Phosphori doſin verſus noctem hora octava repetiit*, a *quo per noctem integram optime dormiit*, *ac plena diaphoreſis ſecuta eſt*. *Ager mire reſectus*, *queſivit*, *cur non citius inaſtimabile hoc medicamentum ſibi propinquatum ſit*, a *quo mirifice recreatum ſe eſſe*, *proſitebatur*. *Continuatis mixtura bezoardica ſudacida*, & *interpoſito tonico martiali*, *appetitus rediit*, *ac doloribus capitis reſiduis*, *agua cephalica camphorata proſtigatis*, *omnimode convaluit*.

CASUS III.

Febris Catharrhalis maligna Petechizans.

TAbellarius in quaestura Longosalsiensis, temperamenti sanguinei, in itinere tempestate nebulosa instituto, valde refrigeratus, domum reversus, doloribus capitis gravissimis, calore intenso, ac intumescencia faciei, cum languore extremo, raucedine ac tussi sicca afflictus, medici opem desideravit. Hic ex signis pathognomonicis iudicavit, febrem catarrhalem malignam eamque continuam adesse, pulveres bezoardicos temperantes, cum mixturis sudoriferis, atque decoctum diluens, nec non gargarismata ordinavit, & potum calidum commendavit. Tertio tamen die sensuum externorum usu privatus fuit, atque deliria intermixta accesserunt, quæ quidem symptomata ab usu medicamentorum quodammodo remisissent, sed lapsus virium insignis cum transpiratione suppressa, medicum adegerunt, ut sepositis bezoardicis acrioribus atque stricte sic dictis bechicis, ad usum Phosphori recurreret. Huic ad grana tria conserva rosar. albar. insolatum, hora secunda pomeridiana exhibuit, atque dosim hanc hora nona vespertina repetiit, quo ipso statim desideratus effectus secutus est, eger vires recuperavit, atque continuatis remediis anticatharralibus resolventibus, atque acrimoniam temperantibus, plenarie restitutus est.

His casibus illustrationis & confirmationis gratia, adjungimus verba ipsius experientissimi Domini Licentiatii MENTZII, ex litteris ejusdem ad filium datis excerpta, quæ demum accesserunt, cum dissertatio hæc jam tum elaborata esset, ut prelo traderetur:

De Phosphori usu certiore velim reddas excell. Dn. D. VATERUM, me eundem conserva rosarum exceptum, iterato ad scrupulum semis assumsisse, quando in me insignem debilitatem vitalium observavi, atque talem corporis & artuum agilitatem expertum esse, ut quasi de novo natus mihi viderer, imprimis autem ab eodem flatu potenter expulsi fuerunt. In Domino Petschken, in quo, uti tibi notum, auditus, visus, tactus, & loquela aberant, a duabus dosibus ad scrupulum semis exhibitis, hic effectus secutus est, ut omnes convulsiones, subsultus tendinum, & alia symptomata, intra tres horas cessarent, lenis mador & somnus sequeretur, illeque tertio die, omnium sensuum usu restituito, in hypocausto ambulare posset. GODOFREDUS HANCKEWIZ celeberrimus chymicus Londinensis, cum quo in academia Lipsiensi amicitiam colui, me præsentem Londini phosphorum in copia elaboravit, mihi que retulit, in Gallia eundem contra tormina ventris, colicam & similes affectus, cum fructu adhiberi. Dolendum saltem, quod insigne, quo conitat, pretium obstet, quo minus frequentius

quantius in usum trahi possit. Ego certe observavi, in febris malignis, in totali fere virium jactura, eundem præ aliis analepticis, insignem effectum præstitisse, nec dubito, ab eodem in apoplexia, paralyfi, & epilepsia, magnam utilitatem sperari posse, modo non obstaret pretium.

T H E S I S I.

HAbes L. B. historiam morborum in quibus Phosphorus noster a laudato Medico interne datus, admirandas vires suas monstravit. Phosphori nomen adeo notum est, ut vel lippos atque tonfores non fugiat ejus notitia. Primario tamen & originaliter competit illud, & quasi proprium est Veneri Planetæ, propterea, quod solem antecedens, ejus adventum atque lucem diemque annunciat, unde etiam Lucifer audit, quemadmodum solis vesperi pedissequus factus, Hesperus audit. Posthac vero nomen illud corporibus variis lucem in tenebris emittentibus impositum est. Talia sunt innumera, sive naturalia, sive arte producta, quæ vel per se, vel igni exposita, aut frictione accedente, lucem emittunt.

Primum hoc nomen impositum fuit Phosphoro Smaragdino dicto & Lapidi Bononiensi, quia carbonibus vivis impositus lucet, qua indole etiam gaudet Androdamas Scheuchzeri. Postea Balduinus, celebris Chymicus, anno superioris seculi septuagesimo quinto, Phosphorum hermeticum, seu magnetem luminarem publicavit, quo nomine donavit lapidem aluminosum, quem in calcinatione nitri detexit. Boyleus vero differentiam inter phosphorum & noctilucam constituit, quorum illi Lapis Bononiensis & Phosphorus Balduini lucem, aliunde, ab objecto lucido sole vel igne illustrati, accipiunt, & aliquandiu in tenebris lucent. Noctiluca vero tale corpus significet, quod citra præviam extrinsecus factam illuminationem, insita luce in tenebris fulget. Vid. *Act. Erudit. Tom. I. anno 82. pag. 54.* Lucem præterea spargunt in tenebris, insecta quædam lucida, lignum putridum, saccharum contritum, mercurius vivus, commotus in barometris, ipsa aqua maris commota, & sexcenta alia, uti in vulgus notum est. De his autem in præsentem agendi non est locus, potius accedimus ad Phosphorum, de quo in præsentem fermo est, ex urina paratum, qui lucem in se continet, atque nil nisi lux concentrata est, quam perpetuo spargit in sicco, atque propterea noctiluca, imo perenniluca appellatur.

T H E S I S I I.

Primam ejus inventionem, ut exponitur in Dissertatione, Præsidi B. ALBINO olim Celeberrimo Professore anno MDCLXXXVIII. Francofurti ad Oderam a KLETTWIGIO Auctore habita, debemus cuidam chymicis laboribus devoto, cognomine Brandt Hamburgi, quod secretum innotuit Kunckelio & Kraftio, in chymicis laboribus versatissimis, sed hic præ illo felicior fuit, & processum certo quodam pretio obtinuit, quamobrem etiam Phosphorus Kraftii vocatus est. Comierius tamen in Tractatu de Phosphori, qui in actis Erudit. mense May 1684. recensetur, ejus inventionem nec Germanis nec Italis adscribendam esse disputat, sed Fernelio suo adjudicat, cui diu ante Kraftium cognitum fuisse vult, ac propterea Phosphorum Fernelianum Kraftii appellat. Interea etiam portio massæ, præparationi phosphori destinata, in manus Kunckeli incidit, qui pro sua sagacitate, quid rei esset, statim subodoratus est, quique toties præsentem B. KIRCHMAYERO Paræ, Academiæ hujus Professore olim celeberrimo, & tum circumstantias tum causas diligenter observante, processum Wittembergæ elaboravit ac perfecit, uti hic in Commentatione Epistolica de Phosphoris & natura lucis nec non de igne anno MDCLXXIX, Wittembergæ edita §. VII. pag. II. testatur. Qui etiam Dissertationem de noctiluca constante & per vices fulgurante publicavit, quæ videri potest in Miscellan. Natur. curios. Decad. I. anno VIII. Interea Kraftius in Anglia Boyleo innotuit, eique factus est materiam Phosphori ad corpus humanum aliquo modo pertinere, qui laboribus in variis humani corporis partibus factis, tandem voti particeps redditus est. Kunckelii igitur & Boylei industriæ infinitis laboribus Phosphorum, casu Hamburgi a Chymico inventum, tribuit merito Dissertationis supra memorati Auctori, dicens, se mirari Boylei patientiam, modo falsorum processuum descriptione, modo aliis impedimentis delusum, non tamen delassatum fuisse, Kunckelium vero retulisse, se tantos impendisse labores, ut plurimi, se lapidem Philosophorum tanti mercari nolle, affirmaverint. A Boerhaavio vero Kraftii, Kunckelii & Boylei Phosphorus vocatur.

T H E S I S I I I.

Describitur ibidem processus sequentibus verbis in supra citata dissertatione KLETTWIGII *Thesi III*; acceperunt urinam putrefactam, ope levis caloris, quicquid spirituosum & humidum inerat, evocarunt, donec residuum consistentiam syrupi crassioris aut extracti liquidioris haberet, quod mistum cum arenæ albæ & puræ triplo, retortæ firmæ amplo recipiente adaptato indiderunt. Juncturis omnibus luto probe munitis,

nitii, igne aperto sex horarum spatio per gradus destillarunt, ut omne phlegma cum sale volatili & oleo transfret in recipientem. Quo facto ignem vitrariorum per alias sex horas urserunt, atque ita vapores albicantes copiosi, iis, qui in destillatione olei vitrioli apparent, analogi recipientem obscurarunt. Aliquamdiu post recipientem rediit clarum, alii accesserunt, qui flammam coeruleam, sulphuris incensæ æmulam, exhibuerunt, Tandem vero igne vehementissimo substantia consistens & gravis, & lumen emittens finem destillationi imposuit. Tentavit vero Auctor *Thesi VII*. utrum idem obtineri posset ex urina, omiſſa fermentatione & putrefactione, quamobrem urinam recentem emissam in vase ferreo successive evaporavit, ac residuum cum triplici parte arenæ mistum destillationi exposuit, & eadem fere phænomena vidit, ac idem productum accepit. Confirmat hoc BOERHAAVIUS *Chemiæ Tom. II. part. II. Process. CI*. in usu adjecto, urina recens destillata, eadem omnino dat, quam putrefacta: addunt autem loco arenæ, carbonum ligneorum pollinem triplum, aut duplum carbonum & dimidium aluminis in præparatione phosphori, uti videri potest, *ibidem Tom. I. parte II. p. 379.*

T H E S I S I V.

Quamvis Phosphorus non tantum ex urina ipsiusque excrementis, atque sanguine, quin etiam ex vegetabilibus, Sem. Sinapeos, melle, parari possit, nobis tamen cum illo ex urina profecto, nunc saltem res est, adeoque hujus indoles & elementa ad Phosphori naturam intelligendam nosse convenit. Liquor hic excrementitius, uti notissimum est, ex potulentis & alimentis liquidis ortum trahens, cum sanguine, circuitu vitali circumactus, ex hoc in renibus secernitur, atque per ureteres pro exclusione ad vesicam abducitur. Ejus analysin chymicam, nemo forte feliciter peregit, magno BOERHAAVIO, uti videri potest *in elementis chemiæ Tom. II. part. III. Process. XCII. sequentibus*. Sumisit lotium hominis sani, horis duodecim post ultimum cibum potumque redditum. Hic liquor, cum tanto tempore in corpore humano fuit, cum omnibus fere humoribus, per cuncta ejus vasa fluxit, atque postquam cruda urina, quæ ante duodecim a partu horas confecta fuerat, dimissa fuit, demum redditur, propriam humorum naturalium & elementorum eorundem perfectissimam exhibere, scite judicat. Hoc enim, inquit, esse lixivium aquosum, quod abluo, sibi miscuit, nunc extra corpus exhibet, quicquid in aqua solvi & per tenuia vascula uropoietica renum transfluere potest. Hanc urinam non esse acidam, non tantum ex sapore & odore, sed variis cum ea experimentis factis, ut & exemplo singulari evincit. Urinam quippe viri, copiam ingentem vini thenani acidi satis & cerevisiæ aciescentis, cum ingenti copia aceti ad obsonia

obsonia & fructuum horæorum comedentis bibentisque, duodecim horis hospitatam in corpore, nihil prorsus acidi ullo experimento dedisse, testatur. In tali tamen lotio nihil esse unquam alcalini alicujus, immiscendo varia acida, a quorum infusione nil effervescentiæ observavit, demonstrat. Ex his in usu addito colligit, naturam humanam acida mutare, ut talia non amplius sint, nunquam tamen salva sanitate sales alcalinos generari, sed sales neutros. Processu tamen C lotium idem digestum calefcere atque calorem, odorem, saporem & vires mutare, atque processu CI post digestionem destillans, spiritus alcalinos, oleum foetidissimum, salem volatilem alcalinum oleosum, phosphorum & sal marinum præbere, docet. Annotatione dignum est, quod HANCKEWITZ in *transactionibus Philosophicis volum. XXXVIII. Num 428. II.* testatur, se nunquam verum Phosphorum in alia materia invenire potuisse, præter in tali, quæ digestionem in animalibus passa fuerat nunquam vero ex rebus crudis & indigestis, quod de se gloriatus fuit KUNCKELIUS, cui idem, pluribus experimentis factis nisus, contradicit.

T H E S I S V.

Phosphorus paratur ex humoribus animalium, imprimis urina, maxime prius putrefactis, quæ omni volatili parte, quæ salem & oleum continet, orbatis, carbonis speciem reliquit, & hæc cum triplo arenæ, aut carbonum ligneorum, polline triplo, aut cum duplo carbonum & dimidio aluminis mista, dat phosphorum, uti habet laudatus BOERHAAVE *Tom. I. part. II. p. m. 379. de igne generato in corpore frigido ex solo accessu aeris.* Hic Phosphorus KRAFTII, KUNCKELII, BOYLEI ab auctoribus istis dictus, manifestum acidum continet. Ipsa enim aqua, sub qua conservatur, acorem contrahit, & saporem acidum habet. In aere vero accensus, lucet, & tandem conflagrat, atque microscopio inspectus, motum ebullientem ostendit perpetuum partium internarum, & paulo post in flagrantissimas flammam accensus, consumitur, reliquit oleum vitrioli, aut simillimum acedine & pondere liquorem. Supra citatus auctor dissertationis sub præsidio ALBINI habite, inter experimenta cum phosphoro facta, *Thef. XII. Observ. 7.* annotat. Liquidum a deflagratione phosphori relictum, pondere eundem superasse, atque illud experientia Starii confirmat. Unde hoc acidum sit, se ignorare fatetur scientissimus BOERHAAVE loco supra citato process. CI an forte, quia alumen illi conficiendo additum fuerat? Sed quia etiam sine alumine præparatur, forsitan a sale marino, quod urinæ humanæ inest, derivandum hoc erit.

T H E

T H E S I S VI.

Inter omnes, qui in mari versati fuerunt, constat, mare noctu splendere & lucere, præsertim si fluctus sunt vehementiores a tempestatibus. In *Ephemerid. German. annot. observ. 22. pag. 55.* RUMPFIIUS in *epistola ad MENTZELIUM ex Insula Ambona exarata,* & ab hoc Norimbergam ad VOLCKAMERUM missa, occasione noctilucarum rerum narrat, mare maximum, quod Bandanas Insulas 30. miliaribus versus ortum distans circumfluit, bis quotannis Junio & Augusto noctu adeo candescere, ut nivis instar splendeat, interdiu vero consuetum cum aliis aquis colorem habere. Orat propterea collegium naturæ curiosorum, an non ex chymicis secretis hoc declarari possit? præparando aquam aliquam noctilucam e sulphureo aluminoso spiritu, aquæ falsæ permixto. Hoc inde conjicere se ait, quia Insulæ fere omnes, circumjacentes ad propinquam usque novam Chincam, tot Vulkanis onustæ sunt, aut fodinis sulphureis scatent, ut credat, totum hujus maris fundum, sulphure prægnatum esse: alumen plumosum comitem semper habere. Credit propterea, circa novilunia mensium prædictorum, aluminosum illud sulphur vapores quosdam exhalare, qui aquis marinis mixti eas noctu splendidas faciant. Quandoquidem vero hæc sententia meris conjecturis nititur, eam suo loco relinquimus. VARENIIUS in *Geographia generali, Prop. XVII.* in quæstionis, de luce nocturna maris, solutione, phænomena, inquit, requirere difficilis istius de causis colorum Disputationis cognitionem, de quibus variæ Physicorum sententiæ. Ad præpositi phænomeni explicationem commodissimam ipsi videri doctrinam, quæ colores a certo varioque motu existere, sive potius apparere docet. Accuratam expositionem physicis relinquit.

T H E S I S VII.

Nos cum B. Parente aliisque Physicis nullam aliam causam & materiam lucis agnoscimus, præter ipsissimum ætherem, fluidum illud subtilissimum per hoc universum expansum, quod cuncta pervadit, omnium corporum poros replet, atque motu celerrimo, rapidissimo & perniciosissimo, eoque rectilineo, lumen producit, *vid. B. CHRISTIANI VATERI Physiolog. Experimental. Sect. II. cap. VIII.* Hæc materia subtilissima ab Omnipotentissimo & Sapientissimo Creatore in sole & stellis congregata est, ut ab iisdem tanquam fontibus & centris, ejus motus perenni fluxu, per universum mundum deferretur & distribueretur, unde etiam istis præsentibus & non impeditis, tantum lucem cœlestem, remotis vero tenebras habemus. Istis tamen magnis luminaribus remotis, lux etiam in tenebris excitatur & conservatur, ubicunque æther in *Disput. Medico-Pract. Tom. VII.* P p transi-

transitu suo velocissimo concentrari & in motum ejusmodi rectilineum redigi potest. Confirmant hoc experimenta electrica, quibus nihil aliud fit, quam quod globulo vitreo motu rapidissimo vorticoso circumacto, accedente frictione, lux excitatur, atque circumstantibus se invicem contingentibus in immensam distantiam propagatur. Idem etiam contingit in corporibus noctulentibus, ubicunque æther in transitu suo velocissimo concentrari, & in motum ejusmodi rectilineum redigi potest. Fit hoc præprimis in corporibus resinosis & sulphureis præ ceteris ad concentrandam & gyrandam materiam coelestem aptissimis, quale est phosphorus noster.

T H E S I S V I I I .

Tale autem corpus sulphureum & resinofum esse phosphorum, docet tum materia e qua generatur, tum ejus indoles. In aqua enim iste non solvitur, sed in spiritu vini rectificato aliisque menstruis sulphureis, oleis destillatis, quale imprimis est oleum caryophyllorum aromaticorum & cinnamomi, in oleo vero terebinthinæ solvi quidem, sed non lucere observavit, Auctor *Dissertationis supra citatæ Thes. XII. Observ. XIV.* cum BOYLEO, qui insuper oleum macis & anisi illum haud attingere addit. In & sub aqua non lucet, quia accessus liberior aeris denegatus est, quemadmodum sub antlia in vacuo non lucet. In spiritu vini solutus, agitato hoc spiritu pariter non lucet, eodem tamen aquæ instillato, quam primum idem aquæ superficiem attingit, lucet. Notatu dignum vero est, quod idem *observatione XVII.* annotat, in spiritu vini tartarifato quidem solvi, sed hunc spiritum aquæ instillatum, nullas scintillas emittere, speraverat enim spiritum tartarifatum feliciter, soluturum phosphorum, quod experimentum nos fecimus, & verum deprehendimus. Accepit *idem* unicum granum, illudque primum uncias septem spiritus vini, sine tartaro rectificati, infudit, & cum in hoc phosphorum quidem imminutum, sed non solutum videret, uncias quatuordecim ejusdem spiritus addidit, a quibus omnimode solutus est phosphorus, illumque vi lucendi imprægnavit, ut singulæ guttulae, phosphoro valde saturatæ, aquæ instillatæ flammam late spargerent. Sed drachma dimidia hujus spiritus cum drachma dimidia spiritus vini diluta, singulas quidem guttas adhuc lucem emisit, sed scintillis minoribus; atque eodem ulterius diluto affusione drachmæ dimidiæ spiritus, nullas scintillas amplius apparuisse, docet.

T H E S I S I X .

Diffusa illa vis, inde infert Auctor noster loc. citat. Thes. ultima XIII. quam in Phosphoro animadvertimus, præter poros specificè tales, illos

illos esse vix credibilis & imaginabilis parvitas, indicio. Cum enim in minima quantitate maximam molem imprægnare possit, & ita quidem, ut vim lucendi retineat, hoc est, in tam stupenda particularum disgregatione, singulæ proportionatam structuram retineant, quanti *quæso erunt pori?* ad hujus demonstrationem assumpsit spiritum, in quo granum unum solutum, cujus solutionis quælibet guttula aquæ instillata flammam circularem late sparsit. Ad indagandum numerum guttularum in spiritu contentarum, ejusdem drachmam dimidiam ponderavit, cujus ducentas & viginti guttas deciduas numeravit. Computatione facta, cognovit granum unum Phosphori in spiritu vini soluti 73920 ejusdem guttas, imprægnasse, ut plenam lucem in superficie aquæ spargerent. Diluto vero hoc spiritu, additione alius novi, guttas singulas adhuc lucem emisit, adeoque granum Phosphori unum 110880 guttas & in spiritu magis diluto vim lucendi adhuc perseverasse, sed valde imminutam, adeoque granum unum per 147800 guttas expansum fuisse. Ponendo ergo solummodo, quamlibet primæ imprægnationis guttam dimidii pollicis quadrati superficiem aquæ texisse, quamvis multo magis expansa fuerit, concludit, unicum granum ita diductum esse, ut trecentos sexaginta novem pedes quadratos tegere possit. Merito ergo exclamat: *Stupenda hæc sunt, sed nihilominus vera magis, tamen stupendum est, singulis partibus suam adhuc constare texturam, ita ut pororum requisitam constantiam tueri possint. Agnoscas, mecum mirabilia ejus opera, qui in minimis maximus est, cui sit Laus & Gloria in secula.*

T H E S I S X .

Ex hac immensâ & incomprehensibili atomorum Incidorum, in exigua Phosphori particula concentratorum copia, ineffabili eorum subtilitate atque mobilitate, atque infinita divisibilitate materiæ, ob quam in immensum extenditur, derivari debet virtus medica. Ea propter in corpus assumptus phosphorus, motu perniciosissimo per totum corpus expanditur, cuncta pervadit, in vasa subtilissima, imprimis canales medullares, cerebri nervorumque angustissimos penetrat, impedimenta motui obstantia removet, obstructions solvit, vias referat, adeoque vires auget. Non equidem lucem ipsam, qua talem, hoc perficere, putandum est, quasi flammulam vitalem ex sensu veterum in corde habitantem fatiscentem, restaurando, aut irradiatione sua spiritus animales lucidos augendo, totum corpus intus illuminet, sed soli motui rapidissimo effectus adscribendi sunt. Luci quippe phosphori effectus non magis tribuendus erit, quam fulguri auri fulminantis virius, alvi adstrictionem referandi. Convenit igitur phosphorus tum natura atque qualitatibus cum materia electrica, quam constituit ipse æther. Idem enim in phos-

phori substantia sulphurea & resinosa, ad concentrandam & gyrandam materiam celestem aptissima, concentratur. *Vid. B. parentis physicam experimentalem loc. citat. exper. I.* Sed phosphorus non tam violenter, ut vortex electricus, sed multo blandius agit, nec ulla turbas, in corpore producit, quales ab hoc metuendæ videntur; electrificatio enim, observante laudato D. KRAZENSTEINIO, pulsus in corpore ab 80, primum ad 88, tandem ad 96 auxit, quod ope horologii, minutis secundis instructo, examinavit, *vid. Da. GRALATH loc. citat. §. 59.* Hic etiam in *Tentamine Gedanensi N. XIII*, ope machinæ, a Decano Capituli Caminensis, de Kleist inventæ, viribus electricis auctæ §. 19. seq. animalia minora occidit, quibus apertis, fugillationes, observatæ in visceribus interioribus, indicio fuerunt, radium electricum ad ea penetrasse. Imo concussiones totius corporis & artuum, ope machinæ viribus auctæ, in hominibus excitare, a qua palpitationes cordis aliaque symptomata inducta fuisse novimus, monere nos debent, ut cautius cum hominibus procedamus. A phosphoro contra in substantia assumpto, nulla prorsus incommoda in corpore observare potuimus, experimentis cum eodem iterato institutis. Præter ætherem purissimum in Phosphoro concentratum, considerationem etiam merentur partes sulphureæ & resinose, quæ viribus medicamentosis resolventibus gaudent, nec salinæ acidæ volatiles negligendæ sunt, quæ roborando genus nervosum, opem præstare posse, spiritus formicarum & sal volatile succini confirmant.

T H E S I S X I.

Usus phosphori in physicis satis notus est, ut opus non sit, verba de eo facere, sed de usu medico altum silentium, quia de eo silent, quotquot evolvimus, auctores medici atque acta societatum eruditarum. Unicum tantum exemplum, phosphori interne adhibiti & laudati, invenimus, in *commercio litterar. norimb. A. MDCCXXXIII. hebdom. XVII. pag. 137. ex celeberrimi D. D. JO. GEORG. HENRICI KRAMERI*, antehac archiatri saxonici communicatione relatum. Laudatus vir ibidem communicavit duos phosphoros, alterum animale, alterum vegetabile, nullo adhuc typo, ut dicit publicatos, quorum ille animalis a pharmacoepo quodam elaboratus, veri genuinique phosphori nomen in omnibus, quæ ad medicum effectum lucendique virtutem pertinent, tueatur. Est hic nihil aliud, quam spiritus ex urina, prægressa putrefactione, atque liquoris residui prius per filtrationem ab impuritatibus separati, destillatione paratus, & septies instituta rectificatione rectificatissimus factus, cum sale suo volatili atque sale fixo, ex residuo primæ destillationis educto, imprægnatus. Hujus spiritus guttulam

tulam, totam manum hac affricatam & inunctam, absque ulla combustionis nota sensuque, lucentem non tantum efficere, sed ejusdem etiam, sale suo volatili & fixo gravidi, guttis spiritu vini rectificatissimo instillatis, ossam sive massam helmontianam dulcem, albam, neque non diaphanam, sed duram exurgere, dicit. Hujus ossæ granulum unum alterumque aqua appropriata idem solvit, ejusque solutionis, gratæ, suavissimæ ac limpidissimæ, neque odoræ, guttas aliquot cum alia aqua vel appropriata, vel potu solito, pro ætate varia miscet. Unica sic propinata dosi plurimos epilepticorum paroxysmos etiam habitu valentes, adeo sopivit, ut ex parte ultra annum penitus recessissent, sanavit idem incantationis instar, tam maniaca, tam melancholica, delirationum genera, ut delirantes, ad mentem sanam rerum peractarum toti nescii, mox hinc reverterentur. Eodem quoque modo febrium continuarum & continuentium calorem procul abesse jussit, uti ibidem *loc. citat.* legere licet. Hæc maxime concordant, cum iis, quæ hætenus de phosphori virtute medica exposuimus, eaque mire corroborant & confirmant. Sumimus nos etiam spiritum vini rectificatissimum, phosphoro modo supra memorato soluto turgidum, & solutionis hujus drachmas duas aquæ instillavimus, atque potui dedimus, quæ solutio cum phosphoro isto liquido, quidem comparari non potest, quia drachma una nostræ solutionis, vix millesimam grani partem continet, non tamen omni effectu caruit.

T H E S I S X I I.

Ita ergo usum medicum phosphori satis superque, ut speramus, demonstravimus atque confirmavimus. Nostro judicio, phosphorus superat viribus omnia analeptica, quocunque nomine veniant, salia volatilia, balsama vitæ, aliaque id generis, quæ orgasmum nimium inducendo, facile nocere possunt. Phosphorus vero blandissime & insensibiliter operationem suam perficit. Argumentum hoc quidem adeo dives, prolixum atque diffusum est, ut plura ad illustrationem addi potuissent, si temporis penuria & negotia alia hoc permisissent. Tantum igitur nobis in præsentem sufficiat in re plane nova præstitisse.

S O L I D E O G L O R I A.

CCXLIII

JOANN. JUNCKER,

ET AUCTORIS

MART. FRID. BOEHMER;

CASUS CUJUSDAM MATRONÆ

LARGISSIMO OPII USU, PER PLURES ANNOS TRACTATÆ.

HALL. 1744.

PROOEMIUM.

Homini ingenit summus ille verum Parens SENSUM VITALEM; quodque adeo verum est, ut experientia fundamento contradicere mihi videatur, qui illum presentis illustris seculi figmentum videre, aut causas, quibus probatur, ceu minus sufficientes criminari velit. Verum quot sunt individua, tot fere diversi sunt illius ad sua objecta habitus. Non excurram in ea, ne scopo meo aberrem, quæ moralem hominis naturam concernunt, sed intra eorum limites me continere necessum erit, quæ respectibus medicis subjacent. Manifesto ille demonstratur in omni rerum sic dictarum non naturalium usu, quas inter etiam consuetudo eminet, qua cognita atque perspecta, etiam qua intellectu difficilia alias sunt, satis superque intelligi atque enucleari possunt. Cujus veritatis testimonium habemus in medicamentorum adsumptione, & hæc inter eminet ille malorum donitor, ille motuum impetuosorum rebellium, effrenatorum Hercules, OPIUM. Quam varia autem illius sit pro individui differente ratione receptivitas, quam diversos edat effectus, quin & in variis individuis sæpe sibi invicem contrarios, casus presens clare satis & ad unguem demonstrabit. Faxit Deus, cui soli ex malis producendi bona potestas est, ut omnia, gratia sua duce, cedant feliciter.

HISTO.

HISTORIA MORBI.

Matrona quædam plus 50 annorum, temperamenti sanguineo-melancholici, vitæ sedentariæ quam maxime addicta, per plures annos motus hystericos largissimo opii usu sublevavit. Depubis nunquam cum sanitate in gratiam rediit, cumque ad pubertatis ætatem accederet, & mensium prima periodus instaret, ipsius parens in morbum spastico-arthriticum incidebat, quo novem hebdomades, & ultra, detinebatur. Una illa, parenti carissima, semper fere lateri illius adfixa, per illud temporis spatium si non insomnes ducebat noctes, somno tamen sæpe interrupto fruebatur. Subseque parentis morte, menses non tantum subsistebant, sed & ægra in melancholiam hystericam incidebat. Præcordiorum anxietates tantum non continuas, quibus pertinacissimæ vigiliæ erant associæ, sensuum perturbationes tandem minari videbantur. Medicus in auxilium accitus, & in opii usum promptus paratusque, pro conciliando somno, statim opium porrigebat, quod vero ægra concomitantibus cardialgiis & motibus convulsibus vomitu iterum reddebat; sed hoc non obstante, opium, cuneo cuneum quasi trudendo, continuabatur tam diu, usque dum non dicam somnus sensu medico naturalis, sed semi-somnus stupor, coma mentiens, succedebat. Durabat hoc malum usque ad undevicesimum annum, sub quo tempore opium sacra anchora erat & auxilium. Sola mensium præsentia excipiebatur: qui fluxus, quod mirandum, ordinariam suam periodum ad annum fere quinquagesimum usque servavit. Præterea animi pathemata, præsertim terror, iracundia, dein varia infortunia malum exasperarunt tantopere, ut ægra pro quotidiano usu drachmam opii unam, & interdum, ob paroxysmi vehementiam, unciam semis sumeret, perque multos annos continuaret. Quod ad hæmorrhagias artificiales attinet, quater & sex per annum venam secari passa est. Symptomata, hujus mali comites, ex ore agræ excepta, & propriis ipsius verbis expressa sequentia sunt: „occupat artus, inquietat, motus tremulus, omnesque nervos distrahens, mox ignem quasi per venas volaticum, mox quasi glaciem fusam easdem tranantem sentio. Et hæc tamdiu durant, usque dum motuum sævitia lavavit corpus ut arcum sinuosum. Sub hoc tempore etiam cor uritur, ac si carbones ardentes ipsi impositi essent, ita ut oneri succumbere & animam agere videar, locumque quærere debeam, ex hisce cruciatibus emergendi. (Nondum finitur Orestes). Cessante hoc paroxysmo manuum, quasi in intestina mea grassantem, scindendo illa, sentio; & omnia hæcenus recensita prius sævire non desinunt, quam ad sacram anchoram confugio, nimirum ad opium, quo sumto omnis tumultus consopitur omnia silent. Huc usque matronæ

verba

verba. Nullus dubito, quin multorum Medicorum auxilium imploraverit. Fuerunt, qui hirudinum adpositionem suaserunt. Alii crebro pilularum balsamicarum, & essentiae dulcis usu malo mederi conati sunt. Ipse nosler HOFFMANNUS b. m. ut agra opii consuetudinem abjiceret, alium, ea inscia, substituit liquorem: sed omnia non tantum incassum adhibita, sed & cruciatibus vix tolerandis stipata fuere. Ceterum errores in dieta admissos, admodum ferre valet, exceptis animi pathematibus, quippe quae non tantum suscitandis sed & exasperandis paroxysmis occasionem praebent. Notabile etiam est, quod pulsus durante paroxysmo naturalis observetur. Aequè notatu dignum est, quod saepe per 8. 9. hebdomades, comite adperitus prostratione, clausa sit alvus, & non alia ratione, quam crebro enematum usu sequior reddi possit, quo facto excrementa in globulos duros figurata, alvo ferantur.

CAPUT I.

PATHOLOGICUM.

§. I.

PRIMUM in resolvendis casibus clinico-practicis est, nosse morbum, & quo nomine Medicis veniat. Quo utroque, si Medicus destituitur, sine duce & luce errabit, simulque historiam, genesin, prognosin, symptomata, medendi methodum ignorabit.

§. II.

Tantum non omnes ultro concedent praesentem morbum esse malum, quod vocari solet hystericum, vel, interprete morbi historia, si malum hypochondriacum interscena sua luserit, *hypochondriaco-hystericum*.

§. III.

Differunt in definiendo fontico hoc malo medicinae antistites. Schola mechanica tradit definitionem, quod sit affectus generis nervosi spasmodico-convulsivus, ab uteri sanguine in ejus vasis retenti vel corrupti proveniens, & per nervos ossis sacri ac lumbares & totam medullam spinalem universi corporis partes nervosas plus minus infestans. Cum vero haec definitio in causis materialibus desinat, sequentem potius sequor scholae organicae definitionem. Est molimen naturae sanguinem in systemate, venae portae,

portae, scilicet in utero & annexis vasis stagnantem, vel aliam in hisce partibus laesionem, motibus praeter naturam auctis, discutendi, abstergendi, circulationemque sanguinis per illas restituendi.

§. IV.

Et cum secundum rationalem morborum tractandorum methodum receptum sit, historiam morbi completam praemittere, ita eandem secundum recentiores & recentissimos medicinae duces, ut BALLONIUM, HOLLERUM, MERCURIALEM, HEURNIUM, LANGIUM, ETTMULLERUM, SYDENHAM, BOERHAAVIUM, FR. HOFFMANNUM, JUNCKERUM &c. exhibere convenit.

§. V.

Prodromi instantis paroxysmi sunt oculi sponte lacrymosi, visus obnubilatio, sensuum & mentis languor, omnium rerum taedium.

§. VI.

Ipsius autem mali comites sunt, omnium membrorum ad sensum gravitas, spiritus trahendi difficultas, ingens ad matulam stimulus, urina ad aquae limpidae instar est. Succedunt horrores, ventris inflatio, hypochondriorum & umbilici retractio, globi ex inferiori abdominis regione ad hypochondria & diaphragma, imo collum ascendentis sensus, sequuntur suffocationes uterinae, palpitationes cordis, pulsus est inaequalis & durus, & interdum intermittens, qui experientiae fide frequentius in hystericis sine exitio observatur, ptyalismus, ac si mercurio unctae essent, porro extremorum frigus, ita, ut aequae ac cadavera frigeant; summa alvi obstipatio, tanta sphincteris ani strictura, ut aegerrime, vel plane non fistulam clysmaticam admittat. Tantopere saevit interdum malum, ut in quibusdam convulsivo-epilepticae artuum motitationes observentur; aliae semi-mortuae sine sensu & motu jacent, & restituta voce aliena loquuntur, in aliis effusus est risus, adhuc aliae moestitia deprimuntur, & quae sunt alia. Certe! dies me deficiat, si omnem symptomatum catalogum exhibere velim. Varietate etiam tam multiplicia esse observantur, ut SYDENHAM, magnum illud inter Anglos nomen, & optimus hujus mali interpret, dicat: „Tam diversa, atque ab invicem contraria specie variantia, quam nec Proteus luserit unquam, nec coloratus spectatur chamaeleon Opp. *Dissert. de aff. hyster. pag. 412.* Imo alium interdum mentiuntur morbum. Externa facie colicam biliosam, vel etiam passionem iliacam aemulatur, hinc colica hysterica audit. *Disput. Medico-Pract. Tom. VII. Q 9* dir.

dit. Sic quandoque in alterutrum ex renibus incussat atrocissimo dolore, quem illic parit, paroxysmum nephriticum mentitur, ita ut dolor per ureterum ductus propagetur, & ægra ægre dignoscere queat, utrum hæc symptomata a calculo incluso an ab affectione hysterica originem ducant. Sed neque vesica ab hoc pseudo-symptomate ac ementito affectu immunis, ita ut urina supprimatur perinde ac si calculus eam obstrueret, cum tamen nullus adsit ibidem.

§. VII.

Imminuto paroxysmi impetu, pulsus, qui antea languidus erat & tactu haud perceptibilis, vegetior redditur, artus ubi occupat calor, frons faciesque serena fit & explicior, sed tum demum de capitis temulenta afflictione, de gravitate omnium membrorum, præsertim femorum, ac pedum, huic malo obnoxie conqueruntur.

§. VIII.

Jam si hujus mali hysterici potiora symptomatum momenta, cum casu præsentis plane singulari conferamus, plura adhuc notatu dignissima offendimus. Præsertim cum Medici incongruo opii usu, quod tamen præfiscine dixerim, sensum vitalem immediate adgressi fuerint, & inde tantæ motuum exacerbatorum tumultuariorum, impetuosorum, tragediæ ansam quasi dederint.

§. IX.

Multum inter se differre malum hystericum & hypochondriacum ad unum fere omnes a SYDENHAMI tempore negant. Dari tamen inter utrumque, si utriusque mali sedem attendamus, aliqualem differentiam, negandum non esse censeo. Malum enim hypochondriacum in systemate V. P. & connexis visceribus, malum autem hystericum primario, non tamen exclusa V. P. in utero, & connexis partibus sedem suam figit. Et hoc differentie dandum, quod hysterice crebriorem mingendi stimulum sentiant, quam hypochondriaci. Præterea hysterice sæpius sensu & motu destitutæ in terram concidunt, nihil autem hujus miserie hypochondriaci experiuntur. Reliqua, quæ differentiam concernere videntur, nihilque ad hujus casus explicationem faciunt, missa facimus, ne ubique obvia & ad rem minus necessaria observasse videamur.

§. X.

§. X.

Subjecta hujus morbi esse feminas, quanquam nemo sit, qui dubitet, non omnibus tamen cum molestissimo hoc malo sub eodem exacerbato gradu consistendum esse experientia loquitur. Illæ enim potissimum ad hanc scenam abripiuntur femine, quæ sensibilibus sunt constitutionis & animi commotionibus parent. Quodque eo magis accidit, quo lautiori victu & vita sedentaria cum inordinato rerum non naturalium usu fruuntur. Et cum horum plurima in ægram nostram conveniant miram sane nemini videbitur, eam in hoc malum incidisse.

§. XI.

Progredior ad *causarum* scrutinium. Non autem morabor dissensum inter recentiores adhuc gliscentem. Causa princeps, ex qua, cetero equo Trojano, omnia hæcenus recensita & adhuc alia prodeunt mala, est circulatio sanguinis per uterum, & reliqua venæ portæ vasa ac viscera (sive sit hepar, mesenterium, pancreas, lien, sive ventriculus) impedita & interclusa. Unde varii infarctus, stagnationes, scirrhosæ collectiones & graviore denique læsiones proveniunt.

§. XII.

Dantur autem læsæ hujus per has partes circulationis, variae iterum *causæ*. Quas inter foecunda illa morborum mater, Plethora est. Natura pro habitu corporis gradu determinato, viribus definitis motu in solidis utitur, fluida in circulum ducere; nimia autem movendorum moles impedit, quo minus vegete per vasa humores ferri possint. Facilius autem & citius in nullis aliis corporis partibus circulationi sanguinis injiciuntur remoræ, quam in venæ portæ & speciatim uteri vasis, ob peculiarem harum partium structuram, uti ex Physiolog. constat. Plethora deinde individuam comitem & pedissequam habet spissitudinem sanguinis. Sub plethora enim excretionum negotium languet, & partium excrementitiarum fit accumulatio, sanguis jam ex plethora spissus, vasa tranans, magis magisque condensatur; hinc ob gravitatem & spissitudinem immobilior redditur, & facilius est obstructionum exortus, præsertim in modo dictis partibus, quæ per statum naturalem jamjam obstructionibus favent. Cum itaque in ægra nostra plethora cum spissitudine sanguinis conjuncta fuerit, historia morbi teste, quam ex vita sedentaria, moerore, & inordinato vitæ regimine contraxit, hinc facilius in hunc morbum transitus fuit.

§. XII.

Symbolam præterea suam contulit *temperamentum sanguineo-melancholicum*. Natura pro habitu corporis structi, in sui ministerium motuum moderamen instituit. Cum itaque ex doctrina temperamentorum physiologico-pathologico-medica constet, quod in ejusmodi temperamento motus fluidorum tardior sit, consequens est, ut sub motus tarditate sanguis spissescat, illoque spissescente, præsertim in dictis visceribus, obstructions enascantur. Quæ iterum ad matronam nostram adeo quadrant, ut fere primario hanc ob causam, cur huic morbo obnoxia reddita fuerit, concludendum esse putem.

§. XIV.

Inter causas quoque nascentis hujus mali refertur *vita sedentaria*. Ex physiologico-pathologicis autem factis constat, quam valde languidum se- & excretionum negotium reddat, quamque abundantia & spissitudini sanguinis atque humorum impuritati ingignendæ apta sit, & quam proclive corpus ad varios morbos per ejusmodi vitæ genus reddatur. Id quod exemplo suo comprobatur matrona nostra, quippe quæ ob vitam summe sedentariam, aptum hujus morbi subjectum facta est.

§. XV.

Ex morbi historia simul patet, ad maximam partem malum exacerbasse *animi pathemata*. Neque mirandum est: illa enim & celeritate effectus, & nocendi potentia, ceu furia domesticæ, universam motuum œconomiam, & omnes partium functiones mirum in modum conturbant. Et licet *mæror* paullulum tardius agat, progrediente tamen tempore solida male adficit, motumque fluidorum in iis retardat. Ergo fieri aliter non potuit, quam ut ægra nostra mœrore adfecta & infortunio pressa, tam longum tempus nunc in morbo consumeret.

§. XVI.

Tandem ne tirones quidem medicinæ fugit, quam multum ad ingignendos morbos *incongruus rerum non-naturalium usus* contribuat, ut crebræ vigiliæ, somnus sæpe interruptus, quo ipsa matrona nostra sub parentis morbo diuturno satis multumque fuit vexata, ut tandem necessario ad hoc morborum genus delabi deberet.

§. XVII.

§. XVII.

Quæ quum ita se habeant, & cohors quasi omnis causarum hujus mali una apprehendatur, omnia symptomata, ut obstructions uteri, mensium turbæ vel plenaria eorum suppressio, & heteroclitici in historia morbi allegati effectus, non interrupta serie optime enulceari & dignosci poterunt.

§. XVIII.

Dari quidem alias adhuc hujus mali *causas* bene novimus, sed primario ad illas in *historia morbi citatas* respeximus. *Incongruam* autem *medicationem* hujus morbi, ad minimum *exacerbati*, *causam* extitisse, paucis dicam.

§. XIX.

Nimirum notatu dignissimum casus nostri momentum est *largissimus opii usus*. Historiæ naturalis hujus famosi & decantati in medicina subiecti repetitione hic supersedeo, quivis tamen B. L. descriptionem inveniet in *WEDELII opiologia*. Ego eorum tantum mentionem injiciam, quæ præfenti calui lucem scenerantur.

§. XX.

Multum posuerunt operæ medici in definiendis *opii partibus constitutivis*, in describendo *agendi modo*, & observandis *effectibus*. Veterum frigida judicia, opium *frigidis* annumerant subiectis. Quod præsertim tuentur *DIOSCORIDES, GALENUS, AVICENNA, TRALLIANUS, AETIUS, ÆGINETA, ORIBASIUS*, alii; & ea quidem subjuncta ratione, quod stuporem somnum inducat, & caloris nativi igniculum sufflammet. Alii calidioris ingenii homines illius *calidam qualitatem* probare nituntur, quos interest *PLATERUS, BAUHINUS, GESNERUS, ZWINGERUS, QUERCETANUS, SALA, MATTHIOLUS*, alii, qui caliditatis argumenta desumunt, ab odore, sapore, nimirum amaritie, virtute sudorifera, siti, illius usum sequente, inflammabilitate &c. Alii, his missis omnibus, aliter sentiunt: cum enim narcotin opii ex ipsius elementis non commode & erudite satis demonstrari posse crederent, confugerunt ad *qualitatis occultæ* asylum, & inesse opio virtutem nescio quam mysticam somniant, qua spiritus animales figat, consopiat, enecet. Hodie autem analysi chymica medici edocti, opium ad maximam sui partem *sal volatile sulphurique narcoticum*, & quidem *copiosum*, quod prædominio potitur, contineri unanimes fere contendunt.

§. XXI.

Quod vero ad *modum operandi* attinet, medici mechanici, pro hypothefi sua, unice in necessitate operandi mechanica desinunt. Et inter illos nondum constat, sed adhuc sub iudice lis est, num vis narcotica *salis volatilis*, an *sulphuris effectus* sit? Plurimi pro *sulphure* militant, & opium sulphure blando, facile resolubili constare putant, & sicut a variis menstruis spirituoso-oleosis, imo salino-aqueis promptissime solvatur, ita etiam in corpore nostro per particulas feroso-aqueas solvi facile posse concludunt. Quum præterea sal sanguinis volatile cum sero hanc sulphuris opiati solutionem multum adjuvet, & sic solutum particulis suis balsamicis poros cerebri & nervorum leniter obstruat, sanguinem blande constringi atque coagulari, adeoque opium somnum ita efficere quasi ex tripode dictum consentiunt. Prouti igitur spiritus animales vel libere vel impeditè abeant atque redeant, ita etiam pro gradu narcosis ex sulphure opii enatam sibi imaginantur. Audiamus WILLISIIUM *Pharmaceut. rational. Sect. 7. c. 1. opium*, inquit, *vires suas exercet spiritus animales perimendo, prostigando, debellando, consternendo, & extinguendo.* Quid tandem verbis opus est? quantum est systema medicinae mechanicae totum, motuum in hoc morbo conspicuorum schema causis materialibus adscribit, iisque inhæret. SYDENHAM hunc in modum fatur: *Ab hac ipsa spirituum ordinatione (in malo hysterico) nascitur perturbatio illa, & varians subinde tam animi, quam corporis intemperies - - animi robur & constantia, quamdiu hoc corporis luto is incrustatur, firmitudine spirituum, eidem famulantium, maxime pendet, qui supremum in scala materiae gradum constituunt in ipso entis immaterialis consilio positi* Opp. p. 414.

§. XXII.

Quid? si vel concedamus anomalicos hosce spirituum motus, secundum descriptum agendi modum, pendere ab opio, nihilo tamen fecius, qui huic sententiæ favent, incumbit, ulterius explicare, *quo modo, qua actione*, spiritus animales subtilissimi vel sulphure, vel sale volatili opiato compedibus quasi irretiantur, ita ut dictatori opio pareant, aut se in fugam conjiciant, aut obdormiscant. Et qui fieri potest, ut opii tantillum tanto effectui edendo compar sit? in corpus enim sumtum variis modis diluitur, digeritur, ita ut per ventriculum, duodenum, jejunum atque per vasa lactea, & glandulas mesaraicas, maxime vero per oceanum microcosmicum delatum ad tantos effectus edendos. Licet porro omnino non amplius sufficiat a vasis lymphaticis in ventriculo hiætantibus, pars subtilior absorbeat, ex anatomicis tamen constat, quod vel

vel ipsæ venæ majores V. C. V. P. vel capsula PECQUETIANA, vel ipse ductus thoracicus lympham vetricum ex dictis vasis copulent, & sic refusa illa pars absorbita opii eadem diluitur ratione.

§. XXIII.

Jam si vel hæc omnia non attendamus, hypotheseos tamen mechanicae insufficientiam evincit diversissimus opii effectus, & dictis antea ipsius elementis sæpe contrarius. Solemnis quidem ipsius effectus est, somnum inducere: sed non exiguus aliorum & diversorum effectuum, in individuis observatorum, catalogus exhiberi potest. Ita interdum tantum abest, ut somnum inducat in quibusdam, ut potius vigilias augeat. WILLISIIUS *de scorbutica labe lactis* commemorat, quod per plures noctes, hebdomades, licet opiatis, iisdemque validioribus in usum vocatis, vigiles duxerint, *l. de scorbuto C. 5.* Opium, dices, virtutem suam narcoticam non exserere posse, nisi in subjectis, in quorum sanguine serum sit proportionatum, quod instar menstrui sulphur opii narcoticum solvat, ut deinde solutum agere possit. Quæ objectio etiam speciosa satis, infirmo tamen nititur fundamento; ficioris enim constitutionis subjecta tantum etiam feri sanguini adhuc immixtum habent, quantum ad tantillum salis volatilis opiati solvendi requiritur. Nonne alia dantur, v. gr. *castoreum, camphora*, quæ etiam sulphure abundant, quæ tamen, circumstantia hac non observata, non somnum, sed vigilias inducunt. Celebratur opii vis sudorifera. Sudores prolicite sale suo volatili, ita, ut interdum, testantibus DIOSCORIDE, ÆGINETA, sudores erumpentes opii odorem spirent; sed non æque in omnibus idem observatur effectus, uti etiam nostro, quod tractamus, exemplo id comprobatur. Notissimum est, inquit ETTMULLERUS, *Dissertatione de virtute opii diaphoret. p. 39.* *phthificos, vel ad phthisin declinantes egros, copiosis sudoribus nocturnis esse obnoxios - - observatio autem repetita in praxi me hæcenus docuit, præcaveri optime posse sudores hujusmodi revera colliquativos opii vespertino usu, subjunctis aliquot exemplis, & rationibus, quæ vero itidem famosos illos spiritus animales pro fundamento habent.* Decantata etiam est opii vis cathartica. Certum est, inquit WEDELIUS *opiol. pag. 93. per experientiam*, *quod illa, quæ sulphure copioso pollent, cum sale fixo acri purgare modo non possunt, prout sulphur longe superat sal, modo æquo, si sal suo modo excedat.* Sed in ægra nostra contrarius conspicitur effectus, quippe quæ, non obstante opiophagia, alvum pertinacissime clausam experta est. Famigeratissima est opii vis in sistendis clamoris doloribus, ita, ut monstrato quasi gorgonis capite evanescant & fileant, quod sulphuri suo anodyno debetur. Et cujus rei exemplum ægra nostra sistit, sed & hic non in omnibus

omnibus respondet effectus. Non enim matrona, de qua loquimur, pauca grana edendo consumit, sed per diem unciam semis devorat. Unde hæc? qua solvi hic potest syllogismus ratione? Num mechanica? quod credat Judæus Apella. Hæc sane sola consideratio ad omnem medicinæ mechanicæ pompam diruendam sufficit.

§. XXIV.

Ut tamen hæc omnia evidentius consent, in altiori adhuc causa hic diversus agendi modus & effectus sunt quærendi. Si unice materia, quod principio intelligenti adscribi debet, tribuimus, cum allegatis rationibus sane a vero valde aberrabimus. Interim habeant sibi effectum physicum, physico-mechanicum! Secundum omnem demonstrandi rigorem ex cujuscunque subjecti elementis demonstrantur agendi modus, effectus. Nos per diviniore medicinæ systema a variis eruditissimis æque ac per praxin experientissimis, & quorum nonnulli viri adhuc gloriæ suæ interfunt, non ita pridem inventum, sed multos annos obsoletam quasi, a sordibus fabulosis repurgatam & ex tenebrosis sæculis prioribus iterum introductam, novimus, dari in corpore aliud adhuc divinitus ingenitum principium, quod omnium motuum, in sanitatem & vitam colimantium, præsidium gerit, quodque autocratia microcosmica, in corpus sumta, ut medicamenta, dijudicat, seligit, rejicit, eorum virtutes alterat, immutat, invertit, suspendit, corpore exturbat. Et idem illud principium est, quod medicationum *immodia* provocatum indignandum redditur, vid. B. RICHTERI *Diss. de sensu vitali circa medicationem incongruam*, ita ut deinde motus arripiat, qui vehementia, ordine, tempore, gradu, & sic porro peccant. Non obscura hujus indignationis vitalis indicia casus noster præbet. Omnes motus in ægra nostra molimen naturæ erant, hostem corporis sui debellandi, sanguinem justo spissorem fluxilem reddendi, obstructionum repagula referandi, humores hinc illinc hærentes, impactos diverticulis suis deturbandi, excretiones, ut mensium, restituendi, functiones omnium partium restaurandi &c. Cum vero opii usu, quo nec ægræ, nec morbo somnum conciliabat, in hoc salutari negotio naturæ remoræ interponerentur novæ, hinc illæ lacrimæ novumque motuum spectaculum.

§. XXV.

Diu satis opium in foro medico innotuit, & inter materiæ medicæ subjecta recenseri coeptum fuit, tantaque & ad hodiernum diem usque Medicorum fuit opiomania, ut symbolum quasi ipsis fuerit: sine quo esse nolo. Tandem, quod maxime mirum, damna exinde nascen-

tia,

tiæ, teste experientia, haud reformidant, sed falsa spe infecutura salutis ducti, seu ad sacram anchoram, ad Deum in morbis quasi tutelarem, confugiunt.

§. XXVI.

Unde fit, ut tam prompti sint ad opii usum. Sed quam male *immodia* ipsius usum tulerit natura, probant motus, quibus se opposuit, contrarii, ut vomitus, cardialgiæ, motus convulsivi. Idem probat contrarius & heteroclitus effectus, ut loco somni exsomnia stupor; porro hoc evincunt omnium motuum exacerbatio, eorumque tumultuarius decursus, & pertinacia; tandem successiva hujus primo tam invisi subjecti aduetudo & applicatio, ita, ut illo adsumto natura acquieverit, omniaque in motuum republica pacatiora facta fuerint.

§. XXVII.

Quibus omnibus præmissis ad opii usum jam attendamus, qui in ægra nostra est largissimus, & inter Europæos fere sine pari. Secundum praticos ipsius dosis est vel ordinaria vel extraordinaria. Ordinariam iterum dividunt in infimam, mediam & summam, prout vel cum aliis, vel solitarie propinatur. Si solum adsumitur, dosis in adultis infima est gr. j. media gr. ij. summa gr. IV-V. Si vero cum aliis maritatur, dosis ad proportionem admixtorum crescit. Variat etiam pro scopo medici vel primario in vigiliis moderandis, doloribus mitigandis & compescendis, symptomatibus urgentibus leniendis, vel secundario, si cum aliis combinetur. Extraordinariam dosim indicat consuetudo, morbus urgens, temperamentorum, climatum diversitas, Turcis, Persis, & aliis orientalis oræ incolis dosis ordinaria est scrupulus semis usque ad drachmam unam, ut WEDELIUS *opiol. p. 77. ex CHRISTOPH. a COSTA, GARC. AB HORTO, PROSP. ALPINO* repetit. Europæis cedit in medicamentum, hinc ordinaria dosis ipsis convenit. Dantur tamen inter Europæos exempla extraordinariæ doseos, quorum recensione supersedere haud possum. Sic WEDELIUS l. c. p. 78. sequentia refert exempla: ZAC. LUSITANUS dedit incorrectum opium ad gr. XII. in vehementi dolore circa umbilicum. CHARAS adferit, se sex opii grana sumsisse, neque tamen somni majorem vim sensisse, quam consuevisset. Addit insuper, se novisse delicatioris naturæ hominem, qui drachmam semis gr. VI. opii sumferit, cuique nihil mali exinde acciderit. HOLLERIUS ex RONDELETTII ore repetit, militem in summo æstu opii unciam semis deglutisse l. de morb. int. Legatus quidam Galliæ Regis morbo detentus pro conciliando somno integras opii uncias devoravit. MONCONNYS *Itiner. Angl. Plura*

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

R r

non

non allegabo Autorum testimonia. Et quosdam quotidie drachmas decem opii & ultra comedisse, silentio præteribo. Hac ratione consimile habemus opiophagias exemplum in matrona nostra, cui accedit, quod hunc largum opii usum per tam multos annos continuaverit.

§. XXVIII.

Rapit omnes admiratio, quantum valeat *consuetudo*! Imperat, tyrannicam exercet vim in omnes corporis functiones, sive sint naturales, vitales, sive animales. Quin imo ipsorum venenorum vim retardat. Ex historiarum monumentis constat, quod MARSIPSYLLI olim *venena* suctu labris extraxerint vulneribus, quod Rex Ponti MITHRIDATES invictum se contra *venena* fecerit; porro quod quidam innoxie *cicutam* comederint, quod metallifossor quidam septuagenarius Tyrolensis singulis diebus frustulum *arsenici* devoraverit, hoc remedio se vitam prolongare sibi, aliisque persuadens. HERM. *Cyn. mat. med. Vol. I. Proem. p. 3.*

§. XXIX.

Neminem esse credo, qui hosce mirandos effectus a mechanisimi legibus deduci atque demonstrari posse; quis putet, tantam inesse partibus nostris solidis reactionem, ut v. gr. *venenis* vincendis compares esse possint. Spirat hoc evidentissime aliud principium, quod venenum in corpus sumtum, majori adfluxu, finaliter concitato, diluere, sic dilutum cicurare novit, & innoxium reddere, quo minus deleterias suas virtutes in corpus exerceat. Eadem est ratio cum aliis subjectis, quæ quidem non venenatæ indolis sunt, sed vi indolis suæ notabilem corpori mutationem inferre solent. Licet autocrator microcosmicus seu principium vitale, sufficiente rerum, qua statum corporis & naturalem & præternaturalem, cognitione divinitus sit instructum, ulterioris tamen & acquisitæ rerum harum, v. gr. medicamentorum, cognitionis capax est, hinc ad nova suspiciosum, vel pavidum interdum subsistit, si vero propius ea introspexerit, facilius ea fert, seligit, applicat, iisque longiori usu consuecit, ita, ut deinde ægre, ægerrime a consuetis avocari se patiatur.

CAPUT

CAPUT II.
PRACTICUM.

§. I.

Sed quid fiet tandem de matrona nostra? Num forsan opium, largissima manu propinatum, tam diu continuatum & continuandum, tam avidè devoratum, spiritibus animalibus furentibus consopendis, perdomandis potentissimum, effectus edet adhuc incognitos, & inauditos, vel in salutem vel perniciem cedentes? Aut verendum, ut natura ob summam opii adsuetudinem non amplius illius rationem habeat, aut illius pertæsa, ipsius effectum physico-mechanicum inertem reddat, aut effectui hætenus consueto huic contrarium producat. Certe! malum est, quod chronicam jamjam induit indolem. Præsertim hoc fieri adsolet in feminis, sedentariæ vitæ addictis, animi pathematibus sæpe agitated, & congruum rerum non-naturalium usum adspernantibus, uti in nostra ægra factum est. Unde tandem mora agit radices, & omne medicamentum, in subsidium vocatum, refractarium est. Hinc eo minor spes obtinendæ salutis est, quo major est motuum in matrona nostra habitus. Practicis ex morborum historia, & observationum practicarum fide constat, quam tenacissima propositi sit natura, difficile itaque fore divinor, ut natura opii esum desuescat. Interim tamen nondum omnis spes valetudinis consequendæ decollat. Addam ego quædam, ut etiam consilia & auxilia dedisse saltem videar.

§. II.

Ex historia morbi constat, matronam nostram opium successivo usu adsuevisse. Primum parva & ordinaria dosi, ascendendo ad extraordinariam, usa est. Ex ipsa igitur re consilium & auxilium capere artificis est. Hinc eadem *methodo* illius *desuetudo* est tentanda descendendo successivè a largiori illa dosi ad ordinariam, imò ad plenariam usque *desuetudinem*. Et quid inde damni eveniet? Tantum non omnes concedent, opium modo motuum fecisse inducias, majori impetu redeuntium, cum nulla exinde mali funditus tollendi spes sit. Verum hæc successiva desuetudo non sine ratione instituitur, necesse est. Bene enim novimus, iis, qui peculiari rerum non naturalium usu hæmorrhagiis artificialibus, & aliis excretionum speciebus, medicamentorum adsumptionis consuetudine tenentur, subitaneas rerum consuetarum mutationes maxime esse periculosas.

R 1 2

§. III.

§. III.

Sub ipso itaque defuetudinis tempore *causarum materialium remotio sedulo est respicienda*, quæ naturam ad illos motus eluctatorios semper de novo provocant. Ejus census materiæ in matrona nostra sunt plethora, & spissitudo humorum; hinc hæmorrhagiæ artificiales, hæcenus consuetæ, justo tempore rectoque ordinae instituendæ, & continuandæ. Præterum offendiculum illud naturæ, nimirum sanguis justo spissior, ex vita summe sedentaria, & aliis in historia morbi allegatis causis contractus, omni studio removendus. Quum vero sub motuum ferocia & turbis humorum vitiosa reddatur, & succi cæteroquin laudabiles in excrementa salino-sulphurea fatiscant, hinc non fortioribus, sed benignis corrigentibus & evacuantibus succurrendum esse censemus. Imo natura, ob incongruas medicationes jam indignabunda, contra materias, quibuscum ipsi in quotidiano se- & excretionum negotio commercium est, insurgit; hinc necesse est, ut hac subdola quasi methodo blande abducatur, & sequior reddita ad justum motuum tenorem eo facilius revocetur.

§. IV.

Quod ad *rerum non-naturalium usum* attinet, ante omnia ægra nostra sibi caveat, ne patheticarum commotionum intemperie jactetur. Quam male sibi consulant, florentissimi corporis habitu alias præditi, si impetuosioribus animi commotionibus indulgeant, satis notum. Profecto morbum bis patiuntur, qui sibi ab aliis temperare nec sciunt, nec valent. Exemplorum catervam claudat matrona nostra, quæ animi pathematum noxas sæpe & sat graviter experta. *Conf. Hist. morb.*

§. V.

Supereft *regimen diæticum*. Hujus observantissima sit ægra nostra, opus est. Et licet, ut ipsa confitetur, *conf. Hist. morb.* errores in diæta commissos admodum, & sine sensibili noxa ferre valeat, Medicum tamen meliora monentem sequatur, cum majus præsidium in exactissima vitæ ratione in ejusmodi morbis chronicis positum sit, quam in speciosa pharmacomania. Et tandem, quod *illustr. Præses* in singulari Dissertatione demonstravit: medice vivere esse optime vivere, ut ipsa experiatur, opto.

T A N T U M.

CCXLIV.

CCXLIV.

SAM. THEOD. QUELMALZ,

P R O G R A M M A

DE FRICTIONIBUS ABDOMINIS.

L I P S I Æ 1749.

α. ω.

Quod quælibet viliores res, etsi utilitate sua gliscant, experiuntur fatum, ut flocci fiant, aliisque pretiosioribus, minori sæpe usu conspicuis, postponantur, id medicamentis simplicibus, ubivis obviis administratuque facilioribus, non minus tamen salubribus, non raro accidit, ut reliquis pluribus impensis comparandis prolixoque labore elaborandis sæpenumero possideantur. Qua in re & ægrotantes, & medicos interdum ipsos genii seculique mores passim imitari videas, eoque magis, si auxilia ejusmodi leantorem saltem, placide operantem, utcunque interim securiorem præstent effectum. Frictiones si nuncupem, a veteribus tanto in pretio habitas, ut vel robur corpori ejusque partibus iisdem conciliari fuerint persuasi, haud errabo. Quæ & ratio est, quare in palæstris ac gymnasiis ipsis, ceu locis in publica quadam urbis regione extructis, quibus uti GALEN. *L. II. de sanitate tuenda* loquitur, inungendi, fricandi, luctaturi, discum jactaturi, athletic consuetas exercitationes aggressuri, aut tale quippiam facturi consuebant, his quoque locum non infimum concedere, nulli dubitaverunt. Nec a vero abludit antiquissimos medicos inopia medicamentorum pressos curatius constantiusque externis istiusmodi auxiliis inhærentes de eximio, quem exhibent, effectum fuisse redditos certiores eoque perductos, ut ad scopum quem intendebant, gnaviter eas applicarent. Serium est monitum divi HIPPOCRATIS *Libr. de articulis Sect. VI. p. 822. Multarum rerum experientiam medicum habere oportet, ac certe etiam frictionis, de qua alio ibidem loco se tractaturum spondet. Multum negotii instituendæ in sanitatem frictiones facessunt* GALENO *Libr. de sanitate tuenda,*

R r 3

earum

earum differentias *juxta durum, molle, multum, mediocre, usum cuius-*
cunque insuper inveniunt. Nec minus medios illas inter constituendos gra-
 dus ad nauseam fere usque, uti plerumque solet, pertractat, qualesque
 singulis & adolescentibus, & juvenibus, & senibus, & ægrotis aliis-
 que imbecillioribus, ante exercitationem & post convenient, prolixè
 adducit, aliamque matutinam, vespertinam aliam, siccam, & quæ cum
 oleo fit, & nescio quæ alia notatu minus digna, ut ne quid de diversa-
 rum ab eo adducta varia utilitate dicam, superaddit. Theonem Alexan-
 drinum gymnastam si producam, unum ex antiquissimis scriptoribus:
de frictionibus cujus jam laudatus GALENUS quoque supra allegato
 libro c. VI. mentionem fecit his annuero, & satis evictum erit, pri-
 mos quasi cæterisque glaciem frangentes medicos occasionem Gymna-
 stices Præfectis subministrasse, quo frictiones etiam suis jungant motio-
 nibus. Veluti autem illi nominatas frictiones artubus tam superioribus
 quam inferioribus imprimis destinabant, quo largius eorum musculis,
 motuum genuinis instrumentis, adducatur nutrimentum, cumque nutri-
 mento robur; sic posthabitis istis, mihi in præsentem cum illis in abdo-
 minis ambitu solum ob ossium crassorumque musculorum absentiam ma-
 gis opportune instituendis rem facere sustineo. Quas dum aggredior,
 non possum non præmonere, non eas simplici, sed diversis modis, jam
 nudis manibus, jam beneficio linteorum complicatorum, teneriorum læ-
 vigatorumve, jam crassiorum asperiorumque, jam ex lana confectorum
 pannorum magisque hirsutorum, jam denique ope excutiarum mollium
 duriorumve olim administratas esse. Nudis manibus præcis temporibus
 subinde illas fuisse institutas, optimus artis parens HIPPOCRATES
 citato libro *de articulis* p. 823. sequentibus prodit: *Hunc igitur hume-*
rum mollibus manibus, tum alioqui blande, quod certe confert, per-
fricare convenit. Nec sine prægnanti, crediderim, causa manibus eam
 imperasse adornandam, cum quantum nativus animantium calor alii cui-
 vis merito præferendus valeat, haud fuerit nescius. Quotquot ex appli-
 catione catulorum ad regiones partesque corporis doloribus strenue vexa-
 tas levamen non contemnendum unquam obtinere, iis ipsis ejus quam
 corpori attulit efficacia incognita esse nequit. Nihil igitur obstare puto,
 quo minus calidum hoc humanum majori partium teneritudine atque
 subtilitate constans, infimi ventris regionibus apprimè conveniat. For-
 tius omnino exercebitur ea intervenientibus mediis supradictis, molliori,
 rigidiorive superficie præditis, quippe quibus major in cutis poris
 vellicatio exoritur. Latiorum autem campum nominata trunci superficies
 iisdem præbet, si quod a cordis scrobiculo costarumque spuriarum am-
 bitu, supra epigastricam, utrasque hypochondriacas, umbilicalem, atque
 epicolicas, hypogastricam atque illicæ regiones ad pubem usque exten-
 ditur spatium perpendas, ut minus videatur absens, si vel unica so-
 lum

lum ex his, vel quædam earum tantum operationi adductæ propter pe-
 culiarem respectum subjiciantur. Multo quid minus determinandum quen-
 dam frictionibus his tractum servare, vetat, cum pro diversa intentio-
 ne nunc deorsum solum, nunc simul sursum, nunc transverso magis
 ductu, a dextro ad sinistrum progrediendo, nunc per superficiem me-
 diam, aut promiscue, sine ulla peculiaris alicujus motus habita ratione
 illum instituere fas sit. Mirari subit, quanta animi applicatione hæc fric-
 tionum in artubus etiam applicanda discrimina *ex manuum injectu cir-*
cumactaque, uti verba sonant, constituat GALENUS *Libro* aliquoties
 allegato *de sanitate tuenda, cum non superne modo deorsum, aut inferne*
sursum adhibendæ, sed etiam tum in subrectum, tum in obliquum, tum
in transversum, quod recto est contrarium. Nec multis tantum verborum
 ambagibus quorūmcunque tractuum descriptionem sollicitè suppeditat,
 sed quod rîsum lectoribus propemodum moveat, figura quadam sphæri-
 ca, lineas tam rectas, quam transversas, tam obliquas, quam subrec-
 tas, subobliquasque continente, icone addito, easdem perspicue expri-
 mere tentavit. Quodsi tam scrupulosa frictionum administratio ullibi in-
 veniat locum, erit præ brachiis cruribusque, abdominis circumferentia.
 Potior cura nostra in protracta per tempus operatione versetur, eoque
 magis, quo certius vulgo flocci eam facere consuevere. Quæ falsa per-
 suasione capti, vix manus applicavere operi, aut semel vel iterum agi-
 tationem hanc manibus susceperunt, & statim, qui nefandus domestico-
 rum adstantium nonnullorum torpor est, ab ea iterum desistunt. Ut ve-
 ro eorum elucescat nequitia, de eadem instituta a medico quæsi, re
 quasi bene gesta, omnino respondeat. At toto errant cælo speque sua
 excidunt, quicunque actionem hanc angusto nimis tempore includunt,
 cum alius longe, imo exoptatior appareat effectus, ubi per quadrantem
 horæ vel ejus dimidium, uti decet protracta, sæpiusque fuerit repeti-
 ta, secundum tritum illud, quo gutta lapidem excavare dicitur, non vi,
 sed sæpe cadendo. Ad variam eamque sat diuturnam morborum cater-
 vam, qua infimi ventris contenta duritiem non exiguam præ se feren-
 tia subinde affligi experimur, provocho, quam nihilominus solamen non
 tralatitium hinc reportare animadvertimus. Turpiter adeoque se dant,
 sicubi prodito inani metu, ne sub ipso administrationis ejus actu, non
 sine damno, refrigerium ægro admittatur, neglectus atque pigritiæ va-
 nam falsamque allegant rationem, quasi non æque commode sub stra-
 gulis, manibus aut linteaminibus probe antea calefactis abdominis peri-
 pheria eam admittat lubentissime. Ut jam propius scopo accedentes,
 quale corpori promittat emolumentum in compendio innuamus, ad
 veterum sic dictas derivationes revulsionesque provocare in proclivi esset nul-
 lusque eo inficias frictionibus in artubus imprimis exercitis, eas esse adscriben-
 das. Multus, pro more suo, in conquirendis frictionum qualitatibus, ex
 quibus-

quibusdam veterum medicorum scriptis est GALENUS, ut in ejus lectione tempus consumisse, tædeat. Tandem vero in hac erumpit verba *Libr. supra allegato c. V. Nam qui plus de frictionum virtute asserat, quam quæ Hippocrates in eo libro prodidit, quem non inquam inscripsit, nemo plane est. At enim dura frictione ligari corpus, molli solvi, multa extenuari, mediocri crassescere. Habent vero se ejus verba ad hunc modum, Frictio vim habet solvendi, ligandi, carnem augendi, minuendi. Nempè dura ligandi, mollis solvendi, multa minuendi, mediocri carnem augendi.* Galeno igitur interprete quilibet Hippocratis, de iis, mentem, quam brevitas ergo prætereo, optime perspiciet. Altioris paulo indaginis eximii hujus viri assertum est *libro de articulis p. 822.* ubi vere contrariam virtutem his tribuit: *Nam, inquit, & justo laxiorem articulum frictio vincere, & justo duriorem solvere potest.* Alit salva res est, & antispasmodicam, teste experientia, exhibet virtutem, blande fibras demulcendo strictas, dum alio tempore spirituum animalium influxum accelerando, tonum intendit sicque leniorem fibrarum stricturam reddit. Quodsi vero modum earum operandi sollicitius paulo indagemus, haud obscure patebit, agere easdem tam in solidas, quam fluidas partes, adeoque ad utrasque earum redundare utilitatem. Cutem cum proxime tangat, cunctas, ex quibus ea contexta est partes primum, procul dubio, afficit. Vasorum igitur tam arteriosorum, quam venosorum atque lymphaticorum, imo ipsorum tam exhalantium, quam absorbentium pororum lenis per frictiones facta commotio, ceu oscillatio, contenta in his fluida necessario ad motum liberiores disponet. Quo ipso pacto non solum facilior ex arteriis ultimis in venarum initia exurget transitus, sed diapnoica quoque excretio, sanitatis ingens præsidium, auctior evadet. Quibus sic constitutis blandus secundæque valetudini amicus admodum calor, qui dum in cute phlegmonæ persimile quidpiam, ut GALEN. *citat. loco p. 278.* loquitur, excitat, omnem humorum in circuitu suo subsistentiam procul esse jubet. Ne quis interim illas influxum in nervosas per cutem dispersas papillas, ipsosque nervos alere nullum, arbitretur, cum agitatio hæc ipsis semper existat gratissima, obque blandam hanc affectionem voluptatis alicujus in illis sensum excitare videatur. Atque hoc est quod liquidi subtilissimi ac spirituosi in nervos provocationem quasi sistit, cujus solius æquali allectione veli hujus cutanei, hujusque partium constituentium elasticitatem integram præstari conjicimus. Alit non omnis in extimo cutis ambitu frictionum abdominis effectus terminatur, sed ad contentas etiam partes pertingit. Scilicet nil impedit, quo minus frictionum virtus ad interiora penetret felicissime. Omenti ergo vasa, imprimis venosa, adjunctis motum sanguinis sui facilitantibus magis destituta, hincque non nisi refluxum sanguinis tardissimum concedentia, de frictionum commodis mox participant. Quod

eo

eo magis necessarium existit, ubi sanguinis in hepate per venam portarum refluxus, in affectionibus hypochondriacis valde retardatur. Qualem sanguinis in libero suo per venas, imo, consequentia exacta, per arterias quoque, cursui objectam remoram eo usque in nonnullis subjectis vivis increvisse memini, ut vasa indigitata epiploica eum passa fuerint infarctum, qui manibus digitiisque, non obstantibus externis integumentis, palpari atque distingui poterat clarissime. Quantumcunque vero idem sit commodum, multis tamen parasangis illi cedit maximo, quod intestinis tam tenuibus, quam crassis in variis morbis frictiones abdominis pollicentur. Atoniæ primarum viarum nomen scholas medicorum peronat frequentissime, qua muscularem earum plus minus deficientem actionem, quæ utut cætera, quæ præparationem alimentorum variam in ore ac deglutionem, imo menstruum ventriculi ac humorum intestinale, quæve calorem his competentem partibus concernunt, rite sint constituta, præcipue tamen requiritur, indicant. Qua non modo digestionis opus adeo destruitur, ut non nisi chylus ex alimentis crassus atque justo tenacior generetur, vitium in reliquis corporis officinis vix corrigendum, sed ipsæ primæ viæ adeo aeri, qui cum assumtis alimentis atque potulentis, imo ipsa saliva eo subinde pervenit, cedere cogantur, ut abdominis ac diaphragmatis maxima distensio inde necessario consequatur. Vix præsentem hoc rerum statu mente concipi potest, motum intestinis proprium peristalticum in iis, ut decet, obtinere posse. Certe, si quis fuerit præsto, erit sine dubio debilissimus atque ad chylicationem prorsus impar dicendus. Tantumque abest, ut ab hoc exemptum censeam vitio ventriculorum, ut quotidie potius in sic dispositis, ex inflatione illa cardialgica, prandium atque cœnam non raro excipiente fibrarum muscularium, infirmitatem, ceu a posteriori concludere valeamus. Quodque præcipuum est, cum semper in his affectibus præternaturalibus vitium in hepate aut præcedat, aut eos comitetur, nemini mirum videbitur, qui bilis a naturali sua indole recedat, inertiam potius manifestam præ se ferat. Scilicet bilis ætivate atque acrimonia deficiente, stimulus quoque quum in nerveam, tum in musculares intestinorum tunicas agens aberit. Hoc vero cessante, motum peristalticum infringi, uti si opus esset pluribus phœnomenis facile probari posset, noto est notius. Quamquam igitur medicamentis congruis, quibus lænæ hæc malorum obviam ire atque intestinorum canalem ad motum concitare annitimur, destituamur minime, habent tamen frictiones in scenam productæ eæque domesticæ nuncupandæ, sine tristi sensatione aut molestia semper applicandæ magnam prærogativam, & ut plura, expertus, loquar, superant effectu salubriori longe lateque conquistata phar-maca. Fatale dixeris nonnunquam flatuum receptaculum colon, in subjectis cum passione hypochondriaca, aut hysterica conflictantibus, imprimis ubi

utroque in latere in anfractibus suis atque plicis ab incarcerato aere adeo distenditur, ut liberum diaphragmatis motum impediendo spiritum ipsum quasi præripiat. Neutiquam tamen steriles nostras invenies hic frictions pro individui circumstantiis, jam molli, jam asperiori paulo linteo institutas, magisque proficuas, ubi in regione hypochondriaca dextra inchoando ad coli situm, tractu transverso ad oppositam regionem hypochondriacam sinistram, descendendo post, pergitur. Est tandem nonnullorum tanta abdominis in morbis chronicis, a diuturna præcedente inedia, defidentia, ut multum sæpe promineant costæ, (signum tristis ut plurimum eventus,) quæ nihilominus tantum ab universis remediis, si quæ adhuc locum inveniant, vix obtinet præsidii, quantum ab his sæpius repetitis exspectare valet. Luculento indicio, in ipsa pertinaciori canalis intestinorum contractione & exsiccatione, cum alvi stipticitate refractaria conjuncta, atque præcedentibus dejectionibus diutinis oriunda, has reliquis auxiliis, cujuscunque nominis, facile palmam præripere. Nec diarrhoea aut ipsi dysenterici, non sine cruciatibus accidentes fluxus, vel tormina colica, alique spastici, a calculis ureteres ingressis asperioribus dolores, qui ulteriori progressui ipsi sibi viam præcludunt, eas excludent, cum nil crispationibus, a nervæ tunicæ rosionibus inductis demulcendis, his, aptius existat. Quod autem de universis remediis exoptimus, ut ad methodi convenientis ductum, justo tempore, loco, subordinatione, reliquisque circumstantiis probe pensatis in consilium vocentur, id ipsum quoque a frictionibus abdominis, etsi auxiliium constituent innocens alienum haud ducimus. Ecquis nimirum, primis viis flatu ad crepaturam expansis, alvo simul constipata, has commode admovebit, cum noxam potius sit allaturus non levem, eoque graviolem, quo majorem aeris anfractibus intestinorum inclusi rarefactionem, cum vehementiori expansione conjunctam, inducit. Qua cautione illæ, linteis ultra modum calefactis in similibus affectionibus suscipiendæ indigent. Plura huc pertinentia lubens omitto, cum cuilibet subacto judicio prædico, quæ restant, sponte patere videantur.

CCXLV.

J. ANDRÆ SEGNER,

ET AUCTORIS

J. GEORGII OEDER,

DE DERIVATIONE ET REVULSIONE

PER VENÆ SECTIONEM.

GOTTING. 1749.

§. I.

Circumspicienti argumentum scriptionis, qua mererer gratiosi ordinis honorificentissimum testimonium, & summos in medicina honorumque disputationum etiam recentiore ætate magnis medicis argumentum, quæstio de derivatione & revulsione per sanguinis missionem. Non alio potentiori præsidio contra plurimos morbos instructa est medicina, quam est sanguinis missio. Non aliæ ergo nobiliores quæstiones, quam de sanguinis missione, non aliæ majoris momenti habendæ discenti medicinam, & discenti eo scopo, cui tota ars destinata est, salutem hominum. Neque licet aut subterfugientem laboris molestias, aut veritum, si ad alterutram disceptantium partem accedat, oppositæ inimicitias, superfedere examine contrariarum opinionum, eum, qui ipse medendo manum adhibiturus sit, quam regi ratione certa decet, & consiliis, quæ sibi constant.

§. II.

Consideret B. L. loca excerpta ex Cel. J. B. Sylvæ, *Traité de l'Usage de différentes sortes de saignées, principalement de celle du pied.* Et Cel. Senac. *Essais de Physique sur l'Anatomie d'Heister.* Cl. Sylvæ Præf.

Præf. X, XI, hæc sunt verba : " L'importance de cette question, la
 ,, diversité des opinions, qui partagent les medecins, le zele pour la per-
 ,, fection de ma profession, m'ont engagé à ne rien négliger de tout
 ,, ce qui pouvoit me faire connoître exactement les regles, qu'on doit
 ,, suivre dans le choix des différentes saignées, pour tacher d'éviter les
 ,, incertitudes & les variations, où la plupart des medecins ne tombent
 ,, que trop souvent sur un point si essentiel dans la pratique.

„ J'ai suivi dans cette recherche les principes, que la connoissance
 ,, de la circulation du sang, & de la distribution des vaisseaux, & que
 ,, les loix de l'Hydrostatique ont pu me fournir (Matières sur lesquel-
 ,, les j'ai consulté M Winslow, & d'habiles Géometres). C'est sur
 ,, ces principes, que j'ai déterminé la *revulsion*, & la *dérivation*, que cha-
 ,, que saignée doit operer, & que j'ai fixé les différentes parties à l'é-
 ,, gard desquelles elle doit les produire.

Sylvæ alius locus, T II, p 23. 24. " C'étoit à notre siecle, qu'é-
 ,, toit réservée la gloire d'expliquer l'utilité de la saignée revulsive: nous
 ,, devons cet avantage à la connoissance de la circulation du sang, dé-
 ,, couverte importante, qui nous a fait connoître, & condamner l'erreur
 ,, de Galien, (1) qui conseilloit la saignée du pied dans les inflamma-
 ,, tions des reins, de la vessie, de la matrice &c. --- nous pouvons
 ,, aisément avec ce secours marier aujourd'hui la raison avec l'expérien-
 ,, ce, & la sagesse de l'ancienne medecine, avec les lumieres de la nou-
 ,, velle.

„ Après cela que manque-t il pour justifier la pratique de la saignée
 ,, du pied, dans le cas, où nous la recommandons? Elle est claire-
 ,, ment établie sur les observations des medecins de l'antiquité; (2) elle
 ,, est solidement démontrée par les principes de l'hydrostatique ---

Andiamus Cl. Senacum p. 514. " Par toutes ces propositions on a
 ,, voulu expliquer ce qu'on appelle *revulsion*, & *dérivation* dans la pra-
 ,, tique de la medecine ---. Ce sont là des maximes sacrées, dont il
 ,, n'est pas permis de s'écarter aujourd'hui; si on les suit rigoureuse-
 ,, ment, on risque sa reputation, on est accusé d'ignorer les loix, que
 ,, suit le sang dans son cours, on est chargé des reproches des me-
 ,, decins, des malades, & du public; ces loix inviolables ont été re-
 ,, çues par quelques medecins avec le même respect, qu'on doit aux
 ,, loix, qui intéressent le plus la vie des hommes: mais comme on ne
 ,, doit pas de respect au préjugé, j'oserai m'élever contre les maximes,
 ,, qu'on a débitées sur le choix des saignées; le ridicule est joint au pré-
 ,, jugé

[1] Lib. 13. meth. med. c. 11. Item de curandi ratione per venæ secti-
 onem, cap. 18.

(2) Galenus tamen, cujus modo damnabatur error, obstrepere videtur,
 & illi, quos Senacus citat, not. 4. 7. 8.

„ jugé dans tous les raffinemens de cette doctrine, elle insulte des grands
 ,, medecins, qui ont fait tant d'honneur à leur patrie par leur profond
 ,, savoir, & par leur probité. Car si cette doctrine est vraie, ces fa-
 ,, meux medecins n'ont pas pu distinguer dans le cours d'une longue
 ,, expérience, si la saignée du pied n'étoit pas pernicieuse dans les inflam-
 ,, mations du bas-ventre, (3) & si elle n'étoit pas indispensable dans
 ,, les fievres malignes --- (4). Tous ces grands hommes ont ignoré
 ,, les maux, & les avantages, que quelques medecins ont aperçu gé-
 ,, néralement dans les saignées du pied, & du bras --- Pour repa-
 ,, rer l'honneur de la medecine insultée je donnerai au public mes
 ,, idées sur le choix des saignées --- Ceux, qui ont soutenu les opi-
 ,, nions, que j'ai combattues, se sont regardés comme les dépositaires
 ,, des connoissances, qui forment notre art, cette présomtion leur a per-
 ,, suadé, qu'en attaquant leurs idées, je m'élevois contre toute la me-
 ,, decine ---

Pag. 532 : " Voilà des idées, qui renversent entierement la doc-
 ,, trine de la revulsion, & de la dérivation, qui font la regle, qui dé-
 ,, cide des saignées du pied, & du bras, cette doctrine avoit paru ridicule
 ,, aux grands Physiciens: un illustre Académicien m'a dit souvent, qu'il
 ,, n'avoit jamais conçu les raisonnemens des Medecins sur la dérivation,
 ,, & revulsion, que toutes les loix de (+) l'Hydraulique concouroient
 ,, à la renverser. L'approbation, dont il a honoré mes idées sur la sai-
 ,, gnée, m'inspire encore plus d'hardiesse: il m'a dit pour me confir-
 ,, mer dans mon opinion, qu'il étoit charmé, qu'un medecin de l'Aca-
 ,, demie ent renversé les fondemens d'une doctrine, qui faisoit honte à
 ,, la physique.

§. III.

Excusabit sine dubio æquus Lector rogantem, quod horum viro-
 rorum ipsa proluxa verba dedi legenda. Plurimum mea refert, ut pos-
 sint omnes mei lectores hunc immensum dissensum ipsi videre, expen-
 dere, mirari. Nonnulli autem sine dubio in lectorum meorum numero
 erunt, quibus plane hæc res inaudita est, plurimi erunt, qui libris ipsis
 desuntuntur. Vix potuissem sperare, si paginis tantum indicatis meis
 verbis narraffem hunc dissensum, fidem me inventurum, nisi apud eos,
 qui ipsi legissent. Scopus autem citandorum mihi est, deducendi lecto-
 rem in meum locum, quo qui se positum cogitaturus sit, credebam,
 non posse in me iniquum judicem esse, quem videat satis iniquo loco
 posi-

S s 3

(3) Vid. not. 2.

(4) Nominat Duretum, Fernelium, Sydenhamum, Freind.

(+) Observet intelligens Lector, Sylvam de Hydrostatica, Senacum de
 Hydraulica dicere. Uter rectius ?

positum inter utrimque maximas auctoritates non eluctaturum, nisi his inter se commissis præjudicio auctoritatis seposito, rationem ducem pede quidem forte infirmo, sed tamen secutum. Sed & erit horum locorum multus per totam scriptionem usus & subinde huc recurretur.

§. IV.

Cum primum ipse hæc horum virorum verba legerem, illud Terentianum cogitabam: probe fecistis, incertior multo sum, quam antehac. At videns, non licere incertum esse bona fide in re magni momenti, constitui primum, in quo fluctuans ipse meus animus consistere possit, quærere, deinde publica scriptione fautores meos arbitrosque fortunæ meæ docere, quam mihi sequendam rationem putem, certe ut hoc ipsis pateat, veri me amantem, & cupidum esse. Itaque primum proponam veterum opiniones, de V. S. revulsoria & derivatoria, deinde explicabo recentiorum, potissimum Bellini, & Sylvæ sententiam, quorum primus ille theoriam aliquam extruxit, porro meam sententiam, denique de regulis practicis dicam.

§. V.

Hippocratis huc pertinentia hæc fere sunt dicta (5): "Venæ igitur, sectiones facere oportet juxta hos modos: dare quoque operam oportet, ut quam longissime a locis, ubi dolores fieri solent, ac sanguis colligi, secemus. Sic enim mutatio minime magna derrepente fiet, & consuetudinem transfuleris, ut ne amplius in eundem locum colligatur. (6) "Oportet venæ sectiones in doloribus dorsi, ac coxendicum, de poplitibus facere, ac malleolis forinfecus".

(7) "In doloribus lumborum, ac testium, venæ sectionem de poplitibus, ac malleolis facere intrinfecus oportet".

(8) "Angina affectis a venis, quæ in brachiis sunt, sanguinem, detra-

(5) De Venis. XIII, & de natura humana XXII. Habetur autem utroque in libro angiologia quedam, & translata quidem, ut videtur, in librum de nat. Hum. ex libro de Ven., ut in illo de N. H. Cap. XX, XXI, XXII. & in hoc de Ven. c. XI, XII, XIII, eadem plane verba legantur. Citat *Sylvæ* II, 7, librum de nat. ossium, loco libri de venis, nec observat bina dicta Hippocr. quæ citat, unum esse duobus locis inveniendum, satis probabili signo ipsum non inspexisse, quod si fecisset, decebat non tacuisse alia parum ipsi faventia dicta proxima, not. 6. & 7.

(6) D. N. H. XX, de Ven. XII; cf. de internis affect. c. LVII.

(7) Ibid.

(8) De locis in hom. c. XLII.

, detrahes, & simul alvum inferne subduces, quo id, quod morbum, exhibet, detrahatur."

(9) "In Angina cum linguæ malus status est, æger cito suffocatur, si non quis cito auxilium ferat, venæ sectionem a brachiis faciens, & venas sub lingua secans —".

(10) "Paracynanche — huic venam secare oportet, maxime sub mamma (+) — venæ sub lingua secentur. Sed & a cubitis sanguis dimittatur, si vires validæ fuerint".

(11) "In peripneumoniacis, ac pleuriticis affectionibus — si dolor sursum tendat, ad claviculam, aut circa mammam, & brachio secare oportet internam, ultra tandem fuerit parte, in ea ipsa".

(12) Morbum describens capitis ex febre lityria (— ait, primum sanguinem de capite mittito, undecunque tibi visum fuerit".

(13) "Dolenti posteriorem capitis, vena recta in fronte secta, prodest".

Studio taceo plurima alia loca, minus ad meam rem facere visa, quemadmodum Aph. IV. 18. de locis in homine c. 16. ff. & totum librum de humoribus. (14).

§. VI.

Celsi (15) in pulcherrimo capite de sanguinis detractione per venas, hæc sunt verba: "Mitti vero is debet, si totius corporis causâ, sit,

(9) De victu acut. c. XXXIX.

(10) De morbis, lib. III, c. 11.

(+) Vid. de hac sang. miss. Cl. *Walbaum* Dissertatio hoc ipso tempore edita, de V. S. veterum & recentiorum, §. 27.

(11) De victu acut. c. 52; cf. de morb. l. c. 25. & exemplum Anaxionis Epid. III, 8.

(12) De morbis II, c. 16.

(13) Aph. V, 68. repetitur Epid. VI, Sect. 2.

(14) Si quid in obscuro, & vexato libro video, docetur, quomodo ad crises attendendum sit, quomodo eæ moderandæ, & commoda loca ejiciendæ materiæ paranda. Judicationum autem tempore, sanguinis missioni, de qua mihi sermo est, locus non amplius dabatur.

(15) Cl. *Sylvæ*, L. II, c. 10, responsurus *Cel. Hecqueto*, contra quem de V. S. in pede, in variolis, cet. ab *Hecqueto* improbata disputabat, agnoscit quidem *Celsi* hunc locum parum sibi favere, verum hæc ipsi iusta causâ videtur, odium suum in *Celsum* exercendi. Citat T. II, p. 19, contra eum collecta quamplurima iniqua judicia, in his *ipsius Salmasii* (Saumaïse est allé plus loin encore; car il le qualifie de tout à fait ignorant en médecine, in Prolegom. homonym. hyl. Iatricæ.) Observat, *Lindeno* videri, in mente *Celsi* fuisse illum *Hippocratis* locum in de Nat. Hum. & de Ven. itaque optionem *Hecqueto* proponit inter *Celsi* & *Hippocratis* auctoritatem. Respexerit *Celsus* illum librum dubiæ auctoritatis; forte hoc probabile ad augen-

„ sit, ex brachio: si partis alicujus, ex ea ipsa parte, aut certe quam
 „ proxima; quia non ubique mitti potest, sed in temporibus, in bra-
 „ chiis, juxta talos. Neque ignoro, quosdam dicere, quam longissime
 „ sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum; sic enim averti materiæ
 „ cursum: at illo modo in id ipsum, quod gravatur evocari. Sed id
 „ ipsum falsum est. (16) Proximum enim locum primo exhaurit: ex
 „ ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emititur, ubi
 „ is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem”.

§. VII.

Aretæus, acuti vir ingenii, cujus cum voluptate legitur ille lo-
 cus (17), quo redarguit superstitionem eorum, qui in er venas brachii
 ambigunt in sectione, superfluum tamen illam mirum quam multis post
 Aretæum sæculis; *Aretæus* igitur quomodo sanguinem, quibus in mor-
 bis miserit, uno obtutu videndum præbebo. In cubito sanguinem mi-
 sit, in apoplexia, phrenitide, cephalæa, & vertigine, (18) angina, cio-
 nide,

augendam dubitationem argumentum fuerit, quod *Hippocratem Celsu* non
 nominat, cujus sapientie mentionem facit, & honorificentiam, Lib.
 VIII, c. 4.

(16) Similis est hæc argumentatio illi, qua utitur Cl. *Quésnai* dans les
 „ observations sur les effets de la saignée Prop. III. La quantité, qui passe
 „ de plus dans le bras (d'un canal, qui se fend en deux), où il y a déri-
 „ vation, que dans celui, où il y a revulsion, sera toujours égale a la quan-
 „ tité, qu'on a ôtée.

(17) De Cur. acut. L. II. c. 2. Et perspicax est, & prudenter opinioni,
 quam sciret falsam esse, tamen cedens, quia parum ipsius referebat. “ Sin-
 „ e liene, inquit, sanguis fertur, sinistrae manus venam illam, quæ inter
 „ minimum annularemque digitum sita est, rescindito, quandoquidem medi-
 „ corum nonnulli eam ad lienem usque pertinere arbitrantur. Totus ille de
 „ V. S. quæ in universum frequentes Aretæo sunt, pulcherrimus locus est,
 „ ut non possum mihi temperare, quin hæc etiam excerpan: “ prorsus quidem
 „ ante animæ defectum sanguis cohibendus est, atque haud ita multus aufe-
 „ rendus: nam & ipsa cruoris per os effusio satis hominem labefactare potest.
 „ Assidue vero post paucum detractum sanguinem iterum detrahito, & eodem
 „ die, & posttridie, nec non perendie. At si ægrotus tenuis, & inops san-
 „ guinis sit; venam ne scindito. “ Agit autem hoc caput de curat. reject.
 „ sanguinis. *Botani* sui temporis *Aretæus* est. Vid. de cur. Ac. L. II. c. 1, c.
 „ 5, c. 7. c. 11, de Cur. diut. L. II. c. 13. &c.

[18] Ad Cephalæam, & vertiginem aliis triplicibus sanguinis missionibus
 utitur: Sectione venæ frontis rectæ, quam etiam in epilepsia suadet, & de
 qua cf. not. 13, arteriotome, aut temporalis, aut aliarum post aurem,
 etiam Cap. de Epileps. commendata; arteriotomes alio genere ex naso,
 & æmorrhagiæ narium amulo.

nide, pleuritide, (19) peripneumonia, hepatide, ileo, inflammatione
 renum. In malleolo, in uteri suffocatione, (20) satyriasi, (21) cal-
 culo renum. (22) De sanguinis missione ex aliis locis vide notam 18.

§. VIII.

Inter *Galenii* multos locos, qui iisdem fere verbis revulsionis & de-
 rivationis ideam exhibent, hunc seligo: (23) “ Ad hunc modum & re-
 „ liquas omnes fluxiones, quippe communis ratio est, tum revelles,
 „ tum derivabis; (24) quæ per alvum quidem sunt, ea per urinam,
 „ vel uterum; quæ vero per urinas, ea vel per alvum, vel per sedem;
 „ pari modo quæ per uterum erumpunt, vel per alvum, vel per uri-
 „ nas; quæ in oculis, aure vel palato fluxiones accidunt, earum deri-
 „ vatio per nares est. Revulsio vero in iis, quæ supra sunt omnibus de-
 „ orsum semper agitur, sursum in iis, quæ sunt infra; præterea a dex-
 „ tris ad sinistra, sicut ab his rursus ad illa; similiter ex iis, quæ intus
 „ habentur, ad ea, quæ foris sunt, contraque ab his ad illa”.

(25) “ Confluentium humorum revulsio antispasmi Hippocrati dicta;
 „ obfidentium vero jam partem derivatio est. Utrumque enim genus va-
 „ cuationis per communes venas fieri solet. Ex utero verbi gratia re-
 „ velles, si cubiti venam secueris ---; derivabis autem, si quæ in po-
 „ plite sunt, aut malleolis venas diviseris --- atque si dextra uteri
 „ pars laboret, sanguis e dextra manu, & crure ducendus est, sin læva
 „ affecta sit, ex membris illi e directo (26) respondentibus”.

(27) “ Non ratio solum, verum etiam experientia indicat aliam alii
 „ parti

[19] Ἀποτρέψαι ὑπὸ ἀγκῶνος τῆς ἐν τῷ κοίλῳ φλεβῶς, τῆ μὴ καὶ ἔξω τῆς ἐπέρας
 πτυχῆς, κρῖσσαν γὰρ ἀπαράτω ἀγειν.

[20] “ Sit, quæ in malleolo est, non bene fluida sit, eam, quæ in cubito
 „ est, petito.”

[21] “ Venam in cubito & talo aperias, ac multum, & sæpe de-
 „ trahas.”

[22] Τὴν ἐπὶ τῷ σφυρῷ τὰ μὲν φλεβὰ τῶ καὶ ἔξω τῆς νεφρῶς.

[23] Method. med. V. 3. T. X. p. 107. Chart. Conf. Meth. med. IV.
 6 T. X. p. 99. Chart. Comm. ad Aph. V. 68.

(24) Ἀποσπᾶσαι καὶ ἀποχετεύσαι.

[25] M. M. ad Glauc. II. 4; T. X. p. 374. Ch. Cf. meth. med. IV.
 6 XIII. II, de Cur. per V. S. 19. Ceterum mirum Cl. *Sylvani*, qui hos
 locos citat, non observasse contra se omnes esse, qui non magis initio re-
 vulsionem, quam consistente malo derivationem suadent.

[26] Τὰν καὶ ἐνδὲ κλίαν. Τὸ γὰρ καὶ ἔξω ὑπὸ αὐτῆς λεγόμενον αὐτὸ τοῦτο ἐστὶ το
 καὶ ἰσότητα. Hoc est, quæ in eadem parte, eodem latere sunt, καὶ ἔξω
 sibi respondent. Vid. not. 19. 22. Mirum est videre lites ortas de hæc voce
 καὶ ἔξω. Alio loco Galenus, de Cur. per V. S. 15. τὸ καὶ ἔξω ἐστὶ καὶ ἐνδὲ
 λέγει πᾶσι ἐμολόγηται.

[27] Locum hunc meth. med. XIII. II. T. X. p. 304, qui videtur
 terrere

partem vacuationem congruere — satius, ubi partes quæ in ore sunt, phlegmonem accersere incipiunt, derivare ad nares: sic venam quæ incidere in manum humeralem, si ea non cernitur, mediam. Ubi jecur, vel pectus, vel pulmo, vel cor sic afficiuntur, internam. In angina primas in manibus, secundas quæ sub lingua habentur. At partibus occipitis affectis etiam eam, quæ in cubito est, nec non eam, quæ habetur in fronte. Renibus vero, & vesica, & pudendo, & utero male habentibus, eas, quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimum quæ circa poplitem sunt; sin minus, eas, quæ juxta malleolos.

§. IX.

Explicare penitus omnem veterum theoriam revulsionis, & derivationis, siquidem theoria dici meretur, ignorantium sanguinis circuitum, cum neque hujus loci & durus labor sit, tum ille fuerit sane durissimus, (28) si quis compilare, quemadmodum Renatus Moræus omnium ad sua usque tempora medicorum dicta de V. S. in pleuritide, ita omnium velit ad nostrum usque tempus, de universa ista doctrina revulsionis & derivationis. Veteres (29) sibi imaginabantur, (30) duci vasa per corpus humanum eo fere modo, quo hodie credimus nerveas fibrillas, quin earum fasciculos continua linea & ductu ab origine ad partem, in qua consumuntur, pertingere; & quemadmodum animales forte spiritus infusi ex medulla spinali illi fasculo, qui a sociis secedens tandem pertingit ad minimum sinistræ digitum, recto flumine ad minimum digitum deferuntur, ita Salvatellam lienis sanguinem atratum

minimo

ferre debere negaturum derivationis & revulsionis effectus, suo loco expendam. Interim observo, quod facile B. L. videt, et si favere primis verbis visum derivationis, & revulsionis statim, tamen omnes eorum rationes evertere. Vid. not. 2. & cf. de cur. p. V. S. c. 18. Renes, ait, misso ex cubito sanguini interdum auscultant, ubi videlicet recens fuerit phlegmone, copiaque sanguinis affuerit, quibus vero affectio inest, quam proprie nephritum vocant, eam, quæ in proplite est, secare expedit, aut certe, quæ in malleolis sunt. Porro uteri inflammationes magis, quam renum, a venis in crure sectis juvantur.

[28] Jam Galenus, de Cur. per V. S. c. 15: "Quæcunque, inquit, de hoc secumate a medicis dicta sunt, ea si scribere aggrediar, opus erit libro eis sigillatim dicato, eoque integro." Laudem tamen, quæ non desit Moræo, is qui hunc laborem suscepturus esset, sperare posse videtur majorem etiam pro ratione majoris molestiæ, & dignitatis, quæ major est quæstioni generali de locis V. sectionum, quam illi speciali, de V. S. in pleuritide. Ipse jam Moræus hoc propositum sibi fuisse ait.

[29] De Aretæo tamen vide §. 7.

[30] Vid. Brissoti apolog. p. 48. 59. 82. 83. Edit. Par. Fernelii Therapeut.

minimo digito infundere. His ideis imbutum, & sequentem illud axiomata, contraria contrariis, prona via par est deduci ad omnes illos revulsionis, & derivationis modos, quos locis, quæ citavi not. 23, tam pulchre & systematice, & omnes variationes dabilem exsecutus Galenus indicat. Hinc illud sequitur ex directo (not. 24) laborantis partis venam secandam esse, hoc est, ejusdem lateris, e. gr. (31) in inflammationibus hepatis internam in dextro cubito venam.

At enim scopus mihi est, non quæ veterum opiniones fuerint, monstrare, sed quibus in morbis, ubi sanguinem miserint.

§. X.

Mitto autem auctores [32] qui a Galeno ad Harveium usque vixerunt, obiter tetigisse lites decimi sexti seculi auctorum de V. S. in pleuritide contentas. (33) Arabum, & Barbarorum, qui dicuntur medii ævi latinorum medicorum, sequentium, ut apertum est legenti citatos in Moræo locos, illum Galeni canonem [34], confluentium humorum revulsio, obsidentium vero jam partem derivatio est, Arabum igitur sententia ab anno 712. ad annum 1514. obtinuit, ut nullo pene reclamante detractus sit sanguis ex opposito brachio, vel ex saphæna ejusdem lateris. Extitit tandem, qui reclamaret, Petrus Brissotus, circa annum 1514. Galeno docebat Arabes contradicere, cum Galeno sanguinem ex affectæ partis brachio mittendum esse. Persuasit denique sæculo suo in Galeni ex latebris protracti verba juranti, vicit auctoritate Galeni potius, quam pondere argumentorum. Disputatum est acerrime: imputatæ invicem myriadum cædes, & impudentissimus quidem homo mihi videtur

tur

rapeut. Lib. II. c. 5. "Contraria Mathematicis sunt, quæ unius & ejusdem lineæ extrema tenent — Medicis vero contraria, quæ in ejusdem venæ recto processu, per quem humorum cursus est, quam longissime distant.

"Aperta porro venæ primum quidem pars vulnere propinqua exinanitur, hæc deinde ex longinquis sanguinem prolicat, cumque id fibrarum rectarum ope compleat [illas siquidem trahendo, ut transversas expellendo] natura destinavit] plus sanguinis, & expeditius ab iis partibus, in quas diriguntur fibræ, quam a ceteris eripiet."

[31] Meth. med. L. XIII. c. 11. T. X. p. 303. Ch.

[32] Cælius quidem Avelianus, quemadmodum Aretæus [& dicitur uterque secutus Archigenem] in oppositi lateris cubito secari vult. Oribasius, Aetius, Alexander, Paulus, Actuarius consentiunt in illo Galeni canone, not. 25.

[33] Moreau, c. 11 — 27. Edit. Paris.

[34] Vid. not. 25.

tur fuisse Martinus Akakia, (35) Brissoti discipulus. Orbe toto divisus in partes & factiones medicis, de foedere (36) inter Græcos, & Arabes fanciendo cogitarunt Nicolaus Monardus, & Hieronymus Mercurialis, postremo fuit Leonardus Botallus, (37) qui diceret, plus interesse, quantum sanguinis detrahas, quam unde. Res tædii plenissima est, legere disputationes horum virorum, de revulsione, & derivatione [38] andabatarum more pugnantium, quippe ante Harveium scribentium; nisi quod lepidæ valde sunt geometricæ demonstrationes, Brissoti Fernelli & ex adversa, parte Julii Cæs. Scaligeri (39) doctrinæ illius dæmonii.

§. XI.

Accensa ab Harveo toti medicinæ illustrissima face, par erat etiam in obscurum illum angulum medicæ doctrinæ, de revulsione & derivatione lucidos radios penetrare, etsi, ne plane omnes nebulae disperderentur, obstitit præjudicata opinione nixa reverentia nimia antiquitatis, cui, quemadmodum vicissim contemptui, sui limites, modique ponendi sunt. Itaque inter illa argumenta, quæ novæ lucis impatientes homines Harveo opponebant, [sed quid objicerent, nisi veterum auctoritatem?] etiam hoc erat (40): "Tollitur ab Harveo ratio omnis revulsione & deriva-

(35) Moreau p. 36. Id tamen videtur obfuisse Arabibus, quod nimis parce sanguinem mitterent, ut cum minus felices ideo essent in curando, criminarentur Akakia similes fieri, quia in opposito latere s. mitterent.

(36) Hæc quidem sunt Moræi p. 56. verba, at mihi potius conciliandus sibi ipse Galenus videtur, cujus illo caone, not. 25. Arabes, more autem ipso mittendi in partis affectæ latere Brissotus, reliquique nitebantur. Pro Arabibus est Aretæus, cujus apud me auctoritas, si auctoritate pugnaudum est, facile auctoritatem Galeni æquat, & Cæcl. Aurel.

(37) Regius & egregius medicus, non immerito, ni fallor, dictus Moræo, p. 59.

(38) Moræus p. 79: "Porro ex quo fonte tam insignis controversa eruperit, si perconteris, invenias totum litis fundamentum in ratione revulsione controversa positum. Hactenus enim in senatu medico, qui de revulsione & derivatione -- in eandem sententiam descenderint, vix duo reperiantur." Narrat similes Sanctorii querelas, & docet, quod sibi propositum sedeat, Vid. not. 28.

(39) Mor. p. 34. Brissoti apolog. p. 82. 83 ubi in margine legitur: "Demonstratio Geometrica elegans, sed obscura."

(40) Verba hæc sunt Jac. Primerosii, in exerc. & animadv. in libr. Harv. de mot. Cord. Lond. 1630. p. 87. qui contra novitiam Harveii, de motu sanguinis sententiam libellus quatuordecim dierum factus fuit, ut ipse Primerosius gloriatur contra Regium & Walaum, gloriatus etiam, si luberet, posse se

„ derivationis; tollitur restitudo & communio vasorum, cum sanguis „ ille in V. S. a parte affecta non revellitur, sed a corde potius, a „ quo in arterias penetrat (41)”. Responsum est a defensoribus novæ veritatis eo modo, qui doceret, nisi ut accidit reformatibus, obruti jam fuissent auctoritatibus, non toleraturos fuisse revulsione & derivationis nomina, atque proximum illuc passum futurum fuisse, si ad novas veritatem veritates ducentem liberius sequi per ubique obstrepentes homines licuisset. Igitur ex fertilissimo fundo is solus, sanguinis missionem

T t 3

nem

se quodammodo sustinere Harveii sententiam. Juvat etiam querulum audire V. P. Plempium, qui seram tamen palinodiam cecinit, in grandis voluminis, de subtilitate, T. II. p. 516. En! ejus nodum 44. "quomodo in ophthalmia ex brachii cephalica effusus sanguis scopo satisfacit, si oculi nictu cum spirituum copia currit, advolat ---"

nod. 45. "In pleuritide si partem affectam perpetuo sanguis peragrat, quomodo V. S. morbus tollitur? Augmentum prohibetur? quomodo concoctio: supuratio, resolutio fiet, Deus optime!"

nod. 46. "In angina pariter quomodo e brachio secta cephalica succurrit?"

nod. 48: "Et quomodo ad prohibendam inflammationem, ad revellendos humores, ad demulcendos & sedandos dolores, sanguinis effusio Galeno præsentaneum remedium, frictions, vincula ---"

"Sic frustra omnia, fallax ars medica, & tamen omnia juvant, autopsia attestante, & comprobante per sæculorum sæcula, quia natura sui juris operatur, & medicus, ejus imitator, quibus proinde circulus reclamat."

(41) Vide quomodo adversariis respondeat magnus Harveus, Exerc. III, cogitans, ut verisimile est, Plempianos quinquaginta sex nodos.

"Quicunque circulationem controvertuntur, eo quod problemata medicinalia solvere non possunt, stante circulatione; — aut approbatas prius opiniones relinquere indignum putent; & per tot sæcula traditam disciplinam, veterumque auctoritatem in dubium vocari nefas existiment. His omnibus respondeo, nullam naturam antiquitatem morari. At problemata non solubilia, uti putant, ex medicinalibus observatiombus objiciunt. Stante circuitu phlebotomia non revelli, cum sanguis nihilo minus parti affectæ impellatur ---"

"De quibus omnibus plurimisque aliis in propriis locis — nec de circulationis sanguinis consequentibus, inconvenientiis, vel convenientiis convenit disputare, priusquam ipsa circulatio stabilita sit, & pro concessio admittatur." Vide etiam, quomodo Exerc. II. Riolanum tergiversantem inter præjudicium auctoritatis pro veteribus, & novam veritatem, exhortetur.

Primerosio autem quæ respondent Rog. Drake, in vindiciis contra Primerosium, quæ vindic. continentur, in doctor. vir. disputationibus de C. S. Lugd. Bat. 1656, p. 235, & Highmorus in corporis humani disquisitione anatomica, p. 149, 150: redeunt fere ad revulsionem aliquam universalem, quæ est evacuationis effectus. Nam salva, inquit Highmorus, O. S.

nem quod attinet, fructus captus est, ut, quod jam (42) *Aretæus* vidit, jam ante *Harveum* Anatomix (43) restauratores riserunt, aperte tandem liceret videre, ridere superstitionem in delectu (†) venarum brachii, pedisve (44).

§. XII.

Frequentes invenio auctorum querelas de illis, qui cum delectu vatorum ejusdem partis etiam sublatum irent omnino omnem partium, quarum vasa secunda sint, delectum; ipsos, qui publicis scriptis ausi sint, paucos invenio, & nostram usque ætatem non nisi hos: (45) *Bernh. Ramazzinum*, (46) *Jo. Bohnium*, Ill. G. E. (47) *Hambergerum*, Ill. (48) *Senacum*, *Chnos J. C. Kuchlerum*, (49) & *Chr. Ferd. Zweigel*; neque

C. S. salvaque revulsionis ratione, sanguis circulans a fonte revelli poterit, atque inde a parte laborante.

(42) Vid. § 7.

(43) *Vesalius*, de C. H. fabr. L. VIII. c. 8. *Fallopium*, p. 504 opp.

(†) Nisi quem rationes medicæ suadent.

[44] Passim videas queri, qui sit factum, ut nobilissimi inventi non major utilitas in praxi medica perciperetur. e. g. a *B. Ramazzini*, in constitut. anni 1691, de qua mox. Importunissimam videlicet *Primivossii* Præf. ad *Anima v. suis contra Waæum Harveium*, inquit, de circulari motu sanguinis aliquid ingeniosum, & laude dignum meditatus erat: ad artem tamen, quam profectur, admodum inutile. Audiatur etiam, cui placet, apud inferos colloquutus *Erassistratum* de sanato a se *Seleuco*, novercam deperiente, gloriabundum, [signo tamen potius politici; quam medici acuminis] & *Harveium*, qui inter *Fontenellianos* dialogus est.

[45] Illos enim, qui cum revuls. & deriv. plane reprehendunt omnem S. missionem, *Helmontium*, *F. S. Bontekoes* &c non numero. *Bernh. autem Ramazzinus* ipse etiam, ut videtur, nimis hæmophobus, spernit revuls. & derivat. in *Constit. Epidem.* anni 1691 scripta ad *G. G. Leibnitium*, & inserta tum *Eph. Germ.* Dec. II. A. X. app. tum opp. *Sydenhami* edition. *Gennersii* 1726. "Revulsio per V. S. throno suo jam decidit --- Quorundam animis alte insedit hæc de vi revulsionis per V. S. opinio, cum re vera non, nisi ad demendam plenitudinem conferat V. S. Condonandum quidem aliquid *Aem. Parisano*, & *Primivossio*, qui non aliam ob causam, ut ait *L. di Capua*, in *Harveium* stilum acuerunt, nisi quia viderent, stante S. C. revulsionem per tot sæcula adeo celebre præsidium, fere penitus corrumpere.

[46] In disputatione de *Revulsione cruenta*.

[47] In disp. habita resp. *Dionys. Kragelio*, a. 1729, recusa A. 1747, de *Vena sectione*, quatenus motum sanguinis mutat.

[48] Dans les *Essais de Physique sur l'Anatomie d'Heister*. Par. 1735, p. 511-532. Hic me Ill. Vir primum dubium fecit deinde, ut in rem inquirerem, excitavit, denique ad suas partes perduxit, motum gravitate argumentorum; huic plurima me debere, gratus profiteor.

[49] In *dissert. de usu V. S. in pede fallaci*, Lips. 1742, illo præside, hoc respondente.

neque etiam si me latent forte plures, conjunctorum tamen numeri ulla ratio est ad immensum agmen reliquorum omnium auctorum, in quibus tot sunt illustria nomina, omnem utique merito dubitationem exemptura unicuique, si quidem potius suffragiorum numero, & auctoritatibus, quam argumentorum pondere disputandum esset: qui omnes auctoritatibus, quam argumentorum pondere disputandum esset: qui omnes auctores uno ore asserunt, plurimum ad sanandum in eo momenti situm esse, cujus partis vas sanguinem missurus fecet.

§. XIII.

Sed uno omnes ore affirmant *Laurentii Bellini* etsi non multum faventis, (50) eo etiam confidentius, & securius, quod a viro, qui nihil diceret, (51) nisi quod & demonstraret, ad evidentiam geometricarum veritatum perducta doctrina de revulsione, & derivatione creditur. Volvens plurima volumina, quæsiturus de hoc meo argumento, visus mihi sum observasse, a paucis studio, & data opera inquisitum in hanc rem esse. Disputatum autem de ea est potissimum recentioribus temporibus in *Gallia*, ab Illustribus & Clarissimis viris *I. B. Sylva*, libro, cui titulus: *Traité de l'usage des différentes sortes des saignées, principalement de celle du pied*, Tomis duobus, 1727. a *Fr. Quesnay*, (52) qui edidit *observations sur les effets de la saignée, avec des Remarques*

[50] *Bellini*, de *sanguinis missione*, in ejus opusculis practicis a *Bohniu* editis. ed. III. 1718.

[51] *Senac.* p. 511: "Bellini a tenté le premier de donner une théorie, qui décidât du cours du sang, durant la saignée --- il a été entraîné par les préjugés, qui regnoient parmi les Médecins, il a même abusé de la Géométrie, & de la Physique pour soutenir ses erreurs; mais en s'égarant même il a toujours marché en grand homme."

Abusus certissime sæpius est demonstrationis nomine. Quis, amabo, credat *Bellino*, quod hac ipsa dissert. de S. M. Prop. III. affirmat? "A sola M. S. & eo ipso tempore, quo celebratur, potest universa quantitas, quæ in vasis relinquitur, intine tota dimoveri, rarefcere, fervefcere, fermentescere miris modis, ita, ut, quicquid est morborum, & quicquid est in iis, admirabile, atque inexpectatum, statim in corpore suboritur." Quis non indignabitur has voces per totam Disputationem recurrentes, quarum certissime nullus est sensus? Quis movebitur rationibus, quas dat deliqui animi a V. S. Propos. IV?

[52] Relinquit solam derivationem, revulsionem ab evacuatione non diversam esse statuit, medius inter citatos, not. 45. 49, & reliquos. *Sylvæ* contradicit in eo, quod hic V. S. derivatoriam tantum non plane damnare videtur. Ceterum in eo quemadmodum reliqui omnes, errat, quod aortam descendentem, & ascendentem, tanquam diversissimos canales considerat, & quod derivationem non solum in arteria ea, quæ V. sectæ sanguinem dat, sed

marques critiques sur le *Traité de Mr. Sylva*, 1730, a D. Chevalier, (53) qui scripsit *Reflexions critiques sur le traité des différentes sortes de saignées*, &c. 1730; a D. Martin, (54) qui edidit *traité de la phleboto-*

fed & in ramis omnibus superioribus statuit, de quibus vid. p. 17. 18. Exemplum familiare canalis in duo brachia fissi, quo proposito orditur libellum suum, poterat ipsum ad veritatem duxisse, si applicuisset non ad aortæ ramos in curvatura, sed ad illam ipsam arteriam, quæ venæ sectæ sanguinem dat, & ad arterias ex eodem puncto cum illa ortas.

[54] Totus in eo est, ut neget Sylvæ tres propositiones has: 1] V. S. in brachio derivativa est respectu capitis: 2] V. S. in pede non est derivativa respectu pulmonum: 3] V. S. in pede revellit a partibus superioribus; V. S. in brachio ab inferioribus. Communis ipsi est error ille, qui est omnibus de aorta ascendente, & descendente, & de derivatione non solum in arteria dante sanguinem sectæ venæ, sed omnibus superioribus ex ramis usque ad cor. Vide illud prius per totum librum, & in ipsa explicatione tabulæ ex Verheyeno. p. 473. alterum p. 348, 77. &c. Eristicus cum sit totus liber, ipse autem auctor suam sententiam non explicuerit synoptice, nisi obscure quidem satis, p. 348. ff. ut conquirendæ ejus opiniones ex toto libro sint, observavi, quod usu venire solet in eristicis libris, satis frequentes contradictiones. P. 105. Concedit V. S. in pede revellere ab Aortæ ramis superioribus, sed hæc est tertia prop. Sylv. quam negatum it. p. 111: Damnat in Pleurit. V. S. in brachio lateris affecti ob derivationem, quippe, ut ait, summe noxiam; p. 154 *Bianchum* contra *Sylvam* defendit derivationis damnum docentem adversus *Bianchum*.

Et illa capitalis contradictio est, quod contendit, V. S. in pede sanguinem derivare in omnes ramos aortæ descendentes; V. S. autem in brachio revellere a capite.

[54] Plura monet contra *Sylvam*, *Quesnæum*, *Senacum*. Contra *Sylvam* egregie & ut ingenium decet, monet, frustra ipsum esse, cum sectionem in brachio & jugularis negat respectu capitis derivatorias esse, veritus quippe, eas spernere. Ipse asserit S. M. in brachio lateraliter a capite revellere, sectionem jugularis esse quidem derivatoriam respectu capitis, sed moderatam derivationem, qualis futura sit, si post plures revulsorias sectiones demum jugularis secetur, utilem esse perhibet, p. 258. Cum his autem pugnant ea, quæ pag. 105. contra *Quesnæum* de noxis derivationis pulchre d'sputat. Minus forte noxia erit derivatio moderata, utilis nunquam, nunquam tam utilis, quam esse prædicat sectionem jugularis *Freindius*, cujus merito apud *Martinum* magna auctoritas est, qui etiam *Freindius* in initio adhiberi vult. Pugnant etiam inter se, pag. 21 & 123; p. 21. defenditur derivatio lateralis in ramis supra arteriam, quæ V. sectæ sanguinem dat, ob *imminutam* in ea arteria *resistentiam*, at p. 123. statuitur etiam derivatio in ramis illis lateralibus, ob clausam venam, hoc est, *redditam resistantiam* priorem.

Primus meminit p. 100. sq. retrogradationis [contrecoup] post clausam venam; sed neque ipse, nec ceteri omnes illud cogitarunt, quantumvis magnos effectus revulsionis, & derivationis credere velis, tamen eos per illam retrogradationem aboleri.

Phlebotomie, & de l'Arteriotomie, &c. 1748; ab *Hecqueto*, (55) qui scripsit *observation sur la saignée du pied*; a *Meurisseo* a *Moriffono*; (56) denique a *R. Butler*, qui scripsit *an Essai concerning blood-letting*. Lond. a. 1734. (57)

§. XIV.

Dixi, vni'go quidem omnes ad *Bellinum* provocare, neque tamen eum receptæ opinioni multum favere. En *Bellini* Theoremata:

Proposit. I. 1. "A quacunque vena mittitur sanguis, per totum spatium temporis, quo mittitur, quantitas ejus singulis contractionibus cordis influens in truncum [58] arteriæ, cujus aliquis ramus continuus sit venæ, a qua mittitur sanguis, majorem proportionem habet ad quantitatem, eodem tempore influentem in truncum alterum, quam quantitates eodem tempore in eosdem truncos homologue influentes, quando nihil sanguinis mittitur, sed totus fluit per canales suos.

"Demonstratio hæc est: [59] Sanguis fluens per arterias nititur in sanguinem fluentem per venas, & sanguis per venas procedens impedimento est sanguini per easdem succedenti; amoto igitur impedimento - facto in qualibet vena emissario minuetur resistentia non solum sanguini per summas arterias venæ illi continuas, sed per earundem ramos majusculos, majores, ac demum truncum ad cor usque —.

2. "Quantitas influens in arteriam illius partis, a cujus vena mittitur sanguis, ad quantitatem influentem in arteriam partis oppositæ, & ab eadem origine venientem, [60] majorem proportionem habet, quam quantitates influentes, quando nihil sanguinis mittitur.

, E. g.

(55) Quas Tomo suo secundo addidit *Sylva*.

(56) Hos binos viros video nominatos in *Ill. Platneri Chirurg. inst.* §. 12. 82. not. cum reliquis. Nondum ipsos libros vidi.

(57) Ipse profitetur a *Sylva* se omnia habere.

[58] Erroneam hanc divisionem aortæ jam notavi, & notabo. Ceterum est sane veri aliquid in hac propositione, modo non inverfa argumentatione, quia in truncum plus sanguinis influit, dicatur etiam in omnes ramos, a corde usque ad arterias, a qua secta vena sanguinem habet, plus sanguinis i'fluere, quam ante M. S. quod est fundamentum mox dicendæ *Sylvianæ*, & vulgaris theoriæ, quodque non video dicentem *Bellinum*, quodque falsum esse ostendam. Dixi, aliquid in *Belliniana* hac propositione veri inesse: multum non est; incredibiliter enim exiguum esse revulsionem, quæ fit a secta pedis vena, in arteriis capitis, & extremitatum superiorum, suo loco ostendam.

[59] Hoc argumento, demonstrandi revulsionem. omnes utuntur.

[60] Non modo majorem proportionem esse quantitatis in arteriam, a qua secta

3. E. g. mittatur sanguis a saphæna dextri pedis. — major est quantitas, quæ in dextram iliacam influit, quam quæ in sinistram.

4. In ratione quantitatum ab altero trunco in suos ramos influentium per V. S. nihil mutatur.

E. g. A secta saphæna minus quidem sanguinis in utramque axillarem arteriam influit, quam ante V. S. sed æqualiter dividitur, ut ante.

5. Velocitas sanguinis in omnibus venis, quæ ab emissario ad auriculam usque cordis continentur, atque arteriis, fit major, nisi quod fieri potest, ut sanguis contentus in toto tractu venarum, qui comprehenditur inter dextram auriculam cordis, & emissarium, & successive sanguis contentus in venis, in illum tractum confluentibus, atque deinceps sanguis in arteriis, a quibus venæ accipiunt, fiat minoris velocitatis, quam cum nihil sanguinis mittitur.

6. Truncus [61] alter venæ cavæ prope cor, in alterum hians nitetur, atque, si poterit, movebitur suo sanguine in alterum, sed truncus, a cujus aliqua vena sanguis mittitur, minorem quantitatem ad auriculam derivat, quam truncus alter, igitur ex hoc defluere aliquid sanguinis in alterum poterit, adeoque aliquo sanguine, ex trunco, cujus nulla vena mittitur sanguis devoluto in alterum, hujus etiam [in trunco, cujus nulla vena secatur] velocitas augebitur.

7. Velocitas aucta, quæ exercetur per venam, a qua sanguis mittitur, omnesque in ipsas confluentes, sicut per arteriam — ad velocitatem in iisdem canalibus ante V. S. majorem proportionem habet, quam velocitas aucta per quoslibet homologos canales reliquos, ad velocitatem per eosdem cum nihil sanguinis mittitur —.

8. Brevi a suppressione sanguinis cessat (62) hæc inæqualitas velocitatum, solaque permanet aucta velocitas, major quidem velocitate

secta V. sanguinem habet, influentis, ad quantitatem influentem in arteriam ex eodem puncto cum illa ortam, quam est ante S. M. sed etiam absolute minorem quantitatem durante V. S. quam ante eam influere in arteriam ex eodem puncto cum illa ortam, a qua vena secta sanguinem habet, ostendam suo loco, si quidem, quod omnes asseverant, derivatio fit per V. S. in arteria dante venæ sectæ sanguinem, quod quidem non credo.

[61] Privatum est hoc Bellini commentum, falsum certe! nam neque continui canales sunt cava inferior, & superior, neque hunc mutuam obitum concedit Eustachiana valvula.

[62] Cessante autem hac inæqualitate velocitatum, & redeuntibus pristinis rationibus, par est, omnes effectus inæqualitatis hujus non solum cessare, sed & plane destrui, neque aut sperandum, aut timendum quidquam a revulsione, & derivatione. Nam si secta vena, acceleratur sanguis in arteria dante venæ sanguinem, clausa retardatur. Hujus accelerationis, & retardationis effectus se mutuo destruunt, neque restant, nisi effectus evacuationis.

tate ante V. S. sed in omnibus vasis cum rationibus iisdem, quæ ante V. S. fuerant.

9. Oportet autem, ut, quæ sanguinis quantitas mittitur, non imminuat momenta contractionum in villis cor, musculos reliquos, & membranas constituentibus.

Proposit. VI. p. 106: „ Revulsione, ac derivationis nomina non sunt tam inania, quam ab aliquibus supponuntur; — patet ex his propositionibus per M. S. derivari ex aliqua venæ ad partem aliquam majorem quantitatem ejus intra datum tempus, quam si mitteretur ex alia: atque insuper, cum pars aliqua affecta est, tutissimum esse sanguinem mittere ab illo trunco, cujus nulli rami ad partem affectam tendunt (63) deinde a venis oppositi lateris ab eodem trunco venientibus, postremo ab ipsa affecta parte; & hoc non alia de causa, quam quia, si statim ab ipsa affecta parte mitteretur sanguis, periculum immineret, ne auferetur morbus per solum affluxum copiosioris materiæ ad partem affectam; qui est ipse effectus malus, qui derivationi tribuitur nimis mature administratæ; quia vero per M. S. ab altero trunco factam contingit, ut major copia sanguinis in ipsum devolvatur, quam in alterum, a cujus ramis irrigatur inflammata pars, fit, ut in hanc minor ejus copia deducatur, & hic est ipse effectus, qui revulsioni tribuitur — Revulsio prius, deinde [64] derivatio administranda.

§. XV.

En Cl. (65) *Sylvæ* Systema: „ Omnis V. S. eodem tempore est evacuatoria: derivatoria, revulsoria.

„ Causa derivationis est immutata (66) resistentia, quæ se opposuerat sanguini in secta vena fluenti.

„ Incipit derivatio primo momento M. S. crescit, dum durat, brevi post finitam minuitur, (67) denique tollitur. Major est derivatio in arteria respondente venæ sectæ, quam [68] in ulla alia.

[63] Sed cur non statim ab his venis oppositi lateris ab eodem trunco, si scopus est revellendi? nam hæc revulsio multo est major illa, quæ fit in trunco plane opposito?

[64] De hoc mox dicendi locus erit.

[65] T. I. p. 2, 13. 16, 22, 25. 28. 29, 46. 64. 113.

[66] Est argumenratio, qua Bellinus, & omnes utuntur.

[67] Enim vero non solum minuitur, sed & plane destruitur per occlusionem sectæ venæ omnis ille effectus, cujus causa est sectio venæ, quemadmodum qui viam forte miliaris, quam fecerat, relegit, multum quidem movit, sed nihil promovit.

[68] Utique; nulla enim plane derivatio fit in ulla alia arteria, præter eam, quæ venæ sectæ sanguinem dat,

„In his autem ramis, qui a trunco, inde a loco, in quo V. S. fit, usque ad cor, secedunt, diversa est derivatio pro distantia diversa a corde, quo propius locus a corde abest, eo in illo minor est.

Hic [69] Rhodus, hic saltus. Itaque explicatius proponenda sunt, quæ in hanc rem habet.

„Obstructionem, inquit, mensium V. S. in pede tollit, quia in canalem arteriosum inde a corde usque ad locum, in quo S. mittitur, abundanter sanguinem derivat; pars enim hujus sanguinis, qui præcipitanter fluit in truncum, intrat arterias lateraliter secedentes: hic autem copiosioris sanguinis impetus dilatat vasa, & vi facit viam a natura mensuæ sanguini destinatam.

„Difficultas [70] se aliqua explicaturo hunc hujus V. S. effectum opponit, sed facile illa amovenda. Difficultas hæc est: Il [71] sensible, que le sang, qui est attiré dans le canal arteriel, qui va en droite ligne du cœur jusqu'au pied, doit s'écouler en entier par l'ouverture de la veine piquée, & s'écouler aussi vite, qu'il est entré; & qu'ainsi, quelque réelle que soit la dérivation dans le canal direct, les artères uterines, qui en naissent lateralement, ne [72] peuvent point s'en ressentir.

„Respon-

[69] Interim antequam contrarium demonstro, rogo B. L. ut hoc tantum cogitet, nihil in viribus sanguinis motricibus cordis & arteriarum mutari, durante V. S. utique nihil in situ vasorum, neque durante, neque post V. S. quod neque Bellinus, neque Sylva negant, neque fait, qui, qualis ea mutatio esset, definiret; cogitet, nihil in resistentiis mutari, quæ se opponunt sanguini in ramos influenti, præterquam in illa sola arteria, quæ sectæ venæ respondet: Ita mecum argumentetur, quia per minutam resistentiam in arteriam, e. g. cruralem dextram, plus sanguinis, quam antea, influit, in iliaca autem interna nihil mutatum est, in hanc quidem internam nihil plus solito influere potest, (detrabi aliquid, hoc est, revelli potest, quod interim negligamus,) truncus autem communis iliacarum dextrarum tanto plus capit sanguinis, quam iliaca sinistra, quanto plus admittit cruralis sua a cæpta S. M. quam antea admiserat; porro arteriam quidem mesentericam infer. tantum capere sanguinis, quantum antea, truncum autem aortæ tanto plus ultra consuetam copiam capere, quanto plus admittit iliaca dextra, atque ita pergendo usque ad cor, etiam si precario concedatur illa divisio in truncum aortæ ascendentem & descendentem, efficietur, tanto plus solito descendentem capere, quanto plus solito capit cruralis dextra.

[70] Perspicaciam non possum eam magnam dicere, quod sensit, quæ primum erat intelligere objectum iri, levitatem autem non possum non dicere, quod ita facilem responsum credit.

[71] Malui ipsius Sylvæ verba describere, ne vertendo sensum corrupisse diceret forte, qui mihi satis obscurus videtur, verborum parum, ni fallor, accuratiorum.

[72] Ita sane mihi videtur, nam non solum nihil derivatur sanguinis, sed etiam revellitur ex arteriis uterinis.

„Responso hæc est: 1. Non est pro certo [73] habendum, quantitatem sanguinis, quæ per V. S. emittitur, æqualem esse quantitati in truncum derivatæ. Certe verum id non est in fine derivationis; nam cum impetus derivationis tum maximus sit, apparet, non sufficere [†] foramen in vena factum emittendo omni sanguini, qui ultra copiam consuetam in aortæ truncum inferiorem concitatur, ut ejus partem in arterias laterales adigi necesse sit. 2. Etiam si concedantur illa omnia, sufficit, celeritatem sanguinis in canali aucteri, qui recta linea a corde ad locum V. S. pertingit: (74) aucteri autem illa in trunco non potest, quin augeatur in ramis. 3. Denique hoc saltem certum est, derivationem in ramis lateralibus fieri in fine V. S. postquam clausa est vena (75). Sanguis enim, qui pergit descendere rapide, negato recta via aditu, reflectitur ad latera, & uno impetu ramos discedit, qua subita repletionem, & arietationem extremarum uterinarum arteriarum fit id, quod solet a V. S. in pede fieri, restitutio fluxus menstrui.

„Dum per V. S. plus sanguinis derivatur in canalem arteriosum respondentem sectæ venæ, oportet similem ejus quantitatem ab (76) arteriis reliquis deflecti.

„Revulsio in omnibus partibus corporis fit, excepto loco V. S. sed est diversa pro diverso situ arteriarum, & communicatione cum illa arteria, quæ respondet sectæ venæ.

„Prope cor, ubi dividitur aorta in truncum ascendentem, & descendentem, revulsio est æqualis derivationi in truncum alterum.

V v 3

„Alia

[73] Enimvero pro certo hoc habendum est, si certum est illud, effectus æquales esse causæ suæ. Plus autem solito sanguinis in truncum aortæ derivatur ideo, quia cruralis plus capit.

[†] Celsi verbis respondeo: Eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur: Ubi suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem.

[74] Si illa causa majoris velocitatis in trunco, vis a tergo cordis major esset, augetur etiam in omnibus ramis, sed quia causa istius augenti in illo solo ramo, aut trunci sine est, qui sectæ venæ respondet, non opus est, augmentum in ramis superioribus esse.

[75] Hæc quidem plane mirabilis argumentatio est, nam oppositis causis idem effectus tribuitur. Qui pergat sanguis rapide descendere, postquam vena clausa est, si rapiditatis illa causa est, quod vena aperta est? Verum quidem est, clausa vena reflecti sanguinem in proximas laterales arterias, impossibile autem est, verum hujus contrarium esse, & derivationem fieri aperta vena.

[76] Recte: ab arteriis omnibus aliquid avertitur, in omnibus fit revulsio, contra quam putat Sylva quo propior cordi locus est, eo in illo est minor, quo propior locus est loco V. S. eo in illo major.

„Alia (77) autem ratio est in iis arteriis, quæ infra divisionem aortæ in ascendentem, & descendentem, ex alterutro trunco secæ dunt.

„Cum in truncum, adeoque in ipsos illos ramos plus sanguinis V. S. (78) derivetur, efficitur, ut revulsio, quæ in iisdem fit, quo major est derivatio, eo fiat minor, maxima futura prope cor, quo longius ramus abest, eo minor inverfo ordine, qui est derivationis.

Altera *revulsio* constans & *absoluta* dicenda, altera *variabilis*.

Bona spero cum venia B. L. primo intuitu intellecturi, quam mirabile hoc sit commentum, licet superfedere labore recensendi ea multa, quæ de hac revulsione & absoluta, & variabili, a p. 29 -- 38 habentur, & breviter potius explicare, quæ de usu diversarum V. S. habet.

Derivationis pauci boni effectus sunt, metus iustissima causa. Prudentis medici est, nunquam eo derivare, ubi est obstructio. Sola derivationis ea est utilitas, quod obstructionem mensium tollit.

Revulsio ubique est obstructio, maxima est utilitas potissimum in principio mali. Plane autem laus revulsiois absolutæ non debetur [79] variabili, semper ambigæ, frequentissime nocenti.

V. S.

[77] Hic vide B. L. ortum errorem ex illa erronea divisione aortæ in duos plane diversos canales, & divisione totius corporis in duas quasi regiones. Si voluissent cogitare, Sylva reliquique, nihil ad hanc questionem facere angulum, quem faciunt, nihil lumina arteriarum ex eodem puncto ortarum, poterant intellexisse, si per V. S. in pede revulsio sit in axillaribus, & carotidibus necesse esse, ut fiat revulsio etiam in iliaca primum ejusdem lateris interna, deinde in iliaca communi oppositi lateris, atque ita porro usque ad cor, in ramis autem prope cor omnium minimam revulsioem futuram, derivationem in nullis.

[78] Mirabile commentum est *revulsio variabilis*. Mirabile est eidem causæ duplicem, & oppositum effectum tribuere. Considera mecum B. L. hic, & in illa argumentatione not. 75. naturam recurrentem usque, etsi præjudicatis opinionibus expellere coneris. Si sit canalis, in quem determinata copia fluidi impellatur, a quo in diversis spatiis secedant rami, si fiat, ut in horum aliquem plus solito liquidi influere possit, detractum aliquid in omnibus superioribus ramis: hoc est, revulsioem in illis futuram, neminem inveni, qui non primo intuitu agnosceret, sæpius in amicis facto periculo, quibus, scopum meum ignorantibus, questionem hanc, quid futurum esset, in tali ramulo canali, proposui. Non potuit Cl. Sylva impedire rationem, hoc ipsi dictantem, sed dicit præjudicata opinio, de amata doctrina, derivationem fieri: invenitur nomen revulsiois variabilis, quod mihi verum est sideroxyton.

(79) Pag. 37 hæc habet verbi: ce seroit ou une ignorance, tout à fait inexcusable, sur tout dans un siècle, ou l'esprit de justesse, la mécanique, & l'anatomie ont, par leurs progrès, répandu une vive lumière, qui a converti en démonstrations les conjectures des anciens médecins sur le choix des saignées: ou ce seroit le comble humiliant d'un aveugle préjugé, qui auroit entièrement asservi la raison, que de négliger dans les embarras, & dans les inflammations, qui

V. S. in brachio facienda est in inflammatione extremitatum inferiorum, aut viscerum abdominis, in pleuritide vera, cujus (80) sedes est a quinta ad ultimam costam, in uteri hæmorrhagia, in hæmorrhoidum nimio fluxu, in erysipelate, aut aliis inflammationibus (81) brachii oppositi: non est facienda in inflammatione mediastini, (80) pericardii, sterni, propter arteriam mediastinam, & mammariam internam, in pleuritide (80) quatuor superiorum costarum, in inflammationibus colli ob ramos (81) arteriæ vertebralis, in obstructione, aut inflammatione cerebri, in inflammatione ejusdem brachii, in quo V. S. in pede utilis est ob referendam obstructionem mensium, siquidem suspicio inflammationis uteri absit, in omnibus morbis, quorum sedes partes superiores sunt, caput, collum, brachia, thorax superior, usque ad quintam (80) costam, potissimum quidem infinita ejus utilitas est in oppletione cerebri impedienda: nocet in obstructionibus, & inflammationibus extremitatum inferiorum, viscerum abdominis omnium, in hæmorrhagiis earum partium omnibus, uterinis, hæmorrhoidalibus &c. Ob revulsioem variabilem utilis forte fuerit in morbis oppositi pedis; sed jam damnata est hæc revulsiois variabilis utilitas [82].

Sectio jugularis, quæ in truncum carotidum sanguinem derivat, derivat in externam, & internam, etsi ab aorta inferiore, & subclaviis (81) revellat. Itaque utilitas ejus forte aliqua fuerit in morbis inferioris trunci usque ad quartam costam, ratione capitis autem nimias laudes non meretur, & nocet in morbis cerebri, ob derivationem istuc excitatam,

qui ont un siège affecté, les avantages certains de la revulsio absolue, qui est toujours sûre, toujours efficace, pour y substituer la revulsio variable, qui est équivoque, souvent inutile, & presque toujours nuisible. Confer B. L. § 2, potissimum Academici istius sententiam, not. 75, 78.

(80) Vide B. L. superstitionem æqualem illi veterum, in delectu venarum ejusdem loci, etsi diversam.

(81) Ob revulsioem nimirum in axillari opposita, quam statuit p. 44. his verbis: La dérivation, que la saignée fait vers le côté, d'ou Pen saigne, dérobe évidemment à l'aorte inférieure, & à l'artere sous-claviere du côté opposé, une partie du sang, qui sans cette circonstance auroit du y couler. Statuere autem hanc revulsioem non licet constantem in systemate suo, quod jure ab omnibus postulatur, qui systemata struunt, & commendant sua; nam si V. S. in pede in totum truncum aortæ inferioris sanguinem derivat, atque adeo in omnes ramos, etiam iliacam oppositi lateris, si hæc V. S. in pede revellit a superiore aorta, oportet eandem rationem obtinere in hac superiore aorta, ut in totum truncum derivationem excitet facta in brachio V. S., ut non magis ab opposita subclavia revellat, quam V. S. in pede ab opposita iliaca. Ob ramum a vertebrali in inflammatione colli non secandum in brachio: cur non potius ob carotidem externam, in quam derivationem fieri æque oportet, quam in vertebralem, & cujus illi exigui rami sunt?

(82) Vid. not. 78, 8x.

citata, in initio certe, et si, postquam satis imminuta massa sanguinis est aliis V. S., omnino fides laudantibus, nimium quidem, hanc jugularis sectionem magnis viris non deroganda est (83).

Lites, quæ Sylvæ fuerunt, jam tetigi in notis 75-76; tangam porro suis locis, hoc loco omitto.

§. XVI.

Quos sparsim jam indicavi, conjunctim breviter dicam potissimos errores omnium statutorum doctrinæ de revulsione, & derivatione. Primus est divisio aortæ in truncum ascendentem, & descendentem, atque inde totius corporis in duas regiones. Instar omnium sint Cl. *Marsini* verba hæc, p. 3. 4. Il faut, quand il s'agit de dérivation, ou revulsion,

(83) Pag. 111, 112, 113. Ce que nous avons dit jusqu'ici, ne doit pas donner une trop haute idée de la saignée du col: cette saignée n'a jamais aucune utilité particulière, ni a raison de l'évacuation, ni a raison de la revulsion absolue, qu'elle produit; & par rapport à la dérivation, qu'elle attire, elle est nuisible dans les maladies du cerveau, quand on la fait dans le commencement. Nos sentimens sur ce point sont pleinement justifiés par l'expérience; & les suites fâcheuses de cette saignée, quand on la fait trop tôt, sans avoir diminué d'avance le volume du sang, n'ont que trop appris le danger, qu'il y avoit à l'entreprendre dans ces circonstances.

— Cependant, malgré cette difficulté plusieurs bons observateurs, qui ont su allier la solide théorie avec la bonne pratique, ayant remarqué différents effets de cette saignée dans divers tems, & dans différentes maladies semblables, & guidés outre cela par un *analogisme* (hæmorrhagiæ narium), dont l'application n'a rien de forcé: ces Praticiens éclairés ont reconnu, que la saignée de la gorge, qui est dangereuse, quand on en use imprudemment c'est à dire prématurément, cesse de l'être & produit au contraire de très bons effets dans les embarras du cerveau, quand on s'en sert à propos; c'est à dire après que les vaisseaux ont été considérablement desemplis par plusieurs saignées.

Reperio, jure a conditoribus systematum postulari, ne desererent ea velint, nisi falli. Itaque *Sylvam*, qui strenue, quin acerbe, contra *Bianchum* defendit, noxiam esse derivatoriam V. S. qui concedit (qui enim licebat aliter per systema sum?) sectionem jugularis derivatoriam esse respectu capitis, decebat uno verbo negare utilitatem sectionis jugularis. Illud enim, quod dicit, post plures alias V. S. diminuta jam sanguinis mole, posse fieri eam sectionem, tale est, ut si nihil dixisset, idem dixisset: illud, post sufficientem evacuationem non solum non nocere, sed prodesse etiam, etiam falsum. Si nocet V. S. derivatoria, quia in quem locum alienum est, sanguinem concitat, parum forte nocere potest, cum jam parum sanguinis restat, non nocere tamen non potest, prodesse utique minime. Itaque constans certe fuisse Ill. *Sylvæ*, si hoc respondisset laudatoribus V. S. jugularis, ideo non nocuisse, quia fero post jam alias adhibitas complures M. S. fecissent; rectius tamen semper in pede sanguinem missuros fuisse.

Ceterum de jugulari sigillatim dicturus sum.

revulsion, faire attention au point du partage du gros tronc de l'aorte en supérieure, & en inférieure, où comment la dérivation, & la revulsion —.

Neque Anatomia fert eam divisionem, de quo videtur Ven. Præceptorum Ill. DE HALLER, Comment. Boerh. II. p. 345. qui, *Galenus*, inquit, *erroris auctor est, qui brutorum animalium dissectionibus usus, arteriæ magnæ truncum ascendentem, & descendentem fecit; neque etiam si ille non esset anatomicus error, aliter dici posset comparatum esse cum truncis istis, quam est cum iliacis, aut ubicunque est ramificatio, cum truncis est ramoque secedente; nihil ad questionem de revulsione, & derivatione, aut a ramo truncoque inclusus angulus, aut canalium lumina faciunt. Finge tibi duos canales ex uno puncto ortos sine alterius canalibus, compone talia plura canalium quasi systemata, ut semper truncus unius alterius ramus sit; nihil refert, quales anguli, qualia lumina sint; apertum est, quod in infinitis ramis obtinet, in omnibus superioribus obtinere; si infimo canale augeatur velocitas, minutum iri in socio ramo ex eodem puncto orto, auctum iri in truncis horum ramorum, minutum iri in hujus trunci socio ramo, atque ita porro. Sed hæc mox explicatius dicentur. Atque eodem modo refellitur alter error (84) quod aucta in infimo canali celeritate, creditur auctum iri in omnibus ramis superioribus, usque ad illud, quod dicitur revulsione & derivationis initium, quod cum nullum sit, & superiorum partium arteriæ æque sint rami aortæ, quam est coeliaca, aut alia quævis, sequeretur ex hoc altero errore, etiam in illis superiorum partium arteriis velocitatem auctum iri. Denique non cogitaverunt, omnem aut spem aut metum a revulsione & derivatione everti illa retrogradatione [contrecoup] post clausam venam. Ponamus, illum statum, qui natus est post apertam venam, semper fuisse, causam autem nunc nasci augmentem resistentiam in ea arteria, quæ venæ sectæ sanguinem dat, non morabitur credo *Sylvæ* concedere, secuturos effectus contrarios oriundis a causa imminuente resistentiam. Jurene autem morabitur concedere.*

[84] Ridet hunc errorem Ill. *Senac* hoc modo pag. 513, 514: Si je disois à un Physicien, voilà le tronc d'un jet d'eau qui se partage en plusieurs branches, chacune pousse l'eau avec une force égale à 10. Mais voulez vous augmenter cette force? Prenez une de ces branches, faites une saignée, d'abord l'eau se portera dans chacun de ces tuyaux avec une force égale à 12.

Si en continuant sur le même ton je lui disois: observez, que ces branches sont les unes au dessus des autres; quand vous faites une saignée à une branche d'en haut, vous augmentez la force de l'eau dans toutes les branches, excepté dans la première, l'eau, qui monte de surplus dans toutes les autres se détourne de la première; ainsi en voilà une, qui en reçoit moins, tandis que les autres en reçoivent une plus grande quantité, je n'établirais, qu'une misérable doctrine.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

X x

cedere idem futurum, si hæc causæ minuentes & augentes intra paucum tempus mox se agendo excipiant? Si vulnus venæ causa est minuens resistantiam, obturatio vulneris causa est augens. Contrariarum causarum contrarii sunt effectus, qui se mutuo effectus contrariarum causarum eodem tempore agentium aut se mox excipientium, ut in omnibus contrariis determinationibus fit, destruent.

§. XVII.

Defunctus labore narrandi historiam doctrinæ de revulsione & derivatione, satis, ut mihi videor, pro rationibus meis scriptionisque meæ copiose, ad ipsam quæstionem, dicendamque meam opinionem accedo. Duplex autem quæstio est, primum, an per sectionem venæ in arteria, a qua secta vena sanguinem habet, sanguinis cursus acceleretur; (85) deinde si id fieri credamus, quid ideo in motu sanguinis reliquarum arteriarum mutetur? De posteriori quæram primo, de altero deinceps.

§. XVIII.

Sit canalis conice, si placet, convergens, per distantias ramos emittens: nihil refert, qui anguli, quæ lumina canalium sint, nihil recti, an curvi, nihil an longi rami, an breves, an ipsi in suos ramos abeuntes. Ducta, B. L. utcumque linea, & ducta ad eam secutura alia, deinde, in aliqua distantia, alia linea, atque ita porro, repræsentare poterunt canalem, qualem intelligo. Dicatur locus, in quo ramus aliquis secedit, *nodus*. Dicatur canalium ex ultimo nodo ortorum alter, trunci continuatio si placet, A, alter, ramus a trunco secedens, B, dicatur portio trunci inter nodum ultimum & penultimum, canalis I. inter penultimum & antepenultimum canalis II, &c. reliqui rami ex ordine, C, D, &c. ita, ut in nodum penultimum convenient canalis I, & ramus C, in nodum antepenultimum canalis II, & ramus D, &c.

In hunc canalem cum suis ramis a vi constanter agente, nec mutanda, adigatur determinata singulis momentis liquidi quantitas, quam *undam* dicam, ut, quamdiu nihil mutatur in ramis, ad singulum nodum determinata quantitas, s. unda veniat, dividenda canalibus, ex illo nodo ortis, ratione constante.

Si mutetur ratio quantitatum in A & B. influentium, dico secutura hæc:

I. Muta-

(85) *Enac* p. 522, 525: Accordons aux défenseurs de la révulsion; & dérivations les suppositions, qu'ils demandent... c'est sur cette acceleration, que sont fondées mes difficultés.

1. Mutabuntur rationes in omnibus nodis, postquam ortæ sunt constantes futuræ, dum durat novus rerum status:

2. Mutabuntur autem rationes non æquali modo in nodis omnibus, sed maxime in nodo penultimo, minus in antepenultimo, minimum in supremo:

3. Donec mutatio rationum processerit successive ad nodum usque supremum, ad quem per hypoth. semper æquales undæ appellantur, ad reliquos nodos appellendæ, & in canales inde ortos dividendæ natis modo rationibus novis, successive mutantur:

4. Nunquam autem, dum mutatus rerum status persistat, æquales undæ esse possunt undis, quæ in iisdem nodis antè mutationem erant. (†)

Mutationum rationis in A & B, (86) hanc duplicem cogitemus, ut aut augeatur, aut minuatur resistantia in alterutro horum canalium. Ponamus, mutationem fieri in canali A. S. in canalem aliquem major solito quantitas influit, fit in eo *derivatio*, si minor, fit *revulsio*.

Ponamus, rationem in omnibus nodis (87) eandem $m:n =$ quantitas in A : q B = q. canal. I : q C.

Ponamus rationem in nodo ultimo mutatum $pm:n$, & fit aut $p > 1$, aut $p < 1$, illud minuta resistantia in A, hoc aucta.

Ponatur unda quælibet ad nodum ultimum, rebus omnibus integris veniens

(†) Si qui forte erunt minus amantes demonstrationem, qualis sequitur, illi habeant rationes propositionum mearum hæc. 1. Quia in alterutro ramorum ex nodo ultimo, in A aut B. resistantia mutatur, mutatur etiam in canale I, ex quo illi rami suum liquidum habent; pariterque quoniam in can. I. resistantia mutata est, mutabitur etiam in can. II. & sic porro. 2. Si mutata resistantia in utroque ramo eodem modo esset, e. g. si in utroque imminuta esset ad dimidiam partem, mutaretur & imminueretur eodem modo in can. I. sed cum mutetur in alterutro tantum ramorum, necesse est mutationem hanc minorem in can. I. esse, quam in A. minorem in can. II, quam in can. III. &c. 3. Postquam ratio ad nodum penult. mutata est, alia & a priori diversa unda ad ultimum venit, & ad penult. alia venit, mutata ratione in antepenult., itaque etiam alia a penultimo ad ultimum. At postquam in nodo supremo mutatio facta est, quia per eum unda semper eadem nec mutabilis fuit, semper eadem ad proximum mittetur, porro ad antepenult., ab hoc ad penult., ab hoc ad ult. 4. Quia unda per supremum nodum fluens nec augetur, nec minuitur, propter mutationem autem in A factam, ramus A, can. I. II. &c. aut plus aut minus quam antea accipiunt, nunquam poterunt B, C, D &c. accipere quod antea.

(86) Potest etiam mutari resistantia in A & B simul, atque duplex etiam hæc mutatio esse, ut aut majorem undam conjunctim A & B capiant, quam antea, aut minorem. Ad rem autem meam non pertinet, nisi ille, quem per sui, c. sus.

(87) Neminem spero satis iniquum futurum, ut per ipsum hoc non liceat, quod plurimum ad brevitatem, ad rem ipsam nihil facit. Possunt pro $m:n$ substitui alia quælibet rationes, quod incipit in calculo faciendo fiet.

veniens, P, & significet Z undam quamlibet, in nodo quolibet, tempore quolibet.

In quieto rerum statu, qui ante mutationem in A factam, ponitur, omnes tubi quantum dato aliquo tempore capere possunt, per conjunctas omnes determinationes, vim pellentem, & resistentiam, quæ in singulis tubis fit ob quascunque causas, tantum etiam eodem tempore acceperunt, h. e. quantum dato tempore fluere potest, tantum etiam fluxit tempore eodem, per singulum.

At si ponamus, non accurate eandem undam ad nodum aliquem appellari quam capere possunt inde orti rami, tamen quæcunque ea unda sit, habebunt semper quantitates dato tempore in ramos fluentes, rationem, quam habent quantitates, quæ fluere in iisdem eodem tempore possent.

Igitur mutata in primo nodo ratione $m:n$ in rationem $pm:n$, fit ut tubus A, qui ante mutationem capere potuit $\frac{m}{m+n}P$, nunc possit capere $\frac{pm}{m+n}P$, dum tubus B in quo nihil mutatum est, pergit capere posse quod antea $\frac{n}{m+n}P$.

Hoc facto canalis I capere potest quod possunt capere junctim A, & B, nempe $\frac{pm+n}{m+n}P$. Ramus autem C potest capere quod antea, nempe $\frac{n}{m+n}P$ (est autem $\frac{m+n}{m}P$ unda per nodum penultimum quolibet momento fluens) quia nihil in eo mutatur.

Oritur ergo loco $m:n$ in nodo penultimo, ratio ea, quæ est quantitas, quas capere possunt canalis I & C, nempe

$$\frac{pm+n}{m+n}P : \frac{n}{m+n}P = \frac{pm+n}{m+n} : \frac{n}{m+n}$$

$$\frac{pm+n}{m+n} : m:n$$

Dicatur eadem hæc mutata ratio in nodo penultimo $qm:n$, erit $q = \frac{pm+n}{m+n}$. Si reliquæ mutatae rationes dicantur $rm:n$, $sm:n$ &c. invenietur pari modo esse $r = \frac{qm+n}{m+n}$, $s = \frac{rm+n}{m+n}$ &c.

Cum ante mutationem in ramum quemlibet B, C, D, &c. influeret quolibet momento unda $\frac{n}{m+n}Z$, post mutationem fluent in

B $\frac{n}{pm+n}Z$, in C, $\frac{n}{qm+n}Z$, in D, $\frac{n}{rm+n}Z$, &c.

Jam si $p > 1$, erunt etiam q, r, s &c. majora unitate, & $p < 1$, etiam q, r, s &c. < 1 , quod patet consideranti $q = \frac{pm+n}{m+n}$ &c. itaque si $p > 1$, fient undæ in B, C, D, &c. minores quam $\frac{n}{m+n}Z$,

& si $p < 1$, fiunt undæ B, C, D, majores, quam $\frac{n}{m+n}Z$, hoc est, minuta resistentia in A, fit revulsio in omnibus ramis B, C, D. &c. & aucta resistentia in A, fit derivatio in ramis B, C, D, &c. q. e. primum.

Patet consideranti $pm+n = qm+qn$, si sit $p > 1$, fore $q < p$, & $r < q$, &c. & si sit $p < 1$, fore $q > p$, & $r > q$, &c.

Itaque si $p > 1$, coefficientes undarum in B, C, D, &c. crescunt, & si $p < 1$, iidem minuuntur, hoc est, revulsio, & derivatio major est in C, quam in B, major in D, quam in C. q. e. secundum.

Postquam ratio in nodo penultimo mutata est, alia unda mittitur ad nodum ultimum, quam antea, & postquam ratio in nodo antepenultimo mutata est, alia unda mittitur ad penultimum, hic autem, quia aliam accipit, aliam transmittit ad ultimum: & sic porro. Postquam mutata est ratio in supremo nodo, quia per hanc determinata, nec mutanda unda semper fuit nova nunc lege dividenda, eadem constanter deinceps unda mittetur ad proximum, porro ad antepenultimum, ad penultimum, ad ultimum nodum. Atque tum status per mutationem in A inductus constans manet usque ad novam mutationem.

Posita est ratio in omnibus nodis eadem (87) $m:n$, & unda, dum nihil mutatum est, per ultimum fluens P, erunt undæ per reliquos, omnibus integris, fluentes, P, $\frac{m+n}{m}P$, $\left(\frac{m+n}{m}\right)^2P$, $\left(\frac{m+n}{m}\right)^3P$, &c.

Postquam itaque nata est in nodo penultimo ratio $m:n$, hac ratione unda $\frac{qm}{qm+n}P$ dividitur & mittitur ad nodum ultimum unda

$$\frac{qm}{qm+n} \cdot \frac{m}{m+n}$$

Et postquam in nodo antepenultimo nata est ratio rm :
hac ratione dividitur unda $\left(\frac{m+n}{m}\right)^2 P$, atque hinc ad nodum ul-
timum venit unda,

$$\frac{qm}{qm+n} \cdot \frac{rm}{rm+n} \cdot \left(\frac{m+n}{m}\right)^2 P.$$

Fiunt ergo successive in primo nodo undæ

$$\begin{aligned} Z &= P \\ &= \frac{qm}{qm+n} \cdot \frac{m+n}{m} P \\ &= \frac{qm}{qm+n} \cdot \frac{rm}{rm+n} \cdot \left(\frac{m+n}{m}\right)^2 P, \&c. \end{aligned}$$

Sunt autem si $p > 1$, etiam $q, r, s, \&c. > 1$, & $\frac{qm}{qm+n}$
 $> \frac{m}{m+n}$ & totus coefficientis $\frac{qm}{qm+n} \cdot \frac{m}{m+n}$
 > 1 , ergo minuta resistentia in A undæ Z crescunt.

Si $p > 1$, fiunt etiam $q, r, s, \&c. < 1$, & $\frac{qm}{qm+n} < \frac{m}{m+n}$
& totus coefficientis $\frac{qm}{qm+n} \cdot \frac{m}{m+n} > 1$, ergo aucta resistentia in
A, undæ Z decrescunt. Hoc est, *revulsio* & *derivatio* successive *mi-*
nuuntur. q. e. tertium.

Posito in ramum B, immittendam esse quantitatem $\frac{n}{m+n} P$,
antequam in canali A resistentia mutabatur, influebat; faciendum erit
 $\frac{n}{m+n} P, = \frac{n}{pm+n} Z$. Est autem, ut jam monui, Z aliqua undarum,
quæ successive, aut majores, aut minores per nodum ultimum fluunt.
Ponatur

$\frac{n}{m+n} P = f$, & $\frac{n}{qm+n} \tilde{x} = g$
Ponatur coefficientis in expressione valoris undæ $\tilde{x} = e$, ut sit $\tilde{x} = e P$
Erit ergo $\frac{n}{m+n} P = \frac{ne}{pm+n} P, \frac{1}{m+n} = \frac{e}{pm+n}, e = \frac{pm+n}{m+n}$,
cumque sit $\frac{pm+n}{m+n} = q$, erit $e = q$.

At

At si considerentur omnes coefficientes in expressionibus pro \tilde{x} , in-
venitur, si $p, q, \&c. > 1$, esse $q > e$, si $p, q, \&c. < 1$ esse $q < e$, nunquam
esse $q = e$, neque esse $e = \frac{pm+n}{m+n}$, neque esse $\frac{1}{m+n} = \frac{1}{pm+n}$
 $\left(\frac{pm+n}{m+n} = e\right)$, neque esse $f = g$, sed esse $g > f$, si $p, q < 1$, &
 $g < f$, si $p, q > 1$. Hoc est, *semper* in ramis B, C, D, &c. aut
derivationem, aut *revulsionem esse*; q. e. quartum, & ult.

§. XIX.

Ponantur rationes in nodis $pm : n, qm : n, \&c.$ Mutetur ratio
 $pm : n$ in $m : n$, mutabuntur etiam rationes in reliquis nodis : fiant
 $aqm : n, brn : n, \&c.$

Mutata ita ratione in nodo ultimo, A capit $\frac{m}{pm+n} Q$ loco $\frac{pm}{pm+n} Q$
quod ceperat antea, & B ut antea capit $\frac{n}{pm+n} Q$, fit autem Q unda
in ultimo nodo ante mutationem. Capit jam canalus I, undam
 $\frac{m+n}{pm+n} Q$, & mutatur ratio in penultimo nodo, $qm : n$, in hanc
 $\frac{m+n}{pm+n} qm : n = aqm : n$. fit $a = \frac{m+n}{pm+n}$ sed est $q = \frac{pm+n}{m+n}$, ergo
 $aq = 1$, & $aqm : n = m : n$. Sublata itaque mutatione pristina resi-
stentiæ in A omnes pristinae rationes $m : n$ redeunt, & effectus pristinae
mutationis & novæ se mutuo destruant.

§. XX.

Igitur demonstravi, quæ Ill. *Senacus* habet pag. 529, 530, & ex-
perimento facto in canali, qualem ego cogito, didicit, derivationem, nisi
in illa arteria, in qua minuta est resistentia, in toto corpore nullam esse
posse, revulsionem maximam in proximo illi arteriæ ramo futuram, quo
longius a loco V. S. receditur magis magisque minorem, jam in non
magna distantia sensibilem nullam esse posse. Quam hæc mea demonstrata
contraria sint omnibus omnium statorum doctrinæ de revulsione & deri-
vatione theoriis apertum est, ut non opus habeam ipse, dissentum expo-
nere. Sed erunt, qui intercedent, quo minus applicatio demonstratorum
meorum ad corpus humanum fiat. Utar hic Ill. *Senaci* verbis : Je sçai, que
pour

pour répondre à ces difficultés, on peut m'opposer, que l'aorte est un tuyau flexible, qui agit sur le sang, & que le tuyau, dont je viens de parler, est un tuyau solide, qui n'est qu'un instrument passif; mais je n'ignore pas, qui sont ceux, qui peuvent me faire une telle objection; je les prie seulement, de ne pas se (88) contenter de m'alléguer cette différence, il faut qu'ils déterminent les effets, qu'elle doit produire.

Non inveni, qui conati sint dicere, quid ob hanc differentiam fieri par sit, nisi Cel. *Martinum* l. c. & Exc. *Gunzium*, in notis ad *Hippocrat. de Humoribus* a se editum, a cujus celeberrimi viri humanitate pariter & animo, quem offendit, doctrinæ de D. & R. non mordicus, nec vinculis irrefolubilibus, qualia sunt præjudiciorum, dedito, spero, placide exceptum ab ipso iri modestam responsionem ad ipsius dubia contra *Illustr. Hambergium* & *Senacum*. Præmitto autem hoc monitum: a nemine me vidisse derivationis & revulsions per V. S. aliam causam allegatam, quam sublatam

(88) Itaque D. Jo. Fr. *le Fevre*, qui in præf. ad opera sua, Vesunt. 1738 edita, uno verbo leges Geometricarum, & Hydraulicorum inutiles pronuntiat, decussit, ni fallor, ostendere, quid ex illa differentia inter illorum canales & vasa humana sequatur, quandoquidem id postulant importuni isti homines, & si in ulla alia parte medicæ scientiæ, certe in hac doctrina de revulsione & derivatione incommodi, vid. §. II. h. dissert. En D. *le Fevre* verba, Præfat. p. XII. « Cum Geometricarum, & Hydraulicorum canales sint duri, rigidi, ac in eadem semper amplitudine cavitatis persistentes, patet, illos valde differre a sanguiferis canalibus contractilibus ac elasticis, qui in majorem, vel minorem cavitatis amplitudinem veniunt, prout in morbis, vel nimis laxantur, vel spasmus afficiuntur. Deinde aqua in Hydraulicis ejusdem supponitur fluiditatis. Contra sanguinis crasis in morbis modo est fluidior, modo spissior, ac phlegmonodes apparet. Leges igitur Geometricarum, & Hydraulicorum nobis videntur inutiles, imo fallaces ad certas regulas circa M. S. statuendas; id liquidissime evincit hallucinatio Bellini, qui Geometricis Legibus nimis adstrictus Tr. de M. S. Prop. X. affirmavit, tutissimum V. S. tempus in febribus esse declinationem morbi.

Cum nihil dixerit, nisi differre canales hydraulicos & vasa C. H., nihil potest responderi: apertum enim ipsius verba faciunt contemptum omnis omnino in medicina matheos, contra quem contemptum satis est nominasse *Mich. Lottum*, *Boerhaavium*, *Satavagum*. De Bellino vid. not. *Nimis Geometricis legibus*, liquidem Geometricis h. e. veris, adstrictus nemo esse potest. Equidem certus sum neque videtur solum, remotis geometriæ & physices repagiis [intelligo autem non magis ipsas veritates geometricas, quam illud beneficium, quod mentibus præstant hæc disciplinæ, ad amorem veritatis eas assuefaciendo, ni alia obstant] vastum campum aperiri phantasmatibus. Si ista ad cognoscendum verum præsidia contemnere velimus, quem habebimus conroversiarum judicem? Experientiam? At docet tota medicæ historia, nulli unquam errori maxime in praxi medica defuisse, qui observacionibus fulcirent. Ceterum hic D. *le Fevre* liber de S. M. compilatus est ex auctoribus omnis generis, omnium sententiarum, satis ageometretos, liquidem non est amans geometriæ.

sublatam in aperta vena resistentiam, nullam desumptam ab hac differentia inter C. H. & machinas humanas, ut iniquum sit, istam differentiam increpari in rejicientes doctrinam de R. & D. argumentis, quæ sumta sunt ex fonte eodem, ex quo statores doctrinæ hujus sua hauriunt: concedunt, durante V. S. nihil mutari aut vim cordis, aut directionem vasorum, aut arteriarum elasticitatem, aut resistentiam in arteriis, præterquam in illa una, a qua sanguinem V. S. habet, in qua solum mutata cogitatur, cujus mutationis qui sint effectus, quæritur; quæ quæstio dissensus omnis solum argumentum est: eorum itaque, quorum ante V. S. jam præfens status durante V. S. non mutatur, considerationem non pertinere ad quæstionem, quæ sola est de mutata uno in loco resistentia, manifestum esse putarim. Moneo etiam hoc, totam quæstionem redire ad considerationem rationum, quibus undæ sanguinis in nodis dividuntur canalibus ex nodis ortis, quomodocunque illæ (89) rationes componantur, quarum determinatio neque ad quæstionem generalem necessaria est, neque magis factoribus D. & R. facilis, quam *Senaco*, aut mihi: e. g. possum rationem quantitatis sanguinis in iliacam externam ad quantitatem in hypogastricam influentis quolibet momento, dicere $m:n$, rationem hanc per V. S. in pede mutatam dicere $pm:n$, atque eodem modo rationem iliacarum in bifurcatione aortæ mutatam dicere $qm:n$, quamdiu non quæritur, nisi derivatione an revulsio in hypogastrica, in iliaca oppositi lateris fiat? At si æstimanda hæc aut D. aut R. sit, poterunt pro istis literis substitui numeri quilibet, siquidem veri poterunt inveniri. Excusate B. Lectores, quibus superflua dicere videbor, mihi non visa superflua aliorum causa, quales non possum sperare mihi non futuros.

Igitur Cel. *Martini* contra *Senacum* hæc sunt objectiones, p. 136: Quoi qu'on ne puisse pas disconvenir, que (90) l'élasticité des tuyaux, qui répondent au jeu d'une pompe, ne soit très nécessaire pour en soutenir l'action, je n'en parlerai pourtant pas; puisque l'auteur ne veut pas, qu'on lui allegue la différence, qu'il y a entre l'aorte, qui est un tuyau

(89) Ita illud nihil ad rem facit, quod scimus, ni fallor, omnes rationes has componi ex directis luminum, & inversis resistentiarum, quod cum video sæpissime pronuntiantes Sylvam, aliosque, video videri illos sibi non parum mathematice loqui, quemadmodum cum de *columnis* dicunt desumptis ex Hydrostatica, plane illa ab hac quæstione aliena disciplina.

(90) Precario sibi remitti objectionem aliquam certe non vult *Senacus*, neque opus habet ista indulgentia. Elasticæ sunt arteriæ. Bene; audio, & lego etiam p. 120, ad quem locum provocat. Elasticæ, inquam, cum sint, adjuvant vim cordis in propellendo sanguine, ni juvarent, mox quieturo in non adeo magna a corde distantia. Adjuvant; adjuvarunt constanter ante V. S. adjuvant durante V. S. in loco, in quo derivatio fit, in loco, quo revulsio, quid inde sequitur, quod pertineat ad D. & R.?

Disput. Medico-Pract. Tom. VII,

Y y

tuyau flexible, & le tuyau, dont il parle, qui est un tuyau solide. Je ne rapporterai pas non plus la différence, qu'il y a entre la nature du (91) sang, & celle de l'eau, qui produit bien d'autres différences considérables, j'en ai déjà parlé ci-dessus. Je vais déterminer comme il le souhaite les effets différens, qui doivent arriver nécessairement dans son expérience, & dans le jeu du cœur, & des artères à l'occasion de la saignée. La différence de ces effets vient de la différente structure (92) — L'auteur suppose dans le cas, qu'il rapporte tous les tuyaux lateraux ouverts (93) à l'exception d'un seul, qu'il fait boucher, & puis ouvrir, & dans le second tous les tuyaux sont (94) fermés, & on n'en ouvre qu'un, qu'on ferme ensuite.

Il est vrai, qu'il n'arrive dans le cas, qu'il propose aucun changement dans les tuyaux lateraux éloignés : mais dans l'homme quand les vaisseaux sont pleins, la vitesse du sang, qui roule dans les artères laterales voisines (95) augmente toujours à l'occasion de l'ouverture de la veine; au lieu que l'ouverture du tuyau lateral, qu'on avoit fermé, & qu'on ouvre ensuite diminue au contraire la vitesse de l'eau contenue

(91) Pag. 121 ait: Non seulement le sang a un mouvement de fluidité, & de dissolution, comme les liqueurs des Fontainiers, mais il a encore un mouvement de fermentation, que les liqueurs des Fontainiers n'ont pas, & qui ne sert pas peu à entretenir le mouvement des parties solides. Ego vero valde optarim, ut ne illi, qui nobis adeo multa narrant de fermentatione, de rarefactione sanguinis, &c. placere sibi nimis velint in vocibus, quarum nullus sensus est. Et ut illa omnia liberalitate majore quam est erga Senacum Martini, dem, quid hæc ad D. & R. ? quid inde fit? an illæ laudentur tragediæ, quibus nos terret Bellinus Prop. III. quam vid. not. ?

[92] Vult p. 118. cor considerari tanquam antliæ genus, [pompe resourante] compositum duobus receptaculis, [ballins] cum binis siphonibus, altero composito ex duobus quasi brachiis, arteria & vena pulmonari; altero ex aorta & vena cava. Ab hac sua antlia toto cælo differre ait Senaci machinam. Quid tum, quid hæc differentia, quæ non prohibet, quo minus alterius siphonum altero brachio aortæ similis sit canalis noster, ad D. & R. ? Examinare hanc machinationem alienum, a meo scopo est.

(93) Si D. & R. causa sunt, aut major, aut minor resistentia in uno aliquo canali, sane exploraturus effectum mutæ resistentiæ Senacus recte fecit, quod unum aliquem canalem mox obturavit, mox reseravit, quam potuisset etiam non plane obturavisse, sed fecisse mox majus, mox minus lumen, nunquam nullum.

(94) Hoc quidem plane quid sibi velit, nescio.

(95) Enimvero de hoc queritur, & hoc est caput litis; estque, ni fallor, egregius hic circulus, quod hanc vulgarem sententiam, quam nempe negaturus Senacus experimentum suum affert, huic ipsi experimento elusus opponit.

dans les tuyaux lateraux, qui étoit augmentée lorsqu'il étoit bouché; & ainsi. (96)

Quant à ce que cet auteur dit, que le sang dans la saignée du pied n'est pas détourné des artères carotides, fondé sur ce que dans son expérience, quand on ouvre le tuyau bouché, il n'arrive aucun changement dans les tuyaux lateraux éloignés, il est certain, que la carotide est un canal qui part de l'aorte (97) ascendante, & qui est par conséquent opposé à l'aorte descendante.

Exc. Gunzius l. c. not. 17. p. 153. hæc habet: " a derivationis, revulsioneque idea pendet ratio defectus venarum in S. M. de qua re tot libri, tam variæ medicorum opiniones sunt. (98) Bellinus primus huic rei lucem affundere studuit

" Sed in dubium id vocavit Cl. Senac ----, & probare annifus est, revulsione tam parvum exiguumque effectum esse. ut merito pro nullo habeatur. Eadem sententia est Cl. Hambergeri. Et ego sane dubito affirmare, nimium derivationi revulsioneque medentes confidere. Neque tamen possum contra (99) experientiam, sententiæ utriusque plane accedere. Ac si vel maxime ponam (100), neque flexilitatem, neque varios angulos flexusque canalium in C. H. efficere, ut sanguinis velocitas mutetur aliter, quam in rigidis machinæ canalibus, ut de aliis conditionibus non dicam, primo tamen certum est, vim pellentem in C. H. duplicem esse, (100) cordis nempe, & arteriarum, immo & musculorum, deinde eam vim vitalem esse, & quotidie non solum in toto corpore, verum etiam in singulis partibus nunc (100) intendi, nunc minui, porro sanguinem compressilem humorem esse, eoque ab aqua profus differre, quarto celeritatem, qua sanguis fluit, diversissimam esse, pro diversa vasorum a corde (101) distantia, quinto si vena aperiatur, mor-

(96) Sequitur conclusio, qua negat licere Senaco, argumentari ab experimento suo ad effectus V. S.

(97) Vide & mirare, quam longe hic error de truncis aortæ procedat.

(98) De hoc deinceps data opera quæro, hoc loco contentus monuisse, nulli istarum variarum opinionum suam experientiam deesse.

(99) Quandoquidem apertum est, tamen Cl. Gunzio videri ista multum efficere, malim non obtrudi Senaco, & Hambergero donum, quod quamprimum postulare res videbitur, recepturus sit Cl. Gunzius. Sed est de illis, quæ memorantur, duplex quæstio, an aliquid efficiant, & quid efficiant.

(100) An hæc vis duplex mutatur per V. S. ? Rogo, ut ostendatur, quæ sit mutatio. Si illa vis non per V. S. sed per alias forte causas nunc intenditur, nunc minuitur, tum vero hæc alia quæstio est, diversa ab illa de R. & D.

(101) At hæc distantie constantes sunt ante V. S. durante ea, post eam, atque adeo rationes celeritatum, quatenus ab his distantis pendent, constantes sunt. Quæcunque autem sint, queritur, an per V. S. aut intendatur, aut remittatur ?

„ sanguinem ex apertura effundi (102) tum profluere in vena posse, sexto
 „ morbum ipsum, & dolores conjunctos in nonnullis corporis partibus
 „ præ aliis insignes (103) mutationes facere, ut adeo non omnia æqualia
 „ sint, quod Hambergerus existimat, denique ante V. S. membrum vel
 „ calida foveri (104) aut panno aspero fricari, quo motus sanguinis in
 „ eo membro multum, in reliquis vix augetur. Ex his consequitur ad
 „ minimum hoc, effectus sanguinis missionis non posse ex legibus hydrau-
 „ licis plane æstimari. Et quamvis inter eos effectus D. & R. esse, nisi ex-
 „ perientia satis probari non queat, & modum utique ignoremus, tamen
 „ inter revulsionem, evacuationemque vera quædam differentia est, et si
 „ eam Cl. Hambergerus negat. Anne enim perinde est, quo loco venam
 „ aperias? Facias experimentum in pleuritico, & venam in talo seces,
 „ discas ægri periculo, hunc inde lædi, juvari vero, si venam antea se-
 „ mel, aut bis in cubito aperueris (105). Vid. Ill. Trillerus, de Pleurit.
 „ in primis p. 80.

Præter ea, quæ in notis speciatim repono, responsum hoc generale
 reddo, repetitis Senaci verbis, nihil effici enumeratione differentiarum
 C. H. & machinarum humanarum, nisi etiam demonstraretur, qui illarum
 differentiarum effectus sint, quod qui tentaturus est, eum confido proprio
 labore edoctum iri, nihil ea omnia ad quæstionem hanc, de R. & D.
 facere, de qua quæstione, & controversiæ, ut ajunt, statu, optarim
 lectores meos justam sibi ideam formare. Quæritur autem, an in loco,
 qui propinquus sit affecto, secunda vena sit, an in remoto loco, an per
 V. S. in illum locum plus sanguinis derivetur, in alio ejus copia revulsi-
 one minuat, quibusque in locis fiat?

Neque

(102) Hoc fateor me non intelligere.

(103) Quæso, quæ sunt eæ mutationes? Et si a doloribus excitantur,
 non excitantur a V. S. Sit pleuriticus. Video insignes mutationes a morbo
 & dolore conjuncto effici. Quæritur in brachione, & in quo, an in pede
 V. secunda sit? Quæso, quomodo magis ad brachium, aut ad pedem perti-
 nent illæ mutationes in latere affecto thoracis? Sectio brachii, inquis,
 revellit a thorace, pedis in thoracem derivat, an ob illas mutationes? an
 ob situm tractumque vasorum?

(104) Ponamus iterum pleuriticum. Potest calida foveri, & fricari
 brachium, potest pes. Quæro, utrum in pede, an in brachio V. S.
 facienda sit?

(105) Recepta theoria non obstat, quo minus perinde sit, quo in loco
 seces. Si, ut satis apertum est, illa theoria non valde probatur Cl. Gunzio,
 optarim, ut, quæ ipsi optionis inter venas causæ sunt, dicere non solum
 velit, sed & determinare, illam autem vulgarem theoriam ne laboret defen-
 dere, aut, si omnino revulsionis, & derivationis nomina perplacent, defini-
 tione accurata, quæ ipsius ideæ sint, docere. De experimento capto ab Ill.
 Trillero suo locc.

Neque quæritur, quid sexcentæ aliæ causæ, ut plurimum etiam for-
 tuitæ, quemadmodum illæ not. 101 discriminis forte inter hujus, aut illius
 loci V. S. facere possint? De quibus cum nunquam qui maximi fuere
 statores R. & D. cogitarint, videntur mihi, qui talibus argumentis in de-
 fendenda R. & D. utuntur, quæ illi statores non agnoverunt, non solum
 nihil prodesse isti doctrinæ, sed etiam prodere.

§. XXI.

Subjungam calculum obiter concinnatum, quo ostendam, quam par-
 vus esse debeat in supremis canalis mei, & analogæ aortæ ramis effectus a
 mutatione resistentiæ in canali A, aut analogæ crurali arteria.

Investigetur mutatio rationis ad nodum quintum ante ultimum, hoc
 est, eum a quo veniunt A, & B. Investiganda est ratio $u m : n$. quinta
 Erit

$$u = \frac{tm + n}{m + n}, \quad t = \frac{sm + n}{m + n}, \quad \&c. \text{ denique}$$

$$q = \frac{pm + n}{m + n}.$$

Evolutum valorem u recusat spatium.

Hucusque rationes ad singulos nodos æquales, brevitatis causa po-
 sitæ fuere, nunc ponantur inæquales, & substituuntur ex ordine loco
 $m : n$ rationes

$$4 : 3, \quad 1 : 1, \quad 8 : 3, \quad 9 : 4, \quad 7 : 2,$$

quæ sunt ex ordine æstimatæ rationes quantitatum æqualibus tempori-
 bus influentium

in Iliacam externam, & hypogastricam;
 in Iliacas utraq; in nodo divisionis aortæ,
 in Aortæ truncum, & mesentericam inferiorem,
 in Aortæ truncum, & art. renales junctas,
 in Aortæ truncum, & mesentericam superiorem, coeliacamque
 junctas.

Omittuntur rami ex aorta minores, non solum nullo vulgaris theo-
 riæ de D. & R. damno, sed & commodo.

Quærantur ex ordine

$$q = \frac{4p + 3}{7}, \quad r = \frac{q + 1}{2}, \quad s = \frac{8r + 3}{11}, \quad t = \frac{9s + 4}{13}, \quad u = \frac{7t + 2}{9}.$$

Inve-

$$\text{Invenietur } u = \frac{2016 p + 16002}{18018}$$

$$\text{Ponamus } p = 2, \text{ fiet } u = \frac{20034}{18018}$$

Ponamus rationem quantitatis in aorta ad inferiora fluentis ad quantitatem fluentem in superiores ramos = 5 : 3. Ponamus quantitatem in superiores ramos, quolibet temporis momento influentem $e\alpha$, ut α significet undam qualibet systole cordis, in aortam propulsam.

$$\text{Erit omnibus integris } e = \frac{3}{5 + 3}$$

$$\text{At mutatis rationibus fit } e = \frac{3}{5u + 3}$$

Erit ergo, si $p = 2$

$$e = \frac{54054}{154224} = \frac{3}{8} \frac{1}{41}$$

$$\& \text{ erit, si } p = \frac{1}{2}$$

$$e = \frac{54054}{139104} = \frac{3}{8} + \frac{1}{72}$$

Ergo si resistentia in Iliaca externa minuitur, ut fit $p = 2$, fit in ramis aortae superioris revulsio aequalis $\frac{1}{41} \alpha$

Et si resistentia in Iliaca externa augetur ut fit $p = \frac{1}{2}$, fit in ramis

aortae superioribus derivatio aequalis $\frac{1}{74} \alpha$

Sed quae unquam V. S. in pede facere poterit, p fiat = 2, aut quae obstructio, ut $p = \frac{1}{2}$?

§. XXII.

Ex datis rationibus sequitur in pedem venire

$$\frac{5}{8} \cdot \frac{7}{9} \cdot \frac{9}{13} \cdot \frac{8}{11} \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{4}{7} = \frac{1}{14} \text{ circiter undae sanguinis;}$$

quam qualibet systole cor ejicit, atque omnino eandem partem totius massae sanguinis in pede esse.

Tribui ramis ex arcu aortae ortis $\frac{3}{8}$ sanguinis ejusdem. Solet tribui carotidibus internis, & vertebralibus $\frac{1}{6}$, credo posse carotidibus ex-

ternis tribui $\frac{1}{9}$, restat pro brachio uno $\left(\frac{3}{8} - \frac{1}{6} - \frac{1}{9}\right)$: $2 = \frac{1}{20}$ circ.

Vides B. L., obiter licet factum, calculum, nam quis aestimet vere illas quantitatum in arterias influentium rationes, expressas etiam numeris exiguis, tamen sic satis verisimilem esse.

Ponamus intra minutum primum 72es pulsare arteriam, unaquaque systole ex corde in aortam sanguinis uncias duas compelli. Ponamus apertam in pede venam per 4 minuta temporis, emitti hoc tempore libram. Haec libra nondum tertia pars ejus sanguinis, qui intra hoc tempus in pedem venit. At vix intra 4. min. temporis libra emittitur, & pulsus saepissime sunt frequentiores.

Hunc calculum cogitans, atque in praeparato animo accede mecum B. L. ad proximum paragrahum.

§. XXIII.

Haecenus, quod omnes asseverant, posui, per V. S. sanguinis cursum in arteria illa, a qua secta vena sanguinem habet, accelerari. Enim vero verumne id est? Est haec quaestio altera litis pars.

Equidem quod haecenus dedi repetiturus sum. Utar Cl. Senaci verbis Nous n'avons envisagé que par le dehors le système qui décide aujourd'hui du choix des saignées: examinons les fonds de ce système, les fondemens de la dérivation & de la revulsion me paroissent mal assurés: voici mes difficultés.

Primum calculus meus, ut jam monui, ostendit plusquam triplicatam quantitatem sanguinis qui mittitur, intra idem tempus in brachium venire, ut adeo nullus metus sit ne deficiat sanguis venae sectioni, nisi per derivationem accersatur.

Deinde considerentur quae fiunt in V. S. e. g. in brachio. Fit a tenui

tenui lamina vulnus longiusculum, cum latitudine vix ulla. Ut rivo aliquo effluere sanguis possit, distendenda ipsi sunt vulneris labia, non cum nullo detrimento virium quibus movetur. At ante V. S. in vena profluente sanguini multo quam factum vulnus amplius venæ lamen patuit, neque impedita ea via, nisi quod dicunt impedimento sequenti præcedentem sanguinem esse. Colligo, faciliorem sanguini pristinam & solitam viam esse, quam novam quæ ipsi monstratur, neque hac via effluxurum, nisi ab aliis causis coactum. (106)

Injicitur itaque (107) brachio vinculum. Jubetur homo movere musculos. Vinculum lumina tum ipsius venæ quæ secatur, tum in ambitu reliquarum, nisi etiam plane ad se invicem latera apprimat, certe ex capacissima circulari figura in oblongas mutat, multo parciorum copiam sanguinis transmissuras. Ita impedita via accumulandus distendit latera venarum, per totam istorum vasorum systema, ut sunt anastomosibus junctæ, atque tum fit, ut cedente loco debilissimo sanguis ex vulnere saliat.

Motus adjacentium musculorum comprimendo venas sanguinem promovet, & spectaculo, quod in sua secta vena reiterare quilibet pro lubitu potest, quemadmodum in siphone intrusio emboli, ita magnum arcum salientis sanguinis quælibet musculi contractio efficit. Anne probabile est per factum vulnus, cujus ut monui minima capacitas est, plus effluxurum, quam per illud spatium quod venis detrahit ligatura, ad cor fluiturum erat? Opusne adeo est statuere derivationem ministraturam sanguinem per V. S. emittendum?

Ni legitur, ni moveatur brachium, sanguis non effluit.

At patet exitus impediendi sequentem præcedenti sanguini, cur non venit ex arteriis citato cursu, cur non derivatur?

Denique examinanda argumentatio statutorum R. & D. hæc: quia præce-

(106) Neroniano tempore promptissimam habitam mortis viam, exolutionem venarum, quas promptas mortes merus carnificis faciebat, sæpissime contra miserorum vota tardiorum fuisse plurimæ Taciti historiarum docent. Ostorio venæ quamquam interruptæ parum sanguinis fundebant. Petronius incisas venas ut libitum obligatas aperit rursus, inicit & vias, somno indulgit. Seneca sævis cruciatibus defessus, frustra hausto proviso pridem veneno, postremo stagnum calidæ aquæ introit. Pompeia Paullina uxor, Nerone inhiberi mortem jubente, presso sanguine, incertum an ignaræ, addidit paucos postea annos, ore ac membris in eum pallorem albensibus, ut ostentui esset, multum vitalis spiritus egestum. Prompta mors ubicunque fuit, videtur fuisse sectis arteriis.

(107) Quod in pede sine ligatura, etsi non nisi cum reliquis præfidiis & cum his satis sæpe tarde, tamen sanguis vulnerata vena fluit, ipsum ejus pondus facit, nam etiam pendentis manus turgentes venas videre est momento depleri, brachio in altum sublato.

præcedens sequentem impedit sanguis, impedimento remoto per concessam faciliorem viam per factum vulnus, in ipsa vena citius sanguis fluit, tum in ejus originibus, tum in arteriis capillaribus respondentibus capillaribus venis, tum in earum arteriolarum trunco.

Obstat huic argumentationi circulatio sanguinis per minima. Vera esset in canalibus ramosis, ramis non nimis angustis, adaptatis sibi invicem quemadmodum arteriæ sunt venæque, non nimis, inquam, angustis, ut nondum omni vi pellente fluidum in angustis ramorum consumta, dici posset fluidum ex alio canale in alterum per angustias ramorum trajecisse vi eadem a tergo in ipso priori canale urgente.

At minimæ arteriolarum microscopii fide, non solum diametros habent non majores diametris globulorum sanguineorum, sed & minores habere dicuntur, non admissuræ globulos nisi in oblongam figuram mutatos, atque globulos solitarios & distantes reperere. Et aliæ plurimæ causæ docent, pulsus non solum sed omnino virium cordis finem in limite arteriarum & venarum esse. Itaque non potest sanguis in venis præcedens morari sequentem in arteriis, quia non ejus impulsu movetur, ut dici possit consumere partem virium quibus ille, arteriosus, movetur. Dicere autem de causis motus sanguinis in venis non est hoc loco opus.

§. XXIV.

Argumento desumpto a tarditate circulationis in minimis, utitur. Cl. Senac ostensum, neque derivationis neque revulsionis effectus tantos certe esse posse, quantos perhibent vulgaris doctrinæ statores. Dixi supra de hac spe metuque & evertisse mihi videor. *Senacum* B. L. ipsum audi, p. 517 "supposons une inflammation dans quelque viscere, supposons de plus que cette inflammation soit renfermée dans l'étendue d'un pouce cube, il est certain que de cet espace enflammé le ravage se repandra facilement dans tout le viscere, & même dans tout le corps. Or que produiront la revulsion ou la dérivation dans une telle étendue, je veux dire dans le pouce cubique, où est la source du mal? La dérivation n'y portera pas plus de fluides, qu'il n'y en abordoit avant la saignée, derivative, si les liqueurs n'y arrivent qu'avec une extreme lenteur & en très petite quantité. La revulsion n'en détournera par la même raison, qu'une quantité des fluides si petite, que cette quantité sera égale à rien.

„ Puisque le sang parcourt les vaisseaux capillaires, avec tant de lenteur, puisqu'il n'arrive qu'à travers tant d'obstacles au pouce cubique où nous avons supposé l'inflammation, condamnera-t-on les doutes qu'on peut former sur les dangers de la dérivation? --- Des *Disput. Medico-Pract.* Tom. VII. Z z

„ filets de sang poussés par la dérivation , des filets infiniment lents dans
 „ leur cours ; des filets , dis-je , qui à peine sont fournis à l'impulsion
 „ du cœur , pourront-ils , causer des fêlures & des crévasses dans les
 „ artères qui les renferment ? Apprehender un tel désordre dans les sai-
 „ gnées dérivatives n'est-ce pas craindre qu'une eau dont le courant est
 „ entièrement insensible ne renverse des digues par sa rapidité ? ”

Hic mentio facienda est *experimentorum Antonii de Heyde, circa sanguinis missionum* &c. contra Bellini novum tum librum de S. M. Ipsas ejus argumentationes contra Bellinum non examinabo , brevissime tantum narans observationes in ranis factas. Generatim cursum sanguinis in minoribus vasis inconstantem ait esse , non tantum , quoad diversos & oppositos terminos , sed & quoad velocitatem , p. 9.

Ad vulnus venæ observavit non solum ejus venæ sanguinem , sed & per anastomoses proximarum & motu retrogrado ipsius adeo trunci ad quem secta vena pertingit , quasi ex peripheria ad centrum ita uadique ad vulnus sanguinem venire , p. 2. & 172. in venis cutaneis , p. 4. in vasis musculorum abdominis p. 5. in mesenterio , ligato utrinque aliquo venoso trunco , ut intercepta portio cum venis in ipsam pertinentibus , junctis inter se per anastomoses , systema vasorum efficeret plane simile venis brachii , cui V. S. caussa injectum est vinculum. Vid. §. præced.

Brevi tempore exinanitæ venæ cessarunt fundere sanguinem occupante vulnus grumo quo paullo post remoto denuo effluebat , nempe interim eluctatus angustias minimorum canaliculorum. cf. §. præc.

Ad vulnus arteriosi rami cucurrit sanguis non solum trunci , sed & rami socii (quæ est revulsio , quam supra demonstravi maximam esse in ramo proximo) & ex ipsius secti rami portione infra vulnus. Sed dissentit observatio alia p. 6. quo loco dicitur sanguis velocius latus etiam in laterali ramo.

In portione sectæ arteriæ infra vulnus locum habet illa , quam veri nominis revulsionem dixit Senacus p. 521. Nempe contrahentia se latera arteriæ ad utramque directionem , versus cor & versus venas sanguinem suum propellere nituntur , datque hæc consideratio ideam pulsus. Itaque sublata vi a tergo premente sequentis sanguinis , at nunc per vulnus effluxuri , cogitur sanguis , qui jam intraverat portionem infra vulnus , iter relegere. Simile est experimentum , quo injecta ligatura cuicunque vasorum mesentericorum , tumet arteria inter intestinum & ligaturam , retrogresso liquore , & nitente in vinculum. Vide *Senacum* l. c. & *potissimum III. & Ven. Præceptorem meum de Haller comm. Boerh. II. p. 302.* Erit locus adhuc aliquid de hac revulsione dicendi.

§. XXV.

§. XXV.

Venio , ad difficilem juveni disputationem de regulis practicis. Vereor enim , ne sint , qui *Galen* (108) me verbis terreat his : non ratio solum , verum etiam experientia dicitur , aliam alii parti vacationem con-
 „ grueret ; ” aut qui cum *Baglivo* (109) severis verbis objurgent : “ non
 „ obstante continuo liquidorum circulo , dantur tamen revulsiones & de-
 „ rivationes humorum in curatione morborum. Hujus thesibus veritas quo-
 „ tidiana in curandis ægris experientia confirmatur. Garriant , quidquid
 „ velint nonnulli delicatuli ex schola hypothefistarum. ” Erunt autem , qui mihi indignabuntur , qui *placidam* *Baglivi* sententiam in me ingemina-
 „ bunt , hi fere , quos *Senacus* pingit , qui quasi penes ipsos solos tanquam thesaurus depositæ essent veritates medicæ , hanc sibi irarum causam credunt , si quis alius aliam sibi opinionem esse profitetur. Hos ego viros rogo , ut antequam pergant legendo , quæ de experientia dicturus sum , quam quidem plane a suis partibus stare persuasi semper esse solent , relegant §. 11. h. d.

§. XXVI.

Omnis veri certa experientia magistra male sapissime se consuli , male respondentem intelligi , non raro fallacium sententiarum patronam invitam dic: ipsa quotidianis exemplis testatur. Ne dicam nisi quæ ad V. S. pertinent , ad experientiam provocarunt , qui astra hominem quippe regentia consulenda sanguinem missuro voluerunt , superstitione tam olim seria , (110) quam nunc est ridicula : experientiam utique suæ opinioni consentire putarunt , qui pro magni re momenti habuerunt delectum venarum ejusdem loci , e. g. brachii & manus : experientia experientia opposita pugnatum est bello de V. S. in pleuritide gesto ante duo secula , Arabibus , qui dicuntur , se tuentibus annofo more in latere opposito ei quod affectum est mittendi , *Brissoto* (111) a sua suorum-
 Z z 2 que

(108) *Meth. med. XIII. 11. T. X. p. 304.* supra jam dixi plane non adversum mihi esse hanc locum etsi visum. En plura *Galen* verba. “ Illud vero , internane , an media , an humeralis vena secanda sit , an , ea quæ juxta malleolum est , an quæ in poplite ; id vero ex laborante parte indicatur. Post ea , quæ in ipsa § cito , sequuntur hæc : “ siquidem ex his , quibus oculi tentari phlegmone ceperant , nonnullos sola purgatione per alvum una die sanatos vidisti : quam rem si quis facere in jecore tentet , quum phlegmone laborare incipit , maximam excitabit phlegmonem. sequuntur , quæ citavi not.

(109) *De fibra motrice* propof. IV. p. 340. *Antw. Ed.*

(110) *Vid. Ephem. Germ. D. II. A. V. p. 248. cf. D. III. A. V. VI. p. 121.*

(111) *Vid. Vita Brissoti p. 97. ff.*

que discipulorum felicitate. Et, ut singulare exemplum dem, vetus potius, quam recentioris ætatis, nam sunt exempla odiosa. Galenus, (112) quibuscumque, inquit, *est* eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus affert - quibus vero contra evenit nihil juvat, aut etiam interdum nocet, quod vires scilicet citra morbi levamen deiciat. Non enim in liene turgente ex dextra nare erumpens sanguis, nec in jecore ex sinistra ullam fert utilitatem — Dextra igitur nare sanguis erumpens, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clare celeriterque sistitur: sicut ad sinistram, ex sinistra erumpens."

Hic mihi videtur æquum meum postulatum hoc, ut mihi liceat, eorum, qui experientia sibi constare asserunt, quod palam est falsum esse, in universon omnes observationes pro suspectis habere.

§. XXVII.

Non ego copiose logicus exsequar, quibus fallacis in experimentis capiendi locus sit, non quid præjudicatæ opiniones possint, monuisse contentus, frequentissimam illam esse, quæ dicitur, *fallacia non causæ ut causæ*, quæ quemadmodum in omni philosophia naturali, ita in ejus specialissima parte, medicina, frequentissime nisi maxime attentis & oculatis imponere solet. In nostra autem quæstione frequentiam exemplorum hujus fallaciæ inquisiturus qui inveniet, non mirabitur, opinor, si videat, rarissimas esse observationes & experimenta auctorum studio & data opera in hanc rem inquirentium, neque enim ego inveni nisi unum solum *Ill. Trilleri*, de quo deinceps; & si cogitet, summam difficultatem capiendi experimenti, nam sit e. g. in pleuriticis explorandum, utiliusne vena brachii secetur, an pedis, utilius brachii lateris affecti, an oppositi? oportet ægrorum, in quibus experimentum capiendum est, totam naturam, morbi ipsius omnes circumstantias æquales esse, sæpius experimentum iterari.

§. XXVIII.

Omissis iis (113) defensoribus doctrinæ de R. & D. quorum mihi argumenta videntur non magni momenti esse, expendam aliquot exempla & casus singulares in hunc scopum a claris viris propositos. Primum

(112) De Cur. rat. per V. S. XV. T. X. p. 444. Ch. addatur totum c. XVI.

(113) I. L. Hannemanno Eph. Germ. Dec. III. A. V. VI. p. 122. Ros. Lentilio. ib. D. II. A. VII. app. 88. Ridlino Lin. med. A. 2. p. 146. Pechlino Obs. Lib. II. 10. ad quem video provocantem Cl. Tralles de f. v. jugul.

Primum *Baglivus* loco, quem citavi, quo ad quotidianam experientiam provocat, & delicatulos hypothelistas increpat libro, quo nescio an aliud medica historia luculentius exemplum ostendat superstructi levi hypothefi maximi systematis, Baglivum itaque non decebat, ni fallor, adeo severus cum sit, contentum esse inter infinita exempla, quæ afferri posse ait, casu Lindani relato ab (114) Etmullero.

„Pergit *Baglivus*, si menses instant, vena brachii secanda, & fluent; si iisdem fluentibus eadem secetur, supprimentur: non supprimentur autem, si secetur saphæna."

Equidem dubito de canonis hujus veritate. Fluentia menstrua supprimi posse a. V. S. facile credo, sunt enim plethoræ effectus, minuendæ per V. S. sed an magis per V. S. in brachiis quam in pede, de eo quidem dubito. Pergit, „in partu difficili secta v. brachii fœtus exit, & in ischuria eadem secta urinam profluere facit, teste Foresto." Exitum fœtus facilem, quin ipsum adeo abortum parari V. S. aut brachii, aut pedis posse, id quidem hodie fere delitum est credi. Vena autem ubi secatur, sit id matris, non fœtus causa. Illud alterum de ischuria quorsum valeat, non perspicio.

Idem *Baglivus* p. m. 141. inter alios aphorismos hos habet: „observavi in febribus ex mutatione aëris Romæ, quod quando sanguis mittebatur ex brachio, statim succedebat sopor, non ita, si ex pede."

„In febribus malignis dum sanguis mittebatur ex brachio, æger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, unde paullo post deliria, sopores &c. contra misso sanguine ex pede melius habebant: idque observavimus Romæ in Xenodochio." Ut judicari de hujus aphorismi veritate posset, opus esset historia morbi singulorum ægrorum accurata & minuta. Ea est malignarum febrium natura, ut in universon sanguinis missiones multis non prodesse observentur, ob complexum circumstantiarum poscentium in unoquoque ægro sigillatim instituendum examen. Non solum in malignis, sed & in ordinariis acutis non una V. S. conficienda febris, & quasi eludens nondum factis fortem initio oppugnationem etiam increfcit sæpe post V. S. primam

Z z 3

(114) Opp. T. III. p. 59. Ed. Gen. 1736. Longum est citatum ab Etmullero Lindanum super Hartmannum ipsum adire. Recte, inquit Etmullerus, *Lindanus* dicit, quod in principio *est* gravi opthalmia primo V. S. sit instituenda in pede pro revulsione, hinc in brachio loco contrario loco inflammato pro revulsione particulari. Ego vero dico, si V. S. in brachio potior effectus observetur, fieri id, quia secunda V. S. est. Repeto non decere Baglivum cum superbis vocibus attulisse exemplum, cum tantas divitias observationum ostendet, sumtum ab alio & sumtum ab hoc a tertio, ut manifestum sit, iuspectum a Baglivo Lindanum non fuisse.

mam. Itaque si prima V. S. in brachio forte facta, increfcere malum observatur, atque iterato V. fecatur in pede successu apertiore, primum est multos non illud cogitantes, par esse, ut posterioris sectionis major effectus sit, quam prioris, referre causam discriminis ad discrimen locorum. Conferatur exemplum juvenis apud (115) *Sydenhamum*, qui cum ferme animum agere videretur, aperta vena & sanguine paullo copiosius educto, emicuit febris, qua vehementiorem nondum sibi visam senex *Sydenhamus* testatur.

Hæc etiam moneo contra *Cel. Martini* p. 115. historiam fœminæ erysipelate capitis laborantis, cui cum ipso invito & clam jugularis secta esset, facies etiam magis inflammata fuit. Præcesserant quinque sectiones in brachio, secuta est jussu *Martini* primum V. S. in pede, tum plures etiam, sanataque est. Causam, quod vetarit secari jugularem, dat, quod præcierit, nondum satis depletis vasis attractum iri sanguinem in caput. Næpe incertus est terminus V. S. in acutis, definiendus a symptomatibus. Hæc quinque V. S. in brachio, paræ sine dubio, ut solent esse singulæ Gallorum, vim morbi gravis non poterunt frangere pergentis crescere etiam post sectionem jugularis, incertum, an multum sanguinis præbentis, sexta in pede V. S. jussu supervenientis *Martini* facta, ut conjicere licet ex ejus verbis, vehementior fuit, succedentibus tamen etiam huic aliquot adhuc aliis, denique victus morbus est.

Eadem, quæ adhuc monui, valere etiam putarim de historia tertii & quarti ægrotorum illorum, quarum decadem elegantissimo suo libro de *Pleuritide* adjecit *Ill. Trillerus* p. 79. Duo stabularii, unus *Joannes*, juvenis sanguineus, torosus & succi plenus, XXI annorum, alter *Petrus*, procerus & macilentus, sanguineo-phlegmaticus, XXXIII. annos natus, uno eodemque temporis puncto pleuritide corripuntur ---

Præcesserat compositio in seram noctem, & addunt jam sentientes malum aliquot spiritus vini haustus. Perendie demum accersitus *Ill. Trillerus* videt attonitus res ægrotorum desperato loco, imprimis vero *Joannis*. „Ut semel, inquit, experirer, quantum discriminis interesset V. S. inter loco affecto proximam, & inter alteram ab isto longe remotiorem, *Joanni*, quem sævissima delirii & suffocationis symptomata adhuc vehementer urgebant, e brachio dextro uncias sanguinis extraxi, quemadmodum duodecim. *Petro* vero totidem quidem & amplius, sed e pede dextro.

„Quo facto, ille prior vix duabus horis elapsis illico ad sese rediit, liberius respirare faciliusque sputa emoliri cœpit, in somnum quoque delapsus, per aliquot horas deinde placide quievit, leni sudore
„totum

(115) *Sched.* monit. p. m. 547.

„totum corpus perspersus, nec iterata V. S. per omnem morbi decursum opus habuit unquam.

„*Petrus* vero nihil plane levaminis ex V. S. sensit ---

„Meliora igitur & certiora hoc ancipiti experimento edoctus mane ne die quarto eidem venam brachii dextri incidendam curavi, eductus ad uncias fere decem sanguis sancta fide asseverare possum, currente adhuc sanguine & nondum obligato adhuc vulnere, ægrotum jamjam tantum levaminis, & commodi percepisse, ut lætus nobis fateretur, sibi ita videri, quasi grave aliquod pondus a pectore suo devolutum esset.”

Liceat brevissime, nam brevem me esse multa jubent, quid mihi videatur, præfatio honorem, qui debetur *Ill. Trilleri*, monere.

Fateor, in *Joanne* me ebrietatis potius reliquias & signa videre conjunctæ cum pleuritide levioræ, quam illos gravis mali malos mores, quos pulcherrime exaratae historiae novem reliquæ docent, mali, inquam, post alteram interdum tertiamve V. S. recrudescentis. Si *Joannis* grave & sævum, quod dicitur, delirium a pleuritide fuit, sane mirum est, non opus habuisse iterata V. S. per totum decursum morbi.

In *Petro*, procero & macilento, video, quæ usu venire in pleuriticis solent, illum morbi genium non uni V. S. cedentis. Repeto illud monitum, V. S. *Petri* in brachio alteram fuisse. Ut omni dubitationi locus negari possit, opus est accuratatione mirum quanta, potissimum difficillima æstimatione causarum prægumnon & præcatarticarum.

Ipse *Ill. Trillerus* ægroti decimo in pede secari venam jussit, quia, ut ait, nihil sanguinei sputi excrebatur, dolorque in utroque latere fixus hærebat. Paullo post mansuescere omnia visa: rediit tamen circa vesperam æstus --- die quinto larga hæmorrhagia narium ferum capitis dolorem, morbumque ipsum levavit.

Ut semel experimentum faceret, *Petro* in pede secari venam, jussit *Ill. Trillerus*. In plusquam quadraginta pleuriticis felicem successum V. S. in loco affecto proximo prædicat p. 31. Facile credo, sed nihil hæc contra eos, qui non quo loco, sed quantum sanguinis detrahatur, referre dicunt. Næpe in totidem ægris non secta est vena in latere opposito. Ratione, inquit p. 30, experientia, rei que natura dictante nullo alio in loco quam in brachio lateris affecti facienda V. S. Desidero rationem, non invenio, certe non p. 87. ubi dicit locis affectis succurrendum non sanis adhuc, nam de hoc scilicet quæritur, cujus potissimum loci V. S. succurratur.

Narrat *Ill. Morgagnus* in *Epist. Valsal. op.* adjectarum decima tertia §. 24. historiam, quam cum ipso *Valsalva* communicavit acceptam a præceptore suo *Paulo Salano*. Hic mulieri ex apoplexia utrimque resolutæ

utæ cum sanguinem in dextris misisset, morbum solvit in sinistro cor-
oris latere; deinde cum a sinistris misisset, solvit in dextero.

Liceat professo venerabile mihi nomen *Morgagnianum* esse, fateri non me perspicere causas satis justas, quominus per fortuito casum habeam, qui etiam non ipsi Morgagno, sed ab ipso tertio Salano contigit, quominus credam, quia una V. S. non sufficiebat tollendæ integre apoplexiæ, factum esse, ut non nisi uno in latere paralytis tolleretur, & quidem in sinistro, post V. S. alteram malo penitus sublato, utique in residuo dextro; ut primum in sinistris solveretur paralytis, factum est fortuna (116), ut a dextris missio sanguinis initium factum sit, factum esse fortuna; si ab iisdem dextris secundum missus eadem copia fuisset, tamen ejusdem residui dextri lateris paralytin evanituram fuisse. Qui mihi negaturus sit hanc veniam, ei incumbit grave, ni fallor, onus ostendendi, non potuisse non, cum a dextris primam sanguis missus sit, oppositum latus prius convalescere, neque nisi permutata vice sanguine a sinistris misso, convalescere dextrum. Grave, inquam, onus crediderim tentaturo explicare hæc ex ea ratione, quam Ill. *Morgagnus* affert, quod venæ dexteræ cum ea capitis parte magis communicant. Sanguis dicitur missus a dextris & sinistris, non definito loco. Ceterum hemiplecticis a sano, non a resoluta latere sanguinem mittendum esse (117) probabile mihi videtur, etsi neque ob *Valsalvæ* rationes, & sententiam de paralyti lateris oppositi læso cerebri lateri, quam ipse in experimentis vidi veram esse, neque ob vulgarem doctrinam de R. & D., sed quia motu cassis musculis ægre sanguis fluit, atque in universum ejus partis circulationem impeditam esse oportet, quia credo, non posse non etiam arteriarum tunicas paralyticas fieri.

His exemplis mihi adversis addo aliud mihi favens, a *Vallisnero* narratum in Eph. Germ. Cent. VI. p. 191. Secatur femina dolore capitis vexatæ vena in brachio & pede frustra, recrudescit vulnus per somnum effluunt adhuc tres libræ cessat dolor. Docet hoc exemplum, consentiente *Vallisnero*, non ubi sed quantum sanguinis detrahatur, referre.

§. XXX.

Ostendi in particularibus exemplis & casibus vitiis maxime facere vulgari doctrinæ de revulsione & derivatione quomodo dijudicandos credam

(116) Imo non opus est mihi fingere nisi simplicem hanc fortunam, quod primum in sinistris soluta fuit paralytis, suas sine dubio ob causas, sed non extricandas illas, nisi forte cui datum fuisset ipsum latus cerebrum inspicere, non opus, inquam, mihi, qui credo, nihil referre, utro in latere vena secetur.
(117) Cf. Bagliv. in historia morbi Marc. Malpigh. p. 681.

sexcentos alios. Addam brevem disputationem de canonibus & axiomatibus practicum genalibus, eo maxime scopo, ut ostendam, ipsorum practicum methodos sibi invicem contrarias, contrarias potissimum esse vulgari doctrinæ de R. & D. Hic mihi dissensus auctorum argumentum est non postremum, certe contra præjudicium auctoritatis tutissimum, vid. §. III. quo nego magni rem momenti esse delectum venarum in V. S. Atque ego, quippe facile concilians dissentientes, videor mihi de invitis mereri, nam cum sibi invicem dissentientes experimenta sua opponant, auctoritatem ipsi invicem suam destructuri, ego qui utrimque factas observationes de felici aut hujus aut illius loci V. S. facile recipio, utriusque auctoritati consulo.

Videor mihi meo jure postulare posse, ut qui credunt revulsionem & derivationem per V. S. fieri, utriusque magnos effectus esse, aut amplectantur aliquam theoriam adhuc notarum, aut si forte earum nulla placeat, formant sibi privatam novam, huic quam profiteantur adhæreant, nec recedant nisi facti: Qui vero inspecturus sit ipsos auctorum libros, huic nisi omnia me salvant, patebit, frequentes quidem satis esse voces derivationis & revulsionis, frequenter citari experimenta & observationes quæ demonstrare dicuntur effectus derivationis & revulsionis, at theoriam quæ doceat quomodo illa & derivatio & revulsio fiat, quibus in locis, qui ejus necessario effectus sint, vix inveniet ullam, experimenta facta studio & intento in hanc ipsam quæstionem de D. & R. oculo, vix ulla, facta autem repetito studio & cum ea accuratone, qua opus est ut omnis dubitationis locus absit, ausim dicere, plane nulla esse. Et cum soleant vulgo illi, qui practici dicuntur, spernere theorias, fit, ut plerisque per totam vitam aut nullum suboriatur dubium, aut desit certe animus ceteraque ad pertractandam quæstionem.

§. XXX.

Primum ingens est controversia de utilitate venæ sectionis derivatoris, nam de revulsoria fere omnes consentiunt utilem esse. Vitiomagno vectit *Bellino Sylva*, quod in fine morborum inflammatoriorum commendat derivationem, ad quem errorem videtur *Sylvæ Bellinus* tractus præjudicio auctoritatis minuisse illam laudem quod primus theoriam derivationis & revulsionis dederit. Hanc litem *Sylvam* cum *Biancho* agitavit T. I. p. 69 - 106, cum *Hecqueto* toto tomo secundo. Inter eos, quibus *Sylvæ* liber scribendi causa fuit *Quesnay* defendit derivationem, *Chevalier* & *Martin* damnat, quos tamen sibi met ipsos contradicere supra ostendit not. 53 54. Mea quidem opinione, siquidem concedam R. & D. fieri, *Sylva* recte negat derivationis utilitatem, nisi in obstructione mensum referenda. Revulsionis & derivationis oppositæ sunt

ideæ, oppositi effectus: si utilis est revulsio, in quo omnes consentiunt, inflammatoriis morbis, sane non video quomodo utilis esse opposita derivatio possit. Creditur revulsione fieri, ut quia ab inflammato loco sanguis evertitur, minuta hac a tergo premeate vi, contractiles arteriæ obstruentem materiam repellant. Creditur autem derivatione impacta alicubi obstruens materia propelli, aut ubi cedere nescia est, potius vehementius impingi, adigique. Post prægressas aliquas reliquas revulsorias V. S. derivandum esse aiunt. Hoc qui dicunt, videntur mihi nihil dicere. Non poterunt non revulsoriæ & derivatoriæ V. S. contrarii effectus invicem se destruire. Cf. not.

§. XXXI.

Vidisti B. L. quam strenue Ill. Trillerus defendat in Pleuritide V. S. in brachio lateris affecti, qui quidem plurimorum mos est; audi oppositum D. Chevalier p. 111. Il est aujourd'hui démontré, que la saignée du bras du côté attaqué de pleuresie détermine une plus grande quantité de sang vers la partie malade, & que la saignée du bras opposé en détourne considérablement. An integrabimus bellum gestum ante ducentos annos?

§. XXXII.

In morbis capitis vulgo plerique jubent secare venam pedis, exceptis paucis, in quibus potissimus est Sydenhamus, sed *ασλαων ανραλης αμαν*, qui fere ubicunque sanguis mittendus erat, nec erat sanguinis parcus, secabat venam in brachio, loco propter chirurgicas aliasque causas commodissimo. Qui asserunt derivationem & revulsionem fieri, sane si hypothesi, pro qua propugnant, ingenue servire velint, non possunt non V. S. in brachio damnare in morbis capitis, ut ideo etiam laudem damnantem etsi timidius Sylvam. Timidius ut dixi Sylva damnat, alii reveriti auctoritatem eorum quibus in usu est, plane non audent damnare. Hinc ille quem supra ostendi dissensus auctorum in omnes partes se flectentium, ut alii negent derivatoriam esse V. S. in brachio respectu capitis, alii dicant quidem revulsoriam, sed non nisi lateraliter, alii non negent derivatoriam esse, sed negent derivationis semper nocuos esse effectus. Apud nonnullos eosque potissimos auctores, qui de affectibus capitis scripserunt Lancisium, Wepferumque vix invenitur mentio factæ R. & D. per V. S.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

De sectione jugularis obtinet (118) par dissensus ostensus l. c. Hanc ego, qui parvi faciendum credo delectum vasorum concedo utique præcellere reliquis V. S. minime autem, quod aut derivatoria sit, aut revulsoria, sed ob eam rationem quam mirum est prætervisam vulgo ipsi (119) Freindius cujus ceterum fides & experientia inter optima argumenta est, quibus nititur dignitas hujus V. S. sed quæ indicata (120) Lancisio, ob privatam encephalo fabricam venosorum canalium, qui sinus dicuntur. Aperta est utilitas hujus structuræ ea, ut in irregularioribus his canalibus & ad angulos anfractusque se accommodantibus & extensilibus locum habeat accumulanda forte nunquam varias per causas ultra solitum liquidi copia. Hæc se utilitas in plerisque capitis morbis exferit, in quibus suas ob causas sanguinis major copia ad caput determinatur. Conjuncta autem est cum hac utilitate, quod difficilius hi canales rumpantur illud incommodum, quod extensi encephalum premant, potissimum illud, quod difficilius aqua ventriculorum reorbetur. Per sectionem ergo jugularis externæ depleri credo internam, sinusque cerebri, propter frequentes anostomoses (121) potissimum illam prope superiorem laryngem. Docent effectum hujus V. S. contraria non solum strangulorum mors similis morti apoplecticorum, sed sola brevis retentio spiritus, ut nullo alio modo melius in conspectum producat jugularis interna, quam constrictione abdominis. Rubor faciei in phrenitide explicari inde posse videtur, potissimum si cogitetur paraphrenitis, quæ est phrenitis oriunda ex inflammatione diaphragmatis, impedimento respirationis maximo. A ligatis jugularium externarum una aut utrisque illi quidem effectus non observantur, & mors qualem efficit funis infamis in strangulatis, sed etsi hac citissima morte lentiora tamen certe maxima mala producere hæc ligatura potest. In Prælectionibus Boerhaavianis tribuitur (122) Peyero, & alio loco (113) Stenoni experimentum, quo visum sit animal a vinculo venarum jugularium apoplecticum factum, sed Ill. de Haller utrumque in illorum libris non invenit. Lowerus (124) in cane observavit post aliquot horas partes supra ligaturam intumescens, & intra duos dies interitum quasi ab angina suffocati, hydropem manifestum. Feci ipse experimentum. Ligavi cani jugularem externam primo unius lateris, deinde etiam una alterius

A a a 2

rius

- (118) Vide etiam Freind, l. citando, p. m. 115.
 (119) Freind. commen. de Febr. ad epidem. Hipp. Comm. II.
 (120) Lancisi opp. T. I. p. 35. Ed. Venet.
 (121) Winslov. tr. des Vein. 74, 105, 33.
 (122) Vol. II. p. 270.
 (123) V. C. p. 665.
 (124) Tr. de corde 123.

rins. Neque intumescere multum venæ supra filum, neque multum aperti damni passus est canis, neque stupidus factus est, sed pene per totum diem vegetus, continenter latrans, sufficit deinceps alii experimento. Portio infra filum singula respiratione evanida denuo replebatur. Imitandi *Lowerum* opportunitas nunc mihi desit, & ipsius *Loweri* obscurior narratio est, cum ait *venas jugulares* ligasse, ut obscurum sit, solasne externas, quas quidem difficile est vivo cani ligare.

Neque vero hoc experimento velim negaturus videri effectus venæ sectionis jugularis, nam cum hoc experimentum ostendat, maximam certe jugularium internæ & externæ communicationem esse per anastomoses suas, eandem vicissim par est pronam viam deplendæ internæ sinibusque adeo, si ponamus quascunque ob causas repletiores parari sectione externæ.

§. XXXIV.

Insignissima etiam controversia est de loco V. S. in obstructionibus mensium. Vulgare est secare in pede, cujus sectionis effectus explicantem *Sylvam* supra vidisti B. L. Decantata est *Lindani* doctrina apud (125) *Etmullerum*, decantatissima est historia feminæ *Riverianæ*. „*Lindanus* ubi menses instant, nondum tamen fluunt aut casu subito restringuntur, tunc saphænam aperiendam monet. In pede vero nunquam secandam esse venam suadet, nisi menstruatio actu fluat, aut ipse fluxus suppressus fuerit”. *Freindius* (126) *Lindanum* & *Etmullerum* rejicit argumento satis bono quod si menses, inquit, & jam fluentes, promoveat & in fluxu suppressos revocet saphænae sectio, quidni etiam, & extra fluxum restrictos queat deducere? Decantatissima est historia a (127) *Riverio* narrata feminæ, „cui quoties secabatur vena malleoli, menstrua cohibebantur, dum vero ex vena brachii mittebatur, ea largius profuerunt, neque vero mihi magni momenti visa, etsi mihi non adversa, cum & unica sit, neque integra & accorata & omnes circumstantias complexa historia morbi feminæ, „quæ varios affectus patiebatur, quibus multa Medici adhibuerunt præsidia.” Pro V. S. tamen in brachio pro qua est *Lindanus* est etiam Cl (128) *Mauriceau*, cum *Freindius* sit pro sectione in pede. Considerandam cum (129) *Freindio* credo Plethoram solitariam, & eam, quæ cum lentore sanguinis conjungitur, quem lentorem, symptomataque omnia a suppressis mensibus

(125) Opp. T. III. p. 244. *Declaratam* dixit *Freind* l. citando.

(126) *Emmenelog.* p. m. 113.

(127) *Obs.* 2. Cent. I.

(128) *Tr. des maladies des Femmes grosses*, L. III. ch. 10. p. 419.

(129) p. m. 115. & 79. sq.

bus oriunda pulcherrime idem explicat. Conjunctæ cum plethora solitaria obstructioni mensium mederi potest una V. S., illa, quam efficit plethora cum lentore, potestere potest V. S. plures. Hoc plethoræ discrimen sive plethoræ diversos gradus qui non attendunt facile ad diversitatem loci referunt, diversitatem effectus venæ sectionum. Accuratas historias circumstantiarumque mentionem facientes non invenio.

§. XXXV.

Complectar paucis summam scriptionis meæ. Nota est doctrina de revulsione & derivatione ex obscuris & vagis ideis, potissimum *Galenii*, sustinuit eam reverentia antiquitatis, quæ fecit, ut ab *Harveo* coacti medici emendandam quidem agnoscerent *Galenii* doctrinam, abjiciendam non agnoscerent, manserint nomina, manserit semper aliqua D. & R. doctrina, etsi a variis in varias formas immutata. Ostendisse mihi videor, everti omnem de R. & D. doctrinam posse quadruplici modo. Primum illud, quod omnibus doctrinæ fundamentum est, nego, in ea arteria a qua lecta vena sanguinem habet, minui resistantiam; deinde etiam si illud verum esset, secutura dico alia omnia quam quæ vulgo dicuntur; tertio, si concedatur utrumque, tum illa imminutio resistantiæ, tum illi qui perhibentur effectus, tamen se invicem destruent effectus a sectione venæ, & ab ejus occlusionem; denique ipsæ auctorum diversæ sententiæ diversa theoremata munita invicem experimentorum commemoratione, invicem se destruant.

§. XXXVI.

Itaque usum V. S. qui triplices numerantur, evacuatio, derivatio, revulsio, solum primum evacuationem statuo, evacuando a V. S. effici omnia bona, quæ efficit ingentia, & relinquo solum cum *Senaco* illam revulsionem, & meritam quidem hoc nomen, cujus supra mentionem feci. De hac *Senacus* ait: la revulsion, dont on parle ordinairement, consiste en ce que le sang est détourné de certaines artères; mais la revulsion dont je veux parler, consiste en ce que lorsqu'on fait une saignée, le sang, qui surcharge certains vaisseaux arteriels, sort de ces vaisseaux par le même chemin, par lequel il est entré, c'est-à-dire, qu'il revient sur ses pas. Sed raro locus datur huic revulsioni, qui solus est ille, qui afficitur, nunquam datur in visceribus. Scarificationes locorum affectorum videntur hanc revulsionem efficiendo prodesse.

Fuit cum animus mihi esset pertractandi totum ambitum doctrinæ de revulsione & derivatione, & examinandi effectus illorum, quæ dici solent succedanea V. S., modorum sanguinem mittendi reliquorum, purgantium, ulcerum artificialium, epispasticorum &c. Ut abjicerem hoc consilium tum ipsa me laboris longi & liminum scriptiōis academicæ consideratio permovit, tum illa persuasio, fore, ut quibus probare possim a V. S. nullam aut D. aut R. fieri, non tergiversentur assentiri negaturo in universum.

Obiter tamen indicabo, qui mihi videantur modi agendi potissimum ex istis reliquis revulsoriis & derivatoriis remediis.

Sectio arteriæ ejus, quæ sanguinem dat loco affecto, efficit revulsionem dictam §. antec. sed exiguam futuram, si eidem loco aliæ suam sanguinem dant. Ceterum ab arteriotomia, quæ a citiori evacuatione sperari possunt, ingentia autem sperari non possunt: n. que mihi expectari posse videntur argumento ducto a maximo levamine ab hæmorrhagiis narium, non ortis a friabilitate vasorum. Hæmorrhagia hæc in acutis docet vim morbi, vim cordis, copiam sanguinis, magna, plethoram maximam. Bonos itaque effectus hujus hæmorrhagiæ inde certum est oriundos esse, quod plethora minuitur, inde oriri, quod sanguis arteriosus mittitur, quod ex naribus, dubium est. Eadem natura, cujus consilio oriri dicuntur ex hæmorrhagiæ, sive complexus causarum in C. H. agentium, per quas in corporibus qualia solent esse acutis tentata, cietur necessitate mechanica hæmorrhagia narium cietur in aliis hæmorrhoidum fluxus, aut profluit sanguis in alio quocunque loco, in quo minima est resistentia, pariter cum levamine. Pauci sanguinis stillicidium, triste Hippocrati prælagium, indicat cum illis, quæ indicat fluxus largior, vasorum cedere neciorum nimium robur indicat neglectam esse S. M.

Boni effectus hæmorrhagiæ narium hæmorrhoidumque omnium in sanis oriuntur ex imminutione plethoræ, quemadmodum salubritas fluxus menstrui in feminis. Sunt & illæ sæpe hæmorrhagiæ periodicæ. Consultum autem est has vias, quas ipse sibi sanguis quærit, non impedire, neque aliis S. M., nisi necessitas cogat, ideo, quod talia corpora apta nata sunt reparandæ plethoræ, vasa autem illa quæ illum sanguinem fundere solent, dediscunt fungi officio aliquoties intermisso, occallescentia forte, quo facta perit illa mensura termini plethoræ, turbatur ordo, turbatur totum corpus.

Purgantia minuendo totam humorum massam agunt, & detrahendo quidem specificam partem. Ulcera artificialia & setacea non-

nihil stimulant, potissimum autem profunt detrahendo specificam humorum partem.

Epispastica stimulant. Inflammationis hæc mihi theoria est: irritantur aut ipsius cordis aut alius cujuscunque, in quo inflammatio incipit, quacunq; ex causa, nervi, irritantur in his etiam illi qui ad tunicas arteriarum abeunt itaque hæc sanguinem suum fortius propellant, pulsant interdum, quæ antea sentiri non potuerunt, estque inflammatio topica sine febre, nisi nimius sit stimulus, qui stimulus si ipsum cor tetigerit, aut cordis nervos in consensum traxerit, oritur febris. Itaque mihi videntur epispastica agere stimulo contrario causæ facienti inflammationem. Certe in convulsoriis morbis irritationem systematis nervosi causam habentibus, epilepsia, malo hysterico, profunt stimulantia. In affectibus soporosis epispastica vel ideo profunt, quod excutiunt lethargum, qui nisi his excutiat, quod sæpe fit, nullis aliis præsiidiis excutitur. In phrenitide utilitas epispasticorum utraque est, quam dixi.

In universum omnia illa, quæ vulgo dici solent revulsoria aut derivatoria præsidia, nomina hæc non merentur, non ab ipsis statoribus R. & D. per V. S.

§. XXXVIII.

Finio mutuo ab (130) Ill. Trillero sumptis suavidicis asopiarum fabellarum scriptoris versibus:

*Supersunt mihi quæ scribam sed parco sciens:
Primum esse ne tibi videar molestior,
Distingit quem multarum rerum varietas:
Dein, si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis residui.
Quamvis materie tanta abundet copia,
Labori faber ut desit, non fabro labor.
Brevitatis nostræ premium ut reddas peto.*

Certe ingenuitatis præmium ab æquis & intelligentibus lectoribus peto & spero, quibus nisi ipsam sententiam meam, certe veritatis amantem animum si probavero, egregie credam compensatum mihi in hac voluptate molestiam, quam aliorum forte iniquorum & morosorum judicia creabunt.

(130) Fin. libri de Pleurit.

CCXLVI

GEOR. ERNESTI STAHL,

ET

J. JEREM. COLER,

DISPUTATIO

DE SANGUISUGARUM UTILITATE.

HALL. 1699.

PROOEMIUM.

Sanguis, uti vitæ thesaurus, & princeps organum existit, mediante quo universa machina corporea, ab omni corruptione putredinosa, ita vindicatur, ut licet mixtio corporis summo opere præcepta in hanc corruptionem sit, imo etiam actu de tempore in tempus corruptionis hujus primordia subeat, & in sulphureo-salinam intestinam dissolutionem abeat, nihilominus, per continuum motum & transitum sanguinis, subtiles hæc secedentes portiones, perpetuo secernantur atque excernantur, neque ad ulterius diffundendam suam fermentescentem putredinosam efficaciam, vel moram sufficientem, i. collectionem copiosam nancisci possint: Ita si tamen hic ipse sanguis, in quantitate ideo luxuriose coacervatur, ut motum expeditum, cujus beneficio efficaciam suam vitalem præcipue exsequitur, subire & servare non possit, e vitæ thesauro, morborum promptuarium, imo ipsius mortis obstetrix, facile evadit.

Natura quidem, ne has noxas temere, & circa ullam reluctationem, in se suscipiat, agit quicquid potest, ut vel expressione directa, notabilem quantitatem hujus sui molesti hospitis excutiat; vel plurimum dierum operosa impetuosa concussione, notabilem ejus portionem colliquet, in serum redigat, & sub tali tenui forma, per varia emunctoria, præcipue vero urinæ & sudoris organa, exoneret.

Posterior hæc expulsionis species: febriles æstus format; prior hæmorrhagias.

IVIXOO

magias. Ad utrasque, præcipue tamen ad has posteriores, exercet varios motus spasmodicos, quibus sanguinem tum ad secretionis, tum ad excretionis loca, pressius restringat, hydraulicis quasi directionibus.

Hæc congestoria, & ad expressionem destinata spasmodicæ motitationes, quo minus ad actualem hunc intentionis suæ effectum pertingunt; eo pertinacius insistant, recurrunt sæpius, imo & repetitis insultibus percurrere moliuntur, levibus occasionebus denuo incitantur, & ad promptam omnino repullulationem magis magisque assuescunt.

Exserunt se hujusmodi turbæ duobus præcipue generalibus corporis locis, in externo nimirum ambitu, & internis contentis corporis partibus. Illic, varios arthriticos, rheumaticos, fatigatorios quoque seu osteocopos affectus & dolores formant; hic, internos istos spasmodicos importunos motus, quos prudenter, jam ante tempus haud exiguum, ad convulsiones retulit Willisius: scholæ vero medicæ triviales, à situ loci affecti, hypochondriaca mala appellare contentæ sunt: licet interdum, & ubi ad nihil dissimulatas epilepticas convulsiones impetus erumpit, epilepsiæ hysteriæ nomen imponere non dubitent, & non magis in infantibus epilepsia intestina, das böse Wesen im Leib, ab ipso vulgo agnosci atque accusari soleat, quam etiam in adultis subinde, colicæ convulsivæ appellatio adhiberi.

Sicut autem externis illis moliminibus, tempestiva depletio plurimum subvenit; ita etiam internis illis, & velut intestinalibus, plurimum conducit, dummodo expedire perpetrari queat, & non potius ipso tentamine magis magisque excedat, stases, inflammationes, tensiones, obstructions, concitet potius, quam corrigat ac propulset.

Fit tale quid præcipue hæmorrhoidum internarum moliminibus; à quibus quam graves & fonticæ turbæ, & quam prompto ordine atque successu, pendeant ac pullulent, alibi prolixius, & velut ex professo, commemoratum est. Quam operosum sit: si non nudas speculationes, sed experientiam sequamur, motus hos vel salubriter penitus opprimere, vel ad exitum utiliter perducere, ibidem pariter indigitatum. Interim promptissimum simul atque præsentissimum ex omnibus remedium, ad sinceræ ejusmodi evacuationis effectum, sunt hirudines, s. sanguisugæ; non tantum commendabiles hoc nomine, & actu à peritis practicis passim commendatæ: sed etiam ad alios quosdam immediatæ evacuationis usus, non ineptæ.

Non placet quicquid de hirudinibus dici potest, historice, physice, & medicæ, hic colligere, cum argumentum hoc satis pro dignitate jam tractaverit Johannes Heurnius Professor Gryphiswaldensis, Ann. 1652. sed placuit solum practicam hujus medicationis utilitatem denuo quasi speciali parænesi laudare, & cum in nostris regionibus hæctenus minus usitatum sit, & tamen iidem, sanè si ulli alii, maxime appropriate videamur, propterea ad ejus exercitium, & frequentiore usum Practicos exhortari.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

Bbb

tari.

tari, idque non solum ex ipso experientia suavis, verum etiam rationis luculenter adstipulantis testimonio.

Suscipimus hoc presente Dissertatione peragere, cui coepto ut divina clementia adspiret, supplices oramus.

C A P U T I.

De historia Sanguisugarum generalia quaedam.

Hirudines seu *sanguisuga*, non adeo ignotum animalculum, sive, ut vulgus loqui amat, *insectum*; reperitur partim in ipso mari, partim in *dulcibus*, praesertim quiescentibus, sive *stagnantibus*, aquis: ea differentia, ut *marina*, non modo *magnitudine*, sed fere etiam ipsa *figura*, notabiliter a *palustri* distincta appareat: quemadmodum apud *Rondeletium* de piscibus, & *Aldrovandum* legere licet.

Nihil adeo interest, unde *hirudinis* vocabulum dictum censeatur; ab haerendo, an undecunque alias; cum *sanguisuga* vocabulum, apud *Latinos*, & appellatio *Blut-Egel* apud *Germanos*: aequae ac nomen *βίβα* apud *Græcos*, ab ipsa *indole*, nempe *suctione* sanguinis, animalculo huic attributa esse satis appareat.

Est animalculum *reptile* eoque ipso *vermibus* accenseri solitum; *oblongum*, sed non aequae *teres* quam potius compressum seu *latum*, transversis lineis interstinctum, capitulo latiusculo, & ore subrotundo, ac veluti *calloso*, *aspero*, quod *dentibus* instructum esse, recepta est sententia. Sane, quo scrupulosius profapiam *hirudinis* pensitare libuerit, eo magis *limacum* tribui illas accensere, iustum apparuerit, de quorum, & praecipue *cochlearum dentibus*, quatumcunque supervacua, non tamen in se vana, sed in tenui laboriosa, disceptatio occurrit apud *Bonnamum* in curiosa satis *Conchyliorum* historia.

Color ipsis est diversus; siquidem aliae *subruffo*, aliae *viridescente*, aliae *nigrescente*, aliae sub his coloribus, *maculis* alienis conspersae conspicuae sunt. Inter quas quidem *ruffas* illas, *nigricantes* quoque, & valde *fulvas*, neque minus obscure *maculosas*, deterioris notae habent: *subvirides* vero, cum notis, seu splendore quasi striato, *dilutiore*, *flavescente*, aut *rufescente*, extra suspicionem sunt.

Vivunt in ipsis *aquis*, *cruore* piscium, quibus adhaerentes subinde reperiuntur: appetunt etiam extra aquas, insigni promptitudine sanguinem, unde corpori glabro admotae, non modo avidae adhaerescunt, sed sanguinem etiam notabili copia imbibunt, donec eodem impletae turgiant, imo obfaturatae prorsus, decidant.

Interim,

Interim, utut frequentius *paludosa* loca, & *nidroso* limo scatentia, fere incolant, non tamen aequae inquinatas & *squididas* corporis partes amare, aut ambire observantur; sed potius *absterfa* demum, imo *dulcedine* lactis imbuta, aut *sanguine*, neque illo quidem *salso*, aut valde *acri*, *mudentia* loca, prompte aggredi solent.

Eo ipso, neque *haemorrhoides caecas suppurascetes* aequae avidae arripiunt, quamvis etiam *suctioni* alias sic satis assuescunt: bene vero, *turgidas tantum*, *vesiculares*.

Ubi nempe notare libet, quod utique differentia subsit, *hirudinum*, usui huic nempe *artificiali* applicationi, iam alias saepiuscule adhibitarum, praereceptis; ubi etiam *famelica*, diutius nihil pasta, utique longe praesentius invadunt, quam *obsaturata*.

C A P U T II.

De Suctione Hirudinum.

Quae in *Physica* theoretica disceptatione, pro ardua haberi solet, quaestio, an *tractione*, an vero *pulsionem*, absolvatur, illa sanguinis, e corpore in *hirudinem* transmissio, illius scrupulosa disquisitio, in nostra, medica, tractatione, non magis forse *arctos*, quam *lenes* apparuerit, unde ab eadem abstinentes, potius recepta voce *suctionis* uti, consultum ducimus.

Admota videlicet *absterfo*, vel etiam leviter *perfricto*, corporis loco: *hirudo*, praecipue *famelica*, affigit sese, capitulo suo; & ubi semel firmiter adhaerit, inhaerescit loco ita occupato, adeo tenaciter, ut vix vi avelli sese patiatur.

Imbibit ita, intra non adeo longum tempus, insignem quantitatem sanguinis; adeo, ut vel mediocrius digiti magnitudinem crassitie & turgiditate sua aequet. Fit hoc tanto promptius, quo expeditius affluxum ipsius sanguinis, ex ipsis v. g. vasis, haurire potest.

Satiata, sponte denique, omisso quod infixit vulnusculo, delabitur; relinquens in parte commorsa vulnusculum quasi *triangulare*: hoc, si *vas* aliquod *sanguiferum* simul immediate penetravit, pergit saepe sanguine pertinaciter manare, ita, ut speciali demum adstrictione egeat; si vero non nisi ipsam *cutim* solum lauciavit, facile, & fere statim cessat sanguinis emanatio.

Quo minus vero accurata *quantitas*, quantum *una hirudo* exfugere possit, definiari valeat, impedit praecipue diversa illarum *magnitudo*: interim *majusculam*, ad 6. drachmas imbibere posse, minime improbabile est,

est, præcipue, si suctionem suam sine offensa externa, vel etiam magis interna, à sanguinis salsa disera, satis diu continent.

Larga vero quantitas educitur, si *amputatis*, postquam jam turgescere incipiunt, *caudis*, diutius ita affixæ corpori relinquuntur, ubi supposito commodo vasculo, sanguis ex illis ita destillans, capessi potest. Ex ipsis vero etiam, sanguine imbibito *inflatis*, potest hic iterum promte exprimi, si in vasculum repositæ, *sale*, aut acri *cinere* conspergantur: ubi pauco tempore, compunctionis illius impatientes, sese contrahunt, & quicquid humoris imbiberant, prompte iterum evomunt.

Quoad applicationem earundem, fit hæc promptius, si non *obstruatæ*, sed paubisper *famelicæ* existant. Unde, dum in aqua munda servantur, & nonnunquam grumoso sanguine, *pullorum*, *agnorum*, *vitulorum*, cum recenti subjuncta aqua cibantur, neque nimium fieri hoc debet, neque omnes simul ita satandæ sunt; sed inter plures, quas usui asservare expedit, diversæ, diversis etiam diebus, ut ita cibentur, omnino e re fuerit. Quemadmodum utique semper, aliquandiu jam asservatas, & (post lenem *expressionem* statim à captura, qua limosum ipsarum palustre nutrimentum ex ipsis excutitur,) in aqua sæpius renovata detentatas, demum usurpare convenit. Quamvis enim querela illa de *virulentia* hirudinum, si verum æstimare velimus, magis ferè nudæ traditioni veterum, in *calidioribus* regionibus versantium, scriptorum, superstructa, neque adeo tam eximiam in nostris climatibus attentionem promereri videatur: præstat tamen revera, cautiorem semper, quam temerarium fuisse.

Asservatæ ita, & sufficienter *avidæ*, hirudines, si ad specialissimum quasi punctum apponi debeant, commode in frustulum *arundinis*, ex uno latere secundum longitudinem fissum, ut aperiri & denuo plicari possit, aut in *metallicam*, nihil corrosivam sive septicam, ita complicabilem, *cannulam*, impositæ capitulo suo ad locum arripiendum admotæ, hunc, præcipue levissima superficialia punctura, ad *sanguinei* stigmatis eruptionem, affectum, facile invadunt.

Si vero minus exquisitus sit locus, cui pertundendo destinantur, tunc *digitis*, *linteo* tamen, ne in hos ipsos morsum suum deflectant, munitis, satis commode applicari valent. Imo etiam commode si latiusculi ambitus sit locus, in *cucurbitula* vitrea admoventur; & donec ita adhæserint, detinentur.

Postquam multum suxerunt, *avellere* easdem, neque adeo promptum, neque fere utile est. Pauco *sale*, saliva madefacto, aut *cinere*, capitulis ipsarum asperso, facile cedunt & cadunt.

Liceat, in transitu, semisuperstitiosæ ipsarum applicationis meminisse, quam in quodam *Crainiæ* tractu, solennem esse, eximius illius provincie Historiographus, *Baro Walvasor*, commemorat; dum nimirum

rum incolæ horum mapalium, in aquis illius vicinæ abundantes hirudines, sed sponte sua ad arripiendum hominem non æque *avidas*, copiose ad sese pelliciant, *verbis* tantum aliquot: *prime pijauka* &c. aliquoties proclamatis. Qua quidem provocatione catervatim ita irruant, ut vel periculum ab ipsis provocatori immineat.

Nosstrates, pedibus in stagnum cœnosum diutius demersis, invasionem hanc taciti præstolantur, & plurimum sæpe adhæSIONEM passi, partim earundem saturationem expectant: partim avulsas rejiciunt. Si tamen in quocunque fortuito necessitatis casu, præter voluntatem affixas, ad spontaneum delapsum disponere necessarium visum fuerit, *urina* consperste, aut, quia hodie vix ullo loco deest, momento *tabaci* masticati, aut *cinerum* ejus, aut *fumo* ejus afflatæ, imo pulvere aridiore ex improvise aspersæ, vel sponte cadunt, vel longe languidius hærentes, facilius auferuntur.

Quæ mediante *sale*, vel *cineribus*, ad evomitionem compulsæ fuerunt, si mox in recentem aquam *dulcem* reponantur, & ex hac in *alteram*, imo *tertiam*, transferantur, revertuntur ad sese, & ad ulteriorem usum servari possunt.

Optamus sane, & suademus, ut animalcula hæc frequentiori usui adhibenda, apud Medicos & Chirurcos, perpetuo asservata præsto sint: *vere* quidem, & *æstate*, facile nova captura supplenda: *autumno* vero, in hycnem, penui inserta, tanto circumspicius custodiantur.

C A P U T I I I.

De generali, imo & quadantenus speciali utilitate sanguisugarum.

Quanta differentia sit inter *considerationem* utilitatis, & *perceptionem* atque experientiam ejusdem, nemo fere certius æstimare potest, aut certe solet, quam ille, cui *experientia* hæc non modo *commoditati*, sed etiam *necessitati*, in aliorum frustratione operæ pretium fecit.

Sane, non modo ubi usus hirudinum aliis sanguinis evacuationibus subordinari queat, sed maxime, ubi aliis irritis, efficaciter adhiberi valeat, effatum fuerit, Medico-Præctico, rerum suarum, & conscientie suæ satagenti, auro contra carum. Unde placet hoc nostro loco usum hirudinum ita partiri, ut eundem triplicem consideremus: Primo generalissimum, nude ad *generalem* evacuationem, loco *venesectionis* aut *scarificationis*.

Secundo, *specialem*, ad talia loca, ubi ad minimum *longe commodiorem* usum quam *venesectio* aut *scarificatio*, exhibere possint.

Tertio, *specialissimum*, cujus efficacia quæ & *venesectionem*, & *scarificationem*, *præctice* fere constanter excludit & eludit, est adhibitio earundem ad *hemorrhoides*. De quibus quidem, & earundem pathematibus, mediatis & immediatis, cum D. D. Præses hæctenus plura fere quam alias fieri solet, in medium proferre operæ pretium duxerit; hanc quoque, quandantenus *præctice* negotii istius prosecutionem subungere, non super vacuum visum fuit.

Missis itaque, aut verbo saltem notatis illis propositionibus, quibus *hirudinum applicatio generalis* evacuationi, *venesectioni*, *scarificationi*, solum *substitui* posse censetur. Pauca quædam ex autoribus, in *specialis* usus approbationem consignata, solum indigitabimus tanto magis, cum optime in hoc negotio versatus *Heunius*, neque minus *Disput. inaug. elegans D. D. Komperi*, Jenæ 16, 2. habita, id ipsum jam dum verbotenus perfererint: de nostræ vero intentionis, nempe *hemorrhoidalis* applicationis efficacia, & quæ eidem respondent, tanquam negotio instituti nostri primario, proprio demum loco, & prolixius agemus.

Ita *incaum, rubiundum*, seu cum *roseo* cutis tumentis colore, *hirudinum* suctione, ad sanitatem perduxit, *Rhases*, Libr. 36. Tract. 3. Cap. 2. cujus historię & curationis non imperita recensitio & illustratio est apud *Zacutum Lusitan.* Med. Princ. Hist. IV. Similiter *pustula faciei* inveteratæ, post variorum aliorum remediorum frustraneum usum, *quater* applicitis faciei, *quadraginta* hirudinibus, ad sanitatem perductæ, leguntur ap. eund. *Zacut.* ibid. *Observat.* 3. in *paraphrasi Historiæ IV.* *Phrenicæ* quoque, ex retentis lochiis, neque *venesectione* in talo, neque tibiærum coxarumque *scarificatione*, neque hirudinibus ad *hemorrhoides* adhibitis levabatur: ex iisdem ad *uterum* magis immediate admissis, *quatuor* numero; secuta larga evacuatione, melius habuit *patiens*: narrante eodem *Zacuto*, *Observ.* V. Et Libr. I. *Præses Admir.* *Observat.* 23. *Epilepsiam* post partum, retentis lochiis, pari modo mitigatam, idem recenset. Ubi quidem *Nic. Fontan.* fidem autoris in suspicionem vocat, quod alias etiam facit, *Comringius*, in *Introduct.* ad *Histor. Medic.* quo tamen fundamento, nunc quidem perquirere minus vacat.

In *epilepsia*, cum *melancholico*, seu *crasso* sanguinis statu, insigni cum fructu easdem adhiberi, testatur *Gariopontus*, & *Gualterus Bruele*: in *Capitis* dolore, præcipue *rheumatico*, easdem *venis retro aures* adhibitas, vel *intra nares*, a *Benedicto Faventino*, notat *Forestus* Libr. IX. *Observ.* V. & LX. in *Scholiis*. Eodem nomine, *Ludovicus Mercatus* Libr. I. de V.S. Cap. 4. In immani *temporum* dolore, efficacissimè expertus est *Zacut.* Libr. I. M. PP. *Histor.* *Alexander Benedictus* ad *vertiginem* efficaces, esse asserit, si *retro aures* adhibeantur. *Amatus Lusitanus*, *melancholiam* in viro 33. annorum, suctione *duarum* hirudinum circa *orificium ani*, levavit. Cui simile quid in viro *quadragenario*, & *muliere*, post irritas varias alias medicationes, perpetravit *Nic. Fontanus Cur. Med.* Libr. I. Idem *Zacutus* Libr. I. *Obs.*

I. *Obs.* VI. *Forestus*. Libr. X. *Observ.* XIV. XV. & XVI. efficaciam hujus remedii pro eodem scopo, repetito commendat. *Fabricius Hildanus septuagenarium*, ex *hemorrhoidum menstruarum* emanatione, in *vertiginem*, & mox *paralytodem* affectum dextri lateris, delapsam, hirudinibus ano adhibitis, restituit. *Lingua anginodem* intumescitiam, hirudinum suctione exinanitam, commemorat *Zacutus* Libr. I. *Obs.* 47.

Confirmat usum hirudinum pro *melancholicis*, *Sennertus* quoque, *libr. I. Præses*, Part. 2. Cap. 11. & 12. Idem prolixius statuminare nititur *Nic. Fontanus* *libr. I. Resp. & Cur.*

In *apoplexia*, *jugularibus* venis hirudines admoveere, *Bruele* suadet; *Fontanus*, *temporibus*, & *retro aures*, affigit. In *ophthalmia*, *fronti* adhibitas exollit *Kivonides*, & *Hollerius*, *lib. 1. de Morb. Intern.* Cap. 19. Quibus verbo assentitur *Forestus* *libr. XI. Observat.* 2. *Gingivis*, in *dentium rheumatico* dolore, destinat *Alexan. Benedictus*; & experientia sua roborat *Parvus* *lib. XVI. Cap. 25.* & *Srobelbergerus* de *dent. Podagr.* cap. 24. Ad *Josthos* & reliquam *guttam rosaceam*, efficaces laudat *Bauerius* & *Zacutus Lusitanus* loc. supra alleg.

In *struma*, earundem usum, & specialem adhibendi modum, tradit *Autor Addit.* ad *Brev. Arnoldi Villanov.* *lib. II. Cap. 4.* nempe post usum pillularum, hirudines complures, in circuitu partis affectæ, apponere; vulnusculis deinde pulverem *Helleb. nigri* adhibere, idque semel; Postea vero *unguento albo* tantum illa illinire. Ad *anginam*, & *cynanchen*, *Capivaccius*, *Bruele*, *Zacutus*, *Rollinccius* O. & M. *Comm.* *lib. IV. Sect. 4. Cap. 11.* In *hemoptysi*, præcipue suppressis *hemorrhoidibus*, *Ephemerides German.* *Dec. II. Ann. IV. Obs.* 19. Confer. *Rhodiæ Centur.* 2. *Obs.* 11. &c. *Observationes* quoque plures hirudinum efficaciter adhibitarum, sunt apud *Zacutum*, *Præses Histor.* *lib. VII. Cap. 14. lib. 8. Cap. 2. & Cap. 6. Observat.* 6. & in *MM. PP. H. lib. 2. observat.* 9. nec non *Pr. Adm. lib. I. Observat.* 104. *lib. 2. Obs.* 57. & 159. *lib. 3. Obs.* 108. Ad *lienis duritiem*, *Fontan.* *lib. I. p. 100* *Hildan.* de *valetud. tuenda*; ubi etiam efficaciam in *quartana*, in proprio corpore compertam laudat.

CAPUT IV.

De utilitate Sanguisugarum specialissima.

Sicut nulla æque alia *specialissima* sanguisugarum est efficacia, sed sola *generalior* illa, quod *sanguinem* evacuent; ita *specialissimè* earum utilitas, in eo præcipue versatur, ut illis locis adhibeantur, quibus aliæ operationes ad hunc effectum usitatæ, minus commode subveniunt.

Quamquam vero *vena frontis*, *venæ jugulares*, *vasa retro aures*, *arteriæ*

teris temporales, hunc censum non injuria subeant; superant tamen eandem omnes vasa hæmorrhoidalia. Hæc enim, cum propter exilitatem suam summam, instrumenta plane subterfugiant; neque etiam cucurbitula appositionem æque subeant; præcipue in illis, quibus nunquam quidem emicuerunt, interim tamen interne, anxietatibus, angustiis, inflationibus, spasmodicis, & doloribus hypochondriacis & hysteris: externe, rheumaticis, arthriticis, ischiaticis, nephriticis, podagricis, varicosis, sceleratissimis, stupescitivis, imo præludiis & insultibus, malum negotii causantur & minantur.

Talibus sane non modo optime, sed vix non unice, subveniunt hirudines. Cum enim de affectuum horum consanguinitate, cum motu, seu molimine fluxus hæmorrhoidalis, alias hæcenus abunde actum sit; simulque a practica experientia, thema illud: An non præstet hæmorrhoidum fluxum, quod sane facile facta est, prorsus & in perpetuum, supprimere? Negative decisum: Et illud quidem quasi magis absolute, ubi jamdum assuetio, diuturna, aut copiosa, præcessit: Et quidem, quod toties non sine prægnanti causa, repeto, assuetio non solum fluxus actualis, sed solus quæque motus & moliminis ad exitum hæmorrhoidalem: hujusmodi vero evacuationi artificialiter promovendæ, unice subveniant hirudines: propterea earum hoc in genere eximiam utilitatem non possum non commendare.

Agemus vero hoc per illa medica, imo universæ, demonstrationis, fundamenta & firmamenta, rationem & experientiam.

Supposito videlicet, quod evacuatio hæmorrhoidalis, ad paulo antedicta ista varia mala, interna & externa, quam plurimum levaminis afferre possit; præcipue cum ex impedito illo vena porta, quasi labyrintho, nullatenus artificialis evacuatio alia, locum inveniat, ut recte prius monet Sennertus, Præcox lib. 1. Part. 2. Cap. 11. & 12. His inquam ita se habentibus, evacuationi huic aptius remedium ullum aliud nequaquam occurrat, præter hoc unicum, hirudinum nempe subsidium.

Reperit sane hic quoque D. Præses, quod si quis verum specificum remedium, pro hæmorrhoidibus, sine alia insigni commotione, evocandis, idque certum & efficax, habeat, ipse sane communicationem ejusmodi medii, non indigna compensatione obtinendam censeat: interim vero, & in notorio talium defectu, solent utique communiter autores, hirudines sub specifici remedii nomine recensere, vid. Prævotius in Mat. Med. Capivaccius, Sennertus &c.

Evacuato itaque, libere & commode, per hirudines, sanguine, cessant tanto facilius in futurum, molimina illa ad hunc effectum læpius, & communissime quidem frustra, suscepta.

Cumque adeo per aliam methodum ejusmodi evacuatio, nulla simili efficacia obtineri possit; confirmat inde sane ipsa ratio, hujus nostri medicamenti utilitatem.

Experientia vero duplex affero testimonium; unum quidem generale, quod nempe evacuationes hæmorrhoidales, in affectibus hujusmodi apprimè utiles observentur: ubi præter illa quæ in Disputationibus sub directione D. Præsidis habitis, de Vena porta, de Motu Sangu. Hæmorrhoidali & Hæmorrhoidibus externis, de Hæmorrhoidibus internis, de Podagra, de Calculo &c. citata sunt, & hoc loco saltim allegando indigitari possent: alia adhuc hujus ejusdem census ^{perperam} eodem nomine, & specialissimo ad nostrum negotium effectu, adduci merentur: quomodo nimirum, per etiam alias non assuetam) hæmorrhoidalem per hirudines evacuationem, similia mala eximie, sublevata, imo sublata esse, observatum sit.

Lienis durities, in muliere quadragenaria, post universalia remedia, hirudinibus ano admotis, tum ipsa, tum gravia ipsam comitantia symptomata, eximie percurata recensetur apud Fontanum p. 100. Obstructio lienis, & malum hypochondriacum, in nobili, aliquot supra viginti annorum, per aliquot annos frustra à Medicis pluribus, variis medicaminibus tractata, denique suavis Hildani, post consueta universaliora, adhibitis hirudinibus, & largiter, ad 9. vel 10. uncias, educto sanguine, plurimum sublevatus: repetito vero, sequente anno, sub prima frigora autumnii, eodem remedio, ita curatus: imo, servata annuatim hac methodo, ita impofterum conservatus atque præservatus fuit, ut perpetuo deinde, cum uxore insuper ducta, & genitis liberis, incolumis vixerit, annotante Hildano, qui idem etiam in seipso, quartana detentus, remedio hoc efficaciter levatus fuit. vid. lib. de sanit. tuenda.

Brevissimis quidem, & in ipso exitu capitis de affectibus hypochondriacis, meminit Excell. Dolæus, hypochondriacos hæmorrhoidum fluxu levare; sed meretur sane hæc ipsa brevis allegatio, non perfunctoriam considerationem.

Sennertus in praxi, locis alleg. & Martinus, de abstrusis mesenterii morbis, non celant, quanti hanc evacuationem habendam censeant. E nostris observationibus libet sequentes allegare. Vir aliquot annos ultra quadraginta progressus, habitus corporis sanguinei, ad melancholicum vergentis, dum ante aliquot lustra, ubi adhuc diæta pure vinosa utebatur, hæcenus vero per 5. vel 6. annos cerevisia assuescere necesse habuerat; sollicitudinibus insuper, & officio, occasionum ad irascendum feraci, jam deditus, ad anxiam, melancholico-hypochondriaca pathemata præcepit, insuper nunc ultimo præludia ischiatico-nephriticorum pathematum perferentiscens; cum à nobis moliminum hæmorrhoidaliū mentio fieret, & hirudinum utilitas hoc nomine laudaretur: confestim ille, se quoque his, ait ante 8. vel plures annos, semel vel bis, medici consilio, cum tanta efficacia usum esse, ut inde quasi reviviscere, sibi visus sit, ihm wäre gewesen, als wenn er neu gehöhren wäre.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

Ccc

Vir

Vir habitus sanguinei, quinquagenarius, à plurculis annis, circa orificium ani, pruriginoso, & quasi leviter serpiginoso malo, (quod ferè Galli *les hemorrhoides blanches* vulgo vocare solent) vexatus, tandem oleo composito hyperici, liliorum alborum, & similibus, ab hac quidem molestia liberatus fuit; sed incidit non ita multo post, in febrem intermittentem: a qua, ut est suspicio, per Chinam Chinæ liberatus, cum paulo post iter suscepisset, & quidem pluvia & frigida tempestate, in febrem cum paroxysmo vehementissimo, & paralytode, relapsus, mox inde rheumaticas passiones in artubus, perferensit: quæ mox magis magisque in ischiaticas, & arthriticas conversæ, jam in tertium annum patientem, exagitant, repetitis nempe variis insultibus. Apud hunc patientem, cum etiam denique *hirudinum* mentio fieret, ipse similiter recordatus est, quod præsidio hoc, ante 18. circiter annos, similiter aliquot jam vicibus usus fuerit, eoque ipso, tum temporis non exiguum levamen & alacritatem corporis animique inde perferensit.

Vir quadraginta annos prætergressus, natione Suecus, adhuc cælebs, habitus corporis melancholico-cholericus; cæterum, & in juvena Gallicis, & intra paucos annos Italicis, Austriacis quoque, & Hungaricis vinis uti solitus, incidit tandem in *spasnum ischiaticum*, ut stanti, spina dorsi obrigesceret, ut cito eandem flectere, ad consistendum, non valeret; sedens prompta sese erigere non posset, sine penetrantissimo, & quasi laceratorio, dolore, commodum evenit, ut, cum iteratis vicibus passione hac ageretur, Viennæ esset; ubi Medicorum iussu, *hirudinum* usu, à passione sua promptissime, & hætenus etiam constanter, liberatus fuit. Cumque, de hac sui sublevatione, sibi ipsi gratulabundus, erga celebris ordinis Religiosum mentionem fecisset, intellexit ex hoc, veluti sub secreti cuiusdam fide, quod Cænobii sui, quinimo potius universi Ordinis participes, remedio hoc non aliter, quam *panacea* veluti quadam, uti consueverint, indeque pancreaticæ habeant.

Efficaciam usus *hirudinum* in ischiatico affectu, legere licet apud Zacutum, Pr. Adm. lib. 2. Obs. 162. Ubi quidam, temperamenti melancholici, frequenter coxæ dolore exagitatus, & nullo effectu, sæpius invadente malo, V. S. iterato usus, tandem *hirudinibus* ad *mariscas* appositis, liberatus, & anno integro à recidiva immunis, fuit.

Eodem libro Observat. 57. recenset, quod alius vir (cujus tamen temperamenti mentionem non facit), ingenti lumborum dolore affectus, *venæsectionibus*, in superioribus & inferioribus, *hirudinum* etiam ad *hemorrhoides* adhibitione, nihil sublevatur, denique *hirudinibus* ad ipsam partem affectam, nempe *lumbares* musculos, appositis, secuta larga, sive ut autor loquitur, *nimia*, sanguinis evacuatione, liberatus fuerit; idem ibidem Observat. 159. Quidam intolerabili coxæ dolore detentus, cum frustra

frustra usus fuisset *venæsectione*, in cubito, in talo, *purgationibus*, *linimentis*, *scarificatione*, *cauterio*, tandem Zacutus, juxta consilium Pauli lib. 3. Cap. 77. & Cœlii, de tardis passionibus seu chronicis lib. 5. Cap. 1. apposuit ipsi loco dolenti, 8. magnas *hirudines*, quarum suctu facta larga evacuatione, post paucas horas liberatus fuit æger. Ubi autor simul subjungit, quod hoc auxilio, *chiragra*, *podagra*, *gonagra* sæpissime cum optimo effectu usus sit corpore tamen prius decenter vacuato.

Neque vero minorem considerationem meretur historia Augustini Thoneri, de eadem materia, ubi nempe Job. Scultetus, sæva ischiade infestatus, cum variis, etiam validissimis purgantibus: *venæsectione* in talo, *vesicatoriis*, *clysmatibus*, *opiatis*, *topicis*, omnibus frustra, usus esset, tandem 5. *hirudinibus* ad *hemorrhoides* admotis, invictum illum hætenus dolorem superavit. *Hirudines* hæ sanguine turgidæ, sale conspersæ, ad 6. uncias sanguinis, referente autore, evomuerunt.

Podagræ per *hirudines* efficacissima sublevatio, imo sublatio omnimoda, per *menstruam hemorrhoidum*, medicantibus *hirudinibus*, evacuationem, notabilissime commemoratur à Mousseto Theatri Insect. lib. 2. Cap. 4E.

Quæ omnes observationes, uti non modo *lectionem*, sed sane prudentem *imitationem*, quam maxime merentur; ita unam hæc parallelam, ex nostra propria observatione, superaddere, non abs re fuerit.

Fœmina 36. annorum, sanguineo-phlegmatici, ad melancholicum tamen declinantis, aut si mavis melancholico-phlegmatici habitus, cum mensium successus vacillare inciperet, sensim in arthritica pathemata, neque languida illa quidem aut ita levia, sed molestissima simul, prolapsa est; adhibitis medicamentis, sublevata quidem, minime vero restituta est. Injuncta V. S. in pede; admitta, plurimum levaminis attulit. Vertere anno, cum denuo tentata, & prævenire malo gestiens, juberetur V. S. denuo sese præmunire; landat præteritam quoque ejusdem efficaciam, sed inculcat tamen formidinem suam, qua sub usu hujus remedii gravissime angatur, & ordinarie fere lipothymiam patiat. Dum vero in sanguinis evacuatione, haud parum præsidii ponentes, inter pensitationem gratificandi patienti, & difficultatem remedii fluctuamus, commodum incidit memoriæ quod juxta vicum, ubi patiens habitabat, constitutus lacus uliginosus, *hirudinibus* sine dubio scateat. Gratificaturus itaque pauperulæ, Præses, suadeo, ut captas aliquot hujusmodi *hirudines*, alterutri, aut utrique, pedi applicet. Ibi illa mox, se vero, ait, jam aliquando, ante tres vel 4. annos, hoc idem egisse, quod alias quoque vicum sui, incolis solemne sit, nempe pedibus in lacum mersis, affixionem & suctionem *hirudinum* expertam esse, & tunc quidem 13. numero animalcula talia suxisse: Et sane, per tempus non exiguum inde optime habuisse.

buisse. Suafu itaque nostro denuo hoc remedio usa, ab *arthritico rheumaticis* illis externis pathematibus, egregie etiam sublevata vixit, & verente anno, plane cum desiderio opportunitatem temporis, ad idem denuo celebrandum, expectat.

E plerisque his exemplis illud maxime notamus, quod interdum tales *sanguinis evacuationes* suscipiantur, quæ non modo *decubitus*, sed & *exitum* circa certam partem promoveant, & eo ipso naturam denuo laborantem, ad hoc genus levaminis, veluti invitent; de quo, si Medicus nihil sciat, suspicetur, aut exquirendo comperiat, frustra, aut sane cum longe minore successu, aliis subsidiis utetur: cum contra, tum ex hoc fundamento, tum etiam ex directa efficacia ipsius remedii, sæpe numero affectibus talibus, alias valde pertinacibus, commodissime succurri possit.

CAPUT. V.

Cohortatio ad usum remedii hujus introducendum.

Ingens Rei Medicæ calamitas est, quod Studiosi quidem vel vanis ostentationibus, traditionibus, transcriptionibus, autorum decipiantur; vel speciosa quidem, verum interim inani spe lætentur, quasi maxima farrago exquisitissimorum remediorum, ad quam plurimos morbos ita abundet, ut vel copia nauseam faciat, sive ut vernacula dicimus: *dass einem die Wahl weh thue*; interim, quando jam non amplius de *persuasione*, sed de *successu* & *effectu* sermo oritur, tanta sæpe numero *penuria*, *angustia*, imo *desperatio* ingruit, ut non modo ægri patientia, sed & Medici spes, undique decollent. Gloriantur interim & jactant sese *Empirici*, circa unum aut alterum affectum, unico forte, & sæpenumero *simplici*, medicamento, feliciter effectum perpetrantes, quam *Medicus* universa sua *speculatione* & *ubere* remediorum censu, assequi possit.

Maxime itaque commendabilia censemus talia medicamenta, quibus *certius* fidere licet, & de effectu securiorem esse.

Annumeramus huic censui, optimo jure, *usum hirudinum*, de quo tantum apud nos silentium hæcenus fuisse, tanto minus quidem miramur, quoniam *hemorrhoidum* quoque, vix levissima mentio apud *autores*, & ipsos *præcticos*, occurrebat. Quemadmodum vero speramus fore, ut *arti*, *proximi*, & *conscientiæ* suæ amantes, ea accuratius perpendant, quæ hæcenus prolixè dicta sunt, a me Disputationis Præside, de *motu seu eluctatione* sanguinis *hemorrhoidali*, per *hemorrhoides externas & internas*; & de hinc pendentibus multiplicibus, pathematibus *spasticis*, tam *hypochondriacis*,

driacis, quam *arthriticis*, *podagricis*, *nephriticis*: ita confidimus etiam tanto magis, remedia, *hemorrhoidalibus* motibus efficaciter subvenientia, tanto magis considerationem promeritura.

Inter quæ, cum princeps sint ipsæ *hirudines*; (præcipue ad tales hujus generis affectus, qui jam jam, sive actuali *exitu*, sive ad minimum repetito pertinaci *decubitu* & contumaci *molimine*, *consuetudinis* haud levia rudimenta jam jam subierunt) tanto magis in usum hunc trahi merentur.

Quamquam enim nos, si quisquam alius, ab *assuefactione* medicamentum, omni modo alieni simus, novimus tamen simul, gravissimum illud *offendiculum præcticum*, quod sæpenumero improvide timeatur, ne *patiens servitutem* alicujus talis evacuationis in se suscipiat, quæ tamen *varius iterari*, *cito perpetrari*, & tamen *plurimum perficere* valeret: dum interim, ex vano talismodi metu, ab utiliore remedio, sub hoc prætextu, abstinens, ægrum non modo in *servitutem frustraneam*, *diuturnarum sumptuosarum* medicationum, devolutum, quotidie videmus: sed & *insimul*, magis magisque, in veram *servitutem* magis magisque *assuescentium*, & ob *leves causas*, *recrudescendum* talium affectuum, provolutum deprehendimus, & negare non valemus.

Unde, sub hac cautela, *ne temere* & *promiscue*, & *propter levissimas* quasque *indicationes*, suscipiatur & repetatur *hirudinum usus*; sed ad *justas indicationes*, & ante omnia *præmissis universalioribus*, & *subjunctis*, atque *interpositis* etiam, aliis convenientibus medicamentis, introductio nem *hirudinum* in nostris quoque regionibus, maxime commendamus.

CAPUT. VI.

Impedimenta quædam diluuntur.

Ne dissimulando, negligere & præterire videamur *dubia*, quæ contra usum *hirudinum* ab aliquibus moventur, placet paucis illa quoque excutere. Insurgunt nimirum, pars contra universum negotium *in genere*; pars contra *hirudinum* adhibitionem *in specie*. *Primi generis* sunt, qui *hemorrhoidum* apertionem *in genere* suspectam habent; tanto magis vero evacuationem earundem etiam *non protuberantium*, averfantur, ne *consuetudo* inducatur.

Inter hos præcipue est *Trincavellus*, qui *lib. X. de Rat. Cur. Partic. Affect.* Cap. 14. cum *hemorrhoidum* provocationem, potius victu moderatiore, & *exercitatione*, compensari posse, arbitratus esset; mox tamen, jam *assuefactas*, , omni modo in successu suo conservandas

das cenfet, & huic scopo commendat herbas, *parietariam*, *mercurialem* &c.

Denique nihilominus denuo quasi dubius, in *hirudines* quidem præcipue invehitur: interim tamen *assuefactionem* quoque sic facile eventuram, suspicatur: ultimo tamen quasi denuo in solas *hirudines* rem rejiciens, damnat, quod non modo *nigrum* & excrementitium sanguinem (qui felus, per *hæmorrhoides* utiliter evacuetur) sed etiam *floridum* & *utilem* exlugant. Quemadmodum vero, quod *primum* attinet, nemo facile nudam, & quasi *temerariam* hæmorrhoidalis fluxus non modo *provocationem*, sed & *repetitam* hanc, sive *assuefactionem*, citra *indicationem* fonticam, approbaverit; ita ubi talis *indicatio* subest, aut omnino jam actualis *assuefactio* aliunde præcessit, tunc *indicationi* quidem citra intentionem *assuefactionis*, satisfacere decet: *consuetudini* vero ipsi proportionate succurrere (quod quidem autor per *repetitam scarificationem* efficere sperat, sed in vitis hæmorrhoidum *externarum*, *difficiliter* quidem, *internarum* vero *nullatenus*, btinetur.) Interim nequaquam utique oblitisci fas est, quod tum locus *Hippocratis* ac autore allegatus, (quo non nisi *nigrum* sanguinem *æthere* secedentem probat) de *consueti* fluxus colore, intelligi non possit: si quidem *præceps* hic impetum esse oportet, qui nesciat, quod *consuetudinalium* hæmorrhoidum sanguis, *floridus* utique & *fluidus*, & qualis aliis in talis subjecti universo systemate esse solet. Sed ex eadem *experientia practica* & illud memori mente tenendum quod nullæ hæmorrhoides, nisi ejusmodi *consuetudinales*, sive tantum *eluctari*, sive actu *erumpere* diutius *solitæ* sint, sublidium *artificialis* ventilationis maxime efflagitent, aut his destitutæ, gravissima damna corpori inferant.

Hirudines vero in specie, pro hoc scopo, non probat autor, primo, quia *veteres* nullam hujus remedii mentionem fecerint: *Secundo*, qui *floridum* quoque sanguinem educant. Quemadmodum vero illud *autoritatis* præjudicium, in se parvi momenti est, quasi nempe nulla *enchiritis*, quæ *veteribus* ignota fuit, in usum trahi mereatur: ita in hac quoque parte, erudite satis contradicit *Zacutus* M. P. H. lib. I. *Hist.* 4. Cum nempe *Trincavellus* dicit: Novum est *juniorum* (*recentiorum*) Medicorum inventum, quod ad aperiendas provocandasve hæmorrhoides utamur *hirudinibus*: non enim memini ejus esse mentionem factam ab aliquo *Græcorum* aut *Arabum* Medicorum: ibi *Zacutus*, tum ex *Actuario* lib. 3. *Method.* Cap. 3. & lib. 4. Cap. 6. disertis verbis hujusmodi medicationis factam mentionem profert: tum ex libro de *Dynamid*, qui *Galeno* tribui solet, *sanguifugarum* ano *imponendarum*, consilium allegat: imo vero ex ipso *Plinio* lib. 32. Cap. 10. *hirudinum* usum jam tum quoque notum fuisse, probat.

Post

Post hunc, inter *recentiores* *Valæus*, in methodo medendi, usum *hirudinum* minus probare videtur, dum (1) simplicem *evacuatorium* per ipsas effectum, præ *venæsectione* & *scarificatione* contemnit; (2) ad effectus vero *specialissimos*, ubi *venæsectio* & *scarificatio* minus commode celebrari valent, suspectum reddit usum ipsarum, maxime propter metum *malignitatis* alicujus, quam *morsus* ipsarum post sese relinquere posset.

Sed quoad *primum*, *promiscuum* usum, & præcipue *venæsectionis* aut *scarificationis* *vicarium*, nemo facile urgebit: sed unice alterum illum, ubi *hirudines* *venæsectioni* & *scarificationi* manifesto *antecelantur*.

Secundum vero, nisi *endemium* quiddam sit, sive ab illorum locorum *hirudinibus* sævioribus, sive ab *hominum* speciali constitutione dependeat, sane *praxi* contrariatur; siquidem in iis locis, ubi in *perfrequenti* usu sunt *hirudines*, nihil tale facile evenire, satis certum est, dummodo *applicatio* & *remotio* ipsarum, provide administratur, & *selectæ*, atque aliquandiu *asservatæ* in usum trahantur. Ante omnia vero conducit maximopere, imo necessarium est, ut ante usum harum corpus legitime *præparetur*, ne impetuofus affluxus temere provocetur.

Sub tali *circumspectione*, *utilitatem* *hirudinum*, *P R A X I S* semper confirmabit, eoque nomine usum earum efficacissimum iterum iterumque commendamus.

FINIS PARTIS VI.

DISPUTATIONUM

A D

HISTORIAM

ET

CURATIONEM MORBORUM

PERTINENTIUM.

PARS SEPTIMA;

PRIORUM VOLUMINUM

SUPPLEMENTUM.

AD MORBOS CAPITIS.

C C X L V I I.

GUSTAV. CASIMIRI GAHRLIEP,

D I S S E R T A T I O

C U I T I T U L U S

VIRI EX LAPSULENTE DEFICIENTIS

C A S U S.

Leid. 1662.

§. I.

EDICUM esse puto, in omnes quas libitina ferox valetudini humanæ struit insidias oculorum pariter & mentis stringere aciem. Equum nimirum, ut qui pro sanitate mortalium indefessas fatagere censetur excubias, omnibus quibus in ea vaditur tempestive, quoad fieri potest, occurrant insultibus. Cum tot ultima rerum linea prosperitati huic unicæ atque summæ intentet laqueos, ut vix pedem in calamitosa vitæ proferamus stadio, quin illius subinde irretiti pedicis, identidem coëpitantes, ruinam tandem incurramus inevitabilem; imo quilibet quasi gressus in propriam conspirans perniciem, novas hosti huic crudeli machinas suppeditat, quibus auream invadat & evertat salutem. Quotidiana, ne dubitemus experientia, varia nobis indies suggerit argumenta, quibus nostra excitentur & exerceantur ingenia. Quæ quo magis nova minusque obvia eo majorem requirunt eorum qui ad medicam aspirant artem, investigando industriam atque sollicitudinem.

§. II.

Inter rariora, quæ hoc tempore sub ingenii pecudem revocari possunt, atque non immerito debent, sequentem qui discursui huic

huic materiam suggeret, casum abstrusum æque ac periculosum, Medica consideratione non indignum judicavi. Ejus itaque historiam primo nude proponam, tum in ea, quæ circa illum in disquisitionem venire poterunt, paucis inquiram.

§. III.

Vir quidam, triginta circiter & octo natus annos, lanificio deditus, decem abhinc mensibus, Antwerpia, quo cognatos visendi ergo se contulerat, cum uxore redux, in itinere non ferens angusto navigii alveo includi, tabulatoque prohibitus, quo liberi frueretur aere & prospectu, scalarum quibus superior navigii contignatio scanditur, extremis demum gradibus (monitu uxoris) innitens, dum reciproco nauæ cursu adversi vim venti eludunt, navisque proinde in oppositum latus inclinat, improvidus retro una cum scâlis sternitur, atque caput adverso navis parieti allidens demortui instar supinus cadit, perque tres circiter horæ quadrantes immobilis, nulla fere sensus motusque indicia præbens, nisi quod circa initium uxori casum lacrymis atque ejulatibus prosequenti, nihil sibi factum diceret, oculis clausis sine ullo vitæ superstitis argumento jacet.

§. IV.

Tandem sibi redditus, quid actum quærit ac reliquum navigationis tempus ubi instar quo in loco versetur ignarus, sæpius idem ab uxore percontatus, tranfgit.

§. V.

Mox finita eodem die navigatione, dum pedem terræ infert, altius utrumque quolibet gressu adtollens, uxori causam sciscitanti omnia prominere & versus caput assurgere refert, deque capitis gravitate conqueritur: qui vertiginosus capitis affectus in ipso quoque morbi durat progressu, ut ad quemlibet passum caput versus terram delabi, terraque oculos versus adtollere videatur.

§. VI.

Interea domum reversus, manum quidem operi sueto applicat. Verum minori quam ante successu; præter enumeratum enim capitis atque gressus vitium pedetentim auctum, aliquem mox virum quoque lapsum sentiens, qui paulatim accrescens in dies magis magisque torpidum & ad labores subeundos ineptum reddidit.

§. VII.

§. VII.

Mense uno alterove, inter lenta quidem at quotidiana malorum incrementa elapso; tumor aliquis levis univeisum corporis habitum occupat, atque hypochondria imprimis leniter distendit. Quo aliquantisper perseverante, atque demum sensim subsidente, gravitas illa capitis tandem in dolorem facessit gravativum, quem corporis mox totius præcipue genuum molestia excipit, motus simul difficultate sinistrum præsertim crus occupante.

§. VIII.

Quæ dein incommoda vires sensim acquisiverunt eundo, donec ante aliquot septimanas, motu in sinistro tandem crure plane sublato, sensuque pariter torpente, dextrum quoque in dies magis magisque debilitatur, simulque immensis torquetur cruciatibus, robur lumborum omne flaccescit, atque regio illa, ut ægri verbis utar, asseri quasi affixa flectendo impar redditur, adeo ut non nisi aliorum adminiculo, summa cum molestia in lecto erigi, deque latere in latus provolvi queat.

§. IX.

Dolori interim in dies tam in capite quam in reliquis partibus, præprimis hypochondriis ac utroque genu immensum aucto, jamque non gravativo sed lancinanti, accedit stuporis aliqua in universo fere corporis ambitu species: tactus nimirum sensus in superficie corporis vitatus & fere sublatus, ut, si crus cruri applicet alterum ab altero non percipiatur, ejusque loco fornicationis, uti vulgo vocant sensum, aut innumerarum acicularum cuspides carnem terebrantes pati videatur. Præterea alvus segnior vix pluribus diebus ad officium redit: sphyncter muneris quoque sui immemor, urinam turgentem sanorum, qua colorem, consistentiam & contenta non absimilem, rarius & non nisi cum difficultate emittit.

§. X.

Appetitu licet aliquatenus adhuc constante, nec etiam ventriculo pro tempore assumpta alimenta ægre ferente; macies tamen & aliqualis atrophia totum corpus, præcipue vero debilitatas partes invadit, malumque in dies in deterius ruit, atque exacerbationes ejus aeris æmulantur vicissitudines.

§. XI.

Frigoris ab ambiente in regione lumbari, & dolorum augmenta tanta sunt, ut si paululum a foco recedat, atrociorum eorum fere penitus succumbat vixque ad se redire possit.

§. XII.

Hoc rerum fati misero ac deplorato prope statu nosocomium illatus, examini se practico atque curæ submittit, ac licet re accuratius perpensa, spes pauca vel omnino nulla affulgeat, non tamen omittuntur quæ aliquam levaminis fiduciam polliceri videntur; verum irrita fere effectum.

§. XIII.

Nec alvus præter naturam astrictior lenientibus & purgantibus, nec vesica tegnior suis excitatur remediis.

§. XIV.

Hydrotica sudorem quidem copiose movent, sed symptomatum levamen nullum adferunt.

§. XV.

Quin dolor potius, qui ante in occipite ex gravativo in lancinantem transierat, jam rursus findens, atque mox cum ardore pulsans, quem fabrilis officinæ nomine æger exprimit, per intervalla immentum cruciat, mentemque quadantenus alienat.

§. XVI.

In abdomine tormenta potius quam tormina, ab hypochondriis ad os usque Ischii penetrantia omnia quasi viscera in nodum colligare videntur.

§. XVII.

Mox & dextrum crus motu carere incipit, non tamen perinde sensu, quin horrendis cruciatibus, genu præsertim affligitur. Sinistrum latus totum paralyticum quasi, sensu motuque maximam partem destitutum.

§. XVIII.

§. XVIII.

Tandem ne ventriculus quidem officium suum facit, sed medicamenta assumpta respuit. Dolores immensi nocte dieque affligentes somnum omnem excutiunt.

§. XIX.

Ac licet a mixtura roborante & anodyna aliquando paululum quieverit, indeque pulsus ante debilis admodum, vixque tactui obvius, paulo liberior redditus, dolores in partibus antea stupentibus recrudescentes, atque spasmi aliqua in sinistra manu, motus omnis eo tempore experte, apparens species levem aliquam levaminis sensusque ac motus redeuntis spem facerent, omnia nihilominus reliqua symptomata in deterius vergentia, coxæ & cæteræ corporis quibus incumbit partes excoriatæ atque gangrena correptæ, pustulæ in excoriatarum ambitu flavæ, pectus lividis oblitum maculis, oculi rectilantes vagi & inconstantes, mens mota, responsa incongrua, vox atque loquela vitiosa, respiratio, quæ per totum morbi decursum difficilis, jam suspiciosa & interrupta, omnem rursus spem tollunt.

§. XX.

Imo mors duodecim circiter dies cum vita conflictata, tandem ejecto hoc hospite gratissimo, omnibus excruciatum modis occupat.

§. XXI.

Corpus anatomico subjectum scrutinio nullum partis affectæ manifestum præbet indicium, licet quàm diligentissime tam in ipsum cerebrum quam in lumbaris spinæ dorsi vertebrae fuerit inquisitum, nisi quod, quo loco ductus biliaricus cum pancreatico in intestinum duodenum inferitur, nigredine præter naturam fœda, cruentaque non intestini modo qua ad pylorum ascendit interioris tunicæ superior, sed & ea quæ immediate pylorum sequitur ventriculi pars inferior corrosionem, adeoque humorum illic confluentium acrimoniam incuset.

§. XXII.

Casus certe, qui, licet prima fronte non adeo gravis, utpote, qui ex imis tantum scalarum gradibus contigit, nec ob id sollicita medici cura dignus videri potuerit, re ipsa tamen & eventu heu, nimium difficilis ac calamitosus: documento esse posset longe certissimo, quam sit
ars

ars nostra hactenus incerta, quam dubiis innotuit talis: ut sæpe numeros, meris tantum conjecturis, iisque ut plurimum fallacibus & incertis implicitos, & ratio deserat & experientia.

§. XXIII.

Neque tamen ob id despondendus animus, sed quo res magis ardua, latentem eruere certitudinem, eo in adversum majori nitendum conamine.

§. XXIV.

Ergo ut in casu hoc abstruso, atque recondito, quem enucleandum selegi, juxta aliquid tentem methodo, cum præter contentorum acrimoniam nil oculis nostris subjecerit anatome, hoc tanquam indubio præsupposito ex iis, quæ tum ipsius ægri, tum uxoris ejus relatu innotuerunt, una junctis ad ea, quæ sensum nostrum fugiunt procedens, illi quæ suprema facile præceos dogmaticæ lex est, ut ex iis quæ experientia constant, quæve oculis hauriuntur & auribus, ea eliciantur, quæ sola ratione percipi possunt, me subjiciam.

§. XXV.

De certo aliquo & definito morbi genere assignando, quæ prima nonnullorum ac præcipua in tractatione solet esse cura, sollicite non laborabo: in ea enim symptomatum congerie, qua omnes fere totius corporis functiones læsæ deprehenduntur, ad certam aliquam morborum classem affectum adeo intricatum reducere qui voluerit, laterem proculdubio lavabit. Prout & retrogradi mihi videntur omnes illi, qui certo morborum numero constituto, quæcunque homini præter naturam obveniunt, ad natam hanc in cerebro suo cynouram exigunt, omniaque affectuum quorumcunque phaenomena, imo naturam aliquatenus ipsam suis fervire volunt arbitris, ne dicam deliramentis. Cum autem, ut ad nostrum revertar propositum, præcipuum in motu sensuque læsis factum sit hujus mali symptoma, si quis ad paralyticos affectus quadentenus referre voluerit, non repugnabo, dummodo meminerit plurima in hoc affectu occurrentia nihil plane cum paralyfi commune habere.

§. XXVI.

Nomen aliquod specialius assignare operæ pretium non puto, cum non opus sit, de nomine anxium esse atque sollicitum, dummodo de re constare possit. Missa ergo curiosa potius, quam necessaria & ad criti-

cos releganda sollicitudine, ad rem ipsam investigandam properabo. Rectius enim mihi & via magis tuta progredi videntur, qui à symptomatis seu magis obviis ad morbos eorumque nomen, naturam & causas indagandas procedunt. Qua in re cum Clarissimus Platerus nobis præverit, æviternam nominis meretur celebritatem.

§. XXVII.

Plerasque si non omnes functiones, humani corporis in hoc subiecto vitiatas fuisse, accuratius, aliquanto miseram rerum illius, in qua toto morbi sui tragico proscenio versatus, faciem intuenti, facile patebit. Quod ut obtineam, compendiose præcipuas, si non omnes quarum læsio vel sensibus vel rationi pervia, lustrabo, & quidem eo quo communiter enarrantur ordine.

§. XXVIII.

Inter naturales (liceat ita, ne veterum plane exulent nomenclaturæ, cum vulgo, licet, minus apte loqui) appetitus, alimentorum in ventriculo retentio, digestio & in intestina excretio, licet inter initia & in ipso morbi progressu videri possint talis sibi constitisse, diversum tamen patebit in ipsa deductione, in postremis autem plane vitiatas fuisse vomitus assumptorum, nausea, & similia testantur symptomata. Alimentorum in intestinis secretionem, qua ex recentiorum observatione effervescentiæ ibidem suscitatur debetur, non ritè sæpius, imo fere semper factam, tumor docet hypochondriorum, ac dolores abdomen torquentes; excretionem secretorum tam alvi quam vesicæ vacillasse ipsa docet ægri relatio. Earum, quæ ad rite obeundas has functiones requiruntur, læsiones, quæ ministræ aliqua dici possunt ratione, qualis est alimenti assumendi in ore per salivam præparatio, fermenti propagatio, bilis & reliquorum humorum ad effervescentiam illam & secretionem requisitorum generatio & affluxus in investigatione causarum se prodet.

§. XXIX.

Vitales, quæ mihi in sanguificatione debite procedente, distributione sanguinis & applicatione consistunt, pulsus plane à naturali statu secedens, frequentior debito, exilis atque debilis, adeo ut plurimum vix sensu potuerit percipi. Respiratio immane quantum læsa, corporis totius ingruens Marasmus satis loquuntur.

§. XXX.

Animales, quas eas, omnes esse puto; quarum ad exsecutionem immediate anima corporeis videtur uti pro lubitu organis, tum illas, quæ minus principes vulgo audiunt, motum nempe atque sensus tam internos, quam externos atque hos inter primario tactum, quam quæ principes dicuntur, si non sublatas in totum, uti motus, vitiatas tamen & imminutas ex parte aut depravatas, dolores in universo corpore urgentes, stupor, fornicationis sensus, oculi vagi & caligantes, responsa absconsa, deliri gestus & similia docent.

§. XXXI.

Quæ cum ita sint; non immerito quæritur: quæ tot tantorumque symptomatum causa fuerit? Dicam quod sentio: vitium in spirituum animalium generatione & distributione. Sed unde illud? Ut paucis multa in sequentibus latius deducenda complectar: uno verbo: cecidit. Qua autem ratione ex casu illo hoc in spirituum animalium generatione ac distributione vitium, atque ex eo, omnia illa accidentia deduci possint, hic Rhodus erit, hic saltus. Maxima quæ me urget difficultas est, quod in cerebro dissecto nullum, quod quidem incusari possit manifestum deprehensum fuerit vitium, omnia ad sensum satis integra, omnia satis firma atque solida: nisi liquorem quis, tam in ipsis ventriculis reperiunt, quam, inter ipsas, crassam puta tenuemque, meninges, aut scissum lymbi spontaneum à radice spinalis medullæ allegare velit, quæ tamen, illum quidem etiam in sanis sæpenumero his præsertim in regionibus cerni, hunc vero pondere ipsius cerebri, cranio profundius ablato, propendentis causatum, nil præter solitum ostendisse fidem faciunt. experti.

§. XXXII.

Ardua sane res & intricata. Vetus qui circulum rerum in corpore existentium considerat, tandem licet non sine insigni difficultate aliquatenus ex labyrintho hoc sese extricabit, sed Ariadnæo opus est filo, ordine puta, qui nobis in symptomatis enucleandis, ab animalibus ad reliquas functiones descendendo, retrogradus erit, in causis investigandis ab ovo rem aspiciaturis.

§. XXXIII.

Prima ergo, antecedens, evidens & externa causa uti d ictum casus est. Primum quod passus symptoma species aliqua fuit syncopes, aut

aut lypothymia satis fortis. Speciem dico syncopes aut analogum potius veræ lypothymia, cum in vera lypothymia non cerebrum, neque primario cor, sed orificium ventriculi superius affectum esse, ut rationes taceam, propria me docuerit experientia; nec si rem exactius examine-mus, mens huic penitus mota, cum uxorem lamentantem ipso emotio-nis tempore audierit atque consolatus fuerit, sed mentis tantum organa turbata, atque ad sensum motumque plene exercendum inepta reddita fuerunt.

§. XXXIV.

Cum igitur quid in casu illo factum fuerit, unde tale quid ipsi acciderit, pro certo statuere non possim, videndum erit, quid fieri potuerit? Cecidit autem & occiput oppositi in navigio lateris allisit tigno, eoque ipso humi prostratus fuit. In hac occipitis allisione cerebrum procul dubio violentam passum concussionem, qua ipsa cerebri substantia forte pondere suo ad partem cranii posticam allisa concessit, qua ratione non solum spiritus eo ipso momento in cerebro sequestrati, excussis animæ habentis, quibus eorum moderatur officium, præter ordinem in nervos expressi, vel etiam, quod magis mihi vero videtur simile, connivente in concussionem illa satis violenta tam ipsius cerebri quam nervorum molli substantia, influxus spirituum in spinalem medullam & nervos fluxus ex parte impediri potuit; ad hæc vasa omnia, tum illa quæ sanguinem advehunt, arteriarum nimirum, tum carotidum cum cervicalium propagines, quam illa per quæ revehitur. Sinus ipsi crassæ meningis utrinque ad latera & inter cerebrum & cerebellum lati, vascula in sinus sanguinem à nutritione cerebri & spirituum animalium segregatione residuum exonerantia comprimi, eaque ratione affluxus sanguinis seu spirituum generandorum materiae ad tempus sufflaminari potuerunt; unde non mirum, si impedito spirituum animalium, unde meo saltem iudicio sensus omnis & motus pendet, influxu, turbata ad tempus universa corporis œconomia, non hæc modo mentis quasi emotio aliquantisper tantum durans, sed cætera quoque longe difficiliora cum tempore orta fuerunt symptomata.

§. XXXV.

Hanc autem in cerebro ex concussionem mutationem & ad functiones, quibus a sapientissimo nostrum opifice inde a primo ortu dicatum est, obeundas ineptudinem obortam evincit principum animæ functionum, iudicii nimirum sive ratiocinationis, imaginationis, atque memoriæ læsio, dum sibi restitutus, quid factum, quo in loco sit, quorsum tendat, ignorat, & ab uxore iteratis idem vicibus, quid modo quæsierat, quodve

respondum tolerat oblitus, rogat, & ebrii instar reliquum navigationis tempus insunt: viceque versa hæc rursus longe commodissime ex organis, quibus anima in hisce functionibus obeundis utitur, concussis, compressis, aut quocumque modo tandem, (quem, quoniam ne ex sectione quidem patuit, me latere, non diffiteor) ad officia sueta ineptis deduci potest.

§. XXXVI.

Ex eadem hac cerebri aliquali, licet levi & oculos fugiente subsidentia, vertiginis illa species, qua caput antrorsum prolabi, terræque superficies eminere videtur, non inepte potest colligi. Quod enim plurimis aliis corporibus, quæ inter liquida ambigunt & solida, si aliquanto vehementius conquassentur accidere solet, ut in se concidant, subsideant, adeoque minus quam ante spatium occupent, idem cerebro quoque ex concussione illa violentiori analogâ quadam ratione obtingere potuit, ut partibus cerebri in se aliquantulum recedentibus, spatium exiguum inter utramque menyngem reliquerint, in quo ad quemvis gressum motitari (unde caput prolabi) nervique optici, & fortassis simul ipsius quoque oculi aranea, quæ dicitur, tunica, quæ ob officium, quod crystallino obducta humori, ceu bractea speculi vitris, præstat, speculum audit, in quo nimirum objectum visionis repercutitur, retrahi possint, quibus ceu centro, in quo radii objectæ superficiei cõire debent, motis terræ superficies quæ potissimum visus in gressu objectum, moveri & pro diverso capitis atque cerebri nutantis motu adtolli deprimi videatur. Advertendum tamen, ne quis adeo me ineptum putet, ut supera inferis in conquassatione illa mixta velim, vel minima enim subsidentia quæ recessu suo interstitio illo, quod naturaliter inter tenuem crassamque menyngem deprehenditur vel tantillo majus concedit, motui huic sufficiens erit, ut moto illo centro ea quæ in peripheria sunt, multis numeris motum in centro factum excedere videantur, quod e speculo radios solares excipiente & circum circa longe lateque spargente vel vulgo notum est. Magna certe læsio nec esse potuit, quæ oculorum effugit aciem, nec debuit, quæ tot mensium spatio demum ad metam suspensio quasi gradu contendit.

XXXVII.

Huic denique cerebri etiam levissimæ concussioni debetur illa, quæ ab ipso lapsus puncto toto morbi tempore ægro molesta fuit capitis gravitas; nam ut taceam, eam quæ a subitaneo aliquo est fortiori aliquanto membri alicujus motui alias dicati & per aliquod tempus non exerciti, brachiorum puta aut crurum, motu in musculis sentitur, gravitas & molestia, qualem in hac parte a motu plane aliena, violenter contra natu-

ram

ram mota suscitatum concipere non plane ineptum foret. Quid obstat, quo minus conjiciamus, illam quæ inter utramque menyngem, crassa dillecta, apparebat, serosam materiam, loco quo crassa menyngis cerebrum a cerebello distinguit, sub illo penetrantem, non eam tantum capitis generasse gravitatem, quam in aliis, qui de dolore ejusmodi ad ipsum usque vitæ terminum conquesti, a simili humore excitatam, artificiosus clarissimi Dn. F. Sylvii, Medicinæ in hac Academia Practicæ Professoris publ. longe Celeberrimi, Præceptoris & studiorum meorum Promotoris nunquam non Venerandi cunctis anatomicis sæpius oculis nostris usurpandam dedit, quæque nostrum ab ipsis morbi incunabulis affixit ægrum; sed & aucta datis sudoriferis, solutisque hac ratione ac motis in corpore humoribus, copia illud quod occuparat inter cerebrum & cerebellum implendo atque distendendo intervallum, findenti quem postea sensit dolori causam fuisse.

§. XXXVIII.

Imo si quis, accumulato hoc tractu temporis humore, vasa illic loci superficiem cerebri lambentia ac ipsos sinus compressos, stagnationem sanguinis tam affluentis quam resurgentis, adeoque inflammationis primordia pariendo, dolorem, quem fabrorum in opere versantium officinæ comparare solebat æger, pulsantem suscitatum voluerit, bellum ipsi non facile movebo, qui cum illis libenter facio, quibus inflammationem, non semper in extravasatione sanguinis, sed nonnunquam in sola stagnatione, humorumque stagnantium corruptela consistere vascula illa, omnem alias visum fugientia, quæ sanguine turgentia in oculorum inflammatione cernuntur, evincere videntur: licet non negaverim stagnationem ejusmodi sæpenumero vasorum rupturam adeoque sanguinis extra vasa effusionem inducere.

§. XXXIX.

Hæc prima mali incommoda sequutus virium lapsus paulatinus, non immerito considerationem nostram a tramite, quo hætenus ingressi sumus recto, paululum sevocat, ut quid virium nomine venire debeat, quæque vires integræ sint atque prostratæ prius inquiram, quam in causis harum investigandis pergam. Neque enim hætenus ex scriptis eorum, qui primam & præcipuam in omni morbo indicationem, virium conservationem esse, uno ore inculcant, quid proprie vires sint & in quo consistant, discere licuit.

§. XL.

Optimo autem jure illos, qui in naturæ scrutinio plus propriæ fidunt industriæ, quam aliorum decretis, virium integritatem ex functionum non modo vitalium, quæ pulsu vulgo dijudicantur, sed omnium omnino, exercitio integro metiri puto. Proindeque vires nihil aliud esse censeo, quam eorum ad ritum functionum exercitium in corpore requiruntur, præsentiam integram, & e contrariorum regula, absentiam illorum imo defectum unius aut alterius, quod ad functionum requiritur exercitium, virium introducere ruinam. Non, inquam; solum omnium functionum in unum collectarum lapsu, sed unius etiam aut alterius vitio, si ei in tempore non occurratur, labascet totum virium atque roboris opificium.

§. XLI.

Quod ut demonstratum dem. Paucis videndum, quo nexu non functiones modo singulæ inter se communicent, sed ea etiam, quibus anima (hanc enim omnium actionum tam naturalium quam animalium primam statuo motricem & moderatricem) ceu mediis ad omnes functiones exercendas utitur. Illa enim omnia continua quasi catena, ea tamen lege coherent, ut si vel unus catenæ huius vere aureæ solvatur annulus, rumpatur totum atque denodetur virium atque sanitatis vinculum.

§. XLII.

Mutuis nimirum officiis naturæ, aut si mavis, ut decet, christiane philosophari, summi illius atque summe admirandi, omnium, quæ in natura rerum sunt, imo ipsius naturæ architecti sapientissimi decreto, humani corporis regitur œconomia, nec contenta magis ac ipsa continentia ab hac pro communi salute sustinenda excusantur sollicitudine. Duo nempe hæc eorum quæ corpus constituunt, summa sunt capita, sub quorum insignibus reliqua militant, quodque ab alterutro horum negligitur officium, in universi corporis cedit detrimentum.

§. LXIII.

Videamus in utroque genere principaliora, si omnia, compendii ergo non liceat, ut inde, quid singula in publicum conferant, elucescat, sed brevibus, ut eorum usu paucis perspecto viam mihi sternam ad causas non solum fracturæ virium, sed & reliquorum in progressu morbi emergentium symptomatum explanandas, una, ut vulgiverbium fert, fidelia duos dealbaturus parietes.

§. XLIV.

Præcipua continentium, quæ publicis destinantur muniis præter externam corporis compagem, in numero sunt: caput & in eo cerebrum, pulmones, cor, lien, hepar cum cystide, pancreas, & cum eo universa glandularum tam conglobatarum, quam conglomeratarum cohors, tandemque omnium reliquorum promus condus, ventriculus, & quibus invicem communicant viæ publicæ, nervi, arteriæ, venæ, cerebri sinus, intestina, & moderni seculi inventa, lymphatica vasa, venæ lacteæ ac utriusque continuatus ductus chyloferus, sive thoracicus, pancreaticus tandem, atque cholodochus uterque.

§. XLV.

Contentorum nomine veniunt: alimenta assumpta, chylus inde paratus, affluens huic tum pancreaticus succus tum ipsa bilis, chymus sive lacteus ille qui distributionis tempore per lacteas fertur humor, lymphæ quæ huic miscetur, & cui uterque hic humor confunditur sanguis, indeque secreta partim in salivalibus saliva, partim in ipso cerebro spiritus animales, imo ipsa quoque excrementa tam alvi quam vesicæ, nam & horum si laboret secretio, incommodum in universum corpus redundat.

§. XLVI.

Singulis his, quæ partim antiquis nota, partim recentiorum industria ad oculum patent, fusius explicandis insudare actum esset agere. Quo autem singula modo suam in corpore spartam ornent, cum lucem inferius dicendis allatura sint, non abs re fore arbitror, in transitu lustrare.

§. XLVII.

Alimenta quæ nutritionis adeoque virium instaurationis materia, in ore masticata saliva imbui, in stomachum mitti, concoqui, vel ut apposite magis loquar, cum ignis coctioni sufficiens desit, digeri, aut ut aliis placet, fermentari, in intestinis secerni, optimam eorum partem in chymum, indeque in sanguinem converti, per universum corpus distribui, indeque robur instaurari, vitam conservari, ne veteribus quidem ignotum fuit.

§. XLIX.

§. XLVIII.

Qua vero cuncta ratione fiant, aut ignorarunt, aut si sciverunt, quod sane qui statuunt injurii mihi in candorem illorum videntur, minus sincere egerunt, quod non satis fideliter & dilucide relinquentes, fucum tot seculis fecerint.

§. XLIX.

Quæ nostri ævi solertia innotuerunt propius puto ad scopum collineare. Ea enim detectis industria sectione plurimis tam partibus quam ductibus, quorum apud veteres nulla plane mentio, merito aliam rerum ad vitæ conservationem spectantium feriem suspicata est.

§. L.

Solum illum & satis blandum, qui in corporibus vivis brutorum novacula subjectis deprehenditur, calorem cibus coquendis non sufficere animadvertit; unde aliud quid inquisivit, quod aptum esset alimenta a soliditate qua assumta gaudent, incidendo, adtenuando in talem, quæ cibo jam digesto apparet, tenuitatem transformare, idque fermenti naturam habere, non sine ratione asseruit. Quid autem illud & unde oriatur res etiamnum valde controversa.

§. LI.

Qui veterum de humore melancholico in liene separando fancitis etiamnum acquiescunt, vas breve hactenus a liene ad stomachum acidi quid referre somniarunt, adeo ut ne Helmontius quidem, acutissimus qua cætera speculator, se ab hoc præjudicio liberare potuerit, & fere persuasisset in aliis veterum placitis examinandis satis rigidi censoris auctoritas, nisi diversum curiosa clarissimi Præceptoris mei prædicti indago oculis subjecisset, quæ vasis brevis commentum adeoque omnem fere mihi, quam hactenus magni illius viri scriptis adhibui, fidem, oculata in locum subrogata, extorsit.

§. LII.

Objum magis mihi videtur, fermentum hoc a ciborum, quæ in ventriculo semper post exclusionem reperiuntur reliquiis, residuam aliquam a cibus antea fermentatis, vim fermentandi possidentibus petere, quæ accedente saliva subinde deglutita augentur, atque blando visceris ipsius &

& circumjacentium calore ad eum aciditatis (quam ad incidendum & adtenuandum aptam spiritus acidi, qui corporum durissimorum compagibus solvendis adhibentur, docent) fermentalis gradus assurgant, qui non solum cibus imposterum fermentandis, sed etiam halitibus acidum spirantibus (quod vel e panificio notum) qui orificium superius feriant, vellicent, tristemque, quæ in appetitu naturali seu fame illic loci percipitur sensationem, efficiant, excitandis sufficiat. Prolixius hæc prosequi possem, & qua ratione omnia quæ tam in ægris quam sanis occurrunt, circa appetitum vel auctum vel prostratum notabilia deducere, verum brevis cui studendum, præsertim cum ad rem præsentem absolute non faciant, diversum jubet.

§. LIII.

Comminutum in ventriculo cibum, & in intestina naturæ lege deturbatum, inibi effervesce sedula Modernorum Anatomicorum experientia loquitur, qua autem ea effervescencia ratione contingat, non minus quam de fermentatione quæritur. Helmontius uti in aliis paradoxus, ita hic quoque felleum a cystide accedens fermentum fingit, non ipsam bilem; chylum nimirum in ventriculo fermentali aciditate inbutum, adventante novo hoc, uti barbare loquitur, blas fermentali, aciditatem in ventriculo contractam deponere & in falsum commutare, simulque ad fequestrationem puri ab impuro disponi asserit, quam vere ipse viderit.

§. LIV.

Oculi saltem mei me docuere, bilem ductu aperto, qui stylum quoque satis magnum nonnunquam admittat, ad intestina ferri. An vero hæc ad occursum chyli, an succi pancreatici, qui ductu satis aperto in eandem, qua cholodochus, intestini fissuram contenta sua exonerat, cum ea concursum, effervescat, donec de aciditate hujus, quem non nisi semel in vitulo insipidum deprehendi, certiora me docuerit experientia meam non immerito suspendo sententiam.

§. LV.

Suffecerit mihi & huic negotio, vel ad hujus vel ad illius cum bile concursum (non enim propterea usu suo destituitur pancreaticus) effervesce chylum, ac eas, quæ ad separationem fermentatione ventriculi dispositæ sunt, partes in hoc contrariorum confluxu, velut in solutis ab acidis spiritibus cernimus, crassiora a subtilioribus quasi præcipitari. Non tamen adeo (cum non exacte pureque contraria, sed mixta jam
Disput. Medico-Pract. Tom. VII. Fff &

& temperata aliis concurrant) ut omne quod in chylo est crassum separetur, humoremque plane limpidum atque clarum relinquat. Id enim si contingat, uti in nostro subjecto ob auctam utramque concurrentium acrimoniam contigisse non levis suspicio est, jam vitiosa fit in intestinis secretio omniaque ad nutritionem inepta redduntur; sed partibus adhuc quibusdam crassiusculis relictis, continuante affluxu in hiantia lactearum viarum oscula motu intestinorum peristaltico exprimitur. Ubi succum lacti similem, quicquid in contrarium nitatur sedulus alias atque accuratus Anatomicus Billius, colorem hujus lactis album a sola violenta impulsione & conquassatione in spumam versi roris sui deducens, referre ac ne post dissectionem quidem vasis colorem effluendo mutare oculos, non meos tantum, sed aliorum astantium, rem hanc, quam fieri potuit attentissime examinantium, in fidem secto cane vivo vocavi.

§. LVI.

Succus hic, quem ad differentiam a chylo nondum separato chymum mihi appellare liceat, per continuatos viarum lactearum canales infinitas mesenterii glandulas transiens, in cisternam, commune lymphæ e corpore redeuntis & chymi receptaculum, indeque per ductum thoracicum) cujus in jugularem ut plurimum, nonnunquam etiam axillarem venam aut in ipsum utriusque interstitium (ludit enim in his, uti in universo ductu & insertionibus vasorum lymphaticorum, natura multifariam) anastomosos cum valvulis eam muniuntibus & influxum sanguinis arcentibus, monstrante non semel Clarissimo Domino Sylvio, propriæque in vivis indagini patuit) perque jugularem in cavam, ad cor descendente, venam, sanguini per eandem à nutritione superiorum corporis partium reduci mixtus confluit, atque in auriculam cordis dextram descendendo ventriculum dextrum intrat, ubi accedenti ab hepate per ascendente venæ cavæ truncum sanguini, ab inferiorum partium alimentatione revertenti (duplicem enim auriculæ & plane diversam dilationem unicam cordis contractionem subsequutam fuisse, in cane vidi) miscetur.

§. LVII.

An interpolato illo sanguinis diversi affluxu, effervescencia suscite-tur nova? (Uti magnum docti hujus sæculi lumen, magnis & prægnantibus rationum ponderibus motum suspicatur) an prior in duodeno facta redintegretur ad caloris cordi congeniti sensum? Quod in artificialibus cernitur effervescentiis; an nulla fiat? Hæreo; Quousque enim de lymphæ qualitatibus, atque, bilis ad cor motu, certi quid iterata docuerit experientia, tale quid asserere, aut ab aliis non sine ratione assertum in dubium vocare, temerarium foret, & in ingenium tanti viri injurium.

§. LVIII.

§. LVIII.

Satis mihi hætenus fuerit, utrumque sanguinem in ventriculo cordis dextro concurrentem, mediante arteria venaque pulmonari per pulmones circulari: ubi ab adtracto per respirationem aëre, vel, ut Helmontio visum, ad promptiorem diaphoresin eorum, quæ in nutritione à continua alimentorum applicatione supersunt disponitur, vel ut ii malunt, qui effervescentiam in corde novam statuunt, ad refrigerandum eundem in corde ebullientem, ventilatur. Eaque via ad cor reversum, utrinque tam dextro quam sinistro ventriculo impleto, ipsisque adeo cordis fibris extensis, animalium spirituum influxum sollicitare, ac motuum naturalium, à voluntatis arbitrio non pendentium, lege, ad successivam contractionem & sanguinis in arterias expulsionem irritare, atque vel hac ratione ad calorem, cordi ab ipsa nativitate congenitum, motu isto continuo in corpore ac humore in se calente conservandum, symbolum hoc conferre.

§. LIX.

Expulsus in arterias cum impetu sanguis motum illum, qui pulsus vulgo audit, atque unde virium communiter robur ac vitalium functionum integritatem metiuntur medici, arterias eandem implendo causatur, indeque per arterias partim in universam corporis peripheriam tendit, præcipuum illi, in quem omnes hætenus alimentorum mutationes conspirarunt, usum præstiturus, alimentum nimirum omnibus tam superioribus, quam inferioribus partibus, pro cujusque diversitatis ratione, iis qui pinguiori gaudent pinguiorem, quam butyrosam nonnullis vocare placuit, qui solidiori, terrestriorem sui partem, caseosam aliis dictam, impertiendo. Reliquæ ejusdem partes in suis quæque visceribus separantur & in ulteriorem corporis usum, deputantur.

§. LX.

Quamprimum enim cordis sinistrum sanguis ventriculum deserit, altera sui parte per ramum ascendente arteriæ magnæ partim ad manus & brachia aliaque pectoris superioris, nutrimentum mittit, partim ad caput ascendit atque in arterias tum carotides tum cervicales distributus, cerebrum petit. Ubi per superficiem tam hujus quam cerebelli, quæ obscurioris quam ipsa medullaris pars coloris, beneficio vasorum lati subtilissima & maxime spirituosas pars secernitur, ac a pinguidula cerebri substantia imbibitur & in spiritus animales facescit, cui aliqua sui portione ad sensuum organa, alia rursus in universum corpus delati, sensibus atque motui, nec non humorum, sanguinis nimirum

nimirum, jam alterius, quam cum eidem adhuc permixti per arteriasolvebantur, naturæ, bilis, succi pancreatici, lymphæ atque salivæ contemperati, ad earum naturalem constitutionem necessariæ interviunt. Eos autem hoc nomine ad naturam spiritus vini subtilissimam accedere, aptam quæ per cerebri substantiam subpinguem, nervorumque porosam, cavitate tamen notabili destitutam, penetrare, sed & utrique tam lixiviosæ, quam acidæ acrimonie temperandæ, spiritus vini ad instar, sufficere possit, colligimus.

§. LXI.

Altera vero sui medietate per ramum aortæ arteriæ descendentem ad inferioris regionis tum viscera tum artus fertur, inibique pro eorum diversitate diversas subit mutationes & separationes, non nutritioni modo partium quibus allabatur, sed communi quoque bono servientes.

§. LXII.

Primum cui per arteriam, splenicam inde dictam, allabatur & vel hoc nomine non ignobile, aut ut veteribus visum, cloacæ impuriorum sanguinis partium destinatum, viscus lien est, in quo si innumerorum omnis generis vasorum ut & nervorum concursus, atque plexum vere stupendum, si admirabilem ejus structuram, si providam sapientissimi opificis, tam firmiter ipsum in ipsis abditissimis sinistri lateris penetralibus annectentis, & ab externis injuriis hac ratione munientis sollicitudinem considero, fere inducor, ut æquum illi cum corde sanguinis non quidem conficiendi sed perficiendi tribuam officium, atque iis astipuler, qui sanguinem inibi tum lymphæ connubio fluidiorem, tum spirituum animalium, quos copiose illuc ferri innumeri, qui per ejus substantiam retis instar densissimi complicantur, nervi docent, mobiliorem & subtiliorem reliquo corporis sanguine, adeoque plusquam perfectum reddi; quoad hepar per portæ ramum splenicum qui in transitu sanguinem tum [à ventriculi (per ramum, cujus communis cum hoc lienari propagine truncus sub ipsa pinguedine omenti latens, commento vasis brevis, de quo supra, anam dedit) tum a pancreatis nutritione, succique pancreatici sequestratione supersitem recipit] adductus atque reliquo qui per portæ venam ab intestinalium ac reliquorum viscerum inferiorum nutrimento restat, sanguini mixtus eum, ut per minimas quibus in hepatis substantiam porta disseminatur propagines facilius transire possit, cum faculentior alias sit, sua mobilitate ac fluiditate disponat. Alii insignes, quos nobile hoc viscus corpori procul dubio tribuit usus humanum hæcenus fugiunt ingenium,

nium, hic, si nullus alius esset, ab injuria prioribus seculis ipsi iniusta vindicando sufficeret.

§. LXIII.

Reliquus qui per eundem canalem fertur, parte sui aliqua pancreati nutrimentum, ac unde suum eliciat succum materiam suppeditat, qui cujus naturæ sit; hæcenus saltem cum incertum sit, nam licet in vitulo id vivo, ligato ejus ductu & liquore, quantum quidem ex eo intumescente versus ligaturam hauriri poterat, gustato, tentaverim, nullum tamen saporem hæcenus deprehendere licuit; quodve ejus officium? An quod doctioribus eorum, qui suo vivunt ingenio, non sine causa visum, effervescentiæ in intestinis cum bile naturaliter semper excitando, an pituitæ in iisdem propagandæ destinatus, cui alias saliva servire putatur, non facile, donec ulterior industria de uno alterove certiore me reddiderit, mecum transegero.

§. LXIV.

Alia intestina parte alit, hincque per venas mesenterii, ad portæ truncum adeoque ipsum hepar refluit, sanguini per venam cavam ad cor redeunti per illas, quæ in hepate radicare vulgo dicuntur, propagines reddendus.

§. LXV.

Parte in cystidis tunicam ramulo propagato nutritionis ergo transit, & quidem maxima in ipsam hepatis substantiam reliquo rami qui jam hepaticus fluit, ductu distribuitur.

§. LXVI.

Hepati visceri præter pulmones maximo sanguificationis spartam magnitudine ejus, situ, venarumque tum mesaraicarum per portam, tum aliarum inibi concursu freta, veneranda delegavit antiquitas. Verum a quo posterorum seculorum solertia oculatam fidem auritæ prætulit, sedulaque in interiora corporis indagine venas lacteas, ductumque a lacteis thoracicum, recta chylum ad eos devehere vidit, jam dudum hepatis munus hoc abrogatum est. Adeo ut tumultum eidem struere non sit veritus vir magnus, cujus in anatomicis admirari potius datur, quam imitari scientiam.

§. LXVIII.

Non tamen perinde tumultandum insigne hoc viscus puto, nedum omnes

omnes in sanguificatione vices illi denegandas, qui frustra tantum apparatus vix creatum præsumo, quin pro insigni visceris magnitudine, vaforumque frequentia, magnum ipsius usum esse, non immerito suspicor. Quis autem ille sit cum hætenus abolita veterum opinione, lateat, variis doctorum conjecturis occasionem præbuit.

LXVIII.

Aliis *divisum imperium cum Jove Cesar habet*, aliquem sanguificationis partem, venarum mesaraicarum magnitudine, motis, hepatis etiamnum vendicantibus. Alii venas mesaricas a chylo transvehendo excusantes, bilem in hepate generari, indeque partim ad intestina, partim ad ipsam cystidem (non tanquam inutile excrementum, sed utilissimum corpori succum, qui balsamus vitæ humanæ merito audiat) si turgeat, nec liber ad intestina transitus detur, futuris asservendam illibus transferri. Alii a cystide una parte per communem qui dicitur, ductum ad intestina in usus sæpeditos ferri, alia per chodochum in hepar transire, sanguini rursus miscendam ad excitandam in cordis ventriculo dextro novam cum sanguine per cavæ venæ superiorem partem descendente effervescentiam, suspicantur; utrobique rationum pondera urgent, nec cui me parti ad dicam, video.

§. LXIX.

Vidi equidem ductum qui porus bilarius dicitur, & ab hepate juxta vulgarem sententiam in ductum communem fertur, instituta in medio ipsius ligatura ligaturam versus in cane vivo ab hepate tumuisse, versus communem autem ductum derumuisse, sublatoque hoc vinculo, atque ligato communi ductu utrumque, tam eum, qui a cystide, quam eum, qui ab hepate intumuisse. Vidi præterea ligato viruli ductu cystico, ea ligatura non obstante ex ductu hepatico dissecto continuo liquorem bili plane similem flavum & amarum fluxisse, an vero is naturalis motus, an ex angore præter naturam fuerit, etiamnum hæreo, spero tamen tempus atque cum tempore sedulam plurimum inquisitionem. litem hanc diremuram.

§. LXX.

Tandem quæ adhuc superest per aortam descendens sanguinis portio (Renibus in itinere parte tributa, unde suum illi quoque nutrimentum capiant, ac separata simul serosa, in vesica colligenda, suoque tempore excernenda salugina, reliquum venæ cavæ revehendum reddant) partibus extremis nutrimenti ergo allabitur, quod in se fluidum cum
partibus

partibus solidis sit assimilandum, mirum non est, si non solum, optima primum sui parte, partibus assimilata, aliquam & quidem magnam venis revehendam insinuet, sed & quod partibus solidis applicari nequit, a nutritione residuum humidum, iis, qui a limpido quem vehunt humore, lymphæ non ablimili, lymphatici dicuntur, ductibus in futuros reliquarum functionum usus ad cystemam referendum relinquat, qui succus, quam diu a vitali igne calet, fluidus, minutissimis qui visum omnem fugiant, quibus hætenus experiri licuit & visu assequi, ad glandulas, præsertim conglobatas (in conglomeratis enim idem tam aperte observare non datum, licet & harum pleræque nec venis nec arteriis nervisque careant & ductus satis apertos habeant, quibus suos in usus humorem collectum in cavitatem aliquam deponunt) quarum in superficiem ductus hi subintrant, contentumque suum in ipsam earum substantiam deponunt.

§. LXXI.

Num illic denuo immutetur, aut ex sanguinis, qui per arterias allabitur spirituumque animalium, qui per nervos ad eas feruntur confluxu, incrementum aliquod aut emolumentum ei accedat, licet non satis capiam, absolum tamen non videtur, quinimo si ductus, qui e medio quasi eorum corpore exeunt, majores multo iis, qui in superficiem inferuntur quis consideret, & ad mala, quæ partibus his sæpenumero obveniunt, reflectat animum, necessarium fere puto tale quid suspicari, qualis autem illic fiat mutatio, nec sensum hætenus beneficio, cum præter saltum, qui & sanguinis sero familiaris sapor, nullum alium percipere potuerim, nec rationis indagine assequi licuit.

§. LXXII.

Illud saltem, ut obiter hoc, brevi huic functionum enarrationi colophonem impositurus, moneam, hinc patere puto, cum non solum ad majores, quæ humoribus præparandis serviunt, qualis cor, hepar, lien, pancreas, sed & has minimas, & ob id a veteribus, obiter saltim corporis contenta perlustrantibus, fere neglectas partes, pro magnitudinis dignitatisque diversitate majores, minores, majori minorique quantitate ac numero nervi teste autopsia mittantur, indicio esse satis aperto, non solum sensui atque motui sed etiam humoribus contemperandis spiritus animales servire.

§. LXXIII.

§. LXXIII.

His ita positis cuilibet ratione sana prædito satis constare puto, quanta inter se necessitudine cuncta, quæ in corpore sunt, cohæreant, quam unanimi omnia consensu, ubi integra sunt, in sui & totius conservationem conspirent, quamque ex diverso facile, si unum illorum vitio aliquo insigni laboret, universa corporis œconomia, communionis lege violata, in ataxiam præcipiti lapsu ruat. Ut tamen rem claram alias clarius adhuc & magis perspicue efferam, simulque ea quæ hæcenus dixi ad vires, quarum causa extra oleas hæcenus, non tamen sine ratione, vagatus sum, applicem, cum omnia eo, uti dictum, ordine in circulum agantur, proindeque ad virium tuendum robur functionum omnium requiratur integritas, hæcque rursus tam continentium quam contentorum inter se mutuam postulet subsidium, facile patet, quantum vel uno horum deficiente, vel uno suum quacunquæ de causa denegante officium, universæ mox inde vires patiantur detrimentum.

§. LXXIV.

Functionibus læsis tam continentibus quam contentis, infertur damnum, ac e diverso continentibus atque contentis perperam habentibus ipsæ quoque functiones minus commode procedunt. Læsis continentibus læsuntur contenta, viceque versa his male affectis, illa quoque male afficiuntur; læsa, verbi gratia in ventriculo fermentatione, læditur in intestinis secretio, secretionem læsa, læditur in corde sanguificatio, sanguificatione læsa læditur in universo corpore nutritio, in cerebro spirituum animalium generatio, bilis in hepate, succi pancreatici in suo viscere, salivæ in salivalibus, lymphæ in conglobatis glandulis præparatio, separatio, & contemperatio, ni scilicet commodo his malis remedio mature occurratur.

§. LXXV.

Et ordine rursus inverso, quo magis ab iis, quibus nova hæc fortassis & inaudita hæcenus sunt, percipiuntur, læsa spirituum animalium in cerebro segregatione, non modo, uti modo dictum motus & sensus, quibus eos solis hæcenus servire putatum, sed & ipsa contentorum corporis temperies, bilis nempe in hepate aut cystide, succi proprii in pancreate, lymphæ in universi corporis glandulis, & quidem conglobatis, salivæ in salivalibus, hisque læsis, fermentatio, effervescencia & quæ eam vitiatam insequuntur vitiatæ functiones reliquæ. Nisi enim huic quoque fini inservirent spiritus animales, frustra

fuisse, ut ante innui, sapientissimus rerum conditor, qui visceribus, quibus nec sensus inest exquisitus, nec motus tantam nervorum largitus est farraginem, qualis, uti dictum, in hepate, liene, ipsis quoque licet minimis glandulis cernitur, quod vel cogitare impium foret.

§. LXXVI.

Hic ille circulus, cujus ante mentionem feci, hi aurei aures illius catenæ annuli, cui latius diducendæ si diutius immorarer, soli meridiano lampada præferrem.

§. LXXVII.

Quibus ita in transitu, prout rei tractandæ exegit necessitas, concessit brevitatis, carptim delibatis, omnia enim accurate deducere iustum efflagitaret opus. viam stratam puto, qua expeditior jam ad symptomatum in nostro subjecto occurrentium originem perscrutandam transire possim.

§. LXXVIII.

Hac etenim humanæ structuræ (quæ suo quidem merito, confidentissimæ naturæ machina, Zoroastro, sed minus recte, creatoris gloria creaturæ tributa, audit) compage admirabili lustrata, nil jam superest, quam ut laboris, quod hac ratione quæsi compendium ad duo capita revocem; primo nimirum ut demonstrem in defuncto nostro animales spiritus vel defectu vel alio aliquo vitio laborasse; in hoc enim postulato totius rei hujus quæsitæ cardo vertitur; dein ut examinem, qua ratione ex defectu spirituum animalium omnia, quæ eum tandem exanimarunt mala propagata fuerint, cum qua ratione propagari potuerint, abunde jam, uti spero, demonstratum dederim.

§. LXXIX.

Primum quod concernit non puto id probatu difficile, dummodo obtinero, spirituum animalium influxum auctum, præcedente animæ decreto ad omnem motum animale, tanquam causam efficientem, cum integritate nervorum atque musculorum tanquam instrumentali concurrere. Id quod neminem facile negaturum spero, qui consideret, musculis atque nervis naturaliter se habentibus, spiritus animales semper dummodo & ipsi bene se habeant, in musculos insigere, atque

actione reactioneque contrariorum musculorum motum illum, qui tonicus dicitur, producere.

§. LXXX.

Si quis autem hoc negare ausus fuerit, eum jure quidem merito-
simo ad experientiam deplorandam eorum ablegavero, quibus alterutro
musculorum aut nervorum præfecto, oppositus adhuc integer, continuo
spirituum affluxu continue agendo, os sæpe, nasum, oculos aliaque
membra mire distorquet. Quæ distortio ad voluntatis arbitrium, influ-
entibus in integros musculos spiritibus, cum immensum augeatur, luce
meridiana clarius demonstrat, metum omnem a spirituum influxu pen-
dere, eum vero qui a voluntatis regimine pendet, ab aucto eorundem
affluxu deducendum esse. Hinc continuato aliquantisper animali motu
lassitudo oboritur, quod nimirum diuturniori influxu spiritus exhau-
riantur.

§. LXXXI.

E contrario, motu aliqua in parte sublato aut vitiato causam vel
in musculis tanquam immediatis motuum animalium organis, vel in
nervis, seu viis per quas spiritus animales feruntur, vel ipsis spiritibus
animalibus quærendam esse, hoc ipso evinci potest.

§. LXXXII.

Cum itaque, ut ad propositum redeam, in ipsis subjecti nostri
musculis vitium initio nullum deprehensum fuerit (nisi frustra quis con-
tusionem aliquam ex lapsu in posteriora incusare velit, quæ tamen tot
malis excitandis vix sufficeret) cum animadversum sit motus vitium diu
ante viguisse, quam in musculis aliquod ex vitiata nutritione vitium per-
ceptum sit. Necessario in nervis ponenda labes vel in ipsis spiritibus. Quod-
cunque tandem sit res eodem recidit: spiritus nimirum vel defectu pec-
casse vel aliquam passos esse corruptelam. Utrum horum dicatur, perinde
mihi fuerit, in quod quis culpam conjecerit:

Tros vitulifve suat, nullo discrimine habeto.

Quod enim hic præoptem, an alterutrum? an utrumque? libere fateor,
non habeo.

§. LXXXIII.

Alterum quod attinet in ulteriori symptomatum examine una opera
expediatur. In his tamen, ne angustos propositi limites excedam, bre-
vior esse cogor.

§. LXXXIV.

LXXXIV.

Ut igitur, qua subfuit parte, telam paucis pertexendam usus or-
diar. Puto ex his quæ modo dixi satis manifestum esse, quæ virium len-
sim deficientium causæ in nostro fuerint subjecto, functionum scilicet
omnium aut plerarumque saltem, præcipue tamen motus animalis pau-
latinis, & quidem ex animalium spirituum vel vitio vel defectu lapsus.
Ex eo enim fonte omnia reliqua pullularunt incommoda.

§. LXXXV.

Tumor ille, quem in hypochondriis subortum, pauloque post
rursus subsidentem narravit, vitii, quod in humoribus saliva nimirum,
bile (cujus acrimoniæ cystis ad continuam excretionem stimula,
indeque fere exhausta, fidem in sectione fecit) atque succo pancreatico
non rite ob causam enumeratam temperatis primum dedit indicium;
cum enim vita antea, atque diæta, pro vivendi in his regionibus
genere vili, minus accurata, ut & alimenta succi non usque quaque
laudabilis, pituitæ præcul dubio viscidæ proventum in intestinis dede-
rint satis uberem, unde accedente fermentationis in ventriculo læsæ
vitio, ac concurrentibus simul depravatis humoribus bilario atque pan-
creatico, quis dubitaverit vitiosam suscitaram in intestino effervescenti-
am, flatus excitasse qui intestina primum mox & hypochondria dis-
tendentes tumorem illum producerint.

§. LXXXVI.

Ubi vero in majorem acrimoniæ gradum humores ascenderint,
qui ante incidendæ visciditati pituitæ impares erant, jam aciores red-
diti superantes, adtemnantes & incidentes paulatim hanc pituitæ tenaci-
tatem, jam non flatus nec ideo tumorem illum amplius, sed conti-
nuata & indies aucta vitiosa effervescencia, dolores eosque pro augmen-
tis acrimoniæ adeoque vitiata effervescencia, primum gravativos, mox
lancinantes, tandem intolerabiles, quæ universum intestinum non
tenuium modo sed & crassiorum ductum gravando, rodendo, lanci-
nando, torquendo, pervagantes, nam non si ab hypochondriis ad
ipsius ossa ischii, quibus hinc inde colum intestinum fibris quibusdam
alligatum, penetrare omniaque intestina in unum quasi fasciculum col-
ligare visi fuerint.

§. LXXXVII.

Eadem humorum intemperies, cum necessario universo corpori, nullis præsertim adhibitis remediis, onereque tam molesto solius naturæ humeris relicto, communicari debuerit, quod eundem inibi ac præcipue in genubus, acrimonia synoviarum, quæ deliniendis illis in continuo adritu versantibus partibus servit, communicata, eundem sortita sit effectum, quis facile mirabitur.

§. LXXXVIII.

Verum id fortasse incongruum alicui videri posset, motu sublato, sensum supersitem in cruribus agnoscere, cum utrumque a spiritibus illabentibus fieri, a deficientibus autem tolli aut imminui hæcenus statuerim. Qui tamen expenderit, prouti id innumeris patet experimentis, multo majorem ad motum quam ad sensum requiri organorum apparatus, multo copiosorem spirituum proventum, facile cognoscet, deficiente licet spirituum, quæ motui sufficeret copia, adeoque motu abolito, posse tamen eam adhuc superesse spirituum animalium quantitatem, quæ objectis adeo violentis, qualia in ea humorum acrimonia in sensorium tactus irruunt, percipiendis sufficiat.

§. LXXXIX.

Cum autem in exterioribus corporis partibus, superficie præsertim, sensus abolitio motum abolitum immediate sequuta sit, quod ipsius ægri, cura propria invicem conjuncta non sentientis, relatione innotuit; cur humorum acrimonia, cum spirituum animalium inopia simul aucta, toto fere morbi tempore sensum fornicationis seu acidularum pungentium excitaverit, vel illi facile planum fuerit, qui nunquam tale quid a spirituum animalium atque sanguinis interceptione sublata, in membro, quod vulgus vocat, dormiente, passus fuerit.

§. XC.

Quæ tamen mali sinistram potius latus quam dextram affligentis? Dein inferiores partes prius quam superiores invadentis causa sit? Si quis quærat. Suspicio, quod primum, malum unde spirituum ille defectus aut ineptitudo pependit, sive illud in ipso cerebro concusso, sive in spinali medulla aliquatenus compressa, sive etiam in nervorum, quacunque tandem ratione læsis propaginibus quærendum sit, potius in sinistra parte quam dextra sive cerebri, sive medullæ hæsisse.

§. XCI.

§. XCI.

Qua alterum, non inepte puto quæri ejus causam illic loci, ubi etiam ægro adhuc vivente, vitii ejusmodi suspicio fuit. In regione nempe lumbari. Haud enim frustra rigiditatem vertebrarum lumbarium ægrum inculasse censeo; cui protuberantia trium vertebrarum, in convexa spinæ parte sinistri lateris in sectione apparens, allipulatur. Ac licet ipsa illa spinæ, per quam medulla fertur cavitate nulla ad oculum patuerit angustia, non levis tamen inde suspicio est vim aliquam ipsi spinæ, adeo medullæ quoque, factam unde illæ protuberantiæ enatae fuerint; sponte enim enatas vix crediderim.

§. XCII.

Præterea nescio, num sanguinem paucum illum quidem, attamen pro ratione angustiae quæ illic loci est, satis multum ab utroque medullæ spinalis latere, sinistro tamen potius quam dextro venularum instar descendentem, præter naturam fuisse atque aliquam ejusdem compressionem induxisse augurari debeam, quæ utut valde levis, defectum tamen spirituum ex superiori aliqua latere proprie pendentem augere, proindeque in causa esse potuerit motus in cruribus citius, quam superioribus partibus enervati. Si cui vero hæc causa non satisfecerit, illi vel solus ille spirituum animalium a cerebro influxus languens, qui, quo remotius partes a fonte hoc diffident, eò proculdubio languidior evadit, sufficere possit.

§. XCIII.

Ea enim meo quoque judicio causa videtur, cur sensus tactus citius in ipsa corporis superficie, quam in anterioribus ejus partibus, cur in remotioribus potius quam in propioribus, cur denique hic potius sensus depravatus imminutus & aboliatus fuerit, quam reliqui, quibus breviori multum via ab ipso cerebro spiritus, præsertim si suo hi quoque vitio tardiores solito sint, per suos cuique nervos communicantur; pleræque enim si non omnes in corpore actiones mechanicarum proportionum normas sequi, jam demum fere totus persuasus sum.

§. XCIV.

Ab hoc demum sensus motusque vitio, ne quidem alvus sphænterque immunis, officium suum uterque neglexit. Alter quidem vel excrementorum præsentiam non, nisi copia obsuatur, percipit, vel motu

tu intestinorum peristaltico & musculorum abdominis, excrementorum excetioni subservientium, vacillante elumbis, naturali non subvenit indigentia: a teri licet sarcinam qua premitur copia ac acrimonia stimulante percipiat, vix tantum suppetit virium quantum vinculo opportune laxando, satisfaciat.

§. XCV.

Tandem in pectoris quoque musculis, ipsoque perinde diaphragmate impeditus primus, mox fere abolitus motus, quid obest? quin pro legitima respirationis difficilis initio, mox suspiriosæ ac interruptæ causa agnoscatur. Atque ab eodem ventilationis defectu accedente sanguinis & humorum vitio, quin cordis quoque motus vitiatas, atque pulsus tum frequentia, tum parvitate nec non debilitate immane peccans deducatur.

§. XCVI.

Appetitum tandem humoris acrimonia, cujus manifestum in intestinis indicium sectio monstravit, orificium quidem ventriculi superius, sed præpostere, vellicando aluit; unde alimenta minus commode ingesta aliquod equidem, impediendo, ne halitus sursum ferri, atque orificium superius acrimonia sua ferire possint, levamen attulere, sed fallax: spurii enim illius fermenti impostura, cum alimentum debite confici non potuerit, pravum inde humorem chyli loco produxit, unde in detrimentum potius corporis quam emolumentum cessit; in augmentum nimirum acrimoniæ hætenus universo corpori nocivæ, dumque vitiosam in intestinis excitavit effervescentiam frigori potius in regione lumbari ab ambiente frigore exacerbato, quam calori vitali fomitem præbuit. Atque eadem hac ratione alimento non debite preparato, ac in effervescentia hac violenta nimis accurate secreto, proindeque ad nutrimentum corporis inepto, marasmi sensim ingruentis ansa fuit.

§. XCVII.

Denique cum in hanc ataxiam corporis ipsius œconomia lapsa fuerit antequam medicam imploraverit opem, mirum non, quod oneri succumbentes naturæ vires, auxilium omne respuerint, atque humoribus in summa malignitatis fastigium assurgentibus, ac ipsas jam musculorum carnes depascens vitæque præsilia reliqua simul oppugnantibus, de ipsius vita, ut aiunt, conclamatum fuerit.

§. XCVIII.

§. XCVIII.

Imo vero admiratione majori dignum medicamenta, in tanta symptomatum omnium procella ipsi propinata, tantum habuisse virium, ut æstuantium in universo corpore cruciatuum cursum, aliquo modo sufflaminare, atque aliquam licet frustraneam reconvalescentiæ spem excitare potuerint.

§. XCIX.

Eventus sane, misera rerum catastrophe calamitosa, quod momentanea hæc atque fallacia mox insequutum halcyonia, vitæ naufragio abunde docuit veritatem illius veriverbii:

Sero medicina paratur

Dum mala per longas invaluere moras.

§. C.

Non enim nego, ut de curatione quoque hujus mali (neque enim de remediis quibus curari potuisset, multa, cum quæ hic valuissent sub aliis quidem titulis apud praticos passim obvia sint, sed de ipsius mali origine atque progressibus admirandis hoc loco differere animus fuit, cum id ipsum breviter quidem, si materiæ ubertatem pariter ac dignitatem, satis tamen prolixè, angustos, quos instituti ratio præfinivit, si carceres spectes (me præstitisse sperem) pauca quædam addam. Non, inquam, nego si mox ab ipso lapsu, venæ sectione motus humorum atque spirituum in ipso casu & subsequente animi deliquio sufflaminati ac postmodum toto morbi decursu torpentis atque tandem fere plane sublatis, consentientibus imprimis aliis coincidentibus redintegratio; si in progressu iis, quæ spiritu atque sale abundant volatili, qualia cinnamoni tinctura, spiritus vini, imo ipsum vinum, generosum præsertim, & omnia alia, quæ corroborantium atque cephalicorum nomine veniunt, aromatica, iusta methodo modoque præscriptis, tum animalium spirituum tum humorum vitiorum instauratio; si copiæ eorum, quæ fortassis humorum emendationi impedimentum aliquod atque remediis allaturum fuisset, lenibus quibusdam evacuantibus imminutio; si denique eorundem, contracta jam penitiori labe magis contumacium, aut in ipsa corporis peripheria jam hærentium,

um, nec lenitivo cedentium, per diaphoretica discussio, aut per sudorifera eductio in tempore tentata fuisset, fortassis aliquid in subiecti commodum proficui præstari potuisset. Sed occasio, ut diuinus ille senex ait, præceps est. Sero piscator ictus sapit; ac rebus ita stantibus, ridiculum foret oye subducta ovile velle claudere.

CCXLVIII.

J. HENR. SCHULZE

ET

FRID. WILHELM. BRUNE

CASUS ALIQUOT

MENTE ALIENATORUM AUT PERVERSORUM

HALL. 1737.

P R O O E M I U M.

Quanta sit hominum felicitas, quibus mentem sanam in corpore sano Deus indulget, tunc demum cognoscimus, quando miserrimos illos intuemur, qui vel penitus mente alienati sunt, vel perversa bonæ mentis parte quadam velut cum ratione insaniunt. Quo autem magis venerari divinum beneficium discamus, & ne quisquam elatius de se sentiat, credo fieri ut Deus, qui omnia hominum negotia dirigit, inter nos haud raro permittat aliquos recte rationis usum vel omnino amittere, vel per intervalla eo privari, vel denique aliqua ex parte delirare & a vero impertinaciter aberrare, ut omnes, qui cum ipsis vivunt, agnoscant quantum sibi ipsis dissimiles facti fuerint, & calamitatem eorum non sine dolorum & commiseratione intueantur. Quo autem nobilior est animi, quam corporis integritas, quoque plus damni saepe inferatur hominum societati ab ejusmodi egrotis, qui mente corrupti, quam corpore affecti sunt; quibus hi fere tantum non juvando, quantum possunt, noceant; illi vero saepe magnarum calamitatum auctores inviti fiunt: apparet sane quam digna sit medico hæc cura, que impenditur sollicitè notandis ac perpendendis casibus istiusmodi, ubi homines antea bene sani in hujusmodi calamitatem inciderunt. Quæquam enim sunt aliqui, ubi vix licet aliquid invenire, de quo certo perhibere queamus hoc consequuti eventus sufficientem rationem fuisse: in aliquibus tamen aliquid cum summa veri similitudine elucet, quod si

Disput. Medico-Pract. Tom. VII. H h h tamquam

tamquam indicem in curando sequimur, aliquando ad salutem recuperandum valere potest. Res sane digna videtur, quam non permittamus empiricis, inter quorum manus aliquos periisse non sine dolore recordor, quemadmodum neque desunt, quorum ad rectæ rationis ductum, per methodicam & satè blandam curationem, restitutorum non sine gaudio & gratie divina celebratione meminisse possum. Putavi igitur non committendum ut casus mihi bene noti, & a D. D. PRÆSIDE mecum communicati, privatim mihi serviant. Referam bona fide acceptas facti circumstantias, & quas meditatione crebra elicere hinc licuit veri similitudines, candide impertiar, pro lucro habiturus si quis loco vero similibus certa & demonstrata hinc deducere, & ad communem fructum conferre valuerit & voluerit.

C A S U S I.

JUENIS vigesimum annum egressus, jamque academiam ingressus, non lauto quidem stipendio, sed integra mente, bonis litteris operam daturus, honorato cuidam viro suam operam addixerat, ut ipsi aliquibus negotiis inferviret. Corripiebatur autem scabie humida, quæ tantopere manus obsidebat, ut ministerio ineptus redderetur. Anxius ille quærebat non a quo securissima ratione, sed ut citissime curaretur. Incidit in hominem qui sulphur oleo subactum jubet injungere. Paret, & mox consequitur manus nitidas. Enimvero sat cito emicabant valetudinis magnopere labefactatæ conspicua signa, & hæc inter pessima, corruptæ mentis indicia. Cantillabat, ubi minime decebat, cachinabatur, alia omnia agebat, quam locus, tempus & demandatum ministerium requirebant. Aliquando subito & tanta cum pernecitate, ut nemo eum assequi posset, per medium forum & plateas decurrebat, donec omnino fessus & viribus destitutus in agro procidebat. Non opus est plura dare specimina. Quum in singulos dies, tam corpore, quam mente, deterior omninoque cachecticus, mox etiam hemiplecticus factus, diem tandem obiisset, cultroque via pararetur ad extispicium, mire omnia corrupta offerebat abdomen sua viscera. Cum peritonæo omentum cohærebat: hoc inferius cum intestinis, hæc inter se & cum ventriculo, hepate & liene valde crasso & duro ita coaluerant, ut unam quasi passam hæc omnia sisterent, lividis ulcusculis & passim vero pure turgentibus pustulis, quales sunt scabioforum, in hoc magno glomo hinc & inde conspicuis. Pulmones ad quamvis bronchiorum divisionem obfessi erant crebris tuberculis, quorum maxima nucem juglandem æquabant, cetera proportione eadem, ut ipsi bronchiorum rami angustiores

tiores diametros habebant, minora observabantur. Incisa hæc materiam in quibusdam molliorem, instar gyphi modo aqua subacti, in aliis aliquantum spissiore, instar gyphi magis jam consistentis, offerebant. Caput ne secaretur, efficiebat dirus factor cadaveris, cujus sat multum se devorasse præsentis omnes existimabant & his visis acquiescendum rebantur.

E P I C R I S I S M E D I C A.

§. I.

Sistit hic casus complura, quæ medicum allicere ad considerationem maturiorem possunt. Sed nos unicum hoc, quod promissimus, venabimur, scilicet ut inveniamus, cui in mente pervertenda aliquid juste tribuere possimus. Fuisse autem mentem deliram ex casu satis patet: potuissentque plura, quæ id comprobarent, documenta similia adferri. Quin omnino post hemiplexiam & sermonis & omnis rationis usum aliquanto ante obitum tempore amiserat.

§. II.

Præcipue hic nobis in abdomine occurrit magna illa omnium partium, naturalibus actionibus destinatarum, a recto & laudabili statu discrepantia: quam ut quidem orta fuerit, & ad producendos effectus in mentis officinam pravos valuerit, ex mea sententia proferam. Scabiosa materia, ad interiorem superficiem compulsæ, ibi effluit & exulcerationes fecit. Hæc exulcerationes effecerunt illum a natura omnino abludentem coalitum. Hoc factæ motus ventriculi & intestinorum peristalticus & undulatorius necessario pervertebatur. Hinc vitium redundabat ad chylicationem: qua depravata sanguinem non potuisse bonum elaborari per se patet. Cognoscitur autem qualitas vitii chylo affricti ex glandularum bronchialium magno infarctu, & in illis deprehensa collectione materię instar casei aut gyphi magis vel minus mollis. Quum vero ad illas glandulas nihil venire possit, nisi mediate per lympham a sanguine digressam: non potest sane dubitari ipsum sanguinem crassioribus etiam ejus generis partibus plenum fuisse: quum ad lympham non nisi id, quod in humorum massa est tenuissimum, perveniat.

§. III.

Quum hic talis humor, ad trajiciendum tenuissima colatoria & canaliculos transeundos ineptissimus, in vasis ferretur, quid mirum si

animæ ratiocinantis officinam, cerebrum, ubi sunt omnium tenuiffimi ductus, minus recte trajecit, adeoque perverso & depravato organo actiones depravatæ fuerunt. Quantam autem sanguinis qualitas, & ad motum vel aptitudo vel ineptitudo, potestatem in animæ actiones habeat, folide ostendit Illustris noster FRID. HOFFMANNUS, cum aliis multis locis, tum maxime nervosè *Medic. Systemat. Tom. I. Sect. III. cap. VII. §. 6. & seqq.* Nihil itaque mirum si in hoc homine, antea vitæ sedentariæ dedito, deinde tantopere corruptis visceribus prædito, actiones animæ fuerunt perturbatæ, quæ non solum ratiocinationem, sed motus ipsos animales per eminentiam dictos depravitavit & ex magna parte, consequuta hemiplegia, abstulit.

§. IV.

Nec omittendus est lienis depravatus omnino status, siue is ab eodem prius corruptæ sanguificationis vitio enatus est, siue antiquiora initia habuit. Qui hominum melancholia hypochondriaca afflictorum corpora secuerunt, sæpissime notaverunt magnos, crassos, induratos lienes. Enimvero nexus inter hujus visceris vitia & animi perturbaciones tanto abstrusioris cognitionis est, quanto major est de lienis usu & officio in œconomia corporis nostri disceptatio; quam hic vel repetere vel dijudicare ab instituto meo alienum videtur. Consulatur BONETUS in *sepulchret. lib. I. sect. IX.*

§. V.

Utrum verò in causa perversarum mentis actionum solis fluidorum depravatorum vitiis inhærendum sit, an suas etiam partes solida sustinuerint, & forte non postremas, cogitandum nunc fuerit. Age igitur consideremus, quantum nexus ille præternaturalis tot partium, quæ ab instituto naturæ debebant liberæ esse, nocere possit. Omentum peritonæo erat adnatum superiori latere, inferiori cum intestinis, ipsis inter se coalitis concreverat. Jam ea est natura omenti, ut ventriculo expanso ab assumtis sursum trahatur, eodem vacuo descendat & libere longiusque dependeat. Ita autem est comparatum cum partibus omnibus, ut tensio diuturnior in eodem statu manens, nobis molestiam afferat, quamvis talis sit, ut sine dolore & incommodo eandem facile per breve tempus feras. Quis est, qui non id sentiat quando e. g. brachium diutius extendendum est? quin commodo sedili impositus, si eodem situ per complures horas permanere debeas, id tibi molestum sane experieris, mutandique positum illum desiderio afficeris, cujus rationes

rationes ipse vix alias, quam sensum quendam innominatum, quem intra te ipsum percipis, allegare poteris.

§. VI. Memorabilis est observatio ex WARTHONO apud BONETUM allata c. l. obs. XX. de viro melancholico, in quo dillecto omentum nigricans, fere putridum, & pluribus locis infra umbilicum peritonæo adhærens, inventum fuit. Ceterum tensionis etiam transitorie effectum sæpe videmus in quibusdam hypochondriaco-melancholicis, qui semper gravius degunt quoties alvus pertinaciter clausa est, aut flatus intestina & ventriculum valde tendunt; unde his submotis causis manifestum fit, quantum levati fuerint.

§. VII.

Rara est apud observationum auctores mentio pustularum viscera abdominis obsidentium: quare non possum quin hoc loco commemorem, fuisse non ita pridem quoque simile quid visum in theatro hujus academice anatomice, quod dissecaretur femina, quæ a multis annis sæpius delira, sed aliquando ab errore mentis satis visa fuit libera.

CASUS II.

Femina XXX. annos egressa, in matrimonio vivens, rebus pro sua conditione satis lautis, nihil, de quo conquereretur aut angere posset, experta, aliquot liberorum mater, ab omnibus, qui eam noverant, moderationis & prudentiæ laude ornata, cum puerperio satis bene defuncta esset, jamque in publicum prodire cœpisset, in miram aliquam mentis aberrationem, finiente hieme, incidebat. Nam quum de aliis omnibus rebus satis recte judicaret & fermocinaretur, in hoc uno, sed gravissimo sane, pertinacissime delirabat, quod verum Deum apertissimo odio se prosequi, dictis horrendum in modum blasphemis, misera testabatur: de diabolo vero jucundissime cogitabat & loquebatur, eum deperire se & unice desiderare præse ferebat, neque se ab illo detestabili errore liberari aut dimoveri cupiebat. Quum intra hæc aliquanto tempore desipuisset, magis jam taciturna fiebat, alienatum a marito & liberis animum prædebat: ut jam non sine ratione graviora metuerentur, & custodes adhiberi deberent. Truces erant oculi, & quod in illis album esse debet, plane fuscum videbatur. Edebat inter hæc

hæc & dormiebat, etiam laboribus utcumque obeundis occupata erat, & de rebus familiaribus satis commode differebat: etiam de rebus sacris, usque ad ostentationem: sed ut omnia de Deo & Christo dicta applicaret maledicto genio. Febrilis nullus calor notari poterat; pulsus nihil abludebat a sano, irascebaturque omnino de valetudine percunctantibus. Menstrua jam se justo tempore expertam dicebat, & nihil habere de quo posset conqueri. Unicum, quod ipsam permovebat ad medicinam admittendam, erat oculi depravatus color: qui nisi fuisset, nullam facile admisisset. Medicus consultus curationem adgredebatur paucis diebus ante illud tempus, quo menstrua purgatio erat expectanda. Jubebat regione hypochondriacæ imponere emplastrum saponatum, cum illo de cicuta & de ammoniaco mixtum: unde alvus satis lubrica consequebatur. Interius sumendum jubebat succum ex floribus cheiri expressum, vino dilutum, & syrupo capillorum veneris, quo gratior redderetur potio, permixtum. Hunc bis assumpserat, quum fuscus color jam mutaretur in flavo viridescentem. Altero die surgebat diluculo, deoque prostrata ardentissimis precibus, & inter largissimas lacrymas, veniam blasphemæ dictorum exorabat, planeque illo die tota mutata erat. Sed cum advesperasceret mentis illa serenitas minuebatur, & parum aberat a pristino statu. Repetebatur usus remedii, cui jungebatur modicum alicujus medicinæ sedativæ. Medico enim toto illo die displicuerat nimia mentis agitatio, quam astantes perpetuis colloquiis continuaverant. Quum blando somno illam noctem transigisset, & interea menstruorum fluxus erupisset, satisque libere procederet, satis alacris, & sereno ac composito animo, pristinamque insaniam constanter abhorrente, per complures dies degebat; oculi ad pristinum nitorem redierant. Nunc sponte suorum, tam mariti, quam liberorum, a quibus ob justum metum distracta fuerat, desiderio tenebatur: quare illis reddenda videbatur. Sed aliquanto tempore interjecto aliqua prioris aberrationis reliquæ observabantur: quæ tamen, Deo adjuvante & medicinis successum tribuente, evanescebant, ut nunc per complures jam annos prorsus immunis a pristina læbe vivat.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.
Medicus ex priori casu cognoverat, quantum stricturæ & tensiones stables partium abdominis ad caput & cogitationes turbandas faciant. Hoc, tanquam communi multis hujus generis morbis, ductus, ad specialiolem & propriam partis magis strictæ sedem conjectura inveniendam ducebatur ista tunicæ albuginæ offuscatione. Scilicet nihil dubitabat

dubitabat hepar cum systemate cholopoco male constitutum, atque huic succurrendum esse.

§. II.

Incepit igitur a remedio externo, quod non solum spasmos seu stricturas fibrarum omnis generis resolvit, verum etiam in humoribus fluiditati suæ restituendis utile sæpius invenerat.

§. III.

Subjunxit tandem flosculi, non suo pretio habiti & plane polychrestii, usum; qui spem de bile emendanda & mensibus promovendis minime destituit. Plura addere non opus puto.

CASUS III.

Femina rusticæ sexagenariæ vetulus maritus requirebat opem medicam pro sua matre familias, quæ non solum toto corpore emarcuerat intra breve tempus, ut vix pedibus incedere posset: sed prorsus fatua & mente destituta, aliquibus certe horis, videbatur. Nuper, cum coenam apparatus butyrum in sartagine liquaret, conciderat ad focum, effluenteque & flammis incensamateria incendium grave consequutum esset, nisi bona totius pagi fortuna illo momento rediisset ex agro familia & opem tulisset. Hæc audiens medicus de prægressa valetudine percunctabatur. Audiebat semper robustam & sanam fuisse, usque ad ver prægressum, quo, febre intermittente correpta, remediis domesticis mox convaluerat a febre quidem, sed alacritatem non recuperaverat. Ignorare se profitebatur, quo remedio usâ sit, sed hoc se scire putabat, quod sit rusticæ plebi admodum familiare. Medicus non dubitabat febrem quidem suppressam, sed causam ejus superesse; dabat igitur aliqua, quæ sæpius bona fuerat expertus. Rusticus post aliquot dies interjectos referebat, nihil esse istis medicinis effectum; rogabat opem sibi ferri. Proxime ab urbe distabat pagus & amœna tempestas ad illuc deambulandum invitabat. Exquirebat accuratius quid factum esset ad febrem illam abigendam: simulque considerabat ægrotam, quæ omnino marcida, instar vivi sceleti cute corrugatâ inducti, nec pedibus consistere, nec audire bene, nec videre, nec verba proferre valebat. Conscia remedii filia, quid factum esset prodebat. Scilicet urinam febricitantis farina subegerant, hancque pastam vesicæ suillæ inditam in camino suspendebant. Jubebat medicus afferri vesicam, eamque in profluentem proxime rivum illico evacuare & eluere, præcipiebat: ægrotam autem bal-

neo aquæ dulcis tepido, cui furfures & obviæ quædam plantæ inoc. tæ essent, aliquoties foveri jussit. Uno vel altero mense transacto tantum confirmata erat, ut cum vetulo marito ad medicum, satis pro illa ætate alacris, veniret, gratumque animum profiteretur.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.

Sistit hic casus imminutionem & paulatinam ablationem facultatis tam ratiocinantis cum sensitiva, quam simul actionem naturalium & vitalium. Id vero quam manifestum est, omnique dubio carere videtur, tam abstrusa est connexio inter effectum & causam, quæ deprehensa fuit.

§. II.

Scio quam controversa sit doctrina de sympatheticis illis; quæ etiam maleficia audiunt, ubi ad lædendam hominis valetudinem fuerunt adhibita. Alexandri nostri, quoniam non tam hunc Gordium non facile solvunt, ne imperio Asiæ excidant, malunt eum secare, & omnia fabulis adscribere. Mihi illud quidem non placet; sed cautius videtur profiteri quod nesciamus id, quod & doctissimi expedire desperant.

§. III.

Homines fame diuturna vexatos animi & corporis vigorem amittere res est notissima: consignaveruntque itinerum ac historiarum scriptores multa exempla miserorum, qui ad delirium, quin rabiem ac furorem, tandem, ubi ad extrema prope pervenerant, ad omnimodum mentis stuporem adacti & adducti fuerunt, quoniam alimento caruerunt. Non autem mirandum si id accidat hominibus vigentibus & appetitu bono præditis vehementius: in nostra vero, utpote sene & febre exhausta, magis paulatino incremento invaluit & progressum fuit.

§. IV.

Scio multis ita videri posse hoc negotium, quod remedium sympatheticum nullam culpam sustinuerit, cum id non fuisset inter rusticolas illius tractus tam familiare, si tales noxas afferre antea observatum esset. His autem repono prudens CORNELII CELSI effatum: *non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio, noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt,*
vel

vel in hoc alias non fuerunt. Succurrit casus, qui multos honestos viros, quos superstitibus spero, testes habet, quemque referam ut moneat eos, qui vel omnino elevant sympatheticas curationes, vel nimium iis fidunt. Juvenis XXX. annorum, artifex & artificis præclari filius, hernia laborabat, pudoreque detinebatur, ne opem quæreret. Legerat is in chirurgorum scriptis omnium tumorum incrementa sisti, quin eos sensim evanescere, post contactum manus mortuæ, præcipue si sit hominis phthisico morbo extincti. Quumque pater ejus hoc morbo decederet, manum mortui admovet suo scroto & inguini. Post aliquot dies partes illæ coeperunt absque dolore aut inflammatione emori, profusque in putrilaginem, nulla arte compescibilem, abire, quæ ad intestinum simul prolapsam, indeque ad reliqua eundo moriendi necessitatem attulit. Certo scio mille homines scrophulas, aliasque excrescentias, tali manu attigisse, si non cum optato fructu, tamen sine tam funesto eventu.

CASUS IV.

Femina plebeia XXV. annorum, robusta, iracunda, & nulla disciplina ad mansuetudinem deducta, quum nuper puerperio satis bene esset defuncta, audiebat quædam accidisse, quæ fortunas ejus everfura videbantur. Tantopere indulgebat iracundiæ, ut par erat ab hujus generis femina exspectare. Ita autem exagitata, totaque in fermento existens, mammas exfugendas tenero foetui porrigebat, qui inde epilepsia correptus moriebatur. Nescio quantus hic moeror post iram fuerit consequutus: sed illud scio mox fuisse febrem subsequutam, & mammas ab affluxu lactis valde tumefactas. Adhibebatur in consilium barbitonfor: sed mox emicabat plena mania. Quum aliquo tempore non adessent qui eam custodirent, frigidissima hyeme lecto exsiliabat, & ad fluvium, non procul a suis ædibus decurrentem, tunc glacie penitus constratum, properabat, seseque multitudini juvenum ibi se exercentium tota nuda ingerebat. Non poterat ipsi persuaderi, ut quicquam medicinæ assumeret, vel exterius imponi pateretur. Fallenda igitur erat. Nam quum non abhorrire illam spirituosa intellexisset medicus, concinnabat satis efficax vomitorium antimoniale, quod gratissimæ aquæ, ut vocant, vitæ comparari posset. Succedebat fraus licita, ut omnem avidè exhauriret potionem. Mediocriter vomebat, sed cum euphoria optatissima: ad mentem enim bonam hætenus redibat, ut se usui medicinarum, quibus percurata est, deinceps idoneam & obsequentem præberet.

§. I.

HIPPOCRATES Sect. V. aph. 40. scribit: *mulieribus, quibus ad mammas sanguis in tumorem colligitur, furor significatur.* GALENUS ad h. t. notat rarius hoc contingere, nec sibi obvenisse casum. Medicus non incelebris HIEREM. THRIVERIUS BRACHELIUS in comment. ad h. l. ita, haud scio an satis ad rem, scribit: *Id contigit nobis videre, quod mulier quaedam, quotiescunque aliquo tempore puerum lactasset, propemodum desperet. Sed propemodum desipere multum distat a furore,* *uoxin.* FRANC. VALLESIIUS Comment. ad hunc locum, restringit sensum eo, ut furor extimesci debeat, si pro lacte sanguis mulgeatur; neque tamen significat quibus id rationibus motus asserat. Propius ad rem facit historia, quam recenset HENRIC. ad HEER Observat. cap. XIV. quam apud ipsum commendo legendam. Noster hic casus quantum illustret Hippocrateum aphorismum, spero abunde patere. Forte in Heeriano casu, & illo, qui Hippocrati contigit, praecesserunt similes causae procatacticae, ad animum vehementer commovendum efficaces. Sed quum illi de his fileant, in nostro sane merentur in primis attendi. Nam quum re vera multae quotannis occurrant feminae, quibus mammae in magnum tumorem attolluntur; utique ab affluente & detento sanguine, quod eventus suppuratorius luce meridiana clarius comprobatur; haud tamen adeo frequenter notatur concurrens aut succedens mania. Evolvi studiose magnam gynaeiorum commentationum collectionem Basileae quatuor voluminibus editam, sed nihil, quod me doceret, invenire potui.

§. II.

Ut huic miseræ daretur vomitorium antimoniale, potissimum efficiebat tunc recens lecta observatio D. D. ALBRECHTI in ephemer. N. C. dec. II. ann. VI. pag. 46. cui candidus calculus adjicitur ab auctore penultimae editionis Dispensatorii Brandenburgici ad tit. saepe vomitoriae D. Sylvii.

§. III.

Nec erat poenitendus effectus. Quamquam enim viri, quibus multum, ut debent omnes recta momentibus, attendo, vitare jubent vomitorias medicinas post exandescentiam; hic tamen casus non videbatur illo praeccepto comprehensus, quum vomitorii irriti conatus, qui merito suspecti sunt, non adessent, jamque plures dies ab exandescentia
illa

illa effluxissent, absque eo ut se proderet signum inflammatis stomachi

§. IV.

Verosimile est profectum, qui a medicina consequbatur, tribuendum esse effectui universaliter resolventi & diapnoico, quem antimonialia emetica blandius operata post se relinquunt: quem si anodinum dicere velis & antispasmodicum, facies, credo equidem, eodem jure, quo incredibili consensu cinnabaris hodie inter talia principem fere locum consequuta est. Et nec alia erant, quae post vomitorium dabantur, medicamenta, praeter antimonialia fixa cum cinnabari, & faculum discutientem mammis exterius imponendum.

CASUS V.

Vir honestus, doctus & magnis dignitatibus ornatus, temperamenti sanguineo-melancholici, quinquagesimum annum jam supergressus, quum maximi momenti negotiis coram principum legatis occupatus esset disceptandis, hincque labor in multos dies protraheretur; quo toto tempore occupatissimus erat, suaeque causae tuendae intentissimus: parum interea poterat corpori & animo per justa quietis & recreationis intervalla sustentandis & refocillandis indulgere. Quum negotium ex voto plane confectum esset, omnes, qui ipsum antea noverant, mirabantur animi insolitam submissionem & prostrationem. Cesserat pristina alacritas, vultus tristitiam praese ferebat, lacrymabatur subinde, metus sibi fingebat, aut a longissimo accersebat. Mox augebatur malum, ut male cohaerentia loqueretur, & quae nunquam facta erant, tanquam facta referret. Parum inter haec appetebat, & alvo reddebat dura, grisea, fere canum scybalis similia. Quum is esset valetudinis status, nescio cujus consilio, & sanguis semel ac iterum detrahebatur, & vomitorium offerebatur. In deterius hinc omnia vergebant, & cachexia icterica emicabat, animo etiam magis, quam antea, irrequieto & vagis imaginibus turbato. Toto hoc tempore parum fuerat somno recreatus, multasque noctes prorsus insomnes transegerat: noctu semper magis, quam per diem, affictus. Hoc rerum statu ad consilium vocabatur medicus, qui, quum calorem aliquem siccum depascentem animadverteret, ante omnia huic statuebat obviam ire, & simul somni beneficium reducere. Rem gerebat, quum junius mensis esset, & sitis affligeret aegrotantem, emulsione ex seminibus frigidis & papaveris, cum aqua cerasorum nigrorum & florum nymphææ. Hanc ipsi versus vesperam copiose indulgebat, fructu optato, ut illa nocte per aliquot

aliquot horas blando somno reficeretur. Quum die insequuta multo melius se habentem ægrotum deprehenderet medicus, hypochondriacæ regioni imponebat emplastrum resolvens & anodinum, ex seponato, splenetico, & de ammoniaco: in prandii cœnæque sine ovum mollissime coctum, cum pauxillo pulveris florum cheiri, jubebat sumere, versus noctem vero emulsionem prædictam repetere. Reddebatur hæc inter alvus magis magisque liquida & exturbabat tandem copiose flavas biliosas fæces; quo facto ad naturalem statum redibat, ut ab omni pristina labe nunc immunis jam per decem annos degat, suoque principi, & amicorum ac clientum negotiis, absque impedimento possit satisfacere.

EPICRISIS MEDICA.

§. I.

In hoc viro manifestum est, quod labes valetudini illata a nimia virium animi agitatione, & continuata sollicitudine cum vigiliis, orta fuerit. Irrequieta enim cogitatio nocturnæque vigiliæ, præsertim per multos dies protractæ, corporum roborum valde minuunt & per hoc ipsas animi vires atterunt.

§. II.

Quo pacto id fiat, quibusque gradibus invalescat, egregie, & ad practicum usum commodissime, docuit illustris quondam archiater Palatinus JOAN. CONR. a BRUNN in aureo libello *de glandulis duodeni*; cujus ductum in percitando hoc ægroto sequutus posterior medicus, nihil hic evacuans, sed plurimum sedantibus atque chylicationis negotium emendantibus, tribuit. Haud enim poterat ipsum fallere origo morbi, intuentem quæ prægressa fuerant, & ad defectum bilis, de quo fæces testabantur, animum rite advertentem.

§. III.

De fructu emulsionum ex refrigerantibus & papaveraceis, qui adeo quoque in acutis deliriis manifestus est, nihil hic attinet dicere, quum ab omni ævo commendatus nihil apud practicos occurrat. Quod vero etiam in chronicis melancholicorum affectibus apprime conducatur, si quis somnum omni secunda ratione, per externa & interna præsidia, adducere & in justum ordinem redigere allaborat, plurimis exemplis posset doceri. Non heic suadeo ad opium illico recurrere; quod

quod minime damno, sed suo loco honorifice positum relinquo: sed scio haud sæpe hoc indigere medicum, qui praxin antiquam suo pretio habere & tempestive imitari didicit.

§. IV.

Quibus indicationibus cetera, quæ in hoc viro salutariter adhibita sunt, directa & superstructa fuerint, jam satis puto ex superioribus clarum esse posse. Et hæc nunc sufficiant.

CCXLIX.

JOH. BOHN,

ET

DAVID VIPACHER

CASUS

ÆGRI NOCTAMBULATIONIS MORBO
LABORANTIS RESOLUTUS.

Lips. 1717.

PRÆFAMEN.

Quicquid immotum diu manet, id extra controversiam vel tevedinibus excedi, vel tineis corrodi, vel erugine affici, vel alio quocumque modo tempus invidium corrumpere, præter Ovid. Metamorphos. L. XV. ipsa quotidiana testatur experientia. Hinc etiam est, quod in presenti vires ingenii mei periclitor, ne forsitan (veluti sapius evenire solet) eodem fere modo torpore tandem consumantur, vel, ad minimum, odorem tantum ignavis redoleant, ac inficiantur. Non autem hic de singulari venenum inter atque cornu monocerotis antipathia: non, de cantilena cygni suavitate: nec etiam de lapidis ita dicti Phosphorum existentia; multo minus de partu, frustra dudum adeo desiderati, perpetui mobilis, alisque hujuscemodi, sollicitos esse lubet, quippe, cum uno intuitu plures considerare velle res, ineptum videatur admodum. Sed potius ÆGRUM, SOMNAMBULATIONIS MALO (cujus existentiam permulti hodiernum acriter in dubium vocant, ne dicam penitus negant) LABORANTEM, utpote quod, nostri præcipue rationem habentes fori, paulo plus, nisi fallor, in recessu fovere videtur, quam quidem in limine promittit, sub incudem revocare, mihi nunc est animus. Revera stupendum esse hunc affectum, dignumque, circa quem sollicitius aliquanto medici occupentur, vel me tacente, quilibet

quilibet levi perspicit negotio. Quod ego animo volvens, nuper cum, ex auctoritate atque decreto gratiosissimi, Inclutæ hujus academice, collegii medici, SPECIMEN INAUGURALE ACADEMICUM meditaberer, non dubitavi, licet impar tanti operis, ad amissum delineandi, argumentum illius constituere casum, non ita pridem in juvene singulari cura notatum. Quem, cum resolutum paucis hisce pagellis luci publica jam exhibeo, non blandiri quidem mihi, persuasione materia rarioris tractanda (superbie quodam incitatus stimulo, sustineo: sustineor autem spe bona apud bonos benevolosque Lectores, facile me tam negligenter omisforum, quam improvise commissorum, impetraturum veniam, æqua cumprimis si lance perpenderit, me, in re adeo ardua, omnibus quidem satisfacere voluisse, & quod in magnis, juxta vulgatum illud, etiam voluisse tantum, satis sit. Quod superest, faveat, oro, adspiretque disceptationi huic meæ supremum nomen, atque impostero non hujusmodi solum in casibus recte mederi, sed & aliis perniciosissimis morborum generibus felicem ac fructuosam admoveat licet manum. Benedicat ex alto benignissimus archiætorum archiæter conatibus meis, eosque in sanctissimi nominis sui gloriam, & nostri plurimorumque languentium salutem cedere felicissime faciat. Hoc itaque duce, hoc auspice, jam fiat initium ab

HISTORIA CASUS.

Novi hic Lipsie juvenem perhonestum extorrem, vigesimum quartum jam, nisi fallor, ætatis agentem animum, gracilem corpore, facie pallidum, ventre subiturno ac duro, potu fere nullo, ciboque sicco uti adjectum: appetitu solito vehementiore, dolore circa præcordia tenso, artuum immodica lassitudine, nec non obstructionibus alvi pertinacioribus, accedente frequentiore phlogosi, continua cum dispnæa, laborantem; ad hæc vitæ sedentariam, quam res angusta domi tum temporis ita diditabat, ob lucri desiderium, acriter prosequentem, civis ac mærore non leviter agitatam, inde, somno paucis, eoque turbulento, fruentem, & valde semper meditandum. Hic, ad studia non minus quam alios labores pronus, ne horas perderet successivus, collegia medica celeberrimorum in arte virorum, aliis cum cura describenda suscipit. Cum cura, inquam, siquidem pro more suo ne verbum difficultius (quibus tamen integrum medicina scætet forum) nisi prius abunde consideratum, questum, intellectumque, prætermisit. Unde factum etiam est, ut spatium bimestri sic transacto, & quidam circa medium anni MDCCXII. præter omnem spem atque opinionem in somnum adeo depravatam incideret, ut, per integrum fere Junii mensem, sive noctu, sive interdum etiam somno correptus, clausis vereque dormientibus oculis e lecto vel sedili surgeret, collegia scripta perolveret, vocabula difficultiora terminosque medicos, alto silentio, lexico castelli, quod, repositorium ac-

cedens

ce lens, ex eo tam provide petiit, ut vigilem esse juraveris, arrepto, singulari cum attentione quæreret, non inventa verbis exciperet durioribus, reperta vero hilari vultu, calamo, (ridiculum est, sed mirum admodum dictu) rudi licet charactere, distincte tamen, super chartam notaret, donec his ita peractis denus lectum intraret, nihil ante gestorum futuro mane sibi conscius. Vidit autem, narravitque mihi hæc omnia candidè conterraneus ejus, idem hypocaustum idemque lectum ad tempus una cum eodem capiens, qui etiam, antequam restitueretur, (restitutus vero est felicissime, adhucque, quamdiu Deo ita visum fuerit, inter vivos hospitat) cum aliquando per jocum, postquam noctu, brevi post obdormitionem, hora videlicet inter primam ac duodecimam media, sic dormiens, lectum egressus, ad mensulam straret, scriptaque more solito volveret, plaga, in fidem rei, (negabat enim omnia neque ulro passus erat, sibi hæc de re illudi) ut sentiret, excepit, qua accepta, in terram concidit, sicque narratam hæctenus fabulam revera confirmatam esse; ambabus concedit atque fatetur. Petit itaque consilium.

Resolutionis.

§. I.

Quis, qualis & quantus sit affectus, quem profligare hic est animus? quis item & qualis, quantusve homo, cui medicinam parare, jam allaboro? percontari sollicitè prius, quam vel determinare velle agendum quid, vel tentare quicquam, jubent saluberrimæ artis medendi magistri. Quorum dicto audiens & ego, disquirere cumprimis, de eo, quid mali sit, quod historia præsens innuit? totus occupatus ero. Et esse quidem somnambulationem, partim ex descriptione hujus ipsius morbi, partim etiam ex historiis eorum, quos vel unquam ejusmodi affectu laborasse constat, paulo infra recensendis, patefiet. Oportet autem, si justo singula tractare velimus ordine modoque, ante omnia vocis ipsius usum (teste subtilissimo Philosophorum arbitro, J. C. Scaligero, L. de subtil. ad Hieron. Cardan. Exerc. I. Sect. I.) cognoscere, partim quod ab eo sæpenumero ad rei perceptionem ulro provehamur; partim etiam, quod ad *τὸ διόρι* progressus haud pateat nisi prius *τὸ εἶναι* sit conspicuum: partim denique, quod surdo narraremus fabulam, quamdiu rudiores quosdam nomen ac res omnis adhuc lateat, cujus in rationes inquiratur anxie. Nam & ipse Galenus, de quo infra paulo dicetur, antea id credere nolens, tandem experientia rem ipsam edoctus, coactus est credere. Et Horstius ipsissimis hisce verbis librum suum de natura differentiis & causis eorum qui dormientes ambulant, sequentem in modum orditur:

orditur: Multi sunt, qui cum vel causas, cur dormientes in somno ambularent, omniaque opera peragant, ignorent, vel ipsi tales nunquam viderint, nihil eorum que dormientes perficiunt, utut a fide dignis vel doctioribus referri audiunt, credant.

§. II.

Vocabulum somnambulationis, *ἰννοβαρία* Græcis, ἀπὸ τοῦ ἴννευ, a somno, καὶ τοῦ βαρῖν, & ambulare vadere vel incedere, natales suos ducit, Germ. das Ungehen im Schlafe: improprie vero, die Mondsucht, atque hoc malo detentos, die Mondsuchtigen, appellare communiter solent. Aliis, uti v. g. Jacobo Horstio, Traç. modo laudato passim integro: Semerto, Medic. Praç. L. I. P. II. c. 19. p. m. 484. & Libavio, singular. P. II. Dissertat. 8. dicitur *ἰννοβαρία* s. noctambulatio, itemque noctisurgium: Bonetus vero in Sepulchret. anatom. L. I. S. 5. p. 152. noctivagationem nominat, sed minus accurate cum & sanos noctu surgere (præcipue si necessitas excretionis alicujus, urinæ puta vel fecum alvarum &c. urgeat,) quotidiana, in subjectis bibulis ut plurimum, doceat experientia: præterea noctambulones rectius dici quosvis, qui vigiles seu ex officio seu etiam intentione pessima, furum, raptorumque imitari indolem, noctu iter faciunt, quo fallere securius, & sub umbone tenebrarum, opera sua tenebrarum, fidentius tegere queant, quos Horatius L. I. Epist. 2. v. 32. ita, distinguit:

Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones.

Vel ex alia quacunque tandem consuetudine prava noctu discurrunt, quive Germanis comm. Nacht-Räben, Nachtoiler Dassen-Schwärmer, &c. &c. audiunt, nemo facile in dubium vocabit. Eiusmodi noctambulibus accenseri quoque merito possunt studiosi illi Lovanienses (ut vicinos atque proximos silentii populo hic involvamus) quorum prot. rviã Jesuita Bellarminus Tom. VI. oper. Conc. 6. perstringit seqq. „ Quis, inquit, ignorat, multos esse, qui Lovanium veniunt, ut doctores „ fiant in jure, & sunt doctores in choreis & in gladio? Quorum multi „ sunt, qui, cum ad parentes suos redeunt, si queratur ab eis: quid „ Lovanii didicistis? responsuri sunt, si verum dicere velint; didicimus „ vagari totas noctes per plateas: didicimus districto gladio bellum gerere „ cum lapidibus: didicimus multa novaque genera chorearum: didicimus uno „ haustu bibere medium poculum: didicimus denique pecunias nostras, que „ unum mensem duratura erant, una hora consumere. Quadrat huc apposite, quæ B. Franzius movet Part. I. Histor. animal. c. 25. Quæri solet ab eruditis joci gratia, utrum in una urbe possint esse Antipodes; Disput. Medico - Praç. Tom. VII. K k k (mallem

(mallem ego dicere noctambulones) & respondetur, affirmando. Nimirum Antipodes nostri, sicut nostri Hælluones, qui habent diem seu lucem, (i. e. laboriosi atque occupati sunt, sed NB. circa pocula &c. acriter cum iis dimicando) quando nos dormimus, & vicissim ipsi dormiunt, cum nos in die seu luce operamur. De quibus tamen agere, cum nec operarum nunc, neque partium nostrarum sit, merito hic nobis conscientia ducimus, Ciceronis illud in Lælio cogitantes: satis superque esse sibi suarumque cuique rerum curam, alienis nimis implicari, molestum. Porro *Foresto* L. X. *Observ.* 50. p. 377. & *Schenck* *observ. Medic.* L. I. p. 142. Nocturna nominatur insania: *Etmullero*, *op. Theor. Pract.* P. II. c. 6. p. 252. (Edit. Lugd.) Somnus vigilans & vigilia somnians; *Paracelso*, L. de *insomn.* & *eunt. in somno* p. 494. Mania somnii, aliis denique aliter. Et utut nonnulli vocabulis hæc promiscue utantur, putantes, nominum possessionem neminem, adeoque nec ipsos facere divites, nihilominus tamen accuratissimum atque convenientissimum illud esse, quod Tituli loco posuimus; utpote, ad naturam morbi, sub prælo jam sudantis, quam proxime accedens præter *Sennertium Medic. Pract.* L. I. P. II. c. 19 p. m. 454. *Cajellus* in suo *Lexico Med. Græc. Lat.* sub voce noctambulo, *Martini Centur.* VI. *quæst. illustr. Disp.* 3. *Qu.* 4. & *Sperlingius Tract. de anima sensitiva* cap. 15. qu. 5. satis superque comprobare videntur. Quamvis neque denominationem illam doctissimi *Etmulleri*, nisi forsitan ob pronunciationem paulo prolixiorē, hic plane rejiciendam putemus.

§. III.

An vero somnambulatio termino *Helmontiano Tract. demens idea* §. 37. p. m. 269. Lunaticismus a nobis hic dici commode queat, ideo, quod eo tempore, quo Luna, ad *ixuuy* perventa, splendere amat, oberrare sodalem suam *Helmontius* forte deprehenderit, vid. *Tract. Form. ort.* §. 54. p. m. 136. vel etiam ex eo, quod Somnambuli a *Galeno Comment. I.* ad L. III. *Epidem Hippocr.* p. 252. *εὐνοῦν*, & a *Jacobo Horstio. Libr. præmemor.* c. 3. p. 189. Lunatici vocentur, maxime, cum ex clarissimi *Sennerti* sententia constet, sub incrementum Lunæ hunc affectum esse valde familiarem, qua de re videri poterit loco superius allegato p. 457. valde, non sine ratione, dubito, & primo quidem, quoniam *Lunaticismi* nomen proprie competat *Manie* vel etiam *Epilepsie* certis Lunæ intervallis repetenti ac redeunti, prout ex sacris literis, vides. *Matth.* cap. 4. v. 24. & cap. 17. v. 15. videre est: Secundo, quod decrecente etiam Luna, & absente, h. e. interdiu, nihilominus, observari sine ullo discrimine somnambulatio soleat; cujus rei testimonium præter ipsam a nobis prolatam historiam præbet *Cajellus*

tellus in alleg. *Lexico Gr. Lat.* p. 674. sub voce somnambulo. *Propria* inquit, *experientia* sicut *edocti*, theologum quendam celebrem olim, somno meridiano indulgentem, inter dormiendum surrexisse, prodeambulasse, cum conjugæ locutum esse, a qua etiam rursus ad sellam in qua dormiverat, relictus, paululum adhuc dormivit, evigilans deinde, omnium plane fuit ignarus.

§. IV.

Præterea nomen somnambulorum late nonnunquam sumitur, diciturque de illis, qui per plana iter facientes, eundem inter, vel etiam domi hærentes, quiescendi gratia, parerga tractantes, somno capti, paulatim obdormiscunt domientesque vel loquendo vel ambulando, vel aliud denique agendo aliquousque progrediuntur, donec, ad minimum quoddam obstaculum allidentes, iterum expergiscantur, id quod *Galenus* de se ipso scribit L. I. de motu musculorum c. 4. *Sedentes* sepe quidam dormierunt, & nonnulli deambulantes: & hoc equidem audiens, antea non credebam. Cum autem fuit opus, aliquando per totam noctem iter facere, experientia rem ipsam edoctus, coactus sum credere. Ferme namque stadium integrum dormiendo peregi & somnia videns nec prius excitatus sum, quam in lapidem impegerim, & id est profecto quod non permittit dormienti iter facere longum, quia non potest exacte levem viam nancisci. &c. Simile quid *Joanni Oporino* præstantissimo quondam Typographo, & sibi aliquoties contigisse, narrat *felix Platerus* L. I. *observ.* p. 11. hæc verbis: *Johannes Oporinus*, insignis Typographus, nocte ingruente, urbe inclusus, cum parente meo, *Thoma Platero*, tunc temporis Typographo, ut in hospitio minus commodo noctem fallerent, græcum exemplar corrigentes cum textum legeret *Oporinus*, obdormiens, a lectione tamen minime cessavit, postmodum excitatus, nihil eorum, que legerat, penitus meminerat, cum tamen integram legisset paginam. Sic & mihi idem sepe contigit, &c. Deinde (pergit p. 12.) aliquoties mihi etiam accidit, testudinem a cona pulsanti, ut obdormiscens, in lusu nihilominus aliquantulum pergerem, quod & adstantes fieri asseverabant, egoque observare potui, præsertim cum mihi aliquando, somno correpto, testudo e manibus elaberetur. Hæc ille. De me ipso vero certissime fateri cogor, nonnunquam in descriptione, post cenam, collegiorum, somno præter voluntatem correptum, ulterius pervenisse; quam quidem cultos, evigilanti postea, dicitaverat; immemor interea omnium sui: hinc factum etiam est, ut eandem rem sæpe bis describerem, vel aliunde petita, animoque tum obversantia, immiscerem. Sed neque tales proprie ad nostram spectant andromachem; non enim e lecto surgunt, (quippe jam ante ad quietem consulto compositi) uti nostrates: nec a phantasia ad ambulandum, aut movendum se, impelluntur, sed jam ante ambu-

labant, jam ante movebantur & nunc semisopiti ac levi-somni, quam vigilantes orsi fuerant telam, dormientes aliquamdiu pertexunt.

§. V.

Nobis autem *stricto* hic sensu accipitur pro illis hominibus, qui somno sepulti, e lecto inscii surgunt, dormientes ambulant, vigilantium (imo quæ vigilantes absque periculi metu nedum tentare semper audent, v. g. muros tectaque conscendere, puteos intrare, &c.) opera sæpe sat mira, quandoque apertis plus minus, aliquando etiam clausis exequentur oculis, ad lectum iterum se conferentes, dum evigilant, vel profus, quid egerint, ignorant, vel paululum saltem recordantur. Qua occasione, si animus simul esset, in abstracto definire somnambulationem, ad quamnam morborum classem potius referri debeat, non immerito quis in limine statim objicere posset? *Sennertus* equidem, *Instit. Medic. L. II. P. 3. Sect. 1. c. 7. it. Medic. Pract. L. I. P. II. c. 19.* & cum eo *Blancardus Instit. c. 21. p. 434.* conatur eam ad coma vigil referre; verum minus mihi videtur vero simile cum somnambuli revera sint expediti ad munia vigilantium obeunda, comatosi vero non æque. Præterea, neque melancholiæ species appellari commode potest; quamvis negari nequeat, melancholicam quandam dispositionem, si non semper, sæpius certe (veluti nostra ostendit Historia) concurrere, ac plerumque eos hoc mali genere laborare, qui ad eandem sunt proclives: quia tamen melancholici, etsi pertinaciter ideas semel impressas conservant, atque circa eas fortiter occupantur, plerique nihilominus, ne dicam omnes, ad res exequendas tardiores, meticulosi & cunctatores sunt, contrarium vero in somnambulis accidat, utpote, qui expediti & audaciores existunt, igitur peculiarem plane *somni p. n.* speciem videlicet somnum depravatum, constituere, vel ex eo liquet, quod tales dormiant omnino, secus namque reminiscerentur omnium eorum, quæ dormientes peregere. At vero non recordantur, nisi forsitan per modum insomni, quod tamen itidem raro accidit; E.

§. VI.

Deterius adhuc omni etiam Somnambulone mihi errare videntur; qui affectum, de quo jam loquimur *mere naturalem* esse dicunt, ceu clarissimorum quondam medicorum sententiam fuisse testis est doctiss. *Estmull. T. I. op. p. 425.* Cum revera sit *status præter naturam* contingens, phantasia vel maxime tum vitio laborante, quippe a cujus imperio motus partium voluntarios, alioqui soli animæ arbitrio subjectos, hic confici, clarum sit atque perspectum. Dicendum potius esse *insom-*

nium quasi *vigilans*, probatur partim ex rationibus ipsius insomni, quod fit, quando ligata per somnum facultate discernendi, consopito sensorio communi, ob spirituum in sensoria externa influxum interceptum, sola fœtrix libera existit facultas, nullisque veluti vinculis irretita, (sunt verba Joh. Langii Epist. Medic. L. II. p. 770. nisi fallor ex Marcelli L. 4. de anima c. 11. desumpta) ex rebus, quas vel vigilans gesserit, vel cogitatione diurna tractaverit, varias demum ideas & phantasmata confuse agitat, quæ tanquam res veras dormiens intuetur ac cernit: partim etiam ex eo quod affectu ejusmodi detenti, in statu quasi somni atque vigiliarum intermedio hæreant, dum scilicet evigilati, vel plane ignari eorum sunt, quæ fecerunt, vel vero per somnium apparuisse sibi talia firmiter persuadent. Quinimo dari talem statum, præter exemplum Petri, e carcere liberati, Act. c. 12. v. 7. seqq. ipsa quoque testatur experientia. Quem enim latet, quospiam, in specie aniculas, medias inter confabulationes cum aliis in levem delabi somnum h. e. in statum paulisper a vigilia recedentem, poris videl. cerebri atque nervorum non arcte riteque satis subsidentibus, veluti perfecto & naturali fit in somno, sed conniventibus ita quidem ut spiritus ex parte illos ingredi queant, hinc etiam est, quod aliis citius evigilent, sæpeque & audiant & intelligant, quæ ab adstantibus prolata fuere: somnum autem adesse vel hinc apparet, quod scilicet oculi concidant, ipsis etiam invitis, caput nutet atque antrorsum prolabatur, ob defectum spirituum, musculos capitis inhabitantium. Simile quid in somnambulis adesse, ob inæqualem spirituum in cerebro constitutionem & motum, quis non videt, dum in partibus & nervis, ad motus corporis voluntarios peragendos a natura benignissima matre destinatis, abundantes, vigentes, atque in motu constituti: in aliis vero cerebri locis, ubi sensuum externorum ministerio operantur, & ubi idearum a mente fit discretio, languidi, quiescentes, ac non influentes, deprehenduntur, quid quæso inde aliud, quam status quidam vigiliarum somnique intermedius, oriri poterit.

§. VII.

Rem uno vel altero, ex autoribus fide dignis depromto, illustrare liceat exemplo, quo scil. melius affectus hujus ingenium eniteat, atque judicium post modum quoque medicum eo feliciter interponere queamus. *Henricus ab Heers in observ. suis medic. oppido raris fonti spadano annexis observ. 2. p. 32. se novisse, refert, senem quemdam somnambulonem, sibi a primis cunis sociennum fidum. Hic (inquit) mira in somno & fecit observatione digna, & passus est. Cum admodum juvenis in celebri academia poësin proficeretur, atque interdum mentem in omnia versasset, ut versu ad incudem sæpius revocatus, melius toruaret, quod vigil nequive-*

erat, noctu surgens pluteum aperuit, scripsit, sepius alta voce, quod scripserat, relegit; demum cum visu & cachino sibi ipsi adplausu, atque contubernalem, ut secum plauderet, hortatus est, positisque sandaliis, & veste, clauso pluteo chartisque, ut vesperi fecerat, reposuit, lectum repetiit, somnumque dum excitaretur, protraxit. Omnium, quae noctu gesta essent, ignarissimus. Mane pridiana sollicitudine adhuc laborans, quomodo hiatus versuum repletet. Cum vero chartis ad libitum suum impletas, idque sua manu, videret, attonitus quasi sollicitusque denuo fuit, bonine an mali genii opus esset. &c. Idem (pergit) cum multo post relictis scholis uxorem duxisset, eam tamen, ut fert conjugii conditio, quadam celaret, quoties noctu, infantem cuius ereptum gestans, domum perambulabat, comitanti per omnia uxori, quaecumque rogatus patefaciebat, & ad singula ejus quaesita verissime respondebat, ita ut ab ambulante & quasi dormiente, quae a vigili mulier nullis inquam extorsisset illecebris & actibus, quaeque rogare erubisset, simplici nunc interrogatiuncula, quicquid vellet, sincere ac sine fuco intelligeret, mirante postea sepius somnambulo, quomodo quae secretissima habebat, in uxoris cor linguamque venissent.

§. VIII.

Clarissimus Jacobus Horstius Cap. I. p. 173. memorat: tres nobiles in arce Bernsheim, juvenes, & sat belliosi fratres in eodem cubiculo dormiunt, quorum unus, nudus e somno surgens, indusium manibus secum aufert, e lecto sese subducit, silens pergit ad fenestram, corripit funem e trochlea pendentem, & in domus fastigium prorepens, incidit in nidum picarum, quem diripit atque dissipat, pullosque indusio involvens iterum descendit, ambulat, & ad lectum se confert, pullos cum indusio ibidem abscondit, & bene dormit. Mane expergefactus cum fratribus loquitur, nihil scit, nisi quod quasi per somnium recordatur, fratribus suis haec verba refert: narrabo vobis mirabile somnium, visus sum mihi e lecto surgere, ambulare, penetrare ad domus usque fastigium, nidum picarum disturbare, pullos auferre mecum: alii ipsum vident. Nihilominus post haec & alia colloquia surrecturus, quaerit in lecto indusium, sed illud pullis circumdatum, pullosque vivos invenit, omnes ad turrim accedunt, & nidum fractum expugnatumque deprehendunt, sic etiam, ut par pari addam: in recenti adhuc memoria haeret exemplum. Filius civis cujusdam Novisoliensis, annorum circiter 16. qui, postquam per horreum aliquando, prope domum paternam situm, animi gratia spaciaretur, alutiamque passerum, copiose intra tectum s. stramineum s. arundinaceum nidulantium forte fortuna conficeret valdeque miraretur, extemplo eorundem locula proxima data occasione se de bellaturum, secum serio constituit, quod ipsum non verbis tantum, sed facto postmodum ipso confirmat, dum scilicet tertia vel quarta

abhinc

abhinc nocte dormiens lectum egreditur, per inferioris hypocausti fenestram, a basi ad diametrum usque cancellis munitam, in tectum horrei se confert, ibique rem antea firmiter sibi propositam, nunc non solum feliciter exequitur, sed praeterea etiam spoliatis nidis pullorum praedam, quam mitra continebat, secum in lectum remeando, deportat, omnium a se susceptorum & patratorem non nisi per somnium quadamtenus adhuc memor. Mane siquidem expergefactus, antequam surgeret, de mitra sollicitus, eam quasi perditam, ubivis anxie quaerit, sed frustra, imo quaerendum inter in haec verba erumpit: Der Geyer wird doch nicht sein Spiel mit meiner Nacht-Mütze haben, es träumete mir, ich hätte junge Sperlinge ausgenommen, die steckete ich alle in die Mütze, und siehe, es ist keines von beyden da: Unde risu etiam nimio exceptus, donec tandem stragulis exentis, in conspectum ipsa una cum pullis, prodiret.

Idem Horstius, l. c. pag. 176. aliud notabile profert exemplum his verbis: Noctu, in hac vicinia quendam, cujus pro concione mentio facta est, d. 24. Martii somnambulonem fuisse qui cum e lecto surrexisset, de scala descendisset, iter magnum per aream adium fecisset, in culinam venit palpitando, puteum ingressus est, & parieti digitis manuum pedumque firmiter adhaesit nudus, indusio tantum indutus, nec aquam in puteo, nisi sumbria indusii palmae quantitate tetigit, sponte demum expergefactus, forte gelide & a contactu, clamat: o mein Bein, heißt mir! Domestici audita & agnita voce, illum quaerunt, putei parieti affixum manibus pedibusque inveniunt, scalam cum lucerna illi porrigunt, sed cum hac ratione redire non posset, urnam illi demittunt, monentes, ut illam dextro pede ingrediatur, dextra vero manu catenam apprehendat, sese extractum iri, quod etiam feliciter factum est, sed valde refrigeratus in puteo, & in lectulum deportatus, obmutescit, & vix palpebras, easque raris, nec nisi valde excitatus, aperit.

§. IX.

Petrus Salius Diversus, medicus quondam ac philosophus Faventinus libro de affectibus particularibus, cap. 18. ita scribit: Juvenem novi, qui somnians se propter negotia sua equitaturum esse, e lecto surgens, indutus vestimentis propriis, cothurnisque & calcaribus appositis, super fenestram (nam in tabulato degebat) conscendit, & hinc in teque divariatu cruribus parietem, perinde, ac si equus esset, & voce & calcaribus ad cursum incitabat: hic ex somno expergefactus, tanto horrore correptus est, cogitans se per somnium mortem fere sibi ex praecipuo conscivisse, ut me die sequenti consuluerit ad prohibenda haec insomnia, quae ipsum ad obeunda vigilantium munia deducebant. Alterum (pergit) curari, qui cum na-

tura

tura jurgiosus & contentiosus cum aliis foret, ut plurimum somniabat, se cum aliquo manum conferre, indeque surgens e lecto arma capiebat, gladiumque evaginatum furiose vibrabat, perinde ac cum inimico pugnant, undique parietes & circumstantia loca percutiebat, &c. Præter hos artificem etiam se cognovisse asserit, qui dormiens e lecto surgebat, e thalamoque exiens, domum fere totam peragrabat, scalasque nullo discrimine ascendebat ac descendebat. Hic aliquando nullis indumentis amictus exiens apothecam propriam adivit, eamque clavibus aperuit, postmodum vero expergestus ab amicis, qui ei forte obviam facti fuerunt, maxima cum verecundia & timore, dubitans, ne inde stultus existimaretur, non amplius dormiens, sed vigilans rediit. Denique ab Andr. Libavio singular. P. II. p. 266. sequens narratur historia: novi sartorem, ait, qui ebrius de nocte surgebat ad natura postulatis satisfaciendum, neque tamen id satis vigilanter. Cum ergo redire ad thalamum vellet, præteriens fenestram in cavadium spectantem, nec clausam, manumque quasi sponde latus adesse sentiens, errore deceptus, cum se injicere lecto vellet, in vacuum decidit & tunc demum a lithostrato arca inferioris sublatus, vix longo tempore a conquassatione membrorum convaleuit. Huic non absimile, sed stupendius paulo, superioribus annis observare licuit somnambulationis exemplum; ubi vir quidam honestus ac eruditus, consistentis ætatis, noctu e somno surgens, in reditu vero ejus infelici fenestram pro lecto petens, in plateam se præcipitavit, sicque cruribus cranioque fractis, mane summo a vigilibus mortuus repertus est.

§. X.

Verum ad bonam causam cum vel tria verba sufficiant, adhæc brevitas lex, quam sedulo in materiæ hujus tractatione observare animus est, jubeat, ut a fastidiosa historiæ compilatione abstineam, satis superque, nisi fallor, e tot tantisque testibus, utpote omni exceptione majoribus, veritas jam elucescet. Interea, quem plura legere atque evolvere hac de re non piget, adeat quæso Andr. Libavium, Singular. P. II. p. 250. seqq. Schenkium observ. L. I. p. 71. Hildanum, C. 2. Oper. Medico-Chirurg. Observ. 84. & 85. Jonston. Taumatog. natural. Class. 10. c. 6. art. 6. p. 482. Jac. & Gregor. Horstios, illum, loco supra dato; hunc, Tom. I. oper. Med. conclus. 1. Disp. 3. p. 144. Marcell. Donat. Histor. Med. mirabil. L. II. c. 1. p. 93. Aliosque, quorum numerus videri poterit præter alleg. Libav. in Waltheri Sylva Medica sub voce somnambuli.

§. XI.

§. XI.

Ordine autem ut progrediamur, sine quo natura constare non potest, quoque nihil vel in animo vel in opere sapientis admirabilius est, Scaligeri præconio Exerc. II. de differentia quoque somnambulationis, priusquam ad reliqua descendamus, pauca quædam proferre licebit. Ubi si clarissimi hic Jac. Horstii c. 5. p. 198. Tract. alleg. vestigiis inhærere velimus, somnambulones in genere alii erunt mere naturales, alii naturales & divini simul. Naturales a variis eorum operationibus, quas edunt, varias quoque fortiuntur denominationes, ita ut alii dicantur silentes, alii tumultuantes; alii facile, alii vero difficile evigilantes: alii clausis oculis ambulantes, alii plus minus apertis, &c. Somnambulos partim naturales, partim hyperphysicos esse dicit, qui alias actiones plane naturales, & secundum ordinem naturæ gerunt, alias miraculosas, quæ plane præter ordinem naturæ fiunt. Dari tales, ipse sacer codex testatur, dum nimirum hujus rei habetur testimonium in Actis Apost. c. 12. v. 7. seqq. ubi Angelus Petrum incarcerationum excitavit, ipse vero Petrus, jubente sic Angelo, subligavit soleas, & circumdedit se vestimentis, & ambulavit, quod ille non prius agnoscebat, quam processisset per sat longum vicum, & Angelus discessisset. Tum enim ad se reversus, dixit: nunc scio, quod verum sit &c. Divinum esse, quod illæsi conserventur ambulones isti, & præter ordinem naturæ divinitus in iis aliquid nunquam contingere, tradit allegatus laudatissimus Autor Cap. 2. p. 183. Anima hominis tum multo præstantiorem mentem assumente, multaque majora suis potentiis vel viribus, ac fere divina agente, quod enim expergesti stantes adhærentesque periculosissimis locis non cadant, sed salvi multoties firmique serventur, id sane omnem humanæ rationis non minus, quam etiam physicæ doctrinæ captum excedit. Adhæc in apprehensione adeo vehementi tamdiu vires naturales perdurare, neque defatigatione remittere, revera aliquid divini miraculose esse, vel Ethnicus concesserit. Vere namque (juxta locum S. S. Actor. XVII. v. 28. in Omnipotentissimo Creatore nostro vivimus, movemur, & sumus; Eum nos in omnibus actionibus & cogitationibus, in singulis nutibus ac motibus nostris extra controversiam præsupponimus, quid igitur temere sublimius hic ascendere velis, nisi forsitan hoc fine, ut lapsu graviore ruas. Sed de his satis. Hic enim naturales tantummodo moramur. Quos, pace præmemorati doctissimi auctoris, aliorumque, mihi rectius forsitan sequentem in modum distinguere licebit.

§. XII.

Scilicet primo somnambulationem aliam ego dico veram, aliam Disput. Medico-Præf. Tom. VII. LII simu-

simulatam. De vera, non est, cur vel aliquid hic dicamus, utpote tot exemplis jam ante ad nauseam fere comprobata: de simulata vero memorabile sequens exhibere possum exemplum: nimirum, videre mihi (& quidem, quantum scio, haecenus soli) quondam Praga Lipsiam repetenti, contigit, in oppido quodam Bobemia si recte jam memini, Aufzig dicto, juvenem rusticum astutum non minus quam libidinosum, somnambulationis morbum brevi adhuc ante adventum meum mentientem, ita, ut quilibet sancte juraverit, nebulonem hunc revera ex eo laborare malo. Surgebat enim e lecto, oberrabat, scalas sursum deorsumque absolvendo, postmodum in lectum vel sponte regressus, vel a domesticis suis, quibus in aditu clausis & quasi dormientibus oculis sese conspiciendum offert, aliquoties, non sine admiratione summa expergefactus, ad cubiculum reducebatur. Ast hoc sub prae-textu sedulo semper ancillam visitavit, donec tandem partu ab eadem in lucem edito, propria oris confessione ambo de morbo affectato domesticis, & mihi quoque testarentur fidem. Et ne forsitan, quod hic recensui, fabulam alicui magis quam verum sapere videatur, attendat, quaeso, eos tantum, qui epilepticos, phthisicos, vel alio etiam morbo affectos, tam egregie imitari audent, ut pro vere talibus a quolibet etiam eruditissimo maxima cum commiseratione habeantur. Ejusmodi epilepticum se vidisse, aliquoties ex ore praenobilissimi excellentissimique domini A. Q. Rivini, patroni, praecceptoris & procancellarii mei cum cura colendi, relatum accepi: imo ipse ante biennium, & quod excurrit, excursionem aliqualem cum commilitone amico instituens botanicam, a nebulone quodam claudicationem cocitatemque ad amissum mentiente, me decipere passus sum, quod tamen non rescivisset, nisi furcifer ille, accepto paulo post grosso, de fuga sibi consulisset. Sed neque de hac nobis hic sermo est.

§. XIII.

Vera somnambulatio, (de qua hoc loco solliciti sumus) esse poterit vel vulgaris s. simplex, alias *ordinaria* l. *consueta* dicta; vel rara s. conjuncta aliis *inconsueta* l. *extraordinaria*. Illam (quam Horstus etiam frequentiore dicit) voco, quando taliter affecti munia omnis admirationis expertia subeunt, h. e. (ut clarius me expediam) tacite in cubiculis l. hypocaufto deambulant, iterumque post moram ad lectum redeunt &c. Hanc, si talia ab aegris suscipiuntur, qualia vel demirari satis a nobis nequeunt, v. g. libros evolvere, scripta supplere; vel etiam quae vigilantes absque periculi metu nedum tentare audent, uti: tecta conscendere, puteos aliaque loca periculosa adire, sicque p. rro. Talis quoque fuit illa somnambulatio, quam Tyrnaviae annoasse vir omni alias fide dignus mihi domi quondam narraverat; *Fuit ibi judiosus qui-*
dam

dam artis balneatoria. Hic solenni aliquando die balneatorio circa horam noctis undecimam, strepitu laboribusque paulatim cessantibus, in praesentia reliquorum sodalium pone fores locum occupans, placide quidem obdormit, sed ecce, brevi post, sedem antea occupatam segniter deserit, ad fenestram clausis oculis & manibus, cruciatim complicatis, tacite se confert: adstantes, desiderio pleni, quid sibi hic velit actus, expectant, vixque a visis sibi temperare possunt; ibi somnambulo manus explicat, cuneos parieti infixos leniter prehendit, provideque per eosdem ad repositorium usque instrumentorum pertingit, quocum, dum ei insidere conatur, repente, ast sine noxa, delabitur. Interrogantibus postea, sibi somniasse de componendis atque in ordinem redigendis utensilibus, respondet. Huc etiam facit observatio doctissimi Clauderi in *Miscell. N. C. Decur. II. Ann. V. Ordine* 189. descripta, itemque illa, quam ex Henr. ab Heers supra §. 6. recensuimus. Utamque praeterea, & raram & frequentiore, ad eundem fere modum quo febres communiter in continentes, continuas ac intermittentes distingui solent, esse etiam dicique commode posse aliam continentem: quae unico absolvitur cursu, nec amplius, nisi finito forsitan bene longo temporis intervallo, redit, v. g. si aliquem certo quodam die sollicitudo gravis premat, vel laborum lex acriter urgeat, vel etiam si quis forte inebrietur, sic enim fieri potest, ut eadem nocte surgat & ambulet. Aliam *continuum*, quae post quamlibet obdormitionem, & talis fuit nostro; aliam *intermittentem* seu *periodicam*, quae certo tantum septimanarum vel etiam mensis cujuslibet tempore, hominem invadit, qualemque *Josephus Lanzonius* in *Miscell. N. C. Dec. III. Ann. V. & VI. observ. 119.* exhibet, nullus dubito; ita quidem, ut haec ipsa *intermittens*, vel sit stata, h. e. certum in plurimum servans ordinem, vel erratica, i. e. talis, quae non horis tantum incertis, sed & diebus dubiis, aegrum prehendat. Tandem vera quoque somnambulatio alia erit connata seu haereditaria, & alia acquisita: illius, egregium doctissimus nobis testimonium reliquit *Willisus L. de anima brutor. c. 16. f. ult. p. 538.* in quadam familia, ubi & pater & nati singuli huic affectui fuere obnoxii; ad hanc, omnes reliquae referri merentur.

§. XIV.

Antequam vero haecce somnambulationis differentiam penitus deseramus, non immerito quaestio suboritur, quam ejus specie laboraverit noctiter? Forsitan connata; cum certo mihi constet eum, antequam dulcissimo valediceret patriae solo, subinde jam hypochondriacum perpetuisse malum? Non sane. Posito enim atque concessio, quod fuerit hypochondriacus, tamen non statim sequitur, propterea fuisse quoque somnambulonem. Praeterea vero nodum hujus dubii solvit constitutio parentum

eiusdem fortis & sana, vivida, neque ad malum eiusmodi, quantum quidem hactenus scio, vel unquam inclinans, animadversa. Ergo acquisita. Non intermittente, alias namque unius vel alterius noctis percipisset intervallum: neque continente sic enim unico absoluta cursu & post primam statim invasionem finita penitus cessare in posterum debuisset: Imo nedum erratica, statum siquidem ut plurimum servabat tempus, statam etiam præter præter horam. Anne igitur continua? quidni! & quidem vera; post quamlibet enim obdormitionem, adhæc, spatio sesqui horulæ circiter soluto, vere dormiens, e lecto se subtrahi & ad propositos labores humeros accingere, videbatur.

§. XV.

Tempus est, ut sedem morbi, ea, qua fieri poterit diligentia, jam etiam scrutemur. Hæc primario quærenda erit in cerebro, speciatim vero in illa parte ubi commune idearum receptaculum atque perceptionum centrum, nec non eminens in reliquum corpus imperium degit, quamvis neque is a vero forsitan penitus aberraverit, qui centrum sic dictum ovale, ut pote quod abs nonnullis recentiorum anatomicorum pro dispensatorio spirituum sic dictorum animalium, median-tibus nervis ad partes, pro voluntario motu perficiendo ferendorum habetur, quodque fundum ventriculorum constituit, ac ubi medullares fibrillæ desinunt, & nervorum principium existere videtur, situm est, partem pariter affectam dixerit. *Subjectum* autem, ut quo, ipsi, extra controversiam sunt spiritus, h. e. particulæ sanguinis subtilissimæ, s. æthereæ, vivida & elastica virtute pollentes, sensus omnis ac motus parentes & præfides. Hi sunt, qui ab objectis de die cerebro fortiter impressis vellicati atque ad contrarium motum intra nervos concitati, totam corporis compagem per quam semel expansi sunt, sive propria sua mobili indole, sive stimulatitia phantasia, commovent, ita, ut actiones suas alioqui naturales & cæteræ postmodum subire cogantur partes. Nullum hic vitium erit in anima rationali, quia in se nonnisi mere intellectus s. lumen substantiale ac intellectuale est; sed omnes id sustinent partes corporis impetum, stylo Hippocratico, facientes, utpote quæ verus animæ vicarius, necessariumque motus instrumentum sunt. Dantur tamen plures adhuc loci affecti, respectu scilicet causarum, in §§. subsequen-tibus commemorandarum e. gr. diaphragma, ventriculus, una cum eorum, aliisque hypochondriacis nervis, qui cerebrum, & per consequens spiritus etiam adeo nonnunquam inquietos reddere possunt, at dulci atque composito frui nequeat somno.

§. XVI.

§. XVI.

Sed ad causas properemus, utpote e quibus unis vera hauritur scientia. Hæc ut eo feliciter erui possit, in genere considerandum in somnambulibus ante omnia venit somnium ipsum. Dormire tales, licet in somno surgant, oberrent, vigilantium opera expediant &c. vel ex eo patet, quod ante actorum vel plane sint inscii, vel eorum per somnium quasi tantum recordentur. *vid. historia §. 8. adducta.* Deinde a contrario, i. e. vigiliis, hoc ipsum probari etiam potest. Sicuti enim vigiliæ sunt actio facultatis animalis i. e. spirituum a primo sensorio ad sensus externos; ita somnus est vinculum s. copula eorundem in sensorio primo, unde olim jam ab Aristotele vigilias in *τὸ* sentire, seu (quod idem est) operari, consistere, credebatur. Verum hoc non ita simpliciter est accipiendum, sed secundum quid: siquidem per experientiam certo constat potentiam animalium motivam non omnino sopiri in somno, quia dormientes persæpe agitant brachia seque versant, imo sunt, qui (*sunt verba Job. Covrat. Wächleri L. I. de hom. orient. difficult. 16.*) domorum fastigia conscendunt, ratio est, quoniam etiam inter dormiendum spiritibus animalibus libera divagatio per nervos ac influxio virtutis motivæ, quæ tamen non aliter, nisi accedente phantasia fortique imaginativa stimulantur operatur, denegata non est. Tale quid forsitan etiam intelligit *Ovidius*, *L. II. Metamorph.* dum ita canit:

*Ingemit Aÿone, lacrymas movet atque lacertos
Per somnum, corpusque petens, amplectitur auras,
Exclamatque, mane, quo te rapis? ibimus una.
Voce sua, specieque viri turbata, soporem
Excudit.*

Qua ratione hinc *Gunter*, *Andernacus*, *Hieron.* *Dandinus*, *Æmil. Parisianus*, *Franc. Hildeshelm*, aliique complures, suam hic defendere valeant sententiam, somno sensus omnes feriari asserentes, ipsi viderint. Præterea vero quoniam operatio talis, quæ fit in vera & legitima vigilia, non consistit in sola spirituum expansione ad peripheriam a centro, quin potius in receptione specierum sensibilium, quæ ad cerebrum a sensibus externis deferuntur, atque in recta earum dijudicatione. hæc autem omnia in somnambulibus frustra quis quærat, idcirco non vigilare, sed dormire hos ipsos, nemo est, qui inficias ire velit. Præterea eos eodem tempore quoque somnare, partim actiones, quas veluti cum intentione quadam suscipiunt, partim vero recordationes eorum leves, confirmare videntur. Somniant autem & ea fingunt & imaginantur sibi, quorum antea notitiam habuere, utut confuse. Sicuti ergo somnia quæ-

vis principaliter efficit phantasia, ut pro ratione objectorum, quæ sibi ipsi proponit, delira sæpius & inconcinna, homo dormiens loquatur, rideat, ploret, clamitet, terreatur, aliaque similia præstet; ita, cum hæc majori solummodo gradu differant, causa iidem querenda erit in phantasia. Hæc, (ut clariss. Wedelii verba mea faciam) suavibus exhalationibus, quæ somnum inducunt, demulcetur equidem etiam sub primum, id est, altiorem somnum, omnium tamen prima se expedit, & perpetui vigilis ad instar se gerit, qui sub primum somnum vigilat quidem, at in statione sua quietus perseverat, & ut ita loquar, patitur magis, tamdiu, donec sese hinc extricet, ac simul agat, seu meditetur, species olim prius ad se allatas recolat, examinet, novasque inde fabricet.

§. XVII.

Si itaque fortior sit phantasia, si fortius sibi hoc vel illud imprimat objectum, rectore anima vel ratione quasi quiescente, fit, ut ob ferias organis concessas, ipsa demum sibi in Cœlo microcosmico citra mentis voluntatem sumat imperium, duobus stipata satellitibus, quorum ministerio ad actiones ejusmodi expediendas, constanter utitur, nimirum uno, facultate appetente, seu appetitu tum sensitivo, tum voluntario, quo & affectus spectant: requiritur scilicet in hoc affectu impulsus ad agendum quoque, sub specie boni, & quidem in somno; altero, *Locomotiva*, ita quidem ut appetitus, antea tantum ad ea latus, quæ ratio æstimaverat, fortiori jam agatur impetu, adeoque locomotiva citetur, & ad munia sæpe sat mira exequenda incitetur. Ubi tamen probe tenendum est, appetitum voluntarium non secundum rationis arbitrium, sed potius secundum ipsius phantasie impetum hic perfici, alias namque loca ejusmodi periculosa non adirent. Deinde vero & hoc notari meretur, facultatem spirituum animalium motricem non simpliciter & absolute dependere a mente, sic enim vel pure dormirent, vel vigilarent, sed saltem hanc illorum determinare vim, quod vel exinde constat, quando paralysis artus occupat, nulla etiam efficacissima voluntas motum efficere potest, ratio, quia tum temporis nervi spiritu, & consequenter etiam vi motrice destituti sunt. Hinc mirum non est, si, (ut Poëtarum fabulam huc applicemus) solis equis & curru alteri conceditis, hi, insueti habenarum & imperii, extra orbem ferantur, atque se præcipites in mare dent. Siquidem iudicio plane suspensio, neque timidi sunt, neque conscii eorum quæ perficiunt: & ab infantibus non differunt, qui igni & aquæ illudunt, quoniam eorum mens nec dum iudicat, quid malum sit aut bonum. Non male itaque *Sylvius Prax. Med. c. 33. p. 474.* scribit: *somnambulationem fieri per phantasiam, circa unum objectum attentius & cum grandi affectu animi occupatam, ac proinde*

ab

ab aliorum objectorum consideratione abstractam. Cui assentitur *Blancardus, Instit. Med. cap. 21. p. 434.* dum putat, causam esse fortem a qua continuum impressionem rerum, quæ quotidie peraguntur, & simul illas curam eorum habere, quæ sequenti adhuc die erant peragenda. Certo enim ex rerum præcedentibus diebus attentius paulo agitarum, vel cum diligentia gestarum, firmiter impressis ac asservatis ideis, phantasie per somnum oblatis, hæc vivacissimam ut plurimum vim nanciscitur operatricem, tales postmodum actionum ideas inter dormiendum in actum deducendi. De viribus autem phantasie in corpus nostrum, cum hic plura disserere prolixum nimis, ne dicam, tædium foret, ideoque lectorem benevolum potius ad lectionem autorum ea de re, ex professo agentium, lubenter hac vice remittimus.

§. XVIII.

Cum autem præter fortem rerum imaginationem & spiritus & humores ad actiones quascunque animales obeundas, tanquam necessarium instrumentum concurrant, nihil obstat, quo minus & horum, quacumque tandem ratione peccantium, læbes eodem modo etiam redundet in phantasiam. Et quidem quod 1) spiritus concernit, horum sufficiens activitas & promptitudo ad tubulos partium conniventes, in somno referandas, omnino utrumque hic faciunt paginam. Notum enim est, dissipatos laboribus, curis, aliisque innumeris animi corporisque motibus spiritus, per somnum iterum e sanguinis massa quotidie necessario restitui, nisi nobis metuendum sit de imminente vitæ periculo: unde, si 2) ea tum sit sanguinis crasis, ut copiosiores, quam quidem ordinarie fieri solet, & partibus movendis sufficientes, separentur spiritus, clausis licet adhuc certis quibusdam cerebri loculis, ad sensus externos spectantibus, actiones ejusmodi somnambulatoriæ facili negotio emergere possunt. Ubi tamen probe notandum, pro ratione sanguinis temperaturæ s. constitutionis, a vitiis primarum viarum dependentis majorem vel minorem elaborari atque separari spirituum copiam. Sic v. g. *Hypochondriacis*, quibus acidum nimium dominatur, teste *Salvo L. de affect. particul. c. 18.* familiare præ aliis est hocce mali genus, propterea quod sanguis a vitio tali ad perpetuum quasi orgasmum stimulatus, copiosos separet spiritus pertinaces, neque torpidos; hinc etiam est, quod adeo fortissima vi abundant imaginativa, sic quidem, ut in nonnullis imaginationes tam vehementer imprimantur & hæreant, ut nullis argumentis, nullisque persuasionibus ab iis amoveri aut distrahi se patiantur. *vid. Keckerman. Syst. Phys. L. III. c. 29. Cæl. Rhodigin. Lect. antiqu. L. 16. c. 37.* His itaque dormientibus somnia ita evidentia fortiterque imaginata præsentantur. ut pro veris magis multo habeant, quam quæ ipsis

vigilan-

vigilantibus offeruntur, unde in hisce somniis tota mente ac totis viribus agentes, eas functiones, concurrente simul spirituum tenuitate, perinde ac si vigilarent, operantur, hincque dormientes corpus erigunt, e lecto surgunt, ambulat, digladiantur, & iisdem propriis operationibus, quæ somniantes imaginantur se addicunt atque operam navant, *sunt verba Schenckii loco superius dato p. 116.* qui hac de re legi meretur. Et utut non nesciam, hic mihi dicam scribi objicique a doctioribus ex *Jac. Horstio*. l. c. c. 6. posse actiones somnambulatorias in subjectis hypochondriacis esse impossibiles, ideo, quod certum sit, ejusmodi complexionis homines paucos eosque ad motum tardos, per consequens etiam ad munia, qualia nonnunquam a somnambulis suscipi videmus, expedienda plane ineptos progenerari spiritus? quibus tamen breviter hic respondeamus: extra omnem controversiæ aleam positum esse, talem, veluti est melancholicorum s. hypochondriacorum, sanguinis dispositionem s. temperamentum, ut vocant, ad cudendas ideas, pro phantasiæ morbis producendis, aptissimam esse atque convenientissimam; si igitur in his forte concurrat vel acrimonia quædam notabilis; (quale subjectum demum rectissime dicitur hypochondriaco-scorbuticum) vel major bilis quantitas, (unde talis hypochondriaco-biliosus optime appellabitur) verbo: dispositio M. S. sive nativa s. forinsecus introducta, talis, ut particulæ mobiles, subtiles, atque sulphuræ simul abundant, facilis omnino ad hunc affectum dispositio erit.

§. XIX.

Sed audiamus, quæso, *Jacob. Horstium*, qui *Tract. sup. alleg.* c. 4. p. 195. & c. 7. p. 226. dicit: *Noctambulones inæqualis esse complexionis nimir. aut frigidioris aut humidioris aut utriusque simul in cerebro, & calidioris sicciorisque in corde atque hepate, ita, ut calore sanguinis æstuantis, & agilitate spirituum organa motus ad movendum sese sponte, nec non ad varia opera loco motiva peragenda, quam promptissima evadant.* Cui proxime assentitur *Tob. Tandlerus Dissert. Physico-Medic. V.* p. 171. §. 30. seqq. ubi eodem tempore demonstrare conatur tum caliditatem & siccitatem viscerum præmemoratorum nimiam ex sanguinis spirituumque effervescentia, quæ corpus agile & ad motum proclive animum vero audacem & aliquando temerarium reddere potis est non secus ac pila ventosa flatu turgida, quæ facile quoquoersum impellitur, tum etiam humiditatem cerebri, exinde quod somno tales, arctiore paulo detineantur, propter vaporis nimirum, qui tenacius cerebrum occupat, abundantiam atque dissolutionem tardiozem. Verum, etsi negari non possit, esse inæqualem quandam in nostro affectu cerebri dispositionem, quæ tamen non statim humida & frigida nuncupari potest aut

debet; quid enim sibi vult frigiditas cerebri? cum omnis, vel minima etiam, corporis nostri pars, quanto magis illa, quæ mentis habitaculum est & primaria sedes, calore sit perfusa: quid humiditas? nisi eam ab ipsius cerebri poris & fibrarum robore ac tono nimis languido laxoque derivare velimus. Potius itaque dicendum erit, motum adesse, spirituum inæqualem s. improporionatum, *uti vult clariss. Hoffmannus*, ita quidem, ut certa cerebri loca, speciatim vero, quæ ad sensus externos & idearum a mente dijudicationem faciunt, humido clausa & spirituum vigore destituta sunt, unde somni ratio petenda est: partes autem cerebri magis interiores, ubi scil. phantasia viget, & spiritus ad partes emittuntur, satis calidæ, adhuc spirituum tenuitate copiaque refertæ videantur, dum ipsi foras a superficie cerebri introrsum subeant, & ubi ad centrum ejus pervenerint, ibidem unita vi facta fortiori operantur.

§. XX.

Neque tamen hic aliquam prærogativam habere dicimus *Biliosos*, quasi vero ab omni excepti essent somnambulatione. Non sane: propterea namque, quod corpore sint agiles, & ad obeundas actiones quasunque prompti, animo vero audaces atque temerarii, sæpe ejusmodi *noctambulos* facilius incurrere, consentaneum esse, *præter alleg. Tandler. l. c. p. 188. §. 17.* experientia quoque pro me loquitur. Soli itaque jam restabunt ii, quorum *corpora pituitosa nimioque humore* vel etiam *pinguedine repleta*, graviter afficiuntur, examinandi. Ubi, si eruditissimas hac de re scriptorum sententias paulo penitus perpendamus atque sequi velimus, quibus ad affectum ejusmodi producendum, multum facere habitum corporis macilentum, nec pinguedine aut humorum copia gravem & recte quidem, docent, pene immunes ab hocce malo tales pronuntiandi essent; cum pituitosi sua natura ad motum sint segnes, & ob gravitatem corporis justo torpidiores: e contra qui rarioris sunt texturæ, non solum humores habeant, sed & solidas partes ad motum faciliores & accommodatiores. Verum & his non videmus omnibus numeris absolutam datam esse tesseram, qua liberi permanere possint ab invasione ad minimum vulgaris feræ (quod idem esse antea jam diximus) *noctambulos*, non obstante corporis eorum pondere atque mole, qua vel, uti ad omnes alios labores, sic quoque ad ambulationis &c. negotium ignavi atque inhábiles existunt, hac tantum intercedente differentia, quod quæ illi, h. e. *fracilenti*, tecta, parietesque conscendentes, muros perreptantes, similiaque exequuntur, hi, *obesi* scil. assequi non nisi difficulte & cum præsentis certissimoque vitæ periculo valeant. *Timidis nimirum (verba sunt Libavii p. 269.) & pigritia corporis torpidis, & molliculis unguis cum nervis enervatis habentibus res ultra fidem humanam videtur:*

at non perinde agilibus & audacibus impossibilis est. Uno verbo: ratione causæ & effectuum non vero ratione morbi peculiare quid eos præ aliis habere, certum est.

§. XXI.

Porro ex R. N. multum hic quoque facit ætas: sic namque videmus adolescentes, juvenes & viros crebrius affectu hocce corripit, quam quidem infantes, pueros, vel in senili jam ætate constitutos; ratio quoniam in junioribus habitus corporis est levior, agiliorque, spirituum atque caloris naturalis major apparet ubertas, consequenter etiam humorum agitatio s. motus inerior, quæ econtra in primis pueritiæ annis & senibus deficient. *vid. Levin. Lemn. de occult. naturæ mirac. L. 2. c. 5. p. 154. it. Sennert. Prax. Med. p. 120. add. Horst. p. 128.* Quamvis neque viris ob vastitatem corporis ac inconstantiam animi adeo familiarem esse somnambulationis morbum, experientia testetur. Præterea observamus quoque, viros eundem affectum facilius experiri ipsis foeminis. Cujus rei ratio partim videtur hæc, quod sanguis earum propter humidam dissipationem atque penuriam, materiam spiritibus paucioram suppeditet: partim, quod foeminæ præ viris semper membra habeant ignavia, nec non minori agilitate imbuta; partim etiam, quod officiis, si quæ habent, suis non ea, qua viri ut plurimum solent, attentione satisfaciant, nec facile variis aut alienis, aut abstrusioribus rebus cogitationes consecrent. Tandem ex R. P. N. ad productionem affectus nostri symbolum suum nonnunquam addunt dispositiones quædam morbosæ, quales sunt: febres, melancholia hypochondriaca, epilepsia, phrenesis & si quæ sunt alia, de quibus latius videri poterit Sennert. loco præmemorato.

§. XXII.

Absolutis sic causis internis, jam externas pari aggrediamur sedulitate. Mittimus autem statim causas divinas & supernaturales sive a bonis sive malis etiam provenientes Angelis, utpote ad altiorem spectantes philosophiam. Potius eas tantum consideraturi, quas non-naturales stylo diæteticæ vocitare medici solent. Ex earum itaque numero primo loco se nobis offert aër, qui, si pluviosus, avidus, vel turbidus existat, humiditate sua præternaturali corpora inebriando, facilius *teste doct. Sennerto Medic. Pract. L. I. P. II. cap. 10. p. 457.* ad hocce malum prædispositos (intelligit autem hypochondriacos) corripit, ac quidem serenius, præsertim cum somno ejusmodi depravato vexati multum interdum peregrinati fuerint, vel noctu aërem liberius majorique noxa ad cubiculum

cubiculum & lectum usque admiserint. Cujus rei exemplum *Jac. Horstii noctambulo circa plenilunium & valde intempesta nocte, præbuit, cap. 7. p. 228.* A tali enim aëre, ob ætheris motum, ab humidi eo tempore prædominantis copia interceptum, minus transpirabile redditur corpus: unde humiditatibus in corpore plus justo cumulatis, postea poris cerebri laxitatem induci, necesse est. Sed quid statuendum hic sit de luna, cum tantos in arte medica viros, qui eam non solum humorum dominam atque directricem unicam colunt, verum etiam pro causa hujus morbi somnambulatorii (ut alios cerebri ac nervosi generis affectus v. g. maniam, epilepsiam &c. silentii peplo involvam) efficientes habent, e regione stantes & contradicentes, videam, non immerito jam quæritur. Solum hic nobis allegasse sufficiat *Sennertum*, cujus verba loco antea citato p. 457. hæc sunt: *imprimis hoc (i. e. Somnambulationem) facit Luna, cujus motu uti epilepsia, ita etiam hoc malum commoveri experientia docet. Et præcipue radii lunares, si dormientium capiti incidant, hoc malum excitare solent.* Sicuti & idem ipse in diætæ postmodum p. 459. præcipit, ut noctu radii lunares vitentur, & ne ii ad caput dormientis pertingant, caveatur. *Vid. præterea Macrobius L. 7. Saturnal. c. 16. Horstius c. 3. p. 23. Alii.*

§. XXIII.

Ubi, licet equidem extra omne dubium positum esse concedamus, Lunam, speciatim vero plenam, ætherem non minus quam aërem nostrum atmosphæricum circumfusum, particularum copiosa facta exhalatione, valde comprimere, unde atmosphæra densior, magisque concentrata quasi emergit, sicque fieri demum potest, ut humiditates ex corpore diffiliari solitæ, beneficio intrinseci caloris retineantur, ob aëris videlicet externi resistantiam: ex quo haud difficile jam patet, humidi intra corpus redundantia laxitatem fibrillis atque meatibus cerebri levi perquam negotio induci, & stagnationem feri circa corticem ejus causari, quæ postmodum humiditates circa regionem hanc collectæ, gravem ac profundam inferunt somnum. At, quicquid hujus sit, (dicam enim, quid mihi videatur) nisi universales illæ causæ, spiritus puta & phantasia cum appetitiva & locomotiva junctæ, simul adfuerint, frustra certe est eritque omnis Luna, cum omni sua ope, ut possit membrum, multo minus totam corporis compagem, suo unquam movere loco. Vulgatum itaque illud:

Astra regunt homines, sed regit astra Deus,

quoad posterius, non vero quoad prius, verum esse, ultro fatemur.

M m m 2

§. XXIV.

§. XXIV.

Secundo, *alimenta* ordinis ratio jam considerare jubet. Ex quibus damno hic sunt *cibi* omnis generis *potusque* fomnum profundiorum adjuvantes, vel calorem atque fervorem sanguini solito majorem foenerantes. Prioris generis erunt: *semen papaveris, pisa, faba, aliisque legumina, lac & lacticia, fructus horrai, rapa, &c. lactuca* (testante id ipsum Horstio) circa *vesperam in cena largius assumta: cerevisia* item fortiores, *crasse, lupulate, cunctaque anodynam vel narcoticam vim possidentia; hæc enim & similia mentem facile turbant, phantasia contra roborant, & fluidum nerveum fixius atque spissius, hinc ad somnum ineundum proclivius, reddunt. Posterioris generis, nimirum quæ sanguinis massam ad orgasmum seu citiorem motum disponere valent, dici possunt omnia spirituosia, acida & aromatica v. g. vina recentia, dulcia vel alia generosiora ad ebrietatem usque assumta, pronuntiantibus ita clarissime verbis Salomonis, ebrios cum dormientibus componentis, Proverb. XXIII. v. 31. dum sic paterne quemlibet monet: *Ne intuearis vinum, quando flavescit; dum splenderit color ejus; ingreditur blande & in novissimo mordebit ut coluber, & sicuti regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extranea, & cor tuum loquetur perversa, & eris sicuti dormiens in medio mari & quasi sopitus gubernator amisso clavo &c. Itemque sublimata, vulgo aquæ vitæ dicta &c. Porro cibi sive nimis aromatizati, sive salti, quibus etiam fumo indurata quæcunque jure annumeramus, utpote magnam ad productionem mali hujus partem conferentia. Si enim aliquid est, quod mentem obscurat & spirituum ordinem turbat, erit certe immodicus spirituosorum usus; in his enim reconditæ sunt quamplures particule igneæ, quæ transeuntes ad massam sanguineam spiritus ubicunque tandem obvios turbant & circumagunt vehementer: imo ita inflammant, ut incallescere videantur plus satis: notatu dignum extat exemplum apud Henr. ab Heers loco roties allegato de juvene illo Poeseos Professore, scil. postquam sub annum ætatis 45. somnambulationi repulsam dedisset, nunquam eum, nisi prius vino se nimium replevisset sopitum lecto se novisse. Simile quid annotasse Libav. l. a. p. 266. legimus, Est, (inquit) oppidum non incelebre, in qua quidam bene potus demum periturus absque lucerna & comite ad puteum accessit, atque in eum exutis vestibus & calceis descendit, delapsusque suffocatus est. Nimirum (pergit) hic solus cum esset victus obietate, semisopitus ambulavit, atque errante phantasia, deceptoque judicio, illud vite periculum incurrit. Plura adhuc ibi habentur testimonia, quæ tamen h. l. brevitat, gratia lubenter omittimus.**

§. XXV.

§. XXV.

Tertio ad absolvendam *noctambulationem* suam quoque calculum addunt, *vigiliarum excessus, somnus* statim a cibo invadens: *motus* corporis iusto intensior, iustoque parcior, qualis est v. g. Tabellariis itemque scriptoribus, netricibus, aliisque vitam sedentariam sancte colentibus: unde *alvi* atque *viscerum obstructio*, quæ, qualium quantumque sit *malorum fons & origo*, res ipsa loquatur. Quid itaque mirum, si somnambuloni nostro malum hoc tam pertinaciter adhæserit, cum *alvum* (ut impetrata prius venia id proferam) ultimis diebus intra mensem bis deposuerit, cujus rei vivus ego adhuc sum testis. Imo ad perficiendum, & perfectum jam, exacerbandum affectum, præterea vehementia etiam necesse est concurrant *animi pathemata*, qualia sunt, *cura, metor, ira, libido &c.* uno verbo, *cogitationes & actiones diurnæ continuæ*, quarum *ideæ* spiritibus firmiter impressæ, tempore somni ex facili renovantur, phantasiæ operatione vivida: qua de re potissimum eorum de nocte recordamur, quorum de die mentio fuit vel actio, confirmante hoc ipsum *piscatore illo apud Theocritum*:

Somnia sunt canibus panes, mihi somnia pisces;

Et Claudiano, in *Prefat. L. III. de raptu Proserpinae*, perelegantibus hinc versiculis:

*Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.
Venator defessa tono cum membra reponit,
Mens tamen ad sylvas & sua lustra redit:
Judicibus lites, auriga somnia currus.
Vanaque nocturnis meta cavetur equis;*

Nec tamen etiam nobis exempla desunt eorum, qui ea, quæ vigilantes egerunt, vel feria & continua cogitatione versarunt, inter somnambulandum reddiderint. Levin, Lemnius de occult. natur. miraculis L. II. c. 5. dicit, *ardeliones illos, h. e. homines inquietos & jactabundos*, qui omnibus se negotiis ingerunt, atque ultro citroque discursant, mirisque utuntur gestibus, in somnio exsistere, ac plausum strepitumque excitare, ob simulacra quæ sensui occurrunt, quæque voluntati atque actionibus diurnis correspondent. Similis quoque apud Libav. l. c. p. 259. legitur historia *famulae*, quæ cum somno occupata in balneo totam peregisset noctem, subiretque phantasia, bubulcum cantu expostere pecora, repente ex labro pedibus jam tumefactis & vix officium facientibus, nuda profleret, caputque

per fenestram obviam, effractis impetuose vitris, exerens, tunc primum penitus evigilaret. vid. præterea p. 267. add. Skenck l. c. observ. 127. ex Adr. Alemanno. Sal. Divers. de Affect. part. c. p. 18. & unam alteramque historiarum, quas supra exhibuimus.

§. XXVI.

Restat, antequam curam ipsam aggrediamur, ne illotis, uti ajunt, manibus id fiat, in SIGNA, tum diagnostica, tum anamnistica, tum etiam prognostica tribus tantum modo verbis, adhuc inquiramus. Illorum seriem præ more suo distinctissimo exhibet Jac. Horstius l. c. cap. 7. pag. 230. dicitque defumenda ea esse PARTIM ab actionibus læsis, quando scilicet hominem talem non rite ambulantes, nec prout debeat, agentem varia notamus: PARTIM ab effectibus sensu perceptibilibus, ut, si vel vocem alicujus in tenebris audiamus, hujus memores simus, vel in lecto solitum non videamus, addo: si clavis vereque dormientibus oculis trabes & lacunaria perreptent, ædium fastigia superent, in puteos descendant, aliaque opera, temporis, officio, &c. minus respondentia, suscipiant & exequantur, vid. Tandlerus l. c. p. 194. PARTIM denique ab excrementis, si faciem magis bilem petere deprehendamus, circa caput omnia tumida & rubicunda aut flava, uno verbo, cachectico perfusa colore, existant. Plura ex historiis recensitis erui possunt. Ex signis Anamnisticis unicum apud Levin. Lemnium reperitur, sequens: homines ultro citroque discursantes mirumque uti gestibus solitos, quos ex oculis, ex vultu, incessu, vestitu, totoque corporis habitu, conjicere licet, quarum singula variis modis componunt, atque immutant, aliamque personam subinde adsciscunt, & ad hosce affectum magis dispositos esse, atque hujusmodi fore.

§. XXVII.

Liceat hic pedem parumper figere, siquidem phenomena quædam & accidentia concurrentia superlunt, quæ aurem continuo vellicant, quorumque rationem reddere, neque frustraneum erit neque inutile. Ante omnia questio moveri solet: quæ sit causa, ut dormientes & ambulantes, nonnunquam adeo periculosi & stupenda, imo talia intrepide suscipiant & exequantur, qualia vigilantibus alias impossibilia fere reputantur, v. g. in locorum elitorum præruptorum ac precipitium consensione, nec tamen decidant? Mihi videtur hæc: quod scilicet dormientes rectæ rationis usu, adeoque collatione atque comparatione rerum, destituti, sola regantur phantasia, a qua omne, quicquid occurrit in somno tanquam verum & possibile existimatur, quare cum metus absit, (sentiente

tiente sic Langio Epistol. Medicinal. L. 2. Epist. 45. p. 771.) qui vigilantium corporis animique robur maximopere prosterit, spiritus unice vacantes eidem rei susceptæ, neque distracti, robustius sic agere possunt. Huic sententiæ quoque adstipulatur Levin. Lemnius, cum ita dicit: quod vero inoffense multoque corporis incommodo ista peragant nec tibi contingat aut in præceptis agi, eo fit, quod sensim ac nullo metu nullaque trepidatione aut discriminis respecta ista aggrediantur, quæ plerumque vigiles a rebus arduis & periculosis vel avocare solent vel deterrere, quid quod ipsimet vigilantes in eadem etiam declivitate ambulare optime possimus, v. g. in parietibus fossarum &c. &c. modo nobis non adfuerit periculum vite præsentis, si delabimur. Ut multa paucis eloquar, rationis & metus cessatio, punctum hic omne fert, phantasia interim & appetitu fortioribus, quemadmodum videre est in ebriis ac delirantibus (ut funambulones, petauristas, aliosque taceamus) inconsulte temerarioque ausu pericula quæque aggredientibus. Ex dictis vel sponte jam apparet, (ut doctissimi Hæseri Hercul. Medic. l. I. c. 4. de affect. capit. p. 50. verbis utar) in nulla re alia distingui somnambulorum & sanorum vigilantium opera & motiones, nisi quod illis fiant in somno, his autem citra somnum, adeoque cum adjuncta ratione, quæ illos vel omnino deficit, vel certe obscurissime comitatur, alias namque loca tam periculosa non adirent.

§. XXVIII.

Deinde quæritur etiam, qui fiat, quod somnambulates (testantibus id historiis, a Levinio, Satio, Horstio &c. amotatis) ad vocationem nominis proprii excitentur, evigilent atque decidant, concidentes tamen minus lædantur? Sic enim scribit Lemnius l. c. Cum ista obeunt, si illos nota agnitaque voce, aut eo nomine, quo christianismo sunt insigniti, ac Baptismo initiati, compellere pergant (rationem addit) ex consternatione incussoque terrore ac perturbatione decidunt, dissipatis videlicet spiritibus, discussaque vi ac facultate naturali, qua illa perfecerunt. Ubi tamen velim notetur, perpetuæ non esse veritatis, eos per acclamationem nominis quidem proprii, sed potius ad illud nomen nominatum, quo communiter appellari consueverunt, evigilare, propterea, quod nomine tali proprio compellari ad vocationes audiendas soleant, quas alias neutiquam attenderent; addo & alia adhuc dari vocabula specifica, ut ita dicam, quorum ope profundius etiam dormientes excitare possumus, v. g. Es ist Feuer! ad hunc modum milites in castris, recubantes ac stertentes aliquando sub tegmine fagi nihil citius nihilque facilius evigilare facit, quam si dicatur: Der Feind ist da! Quadrat huc apposite historia de Samsone Judic. cap. XVI. toto. Terror enim tunc incutitur, unde spiritus illi, qui antea copiosi collectique hærebant in exterioribus membris,

bris, manuum cumprimis ac pedum, ad cerebrum & cor, tanquam officinam suam & aylum ultimum, retrogrediuntur, ac partes ante obsessas destituunt. Admittimus quidem acclamationem fortem in causa esse posse, non autem, quod nonnulli existimant, si proprio nomine somnambulo inclametur, in præsens discrimen incidere, propter eam ipsam nominis proprii appellationem, uti vult inter alios allegatus Lemnius; id namque superstitionem aliquam sapere videtur, & ratione caret. Neque enim syllabarum ista est efficacia, sed soni & clamoris, quo clamore excitantur spiritus, ut a membris exterioribus, veluti jam diximus, refugiant interiora versus, atque ita nervi, muscoli & lacerti suo, quod ante habebant, robore priventur. Et licet ab alto cadant, sicuti & ebrii, de quibus Germani proverbium habent: *die Truncken fallen nur auf dein Wein*; plerumque tamen minus offenduntur, quam vigiles & sobrii. Cujus rei rationem affert Guil. Fabr. *Hildanum oper. Med. Chir. Centur. II. observ. 84. p. 161.* & ex eo Horstius *oper. Tom. III. p. 112. 114.* Nimirum tales recta ratione destituti, non prævident periculi tela, neque timore consternuntur noxio, hinc neque articulos tendunt, ut casui resistant, sic enim certo certius violentius impingerent. Nam ubi major est resistentia, ibi etiam fortior actio.

§. XXIX.

Porro quæritur: *An somnambuli clausis semper oculis incedant, resque suas peragant?* Affirmativam tenent, Bodinus atque Lemnius, negat contra Salus & alii, Aristotelem secuti, qui *VIDERE* illos asserit, his verbis: *Accidit, (inquit) dormientibus nonnunquam ut resurgant & ambulent, videntes eo modo, quo qui vigilant.* At medium hic tenere, cum Doctiss. Sennerto *Instit. Medic. p. 410.* consultissimum esse, omnino arbitramur; nimirum eos, qui per loca præsertim cognita, nec adeo remota vel periculosa spatiantur, posse id facere semel apertis vel plane compressis non secus ac cæci, quibus omnes anguli domus noti sunt, alios, v. g. sublimia petentes, scalas gradusque scandentes, fores aperientes, fœtas recludentes, &c. oculis vel apertis, hocque rarius, vel brevibus admodum intervallis modo clausis, modo apertis. Si vero tum ambulent, cum Luna apud nos splendere amat, utpote quo tempore noctes illuminatæ sunt, quid obstat, quominus postmodum objecta visu feliciter deprehendere queant.

§. XXX.

Ultimo tandem quæritur: *cur somnambulators tam variæ & a se invicem differentes edant operationes?* Videtur id dependere partim a diversa

diversa sanguinis atque spirituum constitutione; nec non a cerebri ideis ipsis propriis & familiaribus. Perpetua namque physicorum ac medicorum regula est: *Qualis temperies motusque sanguinis & humorum, talis etiam erit temperies & motus spirituum*: qualis hic tales quoque sunt ideæ, cogitationes, actiones, & inclinationes. Unicum hic allegasse sufficiat exemplum hypochondriacorum, qui propter spissitudinem sanguinis spirituum languidiorem motum timidi sunt, meticulosi & cunctatores, quare hi in actu somnambulationis non tam periculosas & furiosas suscipiunt actiones, quam quidem biliosi vel etiam scorbutici. *PARTIM* ab operarum diurnorum diversa strenuaque functione. Exemplo hic esse poterit, præter nostram historiam, *juvencula illa castitatis studiosa, quæ, cum marito prima fortassis vice dormiens, circa noctis gallicinium subito e lecto exiit, & ad januam cubiculi properavit; verum ab eodem evigilante, atque stentorea voce eam inclamante excitata, flens ac tremens ad lectum rediit, narrans postmodum, se e lecto fugere voluisse, ad evitandam vim, quam virum quendam sibi inferre velle somniabat, vid. Petrus Salus diversus l. a. c. 18.* & post eum Theod. Craanen in *observ. super. Henr. Regii Prax. Med. L. I. medicat. 10. p. 95.*

§. XXXI.

Prognosis hujus affectus quod concernit, videmus eam ab autoribus pro diverso objectorum respectu tradi variam. Si neque crebrior, nec adeo periculosa fuerit *involuntaria*, decursu ætatis eam ordinarie mutari, sensusque sponte deservere, asserunt Tob. Tandlerus, Jac. Horstius, Sennertus & alii, quos vid. l. cc. Deinde malum istud facilius perhibetur esse curationis in sexu sequiori, quam quidem potiori: Connata vero seu hereditaria somnambulationi, vel plane non; vel certe difficillime medetur. Alias morbus hic periculo caret, neque letalis est, nisi forte per accidens, quatenus ii saltim de vita periclitantur, qui (teste Zacut. *Lusitan. de Medicor. Princip. Hist. L. I. p. 106. histor. 15.*) in loco declivi & alto, item aquam, ignem &c. versus ambulationes ejusmodi nocturnas suscipiunt. Eos tamen, qui diutius hoc ipso divexantur, in coma, apoplexiam, epilepsiam, vel etiam melancholiam hypochondriacam incidere, Sennertus l. c. R. J. Fortis consult. & Resp. Medic. Tom. II. Cent. I. conf. II. p. 30. item Horstius p. 250. & Sylv. in *Prax. p. 477.* testantur.

§. XXXII.

Probe sic ac fatis, nisi fallor, perspicue consideratis omnibus & singulis, quæ ad partem spectare videbantur theoreticam, jam ad curationem ipsam tum generalem tum specialem progredi me posse sine
Disput. Medico-Pract. Tom. VII. N n n ulteriori

ulteriori ambage, arbitror. Hanc autem aliter paulo instituendam esse in paroxismo, & aliter extra eum, nemo erit, qui negare audeat. Durante scilicet paroxismo in genere suadent auctores v. c. Jac. Horstius p. 251. Blancardus in Prax. cap. 12. p. 213. Craanen l. c. Tandlerus p. 200. & alii excitandi potissimum sensus gratia, omnis generis acclamationes, objurgationes & verbera, utpote, quæ curam non secus ac in pueris, singulis noctibus lectum commingentibus, planissime absolvere, idem Blancardus scribit. Ratio est, ut notis istis objurgationis atque castigationis cerebro profundius impressis, a somnambulatione tales postmodum deterreantur. Quodsi tamen natura subjecti peculiariter ad epilepsiam, ob debilem fortassis cerebri constitutionem, est disposita, cautio adhibenda est, monente J. Horstio l. c. cap. 9. Præter vero minas & castigationes optimum etiam erit, si medium corpus, crus, vel brachium &c. fascia lecto leniter alligetur, vel tænia ita vinciat, ut iterum cubili firmiter sit connexa. Hinc enim surgentes, se ligatos esse animadvertentes, evigilabunt, atque hoc modo fieri tandem poterit, formata nova idea ut prior supprimatur, sicque nocturnas in somno deambulationes desuescant. Accedit consilium illud medicorum physico-politicum, quo vas, aqua frigida repletum, ante lectum ponendum esse communiter jubetur, vel ideo, ut nimirum exeuntes pedibus immerfis erroris admoneantur, & exsuscitati postmodum lectum repetant. Nec plane hic rejiciendos atque contemnendos esse puto pulveres sternutatorios, ex foliis Nicotianæ, Majoranæ, Flor. Ptarmicæ, Lil. convallium, helleboro albo, euphorbio & similibus paratos, & ope tubuli naribus inflatos. Quali modo filium, ex nobili stirpe natum aliquando curatum fuisse memini, absque ullo alio remedio. Ast, hoc solum succedit, ubi æger ambulaverit in tuto: si enim in periculoso constitutus sit loco, cavendum omnino serio, ne excitetur, siquidem talis excitatio facile mortem inferre possit. Extra paroxysmum ad duo respiciendam erit, 1.) ut orgasmus sanguinis compescatur, 2.) cerebrum cum reliquo genere nervoso, roboretur.

§. XXXIII.

Prius obtineri potest, partim per vitiorum primarum viarum corrigenia. Supponamus ambulatorem ejusmodi forti abundare acido, conveniet illi exhibere medicamenta præcipitantia & absorbenia, v. g. corallia, matrem perlarum, Lap. 69. fabas seu umbilicos marin. Oleum tartari p. d. &c. in specie vero martialia. Copiosæ bili collectæ proderunt salia sic dicta essentialia & salsa v. g. Absinthii, centaurii (vulgo dicti) minor. Cardui bened. arcanum dupl. cremor tartari, & si quæ sunt alia. Acrimoniam corrigenit omnis generis temperantia, tallia sunt

ex

ex R. M. terræ pingues; ex R. V. præcipue radices, herbæ, cortices & ligna, pro infusis atque decoctis parandis usitata, e. g. rad. chinæ, sarsaparill. polypod. bardan. scorzoner. herb. matrifylv. pilosell. cortex lign. guajac. tiliæ, lign. guajacum s. sanctum &c. Ex R. A. dentes apri, unic. marin. dent. hypopot. ebur, ungu. alcis, gelatina C. C. &c. Sicque porro: partim per materiæ peccantis evacuantiæ, α) p. r superiora, tartaro videl. emet. ♀ vitæ, syrup. emet. A. S. &c. β) per inferiora, rad. jalapp. rhabarb. fol. fen. aliisque innumeris. Partim denique per V. S. quam laudat Reginus in Prax. Cas. X. p. 97. præcipue si corpus sit plethoricum. Posteriori scopo inserviunt remedia specifica, analepticorum s. nervinorum titulo venientia, ex quorum classe eminent sequentia, nimirum ex simplicibus: rosmarinus, mentha, lavendula, marum, majorana, serpillum, satureja, fl. lilior. convall. cardamomum. cudebæ, cinamomum, ambra, moschus, castoreum; ex compositis spiritus lilior. convall. per ferment. salis ammoniac. C. C. succinat. Essentia ambre, ligni aloes, castorei volatilis, Δæ item communiter sic dictæ antapoplecticæ, balsama, & sexcenta alia, quibus si malum non cedat, ad opiatorum usum confugere, autor est Fortis l. c. p. 30. item, ad vesicatoria, quibus curatos ipse scio. Hac tamen cum admonitione, ut æger simul diætam observet accuratam, h. e. Aëre utatur temperato modice ad frigidum vergente, vitet nebulosum & pluviosum: cibi sint tenuis, flatulenti proscribantur, potus sit tenuis ac defecatus: somnum non statim a cœna, eumque parciolem, capiat; motus corporis & animi sit moderatus, mens tranquilla &c.

§. XXXIV.

Ne autem quid prætermisisse videamur, illum cujus gratia hæc quantacunque adornata est disputatio, qua ratione quibusve remediis restitutus fuerit, jam dicendum. Scilicet extra paroxysmum post repetitam aliquoties de oleo tartari, p. d. parati, præscriptionem, ad destruendum acidum acre, laxans accepit sequens:

Rec. Rad. Althææ Drachm. β.

Polypod. Scrup. j.

Sem. Anif. vel Fœnicul. Scrup. ii.

Incis. Contus. coqv. in ʒʒ font. lb. j.

Adde.

Fl. Papav. errat. Mp. β.

Fol. Sennæ Unc. β.

Fac ebulliant; tunc ab Δ remotum atque refrigeratum coletur;

N n n 2

tur,

tur, Colaturæ altera pars dimidia sub ingressum lecti, altera vero mane sumenda.

Referatis ita obstructionibus, atque subductis bonam partem humoribus pravis, sequenti præscripto continuabat pulvere:

Rec. Limat. Stis puriss. Unc. β.
 Corall. rubr.
 Oss. Sepiæ.
 Lap. cancror.
 Manat.
 Stii diaphor.
 Rad. Galapp. aa Drachm. j.
 Fl. Sulph. Drachm. j.
 ʒʒ. Stii. Scrup. j.
 Subtiliss. pulverifat. M. S.

Resolvirl. Pulver, Messerspitzen Weise des Tages 3mal zu nehmen.

Reiteratis tam decocto laxante, quam pulvere absorbente atque aperiente, ad confortandum cerebrum externe naribus admovendum erat istud:

Rec. Spirit. vini camphor. Drachm. j.
 Sal. Ammon. c. Calc. viv. Drachm. β.
 Ol. Lavendul. gtt. vi.

M. S. *Stärkender Spiritus zum riechen.*

Interim a studiis toto curationis tempore animum abstrahere cogebatur: acidis, aromaticis acrioribus, atque fumo induratis penitus hic exulantibus, potu præter decoctum lignorum, nullo alio per mensem utente: pro vita sedentaria motum blandum, & quidem bihorio post assumptum cibum, feligente, feliciter divino adstante convaluit auxilio.

Sed cessandum mihi jam est. Quodsi quædam minus accurate posuerim, aut acu, juxta vulgarem loquendi formulam, omnia non tetigerim, benevolam a lectoribus eruditissimis castigationem, ea, qua par est, humanitate peto; cum perquam familiare mentibus humanis sit errare.

S. D. G.

CCL

C C L.

THOMÆ SCHWENKE,
 R A R I C A S U S
 EXPLICATIO ANATOMICO - MEDICA.
 Hag. Comit. 1733.

Illustrissimus militum dux de Keppel, annor: 61. vir fortis animo & corpore, cui eximia sanitatis dona dedit supremus conditor, namque illi corpus firmum, mediocris longitudinis & staturæ, valens, membra athletice musculoſa, nequiquam gracilia, nec tamen pondere moleſta, a juventute in bello exercitata, venaticis exercitiis firmata, denique perfecta (si ullibi inveniatur) valetudine fruebatur Heros.

Animo tranquillus, hilaris, summe in omnes officiosus, nec ulli nobilitate, aut generis splendore, aut honorum (quibus fungebatur) multitudine moleſtus aut imperans, non minus tamen gravis, in ætate virili mascule se gessit, vixit, & viri fortis partes explevit omnes, neque ullis morbis (exceptis in bello vulneribus) quod sciam correptus, usque ad annum 1725., incidit tum in peripneumoniam satis fortem, per plures dies acriter decurrentem & corpus divexantem.

Anno 1726., prope Mechliniam in venatu, distantia a Trajecto ad mosam duorum milliarium, occiput repercussione equi allisit arbori tam fortiter, ut humi projectum per horam fere expiraturum eum crederent amici atque adstantes, refocillatus satis bene se habuit; post ali-quod tempus sæpius humi prosternatus, a levissima causa externa ut credebant amici familiares, seu fortasse ex vertigine, subinde enim & spasmo aut cujusdam membri convulsione vexatus, contrario motu & contorsione malum id profligare & vincere conabatur, sed ne quidem id multum curavit.

Interim vitæ sedentariæ sese totum dederat, nam aut librorum lectione continuata, au alio animi exercitio cum familiaribus falleba suavitet

N n n 3

suaviter tempus amicis, hinc factum, ut fere nullis corporis exercitiis relictus vitam ageret corporis constructioni plane adversam, eamque debilitantem.

His si addas, quod laute comederet, & alimenta succi-plena ingereret, cœnamque in seram noctem (ut apud magnates obtinet) protraheret, postea noctem degens placidam in longam diem protrahens somnum, anno 1728. gravissimo morbo præsertim cerebrum affligente correptus, ubi unum latus semi paralyticum scilicet dextrum, febris acuta continua, & alia symptomata, &c. a quibus morbis doctissimi De By ope, qui curam illustrissimi viri habuit, restitutus per V. S. evacuationes, & ut morbi genius ferebat medicamina, solita valetudine frui videbatur.

Aliquamdiu post, lenis vertigo subinde aut gravitas cerebrum occupavit, jam membri alicujus, ut brachii, manus, aut pedis torpor, quem frictione profligabat, jam visus imbecillitas, aut linguæ impedita volubilitas, accidit quoque, quod pronus in faciem deciderit, (credebant familiares nimia animi intensione occupatum de subito spirituum influxu debito destitutum sic procidisse) atqui cum de eo facto ne quidem medicum consuluerit, anno 1732. paulatim corporis vigorem recessisse credebatur charissima & nobilissima uxor, noctesque sæpe inquietos degisse maritum.

In castro mense octobri ejusdem anni quod respublica prope Bredam jussu haberi, animo commotus atque incitatus in paralytin linguæ spuriam incidit, V. Sectione quidem liberatus, graviolem tamen linguam loquela difficilis denotabat, oris aut faciei spasmodicus motus sæpe vexabat.

Redux Hagam comitis in peripneumoniam illam notham epidemicam (qua tertia hominum pars conflictata fuit) circa finem Decembris incidebat, acutè laborabat, tussis, dolor pectoris & capitis, febris, cæteraque symptomata vehementer commovebant corpus, venæ sectionibus, pectoralibus, antiphlogisticis, emollientibus, alvum laxantibus in integrum restituitur; ex venæ sectione in pede facta, cum calceamentum vulnusculum constringeret fortius, abscessus ortus, qui satis diu illustrissimum virum ab omni corporis exercitio lecto affixum detinuit, liberatus, & sanus videbatur, sed brevi alia rerum vicissitudo.

Mense Aprili 1733. conquerebatur de vertigine & capitis gravitate, ilico metuebam vel hæmiplegiam, vel apoplexiam, vel partis cujusdam paralytin, a collectione serosa, timorem incutiebat præcedentia, igitur ut a cerebro serum averterem, purgans sequens præscriptum fuit decimo quinto die Aprilis.

R

℞ Fol: Senn: Mundat:
rhei Elect: ʒā ʒij
tamarindor: ʒvj
digerantur, dein
Ebulliant in aq: f: q:
in colat: ʒijj dissolve
mann: calabr: ʒiv.

Purgatus largiter, desiit vertigo & gravitas usque ad 27. Aprilis diem, tum denuo de capitis gravitate & stomachi inflatione conquesto neuroticum & flatus discutiens medicamentum profere credidi.

℞ Spir: matric; ʒβ
Tinct: fuccin: ʒij
Aq: Salviæ
— Cort: Citrei:
— Rorismar:
— Majoran: ʒā ʒij β
Syr: Stachados ʒvij

Omni quadrihorio fumeret unciam jussi, sed neque id sumpsit accurate justo tempore, neque idcirco etiam præstitit quod debebat; interim appetitus prostratus, circa vesperam levis febricula, subinde corporis torpor & gravitas, ad motum difficilis, oculorum languor, vires prostratæ, in somnum proclivis, cum tamen totam noctem degisset placidam vix de lectulo in die continere se potuit, urina pauca, rubra, febrilis, vel turbida cum sedimento lateritio, alvi dejectio naturalis, pulsus debilis, æqualis tamen.

Præscripti medicamentum malo conveniens, sed cum id non assumpsit, non opus ut hic inferatur, nam altero insequenti die celeberrimum nostrum Boerhaavium adiit, consilium ejus experturus, rediit usus est vino medicato martiali cum pilulis balsamicis per aliquot dies, sed ob incrementem febrem & alia symptomata graviora desistere coactus, ut v: gr: sitim, dolores præsertim tibiarum pedumque inquietantes noctu, maculas rubras dolore digitos hinc & inde afficientes, a sero sanguinis aciori membranas vellicante, ut credidi.

Talia attento quantum potui animo pensitans præscripti mixturam antifebrilem cum spir: sulphuris & syrupo violarum, non appetenti ventriculo applicavi emplastrum stomachicum Galeni, &c.

His usum usque ad 12. Maji febricula fere reliquit, & plurima symptomata mitiora, sed dolor fornicatione pedum summe molesta, cum maxima tamen in somnum propensione, horis matutinis in lenem incepit

inceptit vergere sudorem, inde æger solamen sibi promisit, non sine vana spe, nam & ego credidi sic posse expelli materiem vellicantem & febriculam hucusque excitantem, præsertim si simul curetur, ne internæ in putredinem vergant partes, quod consilium & annuente celeberrimo Boerhaavio conducere existimavi, itaque tempore matutino jussi in lecto calidam assumere, ut & juscula tenuia cum succo aurantium aut citri fervida fere, hinc promotus sudor per totum corpus ægrum levavit, ut vero & interni humores magis præpararentur, & ad peripheriam expellerentur, hoc medicamen partitis vicibus assumpsit 48. horarum spatio.

℞ Rad: Contraj: ℥ij.
 Infund: in
 Aq: samb: ℥j phiala
 Alta per aliquot horas
 Calidissime, Colatur: adde
 Rob: sambuc: ℥ij.
 Succ: citri rec: ℥β
 Tart: vitr: gr. xx.
 Sal: polychr: ℥ij.

///

In usu hujus, adjecto pulvere zedoariæ radicis ad grana panca continuavit usque ad 24. istius mensis cum euphoria.

Sed querelæ de fornicatione & tibiæ dolore eadem redibant, cum tamen reliqua omnia symptomata mitiora.

Ut corpus irrorarem, materiem acrem fluxilem redderem, & aut per renes aut sudores expellerem, emollienti antiphlogistico & antiseptico decocto ex radicibus graminis tarax: bardanæ recentis cum ℞ sulphuris, syr: violar: aqua cinamoni opus aggressus sum, ex hoc decocto de die bibebat largiter, & hinc æger reficiebatur, quippe febricula tota desit, vires meliores, calor bonus, pulsus fortior, lingua naturalis, urinæ copia major & sanorum similis, appetitus utunque melior, in corporis motu magis sufficiebat, nam & equitatio & deambulatio continuo commendata fuere.

Sed 27. urinæ turbida, fusca fuit, sine sensibili lumborum dolore, sanguinis quidquam adesse conjiciebam, quem sanguinem in urina recenter excreta clare videbam, erat enim tum subrubri coloris, postea magis turbida & fusca, ut solet fieri a sanguine cum urina mixto, & post aliquot horas subsidente; color vero & odor recentis urinæ serosus nullo modo foetens probabant & confirmabant id, atque id per disapedem in renibus fieri prædixi con sanguineis, forte ex nimia concus-

sione

sione rhedæ, vel equi, huc usque enim exercitiis continuatis his utebatur, nec aderat renium, aut illius partis internæ dolor sensibilis, inflatio, aut tensio.

Ideoque id facile cessaturum me credere si decoctum suum ingurgitaret largiter, hucusque initium morbi a cerebro presso ortum judicavi, & nihil vitii notabilis in abdominis visceribus latere professus sum lethale, hypochondria enim non tensa, neque elevata, abdomen tactu molle, nec tumens aut dolens, respiratio bona sed tarda, utroque in latere decubitus eodem modo facilis, nec ullo pondere preimens, uti strictum earum partium examen docuit.

Adfuit hoc tempore amplissimus Consul de By medicus in praxi felicissimus, qui mecum communem ægri curam suscepit postea, sic erat ægri status ut dixi præcedenti pagina usque ad primum junii diem, cum denuo Boerhaavium adiret nostrum medicinæ parentem, qui ut vires restaurarentur, appetitus redderetur, & simul putredini resisteretur, proposuit per literas, ut pilulas ex bulb: ari, gumm: opopan: mastiche bals: peruv: devoraret aliquot cum vehiculo aromatico confortante, adjecto sulphuris spiritu.

Dein ceratum Galeni cum mastiche &c. stomacho applicandum censuit, quod & ante mensem, ut notavi, jam factum erat, vinum Rhenanum vetus cum pane tosto sæpius de die assumendum & forma conditi stomacho fovendum esse: sed primo adventante calore aquas spadanas exhibendas fore, non omissa deambulatione, dein equitatione, aut rhedæ motu a meridie, si forte vires priorem motum non permitterent.

His attento quantum potuimus animo perpensis judicavimus quid hæc prædicta medicamina valerent, tentandum esse: mecum metuebat tamen prudentissimus De By ne corpus nimium siccerent jam satis siccum, ideoque decoctum suum ordinarius fuit potus, assumpsit itaque iusto ordine & tempore præscripta, sed in dies vires magis prosternebantur, appetitus nullus, pulsus parvus, ad motum difficillimus, facies pallida, oculi tristes & sinister leni inflammatione vexatus per aliquot dies totum defigurabat vultum, ob palpebræ prolapsam: crurum dolor, & fornicatio cum expergisceretur maxima, hinc inquietus & somnolentus noctu, in somnum maxima propensio, sed interrompebatur quovis momento, matutino tempore extra lectum in lectica cum paulo plus frigerent tibiæ pedesque, placide dormiebat, excitatus præbebat pulsum debilem.

In genu & tibia subinde macula rubra mox disparens apparebat, a sero sanguinis acriori, ut etiam in oculo irritante musculorum membranas, periosteum & cutim.

Præscripsimus ut dolores & vellicationes istas pacaremus, sequent-

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

O o o

tem

tem herbarum collectionem ex floribus chamæ: sambuci: lavend:
foliis meliss: menthæ, salviæ, rorismar: semine anisi, hæc infundeba-
tur in aquæ fervidæ. s: q: pro balneo pedum & tiliarum, cogitabamus
his partes sub introitum lecti ad sudorem disponere emolliendo, & le-
niter stimulando materiem vellicantem excutere.

Per semihoram pedes fovebat, dein fricare pannis iussimus, id-
que per aliquot dies continuos fecit, cum hinc solatium sentiret, idem
matutino tempore præparari iussit suo proprio Marte illustrissimus pa-
tiens, & cum euphor. usus est.

Sed tali rerum statu manente, ulteriusque nihil proficiente ægro,
iusto nos metuebamus totalem virium prostrationem, nam in dies magis
adhuc languescere appetitus, pulsus parvus, respiratio bona paulo tar-
dior, actiones naturales tardius paulo, sed bene procedebant, namque
uti urinæ excretio naturalis, sic & alvi.

Convenimus clarissimus De By atque ego nervos corroborandos,
vim vitæ paulo augendam, in genere, corroborans & cardiacum esse
exhibendum, ut omni quadrihorio unciam mixturæ fumeret hujus
diximus.

℞ Aq: stillat: salviæ

———— Cort: Citrei:

———— Rorismar:

———— Melissæ aa ʒij.

Confect. alkermes sine moscho cum ambra ʒjß.

Spir: matricalis ʒij.

Aq: cinamom: ʒvj.

Syrup: veron: ʒß.

m

Pro potu superbibebat decoctum sæpius præscriptum: ut verum
fateamur, neque boni neque mali multum attulit, immobile stabat ma-
lum, neque proficiebamus quidquam, antequam vires prolaberentur
omnes, 7mo junio adventante calore majori paulo, de aquis spadanis a
celeberrimo Boerhaavio commendatis hoc in morbo facta mentio, pon-
deratis omnibus quæ ad rem, cum morbus nullis auscultaret remediis,
præstabat experiri.

Ad ʒXXX. partitis vicibus deglutiit cum deambulatione, quæ
magnam ægro molestiam dedit, vix enim movere se poterat, aut hu-
meris sustentatus passus paucos ire, horis duabus elapsis post epotas aquas,
panem tostum cum nucis myristica, cinamomo, ac vino veteri rubro
assumebat, ut forma conditi contineret, stomachumque roboraret, in
prandio

prandio fere nihil, a meridie, vinum Rhenanum vetus, aliquando cum
aqua, simili fere modo datum & in eundem finem.

Sic octavo, nono, & decimo junii egimus, sed in dies incref-
cebant symptomata, sola urina excepta, quæ melioris & tota naturalis
fuit coloris & consistentiæ, ut & febre, quæ nulla: vix a meridie
rhedæ motum sustinere poterat, mecum eruditissimus De By iudicavit
pejori esse loco ægrum, igitur omni attentione adhibita, perpensis om-
nibus symptomatibus, morbo, viribus, dubitavimus, an ulterius aquæ
spadanæ quidquam possent.

Per epistolam consilium denuo cum celeberr. Boerhaavio habuimus.

Qui nobiscum periculum crescere credidit, sed quid aquæ spada-
næ largiori dosi assumptæ per aliquot dies successivos absque intermissi-
one (ad minimum per quinque dies) efficerent, periculum faciendum
esse; fateor, metuebamus ne sufficeret æger ob motus defectum, qui
in aquarum usu desideratur, quo enim muscoli magis agunt, respiratio
fortior, calor major (absque sudore tamen) eo facilius circumaguntur
aquæ & per renes fluunt, & contra; reliqua medicamina cum nihil
hucusque effecissent & summo vitæ discrimine staret æger, concessimus,
hæc cum prognosi vix boni quidquam nos sperare, at in casu hoc
difficili præstare anceps experiri remedium.

12. Junii pint. iß assumere incepit, cum ea & tam longa deambu-
latione quantam animalium motuum machinæ permisere.

Fecit tamen vir animi cum constantia, & præsentia, ita quidem,
ut 13. & 14to ad ʒ XL. potaret quovis die matutino tempore: inte-
rim a somno pomeridiano abstinere se non potuit, & verissimum fuit
illud, somnum nisi requiem corporibus & medicinam quandam labo-
ris afferret contra naturam putarem datum, aufert enim sensus, acti-
onemque tollit omnem, hic vero nulla medicina laborum, sed circa pot-
tem febricula invasit, matutina hora nona recedens.

Aquarum per renes dejectio sat copiosa fuit omni hoc triduo, &
urinæ naturales instar sanorum tam nocturnæ quam diurnæ, ut solet,
alvum ad minimum ter viginti quatuor horarum spatio deponebat na-
turalis consistentiæ & coloris.

His non obstantibus appetitus nullus, nullus corporis vigor, hinc
15. non ausi fuimus quantitatem adeo largam exhibere, nam summo
cum tædio, & difficili deglutatione vix assumebat uncias sedecim, a me-
ridie vomuit, & hora vespertina septima dejectiones fuere multæ, li-
quidæ, numero & copia auctæ, nam sexta matutina 16. Junii ultra tri-
ginta fuere, materia instar lactis, foetens, diceres fere materiem fuisse,
lac cum farina mixtum, præscriptum est decoctum album cum aqua ci-
namoni pro potu ordinario.

Epithema ex vino rubro in quo infundebantur cortices cinamo-
mi, granatorum, aurantium, rosarum rubrarum, stomacho & ventri
applicimus, mixturam omni hora cochleatim assumendam ex corro-
borantibus, & absorbentibus scilicet, confect. hiacint ꝑ corall. rubr.
ʒʒ terr. Catech ꝑ aq. still. meliss. ʒv. aq. cinam. ʒj syr. cydoniorum
ʒʒ m.

Eventum sane morbi tristem toti familiæ prædiximus, vixque
quidquam spei superesse: & certe his licet iusto ordine assumptis, de-
jectiones sine dolore fere frequentiores, ita ut decies horæ spatio de-
jiceret, hinc vires sublata, sitis, animi dejectio, facies tristes & ema-
ciata, oculi squallidi, pulverulenti, febricula, omnia sumebat quæ of-
ferebantur, sed difficulter & cum singultu.

Gelatinam cornu cervi cum succo aurantium & vino Rhenano,
aut similia quæ vires corpusque fractum refocillarent deglutiebat con-
tinuo, firmatus etiam, circa noctem 17^{mi} clystma injectum ex theriaca
ʒij vitell. ov. lactis chalibeati ʒvij, de cætero medicamina interna ea-
dem quæ præcedenti die.

Illico substituit alvus, ingravescenti febre, retinuit enema usque
ad sextam vespertinam 18. Junii.

Febrem hanc auctam cum metueremus, nec minus putredinem a
retenta tam subito materia ad intestina mota, credebamus melius fore,
si & illam excerneret, ne hinc putrescerent abdominis viscera, sed ta-
men ne nimis, ut sufficeret, ob vires fractas debilesque omni trihorio
pulvisculum devoravit ex his sex.

℞ Rhei lectiss. pulveris. ʒij
Lap. cancr. Corall. rubr. ppt.
aa ʒʒ fiant pulv. vj.

Hinc ter 24. horarum spatio deposuit excrementa naturalia ma-
gis & pultacea, nec adeo foetentia, unde febris diminutio, atque me-
lior videbatur ægri status.

19no roborantibus & antisepticis continuatum.

At 20. denovo febricula ingravescenti (quasi alternis diebus ut
in comate pervigili ab aliis observatum) sine dejectionibus, coëgit
nos ut claretum ex 4. sic dictis conservis cordialibus cum spiritu sol-
phuris per campanam pro potu exhiberemus.

Avenaceum cum vino Rhenano & succo aurantium alimentum
fuit, jusculis vitulinis interpolatis; ut alvus responderet, clystma emol-
liens, & leniter abstergens injectum non retinuit, hinc nihil excrevit.

Jam vero oculi splendor abiatus, lingua sicca, sed colore natu-
rali prædita, urina optima, pulsus æqualis instar sanorum sed parvus,
interim

interim motus animales fere ablati omnes, aspiciens non videbat, in
objectum figens oculos, imaginem objecti non percipiebat, nisi com-
motus & revocatus quasi e somno, e longinquo quensquam loquentem
audiebat, tarde respondens cum difficultate, bis terve rogabat, ante-
quam quidquam proferebat, ad rem tamen, vox rauca & debilis, di-
ceres coma vigil, sæpius dormitabat, expergefactus pauca inordinate
loquebatur, momento post, errore comperto, animo constabat, in ge-
nere id quod anima ope organorum intendebat, eorum debilitate impe-
ditum; hinc conjeci amicis denuncavi, depositæ esse salutis, hæere
etenim materiem prementem in capite, cerebrumque destruentem, ut
initio hujus morbi credidi, hanc esse solam causam morbi, & fore ut
videbatur, mortis causam per eandem rationem.

21. circa vesperam lapidis porcini infusionem propositam bibe-
bat, mane 22. eandem, repetitam dosin tertiam vespertina hora octa-
va, sine ullo vel sudoris expulsionem notabili, aut alio quovis effectu.

Ingravescente morbo, vi vitæ fracta, 23to hora matutina nona
cum frigore extremorum, motu membrorum omnium sublato, Deum
invocavit tanta animi cum constantia, ut spiritus animales quasi a peri-
pheria ad centrum revocati animæ satellites nullis machinis corporeis
amplius inservientes pro sola anima starent, quasi ea pars animi quæ
rationis atque intelligentiæ sit particeps, tum maxime vigeret cum plu-
rimum abesset a corpore, donec brevi post sine ulla convulsione, aut
corporis, aut membrorum motu, eam redderet.

Mirum est, virum illustrissimum (exceptis sub vitæ terminum
paucis momentis a somno) semper animo præsentem per totum morbi
decursum fuisse.

En mi lector, hic verus ægri status, hæc vera morbi historia,
judica jam quid cadaver lustrandum exhibebit, vix omnia quæ inve-
ni, suspicaberis.

Longior ideo fui in morbi descriptione, non ut Apologiam pro
medicina aut medicis facerem, hæc enim ars longa simulibus nititur
fundamentis ac multæ aliæ nobiles artes, scientiæque, sed ut hinc vide-
atur, quo modo post inspectum cadaver ex necessitate ea omnia sequi
debuere, turpius enim nihil est physico quam fieri quidquam sine cau-
sa dicere.

Impetrata inspiciendi corpus venia ab illustrissima familia, 23.
Junii ad aperturam circa nonam vespertinam advenimus, cum eadem
fere hora matutina expirasset.

Sectioni interfuere eruditissimus Jacobus de By medicinæ doctor.

Wilhelmus Schwencke medicinæ doctor, frater meus, Rochet
Principis Auriaci Chirurgus, Shoenderhge Chirurgus, pharmacopæus

Voege, Chirurgiæ & pharmaciæ studiosi plures, alique multi, quorum numerus & nomina non occurrunt.

Corpus fortissimi viri mensæ impositum iustravimus exterius nihil mali repræsentans, quippe erat naturalis coloris, graciliora quidem membra, ut manus, brachia, & pedes, sed ventrem tactu mollem, pinguem, e regione stomachi paulo inflatum habebat, hypochondria nec tensa nec tumida.

Thoracem amplum, prominentem & fortem illi natura dederat, facies emaciata, oculi concavi, exsuccii, tempora collapsa, genæ prominentes apparere, cum itaque exterius nihil aliud quod notata dignum, ad corporis inspectionem ivimus.

Facta cruciali abdominis incisione per cuticulam, cutim, & panniculum adiposum crassissimum, multum adipem continentem, cum tamen reliqua membra ut & facies emaciata viderentur, usque ad abdominis musculos ne mali ulla indicies.

Apertis musculis, resecto peritonæo, omnia naturaliter sese habebant, namque omentum primo sanum, a ventriculo & colo ad inguina extensum totum abdominis cavum supra intestina positum replens, satis crassum, venis naturalis coloris sed parvis interspersum, usque ad pelvis marginem nullibi accretum cernebatur, in superiori abdomine ventriculum sanissimum sed flatibus tumentem (quod exterius jam conspiciabatur) invenimus. Elevato omento visui offerebantur intestina, duodenum, jejunum, ileum, cœcum, colon, & rectum, nihil præternaturalis foventia, excepto ileo quod paulo rubicundius naturali, mesenterium pingue & mesocolon sanissimum, in istius centro macula pallide rubra nullius momenti videbatur, a dextris, & supra stomachum hærens hepatis sanissimum, paululum solidioris substantiæ diceret.

Vesicula felle bile referta bona, cum ductibus hepaticis & cysticis apertis.

Lien in hypochondrio sinistro diaphragmatis parti posteriori & laterali incumbens, naturalis & coloris & magnitudinis, non majoris, aperto liene, lymphæ sanguine tinctæ uncia semis circiter prorupit, porro tenerrimæ texturæ erat, ut affolet.

Pancreas sub ventriculo parvum, durioris exsuccæque substantiæ, cæteroquin color & situs debitus: glandulæ omnes in quinquagesimum ætatis annum transgressis exsiccantur, vel durioris aut granulatæ substantiæ inveniuntur, ut observata docent.

Amotis intestinis, præsertim colo, renem sinistram primo, dein dextrum iustravimus, ubi quid culpare præter maculas duas rubellas in rene dextro, vividas, parvas, papillas occupantes, & sanguine refertas, nihil habebatur, non vero tumore renem molestantes, erat enim naturalis magnitudinis.

Ureteres

Ureteres boni reperti, vesica nihil noxii continens cernebatur, in ea aperta circa orificium exigui puris quidquam hæere in duriusculo magis corpore inveni.

Itaque cum nihil hic in toto peritonæi sacco, neque in visceribus contentis, renibus, ureteribus, vesica inveniretur, cui morbi, multo minus mortis causam tribuere possemus, pectus aperire decreveram: resectis integumentis, ecce thoracem invenio osseum totum, nam cartilagineas costis junctas osseas, imo ossibus duriores & latiores vidimus, diceret totum scutum osseum, quod vi maxima frangere, nullis vero machinis discindere aut comprimere licuit.

Cum nec sic referare neque oculis exponere possem, inferius diaphragmate a costis & sterno resecto, utrinque in dextra & sinistra parte pulmones vidimus consistentia & colore valentes, inferior utriusque lobi margo in utroque pectoris cavo diaphragmatis parti posteriori juxta vertebra fortissimis fibris annexus.

In sinistro latere inter annexam cum pulmone pleuram diaphragma investientem feri sanguinolenti inodori quantitatem invenimus unciarum quatuor, quasi illic loci sacco hærentem, sed nec diaphragma dissolutum, inflammatum, aut ullo modo puris speciem præ se ferens: cor firmum ac forte, mediastinum recte valens, præter hæc in pectore nihil.

Nec hic mortis causa hærebat, econtra & circuli sanguinis, & respirationis organa perfecte cæteroquin sana demonstrabant accurata inspectio & examen.

Ad tertium sic dictum corporis cavum transivimus caput.

Apertis integumentis, inciso cranio, in parte posteriori statim ut cranium perforatum, feri magna quantitas sanguinolenta erupit, quantum potui lente ac caute præcidi a parte anteriori duram matrem a cranio supra processum falciformem, sed hæc membrana tam firmiter ubique cranio nexa impedit separationem, igitur circum circa forcipe divisa, erupit serum limpidum in quantitate.

Examinata dura matre in abscisso cranio, præternaturalis ne quidem quidquam aderat, sed pia mater admodum tensa supra cerebrum vesiculas multas limpidas hydatides fingentes continebat externe ubique clausas, & nullum laticem in parte superiori emittentes, parte posteriori excepta, ex qua, aqua defluerat, paucas sed venas varicosas conspiciebas in pia matre: elevata pia matre & aperta cultelli acie, feri quantitas insignis prorupit, quod cum in pluribus locis vel forcice vel unguibus vel cultro factum esset, patebat piam matrem non amplius tensam sed flaccidam esse, inde inter hanc membranam & cerebrum liquidum id contineri.

Tum pia mater non amplius tensa, sed flaccida, ubique fere in lobi utriusque cerebri parte superiori a cerebro subjecto separata, præsertim

præsertim tamen sinistra in parte, paucis solum modo in locis vasculis inter cerebri gyros annexa, est alias innumeris canalibus affixa corticali substantiæ & continua plurimis in locis, sed hic dissoluta & instar cortinæ libere fluctuans inveniebatur: spatia & anfractus cavi omnes sero repleti, ita quidem ut spatia invenirentur inter cerebri gyros ubique semipollicis latitudine, colore magis ad flavum vergente ipso cerebro, vel potius corticali substantia.

Ipsam denique cerebrum durissimum instar tendinis, exsuccum, tractabile totum, compressum, parvum, calvariam neatiquam replens, licuit palam hæc jucundo sat spectaculo videre, quousque anfractus cerebri, quousque pia mater quæ hos investit, subintrent, mirandum quod ubique fere ab his anfractibus & gyris soluta paucissimis in locis annexa, supra cerebrum fluctuaret hæc membrana, erat vero quoad videre potuimus, humoris effluxi quantitas unciarum decem, vel ad libram pharmaceuticam accedens.

Sublata falce, intra cerebri lobos vel hæmispheria nullus nisi naturalis partium status, in cerebri ventriculis nulla præternaturalis feri collectio, sed pia mater & in ventriculis plexus Choroides iusto modo dispositus.

Neque cerebellum supra tensis processibus duræ matris lateralibus testum quidquam extraordinarii ferebat, econtra.

Sub cerebro vasa & nervi adeo conspicui, duriores paululum, ut sese nunquam melius examinanda & videnda præbuerint, alias enim teneritas impedit sæpe acuratum examen.

Cerebellum ipsum (duræ matris processibus cultro solutis) sanum, valens, nullo corpore nec humido nec solido compressum, neque infra processus neque supra quidquam inveniebatur, quod cerebellum afficeret.

Hic est aperti cadaveris status præternaturalis, his si jungas dissectionem totam fuisse siccam, habes omnia quæ notatu digna inventa fuere, neque ex vasis abdominalibus neque aliis quæ in dissolutione & apertura separata guttula sanguinis erupit, omnia vasa flaccida, exsucca, collapsaque fuere, exceptis paucis guttulis sanguinis, quæ cum sero mixtæ ruborem dedere in abscissione cranii, hæc ex diploe destillatæ.

Benevole lector, quæso, quamnam causam atrocis istius affectus designabis aliam, quam initio hujus tractatuli monstravi, scilicet casum istum, cerebrum concussum, hinc piam matrem passam fuisse, a cerebro quibusdam in locis aut a coacervato humore postea avulsam, qui humor nec copia nimia premeret, effectumque subito notabilem produceret, nec mora sua acredinem haberet, sicque cerebrum membranasque

nasque vellicaret, nam id in feri collectione vix fieri videmus, quamdiu enim ascites, pectoris hydrops non geritur! laticem si gustes, subfalsi, subdulcisque saporis est, si putrescat, quæ non symptomata sequuntur!

Vides igitur a pressione paulatim aucta jam prolapsum, membri spasimum, convulsionem productam membri alicujus, jam vertiginem ab impedito spirituum fluxu, aut inæquali liquidi nervosi motu per canaliculos, unde tandem species apoplexiæ, paralyseos, cur per evacuationia quæ locum dant, & faciunt ne partes cerebri adeo premantur, solamen, qua occasione minima vasa humores absorbent circuloque sanguinis reddunt, nam strictis nimium cancellis si retinetur nostri corporis liquidum, vix dissipatur, laxa paululum solida continentia vel ambientia, majus spatium occupabit, resorbetur.

Si autem hic notetur vitam sedentariam cum mentis exercitio junctam quidquam posse tribuere, vel morbi causam augere, ut per experimenta innumera constat, capitis gravédines & serosas collectiones a cerebri mentisque indefessa operatione augeri, cerebrumque ut ita loquar exhauriri, palam est, quod manente eadem causa supra cerebrum, de novo sæpius serum coagmentatum presserit jam hos jam alios canaliculos corticalis substantiæ, a qua medullaris producta varios nervos efficit, unde vel spirituum influxus pro tempore cessavit, vel inæqualiter motus per nervos inæqualem musculorum actionem produxit, ut linguæ paralytin, oculorum hebetudinem, affectum soporosum si paululum pressio augeatur, cujusdam membri, aut oris spasmodicum motum, languorem, aut motum difficilem: & quod summum, si pia meninx a cerebro dissoluta, non amplius prospiciat corticali substantiæ, hæc collapsa, & exsiccata fere nihil reddat medullari substantiæ, unde nam sufficiens nervosi laticis copia?

Verum est si fricentur & moveantur partes affectæ, juvatur perfluxus, & allicitur quasi influens liquidum nervosum; sicuti a compressionem autem pedetentim hæc symptomata aucta tandem etiam diminuere aut abstrahere appetitum, motum, aut sensum; humani enim animi ea pars, quæ sensum, quæ motum, quæ appetitum habet, non est ab actione corporis sejugata ut habet Cicero, id est hæc a cerebro per nervos fiunt, quorum functio si impediatur, diminuuntur aut cessant prædicta, hinc & somnolentia, idem tandem de deglutitione sentiendum, quæ fit ope & actione nervorum musculos perreptantium gulæ stomachi &c.

Species ista singultus in morbi fine potius a deglutitione difficili, & resistantia orificii sinistri ventriculi, quam ab alia causa, postquam enim assumendum stomacho contineret, nullus singultus, Unde

potius denotabat vim vitæ fractam, actionem deprimentium musculorum diminutam, aut pro tempore ablatam.

Febricula videtur dependere a duplici causa, primo quidem a collapsu musculorum, qui semiparalitici flaccecebant ubique, & transitum sanguinis multis in locis, præsertim extremis impediabant (vix enim venæ conspicuæ), sanguis minus ampla circulans vasa pulsuum frequentiore præsertim circa vesperam excitabat, dein præsertim a sero acri stimulante cerebri meningis, aut & sanguini mixto irritante periosteum, membranas, nervos, venas, arteriasque, hinc crurum dolor & maculæ rubræ, ut jam proposui.

Hinc & excretio urinæ sanguinolenta, sanguis enim dissolutus paululum tubulos renum intraverat, & cum urina excretus, in duabus papillis maculæ istæ rubræ inventæ patenter id demonstrant, dein ex rhedæ succussione.

Diarhæa sub finem partim ex laxitate fibrarum, partim forte ex pondere ingestorum, partim etiam ex feri irritantis, & per glandulas intestinales ventriculi, pancreatis fluentis conditione, & intestina ipsa afficiente.

Liquet satis itaque unde totale virium dispendium, si enim corporis infirmitas multos subeat casus per se & denique ipsum corpus tenuissima sæpe de causa conficiatur, quanto magis si causa magna vel multæ concurrere videantur.

Dextrum latus fuit semiparaliticum anno 1728, cum tamen plurimæ aquæ & maxima abruptio piæ meningis sinistro in cerebri hemisphærio: probat id quod antea per experimenta alii jam demonstraverunt, & memini me in corticali substantia cerebri sinistri, tumorem satis magnum in nobili matrona latus paraliticum dextrum creasse, sic & confirmant vulnera & compressiones.

Animales motus diminuti, tandem sublati, quia solum cerebrum a quo nervi voluntariis vel animalibus motibus inservientes pressum, intacto cerebello, a quo vel ejus medulla elongata aut cruribus nervi cordi, pulmonibus, actionibus vitalibus prospicientes, ut experimenta in vivis animalibus & morbi probant.

Sic & de actionibus naturalibus, quæ fiunt in abdomine, judicandum, hi enim non compressi nervi & aliunde orti fugebantur officio.

Animus præsens & constans denotavit internum cerebri integram & valens, neque etiam illic quidquam præternaturalis inventum est.

Verosimile est illic mille & ultra tubulos memoriæ aut potius animæ inservientes nervos a summo numine creatos esse, cum milliones alii actionibus musculorum præsent: medullarem quoque substantiam in medio liberam, corticalem comprimi, nisi liquidorum copia &

& totali compressione interna cerebri ac ejus medulla oblongata comprimantur, tum est vera apoplexia, sine motu & sensu, confirmant id observata, & experimenta.

Sic constitutum est, ut dum motu diminuto vel sublato membrorum extenuantur extrema, impinguescant fere semper abdominis membranæ adiposæ & cellulares, (motus enim sanguinis aut corporis tardior oleum & axungiam auget, nimius dissolvit.

Cur tandem sicca sectio hujus corporis? id primo a collapsu & vasorum tenuitate deducendum videtur, sed quod mirum ipsa sanguificatio fere cessat in morbis multis capitis a colluvie serosa, probant id similes observationes: Palam est igitur quid V. S. possit, quando & in quibus capitis morbis, adde, quod illa evacuatio per alvum brevi ante mortem sic exoneraverit debile & exhaustum corpus, ut nihil ferre restaret.

Reliqua quæ in pectore & liene inventa fuere, parvi momenti, & quæ gestantur diu absque noxa aut mortis causa.

Vel fortasse hæ collectiones ultimis morbi diebus factæ sunt, nunquam enim quidquam conquestum esse descriptio morbi & symptomatum demonstrat, ex quo vel somniando divinari possit, aliquid mortiferi aut morbofi hic latuisse, evolve præcedentia, convictus ejusdem eris sententiæ.

Sic habes mi lector quæ disputationis brevitatis desiderabat, descriptionem vitæ, morbi & mortis, quam dolent omnes boni.

C C L I

CAROLI FRID. KALTSCHMIED,

D E

HYDROCEPHALO INTERNO
RARÆ MAGNITUDINIS.

Jenæ 1752.

Ante aliquod tempus ex pago vicino ad me defertur infans demortuus hydrocephalo, quem eo lubentius cultello anatomico subjiciebam, quo majori mole capitis magnitudo rarum exhibebat casum, & hinc operæ pretium esse duxi, ea, quæ dissectio nobis exhibuit, in hoc programmate explicare. In vulgus notum est, quod in praxi obveniat vel hydrocephalus internus, vel externus, vel uterque in eodem subjecto simul. Externus aquas super cranio sub integumentis recondit. Internus easdem sub cranio vel intra cranium & duram matrem, quod rarius occurrit, sæpius vero sub meningibus & in ipsis quandoque ventriculis cerebri, continet. Cadaver nostrum maxime emaciatum, longitudine vix ulnam superabat, cum tamen annum unum cum dimidio superasset. Cranii vero peripheria ulnam unam cum quadrante excedebat. Remotis integumentis capitis, nulla humorum extravasatio obvenit. Apertura vero in cranium, cultello facta, per meninges simul novem librarum aquas eduximus satis fluidas. Remota superiori cranii parte, sinus sagittalis sanguine admodum turgidus, & vasa ex dura matre in eum hiantia, sanguine distensa comparuere. Cæterum dura mater firmissime cranio adhæsit. Pia mater, sub qua aquarum moles maxime latuit, ex omnibus corticalis substantiæ cerebri sulcis elevata, in multis locis arachnoideæ separationem admittit, ita tamen ut hæc in dextro imprimis latere varie rupra, intra duram & piam matrem filamenta hinc inde hærentia, monstraret. Curiosissimo vero spectaculo cerebrum ipsum se exposuit, ubi totum compressum atque compactum libræ vulgaris dimidiæ ponderi æquabat & ad tactum duriusculum se exhibebat. Corticalis cerebri maior quanti-

Tab. XXXI.

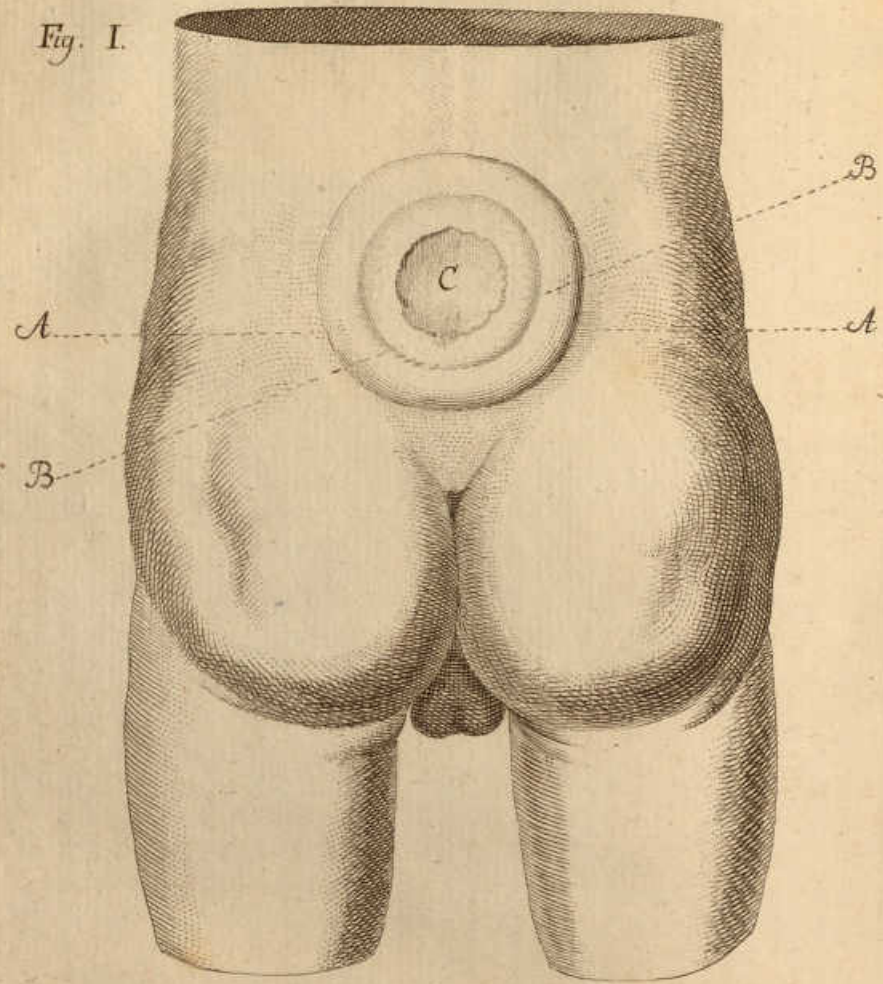
pag. 484.

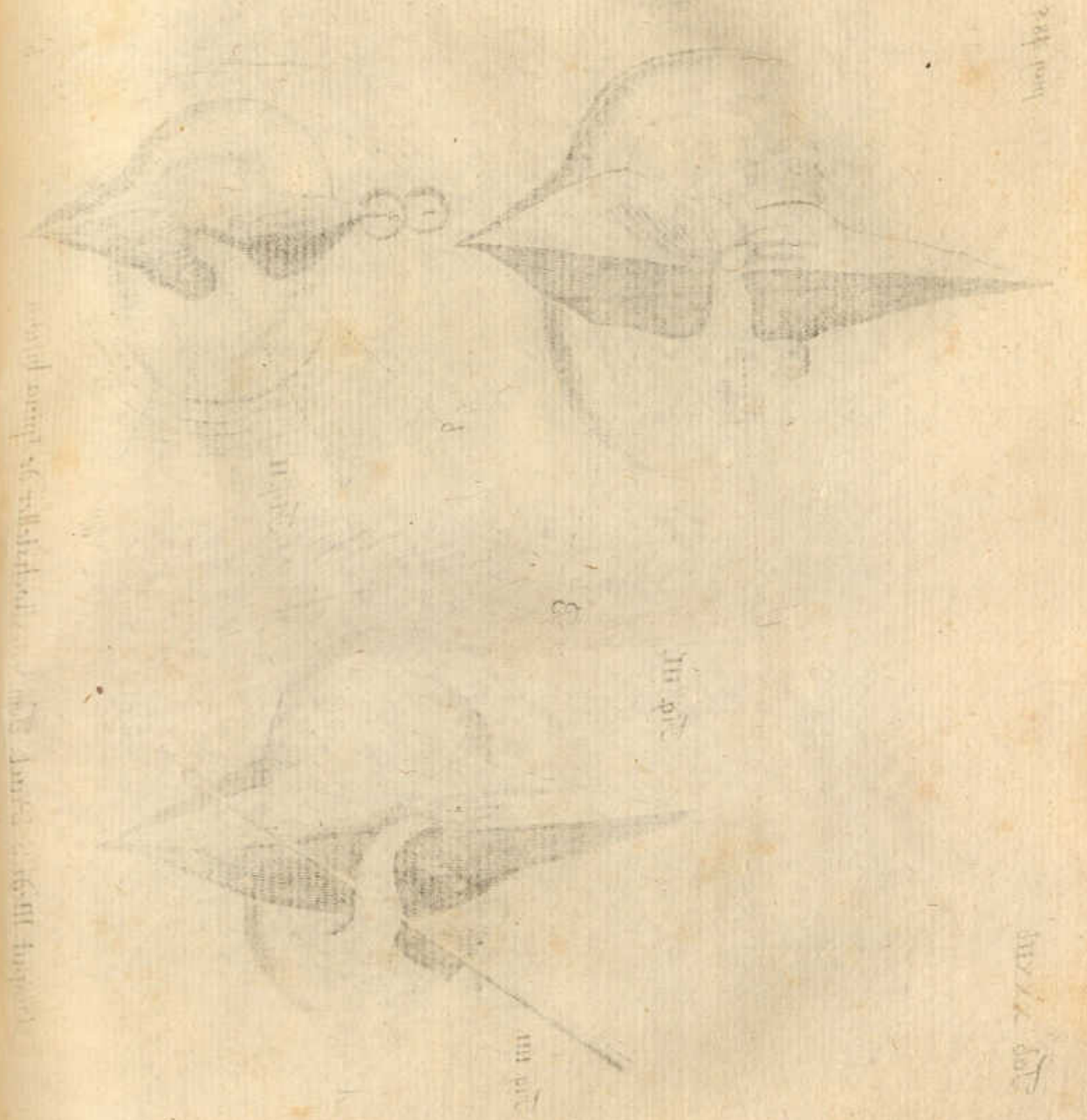
Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

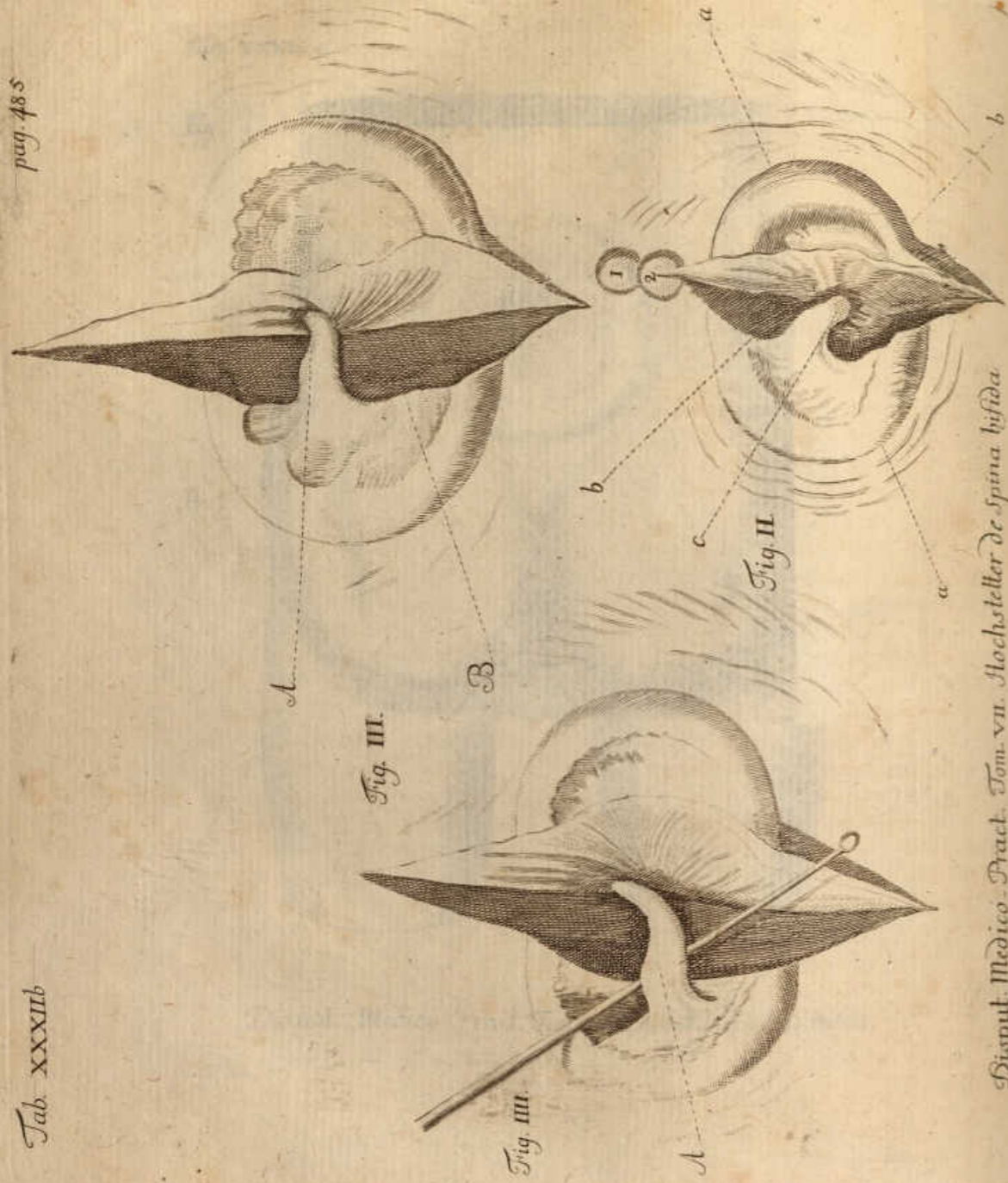
Kaltschmied de Hydrocephalo interno

Fig. I.

Disput. Medico-Pract. Tom VII Abch. steller de spina bifida

Disput. Medico. Pract. Tom. VII. Hochstetter de spina bifida

quantitas aderat, cum medullaris substantia vix tenuibus striis distinguisset, & corpus callosum membranam carthæ vulgaris crassitie referret. Quod vero maxime memorabile & jucundum visui se obtulit, in cerebri denudata figura externa, in eo fuit. Notum enim est, quod cerebrum per processum duræ matris divisum, duo exhibeat hæmisphæria, quorum utrumque iterum ab anatomicis vulgo dividitur in tres lobos. Verum hi tres lobos, in cerebro, alias sano, vix oculis sese subjiciunt, & difficiliter possunt demonstrari. In nostro vero subjecto, utrinque tres lobos, ita distincte ante oculos positi, ut exactissime divisio eorum visui se objiceret, rarissimumque exhiberet spectaculum. Dissecto utrinque corpore calloso, admodum tenui, in utroque ventriculo cerebri anteriori, aquæ latebat uncia fere dimidia, qualis portio etiam tertium replebat ventriculum. Fornix eiusque crura, tenuis instar membranæ fluctuabant, & corpora striata vix pisi magnitudinem referebant. Plexus choroideus sanguine admodum turgidus, & septum pellucidum tenuissimum comparuere. Glandula pinealis vesiculæ aqua repletæ speciem exhibuit, & lentis dimidiæ magnitudinem, non superabat. Nates ad pisorum, testiculi vero lentis, magnitudinem vix accedebant. Valvula magna cerebri, diffuse in aquis fluctuabat, & pedunculi cerebelli, calami scriptorii crassitiem non superabant. Infundibulum duplo amplius dilatatum, aquarum sub cerebro ad unciam unam delitescentium communicationem permittebat. Thalami nervorum opticorum fere disparuerant, & ad nervos opticos tendentes, in eos fere tanquam filamenta, quæ nervos opticos exhibebant, terminabantur. Nec reliqua ex cerebro, seu medulla oblongata, derivata nervorum paria, in vulgus nota, majus commonstrabant robur, cerebelli vero magnitudo vix avellanæ majori similis. Et id vero notari meretur, quod cranii ossa circumcirca fuerint clausa, & firmiter cohæserint, tota superior pars vero, ossibus frontis, bregmatis & occipitis per aquarum molem distentis, saltem membrana fuerit reclusa, prout alias in sic dicto fonticulo videmus. Inde vero satis luculenter patere existimo, quod hujusmodi hydrocephalus nullam admittere possit medelam. Quacunque enim ratione, sive per interna sive per externa remedia, aquarum molem vel resorberi vel evacuari feceris, cum tamen ossa cranii non possint ita coarctari, ut decentem & proportionatam cerebro naturalis magnitudinis resumant cavitatem, & sic cohærente arctius dura matre cum cranio, longissime a cerebro remota maneret æque ac reliquæ meninges, hinc vel novæ inundationi spatium liberum concederetur, vel cerebro decens involucrum deesset, vel opus secretionis spirituum turbaretur, alia ut taceamus.

C C L V I I

CAROLI FRID. HOCHSTETTER,

D E

S P I N A B I F I D A.

Altdorff 1703.

Inter rariora forsan phænomena Medico - Chirurgiæ referendus videri posset tumor, quem dicimus, lumbaris cum spina bifida, eo quod de hoc affectu plurimi Scriptorum Medico practicoꝝ celeberrimoꝝ & Chirurgorum alte siluerunt, & paucissimi ii, qui scripti quicquam nobis de eo communicarunt, eidem inter observationes rariores & curiosiores locum tantummodo concesserunt, prout eundem in Ephem. N. C. paucissimo numero insertum reperies. Unde celeberr. Frid. Ruyschius observationibus suis Anatomico Chirurgicis rarioribus admiscuit eundem, Excell. B. Nic. Tulpus observationibus suis curiosioribus pariter nonnisi duo inseruit exempla. Doctissimus vero Justus Schraderus una saltem observationum curiosissimarum Medico anatomicarum ejusd. mentionem fecit, & si qui forsan alii supersunt, quamvis ego horum numerum ne uno quidem adaugere sciam.

II. Penitius verò trutinando, Excell. D. D. Apinum hunc affectum æque in adultis ac in embryonibus jam aliquoties observasse, & Celeberr. Frid. Ruyschium in observ. superius allegatis observ. XXXIV. p. m. 45 decies, idem D. D. Joh. Burgium in Ephem. N. C. Dec. II. A. VI. obs. LVIII. p. 141 & seq. quater eund. vidisse, ut reliquos taceam, quibus rarius saltem affectum hunc intueri contigit haud difficulter conjecturare quis posset, sæpius forte an ac frequentius, quam sibi quis somniasset eund. spectari posse, dum modo frequentius etiam, ac accuratius tumores ejusmodi rimarentur Medici, & causas respiciendo, fertassis æque ni magis adhuc quam hydrocephalum familiarem fore, cum in utrisque morbis eadem pene militare cernatur causa, prout evidentissimo edocet exemplo observatio CLVIII. Ephem.

Ephem. N. C. Dec. II. A. II. ubi utrique affectus in uno subjecto simul occurrerunt. Quid? quod obstetrices & balneatores, quibus plebs lincondita plus sæpe fidei in tumoribus curandis quam ipsis Medicis eruditioribus habet, enuntient, sibi haud infrequenter tumore istiusmodi observatum obtingere, de eventu vero interrogati, id responsi dant, infantes tales debilioris & macrioris semper esse naturæ, hinc plerumque mox in puerperio fata sua obiisse.

III. Quamvis vero hic affectus quo rarior putatur, eo etiam intricatior existat, non tamen deterruerunt me tricæ illæ, quin eundem thematis loco pro disputatione inaugurali eligere ac pro viribus disquirere auderem, magis honorandi lectoris æquitati & benevolentiae fidens, quam fyrtes hujus affectus timens: Sis itaque talis B. L. prout fidem in te habeo, & judicando hæc pagellas id cogites, in re magis ardua & rara facilius aliquid condonare æquum esse: Deus. T. O. M. conatibus nostris divina sua clementia ac benedictione adstet, eosque ita dirigat, quo cedant unice in sui gloriam & proximi salutem.

IV. Res vero tota quo clarior ante oculos ponatur præmittamus observationem quandam, prout eandem ante annum circiter Viæ prænobilitissimus atque Experientissimus Dn. Joh. Ludovic. APINUS Med. Doct. ejusdemque Prof. publ. longe celeberrimus, serenissimi Principis Salisbaco Palatini Archiater & Physicus Norimbergensis felicissimus, naturæ curiosorum Collega Nonus dictus, gratiosæ facultatis Medicæ h. t. Decanus spectatissimus, Patronus atque promotor studiorum meorum, quorum non minimam partem ejus fidelissimæ pariter ac solertissimæ informationi debeo, per omnes vitæ meæ dies sanctissime devenerandus, hic loci in puerulo quodam habuit, eamque mihi non tantum propriis oculis tum intueri, sed & nunc ob summum in me favorem disputationi huic æri incisum profigere benignissime concessit; estque seq. ipsius Autoris verbis recensita. Fœmina 36. annorum, aliquot jam liberorum mater, civis Altdorffina, postquam gravida, duobus mensibus ante partum alterutro pede in foveam incidisset, & ex illo tempore notabilem in foetu alterationem percepisset, peperit anno abhinc filiolum tumore aquoso in regione vertebrarum lumbarium instructum, magnitudine pomi curtipenduli, in medio sui cute & cuticula privato, ac serosa humiditate perpetuo scatente. Vocatus illico post partum, pronunciavi vitium hæere in spinali medulla, inque eo confirmabar, quod pulsio artus inferiores nihil omnino agitare, & elatis ab obstetrice cruribus ejulatu suo abunde proderet, subesse læsam spinæ dorsii conformationem. Id vero singulare, nec alibi facile visum, defuisse in summitate tumoris communia corporis integumenta. De cætero universus corporis habitus intemperie laboraverat serosa, frequenti sternutatione, tussi, coryza

coryza & alvi fluxu, quibus a prima nativitate invadebatur, satis constantibus. Curationem vero, & si frustraneam prædixerim, incipientiam duxi a siccantibus, ut si possibile cicatrice ducta; reliquum deinde febribus discuterem, juxta methodum alias in hydrocephali curatione proficuum deprehensam, quem in finem varia præscripta, sed non licuit in cicatrice progredi ultra limites circelli fig. I. BB. media area C. propter exsudantem ichorem acrem omnem epuloticorum efficaciam eludente, tussi etiam, atrophiam, & alvi fluxu ultra remedium spem invalescentibus, puerulus post octavam hebdomadam tabe periit, paucis ante obitum diebus tumore penitus subsidente. Illo autem post mortem aperto insignis cavitas fig. II. bb. se ostendit in regione vertebrarum lumbarium, apparuitque tres posteriores processus acutos, transversos, oblique ascendentes & descendentes omnino defuisse, sola basi illarum superstite. Integumenta medullæ spinalis insigniter erant expansa, cum vasculis sanguiferis in magnitudine sua notabiliter auctis fig. III. BB. ipsa autem medulla spinalis ex cavitate secundæ adhuc integræ lumbaris prodiens inserta conspiciebatur mediæ tumoris supra dicti areæ prout videre est fig. II. c. fig. III. lit. A. & adhuc clarius fig. IV. A. ubi stylo inserto magis in altum elevata conspicitur medulla.

EXPLICATIO FIGURARUM.

FIG. I.

- AA. basis totius tumoris.
BB. circulus exulceratus antea, nunc per adhibita medicamenta consolidatus.
C. Area media, quæ nullam cicatrificationem admittit.

FIG. II.

- N. 1. 2. prima & secunda vertebra lumbaris illæscæ.
aa. tumor in duas partes cultro divisus.
bb. Cavitas tumoris.
c. Medulla spinalis medio tumori implantata.

FIG. III.

- A. Medulla spinalis in ipsam superficiem tumoris aquosi implantata.

BB.

BB. vascula sanguifera insigniter aucta.

FIG. IV.

A. Medullam spinalem stylo inserto elevatam repræsentat.

V. Affectum hunc quo denominemus; omittis etymologia, homonymia & synonymia, quippe cum ex præmissa observatione notum, quid vocabulo spinæ intellectum velimus; non scilicet rosarum aut cynosbatii spinas; sed vel ipsam spinam dorsii, Græcis Acantha & Rachis dictam, ex triginta circiter ossibus, quæ vertebrae dicuntur, compositam; vel vertebrarum corporis humani processus acutos, spinarum nomine ab Anatomicis salutatos; retinimus appellationes autorum, qui de eo scriptis nobis aliquid reliquerunt, tum quia non est animus, dicam alicui scribere, tum quia convenientissime etiam illi impositæ videantur; nominamus ergo eum vel spinam bifidam solitarie, eo quod revera spina dorsii semper maxime sub eo pati atque divulsa esse debeat, imo quod quandoque relictis vestigiis processuum inter se invicem hiantium accuratissime bifida cernatur, prout eandem depinxit Nic. Tulpius observ. medic. lib. III. c. 30. p. 231. & D. D. Joh. Lechellius in Ephem. N. C. Dec. II. A. II. obs. CLVIII. descripsit, ita ut digitis spina revera bipartita tangi potuerit; quamvis sæpius etiam acciderit, ut processus spinosi penitus oblitterati visi fuerint, corpore vertebrarum solo atque illæso superstite, prout in nostræ & aliorum observationibus videre est: vel consideratis simul aliquibus circumstantiis locoque affecto, eum plenius dicimus tumorem lumbarum cum spina bifida, & lumbarum quidem, non quod semper in vertebra lumbaribus accidat, sed plerumque tantum, eum & in reliqua spinæ tractu obtingere queat, prout inferius videbimus, sicque prior denominatio pro generali, hæc pro speciali assumi possit.

VI. Quoad definitionem realem ea sit seq: spina bifida, est morbus conformationis & unitatis læsæ, consistens in hiato vertebrarum spinæ dorsii alicujus, vel etiam plurium, ac exinde subsequente tumore aquoso elatiori, modo cum modo sine partium inferiorum atrophiam & imbecillitate, obveniens vel ex prava prægnantis matris imaginatione fortiori, & inde dependente vertebrarum fetus in utero prava conformatione, vel earundem ob fortuitum corporis lapsum, concussionem, incurvationem, nisum validiorem & tandem ipsam feri lymphatici spinalis medullæ copiam excedentem, tum in embryonibus, tum in adultis, licet hoc rarius, fissione, diffractione, divisione &c. cum insequente membranarum spinalem medullam investientium intumescione, distensione atque ipsius medullæ spinalis diversimoda affectione.

VII. Morbum diximus esse læsæ conformationis; eo quod certe

superficies dorsi in magnitudine aucta peccet, cavitas quæ spinæ dorsi, pro secure deducenda medulla spinali non nisi digito mediocri continendo apta, hic multum ampliata conspiciatur, ut non ex debito complecti medullam valeat, sed hanc cum integumentis suis licentius evagari permittat. Quid? quod spinalis medulla naturalem suam mutet pariter situm, neque ad partes vel artus inferiores ex naturæ instituto disseminetur; ubicunque vero hæc talia in corpore sese offerunt, ad classem morborum malæ conformationis referenda esse, eruditissime edocuit vir magnificus, prænob. ampliss. atque experientiss. *Jac. Pancrat. BRUNO* inclytæ universitatis hujus h. t. Rector gravissimus, phil. & Med. Doctor ac ejusd. prof. p. atque senior longe celeberrimus, Archiater Norimbergensis meritissimus, patronus, atque præceptor meus alte suspicendus, in propyleo suo medico pag. 58. unitatem vero læsam manifeste arguunt termini hiatus fissionis, diffractionis &c. in definitione usurpati.

VIII. Hæc intimius paulo considerando, adnexis simul reliquis, quæ ad essentiam hujus morbi retulimus, facili negotio ad signa diagnostica medico sagaciori via pandetur, præcipue si causas procatarticas magis solite investigaverit, tumorem enim circa spinam plane specialem & aquosum propriis tanget manibus & ipso tactu infimul facile vertebrarum spinas sede sua dimotas & diffractas esse, atque easdem hiare percipiet, imo defectum spinarum digitis numerabit, atrophiam ac imbecillitatem partium ægri inferiorum suis contemplabitur oculis, & si de causis callidius quærens audiverit lapsum præcessisse, terrorem item, imaginationem fortiolem, & embryonem exinde inquietiorem factum, pressionem molis alicujus in dorso gestatæ diffregisse aliquid, confirmatum se credat de præsentia hujus affectus.

IX. Sedem hujus morbi inquisituri subjectum ejus nominamus & quidem primarium, quod nullum est aliud, quam una vel plures vertebræ quoad partem sui exteriorem magis angustam, processibus variis ornatam, ab invicem divulsa, cum vel sine processuum illorum obliteratione, una cum spinali medulla varie circa locum affectum intumefacta, distorta, expansa & quandoque penitus in humorosam quandam substantiam resoluta, prout exemplo testatur observ. CLVII. *Ephem. N. C. D. II. A. II. 363.* & ipsa hæc nostra, quoad partes inferiores, spina enim integra & medulla ejus illæsa manente, vix talis oboriatur affectus. Nec tamen ulla universa spinæ dorsi excipienda hic venit vertebra, sed qualibus pro ratione causarum affectus hujus capax esse potest. Sic observat eundem celeb. *Ruyschius* in vertebrarum colli spinis observ. LII. observationum suarum anatomico chirurgicarum; excellentissimus
D. D.

D. D. *Apinus* eund. vidit in virgine quadam hæctica 20 annorum medias infra scapulas enatum, pariter idem vir ut doctissimus ita curiosissimus quoque similem pugni magnitudine in fine ossis sacri in foemina 50 annorum ex conatu fortiori, cum levatura esset falcem graminis majorem *eine birde Graß.* obortum notavit, cum doloribus sævissimis ob lympham acrem ichorescentem effusam: frequentius vero unam vel plures & plerumque quidem ex ultimis vertebrarum lumbarium affectus hic occupat, prout reliquæ hæctenus allegatæ observationes testantur: secundario vero totum corpus compatitur, quatenus tota etiam spirituum animalium compages in circulo suo disturbata existit, ita ut corpus vivide satis haud invigorare ac reficere valeant; specialius vero hoc modo compatiuntur quoque partes inferiores, quippe nervis plerumque cruralibus maximam partem destitutæ.

X. Differentias hujus affectus, quod concernit, præter eam, quæ a loco affecto desumi possit, quamque in antecedenti thesi claram jam dedimus, supersunt aliæ. Nimirum quoad originem, dum oboritur alius vel sponte, sine prægressa externa violentia corporali, vel a causa externa violenta, lapsu, jactu, ictu, conatu fortiore, tam in adultis quam præcipue in embryonibus, utero materno adhuc conclusis; quos sæpe noxam pati illæsa matre constat: vel symptomatice plane ex humoribus copiosioribus; prout sub erratione causarum proximarum videbimus: sic quoad tumorem, quandoque eum exulceratum, prout talem in nostra descripsimus observatione, quandoque vero non exulceratum, item alium latiori exurgere cernimus basi, angustiiori alium, eundem porro nunc rotundum, nunc oblongum, pro diversa amplitudine hiatus, qui ratione causarum rursus diversissimus pariter existit, nunc enim ubi spina violenter diffracta, distat eadem quousque fracturæ impetus se extendit; ubi morbus ex prava conformatione enatus, hiat nunc amplius nunc angustiis, prout nimirum plures vel pauciores vertebrarum spinæ desunt, eæque nunc latius a se invicem dehiscunt nunc speciale solummodo foraminaulorum rotundum loco hiatus relinquunt, uti talem descripsit *Ruyschius* in observ. XXXVI. suarum obsl. Anatomico-Chirurgicarum. Denique intimius spectando hunc affectum, alias rursus inveniemus differentias ratione affectionis ipsius spinalis medullæ, prout ista vel quoad duplicem suam caudicem, vel quoad alterutram saltem medietatem affecta est; modo adnata, modo non, modo ultra tumorem exporrecta, modo intra ipsum tumorem humorose resoluta & quæ sunt plures aliæ. Quæ vero a symptomatibus desumi queant differentiæ, cum diversitati subjectorum, temperamentorum, ætatis, sexus, vitæ generis &c. sese accommodent, & innumerabiles fere haberi queant, ideo brevitati studentes recensendis iis super sedebimus.

XI. De causis ut sollicitos nunc nos geramus ordo jubet, quarum campus quo plenior iis, eo etiam intricatior existit & quidem eo magis spinis difficultatum horridus cernitur, quo certius vertebrae iis in hoc affectu destitutae notantur, tentabimus vero hariolari aliquid, si dicere haud valemus: causa immediata atque formalis, ubi malum ex prava matris imaginatione, ipsum erit principium fetus vitale, seu anima prout enim tota corpusculi embryonis formatio ab ejus directione dependet, ita vix deformatio ejusdem ex alio capite deducenda erit, cum quaevis corpora naturalia organice structa sive conformia sive deformia existant, principium aliquod fruens pro causa immediata atque sui fabricae agnoscat. Ne vero obscuritas hic subeat B. lectorem, circa vocabulum principium vitale, paucis explicamus, id nos per illud intellectum velle, quod alii per archeum, flammulam vel luculam vitalem, byolychnum, naturam, vel ipsam animam exprimere intendunt. Quid vero sit hoc nostrum principium vitale, & quomodo res suas peragat, vix nobis brevitati studiosis hic inferere licebit, hinc quibus durum est nostras per illud diductas rationes intelligere, adeant rogo Excell. D. D. Apini eruditissimas de eo habitas disputationes, seque in eo informatos videbunt. Ad nostra redimus, & miramur quantum sibi potestatis imaginatio matris praegnantis fortior informandis ac deformandis fetibus vindicet, quod enim ad nutum illius certi quid, insoliti alias, corpori embryonis super induci vel etiam naturaliter alias configurandae partes absumi soleant & annihilari, certe clarum est, dummodo nervorum species innumerabiles consideremus. Ex mille aliis, quos ipse vidi, aliquos dicam, ipse ego in latere dextro maculam teneo, quae in teneriori corpore ante annos aliquot araneam cum pedibus suis & oculo exactissime referebat, robustior vero nunc factus, obscuriorem quoque eam noto, sigillabar autem hoc stigmate, quod B. mater utero incarceratum me tenens araneam in pectoralis sui dextro latere prorepentem cerneret & dira inde sibi imaginaretur; sororem, nunc dudum quoque beatam habui quae naevum humero sinistro insidentem aiebat, fundulum tam exactissimae representantem ut demere ipsum voluisses, si vidisses, quo naevo notabatur puella, quod charissimae B. matri fundulos decocturae unus eorum ex cacabo in humerum prosiliret, eamque insigni terrore percelleret: Vidi binos viros manibus ac pedibus penitus destitutos, nisi quod alter pedem habebat anserino similem, quo multa curiosa praestabat, defectuosi vero sic nati fuerant miseri illi, quod matribus eorum anser denegabatur, quem in veru assatum ex pica appetebant; annumerari his convenientissima quoque potest observatio Tulpiana, de tumore rapi formi cum spina bifida obs. Med. lib. III. cap. XXX. p. 230. & quae sunt sexcenta alia ejusmodi exempla. Num lapsum & casus gravidarum, ob inde sequentem terrorem fortio-

an

an vero ob ipsam allisionem, concussionem & spinarum sub his motionibus diffractionem potius accusandi in hoc nostro affectu veniant, suo loco relinquemus. Certi itaque tantam intercedere matris cum embryone conspirationem, ut & sola imaginatio fortior illius hunc & formosorem & deformiorem reddere possit, de eo paucis circumspeciamus, de quo & Plato quandoque silere cogitur, qui nimirum fiat, ut tale quid imaginatio praestet? Effectus certe docet, conceptus ex imaginatione ortos plus esse quam entia rationis, prout vulgo creduntur, nempe entia quaedam vera, realia, spiritualia tamen, prototypo suo similia, non solum ratione figurae sed & activitatis intrinsecae, quo ipso simul patet, vocabulum imaginatio ipsam ejus formalitatem insigniter exhaurire, revera enim sub ipso imaginationis actu imagines quaedam ponuntur, clarius ideae formantur, quae deinceps in fetum transeunt, suamque activitatem incerta corporis parte cum sigilli veluti sui impressione exerunt; qua ratione vero istae fiant quid sint ubi existant & quomodo operentur humana mens huc usque definire haud valuit, ideo & hic nos taceamus, maximum vero pondus collectioni spirituum animalium tribuere, forsitan non est de nihilo. Relinquimus igitur ea, & solliciti potius sumus explicare, qua ratione fiat, ut ob imaginationem in cerebro factam, principium vitale embryonis in utero inclusi in formationis opere praepediatur, aut irregularius agere cogatur. Hoc ut explicemus, praesupposuimus jam conspirationem matris cum infante firmissimam, eamque consensionem in spiritibus magis quam humoribus consistere probabile videri autumamus; supposuimus item imaginationem fortio-rem terrores & animi affectus graviores perfici quasi collectione quadam fortiori ac revocatione & recursum spirituum animalium ad cerebrum phantasiae sedem ac tribunal. Ast cum spirituosae corporis partes potissimi existant operarii, per quos principium vitale suum gubernat officium, sic impediri in eo oportet, ubi contraria impressa idea avocatis & disturbatis ipsis illis spiritibus, prioribusque connatis ideis, quarum ad normam partium elaboratio perfici debebat, misere corruptis vel penitus deletis, aut omnino abrumpit formationis negotium, aut saltem hac illa parte negligentius tractat, sique accuratius suo fungi officio laud potis est, quoquo modo interim se adjuvat, & ut alacrius rem agere valeat, ipsi spirituum motui impresso sese accommodat, & simile quid efformat, ad quod spirituum motus inclinat, ponit rudimenta alia, alia seponit, quid dicam? si est aliquid dixisse, ideo aliter agit, & hoc cursim de naevis dixisse sufficiat, quod licet argumenti gravitatem non exhauriat, non tamen penitus de nihilo futurum confidimus. Redimus hinc in viam, unde digressi fuimus, & de causa immediata anxii porro, rursus adducimus aliam, ubi affectus ex lapsu, pressione violenta, co-

natu quovis fortiori &c. quæ est ipsa dehiscencia, positus inordinatus & omnimoda resolutio spinarum cum intumescencia membranarum spinalis medullæ.

XII. Ad causas proximas mediatas ordine nunc delati, in affectu hoc varias easdem deprehendimus, prout nimirum ortum hicce morbus hausit suum. Dicere vero eas ac definire, ubi ex imaginatione affectus, vix fuerit opus, cum fetus etiam sanissimus & robustissimus imaginationis maternæ vim vix possit eludere. Credibile tamen interdum portiones illas naturales, ex quibus spina, vertebra, medulla spinalis & reliquæ partes adjacentes formandæ erant, culpandas esse, sicubi fluxiliores magis & molliores existant, quemadmodum & ipsum principium vitale fetus, debilius in uno quam altero, facilius ab imaginatione materna subigi hujusque impetuoso torrente abripi posse verisimile videtur. Ubi affectus ex concussione, conquassatione, tensione &c. ipsa corpora allisa & sub nisu fortiori, ipsi tendimus musculorum spinis affixi & fortius attracti, easdem divellendo proxime malum hoc causabuntur, non inculpatis tamen simul manentibus ipsa lymphæ extravasata cum spiritibus animalibus turbato ordine spinalem medullam percurrentibus & tunicas instantibus atque intumefacientibus. Quæ etiam causa est, cur in thesi secunda huncce morbum hydrocephalo comparaverimus & æque ac illum frequenter ob causas fere communes obvenire posse affirmaverimus, atque in §. 10. eundem symptomatice magis quoque exoriri possedixerimus, ut id quidem facile est conceptu, si dicamus, malum hocce ortum suum debere lymphæ ac humoribus circa locum affectum cumulatius collectis, fibras spinarum in embryonibus cartilagineas, imo membranaceas distendentibus & tandem perrumpentibus. Adesse vero talem lympham, quæ excedere propriisque suis canalibus inferre valeat, probamus, partim quia mediantibus digitis ex ipsa spinali medulla exprimi potest lymphæ pellucida, terebinthinam consistentia æmulans, teste experimento Malpighii in opere posthumo Bibl. Anat. tom. I. præfixo p. 60. a. ipsaque interior ejusdem substantia cineritia glandulosa eandem necessario stillare debet, partim quia in membranis cerebrum & medullam spinalem involventibus, lymphæ ductus observati fuerunt, nec in membranis solum, sed & per ipsam cerebri substantiam percurrentes, prout accuratissime & solidissime id evicit vir prænob. Amplissim. atque Excellent. Dn. Job. Mauric. HOFFMANNUS Phil. & Med. Doctor, ejusdemque in hac alma universitate prof. p. famigeratissimus, sereniss. Marchionis Onoldo Brandenburgici consiliarius atque Archiater gravissimus, physicus Norinbergensis ac collegii naturæ curiosorum adjunctus Heliodorus dictus meritissimus patronus atque præceptor meus omni honoris cultu venerandus in disp. publica aliqua de hydrocephalo cap. I. §. II. quod idem de medulla spinali affirmari

firmari posse nullum est dubium, cum ejusd. membranæ ac tota quoque substantia nihil sint nisi continuationes tum membranarum cerebrum investientium, tum ipsius cerebri. Nec obstat, quominus evincere quis conetur, humiditates in cerebro contentas per ipsam quoque spinalem medullam deplere posse. Quoad cætera vasa humorifera spinalem medullam circumvallantia, arterias puta & venas, numerosa eadem descripsit idem vir excellentissimus in Disp. XIV. ideæ machinæ humanæ §. II. ista pariter tum per *διασπῆσιν* tum glandulis spinalis medullæ subministrando materiam pro secernenda lymphæ laticem hunc humorosum adaugere valent.

XIII. Causæ antecedentes, si malum ob prægressam imaginationem ex prava conformatione abortum fuerit, eadem sunt, quæ jam recensitæ in principio thesæos proxime præcedentis, a proxima non diversæ nisi loco & tempore, mollietates nempe & teneritas flaminum spinarum & vertebrarum primordialis, cum certum sit naturam partes solidiores & minus tractabiles minus quoque aggredi ac deformare, sed tales solum, quos nexu suo dissolvere facile possit, hinc si spinas deformaverit, eas fuisse oportet mollissimas & minus resistentiæ habuisse quam spiritus impetus. Eadem vero mollietates & fracturæ facilitas accusanda hic etiam venit, si morbus ex alia causa ortus fuerit. Notamus enim in adultorum vertebrae spinas laxiori & minus veræ apophysii vertebrarum corpori adnexas esse, ut facile a se invicem divelli queant, quid ergo fiet quæso in embryonibus? Ubi in tertio ætatis mense vix vestigium processus alicujus spinosi animadvertas, & ubi septimum jam mensem transgressus fuerit, vix præter cartilagineas mollissimas punctula ossea in iis cernes, prout Bibliotheca Anatomica part. IV. cap. XII. p. 411. nos informat. Quævis certe mollissima allisio spinas diffringere & e loco suo dimovere potis est, & maximopere demiror, embryonem sub illa corpusculi sui curvatura & duriore ad corpora vertebrarum matris accubitu, in hujus præcipue motu paulo vehementiori, non frequentius affectum talem incurere. Ubi affectus ex prægressa aliqua violentia, causæ *προγενετικής* sive antecedentis rationem habebunt hæc ipsa modo memorata. Si collectioni copiosioris feri lymphatici & inde subsequenti spinarum emotioni sui originem debet, pro causa antecedente alleganda erit obstructio cujuscunque generis vasorum quæ subsecuturis humoribus transitum præpediendo eosdem stagnare faciet, & hoc modo *διασπῆσιν* auctiorem una cum copiosiore feri lymphatici in glandulis ad medullam spinalem pertinentibus secretionem, & vasorum lymphoducorum crepatura inducet, & ita tumori dicto ansam dabit. Non planè insons quandoque etiam habenda ipsa lymphæ, mucilaginosior in spinali medulla alias contenta, nunc vero resoluta magis & aquosior reddita humiditates præternaturales adaugens. Esti serum ratione

ratione qualitatis peccaverit, acrimoniam ejus sub hanc classem referre oportet, quippe ea vasa lymphatica eroduntur, quæ deinde causam proximam materialem lympham sc. copiosiore fundunt.

XIV. Excipiunt causas antecedentes remotæ ac procatarticae & quidem ubi imaginatio in hoc affectu tragædiam excitaverit, accusandæ ipsæ illæ ideæ extrinsecus ab objectis his illis appellentes, per violentiam ubi malum abortum, causas remote constituent quævis corpora dura cum impetu adacta, item onerum sublaciones, lapsus, conatus fortiores, vehementiores dorso incurvationes, & quæcunque rupturam in vertebrarum una vel pluribus inferre valent. Communissima vero quæ hic militare queat, causa remota est temperatura infantum ferofior, excedentem alens humiditatem, qua ossa non tantum tenuiora servantur, sed & ab ossificationis consueto termino magis elongantur, vel quod idem, tardius sibi competentem soliditatem adipiscuntur. Insuper vero ubi copiosius illud serum segnius movetur, facillime parit stagnationes, stagnando rupturas vasculorum teneriorum & effusiones lymphæ, perque effusiones tumores aquosus. Et eatenus quoque male audiet ipsius matris temperamentum phlegmaticum magis & humidius, prout in embryonem per maternam enutritionem in utero transfunditur.

XV. Commune est proverbium: nulla calamitas sola idque verissimum cernimus quotidie in corpore nostro, cujus partes tam amabili nexu ac delicatissima conspiratione inter se invicem cohærent, ut nulla fibra sola affici queat, quin centum aliæ compatiantur, & vel ratione functionis suæ desistant vel aliarum partium officia naturalia impediunt & quovis modo ubique condoleant, & quæ sexcentæ aliæ ejusmodi sunt compassionēs. Nil mirum igitur, si affectus hic spinalis medullæ plura post se trahat symptomata, nos potissima saltem rimabimur, ne limites brevitatis præfixæ transgrediamur. Notamus vero, forinsecus affectum hunc contemplando, illico tumorem spinis vertebrarum insidentem utplacimum figuræ hemisphæricæ. Eum si oculis intuearis, quandoque exulceratum carnes quandoque vero integra cute tectum, si digitis eum palpabis, molliorem istum deprehendes, & magis aquosum. Prout item nullam inflammationem notabis, ita pus subesse haud æque concludes, nisi forsitan excipere arrideat, ubi malum in subiecto magis adulto ex causa quadam violenta abortum. Tumoris vero hujus natales sub enarratione causarum explicavimus, dicendo illam non aliam esse nisi lympham extra circulum & sphæram suam dilapsam stagnantem & integumenta medullæ spinalis distendendo tumorem parientem: ipsius autem illius lymphæ scaturigines patefacimus in §. 12. sed prout humores contenti corrumpuntur ac nunc aciores & corrosivi redduntur, nunc vero mites & insipidi permanent, eatenus etiam tumorem erodunt

& exulcerant vel intactum relinquunt. In nostra observatione area C. fig. I. exulcerata notabatur, quod eo in loco spinalis medulla adnata fuerat humidam quandam substantiam ichorefcentem continuo extillans. Adnata autem fuit in casu præfenti medulla spinalis medio tumoris vertici, quod solidior jam existens penitus annihilari non poterit. Accidit enim lapsus matris gravidæ septimo gestationis mense, partibus fetus notabiliter jam confirmatis. Viso vero ita tumore in suo ambitu, totum etiam corporis habitum exteriorem accuratius examinabimus, quem diversum deprehendimus, modo languidum, imbecillum, atrophiam consumtum, pedibus quasi paralyticis, & quæ sunt alia; modo validiorem, agiliorem & pleniorē, prout tale sistit exemplum celeb. Ruyfchius in observ. superius sæpius allegatis obs. XXXVI. totius vero hujus differentia causa erit in ipsa spinali medulla prout hæc scil. affecta. Ubi rariora quædam prænotanda veniant, nimirum, quod quandoque non ultra locum affectum exporrigatur, sed mox in humorosam quandam substantiam penitus resoluta dispareat; nunc illico in loco affecto sicuti nos in observatione notavimus; adnascatur, quæ ubi obveniunt, non possunt non partes inferiores contabescere & motu suo privatae jacere, quippe nervis cruralibus penitus destitutæ, per quos tamen nectar suum vitale, spirituum nempe influxum, recipere deberent. Accidit etiam quandoque ulterius exporrigi medullam spinalem, & circa locum affectum, vel aliquas tantum fibras medullares, vel alterutrum saltem ejus caudicem affici altero illeso adhuc, utcunque partibus inferioribus proficiente, hoc si contigerit, adesse quidem ad tempus potest & nutritio & motus partium aliqualis, non vero constans: cum sensim spinalis medulla magis magisque deperdi soleat idem dicendum quoque erit, ubi affectus in decliviori fuerit loco, ita ut supra eundem plerique nervi illæsi jam excurrerint v. g. in ossis sacri sine. Quoad reliqua symptomata in nostro ægro puerulo observata temperamento ferofiori speciatim illa attribuenda erunt, cum enim serum illud acrius extitisset, fibrillas nerveas varie lancinando nunc tussire eum fecit, nunc sternutare frequentius, ipsaque quantitate sua excedente coryzam & alvi fluxum continuum producebat.

XVI. Consideratis nunc quid sit spina bifida, quomodo abortiatur, & quæ symptomata eam comitentur, prognosin, ut adjiciamus ordine jubemur. Spectando vero causas, æque adultis atque embryonibus affectum huncce familiarem esse posse facile affirmamus, æque vero facile insinuat indicamus, eundem nisi ex fractura hiatus sit minimus & in fine ossis sacri obveniat, statimque a principio remediis tractetur convenientibus, undis spinalis medulla mox obruatur, vitium capiat & spirituum animalium motus circularis inde disturbetur ac sufflaminetur, ut

ut avolantes ii & inordinatius pervolantes corpus demortuum jacere sinant.

XVII. Ultimum nunc est, ut de curatione pauca adjiciamus, sed quid dicam de ea? Optarim certe veram certamque eam promitti posse, aut vestigia me terrent, cum celeb. Ruyschius obl. XXXIV. hæc circa curationem adjiciat: vix ac ne vix quidem affectus hic profligari potest, nemo enim inter eos, quos tractavi hæcenus, infantes, evasit, nec unquam ab aliis curatum percepi. Turpe vero esset medico in desperatissimis etiam morbis ægrum derelinquere, tentet hinc quævis, quæ prodesse sibi videri queant, curet palliative, & naturæ operationem expectet, ni methodice atque certe curare liceat, caveat saltem, ne noceat. Hinc & nos moniti loco hoc tenentes, quid de ejus curatione sentiamus, aperiemus. Duplicem autem eam merito constituimus; aliam quippe, ubi exulceratus cernitur tumor, & ubi non exulceratus aliam, sic in exulcerato tumore exulceratum resiccetetur & cicatrifetur pulveribus siccantibus inspersis v. g. mag. sacch. Saturni, cerussa, creta, talia præparata &c. sic folia semper vivi maj. in pollinem tenuissimum redacta pro eodem scopo valde proficua censeo; super imponatur porro empl. diapomphol. vel saturnium Mynsel album coctum, vel aliud simile, id tantum præcaveatur, ne talia emplastra nimis glutinent, fortiusque adhæreant, & ita sub difficiliore remotione sui aperturæ ansam præbeant. Consolidato vero ulcere cuteque nunc integra conspecta, quovis modo præcaveatur, ne rursus exulceretur locus: Tumorem interim disjicere annitaris cutemque leviter adstringentibus ad naturalem firmitatem reducas. Hoc si præstabis, curationem præstabis, sed hic opus hic laborem invenies. Non abs re autem fore arbitror, si in hunc finem ad præceptum excellentissimi D. D. Apini, patroni mei æstumatissimi, in collegio publico super Ruyschianas observationes datum, fortibus tractaretur discutientibus locus affectus, & in hunc scopum sacculi conficerentur ex H. fragar. burs. pastor. mille fol. origanplantag. salv. betonic. sem. carvi &c. vino incoquendi & calide atque diligenter imponendi, cujusmodi quippe sacculos in puero hydrocephalico profuisse, communicavit in colleg. chirurgico privato sect. I. obl. 26. vel adhibeatur linimentum in hydrocephali curatione alias laudatissimum, quod paratur ex herb. fragar. burs. pastor. pulverifatis & cum s. q. axungie porci junioris, picisque abietis purissime, in linimenti formam redactis: Tumorem si hoc modo dissipaveris, de bono eventu latari poteris, tum enim natura ipsa foramen cartilagine aut membranis occludere, ac intra spheram suam munire sciet. Dum vero hæc aguntur, prospiciat medicus insuper circa symptomata. Hinc ægros languentes semper resiciat, v. gr. potionibus cordialibus, confortantibus, pulveribus antepilepticis, & quicquid subjecto commodum viderit, suadeat; si

insuper

insuper observaverit, serositates acrimonia sua in corpore peccare variæ aque inde scaturire mala, corrigat eandem absorbentibus, dulcificantibus &c prout natura morbi & subjecti postulaverit. Hæc si noto non respondeant, naturæ rem relinquant, cave sis vero ne ab indicationibus superioribus recedas & apertionem suscipere intendas, trucidabis enim hoc modo ægrum, & cum aquis ipsam quoque emittes vitam, per experientiam enim probata hæc est cautela, nec ulli eam tentanti unquam feliciter cessit; per rationes medicas insuper stabilita medullam enim, si denudabis, & aërem incautius admittes, substantiam eorum deperdes; convulsiones excitabis, & infeliciter totum ægrum jugulabis, cautius ergo aliorum exemplo mercari discas. Quæ circa diætam admonenda veniunt, sunt seqq. diætâ sit qualis hecticorum, & omne vitetur, quod acrimoniam in corpore producere valeat; corpus fasciis bene fulciatur & portando tales infantes, nolito eos vehementius concutere. Alvus semper apertior servetur, quo serositates superflue commodius evacuari queant, caveas tamen, ne limites etiam transgrediatur, quo in casu, ubi durior scilicet clysteres & suppositoria proficua erunt. Et hæc de hoc affectu dixisse sufficiat, DEO sit laus honor & gloria in æternum.

CCLIII
 J. IGNATII GILD,
 DE
 SPINA BIFIDA.

Vienn. 1754.

P R Æ F A T I O.

EX immenso morborum, corpus humanum infestantium acervo spinam bifidam pro specimine comparatæ in medicina doctrinæ exhibere, sive utilitatem, sive dignitatem materiæ spectes, operæ pretium censui. Ad eam autem conscribendam non novus morbus, quasi a nullo foret notatus, non repetita occasio eum videndi, neque curatio, cujus hic vana spes atque desiderium: sed fissuræ apophysium vix hæcenus notatæ magnitudo me impulit, ut languido ac imbecilli animo in notandis rarioribus medico dignissimis laborare viderer, si tacendo illam palam proponere neglexissem; quæ, ut nullus dubito doctioribus non minus admirationi quam erudientis cautelæ ac normæ inserviet. Nam quotquot ejusmodi casus spectare mihi licuit, fere semper incisionem a Chirurgo factam cum subitaneo corporis interitu observavi.

Ne vero effigies ejus v. u careret, conscripsi generaliter quæ in tribus tumoribus lumbaribus cum divisione spinæ dorsæ notare potui; his causas adjeci, meamque in illis opinionem expressi, atque ut evidentia a probabilibus distinguerem, in duo capita totam morbi historiam partiti sum. Quorum 1um constitutionem morbi, 2um causas & reliquas morbi divisiones continet.

Cuncta hæc voto meo respondebunt, si tibi L. B. satisfecisse visus fuero; si vero in quibusdam a recto tramite declinavero, veniam dabis; dantur enim hæc in disceptationem publicam, ut confirmet, si bene sensi si minus, bene devius redeam. Ea igitur benevole legenda accipe, fave, & vale.

CA-

CAPUT I
 DE
 SPINA BIFIDA.
 §. I.

Nomen ipsum, significans spinæ unionem separatam, morbi definitionem fere absolvit; ut controversias de illo hic adducere minime animus sit, sed in recte describenda morbi historia procedere eo ordine, quo ablatis exterioribus, spinæ dorsæ videlicet incumbentibus partibus affectis læsæ vertebræ, tanquam primarium morbi subjectum examini subjicientur. Quarum præmissa contemplatione tanto leviori opera effectuum, ac morbi causæ, atque curæ ratio eruetur. Quod facturus sapientissimum monitum Illustrissimi L. B. van Swieten sequor in Commentar. in Herman. Boerhaave aphor. de cogn. & curand. morbis Tom. 1. §. 3. pag. 6. expositum: *Medico morbum curaturæ necesse est morbum nosse -- qui ergo ignorat requisita ad functionem; quomodo cognoscat quid desiciat.* Quam veritatem jam ipse observaverat Celsus in præfat. lib. 1. pag. 7. *neque curari id, quod ægrum est, posse ab eo, qui, quid sit, ignoret.*

2. Priusquam ad specialia descendam, quæpiam generatim præmittenda occurrunt, & quidem primario determinanda morbi sedes; hæc semper est spina dorsæ, ejus vero partes variæ, locaque diversa testante Frederico Ruyschio in operibus suis anatom. med. Chirurgicis observat. 34. de spina bifida: *sæpe in dorso aut lumbis, rarius in nucha, rarissime in inferiore & exteriori parte ossis sacri, simile quid occurrit.* Possunt itaque, ut clare ex celeberrimo isthoc authore patet, vertebræ omnes findi; quod autem illæ lumborum præ aliis frequentius separantur, in capite de caulis spinæ bifidæ dicitur. Talis vero fissura in postica parte seu facie spinæ dorsæ cum divisione apophysium spinosarum, & ad extus prominente tumore oedematoso, ac renitente contingit, non tamen ut quidam volvere una cum corporis vertebræ longitudinali separatione, sed nonnunquam cum ossæ substantiæ corruptione, nonnunquam sine ullo partium vertebrae constituentium defectu observatur. Magna hinc morbi diversitas in variis subjectis deprehenditur, ut in quibusdam non tantum vertebrae & vicinarum partium deformatio, sed & distantium ut capitis longe alia, quam par est constitutio spectanda obveniat. Quæ cuncta quantum ex eruditissimorum in arte viro-

R r r 3

rum,

rum, mea vero qualicunque experientia colligere quivi, singillatim recensebo.

3. Vertebra ergo fissam intuenti primum se offerunt apophyses spinosæ, quæ per medium longitudinali sectione divisæ, & a se invicem remotæ sunt, ut sua distantia latitudinem ut plurimum corporis vertebrarum superent.

Singulæ apophyses ita separatæ videntur particulares apophyses formare in semicirculum reflexas, adnotasque apophysibus transversis. Illæ porro apophyses spinosæ solutæ facieculis cartilagineis ut naturaliter vestitæ sunt, obductæ plerumque deprehenduntur.

Epiphyses vero, per quas apophyses terminantur, vel nullas, vel ad modum exiguas notare potui.

Circa apophyses laterales id solum animadverti, quod figura & magnitudine conservata una cum spinosis, quibus affixæ sunt, ad latera remotæ sint.

4. Apophyses obliquæ seu articulares nec numero, nec magnitudine deficient, articulatio vero earum seu conjunctio, quouque morbus durat, multum a cohesione naturali recedit. Fit quidem per arthrodiæ, mediante nempe applicatione, seu cohesione harum parvarum apophysium cujuslibet vertebræ, cum apophysibus vicinæ vertebræ, quarum facies cartilagine incrustatæ sunt, albescente, polita, illisque perfecte proportionata. Verum cum apophysis spinosæ medietas ab alia avulsa, cum toto latere vertebræ retroflexa sit sine ulteriori divisione, non potuit fieri, quin ipse motus extiterit in hac articulatione, solutione ergo apophysium articularium, & earum dislocatione. Exinde autem nullatenus concludere licet, vertebra in corpore spina bifida occupato in tria frustra, ex quibus constant, corpore videlicet & duobus lateribus, absolute divisas reperiri. Dum enim apophyses spinosæ jam semel ad latera divulsæ sunt etiam cum turbata serie apophysium articularium, cessat motus undique in solidis, & divisæ a solo tactu mediante suprascripta cartilagine denuo uniantur.

5. Incisuræ seu foramina lateralia vertebrarum fissarum pro transitu nervorum constructa vix mutata in sceleto inveniuntur, nisi quod una cum apophysibus elevata de loco solito & naturali mota sint, atque nervos una secum trahant, usque æqualem transitum denegent.

Corpus vero cujuslibet vertebræ fissæ prorsus convenit cum incolumis vertebræ corpore; non enim in sua figura, aut magnitudine, aut substantia, a morbi causa injuriam pati videtur.

6. Verum cartilagine symphysis inter corpora vertebrarum locatæ multum a statu naturali recedunt. Hæ enim sana indole præditæ ad necendum vertebra necessaria, & aptissimæ sunt, dum structura sua ab omnibus reliquis corporis humani cartilaginibus distinctissima vertebrarum

tebrarum corpora uniant, se annectendo uno margine faciei unius vertebræ, & altero margine faciei vicinæ vertebræ, atque altitudine, & latitudine distantiam vertebrarum, quibus annectuntur adæquando. Ast in hoc morbo contraria patent, quousque enim apophyses spinosæ vertebrarum separatæ sunt, non tantum hi circuli cartilaginei aliam adipiscuntur structuram, sed etiam omnis inter nonnullas vertebra cartilago abest, ut solæ tantum membranæ externe corpus vertebrarum cingentes appareant, cum horum corporum imminuta distantia, adeoque fere nuda applicatione, & facile separabili cohesione.

Cum jam in quibusdam locis hæc cartilago totaliter in sua generatione impediatur, non abs re præsens, quousque plaga durat, pervenire poterit ad rectam sui constitutionem. Hinc eandem examinando reperi non ex circulis ut refert Winslow exposuit, anatom. tom. I. pag. 335. constructam, sed compressam valde, ac vix distinctam ab alia cartilagine. Quod autem corpora vertebrarum nunc denominata cartilagine orba a se invicem non declinent, ac dehiscant, impedimentum ponit copia parvorum ligamentorum robustissimorum, se invicem oblique decussantium, quæ uno extremo circa unius vertebræ marginem, & altero extremo circa vicinæ vertebræ marginem annectuntur, atque sibi invicem intricata tanta quantitate decurrunt, ut totam cartilagineum intervertebraliæ circumferentiam tegant.

Quæ cuncta ligamenta, quanquam in infante recens nato exigua, præsentem etiam vertebrarum fissuram illæsa, & eo, quo solent fungi officio animadvertuntur.

7. Hactenus dicta de vertebra, contra earundem integritatem ad vitam necessariam inventa, morbum unice constituunt, spinam bifidam merito dicendum. Quibus jam, quantum attento animo lustrando solidas partes vertebrarum læsas colligere quivi, expositis; progrediendum erit ad molliora sive enim a morbi causa, sive a morbola dictarum vertebrarum constitutione, læsa, enumerando, tam contentarum a specu vertebrarum, quam vertebris fissis annexarum, aut proxime adjacentium partium præternaturalem constitutionem, & quarundam substantialem corruptionem.

8. Ut vero ceptum ordinem retineam, recensenda sunt proxima vertebra: præ omnibus itaque congruum erit meminisse semivaginæ ligamentosæ, quæ corporum vertebrarum convexitatem tegit, atque ibidem juxta longitudinem totius columnæ vertebralis annectitur. Hæc quidem per totum tractum vertebrarum fissarum in loco suo hærens primo intuitu integra conspicitur, penitus tamen consideranti tota effuca, & cohesione fibrarum fere experta, facile ergo separabilis, & vix robore respectu fibrarum prædita apparet, ut inquirens in morbi indolem manifesto structuram ejus distinguere valeat, compositam ut probat

probat Winslow exposit. anat. tom. 1. pag. 338. ex pluribus filamentis, atque fasciculis ligamentosis ex parte oblique, maxima vero ex parte longitudinaliter varie invicem intricatis.

9. Quid de tubo ligamentoso sentiendum sit præsentate fissura vertebrarum, incertum est. Hic, ut ex anatomicis constat, totam superficiem internam canalos ossei spinæ dorsi a magno foramine occipitali usque ad os sacrum investit, & infundibuli speciem longi & flexilis representat. Eundem jam dupliciter lædi posse existimo, vel enim per depressionem versus spinalem medullam, vel per dilatationem. Dubia hujus morbosæ constitutionis causam ponit ipsa elasticitas cuique tendinoso corpori propria ut dicit Celeber. Boerhaave in aphor. de cogn. & curand. morbis de vulnere in genere §. 162. *nervi toti dissecti retrofluunt, se recondunt*, & idem §. 164. & §. 165. de tendinibus & membranis affirmat. Secto namque tumore lumbari undatim effluit contentum liquidum cum tubi hujus contractione, adeoque imminuta amplitudine, ut quærens affectarum partium constitutionem vix affirmare queat, utrum materia morbi extra hunc tubum hæserit, vel ab illo reclusa fuerit. Cum quoque rerum curiosarum indagatoribus, authoribusque hujus affectus placuerit silentio, vel oblivione exactam singulorum partium læsarum constitutionem exponendam præterire, neque mihi semper occasio fuerit tumorem, qui non prius expertus fuisset manum Chirurghi, lustrandi; neq. eo tam autoritate Authorum, quam raro usu præditus concludere: tubum ligamentosum eodem semper modo deprehensum fuisse, sed potius rationi consonum videtur affirmare, utrumque posse fieri, tubi nempe dilatationem a sero subitus remorante, & ejusdem a vertebra soluti spinalem medullam versus deprehensionem ex causa contraria modo posita. Posterius spectandum mihi nunquam occurrit, priori tamen modo summopere tensum tubum per magnam vertebrarum fissuram protuberantem observabam in infante paucis diebus post nativitatem mortalitatem implente.

10. Ablato hoc tubo ligamentoso in conspectum prodit dura mater, quæ cum eodem modo, postquam totam superficiem internam cranii vestivit, ceu tubus ille, in specu vertebrarum descendendo, atque infundibuli speciem formando, decurrat, illique ad marginem magni foraminis occipitalis agglutinata sit, similia pati videtur. Id præterea notare mihi licuit: duram matrem distentam quidem prominuisse per fissuram vertebrarum, non tamen ipsi tubo immediate applicatam fuisse, sed intercessisse liquidum tenue serosum.

11. Nec aliud quid conjiciendum est de laminis piæ matris, seu membrana arachnoidea, & pia matre. Pari enim modo, quousque spina bifurcata, protendantur, medullam spinalem deserunt, nec illi ex ulla parte adhærent, sed circacircum, præprimis ubi fissura, in tumorem

tumorem attolluntur comparandum facile cum amplitudine prominentis duræ matris. Taliter constituta pia mater, & in alienam indolem ratione substantiæ degenerata commode perspicitur: dum illa duabus constat laminis distinctissimis, vix visibilibus fibris sibi invicem hinc inde unitis.

Harum manifesta separatio a causa distendente absque dubio producta est; cum in aliis locis piæ matris id minime deprehendatur, semper enim hæ membranæ teste Winslow Exposit. anat. tom. 4. pag. 19. *mediante texto celluloso sibi invicem adhærent*, ut exiguæ saltem portiones per tubulum adacto statu secedant, quod nitide exprimit Ruysch. Tab. 10. in responsione vero ad epistolam 9. Ait. Subtiliorem ipsa arachnoidea non reperiri in toto corpore. Unde eruitur membranas has tenerrimas a violentia causæ morbi frequenter lacerandas esse, hinc minus formare saccum superius expositum. Hoc patet in magnis vertebrarum fissuris, ubi communiter, aliis prius separatis, exiguæ portiones piæ matris superstites apparent, leviter frustillatim medullæ spinali incumbentes, meraque, sed tenerrima filamenta repræsentantes.

12. Postquam ordine exposita sunt involucria medullæ spinalis, sequitur ut de ipsa medulla nobilissima partium læsarum agatur. Variam hujus corruptionem intelligendam volo, cum diversis in locis fissuræ spinæ dorsi contingant, corpusque medullæ spinalis in suo processu ratione structuræ variet. Hæc enim usque ad ultimas thoracis vertebrae fere conveniens cum medullæ oblongatæ substantia multo citius, periculosiusque læditur, quam ubi caudam equinam format, & robustioribus fibris prædita violentiæ causæ firmiter resistit. Utrumque luce clarius apparuit in infante num. 9. adducto, cujus sceleton ad finem thesium prostat, ex sola enim longitudine spinæ bifidæ consideranti patebit facile, quanta diversitas læsæ substantiæ medullæ spinalis deprehensa fuerit. Et revera illa sub vertebra dorsi adhuc hærens in liquamen ex toto dissoluta cernebatur, ut tenuissimæ admodum ac pauca solummodo fibrillæ superfuerint. Quo profundius versus os sacrum inquirebatur, eo tenaciores fibræ, absente tamen parte medullari ac corticali, existebant, atque ob earum copiam major portio medullæ spinalis superstites repræsentabatur.

13. Nervi autem egredientes ex medulla spinali osseo tegmine privata in origine sua degenerant a naturali constitutione, dum ipsa filamenta, quæ naturaliter conglobata fasciculum, consequenter nervum componunt, soluta penitus existunt, & corrupta. In progressu vero non tam depravati quo ad substantiam quam inæquali exitu per incisuras vertebrarum laterales aliter, quam par est, dispositas vid. num. 5. tortuose procedentes, suis tamen involucribus cincti, inveniuntur.

14. In specu porro vertebrarum remote a fissis vertebris animadvertuntur similia, quæ tam ex historia morbi a serosa colluvie orti, probari, quam ex supradictis intelligi possunt.

Totus namque medullæ spinalis processus, cuncta ejus involucra humore scatent aquoso, & inter cellulas effuso, & a vasculis lymphaticis contento, ut eorum plenitudo ad crepaturam usque, aliarum vero partium nimia flacciditas reperiatur.

15. Pertractatis demum partibus internis morbum constituentibus, ordo jubet progredi ad extus apparentia tanquam morbi producta. Externe ergo longitudinem fissarum vertebrarum emetitur, si non excedat, tumor persæpe pallidus, mollis, cum proportionata latitudine, existens sine signis inflammationis, digito pressus cedit quidem, at prementis vestigia non retinet, quo excepto totus convenit cum oedemate. Amplitudine differt pro ratione morbi vel durationis, ut nonnunquam nucem juglandem æquet, nonnunquam magnitudinem duorum pugnorum superet. Tumoris effigiem proponit Ruyschius in operibus suis fig. 36. qui pariter cujusdam in gangrænam versi meminit ibidem observat. 37. dicens. *vidi in filiola cujusdam procuratoris amstelædamsis (spinam nempe bifidam) in qua tumor lumbaris pugni magnitudinem æquans, rugisque refertus brevi gangrænam conceperat.* Hoc mihi videndum nunquam occurrit, semper enim tales prius expirasse novi, quam humores acriores redditi gangræna partes tumidas contumpissent.

16. Quanquam mei instituti non sit differere de partibus remotioribus non immediate vertebris dorsi adhærentibus, nihilominus tamen cum crebro hic morbus caput affectum sequatur, vel illo præsentem caput vim patiat, minime perfectam spinæ bifidæ descriptionem exiltimarem, si negligere illa, quæ in capite digna notatu se exhibuerunt.

Idcirco breviter recensendo ejus morbosam constitutionem, devenio primario ad auctam illius magnitudinem, quam aliquando naturalem excedentem, cum tumore integumentorum capitis externorum, ossium cranii vero majori quam par est mollitie, spectabam. In eodem cadavere cerebri substantia videbatur nullatenus, ut num. 12. de medulla spinali dictum est, dissoluta. Verum gyri, alias in sano cerebro apparentes, hic disparuerunt. Ventriculi cerebri sero limpido pleni conspiciebantur una cum eorum cavitate aucta. In plexu tandem choroideo vasa tumebant admodum ac si is undiquaque hydatidibus refertus fuisset. Cuncta denique phænomena hydrocephali præsentiam significarunt.

CAPUT II.

De causis spinæ bifidæ & reliquis morbi divisionibus.

§. XVII.

Quam evidentia sunt illa in præcedenti capite exposita, quæ a natura morbi in corpore expressa, oculis subjecta, diligenti animo conscribi poterant; tam arduum est de morbi causa hærente in abdito loco, & in ipso foetu jam originem ducente, agere. Non enim copiam habui spinam bifidam videndi in adultis, nec eandem ortam fuisse in jam natis mihi constat. Quapropter, ut hæc Thesis veritati consona videatur, oportebit primo probare: quanta foetus proclivitas sit ad hunc morbum, & quam e contra difficulter is possit produci in jam natis.

18. Morbos secundum ætatem nobis Hippocrates sect. 3. aphor. 24. &c. indicat, non alia vero ratione illos partitus est in morbos ætatis, præterquam ut exhiberet simul variam corporis constitutionem, adeoque respectu ætatis certam dispositionem ad certum morbum, neminem igitur latebit, qui perscrutatus fuerit foetus corpusculum tenerimum, ejusque constitutionem, quare illius fluida tam facile a sana indole degenerare, solidæ partes vero ab exigua fere causa solvi, flecti, aut penitus destrui possint. In embryone enim nihil, nisi quod vascula refert, spectandum restat, de quo dubitare non sinunt accuratissimæ Malpighii, quas incubato in ovo sagax instituit, observationes; imo vero totam embryonis massam in primo ortu esse tenerissimam, flexilem valde. Solida ejus a liquidis, unde originem sumpserunt, sola quiete, cohæsione, & figura tantum differre, nihil proin esse, quod resisteret fortiter, nihil quod flecti non posset, accurately evicit Leuwenhoekius experimento. Quod pariter magnus Boerhaave agens de nutritione §. 441. confirmat ubi dicit: *Et profecto omnis illa massa, solida nempe corporis, concrevit ex iis, quæ antea erant subtilissimum liquidum.*

19. Hinc eruitur embryonis deformationem, destructionemque a levissima quapiam causa posse fieri, sui vero interitum effugere eo securius, quo magis increvit, & corpus robustius evasit. Id patet ex Hippocrat. lib. de natura pueri ubi ait: *postquam in membra distinctus puer fuerit, tum eorum forma increvit, tum etiam ossa duriora evadunt.* Dum enim foetus incipit sanguine materno per funem umbilicalem nutrir, jam habetur notabilis solidarum partium durities, sic: ut

quæ paulo ante continebantur sub forma gelatinæ nunc jam osseam indolem recipiant. Quæ cuncta semper duriora evadunt, quo foetus proximior fit partui.

Verum enim vero quousque infans in utero hæret, nunquam ejus ossa tam solida ac rigida fiunt, ut facile flecti non possent; imo adhuc recens nati ossa non tantum flexibilia, sed etiam ossium articularum extremitates cartilagineæ, & eorum quædam, uti ossa carpi mollissima deprehenduntur. De quibus vid. Clopton Havers in sua Osteologia pag. 185.

20. Omnia ista spinæ dorsæ attribuuntur, cujus vertebræ æque cetera omnia ossa in primordio tenerrimæ substantiæ sunt, ut sua mollitie nervis, atque vasis transitum denegare non possint; verum potius undequaque medullæ spinali se accommodant, parantque illi aptum domicilium; cedunt ergo cuicumque corpori prementi consequenter materiæ morbi tanquam causæ separando agenti resistere nequeunt.

21. Ex his jam omnimoda foetus dispositio ad spinam nostram bifidam liquet, magis tamen adhuc ea detegitur ex contemplatione singularis separationis quorundam ossium in foetu, ut ossis frontis, sic maxillæ inferioris, quæ successu temporis in unum os coalent, ita quoque vertebrarum; singulas enim tribus ex partibus constructas esse, corpore nempe, & duobus lateribus, docet osteologia. Separationem interim nolo intelligendam esse absolutam, sed quæ intercedente cartilagine vel membrana quapiam fit; Quæ vero quam levi opera in foetu solvi possint, non later anatomie gnarum.

22. Nihil proin obstat, quin quis dubius hæreat ex intuitu antecedentium, quare morbi solidorum, ut plurimum vero spina bifida crebrius non producat in infantibus utero adhuc quiescentibus? Ast rem in conjectura positam solvit, qui naturam sapientissimam geometram omnia numero, pondere, mole, figura disponentem, unice intentam operibus machinæ humanæ apte construendæ, penitus perpendit; atque omnia pervenire, sepositis injuriis, ad illum statum, quo humana natura indiget ad functiones quascunque respectu corporis peragendas, jure merito consentit. Licet hinc in foetu summa omnium partium laxitas adsit, nullatenus tamen, impediende sola natura, is morbum contrahit, nisi accedat causa materialis potens agere in foetum primario naturam impediendo in opere suo, solvendo dein jam jam unita.

23. Causa igitur in foetu spinam dorsæ findens, non valeret eundem effectum producere in jam natis, quibus majus robur adest corporis ad resistendum cunctis noxis, quorum inquam constructio, atque solidarum partium firmior cohesio, non, ut in foetu, tam facile cedit. Quod patet ex celeberr. Boerhaave institut. med. §. 465.

clarum

clarum est, vasa illa quo teneriora, recentiora, propiora causæ moventi, eo facilius elongari, distendi, destrui, refici posse. Adeoque corpora quo remotiora ab origine sua, eo magis repugnant causæ destruenti.

24. Quapropter illorum sententiæ favere non valeo, qui spinam bifidam in ætate consistente positis ortam fuisse perhibent. Ossa enim tunc jam pervenere ad illum perfectionis gradum, quo cunctis aliis in corpore existentibus resistunt, contentis asylum, externe applicatis punctum fixum præbent, totumque corpus firmum servant, solida sunt, & dicente Clopton Havers osteolog. nov. pag. 36. *Partes, ex quibus constant, unite existentes in eo conspirant, ut omni pressioni, & omni conatui eas turbare, & unionem solvere conanti resistant.* Soliditatem porro exprimit dicendo ibidem: *adeo, ut nec ab intra a particulis subtilibus, & volatilibus possint agitari, nec etiam ab extra, nisi ab insigni causa, & extraordinaria plane violentia dimoveri & confundi.* Quanta jam soliditas adulti hominis vertebris tribuenda sit, patet ex pondere illis incumbente, dum unitæ plus quam medium vasti corporis ad omnem partem moti sustinent. Hinc Winslow exposit. anat. tom. I. §. 518. dicit: *Spina dorsæ est fulcimentum generale omnium reliquorum ossium, & gubernaculum universale situum, ad eorum motus differentes necessarium.*

Præter solidam earum substantiam firmissima simul partium vertebrarum constituentium cohesio hic consideranda venit, quæ laxa & solubilis in foetu, in adultis commissuræ oblitteratæ, & in unum os abeuntes, spectantur. Quæ dicuntur in adultis nullam dispositionem esse ad spinam bifidam, & solam ossium soliditatem causæ illius morbi qualicumque sat repugnare.

25. Præmissis jam illis, quæ spinæ bifidæ corpus obnoxium determinant, sequitur: ut de ipsa causâ morbum hunc immediate producente agatur; Hæc est: serosa colluvies in specu vertebrarum exorta, seu serum extra vasa fusum, & cavitatibus receptum; quo fit: ut cavitas, quam occupat, distentis fibris circumpositis, vel ex toto ruptis, dilatetur cum apophysium spinosarum solutione.

26. Cum jam hanc causam proximam morbi aliæ præcedant, atque istam componant, ut pulchre notavit Celsus in præfat. lib. I. pag. 16. *nihil omnino fit ob unam causam, sed id pro causa apprehenditur, quod contulisse plurimum videtur, oportebit ulteriora prosequi expendendo rationes feri, aliorumque corporum respective ad vasa continentia, quorum necessariæ proportionales destructæ varios proferunt morbos, sive enim ex vitio feri, sive inepta vasorum structura id fiat, hinc dicit Plato in timæo: quod autem oberrat sive accedendo, sive decedendo mutationes varias, morbos, corruptiones infinitas inducit.* Quæ vero speciatim huc referuntur, est imprimis sanguis ob feri copiam dilutus,

dilutus, ad circulandum iners, in vasis torpet, eadem distendit, frangit, liquidum inde manans cavitatem sua vi producit solida laxando, atque extendendo.

Huc dein pertinet serum tenue undique transfudans, oscula vasorum pertransiens, collectum in cavitate vertebrarum.

Similia licet diverso modo efficiunt humores spissi, tenaces, quorum meminit Illustriss. L. B. van Swieten in Comment. tom. I. §. 115. ubi ergo a quacunq[ue] causa molecularum fluida nostra constituentium figura spherica mutatur, tunc possibilitas æquabilis transmissionis per vasa tollitur, non obstat, quin inde nascatur obstructio vasorum a motu reliqui humoris moti in locum obstructum, solutio atque liquidi in cavo immoti congestio.

27. Sicut jam sanitas consistit in partium solidarum debita configuratione & appositione, fluidorum vero iusta temperie quoad molecularum numerum, figuram, situm atque motum; ita morbus non solum ex depravata indole fluidorum, sed etiam vitio solidarum componitur. Non enim, vix quidem exceptis externe corpori illatis, unum horum læditur altero manente sano: Quare solidarum ratio hic quoque habenda est, quorum a naturali statu recessus illa, quæ de fluidis dicta, efficit. Vitia autem vasorum quatenus concurrunt ad proximam causam nostri morbi reducta ad quæpiam classes, existunt 1mo. in eorum laxitate nimia, 2do. in obstructione vasorum resorbentium, redicentiumque, 3^{tio}. in nimia osculorum exhalantium vasorum dilatatione.

28. Horum præsentia docet liquidum vasis improporionatum posse in iisdem hære, accumulari, vasa tandem distendere, atque tumorem efficere; idem liquidum posse congregari extra vasa positum, iners reddi ad circulandum, oscula vasorum sua tenacitate obstruere, vel saltem eorundem vim elasticam destruere. Liquidum vero debere mutari a morbosa vasorum constitutione quocumque modo destructa patet ex Comment. Illustriss. L. B. van Swieten tom. I. §. 116. Si cause illæ, quæ æquabili pressione figuram illam sphericam fluidorum fecerant, & factam conservant, cessant agere, elastica molecule resilient, & ab hac figura recedent. Adeoque imminuta vasorum elasticitate sanguis a debita soliditate recedens, aquosus, tenuis fit, vel & iners, lentusque, glutinosa tenacitate immeabilis. Quæ si corpus universum foetus occupant, universales producant morbos, quorum meminisse videtur Hippocrates in libro de octimestri partu, ubi hæc habet: quare multi jam, pueri morbi initium intus, in utero nempe, obtinentes, in lucem prodire ex quo alii quidem perierunt, alii vero morbum trahentes superfuervunt. Et paulo post: quod cum iis non ex incremento, sed ex corporis laxo tumore contingat, ex his sane multi perierunt. Si vero causæ illæ in specu

specu vertebrarum concurrant, non licet dubitare morbum particularem, sic spinam bifidam cum tumore lumbari, debere fieri.

Quod si vero dictæ causæ convenient in capite sub cranio, hydrocephalus oritur frequenter cum spina bifida, hic tanquam causa morbi considerandus. Si namque ventriculi cerebri latice abundante, vel morbofo scatent, via huic liquido patet in specum vertebrarum, quod descendendo inter vertebrarum processus in foetu facile dehiscentes, accedente obstaculo colligitur, ut constat ex comment. Illustriss. L. B. van Swieten tom. I. §. 273. pag. 447. dum effusi in ventriculis cerebri humores ad quartum ventriculum perveniunt, qui initium est rimæ decurrentis per totam longitudinem spinalis medullæ, poterunt hac via delabi, & varias paralyses &c. producere: idque ex compressione nervorum. Quanquam vero naturaliter omne commercium liquidi existentis in anterioribus ventriculis cerebri cum eo quod remoratur in quarto ventriculo inhibeatur, potest tamen illud abundans in statu præternaturali ex ventriculis anterioribus in cavum vertebrarum pervenire; inde enim fertur per aquæ ductum Sylvii in tertium ventriculum, & inde impedito exitu per infundibulum pertransiendo valvulam majorem cerebri, occupat ventriculum quartum, ex quo descendens in specum vertebrarum causam nostri morbi unice sustinet. Neque in talibus viam quærere necesse est, cum operante vel natura ad excernendum id quod corpori nocivum est, vel urgente causa morbi, sæpe varie partes solidæ mutantur; id diversæ probant observationes, quarum unam adducit peritissimus Chirurgus Belloste in suo tractatu chirurgico cap. 15. pag. 367. ubi dicit se novisse ægrum cum abscessu insigni cubitum occupante, cujus faciendam a Chirurgis aperturam repentina præcessit diarrhoea purulenta, ad quam penitus evanuit tumor cum subsequo symptomatum levamine; paucis diebus tumor denuo increvit, atque nova tali evacuatione puris per alvum absque ulla incisione cubitus sanitati restitutus fuit. Quanta jam vasorum resorbentium dilatatione hic opus fuerit, quantaque naturæ conamina hic requirebantur, patet ex qualitate puris densa atque ejus motu scientiam anatomicam, physiologicamque circulationis humorum explicationem vix non superante. Hinc celeberrimus Sydenhamus pag. 39. dicit, morbum quantumlibet ejus cause humano corpori adversentur, nihil esse aliud quam naturæ conamen materia morbifica exterminationem in ægri salutem omni ope molientis. Solo itaque naturæ conamine fieri potest, ut materia morbi ex capite in thecam vertebrarum saltem ideo deferatur, ut relicta nobiliori parte corporis vita diutius protrahatur.

30. Cum autem foetus ex natura sua omne quod in interitum sui

fui corporis tendit, tentet avertere, ut Hippoc. 6. epidemic. dicit. *Natura omnia omnibus sufficit*; probabile videtur, causas morbi hactenus dictas non generari in foetu immediate ex nativa corpusculi constructione, sed potius morbosam tam fluidorum quam solidorum indolem in corpore tenero existentem, cum ab externe applicatis, tum a matre receptis, primordia ducere, de quibus pauca disserere ordo rei jubet.

31. Foetum constare ex iis, quæ antea extiterant in matre, docet illius incrementum, atque circulus humorum ex matre in foetum per vasa umbilicalia; id confirmat Fredericus Hofman. med. rat. systemat. Tom. 1. pag. 248. dicens: *succus nutritivus matris foetum in utero nutrit, qualis itaque indolis is est, talis quoque est nutritio fetus in utero.* Vir celeberrimus hoc textu significat: matrem sanam ex assumptis elaborare humorem aptum pro nutriendo foetu, non excludens illum humorem adhuc indigere vi & efficacia viscerum ac vasorum propriorum foetus, cujus veritatem exprimit Boerhaave institut. med. de nutrit. & increment. §. 442. *sed & tunc adhuc datus embryoni ille liquor crassissimus est, & in longe subtiliores transmutandus, in ejus vasis, visceribusque.* Laudabilis tamen, purissimus & uberrime subactus, est sanguis a matre foetui datus, quia adhuc efficacissimo ad chylum subigendum adminiculo destituitur, non tamen sufficiens ex integro ad absolvendum nutritionis negotium, nisi visceribus propriis adaptetur adeo efficaciter, ut spirituum subtilitatem fere imitetur. Hinc licet naturam foetus nutritione augmentativa tota occupata esse videatur, nihilominus tamen mater graviditatis tempore morbo affecta minus præstare valet, ut foetus omnibus requisitis gaudeat, nihilque mutaretur a sanitatis maternæ declinatione. Pro exemplo sit Hippocrat. aph. 60. sect. 5. *si mulieri utero gerenti purgationes eant, fetus ut bene valeat, fieri non potest.* Si itaque sanguis in matre morbo oppressa a sana indole degeneret, fieri non potest, quin ipse foetus exinde vim patiat, in actionibus propriorum viscerum deficiat, tenerrimi corporis tam solida, quam fluida mutantur, atque disponantur ad multos morbos graviori foetus detrimento.

32. Matris jam morbos loco causarum procatarticarum foetus infestus hic adducere exigua folia non sustinerent; unicum in specie adnotare sufficit: quid matris imaginatio ad nostrum affectum, spinam nempe bifidam, contribuat, num id efficere valeat, quod Tulpus in suis observat. med. lib. 3. cap. 30. profert, dicens: *ob rapam prægnanti matri improvide denegatam fetus lumbis rapiformem tumorem enatum fuisse.* Aut ut Bonetus in sepulchret. anat. præct. pag. 390. adducit infantem cum tumore lumbari & fissura spinæ dorsi natum fuisse ex matre, cui prægnanti maritus joci causa ex improvviso sacculum herbarum plenum

plenum in occiput jecit, inde perterrita mox fricuit locum a sacculo affectum, putans murem ex alto in occiput ejus delapsum fuisse, hinc tumoris muriformis origo. Spinæ dorsi vero fissura censebatur provenisse ex intuitu vertebrarum cervi in longum fissuram.

33. Mirabilis quidem inter matrem & foetum intercedere videtur conspiratio minus perfecte secundum machinæ leges declaranda, qua fieri dicitur: quod mater subitanea idea terroris percussa foeturam mox mirabili signo offendat, maculam illi imprimat, quam nævum appellant, mox omnium artuum figuram immutet, eosque corrumpat, atque longe alia stupenda producat, ut talium foetuum animæ si viverent, ab humanitate abluendum, propter organorum ad animalium actionum exercitia destinatorum ineptitudinem, erudiri, & conceptus homine dignos de sensibilibus sibi fingere non possent, quales collegit Joan. Georg. Schenkus in historia Monstrorum. Et sane accurate attendenti adparebit spissas hic dari tenebras nec facile intricatum hoc negotium experiri posse. Suo interim quemvis sino abundare genio; statuo tamen hæc & similia minime fieri in imaginatione, impressione, vel phantasia.

34. Sunt matres non paucae, quæ ob visam miseri hominis deformem faciem se parituras esse monstrum toto graviditatis tempore verentur, ex qua tamen concepta idea & firmissima impressione foetus nullatenus movetur, neque mater aliquid eorum experitur, quæ profunda meditatione timuerat. Porro dum ob pessimos succos a matre foetui traditos superioris maxillæ compages solvitur, nec tandem unitur, nascitur labium leporinum, oportetne tunc leporem a matre visum fuisse? Non alia ratione spinam bifidam ex phantasia matris productam fuisse superstitiose concluderem, ratio est: quia morbi hujus causas detegere occasio superest, ut ex superius dictis abunde constat.

35. Licet autem nonnullorum morborum in foetu existentium, & sic dictorum monstrorum rationem exactam quandoque reddere non valeamus; non tamen expedit descendere ad ea, quæ seposita structuræ corporis humani cognitione physiologica, neglecta a pari argumentatione ad solam credulitatem ducunt. Neque hæc ignorantia locum haberet, si possibile foret inquirere in morbi originem, & progressum; quod vetat morbi raritas, corporis exilitas, atque clausus aditus.

36. Quanta vero sanguinis mutatio affectum animi sequatur, non me latet: sic namque incessit pressus præter alia symptomata notante Galeno de pulsibus ad Tyrones cap. 12. pulsus habet parvum, languidum, tardum, & raram. Quid hypochondriacis sola mentis turbatio contribuat, exponit Boerhaave in aph. de cogn. & curand. morbis §. 1090. ubi atram bilem a sola mente fieri probat; ita gravida terrore percussa, languet, cuncta ejus membra tremunt cum insolita

ac molesta corporis lassitudine; humores ejus turbantur, a sana indole degenerant, non cedentes in commodum tenerrimi foetus, minime tamen exprimendo speciem objecti in mente concepti. Id enim si foret possibile, fieri deberet per spiritus, quia sola mens matris in cogitatione tunc mutatur; cum autem nervi matris nullo haecenus detecto modo ad foetum perveniant, multo minus efficacia spirituum in foetu aliquid immediate pervertere poterit. Hac opinione ductus cenfeo spinam nostram bifidam fieri a causis supra expositis, imaginationem vero matris ad eam producendam nihil conferre, nisi quatenus suo sanguine a sana indole recedente afficit foetum vid. num. 30. destruat ergo illius fluida & solida, ut illa, quæ num. 28. dicta sunt, sequi possint.

37. Quæ præterea foetui occasionaliter accidunt ad apophyses spinosas solvendas, continentur primo sub inæquali foetus dispositione, vel nimia ab utero compressione. Dicit enim Hippocrat. in lib. de genitura: *quoniam & alio modo mutilantur pueri, ubi uteri locus, in quo mutilati fuerint, angustus fuerit.* Nam duo membra mollissima foetus premuntur, hæc nunquam possunt pervenire ad debitam soliditatem; sic dum puerorum corpora præmature loricis constringuntur, accedit inæqualis partium solidarum nutritio, ut quædam earum exhaustæ contabescant, quædam in gibbum attollantur; quod pariter fieri videtur; si uterus inæqualiter vel ob situm foetus ineptum, vel ob proprium vitium fortiter spinæ dorsi incumbat; tunc enim in loco nimium presso prohibetur æqualis circulus humorum per vasa, venæ, præprimis vasa lymphatica causæ prementi sicut arteriæ resistere, & in contenta agere nequeunt, sed liquidum per arterias allatum urget in vasa compressa atque obstructa, eadem rumpit cum effectu num. 25. & 26. dicto.

38. Huc dein refertur corpus durum, quodcumque violenter abdomini matris versus spinam dorsi foetus adactum, sive dum matris abdomen percutitur duro obtusoque instrumento, sive dum impingit in corpus solidum, vel eundo, vel per lapsum. Laxa enim compages ossium his cito solvitur, aut ex solo impetu violento vasa franguntur.

39. Quid spina bifida sit, quæ ejus causæ, quisque effectus, exposui. Ac proinde supervacaneum fore existimo ulteriores morbi divisiones longis deducere, cum plurima huc pertinentia ex antedictis commode desumi possint. Varietas enim hujus morbi intelligitur ex vario loco spinæ dorsi, quem occupat, ut dictum est num. 2. ex varietate dein materiæ morbi. Potest namque liquidum acrimoniæ expers longo tempore extra vasa positum tenerrimis partibus corporis incubere absque earum corruptione, quod ex illis morbo Chronico defunctis patet, quorum cerebri cavitates omnino liquidi aquei plenæ reperiuntur sine ulla tamen substantiæ cerebri corruptione, aut inde enato morbo mortem

mortem inferente. A tali itaque materia tumor in lumbis erit oedemati similis, si vero in hoc morbo effusum, & in vasis stagnans liquidum acre evadat, cuncta in tabum putridum convertit, & apparet tumor flaccidus, rugosus cum gangræna brevi secutura vid. num. 15.

40. Spinam bifidam præterea differre ab omni alio morbo, eruitur ex cognita constitutione morbi, dum videlicet tumor adest mollis, profundus sine signis subjacentium spinosarum apophysium cum paralyti crurum, aut aliarum partium, quarum nervi a materia morbi destructi sunt; eam vero debere adesse patet ex Comment. Illustriss. L. B. van Swieten. tom. 3. §. 1063. *Idem contingit, motus nempe muscularis deletus, si nervis ex medulla oblongata, vel spinali egressis quoddam impedimentum nascatur in toto decursu ad musculos usque, quibus hi nervi prospiciunt.* Nervos autem, quousque apophyses spinosæ divisæ sunt, non tantum obstructos, sed corruptos in origine sua esse, probatum fuit num. 13. Ex his quoque desumitur diagnosi.

41. In prognosi præter exitialem, & brevi funestum morbi eventum, aliud nihil statui potest. Quemadmodum enim medullæ oblongatæ læsio lethalis habetur, quia tollitur mutuum commercium inter mentem & corpus, ita interitus corporis sequitur ex simili causa medullam spinalem læsam. Hippocrat. dicit lib. 1. de morbis: *moritur etiam si quis vulneratum habet cerebrum aut spinalem medullam.* In hoc autem textu vulnera cerebri intelligenda sunt prout Boerhaave in aph. de cogn. & curand. morbis §. 170 exponit: *profunda adeo, ut medullam oblongatam ledant multum.* Simplex enim læsio cerebri frequenter curatur, imo ægros evasisse, quibus notabilis pars de substantia cerebri ablata fuit quocumque instrumento, docent copiosæ observationes. Idem intelligendum esse de medulla spinali probat Illustriss. L. B. van Swieten in Comment. tom. 1. §. 1061. *Si vertebra lumborum parum tantum ex situ mota fuerit, spes curæ superest, verum si multum recesserit ex loco suo versus interiora corporis, medulla spinalis sæpe integre destructa est, & nullum habetur remedium.*

42. Cum itaque in spina bifurcata integre destruat medulla spinalis solis fibris nervosis manentibus, constat vitam totius corporis debere perire: ratio est: quia nervi ex medulla spinali egressi officio suo destituuntur, ut perinde cerebri, cerebellique actio in subjectas capiti partes evanescat, istarum vero functiones pereant. Hinc recte sensit Ruyschius in suis operibus anatom. med. chirurg. observat. 34. pag. 34. *nemo enim inter eos, quos hæcenus tractavi infantes, cum spina bifida evasit, nec unquam ab aliis percepi curatum.* Licet autem læsio medullæ spinalis cum læsa medulla oblongata conveniat quoad inevitabilem corporis interitum, differunt tamen quoad tempus durationis. Corpus enim diutius ferre potest læsionem medullæ spinalis, quia partes,

quibus nervi spinales prospiciunt, sustinentur aliquandiu a nervis paris octavi vagi dicti, quam læsa medulla oblongata, unde omnium nervorum actio subito cessat.

43. Ex his sequitur sanitatem in hoc casu non posse promitti a medico, quare illi sufficet vera prædicere. Quod pulchre exprimit Hippocrat. in lib. prænotion. *Neque enim fieri potest, ut omnes ægræ sanitatem assequantur; hoc nempe longe præstantius foret, quam futurorum consecutionem prænoscere.* Expedi igitur ex diversitate morbi diversas formare prognoses saltem quoad durationem morbi. Hæ habentur ex diversa constitutione medullæ spinalis, quam mutat decurrendo in theca vertebrarum, atque ex variis signis tumoris num. 39. expositi. Si namque medullæ spinalis cum vertebrarum colli, vel dorfi fissura lædatur, longe deteriora symptomata metuenda sunt, multoque citius vitæ terminus finietur, quam si morbus in ultimis lumborum vertebris contingat, ratio hujus habetur ex Comment. Illustriss. L. B. van Swieten tom. 3. §. 1062. *Quo paralysis altiori in loco corporis hæret, eo periculosior est, quoniam causa mali encephalo tunc propinquior est.* Et ex sola hac ratione infans cum fissâ infima parte ossis sacri videtur alii diutius vitam traxisse descriptus in operibus Ruyschii observat. 35. pag. 35. ubi celeberrimus ille Author dicit: *Inter omnes dicto affectu correptos nullum vidi infantem tam diu superstitem, quam hunc, vivit enim in hunc usque diem, annam jam fere agens.*

44. In curatione hujus morbi brevissimis me expedire cogor, cum nihil assequi possim, quod indicationi responderet. Non enim discutientibus, non exsiccantibus, non aliis quibuscunque remediis resolves tumorem lumbarem, non conjugabis amplius apophyses diductas cum restitutione substantiæ medullæ spinalis per materiam morbi perditæ, neque scindendo, aut causticis urendo derivabis liquidum ex theca vertebrarum remanente ægri vita. Dicit quidem Celsus lib. 2. cap. 10. pag. 79. *satius est anceps remedium experiri quam nullum.* Verum licet dexteritas Chirurghi bona quæque etiam in hoc casu promittat, hæc tamen illico a contra indicante supprimuntur, ut solummodo restet ea concludere de spina bifida, quæ asseruit Boerhaave vir immortalis memoriæ in aphoris. de cogn. & curand. morbis de Hydrocephalo a sero cavitates cerebri internas occupante exorto. ubi dicit §. 1218. *facile cognoscitur hæc species incurabilis.*

Unicum hic adhuc notare fas esto, ne, si quis ægro prodesse non possit, noceat, & mortem ex hoc morbo certo venturam acceleret; Unum ex utrisque facienti Hippocrat. determinat præmium in lib. 2. prædiction: *Qui prædictionis successum consecutus fuerit, apud prudentem ægrum admirationi erit; qui vero deerraverit, præterquam quod odio gravabitur, is ne insaniam quidem suspicionem effugere poterit.*

T A.

TABULÆ EXPLICATIO.

- AA. Longitudinem apophysium spinosarum a sexta vertebra dorfi usque ad os Coccygis indigitat.
 BB. Apophyses spinosas reflexas.
 Notatur præterea in hoc sceleto solida concretio septimæ costæ veræ cum quatuor spuris, ut patet sub CC.

C C L I V.

WILH. HULD. WALDSCHMIED,

E T

CHRIST. STEPH. SCHEFFEL,

De morbo epidemico convulsivo per Holsatiam grassante oppido raro.

K I L I E 1 7 1 7.

Q. B. V.

Maximam esse inter Theologiam & Medicinam convenientiam, non usque adeo mirandum esse arbitror, præsertim cum homines sive animam, sive corpora eorum spectes, præstantissimos ex utraque percipiant fructus. Theologus enim salutem animarum invigilat, & viam ad vitam æternam præmonstrat; Medicus sanando corpori curam impendit, unde *Owenus*, Poeta venustissimus:

*Theologis animam subiecit lapsus Admi,
Et corpus Medicis, & bona juridicis.*

Nemo igitur vitio nobis vertere poterit, si in publica & sæculari solemnitate, celebrandaque **B. LUTHERI**, factæque ab eo reformationis memoria, thema medicum ventilandum proponamus, atque de morbo populariter in hisce regionibus grassante, & rarissime obvio, agamus, cujus latissime nunc divagantis veltigia in observationibus medicorum, circa initia sæculi superioris viventium nobis relicta esse, ex sequentibus patebit. Ea quippe morborum epidemiorum est indoles, ut, vel ex temporum tempestatumque mutationibus, & communi cibi potusve vitio suborti latius serpent, & quasi contagio plures, uno eodemque tempore invadant, diversissimisque stipati symptomatibus primum emergant, aut oblivione jam jam deleti, nepotibus denno sub
pristino

pristino schemate molesti, & sæpe fatales existant. Quod ipsum de morbo præsentem etiam possumus dicere, cujus prima signa circa finem mensis Augusti, currentis anni, & si calculum accurate pono, diem ejus vicesimum sextum, apud incolas pagi *Wester-Ronnfeld*, haud procul *Rendsburgo* apparuerunt, latius deinde per vicina prædia, & sylvam *Danicam*, in ipsum Ducatum *Slesvicensem* divagante malo.

Morbus ex inopinato oritur, & maxime sanos, robustos, vegetos, citra ulla signa antecedentia, inter ipsos labores, domi, ruri, jejunos, pastos, quacunque hora, ut plurimum vigilantes, cujuscunque ætatis & sexus adoritur: ita tamen, ut pueri & puellæ paucæ, paucissimi senes, & vix una ex matribus familias hætenus quidem eo laborarint. Ægrotantes statim sub morbi initia sentiunt nauseam, cum capitis quadam gravitate, & molesta tractione, aut formicationis sensu per totum corpus, præcipue autem in artubus, quorum extrema modo citius, modo tardius spasmo summe dolorifero contrahuntur; convelluntur aliquibus digiti, & non, nisi magno conatu, & cum dolore ab adstantibus extendi, & e manibus dimoveri possunt. Aliis simul contrahuntur manus ad cubitum, hicque ad ipsum humerum; alii similes convulsiones simul patiuntur in pedibus, cum artuum contractorem dolore & tumore plus minus constante. Malum enim per vices sua ludit dramata, ut dispari gravitate, ita incertis ac irregularibus intervallis; nonnunquam bis, ter, imo sæpius dietim redit, atque unam, duas, tresve horas durat, donec cessantibus cum spasmo doloribus, ægri paulatim ad se redeunt, cibum petant, & avidius solito ingerant, maximaque eorum pars obambulare & negotia domestica satis promte expedire possit, quamvis interea dolores tensivos, per artus divagantes, sed tolerabiles sentiant, donec, revertente paroxysmo vehementiore, spasmos & dolores summos iterum patiantur.

In ipso hoc paroxysmo & mente constant, & apposite ad interrogata respondent; plurimi extra lectum degunt, obambulant, magnitudine dolorum ejulantes, propter contractionem artuum dolorificam: alii ad focum sedent, aut humi jacent, prono capite, genibus & cubitis innixi, contractis cum cubito manibus ad usque humerum; plorant, vociferantur, auxilium implorant: lecto incumbentes alii, similia patiuntur, & ut membra spasmodice contracta extendantur, enixe petunt; inde enim dolorum levamen, quamvis ad extensionem talem viri robusti unus vel alter vix sæpe sufficiant. Sub hac extensione dolores primum augentur, postmodum remittunt, & artus facile servantur extensi, remota vero manu extendentis, successive iterum convelluntur.

Symptomata & numero & gravitate variant, pro diversitate subjectorum; plerique ægrotantium conqueruntur de stupore artuum, *als ob die Glieder Schließen*; omnibus membra convulsa leviter tument, aliqui-

aliquibus autem tumor est in manibus pedibusque magnus, & ad tactum renitens. Plerique extra paroxysmum, aut dum convalescunt, conqueruntur de sensu frigoris in artibus, quamvis foris calor naturalis observetur. Alvi fluxus aliquibus molestus est; aliis, sed paucioribus, mentis quædam alienatio aut leve delirium accidit. Omnibus communis est spasmus extremorum, in manibus semper, rarius in pedibus, cubitis & cruribus, cum præcedentibus tensionibus circa præcordia, & angustiis, *Herzens-Angst, Bangigkeit*, cessantibus demum quando membra externe convelluntur. Dolores autem comitantur membrorum contractiones, cum rubore faciei, & sudoribus, quibus vix non dissiunt. Pulsus magnus ut plurimum est & tardus, qualis plerumque est rusticorum, & qui victu sunt crasso, & melancholicorum: in paucissimis debilis, ita ut in paucis moribunbis satis magnus, sed cum celeritate & inæqualitate mihi fuerit observatus.

Notata maxime dignus est sensus iste fornicationis, cujus antea facta est mentio; hunc omnes per totum corpus sentiunt, molestissimum, *es läuft ibnen in den Gliedern und über den gantzen Leib, als obs le bete, oder Ameissen da lieffen*; & quod maxime singulare est, motus iste in facie, artibus, & præsertim manuum dorso, etiam extra paroxysmi vehementiam oculis cerni potest, nihilque est aliud, quam motus fibrarum carnearum & tendinum reciprocos, velocissimus, tremulus, sub cute conspicuus. Conqueruntur simul de siti, quamvis nullus adsit calor p. n. nulla febris: adsunt vigilæ fere perpetuæ, & nonnunquam, licet rarissime, insultus epileptici, facile remedio cedentes, nisi in his qui moriuntur, quorum vix quinque aut sex fuerunt, quique aut epilepsia, aut apoplexia, intereunt.

Illi, qui convalescunt, lento gradu, & post aliquot demum septimanas cum sanitate in gratiam redeunt, & dum labores consuetos manibus exercent, aut corpus movent validius, bene sese habent, nihilque amplius incommodi sentiunt; quiescentes vero a laboribus & corporis exercitio, tensiones quasdam in artibus, cum stupore, etiam diu a superato morbo percipiunt: quin & si subito nimis frigori sese exponant facile recidivas patiuntur; id quod bis aut ter aliquibus accidisse memini.

Morbi hujus hæc est indoles, hæc comitantia symptomata, quæ sedula & accurata observatione, & frequentiore visitatione ægrotantium aliquot centenorum, in diversis prædiis decumbentium mihi innotuerunt. Videndum igitur nunc est, quis aut qualis sit affectus iste, apud nos hæctenus plane ignotus? Cum autem a symptomate præcipuo, uno aut altero, quodque inviduus morbi est comes, & quo posito, morbus ponitur, quo sublato idem tollitur, denominatio ejus desumi debeat, ni tot nobis fingere velimus morbos, quot adsunt symptomata; spas-

spasmus, vel morbum convulsivum epidemicum & populariter inter rusticos grassantem, eundem vocandum esse arbitror, hæctenus enim ne unicus quidem in urbe, aut lautioris conditionis homo eodem malo quantum quidem mihi innotuit, laboravit.

Novum plane esse morbum, cujusque nulla apud authores prosteat vestigia, multis primum persuasum erat; siquidem omnes affectus epidemici, & febrium diversa genera, variis & insolitis stipata symptomatibus, novi morbi nostratibus audiunt. Ita febris illa erraticæ, parti Ducatus Slesvicensis occidentali, ab Eidora fluvio *Giderstat* dictæ, circa messem, vel autumnii principium familiaris, *das Stoppell-Fieber*, per ipsam hiemem quandoque se extendens, variisque stipata symptomatibus, typum servans nunc intermittens, nunc continuæ periodicæ, cum, vel sine malignitate, si latius divagetur, & ad orientalem Chersonesi hujus Cimbricæ partem & Balthici maris oras serpat, ut fieri nonnunquam assolet, novus nostratibus dicitur morbus, quamvis vicinis nostris singulis fere annis fatalis existat. Idem de morbis aliis, regiones epidemicæ pervagantibus esto judicium, quorum paucissimi inter novos referri poterunt, modo observationes medicorum, ante nostra tempora conscriptæ, diligentius evolvantur. Certe, cum anno hujus seculi duodecimo, circa ætatis medium febris quædam catarrhalis non solum apud nos, sed per totam forte Europam grassaretur, & a principio Julii ad medium Augusti vix non omnes adoriretur, simul vero Glückstadii & Rendesburgi lues contagiosa plurimos interficeret, haud levem sane metum cunctis incutiebat morbus iste, totam hanc regionem brevissimo tempore populariter infestans, ita ut paucissimi ab eo evaserint immunes. Insultus morbi fiebat cum dolore capitis & dorsi, succedebant horripilationes frequentes, calor levis, cum faucium & colli dolore, prostratione virium summa, sudore continuo, quibus demum tussis gravissima succedebat, & quandoque coryza. Morbus non nisi ad triduum vel quatrimum vigeat, quo tempore pauci decumbere opus habebant, & remanente demum tussi, facile ad se redibant, nullis etiam adhibitis remediis, quamvis hanc una cum virium imbecillitate, etiam robustiores post quatuordecim dies vix superare poterant. Venæsectio in principio administrata, egregie profuit; iis vero, qui longiores inducias morbo dederant, ut plerumque fieri solet, dabantur bezoardica, absorbentia, nitrosa. Illustris Vir, Dn. *Kyngius de Niddi*, Consiliarius intimus & Archiater primarius Borussiae in litteris illo tempore ad me datis, laudat spiritum bezoardicum in morbi principio datum, & pulverem pectoralem Ludovici, denique essentiam asthmaticam sine opio. Cæterum vitæ periculum omnes evadebant, nisi malum in principio neglectum habitum, degeneraret in febrem quotidianam vel tertianam continuas, ubi accedebant lipothymia, & haud

obscura malignitatis signa alia, quali tamen neminem præter studiosum quendam, post gravissimam narium hæmorrhagiam, demortuum fuisse memini. Licuit autem mihi evidentissima hujus morbi vestigia reperire in dialogis mensuris, idioma Germanico anno 1693. sub titulo *Novellen aus der Gelehrten und curiosen Welt*, editis, ubi auctor p. 1559. inquit; *es solte wohl diese eine national-Kranckheit Teutschlandes genennet werden können, da im vorigen seculo 1580. eine Seuche, der Bemer Pipp, in Teutschland regierte, welche auch gantz Europam durch gelauffen, und allen zu Rom 40000. damahls daran nieder gelegen sind: und ist eben die Kranckheit gewesen, die Joh. Bange in seiner Thüringischen Chronick beschrieben, daß sie 1579. sich in Teutschland herovon gethan, da er sie eine seltzame, geschwinde, und unerhörte Kranckheit nennet, die erstlich den Leuten mit Frost, und etliche mit Hitze angekommen, davon wäre der Husten und Haiserkeit entstanden, und wären sie in denen Hälsen wund worden, hätte aber nur etwan drey oder vier Tage mit einem gewähret.*

Sed redeo iterum ad primarium dissertationis hujus argumentum, morbum scilicet convulsivum, & quemadmodum ostendi epidemios sæpissime citra omnem rationem novos appellari, ita præsens morbus idem etiam satis demonstrat. Dum enim de natura ejus sollicitus, aucthores evolvo, commode incido in *Willstii de morbis convulsivis tractatum*, hujusque c. 8. p. m. 45. ubi graphicam ejus descriptionem reperio. *Apud Gregorium Horstium*, inquit, *mentio fit morbi convulsivi, & maligni, qui olim Hassia, Westphalia, & in locis vicinis epidemia fuerat: illo correpti sine febrili estu, aut immodica sanguinis effervescentia, dum circa negotia familiaria versarentur, sese vix modo agrotare percipientes, circa manus aut pedes, & interdum in utrisque fornicationis sensum, cum stupore, huc illuc transcurrentem, habere solebant: dein mox digiti, simulque brachia & crura modo arcte contraherentur, modo validissime, ac si obriguissent, extendebantur. Et paucis interjectis: sui morbus, pergit, uti non raro contingit, cerebrum una totum invaderet, convulsiones universales & sæpe insultus epileptici ægros infestabant. Adii igitur ipsam Horstium, & operum Tom. 2. l. 8. obs. 22. morbi hujus convulsivi maligni, epidemii, quem miserabilem & omnino terribilem, imo pestilentialem vocat, ampliore reperio descriptionem, fuisse scilicet cum anno 1617. Hassiæ, Westphaliæ, Episcopatu Colonienli epidemium, vernacula *die kriebell Kranckheit, Krampffucht oder 2. ubende Seuche* appellatum, ejusdemque recidivas aliquot subsequenter hujusmodi idem observavit Horstius & in gratiam proximi, tractatum de eodem malo, per professores Medicinæ Facultatis in Illustri Marpurgenlium Academia editum, latinitati donatum, appendicis instar operibus suis addidit*

addidit. Symptomata, morbo isti propria, quamvis apud omnes quidem eadem & similia non sint, ut plurimum tamen sequenti modo sese habere legitur c. 2. *Primo omnium ægotantes, modo in manibus saltem, modo in pedibus duntaxat, interdum in manibus & pedibus simul, aliquando in uno tantum latere, nonnunquam in utroque, sensum quandam formicantem, ac si pars plena fornicarum transcurrentium, aut alias consopita esset, percipiunt. Hinc digiti manuum ac pedum ex improviso arcte contrahuntur, aut validissime, ac si obriguissent, extenduntur, tensioque hæc, a manibus ac pedibus usque ad cubitum, humerum, crura, coxasque progreditur, ac simili ratione horum unumquodlibet membrum usque ad corpus contrahit: &c. Frequenter etiam hæc convulsio in manibus aut brachiis, aut in utroque (ut in nostris ægris) crebro quoque in ore, labiis, oculis & toto corpore perseverat. Problematum deinde decade decima, quæst. 7. p. 109. de eodem morbo agens, familiarem eum fuisse anno 1596. & 97. Westphaliæque, Coloniam Agrippinensem, Witgensteinensem & Waldeccensem Ducatum, (comitatum), & Hassiam populariter invasisse scribit. Quin & evidentissima hujus affectus vestigia reperiuntur apud Schenkium, l. 6. obs. 2. qui tamen auctor dubius hæret, num inter pestilentialem epidemiorum, num vero endemiorum censum referendus sit? Unde factum esse existimo quod *Clavissimus Reusnerus*, Eph. Germ. cent. 5. & 6. p. 21. morbum hunc convulsivum Westphalorum quondam endemium aut vernaculum appellat, quamvis non semper, sed potius rarissime Westphaliæ affligerit, quare huic quoque epidemium eundem esse censemus, quod certo saltem tempore has aut alias regiones infestare solet. Vid. Gal. c. I. in I. epid. in proemi. & in defin.*

Præterquam vero quod mali hujus ante nostra tempora hincinde grassantis mentionem faciat Horstius & alii, inter recentissimos nominare liceat *D. Buddæum*, Lusatia superioris Physicum celeberrimum, cujus consilium medicum *von der Krampff-Such oder Kriebel-Kranckheit*, hoc ipso anno publicæ luci datum, mihi dum hæc scribo, ab Amico communicatur: meminit hic ejusdem morbi, annis superioris seculi 48. 49. prima vice in Vogtlandia, 1675. in urbe Plauen & locis vicinis: & præsentis seculi anno secundo circa Freibergam Misnia, & anno proxime præcedente decimo sexto, mensibus Augusto, septembri & sequentibus in diversis Saxonie & Lusatia superioris locis, gravissime sævientis.

Si causam proximam mali hujus investigare velimus, eadem hæc erit, quæ cæterarum convulsionum omnium, cui tamen spirituum explosio, aut rarefactio, quando pulveris pyrii ritu, veluti igniti ex-

ploduntur, ut placuit *Williso* de morb. convuls. c. I. p. 2. non sufficere videtur. utpote quæ nec naturæ spirituum convenit, nec explicandis membrorum contractionibus convulsivis ullo modo inservire potest. Neque etiam repletio aut inanitio, ab *Hippocrate* 6. aph. 39. adductæ, in censu causarum locum habere poterunt, ut ut corium madidum, aut fidium nervi, mādido aere repleti, aut nimis sicco inani, laxati aut contracti in exemplum afferantur: texture enim nervorum non convenit utraque, nec ipsis etiam partibus solidis quæ convelli solent, ut *Willisus* l. c. c. 3. exemplo anasaræ & tibus elegantè ostendit: Quamvis si sano sensu hæc explicentur, non prorsus rejicienda esse, in sequentibus patebit. Intricatissima enim est res ista, unde diversissimas apud auctores de causa convulsionum proxima reperire licet opiniones: ut enim in rebus a sensibus remotis, & tantum intelligibilibus facile decipimur, nisi omnes earundem circumstantias exactissimi iudicii lance ponderemus; ita & hic fieri facile posse, videbit quis, cui causas ab effectibus & a posteriori ut loquuntur deducere libuerit. Vir Clarissimus *Bartholomæus de Moor* pathologiam cerebri peculiari tractatu elegantissime tradidit, & convulsionum spasmorumque ætiologia p. 342. 537. ab eo allata, lucem quandam affundit, & cum rei veritate conciliari facile potest: quæ vero ab aliis de timoris & pathematum animi, imprimis summe anxii, indeque ortis mortuam vitalium perturbationibus, in hoc negotio afferri solent, illa non tam causam proximam, quam remotas & procatacticas tangunt, de quibus nobis nondum sermo est. Quin obscura quoque illa esse, quæ de naturæ, in conservando suo corpore energia, & paratissimis eum in finem subsidii, augmento motus sanguinis progressivi, ut in febribus; coarctatione fibrarum muscularium, auctoque motu tonico, ut in convulsionibus, afferri solent, quam incertissima, vixque probabilia esse, satis ostendit nondum demonstratum animæ rationalis, in actiones istas mere vitales imperium; ut cætera omnia silentio præteream; tantum abest ut administris ejusmodi, a naturæ ordine prorsus alienis, ad illud quod economiæ animali noxium est, aut periculum quodvis imminens. sive evitandum, sive atendum aut expellendum, destinato consilio uti possit.

Ante vero quam in re adeo obscura certi quid determinare possimus, videndum prius est, quomodo motus tum voluntarii, tum illi, qui mere sunt automatici, secundum naturam in corpore nostro contingant & per quæ instrumenta fiant? Ita enim depravationis eorundem causa facilius nobis innotescet. Motus animalis organum immediatum est fibra motrix, quarum plurimum in certos fasciculos collectio musculum constituit: fibra hæc est cylindracea, porosa, in medio

carnea,

carnea, in extremis sui partibus tendinosa, quibus ab una extremitate parti quiescenti, ab altera mobili seu movendæ inseritur, atque dum fibra carnea contrahitur corrugatur & constringitur, hæc versus illam trahitur, finis ad suum principium, vel ut loquuntur cauda musculi versus ejus caput, & ita membrum movetur. Tendinea quippe fibræ pars inepta est contractioni, & basis aut fulcimenti vices gerit, vimque motricis fibræ tantum sequitur; hæc autem vis motrix, qua non enbræ moventur, est contractio, orta, non tam a succorum contentorum turgescencia & rarefactione, aut ab illarum repletione sola, & inde orta distensione & abbreviatione; sed a tensione potissimum fibrillarum membranaceo-nervearum transversalium, prædictas fibras carneas decussatim, angulis obliquis intersectantibus, stringentibus & crispantibus.

Fibra quippe carnea tubulata est, seu vasculosa, siquidem *Comperi* experimento mercurium injectum admittit, testante hoc *Mungeto* theatri Anat. p. 16. Et musculi contractio contingit, quando fibrillæ nerveæ transversales a spirituum animalium, seu liquoris nervei, totum nervi tractum replentis, influxu & undulatione turgent, & fibras carneas, quæ iis convolutæ sunt, constringendo, motum sanguinis per hæc fluentis sistunt, unde fieri aliter nequit, quam ut musculus infletur, durior fiat, & brevior, & finis tendinis ad suum principium accedat, & os vel membrum cui inseritur, secum attrahat, & adeo membrum moveatur. Concurrent igitur ad motum actio fibræ nerveæ, scilicet contractio ejus, & inde orta crispatura fibræ carnosæ, contentique in ea liquoris stagnatio, a quibus causis omnibus simul concurrentibus musculus abbreviatur: nec obstat fibrillarum nervearum teneritudo, propter quam robur earundem ad crispationem fibræ carnosæ minus sufficere nonnulli existimant: requiruntur enim ad hanc actionem fibrillæ plurimæ, quarum una alterius vim adjuvat, & cuicumque machinam, per trochleas corpora moventium robur perspectum est, quibus rite & ex mechanicis regulis dispositis trochleis, mediante filo tenuissimo ingens pondus elevari potest, huic inquam actio fibrillarum istarum maxime tenuium non videbitur impossibilis.

Videmus ex his, quæ modo dicta sunt, membra moveri contractione fibrarum in statu naturali, idemque in statu p. n. etiam contingere statuimus, sed ab alia causa, eademque præternaturali, seu morbosa: adeoque causa proxima & formalis ut convulsionum omnium, ita etiam spasmus hujus epidemii esse impetuosum, violentum & inordinatum liquoris nervei in partes fibrosas, motui inservientes influxum, eundemque interruptum & alternativum in motibus convulsivis, continuum

vero & magis ordinatum in convulsionibus & spasms, aut ut vocantur, conductionibus. Uti enim spiritus, per nervos brachii influens, movet in statu naturali digitos & brachium ex meo arbitrio; ita, si fiat punctura nervi, & inde convulsio brachii, motusque ejus prænaturalis, sequitur necessario, eundem spiritum, qui ex arbitrio brachium movet in statu naturali, etiam in convulso brachio, ex motu ejus vitiat, propter irritationem, & inde dependentem continuum motum tremulum, convulsionis istius & motus p. n. esse autorem. Ex quibus omnibus evidentissimum esse arbitror, quid demum inanitionis & repletionis nomine in hoc negotio intelligi debeat, præsertim si simul consideremus, quod fibrillarum contractionibus istis sanguini arteriolo, per fibras carneas transeunti obex ponatur, ejusdemque ingressus in venas impediatur.

Inter causas remotiores primum locum obtinet omne illud, quicquid crispationes tales fibrillarum producere valet: & quemadmodum a causa externa sæpe id contingere videmus, punctura scilicet aut læsione nervi; ita, si a causa interna, humore acri, aut spiritu impetu nimio, irritetur nervorum principium aut nervus, ex celerissima hac in parte admodum sensibili fibrillarum agitatione & vellitatione, spiritus per nervum antea blande fluentes, simul impetuose commoventur, & ab his tota liquoris nervei massa, adeo, ut iidem spiritus per nervum istum violenter & cum impetu ferantur, istiusque membri, ad quod nervus fertur, convulso exoriatur. Vix enim induci possum, ut credam, causam materialem ipsis spiritibus hæere implicitam, sive hanc in acido volatili cum *Sylvio*, sive in nitro-sulphureo cum *Willisio*, quærere placeat: siquidem spiritus animæ, liquidum hoc subtilissimum, moleculas tales plane heterogeneas, propter sui subtilitatem, & tubulorum cerebri, per quos separatur, viarumque, per quas it & redit, exilitatem, non admittit, adeo ut non tam qualitate, quam quantitate & motu illud peccare videatur.

Causæ antecedentes præsentis mali, quærendæ sunt in ipsa humorum constitutione acido-viscida, & temperamento, ut vocant, melancholico, cui producendo vitæ genus maxime favet: unde non usque adeo est mirandum, si, accedente levi aliqua causa externa internave, humorum acrimonia augeatur, & irritationes ejusmodi producant; aut propter lentorem hinc inde stagnantes partium distensiones augeant, fibras irritent, temporisque successu acorem contrahant, præsertim, si hæc omnia a causis procatactis in actum introducantur aut foveantur. Quanta enim sit vis harum causarum in producendis morbis, quotidie experiamur, quando ex perversa sex rerum nonnaturalium, ut medicis

audiunt, administratione, corpus nostrum variis modis læditur. Aer noster atmosphæricus, commune vitæ pabulum, corpora vario modo alterat, & teste *Hippocrate*, aut cuicumque demum adscribere placeat, *l. de flatibus, mortalibus vitæ, & morborum agrotis solus is est auctor*: Epidemiorum sane malorum causa generalis ut plurimum est aer, tempestatumque anni mutationes potissimum tales morbos parit, & in his ipsis anni tempestatibus magna mutationes frigoris & caloris, ut loquitur *Hippocrates l. 3. aph. 1.* Et huic quidem partes præcipuas in producendo hoc morbo tribuendas esse puto, siquidem aer vitiosus cibotali longe nocentior est, utpote qui statim intimos corporis recessus occupat, spiritusque ipsos insicit ac continuo afficit, teste *Bihrens* in select. diætet. p. 1. Quod si igitur aeris nostri & tempestatum hujus anni constitutiones accuratius paulo examinemus, videbimus post hiemem utcumque frigidam & diurnam, veris initia fuisse temperata, & pro temporis ratione calidiora atque serena, succedente demum frigore insolito, & pluviis perpetuis, ad æstatis medium durantibus, quas tandem excepit tempestas calidissima, serena, per plures septimanas constans, & non nisi unius forte hebdomadis spatio pluviis interrupta: cæterum ut interdum summum æstum, ita noctu fere semper, paucissimis solummodo exceptis, frigus singulare experiebamur. Sub hisce inæqualibus sæpiusque mutatis tempestatibus, corpora vario modo alterabantur, eorum præsertim, qui propter vitam & labores rusticanos sub dio semper aut ut plurimum commorari necessum habebant; unde facile patet ratio, cur patres familias, servi & ancillæ potissimum, pueri iidem & puellæ, quæ ruri quoque operas pro ætate præstare poterant, morbo hoc obnoxii potius fuerint, quam uxores & matres familias, ipsique infantes, quorum vix unum vel alterum ægotantem, aut morbo hoc correptum vidi, sicut nec ullum hominem in civitatibus viventem, aut qui aeri rusticano sese continuo exponere, ex vitæ ratione non habebat opus, eodem morbo correptum fuisse memini. In his vero qui in aere aprico continuo vivebant, rusticis, messoribus & similibus postquam a præcedente aeris constitutione frigida & humida transpiratio fuerat impeditior, humoresque movebantur lentius ac hinc inde facile stagnarent, acorem que contraherent summum, fieri facillime poterat, ut succedente æstu magno, & laboribus gravioribus messis tempore propter constantem serenitatem vix interruptis & continuis, moverentur humores isti viscosi, acres, atque fluidior feri portio sudore expelleretur, illudque quod reliquum erat, majorem contraheret visciditatem & acrimoniam: unde tam in cerebro, quam circa viscera alia, ipsumque nervorum principium facile fiebant stagnationes, & succedentia cum spasms symptomata alia plurima. Fovebantur causæ modo recensitæ a nocturno frigore, æstus diurnos excipiente, quodque poros interdum apertos subito claudibat,

bat, & humores æstu agitados & attenuatos in motu sistebat, & quasi coagulabat, non sine succedentibus hinc inde stagnationibus & obstructionibus. Quantum autem se excipientes invicem caloris & frigoris vicissitudines subitanæ sanitati noceant, testatur experientia, quando ex subitanea refrigeratione post æstum varia mala & interea haud raro convulsiones produci videmus; ipsaque etiam ratio satis evincit, non posse non ex cohibita transpiratione, & a frigore post æstum suscepto varia mala oriri.

At facile obijcere aliquis posset, rusticam gentem singulis annis, & potissimum circa messis tempora, eadem pati, eosdem subire labores, nec tamen semper, imo rarissime morbo tali convulsivo affici, atque adeo aliam plane hic subesse causam, & quidem huic constitutioni epidemicæ singularem. Verum quamvis rusticæ ad labores nati videntur, annisque singulis, præsertim circa messis tempora, in his præsertim terris, tanta segetum & pratorum copia abundantibus, gravissimos labores subeant, extraordinarios tamen hosce hac ipsa æstate fuisse statim apparebit, si considerare velimus serenitatem, tempore messis continuam, post pluvias frequentiores circa initium ejus decedentes, unde labore partim cito nimis se invicem exceperunt, partim vero metus mutationis tempestatum, festinationem summam imperavit, factumque est, ut hoc autumno messis, per tres minimum septimanas citius apud nos absoluta fuerit, quam alias fieri consuevit. Accedit nocturnum frigus satis insolitum, quo corporum pori æstu diurno aperti, non citra summam alterationem clausi iterum sunt: Nec prætermittendæ sunt e causarum classe frequentes nebulæ, & rubigines, quibus crasis corporum non parum læditur: recte enim *Ovidius*.

Cum modo frigoribus, calido modo stringimur æstu,

Tempore non certo, corpora languor habet.

Et ex longa mora aut decubitu sub dio convulsiones oriri, ex *Jacchin. comm. ad c. 13. l. 9. Rhafis*, observat *Schenckius*, l. 1. obs. 4. q. 125. Verbo: frigus, præsertim post æstum susceptum, convulsiones producit, teste *Sennerto*, & *de Moor* l. c. p. 535. ipseque *Com. morbus*, inquit, qui sacer appellatur, ex iisdem causis, ex quibus etiam reliqui, originem trahit, ex his nempe quæ accedunt & decedunt, velut frigore, sole, ventis, & mutationibus nunquam conquiescentibus. *Lib. de morbo sacro; Sect. operum 3. p. 94. edit. Foes.* Nam vero inter causarum remotarum censum vocare etiam debeam, quod rusticorum plurimi græmen desecatum ex pratis, aquis inundatis ad altiora loca deportare

deportare opus habuerint, ubi quotidie ad coxas usque aquis sese immergere necesse habuerunt; incertus hæreo, præsertim cum multos eodem morbo laborantes viderim, qui loca editiora inhabitantes, prata aquis inundata non possideant. Illud tamen negari non posse arbitror, refrigerationem istam in aquis factam, haud leve in iis, quibus hæc contigit, momentum & promovendo & augendo morbo contulisse.

Neque tamen e classe causarum procatarcticarum cibum potumve, uno verbo, alimenta prorsus excludi velim; quamvis enim quæ in aere existit morborum causa, sit maxime universalis; non omnes tamen eadem affici, aut dominante constitutione aliqua epidemica, cunctos ægrotare videmus, ut etiam in præsentis hujus convulsiva observavimus: illa enim inter rusticos tantum, eosdemque potissimum, qui & laboribus gravioribus exerciti, & diutius & in aprico eos continuare necesse habuerunt. Sin vero in aere vitium, si in corporis exercitatione nimia quærendum, cur non omnes promiscue, aut cur non plures eodem morbo correpti fuere? Certum enim est partem rusticorum maximam immunem fuisse ab hoc contagio, unde necessario sequitur, requiri in corporibus certam dispositionem, certam humorum crasin, quæ a causis ejusmodi universalibus alterari possit, quæque absente nihil a constitutione epidemica individuo huic est metuendum. Cum autem multi rusticorum, nulli vero alii homines hoc morbo affecti fuerint, causa hujus diversitatis quærenda est, meo quidem iudicio, in ipso temperamento, & naturali dispositione istorum hominum, ab ipsa victus, quo utuntur, ratione derivanda. Viliori alimento vescuntur omnes, pane secalino confusaneo, fursuraceo, atro, acidiori, sæpius non bene cocto, unde chylus admodum crassus, viscidus, lentus, acidus, sanguini ejusdem qualitatis generando, producendæque cachexiæ & scorbuto peropportunos. Vid. *Ephem. Germ. Dec. 2. ann. 6. obs. 87. Et Dec. ejusdem ann. 10. obs. 171. Pulte quoque e frumento Saraceno decorticato, & mola crasse comminuto (Buchweizen Grütze) in aqua aut lacte ad crassiorem consistentiam cocto, quotidie fere & ad satietatem usque replentur, quod difficulter digeritur, flatulentum est, & crassum atque viscosum nutrimentum præbet, teste *Sennerto* *Instit. l. 4. part. 1. c. 3.* Quin & ex hordeo decorticato pulcillas sibi parant, alimenti sicioris, crassi, pauci. Nec silentio prætereundæ sunt lautities eorum, quas ex farina secalina, aut quacunque alia sibi parant, aqua aut lacte in massam coacta, ex qua globulos efformant, quibus ad duritiem fere coctis, ventriculum gravant, & ad crepaturam usque replent. Carnibus vescuntur rarius, & non nisi in nuptiis, aut messis tempore, ubi lardo potissimum delectantur.*

lectantur. Potus ipsorum est aqua, vel lac, dulce, frequentius acidum, ebutyratum, aut ejus serum, rarius cerevisia, & ex frumento per fermentationem destillans spiritus. Diæta talis, & alimenta crassiora viscidiora, chylum crassum, viscidum, acrem, aut acidum suppetant, similemque sanguinem; qualis enim chylus, talis sanguis; qualis sanguis, tales cæteri humores a sanguine dependentes: adeo ut mirum plane sit, quod commoda fruuntur valetudine, nisi diætae hujus vitia laborum duritie & frequentia corrigerent. Cum igitur sanguis eorum crassus, lentus, ad motum minus aptus existat, a quacunque causa facile magis coagulatur, stases ejus promoventur, & fomes morbi aeri inhærens eundem facillime alterare potest.

In specie vero morbo huic ansam præbuisse credebatur panis, ex fecali recenti, & qualitate virosa infecto paratus: cui quidem sententiæ favere videbantur aliorum observationes, & frequens experientia. Nec ipsi *Marpurgenses* ab hac opinione alieni videntur, quando apud *Horsium* l. c. scribunt: *ex egrotantium relatione scire licet, quod externa causa communiter in alimento, ad nutriendum minus idoneo & improporcionado consistat, dum pauperes, rebus ad vitam necessariis destituti, panem impurum & male coctum, longo tempore in summa famis urgentia devorant. &c.* Multo vero evidentius id ipsum probare videtur elegans *Illustris Brunneri* L. B. in *Brunn*, Fautoris mei honoratissimi, de granis fecalis degeneribus venenatis observatio, *Ephemeridibus Nat. Curiosorum* Dec. 3, ann. 2. p. 348. inserta. *Degeneravit scilicet, secale, & loco granorum alimentariorum protrusit cornicula nigra, grana fecalis degenerantia: quæ experti in sylva Hercynia Martini Korn vocarunt, & noxam, quam alias intulit, generi humano præfagierunt.* Pergit deinde & dicit: *degener illud frumenti genus esse causam, quod incole sylvæ non tantum convulsionibus tententur miri, sed & extrema sphacelo emoriantur.* Et quem supra citavi *Buddæus*, in consilio medico p. 9. ita inquit: *es wird nach gnugsamer Untersuchung und gemachten experimenten, wie auch deswegen erlangten Nachrichten, von denen meisten dafür gehalten, daß unter andern Ursachen, als der lang anhaltenden Kälte, und Nätze, denen oft gefallenen Meelthauen und giftigen Nebeln die Schuld hauptsächlich bezumessen sey dem in diesem Jahr gewachsenen Korn, als in welchem an vielen Orten, vornehmlich wo der giftige Meelthau und Schlossen gefallen, wegen der anhaltenden grossen Nässe vieles Unkraut, Tobkraut, Trespel, insonderheit die langen schwarzen Körner an denen meisten Korn-Aehren, nebst denen andern guten Körner gewachsen, welche Körner bey trocknen Jahren ein gutes und fruchtbares Zeichen, bey nassem Jahren aber vor ein Mißgewachse gehalten werden.* Addit porro quatuor aut quinque observationes, de virulentia granorum

granorum istorum testantes. Confirmare autem videtur hanc de vitio fecalis sententiam, quod in prædio S. mense Septembri hujus anni, rusticus quidam, cum uxore, fratre, ancilla, puella annorum 13. & puero annorum 8. graviter hoc malo decubuerit, ex quibus primo puella, postea rusticus ipse morti in prædam cesserunt, & molitor istius loci Domino fundi fassus est, rusticum hunc antequam ægrota-ret, frumentum novum, summe impurum, & corniculis nigris refertissimum, nec satis exsiccatum molendino intulisse, quod terna vice molæ injici oportuit, quare rusticum monuit, ne panem ex ista farina comederet.

Nec nova est hæc de noxa granorum fecalis degenerum, aut corniculorum nigrorum, nostrates *Brand-Körn* vocant, qualitate venenata, quibus miras convulsiones, quin imo sphacelum extremorum producta fuisse referunt *Ephemerides Nat. Curios.* cent. 5. & 6. obs. 82. & malum hoc pauperum, temporibus caræ annonæ imputatur nutrimento vitioso, & præcipue certo frumento nigro, fecali, & quidem soli: degeneranti in clavos, *bled cornu*, ergo Gallis dicto; additur, easdem causas, quæ producunt sterilitatem annorum, produxisse quoque copiam clavorum, quos non secernentes pauperes, soli ægrota-runt.

Neque etiam de vitio hocce segetum, & inde productis malis desunt plures aliorum observationes: ita varios morbos epidemios a fecali vitioso, & uredine corrupto, in Thuringiæ tractu circa *Erfordiam* ortos fuisse anno 1700, recenset celeberr. *Hoyerus*, medicus *Molhusinus*, *Eph. nat. Cur.* Dec. 3. ann. 9. & 10. p. 173. Imo stupenda plane sunt, quæ de gangrænæ quadam specie, in *Aurelianensi Galliæ Ducatu* epidemia leguntur dans *l'histoire de l'Academie Royale des sciences*, anno 1710. p. 80. de gangrænâ sicca, nigra, livida, plures affligente: & in specie de rustico quodam, cui deciderunt subito pedum digiti omnes, una deinde cum pedum residuo, & carne binorum crurum, & natium, relictis tantum ossibus nudis. Adscribitur malum hocce nutrimento vitioso, pauperibus sub annonæ caritate usitato, & præsertim corniculis istis nigris in fecali reperiundis, mereturque res ipsa intimiorem considerationem, cum ipsa quoque animalia bruta, grana ista recusent, ut de gallinis affirmatur l. c. p. 83. quamvis dum incautiores illa assumpserint, nullam inde noxam patiantur. Sic canes quoque panem ex fecali recente hujus anni factum, in quibusdam locis noluerunt comedere, unde argumentum qualitatis vitiosæ utcumque desumere possumus. Quin & mihi met ipsi, talem panem in prædio W. degustanti, sapor quidam crudus, gra-minis

minis instar in eo deprehensus est, qualem tamen semper in pane, ex fecali novo facto reperiri affirmabant plurimi, dicentes: *das Brod von neuen Rocken schmecke anfangs allezeit so grün*, evanescente postmodum, quando fecalis grana, diurnitate temporis aridiora fiunt.

Oriuntur autem cornicula ista nigra ab uredine seu rore melleo, *van Honig oder Meelbau*, de cujus qualitatibus vitiosis videri potest *Theophrast. Eresus*, Hist. plant. c. notis *Bodæi a Stapel*, p. 498. & *Plin.* Hist. natur. l. 18. p. m. 462. Glutinosa enim roris istius substantia, adhærescendo fecalis spicis, quarum pleræque barbulis suis se defendunt, nisi pluvia succedente abluatur, aut ventis protinus dissipetur, exsicceturve, exteriorem granorum pelliculam putrefacit, ita ut nutritius istorum succus, luxurians, intra terminos suos contineri nescius, ordine a naturali plane alieno accumuletur, limitesque suos excedens, in granorum ista monstra abeat, noxiis qualitatibus propter mixturam succi alibilis superflui, cum unctuositate roris vitiosi infecta. Vid. *Hist. de l'Acad. Royale des sciences*, l. c. p. 82. Rationem hujus rei paulo aliter reddit *Helwichius*, in *derer aufgefangenen Briefen fünfftem* paquet. 73. correspondenz, p. 581. sq. ubi negat materiam esse a rore melleo, quoniam guttulæ istæ dulces, e granis mollioribus immaturis proveniunt, & ab aere vel rore coagulantur, quale quid in aliis frugibus non observatur, neque in spicis granivæ omnibus; & cum odorem exhibeant mucidum, instar granorum putredine incipiente corruptorum, nullum plane dubium relinqui scribit, cornicula ista nigra ex aristis excresecientia, pro re corrupta, insalubri nutritioni præstandæ minus apta, habenda esse. Cunctarum deinde rerum originem & finem esse mucilaginem dulcem, plus minus crassam, ex mercurio & vitriolo constantem, quarum illa virtute dissipante & attenuante, hæc vero adstringente polleat, ita ut ex justa earundem proportione & harmonia omnia consent; quod si hæc proportio casu destruat aut immutetur, alterari rei essentiam, atque ex nimia mercurii copia oriri turgescientiam, solutionem, fermentationem, imo putredinem & corruptionem; sed vero abundet vitriolum, coacervari tenuem, fluidam, taram materiam, & crassiore, densiorem, imo duriores fieri. A præcedente igitur humiditate, quam terra cum multo mercurio absorpsit, plantisque communicavit, orta est primo turgescientia, & succedente calore fermentatio unde, lactea & nutritia granuli materia, pelliculam perumpendo extillavit, atque ab aere, roreque frigidiusculo coagulata & putrescens, monstrum istud fecalis produxit. Plura videri possunt l. c. non proflus a scopo nostro aliena; scilicet cur fecale vitio huic tantum subjectum sit, rariusque in hordeo aut frugibus aliis reperitur; & cur non singulis annis tale quid accidat?

dat? Prius fieri dicit, quoniam fecale per totam hiemem tempestatum injuriis expositum, plus humiditatis unâ cum mercurio aereo haurit, quam fruges æstivæ, atque granum ejus pellicula tenuiore, succoque alibi magis abundante constat. Posterius adscribit calori excessivo, tum demum superveniente, quando natura in coagulanda materia viscosa lactea erat occupata, atque suborta fermentatione forti, & turgescientia præternaturali, perrupta pellicula succus iste extillavit.

Satis hæctenus de vitio panis, cui morbus noster convulsivus a multis adscribitur, actum est, diffiteor mala plurima, & in specie affectus convulsivos, aliosve capitis tam a pane vitioso, quam ab aliis alimentis produci posse: ita frumentum malum morbos chronicos, & imprimis scorbutum producit *Eph. Nat. Cur. Dec. 2. ann. 10. Obs. 171.* Esu coturnicum spasum pedum produxit, notatumque est quendam, quoties coturnicibus vesceretur, semper altero die spasmo pedum, haud parum molesto correptum, cui alias nunquam obnoxius extiterat; *Riedlin.* lin. ann. I. p. 30. & alaudæ manus contractas induxerunt, teste eodem *Itiner.* p. 17. lin. ann. 4. p. 913. Anguillæ nervis imprimis adversantur & convulsionum causa fiunt, quales aliquando virgines duæ ab esu earundem adeo horrendas patiebantur, ut rigidæ starent, corporibus nonnihil in anteriora incurvatis, ut in emprosthotono fieri solet; teste *Bierlingio* thes. pract. p. 738. Quin & lac ipsam, primum istud omnium animantium pabulum, oris torturam aliquando induxit gravissimam, cum tensione dolorifica totius colli, & pene corporis, teste *Bagliivo* prax. l. 2. p. 243. Et ex leguminum esu crurum impotentiam observavit *Hippocrates* de morb. vulgar. 2. edit. *Foef.* Sect. 7. p. 119.

Quicquid autem horum est, & quamvis ab alimentis tum spasmi & convulsiones, tum morbi alii produci queant, sæpiusque a solo pane ortos fuisse non diffiteamur; neque ignoremus, quid lolium aut triticum temulentum malignitate sua efficiat; quamvis etiam negare non possimus, constitutionem frigidam pluviosam, productioni fecalis vitiosi admodum favisse, utrique enim, & corniculis nigris & lolio producendo, favet, teste *Ramazzino* de morbis artificum c. 27. atque lychnidis segetum semina, nostratibus *redde* vocata, fecali permixta, farinam hoc anno suppeditarint rubram, quæ alba ordinario esse solet, indeque malum hoc ortum fuisse nonnulli existimaverint: his tamen omnibus nihil obstantibus, vix induci possum, ut credam, mali hujus causam apud nos extitisse panem ex vitiosi fecalis farina excoctum, sequentibus potissimum rationibus inductus. Quod scilicet plures spasmo epidemio laborantes

viderim, antequam panem recentem comederint; multos autem qui talem in magna copia assumpserunt, non ægrotasse: quemadmodum hodie adhuc talis panis, sine omni noxa a rusticorum plerisque usurpatur: præsertim cum certa mihi constet experientia, collecta ante plures annos in annonæ charitate a pauperibus fecalis recrementa, multis granis degeneribus referta, in panes coacta & comesta, nihil plane mali post esum reliquisse. Ex quibus omnibus concludo, morbum hunc apud nos non tam a fecalis & panis vitio quam ex peculiari aeris constitutione epidemia, ut & nebulis & vaporibus ortum suum habuisse, a quibus scilicet morbi epidemii ut plurimum oriuntur, ut de aere & tempestatibus p. 18. dictum est; de nebulis vero, febrem malignam producentibus, historiam notatu dignam refert Celeb. *Hoyerus* Eph. Nat. Cur. Dec. 3. ann. 9. & 10. p. 174. simulque subjungit, hæc facile esse naturam & causas nebularum rimari, utpote quæ pro mineralium & aquarum, in terræ cryptis & antris contentarum diversitate maxime variant: Placet *Hippocratis* effatum sect. 3. edit. *Foes.* p. 7. de natura hominis, ubi complures, inquit, uno morbo eadem tempestate vexantur, in id quod maxime commune est, quoque omnes utimur potissimum rejicienda causa est: id autem est, quod inspirando trahimus.

Cæterum, unde aeris ista corruptio & vitium oriatur, res est alioris indaginis. Præterquam enim quod ab exhalationibus & vaporibus corrumpi & infici possit, non penitus e caularum numero proscribendum esse astrorum influxum, existimo. De sole & luna res extra controversiam posita est; de planetis reliquis & superioribus dubia forte nonnullis videri potest, propter nimiam eorum a nobis distantiam, & corporum istorum opacitatem. Verum enim vero, alius est influxus solis & stellarum fixarum, alius planetarum: illa agunt luminis emissionem, & vario modo tam aerem, quam corpora nostra alterant: hi non immediate, sed mediantibus exhalationibus primo atmosphæram sibi propriam, deinde ætherem & aerem contiguum & vicinum, denique longius distantem diversimode alterant, ita ut mutationes inde provenientes, ad aerem nostrum atmosphæricum usque se extendant, & mutationes tempestatum in eo producant. Certum enim est, quod pro ratione situs planetarum tum inter se, tum imprimis ratione solis alia effluvia ex iis emittantur, quibus alteratio ista merito tribuenda est, præsertim, cum recentiorum industria certas regulas meteorologicas detexerit, quibus observatis, ex situ stellarum, constellationes vocant, certissimum de futuris tempestatibus iudicium, formari potest, id quod post *Wilhelmum Coccium*, Anglum, sedula plurium annorum observatione ostendit *Sluterus*, Hamburgensium senator spectatissimus, & ex utroque *Stablius* introductione ad meteoroscopia novam. Nostrum non est,

est, in speciales syderum positus, & ordines, quæque eorundem ad producendum hunc morbum vis sit & efficacia sigillatim inquirere, habebunt igitur hic, in quo se exercent, astrologi.

Quicquid autem horum est, & sive ab astrorum influxu, sive ab exhalationibus aut vaporibus aer vitietur, res eodem recidit, illeque semper pro primaria morborum epidemicorum causa habendus est, quorum certe originem aliunde derivare vix licet. Quis enim febrem catarrhalem seu catarrhum epidemicum, cujus mentio facta est p. 8. toti fere Europæ communem, aliunde, quam ex aeris vitio, derivabit? Et cum *Reusnerus*, Nordlingensium poliater, tractatu de scorbuto p. 72. ejusdem morbi meminerit, anno 1580. ab austro principium fumens, sub Sirii ortum, tempestate aquilonia, maxime autem circa interlunium æquinoctii autumnalis, municipatim pervagantis Europam, & in omnes fere mundi regiones debacchantis, commode hic de eodem adhuc monendum esse censui, quod *Fernelio* l. 1. de abdit. rerum causis. c. 12. gravedo anhelosa, Gallis *la coqueluche*, Germanis *der Bremer*, oder *Böhmer Pipp*, *das Hünerweh*, quoniam laborantes instar gallinarum coryza vexabantur, dictus, atque *Hippocrati* l. 3. epid. sect. 3. cognitus, aerisque constitutioni austrinæ tum aquilonari adscriptus fuerit. Et quis dubitabit unquam, affectus epidemios alios, aeri potissimum & frequentius, rarius cibo aut potui adscribendos esse? Id quod in abortu epidemio, anno seculi superioris 96. passim observato, docet *Hippocrates* sect. 3. aph. 12. & l. de aere: aquis & locis c. 6. Idem docet *Aristot.* sect. 1. probl. 9. Et mihi met ipsi anno 1657. die 29. Martii partus difficilis in tribus puerperis hic observatus est, quo tempore ipsi syderum positus idem innuere videbantur; & Vates iste Anglicus, ut se ipsum vocat, in suis prognosticis ad diem 28. Martii notanter ait: *das zarte schwache Frauen-Zimmer hat schwehrgefähr, auch missliche Geburten zubefahren.*

Sed his missis, nos potius ad alia pergimus, & considerabimus, quomodo causæ istæ generales, de quibus in præcedentibus actum est, & morbum ipsum, & potissimum, symptomata eum concomitantia producere possint? Cunctaque ad malum præsens applicando, ætiologiam ejus, quantum quidem in re adeo obscura licebit, tradituri sumus.

Ut ordine hic procedamus, symptomata dividere placet in antecedentia, concomitantia, & consequentia. Inter antecedentia plerumque observantur nulla, nisi capitis quandam gravitatem, nauseam, & molestam quam nonnulli in artibus sentiunt, tractionem huc referre lubeat. Oriuntur illa a miasmate morbo, ipsum caput & ventriculum infestante, leviterque vellicante, usque adeo

ut contractis meningibus aut fibris quibusdam cerebri medullaribus, levique earum compressione capitis gravitas, in ventriculo vero, ex rofione tunice nerveæ nausea oriatur, quæ in subjectis istis robustioribus sua sponte nunquam in vomitum terminatur. *Traçtio* ista *molesta*, cum aliquo dolore, quem in principio paroxysmi plerique sentiunt, spasmodicæ musculorum & tendinum contractionis principium esse solet, quam demum ipse morbus, seu spasmus sequitur: & observatione maxime dignum esse arbitror, quod ejusmodi *tensiones circa respirationis organa, & diaphragma, una cum angustis circa præcordia* in quamplurimis observari soleant, antequam membrorum contractiones subsequantur, quibus tamen succedentibus, cessant molestiæ istæ circa pectus: evidenti testimonio, malum per respirationem cum aere haustum, aut ex suppressa transpiratione ad viscera propulsum, afficere organa & viscera thoracis, & convulsivas contractiones iisdem inferre, donec malo ad artuum nervos, ipsius naturæ, & circulationis humorum ope delato, extrema convellantur.

Spasmus ille extremorum, cujus ampliozem descriptionem p. 6. tradidi, individuus est morbi comes, imo morbus ipse, oriturque ab humore aut miasmate acido acri, plus minus activo, nervos irritante, rodente, vellicante, & organorum motus contractiones involuntarias, morbosas & præternaturales causante: quo tandem discusso, morbus dat inducias, donec, collecto denuo circa nervorum principium, aut in ipsis motus instrumentis novo fomite, pristina ludatur fibula, & spasmus revertatur. Concomitantur convulsiones istas *dolor*, a violenta membrorum contractione ortus; *tumor* a sanguinis, cæterorumque humorum stagnatione, & *rubor* tam faciei, quam membrorum convulsorum, ab eadem causa producti: quin ipse quoque, qui in paroxysmo observatur, *sudor copiosus*, ab eadem humorum stagnatione oritur. Dum enim sanguis intra sua vasa in musculis cogitur, & premitur, serum ejus facile exprimitur, & per poros sub odoris forma dilabitur, ut in moribundis observamus. Interea, & dum ista fiunt, *mente constant* ægri, quoniam causa mali non tam rationis officinam, ipsum cerebrum & cerebellum, quam potius medullam ejus oblongatam & spinalem, principiumque nervorum artus moventium invadit & aggreditur. Quod si contingat ut simul ad caput intimius feratur, oritur *delirium*, *epilepsia*, aut *apoplexia*, rarissima in nostris ægris symptomata, quorum ultima etiam sæpe funesta sunt. Causam *formicationis* istius motusque *tremuli*, quem tam in, quam extra paroxysmum sub cute sentiunt, & qui oculis cerni potest, a motu tremulo & reciproco fibrarum carnearum & tendinum, supra p. 6. deduxi. *Alvi fluxus*, non tam in principio morbi, quam ejus progressu, quamvis rarius succedens, symp.

symptomaticus erat, non carens periculo, & collectione materiæ morbosæ acris, intestinis & visceribus abdominis molestæ oriendus. *Sitis* non tam a defectu humidi in sanguine, aut obstructione vasorum salivarium, vel calore p. n. qui nullus aderat, originem habebat, sed doloribus potius, & tristi spiritui exsiccati, aut spirituum ataxiæ tribuenda erat: hæc enim vel materialiter salivam alterant, vel secretionem ejus impediunt, id quod in magnis doloribus, aut animi pathematibus vehementioribus quotidie observamus. Nec possum silentio præterire observationem, quam proprio meo damno expertus sum: cum enim circa initia veris anni proxime elapsi, Schlesviga domum reverfurus, curru prostrato, os humeri dextrum in sui medio mihi diffringeretur, eo ipso momento, & dum humi adhuc jacerem, sitim ineffabilem, qualemque nunquam in vita mea habui, experiebar, non aliter ac si per plures dies nihil liquidi assumpsissem, cum tamen vix ante horam haustus thee potus, nullam plane sitim reliquerat, & ante lapsum os saliva maderet. Quin & celeberrimus noster *Pechlinus* profligatissimam sitim, in iis qui crurifragium propter delicta passi sunt, ipse annotavit, & pro suo more verbis elegantissimis describit, observ. med. l. 3. obs. 39. p. 518. *Pulsus* magnus & tardus non tam a morbo, cujus causa proxima non in sanguine, sed in nervis, horumque principio hæret, originem ducit, sed temperamento rusticorum melancholico, aut melancholico-sanguineo naturalis esse videtur; celeritas vero & inæqualitas ejus, qualem in moribundis observavi, ab inæquali & tumultuario spirituum motu originem traxit. Nec *urina* multum a statu naturali mutata erat, nisi quod in aliquibus justo pallidior ex vitio digestionis, & a feri in renibus copiosiore secretionem, apparuerit.

Post paroxysmum consequebatur *frigoris sensus* in artibus, species quædam horripilationis, a fibrillarum motu tremulo, sanguinisve circulatione tardiore per vasorum capillarium extrema. *Fames*, in aliquibus *canina* ab acido excessivo, stomachum vellicante ortum ducit, & dum vellicatio hæc in ipso paroxysmo propter dolores & spirituum distractiones sentiri nequit, his demum sedatis animadvertitur & ægri fiunt famelici. Denique *tensiones artuum cum stupore* quodam membrorum diu remanent, partim propter relictam materiæ morbificæ, nondum penitus disculsæ aut correctæ aliquam portionem, partim propter debilitata motus arbitrarii instrumenta: & dum antecedens mali causa, & humorum constitutio acido viscida, propter diætam hominum nostrorum, & deficientem remediorum continuationem diuturnam, a qua natura eorum plane abhorret, non facile penitus tollitur, quid inquam, mirum est, si ex levi causa procatartica, & accessu aeris frigidiori *recidivam* patiantur? Quamvis hoc ipso, dum hæc scribo tempore, *Disput. Medico-Pract. Tom. VII. Y y y omnes,*

omnes, qui curæ meæ subjecti erant, per Dei gratiam plenarie sanitati restitutos esse, affirmare possim. Nec reticenda, aut silentio prætereunda, sed publice potius laudanda est Illustrium & Generosissimorum Toparcharum plurium generosa in subditos misericordia, qua de medela pauperrimis istis hominibus gratiose prospexerunt, cui ex alto benedixit Jehovah, ut exceptis paucissimis, mortuorum catalogo adscriptus, reliqui optima nunc fruantur valetudine.

Talia erant symptomata, in nostris ægrotantibus obvia, quorum tamen plura in aliis, eodem morbo laborantibus alibi observavit medicorum, qui de eodem antea scripserunt triga Reusnerus, Drawisus & Buddens: horum primus diædicarum exercitationum libro de scorbuto, anno superioris seculi 1600. Francofurti impresso, de spasmo hocce, plures provincias populariter & digladiatorie invadente p. 72. dicit: eum agitationem esse convellentem, atque desinere in morbum Herculeum, resolutionem nervorum, veterum, maniam, lumbaginem, paralyfin, quorum tamen omnium, præter morbum Herculeum, & apoplexiam, nullum plane aliud accidens notavimus. Drawisus, in *Bericht und Unterricht vom schmerzmachenden Scharbock*, tit. 2. de affectu scorbutico - spasmodico p. 88. inter signa morbi, præter illa quæ a nobis observata sunt, recenset tetanum, opisthotonum & emprosthotonum, convulsionis diversas species, vomitus, manuum & pedum vesiculas ichore plenas, aut alibi in artubus erumpentes; iis autem recentior Buddens, l. c. p. 4. & sq. mania, calor p. n. & exurentis, affectus comatosi, melancholia, vertiginis, tinnitus aurium, vesicularum tam artus quam ipsa viscera occupantium, erosionum & extravasationum sanguinis meminit, de quibus tamen omnibus nihil proflus a nobis observatum est. De internis vero morbi hujus productis legi potest relatio factæ inspectionis cadaveris, adolescentis annorum 19. eodem morbo demortui, l. c. p. 8.

Morbi diagnosi ex iis quæ in antecedentibus sunt allata facilis est, & ex symptomatibus petenda, quorum præcipuum & pathognomicum, præter ipsum spasnum & contractiones membrorum, meo quidem iudicio est sensus ille formicationis in artubus totoque corpore sensibilis & conspicuus, a quo morbus nomen suum germanicum obtinuit. Simul vero malum hocce quamvis alibi periculosum, funestum, & quasi pestilens & malignum fuisse perhibeatur, apud nos tamen nec cum pari malignitate, nec tanto cum periculo conjunctum fuisse, docet prognosis. In specie quantum ad hanc attinet, Drawisus observavit, malum non nimis radicatum, & ubi peccans materia discuti potest & evacuari, simulque nova hujus præcaveri, & curabile esse, & licet per

per annos aliquot duraverit, mitigari posse: si vero delirium aut mentis alienatio continua adsit, visceraque a tono naturali, dejecta, nervique debilitati penitus fuerint, nec mitigari nec curari posse affectum, & quamvis inducias concedat, redire tamen illum quotannis, ut plurimum hiberno & frigidissimo tempore. Ex quibus videmus, non extremo gradu in nostris ægris sævisse morbi violentiam, id quod eventus docuit, quando paucissimis demortuis, reliqui omnes pristinae sanitati sunt restituti, idque intra paucarum septimanarum spatium, quamvis Hippocrates, l. de locis in homine, de nervorum morbis sequens prognosticum ferat: *Quicumque autem morbus, inquit, ad nervos accesserit, eodem loco firmatur & consistit, nec nisi ægre expellitur.* sect. 4 p. 80. edit. Foef.

Quibus ita sese habentibus, certa spes quoque est, morbum, qui in ægris nostris longe mitior quam olim & alibi locorum observatus est, tantamque in iis virulentiam non ostendit, postquam convenientibus remediis plene devictus est, manus penitus daturum, nec novas restituti molestias paraturum esse, quale quid alias observarunt *Marpurgenses* l. c. p. 424. Omnes, inquit, ii, quibus morbus comitialis supervenit, recidivantes epilepsia insultus per reliquos vite dies experti sunt. Pari modo & illi, qui mente exiverunt, aut in furorem, rabiemque conversi fuerunt, plerumque ad ultimum vite terminum, non redintegrata pristina discretionis & iudicio, stupidi permanserunt. Exemplis enim notis constare dicunt, quod aliqui post invasionem hujus mali quindecim annis supervixerint, qui aspera & fragelida hyeme, circa mensem Decembris & Januarii, annuatim in eandem cladem reciderint, & peractis quindecim annis, ex improvise recidiva quadam correpti, in campos excurrentes, & in flumina profluentes aquis submersi fuerint.

Unicum hic dicendum restat, scilicet an morbus contagiosus sit, nec ne? Quod quidem primo intuitu absolute affirmandum esse videtur: invadit enim plures, uno eodemque tempore, & omnes fere, in una domo degentes, ita ut temporis progressu paucissimi immunes evadant. Quin & illi, qui licet in eadem domo cum ægris non versentur, iis tamen frequentius adsunt, aut opem ferunt, haud semper ab eo immunes sunt. Verum istud contagium non est absolutum: neque enim pleraque domos unius pagi ingreditur, sed paucissimas, unam, binas, tres, quatuor, in quibus omnes fere adoritur, reliquis domibus intactis relictis: sed restrictum potius ad certa individua, acsi complexionum, sanguinis, vitæque similitudo, eadem omnes calamitate involveret, dum cæteri, aut aliter temperati, aut alia diæta vitæque genere fruentes immunes agunt.

agunt. Idem in aliis quoque morbis epidemiis, inter vilioris conditionis homines grassantibus sæpius mihi observare licuit, & imprimis ante annos 20. cum in prædio K. in tribus casibus plusquam viginti homines febre quadam epidemia mali moris, graviter decumberent, & ne unicui quidem inhabitantium immunis maneret; reliqui in pago proximo habitantes, & ægrotos frequentius visitantes, nullam labem contrahebant. Simile contigisse memini in prædiis P. F. & M. Et cum ante quinquennium in pago B. prædii S. subditi magno numero dysenteria maligna gravissime decumberent, contagium tantum certis quasi ædibus alligatum esse videbatur, easdemque non facile egrediebatur, aut hospites accedentes inficiebat.

Præmissis igitur iis quæ ad naturam morbi pernoscendam, causasque ejus detegendas intervalebant, ad curationem progrediendum est: ubi statim in limine monendum esse censeo, me non tam aliorum, qui ante nos de simili malo scripserunt, curandi methodum, sed eam potissimum, qua ipsemet cum fructu usus sum, sincere & sine furo traditum esse. Cum autem indicationes ad tres potissimum classes commode referantur, præservatoriam, curatoriam & symptomaticeam, lubet nunc totam rem iisdem includere. Et quantum ad præservationem attinet, optime quidem hæc fieri posset convenienti diætâ, abstinendo scilicet ab omnibus tam alimentis quam potulentis, quibus chylus crassus, viscidus, acidus generari potest, & vitando aerem nebulosum, frigidum, aut alia qualitate vitiosa contaminatum: cum autem id ipsum a rusticis impetrari non possit, nec vitæ eorundem conditio id patiat, fanis propexi venæ sectione, cujus in præservando morbo insignem efficaciam, multiplici experientia edoctus sum, ita ut paucissimi quibus illa tempestive, & antequam quicquam mali sentirent, administrata est, aliquid mali passi sint, atque ex 120. quibus in prædio B. vena est secta, vix quatuor spasmo correpti, cæteri omnes ab eo immunes existerint: idem in aliis locis a me observatum est. Vomitoria quoque ad præservationem usus sunt non contemnendi, ut & leniora purgantia, quibus causa antecedens tollitur aut imminuitur, maximo cum ægri levamine. Nec negligendæ prorsus sunt aeris correctiones per suffragia, ex bacis & ligno juniperi, radice enulæ, absinthii herba: & res aromaticas, angelicæ radicem, aut acori veri, massicando; aut odoratas, rutam, mentham, melissam, naribus admovendo. Rusticis nostris optimum præservativum est tabaci fumus, quem summa cum delectatione per fistulam attrahunt.

Ubi vero morbus aliquem invasit, tunc considerare oportet, quid in principio, quid in progressu, quid denique circa finem ejus faciendum

dum sit? Siquidem in his circumstantiis magnum curationis momentum situm esse, mecum omnes medici dogmatici affirmant. Neque enim illud quod in principio juvat, in progressu ullius est momenti & vice versa: in principio igitur & si materia turget, danda sunt evacuantia; primus enim curandi scopus in hoc stadio est evacuatio materiæ peccantis, partim primis viis, partim ipsi sanguini inhærentis. Si nausæ, cordis anxietates & præcordiorum angustia urgeant, dari potest vomitorium, quod egregie profuisse certa mihi constat experientia. Communissimum mihi esse solet tartarus emeticus, secundum Ludovicum paratus; hunc enim Mynsichtiano præferre placet, cum certioris longe sit operationis: præscribitur pro ætatis ratione a gr. f. ad gr. iij. nihilque aliud addere soleo, præter sacchari aut lapidum cancrorum exiguam portionem, ad molem potius pulvisculi augendam, quam ad alios usus: observavi enim stomachica vim ejus infringere aut retardare. Quod si humores viscosi simul incidendi sunt, addi potest arcanum duplicatum, aut tartari cremor, & similia. Nec laude sua destituitur Americana Ipecacuanhæ radix, cui sane, præcipuus inter tutiora emetica locus debetur; blande enim operationes edit, & cum euphoria, roborando postea ventriculolum: pulvis ejus datur a ℥j ad ℥℥. Et sane præter propriam experientiam, laudatus supra *Buddaw* l. c. p. 45. effectus ejus laudat, simulque vim bezoardicam eidem tribuit. Sin vero ægri conditio, aut aliæ circumstantiæ usum vomitorii dissuaderint, simulque tormina, alvi adstrictio, flatus, abdominis inflatio, de præsentia humorum crudorum, viscidorum in intestinis & mesenterio testentur, purgantia potius danda esse existimo: quem in finem Marpurgenses laudant electuarium quoddam laxativum, quod secundum genium Seculi istius satis concinne præscriptum est, vid. *Horstii* operum part. 2. p. 429. Mihi inter purgantia paucissima, tutiora & magis selecta semper placuerunt, quare ægrotis meæ curæ commissis dedi radicis Jalappæ pulverem ad ℥j aut ℥℥. vel solum, vel cum salibus digestivis aut mercurio dulci mixtum, quo modo dimidia jalappi dosis sufficit. Notandum autem est circa ulum purgantium, ea non nisi in principio, ubi nullus adhuc observatur spasmus, adhibenda esse; hoc enim præsentem, minus tuta illa esse arbitror, nisi laxantium usum suaserint morbi circumstantiæ.

Nec ipsa quoque venæ sectio præsentem jam morbo tuta est, multiplicique experientia edoctus, sæpissime vidi, post administratam venæ-sectionem, horrendas convulsiones immediate subsequutas fuisse; quare postmodum, etiam in plethoricis, ab ejus administratione abhorruï. Adolescens annorum 18. habitus plethorici, conqueritur de membrorum lassitudine, & dolore artuum quasi rheumatico, ego suadeo venæ-sectionem, securus de malo epidemio, cum nulla ejus vestigia in præ-

dio, ubi vivebat, hæcenus apparuerint; simul ac vero sanguis non ultra, quam vires ægri ferre poterant detractus erat, gravissimo manuum & pedum spasmo corripitur, una cum vehementissimis doloribus quibus per remedia infra dicenda postmodum liberatus est.

Cum vero morbus nullis præviis signis aliis, ut plurimum cum ipso spasmo incipiat, huic equidem convenientibus remediis statim obviam eundem esse existimavi: quem in finem, cum malum per paroxysmos agat, duplex curandi tempus, unum in paroxysmo, alterum extra eum, observandum est. Et quantum quidem ad prius attinet, dum morbus primum mihi ignotus videbatur, maxime consultum esse duxi, sequi Hippocratis consilium, quando de locis in homine dicit: *morbus quos quis minime cognoscit, medicamentum minime vehementer potius exhibendum. Quod si inde levior æger evadat, & extenuando curatio instituenda est. Sin vero minime levius, sed ægrius habeat, contraria facienda.* Sequentes igitur mihi proposui scopos: omnibus viribus eo annitendum esse, ut I. irritatio in nervis facta tollatur, 2. materia peccans dissipetur aut corrigatur. Utrumque fit remediis nervinis & vulgo dictis antispasmodicis, & quæ virtute anodyna blanda præpollent: Eum in finem in ipso paroxysmo dedi liquorem cornu cervi succinatam, spiritum fuliginis, & spiritum cephalicum cum castoreo, meæ compositionis, in capitis & nervorum vitis egregiæ operationis, simul vero dosin singularum pro ætatis ratione determinando, a gr. X. ad gr. XL. cum vehiculo domestico, cerevisia aut vini spiritu; quibus tamen substitui potest aqua quædam cephalica fl. tiliæ, liliorum convallium. Quin etiam pulveres antispasmodicos ex succino albo, cinnabari ꝑnii, nitro, castoreo, sale succini volatili, theriaca cœlesti, opio depurato usus fuerunt non contemnendi; sicut anodyna in forma liquida volatilibus mixta, præsertim operationis a me deprehensa sunt; ut fuliginis spiritus cum essentia anodyna Zwelfferi, aut liquor C. C. succinatus, cum laudano liquido. Una enim fidelia, ut dicunt, duos dealbamus parietes, tollendo scilicet irritationem in nervis factam, & dissipando corrigendove materiam peccantem. Simul vero externa in auxilium vocari debent, membrorum extensiones, quibus solis paroxysmi curationem peragi scribit doctissimus de Moor patholog; cerebri p. 533. si enim musculorum fraterorum (uti ex Hippocrate loquitur Fallopius p. m. 586.) alter contrahatur, utriusque æqualis extensio, contractionem violentam alterius corrigit. Imo nullum ægris nostris levamen præsentius fieri poterat, quam convulsi membri extensio, ut supra p. 5. monui. Deinde ligaturæ, membrorum, ut & frictions cum linteis asperis calidis haud parum juvant, præsertim si accedant inunctiones cum nervinis, calidis, spiritu articulari externo, aut matricali camphorato, addito tan-

tullo olei philosophorum aut petræ albo: nec inutiliter adhibebantur suffimigia ex absynthio, rusticorum remedio universali, sabina, succino.

Deinde cum observarem, suspendi quidem a remediis modo dictis paroxysmum, atque inducias dare, consultum duxi iis, quibus breviora intervalla, ab insultu morbi vacua erant, remedia *Marrpurgen-sium* antispasmodica, apud *Horstium* l. c. toties laudata exhibere, antidotum scilicet convulsivum & pulverem convulsivum, quorum descriptiones videri possunt operum T. 2. p. 429. de quibus authores ipsi testantur, sibi quotidiana experientia compertum esse, remedia hæc usurpata, nature tam luculentum auxilium præstitisse, ut morbo devicto, symptomata omnia quoque mitigata & evanida fuerint. Et fateor equidem me non sine fructu, sed sæpe cum præsertim effectu ea in plurimis adhibuisse; constant enim ex nervinis antispasmodicis, anodynis & theriacalibus, quorum vis maxima esse solet in ejusmodi morbis; quamvis cæterum formulæ istæ, & præsertim pulveris, artis regulis non omni ex parte respondeant, propter insufficientem ingredientium, respectu & intuitu singularum dosium proportionem: quando enim dosis hujus pulveris est ʒj. totaque compositio est ʒij quantum quæso specierum istarum officinalium diamoschi dulc. &c. quarum ʒj, totam compositionem ingreditur, & vix sexagesimam ejus partem constituit, quantum, inquam, a grano uno, quod singulas ingreditur doses sperandum sit efficaciz, ego certe non video. Mutavi igitur pulverem ratione sequente: Rep. Rad. Vincetoxic.

Valerian.

pœoniæ maris:

Cariophyllat: aa. ʒj.

Calam. aromat:

baccar: lauri.

fl. sulphuris. aa. ʒij

Cinnab. ꝑnii. ʒij.

Castorei ʒi.

Misc. f. pulv: divid. in octo part. æq. pro tot dosibus pro ætatis diversitate minuendis. De hoc pulvere sancte possum affirmare, quod ab ejus usu, si scilicet post singulos paroxysmos, aut in horum declinatione, justa ejus dosis exhibita fuerit, spasmodicæ artuum contractiones aut emanerint penitus, aut longiores inducias dederint, aut vis earundem sensibiliter imminuta fuerit.

Porro extra paroxysmum eo potissimum dirigenda est cura, ut
causa

causa antecedens interna, prava humorum dispositio corrigatur; scorbuticam illam vocant auctorum plerique, nos cacochymiam acido-viscido-acrem. Non enim placet eorum sententia, qui cum *Bontecodi* ejusdemque sequacibus, omnes morbos scorbutum esse volunt, quamvis concedamus hujus causam in diathesi humorum plus minus acida, viscida aut acri consistere. Quippe scorbutus, quamvis communem causam cum multis morbis aliis habeat, affectus tamen est particularis, peculiaris & propria sibi habens symptomata, & propterea cum aliis non confundenda. Interim, ut in verbis faciles sumus, modo conveniamus in re, cacochymia ista sanguinis peculiarem sui postulat medelam, (ut *Horslius* problem. Dec. 10. p. 109. eleganter ostendit) quam per sequentes scopos obtinemus: 1. Visciditas sanguinis & humorum est corrigenda 2. aciditas aut acrimonia temperanda 3. serum acre evacuandum 4. Digestio ventriculi promovenda 5. Cum genus nervosum multum in hoc morbo patitur, roborandum id est, remediis convenientibus. His enim scopis omne illud continetur, quicquid indicatio curatoria hoc loco exposulat.

Primus scopus obtinetur incidentibus, attenuantibus, diluentibus; id quod insigniter præstant amara, & sale incidente attenuante prædita, antiscorbutica vulgo dicta, ut & alexipharmaca: nec non salia fixa & volatilia, quæ tamen refracta dosi & aliis temperata exhibeantur. Eum in finem dedi ter in die essentiam trifolii aquatici, cochleariæ, fumaricæ, fuliginis cum vel sine spiritu cornu cervi; sal volatile oleosum Sylvii, cum essentia alexipharmaca aut theriacali & tinctura tartari: lumbricorum spiritum & essentiam, liquorem cornu cervi succinatum; quibus singulis rite & conveniente dosi usurpatis, multum præstiti. Nec decocta etiam ex antiscorbuticis non nimis calidis frustra fuere adhibita, largiore dosi ab iis, quibus ventriculi digestio læsa non erat, hausta; scilicet ex radice enulæ, & in causa magis acri acetosæ, bardanæ, rasuræ guaiaci, foliis trifolii aquatici, herba fumaricæ aliisque parata, saporis quidem ingrati, sed effectus non contemnendi. Alterum scopum, temperandi scilicet aut corrigendi humorum aciditatem aut acrimoniam, quarum utraque causæ antecedentis vices gerit, obtinui absorbentibus, diluentibus, quin & volatilibus, ratione aciditatis, eumque in finem ordinavi pulveres, ex pannonico rubro, lapillis 69. Cornu cervi sine igne calcinato, succino, quibus nunc salia volatilia, succini, cornu cervi, nunc cinnabarinum & castoreum pro symptomatum diversitate addidi. Ubi vero sal acre potissimum peccare videbatur, dedi præter pulveres absorbentes cum nitro aut arcano duplicato, acida blandiora, tincturam bezoardicam, sed sine camphora, elixir proprietatis Paracelsi, essentiam celeberrimi Wedelii carminativam. Tertie intentioni satisfeci evacuantibus,

tibus, rarius purgantibus, sæpius sudoriferis, quorum virtutem in progressu morbi non solum, sed in ipsa quoque declinatione sæpius expectus fui salutare. Præscripsi plerumque potiunculam ex spiritu scordii, essentia fuliginis, lignorum, & spiritu cornu cervi, una vice hauiendam; aut tincturam bezoardicam largiore dosi, atque in lecto sudorem expectare iussi, vitata subitanea refrigeratione. Et dicere nãqueo, quantum inde levaminis senserint ægrotantes, certusque sum, plus opis a sudoriferis in hoc malo curando expectandum esse, si gravissimi, quos patiuntur dolores concederent, ut in lecto quieti manerent ægrotantes, quibus sævientibus id ipsum frustra ab illis expectatur; quare sudorifera non, nisi ubi dolorum atrocitas remittit, usurpari queunt. Pro quarto scopo, & promovenda ventriculi digestionem, expectationi responderunt stomachica, aromatica potius & calidiora, quam acida: fermentum enim ventriculi plus aciditatis quam par erat obtinere, ostendebat fames, in plerisque, aucta, quare præscribebam essentias stomachales, ex absinthii essentia composita, Elixirio vitæ *Overcampii*; Elixirio proprietatis tartarifato vel volatili. Quod si lentore potius aut inertia peccare idem fermentum observabam, dedi etiam elixirum proprietatis *Paracelsi*. Omnibus autem remediis, cuicumque intenti destitatis, miscebam nervina, antispasmodica, & sæpius anodyna, ut quinto simul scopo satisfacerem, essentiam puta castorei, tum simplicem tum volatilem, spiritum meum cephalicum, cum vel sine castoreo, liquorem cornu cervi succinatum & hujusmodi alia. Nec omittebantur externa, inunctiones scilicet nuchæ, & dorsi spinæ cum nervinis spirituosis, aqua Reginæ Hungariæ, spiritu lavendulæ, vini camphorato acuat; aut spirituosa balsamica miscebam pinguibus oleosis: unguento nervino spiritum matricalem camphoratum, aut articulare externum. Ex oleo sequenti partibus modo dictis calide sæpius inuncto, levamen sentieoant plerique:

℞: Olei vulpin. ℥ij
℥. chamom. Rom.
Carvi, aa. ℥β.
Succini ℥β.
Rutæ. ℥j.

Mfc. S. Oehl zum Nacken und Rückgrad.

Demum quando methodo præscripta malum penitus remittebat, & in declinatione erat, ad discutiendam plane & evacuandam materiam peccantem, & morbo fomitem subtrahendum, frasi continuationem remedium præcedentium, & selectum ex iisdem pro circumstantiarum diversitate feci, & de li vel Elixirium proprietatis f. a. cum essentia an-

thos, succini, castorei; vel antiscorbuticum remedium, ex trifolii aquatici, cochleariæ, corticis Winterani essentia, cum spiritu cornu cervi volatili. Aliis suavi sudores, bis in septimana in lecto provocandos, sumta vel tinctura bezoardica, aut essentia lignorum ad gr L. vel LX. in vehiculo convenienti. Egregios quoque effectus in hoc stadio ab usu balsami sulphuris terebinthinato, cum Elixirio proprietatis f. a. & oleo st. juniperi aut succini deprehendi, quo nempe remedii genere morbi reliquæ per urinas felicissime evacuatae fuerunt. Nec in ipso quoque morbi progressu, & ubi sudorifera propter summas inquietudines, & anxietates, quibus commoratio in lecto impediatur, simile remedium, vel alia quoque diuretica frustra a me data sunt, ita ut loco diaphoreticorum adhiberi, iisdemque in hoc morbo commode substitui possint. *Villiso* quoque laudatur millepedum pulvis, ad ʒj datus, propter eandem, quam possidet vim diureticam, videatur *de Moor* l. c. p. 593. Notari tamen velim de usu diureticorum tam in morbo præfenti, quam aliis spasmi speciebus, minus tutum eum esse, ubi jam ad sit urinae profluvium satis copiosum, quale in hoc morbo a me quandoque observatum fuit, ut & in affectibus spasmodicis aliis a *Williso* de morbis convulsivis, observatum est cap. 8. p. m. 53.

De diæta, cujus maximum in præservandis non solum, sed curandis quoque morbis est momentum notandum est, exactissimam quidem requiri in omni morbi stadio, quamvis ægrotantibus meis talem observare, propter vitæ conditionem non semper licuerit. Vitentur tamen quantum possibile est, omnia quæ concoctu sunt difficilia, salita, fumo indurata, acida, nimis acra, & quæ facile putrescunt. Aer frigidus, etiam diu superato morbo, nocentissimus est, & sæpe recidivas causatur. Corporis exercitatio in ultimo hoc morbi stadio, remedii loco est, ut supra annotavi; & sæpius laudatus *de Moor*. p. 540. observat, scorbuticos non raro circa vesperam, ubi diu federunt, infestari fornicationis sensu, qui inter deambulandum non sentitur, vel etiam evanescit: unde colligimus, exercitium ad progressivum sanguinis motum adjuvandum non parum facere.

Restat ut de cura speciali symptomatum etiam quædam hic subiungamus: quamvis enim horum pleraque ab eadem cum morbo causa dependeant, & præcisa adeo hac radice, cuncta simul concidant aut tollantur, sit tamen sæpissime ut eorum quoque ratio quandoque sit habenda, quando scilicet vehementia sua nullas concedunt inducias, aut tanquam morbi effectus, etiam illo curato remanent. Dicam autem brevibus, qualia ipsis opposuerim remedia, propria experientia probata.

Angustia

Angustia circa præcordia, & cordis quædam oppressio multum negotii quibusdam facillimebant, quibus spiritu salis ammoniaci anisato, vel succinato, spiritu gummi ammoniaci, essentia asæ foetidæ commode medebatur. *Fumi canina* opponebam absorbentia, quibus addidi nonnunquam martis crocum, non sine emolumento, & præsertim absorbens *Wedelii* pulvis laudem hic merebatur. *Nauseæ* conveniebant stomachica, imprimis essentia absinthii comp. essentia Zedoariæ, cum elixirio proprietatis. *Vigilia* perpetuæ, plerisque molestæ, tollebantur usu nitroforum, cinnabarinorum, ut & externe applicatis temporibus balsamis, & oleis hypnoticis, ex ungt. popul. alabastrino, oleo nuc. moschatæ expresso, oleo succini, hyosciami, rutæ, succini, addito opio, aceto soluto. Quibusdam suavi applicationem & inunctionem ad tempora, factam medulla rancida, in capitis porcini fumo indurati, maxillarum diffractarum cavitatibus reperiundam, a qua sæpius in aliis morbis, & præsertim febribus ardentibus cum vigiliis, egregios effectus observavi: sicut etiam hæc eadem præsentibus ægrotantibus nonnunquam optime profuit, somnum blandum iis conciliando: nescio an hic sympathiæ aliquid subinde tribuendum sit, nec ne?

Diarrheam, quamvis in quibusdam vehemens satis fuerit, nolui adstringentibus compescere, quibus humores acres, intestinis impacti, aut natura eo vergentes, maximo cum ægri damno retinentur, & temporis successu, erodendo intestina dysenteriam & alia mala graviora producere valent, id quod in aliis ægris observatum est. Potius acrimoniam istorum humorum corrigendam, & spasmum intestinorum, si forte aliquis adsit, tollendum, simul vero humores peccantes eluendos esse censui. Prius absorbentibus, alterum theriacalibus modeste datis, tertium potu largiore, lactis calidi, aut si haberi poterat, jusculi vervecini non pinguis, ad mentem *Sydenhamii* oper. p. 154. facile compescui.

Epilepsia, quatenus materia morbifica ad cerebri intimiora per metastasin quasi translata esse videtur in qua nervorum omnium, motui non solum, sed sensibus quoque inservientium principium afficitur, & ubi nervi totius corporis omnes, totumque adeo nervorum systema partis affectæ nomine habendum est, tanto periculosius est symptoma, quanto pars nobilior ab eo afficitur, quare hanc moribundis familiarem fuisse tum nobis tum aliis observatum fuit. Ad terribile hoc accidens domandum, non Herculis quadam clava, sed solis antispasmodicis, præsertim pulveribus cinnabaribus & castoreatis opus habui, dosibus frequentius repetitis, a quibus plerique, exceptis tribus aut quatuor, mali violentia enectis, sese habuerunt. Certe puer octennis in prædio

Zzz 2

S.

S. gravissimis convulsionibus epilepticis vix non enecatus, unico remedio, quatuor vicibus exhibitio statim convaluit, quod tale erat:

℞: Lap. 69. ppt.
C. C. f. Δne.
succin. alb. ppt.
Cinnab. nativ. ꝑ. gr. XV.
Castoreis gr. VIIj. Mfc. f. pulv. in 4. doses dividendus.

Unius hic recordor, servi scilicet in prædio W. epilepsia demortui, cujus parens prohibuit, ne quis in paroxysmo accederet, aut membra convulsa extenderet, qualia tamen aliis, simili affectu laborantibus auxilio esse solent; fatius ratus, ut dixit, filium absque auxilio relinquere, quam ejusmodi violentiis denuo eundem affligere.

Apoplexia mortis prodromus, qua paucissimos ante obitum correptos fuisse mihi relatum est, quamvis dubitem, num vera fuerit apoplexia, num stupor saltem, moribundis familiaris? Si a spirituum defectu oritur, qualem privativam apoplexiam non inepte vocat per ignem Philosophus *Helmontius*, tunc conveniunt confortantia analeptica, spirituosas, volatilia, spiritus bezoardicus *Bussii*, liquor cornu cervi, balsamus vitæ *Schroederi*, aut *Hoffmanni*, aquæ apoplecticæ, cum & sine castoreo, & hujus essentia volatilis. Sin a colluvie serosa in ventriculis aut tubulis cerebri collecta, ortum duxerit malum, conveniunt illa, quæ in apoplexia pituitosa passim laudantur ab authoribus, & si malum hoc acutum inducias concesserit, commendarem purgantia ad serum stagnans incidendum & evacuandum, clysteres acres, vesicatoria; non omissis graveolentibus, naribus applicandis, spiritu scilicet salis ammoniaci cum calce viva parato, & similibus. His vero omnibus incassum usurpatis, ultimum remedium ad excitandos ægros superest, cauterium actuale magnum, vertici capitis, derasis prius capillis applicandum, per quod nonnullos ex veterno excitatos fuisse memini. Hac occasione non possum, quin mentionem faciam medici cujusdam, diffusissima praxi quondam celeberrimi, cui, apoplexia prehenso applicabatur cauterium, eo capitis loco, quo futura lambdoidea cum coronali jungitur, tali cum effectu, ut excitatus ad se redierit, atque recitata peccatorum confessione coram ministro verbi Divini, S. Cœna reficeretur, & demum sanitati pristinae in totum restitueretur. Falsus tamen mihi deinde est, se omnium, quæ postquam ad se rediit, acta fuerunt, ignarum, nunquam illorum, etiam si a suis narrarentur, recordari potuisse, quamvis sensuum omnium quam

quam expeditum & liberrimum usum eum tunc habuisse, exactionibus apparuerit.

Mentis alienatio, delirium, ut in ipsius morbi decursu aliquoties a me observatum est, ita semper fere curato malo primario simul cessavit; nisi quod in puella annorum 19. remanserit stupor quidam mentis, aut leve delirium, ita ut ad quæsitæ vel plane non, vel apposite minus subinde responderet, aut sine causâ subrideret, & vigente interim appetitu, oblata quævis devoraret. Causam hujus mali a pituita lenta, aut serositate nimia, caput aggravante, & aliquali tubulorum cerebri medullarium obstructione derivavi, & præmissis purgante, ex pilulis de galbano *Sylvii*, dedi ejusdem authoris sal volatile oleolum, ter quotidie ad guttulas 30. cum cerevisia sumendum, quorum usu intra dies quatuordecim plenarie sanitati & rationi est restituta.

Tumores denique artuum, imprimis extremitatum eorundem, manuum scilicet & pedum, in quibusdam a morbo relicti, oriuntur a seri stagnatione, & coagulatione, & interne per res solventia, incidentia, attenuantia, & diaphoretica sanantur. Externe vero applicanda sunt discutientes sacculi ex herbis aromaticis, penetrantibus, spirituosis, salvia, lavendula, mentha, floribus chamomillæ, sambuci, & camphora, calide applicandi: ego magnam ad tumores tales resolvendos efficaciam observavi a spirituosis, præsertim sequentibus.

℞: Sp. Vin. camphorat. ℥ij
olei Lumbricorum ℥j
⊖ *ci. c. 4a parat. 3℔. Mfc.

Quin & maximo cum emolumento ancillæ cuidam rusticæ commendavi linimentum.

℞. Ungti. nervini ℥j
Sp. Vin. camphorat. 3℔℔
Olei philosoph. 3i℔. Mfc.

Hæc ipsa ancilla suavis mulierum rusticarum, applicuerat antea extremis tumefactis & dolentibus axungiam, qua currum rotas inungere solent rustici, maximo cum dolorum & tumoris incremento: obstructis enim magis magisque poris cutis a materia crassa, lenta, transpiratio partium istarum magis impedita, majorque humorum collectio in iisdem facta fuit, unde aucto tumore & partium distensione, dolorum incrementum sequi oportuit: postquam vero unguentum istud rusticum removit, & absteris probe menbris laudatum nudo linimentum calide sæpius affricuit, dolorum remissionem & tumorum discussionem brevi experta est.

Atque hæc sunt ea . quæ de morbo convulsivo epidemio , in his terris hominum saltem memoria nondum viso , ejusdemque curatione , luci dare publicæ animus erat , partim ut Seculari solemnitati satisfaciam , partim ut proximo qualicumque hac opella inserviam : quamvis enim apud nos malum nunc plane sileat , fieri tamen facile potest , ut superveniente hiemali frigore iterum recrudescat , latiusque sese expandat ; aut ulterius progrediatur , & vicinas nostras infestet , præsertim cum anno superiori terris Megapolitanis idem hoc malum molestum fuisse , mihi affirmarint testes fide dignissimi . Fata autem nostrum omnium committimus Deo T. O. M. Cui pro cœlesti benedictione , qua conatus nostros clementissime hætenus beavit , sit laus , honor , & gloria , in Secula !

C C L V.

G. WOLFG WEDEL

ET AUCTORIS.

J. CHRISTIANI WOLF

DISPUTATIO.

De morbo spasmodico maligno in Saxoniam , Lusatiam , vicinisque locis grassato , & adhuc grassante.

Jenæ 1717.

MORBI HISTORIA.

Præterito anno post hyemem frigidam infecuta æstate & autumno frigido humido morbus epidemicus multis homines miris modis , variisque symptomatibus convulsivis in Saxoniam , Lusatiam , finitimisque regionibus exercuit . Augusto , Septembri , cæterisque mensibus tragœdia spasmodica acta fuit maximopere . Et quidem primo Tornaviæ rusticum quendam Veterum cum tota sua familia , ex septem personis utriusque sexus constante , excepto infante lactato , atque aliam sceminam Brunnerin cum filiis duobus Altenburgo Dubam venientem , Wittebergamque profecturam , & alium servulum in alienis ædibus equis & bovis pascendis a rustico Vandalo Kosak conductum , per diversas convulsionum species hicce vexavit effectus , alios vero Kosak domesticos , Venatoris Schumanni , rustici Kaisers , Krampens familiam mitius tractavit , dum affectus nominatus hunc vomitu , nausea , alium dolore capitis , alterum dolore præcordiorum , spasmo simplici corripuit .

Cum enim die 2. Sept. ex relatione Amplissimi Domini nostri præfecti Johannis Caspary Mæveri perciperem , Vetterum nominatum cum tota domo , aliosque in pago allegato Tornau morbo periculoso maniacos affici , ratione officii statim promptum paratumque ad visitandos ægros
me

me obtuli, si equus procuraretur: Quo facta die sequenti 3. Sept. illos variis spasms deprehendi laborantes.

Hunc enim tetanus, alium opisthotonos, cæteros emprosthotonos cum spasmo cynico, strabismo, aponia, doloribus cruciatissimis adeo affecit, ut si paroxysmus actus suos scenicos tragicos exerceret, vix sibi temperare potuerint, quin manus violentas sibi inferre, atque cultro vel laqueo, vel profiliendo in fontem ante fores constitutum vitam cum morte commutarent, dicentes: *wenn ihnen bey Zeiten nicht Hülffe geschafft würde, müßten sie sich ein Leid anthun, indem es unmöglich länger auszuhstehen, es wäre als wenn Höllich Feur im Leibe wäre, so brennete, und tobete es.*

Inquirens autem in causam hujus morbi diri, symptomataque gravissima, dicebant uno ore omnes, se nescire, cur tantis cruciatibus angerentur; frumentum æstivum materno (Sommer- und Mutter-Korn) manibus ab aristis privasse, atque hujus frumenti modiolum fuste tractasse, atque molæ immisisse, ut farinam ad coquendum panem nanciscerentur, ex qua farina aliquot panes coctos calide cum butyro comidisse, atque aquam frigidam superbibisse, quo die demum nausea, vomitus, dolor capitis atque præcordiorum secutus fuerit.

Miseris itaque hisce symptomatis cruciatis Apothecarium suasu vicini ad se vocasse, qui medicamenta diaphoretica fortiora volatilia liquida dederat, quæ ad medium hausta in fenestra posita erant, inde vero ægroti antea ambulare adhuc atque negotiis suis fungi valentes pejores se redditos fuisse omnes testabantur, fortiori enim diaphoresi ad sudorem cogendos fuisse, se vero haudquaquam in lecto permanere per ordinatas ab empirico horas, atque sudorem expectare desideratum non potuisse, nisi in maniam vel delirium incidere voluerint, *sie hätten müssen närrisch drüber werden, oder wäre schon gesch. hen, wenn sie die Arzneyen fortgebrauchet.*

Pater inter alia narrabat, quod ante paucos dies adhuc jumentis sylvam petere valuerit, licet nausea atque vomitus illum vexaverit, sed ab assumtis sudoriferis fortissimis, cæterisque medicamentis male se habuisse quam maxime, filiam aponia post usum medicamentorum atque epilepsia correptam fuisse.

Quod cum æqua mentis lance hæc symptomata perpenderem, causam non æque huic frumento, sed alii communi ascribendam esse judicavi, imprimis cum Thomam Willisum l. de Morbis convulsivis p. 103. 104. Gregorium Horstium in Oper. Tom. II. L. VIII. Observat. XXII. p. 422. de Morbo Convulsivo Maligno, & Epidemio, & in Cent. 10. Problematum *depravationum* Quest. VIII. p. 109. Tom. III. an spasmus pestilentialis eandem cum scorbuto curationem habeat? (quæ materia etiam in ejus Tractatu Germanico de Scorbuto p. 156. teutonice versa extat, &

& in parte I. observat. ibidemque lib. I. Epistol. medicin. sect. 3. tractata) ac D. Johannem Dravissum de Scorbuto & quidem p. 72. Tit. II. de affectu scorbutico spasmodico, von der Schatbockschen Kriebel-Kranckheit in mentem revocarem, qui autores morbum convulivum anno 1597. Hassiæ, Westphaliæ, Episcopatu Colonienfi, & vicinis locis epidemicum optime descriperant, qualis affectus dicto Saxonico ut ovum ovo simillimus, quorsum Lectorem Benevolum brevitatis causa ablego.

Mihi quoque non ignotum est D. Gottlieb Budeum, Medicum Provinciale Lusatum de hoc morbo Consilium Medicum von der Kranck-Sucht, oder Kriebel-Kranckheit mense Januario h. a. ex quinque plagulis, & postea D. Joh. Christian Haberkorn Practicum Cameracensem, unvor-greifliche Gedanken von der Zucke oder Nerven-Kranckheit ex una & dimidia plagella edidisse, sed cum unius etiam morbi plures possint esse causæ, & alia in Praxi præterito, hocque anno observare mihi licuerit, atque, quod minime ilti soli frumento hiccæ affectus in variis Saxonice locis grassatus adscribi queat, loco Speciminis Inauguralis de hac materia agere constitui, inprimis cum mense Decembr. Januar. Februar. Martio & Aprili hic morbus de novo affligerit multos, ex quo ulterius de causa inquirendum duxi.

Dubæ enim mense Januario & Martio Sutoris uxor nutrix 30. circiter annorum, salvo infante, licet unica modo mammilla lactaret, & interdum alii juveni lacte copioso gaudenti committeret, hoc morbo laboravit, quam quasi paralyticam prima vice sinistro latere ex usu vulgaris sudoriferi introducti pulveris cardui bened. cum rob. Sambuci (Flieder-Mutz) in larga quantitate sumti visitavi, postea spasmus hanc stationem reliquit, atque regionem dextram occupavit, ut flectere brachium, vel pedem nequiverit sine dolore summo, tandem modo in hunc vel illum pedem vel brachium malum se insinuavit.

Mense Martio uxorem doliarii ex usu allegati sudoriferi domestici 40. annorum hunc fere in modum hoc *malum* vexavit lecto quasi per 10. dies cum febre affixam.

Mense Martio rustici in pago Scene hoc malum ædes adeo infecit, cum copiæ Saxonice, Regis Poloniarum & Electoris Potentissimi ex Polonia redirent, & nocte hospitia ibi quærent, ut omnes post discessum militum ex Diaphoretico pulvere, quem aliquis Hagæ Saxonum degens dederat, V. Snem vero disfluaserat, per dies 14. anxie decumberent, & cum nemo illos miseros, nec sacerdos ex metu contagii, quasi peste laborarent, visitatum iret, equus uno oculo cæcus esculenta & potulenta quærens, cum nullus esset qui aliquid præberet, in fontem incidit atque obiit, cæteraque pecora fame fere periire, quod rusticus illius domus stupidus & quasi ebrius, auxilium meum anxie implorans, mihi denunciavit.

Mense Aprili Cerevisiarum filia virgo 20. annorum mensium obstructionem legitime patiens hocce affectu spasmodico in pago Lausig correpta fuit, quæ nec micam panis hujus fecalis vel gustu vel oculis, ut cæteri omnes, percepit. In pago Gœrslüz quoque mense Martio tota fere familia opisthotono corripitur dicebatur, quæ vero meam opem non desideravit.

Sed cum alia exempla allegare supervacaneum esse ducam, & instituti ratio illud non permittat, paucis his præmissis ad rem ipsam progredior, divinum Numen animitus precatus, ut omnia fauste eveniant.

D I L U C I D A T I O.

Morbum spasmodicum rarissimum in Saxonia epidemicum malignum consideraturi, explicandum esse judicamus, unde derivetur, & qualis sit hicce affectus.

Græca esse nomina spasmodicum, epidemicum, quilibet tyro Medicinæ facile videbit. Vocabulum vero spasmodicum convulsivum *ἀπὸ τοῦ κράναι* sive *κράναι τραβῆναι*, contrahere, epidemicum vero contagiosum *ἐπιδημίας* supra & *δημῶς* populus dicitur, *allgemein ansteckend*, contagiosus, uti fere dysentericæ epidemicæ malignæ, Pestis, cæterarumque febrium malignarum genius esse solet.

Sciendum vero est, maximam differentiam esse inter dysenteriam epidemicam malignam, *die Contagiose Rothe Ruhr*, & inter *der Contagion oder Pest selbst*. Novimus hinc confusionem hoc nomine ortam, cum medicus prius pronunciaisset, nec distinxissent, quos decebat, & contagionem putassent pestilentem intelligi, & de urbe prædicari, donec meliora ab aliis doctioribus edocti essent.

DEFINIRI potest hic morbus, quod sit affectus epidemicus, seu communis pluribus, a causa communi, speciatim miasmate maligno contagioso scorbutico, nervis inimico, acido, bilioso, putrilaginoso, irritativo constante, non nunquam absque febre, nonnunquam magis cum eadem.

Supra citati autores *Drabitius* & *Horstius* hunc affectum germanico nomine insigniunt *die Kriebel-Kranckheit*, *Krampffsucht*, *Ziehende Seuche*, recentiores vero *die Ziehe- oder Nerven-Kranckheit*, *den Krümmner*.

Hocce vero malum revera epidemicum malignum esse testatur allegatus *Horstius* l. c. p. 422. Cap. 1. De natura & causis morbi convulsivi, quando illum morbum spasmus pestilentialem intemperiem contagiosam nervorum & tendinum ex venenatis mucilagibus & vaporibus provenientes nominat. Consentit & *Drabitius* p. 99. *diese Kriebel Kranckheit ist anfällig*, inquit, *und können die Gesunden von den Kranken leicht ansteckend werden* &c.

Hiero-

Hieronymus Reusnerus Nordlingensium Poliater *de Scorbuto exercit.* I. morbum hunc per agitationem convellentem ex pestilentibus ichoribus, & malignis vaporibus nervos vellicantibus scaturientem definit.

Diximus autem in historia narrata, quod variæ species convulsionum in ægrotis visæ fuerint. Tetanus enim aliquos cum aponia adeo affecerat, ut instar mortui, vel ligni recti jacerent, sicuti unicus foeminae Altenburgensis filius a matre in hypocaustum ex camera altioris contignationis in linea recta extensus quasi mortuus portabatur, *Er starrete gleich hinweg wie ein Scheit Holtz, und war ganz steif*, qui puer Wittebergæ postea obiit, neglecta cura, diæta, & V. S. ne, qualem tragediam etiam lusit cum supra dicto servulo rustici *Kofaks* 14. annorum, sine sensu & motu in stragulis circa fornacem *abruq*, cum lethargo per aliquot dies jacente, & si iste se mente paululum colligeret, alvum expositurus, vel urinam emissurus, a domesticis, instar mortui distenti ante fores trahebatur.

Est vero TETANUS, quando corpus & cervix erecto positu riget, nec ullo motu seu versus anteriora, seu posteriora flecti potest, sed motu tonico, quem vocant, quamvis & in reliquis visendo, in eodem statu rigido consistit, qui affectus est pessimus, quia ex emprosthotono & opisthotono componitur, in illoque singuli muscoli ante & retro hominem trahentes corripuntur.

Emprosthotonus præcipue puellam sex annorum cum aponia, strabismo & spasmico cynico cruciabat per dies multos. *Es biegete ihr dieser Affect den Leib zusammen wie einem Sprengel, oder einen Reiff*, & lecto insidare cogebatur, cum cæteri ad minimum, si paroxysmus scenam in teatro humano interdum mutasset, pedibus ire atque loqui, sed cum stupore & quasi ebrii possent. *Sie sahen ganz stutzigt, und thum aus, als wenn sie sich voll getruncken, oder in vielen Nächten nicht geschlafen hätten*. Prima vero species convulsionum est *κυνικός βρογος*, quando antrosum ejusmodi contractio fit, incurvata versus anteriora spina dorsali, & capite, ut mentum v. g. pectori incumbat, & tensis simul artubus. Huic contra io modo fit *επιδημικός βρογος*, ubi iisdem partibus versus posteriora ceu arcus incurvantur affecti, ut scapulis incumbat caput, simul quoque artubus eodem modo ex parte Germ. *Es wirfft sie in die Höh, daß ein Knabe, oder ein starcker Kerl unter ihnen durch kriechen konnte*.

Spasmus Cynicus vero est convulsio oris, ut etiam os claudere puella hoc affectu laborans non potuerit. *Sie sperrete das Maul auf, und konte es nicht zumachen*.

Strabismus autem dicitur spasmus oculorum, torvi erant puellæ oculi atque rubicundi, ex motibus spasmodicis epilepticis (*siehe ganz siebr gräßlich, und grehmisch aus*) cum aponia aspectum mirabilem

A a a a 2

repre-

repræsentabat ista puella, ut terrorem atque timorem incuteret spectantibus.

Aphonia vero est convulsio linguæ, sive privatio loquelæ, ex privativo *non*, & *φωνή* loquor, ut velut muti viderentur & nimirum sermonis expertes.

Quemadmodum autem in Theatro actus scenici variantur; ita etiam in his personis theatrum humanum repræsentantibus variatio symptomatum atque specierum convulsionum in spectaculo tristi per lucida intervalla per multos dies observata fuit.

Spasmi ab aliis varie denominantur vel incompleti, quamdiu segniter, tarde, oscitanter obrepunt, & in fibris nerveis tantum sigillatim exercentur, earumque tensione & vibratione dolores illos acutos lancinantes, imo rumpentes veluti excitant & dolorum faces accendunt. *Es ist ihnen, als wenn alles drinne zerreißen solte, und ein Feuer oder Licht drinnen brennte.* Vibrativos vero incompletos, contumaces, atque rebelles spasmos illos dicere possumus, quando non æque uno eodemque momento contrahunt, sed quasi motu tremulo fluctuante succussatorio micant, & veluti ex diastole & systole constantes inferant ægrotis sensum interpunctorium, seu lancinatorium, formicatorium, ut conquerantur ægri de cruciatibus summis. *Es steche, fechte, wüte, poche, und tobe in Gliedern, als wenn eine Seege hin und wieder gezogen würde und Ameisen hin und wieder marchirten.*

Spasmodicus hicce morbus porro dolorem excitat lancinatorium, terebrantem, tremulum quasi scissilem & acicularum vibrantium instar. *Es reißen, zerret, sticht, tobet, grüblet, zuckt, zittert in ihren Gliedmassen.* Sunt qui vocem spasmi, per vocabulum Convulsionis minus recte exponi putant, & rationem afferunt, quod vellere motum impetuofum quendam repentinum iusta vocis acceptione designet; tanto magis vero convulsionis vox & convellere, & impetum similem & effectum omnino majorem vulgo exprimeret.

Tandem datur & spasmodicus morbus magicus dæmoniacus, per magiam illicitam, a malis hominibus mediante diabolo procreatus. *Dravifus c. 1. p. 92. ex Fernelio de abditis rerum causis Lib. 2. exemplum juvenis adducit, qui tertio mense Græce & latine locutus est, quam linguam nunquam didicerat, & arcana multa adstantium & Medicorum propalavit. Aliud videri meretur apud Zacutum Lusitanum in Praxi admiranda T. 3. c. 139. p. 140. Morbi autem trans naturam, remediis trans naturam curantur, ut graphice post Fernelium disseruit Carverius ad libros Galeni de loc. affecto disp. 37.*

Casum Tragicum etiam producit *Dravifus p. 93. in Scenam Wittebergensis textoris filii 13. annorum, qui per quatuor annos a Chirurgis frustra tractatus fuit,*

Caven-

Cavendum vero est quam maxime, ne statim affectus nominati, vel alii morbi chronici rebelles cum empiricis deceptoribus pro incantatis habeantur, quo de plura legi merentur apud Dn. D. Westphalum Practicum Medicinæ Dœlitschii Celeberrimum, in Pathologia dæmoniacæ.

CAUSAS quod attinet hujus morbi spasmodici, variæ a variis traduntur, de quibus optime laudatus egit *Willifus de morbis convulsivis. Hippocrates 6. Aph. 39.* nominat quidem *πληρωσιν, & κενωσιν*, repletionem & inanitionem, sed mediatas illas magis. Hodie enim irritationem rectius vocamus IMMEDIATAM illam omnis convulsionis, tum tonicæ potissimum hujus nostræ, *τῆσσι* constantem, tum clonicæ, seu epilepticæ, in quam tamen in quibusdam quoque abiisse visa est.

Unde SUBJECTUM primarium sunt fibrillæ nervæ, una cum spiritibus animalibus, qui æther simul impensus corporis cum corde & cerebro attendendi quam maxime, seu universum nervosum genus potius. Alii acrimoniam sanguinis & humorum agentem in genus nervosum. Alii ex recentioribus abundantiam sanguinis & statum spongiosum elasticum corporis pro causa efficiente materiali accusant, talem sc. in quo sanguis quantitate in poris muscutorum ac meatibus continetur ac incedit, vasa vero habeat admodum angusta, exilia, unde majori pressione habet opus.

Acidum vaporosum, biliosum, scorbuticum, elasticum in infimo ventre peccare, & fomitem in ventriculo, mesenterio, hepate, liene hæere, & gas elasticum venam portæ ingredi, atque succum nervosum cerebrum inquinare statuimus. Succus enim nutritius hicce nervorum corruptus sensum formicatorium sæpissime prima vice excitat, quia liquor iste a miasmate maligno infectus statim animales spiritus supprimit quasi, ut expandere & diffundere se nequeant. Si vero liquor nervosus morbo ingravescente adhuc magis pervertitur in sua crasi, & nobiliora loca afficit, spasmos producit varii generis.

CAUSÆ MEDIATÆ PROXIMIORIS vicem sustinent HUMOROSÆ, & VAPOROSÆ, lymphæ, bilis, sanguis, plethora & cacochymia, imprimis acida, scorbutica, & status omnis generis, quantitate, qualitate, & motu varie peccantes.

Inter CAUSAS MEDIATAS REMOTIORES vulgus quidem frumentum illud æstivum cum materno conjunctum (*Sommer- und Mutter-Korn*) rore nebuloso venenato (*vergifteten Mehlsbau*) im prægnatum pro vera causa exclamavit, quod alii etiam non æque ex stirpe minorum gentium oriundi putarunt. Neque hoc plane omni reatu absolvi, absolute vero & unice minus id accusari potest. In se infons est; quotannis enim id enascitur quoque, & innoxium plane est, imo nonnullis quoque inter ipsa remedia refertur. De hoc latius

legi meretur & curiose agens *D. Johann. Brunner in Ephemerid. Acad. Nat. Curios. Decur. III. Ann. II. Observ. 224. p. 346.* & *Claudius Deodatus panth. hygiast. l. 2. c. 21. p. 135.* qui tamquam secretum ad hemorrhagiam & quamcunque sanguinis e vulneribus effusionem sistendam commentat, in passione hysterica, & partu difficili vero a *Job. Stocker. in Prax. aur. l. I. c. 17.* *Job. Wittich. in Vale Mecum (oder teutschen Arzeney-Buch.) part. I. pag. 137.* *Job. Schröder in der teutschen Pharmacop. p. 1140.* Vide *Riedlin. de Medicam. simpl. p. 48.* Interim certis casibus, annis & locis potuisse illud concurrere, vix negandum fuerit, quod & relatio superior confirmat.

Referrī potius huc merentur aliæ quoque reliquæ, nominatim ex NATURALIBUS TEMPERAMENTUM humidum, frigidum, melancholicum, biliosum, phlegmaticum, serosum, AETAS, SEXUS & alia disponentia.

EX NONNATURALIBUS, vero primo loco ipse AER instar omnium est, & elogio *Divini Senis l. de flatibus c. 4. t. 9.* maximus in omnibus, quæ corpori accidunt & autor & dominus, seu potens, imprimis ut ex ipso ulterius philosophemur, quando, ut hoc quoque nostro loco, ob summam communionem cum corpore humano præsertim, *μεμικμεν εν υπερεις μίσμμοι εν το σώμα ενόληθη, morbidis foridibus in corpus se ingerit, seu ενωθεν από τή κήρος μεμικμεν εν τω σωμα ενόληθη θερμώ, extrinsecum, ab aere immixto in isto calori.*

Et si causas non naturales morbi convulsivi maligni consideramus, qui anno 1797. Hassiam cæterasque regiones infestavit, dicit *Horstius l. c.* qui locus insignissimus est commentarius hujus nostri morbi: Causas hujus affectus quod attinet, ægrotantium relatione scire licet, quod externa causa communiter in alimento, ad nutriendum minus idoneo & improporcionado, consistat, dum pauperes rebus ad vitam necessariis destituti panem impurum & male coctum longo tempore in summa famis urgentia devorant, interdum etiam poma acerba & austera, fungosque & similia deglutientes, se eduliis crudis, immaturis & astringentibus ingurgitant, de quorum depravata concoctione cruditates obortæ, & circa mesenterium, ventriculum, jecur, ac lienem collectæ, a partibusque nutriendis, alimenti instar ob insatiabilem cupiditatem & intensissimam famem, attractæ, specificam tandem & malignam corruptionem inducunt. Ex cujus minera & fomite pestilentes vapores quandoque erumpentes, nervosumque genus impetentes, vim nervorum moticem ita irritant ac incitant, ut membra primum motu convulsivo agitant, fornicarum instar, vellicent, ac stimulent, qua lucti non disculsi neque digesti, sed adhuc forte prævalentes in intimos usque nervos se insinuant. Quo factō membra cum truculenta morbi & doloris exacerbatione mirum in modum incurvantur, & extenduntur, ac consequenter penitus convelluntur; nonnunquam etiam moribus

morbus Hercules producit, tandemque ægrotantes adeo pessumdantur, ut vel paralyti, artuumque contractione, vel delirio ac velitis mentis stupore corripiantur, ac iisdem longe detineantur.

Negandum autem non est, panem non bene coctum, atque calidum, vel placentas calentes, nauseam, vomitiones, dolores ventriculi, capitis, imo mortem in aliquibus dictis personis procreare potuisse, cum experientia, & *Casp. Hoffmanno teste Instit. med. Lib. V. C. VI. §. 6. p. 669.* panis calidus sit deterrimus, quia continet multas fumidas exhalationes, unde sitis, inflatio ventriculi & hypochondriorum, dolor capitis. Quamque noxam panis iste calidus sequiori sexui inferat, aliisque, quod sæpius vitam cum morte mutaverint, exempla multa sunt in promptu. Et ita panis calidus primus magna cupiditate sumtus & potus aquæ largus frigida impuræ haustus, cæteris male se habentibus, facile damnum inferre potuit, & jam olim divus *Celsus* noxam hujus panis calidi de victus ratione in acutis observavit.

Notum etiam est cuique, qua aviditate, & desiderio tempore messis quilibet sibi optet panes calidos novorum frumentorum comedendos cum butyro, vel sine isto, & quod delectamentum sæpius exinde sentiant istæ personæ lautioris victus etiam, imprimis sexus sequioris: quo quæso desiderio & appetitu capient rustici nostri, quibus res angusta domi est, & laboribus quotidianis gravibus, frigori, æstui solis obnoxii, apud quos mala victus ratio, licet nulla fames, quod Deo laus sit, apud nos fuerit audita, uti apud *Gr. Horstium c. l.* querela est maxima.

Mentionem occasione frumenti hujus supra fecimus apud *JOH. CONR. BRUNNER.*, qui quoque ipse panis calidi noxam affert: Mulier ad me adducta inquit, a chirurgo, lithotomiæ haud imperito, conquerebatur de convulsionibus quotidie circiter undecim recurrentibus: eadem monstravit manuum digitos, extremitatibus quasi adustos, emortuos, rigidos, & induratos, sensus motusque expertes. In causam tam stupendi pathematis inquirens, a chirurgo cum stupore didici, degener illud frumenti genus esse causam, quod incolæ sylvæ non tantum convulsionibus tententur miris, sed & extrema sphacelo emoriantur, nec facilius hæc accidere, quam pane recens ex clibano extracto, calente adhuc comesto; noxam non tam facile percipi, siquidem refrigerat, & situ siccetur. Fassa est mulier, se scriblitam (*Dümmen*,) vocant calentem comedisse, indeque luere malefuada fame. Illud fecale æstivum maternum vero citatus Autor. c. l. per cornicula nigra describit: Degeneravit quoque fecale, & loco granorum alimentarium protrusit cornicula nigra, grana fecalis degenerantia; quæ experti in sylva hercynia, qua tunc temporis agebam, *Martins-Korn*, vocarunt. Dicitur alias germanice in quibusdam locis, *Korn-Mutter*, *Korn-Müttergen*, *Meel-Mutter*, *Todten-Kopff*.

EX CAUSIS PRÆTERNATURALIBUS instar omnium est SCORBUTUS, qui novam quasi Pathologiæ medicæ faciem intulit, unde merito primatum sibi vindicat suo comitatu, & latente etiam sæpe putrilagine, ac insidiis, unde ad hunc quasi reliqua possunt referri, hic dicenda.

Reliquarum causarum ordinem una CONTAGES supplere potest. Hinc etiam id peste, dysenteria & similibus ut plurimum a forditie, militia, incuria morbi ejusmodi incipiunt, forditie crescunt, & ad ~~deum~~ deveniunt, donec stragem edant insolitam, separati vero melius curantur, & sic contra ire licet magis.

Valet & hic *rd 2tes* Hippocraticum adeo, ut & manifesta sæpe sit alteratio, & inæqualitas aeris, quoad qualitates primas & secundas morbifica illa quam maxime, & sæpe tamen fallacia non causæ ut causæ committitur. Visa est dysenteria epidemica sævissima sæpe, ubi tamen fructus summe nocivi putati æstivi plane fuere innoxii, & nullo modo accusandi, solo calore æstivo majori bilem exacuante, & acoem sanguini conciliante.

Hinc novimus sæpius in dysenteria epidemica maligna fructus horæos, pruna cerea, cucumeres, aliaque a magistratu tanquam causas procatarticas gratis prohiberi, vidimus enim in dysenteria epidemica maligna Ienensi, Dübensi aliisque plurimos mortuos, qui talibus fructibus non usi fuerunt, cum interdum iste affectus contagiosus etiam detur, licet nulla pruna cerea, vel alii fructus horæi inveniantur, vel comedantur. Observare etiam nobis licuit in peste bovina, quæ præterito anno in Saxonia, Dessavienisque tractu in boves ac in vaccas irrepfit, contagio affectos fuisse boves atque mortuos, licet domi in stabulis detinerentur, ne gramen atque brassicas rore farinaceo *Meel-oder Honigbau* maculatas decerperent, sed hæc *als in 1790*.

Signa DIAGNOSTICA quod spectat, ratione GENERIS, præter hæcenus jam dicta, & oculis obvia, vix opus est plura attingere. Ratione SUBJECTI specialis itidem, uteri hæmorrhoidum, viscerum, & CAUSARUM, facile fuerit ex dictis eruere reliqua.

Quod vero attinet PROGNOSTICA, dubia quidem moveri possunt, si separatim febres acutas, & convulsiones acutas consideremus, & chronicas, utraque enim dantur, & conjunctas. Absque febre morbus hæc convulsivus chronicus fere est magis; cum febre vero acutus magis, & ut plurimum læthalis. Tale enim additum tali, reddit illud magis tale, unde vel unica hæc notio specialis magis contagiosam, magis læthalem reddit, & definit. Tetano vidimus puerum 9 & alium 4 annorum, licet XIV. dies supervixissent, mortuos; Alius vero evasit.

CURAM tandem proposituris fons triplex se offert, sc. diæteticus chirur-

chirurgicus atque pharmaceuticus, si prius METHODUM MEDENDI paucis delibemus. Si ullibi enim, in morbis epidemiis & malignis hæcce opus est, innixa indicationibus debitis, quæ ni non æque obviæ & sic obscuræ magis sunt; ita facile prius quamplures perire assolent, quam patefiant remedia indicata.

Pensitatis itaque dictis probe INDICATIO CURATORIA acrimoniam irritativam omni modo dissipandam & demulcendam indicat, imprimis per bezoardica & nervina appropriata.

PRÆSERVATORIA fermentum & putrilaginem acidam scorbuticam invertendam & debellandam attendere jubet; VITALIS roborandis nervis & visceribus invigilat & symptomatibus urgentibus. Hinc ex DIABETICO fonte commendatur victus tenuis, juscula avenacea, decoctum hordei cum radic. scorzon. atque rasur. CC. & serum lactis magni usus; vinum & cerevisia minus suadenda, cum calorem & morbum magis angeant.

Fons CHIRURGICUS vero non negligendus, & statim V. S. quæ optimum in hoc morbo, præmissis evacuantibus est remedium, instituenda in brachio, mediana, vel saphæna in pede, si menses suppressi adsint, in momento enim omnes ægroti levamen sensere dicentes: *Es sey ihnen doch gar so wohl ums Hertz, als wenn sie neu geboren wären.*

Willisus quoque sæpius laudatus l. c. p. 104. qui ægritudinem Westphalorum hanc simili prorsus typo insignitam, non raro apud se excitatam, & per totas familias, saltem in pueros & juniores grassatam, novit, me fecit alacriorem, ut secundum ejus manuductionem V. S. suaderem p. 120. dicens: circa febris hujus initium sanguinis missio fere omnibus convenire videbatur.

Hoc remedii genus sæpe in parvulis cum fructu expertus sum: quippe hoc modo cruoris massæ tacite ac cooperte effervescenti, fuliginisque suas in partes nobiliores spargenti, spiraculum quasi aliud aperitur, proindeque efflorescentiæ ejus impuræ a cerebro & pulmonibus avertuntur. Quamquam igitur hæc febris mali moris aliquatenus maligna audiat, attamen in quantum sanguis haud statim coagulari, sed fundi nimis & serositates suas in partes nobiliores, nempe cerebrum & pulmones suggerere aptus fuerit; idcirco phlebotomia, modo in principio morbi celebretur, fere nulli non convenit. Speciatim servulus quoque boum præter spem in integrum unica V. S. ne a tetano restitutus est.

In *stupore* majori commendavimus VESICATORIA, emplastrum cantharidum cum empl. alb. cocto, ex præscriptione Wedeliana, ut materiæ peccans eo melius & diutius efflueret. Enimvero, si decenter id fiat, nec excedatur in applicatione, debito præbio & loco, non

dici potest, quam salubriter se gerant, nec acrimonia majori ullam noxam inferunt.

FONTICULI quoque & scarificationes in malo rebeli, mania, delirio, stupore, lethargo locum habere possunt, chronico imprimis magis malo.

EX PHARMACIA, purgantia *ἄνω, καὶ κάτω*, & imprimis vomitoria, statim a morbi principio, adhibenda. Hæc enim non modo coctionis primæ viscera evacuant, adeoque morbi fomitem primum & originalem subducunt, verum insuper a sanguine ferositates emulgent, adeoque purgamenta ejus potius in stomachum & intestina, quam in caput, aut pulmones suggeri faciunt.

Una porro ab emeticis glandulæ, lymphæ ductuum exceptrices, cum successione magna vellicantur, ac succi nervosi superfinitates, ne cerebrum ejusque appendicem male afficiant, in viscera inferiora magis exprimuntur. Et in hunc finem crebro enematum usu alvus continuo soluta teneatur, *Willisio* sæpius laudato monente.

Curam Westphalorum, Hassorum anno 1596. Academia Marpurgenfis in Consilio medico germanice descripsit, quod consilium *Gregor. Horstius* post triginta annos, cum de novo hic morbus in Hassia grassaretur, in latinam Linguam transtulit, atque suo operi supra allegato inferuit, quæ tota cura ex Electuario purgante *Kriebel-Larwege*, Antidoto convulsivo *Kriebel-Theriac*, & pulvere convulsivo *Kriebel-Pulver* constat, quorsum lectorem ablegamus; quanquam *D. Drabitius l. c. p. 109* fateatur, Marpurgensium medicamenta omnibus non æque profuisse, & alia quærenda.

Inter emetica laudem hodie meretur *radix Ipecacuanba*, de qua vid. *Disp. D. Præsidis*, cum *rhab. Alexandr. vero: pulvis item laxat. veget. cum tartara resoluta & cinabari nat.*

Ex universalibus faciunt huc & DIAPHORETICA, ex quibus cumprimis antimoniata excellunt: ♁ . *Diaphor. & bezoardicum minerale, martiale*: ex DIURETICIS SUCCINATA, essentia succ. volatilis, Sal succini volatile, & salia alcalia, & alcalina ipsa. Reliqua ut ALTERANTIA GENERALIA & SPECIFICA, bezoardica, scorbutica, nervina & stomachica, & quæ inter hæc partim in usum traximus, partim addi possunt, fuere sequentia: *Essentia Antimonii, liquorum viperina, scordii, serpentaria Virginiana, trifolii fibrini, castorei, carminativa, absinthii composita, tinctura bezoardica essentificata, mixtura simplex per mixtionem & destillationem parata, antiscorbutica, essentia cephalica, theriaca celestis, liquor cephalicus, cornu cervi succinatus, tinctura corallior. & alia.*

Ex solidis species diapaon. *Specificum cephalicum Michaelis, cinabari nativa, pulvis epilept. Marchion., de chelis cancror. Londinens. Lapis de Goa,*

Goa, ut *decocta & simplicia, cephalica, & cordialia, pulveres Bezoardicos* taceamus quamplures, & cordiales quoque. Huc referri possunt imprimis etiam *martialia.*

Non audiendi sane sunt, qui hodie denuo horum virtutes habent suspectas, cum sint omnino ex præcipuis, cum & sine antiscorbuticis, prout vel acidis, vel alcalicis debita salibus, edulcandi, absorbendi, roborandi & demulcendi usibus conspicua.

Extremorum locum tenent *balsamum & unguentum Spasmodicum mynsichti, spiritus paralyticus ejusdem, lumbricorum, formicarum, cornu cervi, Sicc. *ci. unguentum nervinum, martiatum.*

Colophonem addit accommoda DIÆTA, sine qua frustranea sunt omnia. Vitandus AER frigidus, & humidus, inæqualis, incuria, & negligentia, Imo & amuleta & periapta non sunt de nihilo, ex *radice peonie, dictamno nostrate, radice plantaginis, colchici, ungula alci,* & cura publica ac politica pauperum.

Ex annonæ eim caritate morbi epidemii ut plurimum radicem sumunt & incrementum, quamobrem divisæ operæ debent esse in ejusmodi calamitatibus publicis. Non una cura sufficit medicorum, sed Magistratus & rerum-publicarum, omnium interest.

SOLI DEO LAUS, HONOR ET GLORIA.

CCLVI.

IVONIS JOANNIS STAHL

ET

FRANC. JOS. ERBENI DE SCHOENERBEN
DE RANULA

Sub lingua speciali cum casu.

Erford. 1734.

P R Æ F A T I O.

UT ut nobilis hominis vita, atque jucunda generi humano sanitas est, ita sepe quotidie tela struuntur vita mortifera, fabricantur indies ingrata integram constitutionem corporis ledentia arma, quae tam multifaria sunt, ut undique tum ab in tum extrinseco orta, aut e corpore non mature propulsa, conspici valeant. Nam & ea, quae alias in statu naturali constituta nobis vitam & sanitatem conservant, sepe hostili manu nos invadunt, interitumque minantur, ut sunt omnis generis humores utiles bonumque fons & origo, ipse sanguis generaliter sumtus. Hic enim quam primum deviat à sua quantitate fitque natura onerosus, exoritur simul corpori malitiosus, elaboratur in propriis thalamis insidiosus sanitatis & haud raro vita hostis. Dum itaque hic succus vitalis aliis cum liquoribus laudabilibus tum praedictis, tum aliis distinctis modis, in motibus & qualitatibus constitutis, thesaurum vitae, sanitatem nempe, ipsumque fontem hujus thesauri, vitam videlicet, nobis auferre potest & solet: quid cogitandum erit de ipsi causa toto genere praeternaturalibus, nullo modo spectantibus ad ipsum vitalitatis nostrae statum quae in propria machina corporea animata generata, & ut feroces bestiae illam infestant, ut sunt vermes: hi enim in illam multis in partibus ita serpunt, ut illam inanimatam, per mortem ab illa proliam, efficiant. At similem causam spectant quoque calculi, quorum enumerationem in multis partibus productorum corporis humani adducere supervacaneum mihi videtur, aut unici memorare liceat sedem, qui generatus

ratus fuit paucis temporis spatio sub lingua, atque produxit ranulam. Et si nunc jamdum prostant variae ranulae calculosae observationes, cum tamen quaedam distincta circumstantia concurrerint, ut infra dicitur, hinc pro themate inaugurali hanc mihi elegi materiam. Faxit D. T. O. M. ut hic Academicus labor in Divini Nominis gloriam vergat!

S. I.

RANULAM suam etymologiam in scholis medicis accepisse ab animalculo fluviatili aut potius paludoso, *Rana*, extra quidem controversiam est, ob quam vero rationem, inter se nondum cuncti auctores in totum conveniunt. Nam *Riverius* in suis operibus *Prax. Med. L. V. de affect. linguae Cap. 11. fol. 241. ait.* ideo dici ranulam nostrum affectum, cum hic similis sit partibus posterioribus ranæ. Alii derivationem desumunt ranulae à ranæ capite, quod huic similis sit, & praesertim ajunt, ranulam convenire cum ranæ intumescencia illa molli cutanea, quae sub maxilla ejus inferiore in respiratione contingit. *Fonseca* plane statuit observari in ranarum ore aperto similem tumorem, ut ranula sub lingua exhibet. Quibusdam placet derivationem desumere a difficultate loquendi, quae observatur in iis, qui ranula sub lingua affecti sunt, ut quasi instar ranarum coaxent; at difficultas loquendi & involubilitas linguae etiam in aliis morbis, tum linguae, tum faucium, deprehenditur, hinc non solum ranula affectis haec, sed etiam aliis morbis detentis adscribi valet, per consequens ab hac ranulae denominationem, aut derivationem formare non integrum mihi videtur. Quae de causa illi potius subscribo sententiae, quae comparisonem facit ranulae cum supra adducta intumescencia sub maxilla inferiori inspirantibus ranis, quae etiam, si probe considerentur, non absimilis est ranulae sub lingua. Possumus etiam favere menti *Fonsecae*, si ita res se habeat. Celeberrimus *D. D. Joan. Erhard. Donaver* omnes has etymologias vilipendit & derivationem desumere cupit ab ipsa lingua, quod videlicet tumor, ranulam sub lingua denotans, sit quasi alia lingua adulterina, sedem habens sub lingua, hinc denominat hunc tumorem *Hypoglossum*, ut in *Miscellan. Physico-Medico-Mathem. Erford. conspicitur ejusdem observ. anno 1729. classe IV. articul. 5. von dem sonst Ranula, aber von Hippocrate accuratius Hypoglossum Benanten Münd Gewacle.* Ideo etiam ab aliis antecessoribus latine *Ranula* vocatur *lingula*, quasi lingua parva, sive minor. Graecis audit *Rana* *Batrachus*, unde Latinis etiam dicitur *Batrachus*. Ab Hippocrate quoque *L. II. de morbis sect. V. fol. 471. interprete Foessio, Hypoglossis* intitulatur, ubi dicit; *si Hypoglossis, aut tuberculum sub lingua oriatur &c. derivatur enim*

enim ab ὑπό sub, & γλῶσσα lingua. Leguntur etiam plura synonyma in *Dissertatione inaugurali de Ranula sub lingua* S. T. *Celeb. Rudolphi Wilhelmi Krausii*, ubi *Ranula* etiam appellatur *Ranunculus*, *Caruncula*, *Nodus*. Germanis *das fröschlin unter der Zunge frosch*, *die Kröte*, *ein Schwamm*, oder *Gewächs unter der Zunge*.

§. II.

Ranula est tumor sub lingua circa frænulum, vel in utroque latere, vel in uno tantum, vel in medio, major vel minor, mollior vel durior, primarius vel secundarius, benignus aut canerosus, sæpissime tunicatus, ab in eo varia contenta materia proveniens, respirationem, suctum, deglutitionem & locutionem plus minus lædens.

§. III.

Ranulam esse tumorem, sub lingua inter membranam dicti loci formatam, est extra dubium, attamen in hoc variat, quod nunc grandior, nunc minor observetur, & quo magis in hoc a semet ipso discrepat, eo etiam majorem vel minorem adfert molestiam in deglutendo, respirando, loquendo, sugendo. Hinc quandoque pisi, ciceris, fabæ, castanæ magnitudinem æquat: vid. *Riverius* citato loco. Contingit vero etiam sæpe, quod multo grandior evadat, ut fere penitus deglutitionem & respirationem aboleat. Quale exemplum habet *Tulpus observat. med. l. I. cap. 52* vid. *Aquapendens in operibus chirurg. citat. miscellan. Physic. Med. Mathemat. Erford.* ubi tumor recensetur instar ovi gallinacei magnus.

§. IV.

Est quoque hic tumor differens ratione attactus, hic enim, dum materia repletus est mucosa & viscida, aut mellaginea, tum quoque mollior est, eo, qui in se continet materiam tophaceam, aut calculosam; de materia viscida, aut mellaginea vero ut plurimum constare solet, rarius reperiuntur, interim tamen prostant exempla, tophi, aut calculi in eo, qualia collegit *Schenckius observ. 388. L. 10. & d. monstrat in A. N. E. observatio 144. Decur. l. An. IX. & X. à D. Samuele Ledeo communicata, de calculo sub lingua*. Nec aliud in *Misc. Physic. Med. Mathemat. Erford. Observatio D. D. Crameri An. 1727. mens. april. class. IV. artic. 5*, a *Celeberr. D. D. Jo. Hartmann. Degner.* clarior reddita, videre licet: ut & nos hujus *Celeberr. viri elegans observatio, de calculo sub lingua, citato loco possibilitatem calculosæ concretionis sub lingua docet. Et cum hæc observationes multum cum nostro*

nostro casu conspirent; hinc eundem subjuncturus sum. Et si in prædictis casibus prioribus, *Crameri* nempe & *D. D. Ledeli*, cum locus specialiter non allegatus sit, nondum certi sumus de vera Ranula, interim sufficiat nobis possibilitas similis concretionis compactæ in dicto loco.

§. V.

Non abs re dixi, dari hunc tumorem sublingualem quandoque primarium, quandoque secundarium; illum enim esse statuimus, qui absque omni alio morbo prægresso contingit; secundarium vero eum appellamus, qui alium præcursorem morbosum habuit; ut in adductis observationibus factum est, ubi utrumque calculum præcessit inflammatio anginodes: Ita quoque nostro in casu, quem mihi communicavit *Exceil. Dn. Præses*, alii præcesserunt morbi, quos excepit *Ranula*. Subjectum erat præter propter aliquot viginti annorum, sexus melioris, temperamenti Phlegmatico-melancholici, faciei subtumidæ, vitæ sedentariæ magis, quam laboriosæ deditum; hoc enim 15. Septembris ann. præterito incipit conqueri de furunculo sub axilla sinistra, huic apponitur emplastrum diachyl. simpl. eum in finem, ut suppuratio contingeret, quæ etiam intra biduum aut triduum secuta est; aperto adhuc hoc ulcere corripitur otalgia spuria, cui opponebatur ess. alexiph. stahl. c. liqu. C. C. Succinat. hæc duravit per 7. dies, fluente adhuc materia e nominato ulcere, tandem illa evanuit & commutata est in ranulam sub lingua in medio & quasi basi frænuli, aperto adhuc ulcere. Accessit chirurgus, videns hunc tumorem, nesciebat quidnam hic significaret, desiderans ab excellent. D. Præsid. consilium, cui ab eo dictum, esse ranulam, qua de causa intrinsecus remedia resolventia interim adhibita fuere, extrinsecus vero chirurgus proprio motu meliorum cum unguento ægyptiaco applicavit; erat vero hic tumor instar minoris castanæ, aut præterpropter majoris nucis avellanæ, juxta chirurgi relationem; hanc ranulam comitabantur per biduum dolores gingivarum, loquendi & deglutendi difficultas; tertio die, dum patienti hic tumor molestus est, comprimit sponte cum duobus anterioribus digitis, quo facto profilit lapillus, totus albus, friabilis, levis & tamen lamellatus: cessantibus dictis symptomatibus, lapidi mediocri carpio-num fere quo ad figuram similis, nisi, quod in basi rotundior, in medio elatior, & in anteriori parte acutior, ita, ut potuerit in basin & apicem dividi: successu tandem temporis derasa basi, in conspectum venit nucleus, magnitudine & figura lentis, coloris paululum magis citrini, hic in posteriori parte basi firmiter adharebat, remota vero hac, sic erat totus liber instar aliorum nucleorum, in nucibus aut aliis fructibus reperibilem, & sin manu commovebatur hic lapillus, sic, ut

aetides

aëtides, sonum edebat, quod manifestum est signum, illum in anteriori parte fuisse liberum nucleum: interrogatus & examinatus antea ranula affectus, quo ad omnes circumstantias, an non unquam antecederet aliquam sub lingua, vel faucibus molestiam passus sit, respondit, sua tota vita non neque etiam alia dispositio ad morbos, excepta ea, quæ e temperamento desumenda esset, inveniri potuit. Et quoniam adhuc aliquid residuum erat de mel. ros. cum unguent. ægypt. sic locum ranula antecederet obsessum ipsum subjectum inunxit & absterfit, & ita sponte consolidatio de reliquo facta est.

§. VI.

Datur nec minus Batrachus, sive ranula, vel benignus, vel cancrifolus: benignus est ille, qui simplicem materiam vel viscosam, vel calculosam, vel mellagineam agnoscit: hic vero dicitur, qui signa cancri possidet malignæque indolis & corruptionis est, ut citato loco Rivierius disserit: *Periculosa etiam Ranula est, quæ nigra, aut fusca, & dura est, ad cancri naturam accedens, & illa non est attingenda.* Dicitur quoque est in II. §. sæpissime in speciali tunica materiam contineri, quæ auferri quocumque modo debet, alias, ut infra dicetur, redire solet tumor, etsi per incisionem materia contenta subtracta atque sublata fuerit; quod quidem præsertim in eo tumore, qui meliceridis naturæ est, certissimum est; miror vero admodum, cur in observationibus desumptis ex A. N. C. & *Miscell. Physic. med. mach. §. IV.* post exclusum calculum nulla fiat mentio de extirpatione alicujus membranæ, ut & etiam in nostro casu, ut dictum, nil specialiter adhibitum fuit, nisi quod ꝑiv. mel. ros. ꝑj. unguent. ægypt. permixtus fuerit; quod equidem non tam potens septicum remedium est, ut alias ab authoribus recommendantur, & tunica exposcit, quod ibi forsitan sufficiens fuit, cum hæc ranula adhuc recens erat: Quamobrem appositum fuit *sæpissime*, an fortassis sublingualis tumor calculosus absque speciali capsula constitutus sit; quod ulteriori scrutinio atque observationibus committendum esse duco.

§. VII.

Locus principalis hujus tumoris est sublingualis membrana, communis partibus faucium adæquatus frænulum & lingua cæteræque huic annexæ atque vicinæ partes; unde ratio symptomatum deduci potest, cur involubilitas linguæ hunc sequatur tumorem, unde impedita respiratio, loquendi, sugendi & deglutiendi difficultas exoriatur.

§. VIII.

§. VIII.

Eleganter scripsit Georgius Wolff. Wedelius p. m. in *Patholog. med. Dogmatica sect. II. Cap. XII. de caus. morb. conformat. pag. 387.* omnem tumorem in se continere causam proximam, quæ illum locum tumere facit; dum dicit: *omnis tumor a materia præternaturali dependet, seu per se tali, seu per accidens.* Ita quoque, ut supra jam monuimus, noster sublingualis tumor pro causa proxima illud agnoscit, quod in eo latitat, atque absconditum est; est vero illud materia plus, minus viscida, vel calculosa & tophacea, benignæ aut cancrifolæ indolis.

§. IX.

Remote ad hunc fomitem producendum varia concurrunt, maxime vero status M. S. viscidus & terrestris, nempe cacochymia phlegmatica & melancholica; in utraque enim humores viscosi sunt, qui, dum circulationis M. S. ad fauces, glandulas salivales quascunque ibidem sitas, membranam sublingualem porosam, & continuo in statu naturali liquorem salivalem effundentem, adferuntur, ob visciditatem & terrestritatem per poros excretorios dictæ membranæ non transcolantur, stagnant, cumulantur, extendunt nostri morbi sedem, faciunt & eandem tumere, generatur propria membrana, & ita oritur hic morbus sæpissime tunicatus; dum vero terrestrior & tartarea adeit humorum conditio atque qualitas, sic enim quoque facile statim ineunt, qua facta successively tenuis quidem vel transcolatur, vel evaporatur, ut in prædicto tumore etiam, crassius vero & tartareum accumulatur, concrevit, oriturque juxta suam propriam indolem materia compacta dura, tophacea, calculosa. Sin vero plane materia hujus tumoris humerosa putredine, corruptione, corrosivitate, more cancri in aliis partibus, afficiatur, fit malignus & cancrifolus tumor. Coadjuvant generationem hujus morbi dispositio reperibilis in temperamento phlegmatico & melancholico, ut & plura remotius desumenda & rebus non-naturalibus; inter quæ notari meretur ipsum lac matris, cum hic affectus familiarior infantibus, quam proventioris ætatis subjectis est, tametsi hæc non excepta sint, dum enim illud crassum, viscidum, magisque caseosum est, similem etiam infert qualitatem humoribus, qui percolandi & transudandi sunt, qui, si remoram in dicto superius loco capiunt, hunc morbum efficiunt, atque causant. Concurrunt immundities faucium in infantibus, in quorum ore viscosi & glutinosi tum a lacte, tum pulve, quibus ordinarie vescuntur, humores producuntur, oblinentes & obstruentes poros, excernentes salivalem humorem, qui stagnans ibidem, evaporatis.

ratis, aut quomodocunque separatis tenuioribus particulis, incrassescit & ranulam infert. Cum vero ranulæ locum dicamus esse supra adductam membranam, datis rationibus quoque, hinc ut eo melius huic sententiæ subscribere valeamus, audiatur *Petrus Dionis* in sua anatomia, *De monstrat. VIII. fol. 396.* dum agit de Palato: *Circumvestitus densa & corrugata tunica, quemadmodum interiores genarum & oris partes. Tunica istius substantia tota perspersa est glandulis conglomeratis &c. tandem pergit: Hujusmodi glandula serositatem quandam secernunt: quam in os destillant per innumeros tubulos, quibus hoc in cribri modum foraminatum est.* Tametsi nunc hæc membrana per totam faucium cavitatem cribrosa sit, sic tamen in dicto loco ob majorem laxitatem magis ad concipiendum tumorem, quam in aliis locis, idonea & apta dicitur. Vid. Dissertatio allegata.

§. X.

Antecedunt & concurrunt varii morbi, ut in recensitis casibus ex *Misc. Physic. med. math. Erf. & A. N. C.* nostroque casu observatur, quibus jungere liceat alios morbos, præsertim catarrhicos capitis, in quibus serum inutile eminent, quod facile crassiusculum redditum & adductum in membranam dictam, in eadem stagnat & tumorem inducit. Nec minus notari merentur morbi glandularum faucium, gingivarum, ipsiusque linguæ; dum in illis materia congesta & stagnans per metastasin in hanc membranam impellitur. Et cum dicatur, neminem calculo laborare, nisi sit hypochondriacus, ita quoque possumus inferre probabiliter, illa subjecta, quæ ranula calculosa correpta fuerunt, quoque disposita fuisse saltem, si eodem non laboraverint, ad malum hypochondriacum.

§. XI.

Petetur nunc fortassis a nobis diffusior nostri casus dilucidatio, quæ vero facile proprio Marte ex supra adductis causis & rationibus, inveniri potest, superflite tempore brevi, quo hic calculus generatus esse videtur; at, hujus aliam dare rationem non possumus, quam, quod ob continuum affluxum feri terrestrius per frequentissimum M. S. Circulationem factum, etiam tam celer calculosa concretio exorta sit.

§. XII.

Quod attinet Diagnosin generaliter, hæc admodum facilis est, dum enim minor est ranula, elevata lingua digitis, aut alio quocunque instrumento in conspectum venit: cernitur enim tumor circa frenulum linguæ & venas caninas, ita ut hic tumor, ut supra jam monitum est

sit vel in uno vel in utroque latere, aut in medio, tegens & abscondens quasi frenulum. Magnitudo ejus per se patet; quid vero in se contineat, desumendum erit ex actu, sin enim admodum durus deprehenditur, absque notis canceri, probabiliter de calculosa indole judicium ferendum erit. Sin paululum diutius tumor obsederit suum locum, suspicari potest de meliceride; sin minus, concludendum erit, foveri in tumore simplicem materiam viscidam & mucosam, quæ vero omnia evidentiora sunt post factam apertionem, per quam effluens materia optimum signum & nota est, antecederet contenti humoris, qui etiam ratione caloris variat; ita citrei coloris humorem observavit *Paræus*, instar albuminis ovi deprehendit *Bartholinus* *hisor. anatom. cent. I. hislor. 78.* signa ranulæ cancerosæ jam ex *Riverio* allegata sunt; est enim hic tumor varicoso-scirrhosus, durus, nigricans. Primarius, vel secundarius tumor ex historia morbi & relatione ægrotantis patet. Hoc adhuc monendum; quod & quandoque lingua cum glandulis maxillaribus aliisque tumeat, aut doleat, procul dubio, ob quoque ibidem stagnantem materiam lentam, mucosam.

§. XIII.

In Ranula quacunque, exempta cancerosa, nil mali pertimescendum habemus, nisi admodum grandis evadat, & ad manus nullus haberi possit chirurgus, aut per ejus imperitam manum læsio quædam per accidens contingat; quod vero non constitutioni ranulæ, sed imperitiæ manui chirurgicæ adscribendum foret. Hoc tamen pertimescendum & prædicendum habemus Ranula affectis, quod, sin tunicatus sit tumor, ejus tunica vel per chirurgicum, vel pharmaceuticum fontem exstirpari debeat, ne alias a redituro ingrato hospite iterum salutetur. Tempus curationis variat; sin etiam admodum magna fuerit ranula, exposcens majorem apertionem & discissionem, tunc etiam longius temporis spatium pro consolidatione requiritur; idem valet, sin tunica majoris capacitatis eruenda est, uti supra citatus celeb. D. D. *Donaxer* in Ranula tunicata, ab ipso dexterrime curata & exstirpata, debuit pro integra consolidatione impendere quatuor septimanas; cum vero sæpe minoris molis est, ut supra recensio differentium ranularum adducta fuit, hinc etiam paucis diebus ad felicem pertingit finem; quod clare observavimus in nostro & aliis recensitis casibus de calculo sub lingua, & ranula nostra calculosa. *Foresius* intra biduum pulvere externo, qui inferius adducetur, puellam 12. annorum restituit.

§. XIV.

Raro quidem Ranula absque manu chirurgica tollitur, attamen dicit celeberr. Heisterus in sua *Chirurgia cap. LXXXVI. vom Fröchlent unter der Zunge fol. 573.* quandoque tumorem per se absque adminiculo chirurgico rumpi: simile quoque exemplum nobis suppeditat observatio D. D. Ledelii aliorumque, præsupposito nempe, fuisse ranulam: uberiori exhibet veritatem noster casus. Et cum vel sponte, vel absque majori industria apertura hujus tumoris quandoque contingat, & non laboriosam curationem requirat, ideo partem practicam pertractandam a leviori statu in me suscipio. Nam hoc in casu, præprimis rupto tumore minori, nullo alio remedio indigemus, quam quodam rupto tumore commixto quodam septicis, ut in omnem eventum eradiceatur tunica, & præcaveatur regressus humoris. Est vero commune Remedium *Mel Rosar.* utpote abstergens & consolidans, quod vero non sat efficax esse solet, hinc huic immisceri potest *unguent. ægypt.* aut, suadente celeb. D. D. Heistero, spir. vitrioli, qui non tantum abstergit, sed etiam corrugat cavitationem, inhihetque crebriorem humoris visceri affluxum, quo remedio mediante penicillo sinus frequentius ab- & exstergitur; convenit quoque postea, qua crebrioribus vicibus os elui debet. Possunt vero etiam adhuc remedia septica eligi, de quibus, ut & internis remediis, atque consolidantibus, in subsequente §. XVI. quædam dicentur.

§. XV.

In ulteriori ranulæ curatione formandæ erunt quædam indicationes: 1. Corpus aliquantulum ab humoribus inutilibus liberetur, quantum circumstantiæ admittunt. 2. Ranula suis cum inutilibus humoribus atque tunica propria, si præfens sit, tollatur. 3. Consolidatio hujus procuretur. 4. Causæ adjuvantes quæcunque proscribantur.

§. XVI.

Recentiores operationi chirurgicæ solent præmittere, permittente tempore, quædam laxantia & remedia incidentia, resolventia; illa ex hydragogis & menalagogis præparant atque addunt merc. dulc. Altera incidentia componunt ex variis salinis, acris medicamentis, ut sunt salia media, alcalia, aromatica, Rad. Ar. Tinctur. Tart. Ess. pimpinell. alb. f. Posthac ad ipsam operationem progressum instituunt; antequam vero hujus methodum indigitem, hic notandum quod veteres absque ea conati fuerint ranulam profligare; hinc River. allegato loco purgationes

tiones & V. S. præmittere suadet, atque subjungit pulverem, quem ex Forejio, cujus autor est *Nicolaus Florentinus*, desumpsit, qui, ut §. XIII. dictum, fatetur, se puellam intra biduum ranula affectam hoc pulvere liberasse; est vero sequentis compositionis: rec. cortic. granat. hysop. sic. ☉ commun. an. ʒij. M. f. Pulv. qui sub lingua detinendus & reiterandus est. Quidquid sit, si præmittenda præmissa fuerint, absque mora audaciter ad operationem chirurgicam confugiendum est; ubi apex linguæ digitis sinistra manus attollendo reprimatur, in majori vero tumore utendum speculo oris, dein per transversum totus in adultioribus subjectis tumor discinditur, & quantum fieri potest, simul membrana tumorem ferens excinditur, si vero id fieri nequeat simul & semel, tunc tandem medicamentis septicis partim recensitis, partim fortioribus eradicator; inter quæ collocavit D. D. Donaver mercurium sublimatum. Celeberr. D. D. Wilh. And. Kellner in *M. Phys. Med. Math. Erford. Class. IV. art. 6.* allegat ranulam, ope circumspicte admoti butyri antimonii, post factam incisionem quidem, sed non penitus extirpationem membranæ, radicitus ablatam. Unicum id notandum, ne afficiantur venæ raninæ & ductus salivales, hinc peritam, ut plurimæ operationes chirurgicæ, exposcit manum chirurgicam ranulæ discissio, si adhuc magis extirpatione sciendo. Ad manus habeat chirurgus sanguinem silentia, quæ quidem expressæ non necessaria videntur, si operatio circumspicte instituatur: possunt vero septicis simul digestiva commisceri, prouti circumstantiæ atque intentio chirurgi id expostulat. Dum hæc omnia peracta sunt, ipsæque fovea vel cavitas mundata, apparente carne sana, consolidatio instituenda est, quæ liquamine myrrhæ, Balsam. de Per. de Copaiv. & ol. momord. obtinetur. In Infantibus vero sufficit tumorem per transversum discissio, & extirpatione lenioribus septicis. Cancrosa ranula nullo modo attingenda est; Calculosa apertionem, mundationem, membranæ extirpationem, si adit & consolidationem requirit. Causæ coadjuvantes remouentur is, quæ dictis causis sunt contraria, & e materia medica peti possunt, observando legitimum dietæ regimen. Et hæc sunt, quæ succincte de Ranula differere potui.

CCLVII.

JO. GOTHOFR. SCHEID

DISSERTATIO INAUG.

Brevem historiae mulieris cujusdam quae inopinato casu subito lo-
quelam amisit, & ex inspirato repente recepit,
Enondationem sistens

Argentor 1725.

L. C. D.

P R A E F A T I O.

Corpus humanum cum brutorum, quae sanguinea appellari solent, ma-
chinis comparantes, magnam hinc inde analogiam deprehendunt; cum
bruta ista multas actiones edant actionibus humanis similes. Peraguntur
in eodem fere modo digestio, chylicatio, sanguificatio, sanguinis circulatio
& alia plures functiones; factum inde est, ut principium quoque immateriale
quidam in ipsorum corporibus residere putaverint; & certe, admiranda
ista a bestiis peractae functiones, ad stuporem sapiens mentem alliciunt, ut
vix non assentiaris illis, qui simile quid in iis latitare statuunt, nisi ob-
starent ipsa scripturae verba; animam ipsorum in sanguine latitare confir-
mantia. Nec porro, quoque ratione status praeternaturalis magna intercedit
inter homines & bruta differentia; nam & haec suos patiuntur morbos,
licet non ita frequentes ac mortales homines. Divina itaque sapientia ab iis
nos distinguit, instando nobis animam rationalem, qua mediante, non so-
lum magis stupendas actiones producimus, sed & actionum nostrarum quoad
magnam partem conscii reddimur, plures dijudicamus atque dirigimus. Hec
insuper est, quae cogitationem intellectumque format, & quod maximum est,
absque hocce principio in omnipotentis & benignissimi Creatoris cogni-
tionemque nunquam potuerimus pervenire. Ab hoc etiam principio, juncto
cum suo habitaculo, prodit stupenda ea actio, quae quam maxime a brutis
nos discernit, loquelam dico, quae quid praestantius quid admirabilius a Deo
concedi possit, non vides. Licet enim bestiae sentiant & appetant, deside-
rium tamen suum exprimere vix possunt, homo vero omne indigentiae ge-
nus & affectus exprimere potest; sua sensa atque mente concepta aliis de-
clarat.

claras, & quod quam maxime est celebrandum, in laudes sui Creatoris ire
potest. Facile quis jam concipit, quanta miseria premantur illi, qui divino
hocce beneficio, vel a nativitate, vel alio casu privati vivere coguntur.
Miserabilior certe persona existit caco mutus, si vel ultimo loco allegatum
voci usum respicias. Haud raro autem ejusmodi infortunio torquentur ho-
mines, dum variis ex causis quandoque vix penetrabilibus aphony mutique
sunt. Concedit tamen simul nunquam dignis laudibus concelebranda divina
benignitas, ut tanto malo auxiliatrices medica manus existant, aut illud
sponte quoque cesset. Curiosa admodum est observatio, quam familia non so-
lum mea, sed & universitatis venerandus senior Vir Nobilissimus, Amplissi-
mus, Excellentissimus, Experimentissimusque Dn. Jo. Valentinus SCHEID
Med. Doct. & P. P. O. Patruus, Patronus ac Praceptor meus ad dies
vix omni pietatis cultu prosequendus, cum adhuc cura nosocomii majoris
praerat, contigisse annotavit. Equidem jam typis expressa extat in fine
dissertationis, de polyppo cordis sub ejus Praesidio a Viro Nobilissimo Expe-
rimentissimoque D. D. MOSSEBER, practico hujus urbis felicissimo,
Medico Nosocomii dicti ordinario favore aestimando. Verum enim vero,
cum simpliciter tantummodo relata sit, ex consilio praedicti Dn. Patruus me
non operam susurum esse, censui, si illam pro themate inaugurali seligerem.
Bene quidem gnarus sum, me accurato historiae hujus examini quam maxime
incapacem esse: attamen cum in arduis & voluisse satis sit, facile me ve-
niam impetraturum spero, si brevitati praesertim studens, dignam erudito
orbi expositionem non proferam. Deus T. O. M. ingenium meum ita dirigat,
ut omnia in ejus gloriam cedant. Benevolus autem lector rogatus sit, tyroni
tenuem ingenii fatum condonet.

H I S T O R I A

Quae ao. MDCLXXXIX. Mens. April. die 17. contigit.

Ancilla quaedam 24. circiter annorum per 5. annos ex veneficio,
uti creditum fuit, muta, ideoque ceu persona, ut vulgo loquen-
tur, miserabilis in nosocomio nostro nutrita, die dicto circa undeci-
mam nocturnam subito vocalis rursus evasit. Laboraverat ea ante
quinque. & quod excurrit, annos fœda scabie, qua de causa e noso-
comio cum aliis eodem morbo, aliisque effectibus quibus theriac pro-
ficuae sunt, laborantibus ad Ladenses, uti quot annis fieri solet, ablegata
est. Inde sanitati restituta rediens, dum servitiis domesticis in civis
cujusdam domo addicta est, febre tertiana intermittente corripitur. Exa-
cerbatur eadem febris casu quodam, cum, paroxysmo ingrūente, ur-
ceum aqua ex puteo modo hausta plenum capiti imponere volens, ri-
gore

gore jam correpta, super totum corpus effudit, unde ad nosocomium, quia se vitis domesticis necessariis defungi non poterat, rursus delata est. Ibi, multitudine ægotantium non aliter permittente, puellæ cuidam alii uno in lecto socia jungitur. Ista sociam ægre ferens, & plus, quam hæc nostra, benevolentiam tum apud Ministrum, tum ancillas inservientes obtinens, eam verbis asperioribus factisque tractabat. Post aliquot dies, cum hæc nostra circa crepusculi tempus forte fortuna in lecto sedens erecto corpore obdormisset, subito in vertice capitis sensit velut sibi baculo inflicto verber. Ad quod expergefata ultimam pro quinque annis vocem emisit, servatoris nomen ingeminando. Interea gestibus, digitisque monstrando tantum effecit, ut adstantes sociam intero garint, utrum ab ea fuerit percussa: quæ tamen quæstioni instantibus nihil respondit, præterquam, quod sociæ, quæ tantum animi sensa gestibus significare poterat, castaneæ fructum in eam capitis partem, qua se dolere misera monstrabat, projecisset. Procedente deinceps tempore, cum a febre convalesceret muta, nunquam ægotavit, aut medicamentis usa est, nisi, quod interdum præservationis causa purgante pharmaco, aut venæ sectione vacuata fuit, de nullo, quantum ex ipsa percipi potuit, symptomate conquesta, quam quod nihil omnino eloqui, ac nequidem aliam vocem, quam gemitum, emittere posset; cæteroque auditu valens, omniaque, quæ quisque ipsi verbis indicabat, intelligens. Ita quinque fere annos exegit, omnium quicumque eam vidissent, commiseratione digna. Demum tempore supra notato, cum ab aliquot diebus male habere cepisset, atque quantum ab ipsa per iteratas quæstiones nutusque cognosci potuit, oris amaritudine, dejecta appetentia, atque deglutendi difficultate laborasset, suavis ipsi fuit post crebriores oris collutiones vomitorium, quod tamen capitis motitatione constante, abiecit; interea semper, quantum intelligi potuit, de buccella veluti in faucibus, quam neque deglutire, neque excernere posset, hærente conquesta. His ita aliquot dies, uti modo dictum, durantibus tandem subito noctu circa undecimam, cum in lecto jaceret, neque ut ipsa post facta est, somno indulgeret, sed potius, uti præcedentes noctes exegit, ita & eam insomnem metueret, visus sibi fuit veluti concitatus quidam in faucibus fragor, quo facto, subito excretum sanguini permixtum pus, quod deinceps etiam linteo exceptum monstravit, liberam, ipsam vocem restituit, dum, in quo prius sine misera, servatoris nomen rursus ingeminavit. Hanc dum ipsa audiebat a se ipsa emissam vocem, nondum plane, num somnio deudertur mens, sibi conscia, rationem inire cepit, quod si hoc verbum esse fieri potuerit, an non & plus eloqui posset; quare vicinas sibi in lectis recumbentes vocavit. Illæ tamen somno sepultæ vocalem recens factam, nec jam tum clarius illas inclamare valentem non audiverunt. Proinde somnum vix capere audens, & ne, quam recuperaverat modò, vocem

vocem rursus perderet, sibi metuens, summo mane, ubi diluculum appetere cepit, lecto surgens, illas, quas noctu voce ista sua nondum eliminata expergefata nequivit, tum contactu, tum voce submissiore, ut poterat, vigiles esse, secumque de recuperata loquela gaudere iussit. Expergefata hinc cæteri, audita noviter rursus quamquam voce submissiore loquente, obstupescunt omnes.

Minister post certiores factos, qui in Nosocomio redituum curam gerunt, ad Medicum pergit, casumque inexpectatum exponit. Inde ad Magistratum res deferunt. Hic Archiatro amplissimo facultatis nostræ Dn. Seniori Doct. Marco Mappo significari jubet, ut rem accuratiore examine exploret. Inter hæc, cum Medicus nosocomii ordinarius illico, audito mirando isto eloquio veluti renato, nosocomium ingressus fuisset, omne, quantum potuit, diligenter inquisivit; donec de adventu supra laudati Domini Archiatri certior factus, ipso consentiente venam in brachio secari curavit, cum ranina sub lingua adeo commode pertundi nequiverit, gargarismumque & emeticum pro sequenti die præcepit; id verò ipsa averlata fuit, donec dolore capitis, cibi fastidio, aliisque symptomatibus, nescio, an præ gaudio recuperatæ vocis humanæ, an cacoehymia, cujus sese non obscura exeruerunt indicia, correpta, ad medicamentorum necessariorum usum coacta fuit. Iis postea restituta, nunc integra sanitate fruatur, atque in nosocomio nostro miseris ægotantibus pauperibusque factis alacriter inservit.

§. I.

Antequam in causam rarissimi propositi casus inquiram, haud extra oleas vagabor, si pauca quædam de loquela prælibem. Ex ipso proœmio facile patet, loquelam s. facultatem vocem articulo-sono profe endi, & sensa mentis clarissime proponendi, soli homini esse concessam. Licet enim & animalibus brutis sua competat vox, imo quædam articulatos sonos hominum ad instar proferant, quorum in exemplum Psittacus atque Pica sistuntur: de quibus Persius Poëta canit.

*Quis expedit Psittaco suam xcip.
Picasque docuit nostra verba conari
Magister artis ingenique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.*

Licet etiam in Scenam producat canis loquens, attamen minimè proprie sic dicta loquela ipsis concessa; cum præsertim principio rationali sint destituta: multo minus capiti artificiali Alberti Magni tale quid concedi potest.

Valet enim hic quam maxime, quod Aristoteles in suis scriptis nobis reliquit, dicens. *ἡ δὲ φωνὴ ἰσχυρὸς ἐστὶ ἐπιθυμία, τῆς γὰρ ἀσπύρας αὐτὴ φωνὴ, αἰνὰ καὶ ἐπιθυμία λέγουσι φωνή.* Vox autem est sonus quidam animati, nihil enim anima carens vocem emittit, sed per similitudinem vocem edere dicitur. Per loquelam namque animi conceptus, per ideas vocibus & litteris distinctus, ut Wedelius loquitur, exprimuntur, adeoque tanquam principale dirigens considerandus est intellectus. Loquela autem per certa instrumenta, vocalia dicta, peragitur, quæ paucis recensebo.

I. Requiritur aër (a) rarissime autem iste qui inspiratur (b) sed qui expirationis tempore eliditur, juxta Philosophum citatum, cum Spiritum reddimus, disertis verbis ait, non cum capimus vocem formamus.

II. Pulmones, imprimis verò vesiculæ istæ membranaceæ (c) quæ aëris domicilia, si ita loqui licet, ut inspirationis, ita expirationis organa.

III. Larynx, (d) in quo aër è trachea & pulmonibus rediens vertitur in vocem.

IV. Cartilagine quinque (e) imprimis verò Epiglottis.

V. Tonsillæ & uvula de quibus varie disputatur, utrum requirantur ad loquelam, dum exempla tam affirmantia, quam negantia passim profert, & M. N. C. (f) narrent, ex amissis his partibus, notabiliter eam fuisse læsam; integram tamen remanentem vocem Bartholinus (g) & M. N. C. recensent. Interim probabile videtur ex illarum situ naturali aëris repercussionem promoveri, atque loquelæ formandæ (h) inservire.

VI. Fauces (i) quarum ope loquela perficitur.

VII. Palatum dentesque (k) quorum utilitas & necessitas ex eo apparet, quod infantes aut ætate jam prævecti homines illis carentes, aut penitus non ut minus distincte verba eloqui possunt, & contra loquantur tanto distinctius, quando habent plures.

VIII. Ne-

(a) Vid. HELMONT, Aleph. Hebr. delin. c. 4.

(b) Exempla hominum qui inspirando vocem edidere, hancque ob causam engastromythi vocati fuerunt. vid. DIEB. tr. de corp. nat. c. 28. p. 244. & M. N. C. A. 1. obs. 25.

(c) Vid. BERGER. Physiolog. c. de respir.

(d) Vid. Aquapend. de LARYNGE vocis organo, & DIMERBE. anat. l. 2. c. 15. p. 471.

(e) Vid. BARTHOL. Anatom. renov. p. 444.

(f) D. 2. A. 5. obs. 6.

(g) Anat. renov. l. 2. c. 12. & M. N. C. D. 1. A. 4. & 5. obs. 66.

(h) Vid. HEISWER Anatom. corp. hum.

(i) Vid. FARR. ab Aquapend. de loquela.

(k) MOEB. Physiol. cap. de dentib. & SEBIZ. dissert. de dent. & exercit. Pathol. p. 180.

VIII. Narium foramina (l) quibus obstructis difficulter admodum ac minus græte literæ exprimi possant.

IX. Lingua (m) quæ mira velocitate mediantibus musculis ad omnes oris plagas fertur, extenditur, sursum & deorsum pellitur, quo itaque quid cupiamus eo promptius eloqui valeamus.

X. Os, (n) sicuti constat ore fingi sermonem, ita negari nequit eodem obstructo vel læso locutionem corrumpi ac destrui.

XI. Labia, (o) quorum beneficio aërem sonantem mediantibus musculis ex quibus componuntur, cogimus assumere variarum litterarum formam.

XII. Diaphragma & musculi intercostales (p) qui expansioni & constrictioni thoracis dicati sunt, & hos aliquid contribuere ex eo apparet, quoniam & inspirationi & expirationi inserviunt.

XIII. Partium harum motus: (q) motum autem huncce provenire à musculis recensitarum partium, tum propriis tum communibus, facile quis videt.

Denique XIV. humiditas moderata (r) qualis est saliva & alii humores è glandulis secreti, qua vox grata auribusque amœna fit.

§. II.

Videmus itaque admirando admodum modo loquelam perfici. Dum nimirum aëreum fluidum in expiratione hospitium deserit, & vocale fit, non sensum & quiete exsurgere (s) sed determinate expelli debet. Idem porro, ad corpora varia appulsum, varie modificatur; expressum enim è cellulis pulmonalibus, subit in exitu asperæ arteriæ ramificationes, è quibus dein ad cannam pulmonalem fertur, & per hanc ulterius expellitur. Aperuit enim, ut celeberrimi Bergeri (t) utar verbis, viam aëri divina solertia ex illa fistula spiritali, ut posset lingua ministerio suo fungi, atque effiatum ex glotide aërem intra oris cavum, maxillarum offibus dentibus circumscriptum, adjuncta motione faucium, maxillæ inferioris

D d d 2

ris

(l) Vid. AMMAN. dissert. de SURDO loquente.

(m) Vid. Helm. alphab. Hebr. BARTHOL. anat. renov. p. 551. MOEB. fundam. Physiol. p. m. 135. Aquapend. l. c. & Job. Alb. SEBIZ. Exerc. Pathol. 186.

(n) Vid. BERGER. Physiol. c. de loquela.

(o) Vid. Helm. l. c.

(p) Vid. BERG. l. c. & FARR. ab Aquapend. de respiratione.

(q) Vid. BOERHAV. de log. & voc. in instit. & Theod. ZWING. pract. Med. part. II. pag. 75.

(r) Vid. ZWINGER. compend. Med. Univ. p. 67. & BARTHOL. anat. renov. p. 436.

(s) Vid. BOERHAV. instit. de voc. & log.

(t) Vid. de nat. hum. p. 313.

ris & labiorum, & si quæ præterea organa ad vocis articulationem conferunt, pulsus suis ita modificari, extraque os propellere, ut tanquam interpres cogitationum ipsius, suo diverso ad aures appulsu, & commotione nervorum acusticorum, statim quasdam animi notiones, sive conceptus quosdam, vel ideas, in altero exciet, quas ejusmodi motibus affluenti, hac illaque voce rebus significandis idonea, exprimere didicimus.

§. III.

Vocem humanam, ratione quidem loquelæ, ut plurimum uno eodemque modo formari, nullum est dubium; sed discrepat tamen loquela, tum pro omnipotentis Jussu, tum pro organorum diversitate, gentium discrepantia aliisque, pluribus circumstantiis. Qua in re satis prolixus esse possem, si ad scopum meum ista divisio faceret. Verum cum hæc minime sit mens mea, igitur sufficiat, sequentem in modum protulisse divisionem, quarum Ima Fortis & remissa. IIda Magna & parva. IIIa Rauca & sonora. IVta Dulcis & ingrata. Vta Gravis & acuta. VIta Articulata & minus articulata. Posita hac divisione, non abs re erit vitia loquelæ depravatæ hic apponere. Difformiam itaque, quomodo vel lædatur, imminuatur atque depravetur, vel plane etiam deficiat.

§. IV.

Inter vitia loquelæ sequentes potissimum eminent species. Una autem generali appellatione dicuntur dicitur difficilis seu (u) *νοησιμα*, cujus tres rursus species ab Aristotele recensentur, quarum Ima audit *τροχολογία*, Blasphas, sic enim Aristoteles (v) ait, *τροχολογία* est, τὰ γράμματα τὰς μὴ κερταῖς, καὶ τὰς ἑ τὰ τροχολογίας quando scilicet homo litteras certas proferre nequit, sed unam in aliam mutat, v. gr. R. in L. IIda *φασμα* Balburies juxta eundem Philosophum l. c. *ἐστὶ τὸ ἔλαττον τὸ ἢ γράμμα ἢ σιλλαβὴ*, cum syllaba aut littera in voce omittitur. Et IIIa *ἠχνοσμία* Halitus sive linguæ hæsitantia nuncupatur, & Philosophus cit. ait, eam provenire ἀπὸ τῆς μὴ δυνάμεως τοῦτο σιλλαβὴν τὴν ἑτέραν σιλλαβὴν ἀπὸ τῆς ἑτέρας. Quando quis verbum verbo, aut syllabam syllabæ cum laboriosa pronuntiatione subinde repetit, & ita adhære loquitur. Denique abolita censetur locutio, quando nihil, neque litterarum, neque syllabarum, neque dictionum profertur; quem ultimum loquelæ affectum, ut plurimum aphonix titulo insigniunt.

(u) Vid. MELCH. SENNER. Specul. Med. Pract. tom. 1. part. 2. Sect. 4. cap. 17. & LANG. Pathol. animat. ad cap. 13. animadv. p. 156.

(v) Vid. Probl. 30. Sect. II.

insigniunt. Notandum hic statim venit, aliquibus vocabulum aphonix (w) minus arridere, existimant enim haud adeo commode posse loquelæ defectum hoc verbo exprimi, utpote quo saltem vocis defectus intelligatur. Quis verò nescit, vocis ablationem & defectum involvere loquelæ, minus vero locutionis cessationem (x) innere statim vocis absentiam. Cum autem tres hæc locutionis depravatæ species, vitia ut plurimum sint à natura hominibus insita, hocque nomine non emendabilia, sicut & mutitas, quæ à primo ortu contigit, aut plane non, aut arte quadam (y) difficulter corrigitur, idcirco illa missa faciam, & sollicitus tantum ero, de defectu loquelæ, qui post nativitatem accidit.

§. V.

Variis autem modis loquela depravatur, variasque agnoscit causas quibus deficit. Nunc enim sunt externæ nunc internæ. Inter internas merito recenseri meretur mens, qua conceptus nostros per convenientia verba exprimimus; quare necessum est, ut possideamus certum idioma ad loquendum (z). Ipsa enim dum nescit nomina, quibus alias res appellari solent, nullo pacto potest cogitata sua convenienti ac articulata voce declarare. Quod & fit mente male affecta aut variis imaginationibus occupata, quæ aliquando obmutescantiam inducit, suo exemplo docent Melancholici, (a) qui sæpe obstinatissime obmutescunt.

Mentem excipiunt spiritus animales, quorum vitio, sicuti omnes fere corporis nostri partes, ita & loquela (b) quam maxime afficitur. Eorum namque defectum aut læsiones tanquam causam in plurimis experimur morbis, & sic quoque in locutione. Spiritus nimirum animales (c) defectu peccantes, vel penitus auferunt loquelam, vel minimum difficilem satis reddunt. Experientia edocti in iis hominibus diu longis ac gravioribus morbis vexatis, eos pene ob nimiam virium jacturam obmutescere, adeo ut vix verbum unum alterumve eloqui valeant. Non solus autem spirituum defectus loquelam nostram afficit & lædit, verum etiam influxus eorum denegatus.

Obstructis enim nervis succi nervei influxus impeditur, quo denegato, paralytis oritur; qua etiam nonnunquam lingua afficitur, at ne loquela privamur; quod Platerus alique docent. (d) Non secus ob Inflammationem

D d d d 3

modicam

(w) Vid. ETTMUR. op. de gust. lat. p. 817.

(x) Vid. PAUL. ZACH. quest. Med. legal. L. II. tom. III. q. 8. p. m. 205.

(y) Vid. diff. AMMAN. de loquel.

(z) Vid. LUDOV. Mercat. oper. T. I. L. 3. Part. 1. cl. 1. quest. 180.

(a) Vid. M. N. C. D. 3. A. 1. observ. 155.

(b) Vid. AB. SENNER Exerc. Pathol. l. c.

(c) Vid. SENNER oper. T. I. L. II. part. III. Sect. II. C. 5. pag. 404.

(d) Vid. PLATER. obs. Pract. LL. p. 124. & p. 125. FOREST. L. 14. obs. 33. HOENSTRET. obs. Med. Dec. 9. cas. 5. M. N. C. D. A. A. 6. obs. 38.

modicam nervorum contractionem spirituum influxus impeditur & nascitur aponia. (e) Quod in epilepsia fere perpetuum esse vult Hoechstetterus. (f) De Muliere quadam in octavo gestationis Mense opisthotono correpta, & loquela privata scribit Schenkus. (g) Plura de vocis à convulsionibus interceptione vide in M. D. C. (h) aliisque authoribus. Nervorum etenim par vagum laryngi & linguae, (i) & post hanc aliis visceribus concedit ramificationes, manifestam hinc sympathiam infimi ventris, cum vocis organis constituit, propter quam lingua pro diversis animi pathematibus diversas vocum patitur differentias, quæ vera esse docent, qui obmutescunt ex passione hysterica, (k) colica, (l) lumbricis intestinis incarceratis (m).

Sicuti autem paralyses & convulsionem nervorum loquelæ nostræ inimicæ sunt, ita & si dissecantur, aut ab aliis causis læduntur (n), loquela sæpius privatur. Dissectione enim nervorum facta, motus linguae ad sermonem maxime necessarius deficit: quod notum est in canibus, quorum nervos, si cultro anatomico vivos subicere volumus, ne rem prodant, aut filo intercipimus, aut dissecamus, quod inventum non Vesalius modo, (o) sed & Galenus (p) annotavit. Idem in hominibus fieri probat Gal., dum affert exemplum alicujus, qui strumis puero incisus, nervis digitis disruptis puerum à strumis liberavit quidem, sed mutum reddidit. Plura vide in Schenkii & Zacut. Lusit. oper. (q).

Non secus ab actionibus naturalibus impeditis sæpius loquela nostra afficitur: actiones enim naturales in statu physiologico ita se habent, ut semper id, quod illis molestum est, naturaliter per loca excretoria expellant; ubi vero talia retinentur, tunc unum malum alterum sequitur. Loco testimonii sit obstructio mensium, quæ, ut plurimum ac gravium aliorum morborum sedulus faber existit, ita & loque-

(e) Vid. M. N. C. D. 2. A. 1. obs. 97. & BONNET. Sepulchr. T. I. L. I. de vitis vocis & sermonis. Sect. 22. obs. 15.

(f) Dec. 4. cas. 4.

(g) L. I. obs. 249.

(h) D. 1. A. 9. obs. 57. & 89. Tulp. L. 4. cap. 3. & BONNET in Sepulchr. lib. I. Sect. 22. obs. 15.

(i) Vid. WIELLIS de nerv. c. 26. & VIEUSSSENS Nevrol. univers. de pari vago pag. 181.

(k) Vid. LUSITAN. oper. T. 2. ubi de hist. prax. L. 2. cap. 5. obs. 3. & HOECHSTETTER. D. 4. cas. 2.

(l) Vid. M. N. C. D. 2. A. 1. obs. 81.

(m) Vid. M. N. C. D. 2. An. 5. obs. 27. FOREST. L. 14. obs. 33.

(n) Vid. SCHENCK. lib. 1. obs. 393.

(o) Vid. ejus hum. corp. fabr. cap. ult.

(p) Lib. 7. de admin. anat. & II. de decret. Hipp. & Plat.

(q) Vid. SCHENCK. obs. L. 2. p. m. 329. & Zac. Lusit. op. T. 1. L. II. hist. XIV.

loquelam sæpius lædit, quod docet FRANCISCO RUBEUS. (r) à suppressa gonorrhæa aphoniam subortam Zacut. Lusitan. (s) in obs. suis habet, & historiam docent ex sudoris, (t) suppressione aphoniam ortam.

A Medicamentorum, quis crederet, ad sanitatem labefactatam restituendam, usu, malum hoc sæpius provenire, constat, quod vense sectione probatur. M. enim N. C. (v) describunt historiam, mulieris cujusdam 52. annorum, quæ post V. S. celebratam loquelam omnem amisit, ita ut præter ja & und nullum aliud verbum eloqui valeret. Mirandum certe quod ab hoc remedio affectus tales producantur, cum notum sit, alias V. S. in aponia tanquam præsentissimum remedium adhiberi, eamque ab Hippocrate (w) commendari. Hic tamen plane contrarius effectus secutus est. Plura adhuc infelicitum & funestiarum V. S. exempla in medium proferre possem, sed hæc sufficiant; concludo itaque disticho sequenti.

*Discite mortales pretioso parcere succo
Tum vita fons est quam necis author idem.*

Porro ab opio per clystima infuso, loquelæ impeditæ, historiam describit PLATERUS (x). Ab odore vinaceo (y), anæsthesia ex potu subitaneo cerevisiæ (z), aphoniam ex aquæ fortis (a) potu, denique ex esu baccarum belladonnæ (b) obmutescentiam ortam, historiam docent.

Missis jam obmutescentiæ causis hisce, ad alias me accingo, eæ autem sunt icus aut lapsus ab alto. Et mirum est, ipsam palladis sedem, arcem animi, & nobilissimarum functionum domicilium, caput, fat validis licet integumentis galeaque robustissima in adultis probe sit munitum ab externis tamen injuriis sæpe peti, quod quotidiana docent exempla. Tantus enim quandoque ferientis impetus, instrumentique violentia, ut loquelæ haud raro periculum subeat tactus infelicitèr homo; hujus rei notabile exemplum in Valleriolæ (c) sermo

(r) In exercit. noct. p. m. 447. exercit. 40. & act. Hafn. volum. 1. obs. 7.

(s) Lib. 1. Hist. Pr. obs. 105.

(t) Vid. act. HAFN. vol. 1. obs. 12. pag. 40.

(u) Vid. BERNINI. c. obs. cent. 3. obs. 12.

(v) D. 2. A. 1. obs. 97 & D. 2. A. 5. obs. 145.

(w) De viâ. auct. sect. 37. dicit id est à divinis tunc læduntur vesiculis, quibus aponiam emittunt, & divinis tunc læduntur vesiculis, & aponiam aponiam emittunt. Ut aliquis derepente voce privatus fiat venarum interceptiones faciunt, si sine hoc contingat absque manifesta, aut alia forti causa.

(x) L. 1. obs. med. pag. 127.

(y) RHOD. obs. cent. 2. obs. 29.

(z) M. N. C. A. 3. D. 1. obs. 60.

(a) FOREST. lib. 15. obs. 30.

(b) M. N. C. D. 2. obs. 108. A. 10.

(c) Vid. amat. LUSITAN. obs. VI. 4.

fervo habemus; qui casu ab alto, & in totum diffracto cranio mutus evasit, & post septem dierum spatium vocem recuperavit. Similes Historias lege apud Schenck. & alios auctores. (d) Pari ratione ex cerebri lesione humorum influxus, ac consequenter loquela, impeditur, quod dudum jam Hippocrat: (e) in aphorismis suis annotavit. Quem Aphor. alii Auctores variis comprobant observationibus, & imprimis Schenckius atque Forestus (f).

Ordo jam atque dissertationis nexus postulat, ut etiam discipiam, quomodo vehementes animi & spirituum animalium motiones noceant loquelæ. Quemadmodum enim felix ter quaterque ille pronuntiandus est, qui animi sui affectiones ad ethicæ Christianæ cynosuram ita habet obediens ut in æquilibrio subsistant. Quod & Horatius aureis verbis inculcavit, quando dicit.

*Æquam memento rebus in arduis
Servare mentem: non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Letitia: moriture Deli.*

Ita felicior est is, qui ab illis vincitur, illisque succumbit, quod experientia declarat quotidiana. Pathematum autem omnium animi, ad inferendum corpori damnum, promptissima sunt, gaudium repentinum, vehemens terror, tristitia, ira &c. Nam cum hæc celerrimi animi sint motiones, necesse quoque est, ut celerrimæ ac concitate præter naturæ ordinem, motiones spirituum & sanguinis consequantur. Inde fit, ut partim dissolutis & consumptis viribus mox excipiat, partim etiam œconomia motus vitalis evertatur, & via ad morbos struatur apertissima. Gaudium profusum ac insolens, spiritus tam vehementer dissipat, ut sanguine hisce destituto syncope vel morte repentina homo corruat, quod nonnullis obtigisse memorie proditum est ab observationum scriptoribus. Ex repentino gaudio exspirasse animam Polycratam nobilem feminam in Naxo Insula Aristoteles refert. Nec veteres latuit tam subitæ mortis causa: unde Heliodorus obtingere, ait, ejusmodi mortem *ἐκ τῆς πνευματικῆς πύλης ἐκ διαστροφῆς ἀδύνατον*. Observatione etiam quotidiana constat, percepto improvilo & magno gaudio,

(d) Vid. SCHENCK. obs. L. I. obs. 39. obs. 53. 53. 64. & 70. M. N. C. D. 2. A. 1. obs. 91. & A. 3. obs. 52. D. 1. A. 2. obs. 120. D. 2. A. 3. obs. 15. & Art. 9. obs. 127. Hæchst. obs. Dec. 4. cas. 5. Forest. L. XIV. obs. 32. in Schol.

(e) Aph. 58. sect. 7. ὁ λόγος ἢ ἀπὸ τῆς ἐν κέφαλῳ σπινθὴς ἢ ἀπὸ τινὸς προδότητος ἀνίκαυ γίνεσθαι παραστρέφεται. Quibus cerebrum, ait, concussum fuerit ex aliqua causa, eos statim voce privari necesse est.

(f) Vid. SCHENCK. L. I. obs. 40. 45. et 109. Forest. lib. 9. obs. 30. M. N. C. D. 1. A. 9. obs. 124. & D. 1. A. 1. obs. 29. & A. 6. obs. 25.

gaudio, vocem mox deficere, atque lachrimas elici, quod nostrates ita effert. *Er hat vor Freuden kein Wort mehr reden können.* Cum e contrario lenis & suavis letitia spiritus recreet, excitet, & sanguinis circulum promptum expeditum ac liberum reddat, insolens autem, spiritus admodum consumat. Quod & facit tristitia, ea enim & mortificata sanguinem & spiritum à circumferentia magis ad centrum intro spasmodice constringendo habitum corporis, compellunt, sicque faciunt, ut retrocedentes ex organis suis, homines varie afficiant, imo sæpius *ἀλάδως* (g) relinquunt. Unde Salomo (h) scribit tritis animus exsiccet ossa. it. C. XV. Sicut tinea vestimento & vermis ligno, ita tristitia in viro nocet cordi. Sequitur jam ira, qui affectus quoque est nocentissimus vitæ ac sanitati hominis; in iracundia enim sanguis vehementissime & maximo cum impetu ad externum habitum corporis movetur, quo fit, ut sub paroxysmo infletur facies, oculi fiant feroces & rubicundi, in partibus sentiatur tremor, dentes comprimantur, quin imo vox intercipiatur, quod docent M. N. C. (i). Nec minorem experimur noxam à terrore, & clarum est experientia quotidiana nihil magis provocare epilepsiam quam terrorem. Porro nihil magis aptum est, ad excitandum in gravidis abortum, quam inopinatus terror.

Quod ex terrore paralysis, apoplexia gravis, obstructio mensium, hæmoptysis imo & aphonia producantur in foro medico notissimum est, & testatur de ultimo affectu nominato Gæckelius, (k) qui historiam nostræ ferre similem in chartam conjecit. Similem huic historię aliam recensent act. Hafn. (l) sic & à spectris (m) cancris (n) lupo visis (o) & ob exortum incendium (p) aphonos tactos perhibent. A Mærore & luctu nonnunquam obmutescentiam oriri exæpla, docent, & Val. Max. (q) Nausimenis, inquit, Atheniensis uxor, cum filii ac filię suæ stupro intervenisset, inopinati monstri percussa conspectu, & in præsens ad indignandum, & in posterum ad obloquendum, obmutuit.

Restat

(g) Vid. dis. cl. D. PAUL. de animi commot. vi medica Lips. 1700. habit. § 18.

(h) Prov. cap. XVII.

(i) D. 2. A. 3. obs. 49.

(k) Vid. conf. & obs. med. 57. p. 541.

(l) Vol. I. obs. 101. & M. N. C. D. 1. A. 3. obs. 121.

(m) Vide ΚΗΘΗ cent. 2. obs. 29. & CRAUSII dis. Jenæ. 1702. de Aphon.

(n) Vid. M. N. C. D. 1. A. 2. obs. 145.

(o) Vid. ZACUT. LUSIT. lib. II. de med. prin. hist. 14.

(p) Vid. dis. cit.

(q) L. I. C. 8.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

E e e e

Rostat jam, ut etiam aliquid de amore immoderato, aut potius infano dicam. Plurimi certe ab eo non tam animo, quam corpore laborarunt. Qua de re videri meretur divus *Gregorius*; (r) indicat id *Davidis* filius, qui ex amore *Thamaris* ægrotasse traditur (s). Et notum est experientia, ex amore perverso, nimio & immoderato lipothimias, arthritides, & inter alia innumera etiam obmutescencias excitatas fuisse. Quod patet ex *M. N. C.* (t) nec hic ebrietatem sicco pede præterire possum, quin & hujus mentionem paucissimis faciam. Quanta homini sit pestis vinum immoderate sumtum, quam corpus mentemque misere lauciet, docent faciei nunc pallor, nunc turpis rubor, fœtens anima, obtusi sensus, ulceratorum oculorum ut & ingenii hebes moriensque acies, mors memoriæ, tremulæ manus; nihil enim frequentius ebriosis contingit, quam manuum tremor, qui & sæpius alias quoque partes aggreditur, quod ex languido corpore, fractoque incessu passim videre est. Imprimis enim nervis bellum indixit, quare non mirum est, apud eos, qui *Bacho* indulgent, quod difficulter ac misere verba expriment; aut penitus sæpe obmutescant, quod *HOECHSTETT* (v) annotavit. Et *HIPPOC.* (w) aphor. egregium nobis reliquit; *ἡμετέριον ἔκαστος ἀφ' αὐτοῦ τῆς γίνεται, σπασθὲς ἀποθνήσκει.* Si ebrius quispiam, ait, derepente voce privetur, convulsus moritur. Cui multæ observationes ab authoribus allegatæ addi possent, nisi angustia chartæ B. L. ad illos remittere, me cogeret: quare sufficere allegasse *FORESTUM* credo (x) qui hunc aphorismum *Petri Delphii* exemplo confirmavit. Confirmo & historia quadam, à nunquam satis laudando ac devenerando *Dn. Patruo* meo sequentibus verbis annotata, mihi quoque gratiosè communicata. Adolescentem quidem *Leucopetræus Saxo*, postquam noctu die 28. Mens. Mart. 1718. à largiore ingurgitatione vini generosioris jam gravi crapula correptus, enormem haustum spirit. ceras. nigr. fecisset, profundissimo sopore oppressus, non solum per noctem, sed & in sequentem usque diem cum jactura sensus omnis, sudore etiam circa frontem synoptico, ac frigore subinde extremarum, pulsu debiliore, & respiratione difficiliore, ut & sanguine ex ore & naribus fluente, jacuit. Unde cum mane in hoc statu in lecto repertus esset, advocati illico medici pariter & Chirurgus fuerunt. Ab iis tamen, utut vena in brachio secta, spir. sal. Armon. mediante pluma, naribus immerfus, vesicatoria ad furas pedum applicata, clyster quoque acrior ano injectus fuissent, nulla

(r) Lib. 4. moral. C. 30. & lib. 3. dialog. cap. 24.

(s) Lib. 2. Reg. C. 13.

(t) D. 1. A. 6. obs. 136.

(u) Vid. Dec. 3. cal. 9.

(v) Aph. 5. sect. 5.

(w) Obs. lib. 14. obs. 33. in *schek*

nulla arte excitari potuit; nisi quod interdum parumper nares & labia oris moverit, inprimis ubi post injectionem ol. amygd. d. in jusculo carniū & lactis tepidi per siphonem inflexum, aliquid mucī quadantenus purulenti cum regurgitante liquore per os excrevit.

Permansit ita stupidus usque ad horam circiter XI. antemeridianam, qua immerso rursus à medico ipsi per plumam columbinam naribus spir. sal. Armon. emissō uno alterove verbulo vocem & sensum recuperavit. Gavissus etiam postea usu rationis & sensus plenario per totum diem decursum fuit, adeo, ut, cum apposite omnibus adstantibus ad interrogata respondisset, non exiguam spem convalescentiæ fecerit, nisi quod acute admodum febricitavit, de insigni dolore & morfu ventriculi conquestus. Adhibita quoque fuerunt ad istos affectus compescendos idonea medicamenta interna pariter atque externa, sicut & antea idem factum erat, cum adhuc sensus expers jaceret. Non tamen propter corpus, uti postea anatome docuit, jam ante male quoad pulmones affectum, & morbi nimiam vehementiam pristina sanitas obtineri potuit. Siquidem hora post mediam noctem quarta dyspnœa rursus cum dispendio rationis correptus, hora post sexta expiravit. In corpore defuncto hora post decima cultro anatomico dissecto, inventus fuit ventriculus quoad fundum, totus quantus interne inflammatus, circa superius orificium jam gangræna fœdatus, humore quadantenus glatteo ac livido fœtente scatens. In corde nulli erant polypi, potius sanguis solito magis fluxilis, ex utroque ventriculo cordis adaperto effluxit. Pulmo vero utrinque inflammatione, & quidem forsitan jam ab aliquo temporis spatio, correptus, observatus fuit; quandoquidem, qua parte culter adactus fuit, ad pressionem digitorum prosectoris plus puris quantum quidem intra 24. horas generari potuisset, quam sanguinis ipsa pulmonum substantia profluxit. Reliqua viscera nulla labe contaminata inventa fuerunt.

Quemadmodum autem à spirituum dyscrasia alioque eorum vitio, insigniter turbatur locutio, ita ab organis respiratoriis, vario morborum genere laborantibus, non minus notabiliter læditur. Suprema nimirum *Æolæ* nostræ porta, sæpe nobis nolentibus constringitur ac comprimitur à rebus solidis devoratis (x) & gulæ inhærentibus aut à lapidibus asperam arteriam & nervum recurrentem (y) prementibus. Quin imo aliquando cum summo vitæ periculo occluditur (z), aut ob tumorem (a) trachæ innatum, aut inter œsophagum & asperam

E e e e 2

artc-

(x) Vid. *FOREST.* L. XV. obs. 28. *FEL. PLAT.* obs. med. p. 108.

(y) Vid. *BONET.* sepulchr. lib. 1. sect. 21. obs. 1.

(z) Vid. act. *HAYN* Vol. 1. obs. 109. gulæ & narium coalitum à variolis *M. N. C. D.* 2. A. 9. ob. 24. pag. 8.

(a) Vid. *BONET.* sepulchr. lib. 1. sect. 22. obs. 2.

arteriam (b) aut faucium (c) loquela nostra afficitur. Plura de hanc materia lege in FORREST, observ. (d). Aliquoties ab humorum tenuium affluxu nimium relaxatur (e), sicuti enim moderata eius inunctio ad vocem absolute requiritur, ita plus æquo vocalibus instrumentis irritatis rauedo oritur, & enormius humectatis, sequitur omnimoda vocis ablatio. Sic & ubi fauces nimium sunt contractæ, sermo sæpius læditur, teste FORRESTO (f).

Præterea turbatur vox ubi pectoris cavitas vel sanguine, vel alio humore (g) est impleta, pulmonesque premit ut sese sufficienter expandere, neque se complicare recte possint, & diaphragma libere se movere nequeat. Unde nec aërem debite assumere, nec expirationis actu convenienter ad vocis formationem elidere possunt.

Absoluta hac generali vocis læsæ descriptione progredior ad organa, immediate magis sermonem construunt, seu quæ sermonis genitum præprimis impedire possunt. Occurrit autem ex omnibus primo lingua. Hanc inter locutionis organa principatum tenere, extra omne dubium positum est. Testantur id omnes fere anatomici, testatur quoque experientia. Hac namque homo carens, aut si naturalem suam constitutionem deserit, atque ab ea discedit, vel penitus nos loquela privat, vel saltem difficilem reddit. Quod HIPPOCRATES (b) atque ZACHIAS in quæst. Med. legal. (i) fatentur, alixque multæ observationes affirmant; & imprimis TULP. (k) SCHENCK. (l) atque HONSIUS (m) & licet repugnent huic sententiæ exempla sanctorum Martyrum, qui per miraculum, excisis à tyrannis penitus linguis, tamen locuti fuerint, ut de Libycis Episcopis, quibus Arriani lingua radicitus evulserant, Historiæ docent. Talia tamen vel miraculis sunt accensenda, vel agnoscunt causas naturales, dum nempe loco ablata linguæ partes aliæ vices ejus funguntur. Uti HOECHSTETTERUS (n) annotavit.

(b) Vid. TULP. lib. 1. C. 44. ROND. cent. 2. obs. 47.

(c) M. N. C. D. 2. A. 3. obs. 47. & D. 1. A. 4. obs. 67.

(d) Vid. lib. 15. obs. 14. usque 24. & BONET, sepulchr. lib. 1. sect. 22. obs. 15. 22.

(e) Vid. HONST. op. med. T. 2. L. 3. obs. 19. & FORREST. lib. XV. obs. 32.

(f) L. XV. 1. c.

(g) Vid. PARÆUS L. 9. C. 31. p. 231. & Vid. Vid. de curat. membr. L. 8. C. 10. SENNER T. Prax. L. 2. p. 3. c. 4. p. 343. & BONET. sepulchr. L. 1. S. 32. obs. 14.

(h) Lib. de princip. 19. §.

(i) Lib. 5. T. 3. quæst. 5. p. 415. & SCHENCK. lib. 1. obs. 399.

(k) Vid. lib. 1. cap. 41.

(l) Vid. lib. 1. obs. 181.

(m) Vid. T. 3. D. 4. quæst. 1. p. 115.

(n) D. 9. C. 8. p. 348. tumor sub lingua æmulus linguæ sive alia lingua p. u. & TULP. obs. med. lib. 1. c. 43.

notavit. Admirandam M. N. C. (o) describunt historiam, Salmuri in gallia ex variolis quemdam expuisse linguam totam, nec tamen loquendi promptitudinem amisisse.

Porro linguæ volubilitas, à certa quadam re impedita, si penitus cessat, aut saltem imminuta est, loquelam nostram lædit. Loco testimonii sit tumor, qui linguam tardam reddit, (p) aut impedit, quo penitus non moveri, ac volutari possit, quæ tamen versatilis valde existere debet. Perinde vero est sive tumor hicce sit natus, vel demum adventitius. De priori scribit SCHENCK. (q) M. N. C. (r) de posteriori mentionem faciunt M. N. C. (s). Motum quoque suum lingua absolvere nequit, quando à tumore quodam prope frenulum nominatum, hærente, impeditur, qualem SCHENCK. (t) atque TULPIUS (u) describunt.

Sed non raro etiam fit, ut sub lingua, calculi, difficultatem ei movendi generantes existent, quales recensent M. N. C. (v) & SCHENCK. (w) aut pili in lingua geniti (x) motum ejus impediunt, quo & loquela molestatur.

Idem malum experimur à nimis parva nimiumque exsiccata lingua. Exsiccata nimirum, ut magnitudine non attingat molem consuetam tum non solum minorem solito acquirit dimensionem, (y) sed insuper ineptitudinem debite se movendi contrahit.

Denique à soluta linguæ continuitate læditur sermo; quod observamus in his, quibus vel instrumentis vel morfu vulnera inferuntur, vel si à nativitate lingua duplex existit, quæ totum fere oris cavum (z) occupat. Ast talia exempla admodum sunt rara, nihilominus si observantur bilingues isti, communiter censentur elingues, cujus rationem dant M. N. C. (a).

E e e e 3

Sic

(o) D. 1. A. 1. obs. 35. & PARÆUS L. 22. C. 5. p. 489.

(p) Vid. Fel. PLAT. Pr. p. 286. LANG. Pathol. anim. c. 14.

(q) Vid. obs. lib. 1. obs. 383. & 390.

(r) D. 2. A. 2. obs. 51. & BARTHOL. in obs. cent. 2. hist. 22. FORREST. lib. 14. obs. 28. & seqq. SAVANAROL. Pr. Tr. 6. C. 6.

(s) D. 1. A. 2. pbl. 107. & D. 2. A. 7. obs. 51.

(t) Vid. lib. 1. obs. 389. tumor, inquit, sæpe sub lingua existit, qui loquelæ adimit libertatem, ex quo *βόρρυτος* Græc. dicitur. Latinis ramula, quod hoc linguæ vitio correpti, coaxando magis quam eloquendo, sensa mentis enunciare videantur.

(u) Lib. 1. cap. 52. & FABR. ab Aquar. chir. oper.

(v) D. 1. A. 3. obs. 1. A. 9. obs. 144. & D. 2. A. 10. obs. 116.

(w) Lib. 1. obs. 388. & BARTHOL. anat. renov. L. 3. C. ult.

(x) Vid. SCHENCK. L. 1. obs. 386.

(y) Vid. SAVANAROL. Prax. Tr. 6. C. 6. rub. 3. & PLAT. Pr. p. 287. & RIVER. l. 5. c. 4.

(z) Vid. SCHENCK. lib. 1. obs. med. de lingua.

(a) Vid. D. 1. A. 9. obs. 137. & SCHENCK. obs. med. lib. 1. obs. 382.

Sic & propter male formatum linguæ frenulum malum hocce nonnunquam oritur, quando nimirum illud vel nimis strictum & curvatum est, vel nimis laevum, longiorique linguæ tractu adnatum, quod vitium fere semper post nativitatem contingit, illud autem sæpe à prima nativitate dependet. Præter primam verò conformationem ulcus vel vulnus in causa esse potest, aut si cicatrix vel major, vel durior quam fieri deberet, succrescit, unde lingua expedite moveri non potest. In nonnullis infantibus impedimento est hoc vitium, quo minus papillas sugere, vel ad majorem provecti ætatem, voces articulatas exprimere valeant, nisi manus chirurgica opem ferat. Quod ipsum ex disertissimo ore celeberrimi nostri anatomici Viri Ampliss. Excell. experientissimique D. D. SALZMANNI Patroni ac Præceptoris æternum devenerandi habeo, legique etiam potest in MSC. Collegio chirurgico (b). Quamvis autem hoc ligamenti vitium quandoque ne quidem balbutiem homini inferat, (c) interim tamen sæpius (d) mancam reddit loquelam, imo nonnunquam ejus defectum prorsus inducit (e). Observamus ulterius in labiorum consideratione, quæ in statu naturali multum quoque in formandis & pronuntiandis verbis contribuunt, ex eorum mala conformatione insigniter lædi loquelam; quod in labiis leporinis (f) videmus. Haud minorem patitur læsionem uvula, naribus (g) aut palato, male formatis, quod docent lue venerea laborantes (h).

Et quis omnia loquelæ vitia à quacunque causa orta recensere possit, dum omnium historiographorum libri, variis observationibus pleni sunt. Alii enim à vermibus (i). Alii a frigore nervis accidens (k). Alii ab abscessu in pericardio (l). Alii ab humore concreto in cordis ventriculis (m) & iterum alii ob thymum (n) glandulam corruptis humoribus infarctum, aut ob abscessum in ventriculo (o) loquela privati tuere.

Nec

- (b) Part. 2. sect. 2. art. 13. de incisione frenuli linguæ.
 (c) Vid. BARTHOL. Anat. renov. lib. 3. c. 13.
 (d) Vid. SENNERT. Pr. L. 1. Part. 3. sect. 5. cap. 5. & SCHENCK. L. 1. obs. 391.
 (e) Vid. PLAT. Pr. T. 1. de ling. & loq. vitii.
 (f) Vid. Author. ab Excell. D. D. SALZM. colleg. chir. T. 1. sect. 1. art. 3. de natura labii leporini allegat.
 (g) Vid. TULP. L. 1. obs. 25. & SCHENCK. obs. med. L. 1. ubi de naribus.
 (h) Vid. FOREST. L. 33. obs. 22.
 (i) Vid. M. N. C. D. 1. A. 8. obs. 100. & D. 2. A. 5. 170. SCHENCK. obs. med. L. 1. obs. 387. & dissert. de aphoniam periodico à vermibus orta, auth. ZIEGLER. Basil. 1724. edit.
 (k) Vid. ZACUT. Lusit. op. T. 1. lib. 2. hist. 15.
 (l) Vid. BONET. sepulchr. L. 1. obs. 2. sect. 22.
 (m) Vid. L. C. obs. 12.
 (n) Obs. 15.
 (o) L. C. obs. 18.

Nec prætereunda est, ista aphoniam species, silentio, quæ periodica dicitur, de qua vide M. N. C. (p), denique non possum non, quin & mentionem illius aphoniam speciei faciam, quæ a fascinatione, uti in vulgus creditur, provenit, hujus enim exemplum existat in M. N. C. (q) ubi aphoniam à fascinatione ortam describunt. Quod & clariss. D. D. CRAUSIUS (r) muliere ex veneficio muta confirmat.

§. VI.

Finitis jam, quantum fieri ob temporis Angustiam potuit, historiis, paucis ad quasnam nostra pertineat perlustrare animus est.

Duo autem præprimis occurrunt phænomena consideratu dignissima, alterum, quod subito & uno quasi momento vocem amiserit, alterum quod ex improvise rursus eodem beneficio mactata fuerit. Circa primum quæri utique posset, an non fascinatio, uti quidam credere voluerunt, intercesserit, nec ne? ubi non possum non facere cum iis, qui in asserendis veneficiis cauti incedere jubent, cum constet, ex millenis historiis, vix unam alteramve historiolum fascinatorum veram esse, & certe imperium Diaboli, post gloriosissimum ab omnipotenti Servatore nostro de eo actum triumphum, ita imminutum atque fractum esse, ut vix amplius vel ipse vel ejus mancipia, tam stupendos in mortalium Lytro præciosissimo redemptorum corpora, effectus producere valeant. Accedit illud, quod sæpius à causis maxime naturalibus tam miri morbi atque symptomata exoriantur ut iis laborantes non modo pro fascinatis, sed & plane dæmone obsessis à male credula plebe pronuntientur. Aspicimus cum malo hypochondriaco passioneque hysterica conflictantes ægros, & quandoque stabunt comæ, voxque faucibus hærebit. Quas & quantas fabulas ludant vermes aliaque animalia, quæ ex oculis in corpore fuere prognata vel in idem per os irrepere, tristis experientia docet, cujus rei testimonium satis facere potest lacertus iste ex stellionum genere, quem die secundo Novembris 1699. venerando Patruo meo ostendit, Viri Ampl. Excell. Experientissimique Domini Job. BOECLERI Med. D. & P. P. O. cap. thom. Canon. meritissimi, fautoris Patroni ac Præceptoris mei in æternum colendi, cujus fidelissimæ informationis & insignis favoris in omni vita memor ero, beatæ memoriæ Parens amplissimus Dn. Job. BOECLERUS. Med. D. & Prof. Sacri Palatii Comes, cap. thom. canon. nec non districtus argent. Physicus Provincialis qui vomitu à Puella novem annorum in pago Lingelsheim non longe ab hac urbe:

- (p) D. 2. A. 3. obs. 40. D. 1. A. 9. obs. 183. D. 3. A. 3. obs. 130. D. 2. A. 10. obs. 197. & dissert. ZIEGLER. cit.
 (q) D. 3. A. 2. 169.
 (r) In diss. Jenæ. 1702. habit. de Aphoniam, p. 12.

urbe distante horrendis cruciatibus, mirisque contorsionibus exagitata, a sumpto medicamento simpliciter pulv. s. cornach. rejectus fuit, vivus adhuc, & satis vegetus, perque plures adhuc dies superstites. Non itaque, dum extraordinaria symptomata occurrunt ad veneficia, salcinationesque multo minus ad obfessiones provocandum. Indignum hoc est Medico, præsertim cum sæpillime cum ipso morbo & veneficium & Diabolus profiigetur. Hinc etiam nostro in casu non aliam nisi summe naturalem causam adfuisse credibile mihi quam maxime videtur. Quod si historiam bene perpendamus, plures videntur concurrere causæ; non dicam multa de constitutione corporis cacochymica, neque etiam de scabie, quippe quæ retrocedens vix comprehensibilis, quandoque est effectus, prolixus esse volo, sed potissimum Ino considerandum offero terrorem, quo percussa fuit, dum febre correpta aqua frigida ex puteo haulta, super totum corpus perfusa fuit, unde tum spiritus in motu suo impediti, tum etiam reliqui humores in circuitu suo turbati fuere, ut a circumferentia ad centrum se receperint, organaque loquelæ inservientia, quasi paralytica relinquerint, aut potius spasmodice contracta, non amplius debito modo commovere potuerint, præsertim cum Illo loco ad talem contractionem quam maxime contribuuisse videatur inopinatum istud frigus, corpus rigore correptum, ulterius stringens. Unde postmodum humores in majorem spissitudinem redacti, non nisi depravate & insufficienter ad modo dictas loquelæ destinatas partes influxere. Accedit, quod, circa loca, sermoni exprimendo, destinata, ab illo rigore condensati humores stagnarint, ibique successive abscessum formant, qui ob membranæ suæ duritiem non nisi post longum temporis spatium potuit rupti; ad quem abscessum quoque contribuuisse videtur percussio capitis, si illa vera est, præsertim cum a tali percussione in partibus internis abscessus formari posse, dubium non sit, quamvis autem in parte præcipue tumor ille secederit, exacte quidem determinari nequit, a faucibus tamen non longe abfuisse illud probabile reddit, quod semper de buccella veluti in faucibus, quam neque deglutire, neque externere posset, hærente conquesta fuerit. Mirum equidem cuidam videri posset, quod cum ejusmodi tumore juncta non permaneret febris præsertim cum deinde pus quoddam observatum fuerit; at experientia constat, ejusmodi tumores, præsertim cysti crassiori inclusos intra corpus diu absque ulla committente febricula subsistere posse, testes hujus rei existunt vomica pulmonum, quæ diu satis, nullo tere modo laborante homine persistunt. Cum autem deinde hic tumor ad maturitatem inclinaret, nihilominus aliqua febris species, quam non tam deglutendi difficultas ab incrementum tumore orta, quam oris amaritudo, dejecta appetentia & alia, quæ forsitan tum aderant symptomata, indicare videntur, accessisse probabile est; improbable autem est à projecta castanea in eam capitis partem, qua se dolore misera monstrabat, veneficio quasi, tale produci potuisse

potuisse malum, nisi velis dicere imaginationem & præconceptam contra verberantem sociam, quasi veneficam, opinionem aliquid hic contribuuisse. Nec tristitiam plane excluderem, quam in tristi nosocomio, præsertim cum se à socia verbis asperioribus tractatam sentiret, conceperat; quid enim & hic affectus ad aphoniam valeat, supra jam indigitatum fuit, sicuti & mea qualiacunque ratiocinia ex supra allegatis observationibus confirmari posse, spero. Cæterum licet re vera in statu p. n. fuerit constituta, dicta mulier, nihilominus suas deinde, à febre libera, functiones peragere potuit, quo magis tumor in tali parte hæsisse videtur, quæ absolute tum ad vitam, tum ad motum non erat necessaria. His itaque forsitan ex causis aphona fuit reddita ægra.

§. VII.

Nihil jam amplius restat, quam ut paucis etiam exponam, qua ratione tantum beneficium rursus receperit. Variis equidem modis loquelam restitui, notum est: memorabile est exemplum filii Cræsi, qui à nativitate mutus, dum occisorem in Patrem irruentem videret, terrore amoreque in Patrem exagitatus, miraculo quasi linguæ usu donatus est, ut hoc ipso præcaverit mortem Patris. Experientia etiam docet, quod aphonia sæpius diversis remediis fuerit sublata, de quibus tamen tractare longum nimis foret, quapropter etiam silentio involvo methodum Ammani, qua mutos & surdos à nativitate instruit, quomodo loqui queant. Nostram quod concernit ægram, non adeo difficile erit exponere, quomodo rursus evaserit facunda? modo respiciamus ad ea, quæ supra dixi de apostemate organo vocalibus incumbente; dum enim illud successu temporis ad maturitatem pervenerit, accedentibus crebrioribus oris collisionibus tandem disruptus fuerit tumor, id quod ex pure sanguine permixto, & ex ore rejecto, facile cognosci potuit. Quod autem clara voce non statim intonuerit, mirum non est, cum partes, loquelæ destinatae, tandem ab usu suo quieverint. Accedit præsertim illud, quod etiam cacochymica extiterit, successu autem temporis, & post debita adhibita remedia, ulcere forsitan beneficio naturæ sponte sanato, claram recuperavit vocem. Illud tamen ultimo silentio non involvendum esse dico, quod licet valetudine admodum secunda gaudeat, hebetioris tamen & debilioris sit nunc ingenii, cujus phænomeni rationem forsitan non adeo inepte ab ictu in caput, cerebrum concutiente, imo etiam à mœnore derivare quis posset. Habes hic B. L. brevem casus sat curiosi delineationem, quam si minus exasciatam, & hinc inde vacillantem deprehendes, benignitate tua illam suppleas iterum, iterumque contendo.

S. D. G.

CCLVIII.

SIGISMUNDI SCHMIEDER
SCHEDIASMA

DE

POLYPO OESOPHAGI VERMIFORMI RARISSIMO,

*A quotidiano pulveris Sternutatorii hispanici vulgo Spaniol.
abusu progenito.*

Delitii 1717.

J. J.

P R O O E M I U M.

Per varios casus, per tot discrimina rerum, eripimur terris. Omnes unum hanc in vitam habemus ingressum, diversum vero atque varium ex ista egressum. Omnes una manet mors, sed mille dantur viae, per quas ad eam mortales ducuntur. Mille pereundi toto die obveniunt die modi, & iisdem sepius illum genita abripit & suffocat aqua; aut insani maris absorbens fluctus; illum immanis dilatat fera ac misere discerpit; huic exitio palea existit futilis, vel alia res vilissima, nulliusque momenti; illi in sperato vitae terminum abbreviat herba lethifera aut culex abjectus; isti nullum pretii acicula mortem inopinato affert: hunc porro terribile prosternit fulmen; illum domus vel murus conquassat corruens, aut terra debescens magno cum ejulatu ad inferiora trudit; illum latrones in via trucidans crudelis, miserandumque post se relinquentes spectaculum: Huic vita filium tacite dissuit sucosa & improba Venus; illi ignem vitalem extinguunt immoderatus Bacchus; isti saliens sub mexaturabili pectore flamma, ira nempe estum atque memor, cito affert interitum. Multos interimunt morbi chronici; multos acuti; multos denique leves initio, imo pro levissimis habiti, morbi omnem praeter spem atque expectationem, viventium numero exturbant exterminant atque ejiciunt. Adeo perpauci, imo paucissimi, naturali moriuntur morte! Qualia multiformis vitae humanae exitus exempla suo in Theatro Tragico Da-

ADA-

ADAMI, dictus MISANDER, copiose congescit, omnibusque secure viventibus ab oculis pensanda posuit. Quibus jure meritoque annumerandus venit praesens casus, oppido curiosus ac rarus, cujus sequentem in modum se habet.

HISTORIA MORBI.

Caupo quidam in pago Posssewitz prope Pirnaviam, Johann Gottfr. GROSSE, Vir annum 43. agens, temperamento sanguineo-phlegmatico, habituque ad cacochymiam admodum proclivi, at lat notabili corporis mole gaudens, mirumque in modum pulveris sternutatorii Hispanici, vulgo Spaniol, deliciis effalcinatus, A^o. 1714. circa tempus vernale dolorem quemdam urentem, a nimia dicti pulveris aliquantulo facta per nares attractione, in medio oesophagi per sensit, inopinatioque non ita multo post deglutitionem nonnihil animadvertit impeditam. Quamobrem auxilium quaerens, Medicum quendam convenit, & de dolore, nunc quidem sopito, et in deglutitionis impedimentum mutato, queritur, cujus affectus causam in pituitosa quadam ac viscida materia, interioribus oesophagi partibus adhærescente, Medicus ponens, convenientia pro ista incidenda, resolvenda atque educenda, ægro præscribit remedia, irrito tamen successu maloque indies indiesque adhuc ingravescente. Hinc æger nihil levaminis percipiens ad alium se confert, ejusve opem implorat, simulque affectus causam infra suo loco paulo specialius reddendam, sibi probabilem, ipsi refert, quam vero hic flocci aestimans, aliamque subesse asserens, ægro remedia, pro nescio quo, acido, spasmodicam hanc fibrillarum affectionem generante, corrigendo atque eliminando, equidem exhibet; at iterum absque successu sperato. Nullam igitur secunda vice effectum salutarem, hæctenus tam anxie exoptatum, æger observans, in auxilium rursus vocat alium: & quidem medicastrum gullicum, qui, prioris vestigia legens, pituitosam acremve materiam genuinam ac verissimam hujus impeditæ deglutitionis liberioris existere causam, pariter pro re certissima asserit, certo citoque, ut impudens id hominum genus, gravi animadversione utique dignum, solet, impedimentum hoc sese ablaturum, deglutitionemque liberiores redditurum, certissime pollicetur. Varia hinc ægro porrigit, quorum usus, insignis licet pituitæ copia fueriteducta, plane denuo fuit inanis atque nullus, cum ne minima levaminis cujusdam pars ægro inde fuerit allata. Desperans ergo & hujus hominis vani medelam æger, naturæ & temporis sese tantum committere animum induit, sponteque sua forsitan hoc malum iterum cessaturum firmiter sperat. Interim vero Peniculum Venticuli, vulgo die Magen-Börste, remedium illud barbarum, de quo multa ha-

Ffff 2

Ætus

Etenuis inaudierat, consulit, istud applicat, ejusque ope sat notabilem eundem educit pituitosæ materie copiam, nullo tamen inde subsequente levamine. Ad quæstionem, num ex applicatione peniculi senserit dolorem? respondit: eum quidem se non sensit, interim tamen difficilem, imò in ventriculi cavitate ejus penetrationem haud possibilem, ob quoddam in gula obstaculum perceptum, plenarium periculi ingressum prohibens, fuisse. Paulo post, loco sperati effectus salubris, magis magisque malum augeri animadvertit patiens, adeò, ut solida tandem alimenta haud amplius assumere valeret, sed liquidis tantum, e. g. lacte, jusculo avenaceo tenui &c., famem sedare corpusque valde jam emaciatum nutrire cogeretur. Imò, tantum hic affectus demum sumit incrementum, ut recensita jam liquida tenuia libere exinde deglutire haud valuerit, sed mediante calamo stramineo ista absorbere necesse habuerit miser. Quamprimum enim paulo liberius largiusque ea sorbere voluit atque deglutire, ea statim cum sonitu regurgitarunt, præsentaneam ægro suffocationem minuita. Tandem hic, de cetero sanus, liberaque respiratione gaudens, denuo Medici cujusdam auxilium implorat, petitque, ut sibi suppetiæ ferantur. Hic, in affectus hujus admirandi causas occasionales paulo curatius inquirens, variaque ex eo quærens, alia inter quoque ea, de quibus superius jam nonnihil fuit adductum, audit: ægrum nempe nimis in usum vocasse pulverem sternutatorium, eundemque dubio procul miserandi hujus mali primam exiisse causam occasionalem. Et, quo evidentior veriorque causa hæc appareat, factum fuisse refert æger, quod pulvis hic, præsertim siccissimus summeque volatilis, corpore aliquando calefacto, & sudoribus probe diffuente, naribus copiose intrusus, fortiterque inspiratus, non solum in asperam arteriam, verum etiam in fauces & gulam usque, penetrarit, tussim, eamque frequentem & molestam, nec non in gula ardorem, una cum dolore primum obtuso, sanguinisque sputo, excitavit. Ex quo tempore statim dolorem haud lenem, & hoc evanescente, deglutitionis impedimentum, fuisse exortum, ulterius confessus est æger, sancteque affirmavit, nunquam in vitæ simile, nec etiam vel levissimum, in oesophago percepisse deglutitionis impedimentum. Hæc omnia Medicus percipiens, excrescentiam quandam cartilagineam, ex læsione oesophagi obortam, adesse, ægrumque in extremo vitæ periculo constitutum, pronunciat, cujus terminum inevitabile nunc fatum, cui æger solum relinquendus erat, accelerare visum fuit. Ob nutritionis enim debitæ defectum corpus obesum adeo fuit extenuatum, ut magis *τὸ σκελετὸν*, quam vivi hominis, faciem repræsentaret. Ultimo liquidorum etiam ne guttulam quidem assumere amplius potuit, quo venit, ut post aliquot dierum spatium, mense Aprilis anni 1715, fame sitique incredibili emaciatus fractusque misere tandem perierit. Cadaver quo aperiretur, causaque tam stupendi affectus detegere-tur inque lucem protraheretur, vivens adhuc æger petiit, hac tamen con-

ditione, ut absque sumtibus sectio institueretur, quod etiam ita factum fuit. Aperto itaque decenter nunc cadavere, ventriculus A. in fig. 4. partesque internæ, a statu naturali adeo remotæ non fuerant inventæ, excepto tantum oesophago, qui a B. usque ad C. nonnihil contortus & pharyngem versus solito tenuior atque acuminatior apparuit, & quidem adeo, ut ejus apertura, alias satis ampla, vix pirum admittere fuerit visa. Quo autem, quæ intus forte laterent, nunc quoque luci exponerentur, ille incitus fuit, quo facto, ad omnium stuporem conspectui præfens delineata sese stitit insignis excrescentia carnea, per medium Fig. 1 & 3 d d d. divisa, quæ in media oesophagi parte, eaque postica, qua spinæ dorsali adjacet initium (circa quod aliquis cujusdam materie crassioris inspissati ad instar, cernebatur) fumens, ad pylorum usque sese fere extendens, longitudine sex digitorum transversalium, crassitie vero lumbicum insignem, tan in α quam in β, æquabat. cujus etiam faciem aliquo modo mentiebatur. Substantia hujus excrescentiæ (interdum ccc ccc applicatæ, ut ex fig. 3. patet,) rectius polypi, erat carnosæ fibrillosæ atque mollis, color vero ex alto rubicundus. Cultro anatomico, & quidem facillime, cum vel digitorum jam tactui cederet, auferebatur polypus sic rarissimus, quo ablato, pedes ejus vel potius radices, quibus in gulæ substantiam se insinuaverat, in conspectum veniebant, quarum vestigia bb ob nimiam suam brevitatem, multo elegantius in oesophago aperto, quam ipso in polypo, utpote qui ante interiori adhærebant tunicæ, conspici poterant, uti ex fig. 2. luculenter patet. Et sic impeditæ deglutitionis mortisque miseræ causa, de qua nemini hæctenus quicquam fere in mentem venerat, detecta nunc conspiciebatur, dignaque judicabatur, quæ rarioribus medicorum observationibus infereretur, publiceque proponeretur.

Talis itaque fuit Viri hujus in optimo adhuc ætatis flore constituti lamentabilis vitæ exitus, cui procul dubio longius vitæ filum ducere fuisset concessum, diætam si servasset debitam, atque a nimio pulveris hujus usu provide se temperasset, ac in tempore, hoc est, in principio statim, oesophago adhuc dolente & sputo cruento nondum cessante, valetudinem suam rite indicasset. Tantum refert in tempore venire, quod omnium est primum! Cum vero omnis morbi vera cognitio dimidium, ut verissime dicitur, curationis absolvat partem, quæ in nostro, ut videtur, neglecta fuit, nemo etiam miretur, erroneam inde curationem, mortemque demum, ob malum inveteratum & *ἀπορητικὸν* curandi, exortam fuisse atque secutam. Hinc *ὁ Ἱπποκράτης*, ait *HYPOCRATES de morbis mulier. Lib. I. p. 615. edit. Fœsli, ἀπορητικὸν ἐν ἀσθενείᾳ μισθαινομένη τῆς ἀσθενείας τῆς νόσου*; & paulo post: *οὐκ ἔν ἀσθενείᾳ ἀπορητικὸν εἶναι ἀσθενείᾳ*. Sed, quis polypum heic latuisse divinare potuit, alias in naso præcipue ac corde nidulantem? Ita autem profecto res sese habet circa ea mala, interioris latentia virumque nostrum plane subterfugientia, præsertim,

cum sapissime sub alterius morbi facie nobis illudant, cujus illusionis exempla e multis in praesenti esse possunt: Abscessus latens, vid. Celebrissimi STAHLII Dissertat. de Hæctica Febre, abscessum internorum comite; malum hypochondriacum & scorbutus, in *Christ. Johann. LANGII* Opp. Medicor. Theoretico-Pract. P. II. Cap. V. §. 14. p. 33. & Cap. VII. §. 4. p. 38. Passio Hysterica, in SYDENHAMII Dissert. Epistol. p. m. 487., ejusque Processib. in morbis fere omnib. Curand. p. m. 718. qui etiam evolvendi in Append. ad Ephor. Medico-Physic. Academ. Leopoldino-Imperial. annum. X. Decur. II. p. 143. ubi de affectione, in foeminis, hysterica, maribus, hypochondriaca dicta; & Polypus Cordis in *Michael. Bernhard. VALENTINI* Pandect. Medico-Legal. P. I. sect. III. Casu XX. p. 344. 346. 349. 357. & 364., nec non Praxi Medica Infallib. p. 196. seqq., item in ZITMANNI Med. Forens. Casu XXCHX. p. 1367. 1369. & 1372. seqq.: Qui morbi, quantis se sub larvis sæpius occultent, ex scriptis ac opp. jam allegatis, pluribusque Medicorum Celebrerrimorum observationibus, constat, & diligenti prudentique Practico obscurum esse nequit. Sic de polypo cordis quodam, polypo mutabili, prolixum ac memorabile consignavit exemplum jamjam laudatus D. *Mich. Bernhard. VALENTINI* in Praxi infallibili allegata, ubi polypus ille admodum curiosus, schemate asthmatis convulsivi cum cordis palpitatione indutus, omnibus impoluit Medicis, cui larvam postea, omnium cum admiratione, cadaveris detraxit sectio. Unde clarissime patet, quod medicus prudens non statim huic vel illi morbo, obscure se providenti, vel sub alius facie apparenti, fidem habeat, sed quam diligentissime in ejus ludificationes inquiret, cum & in Praxi Medica etiam illud: Qui facile credit, facile jam decipitur, obtineat. Quapropter prudenti diffidentia & perscrutatione indefessa Medico opus est, imprimis, ubi signa debita non omnia adsunt, nec remedia, alias certissima probatissimaque, effectum suum edere observantur salutarem. At enim vero, hoc opus hic labor est! Debitis ergo & necessariis requisitis, iisque tam Medicis quam Philosophis, & judicio praesertim practico exquisito, decenter sit instructus ille, verum hic a falso discernere cupiens. Sed agendum est, cum plura persequi, tum Historiae tum Praemii magnitudo prohibeat, ut ea exponamus & proferamus, quæ exorsi sumus. Quare ad propositum nunc veniemus & in eo, quantum fieri poterit, praemissa definitione nominali & reali, atque divisione, generatim in polyporum subjecta, speciatim vero in nostri locum natalem, quem descriptum dabimus, inquiremus: Deinde iterum nonnihil in genere polyporum causas delibabimus, speciatim vero praesentis occasionalem ac proximam scrutabimur; ac denique quarto phaenomena nonnulla, adjectis quibusdam quaestionibus, ex historia morbi extrahemus; eave quinto soluta dabimus atque explicata. Tu vero,

O Deus!

O Deus! o Vita merito pars maxima nostra!
Virgilius Georgic. Lib. II. v. 40. p. m. 56.

Summe Deus! ventum lenem da vela patienti!
Idem versu 41.

Da facilem cursum, nostris nunc annue captis!
Idem Lib. I. v. 40. p. 36.

Atque ostende viam, propius res aspice nostras!
Idem Aeneid. Lib. primo v. 530. p. 136.

Tuque adeo votis jam nunc adsuesce vocari!
Idem Georg. Lib. I. v. 42.

SECTIO I.

Definitionem Nominalem & Realem atque Divisionem exhibens.

§. I.

Cum primis jam artis nostrae salutaris atatibus in usu fuerit solenni, nominum ante omnia accuratius cognoscere usum, quo res, quarum notitia acquirenda erat, eo facilius paterent, majorum nostrorum vestigia dum lego, a scopo haud me aberraturum arbitror. in praesentis Dissertationis limine, si de istius rubricæ significatione nonnihil fuero sollicitus. Scribit equidem Dn. *Anton. REIES* in Dissert. de Affectib. cum Haemorrhag. uteri connexionem habentibus, Argentorati mense Januario anni 1715. habita: (Dissertationem hanc Inauguralem servus quidam chirurgicus, homo literarum & morum plane rudis, mense Junio jam dicti anni, non sine Illustris Facultatis Medicæ Erfurtensis, verique Dissertationis Autoris, ignominia, turpi conatu, clam nempe ac furtive, sub suo nomine, adjectis multis carminibus gratulatoriis, imprimi curavit, eandemque pro suo labore publice venditavit, uti hoc testantur Acta Inquisitionalia in Curia Pirnaviensi) se nescire, quam vim in vocibus quidam querere soleant, cum parum inde utilitatis ad Medicas redundet, & hæc vocum evolutio non tam ad forum Medicum, quam potissimum Criticum, spectet. Sed quis non videt, hæc verba tangere Scarabæos criticos, qui nulla necessitate sæpius vana ejusmodi verborum aucupia insitunt, quisquillasve tales inutiles magno cum susurro & labore congerunt. Usus habet laudem, crimen abusus habet. Nec Medici etiam sana critica carere possunt, quod multis exemplis ac testimoniis, si instituti ratio permitteret, probatum & confirmatum dari posset. Philatri

liatri enim non tantum pilulis, pulveribus atque tincturis, adstringendi sunt, longe plura certe istos scire oportet. Verum, revertamur unde dilapsi sumus. Descendit πολυπος, Jonice & Dorice πολυπος vel πολυψ, a πολυς, ὁ & πῦς, ut ita vi vocum Polypus idem sit quod multipes, ac rem quandam multis pedibus instructam, in sensu autem Medico excrescentiam in corpore humano p. n. carnosam fibrosam, multis radicibus, tot quasi pedibus, quibus adjacentes arripit partes, easve iisdem firmiter tenet, donatam, denotet. Unde etiam Polypodium (quibusdam Draco dictum, Germanice ob innatam dulcedinem Engel-Süß, Süss-Wurzel, vocatum) multis radiculis, pedibus, quasi minusculis præditum, quibus in saxorum fissuras, quercuumque partes vetustate corruptas, sese insinuat, easque firmiterprehendit, nomen accepisse videtur. Celebratissimus *Georg. Hieron. VELSCHIUS* in pereleganti ac eruditissimo suo Tract. de Vena Medin. conscripto, pag. 110. polypodium, quod annosis innascitur quercubus, pro excremento morbofo habet, quando ita scribit: Imo nec polypodium, quod supra draconem quibusdam dictum animadvertimus, quamvis sui generis sit planta, aliud quam morbus quidam annosæ quercus videtur, quemadmodum & viscorum species, radicibus nodosis & curvatis dracunculis haud abfimiles. Quam vere hæc asserantur, perpendant Botanici ac historię naturalis scrutatores.

§. II.

Alii excrescentiam hanc carneo-fibrosam nomen suum a Polypo pisce accepisse volunt, idque non tantum ratione multarum radicularum & pedicularum, quibus hic instructus dicitur, iudicio D. *MICH. ETTMÜLLERI* Colleg. Pract. Lib. II. cap. V. artic. II. in Tomo opp. II. pag. 361. edit. Westphal., sed etiam ratione similitudinis substantię carnes, ejusve molitiei atque tenacitatis pedum, dum omne, quicquid iisdem arripit, firmissime tenere fertur, unde etiam *PLAUTUS* in aulular. istos homines, qui & capaces sunt atque tenaces, cum Polypis non ineleganter comparat, inquit: Ego istos novi Polypos, qui, ubi quicquid tetigerint, tenent. Ex quo loco porro videmus, quod hoc vocabulum, Græciæ licet suas debeat origines, in Latium tamen sit receptum, uti ex *Horatio*. *Ovidio* aliisque patet auctoribus latinis. Sic *HORATIUS* Epod. XII. versu 4. sequ. p. m. 128. polypi morbi his in verbis mentionem injicit:

- - - - - Namque sagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
& Sermon. Lib. I. Sat. III. versibus 38-40 p. 148. seqq.
- - - - - Amatorem quod amice

Tia-

*Turpia decipiunt cœcum vitia; aut etiam ipsa hæc:
Delectant: veluti balbinum polypas agna.*

Verum apage sis turpis amator! habeas tibi colum has dapes, quibus apprime conveniunt illæ, quas *Manerc. SCAURUS*, Consul Romanus, dicente *SENECA* de benefic. lib. IV. cap. 31. avidè ore hante excepit atque deglutivit. At enim vero redeamus iterum ad rem. Undecunque autem malum hoc, sive a convenientia cum polypo pisce ratione substantię istius, sive a pedum multitudinem eorumque vim apprehensam firmiter recipendi (quod ultimum assertum priori videtur probabilius) suum accepit nomen, diutius tamen circa ejus evolutionem, moram ut nequam, opus non videtur, hinc ad polypi descriptionem pergens, dico, quod ille sit variarum corporis humani partium excrescentia præternaturalis, ut plurimum carnea vel carnosofibrosa, mollis, indolens, rubicundo aut incarnato colore imbuta, multisque radicibus instructa. Hæc descriptio, cum & nostræ excrescentię oesophageæ competat, jure meritoque etiam ratione substantię, coloris & configurationis, polyporum in classe collocanda venit.

§. III.

Cum vero experientia frequens edocuerit, omnem polypum non semper unius ejusdemque substantię, coloris atque molitiei, esse, studio in descriptione nostra ut plurimum fuit additum. Aliquando enim polypus, ratione coloris, ætatis, substantię, qualitatis, quantitatis, sensationis, non semper unus idemque deprehenditur, nec in uno eodemque invenitur loco; unde variæ ejus apud praticos exortæ fuerunt differentię atque divisiones. Sic v. g. ratione coloris dispeccitur in album, rufum, incarnatum, palidum & lividum; ratione substantię in fungosum, carnosum, carnosofibriliosum, ratione ætatis in recentem & inveteratum; ratione qualitatis in benignum, malignum & canerosum; ratione quantitatis in parvum, magnum, medierem; ratione consistentię in mollem, durum, cartilaginofum; ratione sensationis in dolentem & indolentem. Vide *PAREI* Opp. Chirurg. lib. VII. cap. II. p. m. 232., *SEBIZII* Spicil. Med. Pract. T. I. P. II. Sect. VII. cap. IV. aliosque. Denique dividitur polypus ratione loci & proprii domicilii in superiorem & inferiorem, ac in polypum cordis, cujus hinc & inde apud supra allegatos *VALENTINI* & *ZITTMANNUM* aliosque praticos occurrunt exempla, quorum quinque ego ipse recordor; in polypum bronchiarum & trachæ, cujus exemplum refert *Eduard. TYSON* in Thomæ *BARTHOLINI* Actor. Hafniens. volum. V. observat. 30. pag. 94. sequ.: in polypum meningum cerebri, cujus inter alia mentionem injicit celeberrimus *Johann. Jacob. HARDERUS* in *D. Spat. Medico-Pract.* Ton. VII. G g g g Ephe-

Ephemer. Medico Physic. Acad. Nat. curios. anno I. decur. II. observat. XXXV. pag. 25. ; in polypum œsophagi, cujus nonnisi præfens mihi notum est exemplum; & demum in polypum narium, cujus proventus non adeo rarus observatur, unde etiam tam variae ejus divisiones sub initium hujus paragraphi prolatae ortum duxerunt. HIPPOCRATES περί νεσως lib. II. p. m. 471. seq. edit. Fossii quinque ejus recenset species, quas inter notabilis sequens, de qua ita scribit: Ἐσθλαστικὴ τῶν χυμῶν ἀπὸ τῆς φαρυγγὸς ἐπὶ τὸν κατὰ δόξαν μὲν εἶναι κρείσσον. Ἡ δὲ φαρυγγὸς ἀνορεῖ, καὶ οὕτως εἶναι λέγουσιν, quæ polypi autem species inventu admodum rara est.

§. IV.

Aliis quoque in corporis partibus & interioribus & exterioribus, præter jam recensitas, has enarratas nasci posse excrescentias multipedes, nullus dubito. Quod vero rarissime, imò fere nullæ earum occurrant observationes, partim fit ob quorundam practicoꝝ negligentiam, partim ob stolidam hominum opinionem, quæ inspectionem cadaverum difficilè reddit, partimque etiam ob occasionis defectum. Ruri enim haud raro singulares atque rari deprehenduntur effectus, quorum autem paucissimi ad veri & rationalis medici notitiam perveniunt, sed ex relatione postmodum, ægris jamjam defunctis, innotescunt.

SECTIO II.

Polyporum in genere, in specie verò presentis subjectum exhibens, ejus structuram delineans.

§. I.

AD polyporum subjectum illud nunc declaraturi, primum pergamus, præcipue cum id maxime scitu sit necessarium, quo, & de modo remedia rite applicandi, nisi quædam *diversitas* forte obstat, & prognosi, quæ ubique sola fere medicum admirabilem reddit, recte formandi, certi fiamus. Cum autem varium hoc sit, ut ex §. 3. sect. I. jamjam patet, nunc meninges cerebri, nares, aliasque corporis partes, constituent, missis his, in præfenti tantum circa nostri polypi subjectum inhaesionis, œsophagum nempe, occupati erimus, ejusve hac occasione structuram ad interius asserenda, ex hoc paulo accuratius intelligenda & explicanda, enodatam delineatamque dabimus.

§. II.

§. II.

Prius vero quam hoc faciamus, œsophagi denominationis rationem reddere juvabit. Est autem œsophagus vox composita ex verbo *ἔσθω*, fero, porto, & *ὄσων*, edo; ut ita vi hujus compositionis *ὄσων*, locum qui cibum excipit, vel potius instrumentum, quod alimenta alio deportat, denotet. Alimenta enim ab ore & faucibus excepta, fistula hæc cibalis, sphinctere suo per dilatationem recluso, fibrisque hujus motricibus nunc rursus arte sese constringentibus, ulterius ad ventriculum ablegat.

§. III.

Ratione itaque originis gulæ, de situ ejus atque progressu, notandum venit, quod initium illa suum in faucibus sumat, ubi in sensu strictiori pharyngis gaudet nomine. Ab hac enim, utpote cui continua, porticæ & membranacæ trachæe parti connata; ad hujus & colli vertebrarum superiorum vel quatuor thoracis, quibus insidet, tractum, recta deorsum tendit, ad quintam vero thoracis vertebram perventus, aorta descendenti cedens, non nihil dextrorsum, & ad vertebrarum nonam cum eadem levorsum denuo reflectit, eandemque transcendens, (unde clare satis patet, cur nonnulli corpore vehementer concaléfacto, & sanguine quasi fervente, hausto potu frigido, interdum in rigorem incidant, ut plurimum postea in febrem hecticam & putridam abeuntem. Vulgus ait: *Die Leber ist geschuppel worden*). Ad diaphragm, thoracem & abdomen dividens, pervenit, quo ab ipsa in parte inferiore seu musculos a perforato, nervis ab octavo seu pari vago oriundis, nonnullis concomitata, abdomen ingreditur, demumque cum ventriculo intime unitur. Quo vero munus suis rite defungi queat, provide summum munus, necessariis ipsam ad hæc decenter obeunda, instruxit requisitis. Quapropter debitam ipsi non solum amplitudinem sed & virtutem sese nunc dilatandi, nunc constringendi, nec non sufficientem glandularum, serum ad vias lubricandas plorantium copiam, alimentorum recte ad ventriculum perferendorum in gratiam, suppeditavit. Requisita autem jamjam allata sunt musculi, vasa atque tunicæ, e quibus via hæc conflata conspicitur, ut in ejus jam paulo specialius evolventa mirabili videbimus constructione, ad quam absque ullo ulteriori verborum nos nunc conferamus anfractu.

§. IV.

Primum pervenimus ad fauces, quæ omne id comprehendunt spatium, radici lingue ac gulæ interpositum est, quod, ut alias pharyngis

G g g g 2

ryngis seu principii œsophagi condecoratur nomine, siquidem superius gulæ seu œsophagi caput non nisi muscularis faucium esse videtur membrana. Licet autem haud omnino collapsa deprehendatur pharynx, cum eam os thyroideum, quo aer absque ullo impedimento respirationis tempore per os nareve in fistulam spiritalem irruere, atque ex eisdem per eandem viam rursus exprimi queat, distentam servet atque expansam; magis tamen eodem deglutitionis tempore adhuc amplior redditur atque dilatatur. Quem in finem duo præcipue musculorum paria faucibus sunt inserta, quorum prius stylopharyngæum, alterum cephalopharyngæum, appellatur, e quibus illud ex radice processus styloidei, carneo, eove tenui, exoritur principio, atque oblique descendendo lateribus glandulosæ faucium membranæ inseritur; hoc vero ex parte, ubi cervicis caput primæ jungitur vertebræ, enatum descendendo in elationem pharyngis partem implantatur. Musculis hæc principium versus contractis necessario fauces redduntur capaciores, aptioresque ad alimenta eo felicius excipienda evadunt. Hinc iis nimium inflammatis atque contractis, cum hic alimentorum ex ore ad gulam transitus sit interceptus, difficillime, imo pessime, deglutitionis negotium procedere observamus.

§. V.

Perventis sic ex ore ad fauces alimentis, & ad deglutitionem a dentibus atque saliva preparatis, non diu hic moram nectunt, sed statim a contractivo pharyngis motu in angustum fistulæ cibalis canalem exprimuntur, cui motui non tantum œsophagæus seu gulæ sphincter, sed etiam prærygopharyngæi inserviunt musculi, qui principio lato gracillius ac carneo ex ambobus prærygoideis processibus atque radice lingue, nec non etiam partibus ossis hyoidei extremis enascuntur, atque carnis fibræ semicircularibus excurrunt, quæ & supernam & posticam tunicæ glandulosæ pharyngis partem ambientes, in media quasi linea concurrunt, in quam etiam omnino inseruntur. Ad horum musculorum munus quod attinet, in eo consistit, quo fauces ad alimentorum in gulam expressionem promovendam coarcent, eoque simul tempore amygdalas reliquas, quæ glandulas iis substratas ad feri sui intus contenti emissionem constringant, ut alimenta eo facilius citiusque ad ventriculum demandari queant. Tandem adhuc œsophagus seu gulæ sphincter considerandus restat, qui non nisi musculorum jam nominatorum continuatio esse videtur: uti enim hi elatiorem, ita ille e contrario, inferiorem, pharyngis complectitur partem, atque ex utroque cartilaginæ cricoideæ latere carnis enascitur fibræ, quæ simili postea modo ad posticam pharyngis lineam protensa in eadem terminantur, ut adeo iis contractis, alimenta necessario in adnatum canalem, gulam nempe, expel-

expellantur. Nonnulli adhuc plures eorum numerant, ut VALSALVA, natione Italus, qui in tract. suo de aure humana, sequentia musculorum recenset paria, eademque æri incisa exhibet, nempe 1.) staphylopharyngæum, olim pro cephalo-pharyngæo habitum; 2.) glosso-pharyngæum, olim sphæropharyngæum nuncupatum; 3.) stylopharyngæum; 4.) hyo-pharyngæum; 5.) thyropharyngæum; & denique 6.) crico-pharyngæum. Verum enimvero, ad supra recensitorum principia & insertiones diligenter respicienti observatori perfacile patebit, horum multiplicationem præter ullam necessitatem fuisse factam.

§. VI.

Explicatio nunc faucium atque œsophagi musculis ulterius ad gulæ vasa, substantiam ejus percurrentia, atque tunicas, ex quibus hæc deglutitionis organa composita comparent, progredimur, ubi primum notamus, duplicis vasa esse generis, adducentia nempe atque reducentia. Ad hæc venæ pertinent ac vasa lymphatica; ad illa arteriæ ac nervi. Ad arterias, sanguinem in nutritionis gratiam adducentes, quod attinet, ista in collo a carotidibus, in thorace ab intercostalibus, nonnunquam etiam bronchiali Ruyschiana, & in abdomine a coronariis, suam ducunt originem. Nervi, quibus gula gaudet, motus & sensus causa spiritus animales, tertiam corporis humani partem essentialem, ~~id est~~ nempe, constituent, adducentes, pari octavo seu vago suas debent natales. Venæ sanguinem superfluum reducentes, vasisque majoribus iterum infundentes, similiter in collo jugularibus, in thorace azygo seu venæ sine pari, & in abdomine coronariis, inseruntur. Ad vasa lymphatica harum partium quod spectat, de iis nihil asserere possumus, cum eorum existentia, de quo tamen haud dubitari potest, nondum fuerit demonstrata atque detecta.

§. VII.

Vasa ulterius excipiunt tunicæ, quarum nonnulli anatomicorum tres, nonnulli quatuor, nonnulli etiam, ut VERHEYEN in Anatom. Tract. III cap. 10. p. 289., quinque statuunt, quarum prima, eaque extrema, mera est membranacea, œsophago non tantum investiendo, sed eidem partibus vicinis alligando, inserviens. Cum vero interdum fibræ perquam exilibus nerveis prædita conspiciatur, a non nemine inde membranoso-nervæ quoque dicitur. Altera, quæ huic subjacet, carnosomusculosa appellatur, atque ex duplici fibrarum serie, longitudinalium nempe, ac circularium sive rectius spiraliū, componitur, quam duplicem fibrarum seriem WILLISIIUS in Pharmaceut. Ration. S. Diatr. de Medicam. Operat. in humano corpore P. I. Sect. I. cap. 2. p. m. 7. G E S S 3. equi-

equidem admittens, ratione vero earum progressionis ab aliis dissentiens, unam earum ascendere, alteram vero descendere, asserit, quarum hanc ad deglutionem, illam autem ad vomitionem, facere contendit. At enim vero recte de hac opinione Willisia Dn. TAVRY in Anat. sua nova Ration. Illustr. edit. Lat. p. 18. hunc in modum scribit: Cum impossibile sit præcise determinare, quænam istarum serierum ascendat, quænam descendat, cumque utriusque seriei fibræ easdem adhesiones & connexiones eandemque configurationem obtineant, cognosci non potest, an diversis interserviant usibus, nec ne? In homine serierum una ex fibris longitudinalibus, altera ex circularibus, contexta est.

§. IIX.

Tertia, quæ vasculosa nomen gerit, ex fibris irregularibus innumerisque vasculis laxè conflata est, siquidem infinita pene vascula œsophagi perreptant substantiam. Eam quod concernit, quantum ad me atinet, superfluum ac præter necessitatem ab Anatomicis excusatum iudico. Quis enim nescit, omnes corporis partes permultis instructas esse omnis generis musculis, quorum e vario progressu & concursu paulo laetiori ac compressiori si semper novam effingere vellemus tunicam, multis in partibus ea reliquis adhuc adjicienda foret. Videmus v. g. hoc in oculi structura mirabili, cujus tunicæ conjunctivæ, album oculi constituenti, insignis vasculorum sanguiferorum super injecta apparet copia, tunc demum sub visum cadentium, quando oculos inflammatos ruboreque insigni perfusos conspiciamus. Quis vero ideo hæc vascula, longe lateque tunicam hanc adnatam pervadentia, pro nova vellet vendicare membrana, atque peculiari. Sed hæc *de ty. πρῶτον*. VERHEYENII vasculolam quarta nunc excipit, glandulosa nempe, quæ membranam quandam, ex fibris secundum fistulæ cibalis longitudinem excurrentibus constructam, & hinc inde glandulis copiose conspersam, l. a. pag. 291. . . designat, ut adeo hujus tunicæ ministerio gula serum ejusdem lubricationi interserviens, conficiat. Huic demum adnata deprehenditur quinta, quæ tendinea est, ut alias vocatur, & ex fibris secundum longitudinem exporrectis coalescit, cujus superficies crassa villosa, laminae quadam investita:

§. IX.

Ex his hæcenus adductis atque expositis dilucide satis apparet, quo officio fungatur œsophagus, quæ structura eaque mira ac subtili gaudeat, & quæque mala, viâ hæc læsâ, inde oriuntur. Sic & deglutionis & respirationis negotium pessime procedere, ægrumve maxime mortis in articulo tunc temporis constitutum videmus, quando œsophagi

phagi latera, quod quidem raro fit, coalescunt, quale triste admodum exemplum clarissimus VERHEYEN l. a. 296., & BONETUS Medic. Septentr. P. I. p. 504. adducunt; vel quando hæc alimentorum via paralyti laborat, de qua WILLISIUS l. a. p. ita scribit: Novi quosdam ob paralytin in hac œsophagi tunica carnea excitatam, deglutionis magna difficultate laborasse, aliosque, ob fibras penitus resolutas, fame interiisse. Vid. etiam BONETUS l. c. p. 500.; vel quando fauces atque gula, ut in hysteris non raro observamus, spasmodica corripuntur contractione, adeo, ut ægrotantes de corpore quodam gulam ingresso, quod ex opinione plebeja uterus existimatur. *Die Mutter wäre ihnen in den Hals gestiegen*, conquerantur, sæpeque suffocationis inde incurrant periculum; vel quando fauces atque œsophagus, ut in angina fieri observamus, gravi afficiuntur inflammatione; vel quando glandulæ, juxta quintam thoracis vertebram œsophago accumbentes, nimis intumescunt, eamque viam valde coangustant, & ad deglutionis negotium perficiendum ineptum reddunt, quales casus nonnullos se observasse testatur ДИЕМЕРБРОЕК opp. lib. II. cap. 16. p. m. 326. ita scribens: Hæc glandulæ nonnunquam ab humorum influxu ita intumescunt, ut nimium comprimant & angustum reddant œsophagum, sicque potui & cibo, omni que alimento, transitum præcludant, hominemque fame & siti eneant, quales tres quatuorve in praxi nostra occurrentes vidimus casus.

§. X.

Licet vero œsophagus vel coalitus, vel inflammatione correptus, vel paralyticus, vel penitus resolutus, vel spasmodicus, vel a glandularum intumescencia compressus, vel tunica sua spoliatus, vide BARTHOLINI actor. Hafniens. volum. I. observat. 119. p. 212. & vol. III. observat. 30. pag. 62. seq.; vel plane cartilagineus, vid. BONETUS l. a. p. 504. fuerit observatus: Simile tamen exemplum, quale nostrum, vix ac ne vix quidem reperias, dignum ideo judicatum, cujus memoria eruditos inter retineretur.

SECTIO III.

Generatim polyporum, in specie vero presentis causas remotas & proximas exponens.

§. I.

Omnes Polyporum causas hic recensere occasionales, res non solum esset nimis prolixa, & ab instituto nostro aliena, sed quoque diffi-

difficilis, cum earum numerus prope sit infinitus. Nunc enim polypo occasionem subministrat vel causa interna, vel externa; ad quam priorem pravæ sanguinis qualitates; ad posteriorem vero variæ injuriæ externæ, v. g. contusio, hæmorrhagia, frictio, & sic porro, pertinent. Sic de polypo à contusione in naribus excitato videri potest *Job. van MEECKERN* observat. chirurg. XI. & XIII; à frequenti hæmorrhagia narium & catarrhis acrioribus, *Mich. ETMULLERUS* tom. opp. II. pag. 862.; à narium frictione frequenti & forti *KERCKRINGIUS*, spicileg. anatom. observat. XIV. Sic porro Polypus cordis ab humoribus viscidis, glutinosis in sanguine hospitantibus, qui facile a superveniente terrore, haustu potus frigidi, tempore æstatis corpore calente, generari possunt, oriri potest. Hoc enim modo gelatinosæ sanguinis partes atque fibrosæ in grumos abire solent, qui in cordis auriculis ventriculisque compressi, per quos una cum sanguine quia transire commode non valent, in ejusmodi corpus grumosum atque fibrosum radices postea figens, & à continuo appellente sanguine incrementum capiens, successive coalescunt. Alio tempore polypus cordis ab acido in sanguine hærente, nec non etiam à mæore similibusque animi pathematis, experientia *Michael. Bernh. VALENTINI* in pandect. medico-legalib. supra allegatis; verbo: ab omnibus istis rebus ac causis, sanguinem solito viscidiorum glutinosiorumque reddentibus, spiritibusve animales abfumentibus, excitatur.

§. II.

Ad occasionem itaque præsentis casus quod attinet, duplicem in nostro subjecto considerandam habemus, quarum una est cacochymica corporis constitutio, altera pulveris sternutatorij abusus, qua occasione, antequam longius progrediamur, de pulveris hujus sternutatorij denominatione, præparatione, natura ac principiis, cum id à re nostra non alienum videatur, in præsentem non nihil afferemus. Vocatur hic pulvis sternutatorius a patria, ubi primum confectus fuit, *HISPANICUS*, vulgo *SPANIOL*, cujus præparationis modum *Dn. D. THEBESIVS* in Tract. vom Rauch- und Schnupff-Taback cap. 6. p. 62. sequentem esse ait: *Die Spanier machen ihn auf eine andere Art (paulo enim ante de itaorum eum conficiendi modo locutus erat) also sie einen guten Brasilianischen Tabak nehmen und in einem geheizten Zimmer sehr stark trocknen, daß er sich mit denen Händen leicht zerreiben läßt: Diesen also wohl getrocknet, thun si in zwey von klarer Leinwand gefertigte Säcken, welche ein eigener Mann, der sich die Augen, Nase und Mund, mit einem besondern Instrument vermachet und verwahret hat, (de incommodis & morbis eorum, qui hunc pulverem præparant, vid. *Clariss. RAMAZZINI*, tract. de morbis artific. cap. 17. p. m. 114. seqq.)*

in einen andern Gemache stark zusammen rüteln und stoßen muß, daß ein solches zartes Pulver, unter der Gestalt eines Rauchs, durch das dünne Tuch heraus fliehet, welches in dem ganzen Zimmer sich allenthalben anleget, so gesammelt und zum Gebrauch verwahret wird. Dieses Pulver ist so zarte, als immermehr ein Staub-Meel seyn kan, und wird von seinem Vaterlande, wo es zubereitet wird, Spaniol genemmet. Eine andere Sorte wird uns aus Portugall überbracht, so nicht allzukur ist, und zugleich a's der roth gelben Farbe in die grüne fallet. Es wird auch von den Portugiesen zugerichtet aus den Blättern des besten Virginischen und Brasilianischen Tabacks, so zuvor in Rosen-Wasser geweicht sind, daß die allzustrarke Schärffe etwas ausgezogen und gemindert werde, hernach werden solche wiederum getrocknet, und auf die nächst bequeme Art zu Pulver gemacht. Hæc ille hæcenus. Pulvis hic ultimus est optimus, cum non adeo volatilis, nec etiam tam acris, ac prior, observatur, cujus, alterius nempe speciei, usum ego dissuaderem, præcipue cum haud amplius genuinus, sed admodum adulteratus, variisque, ut percepimus, liquoribus, vetustus inprimis & vapidus, infectus ad nos deferatur.

§. III.

Imo, cum insignis & perquam copiosus pulveris hujus usus nostræ terræ incolæ istius præparationem per speciem quandam molarum manubriis instructarum, vulgo *Hand-Mühlten*, quoque docuerit, dici profecto non potest, quantam adulterationem quantumque depravationem execrabilis auri lacra fames atque habendi cupido huic adjecerit pulveri. Compe tum enim ipsemet multoties habeo, ut ab aliis etiam relatum accepi, istius confectores omnes quisquillas, omnes petiolas situ correptos, foliaque deperdita, simul contere, inque pulverem convertere. Quæ inde igitur non exoriantur, proh dolor! gravia mala, eaque haud vero irrisa! Usus genuini laudem, crimen abusus, hæbet. Modum itaque excedentes, propter virulentiam narcoticam & stupefacivam adeoque perniciosam, gravissima atque desperata sæpius incurrunt mala, qualia Exempla adducunt *JACOBUS VI. Rex Angliæ*, in peccat. Tractatu Misocapni nomen gerente, *WILLISIUS* Pharmaceut. Ration. P. I. Section. VII. cap. III. p. m. 200.; *Johann. Chrysostrou. MAGNENUS* in Eleganti Exercit. de Tabaco Exercit. IIX. §. 1. pag. 107. & 109.; *San. PAULI* in Commentar. de usu & abusu Tabaci & herbæ Thee p. m. 6. seq.; *Mich. ETMULLERUS* Colleg. Pharmaceut. in *SCHROEDERI* Pharmacop. Medico-Chym., P. I. Sect. Class. I. Tom. Opp. I. pag. 614-616. edit. Westphal.; *GREMBSIUS* Arbor. Integre & Ruin. Homin. Lib. III. Cap. I. §. 37.; *Adri. SPITGELIUS* in Corp. Humani Fabrica Lib. VIII. cap. 2. p. m. 243.; *THEBESIVS* in Tract. supra alleg. p. 65. seqq. *ESTIENNE & LIBAULTIUS* de Disput. Medico-Fract. Tom. VII. H h h h pagicul.

l'agriculture p. 187. Hinc oleum *Tabaci* destillatum perniciosissimum venenum est: Sicut Florentiæ in Italia prostat oleum *Tabaci* destillatum, quod pro atrocissimo veneno habetur. Ibidem recipiunt *Tabacum* vino maceratum, huic intrudunt acum, eamque ita madidam infigunt animalibus quibuscunque, quæ mox ab ictu pereunt. Pauca certe olei destillati *Tabaci* guttulæ quodvis animal enecant: Si enim recipitur hoc oleum, in quo particulæ *Tabaci* omnes concentratæ, ejusque gutta unica linguæ felis vel canis similique animali instilletur, ea statim exinde reduntur rabida, ac tandem moriuntur: item si filum oleo hoc destillato illitum & intoxicatum gallis aut gallinis similibusque cum acu per coxam, aut carnem in pedibus, traducatur, exinde mox intereunt. Si in vulnus gutta unica immittitur, statim interficit, cujus quædam exempla a Celeberrimo D. *Michaeli* ETTMULLERO in Colleg. quodam Pharmaceut. manuscripto, ab Illustris Academ. Nat. Curios. Socio nostro D. Westphalo benevole mihi communicato, ex RHEDI Experim. Indic. allegantur. Interne quoque gutta unica olei hujus assumpta miras præcordiorum angustias, vertigines ac scotomias, inducit, experientia jam laudati ETTMULLERI. Porro nec viperæ aliique serpentes *Tabacum* ferre possunt; si enim circa spinam tantillo vini, oleo hujus destillato imprægnati, asperguntur, intereunt; imo si *Tabaci* fumus serpenti aut viperæ affletur, mox intoxicatæ stupent & mortuæ quasi jacent. Conf. sæpe laudatus ETTMULLERUS in Colleg. manusc. allegato, RHEDI Experim. circa res ex India allat. p. 10. 40. seqq.; & L'EMERY Cursus Chimici P. II. cap. XIV. p. m. 602. ubi simul p. 604. refert, oleum hujus destillatum, facta incisione cutis in coxa aut crure canis, mediante turunda imbuta immissum, eundem cum impetu supra & infra purgasse, utut alias animal robustissimum: quod etiam ex *Tabaci* foliis clysteribus ad unciam dimidiam incoctis sæpe observavit supra allegatus Academ. Naturæ Curios. Socius noster, testantibus ejus Literis familiaribus: Sicut pariter ETTMULLERUS in Colleg. Pharmaceut. ad SCHROEDERUM Tom. Opp. I. p. 615. edit. Westphal. in Praxi expertus est, Clystima ex decocto *Tabaci* paratum corpus mere turbasse, ac convulsiones, sudores frigidos, maximaque mala alia, induxisse, unde probe notanda, quæ Poëta Italus habet:

Molto Bacco e Tabacco uccide un huomo.

§. IV.

Gravia igitur ob detrimenta a pulveris hujus abusu excitata quibusdam olim in Regionibus usus *Tabaci* sub utriusque forma a summo Magistratu admodum leve fuit prohibitus. Sic Dn. OLEARIUS in Itin. suo Moscovit. & Persico Lib. III. Cap. 6. p. m. 197. & cap. 19. p. 289. facti.

scribit: Moscoviæ Imperatorem, ob insignem utriusque *Tabaci* abusum, anno 1634. Mandato publico prohibente, ut ne quis Ditioni suæ & Provinciæ subjectus *Tabacum* inferret, vel in us *Tabaco* uteretur, secus autem qui facturus esset, & Mandato non pariturus, ei non solum paratissimam certo fore fustigationis aut virgarum pœnam, sed & quæque aliarum nasi bifidam sectionem. Cujus infamiae nota affectorum aliquot sibi suisque in Itinere obvia factorum exempla nosse testatur auctor: quam gravem eandem animadvertionem in Mandati Regii Persici transgressores idem Lib. V. cap. 31. p. 643. annotat. *Tabaci* quoque usum subditis suis aliisque omni modo dissuadente JACOBUM VI. Magnæ Britanniae Regem, legimus, qui suo in Tract. supra §. III. allegato, affectu RASTNERO in Disputat. de Jure *Tabaci* §. 3., sequens pronulgavit Edictum: Tandem, o Cives! si quis pudor, rem insanam abjicite, ortam ex ignominia, receptam errore, frequentatam stultitia; unde & Numinis accenditur ira, corporis sanitas atteritur, res familiaris arroditur, dignitas Gentis senescit domi, vilescit foris: Rem visu turpem, olfactu insuavem, cerebro noxiam, pulmonibus damnosam: & si dicere liceat, atri sumi nebulis tartareos vapores proxime representantem. Alii hoc Edictum non de usu, sed de cultura *Tabaci* intelligunt: Vid. Histor. orbis Terrar. Geograph. & Civit., Francofurti ad Oderam Anno 1673. edita, Cap. 3. §. 4., ubi: *Tabaci* culturam in Agris Glocæstrensis non minori cum successu tentarunt, sed Edictis Regiis quanquam agre retracti sunt, quod metueretur, ne, si in ipsa Anglia institueretur, Coloniae Americanæ inde detrimentum caperent. Sed hæc *de re præcipua*, cum heic non tam de fumigatione *Tabaci*, quam potius de pulverisati nimia per nares attractione, differamus.

§. V.

Hæc enim adeo hisce temporibus increvit, ut in consuetudinem plane abierit, nec amplius rem diu loco pulvis hic habeatur. Hinc in salutationum officio & magnifico prandiorum atque coenarum apparatu, magnum aliquod omissum videtur, nisi isto quoque tempore multoties pyxide nunc eburnea, nunc e testudinis marinæ scuto formata, nunc argentea, inaurata gemmisque splendidis condecorata, ut & imagine intus, plerumque lasciva & torpi, exornata, singulari quodam cum corporis motu verborumque circuitu, producta aliisque oblata, nares perpetuo hoc pulvere vexentur, atque insigni sternutationis strepitu, stulis hujus pulveris prodatur inspiratio, nescientes interea hujus perversæ consuetudinis Amatores eam & contra decorum & munditiæ leges esse, nares, cloacarum facies representantes, gerere. Imo legibus sanitatis pessimum hunc morem e Gallia ad nos aliasque Regiones profectum adversari, nemo fere credit, sed elegantia putatur ad Gallorum etiam hac in re vi-

H h h h 2

vere

vere mentem. De qua stulta imitatione BARCLAJUS quoque in Icon. Animor. Cap. III. p. 89. edit. BUCHNER. ita scribit: Vicinæ autem aliæque etiam gentes ridiculo errore deceptæ ad illorum quoque mores, per earundem vestium ac motuum variam imitationem, putant accedere: ignaræ, leporis & gratiæ virtute in nonnullis hominibus uno genio cupita placere; in aliis autem, in quibus natura ad hos mutabiles habitus propitia non est. ejusdem venustatis imitationem & curam ingratiæ esse ac ludicram. Immensam hanc sternutatorii pulveris libidinem non tantum Cives quam plurimos oppidanos, sed ipsos etiam Pagorum Rusticos, tam nostræ quam exterarum Regionum gentis, mirifice delectari, nasque pica vexari, conventus nuptiales, cauponarii &c. quotidie fere testantur: quod quadraginta jam abhinc annis de Curlantiæ rusticis observavit Ducis Wurtembergici Archiater meritissimus, Academia nostræ sæpius laudatæ focus nunquam otiosus, Dn. D. LENTILIUS, in Ephemer. Anno X. Decur. II. Append. pag. 131. tabacino hoc pulvere minus, quam ipso pane, carere potentibus. Salutationis, pergit Vir Excellentissimus, quædam apud ipsos species, dum rustico rusticus sit obviam, ut nicotianæ suam quisque thecam sibi vicissim offerant, quod ni fiat, incivile prorsus habetur. Quis non cum HORATIO Epist. XIX. Lib. I. versu 19. p. m. 249. jure meritoque exclamet: O Imitatores, servum pecus! Arrigite igitur aures, quæ SENECA, homo gentilis, de vita Beat. Lib. I. p. m. 652. his verbis ait: Nihil magis præstandum est, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundem est, sed qua itur: Atqui nulla res nos majoribus malis implicat, quam quod ad rumorem componimur: optima rati ea, quæ magno assensu recepta sunt, quorum exempla nobis multa sunt; nec ad rationem, sed ad similitudinem, vivimus. Inde ista tanta coacervatio aliarum super alios ruentium &c. Verum, eo hodie perventum est, ut omnes fere virtutes veræ exulent, tantasque inter alia prava hæc consuetudo, & sanitati & bonis moribus adversa, radices egerit, ut homines non amplius, ut jam dictum fuit, ad rationem, sed ad similitudinem, vivant. Dann es werden heut zu Tage allerhand Dinge, so nicht auch noch so abgeschmackt herauskommen, als sie nur immer wollen, vor eine Galanterie gesucht, worunter die mit Schnupf-Taback bestraucten Nasen, billig mit oben anzusehen verdienen. Exoptandum vero esset, quo corruptum hunc morem ad mundi genium se componentes tantum coleant; Verum enim vero, ut lues epidemica pestilenti suo habitu promiscue homines afflat & inficit, ita & hæc prava consuetudo istos, qui modesti tamen & pii, vanitatesque mundi ex toto ejurasse videri cipiunt, tacite quoque corrumpit. Sic enim hodie quandoque unum alterumve in sacra cathedra stantem, ac de bonis moribus ex ista ad populum sermonem facientem, avide ex sua pyxide juxta se posita, bonam hujus pulveris partem digitis præhædere, naresque eo ad Auditorium

rum risum scandalumque conspirare, & mihi & aliis observare licuit. Opus profecto hinc foret, publico mandato turpem hunc coercere morem, uti sub initio superioris sæculi id factum legimus, cujus Clarissimus TREBESIUS l. c. his meminit verbis: Hier fällt mir ein, was ich zinsmahls gelesen, daß die Priester in Spanien denselben sich so stark angewöhnet, daß sie auch so gar bey Administration des Heil. Abendmahls und bey der Messe sich dessen bedienen, weswegen auch zu Anfang des vorigen Seculi Pabst URBANUS IIX., auf Ansuchen des Decani und des Capituli der Haupt-Kirchen Seville, eine Bulle ergehen lassen, worinnen er alle, die inskünftige in der Kirchen Schnupf-Taback gebräuchen wurden, in den Bann gethan. Hæc ille.

§. VI.

Occasione sternutationis quæstio, scitu omnibus necessaria, occurrit, cur sternutantibus præcetur salus, osque simul signetur cruce? Initium consuetudinis hujus supersticiosa ante Aristotelem, & sic diu ante Christi nativitatem, apud Ethnicos incrementum fuisse, testatur Strabo, p. 438. Siquidem & technici à sternutamentis auguria capere soliti fuerunt, cujus etiam ARISTOTELES, THEOCRITUS, ARISTENETUS, PETRONIUS, PLINIUS, Robert KNOXIIUS in cyrianiſcher Reise-Beschreibung lib. III. cap. I. p. 134. aliique quam plurimi meminerunt, quam ideo AMMIANUS & AUGUSTINUS repudiarunt, imo ipse CICERO de divinac. lib. II. his verbis: Quæ si observamus, & pedis offensio nobis, & corrigiæ abruptio, & sternutamenta observanda. Apud Romanos quidem sternutatio olim inter minima erat omina: at apud Græcos ominis maximi habebatur, divinitatis enim quiddam contineri augurabantur, unde non solum certum observabant tempus, sed & latus, ubi sternutatio fieret: hæc ad sinistrum latus averſabantur; meridiana fausta habebantur, maxime si a latere dextro; matutina vero infausa, unde PROPERTIUS eleg. 3. lib.

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus,
Aridus argutum sternuit omen amor.

Vid. del RIO in disquisit. magicar. lib. III. p. II. Quæst. IV. sect. IV. p. m. 454. Antiquis nimirum his Ethnicis caput sacrum habebatur, hinc veteres Hebræi ac Græci per caput jurabant, ac sternutamentum capite editum, tanquam Deum adorabant, teste Xenophonte de Athen. Republica, & de rebus Græcor., Casaubono animadv. in Athen. lib. II. cap. 25. Formula eorum erat: Ζεὺ ὀδῶν! Jupiter serve: cui votum nobis consuetum respondet: Profit! Gott helf! Sicut etiam a Græcis sternutantes genu flexo salutabantur, teste Athe-

nzo. Ritus hic a veteribus, qui sternutationem a periculosa cerebri commotione oriri credebant, continuabatur, hinc sternutantibus salutem precabantur, ne apoplexia aut alio periculoso cerebri affectu corripentur: Quamplurimus enim sternutatio audit apoplexia parva, vel epilepsia quaedam levis, ut iam olim AVICENNÆ lib. III. fen. V. tract. II. cap. 3. cui postea adltpularunt RIOLANUS particul. mech. cap. 17., UNZERUS de Epileps. lib. I. plurimique alii. Et quidem maxime cum sternutarent, per sternutamenta animam expulisse credebant, unde consuetudo hæc superstitiosa ortum duxit, ut sternutantes salvere jubeantur, dicendo: *Salus!* vel *Prosit saluti!* Ritus hic sternutantibus bene precandi continuavit per omnes fere nationes, etiam regnum turcicum, ut ad sternutationes epilepticorum similiumque capitis affectuum, ut & grassantibus morbis malignis pestilentialibus similibusque epidemicis contagiosis infectorum, aut caput denudent, aut corpus inclinent, & sternutantes consueta hæcenus formula salutent: *Deus te adjuvet!* *Gott helfe dir!* Similis sternutationis malignæ contagiosæ in f-mosa illa Atheniensium peste grassantis mentionem facit THUCYDIDES de bello peloponnesi. §. 131. pag. 108. item Polydor. VIRGILIUS de Invent. rerum lib. VI. cap. 2. p. 454. qua omnes, qui aliquoties sternutassent, paulo post extincti sunt; quod etiam confirmatur ab Heron. CARDANO in Hippocrat. Aphorism. 47. libri V. p. 559, & DIEMERBROECKIO de peste cap. 5. p. 18. item lib. IV. histor. 18. de peste Neomageni anno 1639. grassante, qua durante neminem sapius sternutantium convaluisse observavit. Videatur etiam PIENS de Febrib. p. 485. Guil. DURANDUS in ration. divinor officior. p. m. 152. & Carol. SIGONIUS histor. de Regno Ital. lib. I. qui quidem hunc salutandi morem a Gregorii magni pontificis tempore deducit, cui autem STRADA prælus academ. lib. III. protelt. 4. de Piflore suburbano, & Cornel. STALPARTUS van der WIEL obser. rarior. cent. II. part. prior. observ. VI. p. 50. contradicunt. Ipsam historiam morbi hujus epidemici pestilentialis, quo anno 588. tempore Gregorii magni, Pontificis Romani, homines infecti sternutando obierunt, ex chronico quodam Coldicensi manuscripto supra laudatus Dn. L. WESTHALUS nuperrime mihi communicavit sequentibus verbis: Anno 579. wurde König Siegeburtus im Lager vor Tornay ersticket, darauf kommet Childebertus ans Regiment. Bey seiner Zeit anno 588. entstanden erschreckliche Ungewitter, und grausame Wasserstühen, darauf erfolgte eine erbärmliche Seuche und Pestilenz in allen Landen, daran viele Millionen Menschen hinsturben; so balde ein Mensch anfeng zu niesen, war keine Rettung bey ihnen, darums sagte man zu ihm: Gott helfe nun dir! Dieses erschrecklichen Sterbens halber ordnete der Pabst zu Rom Gregorius Magnus die Litaney an, unter welcher zu Rom in einer Kirchen, ebe solche ausgesungen worden, 80. Personen, die gesund zum Anfange des Gefangs

kommen waren, unter wâhrenden Niesen hinstelen und sturben. Potius ergo credendum, ritum hunc a gentiliis auguriis partim, partim erronea veterum opinione, qua sternutationem ab apoplexia, epilepsia, aliaque periculosa cerebri & totius capitis sacri commotione, suam traxisse originem. Econtra Medici Parisienses, ac hodiernum nostræ gentis mulierculæ visitantes, bonum omen optimumque reconvalescentiæ signum habent, quando ægri sternutare insipiunt, quod illis alias, ob virium defectum, denegatur, unde vulgatum illud apud nos & Gallos ortum duxit. Sternutavit, salva jam res est! Vid. Misant. BRIOSIUS in epistol. p. 204. Nimirum sternutatio critica omnino salutaris est, & aut futuram hæmorrhagiam, aut morbi saltem resolutionem & translationem indicat. Salutare quoque signum est in morbis serosis s. phlegmatitis, ac soporosis, nec non in suffocatione hysterica, & materiæ morbificæ in cerebro resolutionem & translationem indicat. In partu quoque difficili conducit, quatenus totum abdomen, & universum fere systema nervosum, fortiter concutit, adeoque in musculis abdominis conatum excitat & partum promovet. Conf. HIPPOCRATES sect. V. aphor. 35. & ephemer. academ. nat. curios. ann. III. decur. I. observat. 138. p. m. 217. Verum in morbis acutis, malignis, pestiferis &c. sine criseos indiciis, & cum symptomatibus aliis gravioribus, copiosior, frequentior & violentior, lethalis est, indicat enim causæ morbificantis malignæ nimiam volatilitatem, acrimoniam, generi nervoso statim insidiantes, unde etiam affectus epileptici similesque convulsivi, & in ætate grandævi apoplectici &c. subsequuntur. Minus quoque convenit in vulneribus & ulceribus capitis, affectibus oculorum, pulmonum, in specie in phtisi, cum convulsione tanta facile rumpantur ulcera, dilatentur vulnera, commoveatur & ledatur nervus opticus cum tunica retina, unde cæcitas sæpe oriri solet.

§. VII.

Sed missis his, ad pulveris sternutatorii Hispanici hæcenus descripti abusum revertendum, qui, (utut alias, si bonitatis ejus, quantitatis moderatæ, temporis adhibendi ac temperamentorum, justa habeatur ratio, neutiquam plane rejiciendus est ac contemnendus) præsentis nostri casus mera fuit causa occasionalis, neutiquam tamen ægri constitutione cacochymica exclusa, quæ obstetricis sustinuit partes, quo eo facilius oesophagi tunicas ledere atque erodere valuerit pulveris acrimonia. Proxima polypi nostri causa, ut ex supra dictis patet, & ex ulterius dicendis intelligi poterit, tunicarum, imprimis glandulose, fuit corrosio, humorumque inde excitatus affluxus. Facta enim hac læsione particulæ sanguinis viscidæ atque gelatinosæ, extra sua vascula delatæ, primum in fibrillas, deinde succellive in ejusmodi excreve-

creverunt corpus carnosum, quod postea ob continuo accedens nutrimentum, aductum fuit, & in suo incremento & descensu inferiora versus, hederæ adinstar arboreæ radices novas tunicis œsophageis infixit, per quas novum ipsi accessit nutrimentum. Simili modo ac opilionum & aurigarum canes veterani sæpe rauci fieri solent, dum, equos oviumque greges per æstatem torridum sequentes, varios terræ pulveres copiose inspirant, qui tam laryngi, quam pulmonibus & asperæ arteriæ ramificationibus, impacti & cum lymphâ aliisque nutritiis succis in partibus glandulosis, horumque vasibus compacti, tumores duros & tactui renitentes constituere, imo & sæpissime acres laryngis tunicam valde sensibilem, vasaque sanguinea & lymphatica, arrodere solent.

SECTIO IV.

Phænomena quædam nonnullasque circumstantias atque quæstiones sistens.

Phenom. I.

Fuit vir hic temperamento sanguineo - phlegmatico, corporisque mole sat notabili, ad cacochymiam tamen valde proclivi præditus.

II.

Copiosissime assumpsit pulverem hunc sternutatorium.

III.

Corpore aliquando concalescens, naresque hoc pulvere, eoque siccissimo, replevit, fortiterque eum inspiravit, quo factum fuit, ut non solum ad fauces, & œsophagum usque istum, penetrare observavit; &

IV.

Statim dolorem urentem, tussim frequentem sputumque cruentum, senserit.

V.

Temporis spatio quodam effluxo dolor, tussis & sputum cruentum, cessavit, deglutitio autem sensim difficilior reddita fuit.

VI.

VI.

Causa hujus affectus a medico & medicastro, rejecta probabiliore, enarrata, habita fuit copiosa materia pituitosa nimis viscida, sed inepte.

VII.

Eger remediis prioribus incassum adhibitis, alii cuidam medico affectum hunc ejusque causam, sibi probabilem, refert, quæ verò iterum rejicitur, & in nescio quod, acidum sylvestre commutatur.

VIII.

Medicamenta rursus nullum edunt effectum salutarem.

IX.

Deserit æger medicos, seque naturæ ac tempori, ut ajunt, committit, foreque sperat, ut sponte sua iterum hoc malum abeat.

X.

Adhibet penicillum ventriculi, vulgo *die Magen-Börste*.

XI.

Hujus applicationem equidem difficilem sentit, minus tamen dolorosam, penetrationem vero in stomachum usque, ob quoddam obstaculum, plane impeditam.

XII.

Educitur hujus ope insignis equidem pituitæ; nonnihilque simul cruoris, absque ullo tamen levamine.

XIII.

Ab usu hujus penicilli faucium deglutitio, antea adhuc liberior, nunc difficilior, animadvertitur, ita, ut non multo post solidiora alimenta non amplius assumere valeat, sed ad liquida tantum confugere opus habeat, quæ, ob malum indies accrescens, cursum libere deglutire nequit, sed leniter ea per calamum stramineum absorbere cogitur.

XIV.

Paulo liberius absorpta cum sonitu regurgitant, præsentaneamque ægro minantur suffocationem,

Disput. Medico-Fract. Tom. VII.

liii

XV.

XV.

Tandem ob plenariam liquidorum, etiam valde tenuium deglutitionem prohibitam, fame sitique æger fractus, ac sceleti cute tantum obducti faciem referens, misere moritur.

XVI.

Aperitur cadaver, œsophagusque ad latus dextrum nonnihil contortus, superiora autem versus solito tenuior, gracilior acuminatioque conspicitur.

XVII.

Ista œsophagi in faucibus apertura nonnihil durior contracta & in exigua apparet, quo vix pisum admittat vulgare.

XVIII.

Gula incisa, media ejus in parte, excrescentia vermiformis sat notabilis per medium divisa, radicibus nonnullis brevibus substantiæ atque tunicis œsophagæis infixis, conspectui se offert.

XIX.

Circa initium hujus polypi rarioris materia, sanguinis grumosi ad faciem nonnihil accedens, deprehenditur.

XX.

Substantia ejus adeo mollis erat, ut levi etiam digitorum tactui cederet, colore ceterum gaudebat ex rubicundo pallido.

Questio I.

An malum hoc fuerit hæreditarium, ut quædam voluerunt?

Questio II.

Annon in principio affectui huic medela afferri, ejusque incrementum impediri, potuisset?

Questio III.

Annon inveteratus hic polypus destrui atque auferri potuisset?

SECTIO V.

Resolutionem & Responsonem hætenus prolatam tradens.

L.

Circa temperamenti nomen, definitionem atque divisionem, de qua materia, cum permulta jam extent scripta, primoque statim intuitu, quid per istud & quale hæc intelligatur, eluceat, non morabimur; nec eorum quoque novatorum litem, qui nobilem temperamentorum doctrinam omni, at vano, conatu evertere atque ex orbe erudito præscribere laborant, nostrum in præsentem faciemus: sed brevitatis causa ad Dissertationem infra allegatam remittimus. (Vide M. GREGORII Dissertat. de Temperam. Scriptorib. Novi Testamenti, ubi in Proem. hæc controversia pertractata legitur.) His itaque missis, ad asserti probationem nos accingimus, ubi diximus; Virum hunc temperamento fuisse præditum sanguineo-phlegmatico. Nemo autem hic arbitretur, ob adjectum sanguini phlegma, temperamentorum numerum me credere quaternarium, cum eum tantum ternarium esse existimem, variis ex rationibus, tam sacris quam physicis, aliisque demonstrabilem. Temperamentum vero, vulgo phlegmaticum quod dicitur, peculiare non est, sed corruptum saltem, cum ad sanguineum pertineat, quod plerumque, accedente vita atque inordinata ac prava diæta, in hoc degenerare solet, quanquam enim non negem, ex utero quoque materno prodire interdum phlegmaticos, nostram hypothesein qui aliquomodo possent vacillantem reddere; verum enim vero res omnis in vado versatur, est & manet phlegmaticum temperamentum corruptum, qualis enim parentum constitutio, talis quoque spermatis natura deprehenditur; sed hæc materia alio tempore paulo curatius forte fuerit examinanda. Sanguineum autem in nostro subjecto valde cacochymico primum adhuc obtinuisse locum, actiones non tantum in vita morales, sed & corporis sat notabilis moles, qua sanguinei ut plurimum, præsertim vitam tranquilliorem degentes, gaudent, nec non habitus aliæque circumstantiæ demonstrarunt, quæ corporis constitutio autem, ut superius dicta, vitæ genus nempe inordinatum diætamque juxta se res non naturales perversam, quo vitio plerumque Caupones laborare solent, admodum fuit depravata, colorque & habitus antea vividus & laudabilis, in pallidum nunc atque œdematosum aspectum mutatus, actusque morales multo tardiores nunc facti fuerunt observati. Quibus ex causis hæc corporis constitutio nullo alio, quam sanguineo-Phlegmatici temperamenti titulo, condecorari potuit debuitque.

II.

De pulveris sternutatorii hujus nomine &c. Sect. III. §. 3. jamjam fuit actum, nunc paucis istius in principia inquiremus, quo planior ejus fiant natura seu temperies operandique modus. Ad partes itaque constitutivas istius quod attinet, odor non solum gravis & sapor acris de sulphure & sale volatili testantur; sed etiam analysis chymica satis clare ista imo plura ad se demonstrat. Comperimus enim insigni hunc 1.) pulverem olei fetidi ac sulphuris impuri & narcotici; 2.) salis admodum acris alcalicæ naturæ; & 3.) phlegmatis acidi, præditum esse quantitate, quæ ex compositione facile patet, quanta pro temperamentorum diversitate immoderatus atque insanus ejus abusus procreare valeat incommoda. Hoc autem probe notandum, quod partes hæc constitutivæ non semper in una eademque reperantur copia, sed earum mixtura, nunc ratione vetustatis, nunc ratione soli natalis ac climatis, nunc etiam ratione præparationis, diversa deprehendatur. Ex quibus causa reddi potest, cur interdum operationes in uno eodemque subjecto huic adfucto tam diversæ observentur, quamquam & temperamentorum diversitas non excludenda veniat. Sic enim v. g. salis volatilis, ut ex experimentis chymicis institutis didici, major copia, quam olei & sulphuris narcotici, elicitur; alio tempore plus phlegmatis acidi, quam salis & sulphuris, sicque porro, deprehenditur. Ut plurimum a. ille pulvis, qui in nostris terris præparatur, aut adulteratur, multum acidi; ille vero, qui vere ex Hispania ad nos fertur, multum sulphuris & salis volatilis acrioris, in se continet, semperque acerrimus animadvertitur, quod ex præparatione clarum est, dum folia non ad Italorum & Portugallorum laudabilem temperantur modum, sed statim absque ulla correctione conteruntur, inque pulverem convertuntur.

III.

Ex quotidiana observatione notum est, quod pulvis hic nimis excruciat, multo vehementius nares earumque interiora afficiat altiusque penetret. Veritati hoc esse conforme, multa probatione non indiget, modo quis ad majorem h. m. partim volatilitatem pulveris; partim etiam ad pororum relaxationem, quæ in corpore vel motu vel alia causa calfacto contingit, attendere velit. Quomodo vere ad fauces, imo ad gulam usque, fuerit delatus, per facile est intellectu, qui enim quantitatem assumptam, & nasi structuram internam, intelligit, possibilitatem statim videt. Forti namque ac celeri facta inspiratione, quæ præcipue hujus pulveris amatores delectantur, *denn darinne soll eine sonderliche Delicatsesse stecken*, cum impetu iste per narium meatum ad oris & gulæ fundamentum porrectum, eo fuit compulsus, quod assertum quilibet, de ejus veritate

ritate dubitans, in se experiri potest. Confirmat etiam istud Dn. D. BOHNENIUS, atque Dn. D. THEBESIUS, quorum prior Tract. de Offic. Medici - duplici Clinico atque Forensi p. 200. ita scribit: Nec, qui Nicotianæ pulvis sine sternutatione & insensibiliter magis errhini nomine vim suam exerit, omni culpa vacat, cum ejus notabilem semper portionem, nobis non advertentibus inspiratione per nares facta, ad laryngem & pulmones cum aëre deflectere, probabile sit; Alter vero in Tract. supra cit. p. 65. seq. sequentem in modum disserit: *Dieses aber thut vornehmlich der Spanisch, als welcher so sehr subtil, daß er wegen seiner Leichtigkeit bis in die Lufft - Röhre gehet, und indem er so schärff ist, dergleichen Effectus verursacht; & ulterius: Ingleichen haben ihn diejenigen zu meiden, so an der Lungenucht laborieren, weil er durch die Nase gezogen, durch das runde Loch bey der Nase in Kopffe in dem Halße, und in oder wenigstens an die Lufft - Röhre gehet, und daselbst diese empfindliche Orte irritiret und großen Husten verursacht.*

IV.

Hoc phænomenon antecedentis veritatem confirmat, cum immediate post copiosam assumptionem, dolor in gula urens, tussis frequens, atque sanguinis sputum, fuerint exorta, manifesto argumento, pulverem hunc eo usque penetrasse, ibique hos excitasse effectus. Modus percussatu haud est difficilis, modo quis pulveris naturam supra explicatam, individui nostri constitutionem caco-chymicam, & a calore relaxationem, perpendat consideretque; magnam etiam ejus portionem ad oesophagum una cum saliva simul inter deglutendum delatam fuisse non adeo improbabile videtur.

V.

Ex hoc & antecedente phænomeno clare satis patet, pulverem hunc genuinam polypi nostri extitisse causam, eumque hoc tempore suum fuisse initium. Quamprimum enim caro ejusmodi luxurians nascitur, ut plurimum dolor cessat, indolensque ejusmodi observatur excrecentia.

VI. & VII.

Quot capita, tot sensus, dicitur vulgo, & quidem verissime. Unde vero hæc discrepantia? Unde hic inter Medicos dissensus? Audiamus Celeberrimum STAHLIUM in Programm. de Dissensu Medicor.: Si jam hoc malum, dissensus nempe mutui, inquit, causa & origo non magis, quam objecti & affectuum dignitas consideretur, fieri non potest, quin gentilitatis Medicinæ & artis fundamentis, quæ experientia & arte ab-

solvantur, quasi sponte resultet, dissentientes illos aut plane falsa insimulatione inter se mutuo certare: aut rationis, vel experientiae, expertes esse, utrosque aut alterutrum ad minimum. Sicut enim non semper succedit, ut inter duas contrarias sententias alterutra sit vera, quando videlicet tota relatio, circa medium nempe objectum, circa quod versari debet, non recte instituta est: ita fieri certe subinde potest, ut neutra sibi mutuo oppositarum sententiarum sit vera, sed vel media quaedam potius locum habeat, vel si oppositae illae a tramite suo oberraverunt, nempe debitum verum respectum ad usum objectum non retinuerunt, plane illa, quam hac via, quaerenda sit veritas. Hæc ille. In præsentem autem Casu nullum hæctenus medentium rem acu, quod ajunt, tetigisse, inde est, quod neuter malum debite examinavit, inque circumstantias rite inquisiverit, sed suæ tantum opinioni fictæ fidem adhibuerit. Hinc ingens, ulterius I. c. ait STAHLIUS, experientiae scandalum, & ab omni ævo probabile est, illa & rationis & circumspeditionis experimentalis aliquando inopia, aliquando quoque inadvertentia, ut bonus etiam eventus, licet manifesto laboriosus, & quod sane commiseratione dignum est, tanto magis ipsos laboriosiores, communiter suæ arti imputare gestiant Medici, & e talibus rebus experientias suas formare aut fovere. Unde, paulo post pergit, profecto nihil familiarius est, quam ut illi, qui nullo rationis aut experientiae laboriosiore apparatu subnixas, eoque ipso mira facilitate ipsis commendabiles vias suas methodos & positiones illis, quæ aliter sese habent, non solum apud se ipsos anteferre soleant; Sed etiam quacunque, non magis data, quam arrepta, occasione illas divertas insectari, & tam rebus quam hominibus, apud imperitos contemptum moliri. Hi, si meliorum illorum patientiæ tandem vim faciant, & defectum propriorum suorum placitorum demonstrationes extendant, quid possunt inde expectare, quam sui quoque circa talia existimationis detrimentum. Quare fit, ut sicuti illi alios apud imperitam plebem, ita se ipsos apud peritiorum cohortem, contentui exponent: adeoque tandem utrinque non tam solum personarum amplius, sed & ipsius artis ludibrium, radices agat. Hi sunt demum fructus illi fatidi atque virulenti, quos multorum inconsideratus atque irrationalis profert Medicorum dissensus atque imperitia, quod sane quam vehementer est dolendum.

HIX.

Hæc non mirum, cum causa genuina non fuerit perscrutata, qua alias rite detecta atque remota, nisi *advocata* occurrat, medicamenta suos edunt effectus speratos, malumque removetur atque cessat.

IX. Ita

IX.

Ita Genius hominum hodie est comparatus, ut, si non statim animadvertant aliquod levamen, extemplo Medicum priorem deserant, & vel ad alios, vel ad medicastros, cœrant, vel plane remedia seponant, putantes, naturam optimam mali semper fore medicatricem. Quam perverse autem id fiat, uberrima docet atque testatur experientia, dum sæpius hoc modo non solum morbus levior in malignum degenerat, sed quoque ob intempestivam ejusmodi remedium abstinentiam plerumque incurabilis evadit.

X. & XI.

Constiterat equidem æger apud se firmiter, nullum se amplius adhibiturum remedium, sed mali medicationem & ablationem a natura, cujus minister est Medicus, expectaturum: Verum consilium mutabat, aliudque in usum vocabat remedium sat barbarum ac violentum, peniculum nempe ventriculi, *die Magen-Börste*, de cujus structura & utendi modo in præsentem, cum res sit notissima, ac paginae angustia insuper etiam vetat, non faciam verba. Cui autem volupe est, plura de hoc instrumento legere, is Actor. Erudit. *supplem. T. U. Sect. IV. pag. 183.*, binas Dissert. Jenenses de Excit. Vetric. & de novo Instrum. Repurgator. Vetriculi conscriptas, nec non Dni. D. WOLFFII Physici Dubensis, *gründliche und vollständige Description der sonderbaren und curiösen Magen-Börste*, adeat, ubi voti sui compos fiet. Causam applicationis difficilioris hujus instrumenti, denegitque ejus in stomachum ingressus, ut longis adducamus verbis, opus non est, cum ea evidens sit atque clara. Difficilis enim aditus dubio procul a constrictione & crispatura fibrarum oesophagi, ab hæctenus crebra per remedia acria facta earum irritatione exorta, ortum duxit suum.

XII.

Unde copiosa materia pituitosa mediante peniculo hoc, licet non in ventriculum ingresso, originem traxerit, undeque profluxerit, intellectum adeo difficile non est, modo quis ad glandularum vellicationem atque pressuram, hoc instrumento factam, præcipue in hoc subjecto cacochymico, attendat. Videmus ejus rei veritatem in subjectis perfecte sanis, ubi circumforanei experimento suo vulgari, per pulverem quendam arcanum adjectum aut jactatum erraticum, sat notabilem viscidæ materiæ quantitatem per os ac nares educere norunt, quam operationem Catarrhosam Extractionem, *des Fluss-Abziehen*, appellitant, eamque præservationis in gratiam sequentem in modum sedulo hominibus suadent atque inculcant. Primo jubent, ut ille, educationem catarrhi putativi desiderans, capite sedeat

sedeat prono; deinde mediante stylo quodam ligneo os diducat; & tertio pulverem jactatum per nares attrahat. Hoc enim facto brevi post, ad omnium adstantium admirationem, per os atque nares notabilis viscidæ ac tenacis materæ copia effluit, quam baculo vel virgula postmodum ejusmodi agyrtæ arripiunt, circumvolvunt, extendunt, multumque de ejus nocumento ac periculo, feliciter nunc amolito, garrere & blaterare sciunt. Quis vero prudentium ejusmodi homuncionum non videt vanitatem, non tam proximi sanitatem, quam potius ejus argentum, cupientem & anhelantem? De hac catarrhorum extractione vid. BONETUS Medic. Septentr. P. I. p. 217. & Ephemer. Acalem Naturæ Curios. Ann. I. Decur. I. Observat. 31. p. 110-112., item in Append. ad hunc Annum p. 9. seq., nec non Ann. IX. & X. Observat. 117. p. 283. Sed Mundus vult decipi! Quilibet in se hunc feri effluxum quotidie experiri potest, dummodo methodum indigitatum observet, atque non nihil de pulvere cujusdam vegetabilis acrioris, s. radicis pyrethri vel raphani rusticani, euphorbii, vel anylo, (ex quibus hunc pulverem maximam partem compositum, instituto multifario ejus examine, ipse nec deprehendi) naribus immittat. Serî autem hoc modo per nares atque os effluentis facilem egressionem non parum etiam adjuvat d. etiam labialium per oris diductionem facta apertura, musculorum tenis pressio, proniorque captis situs, quomodo non fieri non potest, quin majori in copia quam alias fieri assolet, humores effluant. CLUSTIUS e Nicol. MANARDE in Simplic. Medic. ex Novo. O be delat. corticis cujusdam meminit, qui pulverisatus, & naribus inditus, idem præstat, eumque ob effectum corticem rheumaticum vocat, eumque ita describit: Ex Peru mihi missus est crassus quidam cortex, quem vasta ex arbore ulmo simili, cum amplitudine, tum forma, detractum ferunt: nascitur ad ripas fluminis cujusdam viginti quinque leucis a Lima distantis, nec alibi in India reperitur. Indi in capitis defluxionibus, rheumatismis, aut alioqui corporis gravedine laborantes, hujus arboris corticem in tenuissimum pulverem comminunt, & naribus imponunt; humores insigniter educit, qua ratione liberantur; quod verum esse ipsi experti sumus. Hæc ille. Quod vero educta materia adeo tenax observetur, ut extendi queat, inde est, quod corpus egressa, aerique nunc frigidiori exposita, particule calidæ ac volatiliores aufugerint, solasque gelatinosas & sâinas post se reliquerint. Cur autem noster æger, multa licet ablata pituita, nullum plane senserit allevamentum, nemo miretur; causa enim mali præsentis non fuit remota, qua alias imminuta & abata effectus quoque imminuitur atque cessare observatur.

XIII.

Peniculi applicationem deterioris hujus conditionis veram fuisse causam, quis non intelligit atque evidenter videt? major enim fibrarum ad
crispa-

crispaturam jamjam aptarum irritatio, contractio atque contorsio, fuit oborta, quæ, iisdem non statim in pristinam suam sedem delatis, successive confirmata atque consolidata fuit. Unde & aliter evenire non potuerit, quam ut hac ex causa accedente simul partium corporis contabescencia & flacciditate, & solidorum & demum liquidorum deglutitio non rite processerit, eaque sensim sensimque difficilior reddita, imo tandem plane ægro denegata fuerit.

XIV.

Hujus phœnomeni rationem clarissime exponunt phœnomen. 16. & 17. Oesophago enim contorto, principium versus solito tenuiori, graciliori & accedente simul tam parva ejus apertura, non potuerunt non regurgitare liquores paulo liberius absorpti.

XIV.

Causa hujus phœnomeni plana est; qualis enim nutritio, talis corporis habitus, & virium quoque constitutio.

XVI & XVII.

Hic primo videmus usum insignem, quem cadaverum sectio, a nullo practico, præcipue occasione ad eandem instituendam affulgente, negligenda, sed omni studio atque persuasione querenda, arti nostræ salutari præstat, cum per eum tanta detegantur, quæ & famæ & vitæ & causarum perscrutatori, & medelæ hujus vel illius mali, alio tempore egregie consulere observantur. Contortio oesophagi ab irritatione & contractione fibrarum a remediis antea acrioribus. ad pituitam imaginariam incidendam acceptis, maxime vero a violentia peniculi, fuit excitata atque exorta tenuitas & gracilitas inconsuetæ, nec non apertura solito longe minor & durior, a fibrarum rima in se strictura ortum duxerunt. Cujus rei veritatem in tunc videmus: hujus enim fila, quo laxius sibi invicem incumbunt, eo crassior ille; quo vero arctius inter se coherent, eo etiam gracilior, tenuior atque durior, observantur.

XIX.

Cum polypus noster figuram habuerit vermiformem, cur non contiguus, sed per medium divisus, fuerit observatus, & undenam suos acceperit pedes, res quidem explicatu adeo facilis non est, cum ejusmodi excrecentiarum intrus latentium generatio virum nostrum sub-
Disput. Medico-Pract. Tom. VII. K k k k terfua-

terfugiat, quo itaque minus debito modo attendere queamus: interim tamen sequentem in modum ejus generationem factam fuisse, mihi concipio. Quamprimum pulvis sternutatorius per fortem inspirationem in gulam fuit delatus, eam non in uno, sed diversis in locis, (en divisionis originem!) ob tunicæ, præcipue hoc in subjecto, tenacitatem & molitiem, suamque nimiam acrimoniam, statim corrosione aggressus est, unde etiam momentaneus dolor urens, tussis frequens ac molesta, læsionem adhuc multum exasperans, & denique sputum cruentum. Hanc gravem oesophagi læsionem, extemplo pulveris assumptionem insecuram, statim, ut intellectu facile est, excipit humorum viscidorum & acriorum affluxus, qui extra sua vascula delati, in coagulum pederentim abierunt fibrilloso-carneum, quod, propter continuo ipsi accedens nutrimentum, sensim sensimque in hanc notabilem, partim ob gulæ configurationem, partim etiam ob humores deorsum fluentes, inque suo progressu hederæ arboreæ in modum radices spargentes, stiracis instar, excrevisse videtur, molem elongatam pedibus donatam. Unde quoque causam videmus figuræ vermiformis, quam non parum, ut probabile est, adjuvit alimentorum, licet postmodum imminuta, deglutitio. Ab his enim versus inferiora excrecentia hæc sæpius pressa effectum fuit, quo non in corpus globosum aut latum, sed longum atque teres, lumbrici crassioris faciem repræsentans, fuerit commutata. Vellet quis asserere, radices nostri polypi uno eodemque tempore statim post factam multiplicem oesophagi læsionem fuisse exortas, ego ipsi non valde repugnarem, cum non adeo improbable videatur, ex læsione hac diversis in locis facta, humores egressos, interjectis his intervallis, demum coaluisse; & sic quoque ratio aliqualis, & earum ordinis & brevitatis, dari potest. Interim ita conicere liceat, donec quis probabiliora afferat.

XIX.

Materiæ cruentæ particula, quæ ad polypi caput adhæsit, unde eo devenerit, difficile scrutatu non est, modo hætenus dicta si consideremus, & phænomenon duodecimum præcipue perpendamus.

XX.

Quod adeo mollis polypus hic fuerit obsevatus atque pallidus, nulla alia fuit causa, quam quod per tres, & longius adhuc dies, cadaver jacuerit, indeque postea urique aliter evenire non potuerit, quam quod substantia atque color alterati mutatique fuerint.

Quæstio I. II. & III.

Quæstiones hæc non protulissim, nisi extitissent, qui mihi easdem enodandas proposuissent. Ne itaque & hi putent, singulare quid

quid in re & arte fundatum se scire atque de isto, ac de vero, opinari, ad eas breviter tamen, daturus sum responsionem. Ad primam igitur quod spectat respondeo negando, ideo, quod a prioribus annis usque ad initium hujus mali deglutitionis impedimentum non perceperit, quod tamen fieri debuisset, si polypus hic hæreditarius fuisset, dubioque procul iste, cum ejusmodi excrecentiæ perpetuo crescant, ægrum multo citius e vita sustulisset. Exorta autem fuit inde hæc de malo hæreditario imaginario opinio, quod ex defuncti cognatis non nemo aliquando dixerit, matrem & aviam demortui iidem aliquoties ex deglutitione difficili laborasse. Quis vero hoc fundamentum admodum esse lubricum non videt? Secundam quod concernit, canonem æger in mentem utique revocare debuisset notissimum: Principiis obsta, sero medicina paratur. In principio enim, dolore adhuc sputoque sanguinis durante, remediis convenientium apparatus malo opponi. Sicque ejus incremento apex forte poni potuisset. Tertio, quod plane hoc fuerit impossibile, quæcunque etiam fingantur instrumenta & encheirises, ad remedium adfuit curandi malum. Primo enim manibus pars affecta tractari non potuit, & quis polypum hic quæsit? Deinde, si etiam hic a sede sua vi quadam instrumentali deturbatus & avulsus fuisset, quis hæmorrhagiam, quæ sine dubio hanc operationem periculatissimam fuisset insecurata, comescere, & pro symptomatibus periculosis inde non exorituris, vel pro non amplius futura ejus germinatione, spondere voluisset?

Sed properandum est ad finem, circa quam hac occasione variis curiosa, & physica & moralia, ut: Symbola, emblemata atque proverbialia, de hocce polypo, a quo, ut supra monitum fuit, malum præsens accepisse dicitur, proferri possent. Cum vero id nimis longum foret, adeat, qui velit, GESNERUM, *Ulyss.* ALDROVANDUM, MERCKLINUM FRANZII *Histor. animal. tract. III. c. 6. p. m. 686.* Camerarii emblemata, PICINELLI mundum symbolicum, PIERII Hieroglyphica, ERASMI adagia &c. ubi abunde desiderium explere poterit suum. Ne tamen vero & hac in parte plane *sublevis* discedam, præsens noster polypus oesophageus, vel voluptatis nocivæ, vel hominis malevoli, sub sincere amicitie larva, alterius detrimentum quærentis, imago esse potest, cum epigraphe: *Amplectitur, ut strangulet!* Interea lectorem benevolum, hætenus probata ut æque bonique consulere velit, peramanter peto, Deoque triuni optimo maximo decentissimas pro viribus concessis persolvo grates: cui etiam.

*A quo principium rei dependet, in ipso
Principium ut operis fuerat, sic sit quoque.*

I.

A Sanguinis qualitate & corporis structura temperamenta & mores dependent.

II.

Ingeniorum diversitas a diversa cerebri fabrica ejusque constitutione proficiscitur.

III.

Medicus moralista multo facilius feliciusque depellit morbos, quam alius hac doctrina destitutus.

IV.

Qui animam rationalem pro nulla substantia, sed mera potentia, ex organorum machinae humanae combinatione resultante habent, & scripturae sacrae & sanae rationi contradicunt.

V.

Hypericum fugare daemones malos, spectra, veneficas & sagas, fabulis annumerandum est anilibus.

VI.

Physiognomia non rejicienda, sed tantum a superstitione purganda est.

CCLIX.

JO. FRID. ZIESNER

RARUS OESOPHAGI MORBUS

Regiomonti 1732.

§. I.

Oesophagus est canalis quidam, ex diversi generis membranis compositus, esculenta & potulenta in ventriculum deferens. Initium capit, ubi pharynx desinit, & terminatur in superiori ventriculi orificio. Tanta gaudet longitudine, quantum inter ambas illas partes intercipitur spatium. Principium Oesophagi, pharynx sive gula audit, figuram infundibuli satis amplam referens. Ut vero alimenta masticata & saliva in ore mixta, eo melius in canalem Oesophagi impelli queant, necessario muscoli, seu instrumenta motus, dilatatorii & constrictorii, à Deo T. O. M. creati sunt. Quamvis autem Autores adhuc maxime inter se discrepent, quot paria musculorum contractioni & dilatationi inserviant? dum alii tria, uti *Heister: in compendio anatomico* p. 147. alii quatuor, uti *Barthol. Anat.* p. 448. alii quinque, uti *Spigel. Anat. lib. IV.* p. 173. alii sex paria ad dilatationem, & unum Oesophagum, ad contractionem facere autumant: nihilo minus tamen ad contractionem pharyngis, Hyo-Thyro & Cryco pharyngaeorum paria musculorum facere existimo; pro faciliori vero introitu deglutiendorum, paria, thylo Cephalo-Pterigo-Salpingo & glosso pharyngaeorum, ut nimirum sese dilatent, a provida natura data sunt. Facta enim hac dilatatione satis amplum locum potulenta aequae ac esculenta ibidem inveniunt, quo eo melius per contractionem trium parium musculorum modo nominatorum ad orificium Oesophagi perveniant, siquae in cavo ipsius sub pharynge haerere possint.

§. II.

In thoracis cavitate Oesophagus est collocatus, colli, dorso vertebris, nec non parte membranacea posteriori arteriae asperae similibus adhaerens: a faucibus ad quartam vel quintam dorso vertebrae recta linea excurrentem: ubi aliquantulum dextrorsum vergit; donec circa nonam

nam recurvatur, ac perforato diaphragmate sinistri lateris, ad undecimam circiter vertebram progressus, sinistro ventriculi orificio communicatur. Inter quartam & quintam thoracis vertebram corpus aliquod glandulosum Oesophago adhaerit, aliquando ex duobus tribus vel pluribus glandulis constans, ad lubricam efficiendam viam datum, quo deglutienda tanto expeditius per canalem, ventriculum petere possint, *vid. Vesal. lib. V. cap. 3. p. 415.*

§. III.

Cum in primo §pho de musculis pharyngem dilatantibus, & constringentibus egerim, necessarium esse judico, curatius perpendere, cur deglutienda, quæ in oesophago sub pharynge hærent, in ventriculi cavitatem propellantur?

§. IV.

Indefessa ac perfecta disquisitione anatomica constat, oesophagum ex membranosa, cellulosa, musculosa, glandulosa, & nervosa tunica contextum esse. Omnes hæ recensitæ membranæ, suo non carent usu. Etenim exteriori membranosa, utpote tenui & fibrosa, a pleura ortum trahente, & cum ipsa contigua, cæteræ sunt involutæ. Cellulosa, pro corporum diversitate, magis vel minus conspicua est, & multa pinguedine referta; ut fibræ musculares mobiliores reddantur: hoc observare licet in hominibus obesis; at in macilentis non item, nisi statum cellulas expandere velis; *vid. Clar. Ruysch. Thef. VI. p. 9.* Musculosa ex duplici fibrarum serie est composita, nimirum longitudinali & circulari; siquidem fibræ longitudinales, dum abbreviantur, oesophagum constringunt. Sicque masticati, attenuati, humili, lubricati, cibi, actione voluntaria & naturali in ventriculum propellantur, ne diutius in cavo canalis permaneant, *vid. §. I. & III.* Glandulosa, nervosæ tunice incumbens, succum pinguem lentumque ab arteria oesophagæ a Clariff. Ruyschio *Ep. 6. Tab. 7. f. 3.* delineata, paratum, in cavum canalıs per emissaria exprimit; ne vero parcius aut abundantius iste humor fluat, fibris aliquo modo carnosıs constructa est hæc tunica, pro majori aut minori contractione. *vid. Mang. The Anat. lib. 3. p. 523.* Papillo nervosa perquam multum facit ad sensationem, quia papillæ ex nerveis extremitatibus factæ, agminatim inter se dispositæ, copiosissime ibidem reperiuntur. Ex his quoque papillis, crustam sive tunicam villosam oesophagi contextam esse patet: ex verbis *Celebr. Ruysch., in Theaur. VII. p. 21.* reperi luculenter tunicam villosam pro labiorum, buccarum, gulæ, stomachi, & intestinorum ejusmodi fere esse contextam, sicutio-

stitutionis, scil. nil nisi corpus compositum ex papillis nervosis, vasis sanguineis, tomenii aut gossypii instar tenuibus.

§. V.

Duo quoque vasa arteriosa totidemque venosa ambiunt oesophagum; prima arteria ex intercostali oritur, & oesophagæ dicitur, de qua §. IV. altera e cæliaca prodit. At aliquando ex ipso arteriæ aortæ tronco, arteriarum ramulosos exurgere ad hunc canalē, *Celebr. Heist. docet not. 67. inquit:* „Ego vero non semel, sed sæpius, duas, tres, tales arteriolas distinctis principiis, ex arteria magna, oriundas vidi ac demonstravi quæ cera repletæ erant.“ Vera prior in Azygon terminatur; altera inferiora petit & in stomachicam coronariam se inferit.

§. VI.

Nervus ad oesophagum excurrere dicitur vagus, quia pluribus partibus opem fert, ex corporum olivarium lateribus profilit, juxta sinus laterales duræ matris cranium perforat, cumque vena jugulari interna prodit, multos furculos tam ad musculos cervicis, ossis hyoidis, laryngis, quam ad ipsas fauces & oesophagum propagat. Tandem ulterius descendendo ad latus arteriæ asperiæ, in sinistrum & dextrum disperditur ramum; hi vero, ad orificium sinistrum ventriculi concurrentes, ibidem plexum nervosum, circa oesophagum constituunt, *ut patet ex Fig. Barthol. p. 678. p. p. p. p.*

§. VII.

Rite jam omnibus hisce perspectis, quæ tam ad pharyngis, quam ipsius oesophagi situm, connexionem structuram seu fabricam, motumque in statu naturali pertinet: facilius judicium reddi potest, de statu ejus præternaturali seu morbofo. Quemadmodum enim omnes, in tota nostra machina reperibiles partes, variis obnoxie sunt morbis, sive sint fluidæ, sive solidæ: ita quoque, & oesophagum diversis obnoxium esse lesionibus, ne functionem suam rite peragat, quotidiana edocet experientia. Isto enim læso, læditur deglutitio, aut in tantum: quando nimirum musculorum pharyngis paria solum; *vid. §. I.* aut in totum: si simul & ipsius oesophagi fibræ circulares & longitudinales *vid. §. IV.* paralyti laborent; ut cibi & potus sine ullo exquisito sensu, in ventriculi cavum, propria gravitate, cum sono & strepitu, quasi in lagenam vacuum irruant; quod quandoque in febribus acutis observatur, ob insignem virium resolutionem & defectum spirituum animalium. Nec raro accidit, quod aliquando deglutitio imminuatur aut depravetur, sive

sive id fiat a tumoribus externis, internisque, abscessu, strictura fibrarum ex spasmō suborta, quo hypochondriacæ & hysteriæ passiones, pertinent, uti infra patebit; sive a cartilaginea substantia ipsius œsophagi; sive ex obstructione propter varia deglutita, in pharynge vel œsophago hærentia, uti sunt oslicula, spinæ piscium, aciculæ &c.

§. VIII.

Prout vero tonsillæ vel glandulæ maxillares, a lymphæ cujusdam viscidæ collectione infarctæ, liberum sanguinis motum, & naturalem transitum impediunt; sic quoque tumores interni externique, modo majores modo minores, nunc a leviori, nunc graviore inflammatione, oriuntur, quæ inflammatio notha seu spuria appellatur. Vera interim inflammatio, acutus sane & periculosissimus est morbus, quo rege subito interiri potest, nisi cito liberetur; nam in partibus musculosis laryngis, pharyngis & ipsius œsophagi fibris hærens, non minuitur, sed augetur, sicque viam & respirandi & deglutendi præcludit, & cum febre continua vel continente est conjuncta; hinc talium febricitantium lingua sæpius arida, fissa, observatur, imo materia viscida nunc nigra, nunc alba, tam lingua quam fauces sunt obductæ.

§. IX.

Et sane si tonsillæ obstructæ, internos externosque tumores confluentes, deglutitionem impediunt; nullus dubito, quin, quo rigidiores, densiores, compactioresque fibræ, seu membranæ œsophagi sunt, eo minus ad motum suscipiendum, aptæ existant, quin potius priorum actionem destruant, & ita quidem, ut nec liquida nec crassa ad cavum ventriculi ope canalıs deferantur. Nam quemadmodum omnis humorum motus, impulsus atque progressus fibris ac membranis motricibus promovetur: sic quoque œsophagi actio, ab his ut dependeat, necesse est; nullatenus vero fibris rigidioribus, compactioribus, quæ jam cartilagineam induere substantiam absolvitur. Quod autem paulatim cartilagineam imo ossæam consistentiam aliquando acquirat œsophagus, constat ex observatione in *Sepulchret. Anatom. Boneti. libr. 3. Sect. IV. p. 749. de deglutitione lesa annotata*. Verba sunt sequentia: „In dissecto cavere, totus est pura cartilago, neque erat pervius, nisi cavitate, valde minuta, vix setam porcinam admittente, sed integra substantia, cartilaginea solidior.”

§. X.

Jam ad raram œsophagi morbum progredior, quem pro virium meorum

orum tenuitate denotare & explicare, omnem navabo operam. Morbi autem rari illi dicuntur, qui raro corpus nostrum infestant, & ratione ætatis, temperamenti ac structuræ partium diversimode ingruunt, atque ex variis causis, & inter has, uti in hoc casu, ex passione hysterica, accidero possunt.

§. XI.

Equidem notum, passionem hysterica, affectum esse chronicum & complicatum, fevissimorum moliminum spasticorum matrem, circa venam portarum & viscera prope adjacentia, a congestione sanguinis abundantis & spissioris ortum. Hacce jam existente, non solum vehementissimi dolores cardialgici, cum spasticis exacerbationibus, circa præcordia conjuncti observantur; verum etiam atrocissimi, lancinantes, vertiginosi quandoque capitis dolores, in temporibus, vertice vel occipite concurrunt. Temporaria respirationis interceptio, cum frequentibus cordis palpitationibus contingit. Deglutendi difficultatem cum tali exquisito sensu percipiunt, ac si nucleus, aut alia res dura œsophago esset inclusa, præcedentibus pandiculationibus & oscitationibus. Appetitus ut plurimum vagus est & absurdus, cum intercurrente aliquando nausea & vomitu, materiæ biliosæ, acidæ ac peregrini saporis. Ructus, flatus, borborygmi, alvi obstructiones communiter observantur. In paroxysmo graviore aucto emissâ urina, quidem apparet limpida, at interdum lateribus vasorum granula rubra adfixa adhærent, quæ deinceps fundum petunt. Personæ vero temperamenti melancholici, aut sanguineo melancholici, ut & cholericæ; vitæ sedentariæ addictæ; lochiorum perturbationes, cessationes mensium, expertæ; diæta crassa, flatulenta, viscida, potu coffe abutentes; & denique animi pathematibus v. g. tristitiæ, mœrori, aut aliis affectibus deditæ, frequentius huic malo obnoxie sunt.

§. XII.

Hæc modo recensita symptomata varios, graves, diversissimosque motus in corpore excitant, quo vigor, tam animi quam corporis, minuitur atque pervertitur, hinc sani corporis functiones, rite procedere nequeunt. Cum vero n. tota rerum natura, fere nihil, sine ratione fiat, ideo hi perversi & mutati motus, ex certis causis proficiscuntur, quas medicus rationalis probe, perspectas habeat, quia labor medentis, maxima ex parte in accurata & prout fieri potest exquisita cognitione causarum morbificarum versatur. Hanc sententiam *Venerandus Senex Hippocrates libr. de natura humana §. 25. p. m. 278. confirmare voluit his verbis: curatorem instituire oportet, ut cause morbi nos opponamus. Sic enim utique solvitur id, quod morbum in corpore fecit.* Minime *Disput. Medico-Pract. Tom. VII. LIII* vero

vero causa hujus morbi in principio quodam, quod sensu interno, intentione ac sapientia instructum & materię expers quaerenda; nam corpus humanum licet immateriali & materiali principio consistat, nihilominus tamen in plurimis morbis causę a machina sola, & ejus affectionibus proveniunt.

§ XIII.

Igitur causas mali hysterici ex principio materiali, derivandas esse arbitror. Nam si persona temperamento gaudens sanguineo-melancholico, mox circa hypochondria, mox circa lumbos, mox circa præcordia, doloribus gravioribus & atrocioribus vexatur, causa formalis & proxima erit vehementia spasmodorum, genus nervosum efficiens. Talis nimirum indolis sunt spasmi, ut vel universum corporis habitum, vel nervorum ac membranarum compagem, constringendo corripiant. De prioribus mihi hic non erit sermo, quia in hysterice passionibus haud observatur, quod tubuli excretorii, in tota peripheria corporis delitescunt, ita a spasmis coarctentur, quemadmodum in omnibus febribus intermittentibus contingere solet, ut sanguis ab extremitatibus ad partes nobiliores, & materia excrementitia perspirabilis ad interiora repellatur. Illorum vero motuum spasmodicorum nunc fiet mentio, qui nerveas & membranofas partes solum corripunt, doloresque atrocissimos pariunt. Quam primum dolor in lumbis sentitur, spasmus ad plexum mesentericum pervenit, renes afficit, & urina tenuis seceratur; si, in hypochondriis dolor existit, hepar & lienem spasmus corripit; si præcordia aggreditur, in primis viis tyrannidem suam exercet, & in œsophago deglutiendi difficultatem; circa ventriculi orificia dolores cardiacos: & in intestinis flatulentiam nimiam parit.

§ XIV.

Tanto vehementiores sunt hi motus spastici, quanto impuri & spissi sanguinis congestiones, quę ad stasim aut stagnationem pronę majores, & quo exquisitioris membranę sensationis irritantur. Vera igitur & efficiens materialis causa mali hysterici recte in congestione sanguinis spissi & impuri quaeritur. Quamvis enim tales congestiones sæpius occurrant, & in prima ætate caput, in media pectus, in consistente abdomen afficiant: nihilo scilicet, tamen nec plethoricę, vię sedentarię & otiosę deditę personę: nec lauta dięta abutentes: nec fluxu mensium inordinato vel plane destructo laborantes: a talibus congestionibus ad superiora versus, immunes permanent. Hoc interim non negandum, corpora plethorica sæpius & diu, sine ullo incommodo vivere, quamdiu fluida superflua pura, vel impura, perenni atque circulari motu agitantur.

tur, ac per excretorios tubulos ultimosque vasorum fines in naribus, recto vel utero ejiciuntur. Vasis uterinis vero nimium constrictis aut coarctatis menstrui vel lochiorum fluxus legitimus retardatur vel supprimitur, adeo ut ilias morborum in corpus muliebri ingruat, non ex eo fundamento, ac si venenatum aut corruptum quid partibus istis inhæreret, (est enim sanguis menstruus in se & sua naturę optimus, nutritioque succo refertus,) sed quod redundans ac regurgitans, qui per minima vasa venosa uteri ac vaginę erat evacuandus, circulum sanguinis æqualem impediatur, robur fibrarum & contractionem cordis vasorumque infringat.

§ XV.

Cum ergo in hysterice affectionibus, a lochiorum vel mensium fluxu retardato aut immutato, congestiones oriantur; fiunt exinde spasmi: hinc sanguis per hanc stricturam canalium, in vasa aperta in majori quantitate irruit, infarctus, stases, stagnationes & inflammationes efficit. Ad eundem modum, simul ac spasmus præcordia aggressus, tubulos ac canales arteriosos venososque, circa orificium ventriculi sinistrum delitescunt, ita constringit, ut sanguis, ex mensium vel lochiorum suppressione, ad superiora redundans, ad œsophagi quoque vasa propellatur, inde fit in arctioribus canalibus obstructio. Impressus sic cruor per aliquod temporis spatium ibi subsistens moveri desinit, quiescit, transitum fluentis novi sanguinis impedit, vasa dilatat atque extendit; dolores, inflammationes excitat; quę nisi cito resolvantur in spissum, tenacem, glutinosum & album humorem concresecunt, & veri puris naturam induunt, ut tali ratione non solum abscessus, sed vera quoque gangrænosa & sphacelosa corruptio oriantur. Hinc ista congestio, stagnatio & inflammatio, quę œsophagum lædit, tam interne quam externe, & in suppurationem vel abscessum vergit, periculo non vacat, sed mortem minatur.

§ XVI.

Nullo enim chirurgicę artis auxilio talis abscessus aperiri potest; præsertim si fere mediam ipsius œsophagi partem occupaverit, quo factum vel collectum pus, inter membranas sive tunicas hujus canalıs hærens vid. §. IV. exprimitur; ideo in isto loco adhuc clauso augetur, attenuatur, putrescit, acre fit, membranas & vasa corrodit, ut sanguine mixtum effluat. At exteriori membrana, a pleura ortum trahente, sana adhuc existens, in ventriculi cavitatem irruit, vel vomitu ejicitur, reliquum per oscula vasorum venosorum erosa absorbetur &

sanguinæ massæ miscetur, quam inquinat & successu temporis viscera nobiliora etiam corrumpit.

§. XVII.

Nec interna medicatio, quamvis perite adhibeatur, quidquam præstat. Signa enim diagnostica, malo hocce incipiente aut increfcente intricata & minus evidentiæ sunt. Quapropter cum insimul symptomata plurima quæ in hystericis §. XI. observavimus, hic quoque concurrant: scilicet quod dolores cardialgici cum vomitu & dejectione ingestorum graviores observentur; regio itidem inter scapulas per intervalla doleat; nec Argus ipse obstructionem in minimis prævidet. Quando vero inflammatio jam in suppurationem abit, ægerque pus excreat, morbus quidem patet, sed curatio frustra tentatur, licet optimis remediis; donec ægrotus vel inedia, cum cibi licet probe masticati & saliva mixti, ob læsionem continui œsophagi, ventriculum petere nequeant, vel ex rationibus §. 15. allegatis, miserrime perit.

§. XVIII.

Totam rem luculentissime, ex casu nunc recensendo illustrabo. Matrona quædam honestissima, celebris mercatoris hic Regiomonti, nunc desideratissima conjux, pluribus retro annis de symptomatibus variis ex passione hystericâ oriundis, conquerebatur. Mox enim spasmi & doloribus circa hypochondria, mox circa lumbos, mox circa præcordia corripiebatur, quibus juncta erant, appetitus vagus, pulsus debilis, urina cum sedimento roseo: aliquando rubra tenuis, cum granulis rubris, in fundo vitri in acervulum collectis, & post conquassationem vasis fundum petentibus; continuus sere mensium inordinatus fluxus, & eum insequens fluor albus, diebus aliquot perdurans: sumptis nihilo minus medicamentis, affectus hi, mitescebant in tantum, ut res domesticas, licet ægre peragere, sacras ædes frequentare, & aliquando excursions facere posset. Integram interea restitutionem vetabant, corpus laxum & spongiosum, pravis humoribus repletum; temperamentum; ætas; diæta ad nimium usum Coffee prona; animique perturbationes; refrigerationes inter curas domesticas; puerperia duo: post quæ lochia pauca, impuritatibus uterinis vero diffuebat sere. Accidit, ut circa initium anni præteriti, puerpera fieret, & filiolum ex grato conjugio nancisceretur, quem partim amore, partim necessitate ducta, ipsa lactabat. In isto tempore, primis statim lactationis diebus, conquesta est, de doloribus obtusis inter scapulas & in præcordiis, qui vero datis diapnoicis cessarunt penitus. Cum vero inter lactandum, pectus sæpius denudare oportuit, interim quod lactantibus, ut pluri-

mum

mum commune est, menses substiterunt plane; hinc ortæ sunt exinde variæ afflictiones: utpote tensiones in abdomine, circa ventriculum sanguinis congestiones, & exinde affectus cardialgici doloribus simillimi; deglutionis læsio; dolores recurrentes aliquando inter scapulas. Post aliquod tempus dicebat se inter deglutiendum obstaculum in præcordiis sentire, post idem obstaculum, gravius recurrete pronunciabat, cum dejectione esculentorum statim post pastum, & vomitione mucis tenacis copia. Medicus ordinarius advocatus, cupit, ut frustum panis comedit; illa panem bene masticando & saliva optime permiscendo, deglutit, inter deglutiendum nihil sentit, nisi quod, simul ac panis in regionem præcordiorum pervenit, se statim sentire renitentiam, quem in præsentia medici, cum mucis haud paucis evomit. Medicus ægrotæ constitutionem sciens, atque rem bene examinans, hæsiolatur, esse aliquid in canale ipsius œsophagi, quod deglutionem impediatur, & per consensum nervorum, in ipso orificio ventriculi dolores creet; itaque, ut per Chirurgicum Castrensem Primarium dextrimum, filum argenteum, cum globulo argenteo annexo, per œsophagum intrudatur curat. Id quod non semel factum, neque tamen Chirurgus aliquod obstaculum, vel a tumore vel a caruncula ortum, per totum œsophagi tractum, neque in orificio ventriculi ipso observat, sed libere fundum ejus instrumento petit; neque ægrotæ sensum molestum ab instrumento deprehendit. Quapropter patiens ad consilium medici infantem lactare desit simulque secum reputavit medicus, ut materies viscida & acris, quam semper post assumpta vomitu rejecit, corrigatur & evacuetur; quod factum dato blando emetico & alvum simul leviter stimulante. Res bene successit, quia ægra post medicamentum levamen in præcordiis persentire, & sicubi prius non nisi pultes, nunc jam jus gallinaceum, cum pauca carne minutim scissa, in ventriculum pervenisse, ibique mansisse, læta innuit. Itaque ut spasmi orificii ventriculi demulcerentur, sanguinis affluxus ad ventriculum arceretur, perque loca convenientia excerneretur, cogitatum est, adhibitis insimul variis remediis tam internis quam externis, ipsa VS. non omissa. Nec inutilis deprehendebatur hæc curatio, siquidem ægra ambulare, & nundinas frequentare potuit. Cum vero nihilominus mox de doloribus & deglutionis difficultate conquereretur; conjiciebat medicus esse aliquid, vel in superiori ventriculi orificio, vel non procul ab ipso, in œsophago, quod molestum & periculosum morbum minetur. Ideoque omnia tentabat, quæ ars præcipit; ubi vero in cassum singula cedere animadvertibat, in Consilio Medico mentem suam de toto morbo libere aperiebat. Nec decepit ipsum conjectura, siquidem post aliquot septimanas vomitu dejecit plus sanguine permixtum. Hinc unitis viribus, data sunt remedia, quæ scilicet excogitari possunt, omnia, donec ægrotæ, auctis symptomatibus, imprimis rationibus vehementissimis cir-

ca ventriculum, anxietatibus maximis, lypothimiis supervenientibus, febre lenta, exhausta, placide, aliquot post habitum consilium medicum septimanis, obiit.

§. XIX.

Ubi defunctæ corpus ad preces mariti cultro anatomico examinatum erat, sequentia animadvertentur.

Aperto abdomine ventriculum striæ perreptabant rubræ.

Hepatis pars concava, ubi vesicula fellea adjacet, putredine erat correpta.

In mesenterio multæ nigræ aderant maculæ a stagnatione sanguinis ortæ.

Substantia interna amborum renum erat putredinosa, & in pelvi sinistri renis pauca quantitas materiæ purulentæ inveniebatur.

Uterus cum ovario sinistro a sanguine copioso in ibi stagnante, inflammatione erat correptus, dextrum vero ovarium bene se habebat.

Stigmata in pulmonum lobis, sterno remoto passim observare licuit.

Cor erat flaccidum atque pericardium multa pinguedine cinctum.

In œsophagi interna superficie, abscessus disruptus reperiebatur; nucis juglandis magnitudinæ; a quo in duas partes divisus, ac si scalpello per tunicas discissus fuerit; sola exteriori tunica leviter adhuc coherente, licet & hæc sphacelo erat corrupta.

Vertebam quintam & sextam, ubi abscessus locatus fuerat, etiam sphacelo arrosas vidimus.

Anterior œsophagi pars ut tracheæ & pulmonis postica, sphacelo quoque infecta deprehendebantur.

T A N T U M .

C C L X .

J O . M I L L E T E R ,
D E M O R B O T S O E M G E R ,
H U N G A R I E E N D E M I O .

Leid. 1717

P R O O E M I U M .

Proclare cecinit Poëta *Æneid. Lib. VI.* Quisque suos patimur ma-
nes; quod non minus circa res medicas, quam alias suffragantem
habet veritatem. Testantur illud abunde humanæ vicissitudines ac morbo-
rum insultus diversi, magisque vel minus familiares, non solum pro tem-
peramentorum, ætatum, vitæ generis, sexus, anni temporum differentia;
sed & locorum in quibus nascimur vel vivimus varietate,

Hinc aliis aliis semper locus est inimicus
Partibus: ad Balthum scorbutus in oribus usit:
Turgida sic collo dependet struma Sabaudis,
Alpinisque viget: siccum, sic phthisis, Iberum
Fortior insurgit solito detrudere nisu.
Ungariamque febris combusit certa: calore
Anglia sic sudat proprio: venerisque malignus
Indorum morbus deturbat viscera: & instat,
Austriacis nodosa pedes tardare podagra.

Sicque plicat varie tricus Ciragra Polonos quales plures in dissertationibus
suis eruditus exhibent morbos celeberrimi in arte medica Viri F. HOFF-
MANNUS de morbis certis regionibus & populis peculiaribus, & RIVI-
NUS de morbis endemiis. Nec regiones solum aut integræ provinciæ sub-
jectæ sunt certis quibusdam morbis, verum particularia quoque loca non-
nulla peculiare suas fovant morbos. Sic Liber Baro de VALVASOR
in descriptione Carniolæ sub titulo: Die Ehre des Hertzogthums Crain
in publicum emissa Lib. III. p. 323. notat maculam quandam nigram
lentis

lentis magnitudine variis in corporis partibus spectabilem v. g. pectore, dorso, artibus, quæ ante exceptionem pruritum excitet, rusticis in certis particularibus Carniolæ locis: (auff de Karft, und an den Poick, desgleichen im Vipacher Boden) familiarem esse, quam iidem frictione forti cum allio profugent, afferentes sine frictionis usu hominem in spatio 2. aut 3. dierum ea succumbere debere: testaturque in superiori & inferiori Carniola nihil de hoc morbo observari. Notitiam huiusmodi endemiorum morborum, uti usu suo medico minime carere facile quisque artis medicæ gnarus annuat, ita jam Hippocr. libr. de Aer. loc. & aquis medicis eam ceu utilem commendavit. Non sufficit verò solum scire, quinam peculiare morbi, vel qui frequentius aut rarius in hoc vel illo loco & qua de causa occurrant, sed interest etiam novisse quid peculiare in hoc vel illo loco respectu benignioris, vel malignioris indolis, aut aliarum circumstantiarum hic vel ille morbus, præ aliis locis gerat? quænam remedia chirurgica æque atque pharmaceutica magis vel minus tuto diversis in locis ex usu sint, calidiora magis vel temperata? Alterantia vel evacuantia, & quæ ex his in genere magis proficua, fortiora item vel mitiora, majori vel minori dosi data, esse soleant? Differunt enim secundum Celsum in præfat. Lib. de Med. p. 8. genera medicinæ, pro natura locorum, aliudve opus est Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliis &c. Sic febrem simitertianam, quæ alibi raro in malignam transit, Romæ magna ex parte valde periculosam esse scribit BAGLIV. L. I. Prax. Med. c. 15. Longior, & difficilior est curatio paralytis scorbuticæ Embdæ, quam Hamburgi, teste Severino Engaleno in libro suo de scorb. p. 99. In Hispania vulnera capitis summe periculosa esse JUNGKEN Chir. man. p. 81. refert. Coberus Vestphalis fortiora, Sævis mitiora purgantia propinanda esse annotavit D. III. obs. 2. in schol. Wolfgangus HOEFERUS in Herc. Med. l. 8. c. 2. monet Bavaros levissimis, Hungaros non nisi fortissimis purgari, feminasve Hungaricas, ut & Austriacas prægnantes Bals. Embryonis ceu nimis calidum offendere. Galli trepanum feliciter, Dani minus ferunt, teste Bartholino. In Gallia sutura tendinum vulneratorum, operatio bubonocæles & curatio ulcerum chironiorum feliciter succedunt, contra in aère Romano secundum Bagliv. c. 1. Sic HOLLER comment. in Aph. 2. sect. 1. Hippocr. scribit. Narbonenses medicos reprehendere Parisios, tanquam ad aperiendam venam audaciores. Parisiis tamen facile phlebotomiam ferri; quæ, ut alia mittam, cum ita sese habeant, totus in eo erant, ut quid in patria circa has res obtineat, cognoscerem; missis itaque compluribus questionibus medicis de rebus utilibus & necessariis mihi visis ad modernos nonnullos patriæ nostræ præcticos, triplex responsum à celeberrimis nunc in Hungaria, doctrina non minus, quam felicitate in mendo & fama inclytis præcticis obtinui, videlicet Pofonio à D. Carolo RAYGER iunior Med. D. & Celsiss. Palatini Regni Hungar. Archiatro. Neofolio a D. Carolo Outone MOLLER, Med. D. & inclyti comita-

comitatus Zolienfis, nec non Regiæ liberæque civitatis Neofolienfis Physico ordinario. Ac Sophronio à D. Joh. Adamo GENSELIO, Med. D. Academi. u. c. Germ. Collegæ, & Civit. Soproniens, Physico ordinario quoriam singularem erga me benevolentiam hoc ipso comprobata non possum non digno celebrare encomio: ex quibus excepta quædam, dum de morbo Hungaris endemio ago, non inutilia, nec a præsentis tractatione profus aliena fore existimavi, si curiosi lectoris in gratiam in fine dissertationis annexerem, ea bona fide communicando, qua ipsos mihi scripsisse in literis suis testabantur. Dum autem thema quoddam inaugurale mihi eligendum esset, primitus quidem constitueram apud me de febre vulgo dicta Hungarica agere, & cum in diversam abeuntes auctores eam pertractantes non solum in limite circa determinandum nomen & speciem febris, verum & circa symptomata, causas, remedia offenderem, miseram denuo prolixas questiones ad supra memoratam trigam celeberrimorum Hungariæ medicorum sperans fore, ut obtento benigno responso ab iis, facilius demum mihi innotescat, tum natura ipsa huius morbi, qualis in Hungaria deprehenditur, tum ratio dissensus auctorum, cum alias difficile sit iudicium, an causa verius rejici debeat in diversas annorum constitutiones, vel diversitatem locorum, aut etiam medicamentorum adhibitorum differentiam: mutandum tamen brevi fuit consilium, dum acceptis ex patria triplicibus literis, parens & amici dulcissimi quam proximum urgerent reditum: cumque animus semper fuerit morbum aliquem Hungaris adscriptum pertractare, in morbo Tsmor tandem acquievi, cujus nomen apud Hungaros receptum malui in dissertationis titulo eo usque usurpare, dum ex tradita genuina ejus Historia, quodnam latinum ipsi magis competere videatur, innotesceret: & cum Hungaris perpetuus quasi sit hic morbus, id est, omnibus annis, omni annorum tempore affigens non unum, sed plurimos, endemiam eum appellandum censui. Tametsi vero, ut hominum mores sunt, male forte audire possem à quibusdam, me huiusmodi morbum evolvendum in me suscepisse, cujus curandi ergo raro Hungari sollicitare soleant medicum, si tamen meminerint popularem Hungarorum curationem tanti non esse, quæ indubie semper profliget morbum hunc, & pejora prohibeat consecutaria, cum sæpe febres intermittentes, continuæ, & ipsa febris Hungarica succedere soleant adhibitis licet eorum remediis, cujus tamen tempestive succisa radice morbi hi popululare minime possent. Unde jam FORESTUS L. I. de febr. c. 1. in Schol. eo ex capite reprehendit medicos febris diariæ tractationem seu benignæ negligentes, quod videlicet nonnunquam in periculosos transire observetur morbos. Antequam autem ipsam tractationem aggredior, lubet paucis auctorum, qui de morbo hoc egerunt, & historiam ejus tradiderunt, mentionem injicere: Coberus itaque primus esto, cujus decades tres observ. castren. præcipue autem prima sæpius Languoris Pannonici, Hungaris (ut ipse dec. 1. obs. VI. in Schol. Disput. Medico-Pract. Tom. VII. M m m m m) li-

lio dicit). Tschemmerle dicti (rectius tamen Tsómör audit) mentionem faciunt, tamen si vero author hic pro aliis bona fide communicatis laude sua defraudandus mihi minime videatur, in eo tamen humani quia passum ipsum esse suspicor, quod morbum Tsómör à morbo Hungarico sive febris Hungarica, Hungaris Hagymaz, Germani H ubi K nekhen dicta minus probe distinxerit, adeo quæ lectori facile inponat, ut quæ symptomata huic competunt, illi promiscue omnia ab eo consignata tribuenda esse credat. Videtur equidem D. 1. obs. VIII. p. 42. Languorem ab ipso morbo Hungarico discernere, dum dicit: nisi tantis icibus corpus jam purum satisque laudabilis constitutionis concussum fuisset hunc tam gravem non amplius languorem, sed morbum perfecte Hungaricum facile effugere potuisset, & dec. ejusdem obs. X. p. 53. Plenis gressibus ad languores pannonicos, in funestum tandem morbum terminandos deferebar &c. nihilominus aliis in locis, & cum primis p. 32. Obs. VI. D. 1. hinc hos morbos invicem miscet, dicens, languorem Hungaric. anno 1366. insana prorsus rabie pestis instar in omnes grassatum esse, cum tamen cuilibet Jordanum anno 1366. in Hung. castrensem medicam agentem, de phænomenis pestis. c. 19. evolventi liquido patere possit, eo tum non languorem Coberii pannonicum, sed ipsam febrim vulgo Hungaricam dictam tanta cum strage grassatam esse, ut taceam, quæ ibidem de contagio & interuisione hujus languoris memorat, & obs. VI. D. 1. p. 31. in Schol. de Petechiis languori huic familiaribus, morbo Tsómör. nulla ratione tribui posse. Id insuper haud injurie forsitan desiderari a viro bono possit, ut laculentiorum & prolixiorum paulo historiam morbi hujus Tsómör tradidisset, cum præter obs. VI. & X. D. 1. pauca quædam tradita phænomena, in reliquis fere solo nomine languoris pannonici contextus fuerit, nisi in reliquis suis decadibus (mentionem enim facit decadis IX in D. II. obs. 1.) defectum hunc suum supplere studuisset, quas tamen ipsa cum celeberrimo, dum viveret Meibomio in Præf. ad decades III. obs. castr. Coberianas mihi videre non licuit. Proximus Cobero sit Malachias Geizerus, qui in microcosmo Hypochond. Monachii 1652. edito in IVto de morbo Tsómör quodam complectitur, quem cum nec in Saxonia, nec hic obtinere poterim, verba ejus a D. D. Reimanno bona fide communicata in historia morbi hinc inde citabo. Wolfgangus Hæferus junior pariter in Herc. suo medic. brevibus mentionem hujus morbi facit p. m. 326. & D. Job. Pærson Hain in Ephem. N. C. Ger. D. 1. an. 11. obs. 28. D. Samuel Kaleseri denique de Kereser, Phil. & Med. D. Sac. Cæs. Regiæque Majest. Rei metallicæ per Transylvaniam Inspector, in tractatulo suo de scorbuto mediterraneo Cibiny in XII. edito anno 1707. genuinam magis & prolixiorum paulo morbi hujus historiam exhibet, qui tanto majorem laudem mereri mihi videtur, quo honestius semper duxi institutum, si quis patrias res studiose investiget, & easdem memoriæ commendat, quam si quis peregrina sectando, ante pedes posita & quotidie oculis usurpanda despiciat,

despiciat, negligat. Ante 2. annos prodiit Erfordiæ quoque dissert. Inauguralis de Languore Pannonico, authore Job. Theophilo Windisch amico & condiscipulo quondam meo Jenæ, pleraque omnia tamen ad historiam & causas hujus morbi facientia, si unum vel alterum excipias, quod a conterraneo nostro eo tum Jenæ commorante sciscitando rescivit, ex Cobero mutuavit. Hi sunt de quibus certus sum, morbum hunc scriptis suis persecutos esse. Promisit equidem D. Carolus Raygerus Senior Endemiorum, & Epidemicorum Hungariæ libros 2. in Præf. ad Pauli Spindleri obs. Medic. Centuriam, ubi haud dubie, pro more suo erudite, de morbo Tsómör quoque commentatus fuisset, sed cum nec ex patria, nec ab eruditissimis exteris vel bibliopolis comperiri habere possim, an typis evulgati sint, suspicione moveor, præmaturam forte mortem laudabilibus viri hujus conatibus obtulisse, & editionem suspensam mansisse. Præter horum vero authorum de morbo Tsómör annotata phænomena, in responsionibus supra memoratorum D. D. Raygeri junioris, Molleri, Genselii communicata: non minus, quæ a fautoribus & amicis meis integerrimis D. Job. Adamo Reimanno Med. D. & Præf. Eperienti, nec non D. Adamo Bacsmegyi Inchyti Comit. Gómorien. Physico ordin. per litteras accepi, ut & quæ a conterraneis Wittenbergensibus, Hallens. Jenens. cujuscumque episcari potui, historiæ morbi inseram, citatis inferius breviter autoribus. Faxit divinum numen, ne in evolviendo hoc morbo caligent oculi, & à veritatis tramite deflectat ratio, verum totus conatus hic meus cedat in nominis sui sanctissimi gloriam, proximique salutem.

HISTORIA MORBI.

AD ipsam rem jam progressum faciens necessarium duco præmittere historiam morbi, ut huic præcognitæ reliqua dicenda firmiori inniti queant fundamento. Estque hæc:

Post assumptas avidè carnes vervecinas vel suillas, aliudve difficultis concoctionis edulii genus (1), aut etiam post quemvis laudabilem cibum singulari cum du cedine atque aviditate præcipitanter nimis & magna in copia ingestum (2), semifaturum (3) vel ultra satiætatibus limites oppletum, corripit fastidium ciborum (4), cui jungitur aliquando sensus tensivus vel gravativus ventriculi (5), nonnunquam anxietas præcordiorum inquietudine comitata (6), ructus (7), conatus vomendi (8), interdum ipse vomitus (9), inflatio abdominis

M m m m 2

statu-

- (1) D. Moller. Rayger. Reiman. (2) Moller. (3) Kaleseri.
 (4) Kaleseri, Genselius. (5) Rayger. Genselius, Moller. Reiman. Bacsmegyi.
 (6) Bacsmegyi. (7) Gensel. (8) Genselius, Bacsmegyi.
 (9) Genselius.

flatulenta, torminosa (10), diarrhæa (11) : mox languor atque lassitudo quædam membrorum (12) sensim sensimque incrementa sumens, ut tandem gravativo, contusorio, profundum dolorem exhibeat (13), cum sensu gravativum, in nonnullis tractorio & tensivo dorso inter scapulas (14), (qui non nunquam versus manus successive sese, extendendo oneris cuiusdam veluti ad extrema manuum delabentis sensum infert (15), & dolor capitis gravativus (16). Hinc oriuntur pandiculationes, torpor sensuum (17) & cogitationum (18), disciplicentia sui (19), in aliquibus propensio in somnum fere ineluctabilis (20), inapetentia (21) : succedunt paulo post horripilationes modo majores, modo leviores (22), apud aliquos cum æstu volatico initio alternantes (23), jam calor major vel minor (24) cum augmento doloris capitis (25), [quo durante calore circa tempora pulsatorius, ardens, nonnunquam lancinans, vibrativus observatur dolor (26)] noctes inquietæ (27), insomnia turbulenta, alvus adstricta, venarum solito major turgescencia, arteriarum pulsus febrilis, & tubercula dura [quæ pressa exquisite dolent (28),] per totum corpus (29) imprimis vero in spina dorso, collo, nucha, circa tempora, maxime circa carpos manuum externe (30) supra radium palpabilia (32), modo majora, modo minora (32), [instar pisi, feminis lini, nucum juglandium (33)] pro ratione scilicet subjectorum, in iis etiam qui sæpius frictione morbum hunc profigarunt, majores observantur (34). Corripit alias morbus hic sanos (35), altioris æque atque infimæ sortis & utriusque sexus homines (36), frequentissime famelicos, ac post prægressum jejunium (37), omni annorum tempore (38) : inter temperamenta frequentius cholericæ vel cholericæ-melancholicæ (39), peregrini in Hungaria commorantes nunquam vel solum rarissime hoc morbo corripuntur (40). Et respectu frequentia etiam inter Hungaros diversitas quædam intercedit, nam quos Comitatus Hungariæ meri Hungari incolunt unice lingua patria Hungarica utentes, iis familiarior hic esse solet morbus, quam aliis, ubi Germanica vel Schlavonica simul viget 41. Solvitur malum hoc totum spatium unius vel alterius horæ, vomitu, imprimis

- (10) Rayger. Mollerus. Reiman. (11) Kaleseri.
 (12) Hæferus. Kaleseri. Rayger. Moller. Reiman. Bacsmegyi.
 (13) Conterranei. (14) Conterranei. (15) Conterranei.
 (16) Hæferus. Rayger. Moller. Reiman. Bacsmegyi. (17) Kaleseri.
 (18) Conterranei. (19) Reiman. Rayger. Moller. (20) Conterranei.
 (21) Kaleseri. (22) Geigerus. Kaleseri. Reiman. Rayger. Moller.
 (23) Hæferus. Conterranei. (24) Kaleseri. Rayger. Mollerus. Reiman.
 (25) Conterranei. (26) Conterranei. (27) Kaleseri. (28) Kaleseri.
 (29) Kaleseri. Geigerus. Reimannus. (30) Hæferus. Reiman. Moller. Rayger.
 (31) Ex Conterraneorum relatione & ostenso loco hoc scio.
 (32) Conterranei (33) Geigerus. (34) Reimannus. (35) Mollerus.
 (36) Kaleseri. (37) Mollerus. (38) Genselius. (39) Mollerus.
 (40) Mollerus. Genselius. Rayger. (41) Mollerus.

primis ab initio sponte superveniente (42); nodis autem jam præsentibus & æstu incrementum sumente solus vomitus non sufficit (43). Solvitur etiam per sudorem sponte obortum (44), aliquando etiam per diarrhæam (45). Curatur a popularibus frictiones validas instituendo, iis præcipue in locis, ubi tubercula præmemorata deprehenduntur (46) ope aceti alliati, piperati (47), spiritus vini (48) imprimis oleo aliquo destillato remixti v. g. succini (49), vel viribus Rad. Levistici imprægnati (50), aut sola saliva (51). Alii butyrum in hunc finem eligunt (52), pinguedinem alii anserinam, imo porcinam, prius tamen ad ignem modicum calefactam, aut liquatam (53). (Quod remedium imprimis in aduetis, sæpe totam curam absolvit, præcipue vero repetitum, & initio morbi susceptum (54), interdum minus feliciter impedit subsecuturos morbos (55).) Remedii insuper loco ipsis est abstinentia a cibo (56) vel spirituosorum v. g. vini generosi (57), spirit. vin. cum pipere (58), aut decocti abietis assumptio (59), & denique motus corporis vehementior, susceptus cursu equestri vel pedestri aut velocius solum deambulando, vel laboribus (60). Terminatur ut plurimum unius, 2. 3. vel 4. dierum spatium (61). Neglecto vero initio malo, nec adhibita frictione vel alia medela, excretionibus supra a legatis spontaneis etiam emanantibus, ut plurimum succedunt febres intermittentes (62) vel continuæ (63), ipsa quoque febris hungarica (64) : vel longissimo interdum tempore valetudinarium hominem relinquit (65) cum inappetentia, lassitudine, & alvo adstricta consistantem (66). Stata recurrenti tempora minus observat, sed errores dietæ sequitur supra dictos (67), hac tamen cum differentia, ut in aduetis vel levissima ex occasione eorum denuo tragediam suam ordiatur (68). Aliis morbis non complicatur (69). Nunquam contagiosus est (70). Multo minus petechiis stipatur (71). Nec, quod Hæferus ex relatione quorundam Hungarorum recenset, sc. initio neglectum, sprete frictione, hominem intra triduum neci dare, experientiam adstipulantem habet.

M m m m 3

T R A G.

- (42) Mollerus.
 (43) Mollerus. (44) Mollerus. Kaleseri. Reiman. (45) Kaleseri.
 (46) Hæferus. Conterranei. (47) Coberus. Kaleseri. (48) Kaleseri.
 (49) Kaleseri. (50) Conterranei. (51) Rayger. Moller.
 (52) Conterranei. (53) Conterranei. (54) Moller.
 (55) Genselius. Conterranei. (56) Kaleseri. (57) Conterranei.
 (58) Conterranei. (59) Raygerus. (60) Conterranei.
 (61) Kaleseri. Conterranei. (62) Reiman. Gensel.
 (63) Gensel. Moller. Reiman. (64) Kaleseri.
 (65) Kaleseri. (66) Kaleseri. Rayger. (67) Moller. (68) Reiman.
 (69) Genselius. (70) Moller. Rayger. Genselius.
 (71) Moller. Reiman. Conterranei. (72) Raygerus.

TRACTATIO.

EXposita Historia Morbi lubet de nomine ejus quædam prælibare: Hungaris itaque trium nationum, videlicet, Germanis, Schlavis & stricte sumptis Hungaris communi nomine venit Tsömör. Nec in Transylvania Hungaros, Saxones & Valachos inter diversum fortitur nomen teste D. D. *Koleséri*, de cujus vocis origine tametsi certi quid determinari vix possit, si tamen conjecturæ locus, existimarem ab Hungarica voce Tsomo, quæ nodum significat ortum suum duxisse, unde primitus forte Tsomos-ér, id est, nodosum vas, vel simpliciter Tsomos, id est, Nodosus, (sc. morbus) à tuberculis instar nodorum hoc in morbo palpabilibus, appellatus sit, successu vero temporis per abusum o in ö, & ultimum s. in r. mutatum, ut nunc Tsömör audiat, licet aliqui etiam loco ö, simplex e. & loco Ts. Cs. adeoque Tsmcer vel Csemcer scribant: & cum vox Tsömör commune nunc nomen sit omni nausæ apud Hungaros, forte à nausea cum hoc morbo subinde concursante, transumpta demum sit appellatio ad simplicem quoque vel cum aliis morbis complicatam nausæam.

Latinum nomen diversos apud scriptores diversum legitur, *Coberus* quippe & D. *Vindisch* eum Languoris Pannonici & Hungarici titulo insigniunt, licet illi alibi quoque sub morbi Hungarici *Luis Pannonicæ* titulo veniat. *Wolfgangus Hoferus* l. c. & D. *Job Paterson Hann* pariter supra alleg. loco, Hungaris nausæam eum dici exponunt. D. D. *Koleséri* denique loco nausææ scorbuti mediterranei nomen magis arripit. Quodnam autem nunc dictorum nominum latinorum morbo huic convenientius esse videatur, tametsi paulo scrupulosius de eo disquirere, supervacaneum ipsemet censeam, quod in verbis faciles nos esse conveniat, dummodo rem eandem, diverso licet sub nomine complectamur; nihilominus, cum nomina sæpe nos manuducant ad ipsarum rerum cognitionem, & ipsam rei naturam exprimant, non omni ex parte inutile fore spero paucis de eo disquirere.

Ad Languoris itaque nomen quod attinet, *Coberus* quidem nullibi, quod sciam, denominationis suæ rationem diserte exprimit, nisi forte ex eo peteret, quod dicat ipsum languorem esse per se, & non morbum D. I. obs. VI. in scholio, unde etiam ibidem eum definit per dispositionem ad morbum. D. *Vindisch* vero, tametsi contra *Coberum* fateatur affectum hunc esse morbum, nihilominus quod cuncta corporis humani membra vehementem in languorem conjiciendo, in eo præcipuis malitiam suam exserere ipsum scribat, languoris nomen ei competere

petere dicit: verum enim vero priori denominationis rationi obstat, quod utique in hoc affectu variarum partium functiones more solito & statui naturali conformi non exercentur, ex quarum tamen mutato habitu recte ad statum præternaturalem & præsentiam morbi concluditur. Vel si forte eam ob causam dubitasset hunc affectum inter morbos referre, quod quandoque præcedere soleat febrem stricte dictam Hungaricam [quamvis D. *Vindisch* neget ullum morbum eum insequi, cui fundamento innixus, nescio, nam nec suam tum temporis experientiam interponere, nec ad aliorum Hungarorum consensum ante questionem motam provocare potuit] adeoque languor hic dispositionem quandam ad illum involvat, & præcursorum illius agat, eo ipso quidem agnovisset diversum esse hunc affectum, & sæpe tempora priorum illo, perperam tamen conclusisset, ipsum eo ex capite à morborum censu debere excludi, nisi hæmoptisim physisim nonnunquam pedissequam habentem, & alios consimiles affectus pari ratione à morborum classe arcere velimus. Ad D. *Vindisch* vero rationem [ut malitiam, quam huic tribuit, mittam] sufficere reponere. 1. Non semper languorem huic morbo familiarem molestissimum reliquorum esse symptomata, quod ex nausæa, cardialgia & anxietate præcordiorum cum hoc morbo concursante evidens esse potest. Nec 2. à molesto aliquo symptomate justam semper denominationem simplicis cujusdam morbi desumi, cum enim simplex morbus quicumque solennia essentialia quædam juncta habeat symptomata, ex quorum syndrome & nexu de certi alicujus morbi præsentia & nomine informamur, & non nisi in complicatis morbis, ubi pluribus affectibus familiaria phænomena, simul obversantur, ab eo, quod majorem læsionem ostendere videtur, vel magis urget; denominationem sumamus nescio, cur in tam simplici, & ut mihi videtur, veteribus noto morbo, ad aliud nomen confugere debeamus. Nausæam quod concernit, tametsi facile subscribam D. D. *Koleséri*, eo nomine non semper compelli posse hunc morbum, quod conatus vomendi non semper adsint, reliqua vero symptomata huic morbo propria simplici nausææ minime adscribi queant, confido tamen virum cæteroquin eruditum (prout ex scriptis ejus comparet) id ipsum non indigne laturum, si ratione scorbuti nominis diversum ab eo sentiam, partim quod scorbutus proprie dictus, admodum rarus sit Hungaris morbus, teste *Rayzero* seniore in nobis ad *Spindleri* observationes p. m. 160. cujus verba hæc sunt: apud nos scorbutus valde rarus est, inprimis in indigenis & Patriæ filiis, apparent quidem quandoque symptomata scorbutica, ut maculæ in cruribus, gingipedium, sed ab alia causa proveniunt, & aliter curari desiderant, propterea nec antiscorbutica apud nos magnum merentur applausum, aut eam præstant efficaciam, qualem in vero scorbuto inque illis locis, ubi grassatur, præstare solent: cui ratione infrequentie hujus morbi D. D. *Moller* quoque

quoque & D. *Kaygerus* junior suffragantur in respons. suis; partim vero quod complura symptomata scorbutum stipari solita minime deprehendantur in hoc morbo, diversamque scorbutus indolem foveat, exempli loco esto gingivarum laxitas, eruentatio & sensim quasi in tabum resolutio, ulcera livida mali moris, maculae scorbuticæ, ossium corruptiones, pruritus in externis partibus, dolores variarum corporis partium, non gravativi solum & tensorii, sed pungitivi, rodentes, ut plurimum vagi, lypothymia, paralyfes, convulsiones, deliria & alia, &c. de quibus *Severin*, *Eugalenus* libr. de scorbuto, & celebr. *Stablius* in diss. sua de scorbuti & Luis Venereæ differentia conferri possunt: scorbutus insuper contagiosus sit, morbus Tsömör minime. Nausea vero, vomitus, languor & tumores tametsi similitudinem quandam ostendere videantur, diversitatem utique non levem involvunt; cum nausea, vomitus scorbuticus ex improvise saepe oriantur, nulla præcedente causa simili occasionali ut in morbo Tsömör, nec tamen salutarem effectum post se trahant, comparem illi, qui ab his excretionibus tempestive procedentibus in hoc morbo provenit. Languor vero apud nonnullos scorbuticos tantus est teste *Eugaleno*, ut ad lypothymias proclives sint ægri, si in rectum statum sese erigere velint, cum quo tamen Hungari in hoc morbo non solum contra lypothymiam metum erecto corpore pedibus inniti, sed & progredi queunt. Tumores denique illorum oculis etiam usurpari possunt, qui in morbo Tsömör non nisi tactu deprehensibiles sunt teste *Geigero*, *Reimanno*.

Si jam quæ mea animi sensa de hoc morbo exponere fas sit, ex historia morbi colligo, morbum Tsömer, modo simplicem esse nauseam, modo febrem stomachicam ephemeræ veterum ex cruditate & repletione ortæ analogam, adeoque motus extraordinarios a natura prævida (animam intelligo humanam, immaterialem, vitaliter agentem, & pro diversitate necessitatum atque periculis corpori humano imminuentium diversimode, proportionate tamen ut plurimum organa corporis impellentem,) provocatos ad vitia primæ concoctionis (ex qualitate ciborum prava, vel quantitate laudabilium licet esculentorum nimia & præcipiti deglutitione cum insufficiente eorum masticatione oriunda) per copiosorem humorum ad organa chylicationis velificantis affusionem vel corrigenda, vel ad expeditiorem motum facilitando tandem per superiora ex corpore eliminanda, aut si cum ipso jam sanguine mora temporis communicata fuerint, celeriori per porosas peripherias corporis partes transpressione attenuanda.

Dico esse interdum simplicem nauseam, videlicet, dum non solum conatus vomendi, actu, languori membrorum & dolori capitis gravativo in hoc affectu jungitur, sed si insuper huic vomituritioni vomitus superveniens vel diarrhæa totum malum solvit, ut reliqua hunc morbum comita-

comitari solita phenomena penitus emanant, adeoque nullius febris complicatæ vel nauseam excipientis suspicio relinquatur.

Febris vero nonnunquam concursum auguror ex circumstantiis communi medicorum ore febri adscriptis v. g. horrore, calore nunc plures horas durantibus, pulsu denique articularum febrili, cum reliquis febrilis motus consecutiis. Stomachicam vero appello febrem ex subiecto materiæ morbificæ primario, imitatus eos, quibus febres infantum ex lacte corrupto, vel vermibus in ventriculo nidulantibus, aut denique cruditate ciborum, occasione adiphagiæ, subnata oriundæ stomachicarum sub nomine veniunt: Esse autem ventriculum primariam sedem materiæ morbificæ vel ex eo patere potest, quod exonerata tempestive vomitu saburra in ventriculo contenta totum malum paucarum horarum intervallo dispareat, successive tamen quandoque in massam sangu. quoque derivari labem, inde suspicor, quod ortis tuberculis, & æstu incrementum fumente soli vomitui non amplius cedat morbus hic, sicut nec tali in casu purgans propinatum totum malum tollit teste D. D. *Mollero*. Dixi insuper febrem hanc esse ephemeræ veterum ex cruditate ortæ affinem; ephemeram enim eam esse terminus ejus intra 1. 2. tresve dies evincit, quem si transcendat, vel in continuam febrem, vel intermittentem desinit, an etiam instar aliarum diarum in hecticam vel lentam febrem nonnunquam mutetur, ex languore equidem diuturno, inappetentia cum alvo adstricta eandem aliquando excipiente suspicor, destitutus tamen plurium phenomenorum febris lentæ indicia manifestiora exhibentium testimonio confidenter asserere dubito. Affinitatem vero hujus cum veterum ephemeræ ex cruditate ortum ducente (de qua Galen. 8. Method. Medend. c. 5. *Ætius* tetrabibl. 2. Serm. 1. c. 68. *Alexander Trallianus* l. 12. c. 1. *Avicenna* Canon. Medic. lib. IV. sect. 1. tr. 1. c. 26. & *Sennert*. de febribus l. 1. c. 6. agunt) innuere videntur tum causarum progressarum ex ciborum qualitate vitata, vel quantitate nimia conformitas: tum symptomatum v. g. ructus, distensio ventriculi, conatus vomendi, alvus modo soluta, modo adstricta, languor corporis & dolor capitis præter febrilia phenomena. Vid. *Sennert*. c. l. paritas, (nisi forte tubercula hoc in morbo palpabilia quisquam illi veterum ephemeræ minime competere dicat, quæ tamen, cum ex mea sententia tendinum initia sint, a veteribus forte neglecta sunt tam studiosè annotari, utpote nil vel parum momenti ad morborum accuratorem notitiam præsentia) curandi denique ratio eadem; commendabant enim vel vomitoria, vel alvum subducentia, aut stomachica duntaxat, pro conditione scilicet materiæ morbificæ; *Avicenna* vero insuper inediam suadet, & dicit huic febri præcipue biliosa corpora esse obnoxia, conformiter morbo Tsömör, qui etiam cholericis vel cholericis melancholicis familiarior est.

Dum vero uterque hic morbus definiendus mihi veniat, nullum aptius genus, utriusque morbi indoli conveniens, deprehendi, quam motus extraordinarios, esse enim in utroque morbo motus, & quidem alios, quam pro ordinario naturæ cursu, neminem credo inficias iturum, qui symptomata eorum perpendit, quapropter prolixiore etiam probatione hujus superfedeo; id tamen non undiquaque omnibus expeditum videbitur, quod motus hosce naturæ, sive animæ immateriali tribuam, cujus tamen probatio cum non uni, sed pluribus momentis innitatur, ad ipsorum symptomatum enodationem, ceu oportuniorem locum, ne crambem recoquere cogar, eandem reservabo, ubi si quantum per brevitate fieri licuerit ostendero, a materialibus causis phænomena morbi proficisci non posse, eo ipso documentum erit ab anima ceu altera hominis parte eadem peti debere, dum tertia pars hominis, quæ ab aliquibus in subsidium vocari solet, magis luci veritatisque fuerit asserta.

Dixi vero vitia concoctionis primæ ex qualitate ciborum prava, vel laudabilium licet esulentorum quantitate nimia & insufficiente eorum masticatione oriunda causam esse, cur natura motus hosce extraordinarios suscipiat: Constat enim ex historia morbi morbum hunc non nisi errores dietæ sectari, & contra tempestive oborto vomitu vel ulvi fluxu præsentem mitescere, evidenti argumento errata dietæ, quantum digestionem promptam eludunt, constituere debere non solum occasionalem, sed simul continentem causam hujus morbi: turbari vero digestionis negotium ab erratis iis in historia morbi allegatis, paucis impræsentiarum probandum erit, 1. itaque qualitatis ratione, suppono ceu notum a posteriori, cibos æquali quantitate assumptos, alios facilioris esse digestionis, alios magis refractarios sese gerere, ex horum vero censu pingua quoque esse, quæ sive oleosa sua ramolitate, salinas menstrui particulas obtundendo & in motu præpediendo, aquosas vero ab intimiore sui ingressu arcendo, sive denique tonum ventriculi aliqua ex parte relaxando agant, frustrari sepe deprehenduntur concoctionem, jam cum caro vervecina & suilla communiter copiosa pinguedine luxuriare soleant, evidens esse arbitror, cum eadem quoque præ aliis cibis difficilius admittant concoctionem, idque tanto magis, quo avidius ingestæ fuerint, uti enim lænocinium gustus vel fames prægressa hujusmodi aviditatis sepe numero authores, raro longiorem masticationi concedunt moram, ita non probe præmansas carnes has tanto difficilius etiam in ventriculo resolutionem subire debere ex mox dicendis constabit. Quantitatem vero nimiam 2. ciborum etiam alias facile concoctioni auscultantium, ingens momentum habere ad frustrandam concoctionem, præter veritatem a posteriori, a priori quoque confirmari videtur ex eo, quod in omni resolutione mixto-

mixtorum, certa proportio intercedere debeat, menstruum inter, & corpora resolvenda, non solum ratione qualitatis, sed & quantitatis, unde & in resolutione ciborum, quocunque tandem nomine eandem exprimere placeat, idem obtinere debere, probabile est, tollitur autem proportio hæc quantitatis, menstruum inter ventriculi & cibos resolvendos in ingluvie & adiphagia, quare & digestionem labefactari necesse esse sana docet ratio. Masticatio vero 3. uti rite & sufficienter instituta duriores ciborum partes discerpando, comminuendo, salivalemque humorem intimius cum aëre iis immiscendo non uno nomine resolutioni ciborum favet, ita insufficientem, brevem, minus præparatos, & magis refractarios concoctioni tradere cibos eodem ex fundamento verosimile est. Monendum hic duco Coberum non solum a cibis, sed & aquis infalubribus D. 1. obs. VII. a vñi immoderato usu D. 1. obs. VIII. Ex ira D. 1. obs. IX. Ab aëre Hungarico D. 1. obs. X. & a vigiliis D. 1. obs. XI. languorem suum Hungaricum deducere: Tametsi vero in dubium vocare nolim, causas hæc inducere potuisse languorem, pendeo tamen animo, an non sub languore ejus has causas excipiente febris vulgo dicta hungarica, quam sepe cum morbo Csomör confundit, vel alia febris ephemeræ species latuerit, cum notum sit languorem tam febrem Hungaricam, quam Ephemeram concitari, & non raro ephemeram ab ira, spirituosius potulentis, fervore aëris nimio, vel transpiratione impedita (quæ si ullibi, sane in Hungaria familiaris, imo quotidiana est, cum ætate fervidissimum licet diei tempus præcesserit, sub noctem tamen frigidior aëris sit constitutio;) vigiliis denique natales suos ducere; aut si utique morbus Csomör fuerit, dubium an non ciborum quoque concursus accesserit, cum in castris vix non quotidie circa hos delinquatur, quo sensu etiam Hæferi in Herc. med. & D. Paterson Hain in Misc. N. C. loc. cit. accipienda esse arbitror verba, dum uterque præter cibos a potu quoque morbum hunc ortum sumere scribit. Cur autem a supra memoratis Coberi causis & potu non proficisci hunc morbum credam, inducor ex eo, quod nec D. Raygerus, Mollerus, Genselius, Reimannus, Bacsmeggyi mentionem harum causarum ullam faciant, nec me unquam in Hungaria eas ob causas quenquam morbum hunc incurrisse recorder, nec ab aliis conterraneis certi quid ea de re expiscari potuerim.

Dixi præterea in definitione data, scopos naturæ præfixos esse in motibus hisce extraordinariis adornandis, ut directione sanguinis copiosius versus interiora augeat secretionem humorum chylicationi inservientium, ad vitia illa concoctionis vel corrigenda, vel solum ad expeditiorem motum prædisponenda, quo subsequis tandem motibus excretoriis sive per superiora, sive inferiora tanto promptius obsequantur, & sic feliciter e corpore eliminentur: Esse enim hic peculiarem ta-

lem directionem humorum ab externis ad interna sensus tensivus & gravativus artuum, non minus horror testantur, de quibus inferius Augeri vero secretionem a copiosiori humorum collectione circa internas partes vel inde elucescere potest, quod copiosiori sanguine distenta magis vasorum, imprimis arteriarum latera, utique patentiores quoque reddant poros & orificia vasorum lateralium in organis secretoriis, per quæ magis hiantia copiosorem quoque fieri debere secretionem, per rationi obvium est. Eo ipso autem dum ob majorem secretionem humorum salivalium, ex ventriculi itidem glandulis & denique pancreate & hepate major sit affusio humorum menstrualium, facile quoque intellectu est, captam ante hac digestionem sub hisce circumstantiis absolvi, adeoque vitia concoctionis corrigi debere, aut si cruditates hæc adeo difficiles concoctu sint, ut non nisi longiore mora demum superari & emendari queant, diuturniori vero hujusmodi correctioni natura insudare nolit, palam est, ad minimum abstergendis quasi iis & lubricandis, vehiculi denique loco commodam locare operam hanc copiosorem humorum affusionem. Præter hos vero humorum directorios, alios quoque excretorios nonnunquam ciere motus natura ad vitia primarum viarum sive per superiora, sive inferiora proturbanda & ex corpore proscribenda, vomitus & diarrhæa testantur, quibus initio rite succedentibus brevi victus dare manus morbus assolet. In sanguinem autem mora temporis indigestus chylus delatus, ne cum aliis sanguinis moleculis per subtilissimos capillarium vasorum mæandros pressus obstructionibus hinc inde facile ansam præbeat, huic quoque occurrere providam naturam dixi, transpressione fortiore, celeriori & frequentiori sanguinis per porosas peripheriæ partes, uti enim sub æstu febrili fortius & celerius circulari sanguinem per habitum externum corporis vix quicquam amplius hoc tempore inficias ibit, ita hoc eodem motu fortiori attenuari sanguinem, & cum eo indigestas quoque chyli moleculas discerpi & subtilisari debere, necessarium consequens est.

Hactenus de nomine & definitione, jam ad ipsorum phenomenorum in hoc morbo obviatorum enodationem transitum facio. Prægressa itaque ciborum vitia, excipere solet fastidium eorum, quod in plerisque tantum est, ut non solum sine peculiari difficultate & renitentia eosdem deglutire, sed ut conterraneorum quidam suo ipsius exemplo mihi fidem fecit, ne odorem quidem perferre, imo nec oculis sine singulari quadam animi averfatione contemplari possint, idque non modo durante morbo, sed morbo etiam jam prodigato, imo aliquando per quadrantem anni & amplius post superatum morbum: Fastidium hocce animæ adscribendum esse, uti a plerisque omnibus assensum mihi polliceor, & perpendicularibus fastidium & averfationem, involvere voluntatem aliquam quasi negativam, quam corpori tribuere

a sana ratione alienum esset, ita tamen nova moveri posset quæstio, utrum anima hic sese active habeat, vel passive, id est, an non ob ventriculi fibrillas nerveas a materia morbifica sive pondere, sive alia quacunque ratione mechanica irritatas, vellicatas, verbo, certo modo affectas in fastidium trahatur, prout ab objectis externis organa sensoria afficientibus in sensum & perceptionem cietur? Ego priori suffragor, hisce ut alias mittam, inductus rationibus, quod cum fastidio ciborum non semper sensum aliquem gravativum, vel quemcunque alium ventriculi concurrere observent ægri, & quod palmarium, exonerato licet ventriculo a contentis suis, nec vestigiis ullis morbi amplius relictis, tamen in longum tempus protrahatur fastidium, manifesto indicio non a materia morbifica passive in hanc averfationem compelli naturam; sed potius active cibos eos averfari, a quibus novos cibi parari labores metuit, idque tam diu, donec sensum sensimque excuso vanido metu eos denuo appetat, eadem sc. ratione, qua complures cerevisiam vel quacunque alia ventriculi loco cum purgantibus data in longum tempus fastidiunt.

Sensum ventriculi tensivum & gravativum, non a sola copia ingestorum deduco, cum etiam semisaturis, adeoque necdum tanta mole infarctis, quæ ventriculi latera & distendat nimium & gravet, obtingat: nec a præcipiti ciborum deglutitione cum evenire suspicor, quod longe etiam a pascu adeoque sensu insolito ab impetu deglutitionis profecto jam pridem cessante tamen observetur, supponunt nempe nonnulli ventriculum, qui brevi post pascum distentus est, cum successiva chymi ad intestina propulsione arctari, quod utique ex dissectione cadaverum longe vel brevi post pascum demortuorum, non minus vivificationibus animalium diverso tempore susceptis, palam est; ex quo inferunt, si in contractum ventriculum cibi solito impetuosius intrudantur, ob insolitam vim, renitentiam majorem ventriculi oriri adversus ingesta, unde tensio & gravitas, hos tamen premit jam allegata ratio, ut aliam mittam, qua sequi deberet ad primi mox boli præcipitem deglutitionem hunc sensum oriri, qui tamen non nisi jam semi saturis evenit: quibus persuadeor, ut potius ob æstimationem noxiæ, vel molestæ materiæ præsentaneam concoctionem frustrantis, a natura renitentiam hanc ventriculi cieri credam, a qua denuo sensus ille ortum sumat.

Ab eadem activa ventriculi renitentia, vel ut magis perspicue exprimam, motu tonico ventriculi a natura aucto dependere dico & anxietatem præcordiorum inquietudine comitatam, & conatus vomendi & ipsum vomitum, sive copia ingestorum & expansiva eorum inflatio simul concurrat, sive minus, & parva ingestorum quantitas præsto

fit: Natura enim videns sibi objici novas difficultates circa concoctionem, breviori via, scilicet per vomitum sese oneribus hisce expedire mavult, quam longiori mora concoctioni eorum difficili studere, præparabile sit per magis conducibilia fercula, hinc in iis subjectis, qui ad vomitum faciles, aucto superiora versus, contrario naturali, motu constrictorio ventriculi, in consensum etiam diaphragmatis motum defensorum associando, superius vero orificium ventriculi relaxando, non solum conatus vomendi, sed si materia mobilis sit, vomitus quoque feliciter ciet: In aliis vero, quorum vel in genere indoles lenior, negligentior, vel solum ad vomitum minus proclivis, aut omnes hujusmodi renitentes motus omittit, solo fastidio & averfatione ciborum, a quibus vitia cumulari metuit concoctionis, contenta; aut languidos duntaxat motus instituit, sensum gravativum, tensivum exhibentes: Anxietates vero præcordiorum in specie, si ingestorum copia & inflatio concurrat, dico partim a distentis, per contenta, ventriculi fibræ, partim harum erga materiam renisu dependere, unde acutus dolor anxios & inquietos reddit ægros; a sola enim distensione ventriculi per materiam in eodem contentam non oriri inde suspicor, quod sæpe nimium quantum etiam tumefacto stomacho, minus tamen anxios fenriatur dolor: Si autem pauca sit materia præfens, & tamen ab his causis eveniat anxietas præcordiorum, fieri id dico a constrictis undiquaque fortius ventriculi lateribus, & materiæ ventriculo incluse (inprimis necdum probe dissolutæ) quali quali renisu, quo mutuo fortiori affricu auctus dolor, pari ratione molestiam ægro, & hinc inquietudinem infert: Non proficisci vero motus hosce vomibundos & cardialgicos a materia morbifica physico quodam causandi modo, scilicet vel copia sua gravando, aut acrimonia rodendo, stimulando ventriculi latera, inde evidens esse puto, quod hæc etiam citra insignem ingestorum copiam eveniant, suspensionem vero stimuli amovent assumpta sæpe nil minus, quam vel acrimonia prædita, vel ullius alterius efficacitæ, quæ contractionem ventriculi physica quadam ratione inducere posset: testis est caro vervecina, suilla, placentæ cum butyro frictæ, panis recens tepidus butyro inunctus, a quo postremo, Conterraneus hujas præsentissime morbum Cômôr sese incurrere mihi asseverabat, nisi forte rancidam acrimoniam hic quisquam inculcare vellet, cui tamen difficile probatu esset tam brevi temporis mora v. g. butyrum, lardum recens &c. in rancorem abire. Ut adeo sanæ rationi magis consentaneum esse videatur, naturam motus hosce active suscipere, non stimulo aliquo molesto impulsam, sed propter æstimationem materiæ noxiæ vel molestæ concoctioni, a qua proinde motibus hisce sese liberare satagat.

Ructus

Ructus nil aliud sunt, quam flatuum ex resolutione ciborum in ventriculo insufficiente prognatorum, per constricta ventriculi latera, relaxato orificio ejusdem superiori, expulsio. Pari ratione inflatio abdominis torminosa flatibus originem debet, qui distendendo intestina abdomen in majorem molem elevant, simul vero dum contrahentibus sive constrictis intestinorum fibræ ab uno intestini loco in alium propelluntur (inprimis si a fermentescenti acri quadam materia producti sint) torminosissimis vim sternunt.

Cum nunc memoratis symptomatibus primarum viarum, vel etiam sine his & solo cum fastidio ciborum complicatus languor atque lassitudo membrorum, ut inopotentiam quandam, sive minores in movendis artubus vires involvit, ita spontaneam hic potius remissionem virium naturæ circa movendos musculos, subesse, quam actualem quandam inopotentiam, realem virium defectum supponentem credo, quod videlicet, alii minus tenera animi indole præditi, obfirmato quasi animo motus corporis vehementiores v. g. cursu, laboribus &c. suscipiendo, membrorum hunc languorem eludant, qui si actuali virium defectui ortum deberet, tantum abest, ut motibus his fortioribus superari posset, ut potius magis magisque vires prosterne deberent; remittere vero naturam ab intensione suarum virium circa motus voluntarios eum ob finem probabile est, ne videlicet vires suas, nunc circa actiones vitales magis necessarias in externis prodigat.

Sensum gravativum artuum & tractorium dorsi, ut & sensum oneris cujusdam delabentis ad extrema manuum, derivo a musculorum in artubus & dorso strictura tonica successive magis aucta, ob quam cum sanguis per arterias advectus tanta copia in porosas musculorum partes non admittitur, a tergo vero pulsu urgente sanguis pro ingressu suo facilitando adversus strictas ita porosas partes nititur, ex hoc sanguinis nisu, & fibrarum muscularium reactione, atque repressione sanguinis, nascitur sensus gravativus, ut & tractorius, qui, si a scapulis & dorso initium fiat stricturæ hujus tonicæ auctioris, & versus extrema manuum successive desinat, æmulatur delabentis cujusdam oneris versus extremitatem manuum sensum: Concurrere vero cum sensu gravativo artuum stricturam tonicam auctiorem, tum manifestus pallor ita correptorum, secundum Conterranei confessionem, tum ipse sensus dorsi & scapularum tractoris evincit; quæri tamen merito hic posset, utrum strictura hæc consensualis sit cum stomacho, intermediis nervis, vel citra ullam spasmi ex ventriculo, cum fibræ nerveis artuum communicationem accidat, & si hoc, an revera materia quædam stimulando, vel quoquomodo afficiendo fibræ musculares artuum, causa hujus motus tonici aucti sit, vel citra ullam proportionatæ materiæ suspensionem eveniat? Ex ventriculo sane consensualiter per nervos

VOS

vos stricturem hanc non proficisci, testatur id, quod nullis etiam molestiis circa ventriculum affectis, (nisi quis forte fastidium ciborum eo annu-merare vellet, de quo tamen supra) eveniat: materia vero artus stimulan-tes dietæ errores in sanguine jam præexistisse hoc pacto admittenda sit, vel quod ex ventriculi demum cruditatibus in sanguinem derivatis, cum eo ad musculos deferatur; prius refellit stricturem harum partium, non nisi erro- res dietæ sectans; posterius partim materiæ ventriculo inclusæ conditio sæpe stimulationi inepta, partim stricture hujus in artibus præsentia, an- tequam cruditates ventriculi cum sanguine communicatas esse probabile sit, nam primo mox morbi cum ingressu sensus tensorius, tractorius, gravati- tas esse, illud dissuadet, credam, quod vomitu initio sponte superveniente vel arte provocato brevi tota symptomatum cohors evanescat, quæ si sanguini illata labe jam fuisset, tam præsepter minime evanescat, quæ dissipari posset, ut adeo veritati proximius esse videatur, stricturem hanc sponte naturæ institui, ut non admissa in ambitu corporis ordinaria quan- titate sanguinis, tanto copiosius circa interna viscera cumuletur, pro fa- cilitanda secretionem humorum in internis partibus, de qua superius.

Confirmat hanc circa internas partes sanguinis regurgitationem dolor capitis gravativus, cum gravitate artuum concursans, non admissa enim per peripheriam corporis sufficiente sanguine, interne cumulatæ distendit solito magis sanguifera vasa, uti alibi, ita etiam in capite, a qua disten- sione, molesta ponderis quasi cujusdam oritur sensatio, unde & dolorem hunc magis profunde, & interne sentiri conterraneus mihi asseveravit.

Pandiculationes, & oscitationes, voluntarios judico esse motus, susceptos ab ægris, ad declinandum sensum gravativum corporis, a cu- jus molestia, ut & obtusos reliquos sensus & cogitationes, displicentiam quoque animi derivo.

Torpor sensuum & cogitationum, propensio in somnum sunt me Judice remissiones spontaneæ activitatis naturæ circa sensuum & rationis exercitium, ne videlicet distrahat vires suas pluribus objectis & actioni- bus, nunc præcipue circa concoctionem primam impendendas, velut in sano quoque statu post cibum, inprimis paulo largiorem (nisi contraria con- suetudo intercesserit) observamus proclivitatem in nobis, majorem modo, modo minorem, ad somnum capessendum, rationisve & sensuum exerci- tio tantisper vacandi, quem torporem & in somnum propensionem brevi post pastum nonnulli equidem derivant a chylo sanguini infuso, qui sanguini junctus hujus molem augeat, adeoque vasa corticalia cerebri magis disten- dendo fibrillas medullares comprimant, ut hinc spiritus animales minus debite

debite influere possint: in eas, premit tamen hanc hypothesim illa diffi- cultas, quod 2. vel 3. horis post pastum, dum copiosiore jam chylo san- guis turget, hæc proclivitas ad somnum minus urgeat, quod tamen ex hac sententia necessario fluere deberet.

Inappetentia, uti pariter voluntatis quendam dissensum circa assu- mendas cibos indigitat, ita Naturæ eam merito in accepto fero, quæ ul- tro ob jam præsentia vitia circa digestionem, novorum ciborum appetitum negligit, ne videlicet, horum usu concoctionis negotium tanto magis gra- vet, & intempestive interturbet.

Horror motus tonici in peripheria corporis augmentum supponit, vid. Celeb. STAHLII Diss. de motu tonico vitali, quo contractis poro- sis partibus sanguinis transitus intercluditur, & hinc cum succussatione cor- poris, frigoris quidam incurstantis sensus inducitur. Calor vero ab eodem motu tonico in peripheria corporis relaxato provenit, ob quem admissus copiosus in porosas peripheriæ partes sanguis suo transitu caloris sensatio- nem fibrillis nerveis inprimit, idque tanto magis, quo aucta simul pulsus energia & celeritate cum frequentia, majori vi per easdem transpiratur, qui tandem venis copiosior exceptus eas magis turgere facit. Hæc nunc dicta febrilia symptomata, videlicet, frigidum horrorem, calorem, pul- sum febrilem, si quis ab indigestis chyli moleculis sanguini infusus accer- sere velit, quæ in extremis capillaribus arteriis peripheriæ corporis ob crassitiam hærendo, liberum sanguinis transitum in venas impediunt, & ob retardatum sic motum frigoris & horripilationis sensum inferant, iis vero tandem pluribus a tergo prementibus cordis impulsibus resolutis, ob liberiorem in venas transitum & per eas progressum caloris ortui ansam præbeant; per me quidem licebit, ut suo abundet sensu, obstant tamen varia, quo minus huic sententiæ subscribere possim, ut alia mittam, di- co solum, ex hac hypothesi concipiendam esse obstructionem, si non omnium, tamen plurimorum capillarum vasorum in extremo habitu (ob frigoris sensationem universalem) qua durante observari necesse esset non solum tubercula plurima in superficie cutis, inflammatoria quasi, sed cum ob obstructas sic extremitates vasorum, in vicinis eorum productionibus sanguis cumuletur a nova semper expressione sanguinis sub cordis systo- le, adeoque vasa magis dilatarentur, pulsus etiam ob arterias magis di- stentas v. g. in carpo manuum, magnus deprehendi deberet, quorum ta- men nihil sub frigore observatur, & cum circa extremitates obstructas magisque sanguine repletas sub systole cordis major oriatur particularum sanguinis attritus erga vasa, major quoque ex eadem hypothesi calor illic oriri deberet, non frigus; hac autem de frigore præfiguratione calente, etiam reliqua de calore lubrico innitentur fundamento; Vel si cui ad acrimo- niam chyli particularum confugere volupe esset, a qua phaenomena

Disput. Medico-Pract. Tom. VII. O o o o hæc

hæc derivanda censeret, is mox impingeret in materia morbificæ conditionem, quæ sæpe ab acrimonia proportionata fovenda aliena est; Ut adeo verosimilius mihi videatur sub horrore, sponte naturæ, sine stimulo aliquo, aut obstructione, motum tonicum in peripheria corporis augere pro excludendo sic sanguine ab externis partibus, & contra magis curando in internis ad augendas secretiones abstergendis vitiis primarum viscerum inservientes; Sub calore vero remitti eundem tonum, ut chylosæ indigestæ particulae in habitu externo attenuentur, prout supra jam monitum fuit.

Incrementum doloris capitis sub calore, & mutatio gravativi in ardentem, pulsatorium, nonnunquam vibrativum, lancinatorium, congestarium est distensionis majoris vasorum sanguiferorum, & porosarum partium in capite, admissio quippe in externas capitis partes copiosiori sanguine propter relaxatum motum tonicum, non solum partes continentis magis distenduntur, sed & aucto cordis motu fortius impulsus sanguis, majorem caloris sensum imprimat, unde dolor ardens, cumque vasa arteriosa sub hisce conditionibus magis solito distenta singulis momentis pulsus novum impetum per sanguinem a corde recipiant, nil mirum pulsatorium sentiri dolorem; vibrativum vero & lancinatorium subinde intercurrentem evenire suspicor, si singulares vel pauciores tantum fibrillæ hinc a sanguine distensionem spastica quasi momentanea tensione relaxantur & remittuntur, ob quarum tensionem, & sanguinis fortiosem impulsum hic molestissimus dolor provocatur.

Noctes inquietæ sunt partim ob caloris, maxime tamen doloris capitis molestiam.

Alvum adstrictam, (quam ex ordine symptomatum in historia morbi recessitorum durante calore evenire suppono, retinui vero ordinem sese invicem excipientium symptomatum D. D. KÖLESERI, & non nisi hinc inde plura ab aliis communicata vel deprompta suis locis inferri) oriri existimo sponte naturæ, dum enim ob redundantem successivè in sanguinis massam indigestum chylum, natura versus peripheriam corporis humores dirigit, ut ibidem transpressione per porosâs partes attenuentur, resolvatur, circa interna vero viscera motum tonicum auget, ut hic exclusi, eo tanto copiosius impellantur, fit, ut in minori copia ad intestina admissus sanguis minorem etiam quantitatem mucaginosa materia eo exoneret, ob cujus defectum contenta minus commode per intestinorum canalem provolvuntur & hinc segnius longe ad exitum promoventur; non secus atque in aliis febrilibus morbis, in quibus natura ad peripheriam corporis humores pellit, ut ibidem quidquam heterogenei ex eis vel deponat, vel ex corpore penitus proscribat, non urinæ solum proventum minuit, sed & alvum eadem ratione claudit.

Tuber-

Tuberculorum durorum phænomenon priusquam enodum, ante omnia de subiecto, quod nodos hosce constituit, disquirendum erit, videlicet an glandulae tumefactæ, vel vasa arteriosa, venosa, lymphatica, nervi, aut denique musculorum quædam partes hos nodos formem? Glandulas esse ea de causa minus verosimile est, quod vel cutaneæ esse deberent, vel subcutaneæ, illæ esse nequeunt, quod non solum non probabile videatur eas in tam magnam molem, spatio aliquot horarum assurgere, simulque indurari posse, sed insuper vitum necessario incurrere deberent, cum tamen nodi hi oculos subterfugiant, & non nisi tactu deprehendi queant. Hæc vero utique de genere conglobatarum esse deberent, quales tamen iis in locis, in quibus nodi comparent, v. g. ut alias mittam partes) prope carpum in externo latere manus supra radium minime deprehendantur. Nec arteriis vel venis nodi hi ulla cum veritatis specie tribui possunt, quod præter complures alias difficultates, tumor horum vasorum non nisi mollis esse possit, velut in aneurismate & varice, nodi autem hi duri sunt. Multo minus pro vasis lymphaticis verosimilis ulla militat ratio, tametsi enim facile forte in tumorem assurgere possent juxta valvulas, tam subito tamen indurari contentam lympham, & vasa ipsa tantum robur adipisci posse, ut fortem Hungarorum frictionem sine disruptione sustinere queant, vix quisquam admiserit. Nervos supponere velle, esset contra eorum naturam, qui vel compressi aut ligati non intumescunt: proximius itaque ad veritatem me accessurum confido, si subiectum horum nodorum eam cumprimis musculorum extremam constitutam partem, quæ initium tendini præbet, id quod suadere mihi videtur tum locus in genere nodorum, deprehenduntur enim in musculoso tendinoso partibus nostri corporis, invenientibus hoc D. BACSMEGYI, conterraneis, ex parte GEIGERO, REIMANNO, tum in specie nodi illi notissimi circa carpos manuum, quos veluti reliquias ab hoc morbo sub nodorum forma, conterranei olim sæpius ab eodem vexati, mihi in manu sua ostenderunt; hi enim nihil aliud sunt, quam musculorum pollicis extensorum extrema in tendines jamjam terminatura, quæ etiam in sano statu & non solum apud Hungaros, sed omnes peregrinos quoque tactui nodos æmulantur, atque quisque in manu sua eosdem, videlicet 1. vel 2. pollices transversos supra carpum in externo latere manus, supra radium (scilicet e regione pollicis) offendere potest, si paulo durius premendo ducat verb. gr. pollicem alterius manus nonnihil a carpo versus flexuram cubiti; id tamen monuerunt conterranei hos nodos sub morbo Clamor majores evadere. Notandum insuper duco, iisdem conterraneis docentibus nodos palpabiles non ubique in eodem subiecto eandem habere magnitudinem, sed alios magis, alios minus protuberare, unde aliqui etiam non nisi hos nodos, circa carpos manuum & spinam dorsii occurrentes, mihi nominare poterant. 2. Quod nodi non mox initio morbi appareant ita increti, sed post complures demum horas, quod

O o o o 2

D. D.

Cur vero in illis, qui sæpius morbum hunc perpeffi vel ob le-
ves dictæ errores repullulet? cum materiæ minus proportionata hic
subfit conditio, longe verius credo hanc repullulandi proclivitatem
naturæ æstimationi adscribi posse, quam cuicumque tandem materiali
vicio, qua cum sæpius circa digestionem primam molestias passa sit,
eas vero sive vomibundis, sive alvinis excretionibus, aut denique
transpiratione per porositas partes auspicato superavit, non modo
cautior inde facta vel a levioribus erroribus dietæ sibi metuit, sed
etiam eandem motuum repetit scenam, ut in herba adhuc quasi sus-
focet, & præcaveat ulteriora damna: Tela enim prævisa minus nocent.

Cur vero initio neglecto malo, nec adhibita ulla medicatione,
spontaneis etiam excretionibus emanentibus febres intermittentes vel
continuas succedant? ratione febrium intermittentium quidem manife-
stus intercedit nexus, inter causam materialem illarum & hujus morbi,
cum enim utrique hi morbi circa primas vias collectas cruditates pro
causa primaria habere soleant, facile reliquæ hujus morbi, illas pro-
vocare poterunt. In continuas vero & imprimis febrim hungaricam
transformationem hujus morbi, non quidem unice ab hac causa ma-
teriali primarum viarum derivandam esse existimo, sed concurrere eo-
tum alias quoque causas suspicor, v. g. ex transpiratione sive ante mor-
bum, vel sub hujus morbi febrilibus motibus suppressa, collectas sub-
tiles salino sulphureas acres particulas, quæ cum agilissimi motus &
certo respectu fermentativo putredinosæ efficacitæ sint, facile inde con-
tinuis aut ipsi febrim hungaricæ materialis fomes suppeditari potest,
prout videmus alias ephemerarum species ob sudorem & transpiratio-
nem cohibitam in continuas putres degenerare. Vid. FORESTUS
l. I. de febr. ephem. obs. 3. in Scholio. In aliis vero cum lassitudo,
inappetentia & alvus adstricta remanere scribantur, equidem ea moveor
suspensione, quod forte alia symptomata simul concurrant, & febricula
quædam lenta subfit, si tamen non nisi hæc allegata essent, indicium
foret naturam tædio quasi captam esse ad vegetiores denuo motus sus-
cipiendos pro expugnandis vitiis illis circa concoctionem, eo quod
prioribus suis conatibus operæ pretium non fecerit ob refractariam
materiæ conditionem, unde jam non nisi successivæ correctioni mate-
riæ studeat, & ne nova sibi impedimenta objiciantur, sponte averte-
tur novorum ciborum ingestionem, simul vero ab activitate circa mo-
vendos arctus remittat, ut illi suæ intentioni tanto majori studio non
distractis viribus incumbere possit, unde lassitudo & inappetentia,
cumque lassitudine pressi raro motus suscipere soleant corporis, ex
sedentaria vita, & ob motus defectum, necessario segnitias alvi induci
debet. Tantum de Phænomenis.

Ordinis

Ordinis ratio exigeret, ut nunc signa diagnostica & prognostica,
non minus causas traderem, sed cum illa in historia morbi exhibean-
tur, de causis vero jam supra in evolutione definitionis, occasione sic
ferente egerim, actum agere mihi viderer, si hic denuo easdem reco-
querem. Ad curationem itaque me confero.

Antequam autem ipsemet curationem subnectam, libet de popu-
lari Hungarorum curatione pauca monere, consistit illa in 4. veluti
remediorum generibus, frictione sc. abstinencia a cibis, motu corporis
vehementiore & spirituosorum assumptione, quæ subinde ita invicem
subordinare solent Hungari, ut abstineant a cibis simul vel frictione
mantur, vel spirituososa assumant, vel motus corporis instituant, vel
ab omnibus simul medelam poscant.

Ad frictionem vero in specie quod attinet, validam eam insti-
tuunt, & cum aceto alliata, piperato, ut plurimum adornari soleat,
Coberus Kaleseri & Vindisch rebus hisce, quibus administratur, unice fere
curandi partes deferunt, ob earum acredinem atque particulas salino-
sulphureas, quarum odore fuligines cerebri dissipari *Coberus, D. Kaleseri*
vero & *Vindisch* stagnantes in extrema cute humores crassos incidi
& resolvi volunt. Dissuadet tamen, quo minus ex ratione frictionem
opem ferre credam, frictionis cum pinguedinibus acrimoniæ sensibilis
expertibus institutæ par efficacitæ, qua inducor ut credam ipsi fric-
tionis actui meliori jure primas curandi partes decernendas esse, quam
rebus illis, cum quibus ea instituitur, licet & has symbolum quoddam
secundario conferre negare nolim, rationem autem, qua frictio sub-
inde profliget morbum, antequam tradam, juvabit præmittere & sup-
ponere, I. ex historia morbi, non semper frictionem eum habere
usum, ut vel morbum hunc tollat, vel alios subsequuturos averrunt-
cet. 2. Frictione ceteri affluxum humorum ad peripheriam, quod uti
a priori ratio dicitur, quatenus pressione muscutorum sanguis ex fi-
brarum muscularium interstitiis in venas reprimatur, ea vero remit-
tente ex arteriis in evacuatos poros copiosius admittitur, ita a poste-
riori quoque ex effectu confirmatur, quod videlicet juxta conterraneo-
rum relationem post frictionem magis incallescere observetur corpus,
cui scopo etiam faveo apud nonnullos Hungaros receptus mos, ut
partes frictioni submitendas v. g. dorsum, brachia foco ardenti ob-
vertant, & post frictionem lectum petant pro promovendo hoc afflu-
xu, & si fieri possit proliciendo sudorem: Non minus ipse res, qui-
bus frictio administratur, illud suadent, cum vel emolliendi fibras
efficacia vel acredine sua ad affluxum humorum provocandum apta &
idonea sint: Quibus præmissis judico frictionem ea ratione abigere
hunc morbum, quatenus affluxum humorum versus peripheriam pro-
vocando

vocando (quem natura sibi relicta pro concoctione iuvanda magis versus interiora ciere in animo habet) naturam a proposito suo avertit, eodem sc. modo, quo in aliis morbis v. g. variolis, ubi natura ad habitum corporis materiam morbilicam expellere conatur, dato alio proritante medicamento, a priore sua intentione avocatur, atque ad intestina copiosius humores pellit, licet hic ob materiam morbilicam magis activæ & noxiæ efficacia æque impune non ferat hanc sui seductionem, ac in morbo *Cfomör*, cum hic longiori mora adhuc sensim sensimque corrigi queant concoctionis vitia, imprimis si abstinencia a cibis & spirituosorum assumptio simul in subsidium vocentur, quibus si non cedant cruditates & refractariæ magis sint, sive ob molem, aut viscidam nimis tenacitatem, aliamve earum qualitatem pravam, nihil utique frictione obtinetur, ut vel morbus hic cesset, vel alii subsequuturi morbi præcaveantur: Et cum alias quoque non rarum observatum sit circa actus naturæ, eam a semel cepto proposito non æque facile & uno contrario educto motu sese pati abduci, non difficilis quoque potest esse ratio, cur frictio magis repetita & sæpius in usum vocata sine demum suo poriat. Consimilis fere frictiofficacia celebratur ad uvulam relaxatam restituendam in Misc. Ac. N. C. G. D. II. An. II. Obs. 58. a D. *Job. Ludw. HANNEMANNO*, ubi non solum adducit Blancardum in Collectaneis suis Physico-Medicis mentionem facientem felicitis hujus modi curationis per frictionem brachiorum uvulæ relaxatæ, sed ipsemet quoque suo & domesticorum suorum exemplo fidem facit, sæpius sibi & suis uvulam prolapsam hac methodo priori loco citra aliud adminiculum restitutam fuisse, admonens tempore procidentis uvulæ exiguos nodulos sub cute in brachio 2. digitos supra pollicem deprehendi, quos nodulos uti nil aliud esse existimo, quam initia tendinum pollicis extensorum, quæ etiam alio tempore nodos tingunt, (de quibus superius) ita rationem quoque curandi eandem hic esse, quæ in morbo *Cfomör* suspicor, cum enim uvulæ relaxatio congestione ut plurimum humorum versus fauces pro causa agnoscat, (unde & tumor vicinarum partium eam plerumque stipare solet) frictio vero brachiorum affluxum humorum ad brachia alliciat, natura frictione pellecta priorem intentionem deserit, & ad brachia demum copiosius humores pellit, unde cessante ad fauces majore affluxu, stagnantes humores sensim in venas resorbentur, sublata vero sic causa distendente & emolliente fibras, hæc denuo priori tono sese restitunt. Eodem ex capite frictiones alibi quoque a practicis commendari solent, v. g. iis in affectibus ubi affluxus humorum ad certam aliquam partem alliciendus est, uti in ariduris partium, ad mensuram fluxum facilitandum, in pedibus; vel contra ubi affluxus humorum ad aliquam partem vel effluxus arcendus venit v. g. in hæmorrhagiis narium nimis fricando pedes vel brachia; sed de frictione nunc dicta sufficiant.

Transeo

Transeo ad abstinenciam a cibis, hanc plurimis sæpe morbis remedium loco esse testatur vulgatissimum illud: Multi magni morbi curantur abstinencia & quiete: Cur vero in hoc morbo ex usu esse soleat? vix quemquam subterfugere potest ratio, perpendendo, novos non ingeri cibos sub ea, adeoque vitia vitii non cumulari, secretionem vero humorum menstrualium jugiter peragi, quibus positis obvium utique est, majore menstrui copia facilius etiam vitia concoctionis fomitem huic morbo præsentia superari posse.

Spirituosa vero assumpta uti calorem ventriculi augendo, menstruum in activitate sua, & ventriculum in tono suo roborando, & denique pro diversitate eorum, cruditates etiam ex parte resolvendo non ultimam in morbi hujus radice succidenda merentur laudem; ita motus corporis vehementiores affluxum humorum ad peripheriam provocando, & si forte indigestæ quædam chyli moleculæ sub hisce motibus ex ventriculo intempestive expulsæ & in sanguinem delatæ fuerint, easdem attenuando, resolvendo, morbi hujus depulsioni favent.

Ad curationem autem medicam, quod attinet, ex superioribus constare potest, causam hujus morbi constituere errata dietæ, quatenus digestionem eludunt; dixi insuper in antecedentibus naturæ intentionem eam esse, ut vitia concoctionis in primis viis vel corrigat, vel ad motum prius disponendo dein e corpore eliminat, aut si jam in sanguinis massam redundarint, eorum attenuationi studeat: Hos itaque scopos medicus pariter ceu naturæ minister sibi præfigere debet, si naturæ commodas porrigere velit manus; iudicio tamen opus est, an unice correctioni cruditatum res tota committenda sit, vel præstet evacuare eas? & si natura ipsa motus excretorios suscipiat, an ubi non rite succedat excretio sub hisce motibus, hos augere vel materiam solum ad faciliorem exitum disponere conveniat? In genere itaque tenendum, si ipsa natura ad vomitum inclinet sub conatibus vomendi, frustra illic propinari emetica, quia naturæ motus vomibundi utique sufficient ad excutiendam saburram ventriculo inhiærentem, quod vero sub illis motibus nulla contingat excretio, unice materiæ h. l. ut plurimum viscidæ & tenaci, quæ a lateribus ventriculi difficulter avelli sese patitur, id in accepto ferendum est; unde majus hic opere pretium impetratur digestivis, incidentibus, absorbentibus & diluentibus, quam novo stimulo excretorio non præparata ad exitum materia. 2. Si nullos hujusmodi motus excretorios natura suscipiat, ingestorum qualitas & quantitas medici quadantenus determinare potest iudicium, an correctioni solum materiæ, vel ejusdem evacuationi incumbere debeat, si enim laudabilia fuerint esculenta, & solum in insufficiente masticatione erratum fuerit, nec in quantitate ingens admodum excessus commissus, vel si cibi laudabiles bene præmansi, sola forte quantitate

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

PPP

titate

titate nimia molestias concoctioni creent, spes est utique corrigi adhuc posse hæc concoctionis vitia, adeoque mitioribus prius remediis tentari debere materię morbificę subjugationem. Ubi vero refractaria alias concoctioni assumpta fuerint, & vel quantitas eorum simul concurrat, vel masticationis defectus accesserit, aut, si laudabiles etiam cibi & quantitate & præcipiti infarctu simul occasionem præbeant huic morbo, tunc mihi longe minor spes impetrandę correctionis, ita iustior quoque indicatio, eadem ex corpore proturbandi, ne paulo diutius naturę laborem facerent: non minus vero si alterantibus adhibitis in priori casu spei non respondeat eventus, ad evacuantia confugere licebit. Et cum tam per superiora quam inferiora in hoc morbo utiles deprehendantur evacuationes, observatis iis individualibus circumstantiis ex methodo medendi notis, quę usum vomitorium vel purgantium suadent aut dissuadent, poterunt in genere, si cruditates in ventriculo adhuc stabulari indicium sit, commodius per vomitum seu breviorẽ viam eadem rejici, vel si ad intestina jam detrusas esse suspicio fiat, per alvum subducentia eliminari, aut utraq; evacuationes simul in usum vocari, pro abstergendis sic ventriculi æque, ac intestinorum fordibus, subjungendo demum pro rei exigentia & circumstantiarum ratione tonum ventriculi & intestinorum roborantia aromatica, amara &c. semper tamen in evacuationibus suscipiendis, prius materia ad motum prædisponenda remediis mox dicendis.

Prior jam scopus medici n. p. materię correctio, impetrari potest partim salinis digestivis, incidentibus, v. g. Tart. vitriolato. Arcano duplici. Nitro depurato, antimoniato. Sale digestivo Sylvii, vel salibus alcalicis fixis: Card. Ben. absint. Centaur. min. partim absorbentibus, v. g. Chel. ocul. cancr. Testis ovorum calcin. Coral. præp. conchis præp. &c. partim aromaticis: Pipere, Zingibere. Rad. Zedoar. Galangæ. Cardamom. Cubebis &c. partim amaris: ex absint. Centaur. min. C. B. Rad. gentian. rubræ &c. partim acris: Rad. ari, sem. synapi, erucæ &c. partim vino generoso simplici vel aromatizzato, & denique ex his nunc enumeratis paratis vel compositis medicamentis v. g. Speciebus, Pulv. Stomachicis, Conditis, Electuariis, Essent. Elixiriis &c. Ex quibus uti facile pro alsumptorum qualitate magis idonea seligi, aut alia aliis pro circumstantiarum ratione invicem combinari, ita in varias quoque formulas redigi poterunt, quales hic prolixè adferre supervacaneum duco, inprimis cum hæc ipsæ lectori compositionis medicamentorum gnaro magis tædium, quam utilitatem parere soleant.

Secundus scopus, n. p. evacuatio materię morbificę, prout monitum, aptitudinem ad excretionem prærequirit, cui fini inserviunt pro causarum diversitate tum digestiva, tum absorbentia ex jam dictis repetenda, tum denique diluentia, uti juscula esculenta v. g. cerevisia aut aliud

jusculum butyro imprægnatum, decoct. avenaceum tenue, serum lactis &c. quę sola eo in casu ubi natura motus excretorios ciet, excretionem materię promovent; ubi vero illi deficiunt, cum fructu, præmissis sic materiam præparantibus provocari poterunt, datis (ut alia prolixitatis evitandę causa mittam) Tart. Emet. gr. j-iiij. pro subjectorum & locorum in Hungaria diversitate (vide miscellanea medica in fine annexa) cum sachari, Antim. diaph. vel salis digestivi alicujus v. g. Tartar. Vitriolati gr. vj-viii. in pulv. Aut cum Extracti alicujus appropriati v. g. Card. Bened. gr. vj-vij. in pill. pro dosi. Vel quibus spuria dicta vomitoria magis ariderent, irritatis penna vel digito faucibus, aut aqua vel lacte diluto tepido copiosè ingurgitato eundem effectum experiri poterunt. COBERUS Edenię Rud. Afari & Raphani Austriaci aliquot duntaxat guttas sapius se efficaces deprehendisse in Hungaria testatur. D. 11. Obs. 111. in Schol.

Si per inferiora educere consultius videatur, satisfaciet decoct. ex fol. Sennę ʒij-vj. (pro subjectorum itidem & locorum diversitate) cum salini alicujus v. gr. Chryst. Tart. & sem. anisi una ʒß-j. aut Rhabarb. ad ʒj-ʒj. cum vel sine stimulo vel incidente aliquo salino. Vel Emullio quædam ex Ref. Jalap. Scammon. gr. vj-xiiij. Amigdal. dulc. excortic. aut Vnel. ovorum q. s. aquę denique Ros. Cinam. vel alius appropriatę q. s. v. gr. ʒij-ij. parata & edulcorata, ut mercur. dulc. & alia æque commode & tuto intestinorum canalem abstergentia & evacuantia tam simplicia quam composita, variis formulis inservitura taceam.

Evacuata vero sic materia morbifica, si necesse visum fuerit, nec circumstantiæ alię diversum suadeant, inprimis post emetica propinata, subjungere mox licebit aromatica, amara stomachalia, vinosã, inprimis vinum ustulatum cum aromatibus v. g. cariophyll. macerc. cardamom. cort. cinamomi &c. quę tam ventriculum roborando, quam relictas forte adhuc cruditates resolvendo ex usa esse poterunt. Atque sic paucis duplici indicationi prospectum esset.

Restat, ut tertię quoque paucis satisfiat, si videlicet febrilia emicent symptomata, quę cum salutare naturę motus sint, ad attenuandas viscidas chyli particulas in sanguinem delatas suscepti, circa eos quidem vel augendos, vel imminuendos, medico nil temere suscipere fas est, ne demum sero facti poeniteat, magisque continentia tranquilla, cum temperate regimine & sufficienti injuncto potu cerevisiæ tenuis, feri lactis, vel decocti hordei cum Rad. Fœnic. Scorzone pro diluendo sanguine simul proderit, quam varia calida, urinosa, opiata, theriacalia, utpote motibus naturę recte procedentibus pervertendis magis quam gubernandis accommodata; Est enim febris hæc sibi relicta omni modo benigna: Si ta-

men quædam propinare placeat, conducent salina media supra allegata cum fixis diaphoreticis & pauxillo cinab. v. g. Antim. diaphor. Conchar. præp. arcani dupl. ana gr. VII. Cinab. nat. gr. iij. in pulvere, vel cum aquis diaphoreticis v. gr. Scord. Card. B. Fl. Sambuc. (aucta nonnihil pulverum Dosi) in Potiunculæ forma, edulcoranda. Aut mixtr. simpl. non camph; vel Essent. Bezoard. Stahlî; aut, si hæc non habeatur, Essentia ex Rad. Helen. Vincetox. Pimpin. alb. Ab. scord. & aliis lenioribus alexipharmacis, simul tamen materiam viscidam incidentibus, & secretiones per urinam ac diaphoresim promoventibus parata &c. quæ postrema spirituosa, imprimis tepescente jam æstu majorem spondent efficaciam, si ad gr. XX. XXX. &c. propinentur.

Hinc hætenus dictis præservationis sine ab hoc morbo adhuc breviter superaddi potest, ut sive assueti jam huic morbo, sive minus, temperantiæ studeant, fercula difficilioris concoctionis, quibus facile offendi sese deprehendunt, quoad fieri possit vitent, & non nisi bene præmansos cibos deglutiant: Assueti vero seorsim meticulosas & scrupulosas nimis cogitationes circa qualem sensum alterationis post assumpta esculenta animo excutiant, & quibuscunque gratis siue colloquiis, siue aliis mentem divertant, ne indulgendo nimis meticulosis ideis tanto promptius morbum hunc incurrant.

Atque sic coronidem impono, Deoque T. O. M. pro clementer concessis ad institutum hocce exsequendum viribus, devota mente persolvo grates. Tu vero Lector Benevole, si quæ errata in nunc dictis animadverteres, ea pro humanitate tua excusabis, & si quidem rectiora nosse, candide monebis, quod non solum non ægre feram, sed obstrictum quoque me tibi ex eo profitebor, probe gnarus, non eam intellectus nostri esse certitudinem, & scientiæ perfectionem, ut nil desiderari queat, quia imo dum mens maxime sub veritatis specie sibi ablanditur & applaudit, sæpe eam falli.

S. D. G.

Sequuntur Miscellanea quædam Medica in Hungaria observata, & ex Responsonibus Celeberrimorum Hungariæ Practicorum D. D. RAYGERI, MOLLERI, GENSELII excerpta, curiosi lectoris in gratiam Dissertationi annexa,

I. Crises in Hungaria vere exquisitæ observantur frequentes in febribus acutis continuis, sed vel sibi relictis, vel non male tractatis, & quidem

quidem pro ratione causarum variæ, nempe: vel per diarrhæam 4. & 7. die, vel per sudorem 7. & 9mo. In continentibus, imprimis in subjectis junioribus, per hæmorrhagiam narium 4. & 7. die, & interdum 11. sed non ita commode. In inflammationibus cum febre, non ita exactæ crises observantur, excepta Peripneumonia, in qua sæpius septimo die largo sudore totum malum intra paucas horas solvitur, MOLLERUS. Rarius fiant crises per vomitum & urinam, & ut plurimum imperfectæ. Contingunt quandoque salutares crises etiam intercalaribus diebus, octavo tamen & decimo ut plurimum funestæ, in primis nocturnæ. Metastases etiam frequenter observantur. GENSEL. Per sudorem, quæ contingunt, frigidum ut plurimum totius corporis sudorem sistunt. RAYGERUS.

2. Medicamenta in Hungaria magis conferunt temperatiora, mitiora, & diffusas vires habentia Galenica, quam calidiora, volatilia salina, spirituosa & alia chimica concentratas vires possidentia, ob clima calidius, & vini generosi, piperatorumque aromatum abusum teste RAYGERO, GENSELIO & MOLLERO.

3. Prout: in febribus quoque acutis positiva sudorifera calidiora iidem improbant, & contra fixiora terrea, nitrosa utilia esse dicunt.

3. Doses alterantium imprimis volatilium & opiatorum minores esse debent in Hungaria quam in Saxonia teste MOLLERO. Secundum GENSELIUM soponium opiatu ut plurimum vomitum causant, & salia volatilia non nisi in refracta dosi propinari amant. Opiatorum & salium volatilium usum cautum admodum esse vult Junior RAYGERUS, id quod Senior etiam, dum viveret, RAYGERUS in Scholio suo ad obs. 47 SPINDLERI monuit.

4. Emetica Hungari pro varietate morborum bene ferunt, etiam largiori dosi propinata, exceptis foeminis; & purgantia nisi sint vehementiora, nihil operantur secundum GENSELIUM. Secundum MOLLERUM vero tam Emetica quam purgantia drastica, aut in majori dosi exhibita pessimos nervosi generis affectus post se trahunt. RAYGERUS dicit purgantia melius ferre Polonienses, quam Emetica, quæ apud eos in usum non trahuntur, quia natura perferre non possunt, in castris tamen in febribus intermittentibus æque ac continuis statim ab initio cum fructu propinari. REIMANNUS in sua Epistola, vomitoria mitia & parcissima in dosi, purgantia vero majori in dosi quam lenæ conferre dicit. In infantibus & gravidis vomitoria & purgantia RAYGERUS & GENSELIUS vitanda volunt; MOLLERUS non nisi mitiora, non antimoniata, mercurial. ea usu esse dicit. Clysterum usum GENSELIUS & RAY-

GERUS frequentem esse dicunt in suis partibus, MOLLERUS autem in suis rarum dicit, ubi tamen adhibentur, optime conducunt, inprimis infantibus & foeminis hysteris.

5. Venæ sectiones nec infantibus, nec senibus in Hungaria administrari solent, teste Mollero & Raygero; In variolis, exanthematis ante eruptionem usum quidem habere solent, nequam tamen iis jam eruptentibus, momente Genselius, Raygero, Mollero, qui postremus in statu earum spontaneas quoque sanguinis excretiones funestas semper esse dicit, imo in febribus continuis epidemicis observavit idem omnes, qui quocunque morbi tempore, etiam in statu eximie plethorico constituti V. S. adhibere, certissime mortuos esse. Pleuritis vera etiam commodius sine V. S. curatur, quam illa adhibita, nisi status summe plethoricus urgeat, quo in casu, non nisi 1. vel 2. die administrata prodest, teste Mollero, Raygero; Genselius omnes absque venæ sectione curat, pluresque observavit cum, quam sine venæ sectione mori.

6. Hirudinum usum rarum in Patria esse, Raygerus, Genselius & Mollerus exponunt, nisi quod 2. priores in dolentibus coecis hæmorrhoidibus & cephalalgia atrociori eas applicari testentur: postremus vero efficaciam earum, ubi adhibitæ fuerint, semper bonam fuisse fateatur.

7. Trepanatio ut & aliæ difficiliores chirurgicæ operationes ob reros peritos chirurgos, rarius in usum vocantur, inprimis tempore pacis, teste Raygero, Mollero, Genselio, alias feliciter ferunt trepanum secundum Raygerum.

8. Phthisis non tam frequens observatur in Hungaria atque Anglia teste Raygero, Genselio, imo rarus in Hungaria morbus est secundum Mollerum. Rachitis secundum Raygerum & Genselium infrequens morbus est in Hungaria, Mollerus tamen in 2. & 3. annorum infantibus frequenter eam observavit. Febres malignæ sudatoricæ in Anglia frequentes, a Mollero non sunt observatæ, a Raygero raro. Plicam Polonicam in Hungaria Genselius & Raygerus non observavit. Mollerus dicit occurrere eam in Confiniis Poloniæ, licet non tam frequenter ut in Polonia.

9. Febres intermittentes simplices tam quotidianæ, quam tertianæ & quartanæ frequentes sunt in Hungaria, testante Genselio, Raygero & Mollero, licet tertianæ frequentissime secundum hunc: Intermittentes duplicatæ rarius a Genselio observatæ: Tertiana duplex a Raygero sæpius: Mollerus vero dicit per 4. annos epidemicè grassatas esse intermittentes duplicatas, & quidem vere tertianæ duplices, autumno quartanæ duplices.

In intermittentibus calor sere semper frigus excedit teste Mollero, Genselio, Raygero.

10. De morbis epidemicis & eorum curatione, quæ SYDENHAMUS annotavit, inprimis quod diversæ annorum constitutiones, diversas quoque indicationes & remedia exigant, Mollerus etiam a 15. annis in Hungaria quoque ita se habere observavit. Epidemicos vero morbos, qui annuatim in Hungaria grassari solent Genselius recenset petechias, variolas & morbillos, mensè martio & aprili frequentes, diversa ob symptomata pro annorum constitutionibus diversas quoque indicationes & remedia poscentes. Raygerus pariter exanthematicos morbos adducit astivo & vernali tempore grassantes, & per 3. annos cum ingressu veris Pleuripneumoniam epidemicam observavit: frequentissimas tamen ex exanthematicis esse petechiales consentiunt Genselius, Raygerus & Mollerus, qui postremus eas dicit post hyemale solstitium atque ante & post æquinoctium vernale epidemicè grassari, sine discrimine ætatis, frequentius tamen sanguineos & cholericos, rarius melancholicos corripere. Febres catarrales secundum Genselium ut plurimum hyeme epidemicè grassantur, sub quarum larva petechiales sæpe latent, lethales sæpius, nisi succurratur tempestive. A Mollero autem, ab An. 1710. ad 13. catarrales malignæ petechialis comitatæ epidemicæ fuisse dicuntur, & quidem circa æquinoctium vernale, & solstitium æstivale, usque ad æquinoctium autumnale, quæ nec regimen, nec medicamenta calida ferebant.

11. Dantur & particularia Hungariæ loca, in quibus uni præ alio morbo frequentius obnoxii vivunt Incolæ. Sic non modo popularis rumor in Hungaria fert de Cremnizienibus, eos frequentibus strumis laborare, sed & Mollerus idem confirmat tam de civitate ipsa, quam territorio Cremnizienti, causas rejiciens in aquas sabulosas (kiesichte Wasser vocant) ex fodinis metallicis promanantes. Idem de Leucsoviensi urbe Reimannus affirmat (tametsi ego met non recorder me tam frequentes & grandiores strumas illic offendisse ac Schennitii vidi in metalli fossoribus) ipse causam Leucsoviensium strumarum refert in aquas montanas limosas, quales conterraneis quoque inde oriundus mihi testabatur, quod aeneæ vasa, in quibus alias aqua decoqui & pro variis utensilibus abluendis prompta asservari solet, sensim sensimque calcaria limosa materia incrustentur. Verus quoque est rumor de Cassovia teste Mollero, Raygero, peregrinos paululum commorantes illic, febribus corripere non solum intermittentibus, sed & continuis acutis, a quibus semel vel bis liberati dein immunes vivunt, causam prior aëri jugiter nebuloso & crasso ascribit cum crebro usu vinorum generosorum. Idem D. D. Moller

Neofolii quoque per totum annum frequentissimas febres grassari dicit, in cerevisiam crassam, crudam & saturatam, non minus aërem ex fumo carbonum, qui circa civitatem cremantur, & minerarum cupri exhalationibus, quæ illic torrentur & præparantur, infectum, culpam devolvens.

12. Arthritis in superiori Hungaria frequentius vaga infestat, quam fixa, ob vina generosiora, minus tartari feracia, quæ nec doliis tartarum affigere solent, teste *Mollero* & *Reimanno*. In inferiori vero Hungaria frequentius fixa observatur quam vaga, iisdem asserentibus, licet *Genselius* utrasque frequentissimas esse dicat, deprehenduntur vero hic vina magis tartarea, monentibus *Mollero*, *Reimanno*, *Genselio*, qui potestremus omnia fere vina ibidem doliis tartarum affigere dicit, inque mensa effusa maculam gypseam & calcariam relinquere; (præter Sixlar-diensia & Somlogensia, quamvis nec hæc plane tartari expertia sint.) Idem ipse asserit post paroxysmos ordinarie topfos illic relinquere. Cæteroquin in genere artritidem tam vagam quam fixam in comparatione causarum pro illis excitandis vulgo suppositarum satis raros affectus esse dicit in Hungaria *Mollerus*, infestantes subiecta sanguinei & spongiosi corporis habitus, & ut plurimum *Genselio*, *Mollero*, *Raygero* observantibus circa æquinoctia dolorum faces succedentes, licet *Mollerus* etiam tempestatibus humidis frigidis, prægresso errore in diæta, vel animi passio-nibus, tragœdiam suam ordiri eas deprehenderit. Juniores arthritis vaga, annosiores, nisi hæreditarium sit malum, podagra ut plurimum corripit, teste *Mollero* & ex parte *Raygero*. In paroxysmo Balsamum Carpaticum, *Krumboltz-Oehl* Germanis nuncupatum, absolute noxium observavit *Mollerus*, consentientibus etiam *Genselio* & *Raygero*.

13. Calculus tam renum, quam vesicæ non est adeo frequens in Hungaria, testibus *Mollero*, *Raygero*, quorum primus frequentiore renum esse dicit præ vesicæ calculo, minus tamen familiaris calculus illis est, qui aqua vel cerevisia utuntur, bene vero qui vino meraciori indulgent, observante *Genselio*, *Mollero*; Balsamum Carpaticum interne exasperare magis calculum quam ex usu esse solet, consentientibus *Mollero*, *Genselio*, *Raygero*, *Reimanno*. Cum nunc bis mentio facta sit balsami Carpatici, pauca tamen, quod sciam de eo apud auctores præstent (præter *Raygerum* enim seniore in scholio ad obs. 58. Spindleri, ubi pauca de eo exponit, & Misc. Acad. N. C. Germ. D. I. Ann. 11. obs. 28. in scholio, ubi nomen fere tantum ejus habetur, nullibi recorder me quidquam de eo offendisse) non ingratum Benev. Lectori futurum spero, si quæ de eo ex patria accepi, communicavero, cum idem non solum per Hungariam magnis encomiis circumferatur, sed Viennam usque D. REIMAN deportari scribat: Primo na-
que

que ab amico D. *Georgio* BUCHOLTZ, Rectore Nagy-Palugyensi communicata hæc sunt; (quæ ipsius verba sunt) Balsamum Hungaricum, vel etiam carpaticum dictum, oleum est destillatum ex ligno curvo, Germanis *Krumboltz* Schlavivis *Kopotrema* dicto, (de quo inferius plura) cujus rami viridiores præprimis in summitate glandulas habentes una cum foliis frustillatim dissecantur, dein vesicæ, sive ollæ destillatorie injiciuntur, atque aqua superfusa, oleum modo destillatorio extrahitur, quod aquæ supernatans ab eadem separatur; aqua vero destillata loco balnei usurpari potest, quod multos homines morbis inveteratis laborantes sanitati pristinae certo restituit. Inventor olei illius erat Med. Doc. *Christianus Augustinus* ab hortis *Ferdinandi III.* Imperatoris Medicus & aulae familiaris, nec non Regiæ liberæque civit. *Kesmark* Archiater Ordinarius, qui circa annum 1640. Carpatum conscendens, oleum hocce primus ibidem destillavit nemini ante hæc cognitum. Idem dominus, inventor dominae novercæ mææ parens exstitit, & a sac. Cæsar. Reg. Majestate libertate nobilitari Hungarica (siquidem *Silesius* Nissa oriundus erat) gratiosè donatus est. Usus internus, si pro dosi una 7. aut 9 plus minus guttulæ fumantur pro ratione videlicet personæ, ejusque naturæ in liquore aliquo convenienti v. g. vino vel spiritu vini, rarius jusculo, mane jejuno stomacho, & vespere 2. ad minimum post cœnam horis, est sequens. 1. Obstructiones hepatis & renum potenter aperit, & hypochondriacum malum arcet. 2. Impuritates sanguinis sine molestia per copiosas urinas & paucos sudores e profundo etiam venenoso genere elicit, alvumque levat. 3. Arenas & renum calculos confringit & pellit. 4. Menstrua & hæmorrhoides movet. 5. Gonorrhæam & catharros frigidos sistit. 6. Dolores capitis inveteratos discutit. 7. Tussi etiam & inveteratis pectoris morbis, nominatim vero Phthysi & ulceri pulmonum optime medetur. 8. Punctiones laterum internas sedat, si interne 10. guttæ fumantur, externe autem 20. gr. latera dolentia inungantur, calidisque linteamentis tegantur. Externus, 1. omnia vulnera recentia, si non nimis magna sunt aut profunda, in spatio 24. horarum sine ulla supuratione & notabili cicatrice sanat; majora vero vulnera intra triduum aut quadriduum, si solummodo aliquot guttulæ instillentur, debet vero linteum ceratum ad instar emplastri super inponi, quo vulnus operiatur, alias oleum evaporat, virtutemque amitteret. 2. Scabiem in facie & capite infantum humidam intra triduum funditus exsiccat & tollit nullo relicto vestigio aut cicatrice; item humiditates aliæ ex quibus proveniunt pustulæ, facer ignis, scabies aliæque ulcera in facie, capite, vel pone aures intra 6. vel 7. dies tolluntur & sanantur, si locus affectus oleo illo leniter tingatur. 3. Ulcera antiqua, serpentina ulterius & exedentia, qualia plerumque sunt in cruribus per spatium
Disput. Medico-Pract. Ton. VII. Q999 2.

2. septimanarum, si modo illinantur, linteumque ceratum superimponatur ex fundamento sanatur, debent autem inungi loca infecta ter de die, mane videlicet, meridie ac vesperi. 4. Frigidis etiam fluxionibus, sanguinis concreti retentionibus, tumoribusque, ex quibus plerumque paralysis aut contractura nervorum diuturnae oriuntur, ad miraculum tollendis efficax est, quae omnia intra 2. plerumque septimanas restituit. In summa, tam interne, quam externe sine periculo contra multivarios morbos tanquam Panacea adhiberi potest: Unde oleum hoc ab Imper. *Ferdinan. III.* qui virtutes ejus medicas, efficaciamque sentiebat, Balsamis Hungaricus non immerito dictum est. Observandum autem, ut oleum illud purum aquiratur, nam communissime adulterari solet per piceam, praesertim a Tyrociensibus oleorum circumforaneis. Si velimus ne destillat, oleum cito amarescat, sed in suavitatem suam recentique sapore & odore diutius conservetur, recondendum est in locis opacis & frigidioribus, siccis tamen & non humidis. Tantum ille. Forte & mihi missum ex patria aestivo tempore in itinere suavitatem suam exiit, & *Raygerus* simile olim degustavit, nam odore & sapore meum (quantum recordor) oleum therebinthinæ aemulabatur, pariterque *D. Raygero* simile se praebuit, volatilius tamen non nihil oleum therebinthinæ esse videbatur mihi. Praeter nunc enarratas vires in alio germanico Msc. mihi ab amicis transmissis celebratur ejus virtus etiam interne in ventriculi vitiis & febribus, externe in podagra, paralyticis & spasmodicis affectibus. An vero undique encomiis suis par praeced. interne virtus ejus deprehendatur, vel non mihi sub certis conditionibus laudabilem aliquem usum exhibeat, uti ratione posterius suspicor, ita ulteriori experientiae commendo. Hoc scio celeb. *D. D. Schlegel.* Prof. Jenensem, Patronum Praeceptorem & Hospitem olim meum debita semper observantia colendum quondam coram me mentionem injecisse, se feliciter olim balsamum hoc in exulceratione vesicae interne foeminae cuidam propinasse. *D. Mollerus* vero testatur externe in contractura, paralyti & nervorum frigidis affectibus laudabilem praestare efficaciam. Arboris jam ipsius, ex cujus summitatibus destillari solet hoc oleum habitus hic est, ex *D. D. Reiman & Bucholtzii* descriptione. Folia habet tenuia, rigida, gemina semper ab una vagina vel theca exeuntia, majora & longiora quam in abiete, incano virore nitentia; cones duriores magnos, sub quorum squamis nuclei bini delitescunt; ramos (qui vel minimum laesi, resinolum quid plorant) prope terram circumcirca emittit aliquot ulnarum spatio protensos, ita invicem contortos & complicatos, ut si accidat equum aut bovem inter eos incidere, non facile inde explicari queant, faciliusve crura frangat: quin & hominem supra eos transeuntem nimis circumspicuum esse oportet ne inter ramos & rupes incidens vel

collum luxet, vel pedes frangat, crescit in elevationibus montium carpnicorum jugis inter rupes & saxa, omni anni tempore virens, ita ut inanimadvertenter deciduis vetustioribus nova protrudantur folia, altitudine ad orgyam, crassitie vero ad sesqui alteram spatam teres assurgit: Unde quidem facile subscribendum reor *D. Reimaro* dicenti, lignum *Krumholz* nihil aliud esse, quam pinum repentem, eam se. speciem pini, quae *Mathiolo Mugho* dicitur, cum is in herbar. suo germanice edito, & a *Joachimo Camerario* Ao. 1586. Francofurti recuso in fol. non minus in commentario in Dioscorid. lib. VI. p. m. 78. huic ramos circumquaque a radice prodeuntes & humi repentes spatium cubitorum 10. 15. tribuat (cujus *Dodonaeus* etiam in stirpium Histor. Pemptadis VI. lib. V. cap. XII. meminit) & paulo prolixior hujus descriptio in Flora Norimb. a *D. D. Volckammero* tradita in omnibus suis circumstantiis (si flores excipias, quorum non meminerunt *D. Reiman & Bucholtz*) cum descriptione ligni *Krumholz* coincidat, virtutes etiam oleo pini in Miscel. Ac. N. C. Ger. D. II. An. 111. obs. 32. adfertae hujus balsami viribus respondere videantur. *D. Raygerus* Senior loc. supra cit. arbitratur esse speciem pinastri, quae a *Clusio* in historia Stirp. rariorum appellatur pinaster pumilio austriacus, cum autem historia haec mihi ad manum in praesens non sit, benev. lectorem eo remitto. Datur & aliud oleum in Hungaria destillatum ex alia specie pini, quod *Linbaum-Oehl* vocant, sed cum instituti ratio non ferat de eo hic prolixius differere, impraesentiarum tacebo.

14. Haemorrhoides in Hungaria internae aequae ac externae, tam fluentes quam coxae saepe observantur, teste *Genselio*, frequentius tamen internae occurrunt quam externae secundum *Mollerum*, qui vini generosi & allii abusus saepe fluxum earum concitare dicit; fluxus earum bene succedentis utilitas & a pluribus morbis vindicatio, non minus suppressarum confectaria, sc. diversorum morborum incrementum vel ortus, eadem ratione sese habent, uti in aliis regionibus teste *Raygero*, *Mollero*, *Genselio*. Notandum hic duco in *Ephem. N. C. D.* 17. an. II. obs. 28. *D. Joh. Paterfon Hain*, morbum quendam Hungaris familiarem tribuere, qui strint ab ipsis vocetur, qui locus non mihi solum imposuit, ut inter alias quaestiones etiam de morbo strint responsum exorarem a *D. D. Mollero*, *Raygero*, *Genselio*, (neutri tamen horum quidquam sive de nomine, sive historia morbi constabat) sed & viro celeb. *D. Eyder. Hoffmanno*, qui in Dec. selectiorum suarum Dissert. Phys. Medic. Diss. III. p. m. 102. Hungaris ex eodem loco morbum strint adscribit, post comparatas tamen ephemerides incidit in An. III. ejusdem Dec. ubi sub finem annectitur annotatio ad obs. 117. An. II. atque inter alia scribitur, praedictum *D. Hain* animadvertisse in

sphalmata quædam suis observationibus An. II. Eph. Germ. insertis illapsa, monendo loco *Czemer*, legendum esse *Czemer*, & pro strint legendum *Szül*; verum ne sic quidem ab omni errore Typograph. vindicatae sunt hæ voces, nam loco *Czemer*, scribendum *Czemer*, de quo dissertatio; loco *Szül* vero, *süly*: Uti autem *Szül* Hungaris, quantum mihi constat nullum morbum significat, nec in Diction. Hung. D. *Papai* vocem hanc inveni, ita ex adverso per *süly* frequenter hæmorrhoides indigitant. Sic D. *Papai* in tract. suo medico patria lingua scripto & pax corporis intitulo hæmorrhoides externas vocat *Rülio Süly*: internas *Belfo Süly*: cæcas, *Dagado Süly*: fluentes, *Folgo Süly*.

Tantum, in præsens.

MARIANI SEGUER,
SCHEDULA MONITORIA

DE

JUSCULO PULLI LIENTERIÆ SPECIFICO.

Valentiæ.

§. I.

PULLUM eviscera, ipsique adde rosarum siccarum unciam unam, vel siccarum, & balausiarum ana unciam semisem, in medio rosarum adde pulveris infra notandi, pro adulto tres drægmæ, duas pro puero grandiori, infante, vel minoris ætatis etiam: consuatur sursum, & deorsum pullus, ne inter coquendum, rosæ elabantur, quoque pullum in scutelis duodecim aquæ ad consumptionem duarum, vel in scutelis quindecim ad eandem consumptionem, pro adulto in decem & octo, ad decem & sex scutelas, quæ contineant aquæ uncias decem singulæ: & conserva jusculum calidum, sine ebullitione ulteriori, immitendo ollam in aqua calida igni admota.

§. II.

U S U S.

De hoc jusculo capiat æger scutelam unam quam primum, singulis binis horis repetendam, præmissa inunctione ad os ventriculi cum unguento comitesæ vel balsamo catholico, aliove roborante, superimposito cataplasmate, ex mica panis facto cum vino, in quo decocta sint absintium, mentha, rosæ siccæ, & balauisticæ, eaque repetantur singulis binis horis, & jusculum exhibeatur. Si dormiat patients a somno excitetur, & jusculum, inunctio, & cataplasma repetantur, idque continuetur donec absumpta sit tota jusculi quantitas, nullo alio interposito jusculo Gallinæ; quod si lientericus debilis admodum sit, prop-

ter prægressam nimis evacuationem, nihil impedit, ut in cocleari bino hujus jusculi confectionis alchermes completa, vel incompleta, prout necessitas urgeat, dragma semis propinetur, admotis etiam exterioribus roborantibus naribus, ut in his casibus fieri solet. Quod si, assumpta tota decocti quantitate, lienteria persistat, repetatur iterum necessum est, eodem ordine proposito. Nec mirum videatur, quod æger à somno excitetur singulis binis horis, pro decocto capiendo; nam somnus frequentissime decoctum insequens, non à remedio narcotico, & opiato admixto provenit, sed a mirabili, naturæque amica jusculi bonitate: unde spes conciliandi iterum somnum, novo jusculo, provocat, & movet, ut æger à somno excitetur novo jusculo conciliaturo. Quamquam fere omnes practici oppositum sentiant, innixi proloquio illo vero: quod somnus omnes excretiones moderatur præter sanguinis, & sudoris; totum hoc comprobante experientia, quæ optima est Magistra, & ubique, quavis humana auctoritate seposita, sequenda.

Hac methodo non tantum fera illa sitis, qua lienterici torquentur, sine potus solamine mitigatur, sed subsequenter una, vel altera alvi egestione, lienteria cessat, ægerque frequentissime convalescit. Peracto jusculi usu, semel, aut bis, pro ut opus fuerit, jusculum primum Gallinæ capiat.

§. III.

QUIBUS CONVENIAT.

In diarrhæa cruda, & lienteria præcipue, in quibus ventriculi, & intestinorum fibræ crispatae sunt, aut levi inflammatione tenentur a catharro: vide Boerhaave *Praxim Medicam*, part. 3. pag. 350. qui omnium melius de diarrhæa scripsit, divinum fere medicamen exiit: item quando ab humoribus acris fibrillas stimulantibus ad expulsionem, quod ex ingenti siti, & aliquo dolore ventriculi cognoscitur, ut optime notat Gallorum Hippocrates Duretus super Hollerii *Praxim in adnotatione*, pag. 340. editionis in quarto: si autem diarrhæa cruda, & lienteria ab humoribus frigidis, solaque intestinorum laxitate, sive ab aphnis ventriculi, & intestinorum, vel hectica harum partium intemperie proveniat; subsequantur ut febrem hecticam confirmatam, vel pthysim, aliumve immedicabilem morbum. his in casibus, poterit jusculum pulli evacuationem aliquatenus minorare, inducias ferre, & curationem conciliare nequit: diarrhœis ferolis, biliosis, quoniam his in casibus acrimonia dominatur, medetur, etiam si febris adsit.

§. IV.

§. IV.

Illud sedulo notandum velim, ne pulli decoctum exhibeatur in dejectionibus liquidis quidem, sed cinericis omnino, & crudo lixivio tam germanas, & similes, quam lac lacti; quas ex observatione Caroli Pisonis notavimus in declinatione febrium intermittentium, & continuarum; quasi hæc dejectiones lientericæ sint, cum salutare, & critica, & minime cohibendæ haberi debeant. Vide laudatum eximium practicum, *de colluvie serosa*, pag. 265. editione Lugduni Batavorum, curante Boerhaave jam denato. Si post secundum, vel tertium jusculum æger dormiat, sitis remittat, etiam si una, vel altera evacuatio subsequatur, continuato jusculi usu, frequentissime convalescit æger, ut pluries vidimus.

§. V.

METHODI PROBATIO.

Cum nihil magis ægotantes diarrhæa, vel lienteria noceat, quam multis ingurgitari cibus, jusculisque pinguis, ut solide practici docent insequendo Græcorum dogmata, non timui jusculum pulli ad praxim deducere, stipulante experientia; deinde quia Sennertus tom. 3. de *Lienteris*, pag. 441. ait: *Cibus sit paucus, & æger in mediam quantum potest ferat.* Paulus Sorbait cap. de *colera*, & *lienteria*, pag. 136. suæ *Praxis*, secundæ editionis, ait: *Cibus sit paucus, concoctu facilis, gratum, & astringens, ne materia quantitas gravet, & corrumpatur: hinc etiam ab Avicena omnino prohibetur, & ejus loco rerum fragrantium jucundi odores, recreandis viribus aptissimi, substituuntur.* His innixus rationibus: puellum decem mensium febre, & lienteria laborantem, lac sine ulla mutatione tandem per alvum vacuantem, siti maxima, ut vix mater fecunda robusta, beneque cibata lactationi sufficeret, methodo usitata, ex roborantibus, absorbentibus, nitrosis, juxta Harris methodum (quæ mihi in morbis puerorum curandis instar omnium est) nihil præstare potui; sed puellum fere funeri destinatum jata, decocto pulli singulis binis horis, laudata methodo, propinato, quamquam lac suggeret, liberavi.

VI.

PULVIS PRO JUSCULO PULLI.

Ad compositionem pulveris quod attinet, vere artificiosam esse, & indicationes quæ, §. III. recensentur adimplere experientia constat, ipsaque

ipsaque manifestabit jusculum pulli, pulvere adjuncto, remedium esse eximium. Unica est ejus preparatio, quæ feliciter adhibetur, non ab extero homine communicata, sed ex manuscripto codice Ludovici Colado Medici Valentini anno 1570. celeberrimi desumpta, & nostris temporibus ad praxim tuto deducta (de cujus erga rempublicam medicam meritis, & practica felicitate vide Mangetum in *Bibl. Ill. Medicorum*, tom. 1. part. 2. pag. 100. Rodriguezius in *Bibl. Valentina*, pag. 297. col. 1. notitias nostras Medicorum Hispan. in supplem. ad *Bibl. Manget.* edendas) hæc à nobis aliquatenus aucta juxta *Stablii*, praxim decoctum pulli constituit adimplens mentem Hippocratis 6. *Aphor. sent. 1. § lib. 2. Epidem. sect. 2. sent. 22 & Valesii* commentatoris sententiæ maximi. Sipienti fat

VII

Nec mihi grave foret utramque pulveris compositionem manifestare, justis tamen de causis, silentio prætereo, contentus unice jusculi pulli efficaciam à priori demonstrasse. Si autem lector benevolus velit pulveris, quo ego utor, pro decocto pulli, doses aliquas petat, remittentur enim continuo. *Troch. Ramich.*

VIII

Quomodo jusculum pulli operetur, sive temperando acres humores, sive roborando solida, fugata crispatura, inductaque blanda laxitate in ventriculo, & intestinis, sive id eveniat ratione jusculi diluentis, sive ratione pulveris roborantis, & tonum visceribus restituentis, nondum ariolari possum? Denique si in pueris, aliisque abdominis intumescantiam usus jusculi pulli creet, aut urina parca fluat, silente alvo, jusculi beneficio: tunc hæc partes oleo absinthii, & bacarum lauri inungantur, vel oleis scorpionum simplici, violarum, & lumbricorum, sic urina provocabitur, & fugabitur abdominis intumescantia.

EPILOGUS.

Dixi, Schedula hac, quæ alii sanctiori silentii peplo, & in arcanis involvenda senserent, eoque magis, quod hæc talia, non ludendo, sed attenta sagaci, & multiplici observatione didici, practicumque lectione assidua. Ast plus apud nos obtinet Dei Optimi maximi, quam respicimus, & devote veneramur gloria, praximque salus, quam quorundam elumbium numerorum cupiditas, Rogo autem lectorem, ut sequentia serio pensitet, & valeat.

CCLXII.

MOUNSON SMITH,
DE COLICA

APUD INCOLAS CARIBIENSES ENDEMIÆ.

Leid. 1717.

Quotidiana rerum experientia abunde confirmatum est: pro diversa civitatum regionumque positura, pro variorum motu ventorum, aquarum natura, consuetudine, proque multiplice annorum indole, sive propter vapores e terra exhalatos, sive astrorum imperium, sive tandem propter quamcunque aliam causam mortalibus penitus inscrutabilem, inducta; abunde, inquit, confirmatum est, morbos quosdam (juxta divinum senem τὸς ἐπιχρισίους) exoriri, hanc vel illam regionem vel civitatem occupantes, translatos autem in peregrina loca plerumque, pro more plantarum, minus florescere; vel exolescere omnino.

Nemini non innotescit, Regiones, Bataviam, Cimbricam Chersonesum, Sueciam, Norvegiam scorbuto esse maxime opportunas; Indos lue venerea, Poloniam plica, Britannos rachitide, Americanos inter Caribas permanentes colica familiarissima corripit: de quo morbo disertatiunculam hanc, quantum in nobis est exaravimus, præ academicæ auctoritate hujusce, quæ propter situm loci, studiis commodissimum, & indefessos tyconum labores, qui medicinæ disciplinam perinde ex oraculo quasi promulgatam semper audiunt, summo cum fructu & delectamento ad tantæ instar magnitudinis emicuit, ut hodie sit facile princeps omnium; præ auctoritate, inquit, academicæ hujusce, quæ instituta conscribit, ut, qui augustum Doctoratus honorem ambiturus sit, inaugurale opusculum conscribat, ut literatis liquido pateat, quantum in Re medicinæ publicæ ipse profecerit.

Morbosum insultu multifariam periclitantur organa τῆ ἐπιχρισίαι τῆς τροφῆς inservientia, (quæ apud Hippocratem dicuntur αἱ νόσος αἱ τῶν εἰς τὸν δόξα πῦρ καὶ ἀδύρην) scilicet ventriculus & intestinalis fistula: quos morbos frequentia & magnitudine τῶν συμπτωμάτων longe exuperat, saltem æquat colica.

Morbus hic, ut nobis videtur, est singularis humorum immutatio, qui per arterias mesaraicas delati, secretique ex glandulis, postquam eo ferocitatis & pravitatis perventum sit, ut ideo morbi cuiusdam forma propriis symptomatibus insignita induatur, prædicta organa impete aggrediuntur.

Quoad autem inter se discrepant causæ hujusce immutationis humorum, acute vel chronice ingruit colica: primo loco scilicet, ubi peractis summo cum discrimine decursibus sub brevissimum temporis intervallum, mors vel vita adjudicatur; altero autem, ubi causæ peccanti *Πέδις* multo tardius nec cum eo periculo, vel nunquam perficitur.

Qui de colico morbo, quoad chronico scripsere, eum in plures classes, arthriticam, nephriticam, hystericam, biliosam scilicet &c. discriminare.

Prætermittis hisce autem, morbum supra propositum, qui scilicet in florem juventutis Americanorum in novo orbe inter caribas exoriundorum grassatur maxime, solummodo discutimus.

Quapropter τῶν συμπτωμάτων feriem, medendique rationem proponere stat nobis sententia.

Morbo incipiente jam, tum demum choream ducunt τὰ συμπτώματα. Virtute stomachi pereunte, a cibo cujuscunque generis abhorret animus; suppressa alvo per plures dies prægressas, laborat ægrotus; ructibus & plerumque inani dæ eructandum conatu, elusa spe, infestatur Si quid excrementorum prodeat, parcum quid est, haud sine lucta ingente, & instar stercoris ovini. Umbilicali regioni infixus hæret dolor obrutus, magis pro constantia quam vehementia, id temporis terribilis. Hinc æger, quo melius inquietudinem consopiat, Compotorum frequentiam anxie confectatur, verum tamen inter eos, mœstum, melancholicum, cogitabundumque vultum præ se fert, hilaritatem aliquando simulat, invita tamen minerva. Domi suæ semper studet inebriationi, ineffrenata cupiditate præcipitatus; posthabitis amicorum consiliis, & sua ipsius ratione. Et etiam fœminæ (qualis qualis causa sit, ut hunc in morbum incidant) in eodem versantur errore; quibus usu poculorum inebriantium interdicitur qua modestia, qua calida cœlorum inclementia. Res ita quæ sint, astanti medico integrum erit, foedam malorum tempestatem audacter prædicere.

Dum morbus magis magisque gliscit, mirum in modum torquetur æger, inter respirandum summo laborans opere, erecto corpore incedere impotens; intumescit abdomen, maxime tum, cum vesperascit. Nunc obtusus ille dolor umbilicalem regionem vehementer perterebrat. Quicquid in ventriculum ingeritur cibi, potusve (nisi spiritus fortis sit) extemplo vomitione (quæ alias etiam spontanea est, nunc pituitosa, nunc biliosa, pro peccantis materiei indole) expellitur.

Plerum.

Plerumque Medico sciscitanti confitetur æger, sentire se frigus circa superius ventriculi orificium, inter vomendum. Si morbus ab ægro sæpius toleratus fuerit, & cum eo consuetudinem quasi familiarissime habuerit, tum alvo laxata, viridifcentes fæces frequenter edunt, nec profunt.

Obiter tamen notandum est, quosdam, qui ab hoc malo olim convalescerant, licet prædicta symptomata usitatus tumultuari occupent, ut supra dictum est, nec opinato opprimi, dum inter socios sub dio pergæantur, torminibus abdominalibus subito ingruentibus; verisimiliter hac ratione; quoniam scilicet morbificus fomes, in sanguinis gremio delitescens, haud satis adhuc copiosus, at tandem ob calidos succos in sanguinem transmissos excitatus, accensis quasi flammis, sine mora ad organa τὰ ἑσπεραία τῆς τροφῆς destinata determinatur, & imprimis in eam intestinalis fistulæ portiunculam (cui ab anatomicis nomen κῶλον inditum fuit) quippe quæ ex textura & officiis magis sit huic malo opportuna ubi dolor intenditur. Quandoquidem à natura ita comparatum est, ut intestina necessariis chyli ex ventriculo delapsi, non satis adhuc comminuti, ulterius comminuendi propellendique per chyli ferorum orificia vasorum, fungantur officiis, & deinde fæces, subtilioribus intra lactea vasa, & lymphatica absorptis particulis, in crassiora intestina transmittantur, contingit, ut κῶλον acceptas partes spissiores, ob curvatam suam longitudinem, diu moretur, hinc κῶλον glandulis quaquaverum dispersis donatur, quæ humorem secernant, ad vias humectatas lubricasque reddendas, quo facilius fæces ob molem accumulata molestæ jam, e corpore protrudantur: quod si, deficiente hacce humectatione, ob calorem insitum indurescant fæces, adeoque ad motum minus aptæ reddantur, ob novum materiei fæculentiæ à tergo subsequenti appulsum, sensiles, vehementer distensæ lancinantur divellunturque membranæ. Quin etiam flatus elasticus, qui tunc temporis maxime παρεῖναι, ob denegatum exitum, malum adauget.

Sed ut ad rem redeamus. Febri aliquoties laborat æger. Pulsus est velox & plenus (pro sanguinis & virium copia) præ summo dolore incitatus. Urina est ruberrima, ad nigrum usque colorem fere vergens, lateritio sedimento in vasis fundo stipata.

Mehercule animadverso postremo hocce signo, non modo morbus ἰσχυρῶς esse dignoscitur, sed diurnitas etiam τῶν συμπτωμάτων præmonstratur.

Linguam crusta obducit squalosa, spissa & subflava, aliquando albida.

Ægrotantis unum vel utrumque testiculum dolor semper additur acutissimus, contrahitque; id quod divinus senex, in libro suo de internis affectionibus, ubi symptomata crassis morbis, ita dictis, incidentia eleganter depingit, jam pridem notaverat hisce verbis, ὅτι ἀίματι πάχυνται ὑπὸ τῆς ἀσθενείας, καὶ οὐ ἔρχεται ἔλαττα.

R r r r 2

Quam-

Quaquam, inter atrocissimos hujusce morbi ^{παροξύνουσι} dolor, qui fortissimos stoicorum animos facillime conficeret, adeo fievit, ut ægrotus per plures dies noctesque incredibiliter invigilarit, intacta tamen vita vires & musculosas corporis partes solummodo exhaurit.

Hinc licet inter morbum hunc, & biliosam, hystericanque colicam à nunquam satis laudando Viro *Sydenhamio* descriptam, aliqua intercedat similitudo, hac autem in re discrepant potissimum, quod colica à nobis depicta ^{τὴν μεταστάσιν τὴν παραλυτικὴν} facillime patitur, vel ex symptomatum indole, sponte exacerbescens, vel ex enormi medicæ opera, vel ex ægrotantis impotentia. Hisce modis aliæ colicarum species, quæ in cæteras regiones indiscriminatim, sub autumnum, pervagantur, hujusce naturam & indolem induunt.

Diurnam colicam excipit subflavus cutis color, nec raro podagra optabilior.

Ex quo tempore ^{παράλυσις} imminet, brachia, femora & crura ad motum inhabilia sunt, torpore obfusa supervenit Raucudo.

Hæc symptomata quum indes præ doloris vehementia & virium jactura pessum eant, tum laxa musculorum, membris infervientium, immobilitas derepente obrepit, & si malum dudum invaluerit, æger ^{ἀπὸ τῆς διάρκειας} tabescit; cui demum perit vox. Sic demum truncus corporis in lecto supinus procumbit, ad luteæ instar massæ, in humanam icunculam subactæ, cui vitam inesse, tantummodo indicant motus thoracis, jactatio oculorum, pulsusque debilissimus.

Forte fortuna contigit, id quod nostræ observationi occurrit, ut, qui motum membrorum, ob damnosam medici operam olim deperditum recuperaverat, licet præcedente nocte lectum petiisset, præterquam quod dolerent testiculi, cætera sanus, mane expergefactus in paralyin nullo modo expugnabilem inciderit.

Si musculus, qui volam constituit, gracilis interea maneat, dum cæteræ partes trunci nutriuntur musculosæ, de membrorum sanitate conclamatum est.

Opifices, qui argentum vivum, æs, plumbum, tractant; quique sunt coctiliarii, prius de alvi duritie per plures dies prægressa, de nausea, de intestinorum torminibus, conqueruntur, vomitionibus laborant; & tum demum paralyti obruuntur membra; hæc ex ipsis operariis, in celeberrimo sancti *Thomæ Nosocomio* Londinensi Valetudinariis, non ita pridem nosmet audieramus.

Postquam colicæ obfusione liberatus fuisset æger, obtusa tamen gravitas lumbos ventremque occupat, juxta ac si fusti fuisset dolatus, sensu excoriationis circa cardiacam perstringitur, ut ne sorbitiones quidem sine anxietate quadam deglutire possit; paucis autem diebus intervenientibus, pro recuperatæ sanitatis ratione, labores hi evanescent.

Si quis farcinato corpore vel sanguineo colore, temulentia humores suos nimis calefecit, & ideo colica correptus, naturæ debitum derepente reddidit; dissecto cadavere; inflammationis speciem exhibent intestina; hujusce rei conscius Medicus, si dolore colicæ pessundato, eo quod pharmaca pertinacissime obrufisset, ægrotanti mortem intulerit, intrepide in astantium conspectu, quo melius existimationi suæ caveatur, pronunciat inflammatis visceribus perniciem acceptam referendam esse. Sic salva res est.

Qui rem autem animo accurate contempletur, idem capillo nigriore medicum certe signaturus. Quippe sanguineorum vasorum diametri tunc temporis vehementer, ob summum illum dolorem, contrahuntur, & materies elastica in motum excitata ob calorem & denegatum exitum, horum vasorum latera arctissime premit, ideoque cursu sanguinis clauso & impedito, viscera inflammantur. Hinc propter dolorem, minime quidem ob jactatam, nescio quam, malignitatem inflammationis, quæ anxietatem præeuntem revera consequitur, enecari videntur ægri.

Quoties hoc modo confecti homines oculis nostris occurrerunt? Quoties præ hisce fabulis, medicos impune evasisse cognovimus?

Abdomen, imo persæpe universum corpus eorum, qui ita commoriantur, incredibiliter intumescit, contracta nigredine, nec sine factore.

Affectionibus colicæ accurate perpensis, nobis viderur assignanda ^{τῆ ἀσθενείᾳ} culpa. Hinc exoritur chyli ineptitudo in naturalem sanguinis indolem transeundi. Hinc quicquid ex glandulis secernitur, depravatur. ^{τῆ ἀσθενείᾳ} ansam præbet nimia ciborum æri materie abundantium ingurgitatio, quæ materies virtute ventriculi non debite subacta, sanguini communicata & per arterias meseraicas in rigosas intestinorum plicas delata, membranam nervosam lacinat.

Secundo nimium temulentie & pergræcationis etiam. Tertio, subita calefacti corporis in frigido aere expositio, unde, quæ per cutaneas glandulas transpirare debuerant, intra corpus præclusa, in vasa lymphatica resorpta, in massa sanguinea tumultuantur.

Quarto venerei concubitus frequentia.

Quinto continua vel intermittens febris prægressa & male tractata.

Omnia hæc, vel quædam conjuncta, in unam eandemque rem conspirant; unde factum est, ut ventriculi virtus debilitetur. Inde pro sanguinis vitio & proclivitate regionis (quæ est cælorum inclementia) ad procreandum hunc morbum singulari, ad organa ^{τῆ ἀσθενείᾳ} infervientia cum propriis symptomatibus determinatur peccans materies.

Medicus - fidius à veritate haud quaquam abhorret hæc sententia, R r r r 3 nimirum

nimirum pergræcari & ultra modum scortari, hujusce morbi causas esse longe omnium ufstatiores, potentioresque.

Inebriatio enim, aquosioribus sanguinis particulis dissipatis, lentum, viscidum pituosumque quid, tunicis ventriculi & intestinorum impactum, ad vim inferendam paratum, causa emergente, generat.

Sic amplissimus Vir SYDENHAMIVS, dum de Podagræ ortu, & multorum aliorum, qui chronice ingruunt, morborum origine eleganter disputat, *τὴ ἀπειλίᾳ* acriter incusat, edisseritque, quibus modis depravata hæcce coctio in homines obrepat, ipsissimis verbis: „ neque tamen dicta voracitas & liberalior ciborum ingestio ita frequenter (licet id haud raro contigerit) podagræ via stravit, „ ac vesana & immoderatio vini compotatio; unde fermenta „ coctionibus variis dicata penitus prosternuntur, præcipitantur ipsæ coctiones. Pergit idem, quamvis enim calorem aliqualem in „ transitu impertiat, certissimum est tamen, fermenta corporis ab eo „ subjugari, & avocari spiritus naturales atque fugari: unde est, si „ bene conjicio, quod bibaces atque nepotes isti male feriati, podagra, „ paralyti, hydrope, aliisque morbis frigidis fere perimuntur, addè quod „ jugis & immodica vini ingurgitatio corporis ad instar corporum fumarum emollit laxatque; perstat idem adhuc nimium veneris „ sum redarguere: in istis enim, qui huic morbo sunt obnoxii, cum „ jam vel ætate fuerint confecti, vel in effrænata morum licentia „ nectutem accersiverint, spiritus animales per totum corpus deficiunt, „ immodico functionum in juventutis calore vegetissimarum exercitio „ consumpti, verbi gratia, præpropere nimioque veneris usu. Hæc ille.

Enimvero ex nimia veneris frequentia coctionem læsam esse inquit Hippocrates, hisce Aphorismis. *Παῖς ἐν ποδαγρίᾳ πρὸ τοῦ ἀφροδισίου.* *Ἐυνόχου ἐν ποδαγρίᾳ.* Hoc est, podagra species morborum chronicorum cum sit, quia *ἀπὸ πῆς ἀπειλίας* dependet, qui venere usi non sint, iidem nihil est ab hoc malo periculi. In usu veneris, proculdubio & a teneris annis, fit totius naturæ commotio, ut vires tum enerventur potissimum, & partes sanguinis subtilissimæ & maxime oleosæ exhauriantur.

Unde morbus hicce, de quo expatiamur, juvenes a vigesimo primo ad trigessimum annum natos frequenter opprimit, utpote qui sanguine vegetissimo incalescentes, impotentes tamen ferocem animi libidinem cohibere, se ipsi penitus dederint coitioni, & præsertim cum fœminis africanis: nec tamen hoc nobis assumemus hujusce affectionis causam effluviis relegare, quæ ex earum corporibus exhalata intercoeundum, intra resorbentes maris venulas excepta, sanguini Europæorum sint adeo inimica: de hac re disputent homines cordati: pro certo autem habendum est, juvenes istos, qui cum iis fœminis rem habeant, in morbum hunc frequentius incidere.

Quasi

Quasi vero lineas curationi præducamus; hæc tria sub considerationem venire debent.

Imprimis dolor impræsentiarum consopendus est.

Iterum fæces sunt amoliendæ, glutinosa materie tunicis ventriculi & intestinorum adhæresente, hospitio tanquam ejecta.

Tertio; *αἷμα* adjuvanda, & sanguis corroborandus est, quo melius transmissum chylum in naturam suam subigat.

Jam autem, ut primo satisfaciamus scopo, medicamenta, quæ torporem inducunt, *τὰ ὑπνωτικά* dicta, & quæ acrimoniam incarcerant, propinamus.

Mehercule, quemodmodum incredibile detrimentum cepisset res medicinæ publica, Meconio utendi facultas si fuisset nulla; quippe quod periculosissima symptomata à dolore provenientia adeo efficaciter averruncet, quæ aliter cæteris pharmacis, hodie cognitis, minime cessissent, ita vis Meconii inconsulto administrati longe omnium teterrima; adeoque æque hoc in morbo, ac in cæteris, occasiones meconii propinandi sunt apprime perpendendæ; quippe non raro contingit, ut ex una parte vehemens doloris tortura, quæ omnem animi constantiam fecus superaret, Meconii exhibitionem enixe efflagitet, ex altera autem parte dissuadeant & laxatio fibrarum musculosarum, imprimis artuum, & facilis *παράλυσις* successio; adeo ut timiditate fluctuans dosim propinet minorem, quam dolori subjugando par sit; æquo autem largiorem alter medicus, temeritate adactus: unde opera sua *τὴν παράλυσιν* accersit, viam adversæ sternit valetudini, hujusce morbi periculo in futurum peropportuna. In scopulum hunc sanatio fere impingitur. Adeo concinne dixit Poeta:

Incidit in sylvam, quæ vult vitare Charibidm.

Nec censorium eorum, qui ægro interfunt, supercilium ita facile fecus evitarent Empirici isti (qui, dignissimo medicorum nomine sibi ipsis vindicato, medicinam quo jure, quæve injuria factitant) nisi quod vulgus existimet, omnia mala accepta naturæ morbi esse referenda.

Vult populus decipi, decipiatur.

Hi, revera homicidæ, obstrepunt, qui fecus sine Meconio mortalibus divinitus concessio, larga dosi repetitaque exhibito, huic morbo obsteretur? Quis ægotantis quærelas sufferret miserrimas? Nonne nobis aridet maxime Clarissimus Sydenhamius? „ Nec unquam, inquit, „ mihi contigit, dolores vehementiores sedare posse, nisi dosi narcoticorum largiori & reiterata; quæ enim alteri malo par esset debellando,

ab

„ ab hoc vincitur, violentia doloris remedii vires frangente : Tutissime
 „ autem repetuntur narcotica, urgente hujusmodi dolore. Hæc ille.
 Nobis autem affulgeret spes, fore, ut horum inscitia audaciaque
 resutentur, nisi quod, juxta Poëtam,

. . . Hos
 Defendant numeri, junctaque umbone Phalanges.

Operæ quidem pretium est, paulisper animadvertere, prudentem illum
 virum, aëre Anglicano, de colica biliosa scripsisse; ubi id periculi non
 est à Paralyfi, cui ut obviam eat in colica nostra, enixe laborare de-
 bebant medicus ingenio virtuteque pollens. Ea de causa ne, qui hunc
 morbum aggreditur, duplice incommodo opprimatur, ne scilicet, mi-
 nore dosi τῶν ναρκατικών exhibita, quies desiderata minime concilietur;
 vel auctiore dosi, ægrotus in τῆς παραλυσεως discrimen abducatur, nos
 met quidem arbitramur præstare; dosim uno tempore suppeditare eam,
 cujus vires statim dolori compescendo sint omnino pares, & dosim
 dimidiatam reiterare eandem, ea intercapedine interjecta; ut alteri jam
 jam perituræ succurrat: quo facto res pro votis melius succedet, præ-
 cipue si medicamenta, absorbentia dicta, quæ, spatiis datorum nar-
 cotiæ interpositis, oportet administrantur, acrimoniam humorum
 in primis viis grassantium interim infringant: & hoc est alterum illud
 remedium, quod ad primum scopum attingendum satis duximus.

Sed ut, Candide Lector, rem penitus percipias, exemplum in me-
 dium proferamus. Si sub primum introitum videas, ægrotantis vires
 spontaneam vomitionum & doloris paroxysmo exhaustas debellatasque
 esse, & omnia tumultuari, æquum est, ut æger, interposita mora nul-
 la, refocilletur cardiaco, quod expleat viginti guttæ alicujus narco-
 tici liquidi, exempli gratia, laudani Sydenhamii, & uncia una & se-
 mis aquæ cinnamomi fortis cum duabus aut tribus uncis aquæ lactis
 alexiterii, cum uncia una syrupi caryophyllorum simul commixtis; re-
 petatur dimidiata hæc dosi alternis horis, vel citius pro re nata; in-
 terim tertia quaque hora interjecta, capiat pulveris sequentis scrupu-
 los duos, usque dum dolores certissime comminuantur, id quod plerum-
 que fit cis viginti horas.

℞. Sal. absyn. sperm. ceti ana gr. X.
 Pulv. e chel. cancr. ℥j, misceatur.
 Pulvis, ex paucis coel. jusculi calidi sumendus.

Quod si sit, cur assumpti pulveris expulsionem metuas, ob continuam
 ad evomendum proclivitatem satius ducimus, pulverem eundem cum
 -cardiaco

cardiaco commixtum exhibere. Jam autem ex variis opii præparandi
 modis, nobis cordi est Jonesii Panacea, quæ hunc in modum paratur.
 Digeratur una opii purissimi portiuncula in triplicata aquæ pluvialis
 distillatæ parte per triduum: tum trajiciatur digestum per filtrum: quo
 facto, ab omni vitio efficacissimæ virtutes hujusce remedii defendun-
 tur, cujus maximam dosim nefas est quadraginta guttas semel datas
 exuperare: quin etiam, liquida præparatio hæc cum sit, cum
 qualibet compositionis formula; cum haustu, vel bolo scilicet, com-
 miscetur facilius. Sed ut eo, unde digressi fumus revertamur.

Ni curationem ita moliamur, fieri haud potest, quin in malum
 ante dictum nosmet ipsi impingamur; quippe atrocitas dolorum (ad
 lacerationis instar caninæ) copiam narcoticorum auctiorem, reitera-
 tamque impense efflagitat, unde propediem ingens fibrarum laxitas in-
 dubitanter subsequetur, cum multo sudore, à quo ut caveatur, præ-
 elarius ille Baglivius, hisce verbis utitur; "In colica, inquit, per-
 „ tinace si sudor copiosus & universalis superveniat labefactis & reso-
 „ lutis viribus, brevi paralyfin expectato; cave igitur ne opiata co-
 „ piofius in ea exhibeas.

Hanc medendi rationem clare percipiet, qui τῆς Θρασεως vestibulum
 transiturus est, longe aliis antecellere: nimirum torminum & vo-
 mitionum τῶν παραλυτικῶν præsens in tempus coercere virtute τῶν ναρκατικών
 interea exhibitorum, dum peccantes humores, qui nervos ventricu-
 li intestinorumque membranas obsidione cinxerat, absorbentibus reme-
 diis subjugantur. Quo fit ut organa τῆς ἐκκυστικῆς τῆς τροφῆς destinata, na-
 turalem suam vim, calidumque insitum quadantenus recuperent, hostem-
 que efficacius pellere possint tum, cum subsidio veniunt cathartica, quæ
 sub hoc tempus sunt apprime necessaria, nec maturius.

Nunc videamus, quid faciendum sit, ut alterum expleamus pro-
 positum, vitiorum humorum primis viis adhærescentium, & stercorum
 amotionem scilicet, quam effectam reddimus, si administrantur phar-
 maca, quæ ad feces submovendas mediocriter fortia sunt, vel quæ le-
 niter stercora subducunt, τὰ ἐκκαρπιακά dicta, vi peristaltico intestino-
 rum motui handquaquam inimica. Est autem cavendum, ut eo tem-
 poris intervallo propinentur, quo stupor intestinorum inductus ob vim
 Narcotici novissime dati propemodum periit: id quod intra octo vel
 decem horarum spatium fere contingit. Præterea etiam formula ea esse
 debet, quæ, præ mole, nauseam quam minime moveat, ne inverso
 ventriculi motu omnia sursum expellantur, & de novo fremant symp-
 tomata, prius sopita. Si hæc incommoda subsequantur, quæ interdum,
 præter voluntatem & operam omnem, obtingunt, opus intestinorum
 expurgandorum interim procrastinandum est, dum tumultus in ordinem
 vi narcoticorum iterum redacti sunt, & spatium temporis antedictum
 viam scopo attingendo præstruxit.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

S. s. s.

Nobis

Nobis affolet, dolore temperato pro norma, de qua jam nunc supra meminimus, catharsin instituere hunc in modum. Verbi gratia, si, octava noctis hora, largam narcotici dosin propinassimus, interposito decem horarum spatio, catharticum imperamus sequens.

℞. Rad. Jalap. subtilif. pulv. ʒ. ʒ. merc. d. gr. x. Syr. e Spina Cerv. q. s. fiat Bol. quem capiat æger, hora præstituta.

Sin hoc modo alvus minus commoveatur, in subsidiis sint duæ vel tres unciaë mannae purissimæ, cum drachmis tribus cremoris tartari, & sæpius bibat æger jusculum multo sale aspersum; re huc usque peracta, nihil est dubitationis, quin opera posita sit ex sententia successura.

Nosmet quidem satagimus potius de imperandis pharmacis, quæ τὰ βροχωτικά dicuntur, ob molem fastidiosis licet, quam de iis exhibendis, quæ ventrem fortiter purgant, ob formulam compositionis concinnioribus, revera tamen longe periculosioribus, ob rationes tantum non statim proferendas.

Dum munere rite suo perfungitur catharticum, pace fruitur ægrotus, saltem dolores admodum mitigantur. Mehercule non semel nobis observatum fuit, assumpto cathartico, non ita multo post in fugam dolores perinde verti omnes, ac si auctior cardiaci dosis fuisset exhibita; quo signo emergente, licuit nobis certius prævidere, feces cathartico feliciter cessuras esse.

Atqui symptomata colicæ juxta ac in cæteris chronicis morbis, præsertim exacerbescunt, ubi primum nox appetit. Hinc periculum est à resuscitatis tumultibus, adeo ut præ maxima τῶν ὑποχονδρίων inflatione, parum absit, quin æger summa respirandi difficultate penitus opprimatur, nisi suppetias peropportune ferant τὰ νεφελικά hora quasi quinta pomeridiana, pereunte cathartici vi; imo longe citius, si minima de nova inquietudine suspicio nata sit; quo pacto minor opiatorum dosis rem magis prospere conficeret, quam auctior, serius data.

Fæminarum quidem, (id quod notandum est) quæ hysteris paroxysmis vel melancholia, vel febre intermittente, male tractata exagitata, colicam contraxissent, fæces aquam atramento intinctam cum paucis excrementis referunt, usque dum humores naturalem suam indolem quadantenus recuperarint.

Eo loci perventum quum sit non sine fausto eventu, defunctos esse nosmet ipsi auguramur munere periculosissimo; extra omnem enim dubitandi aleam positum est, quin, si alvus astricta maneat, morbi summo periclitetur opere; eo quod morbi fomes non certe subigatur, nisi fæces sponte, vel coactæ, moveantur. Ex hoc, qui audacter, utcumque

utcumque absurde, medicinam facitant, illam veritatem præsentientes, hæc in re toti fuere, ut intestina expurgentur, habita ratione nulla, de viribus ægrotantis, de morbi natura, de occasione & modo purgativorum administrandorum: qui oscitanter opinati sunt, quo fortius catharticum, eo felicius successurum esse; ex Sydenhamii argumento, in libro suo de colica biliosa, pro fortibus catharticiis: verum tamen ab experientia liquido patet, morbum hunc, quem scribimus, a fortioribus purgativis admodum abhorrere, e contra autem ad fæces abstergendas certius conducere τὰ βροχωτικά, quippe quorum exagitatio sit vermiculari intestinalium motui magis amica.

Qua ratione autem homines refutemus istos, permanentes in regione, quæ in turpitudine ab impericis perpetrata connivet; ab impericis, inquit, perpetrata, qui ignorantia, impotentia, & lucro obcæcati, id nominis fortiti sunt, quo quosdam jam pridem distinxerat divinus Senex? Eos, ita redarguit Vir hicce, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄλλο τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τῆς φύσεως ἐκείνης, ἢ τῆς ἀσθενείας, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως. Nonne revera sunt histrionum similes? Nonne fama magis, quam medicinae eruditione valent? Quin etiam pergit Vir idem, καὶ τὸν γὰρ οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄλλο τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τῆς φύσεως ἐκείνης, ἢ τῆς ἀσθενείας, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως, ἢ τῆς ἀκαταστάσεως. Anne istis facultates hæc expectandæ sunt? Anne illi instituta medicinae, à teneris annis, in locis ad hanc rem extractis imbiberunt? Anne id ingenii istis largita est natura? Utrum istorum studia perfecit æque tempus, ac industria? Nonne bonis omnibus & amicis destituti, lanceolæ usu, vel Pharmacopolio occupati, in peregrina loca aufugientes, quæstum ex medicina facitanda acceperunt? Putantne isti, caelo mutato, mutari mores, intellectumque?

Caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

At Homunculi isti, populi imperitia, & sua ipsorum audacia suffulti, medicamentis ad alvum subducendam utuntur etiam fortissimis, quæ, ob parvam molem concinna quidem, summa cum violentia corpus exagitant, calefactis humoribus. Istis solenne est, pilulas ex duobus propinare. Quum autem catharticum hocce ex colocynthide & scammonio, & oleo caryophyllorum compositum sit, sanguinem necessario incendit, undè tumultuantur omnia. Quod si vires alterius cathartici deficient, altero dato (hocce flagitium?) adjuvantur. Hinc orbicularibus intestinalium fibris se contrahentibus, & in eo statu manentibus (quæ aliter pro motus vermicularis lege contrahi & relaxari debuerant) præcipue circa locum, ubi fæces induratæ hærent, ob tormina, quæ mor-

bifica materies per se prius induxerat, adacta jam adventitiis medica-
menti stimulis, fæces suas dimittere nolunt intestina: ex quo fit, ut
dolores exacerbescant, quanti in homines maximi possunt incidere.

Unde non raro agmen cogunt convulsiones (quæ quidem fre-
quenter miserias omnes de medio tollunt) aut oboritur *παράλυσις*: quippe
quæ obtrudendorum cathartorum perinde constantiæ, ac liberaliori
τῶν νεκρωτικῶν usui ortum debet suum: id quod quidem ex plurimis
exemplis intelleximus: ex quo malo tot juvenes, florente ætate, hoc
morbo bis terve conflictati, impensa homuncolorum istorum opera, luunt
peccatum, in posteram vitam semper manci, ad rem nullam apti.

Quin etiam hoc in morbo præmaturæ clysterum injectiones, sunt
æque criminose. Imprimis enim clysteres non opus sunt, si *ἡ διαταξίς*
pro ratione a nobis tradita, sit instituta; iterum; ambiguum est an
scopum attingant propositum; sin minus; symptomata prius sopita ad
bellum inferendum de novo sollicitantur. Adeo recte dixit magnus ille
Sydenhamius, de clysterum usu in colica biliosa edisserens, cum, inquit
„ en mata carminantia, eo sine injecta, ut humores acres exterminent,
„ crabrones irritent tantum, & concitato humorum tumultu, diu-
„ turniorem reddant morbum.

Nunc restat, ut emetica ad trutinas aliquantisper revocemus. Eme-
ticorum enim exhibitio est multiplex ad suspensionem. In hoc quidem
morbo fere nihil profunt; & certe omnibus horis remedium pericu-
losissimum. Nec somnatoribus, nec magis opinatoribus, qui in Hy-
pothesi (splendidis quidem nugis) toti sint, obtemperandum est,
experientia repugnante. Quicquid enim utilitatis acceptum vomitoriis o-
portet referatur in cæteris colicis, quæ a fordibus sub autumnale tem-
pus collectis producuntur, iis tamen in hoc morbo habenda fides non
est. Etsi nihil negemus, quin viscida illa materies, intestinis infesta,
solidis & fluidis, vomitoriorum vehementer concussis, facilius ali-
quando excutiat; verum tamen exinde non laxatur alvus; quum
fæces, induratæ si fuerint, ut supra notatum est, spontè vel coactæ
debeant secedere: Quin etiam non modo *πέδιον* non adjuvant, sangui-
nem non corroborant, sed debilitant etiam. Quid? quod periculum
est, ne dolore ad punctum magis fixo, vires spontaneis vomitionibus
prius exantlatæ, novis vomitorii concussibus oppressæ collabantur om-
nino, & cis paucas horas inter evomendum animam efflet æger, a me-
dico vere jugulatus. Hactenus de vomitoriis.

Expurgatis intestinis, & temperatis symptomatibus, oportet, in
auxilium medicamenta sollicitentur; quæ *τῆς πίψης* profunt, sangui-
nemque corroborant. Hoc enim capite præcipuam incendii facem
restringimus, unde a novis insultibus cavetur, & pristinae valetudini
citus certiusque restituitur ægrotus. Quemadmodum enim naturæ vis
(id

(id quod ex prægressis affectionibus clare patet) fuit subversa, unde
fit, ut morbificæ materiei semina in sanguine pullulantia & collecta,
ἕρπαια τῆς διαταξίως τῆς τροφῆς destinata adorianur, ita quæcunque naturæ
auxiliantur, obtinendo huic proposito conducunt. Ergo huic rei con-
ferunt, radices gentianæ, ari, chinæ; cortex peruvianus; folia absin-
thii, centaurii, dracontii; castoreum, viperæ; theriaca andromachi;
chalybs; & similia. Sit tibi, benevole lector, si placeat, hæc formula.

℞. Folior. & flor. Betonica ℥iij.
Cort. radic. capparidis, Tamarisci,
Rubi Sylv. Trichomanis. ana ℥ij.
Limat. mart. ℥ss. cum vini ℞. Viij.
In frigore infundantur. De colat.
Capt. æger ter de die ℥ij.

Medicato hocce vino plures dies utatur æger; enim vero non
raro expectationem fallunt remedia præstantiora, quippe quæ non satis
copiose singulis vicibus, nec satis diu administrata fuissent.

Ex hujusce remedii usu; si virtus stomachi ad se redeat, si vires
restaurentur; si lateritium sedimentum in urina evanescat; si fordibus
albis, biliosis, crassis liberetur lingua; si gingivæ & labia rubescant;
si hilaris vultus sit; si fæces pro cibis assumptis quotidie exonerentur:
hæc signa ad salutem sunt omnia.

Ut autem *ἡ διαταξίως*, medicamentorum ope inchoata, promoveatur,
alicui exercitationi se ipse assuefaciat æger. Huic rei maxime conducit
equitatio; quam quidem in tractatu suo de podagra commendat Sy-
denhamius ipsissimis verbis, „ & sane diu multumque mecum reputavi,
„ quod si cui innotesceret medicamentum, quod & celare vellet, æque
„ efficax in hoc morbo, & in chronicis plerisque, ac est equitatio
„ constans & assidua, opes ille exinde amplissimas facile accumulare
„ posset. ” Alibi idem sic expatiatur. „ Et ut, quod res est, loquar,
„ non in hoc tantum casu, sed in morbis aliis chronicis quam pluribus
„ hoc exercitii genus nunquam non cum uberrimo fructu usurpatum
„ memini, modo quis in illo improbius perseveraret. Si enim nobis-
„ cum reputemus ventrem inferiorem, in quo disponuntur organa se-
„ cretoria, hoc maxime exercitio vibrari, eaque succussionibus aliquot
„ mille uno in die exagitari solere, facile credemus, eadem succum quem
„ libet recrementitium ibi impactum ope dicti exercitii posse excutere,
„ & (quod majoris adhuc est momenti) validiore istius caloris nativi ex-
„ citatione ita corroborari, ut munere, quod iis mandavit natura, in san-
„ guine depurando recte defungantur.

Propterea etiam divinus senex exercitia in chronicis morbis, ut in
libro de internis affectionibus abunde liquet, summo suadet opere.

Jam autem obiter notandum est, si symptomata non ita vehementer efferbuissent, & morbus recens sit, e re maxime fore, purgativa prætermittis, narcoticis quietem conciliare, & vino medicato præscripto, vel aliis medicamentis id genus, curationem aggredi; licet enim ad septimam usque vel ultra diem maneat astricta alvus, intestina tamen, hisce modis confirmata, innato reviviscente calore & etiam vigore, hostem à parietibus suis tandem per se profligabunt. Hanc methodum optato eventu non frustratam fuisse, frequentius experti sumus. Mehercule est partium medici, bene ante perpendere, quidnam detrimenti ex catharticis expectandum sit, quam ea administrantur. Ab ambiguitate enim, an iis retinendis suppetat ventriculus, & a periculo, ne suum officium non faciant, etsi reviviscant, negotium medico facessitur difficillimum. Jacta hac alea, adjudicantur existimatio medici & sanitas ægrotantis.

Si juvenis sit, multo sanguine, facie ruberrima, cui dolet caput, si metus sit, ne phrenitis, neve convulsiones subsequaturæ sint: ventundatur, antequam imperentur opiata vel cathartica; secus; curationi insistendum est, prout supra dictum est.

Quod ad diætæ rationem spectat, difficilis quæstio non est, quippe morbo adhuc recente, necdum omnino debellato, nil nisi ea, quæ sunt digestionis facilioris, natura duce, appetit ægrotus. Dum convalescit; diætâ sit incrassantior, quales sunt pulli teneriores, pisces & hujusmodi. Ab omni spirituosorum liquorum potatione religiose caveat: liquores enim hi morbum, paulisper consopitum licet, post hac pertinaciorum reddunt. Quin pro potu communi sequente utatur decocto.

R. Cort. Lim. recent. ℥ss. decoque in aq. font. ℞. ij. ss. ad ℞. ij. cum frustulo panis. F. decoc. in usum præscriptum.

Hic potus stomacho apprimè gratus est, sitimque levat.

Consulto, non casu de externis tacuimus remediis, qualia sunt fomenta, adnodyna emplastra ad regionem umbilicalem applicata & similia, utpote quæ nihil adferant emolumenti, quoad percepimus, saltem minimum, idque ad aliquod tempus tantum; quandoquidem methodo & remediis prius institutis annititur medela maxime.

An utilis sit morbo imminenti balneorum usus, experientia relinquendum est; pulchre consistemus, nosmet nescire, quantum possit id remedii.

Paralysis membrorum (nisi jam inveterasset morbus) medendi rationi & remediis iisdem, quæ coctioni & sanguini prosunt, præscriptis cedit omnino. Externe adhibeantur, si placeat, emplastra, quæ corroborantia dicuntur.

Alii miserrime manci, pecunia emuncti; ad quasdam thermas (quæ peritorum medicorum vice funguntur) sitas ab orientali parte insulæ, quæ hodie Jamaica appellatur, se ipsi conferunt, haud sine summo emolumento. In has aquas semel iterumve in singulas dies immerguntur, & iisdem pro potu communi familiariter utuntur, quo factum est ut, ne pluribus quidem diebus interpositis, confirmata sit valetudo ea, quam promittere non ausa sunt pharmaca; neque vitio sex rerum non naturalium promptè pessundatur corpus ita sanatum. Medius fidius hisce modis pleraque mala pertinaciora juxta externa, ac interna egregie debellantur. Valetudinariorum autem frequentiam prohibent & difficultates itineris & incommoditas Hospitii. Tanto constat divinum illud remedium, e naturæ forte consilio, ne vivendi pravitas impune grassetur: alii autem in Boreales regiones demigrando pulcherrime revalescunt; eo quod frigus externum debilitatas jam pridem fibras reddit fortiores, & succus ex opimis edulis expressus ventriculi virtute, & in sanguinem receptus in naturales corporis humores promptius transit. Ergo *γυμναστική* non est contemnenda: enimvero audacter constanterque asseveramus, fomite morbi subacti, remedia ad restaurandam valetudinem ex chronicis morbis amissam non esse æque pulchra ac ea, quæ nutritioni & pinguedini corporis favent, imprimis omnium, præsentis juventute. Quid? quod amplissimus ille Vir *Boerhaave*, cujus gloriam in re medicinali partam æternitas ipsa semper intuebitur, sententiæ huic arridet maxime. "Debilium, inquit, fibrarum curatio obtinebitur nutrimento, in quo materies glutinosa, tenuissima, aquosa, inpinguisque abundet, quodque jam fere ita præparatum sit, ac in corpore sano & forti sit. Lac, ova, jura carniùm, decocta panis bene fermentati, vina austera, primaria sunt". Hanc igitur medendi rationem ab *Hippocrate* institutam clare videmus, qui ea, quæ nutritioni & pinguedini corporis conducunt, in libro suo de internis affectionibus, post judicationem morbi, impense suadet.

Ex experimentis indubitanter elucescit, nervis tribuendum esse omnem motum sensumque; pertæsum autem est explicare, quinam singularis sit ille motus, quo nervi afficiantur, paralyti cuilibet parti corporis superveniente, vel quo, intestinis male affectis, motus membrorum pereat; ne perfergere ad sacram nervosi liquidi anchoram videamur; id quod tanquam minus probabile, nobis denegatur a plurimis. Quis naturæ leges, quibus obsecundant origines, augmentum, & declinationes morborum, intelligentia consecutus fuerit? „Quam bellum est, inquit, eximius orator ille, pulchre confiteri potius nescire, quod nescires, quam ista effluentem nauseare, & ipsum tibi displicere. Partium autem inter se, (ut nobis videtur) proprio consensui releganda est *παράδοξις*, quæ colicam subsequitur.

Quis autem proprium consensum hunc profus negaverit? utrum eundem

eundem vetat sanguinis circulatio? ane contra nostram opinionem militant Hippocratis verba? *Ἐπίσσι μίλα, Ἐμπροσθε μίλα, Συμποσθε πόντος*; Nonne videtur potius innuere, inter quasdam partes consensum regnare, dum edisserit, quo pacto inter Scythas fierent eunuchi; *ἴσσι γὰρ* inquit, *ἢ ἴσσι γὰρ* etiam Baglivius, qui hanc veritatem exemplis confirmavit plurimis. Ex his colligendum est, peculiarem inter hanc & illam partem intercedere consensum, quamvis haud liquido hodie constiterit, unde num fiat; adeoque intestinis male affectis, posse motam membris perire.

Nunc tandem terram videmus, disceptatiunculæ hujusce vela contracturi. Non possumus non cautam mitemque hanc medendi rationem collaudare; quæ felicitatis diuturnitate comprobata floruit. Alia autem remedia, quæ huic morbo nimis præpropere obijciuntur, prout usus pilularum plumbearum & argenti vivi ad plures uncias, & hujusmodi relinquenda sunt iis, quibus est nulla religio, nulla ingenii integritas.

ANDR. ELIÆ BUCHNER

ET

J. CAR. EHRENFRIED HEBENSTREIT

DE

SCIRRHO MESENTERII EXULCERATO.

Hall 1756.

CASUS.

Nobilis quidam annorum XLIV. temperamenti melancholico-cholerici, habitusque corporis idcirco strictioris, in regione quadam minus salubri, ob aërem crassum, humidum, vaporibusque putridis continuo fere inquinatam eandem ambientem, educatus, cibus crassioribus & dyspeptis nutritus, crebrioribusque ac variis corpus admodum defatigantibus laboribus semper obnoxius, a primis statim annis ad ultimum usque vite terminum variis chronicis, infini imprimis ventris viscera adfligentibus, excruciatu fuit morbis. In ætate enim infantili atrophica cum febre lenta laborabat, qui morbi aptis quidem remediis tandem tollebantur, remanente tamen præternaturali quadam expansione duriori abdomini, circa regionem umbilicalem & lumbarem tam dextram, quam sinistram, imprimis conspicua, quæ nulla arte penitus auferri, sed aliquo saltem modo diminui poterat. In puerili dein ætate frequentius colica vexabatur biliosa, conjunctis molestis vomendi conatibus & tenesibus, qui, rejecta demum per vomitum saburra bilioso-viscida, ordinariè iterum cessabant. Ab his quoque incommodis liberatus, per aliquot annos tranquillè quadamtenus gaudebat sanitate, donec sub adolescentili ætate febres accederent intermittentes, tam quotidianæ, quam tertianæ, modo regulares, modo anomala, mox cessantes, mox inopinato redeuntes, siquæ in ætatem usque virilem continuantes, ac tandem in quartanam regularem transeuntes, dolore quodam obtuso comitatam, qui ex regione dextra hypochondriaca ad lumbarem & umbilicalem usque sese diffundebat, eademque ratione continuabat, postquam quartana simplex regularis in duplicatam mutata erat. Succedebant huic tumores pedum œdematosi versus superiora ascendentes, metumque haud levem subsequitari forsitan hydropis ascitû incutientes, qui tamen, feliciter sublatis,

dudum beneficio artificiosarum injectionum & microscopiorum glandulosam fabricam ferme in omnibus tenerioribus corporis nostri partibus observarunt, dum ubique insignes minimorum vasculorum deprehenderunt complicationes, adeoque facile exinde concludi posset, generali significato glandulas undiquaque in iisdem occurrere & dispersas esse. Ast in striatiori & proprio sensu glandulæ, juxta Illustr. HEISTERI descriptionem e), quam pace Tanti Viri meam hic facio, sunt partes peculiari habitus, ex congerio minutissimarum arteriarum, venarum, nervorum, & plerumque etiam ductu excretorio, conflate, propria membrana cinctæ, varie figura, coloris & consistentiæ, usibus diversis, ut plurimum tamen secretioni alicujus liquidi destinata.

§. IV.

Licet etiam porro quamplurimas olim glandularum differentias vari excogitaverint Auctores, distinguendo nempe easdem in carneas, vesiculosas, conglutinatas, vasculosas, mollores, solidiores, perpetuas, adventitias, pluresque alias; sufficit tamen, si, ad mentem celeberrimorum nostri ævi Anatomicorum, in duo saltem summa genera, sub quibus omnes & singulæ comprehendi possunt species, dividuntur, nempe in simplices, seu solitarias, quas alii conglobatas vocant, ex unico corpusculo sphaeroideo, distincto, suaque membranula incluso, constantes; & in compositas seu connexas, vulgo conglomeratas dictas, quæ ex pluribus minoribus inter se conjunctis componuntur, certa membrana investuntur, unum communem ductum, in peculiarem quandam cavitatem, obtinent, communemque actionem edunt.

§. V.

Ex diversa hac glandularum structura functio illarum dijudicari potest, quam potissimum in sanguinem ad canales illorum advectum exerunt, argumentando nimirum ex structura detecta ad varias fluidi, per canales istos transeuntis, mutationes. Variant enim vascula, ex quibus hæc organa composita sunt, tam longitudine, copia & amplitudine, quam complicatione, densitate & fibrillarum nervearum intertextarum majori aut minori quantitate; adeoque majorem omnino mutationem sanguis subit in longius excurrentibus ejusmodi canaliculis, quales in conglobatis & conglomeratis imprimis deprehendantur, quam si breviores illi fuerint, sicuti in folliculosis glandulis, quæ ob minorem dictorum vasculorum copiam non adeo insignem mutationem in sanguine ad illas adfluente producere solent.

§. VI.

e) Vid. Compend. anatom. p. 10. §. 33. Edit. Norimb. 1727. item Diss. Ejusd. de vera Glandulae appellatione, Cap. III. §. V. Helmstad. 1718.

§. VI.

Patet igitur ex modo adductis, sanguinem in longa vasorum serie motum valde mutari, illumque lento admodum & debili motu per eadem progredi. Angustia enim illorum successive magis magisque aucta, & formati ab iis anguli varii, recti & obliqui, obtusi & acuti, obicem qualemcumque motui fluidorum ponunt, eaque aliquo vigoris gradu resistunt sua privant. Proinde etiam vires partium corporis nostri, tam solidarum, quam fluidarum, in naturali statu ordinarie in æquilibrio sunt, semperque ea solidorum deprehenditur ratio, quæ fluidorum est, ita ut, ubi pauciores partes fluidæ moventur, ibi etiam tenuiora & angustiora sunt vasa; cumque humores in minimos globulos divisi exiguam constituent massam si seorsim spectentur, hinc minorem etiam exerunt actionem in vasa minima, horumque pariter debilior erit reactio, ob laxiorem partium fibras constituentium cohesionem.

§. VII.

Vis fluidorum movens & in solida agens dependet in corpore nostro a motu illorum progressivo & intestino, indefinenter & æqualiter in illo succedentibus. Progressivus motus determinatur per vim systolicam solidorum mollium, intestinus vero sub ipso progressivo simul producitur, estque causa resolutionis eorum in minimas particulas. Quando igitur humores per priorem illum, nempe progressivum motum, ad minima deferuntur vascula, quorum diameter non nisi unicum semper admittit globulum, tunc parietes illorum æqualiter in globulos tales, ita successive se invicem excipientes, agunt f), qui dein sub continuato ulteriori progressu fluidi & perseverante vi solidarum partium, in minores dividuntur, eoque ipso aptiores redduntur, ut in angustiores subsequentes canales penetrare queant.

§. VIII.

Pro conditione ergo tam solidorum, quam fluidorum, variaque illorum structura & horum mixtione ac fluiditate, varius semper erit effectus intuitu progressivi motus ejusque successus tam liberioris, quam impeditioris ac magis retardati. Hinc si crebrioribus spasticis & constrictoribus motibus adficiuntur solida, insimulque etiam viscida & spissiora, quacumque ex causa, redduntur fluida, non solum motus horum in majoribus æque ac minimis vasculis admodum retardatur, ut tandem prorsus

T t t 3

fus

f) Vid. Acta Med. Edimburg. Tom. II. pag. 82. ubi Experim. VII. hæc propositio fufius probatur.

fus in iisdem subsistant & obstructions producant, sed solidorum etiam fibrillæ teneriores a stagnantibus illis fluidis moleste premuntur, distendantur & irritantur, variaque hinc symptomata & dolorifica pathemata concitantur.

§. IX.

Quoniam ex præmissis (§. VIII.) constat, quod obstructions ordinarie primum suum capiant initium in minimis vasculis, quorum diameter in ulteriori illorum progressu successive angustior evadit; hæc vero structura ultimis arteriis sanguiferis, seu rubris, primisque illas excipientibus serosis & lymphaticis proprie competit, quales maxime ad glandulas constituendas & formandas concurrunt: Hinc facile patet, cur partes hæc organicæ, variorum liquorum secretioni inprimis destinatae (§. IV.), obstructionibus facilius pariter ac frequentius obnoxie reddantur.

§. X.

Obstructionis autem conditio variat, pro diversitate staseos humorum, in pluribus vel paucioribus canalibus factæ, cujus indicium præbet varia inde eveniens magnitudo tumoris obstructionem concomitantis. Vasa enim obstructa, ob denegatum progressum fluidi ulterius propellendi, & collectionem ac stagnationem novi a tergo continuo affluentis, in majus subinde spatium extenduntur, eoque ipso, vicinas & proxime adjacentes partes itidem expandendo & elevando, superficiem illarum inæqualem reddunt, quam ita mutatam earum formam *tumorem* vocamus, qui dein, pro caularum & aliarum circumstantiarum diversitate, modo magnus, modo parvus, durus aut mollis, dolorosus aut indolens evadit, variasque peculiare denominationes inde obtinet.

§. XI.

Quo diutius durant obstructions in canaliculis quibusdam abortæ & productæ, eo magis ipso tali temporis successu invalescunt eoque latius sese plerumque diffundunt. Dum enim humores, a tergo ad locum usque obstructum progredientes, ab ulteriori libero ibidem excluduntur transitu, necessario ad alia vicina copiosius regurgitant vasa, & ob copiam magis auctam tardius per illa moventur, unde partes illarum, motu intestino debilius agitatae, subinde arctius inter se cohærent, fluidum ipsum spissius evadit lentoremque acquirit, & tandem in his quoque canalibus subsistit, atque ita majus tumoris incrementum producit.

§. XII.

§. XII.

Quoniam etiam porro omnis nervorum tensio præternaturalis ingratam infert sensationem, seu dolorem, hicque tanto gravior est, si teneriores aut pauciores illorum ramificationes ita moleste adficiuntur, expanduntur, vel etiam stimulantur & irritantur, facile hinc patet ratio, cur ut plurimum tumores, tam molliores, quam duriores, inprimis autem a causa sanguinea inducti & repente invalescentes, in initio præsertim & augmento, doloribus satis exquisitis, lancinantibus, prementibus spasticisque stipati incedant. Dum enim stagnantes in vasculis minoribus humores, & reliqui a tergo affluentes magisque ob tardiolem progressum accumulati, membranas illorum & intertextas iisdem nerveas fibrillas successive vehementius distendunt, aut etiam aciores illis forte immixtæ particulæ irritando, arrodendo & stimulando has ipsas ad vehementiorem constrictionem sollicitant, necessario exinde dolorificæ ejusmodi sensationes, ab inflammatoriis tamen adhuc distinctæ, concitari possunt ac debent. Quodli autem diuturniori temporis mora ejusmodi fluida stagnantia magis inspissentur, aut, secedentibus & evaporantibus tenuioribus partibus aqueis plane exsiccentur, tunc vel ob nimiam debilitatem, sub continua expansione tandem inductam, vel ob rigiditatem fibrillarum sensibilium, ex humorum induratione prognatam, naturalis sentiendi facultas imminuitur aut plane tollitur, indeque est, quod Scirrhi ordinarie fere indolentes sint, antequam ad exulcerationem tendunt, tumores autem sanguinei fere omnes, non admodum inveterati, manifestiores communiter inferant dolores.

§. XIII.

Consensus ille satis liquidus, qui inter complures corporis nostri partes notatur, & tam vasorum, quam nervorum communicatione unice nititur, nullum nobis relinquit dubium, quin etiam obstructions & tumores, præcipue grandiores & graviore, specialem quandam partem aut viscus occupantes, in aliis remotioribus ex hoc fundamento varia satis interdum fontica concitare valeant symptomata. Dum enim & vasorum & nervorum omnium ramificationes ad minimum communem quandam, in truncis variis eminentioribus, agnoscunt originem, hujusque respectu quælibet mutationes insigniores & graviore, circa ramulorum extremitates contingentes, modo subito, modo etiam successive ad reliquas partes, nervos & vasa sua ex uno eodemque trunco obtinentes, propagantur; facile utique exinde patet, quod & particulares in certo saltem loco abortæ obstructions, temporis successu, dum magis magisque invalescunt, & partim nerveæ fibrillæ ad crebriores

briores & auctiores spasmodicas constrictiones sollicitantur, partim quoque progressivus humorum motus per vasa magis retardatur & turbatur, imo & ipsa viscera vicina, ob molem partis obstructæ magis auctam, pressionem molestam patiuntur, in remotioribus corporis regionibus non solum complura incommoda excitare, sed etiam variorum functionum turbationes inferre valeant.

§. XIV.

Quum tandem etiam omnem vasorum obstructionem semper excipiat præternaturalis admodumque ingens sæpe illorum & partis ipsius affectæ distensio & expansio, rupturam quandoque fere minitans, merito adhuc, antequam ad specialiora progrediamur, dispiciendum nunc erit, qua ratione id ipsum, salva adhuc manente partium talium cohesione, contingere queat. Constat iam ex physiologicis, quod fibræ solidarum partium ex tenerioribus terreis elementis, succo aliquo viscido seu glutine animali arctius inter se connexis, compositæ sint, roburque illarum physicum seu naturale a firmiori & intimiori cohesione dictorum dependeat elementorum, sub qua singulæ illæ tantam exserunt vim resistentem seu reactionem, quam hæc earum conditio admittit. Quoniam autem hæ ipsæ fibræ insimul elasticæ sunt, & idcirco vi extendenti fluidorum transeuntium cedunt; hinc quando ea vim illarum resistentem superat, necessario eidem cedere coguntur, sique diutius in tali statu decinentur, tunc ob imminutam elementorum suorum cohesionem & elongantur & debilitantur. Augetur ergo hac ratione non solum capacitas & diameter talium canaliculorum, sed humores etiam ibidem stagnantes magis accumulantur, sique vis distendens subinde majora acquirit incrementa. Quum vero tam fibrillæ, quam membranæ vasorum ex iisdem contextæ, ex minimis consistant particulis terreis, quæ plurimis gaudent punctis contactus, adeoque glutinis animalis ope firmiter inter se connexæ sint; hinc, si aliquo saltem modo debilitatæ sunt, ob imminutam vim resistendi & pluralitatem punctorum contactus, majorem semper admittere possunt distensionem, citra tamen plenariam cohesionis dissolutionem, indeque tumores tales, ex obstructione prognati, in ingentem & sæpe stupendam expandi possunt magnitudinem, absque ulla tamen subsequente violenta ruptura vasorum aut membranarum connexarum.

§. XV.

Transitus obstructionum, in glandulosis partibus factarum, in scirrhum, raro subitanus esse solet, sed longius plerumque temporis inter-

intervallum requirit. Non solum enim ad illum ingenerandum major copia humorum spissiorum, crassorum & viscidorum, in anfractibus & angustiis complurium canalium subsistentium, adeoque perfecta & totalis horum obstructio, requiritur, sed necesse etiam est, ut ab iisdem tenuiores aquæ partes secedant & successiva evaporatione per extremos minimos tubulos removeantur, & terrea ac viscidæ partes ita quasi exsiccantur & in duritiem quandam convertantur, cumque id non nisi diuturniori temporis mora fieri possit, hinc patet, obstructiones communiter citius & promptius generari posse, quam scirrhos. Occurrunt autem hi non tantum in partibus externis, visui patentibus, veluti collo, labiis, gingivis, lingua, mammis & testiculis, sed etiam in abditis corporis nostri visceribus, ubi difficiliter cognoscuntur, atque ab aliis morbis internis non, nisi ex circumstantiis rite ponderatis, dijudicantur. Ex illorum autem viscerum classe frequentius iisdem obnoxia deprehenduntur digestoria & depuratoria in abdomine sita, glandulæ nempe mesenterii & pancreatis, hepar, lien, renes, uterusque, quæ texturâ vasculosa, obstructionibus maxime favente (§. II.), gaudent.

§. XVI.

Præmissis ergo generalioribus hisce, ad obstructionum & inde oborientium scirrhorum indolem spectantibus, ordinis ratio merito postulat, ut ad speciem quandam horum singularem, *Scirrhum* nempe *mesenterii*, occasione Casus supra communicati enodandum, nunc progrediamur. Ex ipsa autem hac relatione historica evidenter primo statim patet intuitu, fundamentum ejusdem in tenera jam positum fuisse ætate, quum nempe atrophia, lenta febre stipata, defunctus noster laboraret. Illa enim ordinarie modo ex lacte materno nimis crasso, viscido & terreis partibus copiosius referto; modo ex alimentis dyspeptis, mucidis, farinaceis, itemque acidis & austeris, similibusque, aut etiam vinosis vel spirituosius potulentis, intempestive & præmature tenellis puerulis ingurgitatis; modo ex nimia constrictione fibulteriorum arctiorum, corpora infantum moleste jamjam comprimunt (§); modo etiam ex prava diathesi sanguinis materni in utero communicati, primam suam caput originem, aliisque dein sub ulteriori progressu accedentibus causis altiores ponit radices, malumque sæpe prorsus immedicabile tandem sistit.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

U u u u

§. XVII.

(§) Vid. Gualteri HARRIS Tractatus de morbis acutis infantum, Edit. Genev. 1727. pag. 1. 12.

§. XVII.

Singulæ hæc causæ non alia ratione noxiam suam in ejusmodi tenellis, aliisque etiam robustioribus, corporibus exerunt efficaciam, quam chylicationis negotium graviter turbando, multasque cruditates & impuritates, viscidas, mucosas, acidas, austeras aliasque in primis viis prognerando, unde dein necessario universa humorum massa temporis successu magis inquinatur, & ob partium heterogenearum & crassiorum copiosorem retentionem & accumulationem spissior redditur, hacque ratione, dum in primis etiam lymphæ omnium facillime viscido depravatur lentore, tardus non solum & difficilis evadit fluidorum per canales præsertim angustiores progressus, sed frequentiores etiam subsequenter deinde stagnationibus illorum, vasorumque exinde eventibus obstructionibus, suppeditantur occasiones, quæ in mesenterio promptius, quam in ulla alia parte, in actum deducuntur, faciliusque tandem in veros degenerant scirrhus, quoniam & structura & functio ejusdem naturalis noxiæ tali effectui accelerando singulariter favere videtur.

§. XVIII.

Est enim mesenterium pars membranacea, cum interjecta pinguedine, situm obtinens medium inter intestina, per quod transeunt varii generis vasa, arteriæ, venæ, vasa lactea & nervi, plurimis glandulis hinc inde præditum ac intestinis undique annexum, ut vinculum quasi illorum constituat. Quoniam ergo intestinorum duplex ordinariè constituitur divisio, in tenuia nempe & crassa; hinc etiam totum mesenterium non inepte a compluribus Anatomicorum in duas dividitur partes, *mesaræum* nempe, quod tenuia colligat intestina, & *mesocolon*, quod crassa connectit. Figura mesaræi fere circularis est, ita tamen ut in tota sua circumferentia, versus intestina, in plurimas & fluxuosas plicas corrugetur, circa centrum vero planum & nullatenus plicatum sit. Mesocoli autem figura semi-circularis & oblongior deprehenditur.

§. XIX.

Ratione structuræ suæ compositum est mesenterium ex *membranis*, quibus in homine sano magna pinguedinis copia interjecta est; ex *vasis* dein *chyliciferis* sive *lacteis*, *nervis* satis copiosis, *glandulisque* plurimis, duabus tandem *arteriis*, totidem *venis*, innumeris ramificationibus per totam hujus partis substantiam sese diffundentibus. Generalis

ralis ejus usus in eo consistit, ut, quoniam firmiter lumborum vertebris & ossi sacro annectitur, ejus ope omne periculum laxationis & descensus intestinorum, præcipue sub duris laboribus, saltu, alvi ficioris cum magno conatu depositione, & difficili partus enixu, prohibeatur. Speciatim autem *membranae* non solum eundem usum præstant, ut nempe pariter vinculum sint intestinorum, sed insuper quoque eo inserviunt, ut in spatio intermedio tum vasa copiosissima, tum etiam glandulae hinc inde dispersæ, tuto inter easdem decurrant & contineantur, ne in validis motibus rumpantur, aut a circumjacentibus visceribus comprimantur, quem in finem etiam hæc membranae copiosa perfunduntur pinguedine, cujus blando insuper calore hæc partes foventur, ut humores transeuntes, sanguis nempe, chylus & lymphæ, in debita fluiditate permaneant & conserventur.

§. XX.

Vasorum lacteorum usus est, ut chylum ex intestinis recipiant, qui per modum transcolationis seu filtrationis in illa transit, relictis in intestinis partibus crassioribus, feculentis & excrementitiis. Hiant vero illa inter ipsas membranas intestinorum, ut osculis suis chylum in se recipere possint, qui dein expeditissima via, valvulis recursum prohibentibus, & nova subinde a tergo urgente ejus portione, in proximis mesenterii glandulas promovetur, a quibus dein vasa lactea fecundi generis omnem chylum recipiunt & in cisternam communem devehunt. *Glandularum* itaque verus usus in eo consistere videtur, ut partim fulcimentum sint vasorum lacteorum, dum rami quidam eorum illas supergrediuntur; partim vero chylus, per vasa lactea advectus, in iisdem transcoletur & magis attenuetur.

§. XXI.

Sanguineorum vasorum, seu *arteriarum* & *venarum* mesenterii, quæ inde ad intestina progrediuntur, tanta est copia, quantam vix ulli alii corporis parti, proportionè instituta, concessam deprehendimus. Sicuti autem *venæ* sanguinem per arterias advectum recipiunt & revehunt, ut ad hepar deferatur; ita *arteriosa* vasa partim nutritioni partim membranacearum, partim calori vitali conservando, partim denique separationi & depositioni oleosarum partium, pinguedinem dein constituentium, sanguisque simul depurationi a partibus recrementitiis tam serosis, quam crassioribus feculentis, per alia emunctoria non æque facile eliminandis, inserviunt, utpote quæ per hos canales ad intestina eorumque glandulas devehunt, ut in iis separatæ tandem

in cavitatem intestinorum, tanquam sentinam totius corporis, deponantur, & cum reliquis chylosois partibus excrementitiis exinde describantur. *Nervi* denique non tam ad sensum & motum, utpote quibus mesenterium destitutum est, & qui tanto exquisitius in intestinis præsto sunt, sed partim ad robur quaecunque huic parti conciliandum, partim ad liquidum illud subtile elasticum, quod ad alias partes etiam transferunt, glandulis mesenterii suppeditandum, destinati sunt, ut chylus eodem magis actuetur & ad sanguificationem dein subeundam aptior reddatur.

§. XXII.

Dum ergo ex compluribus & tam variae indolis partibus compositum est mesenterium, dum chylus, lymphæ ac sanguis per ejus vasa continuo vehuntur, horumque humorum progressus variis fonticulis expositus est impedimentis, & perquam facile ab aliis accedentibus causis graviter turbari & retardari potest, non immerito hinc exinde adferere & concludere licebit, mineram multorum morborum gravium & chronicorum, imprimis autem febrium rebellium, in eodem latitare & radices suas longe frequentius agere, quam quidem vulgo reputatur. Quum enim ob loci conditionem & situm, aliorumque viscerum viciniam non facile cognoscatur pars hæc proprie adfecta, hinc obscuritas ista multis causa fuit ignorantiae, cur harum mesenterii partium affectus olim imprimis prætermitti & veterum scriptis minus celebrati fuerint.

§. XXIII.

Ex omnibus autem illis morbis, qui primæ suæ in mesenterio ponunt fundamenta, frequentissimæ solent esse *obstructiones* ejusdem, quæ dein fecundam aliorum gravium & fonticorum causam constituunt. Quum enim vix in ullo alio abdominis viscere plures & majores contingere possint vitiosorum & impurorum humorum stagnationes & collectiones, quam in mesenterio, ubi minora præsto sunt vasa, eaque numerosissima, minor sanguinis impetus, glandulæ copiosæ, chylus sæpe crudior & viscidior, obstructionibus producendis aptissimus; merito hinc exinde concludere licebit, quod illi præcipue morbi, qui ex commissis in victu erroribus & diæta infalabri originem suam ducunt, & sub quibus postea intemperantiæ poenas luere coguntur ægrotautes, vix alibi sedem, quam in mesenterio, figant. Manifestissimum autem *obstructionis mesenterii* exemplum præbet nobis illa *atrophæ* infantum species, ubi, abdomine in tumorem densum & tactui resistentem elevato, reliquum totum corpus emarcescit & lenta tæbe consumitur.

tur, & prout singulæ ejus partes macie extenuantur, ut vix cutis tandem ossibus hæreat, ita tumor abdominis increfcit & invalescit, cujus causâ, omnium consensu, est ingressus chylo denegatus, ob viarum obstructionem, dum vel in ipso aditu chylus officina vasorum lacteorum subire non potest, id quod ex diarrhoea chylosa tunc conjuncta, una cum continuo cibum assumendi desiderio, hariolari licet; vel chylo transitus per mesenterii glandulas præcluditur, quo in casu simul evenit, ut in molem ingentem adaugeantur hæ glandulæ, alias minimæ, indeque abdomen mirum in modum, cum inæquali duritie, expandatur.

§. XXIV.

Præter hanc autem glandularum magnitudinem nimium auctam alii etiam *tumores grandiores scirrhosi*, tam ex coalitu plurium glandularum jam obstructarum, quam ex tota mesenterii structura & substantia præternaturaliter imminuta, oriuntur & producuntur, quos Veteres interdum *steatomatum*, *atheromatum*, aut *meliceridum* nominibus insigniebant, prout nimirum substantia illorum diversa adparebat, & vel sebo crassiori indurato similis, vel interius in materiam pulmentarem, aut melli spissiori conformem mutata erat. Non lubet hæc latius prosequi & per complura exempla probare, cum ipse ille Casus, fundamenti loco in hac Dissertatione positus, sufficienter tristissimam hanc confirmet veritatem, cui idcirco saltem binas observationes, similis indolis tumores exhibentes, illustrationis æque ac confirmationis gratia subjungere licebit, quarum unam TULPIUS (b) communicat, qui in juvene quodam, cui abdomen intra biennium in eam excreverat molem, ut pro hydropico fuerit declaratus, sub sectione anatomica ingens invenit steatoma, quod ex mesenterii glandulis excrefcens, in eam devenerat magnitudinem, ut, bilanci impositum, ultra libras octadecim ponderaret; alteram PARÆUS (i) sistit, qui in foemina quadam mesenterium tumore fere incredibili turgens, & compluribus abscessibus scatens, se invenisse refert, qui singuli peculiaribus inclusi membranæ, aliqui eorum oleoso, alii melleo, alii sebaceo, alii albugineo, alii vero aquoso humore referti erant.

§. XXV.

His ergo debite nunc perspectis & generali modo prælibatis, ad ipsam specialiore Casus propositi enucleationem progrediendum erit,

Uuuu 3

(b) *Observation. medic. lib. II. cap. 32.*(i) *Oper. chirurgic. lib. XXII. cap. 26.*

erit, ut demum pateat, qua ratione ingens ille scirrhus in defuncto obortus, tantamque in molem auctus fuerit, & quanam graviorum illorum eundem in progressu ulteriori comitantium morborum cum illo fuerit convenientia, qualisque demum medendi methodus durante hacce tragœdia, irritò licet cum effectu, in auxilium fuerit vocata. Prima ergo sua fundamenta universa illa morborum caterva utique posuit statim in prima defuncti ætate, quum sub aere crasso, humido, vaporibusque putridis continuo fere inquinato, educatus, cibusque dyspeptis & crudioribus nutritus, in *atrophiam*, ex causis talibus infantili & puerili ætati præcipue familiarem (§. XVI.), incidere. Hanc autem ex obstructione quadam glandularum mesenterii non exigua, sed satis diffusa obortam fuisse, tam ex *lenta febre* simul concurrente, quam ex *tumore duriori abdominis*, sublatis hisce morbis adhuc superstitite, talesque obstructiones ordinariè concomitante & indicante (§. X.), liquido apparet. Nondum vero tunc temporis obstructionem illam in scirrhosam inclinasse aut degenerasse indolem, exinde concludere licet, quoniam partim transitus talis vix unquam adeo subitaneus est, sed longius communiter temporis intervallum requirit (§. XV.), partim tumida illa abdominis expansio, licet in totum auferri non potuit, tamen aliquo modo diminuta fuit, quod de vero scirrhoso haud sperandum est tumore, utpote qui, ob stagnantes humores crassos & viscidos jamjam exsiccatos & quasi induratos (§. cit.), nullam plane sui admittit diminutionem, sed potius ob adfluxum similium fluidorum a tergo continuantem, progressum autem plane impeditum, majora semper capit incrementa (§. XI.).

§. XXVI.

Quæ in puerili ætate dein priori malo successit, *Colica biliosa, molestis vomendi conatibus & tenetis stipata*, procul dubio obstructioni prædictæ magis increbescenti ascribenda fuit. Dum enim partes quilibet obstructæ temporis progressu, ob inductam fibrarum debilitatem & immutatam illarum resistantiam, magis magisque expanduntur (§. XIV.), visceraque vicina, ob molem partis auctam, pressionem molestam patiuntur (§. XIII.), hæc ipsa circa duodenum præcipue, a magis expanso tunc mesenterio, procul dubio contigit, bilisque ex ductu choledochi in illud defluentis ulteriorem progressum retardavit, unde illa copiosius ibidem collecta & commixtione cum aliis liquoribus, huc confluentibus, moraque diuturniori acior reddita, stimulando & gravius irritando tam hoc ipsum satis sensibile, quam etiam, ex consensu, reliqua connexa tenuia intestina, tormina illa spasmodica & colica concitavit, quæ tamen, rejecta per vomitum *faburra bilioso-*

bilioso-viscida, plane iterum conquieverunt, manifesto satis documento, quod causâ hæc materialis unice illorum intuitu in culpa fuerit.

§. XXVII.

Febres illæ intermittentes, tam quotidianæ, quam tertianæ, modo regulares, modo anomalæ, cessantes æque ac redeutes, in adolescentili ætate occurrentes, & ad virilem usque continuantes, tandemque in quartanam degenerantes, primo regularem & simplicem, dein duplicatam, non solum notabile tunc factum obstructionis in mesenterio jam præsentis incrementum, sed insuper quoque reliquorum viscerum abdominalium infarctum aliqualem, & functionum iisdem competentium graviolem turbationem, per consensum inter has partes vigentem (§. XIII.) potissimum inductam, satis evidentè indicant, confirmantibus hæc omnia eo magis tam tumores pedum œdematosi, quam dolore obtuso, ex dextra hypochondriaca regione ad lumbarem & umbilicalem usque sese diffundente, qui, quoniam tandem una cum illis tumoribus iterum evanescebat, hepar inprimis tunc gravius adfectum fuisse indicabat.

§. XXVIII.

Ab eo autem tempore gravis illa & magis magisque subinde aucta mesenterii obstructio successivè in scirrhosam indolem degenerasse videtur. Quæ enim adpropinquante quadragesimo ætatis anno defunctum infestabat dirissima *Colica spasmodico-convulsiva*, a magis nunc impedito progressu sanguinis per singula non solum abdominis viscera, sed præcipue per vasa mesaraica ad intestina excurrentia, deducenda erit, dum complures hinc inde factæ sanguinis restagnationes, vasa pariter ac inprimis membranas intestinorum, itemque nerveas propaggines per mesenterium excurrentes & in annexos hosce canales ex parte abeuntes, distendendo, premendo, vellicando & irritando, ad vehementiores crispaturas & constrictiones istas summe dolorificas, partes has admodum jam sensibiles sollicitarunt. Sub inæquali ergo tunc reddito & vehementer turbato, per ipsum autem induratum & ad scirrhosam indolem nunc vergens mesenterium plane fere intercepto humorum progressu, fieri aliter haud potuit, quin internus tumor magis sese diffunderet, adeoque abdominis expansio, durities & inæqualitas evidentissima in dies fumeret incrementa.

§. XXIX.

Sub his ergo circumstantiis dum copiosius congesti & stagnantes
intra

intra scirrhosum hoc viscus humores ex parte adhuc fluiditate sua non prorsus destituti erant, ulterius autem propelli non poterant, motus tandem intestinus vim suam evidentius exerebat, mixtionem illorum & cohaesionem partium suarum naturalem penitus dissolvendo & ulcerosam corruptionem in interiori scirrhii substantia inferendo. Contigit hoc procul dubio circa finem quadragesimi secundi anni, quoniam paucis abhinc elapsis mensibus *febris* superveniebat *lenta*, manifestum de clandestina hac ulceratione jam facta testimonium ferens, quae, quoniam nulla hic locum habebat corruptarum partium absterio & mundificatio, saniesque putrida, ex purulenta materia tandem corrupta genita, pedetentim cum humorum massa commiscebatur, illamque non solum inquinabat, sed & ad similem resolutionem corruptoriam disponebat, ultimis denique temporibus in veram *hecticam febrem*, omnibus suis ordinariis ac fonticis symptomatibus comitatam, transibat, sub qua dein miserrime huc usque excruciatu aegrotus & vivit tandem tollebatur, quoniam stupenda illa moles scirrhii versus diaphragma magis ascendens, liberum ejus descensum summopere impediebat, ut idcirco gravissima *orthopnoea*, in lethalem transiens *catarrhum suffocativum*, tristissimam hanc clauderet tragediam.

§. XXX.

Ex his ergo probe inter se collatis circumstantiis manifesto nunc adparet, quod omnino in statu hocce truculento defuncti nostri docta plus valuerit arte malum. Licet enim alias quaelibet viscerum obstructions non plane sint immedicabiles, sed in statu recentiori, & quando humores subsistentes non omni prorsus destituti sunt motu, medelam non raro adhuc admittant; in hoc tamen subjecto a primo initio morborum istorum quasi concatenarorum spem talem concipere haud licuit, quoniam atrophiam, in prima aetate oborta, febrem statim lentam comitem habuit, causaeque tam multiplices inveniuntur regiminis incongrui & pravae dietae, necessario statim in dies pejorem reddiderunt, confirmantibus id ipsum morbis subinde gravioribus se invicem per singulas vitae periodos excipientibus. Ut autem completa tandem evadat ipsa superius adducta historia, paucis adhuc ea, quae sub medendi methodo adhibita fuere, coronidis loco subungere licebit.

§. XXXI.

Quamprimum de obstructione mesenterii oborta fuit suspicio, sub atrophiam in aetate infantili sese manifestante, non solum convenientibus, quantum quidem in subjectis talibus, medicamenta saepius
nausean-

nauseantibus, fieri potuit, statim eidem occurrebatur remediis, sed & sub ulteriorum malorum exinde pullulantium progressu efficacissima resolventia, incidentia, attenuantia, demulcentia & roborantia, pro circumstantiarum & symptomatum ratione in usum vocabantur, veluti gummata, ammoniacum, sagapenum, galbanum, juniperi, saponis artificiales, tincturae alcalinae, extracta amara, tam vinosa, quam aquosa, sub forma tam pilularum, quam elixiriorum viseralium, cum alcalisato menstruo paratorum; succi expressi herbarum recentium, acetosae, nasturtii, tam hortensis, quam aquatici, chærefolii, beccabungae, cochleariae, endiviae, trifolii fibrini, &c. cum jusculo carniarum, aut sero lactis exhibiti; juscula itidem medicata, ex praedictis herbis & radicibus recentibus, cichorei, taraxaci, graminis, petroselinii, pastinacae, scorzonerae, foeniculi, &c. parata; porro radices imperator. vincetox. pimpin. albæ. serpentar. Virginian. herbæ marrub. albi, fumar. saponar. arnicæ cum floribus, cortices Cascarillæ, Culilaban, Winteranus, aurantior. in infusis tam theeformibus, quam vinosis, itemque electuariis: potiones diapnoicæ, pulveres temperantes, digestivi, incidentes & resolventes, non neglecto etiam, convenienti adhuc tempore, aquarum medicatarum, Pyrmontanarum præcipue, Egranarum & Selteranarum usu.

§. XXXII.

Alterantibus his & corrigentibus subjungebantur & interponebantur convenienti tempore evacuantia, tam per alvum, veluti salia fontium medicatarum, Sedlicense, Epslamsense, Egranum, de Seignette, Rhabarbarum & radix ac resina Jalappæ; quam per diaphoresin & diuresin moderate operantia, non neglectis, pro ratione circumstantiarum urgentium, antispasmodicis & securis anodynis. His omnibus etiam convenientia jungebantur externa resolventia, discutientia, demulcentia, pægorica & roborantia, in forma sacculorum, tam siccorum, quam vinosorum, fomentationum, linimentorum & clysterum; item emplastra camphorata, veluti saponat. Barbette, diachyl. simpl. & compos. de gummi ammoniaco, de cicuta, de galbano crocatum, &c. cum oleo tartari foetido, aliisque destillatis in virtute sua magis exaltata. Tanto vero medicamentorum apparatu gravia illa & adeo complicata mala minime ad votum eradicari & tolli potuerunt, sed in sola palliativa acquiescendum erat curatione, donec hectica tandem febris & assiduis Medicorum laboribus vigiliisque, & miserrimæ tam diu excruciatu aegrotantis vitæ, exoptatum imponeret finem.

CCLXIV.

ABRAHAM VATER

ET

JO. FRID. SCHIMMER,

DE

CALCULI IN VESICULA FELLEA GENERATIONE

Witteberg. 1722.

Concreta illa solidiora & duriora, præternaturaliter in corpore humano generata, quæ calculorum nomine veniunt, licet nullibi occurrant frequentius, quam in viis, urinæ secretioni dicatis, renibus, ureteribus atque vesica urinaria, tamen etiam in aliis ejusdem partibus subinde reperiri solent, adeo, ut vix ullum ex nostris visceribus, & organis sit, in quo talia non fuerint observata. Etenim calculi originem suam trahunt, excrementis alimentorum crassioribus, tartareis, quæ in primis viis a succo chyloso separari, aut, si cum eo ad sanguinem penetrant, in renibus ab eodem cum sero superfluo fecerni, atque e corpore educi debebant. Quod si vero cruditates istæ, ob vitiosam alimentorum digestionem in ventriculo & intestinis, & labefactatas secretiones in visceribus, in corpore retineantur, istæ necessario ejusmodi concretionibus, in locis aptis, occasionem & materiam præbent. Quoniam igitur ad renes, ob arterias in primis, respectu horum viscerum, præ omnibus insigniores, ex trunco aortæ egredientes, impuritates istæ parum digestæ, cum sanguine largius confluunt, & in iisdem ab ipso separari, & e corpore expurgari debent, hinc facile patet, quare in viis urinariis calculi frequentius observentur. Nihilò tamen secius sanguis, per universum corpus circulo vitali circumactus, scoriis talibus repletus, illas ubivis seponere potest, ubicunque in corpore nostro secretio quædam peragitur. Præcipue tamen concretionibus istis favent cavitates, atque canalium secretoriorum anfractus, in quibus succi, e sanguine secreti, moramtrahunt, adeoque

DE CALCULI IN VES. FELLEA GENERAT. 715

adeoque partes illas crassiores seponunt, & concreta talia firmiora exhibent. Eaque de causa vesica fellea, quæ humorem biliosum, partibus salinis terreis crassioribus abundantem, colligit & asservat, non raro calculos in sinu suo fovet, unde plurima magna mala oriuntur. Quamvis autem calculi hi, in cystide generati, eandem originem & materiam habeant, cum calculis aliarum partium, causæ tamen speciales hic concurrentes, calculorum ipsorum diversitas, ac distinctus eorum concrescendi modus, specialem sui considerationem merentur. Quamobrem in præfenti, calculorum in vesica fellea generationem, causas, diversitates, modumque generandi, examinare constituimus, adjuti observationibus quibusdam rarioribus, magisque curiosis, calculorum singularium, a nobis aliisque in corporibus defunctis reperiuntur.

Faxit summum numen! ut institutum hoc vergat ad sui gloriam, & aegrotantium salutem.

Thesis I.

Quemadmodum calculi aliarum partium, sigillatim viarum urinariarum, ratione numeri, coloris, consistentiæ, aliarumque circumstantiarum, innumeris modis inter se variant, ita non minus illi, in cystide inventi, admodum diversi observantur. Factum non raro est, ut tota bilis in vesica contenta, coagulata, unum calculum, totam cystidem replentem constituerit, qualia exempla Bonettus ex Fernelio, Henen, Schæfero, aliisque collecta in anatom. Pract. L. III. S. XVII. p. 324. & 326. recenset. Imo nullum est dubium, bilem concretam, induratione atque exsiccatione findi, & in plura frustula, tot calculos constituentia diffringi posse, uti docet exemplum, a Boneto l. c. allatum, ubi in foemina, ictero defuncta, plures calculi cærulei, splendidi, angulosi, reperti fuerunt, superficiebus ita inter se conjuncti, ut unicum calculum, totam vesicam felleam replentem exhibuerint. Eadem ratione triginta calculos, a nobis quondam ex foemina, apoplexia defuncta exsectos, generatos esse, judico, uti expositum est in Dissert. nostra de bilis diverticulo.

Thes. II.

Econtrario sæpius contingit, ut calculi modo plures, modo pauciores in ipsa bile, in vesica contenta, generentur, quorum numerus nimium quantum variat. Interdum enim tantum unicus, interdum

X x x x 2

vero

vero plures inventi fuerunt, uti docent exempla ab Autoribus enarrata. In Actis Medic. Berolin. Vol. V. p. 90. describuntur & delineantur triginta & septem, ex illustri Baronissa, a vigesimo quarto foetu gravida, post abortum mortua, desumpti, coloris albi, variegati foetudentis, (*weiss-marbrirt*) & alii, ad numerum quinquagenarium splendentes, e cadavere matronæ, iliaco morbo defunctæ. *Beckerus* Misc. Cur. Ao. 1676. septuaginta duos, *Cnæfelius* Misc. Cur. Ao. 1673. nonaginta novem, *Joach. Camerarius* centum & quadraginta tres, referente *Schneidero* Diss. de calculo, centum & octuaginta unum in serenissima Principissa Baruthina *Stein* in Lithographia curiosa, observarunt, ex quibus apparet, quanta sit calculorum horum differentia, ratione numeri.

Thes. III.

Non minor calculorum deprehenditur diversitas quoad magnitudinem, figuram, colorem, atque consistentiam. Uti enim alii minores, ita tales figuræ rotundæ, ovalis, triangularis, vel polygonæ, pisa, fabas, tribulos aquaticos referentes, observati sunt. In Gazophylazio Regis nostri Clementissimi, asservatur calculus vesicæ fellæ, per alvum excretus, corculum referens, insignis magnitudinis, cujus quinque socii minores, in feminæ paulo post ejus excretionem defunctæ, cadavere in vesica fellea reperti sunt, ita figurati, ut videri possint, quomodo majori isti adhæserint. In eodem pariter Gazophylazio habetur calculus, colore cum chocolata, magnitudine & figura cubica cum tessera conveniens. Color calculorum cysticorum communiter observatur nigricans, flavescens vel viridescens. Calculos vesicæ fellæ, viridescens & maculis nigris interspersos, in corpore *Ziegleri*, Clarissimi quondam hujus Academiæ Jeti. inventos recenset *celeberrimus Bergerus* de Nat. Hum. C. XIV. p. 229. Alium lapidi hæmatiti similem totamque vesicam replentem, ex *Jac. Camerario* refert *Sennertus* L. III. P. VI. S. I. C. 9. Pr. Duos alios insignes, figura, colore & magnitudine cum nuce mochata convenientes, ex corpore *Hydropici* extraxit *celeberrimus Heuchenus*. Interdum tamen cærulei, quorum meminuit *Bonettus* l. c. imo, quod rarius, albicantes inventi fuerunt.]

Thes. IV.

Inter illos, quos inter curiosa servamus, cystidis calculos, triginta illi, a nobis ex foeminæ corpore exfecti, quorum supra mentio facta est, nigricantes & politi, ob bilem autem croceam hinc inde in superficie adhærentem, ex nigro & aureo colore sunt variegati. Alium, cumque

cumque unicum, ex foemina, ascitide defuncta, exsecuimus, obscure viridescens, ac subrotundum, superficie admodum aspera, & quasi villosa, præditum. Possidemus etiam calculum vesicæ fellæ, ab aliis penitus diversum, substantiæ calciformis, albissimum, levissimumque, ex viro, hydrope defuncto, desumptum. Sed peculiarem plane, eumque rarissimum, invenimus nuper in apertione viri, a multis annis affectibus epilepticis & maniacis afflicti, ac apoplexia subitanea interempti. In hujus corpore, præter alia, notatu digna, inter quæ tota bilis pericardii cum corde concretio numeranda, vesica fellea bile crassissima & nigricante repleta, continebat calculum candicantem, pellucidum, ac striatim concretum, in cujus superficie striæ salinæ tenuissimæ, micantes apparebant. Calculi talis cystici pellucidi mentionem quoque facit *Blegny Zodiac. Gall. A. I. obs. 8. p. 95.*

Thes. V.

Generationem calculorum, adeo diversorum, bili ipsi, & principiis in ea latentibus, adscribendam esse, quilibet facile videt. Hujus quidem crassities, visciditas, atque mucositas, concretionibus istis admodum favet, uti ex antecedentibus constat, notabile tamen est, quod in bile crassa & nigricante calculus albicans, transparentis, generari potuerit, id quod certe unice principio salino adscribendum videtur. Neque enim semper in bile, utut crassissima, calculi reperiuntur, sicut etiam in hac concreta alia generari possunt. Hujus rei exemplum notatu dignissimum habetur in transactionibus Philosoph. Illust. Societ. Reg. Angl. n. 333. p. 426. a *Tungio* relatum. Hic in foemina ascitica, e cujus corpore successive, a 9. Martii, ad 30. Octobris, per paracentesim CCXIV. mensuræ aquæ eductæ fuerunt, post ejus mortem vesicam felleam, propter obstructionem ductus excretorii, summo peris extensam, tantæ invenit magnitudinis, ut vesicam urinariam maximam bovinam excederet. Ponderus hujus vesicæ biliaris libras decem cum duodecim unciis comprehendit, liquor vero contentus septem mensuras confecit, isque nigricans, & crassus, instar decocti coffee saturatissimi. In hoc liquore reperti fuere quamplurimæ membranulæ, frustula intestinorum vel vesicarum dissectarum referentes. Quamvis autem bilis crassior ad concretiones tales apta magis sit, calculi tamen interdum in bile tenuiori, aquosa, nullatenus colorata, inventi fuerunt. Ita liquidum biliosum, calculos triginta septem, in actis Medic. Berolin. loc. cit. delineatos, continens, mucum lentum album & transparentem, bilis nomen non merentem retulit. Liquorem ejusmodi aquosum, nullo modo amarum & biliosum, in vesica fellea, cum calculo, in ductu cystico hærente observavit celeb. *Ruyschius*, uti refert obs. LXXXVI.

Thes. VI.

Ex hætenus enarratis, calculorum tam diverforum exemplis, sufficienter apparet, fundamentum eorum non tantum in bile crassa, mucosa ac viscida, quoniam tales etiam in bile tenui & aquosa inventi sunt, sed principio potissimum salino ac tartareo, in ea hærente, quærendum esse. Vidimus quidem superius, bilem ipsam lentam atque tenacem concretæ, ac exsiccatione in unicum calculum abire, eoque disrupto, quoque plurima frustula calculosa constituere posse. Ita tamen bilis coagulatio sine principio salino & tartareo peragi nequit. Tales impuritates salinæ, terrestres, uti ex alimentis cum chylo ad sanguinem accedunt, ita ex eodem cum succis corporis nostri secerant ubique locum, concretioni aptum, inveniunt, & in coagulum abire possunt. Id autem in vesica fellea facillime contingit, quoniam bilis ex sanguine venoso & fœculento, per venam portæ, ex mesenterio & intestinis ad hepar allato, ibidem per ductus secretorios transeolat, ac postmodum in cystide collecta diuturniore sua stagnatione, calculorum generationi occasionem præbet.

Thes. VII.

Elementa calculorum, uti reliquorum, ita quoque cysticorum, ex alimentis imprimis dependere, nemini potest esse obscurum, causæ vero ad eorum generationem disponentes, ex reliquis rebus, uti Medicis audiunt, non naturalibus, derivantur. Actum agerem, si omnes illas causas remotiores, ad productionem calculorum conducentes, enumerare vellem, quia hoc ab Auctoribus, imprimis a B. Brendelio, in Lapidicina microcosmica sufficienter est pertractatum, potiores tamen summam indicandæ erunt. Alimenta quidem præ ceteris cruda, difficulter solubilia, ac crassum chylum generantia, nec non potus talis crassus, turbidus, & stypticus, præcipue huc faciunt, nullum tamen est dubium, optima etiam alimenta, per vitiosas digestiones, in primis viis, & visceribus reliquis, degenerare posse. Reliquæ vero causæ non naturales, motus & quies, somnus & vigilia, animi pathemata, excretiones & retentiones, uti alias ad morbos generandos plus valent, quam ipsa alimenta, quatenus digestiones confundunt, circulum sanguinis turbant, & secretiones vitiosas reddunt, ita etiam plurimum ad calculorum istorum productionem faciunt.

Thes. VIII.

Clarius hoc ipsum patebit, si consideremus, in quibus subjectis tales calculi biliarii reperti fuerint. Sæpissime certe in vesica fellea
tales

tales observati sunt, in iis, qui calculo simul viarum urinarum laborarunt, ex quo manifestum est, non tantum causas horum esse communes, sed etiam scorbuticos, quorum humores salibus abundant, imprimis his esse subjectos. Quoniam vero humores tales salini, acres, scorbutici, ex primarum viarum impuritatibus dependent, hinc suo quoque modo affectus hypochondriacus ad calculum disponit. Quemadmodum autem vitium primæ digestionis non corrigitur in secunda, ita quoque chylus crassus atque viscidus, cum sanguine in circulum actus, hinc inde in visceribus subsistit, & obstructions in extremis partibus generat, ac secretiones vitiat. Quod ubi in hepate aliisque partibus, ad secretionem bilis facientibus, contingat, hac denegata, bilis in sanguine retinetur, & icterum efficit. Obstructionibus vero viscerum, imprimis hepatis, sanguinis depurationibus destinati, successu temporis auctis, & in scirrhum abeuntibus, & turbata eo ipso lymphæ secretionem, serum sanguinis tandem extra limites tendit & hydropem inducit.

Thes. IX.

Non igitur obscurum esse potest, quamobrem calculi biliarii frequentissime in iis, qui ictero, eoque inveterato & diuturno decesserunt, aut eodem ante hac laborarunt, nec non in corpore hydrope defunctorum aperto, inveniuntur. Propterea tamen nullatenus necessarium est, eos, in quibus vesica biliaria calculos monstrat, brevi ante obitum ictero aut hydrope laborasse, eodemque defunctos esse, sicuti etiam non in omnibus, his morbis extinctis, tales reperiuntur. Matróna i^{ta}, in cujus cystide triginta calculi, supra memorati, a nobis inventi sunt, in medio quidem ætatis cursu, anno circiter quadragesimo, ictero atque melancholia hypochondriaca graviter afflicta fuit, hæc dubie, ob calculos, eo tempore jam ibidem latentes, postea tamen ab iis morbis liberata, ad sexagesimum ætatis annum integra valetudine usæ est, ac præterquam quod phlogosibus, anxietatibus, ac animi commotionibus fortioribus, obnoxia fuerit, nullo graviore morbo laboravit, & tandem anno ætatis sexagesimo tertio, apoplexia decessit. Ita pariter vir ille, in cujus apertione calculum albicantem, pellucidum, & quasi crystallinum invenimus, per duodecim annos insultibus epilepticis, & maniacis enormibus, per intervalla afflictus est, nunquam tamen ictero, aut hydrope laboravit, sed accedente apoplexia, sine dubio ob serum intra cranium extravasatum, ac in cerebri ventriculis & basi repertum, morte subitanea interemptus est. Notabile tamen est, in ejus corpore, præter calculum istum, in cystide hærentem, & pericardii totalem cum corde concre-

concretionem, nullum vitium manifestum deprehensum fuisse, cui tot tantaque mala, in vita perpeffa, adscribi possent. Cordis autem cum pericardio concretioni, anxietates & oppressiones cordis, de quibus continuo conquestus est idem, attribui debent, ob motum cordis liberum, eo ipso valde impeditum.

Thes. X.

Accedendum autem nobis est, ad concretionis hujus præternaturalis causam primariam, & efficientem, in cujus expositione cardo totius rei versatur. Non pauci fuerunt, qui comparatione inter macrocosmum & microcosmum instituta, eandem calculorum in hoc, ac lapidum in illo, generationis causam, spiritum nimirum gorgonicum & lapidificum esse, voluerunt. Sententiæ huic favere videntur, non tantum corporum variorum, in terris & undis petrificationes, sed integrorum quoque exercituum, atque gregum, aëris lapidifici perfatione, in saxa mutatorum exempla, ab auctoribus allata, ac viscerum & foetuum humanorum, & brutorum, in corpore indurationes. Reperiuntur certe fontes, injecta omnia in lapides mutantes, eruntur quoque e terris ligna, cornua & ossa animalium, saxea duritie prædita, imo, quod magis mirandum, in cryptis subterraneis, qualis in Germania est celebratissima illa Baummanniana, qualesque in Ungaria plures, & inter has Czernavienfis, Benikovenfis, Oknenfis & Stanovenfis, reperiuntur, in quibus, præcipue in Czernavienfi amplissima, antrum nigrum vocata, atque e saxo exsudantes, & destillantes induratæ, varias figuras, lusu naturæ efformatas, generant. Ex his nuperrime varia singularia, & admodum curiosa concreta, & inter ea tubulos tenuissimos albissimosque, crystalli instar transparentes, magnitudine calamorum scriptoriorum, ex his aquis formatorum, benevolentia Doctissimi Buchholzii, Rectoris Nagypalugienfis meritissimi, obtinui. Aquæ istæ lapidificæ nihil aliud sunt, quam liquores minerales salini, qui, accedente aeris pressione coagulantur & indurantur, neque exinde spiritum quendam lapidificum in corpore nostro demonstrare licet, quoniam concretiones in hoc, per succos salinos e sanguine feretos, pectragi possunt.

Thes. XI.

Principium igitur salinum omnium firmarum concretionum, uti in Macrocosmo, ita in Microcosmo, causa merito reputatur. Cui vero ex summis salium generibus; acido, an alcali? negotium hoc in corpore nostro tribuendum, admodum difficile est determinare. Acidum certe omnium firmarum concretionum & crystallificationum funda-

fundamentum esse, experimenta chimica docent, quoniam tantum liquores salini, de acido participantes, evaporatione crystallos generant, alcalici vero, non nisi totali humidi abstractione, exsiccantur. Attamen per experimenta, cum succis animalium ipsisque calculis, in iisdem generatis, a curiosis instituta, nullum hactenus acidum ex iisdem elici potuit, tantum abest, ut illud in humoribus sensibus deprehendatur. Ipsi calculi humani urinarii, destillatione spiritum volatilem urinosum præbent, relicta in fundo substantia levi, calciformi & friabili, cui idem spiritus abstractus, vel alius urinosus iterum affusus, lapideam duritiem reddit, uti constat experimento Takenii, quod in Hipp. Chym. c. IV. recenset. Plerique tamen Auctores, ob causas gravissimas, generationem solidorum ejusmodi corporum, a solo sale volatili urinoso, sine acidi accessu, peragi posse dubitant, ac propterea acidum peregrinum, ex primis viis accedens, & ad coagulationes disponens accusant, licet tale per chimiam demonstrari nequeat. In ea sententia tanto magis confirmantur, quoniam, imprimis acida & acescentia alimenta calculis occasionem præbere, observatur. Ipsi nos urinas scorbuticorum, arthriticorum & calculosorum, luci oppositas inspicientes, sicpe atomos micantes & splendentes copiosissimas conspeximus, quales lixivium tartari vitriolati, aliorumque salium enixorum, in crystallisationis puncto constituta, oculis nostris exhibent. Sunt autem atomi scintillantes nihil aliud, quam crystalli, incipiente cohesione salium generatæ. Plura eam in rem addere possemus, nisi alia negotia hoc impedirent.

Thes. XII.

Restat tandem, ut paucis de diagnosi, prognosi & cura, calculorum vesicæ felleæ agamus. Calculi isti, uti difficillime, & non nisi probabiliter cognoscuntur, nisi tales per alvum secernantur, ita eorum æque, ac urinariorum resolutio vix sperari potest. Quoniam vero omnes calculos, ex alimentorum scoriis crassioribus, in primis viis, uti par erat, non rite digestis & separatis, dependere vidimus, quales ad locos minimi motus deponuntur, ut scite loquitur Pitcairnius in Elementis Physico-Mathematicis L. II. cap. 24 ibique gravitate sua ad concretionem tendunt, cura præservatoria, in remotione causarum occupata, locum invenit. Hæc in eo consistit, ut abusus alimentorum, ad calculum disponentium, videtur, rerum, ita dictarum, non naturalium usus prudenter dirigatur, tonus viscerum confortetur, & digestiones in primis viis, & ipso sanguine promoveantur, ventriculus & intestina ab impuritatibus liberentur. obstructions viscerum secretoriorum præveantur, aut tollantur, ac depurationes sanguinis restaurentur. Hoc autem, quibus remediis peragi debeat, prudentis medici est judicare.

C C L X V.

ANTONII DE HAEN
HISTORIA ANATOMICO-MEDICA
MORBI MIRI INCURABILIS.

Hagæ 1744.

HAud ita pridem vocatus fui ad foeminam quinquagenariam, fati-
torosam, scorbuto lentiore laborare incipientem, menstruo fluo-
re à 45 ætatis anno carentem: corripuerat eam assiduus, isque copio-
sus, albus fluor aliquot abhinc annis: qui simul cessarat integre ex quo
describendus mox morbus oriretur. Quum porro me accersiret, dolo-
rem totius abdominis conquerebatur, vinculumque ceu toti ventri cir-
cumstrictum, ac prostratum appetitum. Debile micabant arteriæ, alves-
que supra modum stiptica erat. Nec ignotus mihi pessimus foemine
mos, potibus spirituosioribus abutendi; quum jam tribus abhinc an-
nis per aliquot dies ipsi medicus adfuissem; licet quo tunc malo de-
cumberet penitus oblitus sim. Jam vero & maritus, clam, me mo-
nuit, uxorem spiritus destillatos detestantem, ad vini rubri adstringen-
tis abusum pessime deflexisse; quam rem & ipsa ulto fassa est.

Ocepi ergo abdominalium obstructionem viscerum cogitare, licet
qualenam istud foret nondum mihi liquido constaret. Colon saltem ex
indicatu narratuque patientis suas agebat partes. Dubium etiam num-
ne stringens vinum, spirituum fermentatione paratorum abusu subeans,
album fluxum penitus cohibuisset? Hincque interiora pejus essent af-
fecta?

Deoppilanda ergo dum indicarentur viscera, lenia primo deob-
struentia, lento simul scorbuto profutura, præscripsi. Scilicet para-
pilulas ex sapone Veneto, Rheo, sale tartari, polychresto, & ammo-
niaco gummi. Quibus lente incisa & discussa materies purgante ex rheo,
& manna expellebatur.

His equidem tantum de violentia morbi demtum fuit, ut medio
Novembri patiens cum marito per binos sibi subsequentes dies publicis
ac solemnibus epulis interfuerit; licet sero vespera pejus haberet.

Verum

Verum paucis post diebus lumborum, ac lateralium abdominis par-
tium suborti dolores. Urina parciore, ac sæpe nulla; quæ reddebatur
subalba fuit, cum albo, tenaci, ac glutinoso sedimine. Nauseæ con-
tinuæ vomitusque. Lenta febricula. Nulla alvus. Quare ad colicam ne-
phriticam cum videretur morbus accedere, præscripti Petri Forelli de-
coctionem cum manna f. l. i. s. q. Alexandrinis, injecto prius, at frustra,
enemate uno alterove. Resolventia quoque emplastra dolenti utrinque
lateralium abdominis parti adhibita sunt. At ne vix quidquam opitulante
decocto, mire posthoc enemata profuere. Unde largior exinde fluor
alvi, lotiumque paulo copiosius, rem sensim in melius mutaverunt.

At hæc tantum paucorum induciæ dierum; siquidem deinceps
etiam cum copiosissima alvo omnia exacerbarentur & urina integre fere
subsisteret.

Hanc ob causam, quum viæ lubricandæ, ac simul pellendum lo-
tium indicari mihi viderentur, misturam præscripsi ex aq. petrosel.
foenic. syr. V. rad. ol. amygd. tinct. succ.; enemate subinde in-
jecto, ubi alvus deerat. Misturæ usui interpolandum fusi subinde vini
Moselani vel Rhenani levioris haustulum. Levia equidem hæc, at
brevissima, dedere solatia.

Quum vero malum continuo recrudesceret, atque vomitus fre-
quentior, laboriosiorque indes contingeret, socius mihi Vir in arte
clarus adjunctus est. Bo autem prima vice rem mecum examinante,
minor ad lumbos, ad hypogastrica loca major dolor adfuit; ingens-
que deprehensa supra pelvim protuberans eminentia. Unde nata ipsi
suspicio ne forte urinaria vesica lotium intra sese detinens dysuriæ causa
existeret. Quæ res cathetere explorata falsos in opinione medicos do-
cuit; paucis vix guttulis ex vesica deciduis.

Porro cum emendanda dysuria, ac metuenda hinc putredo cor-
rigenda viderentur, præscriptum fuit apozema ex tamarindis, lapa-
tho acuto, & polychresto sale. Inde quotidie, (scil. per iv. subs-
quentes dies) urina ad vii. vel viii. uncias demissa, crassa, cum mu-
cose, subalbido, inæquali, flocculento, sedimento. Alvus interim vix
ulla; vomitus assiduus; & percepta ad vii. Decembris sicca dolorifi-
ca, vexans continuo, tussicula. Neque ultra vel hilum ventriculus de-
tinuit; at ejecit quævis alimenta, vina, medicamina, ipsaque etiam
opiata. Epithemata ideo applicata ventriculi regioni, cui rubræ Rosæ ac
cinamomum incoxerant: sed vix juverunt.

Interim alia apparuit morbi facies. Tumor namque jam haud ita
supra ossa pubis, verum ad binorum digitorum latorum distantiam su-
pra umbilicum conspectus, in principio quidem parvus, nec multum
distinguendus: at sensim magis magisque prominens, ad usque carti-
laginem ensiformem: ita ut quatuor circiter pollices altus, & quinque
pollices latus conspiceretur.

Y y y z

Atque

Atque hoc circiter tempore tertius Medicus, ægrotantis Cognatus, consultandi gratia adfuit, sæpiusque nobiscum, quo toto tempore dein morbus perduravit, supra miserandam ægritudinem contulit.

Itaque rem serio volentibus animo jecinoris affecti nata suspicio: quum & locus quodammodo id indicaret, & pressis hinc ventriculo Pyloroque, vomitus continuus oriri videretur. At nullus interim iterus; ita ut minus probabilis, hæcce videretur sententia. Jam iterum in pingue illud, quod circa orificium ventriculi inania opplet loca, fovendoque ac lubricando egregiam eidem opem præstat, conversi oculi: quippe plurimum eminebat is locus, & tumor per mox descripta divagabatur spatia. Præsto & exempla aderant famosorum in hac urbe virorum, quos, (ubi eadem symptomatum lerna divexati diu multumque fuerant,) tumor ibidem loci foras apertus ita percucuraverat, ut illibata sanitate deinceps fruerentur.

Conspicuo ergo tumore, duroque, ac foras magis atque magis eminente, constantibus interim patientis viribus, communi consilio sancitum fuit ad maturitatem tumorem esse perducendum: cui scopo cataplasma profuisset, ni respuisset illud ægra: unde galbanum vitello avi solutum emplastri applicitum forma. Obstinatam alvum eclegma ex oleo amygd. castia & manna subinde solvit. Quum appositum galbanum per vi. dies vix quicquam mutasset, impositum fuit cataplasma adornatum ex lini & althææ farina, oleo raparum, & galbano pulv. Hoc porro per sex alios dies adhibitum, fluctuantis in tumore materiei incrementum videbatur docere. Tumor sensim plus circumscriptos intra terminos definiti visus; ita ut cysticum esse passim affirmaremus omnes. Advocatus quoque dexterimus Chirurgus nostro rogatu uno alteroque die nunc jacentem ægram, nunc sedentem sedulo examinans, revera cysticum asseruit tumorem; ac qualem intra sese gereret materiem se adhucdum ignorare.

Utcumque ergo collabascere viribus incipientibus, aperiendi tumoris unanime votum fuit, idque esse instrumento Trocar dicto peragendum; ut post eductum instrumentum manente cannula commode exiret materies; locum autem esse eum qui plusculum mollescebat & eminebat, & minus discriminis a vasis hypogastricis ad mammas tendentibus dabat: scil. ad duos digitos latos a linea alba, & paulo infra spurias costas in latere dextro.

Quinta Januarii instituta operatio fuit, ac mox penetrante instrumento rubella aqua vi profuisset, ultra decem pintas. Flaccidior tunc tumor apparuit, neque tamen disparuit omnino; eductaque cannula, abdomen lata constrictum fascia fuit. Cur vero educebatur cannula, hæc ratio fuit, quod materies educta haud admodum prognosi faveret, metumque incuteret ne quid intus monstri aleretur. Quin & re id poscente,

cente, facile aperiri denuo poterat locus. Interim lætitia ingens ægram perfuderat, quod multum se levare sentiret.

Redux ego cum Chirurgo octo circiter horis ab instituta paracentesi, lætam salutavi ægram, narrantemque audivi se jura carniæ, se vini paucillum, sumsisse, nec revomuisse quicquam. Reddiderat urinam ulla absque molestia ultra semipintam, colore citream, minime turbidam: vires multo quam antea majores. Nox quoque subsequens solito tranquillior fuit: Ut profecto nonnihil spei animo reconderem fore ut utcumque convalesceret; licet aqua fusca rubella metum penitus haud excluderet.

Præter sitim paulo intensiorem die Januarii sexto omnia æque favebant. Siti moderandæ commendabam vini Rhenani aqua diluti usum. Madescere quoque hac die cœpta lintea atque emplastrum, vulnere imposita; vulnere autem ne minima quidem inflammatio.

At vero septima Januarii alia, eaque tristissima rerum facies. Abdomen æque fere turgidum, quam ante paracentesin; at intro contenta materies magis instar aquæ fluctuans erat. Totus humescebat lectus effluente per foramen humore. Vires imbelles admodum, constipataque cum tenesmo alvus. Urina parcissima, crassa penitus subalbidaque. Enormes vomitiones, sitis ingens. Ejulanti præ dolore tenesmode enemaque rogitanti, illud facile concessimus. At jam facile cernebamur omnes effectum quidem mali sublatum a nobis esse, causam vero neutiquam; hincque foemina summopere metuendum esse. Nec viribus prospicere erat, quum vix deglutita guttula mox ore redderetur.

VIII. IX. & X. Januarii, idem rerum status, majoresque angustia. Gelidam ad usque situlas miserabili voce cum flagitaret, ad minimam guttulam assumptam illico rejecit. Vulnere necdum ulla phlogosis. Ichor tam copiosus adeo hisce diebus perfluxit, ut vel stramen lecto suppositum madesceret. Tandem inter inexplicabiles angustias, mente præfens, nocte media qua 12. Januarii inchoaret, animam ærumnis defatigatam Creatori reddidit.

Postera die nudatum corpus intuitus sum. Turgidulum erat abdomen, spumaque ore assiduo projecta faciem totam conspurcabat.

XIV. Januarii cadaver dissecuimus: ichore copiosissimo per foramen infimo ventri inflictum, prius educto, ne in disseccando turbaremur. Hujus copiosissimi equidem ichoris capere pondus mensuramque nequivimus, quia festinatu opus fuit.

Torositas, hydropem *lenticulæ* minimè referens, attamen solito flaccidior, toto in corpore deprehensa. Ad abdomen parvulus adiposus aliis in locis pollicem, digitum in aliis, crassus visus.

Ubi quadrifariam diviserat abdomen sectio crucialis, primo equidem intuitu videbamur videre ventriculum ipsum medio in abdomine

ad pollicis fere distantiam supra umbilicum. Verum attentius introspectentibus, quod ventriculus credebatur esse, ipsum esse omentum evidenter apparuit. Illud namque suo loco hærens in tam compactam vastamque molem abiverat, ut duos digitos latos crassum fere ubique existeret, nisi quod in anbitu paululum gracilesceret. Tactus deprehendit nihil, præter vastam hanc ac semiputridam massam. Monstruosi hujus corporis ope ventriculus, ac colon, duodenum quoque ac jejunum, in unum coaluerant corpus; ut non, nisi destruendo, divelli a se invicem possent. Contractus admodum parvusque ventriculus. Pancreas scirrhosum. Hepar perquam magnum, scirrhosumque, accretum peritonæo fibris mollibus, facile dilacerandis, cætera durum tactu; si vero vix ruditer attingeres, facile dividendum. Vesicula fellea cum plena, tum magna; adeo, ut in fundo pollicem, in collo digitum lata, integrum vero digitum longitudine æquaret. Intestina tenuia cum ventriculo, colo, epiplooo in unum fere corpus coalita, spatium quam minimum occupabant; dum interea tota quanta capacitas peritonæi (præterquam quod cæcum, & colon a liene descendens, contineret) inanis erat & vacua: in qua profecto ingens illa aquarum copia hæserat. Cæcum porro ac colon, haud leviter, ut sæpe fit, sed tam firmissime erant peritonæo accreta, ut nulla vi, nisi destruyente, separari possent. Fuscoruber intestinorum color: eorundemque durities coriacea, ut vel rudissimo tactui resisterent. Illud interim mirum quod peritonæum parte anteriore, qua viscera spectat, parvis rotundulisque scirrhulis hirtum instar corii *Sagryn* dicti ubique conspiceretur: id autem sub diaphragmate minime. Mephitis adeo teterrima nares affecerat, ut vix triduo posthac avolaret. Quæcumque viscera contrectabamur, mucos tenaci, lubrico, putrido, quasi perlita, deprehendebamus.

Exercitationis gratia quaritur.

- 1° Quænam fuerit morbi causa remota?
- 2do - - - - - proxima?
- 3^{io} Quæ origo variorum in eodem observatorum phenomenon, nempe,
 - A. Vomitus?
 - B. Urinæ suppressæ vel difficilis?
 - C. Alvi obstinatæ?
 - D. Doloris?
 - a. In superiore abdomine?
 - b. Ad lumbos?
 - c. Ad ilia.
 - d. Ad medium infimum abdomen supra pelvim?

E. In-

- E. Insomniæ?
- F. Frigoris?
- G. Tuilliculæ?
- H. Accretorum sibi invicem viscerum?
- I. Hirti peritonei?
- 4to. Cur omnes decepti fuimus?
- 5to. Quænam ex his in praxi utilitas elicienda?
- 6to. An errore nostro citius periit?

Quæ causa morbi prædisponens fuit?

R. Menstruorum cessatio hic utique non consideranda erit, ea siquidem ad 45. ætatis annum perdurarunt, quo tempore in plurimis innoxie cessare consueverunt. At vero quod iisdem cessantibus nunquam sibi venam pertundi voluerit, ut ipsa mihi retulit, hoc forsitan citra culpam non tulit: sed de his nil certi scimus.

Abusus autem spirituum fermentatione paratorum inter primarias causas referendus: hi namque spiritus

- 1° Motum humorum augendo liquidiora dissipant, figunt crassiora.
- 2do. Quum vitæ viribus non superentur ipsos humores acres reddunt.
- 3^{io}. Insinuando se inter solidarum partium interstitia, has solidescere faciunt: quo autem sunt minora vasa, eo pejus malum; nam omnia rigida fiunt.

Ab omnibus hisce causis solida magis magisque rigescunt, & spissescunt fluida. Augetur hujus mali gradus, quo spirituosorum abusus diuturnior ac copiosior sit. Si simul hinc ingens acrimonia oritur, augetur humorum motus, & tenerrima vasa facile frangentur. Tum & in vasis minoribus arteriosis obstructio fit à crasso fluido, tranare per vasis angustiam non potente. Liquida quoque denuo ingesta & vasis excepta, spissis & quasi solidis humoribus vix miscentur, sed per *Rexin*, *Diapedesin*, &c. teneriorum vasorum in cava corporis depluunt. Obstructio porro magis apta nata est fieri sub diaphragmate, quam supra illud: quum juxta leges hydraulicas minus mobilia, adeoque vi cordi projectili magis resistentia, in aortam descendentem intrent.

Quæ causa morbi procatartica?

R. Vini rubri adstringentis creber ac diuturnus abusus. Ubi enim primo spiritibus destillatis corpus adeo a sano degeneravit, vinum (præterquam quod sat notabili alcoholis copia refertum idem segnitas faciat, quod

quod maturius efficiunt spiritus) vinum, inquam rubrum partibus suis terreis, adstringentibus dictis, increassando humores, obstruendo vasa, ipsaque vasa in sua substantia solidiora reddendo, forsitan efficit ut, præter morbi ipsius incrementum, albus quoque fluor subliterit. Is enim cessavit ex quo morbus, prout a principio depingitur, abortus fuit.

Albus itaque fluor (ut in foeminis spirituosorum usui deditis observatur) in ejusmodi corporibus oritur, eo quod humores cum in modum crascescunt, ut cum iisdem intime misceri ultra nequeant alimenta aquosiora. Ergo vappida, inertia, minimeque globosa, vi cordis systolica ad superiora ferri inepta, per aortam descendentem, imo & per ejusdem ramos a centro motus remotiores amandantur, atque ita per uterina vasa, utpote fluxui humorum cedere apta nata, de corpore eliminantur.

Qui porro vappidorum humorum e corpore secessus sæpe hisce foeminis admodum fortunatus deprehenditur: quum, eo cessante, vel infaulto medicamine curato, dirus observetur contingere hydrops; materie jam intra corporis depluente cavitatem, vel affusa visceribus. Hicque profecto nostræ fuit ægrotae status.

Olei autem a sanguine secretio interim hic videtur expedita fuisse: quum corpus externum adhuc satis torosum manserit, ut supra innuimus; & maxime constitit in Portentoso Omento, quod, ut sui muneris est, oleum a sanguine cæliaco continuo quidem exceperit; verum id obstruendo jecinori tradere impos, in tam immensam excreverit molem.

Unde vomitus?

℞. A pressio, adeoque se ob enormem hepatis omentique, atque aquarum molem, explicare nequeunte ventriculo.

Cur suppressa Urina?

℞. Ab ingenti pressione effusorum humorum ad renes, pelves, ureteres, imo & in ipsam vesicam.

Cur segnis adeo laboriosaque alvus?

℞. 1° Ab eadem causa.

2do Ut locus pro locandis hydropicorum aquis sæpe varius observatur, ita hic aqua, maxime hærens ab umbilico ad usque pelvim, sursum truserat omnia fere intestina: quæ sic exiguo reclusa spatio in motu suo peristaltico admodum impedita fuere.

3^{io} Intestina diu hærentia in effusis intra abdomen humoribus, sæpius

sæpius observavi, nedum flaccida, sed plane coriacea esse; quia & transpiratione propria naturali, & incubante rore, qui in cavis corporis semper præfens est, caruerunt; quod plane hic contigit: itaque sic sensim imminutus fuit, quem peristalticum vocamus, motus.

Quenam doloris origo in epigastrio?

℞. Arcitissima hepatis, lienis, pancreatis, ventriculi, omenti, horizontalis partis coli, omniumque tenuium intestinorum, in sese mutuo appressio.

Unde ad lumbos dolor?

℞. A vi ingenti qua moles aquarum in musculos Psoas, quadratos lumborum; in nervos lumbares, renes, pelves, ureteres, ac diaphragmatis appendiculos, incubuit.

Cur idem ad ilia?

℞. 1° Ab eadem causa.

2° Cæcum intestinum hinc, illinc colon a liene descendens atque in rectum abiturum, lata basi adeo firmiter peritoneo cohæferant, ut nulla inde vi avelli possent. Vis itaque aquarum peritoneum vehementer extendens, simul extendit accreta colon & cæcum: unde profecto ingens, ac fere dilacerans dolor nasceretur oportuit.

At cur jacente ægra, adeoque inferiore abdomine minus extento, similis dolor?

℞. Eo in situ humores effusi intestina aliaque abdominis viscera, una cum diaphragmate, sursum truserat: unde colon & cæci sacculum puncto fixo accreta violente trahi, elongari, ac fere dilacerari, necesse fuit.

Quamobrem subinde acute doluerit in medio hypogastrio supra pelvim?

℞. 1° A pondere incumbentis aque in hunc locum.

2° Assumendum hic quidquam videtur, quo hunc nodum extricemus. Etenim spasmodica contractio videtur statuenda esse quæ epigastrium hoc eodem tempore compresserit; nam ipso tactu epigastrium tunc minus turgens apparuit: sicuti in solutione argumentorum p. 15. fere ad finem patebit ejusmodi

adfulisse constrictionem in hypogastrio, quæ aquam per vulnus determinavit: tunc enim temporis intuebamur abdomen inferiore parte parum admodum tumidum.

Quare vero tunc vix ullus ad ilia dolor?

R. Moles eadem hoc tempore sæpe tam fortiter compressit ilia; ut sensus eorumdem obscuratus fuerit.

Atqui cur eodem tempore in sola media parte prominulum hypogastrium?

R. Crassa intestina utrinque accreta & connata peritonæo rigida ita & coriacea fuere, ut impedimento essent, ne abdomen iis in partibus tam violenter extenderetur.

Cur fere omnia abdominis viscera sibi invicem accreta firmissime?

R. Quia etiam ante hydropem natis ubique obstructionibus deficere debuit blandus ille ros, quo solo impediuntur vicina sibi viscera inter sese concrefcere. Id ubique observatur in corpore; maxime in pulmonibus: qui utcumque leviter obstructi, tamen cum membrana succingente costas passim concreti observantur. Verum præterea ipsa viscera seu in ipsa sua substantia, seu ab acri allabente lymphæ ichoreve in sua superficie corrupta ac tabida, quam facillime cum vicinis similiter affectis coalescere potuerunt.

Unde perpetua insomnia?

R. 1°. Ab acris humoribus per metastasin ad superiora raptis, adeoque encephali partes tam teneras jugiter irritantibus.
2do. A perpetua jactitatione corporis in alium atque alium locum, præ enormibus anxietatibus, vomitibus, &c. &c.

Cur frigus?

R. A lentore quo humores per vasa undique pressa circueverunt, nam a motu calor est.

Unde inanis molestaque tussis?

R. 1°. A compressis thoracis visceribus præ mole abdomine contentorum.

2do. A metastasi acris putridæque materiei in pulmones; unde & scirrulos ibidem nasci oportuit.

Quare infinitis refertum scirrulis peritonæum?

R. Ab eadem metastasi.

Quam ob causam omnes tantopere allucinati fuimus?

R. Ob tumorem conspicuum, sub cartilagine xyphoide eminentem, ac tumorem cysticum plane referentem. Ut ut enim examinabamus semper deprehendebamur

- 1°. Ipso adpectu magis eminentem.
- 2do. Ipso tactu distinctissimum.
- 3^{io}. Lenem semper materiei fluctuationem exhibens.

Atqui tamen ipsum illum tumorem omentum fuisse, vero quam simillimum fit.

- 1°. Namque majorem epigastrii protuberantiam intestina tenuia, sursum pressa, effecerunt.
- 2°. Epiploon, binos crassum digitos, his in unum compactis intestinis incumbens, protuberantiam vehementer auxit.
- 3^{io}. Figura hujus crassissimi epiploei in cadavere prorsus eadem deprehensa est, atque tumor, qui falso credebatur saccatus esse, in vivente exhibuerat.

Objicies: tunc nunquam fluctuatio constans percepta fuisset.

R. Quoad fluctuationem, sancte testor eam ita fuisse, ut si hodie ad similem casum vocaret, iterum illico fluctuationem definito coercitam loco videri affirmarem: attamen imposuit nobis,

- 1°. Protuberantis enormiter omenti figura.
- 2do. Eiusdem lenis ad percutientem manum recessus versus latus oppositum.
- 3^{io}. Crassities panniculi adiposi eo loci, distinctam rei perceptionem præpediens.
- 4to. Aqua forsan peritonæum inter monstruosumque omentum, fluctuantis materiei similitudinem augens.

Instabis. Si sic se habuisset res, utique aqua fusco-rubella minime tam violenter, tamque copiose effluxisset foramine superiori epigastrii loco intruso.

R. 1°. Paracentesis facta est sedente in lecto ægra: atqui tunc inferior abdominis pars ad femora pressa impediatur, ne multum prominere: ergo vis tota aquarum versus superiora determinabatur.

- 2do. Constrictio spasmodica, in his sæpe observanda ærumnis, & de qua pag. 12. sermo fuit, pro causa assignari potest, cur inferne parum, superne plurimum, abdomen prominuit. Eaque profecto per aperturam aquas determinare debuit.
- Initabis secundo. Longe facilius exponeretur casus dicendo adfuisse omenti hydrops, atque tum paracentesi facta profiliisse aquas.
- ℞. 1°. Vulnusculum nullum in omento observatum est, quo loco facta paracentesis fuerat; quod tamen apparuisset, si hinc dimanasset scaturigo.
- 2do. Quum eo usque cannula infixæ haud fuerit, aqua ex vulnerato omento in cavum peritonæi dilapsa fuisset; neutiquam vero mox ab inficto vulnusculo ita profiliisset. Nullibi enim erat peritonæo accretum epiploon.
- 3^{io}. Longe angustior ex determinata figura erat omenti capacitas quam ut decem integras humorum pintas contineret.
- 4to. Crassioris ac semicorruptæ pinguedinis ingens adeo massa fuit in omento, ut nullum pro locandis aquis spatium superesset.

Undenam profilienti aquæ rubedo?

℞. A sanguine ipso, qui postridie manifeste in urinis deprehensus est. Is enim neutiquam vulnere facto creatus; siquidem vulnus neutiquam ad vasa hypogastrica mox ad mammas abitura, pervenerit. Dein æqualis, intimeque permixtus aquæ sanguis apparuit, dum exiret. Ergo videntur vasa viscerum, præ lymphæ, cui innatabant, acrimonia, erosa ac semilacera sanguinem profudisse.

Cur post operationem perenne rubellæ lymphæ stillicidium ex loco paracenteseos? imo & breve ante mortem ingens fluor? tum in cadavere aperiendo tanta denuo ejusdem copia?

℞. Perfluere pergunt vasa lymphatica perrupta, erosaque sanguinea, ubi semel continuitatis eorundem solutio facta est: idque eo abundantius, quo aquarum moles, quæ viscera vasaque corrupta adhuc sustentarat, magis sublata est: sublata enim ea, flaccescunt omnia & tabescunt. Fascia quoque lata abdomini circumfricta collectam materiam versus aperturam determinavit.

Quenam ex narratis utilitas elicienda pro praxi Medica?

- ℞. 1°. Ingens improbumque assiduo studium operamque navandam esse, ne humi unquam corpora mandentur, quos insoliti vis morbi sustulerit, ni prius probe explorata sint.
- 2do Mi-

- 2do. Miro fallendi modos Naturæ esse, dum externa species hunc, internus autem conspectus omnino alium morbum exhibet.
- 3^{io}. Ridiculas, imo nefandas esse Practicorum dire inter sese belligerantium digladiationes: quæ sæpe tanto crebriores & odiosiores, quo difficiliior, ac magis dubia res est. Hic etenim obtineat aurea oportet regula Augustini.

*In certis unitas,
In dubiis libertas,
In omnibus charitas.*

An vero patiens errore nostro citius perit.

℞. Minime, saltem non multum. Siquidem nec alimenti, nec potulenti, nec medicamenti titulo assumere quicquam valens, nec somnum oculis unquam videns, corruptaque tot nobilia viscera habens, brevi, certo, misereque interierit, necesse fuit.

Non fingendum, aut excogitandum; sed inveniendum quid natura faciat, aut ferat. Baco Verulam.

CCLXVI.

HENRICI FRIDERICI DELII

ET AUCTORIS

J. GUIL. FRIDER. BOENNEKEN

HYDROPS ASCITES IMPRIMIS PARACENTESI
FELICITER CURATUS.

Erlang. 1759.

CASUS MEDICO-PRACTICUS.

Religiosus quidam canonicus regularis ordinis Augustini in Monasterio Heydensfeldensi, per aliquot annos dicto loco œconomiae præfectus, ætatis suæ annum agens quinquagesimum quartum, temperamenti cholero sanguinei, sanitate, ab incunabulis fere fruens illibata, incidit tempore vernali anni MDCCLIII. in febrem remittentem, ex intermittente & continua scilicet compositam, quæ tunc temporis in civitate Suinfurtensi, & circumjacentibus agris, permultos infestavit homines. Adhibitis, nonnullis, nescio quibus, variorum medicorum consiliis, & remediis, hæc in quartanam, per aliquot menses durantem, est mutata, quæ vero tandem profligabatur. Paulo vero post reverendus Dominus canonicus pedes suos circa tarsum, metatarsum, malleolumque, vesperi præsertim, intumescere, tumoremque de die in dies augeri, & ad genua, femora, imò abdomen denique, ascendere animadvertit, quo, minus jucundo, adpectu perterritus, meum adiit venerandum Parentem D. JOANNEM WOLFFGANGUM FRIDERICUM BOENNEKEN, Serenissimi Principis de Löwenstein Wertheim Consiliar. aul. & Archiatrum, nec non senatorem & Physicum ordinarium Civitatis Imperialis Suinfurtensis, quem, ut oronem, ne conclamatum ac famosum medicorum scandalum, metuendus scilicet hydrops, inde oriretur, impenderet operam, enixe rogavit. Hic, cum exploratu difficillimum ipsi esset opus, utrum anceps hoc symptoma, a febris perversa medicatione, sive a vitio diætæ & regiminis post superatam febrem, plus justo citius commissis, suos ceperit natales, aut ipsam revocare febrem, aut incipientes glandularum mæsenterii obstructions referare, medicamentis aperientibus,

bus, abstergentibus & resolventibus, interpositis alvum laxantibus, rite contendit, quam medendi methodum per aliquot menses, sed pro dolor in cassum, continuavit. Tumor enim pedum œdematosus femorum ac abdominis quotidie gradatim accrescebat, tantusque subsequente mense Januario sequentis anni aderat, ut crepaturam infimi ventris Dominus ægrotus metueret. Superiores vero corporis partes, caput, thorax, humeri, brachia & manus successive emaciabantur, simulque præcordiorum angustia, spirandi difficultas, tussiculosa commotio, agrypnia & impotentia in lecto cubandi, pulsusque febrilis, ac æstus in volis manuum, genarumque rubor, præcipue post pastum, hæcticæ febris accelerantis prænuntia, præsto erant signa. Rebus sic stantibus, & cum omnia lucusque exhibita medicamenta resolventia, & fortia, satis diuretica v. g. ex rad. vincetox. pimp. alb. aron. squilla gent. rubr. herb. absinth. fumar. trifol. fibr. summit. cent. min. bacc. junip. cineribus genista junip. stipit. fabar. tartaro vitriolato maceratis per aliquot horas in s. q. aquæ bened. Angl. l. ostracodermatum fervida, affuso, post ejus refrigerationem s. q. vini boni veteris, porro spiritus tartari, pulveresque ex antispasmi. arcan. dupl. & coccinell. compositi, interpositis simul laxantibus, speratum non efficerent effectum, hinc mortem certo certius brevi esse secuturam, quilibet etiam artis haud ignarus cognosceret, venerandus meus parens de paracentesi abdominis cogitabat, illamque ut ægrotus, priusquam vires penitus essent exhaustæ, & visceris cujusdam interni labes irreparabilis oriretur, admitteret, auctor erat. Vitæ prolongandæ spes, licet dubia, & desiderium cunctis mortalibus innatum, nostrum Dominum ægrotum, adstipulante simul perquam gratioso & amplissimo collegii Heydensfeldensis Domino præposito, ceterisque religiosis confratribus suadentibus, dato consilio obtemperare coëgit. Præparato itaque per septimanam ad operationem futuram corpore, ipsa hac die X. Februarii anni MDCCLIV. sub Numinis Divini auspicio, me ipso præsentem & adjuvante, dirigente vero patre, a Suinfurtensi, in operationibus chirurgicis satis exercitato, Chirurgo quodam, in sinistri lateris eo loco, qui medius est inter umbilicum & spinam supremam ossis ilei, ope ferramenti, fistula argentea cincti, quod Galli Troicar vocant, ita instituebatur, ut, prævio, moderata ambulatione facta, corporis motu, dein domino ægrotò in lecti spondam, in situm fere horizontalem collocato, tumore a dextro versus sinistram latus manibus compresso, & fascia sursum elevato, instrumento in ventrem dimisso, acuque extracto, prima vice octo mensuræ, die duodecimo Februarii autem, ex relicta in ventre fistula instrumenti argentea, & probe munita, iterum aperta, mensuræ quatuor cum dimidia, tandemque tertia & ultima vice tres quadrantes mensuræ, aquæ pellucidæ, citrei coloris, & saporis salis urinosi, detraherentur, cum subsequente singula vice abdominis tumidi detumescencia, ad quam juvandam, nimiumque hepatis & diaphragmatis in abdomen descensum, quo exspiratio impediti, hinc

mors

mors subitanea accelerari solet, præcavendam, totum Domini ægroti abdomen cingulo molli, sed satis forti, cingebatur, arctiusque de die in diem, pro re nata, constringebatur, cum euphoria Rever. ægroti. Hac ratione eductæ sunt libræ triginta & una aquæ, nec ullo symptomate sub vel post operationem ægrotus noster est vexatus. Hoc equidem notandum, quod post alteram aquæ emissionem aliquoties vomitum cum prægressis & concomitatibus solitis incommodis expertus sit: materia autem quam evomit, erant reliquiæ ovorum duriorum assatorum, indigestorum, quæ vesperi ante primæ operationis diem, comederat, quibus excretis optime iterum se habuit. Interea præscribebantur Domino ægroti a parente carissimo medicamenta refocillantia, analeptica, & resolventia v. g. potunculæ, ex aqua hordei citrat. verben. flor. cordial. cord. temp. tarax. c. vino. cinnam. s. v. tinct. flor. bellid. mixt. simpl. & Syrup. rub. id. cet. compositæ, deinde diæta tenuis, cibi molles euchymi, & eupepti, permissio pauxillo vini rubri. Post hæc per aliquot septimanas aqua taraxaci vinosa, tinct. antim. & salis tart. ad lymphæ viscidæ resolutionem & urinæ largioris effluxus promotionem, optimo cum effectu usus est ægrotus. Alvus etiam sui officii interdum pilulis balsamicis, & laxantibus admonebatur, & ad restituendum tonum cutis musculorumque abdominis, intumescencia prægressa nimis laxatorum, imponebantur laculi, ex herbis resolventibus & tonicis, v. g. RAD. figill. salom. bryon. caryophyll. Imperator. irid. flor. HERBIS abrotani. aneth. calamiutb. lavenderul. major. meliss. puleg. salu. absinth. vinc. pervinc. SUMMIT. organ. flor. balauft. cheir. calendul. beton. anthos. sem. fenic. petrosel. dauc. ster. mont. irroratis cum spiritu lavender. anthos. lil. conv. mastichin. matricari. sambuc. serpilli comin. spir. vini camph. &c. compositi, & calefacti. Licet vero facta operatione omnis abdominis tumor hydropicus evanuerit, tamen tumor pedum œdematosus per aliquot temporis spatium adhuc pertinax persistebat, usque dum adhibitis balneis vaporosis, spiritu vini accenso insutis, & imposito emplastro resolvente Ruffingii, tandem plenarie quoque discuteretur, & hic Deo benedicente Rev. Canonicus Regularis pristinam suam sanitatem recuperaret, qui adhuc, dum hæc scribo, non solum pancreaticæ vivit, sed & officio suo, quod religiosum decet, nec non muneri æconomico, uti antea, viribus constantibus præest, & ne vestigium quidem tanti morbi in ejus corpore animadvertitur, sed potius jurares, nunquam ejusmodi morbo periculoso, morti tam propinquo, illum laborasse. Cum vero ut testis ocularis, operationique & medicamentorum applicationi intersvens, a perquam gratioso & amplissimo domino præposito Canonice Regularis Heydesfeldensis, nec non venerando Parente veniam impetraverim, hoc casu speciminis inauguralis edendi causa decenter uti, ideo ipsum ex variis aliis elegi, quem jam pro virium meorum tenuitate succincte illustrabo.

CCLXVII

CCLXVII.

FRIDR. GODOFR. BARBECK

ET

ERH. BRUNNER

DE CORDE OCCULTO,

INDEQUE HYDROPE ASCITE CONSEQUENTE.

Cultro Anatomico in subjecto quodam deprehenso.

Duisburg. 1701.

§. I.

Quondam inter Eθνicorum sacra, bruta animantia, consecrando offerbant, quibus tanquam donis Deos suos placare studebant, tum quoque ut eorum haruspices ea viscerum brutorum inspectione uti Prophetæ præfagirent, ac pro viscerum & extorum situ vario, defectu aut absentia, prospera aut infausta futura prædicarent, gratam aut ingratham fuisse oblationem judicarent, uti in eorum haruspicina fieri solebat: Sic SUTTONIUS refert Lib. I. ab haruspice cordis defectum in bruto inventum fuisse, cum inquit, eo arrogantie progressus est, ut haruspice tristia sine corde exta sacro quodam nunciante, futura dicere letiora cum vellet, nec pro ostento ducendum si pecudi cor defuisset. Sic Avicenna pronunciat quandoque animal corde carens compertum, ut testatur Coel. RHODIGINUS Lib. 4. Cap. 16. A. I. PLINIUS hist. nat. Lib. II. Cap. 37. recenset, quod, Cesari Dictatori, quo die primum cum veste purpurea processit atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis in brutorum extis cor defuit, inde quaestio magna de divinatione argumentantibus suborta, potueritne sine ullo viscere hostia vivere an ad tempus amiserit. Sic refert Fabrit. HILDANUS Centur. 4. Observ. 51. quod extenuatum & exsangue aliquando viderit cor. Quod in nonnullo diuturno morbo extincto, nulla prorsus portio cordis sed ejus tantum tunica reperta fuisset, testatur TELESIUS rerum natural. Lib. 52. 28. Hæc & similia & Disput. Medico - Pract. Tom. VII. A a a a impri-

imprimis illa, quæ observata sunt inter Ethnicorum Sacra, dum bruta animantia offerrent num contigerint ex sacerdotibus illorum & haruspicum, in secundo ignorantia? aut quod pinguedine tale viscum tectum aut occultatum fuerit, aut potius quod adhaerit dolus, ego in medio relinquam: Saltem hic observationem quandam anatomico-practicam multis doctioribus testibus comprobata proponam, in qua cor humanum, in pectore occultum ac plane absconditum fuit. Sequens enim est ejus historia, prout diligenter quantum tunc explorare potui, eam verbis designavi.

§. II.

„ Viri ejusdem triginta & aliquot circiter annorum, corpus ex
 „ hydropis morituum, & antea variis conflictatum symptomatibus cul-
 „ tello anatomico viscera visendi, & causam morbi explorandi gratia co-
 „ ram, nonnullis Doctissimis Viris & Medicinæ Cultoribus aperimus.
 „ Et in pectore a nobis observata sunt sequentia: Pulmones rudes erant,
 „ conglobati ac conglutinati, non in partem dextram nec sinistram ne-
 „ que in lobos distincti, nec mediastini beneficio adhærebant sterni, sed
 „ ei sua substantia propria accreverant. Color pulmonum a naturali re-
 „ cedens, ad cineraceum deflectebat. Quocumque modo volveretur pul-
 „ mo, nullum apparebat cor, intra pulmones enim conglobatos, ita
 „ erat occultum & sepultum, ut sine sectione, nullo modo in conspe-
 „ ctum veniret, ideo quamprimum pulmones accretos a sterni solvi,
 „ nec pulmonum in partem dextram & sinistram divisionem, nec eor-
 „ um loborum separationem, nec cordis vestigia reperire potui, do-
 „ nec cultro pulmones dissecando, in medio eorum, cor latitans mollius,
 „ tenuius, & flaccidius, nullo pericardio aut ejus humore præditum,
 „ inventum fuerit, sed connexum & annatum, tota sua substantia intus
 „ pulmonibus, uti recens nux juglans juncta est ubique cortici viridi am-
 „ bienti. Cum itaque pulmones æqualiter in duas partes divisissem, quo-
 „ que in qualibet ejus parte, mediam cordis dissecti partem, firmiter
 „ ubique adhærentem conspeximus, ita enim annatum erat cor pulmo-
 „ num substantiæ, ut nullibi ab iis divulsibile esset. In abdomine magna
 „ aquæ quantitas continebatur, quæ in cochleari super ignem efferve-
 „ sca, non ut serum sanguinis, instar albuminis ovorum, concreverat;
 „ peritonæum crassius & durius apparebat & quasi ex tuberculis granulo-
 „ rum instar ibidem existentibus, asperum erat. Ipsa viscera abdominis
 „ uti lien & jecur membranam rugosam & quasi elixam nacta erant.

§. III.

Ut autem concretionis hujus, cordis cum pulmonibus, & ipsorum conglotationis & conglutinationis, tum ipsius hydropis ascitis causam in-
 vestige-

vestigemus, primo perpendenda sunt antecedentia prægressa in hoc nostro subiecto tum consequentia quæ exinde deducta, examinanda sunt: Dum denique considerandum est, num isti affectus tam ventris mediæ seu thoracis, quam infimi seu abdominis, tam diversi, a se invicem dependere potuissent? Hic vir antequam tali vel simili affectu fuit correptus, sanus extitit ac in tegendis ædibus, tegulis, scudularium egit, ad quem laborem suscipiendum non nisi corpora sana apta sunt. Sed hic vir in urbem alicujus incendio, quæ propemodum tota conflagraverat, multis laboribus tum ignem extinguendo, tum bona civium in locum tutiorem deportando & ex incendio liberando, multum defatigatus fuit, ac tum propter æris & incendii æstum insolitum, plurimum calefactus, dubio procul assatum potum frigidum ubinam nancisci potuit hausit. Post hoc incendium male habere semper cepit, an autem tunc decubuerit me latet, continuo autem conflictatus fuit postea variis symptomatibus, imprimis pectoris angustia.

§. IV.

Ex uno morbo alium nasci ac produci quandoque etiam deteriorem in confesso est apud omnes Medicos, morbus enim vel terminatur plane in sanitatem, dum ex malo penitus æger convalescit vel morbus ægrum ad vitæ finem & quandoque per plurimos annos comitatur, vel morbus in alium degenerat, uti cum aliquando in leviolem, aliquando in pejorem transeat, demum morbus prior alium affectum in socium sibi asciscit & in perniciem corporis humani cum eo conspirat, licet sæpe loco distent, uti hic factum fuit in hoc subiecto.

§. V.

Qualis autem hic prior morbus & malorum sequentium causa extiterit, facile palam fieret, si omnia symptomata quæ in hujus morbi toto decursu, acciderunt, accurate observata fuissent, nam cum per octennium hic æger multis conflictatus sit malis, nec adeo prospera usus sit, post incendium, sanitate, aditantes de hujus valetudinis adversæ conditione, pauca accurate recensere potuerint. Ad eas tamen aliquantulum vires post illud incendium rediit, ut matrimonium iniverit, in quo tamen prospera sanitate non gavissus fuit. Si vero aliquid hic conjecturare, imo certo statuere liceat, judicarem, præcipuum & primarium hunc affectum pulmonum fuisse, dum imprimis circa mediastinum, pulmones in dextram & sinistram partem dividens, aut interiorem eorum faciem adhaerit excoriatio, ab humorum stagnatione ac erosionem orta, is enim calefactus æstu & labore, potum frigidum large sumsit, unde sanguis alii-

que humores copiosiores, tum in vascula sanguifera, tum in lymphatica pulmonum superficiem, pericardium & mediastinum perreptaata, ad ducti, ob frigus a potu, vel etiam a pectoris denudatione productum, coagulati & stagnantes acriores redditi, cum vel sine inflammatione, pulmones, imprimis superficiem in media ejus parte, ipsamque mediastinum & in eo formatum pericardium ac tandem ipsam cordis superficiem exterioriorem corroserunt. Quæ tandem excoariatio, vi naturæ salubris & ad consolidationem proclivis, dum aliarum partium, tunc temporis, temperie bona existente, concreveret, ut partes hæc consolidarentur, ac inter se invicem conglutinantur, dum erosum pericardium, cor & loborum pulmonum interna seu intermedia superficies, unirentur, & pulmones quoque non mediastino ut naturaliter, sed sua substantia, præternaturaliter sterno adhæserint.

§. VI.

Tales enim pulmonum cum pleura & costis, in uno pectoris latere, aliquando in ambobus & toto pectore, accretiones non raro præternaturales, animadvertimus, de naturali & in robustis sæpe subjectis reposito, pulmonum per fortissimas fibras tanquam totidem ligamenta, cum costis connexu, hic nobis sermo non est: Verum advertimus quandoque in sectione humanorum mortuorum corporum, pulmones totos, sua externa superficie adhæsisse pleuræ & costis, uti hic adhærebant sterno. Sic in corpore alicujus juvenis, qui dudum ante in pectore fauciatu erat, vulnere tantum ad costas usque penetrante, ex alia læsione longe post mortuo, pulmonem isti lateri antea fauciato firmiter annexum reperi, quamvis hic juvenis ex primo isto vulnere non decubuerit graviter, nihilominus superficies istius pulmonis & pleura concreverunt; juvenis enim is robusti temperamenti fuit. In alio subjecto, pulmones solidiores ita adhæsisse ubivis pectori ut in avibus, nec solubiles nec mobiles animadverti, sed saltem ad pectoris motum in ex- & inspiratione inflari potuisse.

§. VII.

Hoc observatione dignissimum erit in pectoris vulneribus examinandis, num in pectoris cavitatem & pulmones usque penetrent? Solent enim tunc flammulam candelæ cereæ vulnere soluto adhibere, ut pulmonum efflatum & aëris in- & egressum experiantur, seu quod & respiratio paululum difficilior fiat, vulnere in pectus penetrante, aperto & dissoluto, quoniam tunc aër in cavitatem pectoris per vulnus & non ita in pulmones per asperam arteriam ingrediatur. Verum vero fallax illud est

est in his sæpe signum, in quibus pulmonum substantia vel saltem eo in loco ubi vulnus inflictum sit, costis adhæreat, tunc enim aër per vulnus factum, neque in cavitatem pectoris in- & egreditur, neque ex pulmonibus solidioribus aër tam copiosus expellitur.

§. VIII.

Uti pulmonum superficies externa, pleuræ accrescere, ut quod quotidiana experientia docet, possit, sic nonnunquam licet tamen rarius & cum majori periculo, pulmonum partes seu lobi dexter & sinister in superficiebus interioribus, quibus sese contingunt, excoariati concrefcere queunt ac conglutinari. Quamvis in uno saltem lobo seu pulmonum parte, initio fuisset illa labes, & excoariatio, nihilominus propter contiguitatem, ut in putrida accidit materia, contagium vicinæ parti, tum pericardio & cordi communicari & aspergi poterat, dum postea, naturæ vi, & in partibus his, existente ac permanente adhuc vi balsamica, consolidatio & conglutinatio facta fuerit, quod quamvis rarissime contingat, hic tamen accidisse, testata fuit ipsa autopsia oculata, & imposterum ulterius probaturi sumus. Attamen ex harum partium nobilissimarum & principaliorum præternaturali concrefcione, nonnisi mala conformatio, perverfarum actionum tanquam causa certa orta fuit, ut inde nihil nisi misera vita exoriri poterit. Cor enim cum pulmonibus fons est caloris innati ac laticis omnis nec non sanguinæ massæ receptaculum, officina nutrimenti purpurei pro toto corpore necessarii, hinc si in tali aliqua parte mala sit conformatio, mirum quoque non erit, ut illa labes toti afficeretur corpori, & quidem multo facilius, circulationis ope.

§. IX.

Verum, opinabitur quis, pericardium & cor ipsum, vita adhuc persistente ac durante, non potuisse ita arrodi ac excoari, quin statim mors fuisset infecuta, hinc GALENUS in Comment. 2. Lib. 6. Epid. cap. 14. statuit quidem cor inflammari posse, sed non nisi morte insequente, quando inquit, *Cor si phlegmone corripitur lethale*, & ex Aphor. Hipp. 18. Sect. 6. Cordis vulnus absolute lethale judicatur. Respondetur, hanc pulmonum & cordis læsionem non tam certo, inflammationem seu phlegmonem fuisse declaramus, sed potius, quod acris materia ex quacunque causa orta, vel catharrus acer, aut talis lympa, harum partium superficialia, externe alias, membranas humectans, ex dietæ vitio, nimioque labore ac calore cum insequente sub taneo & extraord nario frigore stagnans, sine vera inflammatione intenam pulmonum seu loborum & cordis superficiem & pericardium & mediastinum arroferit, uti

sæpe advertimus ab acri materia, in partibus externis, sine inflammatione corrosionem evenire. Sic experimur quoque, pulmones ex catharro acri, continuo, ruente, paulatim sine inflammatione exulcerari, & phthisin oriri.

§. X.

Ut enim fiat inflammatio, id est calor cum rarefactione & putrefactione in sanguine stagnante, debet sanguis ille resolvi in sua principia ac putrefieri, ut denuo ejus sal volatile oleosum, cum acido resoluta congregiens, calorem excitet & inflammationem producat. Si vero propter austerum aut acidum copiosum, sanguis non sit tam facile resolvable, sed fixior, non tam facile inflammatur ac putrescit, hinc in schirrosis humoribus & ex melancholia oriundis, stagnat quidem sanguis sed absque inflammatione. Ideo HIPPOCRATES Aphor. 36. Sect. 6. asserit, quod *Acidum eructantes non admodum pleuritici fiunt*, quandoquidem ob hanc sanguinis constitutionem; is, licet in pleura & pulmonum superficie stagnaret, non tamen adeo inflammaretur.

§. XI.

Porro dubium nonnullis apparebit, qui potuisset cor, quod continuo in motu est, cum pulmonibus, qui itidem continuo agitantur, crescere, ut hinc quoque cordis & pulmonum vulnera lethalia, curatu difficilia judicentur. Verum experientia testatur, pulmones, licet in inspiratione continuo commoveantur, collis posse sæpe tamen accrescere, ut modo antea demonstratum fuit, & eo facilius hoc fiet, si vis naturæ, & temperamentum reliquarum partium bonum adsit, ac caro ad consolidationem valde sit proclivis, idcirco rarius hoc esse exemplum, aethopsia inventum, statuimus. Absque dubio, non aliunde illa peregrina & mala, talium principalium partium, constitutio & conformatio evenire potuit, quam ab illa excoriatione & accretione explicata: Non enim congenitum illud malum fuit, tunc non ad tantum robur, ut se ad tale opus peragendum, applicasset, pervenisset, quin diu ante valetudinarius aut æger fuisset, quid enim, mala figura aut constitutio organica in partibus principalioribus mali efficiat, satis in capite seu cerebro patet, cujus figura ut plurimum in desipientibus male conformata est.

§. XII.

Quod autem pulmones inflammari vel etiam saltem excoriari queant, extra dubium positum est, & docet quotidiana experientia; Quod etiam in intermediis lobis inflammatio illa accidere possit, seu saltem humo-

humoris acris stagnatio & membranæ exterioris excoriatio, quoque experientia optima rerum magistra confirmat, cum dolor in peripneumonia jam modo magis internus sit, jam magis versus sternum appareat, jam magis versus partem inferiorem sentiat, quod periculosius, quoniam tunc malum, contactus ope, ad diaphragma serpit, & ex hoc, propter ligamenta ad ipsum hepatis tendit, pluresque partes ita graviter afficit.

§. XIII.

Sæpenumero, imprimis ex potu frigidissimo largiter hausto, in calefacto corpore, interiore pulmonum partes & superficies affici & insidiari possunt, dum ibidem vascula ob calorem externum & laborem, materia copiosiori, eo versus agitata, turgeant, quæ ob potum frigidorem, per œsophagum transeuntem, ob viciniam coagulatur ac in motu suo sistitur atque obstruitur, unde stagnatione acrior reddita materia rodit, ac excoriat sæpe, cum vel sine inflammatione, pulmones, nam non raro, ob potum frigidissimum assumptum, nonnulli absque inflammatione rauci fiunt, difficultate respirandi ac quodam pulmonum dolore afficiuntur. Oesophagus enim, cum transeat per pectus, prope spinam dorsii, ex necessitatis usu coactus, jam paululum dextrorsum sinistrorsumque flectitur, ac per medios pulmones incumbentes transit, adeoque facile frigus potus, propter vicinitatem, dum per œsophagum transit, pulmonibus communicatur, ut materia lymphatica aliaque, in membranarum superficie existens, frigore insolito affecta, stagnans, pulmonum, pericardii & cordis arrosionem & excoriationem efficere possit. Sic experimur sæpe, si gelidorem hauriamus potum, frigus insolitum per totum pectus spargi, ipsamque cor quoque occupari, cum alteratione corporis summa.

§. XIV.

Pulmones & cor sic affici & inflammari posse, nonnulli veteres scriptores, inter quos est Princeps Medicorum antiquissimus, HIPPOCRATES, asserunt, sic in *coacis prænotionibus* sect. 2. art. 4. hic ait sequenti modo: *Quibus autem una cum corde pulmo totus inflammatur, ita ut in latus incumbat, si toto corpore nervorum resolutionem sentiunt, & sine sensu jacet æger frigidus: secunda autem, aut tertio die interit: Pergit porro; quod si contingat, ut cor nihil tale quicquam, aut etiam minus patiat, diutius vivit, nonnulli etiam feruntur.* Sic Columbo Cremonensi, anatomico Romano innotuit, ex anatomie abscessu, cor ferè putrescens undique circumplectens, ut in Lib. XV. anatom. rarior. refert. Quando vero HIPPOCRATES & GALENUS alique veteres medici, pulmonum phlegmonem, judicant lethalem, non absolute morem præsa-

præfagiunt, lethality enim dantur gradus, ut primo affectus absolute lethalis est, a quo nullus servatur, secundo a quo multi moriuntur, nonnulli tamen servantur, tertio, inter morbos lethales quoque annuntur ii, ex quibus promiscue servantur multi, multi etiam moriuntur, & tunc lethale periculosum esse significat.

§. XV.

Quæstio hic duplex formari posset, de aqueo humore in corde existente. Primo: Quod ille liquor cordis gratia, ad ejus fervorem seu potius ariditatem temperandam, & fibrarum flexibilitatem conciliandam, summe necessarius sit, nihilominus hic defecerit? Resp. autem, quod si humor abfuerit, vita etiam non integra manente, nam continuo adversa valetudine variisque symptomatibus afflictus fuit, ita Columbus, citatus Italus anatomicus. *In mortui studiosi anatomia Romæ advertit, pericardium defuisse, qui antea in vita, subinde mortuo similis, in syncope incidit, quo genere morbi quoque exanimatus fuerit.* Sic humor hic pericardii, ad sanam vitam ducendam, absolute necessarius est, quamvis misera quandoque sine eo protrahi possit vita. Porro, pulmonum involucro ac conexione, ariditas & siccitas cordis paululum in nostro subjecto, temperata fuit, nam alias cor, cum fons caloris sit, plurimumque caleat, in externa superficie aridissimum fieret, nisi humore illo pericardii continuo humectaretur & innangeretur, uti experimur, quod cor animalis alicujus liberatum a pericardio expositumque aëri calidiori, subito arefcit ac rugosum fiat.

§. XVI.

Quæri posset deinde, ubinam manserit humor ille pericardii, coroso pericardio, cur non fluxerit in pectoris cavitatem, ac ibidem continuo exstillans ac roris instar manans, hydropem pectoris effecisset? Resp. Quod quidem pericardii humor peculiaris aliqua lympha sit, continuo in- & egrediens per vascula advehentia & resorbentia, quod constat ex humorum aliorum conditione ac similitudine, nullus enim liquor in corpore humano otiosus seu quiescens existit, quin motu gaudeat progressivo & circulari, si enim talis humor qualiscunque sit diu stagnaret, a temperie sua solita recedendo, corrumpere, hoc enim in humoribus cunctis patet, dum nonnulli acidiores acerbioresque fiunt aut acriores, alii nimis subtiles, dum motu vario particulæ multæ sese invicem poliunt ac comminuunt, ista stagnatione, redduntur, in aliis humoribus stagnantibus ob figuram particularum ad motum ineptam, & crassitiem, & ob motum progressivum intermissum, fit concretio & viscositas, quam aliquando in-

sequi-

sequitur nova resolutio, ac putredinis initium, tum ob poros quosdam angustiores saltem relictos aut factos, materia ignea, universalis rerum corporearum actrix seu mundi anima, copiosior accedens, resolutionem novam, fermentationis aut putredinis adminiculo inducit. Sic videmus aquam fluviatilem ob motum progressivum non putrescere, sed stagnans viscida sæpe numero fit, ac postea, ætate imprimis, putrida reddita, multorum sæpe morborum causa existit, dum aër ita inficitur, hinc oppida & urbes circa magnas paludes sitæ, insalubres sunt, & multis morbis ac febribus putridis, æstu summo existente, vexantur. Sic si hæc aqua ex cordis superficie & ejus basi glandulisque minutissimis exstillans, in pectoris cavitatem depluisset, illa tamen denuo ab aliis poris, meatibus, seu vasculis in pectore existentibus, resorberi potuisset.

§. XVII.

Nam in ipsa pectoris cavitare pori seu vascula sunt resorbentia; pulmones enim & diaphragma & pleura ut moveri, explicari, complicari-que queant, continuo, quoque humore quodam inungi ac humectari debent, qui cum semper novus accedat, uti antea probavimus, humores omnes circulare, & tamen humor talis non continuo augeatur, nec prior in nihilum abeat, ergo quantum accedit novi liquoris, tantundem, ut per alia vascula regrediatur necesse est. Nisi hæc fieret pulmonum humectatio atque inunctio externa & interna, ob insignem pectoris internum calorem, subito exarescerent, ut amplius in ex- & inspiratione tam commode explicari & complicari nequirent, quod tamen ad vitam sustentandam humanam summe necessarium est. Pulmonum enim substantia, præter vasa & membranas, vesicularum minutissimarum congregatio & conglomeratio est, quæ in respiratione, aëris in- & egressu expanduntur & contrahuntur, unde non infrequenter *Dyspnæa* causa oritur, dum viæ illæ seu meatus exigui, per quos aër in vesiculas has penetrat, sunt obstructi, compressi aut contracti. Sic ad hunc morbum proclives aërem crassiorem aut atomis tanquam flosculis aut plumulis refertum, ferre non possunt, quoniam tunc particulæ hæc crassiores per angustos illos meatus transire non possunt. Quæ etiam *Dyspnæa* causæ, ortum suum ex vesiculis his non satis benigne humectatis & inunctis, & non facile explicabilibus, ducit, qualis *Dyspnæa*, in valde senibus sæpe accidit. Per hos meatus reducentes & humores in pectore superfluos resorbentes, hic humor si quis exstillasset, potuisset quoque resorberi, alias si talis humor pectoralis, pulmones, cæterasque partes, alias modice inungens atque humectans, majori copia affluat, quam resfluendo consumatur, tunc paulatim accrescit, & cavitatem illam aqua replet, hydropemque pectoris producit, qui tamen quoque contingere posset, si vascula illa resorbentia sint obstructa,

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

B b b b b

aut

aut si alia advehentia aut lymphatica, aquam transferentia, exesa ac diarrhesi affecta sint, ut humorem præternaturaliter in cavitatem exsillent.

§. XVIII.

Deinde in ista cordis cum pulmonibus concretionem, vascula illa lymphatica, per quæ in pericardium humor destillabat, consolidata sunt, ac usu suo privata, hinc cor in statu suo naturali non existens, continuo quoque molestiam experiebatur summam, ut & respiratio ob convolutos, concretos & densatos pulmones minusque explicabiles, *Dyspnea* causa existeret. Sanguis quoque cum pulmonum officio, pro toto alteretur, & in naturali statu hominum extra uterum existentium, omnis sanguis transeat per pulmones; sic procul dubio etiam sanguificatio in hoc ægro vitata fuit, cum illa pulmonum operatio adeo necessaria, non rite peracta fuerit. Quemadmodum enim communis fert sententia, non rite primæ concoctionis vitium, non facile emendetur in secunda, & huius labes neque in tertia coctione ita dicta corrigi possit; sic vice versa, vitium tertiæ concoctionis (liceat ita vocare) facillime communicatur secundæ & primæ concoctioni, hinc vitata illa in corde & pulmonibus sanguificatione, & motu sanguinis læso, procul dubio cæteri humores mali producti sunt. Quid enim agitatio & motus valeat in rebus & liquoribus multis separandis & mutandis, multæ chymicæ & pharmaceuticæ operationes docent; hic vulgare saltem exemplum, butyri ex lactis cremore conquassatione confectionem proferam, quæ si impetuosior plus justo aut lenior sit, butyrum non bonum, aut non colligitur.

§. XIX.

Quoniam itaque in pulmonibus & præcipue in corde ita sanguis movetur, commiscetur, alteratur ac præparatur, ut postea aliis in visceribus facilius secreta & excrementa sua deponat, procul dubio, ex tali vitio organico, tam cordis quam pulmonum, sanguificatio adeo vitata fuit, ut postea bilis in hepate, non rite, & lege naturali conveniente modo segregaretur, unde duplex fuit natum vitium; primo enim cum bilis tanquam condimentum aromaticum & calidum, per ductum choleochium chylo, in intestino duodeno, affundatur, ut naturalis ejus viscositas attenuetur atque tollatur, aciditas nimia infringatur, illud ob bilem non rite præparatum & segregatam, quoque non contigit, unde & chyli & humorum reliquorum viscositas & acerbitas aucta fuerit. Deinde cum in hepate non legitime, sanguis, sale volatili bilioso antea ibidem volatilifato ac dulcificato imbueretur, sanguis quoque viscidior & tenacior redditus est, nam huius salis volatilis olei blandissimi

dissimi, qui tanquam spiritus sanguini inhæret & hujus respectu bilis amara in intestina excernenda, excrementum est, sed corpori humano imprimis chylo magnam utilitatem afferat.

§. XX.

Quandoquidem pituita tenax crassaque materia, in varias corporis partes deducta est, etiam variæ obstructions, imprimis in hepate exortæ sunt, quoniam saburram sanguineam ex ventris inferioris partibus seu visceribus pluribus redeuntem recipit. Nihil enim frequentius est, quam quod *hydrops* ex hepatis obstructione ortum ducat, vel ut eam comitem habeat, sunt enim in hepate, circa venæ portæ ingressum, plurima vasa lymphatica, ligatura circa portam injecta, in brutorum vivorum sectionibus manifesta, quæ si obstructa sint ut turgeant & rumpantur, aut ab acrimonia acri stagnante erodantur, aqua contenta in ventrem paulatim extillat, unde tum incipit in *ascite* tumere. Uti enim hydropticorum membra externa fissuras aliquando agentia, aquam fundunt, sicuti vidimus aliquando scrotum in hydrope & hydrocele guttatim magnam aquæ copiam sine ulla aliqua solutione continui visibili, reddidisse, ut æger præ madore continuo, decumbere vix ausus fuisset, sic etiam cum viscera ventris ita aquam fundunt, *ascites* oritur, seu ventris inferioris *hydrops*.

§. XXI.

Num hepar ex vasis lymphaticis hic dictis, ex ipso hepate prodeuntibus, tum ex lymphaticis vasis, hepatis superficiem subtiliter perreptantibus, obstructis, tantus tumor aquosus fieri possit, ut hepar particulariter. Sicut in hydrocephalia cerebrum tumescat, quæri possit? ad hanc sententiam inclinare videtur *Hipp. Aph. 55. Sect. 7.* quando ait: *Quibus jecur aqua plenum in omentum eruperit, his venter aqua repletur & moriuntur.* Resp. Turgere possit hepar non saltem aqua, sed sæpe, hidatides seu vesiculae plurimæ, aqua plenæ, in hepatis superficie exoriri possunt, dum nonnulla vascula lymphatica ita obstruuntur, ut turgeant, ac continuo, nova aqua succedens, in tantam molem & capacitatem vasorum lymphaticorum membranas extendat, ut vesicas representent, & hæc vasa sic obstructa, seu tales vesiculae, si rumpantur ad omenti locum, seu ejus viciniam, aqua in ventre colligitur ac tumor inde oritur, & tali in casu ut plurimum moriuntur: Quoniam talis *hydrops* ex nobili viscere notabiliter læso ortus, lethalis est, hinc ut plurimum *hydrops* cum hepatis scirrho seu obstructione incurabilis judicatur.

§. XXII.

Non opinamur tamen, sola ex hac causa seu vasis his obstructis & ruptis oriri hydropem ascitem; verum, in abdomine cum vasa lymphatica frequentissima sint, ut & in eo, circa vasa spermatica copiosissima, uti ligatura eorum in vivis animalibus clarissime demonstrat, reperiuntur, talia quoque in aliis abdominis locis, & utero muliebri vasa, lympham vehementia, frequenter sunt conspicua. Nam hic est confluxus plerorumque rivulorum lymphaticorum, tum copiosissimi tales rivuli aqua splendidissima gaudentes, ascendentesque ex partibus corporis inferioribus & lateralibus, receptaculum commune chyli & lymphæ paululum infra diaphragma situm, ingrediuntur. Hæc vasa quocumque in loco cum obstruantur, aquam in abdominis cavitatem destillando, ascitem & ventris tumorem producant. Mesenterium, plenum est vasorum lymphaticorum, & dubio procul, ejus venæ lacteæ, vasa sunt lymphatica, quæ aliquando chylum, semper autem lympham vehunt chylum diluentem, ut etiam de ductu chyli certo asseritur; is enim non solum lympham ex receptaculo chyli haurit, verum quoque rivuli lymphatici a latere continuo in eum intrant, unde quam facile quoque hydrops pectoris, ex horum vasorum lateralium in pectore existentium obstructione & ruptura explicari potest.

§. XXIII.

Quod de humectatione & inunctione pectoris benigna diximus, simile de ventris cavitatem asserendum est, quod scilicet intestina ceteraque abdominis viscera & omentum & diaphragma in parte concava, qua ablomen respicit, & peritonæum, humore aliquo benigno inungi debeant, ne calore crescant; intestina enim & ceteræ partes, calore tam interno quam externo aridæ serent, nisi contigerit talis perpetua blandaque humectatio. Et ut dictum fuit, quod vix humor in corpore humano stagnat, quin corruptioni sit obnoxius, & cum non in nihilum redigatur, tantundem semper humoris a vasculis resorbetur, aut in auras evanescit, quantum de novo accedit. Si vero plus aquæ in ventris cavitatem ingrediatur, quam regrediatur, aut si tenacior sit, aut pori, aut vascula obstructa, ut penetrare ac regredi nequeat, tum aqua hæc paulatim accrescit, stagnatione corrumpitur, ac hydropem ascitem producit. Sic ex plurimis causis, propter partium in ventre existentium copiam, ascites ortum suum ducere potest.

§. XXIV.

Causæ tamen omnis ascitis efficientes sunt, lymphatica vasa turgida & lymphæ effusio: quando enim vasa lymphatica, vel ex glandulis

dulis conglobatis ortum ducentia, vel tanquam peculiaris vascula excernentia, ex glandulis conglomeratis orta, vel propter obstructionem rumpuntur, aut ab acti materia eroduntur, aqua destillat, aut quocumque modo in cavitatem illa præternaturaliter cumulat, eritque hydrops. Adeoque pituita, aliaque crassa viscosa materia, vasa lymphatica, seu talia quæ aquam vehunt, facile obstruuntur, ut lymphæ turgeat, seu per poros penetrare non possit, unde ob sanguificationis læsæ vitium sæpe oritur hydrops, hinc Galenus in Comm. 31. Aph. 12. Sect. 6. Statuit hydropem fieri, cum sanguinis generatio vitietur, ac bona intermittatur preparatio. Mirum itaque non fuit, in hoc ægro, propter vitium in principalissimis partibus organicis exortum, sanguificationem ita læsam fuisse, ut ceteri humores omnes, imprimis lymphatici, viscosi ac vitiosi redditi fuerint, qui facile vasorum imprimis lymphaticorum obstructionem efficerent; præsertim, cum sæpe, ob malam dietam, tum ob aëris injuriam, aliasque causas procatarticas, tanquam occasionales, præegumene, seu causa antecedens, & mala partium dispositio in actum deducatur: apud hunc enim ægrum, absque dubio, cum propter valetudinem adversam non continuo laborare ac aliquid ad sustentationem luctare potuerit, res angusta domi fuit, unde tum mala diæta, tanquam tenacissimæ materiæ causa secuta est, unde obstructions in vasculis minutissimis, & hydrops ortus fuit.

§. XXV.

Durior erat peritonei membrana, sicut contingit, ut plurimum in hydrope, ob continuum aquæ crassioris & feculentæ contactum, idem testantur Authores multi, de pleura, quod durior soleat esse in thoracis hydrope, tam provida videtur esse natura, ut partes affectas, adversus malum intentum muniat. Viscera abdominis, cum præternaturaliter in aqua stagnante & acriori fluctuant, mutata multum sunt ac vitiosa, præcipue tamen secundum suam superficiem externam. Sic præter diaphragmatis superficiem abdomen respicientem, peritonæum, hepatis, lienis, venæ, pancreas, receptaculum chyli, mesenterium, intestina & quoque in feminis uterus & vasa sanguifera in abdomine contenta inficiuntur, ut nemo non videat, quantum mali ex tali copiosa aqua in ventre stagnante & putrefacta, vitæ intentetur. Hinc est quod paracontesit, id est abdominis per tubulam aculeatam sinistro in latere, una palma ab umbilico, & infra eundem apertio, parum proficit, licet aqua per vices tantum, secundum Hipp. mandatum Aphor. XXVII. Sect. 6. noratum, educatur quoniam ut plurimum, priusquam ad talem operationem accedatur, omnia alia remedia frustra

stra tentata, ac ita modo temporis diuturnitate ac immodica illa aquarum stagnatione, viscera corrupta sint; si hæc paracentesis, quamvis rarissime feliciter aliquando succedat, dum aqua in illa secundum artem paulatim depromatur, malum tamen plerumque postea redit, dum istius salientis aquæ fons præternaturalis non oppressus ac obturatus sit. Illa *paracentesis* plus utilitatis afferet, si aqua illa inter abdominis musculos, aut inter musculos illos & peritonæum saltem hæret, sic enim salva manerent abdominis viscera reliqua, verum tum potius ad anasaræ speciem pertineret hic hydrops, quia prudenti medico facile, aliis signis adhibitis & quoque tactu dignosci potest, atque tunc sæpe in umbilico protuberantia est, ac ibi exitum quaerit aqua, quæ tunc aliquando feliciter, si caute fiat apertio, sic educitur.

§. XXVI.

Hæc hydropicorum aqua non est serum sanguinis exstillans, uti in aliquibus accidit tumoribus, quoniam illa aqua in cochleari cocta, instar albuminis ovi non concrevit, quod experimentum satis probat, aquam hanc hydropicorum in ascite, ex vasis lymphaticis, aut lacteis ruptis manare. Quondam vir quidam doctus, pertinacissimo scirrho inter musculos glutæos diu fuit vexatus, ex quo scirrho postmodum tumor mollis digitis cedens ortus fuit, cum alias durus ubique maneret, ex quo aperto, reliquo remanente, aquæ aliqua quantitas effluxit, quæ a nobis in cochleari effervescentia, albuminis instar coagulabatur, ut sit quoque in sero sanguinis, nam ex interna ruptura & fissura carnis & venularum in scirrho ita indurato, stillaverat serum a sanguine coagulato secretum. Num autem sic talis species hydropis, ex scirrho hepatis & quorundam aliorum viscerum fissura, ut veteres aliqui statuerunt, oriri possit, aliis dijudicandum relinquam, ego saltem hic frequentissimam hydropis ascitis causam statuerem, esse continuo manalia vasa lymphatica, rupta aut exesa, unde quoque ob lymphæ ita emanantis defectum in sanguine, ut plurimum immodica siti tentantur ascitici, & quamvis tunc plus aqua, sed extravasatæ in ventre contineatur, nihilominus, sic sanguis siccioris temperamenti est, ac suo naturaliter diluente humore caret, unde quoque reliqua lymphæ, cæteras cavitates, imprimis os humectans, deficit, ac sal non satis diluitur. Ideo etiam urina multorum hydropicorum rubicundissima est, quoniam sal tunc respectu lymphæ in sanguine abundat, nec non effluente & deficiente lymphæ non satis irrigatur atque enervatur.

§. XXVII.

§. XXVII.

Hic quæstio aliqua enodanda venit de tympania, seu hydrope sicco, an talis sine ulla aqua in ventre extravasata, accidere queat? Ad hanc quæstionem enucleandam notandum, quod in tympanitide, venter, flatibus extravasatis, immodice turgeat, quos oriri putant, cum in vapores resolvitur aqua, ac flatus constituit, unde *hydrops* ille, uti ventus in macrocosmo *siccus* vocatur; sed hic quoque operæ pretium erit, hujus hydropis ortum & naturam investigare. Flatuum locus naturalis est imprimis, ipsa intestinalis fistula, in qua, naturaliter flatus nonnulli ad juvandum motum peristalticum & excrementa propellenda continentur, hi flatus, si extravasati in cavitatem ipsam ventris penetrent, tympaniam producerent, seu abdominis tumorem tympani instar expansum; sed non nollem hic judicare, intestina in hoc morbo exesa aut vulnerata esse, ut flatus in ventrem penetrent; quoniam tunc non tam diu morbus ille protraheretur, & non solum flatus, sed chylus & alia liquida in ventris cavitatem intrarent. Tamen videtur causa minus esse gravis, quoniam materia peccans resoluta est, quod quidem in cura hydropis intenditur, experientia tamen contrarium docet, quod hic hydrops curatu difficillimus sit, verum cum locum naturalem & ortum flatuum præcipuum, intestina statuamus, sic inde etiam ut plurimum flatus præternaturaliter constitutos & extra locum suum naturalem, præcipue in abdominis cavitate existentes, deducemus.

§. XXVIII.

Non enim asserimus in tympanitide intestinale fistulam flatibus saltem nimium turgere, tunc enim cura ejus esset facilior, cum flatus illi vel per enemata applicata, facile expellerentur, sed in tympanitide flatus illi in cavitatem ventris continentur extravasati, quod accidit, cum isti quidem in intestinis copiosi generentur, ac simul per venas lacteas ruptas seu exesas lente lenteque in ventris cavitatem ingrediantur, adeoque sæpe eandem cum ascite causam, tympanites agnosceret, materiaque tantum differret; nihilominus cum præternaturaliter variis in locis flatus aliqui generari queant, sic per alia vasa rupta & aperta, flatus, non tamen tanta copia, quam ex intestinis per venas lacteas ruptas, prorumpere queunt, ac ita rarissime tali modo produceretur ingens tympanites. Verum notandum hic, quod raro vel nunquam sola existat tantum a flatibus orta tympania, quin simul adsit aqua, cum per eadem vasa lactea per quæ flatus penetrant, simul quoque aqua transire possit, præsertim si venæ lacteæ ruptæ,

ruptæ, causa hujus hydropis sint, per quas continuo copia lymphæ tendit: hoc docet quoque ut plurimum experientia, & in hoc quidem ægro flatus aliqui aderant cum aqua, ita ut ascites raro detur sine aliquibus flatibus, & tympanites rarius sine aqua, sed a potiori denominatio desumenda.

§. XXIX.

Flatus præcipue in intestinis generantur, imprimis in intestino duodeno, cum ibidem materia viscida & tenax, seu aliquando etiam aquosa, a bile affluente quidem resolvatur, sed non satis, quin adhuc flatus conficere queat. Sic æstate calidissima, aqua quidem dissipatur in vapores, qui tamen ventum non constituunt, verum in vere & autumno venti copiosiores & robustiores ex vaporibus aqueis non sufficienter resolutis, sed progressivo motu plus quam vario agitantur, oriuntur. Hinc etiam est, ut tympanites periculosior & curatu difficilior sit, nam duplicem materialem causam agnoscit, aquam scilicet & flatus extravasatos, deinde flatus illi crudi & tenaces non facile propter expansionem suam in vascula regredi, adeoque secundum Hippocratem ex venis in ventrem confluere queunt. In tympanitide duplex illa causa quoque vitiosa est, unde illa hydropis species quoque curatu difficilior existit, bilis enim & pituita præternaturaliter sunt constituta, & secundum nonnullos una succus melancholicus, adeoque multiplex causa summopere vitiosa, multiplex malum constituit.

§. XXX.

Ut ad clariorem ascitis & hydropis causam veniamus, hydrops distingui possit in particularem & universalem: Particularis est, quando in aliqua parte saltem, vasa aquam vehentia, vel saltem sint obstructa ut immodice turgeant, aut exesa vel rupta sint ut aqua extravasetur, uti in capite si hoc fiat *hydrocephalia* vocatur, quæ vel extra cranium est, atque tunc tumor se satis manifestat vel intra cranium & tunc difficilior nisi ex aliis signis cognoscitur, sic in scroto vocatur *hydrocele*, in utero, *hydrops uteri*, in pectore, *hydrops thoracis*, in alia quacunque parte si existat, tumor aquosus vocatur, si ibidem saltem aqua ita stagnet aut extravasetur ut tantus fiat confluxus cum partis tumore; adeoque hi humores aquosi loco saltem differunt, tum utrobique vasa lymphatica, propter obstructionem aut compressionem ita turgeant aqua, ut valde tumeant, rumpantur vel exedantur, ut in locum affectum, aquam quam vehunt effundant.

§. XXXI.

§. XXXI.

Universalis vero dicitur *hydrops*, quando totius corporis habitus, viscida aqua, ut in *leucoplegmatia*, vel fluidiori, ut in *hydrosarca*, vel aqua *intercute* immodice turget, tum enim vasa lymphatica cutanea, & alia quæ musculorum fibras perreptant, ita tument pituita aut aqua, ut inde intumescant oriatur, vel etiam quando loco pinguedinis in cellulis membranaceis, imprimis membranæ adiposæ, colligitur viscosa aqua aut pituita loco adipis, unde quandoque initio pinguedinem mentitur *leucoplegmatia*.

§. XXXII.

Secunda species hydropis illius est, cum venter turgeat aqua, præternaturaliter extravasata, uti in præcedentibus explicuimus, & quamvis putaret quis, referri debere hanc hydropis speciem ad particularem, cum saltem in ventre sit, multas tamen ob rationes ad universalem spectat, primo, quoniam in ventre inferiore plurima continentur viscera, quæ simul ab hac extravasata aqua pessime mutantur, deinde quoniam in abdomine, tanquam in officina communi & universali pro toto corpore fit nutrimenti præparatio. Denique, rarius solus venter ita aqua turget quin simul pedes tumeant, uti recenset *Galen. Secund. Prognost. Cap. 1.* Et scrotum in viris tunc frequentior vexatur & tumet, quoniam aqua non solum descendit gravitate deorsum ex ventre, sed nonnunquam etiam per processum peritonæi tendit, ac occultas vias in scrotum usque quærit nec non in pedes translabitur.

§. XXXIII.

Sicuti videmus cathartos, inter cutim & musculos hærentes, ab unaque parte in aliam transgredi, & quemadmodum in praxi sæpe numero experimur, quod humores in capite ex contusione, aliaque causa exorti, postea sæpe ad genas, collum, & pectus externum delapsi sint, uti tumor ac color satis demonstraverunt; tum materia extravasata vias & meatus quærit, inter musculorum fibras & interstitia, sicuti in catharro, cujus natura in lymphæ acri extravasata ita ruente existit, contingit; idcirco quoque, in hydropicis pedes circa vespere plus tument, quam cum æger decubuerit in lecto, quoniam tunc gravitate, materia pressa, magis deorsum tendit: Porro in ascite partes inferiores ut plurimum quoque intumescunt, quoniam omnis lymphæ hoc in affectu tenacior ac inertior in motu est, idcirco gravior, per vasa lymphatica ex partibus inferioribus, non tam facili negotio ascendit,

ascendit, sed cumalata, tumores in his partibus producit, hinc hydropem, pedum sæpe insolita & diutina gravitas & lassitudo spontanea, imprimis cum tumore juncta, prænuñciat. Hoc quoque illi mirum non videbitur, qui considerat quanta vasa lymphatica ex scroto per processum peritonæi cum vasis spermaticis ingrediantur, ac continuo lympham in chyli & lymphæ commune receptaculum reportent, ut in vivi animalis sectione, horum vasorum ligatura demonstratur. In foeminis quoque ex vasis lymphaticis ita male affectis ac turgidis, oritur hydrops uteri, qui ascitem mentitur, seu auget.

§. XXXIV.

Quæstio hic non levis explicationem meretur, quomodo aqua illa in ascite extravasata, tanta copia naturæ vi & tanquam crisi, seu materię peccantis subitanea alia excretionem per alvum vel vesicam exoneretur? atque ita secundum Hipp. Aphor. 14. Sect. 6. e venis in ventrem confluat, vel quomodo vi sudoriferorum, purgantium fortiorum & diureticorum, aqua illa vel per sudorem, alvum vel urinam evacuetur? licet tum tumor sæpe redeat. Nam ex solo succo ireos nostrat., crudo non cocto ad unc. sem. vel drach. VI. cum melle rosar. aliquoties assumpto & repetito, præmissis quibusdam alterantibus, evacuatam vidimus hydropicorum ventrem, imo curam, si viscera non fuerint plane antea corrupta: sed post evacuationem aliquoties repetitam, denuo medicamentis aptis ac idoneis corroborandæ sunt partes & vires, de hoc medicamento adeo gloriatur Gordomus in suo libro medicina, Part. 6. Cap. 5. quando inquit: de iride nostrat. Proculdubio omnem curat hydropisum, qua manu humana sit curabilis, dum tamen continetur, eici enim quotidie, tres vel quatuor scutellas aquæ citrinæ. Similem ferme effectum præstat succus corticis mediani sambuci, ebuli, & alia quam plurima medicamenta; quasi saltem hic possit, per quas vias aqua hæc redeat, vel in fistulam intestinale, vel vesicam, cum extravasata fuerit, atque secundum Hippocratem e venis in ventrem confluat, ut ait citato aphorismo.

§. XXXV.

Quamvis non semper talis effluxus aquæ, magnus & subitaneus in hydropicis salutaris sit, sum enim expertus in viro hydropico, cujus venter immodice intumuerat, diabete, seu hydropem ad maturam ætatem fuisse; adstantes enim, ex rei raritate consternati, me accersiverunt, ut num quid spei superesset, judicarem, vidi itaque ab immodica urinæ excretionem, paucarum horarum spacio ventrem detumuisse, hinc

hinc parum spei, multum periculi subesse prædixi, quoniam omnis mutatio subitanea periculosa est: In hydropicis enim cum extravasata sit aqua, procul dubio aliquid quamvis non tantundem quantum accedit, per vascula resorbetur. Quæ materia cum sanguinem ita ingrediatur, quamvis malam constituat temperiem, tali tamen imbuuntur conditione, ut si subito, hoc temperamento privetur, vitalem quamvis labefactam in corde effervescentiam excitare nequeat; quemadmodum quoque videmus in hominibus spiritu vini abutentibus, usu evenire, quod si subito desuescere nequeant, quin ægre ferant, quandoquidem sanguinis temperamentum vitiatum est, si vero hæc mutatio lente per vias fiat, ut in excretionem per paracentesin instituenda suadet Hipp. tunc plus adferret utilitatis.

§. XXXVI.

Hic tamen queri possit, qui fiat, quod aqua hæc in locum suum naturalem redeat? Notandum est primo, quod si in tali hydrope aqua adhuc in venis seu in vasis obstructis & expansis contineatur neque extravasata sit, uti in hydatidibus multis, in abdomine sæpe excitatis, contineatur, quod tunc facile, transitus aquæ istius secundum venas seu vasa, in ventrem tanquam humorum metathesis & crisis fiat. Sic forsitan intelligendus erit Aphor. 14. Sect. 6. quando ab Hippocrate asseritur. Quod ab hydrope detento, si aqua secundum venas in alvum fluxerit, solutio fiat, seu ille morbus desinat; quo autem modo, in dubio relinquitur. Gravior autem quæstio de aqua oritur extravasata, & in ventris cavitate fluctuante, quomodo tunc vi purgantium, vel naturæ, vel morbi, talem metathesin seu transpositionem admittat? quam confirmare videntur purgantia fortiora in hydrope tali, adhibita, si enim ullibi convenirent purgantia, prodesse, præmissis alterantibus, omnino in hydrope, fortiora; quoniam materia turget, ut Hipp. Aphor. 22. Sect. 2. & hinc est, si hydropici tales, dicta conditione purgentur, facile ferant, secundum Aphor. 25. Sect. 2. Si qualia purgare oportet, purgentur, confert & facile ferunt. Sic in hydrope seu ascite vehemente, cum tumore scroto amplissimo, proculdubio ab aqua extravasata orto, præmissis attenuantibus & diureticis aliquoties repetitis, per repetita purgantia, venter evacuatus est ac decrevit, & scrotum plane detumuit. Statuendus itaque est transitus, & quidem ille facilius concedi potest, si secundum §. 16. & seqq. putemus, in singulis corporis humani cavitatibus, non saltem humorem humectantem, per peculiaria vascula, affluentem, verum quoque meatus in his dari resorbentes humorem, si functus fuerit suo officio, ni stagnaret, affirmemus, unde quoque, si hi meatus

obstructi sint, & plus aquæ affluat quam resquat, uti antea quoque in fine §. 23. ascitem efficere posse, statuimus.

§. XXXVII.

Quamvis ad sensum difficulter viæ demonstrari possint, ratio tamen sæpe a nobis allata tales persuadet, uti enim in intestinis venæ lacteæ non hiare videntur, quum ipsa inflata, seu alio quovis modo tractata, non foraminulenta, sed integra appareant, nihilominus, magna copia liquorum ex intestinis in venas lacteas transit, imprimis in illis, qui ingentem copiam potus diuretici hauriunt: Talis enim vasorum multorum conditio, & humorum transitus, in corpore necessarius, quando enim per medicamenta, tum alterantia, tum imprimis purgantia acriora, pori illi seu meatus aperiuntur ac sollicitantur, ut motu quasi peristaltico potentiori, illa vascula agitata, non saltem in intestinorum fitulam per peculiaria vascula humorem emittant, sed quoque alia sint, quæ iterum plus liquoris extravasati ex ventre exhauriant, aut absorbeant. Ita enim corporis habitus externus in cutaneis vitis, per alvum evacuatur, uti ex gr. in scabie sceda, aut psora & cæteris his vitis externis, a melancholico succo crasso oriundis, per purgantia fortiora, dum materia vitiosa stagnans & quasi extravasata revocatur & per intestina evacuatur: Sic enim vel crisi, vel arte, vel alio modo, materia illa in ascite, per hæc vascula seu meatus in venas reversa, atque hinc ex sanguine, peculiaris fermentationis, vel effervescentiæ, vel criseos ope, tanquam sæx, per loca excretoria maxime sollicitata excernitur, quæ prout sunt purgantia vel diuretica, vel sudorifera, vel per alvum ducentia, sic pro qualitate sua, materiam peccantem simul alterant & vasa excretoria, certis & singulis excretionibus dicata irritant. Simile videmus in naribus, per quas non tantum materia excernitur, verum quoque ut in odoriferis & balsamis aliisque errhinis subtilioribus & bene olentibus apparet, vires sed vacillantes, sæpe subito restaurantur, quod non aliter fieri posset, quam quod aliquid ex balsamis in narium vascula peculiaria penetraret ac multæ balsamorum odoriferorum gratorum particulæ immediate ingrediuntur sanguinem.

Respondentis Exercitatio Anatomica, de Villis Intestinorum.

§. I.

Quam plurimi licet eruditorum in vasto anatomæ pelago accurata indagine microcosmi partes inter cæteras eminentiores non tantum, verum

verum & exiliores exploraturi velificaverint; imo hujus scientiæ portum jam tenuisse sibi imaginati fuerint; nullum tamen, teste SENECA, vel post mille annos natum, occasio discendi & novi quid adjiciendi destituet.

§. II.

Villi intestinorum tunicam internam; sicuti animantium nonnullorum pellem (unde nomen traxisse videntur) obtegentes, pars nauci olim nulliusque apud anatomicos usus, projecta alga viliores habiti, si intimis inspiciantur, structuram continent plane admirandam; unde magni quid in recessu habere, & indagine nostra & admiratione vel omnium dignissimos esse, cuius æquo operum DEI contemplatori subolet, eoque magis, quia exiguis machinis natura, quæ delectatur minimis, magna plerumque molitur opera

§. III.

Tunica villosa Lindano crudior tantum est & limosa chyli pars, ut sit veluti lorica contra offensas: Rugosum aut spongiosum mollissimæ substantiæ perijoma (forsan περιποιμα) vocat PECQUETUS, ut alimentorum asperitas innoxie transeat, & qui subtilior succus est, ex facibus in venas lacteas transcolitur: BILSIUS muscum villosum vocat, per quem vaporis specie transeat chylus: Job. van HORNE in tenuibus crustam similem esse quoad usum, filtro pharmacopolarum leneo asserit; quoad substantiam velamentum bombycinum: WILLISIO intestina ejusmodi crusta villosa, qua ventriculus obducitur, incrustari videntur, & propter eosdem usus, videlicet ut vasorum ora obtegat & chyli aliorumque contentorum appulsus sustineat: PECHLINUS curiosus in tubulos serum in intestina stillantes inquirens, non minimam purgationis partem ex intestinorum villis fluere persuasum habet: nos suo quemvis finimus abundare genio; quid autem circa hæc occupati accurato scrutinio observaverimus, ne lateant diutius, hic exponere opportunum duximus.

§. IV.

In canis anatome in contemplatione tunice internæ seu bombycinæ incidimus (calentibus adhuc intestinis) in capillamenta albicantia, inter cæteros intestinorum villos prominentia, hinc inde fluctuantia, vasis lacteis, quæ transparebant per tunicam intestinorum extimam, continua & annexa.

§. V.

Quod ut iterato tentamine nobis certius constaret, canem bene passum, quinque abhinc horis vivum cultello subjicientes anatomico, curiosius in *vascula* prædicta inquisivimus; eade n specie *capillamenta albicantia* nobis obtigerunt, ceu productiones vasorum lacteorum, fluctuantes inter cæteros intestinorum villos, quas quidem productiones radices & origines vasorum lacteorum esse non dubitavimus.

§. VI.

Nec specie veri carere videbatur hocce inventum: Etenim cum chylus oscillis vasorum lacteorum ex fœcibus alvinis elicitus (non fecus ac terræ succus ab arborum radicibus) vel semel receptus, uniformis sit & simplex humor, nec ulteriori secretionem aut segregationem opus habeat, quia, ad massam sanguinis ut feratur, scopus unicus sit & intentio naturæ, non opus esse videtur structura glandulosa, qua humores commixti, diversa qui a se invicem instituunt itinera, commode segregantur, & per diversa vasa derivantur facilius: nempe poris & vasorum osculis vel semel susceptus, recta & plana via ad sanguinis massam pergeret, quam per glandularum mæandros traduceretur, non citra obstructionis periculum. Quæ in itinere occurrunt glandulæ mesenterii globosæ, tantum abest, ut chylus sint impedimento, ut vel potius motum ejus & progressum, laticem dum affundunt, promoveant, & ad commune chyli receptaculum accederent.

§. VII.

Nec sane forte persuasum habuimus, radículas memoratas motu esse præditas, quo mechanice ad occursum particularum & amicarum nutritiarum hiant (*nam & hic Dii sunt*) & oscilla pandant, horreantque & obferent eadem ad minus acceptarum occursum. Etenim cum fluctuare viderentur, vi atque constrictione fibrarum intestinorum circularium coarctarentur prædicta capillamenta, relaxatione potius, dum hiant osculaque pandunt, chylum abligurire, & quasi pitifando transmittere verisimile videbatur; motum autem intestinorum peristalticum id facere, ut abligurientibus apte offerantur devolutæ hinc inde particulæ chylosæ.

§. VIII.

Et hæc ratio videbatur, quod ex demortuorum intestinis humor nullus nec flatus in vasa lactea propelli possit, quem tamen toto die sponte sua perfluere videre est in vivis.

§. IX.

§. IX.

Lustravimus alio tempore percolationis chyli organa; tunc autem non tantum excidimus opinione nostra; usque adeo verum est, uni vel alteri experimento fidendum non esse; observavimus enim in alio cane dicta *capillamenta albicantia* tunicæ intimæ, ceu crustæ intestinorum adhaerescere quidem & fluctuare, sicut in prioribus canibus; facta autem lotionem, consistit eorum nonnulla dilu & abscedere; unde tantum non in eam devenimus sententiam, non esse nisi filamenta chyli mucos permixti.

§. X.

In alio cane calentibus adhuc intestinis contemplati ope microscopii tunicam intestinorum internam, in confiniis jejuni, observavimus eam referre *textum quoddam turbulatum*, ex innumeris corpusculis coagmentatum, quorum in apicibus apparuerunt *foraminula concava*, quæ frigescentibus abhinc intestinis sensim oblitterata fuerunt; tandem ex accuratiore indagine ipsos intestinorum villos esse constitit.

§. XI.

Nec in his tantum experimentis acquievimus, verum rei hujus veritatem penitus indagare conati fuimus, in anseris flatum per ramum venæ portæ in cavum intestini penetrare alius jam certiores facti, per eundem ductum atramentum siphone injecimus; id quod vascula vel minima, citra valvulæ ullius remoram pervasit, & in ipsum quoque intestini cavum penetravit; Inciso hinc intestinulo, innumera in tunica intima conspicati fuimus *puncta nigricantia*, quæ in aqua limpida fluctuarunt & in *filamenta nigra* explicata fuerunt. Rei novitate allecti microscopium, egregium anatomicorum adminiculum, adhibuimus: Tunc demum eleganti specie apparuerunt; non tantum capillamenta humore nigro distincta, sed & in unoquoque eorum vasculorum exilissimorum ramificationes pampiniformes, elegantissimæ; adeo, ut ex uno stamine plures prodierint furculi, villis intestinalibus ceu vaginulis reconditi, nec ullus mihi visus fuit villorum, quem ad extremas usque oras similia non perreptarint vascula exilissima, tanto evidentiora, quanto penitior humor injectus penetraverat, qui in ipsum quoque intestini cavum alicubi excidit.

§. XII.

Similes in caninis intestinis liquorum *injectiones* tentavimus, quibus totus intestini ambitus nigricans evasit: Eodem inciso contentisque scapello remotis, guttulas injecti atramenti hinc inde observavimus: abhinc portio-

portionem ejus microscopio subjecimus, & similia, uti in anseris intestinalibus, *capillamenta nigra* deprehendimus, quæ similia perreparant *vascula tenerrima*, in similitudine præsertim conspicua, in nonnullis *bifida*, ad instar linguæ serpentis, alibi *orbicularia* instar coronæ, evidentiora tamen in anseris, quam caninis villis fuerunt.

§. XIII.

Ex his observationibus & experimentis anatomicis, imprimis ex subtili & elegantissima villorum intestinalium structura, elucescit actio & usus illorum, quis autem æquus naturæ contemplator, perspecta subtili hac villorum fabrica, tunicam villosam cum LINDANO, crudiorum tantum & limosam chyli partem statuat? Quis cum PECQUETO *πρωτεϊνη*? Quis cum HORNIO filtrilanei pharmacopolarum usum attribuat? aut cum WILLISIO, qui intestina, crusta ejusmodi villosa, qua ventriculorum obduci, persuasum habet (cum tamen facilius nodos in serpo, quam in illo villos, quæsieris) id usus assignet, ut vasorum ora obtegat, & chyli aliorumque contentorum impulsus sustineat? PECHLINUS eximium quidem usum villis attribuit, at, quod fieri amat, plus nimis suæ sententiæ addictus, dum fontes colluviei a purgantibus perquirat, perperam forte villos ad horum numerum revocat: Etenim organa excretoria innumera eaque speciosissima tanto glandularum, partiumque hydraulicarum apparatu per totum intestinum tractum occurrunt, ut frustra futurus sit, qui post vastum hepar, pancreas eximium, glandulasque ventriculi & intestinum numerosissimas alia organa excretoria in his locis quæsierit.

§. XIV.

Aliud restat, si non æquale, certe majus naturæ opus, quod in his locis peragitur, quodque sine peculiaribus organis perfici naturæ ordini adversatur; *Percolatio scilicet chyli*. Cum vasorum excretoriorum tantum videamus numerum & apparatus, incerniculorum certo haud minor erit pro tanto naturæ opere necessitas, id quod natura vel digito nobis monstrare videtur: Etenim in nullo non animantium genere inveniuntur *villi*, & ita disponuntur, ut in ventriculo, nulli, neque vasa lactea, abhinc autem infinita series villorum, præsertim per jejuni tractum, ubi lacteorum magna occurrit frequentia, inveniuntur; adeo ut *hirsutum hoc*, non autem *magis glabrum* conspiciatur: In crassis canis cujusdam intestinis nullos observavimus villos, adeo ut *vasa lactea* & *villi* intestinalium undique sese comitari videantur: quod quidem luculentum est *experimentum*, villos chyli ex alvinis fecibus absorbere, continuisque ac *fociis lacteis* committere absorptum, id quod structura, quam supra ob oculos posuimus, plane persuadere videtur.

§. XV.

§. XV.

Neque enim tantum propagines mesaraicarum unumquemque villorum eleganti ramificatione lubeunt, sed & oscula earum versus intestina hiant, ita ut non tantum flatus per ramum mesaraicum penetraverit in intestinum illudque inflaveit, quin ipse humor atratus per eundem canalum injectus in intestinum guttatim exciderit, per nulla alia, quam quæ in villorum cacuminibus conspiciuntur ope microscopii orificia; sed & viceversa intestino parte inferi re ligato, flatus superius immisus per eosdem canales mesaraicos penetraverit, id quod commeatus viam lais superque monstrat experimentum: Tum vel illud quoque innuere videtur, quod vascula tenerrima recondantur villis, seu theculis pulposis, ut citra offensam prætereantium vim sustinere possint, & villis ceu totidem *stomachis* obvoluta imberent chylum, inter densam eorum congeriem stagnantem, quibus absorptus facile vasculis contentis traderetur, & abhinc ulterius ad sanguinis massam derivaretur.

§. XVI.

Cæterum non est dubium, quin ea animalia, quibus lacteorum apparatus largitus est summus rerum conditor (quæ in volatilibus, quantum quidem nobis constat, desiderantur) chylum hauriant, & a fecibus alvinis delibent per lacteorum extrema, villis intestinalium forte simili modo implantata, quo in volatilibus sanguifera solere experimentis constat: Pateret autem clarius, si experimentum, quo valvas lacteorum superare posset *mercurius*, in antlia pneumatica, *methodo Nuckiana*, prospere succederet.

§. XVII.

Exinde quoque colligere licet, legibus naturæ atque organi colatorii structura non repugnare, si quidem chylus per venas quoque mesaraicas dicatur ad sanguinis massam vehi. Id quod vel illa *observatio anatomica* indigitare videtur, quod propagines mesaraicarum majori numero & specie appareant in villis volatilibus, quam illorum animalium, quæ lacteis natura instruit. *Quædam* his vid. BOHN. Dissertat. Physiolog. §. §. 18. & 22. Diversitas nempe animalium, quam instituit summus rerum conditor, diversa sibi voluit organa, ita fabricata, ut cuivis illorum congrua forent in suo genere & convenientia.

Sic tentasse vadum, satù; isthic, dum datur ultra.

CCLXVIII

JOH. DE BUCHWALD,
DE DIABETIS CURATIONE

Cum primis per Rhabarbarum

RESPONDENTE NICOLAO RYBERG.

Hafniæ 1733.

§. I.

DIABETES, quam lienteriam seu diarrhæam quoque nephriticam vocant, sive hydropem ad matulam, Aur. Cornel. Celso dicitur urinæ nimia profusio, pag. 234. editionis Almeloveeanæ. Morbus autem rarissimus est; id quod & antiquissimi, & remotioris pariter, ac nostri temporis Practici Medici, ad unum omnes, testantur. Siquidem Viris etiam, amplissimæ praxis claris, per longam annorum seriem haud obvenire solet. Galenus, se duos tantum vidisse, qui diabete laborarent, suis scriptis testatur. Guilielmus vero Fabricius Hildanus Centuria V. observat. 53. scribit: se modo in unum incidisse, hoc morbo afflictum. Is puer fuit septem annorum, qui postea facta jam sanatione, iterum decumbens, vitam posuit. Nec plures Hildano obtulit vasta diturna que praxis Medico-Chirurgica.

§. II.

Raro itaque diabetes obvia, sed acutus est morbus, ac periculosissimus, qui mortem affert nisi primo statim principio remediis optimis, multoque usu probatis, leverur. Ejus tamen curationem plane omiserunt medicinæ quidam scriptores, alias haud parum celebres: quod in *Stablii* quoque praxi, tam in priori editione 1728, quam in posteriori

posteriori 1732. à Pelargo edita, factum est. Et idem præterea multis aliis, tum veteribus, tum recentioribus, contigit, quorum medica scripta extant. Imo vero hinc inde medici longe experientissimi sunt, qui per multos quidem annos felicissimo successu, medicinam exercuerunt, sed diabetes curationem nunquam susceperunt.

§. III.

Est autem diabetes, frequens, velox, cruda atque copiosa urinæ excretio, cum doloribus hinc inde in ægrotantis corpore vagis, (quales in febre hectica dolores jugiter fere observantur) sitique inexplebili, neque minus universi corporis tabitudine. Tanta lotii copia reddi solet, ut assumptorum fluidorum omnium proportionem valde superet. Atque hæc ad veram pertinent diabetem; quæ multum a spuria, ut vocant, seu notha differt. Etenim hæc interdum simul eos affligit, qui variolis, morbillis, aliisque febribus exanthematicis ægrotant. Tum vero vix aliud quam symptoma esse deprehenditur; & una cum primario, quem tantum comitatur, morbo, tolli solet. Itaque paucis, aut interdum nullis potius medicaminibus, sed temperata victus ratione atque genuina diæta, sæpius efficitur.

§. IV.

Per genuinam vero diætam id intelligo, ut præter alia aër sit temperatus, nullisque exhalationibus fetidis &c. infectus. Nimius enim calor, tum cubitium, tum lectorum, in febribus exanthematicis, aliisque acutis, non minus nocet, quam vis major frigoris.

Præterea huc potus pertinet sufficiens, at aquosus, cum frustulo panis primarii, vel alio modo leniter coctus, & iteratis quidem sed levissimis haustibus tepide propinatus. Utilissimum etiam serum lactis est, quod vim temperandi atque abstergendi habet; ac, præter alias virtutes, alvum quoque apertum cum euphoria servat. Id quod veteres scientiæ medendi principes, non celebrarunt tantum, sed in febribus etiam calidioribus, cum primis in biliosa, frequenter commendarunt. Nec omnino utilitatis expers iste potus hodie adhuc foret, si modo frequentius ægris, in primis biliosa febre laborantibus daretur: quod meae docuit experientia, cum & antea haud raro, & nuperrime, paucas ante hebdomades, in epidemica febre catharhæsi, cum ingenti siti, haud sine emolumento, illum adhibuerim. Facili autem negotio æstivo tempore parari & haberi potest, cum lac tum sponte aëscat, quod serum lactis naturale vocatur, artificiale contra fit omni tempore; si lacti dulci ebullienti paululum succi citri, aliave subacida, pro

D d d d 2

morbo.

morborum, ætatis, sexus, temperamentorum &c. discrimine, admisceantur, quo facta, particulæ butyri & casei coeunt, & serum percolari queat, ac bibi.

§. V.

Sed de spuria diabete, cujus acta medicorum Berolinensium Decade Ima vol. V. pag. 34. exemplum habent, non est in præsentia agendum, quare eam fufius persequi superfedeo.

Ex allata veræ diabete descriptione, ea illucescunt signa, quæ hoc mali genus indicant. Lotium quippe, quod abundanter effunditur, tenue, crudumque, ac sedimento nullo permixtum, subdulci autem sapore præditum est. Ad colorem quod attinet, eundem sæpe urina refert, quo infecti fuerunt liquores hausti: lac enim dulce & emulsiones amygdalar: dulcium &c. à diabetis haud raro albidi coloris (id quod *Hildanus*, *Tulpius*, *Doleus*, aliique mecum observarunt) iterum eminguntur, facta aut nulla, aut exigua tantum mutatione.

VI.

In causis hujus morbi præcipue commemoranda est laxitas partium, ventriculi, intestinorum, maxime autem renum. Ea enim efficit, ut ingurgitata fluida retineri nequeant, sed viam mox inveniunt, qua illico transmittantur. Atque hoc imprimis accidit, si renes nimium debilitati fuerint ac remissi, ut effusionem illam retardare non valeant: cujus rei exemplum videre licet, in *Friderici Hoffmanni* Medicin. consultatoriae partis Imae decuria V. pag. 219. sub titulo: diabetes ex hæsiione calculi, in uretere dextro, orta.

Si quoque largius, quam par est, diuretica adhibeantur medicamina, hæc non parum interdum ad excitandam diabetem afferre possunt. Neque minus ad hujus causas accedit immodicus usus alimentorum, quæ urinam pellunt. Sed alia tamen, ut puto, ratio subest, cur molles nostri corporis partes cunctæ, in hocce morbo, diffiant; ideoque etiam pinguedo omnis, membrana adiposa (quæ pro secundo universali integumento haud immerito hodie habetur) omentum, adeps quæ circa mesenterium, renes, aliasque partes, invenitur, velut collescescant: quanquam ad causas hujus mali etiam referri possit febris hæctica, cum doloribus istis vagis juncta, quam huic malo adesse, non à me tantum, sed & multis aliis medicis practicis observatum est. Illa enim febris pinguedinem, mollesque nostri corporis partes ceteras liquefaciendo, in lympham serumque convertit.

Nec licet tamen temere hac de re statuere aut conjecturis vadaciter nimium indulgere. Si quid certi asserendum, decet ea circumspicere sequi

sequi vestigia, quæ ipsa rerum magistra experientia commoustrat. Rarius autem ille morbus incidit, eoque minus mirandum, non certo factis usu constare de omnibus quæ ad diabetem spectant. Ego enim ingenue confiteor, me non penitus exploratam habere causam proximam quæ molles nostri corporis partes in lotium convertat. Ideoque illius indagacionem, curiosius instituendam, ingeniosioribus physicis relinquam.

§. VII.

Job. Doleus in encyclopædia sua medica, pag. mihi 327. peculiariter diabete causam quoque nobis tradidit. Tubulos, inquit, istos per omentum ex fundo stomachi prodeuntes nimis laxatos culpo: per hos enim patentiores ductus, sine mora pergit ad renes vel vesicam, quicquid est potulenti. Huc spectant etiam pori vesicæ nimis aperti; hinc nobis placet causa de hoc affectu, Cartesianis adscripta: ad cor enim potus in diabete non potest deferri. Huc usque *Doleus*.

Sed ea opinio non levibus premitur difficultatibus: cum de tubulis istis, sive ductibus, non satis constet. Impervii enim ad hunc usque diem celeberrimis fuerunt anatomicis, de quorum cura in illis perscrutandis dubitare non licet. Appello tantum præclarissimum, nunc beatum *Ruysschium*; *Winslowium*, *Heisterum*, *Morgagnum*, aliosque, qui hodie adhuc superstites, summa nominis claritate florent, hi nulli pepercerunt labori, ut eos reperirent tubulos; at conatu irritato, minime illis contigit in eos incidere. Ex quo vero quam simillimum est, penitus non existere tubulos, qui tantorum anatomicorum industria indagari non potuerunt.

§. VIII.

Ad hæcce magis confirmanda ex *Gothofredi Bergeri* Physiologia medica pag. 197. subsequencia tradam. Ut minus, inquit, adeo sit necessarium, id quod a quibusdam inter urinam potus & cruoris discrimen affertur, quando illam ex primis statim viis, per vias hæctenus incognitas, & per peculiare ductus excretorios, ad renes vel vesicam, devehit opinantur, eamque sententiam ex aquosa urinæ facie, & rapido, properoque exitu approbare student, sed falso, pergit *Bergerus* suppositi & commentitii sunt ductus illi aquosi, atque a nemine unquam, post tot in scholis totius Europæ facta repetitaque pericula, cogniti, aut oculo certe vacillante visi, quando nonnulli vasa lymphatica pro tubulis frustra habuerunt &c.

Atque ideo *Doleus* hypothesein (quæ olim *Lutetia* Parisiorum anno 1687. me præsentem, jam apud quosdam celebrata fuit) tantum tradi-

disse videtur, cui tamen fundamentum experientia haud subternit. Hinc ista etiam causa diabetes sponte ruat, necesse est. Sed ejusdem alia per saepe causa est, juxta quotidianam in medica praxi experientiam, aut medicaminum, aut alimentorum diureticorum abusus: ut videre licet in *Hildani* observatione §3. pagina 442. de diabete ex nimio acidulorum Griesbachensium usu orta, qua valde diureticae sunt. Item in Epititata fuit diabetes tam ab internis, quam externis medicamentis diureticis. Id quod etiam meae tres de diabete observationes, mox adducendae, confirmant ac demonstrant. Quia enim non ita frequens id morbi genus esse solet, nec christiano convenit, abscondere ea, quae aliis possint esse salutaria, ac Aesculapii scientiae forte incremento: in tyronum, juniorumque medicorum gratiam, tres observationes de diabete, memoratu dignas, in medium afferam.

§. IX.

Anno 1695. mense Augusto juvenem studiosum, qui oleo succini abusus erat, diabete vera laborantem nactus, quintoque morbi die vocatus, praescripsi:

℞. Pulver. subtil. rhabarbari optimi scrupul. 1.
Folior. fennae elect.
Tartari solubilis a. a. semiscrup.
Nuc. moschata grana. IV.
Aque rosarum semiunciam.
Syrupi de rosis ficcis drachmas duas.

Mixta sig. pro una dosi, mane tepide sumenda. Hac itaque potuncula usus, septies alvum depofuit: & quidem cum diabetes allevatione. Pro potu ordinario, ad sitim, quae admodum erat ingens, temperandam, subsequens illi propinabam lenae decoctum.

℞. Foliorum millefolii, calaminthae.
Florum millefolii.
Radicum glycyrrhicae decoct. atque ras. a. a. drachm. II.
Nitri purissimi sesqui drachmam.
Aque fontanae libras IX. ponderis civilis.

Coquantur per quadrantis horae spatium, coentur, & sic hauriantur.

Jusculis carnis virtulinae, aguinæ, pullastrorum &c. cum nitro, loco

loco salis communis, coctis, & cum vitellis ovorum conditis, ter quovis die; nec non lacte dulci, in quo ferrum candens ter extinctum fuit, cum pane biscocto vesceretur. Notandum autem, me propter morbi pertinaciam obstrictum fuisse, ad rhabarbarinam potiunculam illi adhuc bis propinandam. Et his paucis medicamentis, alimentis, atque bono regimine, convaluit quidem æger, sed paulo post, me infcio, lares suos in Jutia, repetiit, ubi sedecim post dies, diabete recidiva denuo afflictus, mortem oppetiit.

§. X.

Secundus, qui meae se curae tradidit, diabete laborans, haunien- sis civis fuit, zythepa seu cerevisarius, quadraginta sex annorum. Hic namque mense Septemb. 1690. levi dysuria tentatus, balsamum sulphuris terebinthinatum ad guttulas 12. per aliquot dies, singulis octo horis, suafore circumforaneo quodam, inauspicato sumserat. Sed per istud calidum diureticum, urinæ nimia profusio, comitantibus omnibus veræ diabetes symptomatibus, cum inopinato supervenisset, meum auxilium implorabat. Itaque hanc illi infusionem commendavi:

℞. Rhabarbari optima nota crasse contus. Drach. I.
Pulver. macis semi scrupulum.
Tartari tartarifati semidrachm.
Sacchari alb. drachm. II. semis.
Aqua coctæ ferventisque unc. I. Sem.

Mista, stent loco calido, in digestionem, per noctem, coentur per expressionem, dividantur in æquales partes duas, quarum altera mane, altera vero subsequente die, vel etiam, pro re nata, tardius hauriatur.

Potum etiam, loco cerevisiæ bibendum, hunc in modum praescripsi:

℞. Rasiæ Cornu C. unc. I.
Aque font. libr. X. p. c.

Coquantur per horam integram, tunc addantur:

Radicum malvæ, glycyrrizæ rasæ.
Herbar. malvæ, millefolii, aa. drachm. II.
Menthæ arvensis drachm. I.
Nitri puri Drachm. I. & sem.

Coquantur

Coquantur adhuc per quadrantis horæ spatium, atque percolata usui dentur.

Pulte ex lacte dulci, amylo, interdum vero ex oriza recenti parata, singulis diebus bis, vel ter utebatur. Sed cum ægrotans de nimia urinae profusione graviter conquereretur, de novo consultum duxi, illi lene rhabarbarinum, ut hoc in malo specificum, & revulsionis gratia, iterum suppeditare, ut a renibus ad intestina & serum & lympham derivaretur.

℞. Pulv. subt. rhei optimi scrup. I.
Cremoris tartari scrup. sem.
Aqua florum tiliæ unc. sem.
Syrupi de spina cervina drachm. I. sem.
Misceantur.

A cujus usu semper se melius habuit ægrotus: & per hæc pauca, tribus hebdomadibus, sanitatem penitus recepit: ita ut ultra viginti, & quod excurrit, annos post, secunda valetudine perfrui ei contigerit.

§. XI.

Tertius, qui diabetis remedia a me petiit, est Dominus Krolau, Regius Belli Fiscalis, vir integerrimus & doctus, qui anno ætatis suæ octogesimo tertio, anno 1727. die 13. Martii me accessit ad se curavit. Debilem ego inveni, ac sæpe lotium reddentem, & febris, sitique ardentissima afflictum. Medicaminibus vero non uti solet, nisi maxima cogat necessitas. Quæ igitur alimenta reperit, cum inquirerem, se proxima die, 12. quippe martii, respondit, & meridie, & vesperi comedisse jusculum, chærefolio largiter conditum, adhibito viro mosellano novo, & aquæ vitæ anisatæ per exigua quantitate. Cum hæc mane, audita sexta & dimidia hora, agerentur citra cunctationem ullam remedia suasi.

℞. Aqua cichorei unc. sem.
Syrupi de cichorco cum rhabarbaro drach. II.
Pulveris subt. rhabarbari electi scr. I.
Cremor. tartari scr. sem.
Mistia indantur vitro.
Sig. pro una dosi tepide sumenda.

Illo die pro potu ordinario zythogalam commendavi, hoc est lac vaccinum dulce cum tenui cerevisia, lege artis, coctione coagulatum; indeque

indeque modice bibere jussi. A laxante rhabarbarina potione sexies leniter ac cum euphoria alvum deposuit. Febrim sitimque leviori in gradu animadvertēbam, ac vesperi ejusdem diei urinæ profluvium non tam celeriter, sed remissius ruebat, colore lotii non nihil etiam mutato.

§. XII.

Hæc vero observare & ægrotanti & mihi admodum fuit jucundum: tum etiam placuit rhei virtutes sane optimas, atque polychrestas, specificasque in diabete, ulterius experiri. Ideoque iterum præscripti:

℞. Decocti C. cervi, cum passulis minoribus parati, unc. VIII.
Vini Hispanici optimæ notæ. Unc. VI.
Pulveris subt. rhabarbari oprini unc. sem.
Santali rubri drachm. III.
Nucum moschatae drachm. II.
Nitri regenerati drachm. I.

Mista reponantur loco tepido per sex horarum spatium. Hæc demixtura, singulis trium horarum intervallis, ægro danda fuerunt cochlearia duo. Inde in dies melius se habuit; ut quarta & vicesima martii, quæ dies morbi erat undecima, aliquo modo restitutus videretur. Adeoque paucos post dies, recuperata secunda valetudine sanus in publicum prodiit. Durante adversa valetudine potu ordinario utebatur decocto cornu c. cum modica passularum corinthiacarum copia. Interdum etiam emulsionem amygdalarum dulcium, eodem decocto c. cervi paratam, bibit. Pulte, vaccino lacte recenti, oriza, dulcibusque amygdalis cocta, ut libitum erat, vescebatur; nec non interdum jusculis carnis vitulinae, cum vitellis ovorum paratis.

§. XIII.

Postea vero accidit post dies fere quindecim, ut vir eruditissimus, neglecta victus ratione, in eundem morbum denuo incideret. Multo tamen remissior fuit diabetis gravitas, ut propemodum ipse posset sibi medicari. Me namque incio, iterum adhibuit primam formulam laxantem & portionis secundæ quartam partem; atque hoc jam factum, postero die me advocari curavit. Cum vero utroque remedio, quod ipsi in prima præscripseram diabete, opportune jam esset usus, parum mihi reliquum fuit; scilicet prospiciendum modo, pro rerum circumstantiarum diversitate, quam victus rationem decumbens servaret. Sic altera quoque vice paucis diebus ea diabete, feliciter pulsa, prorsus convaluit idem

venerandus Senex. Id quod contra effatum magni Hippocratis Col contigit. Is enim aphorismo sexto sectionis VI. renum, inquit, affectiones, & quæ circa vesicam consistunt, operose sanantur in senibus.

§. XIV.

Hoc igitur modo simplicissimo, undecim tantum diebus) si residivi morbi molestiam excipias) medicamina pauca quedam, imprimis rhabarbarina exquisita, diabete veram, Dei beneficio, profligarunt. Eisdem malo alii, & alias exercitatissimi medici & adstringentia & opiata solent obvertere. At ab hisce potius astinendum duxi. Namque si adstringentia, ad cohibendum diabete fluxum, adhibeantur; vasa, viscera, partesque corporis nostri cæteras, constringunt vehementius. Id quod machinæ humanæ viventi maxime nocet, ac graviter sanitati est adversum. Et idem fere statuendum est de opiatorum abusu, qui etiam longe periculosissimus est.

§. XV.

Methodum medendi Anglorum Æsculapii, Thomæ Sydenhamii, hic subnectam; ut differentia inter ejus curationem diabete ac meam, imprimis per rhabarbarum, observetur. In praxi itaque sua experimentalis pag. 388. ita scribit: nonnunquam accidit, etsi perquam raro, ut qui febribus intermittentibus antea laborarunt, ac interea venæ sectionibus, & catharticiis imperite fuerunt multati, in diabete incidant, etiam febre jam perfecte fugata. Etenim cum sanguis eorum abhinc debilitatus assimilandis succis, ei allatis, prorsus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & inconcocti exitum sibi quaerunt: proindeque præ ingenti urinæ copia, quoties eam reddunt, excreta, sensim vires labefactantur, & quasi substantia corporis per hanc cloacam exinanitur. In hoc affectu, uti in omni diabete, ex quacunque causa originem ducat, curativæ indicationes, ad sanguinem corroborandum, & pariter ad fluxum urinæ præternaturalem restringendum, omnino dirigenda sunt:

Ut: ℞. Theriacæ Andromachi Unc. I. ℞ sem.
 Conservæ flaved. aurantium Unc. I.
 Diascorbii Unc. sem.
 Zinziberis conditi ℞ nuc. moschatæ aa. drach. III.
 Pulver. e chelis cancror. compos. dr. ℞ sem.
 Cort. exterior: granator.
 Rad. angelicæ hispan.
 Corallior. rubror. præparat.

E

Et Trochisc. de terra lemnia ad drachm. I.
 Boli arm. scrupp. II.
 Gum. arab. drachm, sem.
 Cum q. s. syrup. de rosis siccis.

Fiat electuarium, de quo sumat ad magnitud. nucis moschat. maj. mane hora quinta, pomeridiana, & nocte, per mensem integrum: superbibendo sequentis infusionis cochlearia VI.

℞. Rad. Emul campan. Imperator, angelicæ gentian: aa. unc. sem.
 Fol. absinthii Rom.
 Manub. alb.
 Cent. minor.
 Calaminthæ aa. m. I.
 Baccar. juniperi unc. I.

Incidantur minutim, infundantur in vini Canarin. lib. V. stent simul in infusione frigida. Coletur tantummodo tempore usus. Vesceatur cibus facillioris digestionis: videlicet carne vitulina, vervecina &c. abstineat ab esu olerum, & fructuum qualiumcunque, & singulis pastibus bibat vinum hispanicum.

§. XVI.

Placuit ea hanc potissimum ob causam in medium quoque afferre, quia tanta inter medicos auctoritas est Sydenhamii, cujus rei gravem, habemus testem, Georgium Baglivum. Is operum suorum libro I. capit. 12. §. 3. pag. 129. Febris inquit, adhuc ardet; adhuc, inquam, & in scholis, & in ægrotantium laribus: ejusque incendia latius propagata ingemisset orbis, nisi inter tot scriptores unus hoc ævo præluxisset Thomas Sydenhamius, artis nostræ ornator & ornamentum; qui, sepositis opinionum commentis, ad observationes prorsus se dedit, & a prima ætate ad extremum usque senium cum natura cohabitavit. Qua ratione demum probabiliorem de febrium indole hypothesein, curationemque patefecit; tantaque ingenii & doctrinæ laude iidem curandis excelluit, ut a conterraneis suis medicis febrium vulgo esset nuncupatus: prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audivi. Porro idem Baglivus libro II. cap. X. §. V. p. 222. Praxis igitur, dicit, curandorum morborum per praxin ipsam promovenda est; cujus rei testis est nobis diligentissimus, post Hippocratem, observator, Thomas Sydenhamius; qui sect. I. c. II. pag. mihi 43. & 44. de occultis febrium causis discurrens, ait: hoc pro comperto habeo ex multiplici accuratissimarum observationum fide, prædictas morborum spe-

E c c e 2

cies.

cies, præsertim continuas, ita toto cælo differre, ut, qua methodo corrente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa, anno jam vertente, ipsos forsitan e medio tollas. Hucusque *Baglivus*.

§. XVII.

Nec facile quisquam, nisi historię medicę rudis, est, quem lateat, quanta sint merita *Sydenhamii*, quanta fuerit scientia, quamque insignis medendi usus. Incomparabilem, constat, indagatorem fuisse morborum, qui ea in re multos post se reliquit, paucos habuit pares. Sed mirum tamen, eundem virum celeberrimum tam parum tribuisse scrutationi adversæ valerudinis causarum, cujus potius indolem, & incommoda observasse ipsi sufficiebat. Siquidem illam philosophię, nescio cui, propriam putabat; quam effecisse, scribit, ut quæ medica appellatur, revera negari nequit, *Sydenhamium* frequentius forte, quam par fuit, opiatis, uti consuevisse. Hoc tamen viro experientissimo consultius potuit videri, & felicius quoque cedere, in ea cœli temperie & climate Anglicano. Quare non ideo tuto satis eadem medicamina in aliis terris æque copiose adhiberi possunt. Verum tamen accidere interdum solet, ut opiata, pro sua virtute, aut impediunt naturę effectus aut saltem non parum mutant. Ideoque dubium haud leve nascitur, utrum observationes *Sydenhamii* ubique tantum ea exhibeant, quæ ad naturam pertinent; an vero, quæ tradidit, ex opiatorum efficacia interdum fuerint profecta. Certe in unico hocce electuario, quod diabete opposuit, theriacę unc. j sem. & diafoordii semiunc. ergo juxta calculum meum quindecim opii grana, reperiuntur: quod quidem remedii genus, tam abundanter ægro oblatum, nocuum potius, quam salutare puto. Eoque minus suffragari possum *Sydenhamio*, exultanti, unicum illud electuarium diabete posse obverti.

§. XVIII.

Ita tulit propositi nostri ratio, ut in præsentia ea potissimum proferrentur, quæ experientia nostra nos de diabete edocuit. Siquidem medicina pene tota constat experientia, ut bene statuit *Leibnizius*: haud secus ac medicorum *Cicero*, verum est, inquit, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam. Usu vero rhabarbarum suam nobis virtutem probavit in diabete profliganda. Id quod ipsis, quæ allata sunt, exemplis demonstrare, satius visum fuit, quam longa ratiocinationum serie evincere, aut colligere conjecturis. Neque tamen desunt rationes, cur illi morbo rheum maxime videatur obvertendum,

tendum; si indoles ejus rite percipiatur. Rhabarbarum quippe verum ex principiis constat salino-sulphureis, quibus admixtæ sunt limosæ, terreæque & austere particule. Hinc non solum abstergendi pollet facultate, sed involvens quoque est; & ventrem elicit. Si vero rhabarbarum vetustate fuerit particulis subtilioribus orbatum, vel igne tostum; lenius alvum movet, eandemque magis sistit. Namque cum aere calidiore, tum igne, sulphuræ & volatiliores partes abiguntur; ut remaneant tantum crassiores.

§. XIX.

Atque sic rheum non ea secum conjuncta habet incommoda, quæ aliorum medicaminum usum disuadent. Ita ad nimiam urinæ profusionem cohibendam adstringentia minus commode adhibentur, quamvis utilia possint alias putari. Namque, dum vim naturæ inferunt, vires ejus laceffunt vehementius, ac penitus prosternunt. Nec præsidium, arbitror, in opiatis ponendum; quia brevi tantum tempore medelam afferunt; morbum vero non tollunt prorsus, sed naturæ potius motus perturbant. Præterea quædam remedia alvum quidem, haud secus ac rhabarbarum, solvunt; sed ob alias diabete molestias tuto non admittenda sunt. Sic utilitatem pariunt haud contempnendam senna, syrupus rhamni cathartici, mercurius dulcis, manna &c. atque in morbis infantum ventrem quidem molliunt, si febris absint commotiones. At febris cum diabete comitetur, tutius est uti rhabarbarinis, & quidem in forma potionis, vel tincturæ; præcipue si hæc cum liquore nitri antimoniati paratur, quale fere quotidie utor. Et ejus quoque tincturæ cum liquore nitri antimoniati virtutes eximias sæpe sum expertus in dysenteria tum benigna, quam vocant, tum etiam maligna. Tam enim abstergit, quam relinquit nonnihil, quod sit adstringens: ac præterea dysenteriam imperite, antequam decebat, suppressam, revocat.

lis, qui vehementiore impetu & affectu iræ abripi solent, ut noceant sanitati, rhabarbarum apprime convenit; ad corpus præmuniendum, si in potionibus, & forma tincturæ vel alio modo capiatur. Pereximie quoque sublevat, alvumque ducit, ubi turgentium hæmorrhoidum molestiis æger excrucietur. Quæ quidem omnia virtutes rhei, vimque medendi saluberrimam, ipsa experientia frequentissima confirmatam, luculenter comprobant. Nec mihi perspectum est de alio medicamine, quod tam prompte feliciterque opem ferat, ad valetudinem ex diabete recipiendam. Myrobalanis quidem uti haud omnino abs re foret; nisi forte alia intercederet ratio, quæ, tuto minus id fieri, arguit. Ob rariorem enim usum hodiernum rarius quandoque incidere licet in myrobalanos recentes, ac virtute sua nondum exhaustas. Quare

certiora videntur commoda ex rhabarbaro speranda, quod nullus dubito, quin specificum habeam in diabetis curatione.

§. XX.

Sufficiant hæc ad expedienda ea, quæ de diabete maxime per rheum sananda differere nobis constitutum fuit. Eo brevius rem licuit perstringere; quod nec fuscæ morbi indolem persequi sumus adgressi, nec omnia examinanda fuerunt aut attingenda ejus remedia. Id scopi exegit ratio, ut potissimum exponeretur, quantum utilitatis rhabarbaro inesse experientia doceat, si ad coercendum urinæ largius effluentis impetum adhibeatur. Neque inficiamur, ut in multis aliis, sic etiam in diabete, tam raro morbo, ea esse obvia, quæ penitus perspicere non medicis fuit concessum. Hinc probabile quoque, providam naturam plura adhuc remedia, quam quæ nota sunt, eidem morbo opposuisse. Interea vero, de quibus constat, cum nullius præstantia se tantam nobis probaverit, quantum rhabarbari virtutem sumus experti; hoc, ubi incidit diabetes, maxime commendamus.

CCLXIX.

GEORG. CHRIST. DETHARDING
ET
FRANC. PHILIPPI KNAUDT,

DE

HÆMORRHOIDIBUS VESICÆ MUCOSIS.

Rostoch 1754.

P R O O E M I U M.

Quando Collegium Londinense, in perpetuam gloriam, & memoriam
immortalem, Guilielmo HARVÆO, Anglo, statuam erexit, quod
eiusque vel omnino incognitam, vel in puteo Democriti latentem de circulo
sanguinis in animalibus doctrinam, cum magno artu medica incremento, in
salutem tot ægotantium, in lucem produxerit; non omnino minor debetur
gloria STAHLIO, Germano, quod plethoræ negotium trutinando, in-
finum inciderit in pathologiam hæmorrhoides concernentem, & in lucem pro-
tulerit ætiologiam & explicationem morborum absconditorum, ex hoc fonte
artum trahentium, hisque medendi methodum tot scriptis commendaverit.
Non major meriti inde fluentis allegare possum testimonium, ac quod dedit
eius Collega HOFFMANNUS, itidem magni nominis Medicus. Hic etenim,
licet quædam theoriam medicam admodum ab eo dissentiat, nibilo tamen
secus in Commentario de differentia inter utriusque doctrinam p. 33. hæc
in laudem ejus profert verba: „ Nemo ex recentioribus fuit, qui veterum
sententiam de noxa plethoræ, de hæmorrhoidum fluxu suppresso, quantas
molestias & incommoda procreet, penitus fere extinctam & neglectam, in
usum & lucem revocaverit, præter Illustræm Stahlium. „ Hujus ergo
industria, & arti medica inserviendi studio dandum est, quod hodie omnes
Medici rationales, nec allegato HOFFMANNO excepto, adtenta mente,
se. & excretionis hæmorrhoidalis fatu, sive dextra, sive sinistra respexerint,
& indicationes formaverint, tam conservationem sanitatis hæmorrhoidariorum,
quam restitutionem ab anomalis hæmorrhoidalibus lesa valetu-
dinis,

dini, respicientes. Quantus vero senitam memoratam calcantium numerus, quanta inde in morbis, praesertim diuturnis, lux affusa, quot hinc inde exsunt monita saluberrima, tantum tamen abest, ut negotium hoc tam proficuum penitus fuerit exhaustum, ut varia adhuc restent, ulteriores, tandemque dilucidiores expositionem desiderantia. Huc, me quidem iudice, pertinet pathologia haemorrhoidum, sub forma muci e vesica urinaria prodentium, cujus descriptionem & explicationem specialem in monumentis Medicorum invenire nondum licuit. Opera proinde pretium futurum esse iudicavi, illam speciminis inauguralis loco, enodatius paulo, quousque experientia progredi permisit, commemorare, & aliis occasionem subministrare, ulteriores, tam in cognoscendo, quam debellando hocce morbo, qui sane Medicis clinicis multum negotii facessit, faciendi progressus. Faxit summum Numen, ut hic labor feliciter succedat!

§. I.

Hæmorrhoidum fluxum legitimum variis individuis salutarem esse, & refractarios quandoque morbos, nullis remediis, cedentes, vel averruncare, vel tollere posse, experientia dudum confirmavit. Ex quo est, quod Medici omni studio inculcare soleant, illum non tantum patienter ferendum, sed & eo allaborandum, ut nullo artificio, vel incongrua diæta turbetur, imminuatur vel sufflaminetur.

SCHOLIUM.

Non nimio in hæmorrhoides amore capti, plus hisce tribuimus, quam ab illis jure meritoque expectari potest. Ad statum siquidem pertinent præternaturalem, hinc hæmorrhoidarios, adcurate loquendo, sanis ad censere nequaquam possumus. Sed prouti e duobus malis minus est eligendum, ita & fluxus hic præferendus est molestiis aliis gravioribus, quæ ab arte medica non vincuntur, hæmorrhoidibus autem surgentibus haud raro obsecundant. Quorsum referendi adfectus arthritici, malum ischiadicum, affectio hypochondriaca, melancholia, mania &c. Vel sicubi in sanis contigerint hæmorrhoides, tolerandæ sunt, ut prophylaxeos loco morbos fortassis futuros præcaveant, neque intempellive suppressæ, variis, iisdemque mirificis subinde ægritudinibus ansam præbeant. Confer. HOFFMANNI Disputat. de Salubritate fluxus hæmorrhoidalis. ALBERTI de hæmorrhoidibus longævitas causa; de PEB, de hæmorrhoidali fluxu, magno ad vitam sanam & longam remedio.

§. II.

§. II.

Quanta etenim commoda, ex legitimo hocce fluxu, in œconomiam animaleam redundant, tantæ certe sunt ægritudines atque molestiæ, quæ vel molimina saltem hæmorrhoidalia, vel imperfectam, vel nimiam hæmorrhoidum exclusionem comitari, aut pressò pede sequi, atque sub vario quandoque schemate incedere solent, ita ut nisi rite examinentur, Medicos in devia deducere valeant.

SCHOLIUM.

Anomalix & metaschematismi, negotium mensium illegitimum stipantes, tot vicissitudinibus vix deprehenduntur obnoxii, quot hæmorrhoidum motus irregulares Clinicis subinde offerunt. Enodatam singulorum phaenomenorum recensionem & instituti ratio, & pagellarum angustia prohibet. Sufficiat proinde eandem in breve coëgisse. Quando nunquam sinceri sanguinis ex vasibus hæmorrhoidalibus exclusio contingit, sola versus eadem congestio causatur dolores plus minus vehementes, os sacrum atque lumbos occupantes, tenesimum, borborygmos, dolores colicos, & catervam symptomatum malum hypochondriacum comitantium. Si quando fluxus hæmorrhoidalis olim cum euphoria successit, aut ex malo regimine, vel incongrua medicatione fuit imminutus aut plane suppressus, molestiæ modo recensitæ non parum exacerbantur; addunt spastici motus vehementiores, colica hæmorrhoidalis, adfectus inflammatorii; nonnunquam sanguis in visceribus venæ portæ adnexis stagnans, horundem infarctuum & scirrhorum existit author, hi cachexiam, œdemata & hydropem post se trahere potis sunt. In aliis sanguis versus superiores corporis partes retropellitur, unde asthmatici insultus, tussis sicca, palpitationes cordis, & ex ruptura quandoque vasorum, vomitus eruentus, hæmoptysis, apoplexia & hæmiplexia: In nimia quantitate si hæmorrhoides profundantur, hæc tantum non semper præternaturalem visceris cujusdam nobilioris in abdomine innuunt conditionem, vires depauperant, habitum corporis cachecticum inducunt, tandemque, irrita si fuerit medela, febri hecticæ lethali viam pandunt. Haud ita raro, loco sanguinis sinceri, mucosa excernuntur, quæ parum solatii, potius haud leves molestias adferre solent, cum supra recensitis coincidentibus, & si diutius persisterint, tabem dorsalem, atque imprimis in senibus marasimum inducunt. Anomaliis porro hæmorrhoidalibus jure ad censendæ hæmorrhoides externæ, ex rara ab illis proveniente sanguinis profusione, cæcæ diæcæ, utpote quæ suppressas quandoque veras hæmorrhoides excipiunt, furenti dolore & inflammatione ægrotos excruciant, & ex mala imprimis medicatione, adfectus arthriticos, nephriticos,

cos, pruritus ani serpiginosos, imo fistulas ani conciliare valent. In feminis si obtigerint motus hæmorrhoidales, mensium negotium ut plurimum turbatur, vel si alternis temporibus se exerunt, ex continua fere sanguinis profusione vivida olim indoles destruitur, vires adteruntur, & leucophlegmatix atque cachexix aperiuntur fores. Hæmorrhoidalium tandem motuum cum aliis morbis complicatorum symptomata protiformia quod concernit, hæc incautos facile fallere possunt, ut, nisi ab invicem probe distinguantur, & indicantium atque contraindicantium iusta habeatur ratio, non sine insigni ægrorum detrimento, hallucinari queant. Plura quidem momenta huc spectantia in medium proferre possem, ut brevitas; ergo saltem provoco ad scripta Medicorum v. g. HOPPMANNI, STAHLII, JUNCKERI, BERGERI, EYSELII aliorumque; in specie consulendæ *Dissertationes academicæ* Dn. Michaelis ALBERTI de hæmorrhoidibus, quippe qui, in explicando negotii hæmorrhoidalis toto ambitu, singularem operam posuit.

§. III.

Inter insolitas vias, quas hæmorrhoides suppressæ vel anomalæ quandoque petere solent, vesica urinaria itidem referenda, ex cujus vasis, a sanguine illuc congesto nimium repletis, tandem dehiscens, vel ruptis, sanguis vel sincerus, vel grumofus, vel muco commixtus, haud raro insigni cum cruciatu, in cavitatem vesicæ desinit, & cum urina, sub forma mictus cruenti evacuatur.

SCHOLIUM.

Possibilitatem hujus fluxus neminem crediderim negaturum fore cui ex anatomicis notum, vesicæ vasa sanguifera, præsertim circa collum ejusdem reperibilia, cum hæmorrhoidalibus externis, hæc cum internis, interventu minutissimorum furculorum connecti. (a) Quando ergo sanguinis per vasa sedalia egressus sufflamatur, sub impulsu continuo, & denegato liberiori per venas regressu, vasa vicina connexa insimul distendantur necesse est, distensio hæc excitat sensationem dolorificam, spasmos, & interdum ruptis, vel ampliatis vasorum extremitatibus, sinceri sanguinis profusionem. Ex hac immediata vesicæ urinarix cum intestino

(a) In Annalibus Vratislaviensibus Anni 1720. Mense Majo p. 516. refertur, mediante injectione materix ceracæ in venam portæ, detectum fuisse, tantum hæmorrhoidalem internum, circa collum vesicæ, ubi ureteres se inserunt, abesse, cui ad stipulari videntur VERHEYEN in *Anatom. Tract. II. c. 10.* HOECHSTETERUS *Dec. I. Schol. ad cas. 2.* & *Cass. BAUBINUS Anat. L. I. c. 20.*

stino recto in viris connexionione, ratio insimul petenda, cur vix unquam hæmorrhoides vesicæ in feminis deprehendantur, quippe quarum vagina uteri locum inter bina hæc viscera occupat. Ab hæmorrhagis, hæc analogis, haud tamen immunes existunt, quæ autem catamenis magis, quam hæmorrhoidibus suppressis tribuendæ. Quandoquidem vero status hæc præternaturalis inter rariores collocandus, (b) Medici passim seducti sunt, ut haud accurate observatis phœnomenis, vesicæ hæmorrhoides vel antecedentibus vel comitantibus, has pro vero mictu cruento vendiderint; operæ pretium proinde futurum arbitror, si, qualis sit differentia utriusque fluxus, sigillatim exposuerim, ne error in medendo, cum præjudicio ægrotantis committatur.

(1.) Mictus cruentus simplex & verus, e renibus ortum trahens, ob minorem renum sensibilitatem, ut plurimum nulla singulari, vel ad summum, leni quadam spastica sensatione stipatus deprehenditur, ita, ut eo correpti præsentiam hujus hæmorrhagix prius non intelligant, quam in matula urinam sanguine commixtam observent; Hæmorrhoides autem vesicæ tantum non semper comitem habent continuum fere ad mingendum stimulum, & dolorem spasticum evidentem circa regionem pubis, versus hypogastrium, perinæum, & intestinum rectum se extendentem; substantia etenim vesicæ, ejusque colli membranaceo musculofo, multisque nervis referta irritabilitati & sensibili spasticæ stricturæ magis existit obnoxia.

(2.) Mictus cruentus haud tam facile ex suppressis hæmorrhoidibus præsertim internis ortum trahit, sed ut plurimum pro causa agnoscit diuretica fortiora, ab usum veneris, dietam spirituofam & aromaticam, motum corporis succussatorium, calculum, externas læsiones violentas &c. Hæmorrhoides vesicæ econtra, prævias semper agnoscunt vel veras, vel cæcas hæmorrhoides, vel ad minimum, molimina hæmorrhoidalium, sinceri sanguinis evacuationem non obinentia.

(3.) Mictus cruentus magnam ut plurimum sanguinis puri quantitatem involvit, ut urinam commixtam interdum superet, & quando in matula, ob gravitatem specificam, subsidet, ab hac facile discerni possit. Hæmorrhoides autem vesicæ plerumque minorem copiam sanguinis fundunt,

F f f f 2

(b) Observationes hæmorrhoidum per vesicam exclusarum deprehendantur in *Hierulii SAXONIA Partibus Medicinæ select. Libr. III. C. 20. Ephem. A. N. C. Decur. I. A. VIII. Observ. 23. p. 42. & Dec. III. A. IX. & X. Obs. 119. p. 212. ROLFINGII Dissert. Anat. L. V. c. 25. Ad. Beralimens. Dec. II. Vol. VI. p. 47. BARTHOLIN Hist. Anat. Cent. V. obs. 64. HOECHSTETTER Dec. I. Schol. in cas. II. HOFFMANNI med. rat. system. Tom. IV. P. II. Sect. I. C. VI. observ. 5.*

dunt, nunc urinam loturæ carniū similem reddunt, nunc filamenta rubicunda mucida exhibent, nunc in grumos compactæ, diametrum urethræ superantes, ingenti cum cruciatu quandoque excernuntur.

(4.) Mictus cruentus vix unquam periculo vacat, & præsertim in senibus tabem & hæticam post se trahit; Hæmorrhoides autem vesicæ plus molestiarum, quam periculi secum ferunt, nisi intempestive datis medicamentis vel mala diæta pervertantur.

(5.) Hæmorrhoides vesicæ, porro, distinguendæ facile sunt ab hæmorrhagia ureterum, quam calculorum transeuntium asperitas, vascula sanguinea dilacerando, contrahere solet; dolores etenim exquisitissimi inde oriundi locum læsum facile detegunt, & sanguis, e venulis dilaceratis profluens, raro alicujus momenti deprehenditur. Quod

(6.) Hæmorrhagia penis ab hæmorrhoidibus vesicæ differat, non est ut multis exponam. Illa enim ex urethræ & prostaticæ læsione oriunda, spontaneo sanguinis, absque urina, ex urethra stillicidio dignoscitur; licet non negandum, & suppressas hæmorrhoides, ob nexum cum urethra, beneficio vasorum hypogastricorum, hæmorrhagiæ penis fontem esse posse.

§. IV.

Prouti vero hæmorrhoides, si quando in fluxu turbantur, nonnunquam loco sanguinis sinceri, mucum saltem fundunt, nomine hæmorrhoidum albarum vel mucosarum venientem, ita non tantum verosimile est, verum & observationibus certis evictum, hæmorrhoidibus vesicæ simile quid contingere posse, ut in mucosas convertantur.

SCHOLIUM.

Hæmorrhoides vesicæ mucosas jam ab omni ævo existisse, extra omnem dubitationis aleam positum esse videtur, ad anomalicas enim excretiones pertinent, quibus olim æque, ac hodiernis temporibus obnoxii fuerunt hæmorrhoidarii. Nec desunt observationes præcorum Medicorum, qui eas scriptis suis concredidere, licet mucositatem talem cum urina excretam, vel pro pure, vel pro chylo non rite elaborato venditaverint. Jamdum magnus HIPPOCRATES *mictionis sanguinis & puri* mentionem fecit Sect. IV. aphorism. 75. sed causam ejusdem in *exulceratione renum & vesicæ* collocavit. Penes TIMÆUM in *cas. medicin.* lib. III. p. 182. & sq. refertur morbus viri cujusdam illustris, qui *ultra biennium urinas minxit turbulentas, & quidem lacteas, quæ ubi aliquamdiu in matula stetit, materia quadam alba, pulvis insar, fundum petit, tanta*

tanta copia, ut dimidium urinæ repleverit. Pariter SENNERTUS in *praxi Lib. III. part. VIII. p. 881. sepe etiam inquit, materia alba & lactea quasi, cum urina copiose emittitur; & quidem sepe tanta copia, ut ubi subsidet, dimidia pars matula repleatur, & talis urina mictio sepe satis diu continuatur. Imo HOFFMANNUS in med. rat. systemat. Tom. IV. P. II. Sec. I. C. VI. p. 143. mentionem injicit mucosi & glutinosi, quod in urina subcruenta subinde conspicitur, sedimenti, cujus sepe tanta sit copia, ut si a renum exulceratione esset, jam centies absumpti isti fuissent. Hoc viscidum itaque non pro pure habet, sed pro mucositate, qua ex nimis relaxata glandulosa vesicæ & urethræ tunica, aut ex prostaticæ læsione exillat & urina permiscetur. Facillimo negotio plura exempla istiusmodi fluxus mucosi ex monumentis Medicorum, & ex propria praxi proferre possem, nisi de certitudine ejusdem modo adlata testimonia sufficerent. (c) Quæstio saltem foret, unde tanta quantitas mucosi hujus crassatis derivanda? A renibus, & ab exulceratione eorundem desinere illud non posse, jam modo laudatus HOFFMANNUS l. c. evictum dedit, multo minus ureteres, & me quidem iudice, prostaticæ hanc copiam suppeditare valent, dum inter exiguam harum partium molem, & ingentem secreti mucii vim nulla intercedit proportio; necessario proinde originem in ipsa vesica, ejusque collo collocandam esse censeo. Nec structura vesicæ urinariæ huic evacuationi deprehenditur inepta; tunica siquidem ejus interior, quæ nervea audit, tomentosam possidet superficiem, in qua nonnulli anatomici, præsertim circa ejus collum, glandulas detexisse perhibent, hæc in statu naturali mucum secernit, pro defensione vesicæ contra acrimoniam urinæ, quæ alias sensibiles vesicæ parietes, haud absque perceptione molesta vellicare posset. Quando itaque ex stagnante in vasis vesicæ sanguine, tonus horundem debilitatur, substantia*

Fffff 3

(c) Non dubito fore nonnullos, qui pulsem illam, cum urina in tanta quantitate exclusam, non pro hæmorrhoidibus vesicæ mucosis, sed pro heterogenitatibus, cacochylis, scorbutis, aliisque morbis adscensadis, & per metastasin a renibus & vesica proscriptis sint habituri. Verum, si perpendamus, istis temporibus, symptomata singula, exclusionem hanc vel antecedentia vel stipantia, ex præjudicio præconceptæ opinionis, & ignorantia negotii hæmorrhoidalis, eo, quo decussit studio, non examinata, potius causis quibusdam remotis adscripta, hinc in debito nexu non recensita fuisse, ambiguitas denominationis hujus morbi fortassis cessabit. Cui addeat, quod ægrati tales de nulla alia molestia fuerint conquesti, sed valetudine ceteroquin integra gavisi, quod contingere non potuisset, si dyscrasia tanta humorum laborassent. Nec obstat quantitas mucii rejecti dum unicuique norum, serum sub forma mucida non minimam partem sanguinis constituere, & per varia corporis emuactoria proscripti, hoc proinde cum lymphæ quadam portione, aliisque impuritatibus commixtum, haud exiguam molem visculi suppeditare valet, cui hæmorrhoides per vesicam viam patefecere.

tia sanguinis gelatinosa ex mora lentescens, per orificia, ex quibus mucosus ordinariè exundat, exitum sibi majori quantitate parat, parili fere modo, prouti observamus, fluxum album benignum ex vagina uteri, & hæmorrhoides albas, vel mucosas ex intestino recto prorumpere.

§. V.

Hæmorrhoidum proinde vesicæ mucosarum nomine venit lenta illa & gelatinosa quasi mucilago, quæ, præviis tantum non semper motibus hæmorrhoidalibus, ex vesica, una cum urina excluditur, nunc albicans coloris, nunc sanguine quodammodo remixta, omnis ut plurimum odoris expers, & quantitatis diversæ.

SCHOLIUM.

Facies hæmorrhoidum vesicæ mucosarum in scholio antecedenti, ad latis quibusdam exemplis, quodammodo fuit delineata. Juvabit tamen, melioris intellectus ergo, si qualitates earundam specificas & symptomata comitantia adumbraverim: Vix unquam se exferere solent, nisi motus hæmorrhoidales præcesserint, sive sanguinis sinceri, sive mucii saltem exclusio contigerit, sive in solis, sed irritis naturæ conaminibus huc respicientibus subsisterint. Sæpius tamen ab hæmorrhoidibus externis cæcis, quam internis suppressis, hanc evacuationem subortam esse, fuit deprehensum, cujus ætiologia in immediata vasorum colli vesicæ cum hæmorrhoidalibus externis connexione est reposita. Mucilago hæc, quando cum urina evacuatur, huic est intermixta, simulac autem in matula refrixerit, particule ejus gelatinosæ sibi magis coherentes, & specificè graviore redditæ, pedetentim fundum petunt, ut ab urina facile dignosci possint. Interdum tamen tantam ejus tenacitatem deprehendere licuit, ut miscellam cum lotio calido in inferiora recusaverit, & post hujus exclusionem nonnisi moleste per urethram exprimi potuerit.

Quantitas mucii hujus excreti, ratione individuorum admodum differt, sunt, licet raro, qui ingentem ejus vim reddere solent, ut molem urinæ superet, in aliis unciam vix superat. Color itidem variat, ut plurimum mucilagini seminis cydoniorum vel psyllii non absimilis, interdum magis obscurus, imo brunneus, & quando exclusio multis molestiis stipata, sanguinolentus exiit, nonnunquam striæ sanguineæ mucosæ intermixtæ deprehenduntur. Odorem ut plurimum nullum exhibet, & qui naribus objicitur, urinæ magis tribuendus. Ast in cacochymicis & scorbuticis, imprimis ætate provecis, nonnunquam specificè acris & fæciginosus quasi deprehenditur, quem nostrates *einen strengen Geruch* appellunt.

pellitare solent, ut, nisi matula sæpius repurgentur, vel mutantur, totum conclave ægroti cum fætidio adstantium repleat; ad putridum tamen vel purulentum nunquam adcedit. Aetas huic adfectui obnoxia semper fere est senilis, ut ante annum quinquagesimum vix unquam observaverim.

Statas raro servat periodos, sed irregulari typo incedere solet, in quibusdam sine intermissione continuat, plurimam tamen partem sua admittit temporum intervalla. Haud itidem sub unaquaque urinæ exclusionis observatur, quin hæc quandoque limpida existat, tempore tamen matutino, somno nocturno exantato, præsertim visui sese exhibere solet.

Symptomata hanc evacuationem stipantia variant admodum, pro modulo diætæ, temperamenti, constitutionis individualis, & medendi methodi. In nonnullis veræ vesicæ hæmorrhoides præcessere, in mucosas tandem se mutant, in aliis absque prævio sanguinis proventu oritur. Aliquando clandestine procedit, nullas molestias secum ferens, raro autem contingit hoc morbo correptis felicitas ista, quin varia experiantur symptomata plus minus acuta.

Hæc inter præcipuum esse solet, spasmodica, collum imprimis vesicæ, & sphincterem tangens constrictio, ingentibus subinde doloribus conjuncta, & non raro per urethram se diffundens. Sub his circumstantiis parva satis mucii quantitas profluere solet, dum orificia vasorum coarctantur, & crispaturam quasi induunt.

Spasmi hi ad intestinum rectum sæpe se diffundunt, ut vel alvi obstipatio satis pertinax, & vix ab enemate solvenda, vel molestissimus subsequatur tenesmus. Halcyonia interim admittit hic affectus, nunc breviora, nunc diutius protracta, imprimis si justa medicatio & diæta conveniens adcesserit. Sicubi vero vitium circa res non naturales obreperit, imprimis æger animo commoveatur, tarditatem gravitate compensare consuevit.

§. VI.

Distinguantur ergo, necesse est, hæmorrhoides vesicæ mucosæ ab urina lactea, purulenta, exulceratione renum & vesicæ, mucosæ a calculo vesicæ oriundo, spasmo vesicæ, gonorrhœa benigna & maligna.

SCHOLIUM.

Signis pathognomicis hæmorrhoidum vesicæ mucosarum potioribus expositis, ordo postulat, ut affectus hisce quodammodo analogos recenseam,

seam, quo collatis singulorum phaenomenis, eo magis elucescat differentia unius cujusque aegritudinis specifica.

I. Urinas albas, quorsum referenda nivea, lactea, glauca, charopa, subjugalis, jam veteres medici inter signa cruditatis & cacochyliae, non sine fundamento collocarunt. Experientia siquidem docuit, chylum non rite elaboratum multas secum in sanguinem vehere impuritates, oeconomiam animaleam quovis modo turbantes, quarum haud exigua portio cum urina eliminatur, sub specie lactis intermixti, vel pultaceae materiae adparens. Hocce crama autem praeternaturale ab haemorrhoidibus vesicae mucosae dignosci poterit, modo attendatur.

(a) urinas tales lacteas & pultaceas saepe claras emitti, sed temporis tractu, quando refrixere, habitum istum spissorem induere: mucum e contra haemorrhoidalem statim sub sua exclusione visui sese sistere

(b) urinas istas albas conjunctas esse cum vermibus, ventriculi, & ejus contentorum perversa conditione, ex signis pathognomicis facile detegenda, cachexia, leucophlegmatia, aliisque, morbos chronicos parturientibus heterogeneitatibus; Haemorrhoides e contra vesicae mucosae in ceteroquin sanis oriri posse, in quibus nullum notabile vitium jam in partibus corporis solidis, quam fluidis deprehenditur, quale exemplum affert RAYGER *Eph. G. Ann. III. Obs. 284. de Pædagogō*, qui per decem menses urinam albam, crassam & viscidam, sine intermissione, absque corporis extenuatione, aut alia molestia, praeter dolorem inter mingendum exclusit, quodque malum nullis remediis ulceri renum opponi solitis, non vino malvatico, stomachicis vel antiscorbuticis fuit debellandum.

(c) urinas albas tenerioris ut plurimum indolis esse, mucosae vero haemorrhoides viscositate & tenacitate magis se prodere, ut levis agitatio urinatis haud sufficiat ad eandem elevandam, & sub quiete statim iterum fundum occupet.

(d) Urinas albas, vel sine aliquali sensatione dolorifica, vel saltem absque molestiis cum negotio haemorrhoidali combinatis excludi, haemorrhoides autem mucosae raro omnis doloris & perceptionis alicujus sensibilis expertes esse.

II. Urinam pure commixtam quod concernit, qualem excernere solent, qui inflammatione visceris cujusdam nobilioris, abscessibus internis, imprimis exulceratione vel vulnere renum, ureterum & vesicae laborarunt,

rarunt, hæc odore, consistentia, & symptomatibus individuus ab haemorrhoidibus vesicae differt.

(a) Pus cum urina commixtum, specificum emittit odorem putridum, plus minus nares ferientem; mucus haemorrhoidalis e contrario tali odore destituitur.

(b) Purulenta materia sub agitatione matulae, levi opera, cum urina iterum commiscetur; mucus haemorrhoidalis fortiosem requirit motum, nec ab hoc ex tenacitate tam prompte resolvitur.

(c) Exclusio puris vix unquam absque praeviis motibus febrilibus, & doloribus fontem ejusdem indigitantibus contingit, & si continuaverit, febris lenta se sociare solet, tanquam testis notabilis visceris interni laesionis; ex renibus exulceratis si defluerit, haud ita raro caeculi, carunculae, filamenta pilorum ad instar, immo moleculae parvae pingues, tanquam partes a parenchymate renum avulsae, puri vel urinae intermixtae deprehenduntur. Haemorrhoides vesicae mucosae ab illis heterogeneitatibus sunt liberae, symptomaticam sensibilem febrim non habent comitem, vel si hæc adfuerit, conditioni vesicae extraordinariae, aut causae cuidam remotae adscribenda est; dolores ab illis quando perferunt ægri, hi vesicam & loca vicina saltem tangunt.

III. Nonnunquam mucus cum urina excluditur, non haemorrhoidibus sed calculo imprimis vesicae tribuendus, quippe qui ex molestia, & continua pressione vel vellicatione, majorem humorum, vesicam versus, excitat congestionem; ex praesentia horundem copiosiori, secernitur per interiorum vesicae tunicam major mucosi quantitas, quae abhinc cum lotio excluditur. Ast enim vero, praeter quod praesentia calculi cathetere detegenda, originem hujus mali facile indiget, non parvum inter haemorrhoides vesicae mucosae, & viscidum a calculo vesicae derivandum, intercedit discrimen. Hoc etenim non ita cohaeret, sed argillofae, vel furfuraceae quasi est indolis, aliquando sabulo intermixtum; mucus vero haemorrhoidalis consistentiam exhibet contiguam viscidiorum, nec divulsas ita particulas in se continet.

IV. Haemorrhoides vesicae mucosae cum spasmo vesicae haud raro conjunctas esse, adeoque mucum per tunicam ejus villosam exprimi, ex antecedentibus jam patet. Haud tamen omnis mucus cum spastico vesicae motu rejectus, haemorrhoidibus tribuendus, cum experientia doceat, a catamenis suppressis, retropulsa arthritide, dyscrasia scorbutica,

butica, exulceratione vesicæ &c. simile quid contingere posse, cuius causas remotas signa anamnesticæ & diagnostica rite pensitata facile suppeditant. Confer. HOFFM. *med. rat. System. Tom. IV. P. II. Sect. II. C. VII.*

V. Discrimen, quod gonorrhœam tam benignam, quam virulentam inter, & mucum vesicæ hæmorrhoidalem intercedit, non est ut multis re- censentem, adeo etenim manifesta sunt indicia gonorrhœæ propria, & levi- norrhœa benigna, ex laxitate organorum spermaticorum oriunda, ma- teria quædam feminalis, absque ulla sensatione molesta, sine miscela cum urina effluit, vel, quando cum urina exclusa in transitu com- miscetur, filamentis saltem exiguis albicantibus urinæ innatantibus, visui sese offert; mucus autem hæmorrhoidalis semper cum urina pro- pellitur, molesta ut plurimum cum sensatione, quantitate majori, & consistentia spissiori. Eadem valent circa gonorrhœam virulentam, utpote quæ contagium venereum agnoscit, materia purulenta ex ure- thra, sine lotio desillante facile se prodit, & satellitibus molestissimis circumsepta quandoque apprehenditur, a quibus mucus hæmorrhoi- dalis plane immunis existit.

§. VII.

Refractariis morbis adfectus hæc adnumerandus. Si recens adhuc fuerit, remediis convenientibus, & surgentibus imprimis hæmorrhoi- dibus veris, aliquando obsecundat; habitualis vero redditus, omnem fere spem perfectæ restitutionis præcidit. Quando absque singulari mole- stia mucus iste evacuatur, tantum periculi non involvit, febriles au- tem motus si adcesserint, doloribus atrocibus & spasmodicis circa vesicam stipati, hi inflammationi vesicæ, exulcerationi, & necrosi anam suppeditare valent.

SCHOLIUM.

Adumbrata facie hæmorrhoidum vesicæ mucosarum, addenda ad- huc, quæ prognosin earundem concernunt. Quod de hæmorrhoidibus albis, & fluore albo mulierum, tanquam adfectibus analogis, experi- entia docet, hos subinde exquisitissima illudere adminicula, idem de muco hæmorrhoidali per vesicam egrediente adserendum. Haud de- sunt tamen exempla restitutorum, in quibus fluxus iste præternatu- ralis ad exiguum saltem tempus duravit, quorum vires adhuc suppe- ditant, & ætas nondum existit præcepta. His enim suppositis, impi- nis,

mis, quando nunquam sperari sanguinis hæmorrhoidales olim cum per- tinacia continuarunt, sed sola versus confinia vesicæ congestio mu- cagineum hanc exorsit, debitis in subsidium vocatis remediis, ita pro- fligari ægritudo hæc potest, ut absque metu alicujus metasthematismi plane conquiescat. Quinimo diu continuare potest hæc exclusio muci, absque singulari sanitatis detrimento, modo molestiæ alioquin familia- res abfuerint. Talem ægrotum octogenario majorem sistit BONETUS in *Sepulchret. Lib. III. Sect. 28. Obs. 18. p. 1286.* qui *urinas semper pro- fundit copiosas, pituita viscidissime immixtas ad libram circiter, tenaciter adeo adhaerentes fundo matula, ut & ea inversa, effusa urina, ab illius fundo penderet: cum tamen nulle unquam fuerint de calculo quærela, toto decem annorum, & quod excedit spatio.*

Optimum quidem præsidium in hæmorrhoidibus rite fluentibus esset collocandum, modo eventus remediis, hunc in finem adhibitis, semper subscriberet; notum etenim, quantis difficultatibus sit obstru- ctum hoc negotium, ut autocratice magis naturæ, quam arti com- petat. Etiam si fluxus hæmorrhoidalis hanc muci exclusionem exci- piat, attamen interpellari quandoque ab eadem potest, sicubi ex mora invaluit, & hæmorrhoides per breve tempus continuaverint. „ Sic re- „ latum mihi a Dn. Præside, eidem obtigisse casum, in ægrotto sexa- „ genario, qui olim hæmorrhoides cum euphoria expertus, abhinc ex „ vita sedentaria & morore gravi, ultra annum, nil harum, præter „ molestantem pressionem quandam circa os sacrum, & vesicam, cum „ leni stranguria senserat. Hic, prævio dolore obtuso circa confinia „ vesicæ urinariæ, tandem cum lotio emittebat mucum gelatinosum „ urina albidiorum, & post quietem fundum petentem, quod vero „ ab hac exclusionem se aliquomodo levatum percipiebat, illam sibi „ salutare ratus, monita & remedia a Dn. Præside ipsi proposita „ aspernabatur strenue, donec gliscente pedetentim malo adcedente „ vesicæ spasmò, stranguria, & intercurrentibus motibus febrilibus, „ opem medicam efflagaret. Nec irrita eadem videbatur, debitis „ etenim adhibitis auxiliis e fonte chirurgico, pharmaceutico & diæte- „ tico petitis, hæmorrhoides denuo adparebant, cum sensibili muci „ ex vesica profluentis, & symptomatum eundem comitantium immi- „ nutione, huc vero negotium redigi non poterat, ut plane cessa- „ verit, ut potius, silentibus per intervalla hæmorrhoidibus, mani- „ festo recruduerit proventus mucosifatis. Tandem æger diurnitatis „ morbi pertæsus, amplectendo curationes empiricas, ischuria & caro „ succubuit. „ Hæc enim fata vix non semper subire tenentur, per „ aliquot jamdum annos hunc fluxum perpeffi, imprimis ætate graves „ omni spe restitutionis carere deprehenduntur, ut satis habeant, quando

ferocia morbi palliatis quodammodo mitigetur remedijs; ast & hæc temporis tractu decipiunt expectationem medentis, ut omnem operam se contrivisse observet. „ Se novisse quondam virum illustrem, mihi „ narravit Dn. Præses, hæmorrhoidibus cæcis quondam obnoxium, „ his vero deficientibus, spasmm vesicæ cum exclusione mucæ ex- „ pertum, sub principio per vices insultantem, demum habitualementem „ ita redditum, ut continuus ad mingendum stimulus ingenti dolore „ circa collum vesicæ stipatus, omnem consuetudinem cum amicis in- „ terdixerit; hunc celeberrimos Germaniæ Medicos, non sine magnis „ sumptibus, in consilium vocandos curasse, & quantumvis a non- „ nullis arcana, aliaque non contemnenda, cum voto & promissione „ felicitis successus, obtinuerit remedia, tantum tamen abuisse, ut „ allevamentum cruciatuum, nedum perfectam restitutionem senserit, „ ut potius, indies fere ingravescente malo, tandem in febrem hec- „ ticam inciderit, & improvise, cessantibus omnibus doloribus, „ juncto rigore, per totum corpus se diffundente, sphaceli teste, ex- „ tremum vitæ spiritum ediderit. „ Ratio difficilis, & irritæ quan- „ doque medelæ, in atonia potissimum, & relaxatione partium affecta- „ rum videtur esse collocanda, Major siquidem, & tantum non con- „ tinua sanguinis copiosioris ad vesicam congestio, vasa ejusdem & fi- „ bras ultra debitum tonum distendit, ex distensione diutius durante, „ inducitur pedetentim impotentia debite repellendi humores inibi cu- „ mulatos. Sicubi ob sensibilitatem vesicæ adcesserint spasticæ tunica- „ rum ejusdem, & spincteris stricturæ mediantibus hisce parum expel- „ luntur humores coacervati, potius progressus eorundem sufflaminatur, „ & licet propellerentur, tamen remittente spasmo, libertas conceditur „ sanguini, fortius irruendi in debilitatas a spasms fibras, ex quo est, „ quod post mortem hocce morbo peremptorum, vesica urinaria admo- „ dum crassa, & non raro circa collum varicosa deprehendatur. Pertinaciam „ invincibilem hujus mali auget adhuc consuetudo habitum in- „ ducens, quippe quæ sola, morbos in herba facile suffocandos, de- „ mum rebelles admodum reddere solet, licet causa atque fomes eorun- „ dem dudum fuerit sublatus, quale quid in epilepsia habituali, cepha- „ læa, spasticis motibus, febris quartana, fluore albo, hæmorrhagiâ „ uteri &c. toto die, non sine tædjo observare licet.

Inter signa mala referendi motus febriles ex hoc fonte oriundi, „ qui, si fuerint leviores, sub primis insultibus domari quandoque po- „ terunt, sin autem per longas invalere moras, dysuriæ, inflamma- „ tionis vesicæ profundiori, exulcerationi, & re infeliciter gesta, ne- „ crosi funestæ ansam suppeditare valent. Qualia exempla suppeditant „ *Epib. Acad. N. C. Dec. II. A. VIII. Observ. 143. p. 282. HOFMANN.*

Med.

Med. Rat. System. Tom. IV. P. II. Sect. VI. Cap. 7. p. 416. BONETI
Sepulchret. Lib. III. Sect. 28. Observ. 15. p. 1284.

§. VIII.

Curationis hæmorrhoidum vesicæ mucosarum fundamentum col- „ locandum, in removendis earundem causis, demulcendis symptoma- „ tibus, roborando tono vesicæ, & præcavendis recidivis.

SCHOLIUM.

Staturiginem fontici hujus mali in sanguinis a vasis hæmorrhoi- „ dalibus in vasa vesicæ propulsione fortiori quærendam esse, præmissa „ historia medico-clinica docuit. Curationem proinde aggressurus, ante „ omnia respiciat, ut urgentem sanguinem a vesica urinaria derivet, „ id quod ventilatione per venæsectionem optime perficitur. Si quando „ nunquam veræ hæmorrhoides adparuerint, sed in solis saltem substi- „ terint motibus eo tendentibus, vel hæmorrhoidibus cæcis fuerit in- „ festatus æger, juvabit venam in brachio tundendam curare, habito „ saltem respectu virium & constitutionis individualis, alvo existente ob- „ stipata, hæc ante phlebotomiam, vel enemate, vel leni eccoprotico „ referenda. Sin autem veræ hæmorrhoides cum successu olim conti- „ gerint, vena pedis eligenda, atque eo adlaborandum, ut illæ resus- „ citentur, modo ætas & vires ægroti, aliæque causæ procatartice „ haud obstiterint. Huic scopo præsertim inserviant hirudines vasis se- „ dalibus applicandæ, quæ operatio repeti poterit, quando abhinc im- „ minutus mucositatis fluxus, & symptomatum observatur mitigatio. „ Præsentaneam efficaciam subductione hac sanguinis particulari, præ- „ via venæsectione in brachio, se aliquando vidisse retulit Dn. Præses, „ in ægrotis a suppressis hæmorrhoidibus cæcis, mucosis vesicæ correpto, „ utpote qui ab iterata, post mensis spatium, hirudinum admotione, „ junctis remedijs internis, perfecte convaluit. Si maxime contigerit „ hæmorrhoidario, non esse tam felici, ut post sanguisugarum admotio- „ nem, hæmorrhoides in ordinem reducantur: atamen hoc remedium „ tentasse, nunquam quicquam nocebit, potius depletis, a suctione ha- „ rundem, vasis sanguiferis, interposita medicamina citius ferent sup- „ petias. Hæc inter eminent per epicrasin laxantia, quibus mediantibus „ humores a vesica blande deducuntur, imprimis multiplici experi- „ entia, pillulæ sic dictæ balsamicæ, ex extractis amaræ, & aloë „ gummosa paratæ, ita se commendarunt, ut in quibuscunque fere ano- „ maliis hæmorrhoidalibus, non sine fructu adhiberi soleant. Non tan- „ tum enim gaudent virtute alvum movendi, verum & tonum roborant, „ & vasis

G g g g g 3

& vasis fibrisque relaxatis robur debitum conciliant. Sicubi pillulæ non arriserint, hæc solvi possunt liquore terræ foliatæ tartari, eoque liberiori progressui sanguinis in vasis hypogastricis & hæmorrhoidalibus injicit remoram, his conveniunt diluentia & resolventia mitiora, sub forma infusi theiformis propinanda, a quibus calide haustis, æqualis infimul promovetur sanguinis per totum corpus distributio. Seligi hunc in finem poterunt radices Sarsaparillæ, Chinæ, Bardanæ, Taraxaci, Scorzonæræ, herba Betonicæ, Capill. ♀. Veronicæ, Melissæ, Bellidis c. tot. Stœchad. arabic. &c. Magno itidem usui esse solent aquæ Selteranæ, sive puræ, sive lacte asinino, si ejus copia haberi potest, aut in ejus defectu, vaccino commixtæ, quæ combinatio istis imprimis conducit, quorum sanguis scorbuto vel acibus particulis est inquinatus.

His remediis, si auscultaverit morbus, symptomata obvia sponte sua cessabunt; sin minus, & æger, durante adhuc methodo recensita, iisdem divexetur, horum itidem ratio habenda. Spasmodum sævitiam demulcent ☉ ata cum ☉ digestivo & absorbente citrato, debita proportione conjuncta, vel sub forma pulveris, vel, quod præstat, emulsionum exhibita, quibus, pro gradu vehementiæ crocus, tanquam mitissimum anodynum, in refracta dosi addere licebit. In magis succulentis conveniunt Essentia Cascarillæ, addito Vitellum ovi ☉ dulci, ex Vitello ovi fumante parato. Nec minus egregiam opem ferent enemata ex femine lini præparata, & tantillo ☉, & Saccharo Thomæo acuata. Cui formulæ magis artificiosæ perplacuerint, adjungat semen Fœnugræci, radicem Althææ, Verbascum & Oleum lini s. Δ recenter expressum. Regioni pectinis imponi poterit vesica bubula, lacte, cum Hyssopo, Chamomilla, Meliloto, & radice Ireos Florentinæ decocto, repleta, modo caveatur, ne nimis calida existat.

Febriles motus debellantur iisdem remediis ☉ is & absorbentibus, ut & tincturis acidiusculis, cum phlegmate vitrioli paratis, abstinendo a carnibus, earumque jusculis, & horum loco, concedendo potulenta aquea, liberaliori manu propinanda.

Sub metu inflammationis vesicæ, imo hac vere existente, interdum repetenda sanguinis ventilatio, ☉ in largiori dosi porrigen- dum, tantillo camphoræ maritatum. Salutaris quoque efficaciam esse solet Album græcum cum Radice Scorzonæræ & C. C. raspato decoctum, quod remedium, licet videatur esse sordidum, attamen in quibusvis inflammationibus internis, tanquam specificum apprehendit Dn. Præses. Superato

Superato morbo, tonum vesicæ, hujusdemque vaforum sanguiferorum relaxatum roborare valent Tincturæ alcalinæ cum vitello ovi C. C. rectificatissimo, vel vitello ovi bezoardico Bulfi commixtæ, ut & Tinctura vitrioli ☉ Tartari fata Ludovici, si nihil contraindicaverit. Non minorem laudem hic merentur pillulæ supra recensitæ balsamicæ, cum limatura ☉ conjunctæ, segnitie alvi laborantibus imprimis conducibiles.

Recidivæ arceri possunt tempestivis venæsectionibus, imo & scarificationibus, si adfueti illis fuerint ægroti. Maximo tamen præsidio erit diæta rite observata. Caveant proinde hoc morbo infestati ab aere frigido & humido, atque quovis modo transpirationem insensibilem conservent illibatam. Cibos eligant molles, & facile concoquendos, evitent legumina, & quæ flatum excitare valent, carnes muraticas, suillas, fumo induratas, aromatibus, aceto, vel cepis conditas, placentas pingues butyro, vel adipe frixas &c. Pro potu eligatur aqua simplex & pura, vel cum hordeo decortico, crusta panis, passulis minoribus, rasura C. C. radice Scorzonæræ &c. decocta, cui succus citri ad gratam aciditatem addi poterit. Vel si a cerevisia abstinere non possit ægrotus, hæc sit tenuis, probe defæcata, nec fortiter lupulata. Vinum sit meracum, oligophorum, quale est rhenanum, mosellanum, & gallicum, cui parum ætatis adcessit, & parce sulphuratum. Si hæmorrhoidibus mucosis se sociaverit spasmus vesicæ, & hæc vina vitanda, horumque loco, malvaticum avara manu porrigendum. Corpus cum moderamine moveatur, abstinendo ab omni equitatione, & succussionibus vehementioribus. Exulent vigilatæ noctes, alvus singulis diebus respondeat, si fuerit immotigeræ, enematis blandis, eccoproticis, & diæta humectante, officii sui admonenda. Venus cane & angue pejus fugiatur. Nil tamen recidivas excitare magis potis est, quam excessus circa animi pathemata, quæ inter mœror diurnus, terror, & ira, præsertim non satiata, principatum obtinent, his siquidem præter opinionem facile diruuntur, quæ Medicus multo studio & cautione in ordinem reduxit.

§. IX.

Si his remediis morbus cedere recusat, hicque habitualis redditus, altissimas egit radices, vel ætas ægroti grandis, viresque attritæ energie artis medicæ suppetias ferre non valent, curæ tantummodo palliativæ locus relictus, quæ in temperanda mucositatis secretionem, & molliendis symptomatibus est reposita.

SCHOLIUM.

Stranguriam senum jam veteres medici malum nuncuparunt im- medicabile, experientia edocti, vitia organorum, se et excretioni-
urinæ

urinæ dicatorum, imprimis vesicæ, in senibus vix æ ne vix quidem aliquam admittere medelam. Ad curam proinde aduersus Medicus sub his circumstantiis, prognosi se muniat, nec vanis pollicitationibus brevi subsequitur restitutionis, se suamque artem contemptui exponat. Sub moderata mucæ secretionē, vires non ita confumens, spectatorem magis agat, inculcando saltem convenientem dietam, suadendo tempestivas sanguinis ventilationes, si illis sit aduersus æger, & curando, ut alvus singulis diebus respondeat. Si vero modum excedens, languorem & atrophiam post se traxerit, derivatio horum humorum laxantibus tentanda, quibus tonica vel interponi vel jungi poterunt. Ad hunc finem conducunt pillulæ balsamicæ martialibus combinatæ, nec infructuosus erit usus corticis peruviani selecti, cum paulillo rhabarbari acutus, quod remedium, laxante, & insimul tonica virtute multiplici experientia dudum se commendavit. Absente ebullitione febrili, tinctura tonico nervina Stahlī, quæ æqualem sanguinis per totum corpus circulum promovet, usum haud contemnendum adferre solet.

Quod adinet ad symptomata, nullum truculentum magis deprehenditur spasmo vesicæ, cum stranguria & ischuria copulato, quibus somnas arcetur, appetitus destruitur & vires adteruntur insigniter. Optandum esset, ut domitorem hujus mali habitualis redditi, præsertim in senibus, nosset ars salutaris, at, quod dolendum, vix palliativa subministrare valet remedia. Aliquam opem spondent venæsectiones & scarificationes extra paroxysmum institutæ, modo ætas decrepita, & vires penitus amissæ non contraindicent, item enemata ex emollientibus & oleosis parata. Externe imponi poterunt vesicæ bubulæ supra laudatæ, nec non sp. vini camphoratus, vel camphora sacculis interpassata aliquando lenimentum conciliare potis sunt. Interne cum absorbentibus & antispasmodicis emulsionibus addendum, quas inter, ex oleo amigdalorum dulcium cum vitello ovi commixto paratæ, sedativa vi eminent. Haud proletariam aliquando opem ab infuso quinque herbarum emollientium Theiformi observavit Dn. Præses, quippe quæ insimul paregoricam & eccoproticam virtutem possident. Tentandæ itidem injectiones in vesicam, ex decocto feminis lini & papaveris albi, addito tantillo croci paratæ; nec infructuosa penitus erunt semicupia tepida, cum herbis emollientibus & fursure triticeo concinnanda, si tantummodo vires & ætas ægroti id remedii genus permiserint.

§. X.

Cautio denique sit Medico circa curationem hæmorrhoidum vesicæ

ficæ mucosarum, ne promiscue fontes medicatos commendet, purgantia præscribat, ad opiata confugiat, & medicamenta, sine necessitate, tam crebro variet.

SCHOLIUM.

Hactenus historiam hæmorrhoidum vesicæ mucosarum medicam, & methodum iisdem medendi exposui, tandem cautelas quasdam subiungere licebit:

- I. Aquas Selteranas vel puras, vel cum lacte commiscendas pro scopo sanguinem attenuandi, cacochymiam scorbuticam corrigendi, & circulum humorum promovendi, experientia ducet, commendavi quidem, hac tamen mente, ut prius indicantia & contraindicantia provide examinentur, quam in usum trahi possint, ne ægrotus, loco speratæ salutis, in majora damna præcipitetur. Licet enim aquæ hæ, omnes inter fontes medicatos, tutissimæ, & mitissimæ deprehendantur, ut & phthificis existant solatio, haud tamen suavor & auctor forem, ut scirrhus hepatis & lienis aliorumque viscerum laborantes, item atonia ventriculi, tympanite, ascite, & œdematosi tumoribus correpti easdem usurpent. Major adhuc circumspectio adhibenda, circa fontes Selteranis validiores, quales sunt aquæ Carolinæ, Aquisgranenses, Egranæ, Pyrmontanæ &c. Priores quidem laudavit ETMULLERUS in Disput. de Spasmo vesicæ §. XXIV. p. 34. noxium tamen earundem effectum deprehendit HOFFMANNUS l. c. sub copioso viscidæ materię sedimento, & existente jamjam febre, vires & carnem depascente. Posteriores admittendæ in ætate media, quando viribus & visceribus adhuc salvis, hæmorrhoides suppressæ mucosæ vesicæ ansam suppeditarunt.
- II. Purgantia validiora, præsertim resinosa, evidentes adferre noxas, vel me tacente, constabit; parietibus etenim intestinorum adherendo, inducunt spasmos, per consensum ad vesicam se extendentes, cogunt humores ad partes, a quibus derivandi, & motibus velificantur febrilibus, ex quo est, quod aloes resinosa pillulis balsamicis non sit admiscenda, nec famosum Elixir proprietatis Paracelsi, multo minus pillulæ Francofurtenses, aliæque cum aloe non depurata paratæ, ægrotis conducant. Imo Sedlicense, vel Anglicum spasmo insimul vesicæ, vel stranguria correptis subinde nocuisse observavit Dn. Præses. Eligenda igitur pro scopo laxandi, mannata, rhabarbarina, & sennata debite correctæ.

III. Si quid est, quod circumspicuum usum sub curatione hujus mali exposcit, sane sic dicta anodyna, vel potius opiata huc referri merentur; latet etenim anguis in herba, & licet imminutis exinde doloribus ægri magnopere gaudeant, atque remedium propinatam mirificis efferant laudibus, nuncium tamen hunc exoptatum, acerbus, brevi tempore, excipit, & recrudescens cruciatu, confopitos sævitia repensabunt. Si Medicus perseveraverit in electa hac methodo, augendo pro modulo dolorum, opiatorum dosin, tandem paralyticos adfectus, ischuriam, lethargum vel carum, tanquam inconsideratissimæ temeritatis suæ testes excitabit certissime. Imprimis senibus efferis, & hectica febris laborantibus mortem narcoticis hisce accelerari, constans docuit experientia. Non quidem negaverim, urgente summa necessitate, sub exquisitissimis scilicet doloribus, ægroti animum frangentibus, & irritum cum successu adhibitis aliis remediis, ad opiata demum confugiendum esse Medico, sint tamen hæc correctæ, & laxantibus vel maritata, vel interposita, quæ methodus deleteriam eorundem viam averruncare optime potest; nec non seponantur, simulac aliqualis fuerit subsecuta paroxysmi mitigatio.

IV. Prouti morbi chronici exposcunt chronica remedia, ita & in curatione hæmorrhoidum vesicæ mucosarum, methodo, prævia deliberatione, electæ insistendum, nec hæc absque necessitate, tam facile mutanda, licet vis morbi non statim remiserit. Crebræ siquidem remedium mutationes naturam perturbant, & pluribus anomaliis occasionem offerre potis sunt.

Supereffent adhuc varia huc pertinentia v. g. usum suffumigiorum, & fonticulorum concernentia, aut temporis penuria atque angustia pagellarum expositionem illorundem prohibent; sufficiat proinde brevibus indigitasse, a binis his remediis parum vel nihil levaminis expectari, in specie a suffumigiis suppressionem hæmorrhoidum mucosarum intempertivam metuendam esse.

T A N T U M.

CCLXX

C C L X X.

JAC. HENR. CHRISTIANI ADAMI,

DE MATERIA CALCARIA

Post diurnam arthritidem per vias urinarias educta

OBSERVATIO SINGULARIS.

Luben 1740.

§. I.

Quando nunc de materia calcaria post diurnam arthritidem per vias urinarias educta, exponere ingredior, eo ordine procedam, ut primo morbi historiam accurate diligenterque, quoad instituti mei ratio exigit, enarrem, deinde vero, quæ cum ad explicandam eam, tum ad veritates quasdam medicas inde illustrandas confirmandasque pertinent, strictim breviterque expromam. Materiam istam cum urina superiori anno reddidit vir tunc sexaginta, unumque annum natus, carne graciliori, habituque corporis magis adstricto præditus; atque ut de victu vivendique genere hoc unum attingam, rebus dulcibus saccharo edulisque ex eo paratis, neque minus lacte & cibis ex illo confectis mirum quantum ab ineunte ætate delectatus. Ante hos viginti & quod excurrit, annos, contigit, ut arthriticis doloribus mox in pede mox in manu identidem & per intervalla tentaretur, qui tamen radices deinde egerunt altius, & imprimis postquam is saltatione continenti per aliquot dies pedes vehementer exercuerat, confirmati fuerunt, ut ab eo tempore articularis ille morbus & crebrius inciderit, & plures semper pluresque articulationes, imo & tandem, ut mox dicetur, interiores partes pervaserit, longiusque non modo perduraverit, verum aliquot etiam annis ad paucas tantum hebdomades subinde recesserit, atque adeo nunc, podagræ, quam vocant, irregularis genium duodecim prope annos præ se ferre videatur. Novem jam intercesserunt anni, quod is postquam ad mulcendos dolores emplastrum ex theriaca confectum iterum iterumque admoverat, materia arthritica intus conver-

H h h h 2

sa,

sa, graviter periculoseque aegrotavit, donec excitato insigni tensionis ac-
 dorisque sensu in sinistra parte dorsi & lumborum, multæ vesiculæ
 sero limpidiori turgidæ elevarentur, pluresque earum in unam non me-
 diocri magnitudinis coalescerent, quæ pariter ac reliquæ minores cul-
 tello discissæ, tanquam a cantharidibus factæ essent, serum acre co-
 piofumque profuderunt. Sæpius posthæc materia ista arthritica par-
 tes usu insigniores petiit, & nunc in capite, nunc in pectore, nunc ab-
 domine, non sine graviorum malorum, ut facile existimare licet, con-
 fluxu sedem suam posuit, præcipue, quod vires vitæ minui pedeten-
 bantur. Etsi vero medii & annularis in sinistra manu digiti ossa,
 eaque secundæ phalangis ita distortæ vis morbi, ut, ubi cum ossibus
 primæ phalangis connectuntur, e loco suo motæ, atque interius ver-
 sus volam manus protrusæ fuerint, nullæ tamen concrectiones topha-
 cæ ullo in loco in conspectum prodierunt. Quinque abhinc annis acu-
 tissimo vesicæ dolori primum fuit obtroxius, ita, ut præter qualem-
 cunque in vesica pressionem, urinam sæpius quidem, at parcissime nec
 sine incommodo redderet, & mox ab ea reddita, in regione pubis do-
 lore per urethram ad glandem etiam eunte, atque hinc ad vesicam re-
 deunte, simulque perinæum ad anum usque se extendente cum gravissimis
 distortionibus, distensionibusque, ad quas perpetuo flatuum incommoda cum
 alio adstrictiori accedere solebant, vehementer exercebatur. Dolores hi
 progressu temporis iterum iterumque eodem modo se exacerbant, &
 quando arthriticus morbus desit, illico, quasi ita lege sancitum esset,
 exoriri, multoque atrocius, quam ipsa podagra furere consueverunt. Sub-
 inde etiam chirurgus, quando pro re nata clysteribus alvum subduxit,
 in exitu intestini recti hæmorrhoides cæcas animadvertit. Anno
 MDCCXXXVIII. mense Julio ex improvviso, & præter omnem spem
 opinionemque cum salvus incolumisque in horto deambularet, violentis-
 simo in pubis regione dolore correptus, una cum urina reddita,
 sibi quidquam corporis durioris egredi ex urethra persensit, neque ta-
 men id humi, quoniam hand dubie terra obvolutum statim tectumque
 fuit, reperit, paulo tamen post, & deinceps procedente tempore, per
 intervalla complures concrectiones calculosas, quæ tamen tantum gran-
 dioris fragmenta esse videntur, albi maximam partem interdum & flavi
 coloris, magnitudinis & crassitiei variæ, ex quibus maximæ post diu-
 turnam exsiccationem sex grana, omnes autem simul ad libram expen-
 sæ tres circiter drachmas pondere exæquant. Fragmenta hæc superfi-
 ciem satis æqualem, extus convexam, & intus concavam corticisque
 duriori nucis juglandis aut amygdalæ in partes diffractæ similem, cir-
 cumcirca vero & in ora minus planam, sed manifestis fracturæ notis
 insignitam ostentant, præter duos minores lapillos, quorum unus fi-
 guram accurate ovalem, alter autem granum tritici refert. Tandem

& hic calculorum partus exquisitique cruciatus cessaverunt, & conspectus
 posthæc superiori anno ab ægrotato nostro fuit in fundo matulæ massæ
 quedam mucosa & tenax, albi coloris, argillæ adhuc tenuiori, aut
 calci recens extinctæ similis, quæ an ante se incio jam prodierit, ipse
 quidem ignorat, deinceps autem rei admiratione permotus diligentius
 semper & curiosius observavit, viditque, per plures menses, in urina,
 quæ clara initio excernitur, illico sabulum tenuius subsedisse, non ita
 nullo post autem, quando illa refrixit, materiam jam commemoratam
 fundo inhæsisse, quam profuso lotio ex matula ope instrumenti sollicite
 exentam; in minora frustra varie efficta, divulsam, in aere exsiccata
 tam, calculosisque illis concrectionibus omni ex parte, vel etiam ar-
 gillæ exsiccatae similem perduramque in fractu difficillimam sicut & ipsa
 calculorum fragmenta asservavit, majorem ejus copiam pedetentim col-
 lectorus, si initio ea experimentis chemicis tentare, & singulari com-
 mentatione persequi mihi animus fuisset. Quando interdum ex incuria
 guttæ quæ am lotii liquidiori ejus materiæ portione adhuc aliquantum
 infecti in terram delapsæ fuerunt, maculam sub exsiccatione relinqui-
 rant, quasi a calce profusa. Quo loco nec hoc silentio prætereundum
 esse arbitror, quod tria vasa ex vitro eoque solidiori confecta, quibus
 urinam diu exceptit, nec tamen a sordibus adjectis unquam penitus re-
 purgavit, longo usu a lotii acrimonia sine ulla caloris aut alia externa
 vi, quod certissime compertum habet ægrotus, rimas in fundo atque
 lateribus percussa, adeoque continendo humori sordido minus imposte-
 rum idonea, quin imo levissimo tandem tactu fractæ fuerint. San-
 guis alias e vena e ductus, in crustam admodum tenacem, flavo sæ-
 pius aut viridi colore imbutam, paucissimumque in fundo cruorem atri-
 coloris complexam, concrevit, aut in aquam missus in sola propemo-
 dum concrementa mucosa abiit. Quorum tamen neutrum superiori an-
 no, quo materia ista cum urina secessit, amplius observatum fuit.
 Quamvis vero interdum salvus videatur & incolumis, quarta tamen post
 sumtum in prandio cibum, levissimo velut horrore percelli, & lan-
 guere aliquantum per horam solet. Præter hæc, quando valetudine
 non adeo adversa uritur, pustulæ etiam exiguæ & velut miliares, ali-
 quando tamen etiam minores, sero liquidiori repletæ in scapulis pro-
 dierunt, quarum tamen sub ingressu podagræ nec vola nec vestigium
 superest. Instante nuper solstitio hiberno, denuo recruduit podagra,
 & sub finem ejus, materia illa tenaci non amplius cum lotio exter-
 minata, dolor vesicæ atrox, a quo diu jam immunis fuerat, rediit,
 isque graviori fere, quam antea unquam incessens vehementia, & licet
 posthæc per aliquot hebdomades siluerit iterum, ante paucos tamen
 dies renovavit insultus, & quanquam expullis maximos inter cruciatus
 quinque fragmentis calculosis, illis, quæ superius enarravi, omni ex parte
 simillimis, quorum unum novem grana, alterum octo, tertium s. p. em,
 quartum

quartum quinque, & quintum tria pondere exæquat, aliquot tamen dies deservit, hoc ipso tamen die, quo hæc præferibo, penitus remisit.

§. II.

Quamvis vero multa essent in hac morbi historia, de quibus data opera disquirere non inutile nec injucundum foret: mihi tamen materia illa per vias urinarias eliminata, digna præ reliquis accuratiori examine videtur. Quod si enim multi doctissimi viri observationes de materia quadam solidiori, & facile in coagulum abeunte, quas infra in medium adducam, curiosissimas & ad explicandam præcipue calculi generationem maxime accommodatas appellarunt: sane & ego operæ me facturum esse pretium arbitror, si de materia illa calcaria quædam exponam. Ut igitur, ex quibus velut constaret elementis, eo clarius cognosceretur, eam variis experimentis sollicitandam putavi. Quo quidem labore perspexi, frustum ejus integrum aquæ forti injectum, post 12. horas emollitum, & in minores partes mucidas cum bullulis ad latera vasculi vitrei in superficiem liquoris elevatis, divisum, nondum vero tunc, neque post 24. horas solutum fuisse; massam vero in pulverem redactam cum eadem aqua forti vehementer nondum circumacta dimidiæ horæ spatio ebullivisse, ut a scrupulo uno pulveris & drachmis duabus aquæ fortis inter se commixtis, in lagenula vitrea longiori, unciam unam cum semisse capiente massa cum larga spuma ad ejus osculum elata, in alio autem minori vitro, cum experimentum iterarem, plane in mensam maxima ex parte effusa fuerit, posthæc autem iterum post qualemcunque potissimum agitationem subsedisse omnia, totumque pulverem a liquore fuisse dissolutum. Solutioni huic turbidæ & subflavæ quum oleum tartari per deliquium instillatur, ea illico & vehementer in fervorem agebatur, ut spuma quædam viscosa diuque durans osculum lagenulæ duarum unciarum attingeret, & saturatione demum peracta, mixtura magis magisque flava, & tandem rubicunda instar tincturæ tartari evadebat, manumque colore sed magis diluto inquinabat. Sapor ejus erat acris, salus & velut lixiviosus, & post horæ circiter intervallum materiem solidiorem ad fundum dimittebat, quæ per leniorem exsiccationem in pulverem rubicundum convertebatur. Pulvis hic tritura flavum magis colorem nactus, sapore acris & irritante præditus, nec cum aqua forti congregiebatur, nec in aqua simplici totus dissolvebatur, sed maximam partem in fundo remanebat. Liquor autem ille rubicundus in lagenula servatus atque in fenestra positus nocte inter diem Februarii 18. & 19. media a frigore satis quidem vehementi, non tamen acutissimo, in conclavi, quod caleheri quotidie solet, congelabat, leni tamen manus calore post breve tempus rursus dissolvebatur. A spiritu nitri, spiritu vitrioli, & spiritu sa-

lis materię calcariæ, de qua hic ago, affusis, neque fervorem nec solutionem fieri, post duodecim horas bullulas quasdam in superficiem liquoris circumcirca ad latera vasculi vitrei quidem exsurrexisse, neque vero postea solutionem factam esse observavi. Syrupi violarum colorem eadem materia non permutabat. Frustra integra prunis candentibus flatuque animatis injecta, sine notabili densiori fumo odorem perquam volatilem urinolum exhalabant, restantibus demum reliquiis quibusdam nigri coloris, sicut & idem cum concretionem illa calculosa contigit. Quando autem in pulverem materia comminuebatur, non solum exinde statim odor urinosus ad nares ferebatur, verum ipse eo magis pulveris carbonibus ignitis adpersus, odorem maxime volatilem urinolum simulque ad extremum cornubus animalium concrematis simiẽm per totam domum exspirabat, relicta itidem pauca materia, velut concremata. A decoctione ejusdem materię ad scrupulum unum cum aquæ puræ uncia una, aqua hæc turbida & subalba evadebat, in fundo vasis autem massa quædam albicans relinquebatur, cui cum iterum unciam unam aquæ adfudissem, coctione instituta, & aqua, quæ eundem colorem adsciverat, profusa, aliqua in fundo materię portio adhuc remanebat. Utraque aqua inter se commixta, atque leni calore inspissata, materiam paucam albam & teneram fundo vasculi adfixam suggestisse cernebatur, quæ tamen carbonibus injecta, eundem adhuc odorem urinosum exhalabat, atque cum aqua forti etiam ad effervescentium commovebatur, id vero, quod ab altera coctione residuum erat, & foetidum odorem urinosum emittebat, & cum aqua forti itidem pugnam inibat. Quum igne chemico exploraretur materia, ex drachmis tribus, & quod excedebat, per distillationem ex retorta minima prolectus fuit initio spiritus volatilis urinosus ad grana 7. odoris admodum fortis, qui tamen pauco adhuc phlegmate dilutus videbatur, ceterum syrupi violarum in viridem commutabat & cum spiritu nitri, vitrioli, salis & aqua forti, premte effervescebat; posthæc ejusmodi spiritus ad grana 5. odoris penetrantissimi, acerrimique saporis, qui itidem syrupi violarum colorem in viridem convertebat, & longe promptius quam prior spiritus cum modo dictis spiritibus acidis confictum aggrediebatur; neque minus sal volatile siccum ad grana viginti novem, penetrantissimi pariter odoris, a quo in pauca aqua soluto itidem syrupi violarum coloris mutatio in viridem, atque ebullitio cum spiritibus illis acidis accidebat; tandemque igne ad summum gradum adaucto paucissimum oleum foetidum, crassum, fuscumque ab oleo tartari, nec colore, nec odore, nec consistentia adeo diversum, quod paucis guttibus purum, tum cum sale volatili per retortam atque cucurbitam adhuc disperfo, lateribus vasorum adhæsit; in fundo autem retortæ drachma una capitis mortui, aterrimo colore, instar carbonum in pulverem redactorum, sed aliquo adhuc odore foetido præditi remansit. Residua hæc

hæc massa per tres horas & amplius igne fortiori continuo in crucibulo minori calcinata, colorem non mutavit, ponderis autem dimidiam partem haud dubie particulis salinis, oleosisque, quæ adhuc restabant, in auram abactis, amisit, cum affusis autem spiritibus acidis mox aliquem conflictum obortis bullulis copiosis inivit, perfecta etiam solutione in aquam fortem se recepit, ut liquor atramenti colorem æmularetur, ab intillato denique oleo tartari per deliquium, post aliquod tempus pariter lateribus adhæsit, pars in fundum fecesit, reliquo liquore ejusdem frigoris, quod superius jam argui, injuria, in glaciem prorsus condensato. Quæ omnia experimenta hucusque a me enumerata si inter se comparantur, satis quidem elucet, atque a rerum chemicarum peritis sine longa illorum explanatione, hic brevitatis causa, ne libellus ultra modum augeatur, omittenda, facile intelligitur, inesse materiæ huic paucissimum & vix distinguendum phlegma, partesque mucosas & glutinosas, quæ igne combustæ cum odore salis volatilis avolant, sal alcalinum ignis vi exsolvendum, paucum oleum, & denique terram alcalinam calcariam, quæ diversa proportionem inter se commiscantur, neque nunc eo deducant, ut ante omnia primas illius origines perquirere contendam.

§. III.

Et mihi quidem veri admodum videtur simile, ortum ejus a materia ista, quæ in articulis hominum diuturna arthritide divexatorum calcis instar extruditur, tophosque constituit, esse arcessendam, quæ in hoc viro copiose ad renes delata, atque cum urinæ recrementis mixta primum in calculosas concreciones abiit, deinceps vero magis soluta per vias urinarias sibi exitum paravit. Quum vero quod in articulis subinde concreverit, calcis nomine appellatur, hanc potissimum ob causam, non vero, ob aliquam, quam admixtam habet, terram alcalinam, multo minus ob creditam quandam cum calce viva convenientiam materiam istam per vias urinarias exterminatam, calcariam cognominavi. Ut vero ejus origines ad calcem articulorum referam, non una me causa adducit. Utramque enim externo habitu sibi non admodum esse dissimilem video; nec elementa, ex quibus constant, igne in conspectum producta multum a se invicem discrepant; præterea dolores vesicæ a materiæ hujus colluvie & decubitu excitatæ, podagra demum ad finem contendente, se prodere inceperunt; denique vero facile admodum fieri solet, ut materies ejusmodi arthritica ad internas partes propellatur, atque in durum etiam corpus variis in locis pedetentim mutetur; de quibus nunc paulo fufius disceptabo.

§. IV.

§. IV.

Id satis opinor, constat in iis, qui arthritide diu jam laborarunt, sæpius vel ex morbi diuturnitate, vel ex incuria, vel ex abusu remedium externorum ad sopiendos dolores admotorum, frigidorum scilicet, exsiccantium, constringentium, coagulantium, ex mercurio confectorum, aliorumque, vel aliis etiam ex causis, concreciones quasdam nunc molles adhuc, nunc vero & quidem utplurimum adeo duras, ut externo tactu duritiem calci vel lapidi similem referant, vel in ipsa articulorum cavitate, vel eorum ligamentis, ossium quoque processibus, reliquisque partibus vicinis (a) nasci, quas pervulgato vocabulo tophos appellant. Materia hæc initio semper fuisse videtur mollis, qualem adhuc glutinosam ac velut gelatinosam massam in nodis circa hominis arthritici articulos natis & post mortem apertis, literatissimus quondam medicus Brendelius (b) reperit; quemadmodum acta etiam medicorum Berolinensium (c) referunt, ex nodis ad manuum pedumque digitos, non tantum in articulis sed etiam ossium apicibus obortis, & initio rubentibus, mox vero albescentem colorem nactis, quando dirumpébantur, vel aperiebantur, molle & album mucidum terreumque coagulum, quod ad ignem obrigescebat, deinceps vero in tophum convertébatur, exiisse. Plerumque autem procedente tempore, dum ea materies induratur, in massam nunc friabilem, nunc calcariam & gypseam, nunc plane calculosam concreverit. Ita Blegnus (d) in articulis cujusdam arthritici hominis massæ albæ crassæ, atque terrestris insignem copiam Schenckius (e) & Brassavola (f) calcem vel gypseam massam, quæ etiam ad unciam unam cum aqua subacta, parietique cum lapide aliquo illita, lapidem tenacissime sustinuit, & mox ipsa in lapideam duritiem abiit, præstantissimus ille Britannorum medicus, isque accuratissime de podagra, qua ipse affectus fuit, commentatus, Sydenhamius (g) massam instar oculorum cancerorum, vel cretæ, Schenckius (h) vero lapillos durissimos, colore cinereo nigriores, grano piperis majores, Schneiderus (i) aliique (k) calculos veros annotarunt. Magnitudo

Disput. Medico-Pract. Tom. VII. l i i i i etiam

(a) In rhachitide, quam nonnulli pro specie arthritidis habent, interdum tophos sub periostio nasci observat. cel. Habnsvius vid. ejus Schidia Cyrtosifi.

(b) Observ. Anat. Dec. III. obs. 12. p. 9.

(c) Dec. II. vol. 11.

(d) Zod. Med. Gall. Ann. I. m. Nov. p. 174.

(e) Obs. Med. Lib. V. de arthritid. p. 691.

(f) Vid. Ephem. Nat. Cur. Dec. I. ann. II. p. 395.

(g) Tr. de Podagra p. 13. & 98. edit. Lond.

(h) l. c. p. 218.

(i) De cataractis p. 608.

(k) Epb. N. C. Dec. I. An. II. p. 121.

etiam atque multitudo tophorum admodum variat, illique commemorabiles maxime videntur, quos *Severinus* (1) ad ovi magnitudinem accedentes extraxit, & quos etiam plures quam bis mille in durissimos lapides illico concrecentes, in arthritico quodam animadvertisse *P. Sauvabius* commemoratur (m). Et si vero calx ea in omnibus articulis, atque ipsis etiam vertebris (n) oritur, imo & in dentium alveolis genita ejusmodi gypsea pituita dentes extrudit: (o) maxime tamen manus pedesque infestat. Ita perillustri quidam vir diu arthritide excruciat, ut manibus pedibusque contractus evaserit, aperto cadavere, omnes earum partium juncturas calce repletas habuit, & tanta quidem copia, ut ipsis ossibus loco suo naturali cedere necesse fuerit (p). Et mulier quaedam Helvetica e nodoso pollice pedis sinistri pugni magnitudinem excedente, calculos tophaceos, quorum minimus pila major erat, pluresque quam viginti, suppuratione facta, cum maximo dolore pedetentim reddidit (q). Et *Bobemus* quidam aliquot per annos, singulis mensibus ex utriusque manus articulis, interdum unius digiti, interdum plurium, scalpello lapillos eruit, nonnullos minores, aliquos fabre magnitudinem exæquant, eosque valde duros, sed in principio porosiores (r). Quemadmodum vero aliquando contingit, ut post luxationem ossium copiosa glandularum mucilago variis ex causis separetur, eaque per moram in callosam duritiem, imo tophaceam materiam convertatur: (s) ita non minus ejusmodi tophi antea jam geniti ad luxationes a causa interna, tum in aliis, tum præcipue in arthriticis multum tribuunt, ut ossibus e naturali sua sede emotis, pars penitus distorqueatur, vel alio modo ad motum inepta evadat. Quod præter alia exempla notabilis quaedam radii circa utriusque manus carpum, & digitorum ex osse metacarpi luxatio a *cel. Schapero* (t) recensita satis confirmat. Tophaceam ejusmodi materiam ex aperto pedis calcaneo expressam, sub examen microscopii sui vocavit *Leeuwenhoeck* (u) reperitque, siccissimam & albidissimam consistere ex parvis irregularibus partibus, quasi multæ arenulæ essent congestæ; quamlibet harum partium consistere ex magno

(1) *Chirurg. effc. P. II p. 132.*

(m) *Vid. Birnengeri Cent. I. obs. Med. 31. p. 33.*

(n) *Illustris. Boerhaav. Prax. S. Comment. in Aphorism. suos P. VI. p. 137. edit. Londin.*

(o) *Schenck. l. c. lib. I. p. 200.*

(p) *Eph. N. C. Dec. I. An. I. obs. 65.*

(q) *Platerus observ. Lib. II. p. 498.*

(r) *Kozack de sale, C. VI. sect. VI. p. 242.*

(s) *Dolau Encyclop. chir. p. 1503.*

(t) *In Progr. singulari Rostochii p. 1698. edito.*

(u) *Vid. ejus Anatomi & contemplatio nonnullorum natura mirabilium erectorum Epist. II. que Epistola nunc etiam extat in anat. detecta.*

magno numero oblongarum & pellucidarum figurularum; quæ cum nulla re melius comparari queant, quam cum pilis equinis in frustula concisis, quorum utraque extremitas in acumen terminetur, & quidem tam admirabili cum tenuitate, ut plura eorum millia ne quidem pilum capitis nostri efficiant. Quod vero ad interiorem ejus mixtionem attinet, ut plurimum illa ex particulis aqueis, quæ tamen postea sub induratione dissipantur, item mucidis & glutinosis, salinis, paucis forte oleosis, potissimum vero terrestribus componi videtur. *Celeb. Brendelius* (x) materiam illam glutinosam, quam superius jam commemoravi, ab affusa aqua dilutam, & in locum repositam frigidum, per filtrumque trajecit, multum materię gryseæ vel tophaceæ in eo reliquisse, ipsam autem aquam ad dimidium exhalatione absumtam, & in locum frigidum repositam, particulas salinas cum multis terrestribus ad fundum demississe, nonnullas autem earum ad latera vasis elatas illis adhæsisse, & sub forfice spiculorum salinorum conspectas esse animadvertit. Alcalinæ indolis esse materiam ex nodis extractam contendit ingeniosissimus *Britannorum* medicus *Colbatch* (y) adeo, ut syrapi quoque violarum colorem in vidide mutet. Neque tamen semper hanc mutationem esse factam, candidè fatetur, idemque sibi ipsi hoc experimentum repetenti, aliquoties accidisse refert *celeb. Schacherus*, (z) cujus manus pio in præceptorem affectu adhuc veneror. *Kerkyngius* (a) denique igne chemico ejusmodi tophos exploravit, & facta destillatione spiritum quendam inter spir. tartari, & salis armoniaci quodammodo medium, hoc scilicet magis acidum, illo autem mitiorem, & oleum oleo tartari fetido, colore, odore & consistentia prorsus simile, itemque sal, quod ex capite mortuo extraxit, ab eodem sale tartari non adeo diversum, & solo sapore peregrino, ingratoque & nauseo infestum, prodidisse cognovit.

§. V.

Tophos hos materię arthriticæ, a qua & reliqua morbi symptomata proficisci solent, deberi, per se quidem patet. Quænam vero ea sit materia, id explicatu videtur per arduum atque difficile, ut hinc in diversissimas sententias medici discedant, & alius humorem acidum, alius alcalinum, alius acrem & austerum, alius bilem, alius sanguinem præcipue hæmorrhoidalem, alius materiam feminalem, alius pituitam tartaream, alius colluviem

l i i i i 2

(x) *l. c.*

(y) *In libro: A Treatise of the Gout. itemque in alio. A Physico-Medical Essay concerning acaly & acid.*

(z) *Diss. de Tberm. Carol. usu in arthritide.*

(a) *Spicil. anatom. obs. 28.*

colluviem ferofam, alius mucilaginem juncturas irrigantem, alius materiam flatulentam, alius succum fermentantem non facile miscibilem, alius humorem specificum podagricum ex varia miscela natum, & quis omnes opiniones enumeret, in jus vocet & criminis arguat? Quin imo Alruzius quidam de humanæ mentis viribus desperans, superos adiit, exoptavitque, ut sublimia Angelorum ingenia mali podagrici causas peruestigare, hominibusque harum rerum cupidis detegere non detrectarent (b). Ego quidem quoniam precibus his datum fuisse locum nondum comperi, libris vero doctissimorum virorum percensendis componendisque, me nec parem, nec pro instituti ratione obstrictum esse arbitror, satis jam habeo, paucis monere, materiam istam in omnibus non semper esse eandem, sed pro varia corporis conditione & habitudine victus vivendique ratione, aliis quoque causis, & omnibus, quæ circumstant rebus diversam, ut alia atque alia morbi indoles in diversis hominibus satis testatur, ut plurimum tamen ex particulis viscidis, glutinosis, salinis, sulphureis, biliosis, terrestribusque constare, quarum aliæ plures, aliæ pauciores lympham inquinant. Quod ad viscidas particulas attinet, medici pragmatici sæpius observant, ægrotique etiam, de quo jam ago, exemplo constitit, in sanguine arthriticorum per venam educto ejusque superficie crustam chylolam satis crassam & tenacem coaluisse, quæ instar tunicæ solidæ reliquum cruorem obscuriorem obtexit. De salis vero genere atque genio non omnes inter se auctores conveniunt. Quandoquidem vero sal acidum purum sibi que relictum in corporis nostri succis non existere plures jam dudum evicerunt: probabilis admodum videtur eorum sententia, qui materiam arthriticam salis tartarei plenam esse existimant, ita tamen, ut & hic acidum, quemadmodum in tartaro ipso reliquis partibus antecellat. Id quod ex cogitatione morbi articulis cum calculo renum & vesicæ, affectu quippe tartareo, de qua affinitate infra pluribus disputabo, ex erosione ligamentorum circa articulos, quam testibus observationibus anatomicis in consummata podagra vel ischiade sabulum tartareum ibi subsistens efficit; porro e sale tophaceæ materiæ in articulis genitæ, quod ad naturam tartarei salis proxime accedit, ut ex superiori tractatione jam liquet; neque minus e materia candescente, & in tartari consistentiam concretescente, quæ a variis podagricorum humoribus post evaporationem relinquuntur; ex vinis etiam tartareis, quæ ejusmodi succo abundant, & podagram facile pariunt; e nimia denique ciborum appetentia & voracitate, maxime ante tempus invasionis, quæ sine dubio a lymphâ acidâ copiosa in salivâ & gastrico liquore fit, satis confirmatur: (c) Verum & interdum

(b) In Specimine satorum medicina ratione podagra Hafnia ed. to.

(c) Videantur hæc sicut deducta in Ulustr. Hoffmanni med. System. tom. IV. P. II. p. 505. sq.

dum humores arthriticorum hominum alcalinam naturam adsciscere omnino videntur. Certe BORRICHIIUS sudorem Podagrici ejusdam cum spiritu nitri effervescentem vidit. (d) Atque Cl. COLBATCH (e) per analysin chemicam reperit, sal alcalinum, quod in sanguine Podagricorum invenitur, sæpius se habere ad alcalinum sal ex hominum perfecte sanorum sanguine prolectum, ut 6. ad 4. aut quoque ut 5. cum dimidio ad 4. Idem a sero arthriticorum colorem syrapi violarum in viridem mutari, non secus, quam a calce articularum observavit, hincque præcipuam doloris podagrici causam salî alcalino adscribit. Quam sententiam suam variis postea libellis ornavit, atque ab objectionibus etiam TUTHILLI medici itidem apud Britannos vindicavit. (f) Eadem de causa podagre alcalina doctrinam nuper admodum apud Italos Cl. PINELLI in-cruavit, multumque se salis alcalini volutis fixique sanguine hominis eo morbo affecti, consecutum esse retulit. (g) Sulphurearum biliosarumque particularum præsentiam præter alia inflammatio ardoresque interdum declarant. De terrestribus autem eo planius clariusque constabit, quando inferius a me suo loco erit demonstratum, eam in arthriticis totum sæpe corpus circumire, atque nunc varios exitus quærere, nunc in sedibus commodis cohærere atque indurari. Verumenimvero quâ diu vitiosa hæc materia æquali semper flumine ac reliquis succis permixta circumagitur, & libero itu-redituque per tubulos patulos, & nativo robore instructos, procedit, vel e corpore prorsus eliminatur, non adeo grave detrimentum in corpus redundabit. Quapropter & causis locis opus habet, illis nimirum, quæ nativum articularum robur admodum frangere, tonumque naturalem diminuere valent, ut adeo sine illorum renisu decumbere ibidem, & vim suam exercere queant. Quæcunque igitur efficiunt, ut læsa ciborum concoctione cruditates acidæ, viscidæ aliæque in primis viis cumulentur, ut chylus ob vitia bilis, & succi pancreatici non rite elaboretur, ut in suo per venas lacteas itinere contaminetur, ut in visceribus nativi sui roboris jam expertibus, chylus in sanguinem non rite mutetur, sed ejus crudiores partes justo diutius in eo remaneant, & neque in sanguinem convertantur, neque a sanguine separentur, ut denique articuli naturalem suum tonum amittant, ea merito numero causarum, quæ sensim sensimque & sine sensu arthritidem excludunt, adscribuntur. Neque tamen ea prius incessit, & artus pervagatur, quam materia illa, cujuscunque tandem naturæ fuerit, subtiliori atque profundiori corruptione inquinata per intervallorum periodos, vel sua sponte sine culpa ægro-

Iiii 3

tantis,

(d) Ad medic. Hafniens. Vol. IV. p. 165.

(e) In libellis jam allegatis.

(f) Prodiervnt hi præter jam indicatos An. 1696. & 1698.

(g) Vid. ejus nuovo sistema dell' origine e principio della podagra.

tantis, vel sub variarum externarum causarum, commotionumque accessione, indolem magis elasticam, quod optime *recensitas* nostræ ætatis medicus WERLHOPIUS, (b) monuit, calidiorumque & graviorem adfiscat, atque sic per arterias etiam minimas cum lymphâ in vascula illa exigua, quæ nullum amplius globulum admittunt, atque ex his per interjectas haud dubie sibi subordinates vasorum pedetentim gradatimque exteriorum & angustiorum series (i) tandem in omnium subtilissimos atque arctissimos tubulos nerveos, qui pariter atque illa jam dicata vascula, ob tenuitatem liquidique sui pelluciditatem oculis nostris penitus subducuntur, ceterum vero periostia, perichondria, ligamenta, tendines, aponeuroses, glandulas mucilaginosas, aliasque partes exquisitissimo sensu, & albo, si a paucis discesseris, fereque niveo colore præditas, arthritidis autem furori præ ceteris obnoxias, maximam partem constituunt, propulsetur. Quando igitur materia illa, a qua arthritidis oritur, cum lymphâ mixta, magisque adhuc in itinere inquinata, ad minima ejusmodi vascula nervosa, in quibus cum illustri BOERHAAVIO (k) atque Cliflono WINTRINGHAMIO (l) propriam arthritidis sedem colloco, vehitur, eorumque oscula ob laxitatem, & diametrum ampliorem ingreditur, propter vim autem illorum elasticam imminutam, debilitatemque propelli amplius nequit, atque hinc concessa quiete subsistit; vel quando lentore suo tenaci & spissitudine transire nequit, & viam sibi obstruit; vel quando acres acutæque particule mole & figura sua lateribus vasculorum adhærent, & cumulantur; vel quando denique vasculum aut ex hac irritante aut alia etiam causa rigidius evadit, magisque coarctatur (quam rigiditatem circa articulos factu faciliorem esse, vasculis hinc ibidem maxime compressis, sine ullo negotio intelligitur) adeoque materiam progressu suo magis intercludit; vel si hæc omnia conjunctim agunt, cæterum vero eadem jam inclusæ particule accessu atque impetu liquidi a tergo venientis urgentur, compellunturque, profecto ab illarum intestina commotione, mutuoque attritu, tandem vehemens ille spasmus, in fibrillis, vasculis membranisque nerveis dictarum partium, quo vehementer lancinantur, divelluntur, distrahuntur, aliove modo infestantur, uno verbo omne dolorum genus, & reliqua symptomata concitari solent. De quibus tamen copiosius dicere brevitas & instituti ratio vetat. Neque enim hæc attuli, ut abstrusam morbi indolem penitus explanarem, sed quod

(b) *Caution, medic. p. 24.*

(i) De quibus scribitur *videatur Barbaave Instit. med. §. 132. & Burgraf Lexic. medic. universal. Tom. I. (cui reliquos nondum successisse merito dolemus) p. 1017.*

(k) *Vid. prax. P. V. p. 198.*

(l) *Vid. ejusdem tractatus de Podagra Eboraci editus, ubi de hoc argumento pluribus disputat.*

quod sine iis antea qualitercunque explicatis vix ortum calcis arthriticæ commode exponi intelligique posse videretur.

§. VI.

Quando igitur ad rationem, qua topi generantur, propius enucleandam progredior, duplici via eos fieri observo, ita, ut vel liquor mucosus glandularum mucilaginosarum a materia arthritica coaguletur, & in spissum hoc concrementum abeat, vel particule ejusdem materie salinæ & terrestres viscidis permixtæ, disrupto minimo quodam vasculo cohærescant, & temporis progressu in durum corpus coagmententur. Quippe in ossium articulis, membranisque horum musculorum interstitiis, & circa tendines glandulæ extant mucilaginosæ quædam, eæque teneræ admodum & molles, ex genere conglomeratarum, singulari structura præditæ, tum membranæ tenues & pellucidæ, ex quibus construuntur, in subrotundas cellulas complicantur, adeoque vesiculas referunt, earundemque aliæ majores, vel in magnis articularum cavitatibus, ut acetabulo coxædicis, in cavitate genu, circa patellam, separatim spectandæ, & rubicundo ut plurimum colore distinctæ, vel in pinguedine inibi absconditæ; aliæ autem minores, & vix armato oculo detegendæ, per tunicam mere glandulosam & vesiculosam, sub membranoso quo articuli continentur, confirmanturque, ligamento sitam, & ad ossa conjungenda propter laxitatem suam minime idoneam, per tendinum quoque superficies, aliasque sedes hinc inde dispersæ, quarum omnium glandularum situm, structuram & genera Clopton HAVERS, (m) Anglus, si non primus invenit, præ omnibus tamen diligentissime, vel Cel. MORGAGNI (n) teste, eoque harum rerum scientissimo, perlustravit, & literarum monumentis prodidit. In his glandulis copiosissima vascula sanguinea nactis, liquor quidam mucilaginosus, quem synoviam vulgo vocant, instar ovi albuminis viscidus pellucidusque, quanquam non in omnibus adeo clarus & limpidus secernitur, qui tanquam limentum ossium articulos & cartilagine perpetim irrigat, atque lubricat, ne frequentiori suo & vehementiori motu penitus exarescant, atque sic illorum actiones varie turbentur, sed potius, ut omnes motus libere atque expedite sine attritu & fervore earum partium fieri queant. Quemadmodum vero albumen ovi ab acido minerali sigillatim auminoso vel vitriolico illico condensari & velut ad calcis formam solidescere consuevit: (o) ita & Clopton

H A-

(m) *Tr. de ossibus Sem. IV. c. L. p. 209. sq. conf. & summi anatomici Winslowi Expositio Anatomique de la structure du corps humain Tom. I. p. 276. & alibi edit. Amstel.*

(n) *Advers anat. III. anim. 23.*

(o) *Telemeieri diss. de calculo vesicæ calculeata adhaerente p. 11.*

HAVERS experimentis varie institutis, animadvertit, mucilaginem hanc a sale acido magis minusque pro conditione liquoris adfusi coagulari, idque eo magis, si illa adhuc calet; ut proinde in massam sæpius spissam atque albam ad modum casei recens formati cogatur, quæ a leni exsiccatione in unum frustum exarescit, sed admodum friabile, facileque in pulverem tenuissimum, & calci similem convertendum. (p) Multo tamen promptius copiosiusque ab acido simul austero, atque adstringente, & tartarei salis non experte, ut aceto vini, vino albo, magis autem rubro, item decoct. Fl. Balauft. cort. granat. rosar. rubr. &c. una cum acido, coagulum hoc albi coloris generari, idque longe spissius, nec in aqua pura dissolvendum, ut acidum fortissimum, e. g. ol. Vitriol. non ita mutet condensetque mucilaginem, quam vini acetum. Neque minus & Celeb. TRICHMEIERUS (q) experimenta hæc repetens, cognovit, mucilaginem illam ab affusis acidis album colorem adsciscere, coagulari, in spissam massam mutari, & tandem notabilem soliditatem fere cum calculorum forma convenientem nancisci. Enimvero non solum ab acidis, verum alcalinis quoque salibus fieri ejusmodi coagulationem, experimentorum usu itidem observavit Cajetanus TACCONUS (r) medicus Italus, de qua cogendi vi in alcalino sale eo minus dubitandum esse arbitror, quando cogito, serum sanguinis, quod summus ille BOYLEUS (s) refert, ab oleo tartari per deliquium instillato, non secus ac a spiritu nitri condensati, & liquorem volatilem atque urinosum ex calculo humano destillatum, hujusque capiti mortuo seu frustis friabilibus denno quantum satis fuit, affusum, eidem si TACHENIO (t) fides est habenda, pristinam soliditatem reddidisse. Videamus nunc, annon in corpore humano ejusmodi coagulatio ab iis salibus fieri queat. Et glandulas quidem ipsas identidem adfectas esse, observatione aliorum jam constitit. Ita SCHAPERUS (u) glandulam in femoris luxati acetabulo fere totam tophaceam reperit. Atque BRANDELIUS (x) in viro illo arthritico tophis obfuso, glandulas eas mucosas admodum tumentes vidit, & sigillatim in genibus, ex quibus leni digitorum vi pressis materiam mucosam atque minimis moleculis sabulosis remixtam expressit, quasdam vero duras siccasque invenit, ut nil plane humidi pressione extrudere valuerit. Neque vero

(p) Haversi l. c. c. 13. p. 242.

(q) Diff. de arthritide p. 10. 12.

(r) Vid. commentar. Bononiensis, Scientiar. & artium instituti & Academ. Tom. I. in classe Medica. obs. 2. de arthritide. Comparatur & ea, quæ cl. Gmelinus monuit in commerc. liter. Norimb. Anni M. DCC. XXXIII. p. 68.

(s) In historia sanguinis humani P. III. Exp. 6. p. 59.

(t) In Hippocr. chemico c. 14. Comparatur & de salium alcalinorum coagulationi Barbauve Tom. I. chem. p. 613.

(u) In progr. supra allegato.

(x) l. c.

vero a vitiosa arthritidis materia, sal sive tartareum, multoque acido imbutum, sive alcalinum abesse ex superioribus liquet. Quando igitur progressu temporis frequenti materiæ ejus appulsu, pori vasculorum, quæ mucilaginosum humorem in glandulis separant, magis magisque relaxantur, ut particulas quoque salinas & terrestres admittant, ex harum commixtione mucilago coagulatur, quæ nec resolvi se & attenuari facile sinit, sed potius magis magisque spissa evadit, donec tandem in corpus calci vel cretæ aut gypso simile, quod ratione albi etiam coloris, cum coagulo mucilaginis extra corpus genito, non parum congruit, convertatur. Sed alia etiam via patet, per quam materia topho conglutinando inidonea & in ipso sanguine jam præparata advehatur. Quemadmodum enim per se sanguis etiam sanus particulis terrestribus abundat: ita multo magis eorum ramentorum crudorum inutiliumque moles in corpore arthritico a vitiosa ventriculi reliquorumque viscerum digestionem, intestino cruoris attritu, aliisque ex causis augetur. Quæ in sanguine jam inesse & contineri, antequam ad articulos pervenerunt, neque in his demum generari, vel exinde planum fit manifestumque, quod in corporibus arthriticorum tophacea materia extra articulos variis locis se prodere, & sui vestigia relinquere soleat, quam nemo prudens, & corporis nostri gnarus dixerit ex iis tophis, qui ex coagulato glandularum muco coaluerunt, abrasam, atque ex articulis ad majora vasa reductam, sanguinique intimius redditam fuisse. Ita vero comperimus, materiam ejusmodi cum sanguine & reliquis humoribus, sæpenumero per totum corpus circumagi, ut pro vario cruoris & laborantis naturæ vigore & impetu, vel per capillares arteriolarum tubulos fusa & disjecta, substantiam viscerum subeat, & obstructions, scirrhus, vel sicut alias in articulis, tophos calculosque efficiat, vel etiam aliqua parte eliminetur, & cum sputo, urinis, sudore, excrementis, aliisque liquoribus exeat, & confestim ab exsiccatione in calcis formam commutetur. Ne multa hic præter necessitatem exempla accersam, KERKRINGIUS (y) podagrigo alicui materiam calci similem, undique e corpore effluxisse, atque sputa etiam in calcis consistentiam redacta esse, HORSTIUS (z) autem se arenulas in ejusdem generis hominibus in vola manuum, & aliis partibus observasse, atque elegantissime doctus PECHLINUS (a) puerum quendam 14. annorum, & a teneris arthriticum, post toleratos aliquot annorum dolores, ex immenso, qui in sinistri cubiti articulo natus erat, tumore aperto, liquorem salum, statimque ex auræ accessu in albam calcem concrecentem profudisse; SCHNEIDERUS (b) in corde MAXIMILIANI II. Imperatoris

(y) Spicil. anaton. obs. 28.

(z) Marud. ad medic. P. I. p. 191.

(a) Lib. II. obs. 25.

(b) l. c.

animadvertunt, expositos esse, vel exinde facile intelligitur, quod naturaliter in iis sanguis a variis sordibus & inquinamentis repurgatur, tum & ordinarie fere sub arthritide graviore aliquid materiae morbosa cum urina proscindi e corpore, & quamvis clara exierit, post aliquot tamen horas a refrigeratione, sedimentum arenosum sabulosum, multas siccas acutas crystallinas particulas arenae non dissimiles complexum, lateribus & fundo vasis adhærescere, tum suspensum natansque sustineri (1) videtur. Quemadmodum enim recte observat Nicolaus LACUNI (m) inter quatuor modos solutionis podagrae & hunc esse, ut humor vitiosus aliorum feratur: ita & partem ejus ad renes deduci, atque sub variis mutationibus secedere medici observarunt. Ut in re tam nota alios taceam, Cl. WINTERUS (n) quando probatum est, arti non omnia in sanandis morbis chronicis tribuenda, sed naturae etiam aliquod in eos jus esse, quae saepius motus excitet criticos, per quos mederi conetur morbis, quamvis imperfecta haud raro crisis existat, in hanc classem podagram refert, sub qua post aestum febrilem urina crassa vel turbida cum sedimento farinaceo e corpore excernatur, praecipuae vitalesque corporis partes a periculosis insultibus liberentur, Propius vero adhuc ad hanc accedere sententiam videtur Cel. DETHARDINGIUS, (o) quando urinam paroxysmo podagrico declinante contendit pallidam subspectam & spumofam, sed sine sedimento atque nubecula, spumamque illam, si prout tenax est, exsiccet, tephaceae indolis esse, ex lotio autem, si aliquamdiu quietum persisterit, secedentem limum unctuosum latera vitri obducere, qui incassum frigida eluatur, neque minus etiam, id quod observationem meam superius in morbi historia traditam non ludicram esse, vel fictioni deberi testatur, a salinis sordibus matulam fieri opacam, & nisi cineribus vel lixivio alternis eluatur, tum fragile, ut vel levissima allusione fissuris discindatur, aut in fragmenta concidat.

§. VIII.

Requerenti autem mihi similia urinae cum sedimento crasso & facile concrecente redditae exempla, in observationum medicarum commentariis eorum aliquot occurrerunt, ut non opus fuerit, illam de lyncis urina fabulam, quam Ovidius (p) recitat, quasi quicquid lynx urina remittit, vertatur in lapides, & aëre tacto congelet, quamque Plinius (q) etiam repetit, in subsidium vocare, postquam eam Antonius

(1) Vid. Illustr. Stahlian Colleg. pract. maj. a Cl. Storobio editum.

(m) Tr. d. Podagra Venet. 1591.

(n) Vid. ejus Cyclus metasyneriticus, or an essay on chronic diseases t. 7.

(o) Diss. sup. a. eg. p. 29.

(p) Metamorph. lib. XV. v. 413.

(q) Hist. nat. lib. VIII. c. 37.

nus Musa Brassavolanus (r) & Joannes Bradæus (s) satis refutarunt. Neque etiam urina alba cum sedimento instar cretae albo, huc pertinet, quae chylo debetur. (t) Omnes vero illae observationes commode in tres classes dividuntur. Primo enim urina ex ipso corpore mucidae viscidæque ejusmodi massae permixta, & ut plurimum quidem difficulter admodum exiit. Senex quidam octogenario major, apud Silvaticum (u) isque nunquam de calculi doloribus questus urinas semper reddidit copiosae pituitae viscidissimae immixtas, easque adeo pertinaciter inherentes fundo matulae, ut ea inversa atque urina effusa, ab eo fundo tamen non recesserit. In femina quadam nobili, ut Sachsius (x) refert, doloribus nephriticis per plures annos agitata, urina sub ipsa emissionem & stillicidio saepius adeo spissa fuit, ut facile in fila diduceretur. Ingruit subinde figus nephriticis consuetum, ut lumbos fere nudos admovere fornaci coacta fuerit, sine tamen frigoris levamento notabili, tandemque cum miseris hisce satis colluctata, diem suum obiit, causa tanti mali in renibus, qui utriusque in alabastrinam duritiem obriguerant, reperta. In historia famosi illius morbi vesicalis, quo à πύου πυροχου Casaubonus miserrime aliquamdiu laboravit, tandemque morti occubuit, commemoratur, simul mucum admodum crassum, qui dimidiam lotii partem constituerit, aliquando autem nihil nisi mucum tenacissime coherentem redditum fuisse, qui vix vi quadam divellendus, ex matula in pavementum lubrico & continuo contextu profuxit. Magna ejus materiae copia ejecta, per duos vel tres dies intercesserunt quasi induciae, tumque nova accumulatione facta, denuo mucus se protrusit. Inciso cadavere vesicam mirifice constructam, contractam scilicet & spissam, aique perforatae additam & velut cellam quandam ipsa vesica majorem in eaque ingentem saburram putris & olei mucii invenerunt (y) Porro Drelincurtius (z) maxima cum admiratione morbum cujusdam edisserit, qui urinas omphacium colore referentes, vel instar albuminis ovi viscidas, reddidit, in cujus cadavere nullum puris vestigium, sed praeter carunculas callosque, & qui vivo jam exemptus erat, calculum, insignes cumulos materiae cujusdam albae grumulis refertae, solidae, & more tartari albi

K k k k 3

fria-

(r) Lib. X. de Natur. Simpl.

(s) Lib. III. Miscell. C. X. in Grueteri P. I. Thesaur. Critic. p. 494.

(t) Vid. Ephem. N. C. Dec. I. Ann. I. p. 206.

(u) Cent. III. Cons. 66.

(x) Ephem. N. C. Dec. I. Ann. I. p. 95.

(y) Vide copiosissimum morbi & Anaton. hujus plane singularis descriptionem, a Thoma de Meyere excavatam, in Boneti Anatom. Pract. Tom. II. Lib. III. Sect. XXII. p. 644. Extat etiam hac vesica morbosa historia in Mangetti Bibliothec. Anatom. Tom. I. p. 387. seqq. Vid. & Morgagni Advers. Anatom. III. Animato. 36.

(z) Epistola ejus extat in Mangetti Biblioth. anatom. T. I. p. 322.

friabilis repererunt, quæ instar tartari scirrhosæ vesicæ substantiæ non modo aggregata, sed etiam cum ea velut ferruminata fuit, ut verus tartarus cum dolii veteris asseribus non arctius cohæreat, quam mucilago ea in lapidem conversa cum vesicæ callis, ut eam sine multa dexteritate & violentia divellere non liceret. Tota vesica specum seu fodinam, e qua lapides aut mineralia eruuntur, repræsentavit. Et revera fecunda fuit fodina, quæ novos lapides perpetuo produxit, & quod recens in horrida illa rupe cæsum fuit, illico reddidit atque indies auxit. Hunerwolffius (a) urinam senis cujusdam adeo viscidam enarrat, ut illam ex uno camerae angulo in alterum, resticulæ instar sine labore trahere per facile fuerit. Alius post usum pilularum ex terebinthina confectarum materiam albam mucilaginosam cum urina emisit, quæ subito ab aere externo, in substævum calculum obrigit. (b) Brechtfeldius (c) commemorat, Nicopiæ in Faltria filiolam bimulam civis & coriarii cujusdam, quum post aliquot dies pessime se habuisset, doloremque ejulando prodidisset, cum urina eminxisset materiam albam mucilaginosam, quæ statim ab aere externo in oblongum concrevit calculum, Klaunigius (d) cum lotio prodidit materiam albicantem & mucilaginosam in quodam satis copiose profluxisse, quam glutinis instar ex matula longe protraxerunt; sanguinem e vena missum instar ceræ flavæ fuisse, & urinam postea non multum dissimilem huic sanguini, eamque parciolem & maximo cum cruciatu secutam esse. Viro cuidam in Anglia, in quo post mortem renes sanos, vesicam vero triplicem repererunt, mucus cum urina permixtus secessit, qui vehementes circa vesicæ collum dolores inter meieadum concitavit. (e) Similem fere Brechtfeldiano exemplo historiam Cel. Behrensius (f) ex schedis avi sui exposuit, de viro militaris ordinis, cum calculo per multos annos conflictato, qui quum aliquando solitis suis doloribus per totum diem fuisset afflictus, tandem cum urina in fine mictionis albicantem & viscidam materiam excrevit, quæ ab externo aere riguit in calculum album & oblongum. Deinde vero etiam urina clara interdum atque tenuis prodit, post aliquam vero moram sedimentum admodum tenax, crassum, & facile indurefcens reliquit. Generatim in his, qui a nephritide male se habent, nunc citius nunc tardius mucum sæpe

(a) *Ephem. Nat. Cur. Dec. II. Ann. IX. p. 173.*

(b) *Ibid. Ann. X. p. 207.*

(c) *Act. Medic. Halens. Vol. III. Obs. 70. p. 116.*

(d) *In nosocomio charitatis p. 84.*

(e) *Vid. Epistol. Buffonii ad Editorem Transact. Anglic. scripta de triplici vesica, qua tota etiam latine versa, cum Icone triplicis vesicæ extat in Act. Eruditor. An. 1702. pag. 27.*

(f) *Breslauerische Natur - Medicin - und Kunst - Geschichte XXIII. Versuch p. 36.*

sæpe copiosam, imo interdum pultaceum fere, eumque vel solum urinae largius admixtum, atque instar sedimenti delabens, vel cum arenulis unitum, excerni, interdum sub paroxismo præcipue ac sub impetu dolorum, ex urina tenui, limpida & aquosa sedimentum mucilaginoso farinaceum, aut sabulosum, vel tartareum, nunc album magis, nunc flavescens, nunc lateritium coagulari, doctissimus Camerarius (g) annotavit. Idem confirmat Illustr. Stahlius, (h) quando ex hominibus calculo vexatis, sæpius materiam viscosam instar visci avium, atque tenacissimam in fundo matulae conspici contendit. Neque minus Cel. Meibomius (i) ejusmodi viscidum humorem illico interdum in materiam squamosam obdurefcere, odoremque lixivii, & consistentiam ejus ad spissitudinem evaporati adsciscere, cujus scilicet liquor crassior factus & frigori expositus, protinus etiam in duritiem salinam obrigescat; atque Cel. item Waldschmidius (k) materiam ejusmodi lentam & tenacem calculosorum interdum linteo exceptam in lapidem concrefcere observat. Ut vero singularia etiam exempla recitem, femina quædam Harveio (l) teste ex mucilaginosâ materia, quæ in sua urina copiose subsedit, pilulas concinnare propriis manibus consuevit, easque in scatula asservatas, sua sponte in calculos abiisse ostendit. Prænotius (m) in cujusdam presbyteri ischuriam gravissimam cum locii ardore experti urina, sedimentum mucosum vidit, adeo tenax, ut effusum a fenestris cubiculi in alto siti, ad terram continuo pertingeret, quod ad tres libras quotidie secessit. Neque tamen præter ejusmodi mucum in renibus, uretheribus atque vesica post mortem quicquam vitii detectum fuit. In hypochondriaco, quum urina ante suppressâ paulatim redisset, post noctis unius intervallum in sal lixiviale, idque cultro non discindendum concrevit. (n) Aliquando urinam ita incrassatam observavit Cnæffelius (o) ut manibus eam instar filamentorum extrahere opus esset, & massâ in fundo coagulata, nisi aqua infusa, non profunderetur. Acoluthus (p) refert urinam inter mille gemitus & parturientium similes conatus a quodam excretam fuisse, adeo lentam & viscidam, ut quam primum in urinali refrifixisset, immisso baculo instar alicujus mucî per magna spatia fuerit deductus. Quidam sacri ordinis vir difficillime, & non nisi sub emul-

gendo,

(g) *In Diss. de vitii urinae vias & vicinas illarum affligentibus p. 14.*

(h) *L. C. p. 451. & 466.*

(i) *Diss. de suppressione urinae.*

(k) *Diss. de calculo renum p. 20. ex Cap. 2. Auctarii Semmeri Physica adiliti.*

(l) *In Epistol. ad Beverovicium. in hujus Specul. de calculo p. 193.*

(m) *Vide Boneti Anat. Pract. l. c.*

(n) *Eph. N. C. Dec. I. Ann. I. p. 162.*

(o) *L. C. Ann. 4. & 5. p. 45.*

(p) *L. C. Dec. II. Ann. 9. p. 173.*

gendo, urinam reddidit, quæ missa in matulam crusta tartarea obdusa, itidem mox viscida, crassa & ductilis, non vero etiam in puro vase talis evasit. (q) Cardanus (r) toto decenni intervallo ex urina sua multum albæ arenæ adhærere matulæ parietibus conspexit, adeo concreverunt, ut matula intra 15. dies non eluta tota intus lapidescens videretur. In urina etiam jam emissa veros lapides concrevisse Schulzius (s) refert. Tertix denique classi reservavi urinas hominum arthriticorum, quibus ejusmodi mutatio atque coagulum obtigit, adeoque propinquior adhuc cum historia morbi, quam hucusque enarravi, affinitas intercedit. Quam in rem Benedictus Silvaticus (t) valetudinem nobilis Veneti exponit, qui postquam dolor cessaverat articularis, in stranguriam incidit, cujus in urina materia crassa, viscida & tartarea ad fundum deposita fuit. Et præstantissimus ille Romanorum medicus Baglivus (u) animadvertit, ab arthritico missam esse urinam crassam & copiosam, eamque paulo post in consistentiam gelatinæ coagulata, atque ita illum ab arthritide liberum evasisse. Simillimum meo exemplum Cel. Teichmeyero (x) debeo, juvenis nimirum literarum studiis debiti, qui superata arthritide, in redibilem copiam materiæ cretaceæ, & post exsiccationem cum cretâ porosa exacte convenientis, ut etiam ad literas figurasque tabulæ inscribendas esset idonea, reddidit, quæ vitrum etiam urinale unius hebdomadis intervallo, crusta insigni ad crassitiam digiti minoris obduxit.

§. IX.

Unum adhuc restat, quod de materia ista calcaria nunc etiam persequar, ut scilicet rationem ærtissimæ, quæ inter arthritidem atque calculos dolores intercedit, cognationis declarem. Testatissima enim medicorum ex omnibus sæculis experientia notius fere est, quæ ut multis exponi debeat, morbum arthriticum atque podagricum facillime mutari in calculosum adfectum, atque hunc vicissim frequentius in arthritidem converti, adeo, ut qui diu ab arthritide fuerunt liberi, calculi tandem doloribus divexentur, & qui se omnem tandem emovisse calculum, hisque laboribus feliciter se defunctos esse, credunt, tandem eas dolorum faces articulis esse admotas, persentiscant. Imo nonnulli ab utroque morbo vel simul vel per vices torqueri addiguntur

(q) L. C. Dec. II. Ann. 10. p. 207.

(r) Comment. in Aphor. Hipp. p. 459.

(s) Epib. N. C. Dec. I. Ann. 4. p. 136.

(t) In Epist. ad Beverovicium in hujus Exerc. de Calculo.

(u) Oper. p. 117. edit. Antwerp.

(x) Diss. de arthritide p. 15.

que consueverunt. (z) Ut proinde ille apud Beverovicium (a) literatus vir calculoso morbo laborans, ad amicum scribens podagra tentari solitum, hunc non illepide cognatum suum cognominet, ob contubernium duabus fororibus podagra atque calculo initum, simul tamen interdum fieri jocetur, ut uxor unius ad alterum, sine adulterii suspitione accedat. Sydenhamius, quem superius jam dilaudavi, causam illius nexus, & quare in arthriticis adeo facile calculus genereur, vix definire audeat, & culpam vel in ægrotantis decubitus supinum, vel in organa secernendis repurgandisque humoribus destinata, quæ otio velut concessio, functiones suas rite non peragant, vel in materiam morbiferam, cujus forsitan portio quædam esset calculus, conferendam arbitratur. (b) Mihi quidem in postrema causa magnum omnino momentum esse positum videtur, quando materiam arthriticam tam facile ad vias urinarias amandari, atque pro indole atque mixtione suorum elementorum, prompte admodum in corpus durum atque calculum coagulari, ex iis, quæ superius jam disputavi, recordor. Longum foret, atque ab instituti ratione prorsus alienum, varias Auctorum de calculorum ortu sententias percensere, aut disceptare. Quamobrem pauca tantum, quoad ea necessitas postulat, de eorum originibus adferam. Ad eruenda calculi elementa Illustris Hoffmannus (c) varia experimenta instituit, permulti vero alii destillationes ejus susceperunt, inter quos novissime Cel. Hilscherus (d) ex calculo spiritum urinosum volatilem, cum spiritu cornu cervi ratione odoris saporisque congruentem, & initio cum phlegmate commixtum, sal volatile multo oleo crasso inquinatum, multas miculas oleosus crassas & fuscas in collo. Retortæ superstites, caput mortuum coloris ex fusco nigri, odoris quodammodo adhuc fœtidi, saporis oleoso-empyreumatici, cujus maxima fuit copia, se impetrasse asseverat. Ex quibus experimentis compertum habemus exploratumque, calculum, diversa tamen proportione, quæ etiam in singulis fere variare videtur, constari ex particulis salinis oleosis, atque præcipue etiam terrestribus, quas vel solas in calculo feminæ octogenariæ fuisse, per chemica experimenta Chomelius (e) cognovit, fortassis interdum etiam

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

L1111

metalli-

(z) De hac cognatione utriusque morbi imprimis agunt Musgrave de arthritide anomala c. 9. item Cel. Ramazzini de principum valetudine tuenda opp. pag. 448.

(a) Exerc. de calc. ren. & vesc.

(b) L. C. p. g. 22.

(c) In Diss. de Causis præcisis in curatione calculi p. 5. quæ experimenta etiam in Observ. Physico-Chymicis extant. lib. II. obs. 25. pag. 229.

(d) Diss. de Calculo renum. pag. 8.

(e) Vid. Histoire de l'Académie Roy. des Sciences, A. MDCCX.

metallicis ferreis, quas Listerus (f) præter fal & lapidem calcarium ex calculis uftis coram societate Regia Londinensi, ope magnetis a se extractas demonstratasque esse contendit, denique tenacibus, & mucosis, quæ glutinis vices sustinent, ut reliquæ particule arctius inter se conjunctæ in firmum corpus coalescant & coagmententur. Quamvis enim partes salinæ post solutionem poros particularum terrearum penitus subire, partes autem oleosæ seu sulphureæ firmiorem cohesionem inter reliquas jam præstare videantur: sine viscido tamen & glutinoso succo nunquam in tam tenacem, atque ægerrime solubilem massam, multo minus in lapidem concreverunt. Contra ea domesticis præcipue eorum, qui chemicas operas tractant, experimentis satis constat, ex glutinosis animalium partibus, ut caseo, albumine ovi cum calce viva mixtis, optima atque firmissima luta, ad scissuras fissurasque vasorum occludendas præparari. Quandoquidem vero particule salinæ oleosæ, terrestres atque gelatinosæ in omni insunt sanguine, atque magna eorum ramentorum pars ad renes vesicamque vehitur, ut per eas vias e corpore profcribatur, quilibet certe homo etiam sanissimus, quamcunque vitæ vivendique rationem consecutur, materiam componendis calculis idoneam alit in venis suis, eamque ipsemet inscius, secum circumfert. Quod vel crusta illa calculosa satis ostendit, quæ brevi tempore induci, atque novis indies incrementis augeri sub forma crystallorum subrubrarum solet, quando urina sanissimi etiam hominis, in primis ultima ea, quæ post duodecim horas a sumto cibo redditur, etiam si per spissum admodum lineum trajecta & ab omnibus fordibus purgata fuerit, in matula aliquamdiu relinquitur, novaque non eloto vase iterum iterumque immittitur, præcipue si lotium ab accessu aeris maxime calidi, diuturno, computrescat. (g) Concretionem hanc inde a Paracelsi temporibus ob elementorum fere convenientiam, (h) & singularem ad latera vasorum concreverunt nisum, cum vini tartaro comparant, eodemque etiam nomine appellant. Neque tamen hunc tartarum esse existimemus licet, ex quo solo & per se calculus coalescat (i) sed ut plurimum humores digestionem ventriculi viscerumque, & nervorum virtute magis minusve destructa, mutantur, (k) & vitium capiunt, ut hinc feculentæ illæ portiones, quæ alias per urinam

(f) In Diss. de calculo humano, conchyliorum bivalvium utriusque aqua Exer. III. adject. conf. ejusd. Exer. med. de morb. chron. p. 129.

(g) Comp. Boerhaave chem. Tom. II. pag. 281.

(h) Vtrumque enim ex sale, multo tenaciori oleo, & terra aliqua parte constat. Vid. de vini tartari elementis Cel. Neumannii Lection. Publ. Von gemeyum Salze, Weinstein, Salmiac und der Amise p. 99.

(i) Diss. Alleg. pag. 10.

(k) Compar. hic Blackmore dissertationi on a Dropsy, a Tympany, the Jaundice, the Stone, and a Diabetes.

secedere solent, vel augeantur, vel ad concretionem in loco commo- aptiores evadant. Verum ne sic quidem fit calculus, nisi vel renum vel vesicæ morbosa conditio permittat, ut partes illæ limosæ cum sanguine advectæ, ibi conquiescere, & mora sua in densum durumque corpus coagmentari queant. Etenim ex eo potuum genere, quod tophtacea materia manifeste abundat, non facile oritur calculus, quamdiu urina prompte celeriterque procedit, ut exemplo hominum, qui ejusmodi potu quotidie utuntur, facile elucescit. Non una autem lætio renum, ut ab his ordiatur, contingit. Aliquando enim si a nimis vehementi sanguinis ad renes impulsu, ejusque per venas reditu impeditiori vascula sanguinea nimium distendantur, facile fit, ut tubuli uriniferi Belliniani corrodantur exedanturque, atque sic ex dilaceratis fibrillis continuo extillet, atque exsudet humor glutinosus atque ichorosus, qui cum arenosis & tartareis urinæ moleculis facile in calculosam materiam conglutinatur, & quoniam illæ ex allapsu humoris salis & acris consolidationem difficulter admodum admittunt, proinde calculi non modo prompte enascantur, sed malum quoque diutius trahatur, & ægre admodum perfanetur. Neque minus etiam aliquando ab ejusmodi difficiliore sanguinis per vascula renum progressu accidit, ut aperto disruptoque exiguo quodam canaliculo, ab humore extra sua vasa profuso, & consistente, nunc in tubulis minimis, nunc in papillis parvi abscessus atque ulcuscula oriantur, & pedetentim latius proserpant, cum quibus urinæ crassiores gravioreque partes tanquam cum glutine commiscantur, atque sensim in materiam primo rudiorem & sabulofam, deinde etiam grana solidiora concreverunt, quæ si in finibus papillarum non procul a pelvi continentur, sæpius beneficio urinæ copiosius secretæ eluuntur, & cum eadem, neque tamen sine dolore exterminantur; ubi vero acini hi calculosi ulcerosæ renum substantiæ arctius inhærescunt, sensim sensimque incrementa capiunt, & indurantur, ut deinceps haud sine exquisitissimo crutiato gravioribusque symptomatibus per ureteres tenerrimo sensu præditos iter suum versus vesicam prosequi, & cum hac demum ex corpore profcribi queant. Aliquando autem profundius in vasculosa renum substantia, & procul a pelvi ejusmodi abscessus generantur, & suppuratio, indies cum ipsius calculi incremento augetur, quum calculo jam inchoato via ad pelvim & ureterem non ita pateat, neque is deinceps ob molem suam per ureteres amplius deduci queat, sed in renibus pelvique remanens tum ipse suppurationis progressum adjuvet, tum vero etiam ab hoc magis magisque increverit. Porro etiam ab inflammatione in renum vasculis vehementiori, apostema grandius vel ulcus fit, quo renes pedetentim exeduntur, & tabe consumuntur, permixtisque urinæ inquinamentis, toti non raro in duros solidosque ramos obriges-

cunt. (1) Quamquam vero hic calculorum ortus vel Cel. Anatomici Ravi experimento satis illustratur, quo is filamenta ex linteo carpo pure inuncta, matulaeque injecta, ab urinis aliquamdiu in hanc redditis, post aliquod tempus calculosa materia circumdata, atque incrustata fuisse annotavit: (m) observationes tamen anatomicae satis testantur, multos repertos esse calculos sine ejusmodi exulcerationis vel praegressae vel conjunctae vestigiis, prout multi etiam nunc calculi sine ejusmodi signorum praesentia excluduntur. Ut proinde pro unica calculorum causa exulceratio minus accurate habita a nonnullis videatur. Quid? quod a calculo majori exulceratio demum aliquando proficitur, quando is tubulos & vascula renum hinc inde comprimit, facileque stasin aliquam humorum in his locis, atque ita exulcerationem efficere valet, quemadmodum & calculo jam adulto diuque infestante, signa demum qualiscunque renum exulcerationis accedere observantur. Idcirco sine ejusmodi lesione interdum a sola tubulorum Bellinianorum & pelvis laxitate atque atonia nimia ortum habet calculus, quando nimirum sanguis quibuscunque ex causis copiosius in vasculosa renum substantia accumulatus, sub difficili progressu vasa nimium distendit, eorum tonum naturalem & robur ad propellendos humores necessarium infirmit, ipsosque adeo tubulos relaxat & resolvit. Quo facto per poros eorum praeter naturam extensos dilatatosque crassissimae quaevis & glutinosae particulae ingrediuntur, simul vero, quum sub retardato sanguinis per renes motu, nec urina tam prompte fecernatur, nec tam celeriter, imminuta tubulorum vi, per pelvis & ureteres procedat, ex lotio in ductibus suis tubulisque membranaceis, consistente, partes illae, quae calculum componunt, a fluidis exsolutae, gravitate sua facile delabuntur, inhærescunt, coagulantur, atque eadem ratione, quam superius in explicanda tophorum generatione attigi, tandem concrescit, & magis magisque augetur. Liceat tamen & quartum modum his addere, eumque, reliquis non minus probabilem, quamvis adhuc parum distincte explicitum, qui in nimia minimorum tubulorum angustia, per quam crassiorum urinae particularum colluvies commode vehi nequit, positus esse videtur. Ea vero nunc in ipsis tubulis Bellinianis fit, tonum nimis arctum adstrictumque vel a natura nactis, vel demum ob quascunque rationes, sicut & in aliis partibus evenire solet, spasmio nimium constrictis, contractisque. Nunc vero culpa magis in urina fecernenda est, quae paucissimis particulis aqueis & liquidis diluta, compluribus oleosis viscosis & glutinosis salinis atque terrestribus abundat, ut proinde eadem ob molem suam vix ac ne vix quidem per naturales tubulorum vias transire queant, sed obstructis iis, se exitu ipsae intercludant. Ex qua causa etiam homines hypochondriaci atque scorbutici crebrius calculo tentari videntur. Atque ad ejusmodi crassiorum urinae fortassis Hippocrates respexit, quando calculum *ὄσθρον ἢ ἕρπον ἔσθρον*, ab urina adusta oriri contendit. (n) A quacunque autem causa ille infarctus proficitur, dum in iis tubulis, ubi contingit, ferum urinosum tardius movetur, & particulae tenues tantum, valdeque fluxiles transitum inveniunt, id vero, quod crassum est & turbidum, magna ex parte remanet, sub lento progressu promptius confidit, sibi adhæret, & cum aliis concrescit. Quod si etiam ab obstructione horum tubulorum fieret, ut humor ille, quo pelvis interne ad concreciones prohibendas irrigatur, non ubique exstillaret, adeoque interna pelvis superficies variis locis ficior evaderet, istis sedibus, utpote minus levibus atque lubricis ramenta ad quietem & conglutinationem perquam idonea facile adhærescunt, arctiusque coeunt non minus, quam aliarum sibi similium accessione augentur. Ita enim in omnibus, a quacunque causa ortum habeant, calculis usu venit, ut simul atque illorum posita fuerunt rudimenta, neque hæc, dum laxius adhuc cohererent, ab urina copiosius adfluente dissolvuntur, eluunturque, aut medicinis etiam expelluntur, mora sua alias quotidie particulas ob similem habitudinem facile adhærentes in sui societatem trahant, & propter glutinem admixtum prompte cum iis jungantur, humidies per calorem abactis magis exsiccentur, & coalescant, hocque modo incrementa capiant indies, atque magis magisque indurentur. Quam accrescendi rationem Cel. Nuckius (o) eleganti experimento comprobavit, quando is globulum ligneum in vesicam vivi canis caute immisum, ibidemque glutinato vulnere relictum aliquamdiu, inciso post aliquot hebdomades cane undiquaque exiguis calculis s. crystallis obsessum extraxit. Neque minus id casu aliquando observatum fuit, quando nonnulli varias & peregrinas res, per naturales urinae vias, vel alia ratione ad vesicam delatas, ibidemque per aliquod tempus commoratas, e. g. cereum minorem, frustulum rad. Petroselinii, turundam, acum &c. calculosa crusta obductas, seu calculum adnatum observarunt. (p) Magnitudo autem calculorum, figura, color & durities, aliaque variant, pro diversitate materiae, ex qua coalescunt, vitæ etiam vivendique rationis, qua ægotans vivit, moræ, conceptaculi, in quo forman-

(1) Hanc ex ulcerosa & ichorosa renum materia calculorum generationem praecipue maxime tuetur Ill. Stabius in Theoria Med. p. 560. & in Diss. de nova calculi pathologia.

(m) Vid. Denys Obs. Chirurg. de calculo renum p. 1.

glutinosis salinis atque terrestribus abundat, ut proinde eadem ob molem suam vix ac ne vix quidem per naturales tubulorum vias transire queant, sed obstructis iis, se exitu ipsae intercludant. Ex qua causa etiam homines hypochondriaci atque scorbutici crebrius calculo tentari videntur. Atque ad ejusmodi crassiorum urinae fortassis Hippocrates respexit, quando calculum *ὄσθρον ἢ ἕρπον ἔσθρον*, ab urina adusta oriri contendit. (n) A quacunque autem causa ille infarctus proficitur, dum in iis tubulis, ubi contingit, ferum urinosum tardius movetur, & particulae tenues tantum, valdeque fluxiles transitum inveniunt, id vero, quod crassum est & turbidum, magna ex parte remanet, sub lento progressu promptius confidit, sibi adhæret, & cum aliis concrescit. Quod si etiam ab obstructione horum tubulorum fieret, ut humor ille, quo pelvis interne ad concreciones prohibendas irrigatur, non ubique exstillaret, adeoque interna pelvis superficies variis locis ficior evaderet, istis sedibus, utpote minus levibus atque lubricis ramenta ad quietem & conglutinationem perquam idonea facile adhærescunt, arctiusque coeunt non minus, quam aliarum sibi similium accessione augentur. Ita enim in omnibus, a quacunque causa ortum habeant, calculis usu venit, ut simul atque illorum posita fuerunt rudimenta, neque hæc, dum laxius adhuc cohererent, ab urina copiosius adfluente dissolvuntur, eluunturque, aut medicinis etiam expelluntur, mora sua alias quotidie particulas ob similem habitudinem facile adhærentes in sui societatem trahant, & propter glutinem admixtum prompte cum iis jungantur, humidies per calorem abactis magis exsiccentur, & coalescant, hocque modo incrementa capiant indies, atque magis magisque indurentur. Quam accrescendi rationem Cel. Nuckius (o) eleganti experimento comprobavit, quando is globulum ligneum in vesicam vivi canis caute immisum, ibidemque glutinato vulnere relictum aliquamdiu, inciso post aliquot hebdomades cane undiquaque exiguis calculis s. crystallis obsessum extraxit. Neque minus id casu aliquando observatum fuit, quando nonnulli varias & peregrinas res, per naturales urinae vias, vel alia ratione ad vesicam delatas, ibidemque per aliquod tempus commoratas, e. g. cereum minorem, frustulum rad. Petroselinii, turundam, acum &c. calculosa crusta obductas, seu calculum adnatum observarunt. (p) Magnitudo autem calculorum, figura, color & durities, aliaque variant, pro diversitate materiae, ex qua coalescunt, vitæ etiam vivendique rationis, qua ægotans vivit, moræ, conceptaculi, in quo forman-

LIII 3

tur 3

(n) Libr. de aere, aquis & locis §. 21.

(o) Adenograph. C VII p 78.

(p) Paucæ eaque selectissima exempla ejusmodi observationum collegit Cel. Platnerus Praceptor quondam & adhuc Paternus pie observandus Diss. de calculo ad vesicam adhaerente §. X. pag. 17.

tur, caloris, aliarumque rerum, ut alii majores, alii minores, alii pallidi, alii cinerei, alii rubicundi, vel alio colore infecti, alii admodum angulosi & asperi, alii friabiles & male compacti, alii perduri & prorsus faxei, nulla prorsus ratione, nec iis etiam liquoribus, qui metalla alias dissolvere valent, subigendi, (g) atque mallei etiam ictibus plane resistentes, (r) enascantur. Quando nunc ad origines calculorum vesicæ paucis indicandas progredior, mihi quidem eo magis brevi esse licebit, quod illi ex renum calculis concresecere ut plurimum consueverunt. Id enim duriores illi nuclei, qui in medio ejusmodi calculorum vesicæ excutorum reperiuntur, satis declarant. Acini enim sabulosi vel lapilli ex renibus per ureteres in vesicam deducti quando cum urina non exeunt, sed retinentur, a mucositate vesicæ sub jugi & libera volutione magis magisque involvuntur, & cum novo solidiorum urinæ particularum commeatu incrementum accipiunt, atque indurantur, vel si ad vesicam quocumque modo adhærescant quoque, atque adeo libero motu non utantur, perpetua tamen secum urinofarum accessione magis augmentur, cum iisdem conglutinantur, crustisque super crustas inductis, in grandem sæpius molem coagmentantur. Neque enim solum hæc incrementorum ratio experimento Nuckii, rebusque peregrinis calculosa crusta obductis, paullo ante jam in medium adductis, abunde liquet, verum lamellis etiam colore & diversitate variis, quæ in diffractis vesicæ calculis notantur, & ceparum instar sibi incumbunt, eo magis comprobatur. At non omnes vesicæ calculi ex renibus primam habent originem, sed in ipso etiam vesicæ cavo adolescent, quando interdum peregrinæ res eo delatæ, ut jam nunc attingi, calculosa materia incrustantur, & progressu temporis alio atque alio cortice augmentur; interdum vero etiam sine ejusmodi nucleis, calculosa materia, quæ urinæ adhuc bene permixta per renes atque ureteres ad vesicam pervenit, diuturniori forsan lotii commoratione, vel alia ex causa gravitate sua delabitur, cohærescit, & deinde in ejusmodi durum corpus conglutinatur, (s) Quot enim vesicæ calculis affliguntur, qui

(g) Hanc duritiem calculorum variis experimentis confirmant Stavius in The Philosophical Transactions abridg. Vol. III. p. 178. atque Halesius in The Statical Essays, imprimis Vol. II. containing. Hamasticks in the Account of some Experiments on Stones to the Kidneys and Bladders. Ut proinde merito, præcipue quod ad vires in ejusmodi calculis attinet, omnes earum rerum curiosos expectatione suspensos tenet nobilissimum illud maximeque decantatum Virginis Anglicana remedium, quod Cel. Schulzius docta dissertatione nuper etiam Germanice versa, illustravit.

(r) Vid. Steini Lithographia curiosa p. 1. seqq.

(s) Medusæ, quo excrementitium gluten crassius per renum carunculas vel sub filamentorum, cui globulorum etiam intus concavorum & ad speculi ipsorum calorem concrepantem forma, transcoletur, atque in vesica cum urina amara in lapideam crustam conglutinatur, deprehendisse sibi visus est, variisque figuris opinionem suam illustravit Jo. Baptista Contoli in libro Italice ea de re conscripto, ex quo repetita figura in Actis etiam Erud. extant Ann. MDCXCVIII. p. 137.

qui nec dolores a renum calculo interdum minimo, genitos, persentiscunt unquam, nec post mortem aliquod eorum vestigium in renibus ostendunt? Quæ cum ita se habeant, atque materia illa calcaria post diuturnam arthritidem per vias urinariaseducta, ut ad hanc redeam, cum ipsis calculis admodum conveniat, & sub destillatione, eadem fere elementa, quam illi, suggerat, tum aliis sub experimentis, non longe diversas mutationes subeat, ut ex utrorumque instituta comparatione facile liquet; eadem vero etiam materia ad urinarias vias facile admodum amandetur, ibidemque cum lotii quicquiliis arctius simul connubium ineat; calculi præterea arthriticorum ex iisdem, ex quibus non arthriticorum calculi constant, componantur; (t) renes denique & reliquæ viæ urinariæ a plerisque causis, ut in medicorum scholis vocantur, antecedentibus, quæ arthritidem generant, male ut plurimum affecti infirmatique, eo facilius quacumque ratione locum eidem relinquunt, ut sub quiete conglutinetur, & concresecat: ex his quidem momentis facile cogitatione assequi licet, quare arthritidis & dolor ex calculo tam arcto inter se nexu & cognatione continentur.

§. X.

Id vero ipsum in vero arthritico, cujus morbum qualicumque hæc commentatione potissimum persequor, experientia comprobavit, utpote qui complures concrectiones ex eadem materia genitas, sensim sensimque excrevit. Vix illæ mihi in renibus coaluisse videntur, quoniam nec lumborum dolor, nec alia, ex quibus renum calculus movens sese, distinguitur, signa præsto unquam fuerunt. Equidem non ignoro, in rene sæpius & vesica situm esse calculum, nec tamen eidem ullum incommodum adferre, quoad ille in sede sua adhuc immotus continetur, nec exitum molitur, ut adeo plures ingrati hujus hospitis præsentiam ad vitæ usque terminum non resciscant. Ut alia exempla fileam Cel. Vaterus (u) a viro quodam calculi dolores nunquam experto, & alias perfecte sano, usu aquarum pyrmontanarum ultra quadraginta calculos præter alios minores, quatuor vel quinque dierum spatio inter mingendum fuisse ejectos, refert, atque Alghisius (x) magnatem quendam alias arthriticum commemorat, qui quamvis nullas unquam calculi molestias percepisset, in ejus tamen vesica calculus fuit repertus. At vero in ejusmodi hominibus calculus

(t) Vid. Musgrave de arthritide anomala C. 9. p. 75.

(u) Vid. Philosophical Transactions Vol. XXXIII. No. 377.

(x) Vid. ejus Trattato di Litotomia p. 16.

nunquam e sede sua emotus fuit. Quis vero crederet unquam, a viro arthritico, de quo in præfenti ago, calculos vel minores, sine renum & ureterum molesto sensu in vesicam delapsos esse, vel inter tot dolorum tormenta, quibus vesica identidem excruciatâ fuit, renes salvos immunesque ab omnibus malis permanisse, si non a calculorum proventu liberi hucusque fuissent? Itaque potius materia ea ad huc liquidior commode per renes & ureteres iter suum emensa, ubi in vesicam venit, inter dolorosos conatus exitum quidem quæsit, sed non invenit, hincque tandem eo modo, ut supra indicavi, firmius cohesit. Quæ autem forma & quo loco id factum fuerit, determinatu mihi perarduam & perdifficile videtur. Forsan in unum calculum, eumque prægrandem coaluit, quod tamen ut credam, vix mutua convexæ fragmentorum figuræ inter se proportio permittit. Forsan vero etiam ex eadem plures pedetentim calculi, iidemque non procul ab ureterum ingressu in vesicam, intra tunicam concreverunt. Ita enim Deus immortalis, ureteres, qui lotium ex renibus in vesicam devehunt, ad prohibendum hujus regressum, sapientissime fabricavit, ut non recta in vesicæ cavum ferantur, sed oblique procedant, & aliqua eorum pars sub tunicis vesicæ muscosa & nervosa, protendatur. Hic sæpe calculi nascuntur, (y) dum desidentes ex urina particule solidiores intra illas tunicas obhærescunt, & novo ex lotii adfluxu incremento augentur, tandemque membranas diducunt, atque exitum moliantur. Quidni igitur credibile esset, etiam hoc in loco materiam istam in varios calculos tunica inclusos, coisse, præcipue, quum admodum probabilis videatur Celeberrimi, quem sæpius jam honoris causa appellavi, Platneri (z) conjectura, qui quando interdum repente & brevi tempore magna calculorum vis sine magnis doloribus excernitur, tales calculos vix in vesica sine noxa & dolore tandem contineri potuisse, sed eos intra membranam conclusos, dehinc vero rupta illa diductaque tunica, exsolutos, & in vesicam prolapsos, tandemque urina eos promovente, excidisse contendit. Hac ratione etiam facilius intelligitur, quare iidem calculi in lamellas & minora frustra soluti cum urina se protruserunt. Quum enim non durissimi & prorsus saxei fuerint, & præterea urinæ perpetim affluentis appulsui patuerint, ea forsitan si non ubique, tamen uno loco laxiores calculi poros subit, & alluendo humectavit, emollivitque, quin imo forsitan particulis acrioribus, quæ tantam vim in vitra exercuerunt, etiam corrodit, ut lamellæ hinc sensim sensimque laxiores redditæ in varia fragmenta tandem secessisse videantur. Quæ tamen calculorum reso-

(y) Vid. Cel. Platneri *diss. cit.* p. 23.

(z) In eadem elegantissima *Dissertatione* p. 27.

resolutio eodem modo locum habuit, si vel in ipso vesicæ cavo siti, & non procul ab ureterum ingressu, atque urinæ stillicidio remoti fuerunt. Ceterum exemplo non prorsus novo atque inaudito contigit, calculos vesicæ contractos cum urina secessisse. Olim jam Borrichius (a) puerum quendam in medium produxit, qui post diuturnum remedium diureticorum usum calculum prope siliceum magnitudine nucis juglandis minoris, in frustra fabis æqualia, contractum, certasque fracturæ notas secum adferentem exclusit. Nostris vero temporibus Cel. Dethardingius (b) exemplum viri septuagenarii proponit, qui plures laminas calculosæ variæ magnitudinis, coloris externe albicantis, interne flavescens non sine doloribus excrevit, quarum etiam alias, pluribus licet post aliquot dies ejusdem conditionis iterum subsecutis, superesse tum in vesica persensit. Neque minus Cl. Goërius (c) tanquam rem singularem & sibi incognitam memorat, a viro quodam Aulico Ratisbonæ tunc commorante, quinquaginta annorum, qui aliquot annos renum calculo laboraverat, variosque lapillos rubros sub lumborum doloribus, vomituque vehementiori reddiderat, tunc vero atroces a vesicæ calculo dolores cum urinæ suppressione & ardore expertus erat, post usum idoneorum remedium, imprimisque etiam opobalsami veri, cum oleo amygdalarum dulcium, linimentorum quoque & cataplasmatum, indeque revocatum urinæ profluxum, intra tres hebdomades sine singulari dolore, & cum pristina potius redeunte valetudine, plures quam centum albas lamellas calculosæ ejectas fuisse, quarum permultæ magnitudinem seminis cucurbitæ, crassitiem vero corticis avellanæ adæquarint, concava autem interna figura alium adhuc inclusum fuisse calculum, integramque adeo molem ad magnitudinem nucis moschatæ accessisse prodiderit, lamellæ autem eminentiis acutis instructæ non aliter in oculos inciderint, quam si valido mallei ictu percussæ & in fragmenta disjectæ fuissent. Denique, qui primo loco appellandus mihi fuisset, Cel. Heisterus (d) Patronus meus pie observandus, itidem ut rem rarissimam de viro quodam sexagenario, cœnobio Mariævallenfi præfecto, procero, robusto, & quadrato, duroque vitæ generi adueto, refert, illum, postquam plures annos cum calculo renum & vesicæ misere conflictatus, magnam lapillorum copiam emiserat, aliquando, quum negotiorum causa multum in horto cœnobii istius obambulasset, subito ingentibus calculi vesicæ doloribus, interque eos vehementissima vesicæ constrictione,

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

M m m m m

five

(a) *Act. Med. Hafniens.* Vol. I. Obs. 77. p. 147.

(b) *Diss. de calculo vesicæ friabili.*

(c) *Breisauische Natur- Kunst- und Medicin-Geschichte* XXIII. Versuch p. 36.

(d) In *Dissert. Observationes Medicæ miscellaneæ complexæ* p. 36.

sive spasmo correptum, & brevi post singulari quodam sensu percussum, quo calculus in vesica eodem modo frangi percepit, ac si nuce a manu robusti cujusdam viri, forti compressione, confringeretur, incertumque, cui causæ hunc effectum adscribat, paulo post quinquaginta circiter frustra ejusmodi calculi, ex iisque nonnulla ad magnitudinem avellanæ minoris, per urethram sensim & sine enormi dolore excrevisse, quæ fragmenta ante aliquot annos in museo Heisteriano meis me usurpare oculis memini. Quibus exemplis admodum notabilibus meum hoc adjungi omnino meretur, quum præter perdita aut alio modo adempta calculorum fragmenta, eorum plura, quam centum adhuc & triginta numerentur, quorum multa magnitudinem phaseoli, crassitiem vero seminis cucurbitæ, putaminibus suis adhuc inclusi, si non superant, saltem exæquant. Verum fortasse in hoc ipso viro nullus plane fuit calculus in globosam vel aliam figuram coactus, sed crusta tantum calculosa, quæ intus aliqua parte, vesicæ cavo, ad hujus figuram efficta adhæsit, atque eodem modo, ut superius tradidi, ab urinis emollita & corrosa secessit. Quamvis enim nonnulli (e) de ejusmodi crusta adhuc dubitent, quod vesicæ tanquam muscoli excavati motus systalticus atque diastalticus constanter perennet, & detrusor urinæ musculus nunquam conquiescat, atque vix eam permittat; satis tamen illam experientia comprobavit. Atque si rationes etiam requiras, facile fieri posse videtur, si abraso remotoque, qui vesicæ latera irrigat, muco, materia ad concrendum apta nudis membranis adhærescit, vel ex alio & jam vesicæ vitio, in latera ejus, velut in matulam confidit, idque multo magis, si muco rursus obducto, firmiter deinceps conglutinetur. Quod ad experientiam attinet, sane quemadmodum renes interdum in pelvi a materia quadam calculosa & velut gypsea circum circa incrustantur, (f) atque aliquando a calculis atque cretacea materia tanquam cellulæ efformatæ videntur, (g) ureteres etiam lenta gypseaque materia obducuntur: (h) ita in vesicæ cavo etiam nonnunquam crusta adhærescit. Exemplum a Drelincurtio enarratum superius jam attuli. Vidit præter hunc aliquando Cel. Scheidius (i) cavitatem lapideam infantis vesicæ accrevisse in qua commode calculus vivo infanti extractus locabatur. Neque minus ab immortalium meritorum Anatomico Ruyschio (k) ejus-

(e) *Diff. de calculo* p. 9.

(f) *Ephem. N. C. Dec. I. Ann. IV. Obs. 64.*

(g) *Vid. ejusmodi figuram in libro: Some observations on the several methods of Lithotomy.*

(h) *Zac. Lusitanus Lib. II. c. 16. Obs. 5.*

(i) *Rosa. Diff. de calculo vesicæ* pag. 14.

(k) *Vid. Thesaur. Anatom. IV. Tab. II. Conf. p. 23. No. 51. & p. 30. No. 78.*

ejusmodi vesicam calculosa materia intus incrustatam, in qua & ipsi calculi fuerunt, ex vacca delineatam habemus. Verum causam hanc, & utrum unus aut plures calculi, vel crusta potius calculosa vesicæ in ægotante isto, fuerint, nunc ego quidem non amplius discepto, ut potius cuivis libere ea de re sentiendi facultatem libens meritoque relinquam. Illud vero externo loco addendum adhuc arbitror, denuo ab eodem viro frustum calculosum, idque ingens admodum & crassum fuisse excretum, neque minus etiam aliquem materię calcaris cum urina profluxum his ipsis diebus rediisse, quibus in ista explicanda hanc qualemcunque operam collocavi.

A D T O M U M V.
DE FEBRIBUS.

C C L X X I.

PHILIPPI GOBBI,

D I S S E R T A T I O

AMPLECTENS HISTORIAM ET CURAM
EPIDEMICÆ FEBRIS,

quæ, finire anno 1752, & incipiente 1753.

TERGESTES INCOLAS VEXAVIT.

Vienn. 1754

Nil unquam ad artem medicam promovendam, ac illustrandam ap-
tius visum fuit, quam fidelis observationum historia, hæc ete-
nim principium medicinæ fecit, hæc ipsa incrementum addidit; scimus
enim antiquis illis temporibus ægros in foris, plateisque expositos ad
petenda ea transeuntibus, quæ præcipua ad morbos debellandos re-
media reperta essent, tum eosmetipsos columnis publicisque fanis sa-
lutaria hæc præfidia inscripsisse, ut edocemur ab Herodoto, & Stra-
bone, nil ergo ratiocinio physico indagabant sola naturæ, morborum,
variorumque a remediis assumptis phænomenon observatione contenti,
hæc vero observata omnia compilans, & digerens divinus Hippocrates per
tot sæcula constantem exhibuit nobis ideam veræ medicinæ, ejus ni-
mirum, quæ haudquaquam a jocosis quæstionibus & futilibus com-
mentis, sed natura ipsa lucem præferente emanat.

Sapientissimi proinde hujusce viri vestigia calcare utilissimum cen-
setur

M m m m 3

setur iis, qui se in medicina facienda profuturos reipublice putant, quod nobis clarissimus Boerhaavius indicat in peculiari oratione de commendando studio Hippocratico.

Tale studii genus annis sum ab adolescentia inchoare, singula etenim, quae in praxi sub celeberrimo Macope Professore Patavino, vel mihi ipsi in medicina facienda particulariora evenerant, indies ar- ratiocinium, mihiq; aptam, stabilemque medendi methodum effor- marem Cornelii Celsi monitis adhærens, qui in sua præfatione inquit: non post rationem inventa est medicina, sed post medicinam ratio est quaesita.

Luculentum autem observationum campum suppeditavit mihi fe- bris epidemica, quae in fine anni 1752, & principio 1753. Tergesti incolas vexavit, qua sufficiens materia, & dissertationi huic sat ido- nea eruitur.

Sed cum muneris mei ratio postulet, ut citissime me expediam, ea quae fufius collegi ad duo potissimum infestantis morbi tempora redegei, ea nimirum, quae per mensem 7bris 8bris 9bris observatu digniora evenere, tum ea quae Xbris Januar. & Februar. sequentis anni succincte, fideliterque exponendo.

Mense itaque 7bris & 8bris anno 1752 coeperunt ægri- tudines mul- tae in civitate exurgere, quae febrium, remittentium, & intermit- tentium specie, absque frigore tamen invadebant, sique cauta, prudenti- que manu tractabantur, absque ulla malignitatis nota non discedebant; æstas calidissima, & pluviosa præcesserat, annus erat sterilissimus, sum- ma vexavit plebem inopia, unde pessimo nutriebatur alimento, præ- cipue ex fructibus horreis maturis, & immaturis deprompto; calidif- simæ æstati autumnus pluviosus, & australis successit; bonarumque a- quarum egestas in usus publicos, (antequam Augustissimæ Imperatri- cis nostræ munificentia aquæ in urbem traderentur) quæ omnia epi- demicæ orienti suum addiderunt symbolum.

Quamvis autem nulla malignitatis nota appareret in eorundem morborum initio, accidit tamen, quod dum imprudenter, & negligenter tractati fuerant ægri, in febres continuas & continentes præcipiti passu irruerent, hinc funesto in pluribus ægrotis edoctus eventu, sta- tim ubi illos accedebam, emeticum ex apta dosi hypecuacane, vel tartari emetici exhibebam, vel alvum subducebam laxativo aliquo phar- maco, prout vires, & ægri conditio postulabat, inde ad corticem Pe- ruvianum tanquam ad sacram anchoram confugi, qua methodo de- bellatas, suffocatasque, ut ajunt, in ovo febres illas conspexi.

Sed cum in regione illa nescio an aliquorum medicorum ignoran- tia, an malitia factum sit, ut saluberrimus hic cortex veluti venenum respuatur, quod contingere videtur eo, quod recidivæ frequentissime post

post assumptum corticem emergant, (in qua quidem re medici ipsi in- culpandi veniunt promiscuo usu Peruvianum corticem præcipientes) evenit exinde, ut ægri in morbis illis, quamvis præsentanea urgeret indicatio, salutare hoc præsidium a cauto etiam probatoque medico præ- scriptum rejicerent.

Contigit hinc ut plurimum funesta intermittentium, & remitten- tium febrium in continuas continentes transmigratio, in quo morbi stadio inutilis, quandoque damnosus corticis usus fuit, nil pejus hinc hoc tempore medicorum politica indulgentia visum; medici erga ipsi saginatis cæmeteriis conspectis in erroris pœnam propria redargueban- tur conscientia.

Phlebotomia in morbi principio instituta post stomachi, alvique depletionem pluribus profuit, aliquibus obfuit, profuit iis, qui ple- thoricum sortiti erant temperamentum, obfuit aliis, qui vitium vitæ inertia, & fluidorum visciditate, cum lentore donabantur.

Dum febris a remittente ad continentis gradum evehebatur, u- tilia visa sunt diluentia, nitrosa, antiphlogistica, emulsionem ex semini- bus frigidis cum additione nitri stibiati, pitisanæ avenaceæ, & hordea- cæ, juscula ex pullis, vituloque parata, quæ diluentem, & tempe- rantem haberent vim, summum attulerunt ægrotis levamen.

Diffusior methodus, quæ mihi usu venit in his morbis tractandis, apparebit, dum tractatum de aere, aquis, & Tergestini cœli indole ty- pis edam, quod nunc, si mihi tempus voluntati par relinqueretur, li- benter facerem) ad cujus operis calcem descripta est hujus morbi, & progressus historia, cum observationibus e cadaveribus dissectis erutis.

Ne vero magis immorer pretiosum tempus infumendo, ad ea, quæ in progressu febris epidemicæ contigerunt, transeo, quæ cum lu- ctu digna essent, non defuerunt ii, qui pravam aeris cœlique quali- tatem inculparent, alique, qui scaturigines aquæ noviter advectas in- salubres declamarent, quos id proclamasse maligno potius, & contu- melioso inspirante spiritu, quam veritate manifestum faciam in addu- cto meo tractatu non adhuc typis edito.

*Febris Epidemicæ progressus per 9^{brum} X^{brum} & Januarium
anni 1753. ad Martium usque perdurans.*

Febris, quæ elapsis mensibus larvata facie medentes fallebat, dis- jecto jam velo Tergesti incolis infensa fuit nec tertianæ simplicis mo- do, aut duplicis intermittentia aut remissione ægros aggrediebatur, sed atrocissima violentiorum symptomatum turba languentes, meden- tes, & assidentes terrebat; uno enim alterove a decubitu ægri die pei- techiæ, vel maculæ purpureæ in corporis peripheria emergere, delirio,

ac plurimorum funestorum symptomatum caterva stipatæ, hinc occulta-
tior medicus esse debebat, nisi expectatam mortem perhorrescere ma-
luerit.

Causæ prædisponentes superius adductæ perenni durantes constan-
tia, putrida de languentium corporibus exhalantia miasmata, cœmete-
ria haud bene Tergestinarum incuria manita, platearum immunditiæ
indies increbrescentes inchoatam labem perfecere, eousque etenim æ-
rem inquinaverunt, ut in homines horrore necis perterritos adactus,
eorum corpora ita valuerit immutare, ut ad vehementiores morbos
prænotiora evaserint.

Statim enim ac æger decumbebat aggressus febrî de artuum quasi
defatigantium, & contusorum sensu conquerebatur, de prostrato ap-
petitu, de nausea, ac vomendi proclivitate, idcirco febrim illam de
malignarum indole pronuntiare haud ambigebam, statimque vomitum
ciere moderata dosi radicis hipecuacanæ cum refracta portione tartari
emetici remixtæ, vel si vomendi cupiditas deerat alvum subducere le-
ni aliquo cathartico opportunum censebam, quod ut plurimum ex sen-
na, & rhabarbaro conficiebatur, & in delicatioribus sola emulsione la-
xativa Minsicht usus sum, finito autem seu emetici seu cathartici
opere accurate corporis superficiem perlustravi, sique petechiis, vel ru-
bicundis maculis conspexissem respersam, cucurbitulas scarificatas cervici
& dorso applicandas suasi, & in fluidorum violento ad superiora raptu
femoribus quoque easdem commisi optimo cum successu.

Non comparentibus autem adhuc in cute maculis phlebotomia tam
in brachio, quam in pede instituta optimum promisit ægro subsidium,
hanc tamen jussi institui circumspicere, tempus, ægrorumque tempe-
rumentum introspeciendo, nec non naturæ & morbi tendentias; li-
berrime interim fateor venæ sectione in aliquibus fatalem periodum ar-
cessisse, nec me pudet hoc fateri, si in methodi curativæ selectu im-
mortalis famæ virum Sidenhamum in quadam constitutione epidemica
Londinensi verba hæc proferre haud puduit, *vix ac nec vix quidem
potui efficere, ne unus, aut alter meorum ægrorum, qui primi se mea cura
commiserunt de medio tollerentur, donec perspecta mihi fieret morbi indoles
&c.* in nostra quod attinet constitutione paucis phlebotomia obfuit, plu-
ribus profuit imo præsentaneum auxilium suppeditavit.

Evenit tamen aliquando quamvis adducta salutaria præsidia & na-
turæ norma, & artis lege debitoque tempore præposita fuerint, quod
morbus diei unius alteriusque spatio eousque increverit ut linguæ ari-
ditatem cum viscerum æstu summo, pulsus citatiorem, & inexplebilem
sitim præ se ferret, quo in casu vix remedia aptiora judicavi aqua Nu-
ceriæ largis haustibus cum nitro stibiato in eadem soluto, sumpta aqua
eadem syrupo limoniorum, vel ribium condita, hisque solis gratissimis
remediis

remediis, & simplicissimis contigit id videre, quod medici nostri cor-
dialibus, & alexipharmacis ad cœlum usque elatis puta ex iis qui la-
pide Bezoar, de Goa, & perlis parantur haud affecti sunt, sique
fato contigit, me ægrotos accessisse, quos alii medici tractabant, car-
diacis, & alexipharmacis fortioribus languentium fatum deservi, igno-
scatque mihi DEUS, si aliqua ex his remediis, quæ minus nocentia
censebam, ab aliis medicis proposita probavi, ne semper contradictorie
loqui viderer, ne magis magisque semper scopus odii, & invidiæ fie-
rem medicis nostratibus, qui sat superque sinceritatem meam, libe-
rumque dicendi modum respuunt.

Verum quidem est in hujusmodi casibus dum neque linguæ ari-
ditas, nec æstus vehementior, nec hypochondriorum fortes tensiones
adsunt, languidiorque fibrarum motricum characteris comitatur, car-
diacis volatilibus, & spirituosus debellari posse, & debere, inter quæ
familiariora sunt aqua theriacalis, cordialis Saxoniarum, radix contrajervæ,
serpentariæ Virginianæ, cortex cascarillæ, cortex Winteranus, The-
riaca Veneta, Diacordium Fracastorii, liquor cornu cervi succinatus,
& salia volatilia nonnunquam ex cornu cervi, succino, & sale armo-
niaco deprompta, præcipue dum phantasie turbatio adfuerit a fluidorum
inertia, & torpore oriunda, quæ tamen accuratissima cum cautela usu-
veniunt non nisi refractis, repetitisque potius dosibus exhibenda.

His ipsis in circumstantiis laudanda quoque veniunt emplastra ve-
sicatoria cantharidibus parata, quæ ad fluidorum lentorem, & inertiam
tollendam erigendamque solidorum euniam mirifice conducunt,

Id quod funestius, & majori dignum attentione in nostris lan-
guentibus erat, quod tribus, vel quatuor ante mortem diebus con-
vulsionibus corripiebantur, & hoc quandoque febre mitescere contin-
gebat, quodque nobis præcipue indicabat malignæ febris putredine ner-
vorum lympham coinquinatam, unde novo, & irregulari tubulis ner-
veis supperaddito stimulo, vi antecedentis morbi confecti ægri penitus
opprimebantur; prognosis exinde securi lethi eliciebatur, quæ in qua-
draginta, & ultra ægrotis una, alterave vice me fefellit, sique con-
tingit aliquos in adducto statu neci vicinæ eripere, id cinnabari nativæ,
pulveri absorbenti Wedelii cum opio, opii ipsius morigerato usui me
debere putabam.

Plena versa vice in morbo securitas pollicebatur, dum circa sep-
timum morbi diem mitescere febris, cum cutis madore, somnoque
solamen viribus afferente, cum hypostatica urina, mentisque serenitate,
appetitus etenim sensim redibat, & indies magis vigeat, pulsus
æqualior fiebat, & macule cuticulares dissipabantur, stabilissima hinc
sanitas emergebat, quem ut attingeremus scopum accuratissimam diæ-
tam, & alimentorum selectum rerumque (quas appellant) non na-
turalium aptam moderationem morbus exegit.

Particulariter vero tradere quantitatem, qualitatem, stabilemque exhibendi alimenti normam in hujuscemodi morbis arduum foret, & longum, attamen hæc perspicaciter nosse maxime necessarium est, sic nos admonente Hippocrate Lib. VI. Epid. Cap. VIII. *Victus rationes in acutis quantum fieri potest cognoscende, nam non nosse multarum calamitatum res est.* Fateor interim hoc potius sedulæ praxi, exactoque ratiocinio quam lectioni medentes debere, cum ad quaslibet, & morbi, & temperamenti, & ætatis differentias victus quoque ratio immutari debeat, eodem ipso sapientissimo Hippocrate docente Lect. I. aph. 17. *Et quibus semel aut bis, & plura, vel pauciora, & per partes offerri conducatur, videndum, concedendum autem aliquid, & consuetudini, & tempestati, & regioni, & ætati,* hæc de victus quantitate, & exhibendi norma, quæ autem de qualitate, & selectu, legatur liber ejusdem de victus ratione in acutis, vereor enim, ne prolixior sim, quam meum exigit institutum.

Quæ itaque ego ipse in constitutione hac Epidemica generaliori usu, & plausu probatiora (ad victum quod attinet) invenerim, breviter perstringam, victus ægrotantibus erat me suadente tenuissimus, quantum scilicet ad vires sustinendas necessarius foret, & semel aut bis per diem exhibebatur, dum nimirum febrilia symptomata remittebant, aut remittere videbantur, laudabiliora præ ceteris erant juscula avenacea, & hordeacea pulli, aut vituli lenissimo jusculo parata, sale, aliove condimento nullatenus resperfa, item idipsum vituli, aut pulli jusculum cum cicorii, borraginis, & cardui benedicti foliis ebullitum, quandoque cum radicibus aperitivis languentibus exhiberi jussi, qui tenuissimus victus ad fomitem febrilem compescendum idoneus judicabatur, indulgi quoque ad gratiam cibo conciliandam ægrotis si maturis piris, aut pomis igne subactis vescerentur, hocque in principio, augmento & statu morbi statutum erat, valde parum immutata ratione, eodem vero mitescente sensim sine sensu alimenti dosis aucta fuit, ad pristinam autem vivendi normam perventum non est, nisi morbo, malignisque vestigiis integre deletis, quod circa decimam quartam morbi diem contingebat, & aliquando sed raro ad vigesimam primam, & vigesimam septimam potrahebatur.

Regimen vero ulterius, quod circa exteriora versatur, sic institutum volui, languentes in lecto assiduo detineri suasi, capiti suppositis pulvinaribus altioribus quantum poterat, & consuetudo permiserat, elevato, ut non tam facilis per amplas arterias carotides, & cervicales ascensus, pronior vero per jugulares venas descensus aptetur circumventi cruori, neque stragulis opprimi ægrotum cupio, quamvis plurimi hoc satagant insano nisu ad sudores, & petechias eliciendas, verum ne quid assidentium consilio fiat, quod ægro molestum sit sedulus cavi. Ambientem aerem temperatum quæsi, hinc suffumigia myrrha, benzo-

benzoino, & storace concinnata aliquando, præscripti in frigida nimirum, & humida aeris constitutione, & ubi mihi frigidiora, & laxiora corpora tractanda erant, at quando calida, & sicca aeris diathesis aderat, & cum temperamentis æstuantibus, nimisque elasticis agendum erat, malebam cubiculum aqua, & aceto conspergi, & fenestras quandoque aperiri, ut liber æri circumludenti fieret accessus, studiose quoque cavi, ne amici, & consanguinei assiduis visitationibus, & molesto, diuturnoque discursu ægrotantibus infensi essent, non tamen visitationes eousque interdixi, ut æger in fatalem exinde delabi posset melancholiam, animus enim in hilaritate, si fieri poterat, detinendus erat, sic etenim spiritus animales excitati, distracti neutiquam, munitis suis exequendis, viribus erigendis, materięque morbificę excludendę idonei reddebantur.

COROLLARIUM I.

QUAMVIS medicus optime noscat secundum meliores medicinę leges febres intermittentes protrahi aliquando debere, quod quidem a clarissimis auctoribus confirmatum est, nihilominus tamen dum videt, præcipiti cursu eas delabi in continuas, & continentes, ad corticem Peruvianum recurrere necesse ei est.

COROLLARIUM II.

Cortex Peruvianus optimum remedium est inter omnia quæ ex triplici desumuntur regno, in febribus etiam non intermittentibus, dummodo inflammatorię non sint convenientissimum.

COROLLARIUM III.

Phlebotomia in principio morborum acutorum amplectenda est; in progressu damnosa censetur, præcipue dum petechiarum vel purpurę eruptio sit, vel facta est, hinc thesis hæc cum Cornelii Celsi opinione convenit, qui de his febribus differens, inquit, venę sectio post quartam morbi diem imbecillum reddere corpus potest, non potest integrum.

COROLLARIUM IV.

Victus ratio in acutis primus esse debet medicinę cardo.

COROLLARIUM V.

Ex fonte pharmaceutico in acutis paucissima sumenda sunt, & ex iis ea solummodo quæ a natura præmonstrante indicantur; ideo me-

dicus sollicitè naturæ gressus in morbis iis inspicere debet, ut apta morbo remedia suppeditet.

COROLLARIUM VI.

Bezoardica, & cordialia, ex lapidibus pretiosis parata in morbis acutis perniciofa plerumque sunt, siquæ in aliquibus perniciem non adferant, damnum crumenæ inferunt, nullamque in morbis utilitatem.

COROLLARIUM VII.

Sic etiam remedia, quæ abundantè spiritu, & sale volatili pollent, plerumque damnosa in morbis acutis censentur, præcipue tamen in iis, ubi febris magna delirio, & ariditate linguæ stipata adest, veneni loco sunt habenda.

COROLLARIUM VIII.

Ufus vero in his morbis diluentium, emollientium, antiphlogisticorum, ut sunt nitrum, spiritus vitrioli dilutus, syrupus limon. rib. efficacissima sunt, minus tamen laudata, quia pharmacopæi hæc non laudant.

COROLLARIUM IX.

Epidemico aliquo morbo sæviante, extrinsecas inspicere debet medicus causas, præcipue vero aeris dyscrasiam, anni tempestates, aquas usui publico inservientes, & alimenta, quibus præsertim populares vescuntur, quod fufius Hippocrates docuit, in libro de aere, aquis, & locis.

COROLLARIUM X.

Causas febris illius epidemicæ nullatenus a nativis Tergestini aeris qualitatibus, quæ optimæ sunt, sed potius ab adventitiis atmosphæram insufficientibus, nec non a pravis incolarum alimentis; & pessimo vivendi regimine esse reperendas.

CCLXXII.

BURC. DAV. MAUCHART

DE

LUE VACCARUM TUBINGENSI

DISPUTATIO PRIOR.

Tubing. 1745.

§. I.

Sapientioribus crucem hucusque fixit non tam quæstio an, sed potius quomodo liceat Medicis curam brutorum agere medicam? Talpa sane cæciorem oportet esse, qui non clare perspiciat strages integrorum armentorum, unde tot incommoda, quin & pericula vitæ redundant in universum genus humanum, ad eos quoque cives spectare, imo ceu specialius objectum artis restringi, quibus alias vitæ ac sanitatis curam demandavit Respublica.

Quid, quod infinita etiam medicinæ commoda, a primis inde huius incunabulis, attulerunt observationes & morborum in variis brutorum speciebus, & remediorum tam noxiorum, quam utilium, & experimentorum anatomicorum, physiologicorum, therapeuticorum & pharmacologia atque chirurgia administratorum? Hæc enim impune & legitime per mortes experimenta facere licet, intra suos tamen limites!

Sed quomodo Medicus, quibus mediis atque remediis, mediate an immediate, in morbis externis & internis brutorum, consilia suppeditare, remedia applicare, manus admovere, operationes administrare chirurgicas, vel citra ignominiam possit, vel sine opprobrio non debeat? id quidem in utramque partem satis disputatum est a plurimis. De auxilio mediatò, de consiliis largiendis in confesso res est, vel ex supra allatis. De opera immediate præstanda, nobis videtur, justum debere pecoris misereri hac etiam occasione, neque necessitatem hic quoque legem habere.

§. II.

Nemo itaque vitio nobis vertat, quod veterinariæ artis objectum a potiori, pro themate præsentis dissertatiunculæ admittamus, atque communitatem publicam, qua civitas nostra gravissime coepit quatuor abhinc mensibus premi, curæ cordique habeamus. *Luis* autem hujus *vaccarum* primo *historiam* dabimus per phænomena antecedentia, constituentia atque consequentia. Deinde *pathologiam* atque *therapiam* subnectemus, divisuri hanc opellam in duas Disputationes, quarum posterior primam hancce brevi excipiet, ut scil. Dominorum Candidatorum sumptibus partemus.

PHÆNOMENA ANTECEDANEA.

§. III.

E rebus, quas Medici vocant, naturalibus, non naturalibus atque præternaturalibus. *Ætas* hujus speciei brutorum promiscue omnis perinde se habuit ad luis susceptionem. Vituli quorum quidem pauci tum in urbe fuerunt, pariter illi, qui lac matrum ægrarum adhuc fugebant, ac qui jam erant ablactati, lue sunt correpti. *Sexus* femininus, *vaccarum* scil. a potiori subsuit, imo subesse debuit lui, quod paucissimos nostra civitas alit boves castratos, eosque saginationi potius & macello destinatos, quam labori: in vicinis tamen nostris pagis non solum ipsissima hæc lues perinde grassata est in boves mares, ac feminas, sed in ipsa etiam urbe nostra *tres admissarios* corripuit *tattros*, horum quidem deos, singulari stabulo a vaccis remotos, nullumque cum his, nisi subinde ad imprægnandum adductis, commercium habentes, tertium vero cum grege vaccarum Nicarino, in monte nostro anatolico dies noctesque pascentem & conversatum.

§. IV.

Nuper elapsis hyeme ac vere, antequam coepisset lues, vaccarum multæ, tauro semel iterumque admixtæ, judicabantur, e signis consuetis, imprægnatæ, dique pro gravidis habebantur, quales tamen non fuisse docuit eventus. *Alit non pauca*, revera gravidæ, abortiverunt, sic habent *vertragen*, tam in principio graviditatis, quam in progressu, imo paucis ante legitimum pariendi tempus hebdomadibus. *Vaccas* quasdam cæstro percitas venereo, *tattros*que appetentes, sed non admixtas reputarunt aliqui sub initium conceptæ jam veræ luis alio laborare morbo, vel saltem ob illam causam lue citius graviusque adfectas fuisse. Perinde vero se res habuit cum vaccis, brevi ante luis susceptionem tauro junctis, quæ pari lue, parique gradu & eventu funesto fuerunt exceptæ. Status graviditatis,

tæ, puerperii, lactationis nullam ab invasione præstiterunt vaccis immunitatem, quin imo sive partus præmatura, sive legitima periodo acciderit, ipsæ tales vaccæ puerperæ, lue correptæ, gravius decubere, & maximam partem succubere.

§. V.

Aeris atque *tempestatûs* antecedentium hæc fuit conditio: Præterito anno versus autunnum terribili exundatione Nicer atque Steinlachia, ille radices nostrorum murorum versus australem plagam alluens, hæc, rivulus alias mediocris, ab austro versus borealem plagam urbi appropinquans atque in Nicrum, prope urbem, derivatus, totam vallem, qua qua patet, amplissimam repleverunt, ac post tardio rem diffuxum ac subsidientiam, hic ibi paludes stagnantesque reliquerunt aquas, atque sic ipsa pascua, in quæ grex vaccarum Nicarinus quotidie solet educi, limoso turbidoque suo diluvio, sabulo, silicibusque defœdaverunt.

Hiems nobis obtigit satis & gelida & longa. *Aprilis* hoc anno morem servavit suum, tempestate mox pluviosa, mox gelida ac nivosa, mox serena temperatiore varium. *Circa finem Aprilis* autem lues primum aggressa est vaccas civis cujusdam Tubingensis, in foro habitantis.

Mensibus tribus *vernalibus* subinde *spissiores* atque *stetentes nebulae*, ad nonam usque, decimamque, aliquando longius mane durantes, vespereque subinde repetentes cito, non modo Tubingensem nostram obtenebrarunt atmosphæram, sed longe etiam lateque se diffuderunt. Sub finem vero *Maji* *ros* quidam *annuatus* copiosis quasi telis araneorum inquinavit sepes, agros, arbores atque pascua, unde infesta araneorum soboles propullulavit & frondescentes atque florentes ceraforum, pomorum, pyrorum prunorumque arbores corruptit, omnemque horum fructuum messem in universo Tubingensi agro pessunderit. A *Scarabæis* majalibus quidem, frigore pluviaque præclusis, frondes parum sunt passæ, sed numerosa *cochlearum* turba, nec paucæ hic ibi *eruce* tanto minus illis percere.

§. VI.

Fani suppellex vertente vere curta coepit esse, ob equitatum in vicinia nostra hiemantium militum; Tantum vero non defecit, ut eo penitus nostræ privatæ fuerint vaccæ. *Pascua* publica videbantur per nivem, pluvias solisque radios abunde repurgata ab omni, si quod antea contraxerint, inquinamento: alias etiam ratione finis, primi quidem in valle Nicarina, alterius in Ammerana, tertii in monte versus boream, quin & respe-

respectu plantarum, quas alunt, sic comparata, ut nulla hinc luis causa sit derivanda.

Quamvis enim passim in illis vallibus haud infrequens sit *ranunculus acris*, a rubefaciente ac vesicante vi sic dictus, ipsaque venenata *cicuta* illa *aquatica* ad ripam Nicri, qui passim alluit pascua, crebro proveniat satis; tamen observantur vaccæ ab utraque sibi ordinarie temperare hac planta, ita certe a *cicuta* propter virosam odoris gravitatem, a *ranunculo* autem per experientiam, adustæ olim hinc linguæ, cautius abstinere.

Quæ *prophylactica* solent alias toto anni decursu subinde pecudibus exhiberi remedia, ea tantum abest ut ante luis ingressum neglecta fuerint, ut potius & diligentius, & determinate magis contra metuendam luem a plerisque sint adhibita; immo sæviente jamjam intra moenia nostra lue ad varia præservativa ruerunt cives nostri, apta æque ac inepta, eo cum eventu, ut nullum sit certius atque præstantius inventum *separatione* ocysissima sanarum ab omni reliquarum consortio, & detentione vel in remotis longe stabulis, vel in hortis extra urbem.

§. VII.

Inter ipsas hæc pecudes non minus ac alias brutorum species de nullo plane quidquam audivimus *precedente* luem morbo epidemico, & ne quidem alia dispositione morbifica. Inter homines vero quæ grassatæ sunt per integrum fere annum *variola epidemica* in nostra urbe, satis malignæ & passim funestæ, ipso vere nupero, quo lues vaccarum incepit, deseruerunt, & omnino desierunt. Exceperunt variolas Majo Junioque *tusses sicca*, *rheumatico-catarrales*, quæ in amœnissimam ineuntis ætatis protrahebantur tempestatem, atque sine remediis utplurimum, patientia, sunt superatæ.

§. VIII.

Tubingensem nostram vaccarum luem præcessit simillima lues non modo in longe distitis atque vicinis regionibus, Italia, Hollandia, hic ibi in Germania, sed jam a triennio fere passim in ipso Ducatu Wirtembergico, remotius primum a nobis, dein & propius in Præfectura Boeblingenfi & Herrenbergenfi, quarum & urbes & plurimos pagos maxima boum strage mulcavit. Præterita hieme imprimis acutissime & epidemice grassata est *Wilhelmii* in sylva Fagina, in urbe Imperiali *Reuttlunga* & vicinioribus nobis adhuc, pago *Kirchheim*, vulgo *Kirchenselliusfurth*. Aliquibus horum pagorum prima tristis morbi stammina manifeste, extra dubium, omnibusque consentibus illata sunt per boves extraneos, quos Au-

striaci

striaci alique milites vel recta via ex Hungaria, vel ex hyemalibus e Bavaria traduxerunt, aut hic ibi nostratibus venditos distribuerunt. Hoc modo irrepsit lues e. g. in pagum *Rutheshemium*, Præfecturæ Boeblingenfi, empto e castris, in vicinia positus, militum Austriacorum bove *Dalmatico*, jam male habente: is enim in pagum, stabulumque deductus brevi manifestiora luis indicia præbuit, omnesque boves vaccasque constabulantes infecit, mox vicina alia stabula, denique universum pagum. Vicini nostri cives *Kirchenses* persuasissimi pariter sunt, luem stragemque suorum boum, uti statim a facta cohortis Gallicæ ibi, per nycthemerum, statione orsam, ita *contagio* ex illis bobus infectis esse adscribendam.

Equidem non constat liquido, tale quid vel in urbe nostra, vel in pascuis nostris Nicarinis accidisse: illi tamen ipsi milites Galli, vicino Rothenburgo profecti, & Kirchhemium iter facientes, una cum bobus, quos secum habebant, non potuerunt non in via hac pascua attingere nostra, imo tot alii e superiore Suevia descendentes iter profecti sunt, ad muros & portas tamen magis, quam per moenia & plateas urbis.

§. IX.

Igitur hinc quoque satis fundata nascitur *suspicio contagii*. Nolumus perstringere vel possibiles alios, vel in actum deductos hic ibi varios inficiendi modos. Hand abs re accusarunt alii pascuorum inquinamenta a transeuntibus bobus infectis, alii fontes publicos, e quibus biberunt, alii corrupta præsepia, alii sputo morbido contaminatum scœnum, alii coriorum, pellium, quæ infectis detraxerunt, vel & ipsius carnis noxiam transmissionem ulumque, alii ipsos homines, cum infectis prius conversantes vaccis & dehinc ad fanas accedentes.

PHÆNOMENA CONSTITUENTIA ET CONCOMITANTIA.

§. X.

Prosequemur hæc eo, quo se manifestarunt, ordine per ipsa morbi tempora, principium, nempe, augmentum, statum & declinationem. Distincta verò hæc morbi tempora nunc longiora erant, duorum triumve dierum, nunc breviora, sicut acuti morbi, subinde etiam peracuti servarit indolem, respectu gravitatis atque durationis. LUIS initium se prodidit ordinarie appetitus imminutione, seligebant quasi e projecto pabulo gratiorem partem, & hinc inde decerpebant buccellam (*se ballmlen nur*) gramenque recens præferiebant: auricula erant pendule: lactis minorem atque minorem reddebant quantitatem: (*se brechen ab in der Milch*) cornua, naves, uberumque papille plurimis continuo, aliis per intervalla

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

O O O O O

frige-

frigeant, aliquibus etiam lingua. Per intervalla, eaque vel statim, pomeridiano tempore, vel quotidie, vel etiam alternis diebus, vel vago tempore frigus non tantum, sed & manifestus horror atque pedum posteriorum tremor febrilis ingruerant, unde ut plurimum calor cum sudore per totum corpus subsequerentur, maxime si in stabulo bene clauso pannis linteisve oblectæ fuerant vaccæ. Nihil ad genium veri paroxyfmi febrilis defuit præter sitim, vel actualem assumptionem potus, quem toto morbi decursu non modo minus avidè appetierunt, sed invitè potius cum renu admitterebant, frigidum tamen libentius, quam tepidum hauriebant.

De glutiō videbatur ipsis esse molesta & dolorifica, unde violenter infusis medicamentis & solidis & fluidis, imo simplici pro potu aquæ operosius reluctatæ sunt plures vaccæ. Ruminatio quoque a principio ad finem usque morbi abolita fuit omnibus, quotquot novimus, quod vulgus exprimebat: *Sie dāwen nicht*, rectius *sie wiederkāwen nicht*.

Lingua aliis in principio statim, aliis in *āxū* luis mucosa fuit *crasfiorque*, aliis *ficca*, *aspera*, ad radicem leviter *rubens*. Ex ore naribusque altero tertiove post invasionem die frequentes & continuæ quasi *striae mucosæ* propendebant exstillabantque, nisi quas ipsæ lambendo abliguriverant ægræ.

Murmuribus atque *borborygmis* totum abdomen, quasi graviore tonitru, resonabat frequenter, maxime cum immineret alvi excretio. Circa hanc vero & respirationem hæc fuit varietas, quod aliæ statim diarrhæam, aliæ post aliquot demum dies expertæ, paucissimæ sine diarrhæa fuerint, pleræque etiam, non tamen omnes, mox sub invasione luis *crebrius ac anhelosè respiraverint*.

§. XI.

Sub incremento & statu morbi non modo perdurabant, sed ingravescebant quoque priora symptomata. Appetitus pabuli plane collabebatur in plerisque, in aliis modicus supererat. Lactis proventus quotidie magis & notabiliter imminuebatur, ita ut cum aliqua præbuisset quotidie lactis triginta duas libras medicas, s. mensuras octo Wirtenbergicas, jam vix sextam vel octavam suppeditet partem: Utera vero & papillæ præter frequens, aut continuum frigus, nihil exhibebant præter naturam. Molem uberum, e lactis imminuta magis magisque generatione gracilescerentium, indies decrefcere magis & flaccescere, mirum non est. Lac, quod semel aut bis quotidie poterat emulgeri, naturalem frequentissime servavit colorem atque fluiditatem, in nonnullis vero flavedine tinctum erat, in grumos tamen non coaluit, sed post solennem temporis moram, aliqui

quali fuit obductum cremore. Diarrhæa, seu dysenteria potius, quæ sub luis ingruerat principio, quantitate & continua & discreta augebatur, feces alvi liquidæ, copiosæ, fulcæ ac graveolentes, nonnullis etiam striis notatæ sanguineis, aut mucosæ cruentæ fuerant, magna que ut plurimum vi, quasi per siphonem, elisæ in distans.

Prægressa sunt ut plurimum has alvi dejectiones non modo ventris murmura (§. 10.) sed & *nisi egestorii*, atque *contorsiones* abdominis quasi *torminosæ*: quin, & *stricturæ* ani cum moliminibus excernendi *tesmoidæe* insequerentur feces jamjam redditas. Paucissimæ a diarrhæa, vel dysenteria plane immunes & libere fuerunt: Et e tot ægris non nisi unica fuit, cui ob alvi constipationem, sed a theriacalibus procul dubio inductam, loco suppositorii manum cubitumque suum ano intrusit veterinarius. Tussi increbescente ac ingravescente expectoratio tamen nulla successit alia, quam quæ per mucum naribus ac ore partim jugiter exstillantem, partim uno impetu & integris frustis rejectum, obigit.

Caput plurimis demissum nutansque, non paucis oculi *lippi*, *rubescetes*, in profundum retracti, aliquibus cum *ophthalmia* sanguineo-pituitosa *nubecula corneant obducentes* spectabantur. Cæterum alia pedibus *insistebant*, alia *jacebant* magis, ægriusque surgebant. Bubonum, vel *anthracum* nihil quidquam in toto morbi decursu apparuit.

§. XII.

Denique in summo morbi fastigio respiratio fuit continua anhelosa, suspiriosa: feces alvine, ano jam depluentes magis quam elisæ, fetorem spirabant *cadaverosum*, & consistentiam quasi *purulentam*, vel *mucoso-ichoroso-purulentam* habuere: Frigus corporis universale & perpetuum fiebat: Nullam plane alimentum vel appetebant, vel assumebant.

PHENOMENA CONSEQUENTIA.

§. XIII.

Atque sic communiter septimo, vel nono die moriebantur, aliæ placide ac tranquille, aliæ sub membrorum *jectigatione* motibusque convulsivis & incondito mugitu. Aliquæ citius, intra duo scil. nycthemera, periere: sed & aliæ tardius die decimo tertio, aut septimo, per adhibita medicamenta, ut videtur, protracta longius vita. Juvenca citius ordinarie, sed & *funeste*, absolverunt morbi stadium. Vitulos etiam aliquot præmature & subito ab lactatos, propter luem matrum, languore novimus perisse exhaustos. Diarrhæa, quæ in statu morbi demum supervenit, peior atque

exiliofior fuit illa, quæ statim in principio invafit. *Feces alvi cum impetu redditæ minus periculi portendebant, quam defluentes faltem & fpumofæ. Quæ femel ftabulum fubingreffa lues eft, fucceffive vel omnes, vel certe pleræque occupavit fodales, etiamfi ab ægrotante ftatim femotas; Sed irrepfit illis etiam ftabulis, quibus nulla vicina adjacebant infecta, & quæ infuper debite purgata variis imbuebantur fumis medicatis, neque ex his ftatim a luis in urbem ingreffu pedem unquam extulerunt vaccæ. Qualiter fe habuerint luis initium, incrementum, declinatio, & finis, e fequenti conftabit tabella, quam e relationibus a Magiftratu Oppidano communicatis, concinnavimus:*

An. 1745. a 22. Aprilis ad d. 23. Maji. ad d. 11. Jun. ad 1. 7br.

Sponte mortuæ, & ex- coriatori traditæ, ac in- tegræ fepultæ.	Nr. 18.	7.	A fumma super- ftitum fanarum
Lue affectæ, fed per lani- onem maclatæ, & fe- pultæ, detractis coriis.	45.	65.	defecerunt ite- rum, & quidem
Sanæ maclatæ per lani- onem in ufus dome- fticos.	36.	184.	maximam par- tem sanæ macla- tæ, pauca mor- tuæ, in fumma
Actu lue ægrotantes.	23.	16.	168.
Sanæ fuperftites.	611.	362.	171.
In univerfum, toto luis decurfu.	Sponte mor- tuæ. 48.	Ægræ occifæ. 121.	Sanæ maclatæ. 393.

Tres, quos civitas noftra aluit vaccarum greges in fumma confec-
erunt, ante luis ingreffum, 733. vaccas, & juvenas five ut loquuntur,
Rindvieh. In fcala præcedenti fub titulo d. 11. Junii fuperftitum fana-
tum, non prodiret nifi 339. vaccarum fumma, fi vero addantur in an-
teriore fcala d. d. 23. Maji numeratæ tum 23. ægræ, tunc fumma d.
11. Jun. adhuc fuperftitum fanarum 362. exfurgit, ut computatio Ma-
giftratus

giftratus habet. Unde ergo demonstratur a) intra terminum a 23. Maji
ad 11. Jun. non mortuas fuiffe illas 23. vaccas quæ prius ægrotabant,
& curæ methodicæ tum fubjiciebantur, imo potius convalluiffe, quo-
niam morbus rariffime ad decimum feptimum diem, vel ultra perdura-
vit: b) E Summa gregum univerfa nunc deficere 562. vaccas: c) Re-
vera pauca e lue mortuas, fed d) feftinanter nimis, plures, np. 121.
lue affectas fuiffe occifas, quarum procul dubio magna pars falvari po-
tuiffet: e) Multo autem plures incertum e lue fatum præoccupaffe, fa-
nas adhuc maclatas.

§. XIV.

Ex illis, quæ a morbo convalluerunt, nulla fuit, quantum per ve-
terinarios, famularum relationes & proprias refcire potuimus obfervatio-
nes, quæ sine medicamentis fuerit reftituta. *Salutis vero fpes, atque fic
declinationis morbi, rariffime fallacem, fecere, appetitus rediens, au-
ctior, lactis generatio indies copiofior, calor æqualis atque naturalis per
totum corpus, tranfpiratio auctior, & fcabiei, in plurimis cruftofæ, cri-
tica excretio in ubere, dorfo, fronte colloque, quæ dehinc fanis ali-
quamdiu perfiftit & denique pedetentim exaruit iterum & evanuit, cutem
tamen hic ibi depilem, & caudam inprimis denudatam pilis, foedo adfpe-
ctu, diu reliquit. Beneficio talis amplioris in fronte cruftofæ pufiula,
fubinde manantis & recidivantis per plures feptimanas vaccam fuam a lue
penitus intactam & fervatam fuiffe, non infulfe judicavit civis quidam
Tubingenfis in platea Nicarnia, quæ vocatur, habitans, cum vicinorum
ftabula fere omnia exhauiffet dira lues. Tuffis in convalefcenribus magis
magisque pariter ac reliqua fymptomata, remiffit, atque tandem perfecta
affulfit fanitas.*

Tamen poft declinationem morbi, in ftatu reconvallefcentiæ, non-
nullæ vacca diu perfifterunt fceletiformes, collapfæ debiles, ut fub incef-
fu incertæ vacillarent. Imo e reconvallefcentibus quatuor recidivam paffas
novimus, fed mitiorem prima invafione ac breviorem, nec, nifi unam
ex his recidivam paffis, occubiffet; & ne fpontanea quidem morte, fed
in cura male tractatam & securi percuffam occifamque. *Caufam recidivæ
in liberaliorem paffum, cum de nulla alia in his exemplis confiterit cau-
fa, retulerunt veterinarii rectiffime.*

Quod recidivam univerfalem integræ ac epidemicæ hujus luis attinet,
quæ alibi, jam per feptimanas, menfes annumque extincta, revixit atque
recreduiit, de hac nondam heic Tubingæ habemus, per Dei gratiam,
quod referamus. Confidimus potius fore, ut adfpirante fupremi fofpita-
toris

toris gratia, & urbis antistitum vigilantia, non modo omne, quod hic ibi adhuc delitescere posset, luis feminium solite expurgetur, sed novo etiam, aliunde invehendo, præcludatur accessus. Alienis vero in ipsa Patria exemplis didicimus, luem hanc incautis iterum iterumque obrepisse.

§. XV.

Substitit, hæcenus minimum, lues hæc vaccarum intra unam hanc brutorum speciem, salvo manente caprino, equino, suillo, vervecino volucrumque domesticarum genere. Paucissima sane profiterunt apud nos exempla, imo hic Tubingæ non nisi unicum, communicatæ per contagium luis a vacca in constabulantem capram, quæ post mortem violentam secta exhibuerit cystidem felleam turgentem amplamque. Reutlingæ nuper idem accidisse meminit Respondens. Quod de Gallinis in una domo brevi hic mortuis, & quibus in sectione fuerint inventæ cystides felleæ turgidiores nullitarunt aliqui, vagus rumor, fide non satis dignus habetur. Weilæ in sylva Fagina, cum præterea hieme lues vaccarum ibi sæviret, vir quidam occisæ suæ vaccæ, lue correptæ, intestina projecit suis comedenda, quæ vero hinc pariter lue fuerint affectæ & mortuæ. Sub medio luis cursu percepimus ab hominibus fide dignis, mortuus fuisse inventas feras in vicinis luis vaccariæ sylvis, apros aliquot, imo de cervino genere nonnullos. Inter homines toto fere hujus pecorariæ luis tempore siluerunt morbi, nec epidemice, nec endemie grassati quicunque sunt, hic ibi sporadice saltem variis affectibus unus alterve decubuit. Variis hominibus, qui in alendis & curandis agrotantibus vaccis, lue demortuis, transvehendis, secandis, excoriandis, sepeliendis occupati fuerant & spissas pessime olentium effluviarum nebulas inspiraverant, omnes ac singuli sani manserunt salvi que. Unus e veterinariis cum vaccæ contipatæ alvum intrusa manu aperuisset, effluviis teterrimis afflatus, bis ea vespera in lipothymiam incidit, hausto autem alexiterio perfecte statim convaluit.

Carnibus infectarum, tempestive quidem mactatarum boum vesci plures fastidiverant, non pauci tamen ab earum esu se absterreri non sunt passi, sed sale maximam partem fumoque conditarum, Incolæ sæpius allegati pagi, Weilæ, avidius adhuc infectæ, vel infectarum certe vaccarum, carni inhiaverunt. Hæcenus utrinque, quantum constat, sine damno.

§. XVI.

Juvantia, si querulam morosamque audias plebem, pauca, quin nulla fuerunt: utpote cum variis & sæpe contrariis summeque noxiis uteren-

uterentur remediis, vel optimis negligenter inhærent, nulla, vel optima, methodus medendi totis ex aile potuit satisfacere. Sed neque negamus aliquot vaccas, quæ cure a Facultate Medica præscripta subiciebantur, nihilominus periisse. Verum in nonnullis harum, per sectionem a morte constitit, labem quandam viscerum grandinosam & phthisicam fatum e lue accelevasse: in aliis oscitanter a veterinariis adhibita fuisse medicamenta, imo alienis & noxiis interpolata: plurimis etiam valde nocuisse potum aquæ frigidum, a quo tamen vel vaccæ, febri æstuantibus, sibi facilius temperare, quam ab ejus exhibitione retineri poterant & veterinarii & vulgus. Equis vero vel tandem petendo tam impudens, vel sperando tam credulus fuerit, qui in gravi lue brutorum hominumve epidemica, omnium atque singulorum salutem, data quantacunque opera, prætendat reportandam promiscue?

Juvisse vero methodum medendi a Facultate Medica hæc inculcatam, & tabella, §. 13. docet, & ex ephemeridibus, per quatuordecim dies studiose conscriptis hinc evincet Præses, quod e 24 agris tum vaccis, medicæ curæ subjectis, 16. fuerint in integrum restitutæ, quatuor, quæ morti videbantur propinquæ, per lanionem mactatæ, ac non nisi quatuor e morbo sponte perierint. Post examen & tractationem hujus luis per tres septimanas, avocatus in aulam Præses hujus disputationis, nec pluribus insudare observationibus, nec continuandæ laudabili methodo invigilare porro valuit.

§. XVII.

Juvantium, an nocentium potius titulum mereantur, quæ vulgus in usum doxit varia, absurda, invicem pugnantia, ac contraria remedia, facile est judicium? Purgantium profecto, oleosorum affatum infusorum, nitrosorum largissime exhibitorum, elixirium pulverumque sic dictorum antipestilentialium, theriacalium, actu & potentia frigidorum, spirituum acidorum, aceti alexipharmaci, & nescio quorum hinc inde jactatorum specificorum virtutes dicam, an noxas? *sinistrum* certe eventum a potiori Tubingenses nostri sunt experti. Quamvis enim & hic fuerint bona mixta malis, & illa tamen tempore data non apto nocere potius, quam profuere. Inter præsidia chirurgica conduxit pluribus instituta in principio morbi, aliquando etiam in *anxi venesectione*, libræ unius vel sesquialibræ pondere: aliis *setaceum* in collo, præsertim e trajecta radice hellebori nigri recentis fibra.

§. XVIII.

Prophylacticorum remediorum idem fere cum curativis erat fatum, *Venesectione* præservativa, statim sub accessu luis in urbem nostram plurimis

mis administrata vaccis, eisque moxmo a reliquarum commercio separatis non plus ad præcavendum, vel tutius subeundam luem profuit, quam irrita ut plurimum omnis reliqua prophylaxis. Cives aliquot tam hic, quam alibi nullam plane præservativam adhibuerunt, nullamque aliam cautionem, nisi quod vaccas in stabulo, bene semper mundato, jugiter detinuerint, easque servarunt incolumes. Perplacuit Præsidi pietas fidesque alicujus civis Cassadriensis, qui sub dira similis ibi luis grassatione, se unice precibus ad Deum quotidianis, certoque confisum spe sua hæcenus non excidisse hilaris deprædicabat. Id vero non minus præcepto & exemplo publico, recitatis nempe e suggestu precibus ad deprecandum Deo grave hoc flagellum, pie confirmatum est.

Quæ alias in peste laudatur Panacea, cito fugiendi & tardissime redeundi, felici se heic etiam commendavit applicatione binis exemplis: alter ex incolis nostris mox ad primum luis rumorem vaccas suas in arcem nostram, editiore loco sitam ablegavit, alter in hortum suum, in valle Ammerana, vix trecentos ab urbe passus distantem amandavit, & uterque, in hunc diem ibi servatas, a lue omnique morbo salvas præstitit.

§. XIX.

Supereft e phænomenis, ut succinctam faciamus mentionem, que in sectis post mortem tam lue defunctis, quam in hujus morbi principio & statu mactatis inventa sunt præter naturam. Duabus ejusmodi sectionibus tota Facultas Medica, docentes & discentes, interfuerunt, tertiae solus Præses, reliquis sex Dn. Med. Lic. Brecht: atque sic non modo rerum harum minus fatagens excoriator instructus est iustusque omnia manibus atque cultro debite profequi & in apricum producere, sed cuncta etiam, quæ p. n. occurrebant, phænomena folicite sunt annotata. Tres insuper alia sectiones partim præsentibus Medico atque Chirurgo, partim publicis, quos vocant carniæ & macelli Inspectoribus sunt administratæ. Omnes illæ vaccæ, paucis a morte horis sectioni & examini subjectæ, extis nihil singulare, præter ani rubentis proidentiam in aliis, & mucron e naribus pendulum in plurimis exhibuerunt, nullam vero ut plurimum, quod mirabamur, notabilem abdominis inflationem aut turgesceniam.

Incisa cutis carnesque subjectæ musculosæ colorem & consistentiam naturalem ut plurimum servarunt. In aliquibus autem, primo etiam biduo vel triduo morbi mactatis carnes observatæ p. n. rubentes ac livescentes, & in quadam, decimo ab invasione die mortua, facta colorum flavi, lividi ac nigrescentis mixtura inquinata.

Rubedo

Rubedo pupurea livorque, plus minus diffusæ ac profundæ, in eis maxime quæ sponte sunt mortuæ, tertio ac reliquis ab invasione diebus, aliquando circa finem primi statim bidui, conspiciantur in intestinis, mox tenuibus & communiter magis, mox in crassis, mox utrisque simul, extus quidem magis, quam intus, scilicet in cavo canalis intestinorum: in foliolis, scilicet stratis omni, quibus interjectum pabulum exsuccum, aridum illisque foliolis adglutinatum passim tenacissime, aliquando friabile fuit, quo, mediante cultro, abraso, stigmata rubro-livescencia & stasis in reti quodam vasculoso sanguinis dilucide comparebant. Omnibus hæc omni inflammatio ac exsiccatio communis fuit, gradu duntaxat in aliis differens. In reliquis ventriculi raro occurrebant inflammationis vestigia, uti & omento, mesenterio ac peritoneo.

Hepatis pars convexa frequenti, sed superficiali magis, inflammatione rubebat. Aliquando renes etiam & omentum stigmatibus notabantur inflammatoriis: Lien, vesica urinaria & partes internæ, generationi inservientes, rarius.

Pulmones semper (paucissimis exceptis) plus minus inflammati, in aliis, quæ luem plures sustinuerant dies, lividi, fuscæ imo nigricantes, atque sic gangrænosæ ac sphacelati fuerant. Aliquando etiam œsophagus, pericardium & diaphragma in superficiebus, nec non fauces & linguæ radix rubebant p. n. & e statu sanguinis inflammatoria. In quadam, decimo morbi die mortua quemadmodum passim in corpore inflammationis gangrænosæ plurima comparebant vestigia, sic etiam cor miris coloribus, rubro, viridi ac cœulescente defædatur, & trachea grumo sanguineo, piceæ coloris, infarctæ decem fere pollicum longitudine fuerunt.

Atque hæc fuerunt inflammationis internæ documenta!

§. XX.

Vesicula fellea in aliis naturalem servavit diametrum atque plenitudinem, in aliis flaccida fuit & magna parte inanis. Vidimus etiam aliquando satis repletam turgidamque, at ultra dimidium capacitatis suæ repletam aëre, manu cultroque nondum tactam, illæsamque. In aliis fuit mirum quantum distenta, turgida, amplissima bileque refertissima, unde morbo huic nomen imposuerunt: Die Ubergalle. Bilis, quam continebat, varia pariter fuit conditio: scilicet in aliis, & frequentius quidem, nimis fluida, aquosa, dilutioris flavedinis: In aliis viscida, tenax & ductilis: nunquam fetens, nec aquæ, fontanæ instillata, coagulum, grumesceniam, aut aliam, quales alii præterdunt alibi in tali lue observasse, mutationem passa.

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

P P P P P

Exami-

Examinavit Præses *bilem cysticam*, quam e duabus lue, ante duodecim horas defunctis vaccis domum suam apportari curavit, eamque capillaribus tubulis exceptam optimo quodam *microscopio* exploravit, nihil vero animati, nihil quod motu organicave structura vel umbram animalculi referret, observare potuit. Utriusque vaccæ bis hæc cystica cum *spir. vitriol.* instillato effervuit, & in fusco-nigrum coaluit magma, altera plus, altera minus, ab *ol. tart.*: per deliq. altera nullam passa est mutationem, altera clariorem induit flavedinem. Ipsæ *cystides felleæ* duarum vaccarum exinamitæ ac *examinata* nulla præbuerunt signa vel inflammationis, vel putredinis.

§. XXI.

Magnus ille, s. primus *ventriculus* ut plurimum pabulo semidigesto dilutiore repletus erat & distentus. *Omasum*, s. tertius ventriculus, aliquando durum & vehementer infarctum tangebatur extus. *Intestina* paucis ut plurimum fecibus, fluidioribus, naturalibus, aliquando flavescente fusco liquamine, flatibus modice referta. *Tenuia intestina* in aliquibus plane vacua & collapsa, in aliis etiam *crassa* inania sunt inventa. *Vesica urinaria* ut plurimum vacua, subinde continuit *urinam flavo-turbidam*, qualis jumentorum est. *Lixiviosam*, aut *rustilam* nos quidem non deprehendimus, sed talem bis observarunt alii, in ipso vesicæ cavo inspectam.

Hepar aliquot vaccis, e duodenario sectioni subjectarum numero, pallidum ac aliena & chronica labe fuit infectum, tumoribus nempe scirrhis atque grandinosis, vomitibusque diversæ magnitudinis, alias etiam hydatidibus. *Vomitibus* incisæ eructarunt liquamen purulentum viscidum. In cujusdam vaccæ sanguineis vasis majoribus intra hepar incisæ propululabant *copiosa infecta* plana, crucigeri latitudine, pallidi coloris, quæ motu vermiculari se contrahentes locoque moventes vitam testabantur animale. An de hirudinum sic dictarum, *der Aegnen*, ut vocabant adstantes laniones, & in hepate vaccarum subinde nidulantium genere fuerint, an alio non audeat determinare Præses? quoniam ipse non vidit nec examinare potuit hæc animalcula.

§. XXII.

Cor, pericardio separato, in consistentia sua & duritie musculosa raro mutatum erat, & in thalamis suis modo vacuum, modo sanguine, coque vel fluido, vel grumoso, utroque pauco, repletum: *rarissime staccidum* penitus & molle fuit, (quod veterinariis vocatur *die Herzweiche*) ac sanguinem spumofum exigua quantitate continuit. In maceratione vivarum adhuc, sed graviter lue jam laborantium observatus est *sanguis jugulo*

jugulo emissus fervidus, brevique consistens & concreescens: In sponte moruis e lue vero *sanguis intra vasa majora*, respectu consistentiæ ac coloris nullam ostendit notabilem mutationem: *in minoribus ramis*, passim turgidioribus manifestam congestionem, stagnationem atque stasim.

Sebum circa renes in plurimis paucum præsto fuit, alibi etiam *tunica adiposa* aëre flatuque magis quam pinguedine turgebat, passimque rubedine notabatur ac livore. In *medullam* quoque ossium cavorum aliquando inquisitam illaque bonæ notæ deprehensa est. In *gravida fetus*, pilis nondum instructus, *sine labe* aut corruptione externa comparuit in sede sua naturali jacens.

§. XXIII.

Multas e vaccis, vel mox in principio, vel in statu morbi, violenter occisas *servari potuisse* non testatur modo analogia tantundem periclitantium, imo gravius afflictarum, subsecuta e medicamentis plenaria restitutio & factum apud nos semel, vel bis, tentamen emptæ ab alio cive aurei, quem ducatum vocant, pretio, quæ, pro desperata habita, feliciter medicamentorum ope est eluctata; sed confirmat etiam sectio instituta in variis, quæ, cum uno alterove die ægrotassent, occisæ sunt, atque viscera primaria, cor, pulmones, quatuor ventriculos & hepar illibata & nonnisi levem intestinorum tenuium ac superficialem exhibuerunt inflammationem. E *tauris admiffariis unus*, cum appetitu deficere ac torpere coepisset, macatus plane nullum præbuit indicium vitii in interioribus. Præses ipse interfuit macrationi alicujus vaccæ, quæ nonnisi languidiore appetitu, & lactis aliquantilla imminutione aliquam morbi suspicionem hero movebat, in qua pariter nullum luis atque actualis morbi vestigium in sectione comparuit, excepta hepatis quadam labe, quod pallidum, duriusculum & vomitibus aliquot oblongis, callosis, ac partim lymphæ glutinosa, partim sero purulento refertis obsessum erat; Sed diu sane prægressam, lente generatam atque satis frequenter in tot aliis, cetera sanissimis, observari solitam nemo hic pro imminente mortis causa venditaverit.

§. XXIV.

Denique ad phænomena consequentia luis vaccarum adhuc referimus *constitutionem morbosam & epidemicam inter homines*, quæ remittente ad principium mensis Augusti, modo elapsi, ac jam ultra 3. septimanas penitus cessante pecoraria lue, in nostra urbe coepit gliscere: Scil. experti sumus ab aliquot septimanis sporadice grassantes *affectus rheumaticos, febres*

bres intermittentes, imo & aliquot continuas acutas purpuramque albam fatalem, omnes tamen in pauca quantitate. Intermiscuit vero quoque se dysenteria rubra, epidemica, benigna, tamen magis &, nec valde numerosis, nec facile funestis speciminibus.

In vicinis autem pagis, *Nehren & Walddorff*, &c. lues bouum dysentericam brevi infecuta est & comitata ipsa hominum dysenteria rubra, a potiori maligna, infantibus atque pueris maxime funesta. In vicina urbe *Reuttlina*, quæ diu ibi sævit lues vaccarum, jam vero vel tandem cessavit, jam a sesquimestri post se traxit epidemicam febrem acutam, purpuram albam & gravissimam dysenteriam.

Avertat DEUS ulteriora mala clementissime!

Atque hæc sufficiant de Historia luis vaccarum Tubingensis! Proxime, Deo volente, supplebimus quod reliquum est de illius Pathologia atque Therapia.

COROLLARIA.

1.

BRuta patefecerunt Medicis notitiam plurimorum non modo medicamentorum ac venenorum, sed & operationum chirurgicarum.

2.

Plurimi morbi in. & externi sunt homini communes cum brutis:

3.

Imo jucunda est contemplatio analogiæ, quæ Pathologiæ ac Therapiæ regni vegetabilis intercedit cum regno animali;

4.

Dolendum vero, quod veterinarii atque hortulani suas observationes in usus medicos convertere nesciant, & Medici plerique hoc objectum vel negligant, vel dedignentur.

5.

Morbus brutorum epidemicus & contagiosus ut plurimum in sua animalis specie manet, nec ad aliam facile transit:

6.

Subinde tamen ab una brutorum specie in aliam, vel alias se propagat, & ipsos vel invadit homines, vel alio gravi & epidemico prostrat morbo.

7. Unde

7.

Unde patet, an absolute vera sint? quæ contendit Helmontius: Pestis humana non attingit bruta, ut neque vice versa. Pestis bouum non est canum, aut falconum: & nulla harum est hominum.

8.

Miratur e speciosis rationibus Virgilius, *Georg. L. 3*, bobus adeo frequentem & exitiosam, quam vocat, pestem. Sed ipse, qui putatur simplex, bouum victus, gramen, scænum, scænum chordam & aqua f. fontana, f. fluvialis, f. paludosa: nec adeo simplex est, nec a varia exemptus inquinazione. Quam variæ herbæ pabulo miscentur, & manifeste quædam noxiæ? Quam hoc aliquando immaturum, alias acidum, sibiade putidum, limosum, malo rore, pruina, &c. contaminatum? Aqua luto, varia amurca, putredine, infectis, imo & gelido frigore infecta?

9.

Hinc est, quod boves non raro & epidemice & sporadice ægrotent: ipsam ingluviem, a pabulo etiam optimo, sed nimio, gravibus distensionis incommodis, immo, a rauticulo acri, aliave caustica aut venenata planta comestis, crepaturæ periculo luant: Alias quoque colicam; diarrhoeam, dysenteriam, tenesimum, hepatis scirrhum, vomicas, exulcerationem, magnos lienes, omasi exsiccationem & inflammationem, pulmonis inflammationem, vomicas, tubercula cruda, hydatides, tussim siccam & humidam, hydropem pericardii, cordis flaccidam mollietiem & polypos, anginam, vertiginem, hydrocephalum internum, coryzam malignam &c. &c. incurrant satis frequenter; Gravidæ vero abortum, difficilem partum, secundinarum retentionem, uberum abscessus patiantur. &c.

10.

Bruta febriles paroxysmos, febremque revera, cum iisdem phænomenis, quibus homo invaditur patiuntur. Id quod beat. celeberr. *Stahlinus* ex hypothese sua magis, quam rei veritate negavit atque pernegavit in *Theor. med. p. 936*.

11.

Auctores qui de simili bouum lue, data opera, scripserunt, ex iis quos novimus, hi maxime videntur evolvendi: *Ramazzini* de contagiosa epidemia, quæ Patavino in agro & tota fere Veneta ditione irreplevit in

PPPPP 3

boves:

boves: Giornal. d'Ital. Tom. X. *Langii*, Lucernensis, Beschreibung des Viehberstens, so von An. 2711. bis 1714. in Italien und Teutschland gewüet: Job. Kanold von der Pestilenz des Hornviehes von An. 1706. bis 1716. Frid. Hoffmann Heylsame Vorschläge in der grassirenden Hornvieh-Seuche: Rud. Jac. Camerarius de Lue Vaccar. Disputatio, Tubingæ An. 1713. Job. Nic. Textor, Versuch wie die Viehseuchen wol erkandt, preservirt und curirt werden sollen, An. 1739. Hoc anno, idiomate Belgico impressa tractatio de ultima lue boum in Hollandia.

12.

Optandum est, ut exploratis solícite hujus aliisque huiusmodi phænomenis, una certa quædam methodus medendi in plurimis subjectis tentetur, diu, & frequenter: Hac autem votis non respondente, alia curandi ratio, sub eadem conditione, inestur, ut tandem per inductionem logicam, & quam plurima, si non plane omnia constet exempla, quænam optima sit methodus?

AD

AD TOMUM VI.

DE

MORBIS CORPORIS UNIVERSITATEM OBSIDENTIBUS.

CCLXXIII.

FRANCISCI THIERI,

THESIS IN HÆC VERBA

AN IN CELLULOSO TEXTU

Frequentius morbi & morborum mutationes?

Parif. 1757. Dec.

§. I.

Tunica, vel tela cellularis, melius textum cellulosum maximam corporis partem efficiens, sic vocatum quod cellulis innumeris ad se mutuo patentibus sit conflatum, multo majoris quam huc usque visum est momenti; ut in sanitate multiplicem usum præstat, sic in morbis maximas partes agit. Cellularum texti illius fabrica laminulis constat a se invicem sejunctis, nervis, vasculis omnis generis interjectis, inter quæ sunt infinito numero quæ humorem eructant lymphaticum varium, pinguem nempe, mucosum gummi vegetantium similem, serosum variæ consistentiæ, areolas incertæ figuræ & amplitudinis distendentem, quæ tamen absconditæ interdum & quasi inanes, flatu vel maceratione magis conspicuæ sunt: ipsæ vero laminulæ majores, minoresve cujuscumque latitudinis, quaquaversum obversæ quasi temere disponuntur. Solidas autem non cavas esse suadent injectiones quibus imperviæ sunt, dum cellulæ omnes injecto liquore turgent ac distenduntur, sive per majores arterias, sive per venas injectiones fiant; unde etiam vasa ex-

halan-

halantis simul & absorbentia in cellulas aperiri edocemur. Laminulae porro illae ad fibrosam naturam referendae, fibrae sunt tenuissimae, brevissimae item, sed utcumque planae ac in latitudinem majorem minoremve expansae. Inde ab altero fibrarum genere distinguuntur, haec nempe multo longiores, nullius fere latitudinis sunt, ad quas musculares, tendineae, nervae referuntur. Quam late autem se diffundat cellulare textum facile intelliges ex quo videbis ex illo fere efformari quodcumque non fibra longa est, nullamque longiorem fibram quamcumque in partem protendi quin texto cellulari stipetur; nec illud partium superficie tenus sisti, sed in illarum omnium penitissimos recessus insinuari, ita ut ne minimae quidem fibrillae longae sua desit vaginula cellulosa. Unde cogitare luberit totum corpus animale meram esse spongiam quae per meatus suos fibris longioribus quacumque ratione efformatis aditum transitumque praebet. Hujus assertionis veritatem comprobabit singularum partium sedula observatio.

Detracta cute tibi statim occurrit textum cellulare laxum, amplum, humore pinguiori scatens, quod veteribus panniculus adiposus, carnosus quem homini falso tribuebant, panniculo suppositus; membrana dein musculorum communis a nonnullis vocatum; nunc vulgo, sub cute & ubicumque pinguius est, ut in omento, circa renes, &c. membrana adiposa, aptiori appellatione dicitur. Hoc cellulare textum non solum universum corpus perinde ac cutis vestit, sed musculis, tendinibus, ligamentis, &c. ubi indumentum exterius praebet, singulis quibus haec partes contexuntur fibris longis se adjungit, tenerius, & minus pingui, prout intimius est, liquore madens; tuncque membrana, vel tunica cellularis pro varietate figurae & functionis vocatur. Ad vasa deinde cujuscumque generis oculos adjicias, paucis fibris longis exceptis, membranas quibus formantur mere cellulares reperies, exterius laxiores & saepe pingues, strictiores vero quo intimiores sunt. Sic viscerum & glandularum fabrica maxima parte cellulosa est, cum nihil aliud sint quam vasculorum cujuscumque generis in glomulos implicatorum congeries. Quin etiam glandulae & viscera cellulari textu involvuntur mutato a membranis quae cava, ventres corporis vulgo appellata, succingunt. Peritonaeum nempe quamcumque in partem producat, expandatur, tela cellularis ambit: ac proinde omnes abdominis viscerum membranas quae totidem sunt peritonaei propagines: amplior quidem, laxior ac pinguior in omento, mesenterio, mesocolo, alibi macrior, ut ita dicam, atque strictior. Intestinatorum tunicae, si muscularem exceperis, quae tamen tenuissimam suam habet cellulosam, mere cellulares sunt, cum nervea sic dicta tunica, hic sicut & alibi, cellularis sit strictior, & deinde villosa praeter vasa impleatur spongiosa quadam substantia quae vascula necit & ordinat. Fabricam similem agnoscunt tunicae ventriculi, vesicae felleae & urinae, ductum biliariorum,

rum, ureterum, &c. De pleura, idem dicas in pectore, ac de peritonaeo in abdomine. Pulmonem ipsum mere cellulosum esse demonstrant vasorum quae habet infinitus prope numerus, visceris habitus, stratum experimentum facile; quamcumque enim pulmonis particulam intus, flatus omnem perambulat pulmonem; certo argumento constare illum texto, cujus partes omnes mutuo inter se patent, proindeque cellulari. Arachnoides, tum pia mater quae per cerebrum, medullam spinalem, indeque per totum nervosum genus propagatur, mere cellulares sunt, sed densiores. Dura mater, cutis ipsa & densissima aliae membranae, maceratione, flatu, non adeo multis fibris longis remanentibus in celluloso floccosumque textum interius latens abeunt. Illud praeterea reperies in membrana pituitaria, cornea, in capsulae crystallinae anteriori parte, sinibus lateralibus ossis sphenoidis, in lingua, labiis, pilorum radice, corpore vitreo oculi, ubi tenuissimum est, inter duram matrem & vertebrarum canalem, in corporibus cavernosis penis, clitoridis, quae cruorem in statu naturali effusum recipiunt, &c. ubique, ne ossibus quidem exceptis. Horum scilicet, haud secus ac partium mollium substantia, duplex fibrarum genus admittit, unum ex fibris longis, alterum ex laminis conflatum. Cavitates praeterea majores, minoresve, quibus constant, duplici cellulari fabrica instruuntur; osseam quippe in extremis & ipsis penetrabilibus membranaceam subtilissimam habent, in qua liquor oleosus continetur, medulla dictus. Copiosius est cellulare textum & amplioribus laminis cellulisque efformatum in magnis musculorum & partium interstitiis, ubi ossa eminent, ad partes quae per vices dilari & constringi debent, ubi motus & attritus maximi. Uteri, mammarum, aliarumque partium dilatabilis natura spongioso texto debetur. Laxum, adiposum, sensum amittit, an retinet ubi strictius est?

Sytematis cellularis autem cavitates sibi invicem pervias esse demonstrant cum experientia ex sufflato aere vel liquore injecto, quo utroque cellulae vel remanentissimae illico distenduntur, tum ipsa autoplia. Vasa enim & singulae partes dum per varia corporis loca progrediuntur, singuli cujusque membri tunica cellulari exterius induta universi systematis illius favent commercio. Sic vasa iliaca, spermatica in viris, in foeminis ligamenta rotunda, urethra, intestinum rectum, &c. dum abdomine exeunt cellulosam telam peritonaei secum adducunt eamque cum pudendorum & partium inferiorum cellulari perviam reddunt. Secundinarum vero, & abdominis exterioris, cellularem fabricam in communem trahit funiculus umbilicalis. Sic etiam aorta, cava vena, par vagum, ductus thoracicus, vena azygos, dum in thorace adhuc sunt cellularem pleurae, in abdomine vero eam peritonaei circumjectam habent, quas ergo continuas fieri necesse est, ubi per septum transeunt. Alia loco quibus cellularium peritonaei & pleurae, harumce

verò cum cellulosis thoracis & abdominis exterioribus mutui sint aditus sectiones tibi ostendent. Ex supradictis etiam cellulosa capitis & extremitatum superiorum cum illis mediis & infimi ventris commercium demonstrabitur. Trachea praesertim arteria cellulares capitis, colli & pectoris mutuo pervias facit; oesophagus huic commercio ventriculorum addit, adeoque abdomen universum. Demum, ubi cutis in ore, naribus, oculis, &c. non tam perforatur quam intro reflectitur, cellulares externas cum internis fieri continuas manifestum est.

Jam quis sit usus texti illius cellularis tam exquisito apparatu ubique in corpore profusi facile concipitur. Primo siquidem partes multae ex eo solo formantur, aliae ab aliis distinguuntur, partes corporis à se invicem remotissimae, continuantur & una conspirant, vacua opulentur interstitia, singularum partium determinantur figurae, fibrae longiores firmantur, ac veluti molli tomento ita fulciuntur, ut à se invicem divelli sine ruptura queant ac rursus appropinquari: inde partes extendi, relaxari, contrahi possunt pro rei necessitate, & omni machinae firmitas, mollities, mobilitas simul & elegantia conciliantur. Vix sine textu celluloso contractio muscularis speranda esset. Vix sine illo ulla fieri posset secretio; vasa siquidem distinguit, necit, ordinat, in glomerem & infinitas figuras ducit, quae alioquin rectam sequerentur lineam: hoc si resces, glandularum, organorum secretentium, & excernentium apparatus destrui videbis, simulque collabi varia quae bili, spermati, urinae, &c. dicantur receptacula. Deinde mollis adeps per suos ductus in cellulas exsudans partes lubricat, friciones minuit, ab ariditate praeservat & frigore; ex omento porro, mesocolo & mesenterio redux praecipuam facit secernendae bilis materiam. Praeterea in sanguinem resorptus acre temperat & maximae utilitatis est in exercitiis diu continuatis & inedia. Caeterum in foetu cellulosa loco gelatinam esse, pinguedinem paucissimam; hanc copiosiore esse foemina quam viris compertum est: homini fluidam esse, nec ut in brutis solet, concretere, nisi post mortem. Medulla vero, tenuissimo quo intime penetrantur ossa oleo, solidissimis hisce partibus cum levitate firmitatem conciliat, ut ex analysi chemica constat, fragilitatem aroret & liquido mixta mucaginoso axungiam facit, qua articuli lubricantur. Liquoris autem subpinguis ope & subtilissimi in cellulas perspirabilis vapore, fibrae & membranae à concretionem praeservantur. Tandem humor mucosus in cellulis tanquam in promptuario asservatus hinc quaquaversum meabilis toti corpori in alimentum cedit, & varie concretus partium solidarum molem auget. Nutritionem enim & incrementum in partium interstitiis, adeoque in celluloso textu magis quam intra vasa fieri multa sunt quae suadeant. Motui porro quo pinguedo aliique humores in cellulis etsi tardissime circumferuntur, fibrae carneae, tendinae, membranaeque validae hic sparsim interstita famulantur, ut & ambientium aërio,

praeter-

praesertim musculorum & arteriarum. In hoc autem texto à summis (*) Viris haud ita pridem accurate descripto, morbos, & morborum mutationes saepius fieri arguunt tum ipsius fibrosae compagis quantitas, tum cellularum mutuo inter se patentium numerus, quibus materia morbifica quaecumque contineri, foveri, & unde e loco in locum moveri possit.

§. II.

Morbi siquidem vel cum materia fiunt, vel sine materia. Primi pendunt à mutatis quantitate, loco, proprietatibus humoris cujuslibet, vel à materia noxia extrinsecus adveniente. Alii in solidorum vitiis potissimum consistunt, ad quae tensio, crassities, &c. auctae minutave referuntur. Morbi autem qui cum materia fiunt praeter alias varias mutationes subeunt. Vel priore cessante morbo novus exoritur, vel remanenti nova & gravissima superadduntur symptomata: vel ex diuturno acutus fit, ex acuto longus, ex levi gravissimus & è contrario. Quae quidem mutationes à varia materiae morbificae indole & alteratione pendunt, sed potissimum à mutato ipsiusmet loco; inde crisis, lysis, diadoche, metastasis. Porro cum morbi omnes mechanice eveniant, necessarium est pariter morborum mutationes mechanice fieri. Principium enim internum, ferme incorporeum excogitatum, quod naturae vulgari & tam decantato nomine, morbos amoveat, solvat, permutet, admittere non sinunt motus erronei, inutiles, noxii adeo saepe in morbis observati. Sed omnia eo redeunt, ut leges & structura quibus initio corpus humanum creditum fuit, vigeant etiam in statu morbofo, effectusque suos edant, constantes quidem, sed promiscue pro re nata inutiles, salutare, noxiosive. Sic febres quae à primariis causis alterni motus cordis ut effectus secundarii fiunt, utiles quidem sunt si humores viscosi & ad acidum vergant, noxiae vero si jam nimis soluti sint & acres. Sic & haemorrhoides non ex consulto sed mechanica necessitate eveniunt, cum in earum formationem multa concurrant, quae alio primitus spectabant: inde per se semper noxiae, fortuito utiles sunt. Nec etiam fibrae, haemorrhoides, vomitus & alia

Q q q q q 2

hujusce-

(*) Imprimis Marcell. Malpighi de Omento & Adipe. Lewenhoeck in experim. & contemplat. epistol. physiolog. pass. Freder. Ruych. Epist. I. ad vesar. Decad. II. & Thesaur. Anatom. pass. Herman. Boerhaav. Instit. Med. de omento. cute & praefat. Aprodiasac. Joann. Bapt. Morgagni in advers. Anatom. II. Animadv. V. & VI. Advers. III. Animadv. II. Jacob. Douglas. de Periton. Winslow. Exposit. Anatom. Traité du B. ventre, des Tegumens, &c. Abrah. Kaw. Perspir. Hipocr. Cap. XXXIII. & pass. Wycli Guiljelm. Muys musculorum artificiosa fabrica pass. Bernard. Siegf. Abau. in Histor. muscul. homin. p. 8. & seqq. Academ. Annotationibus lib. III. cap. I. & X. &c. Albert. v. Haller in Notis Instit. Boerh. & Prim. lin. physiol. cap. I. II.

hujuscemodi eo tempore quo maxime utiles essent perpetuo eveniunt, sed sæpius quo abesse magis optandum esset. Quæ igitur in statu morbo accident ea tanquam systematis aliunde sapientissime conditi incommoda videri debent. Inde verissimum illud Asclepiadis (a) effatum, naturam non solum prodesse sed etiam nocere. Inde per textum cellulosum variæ fiunt in morbis mutationes quæ non magis ad prosperas, quam adversas res ægrotantis, sed promiscue ad alterutras vergunt.

§. III.

Porro ut incipiamus à texti cellulosi morbis qui cum materia fiunt; pinguedo si nimium augetur, partes comprimit, fibras relaxat, vasa angustiora reddit; cordi obices ponit, motum & sensum animalem tardat & minuit, varias lædit functiones (b). Et adeo aliquando in toto corpore crevisse visa est, ut inde corpus immobile fere redderetur, & artuum musculi, cor ipsum & alii musculi cavi, ad simplicis membranæ tenuitatem redacti, deficere prorsus viderentur; ossa interea exilia quasi fetuum essent, dum partium mollium in imensum moles cresceret: adeo cellulosa membrana dilatari apta est, partium vel solissimarum detrimento. Fit etiam ut pinguedo ubique luxurians, liquidis mixta circulantibus, variis in cavis deponatur; si in corde in frustra majora post mortem reperta concrecat, obstaculo insuperabili sit cordi, vasisque magnis, ideoque subito (c) interimat. Contra vero medulla quæ in cellulari ossium raro abundat, aliquando omnino deest ex inedia, morbis longioribus, senio, exercitiis vehementioribus, unde facilius ea franguntur; dum vero corrumpitur, pædantrocace, dirique ossium morbi oriuntur. Articulorum porro axungia si augetur, ossa e sede sua facile dimoventur; si minuitur, aut concrecat, strepitus fit, rigiditas, demum anchylosis. Quibus vero cellulosa membranæ in toto macilentæ sunt, iis vasa sanguifera replentur; pulsus magnus, fortis, sensus exquisiti, motus promptissimi, acuti morbi frequentiores. Si texti spongiosi cellulæ fere omnino deplentur & exinaniantur, atrophia est: vasis sanguiferis interea sæpius satis plenis: cujus vitii genus cerebrum participasse haud, quod sciam, unquam visum; cum ejus cellularis substantia halitum subtilissimum, pinguedinem vero in statu sano, non admittat. Sinæ & Ægyptii

(a) Ap. Cæl. Aurelian. p. 46.

(b) Boerhaav. II. Morb. Histor. Bonet. Sepulchr. Anatomic. Lib. II. Sect. I. obs. 46. 103. Sect. II. obs. 16. 36. 46. Lib. III. Sect. I. obs. 7. Sect. XXI. addit. obs. 80. 88.

(c) Hippocr. Aphor. 44. §. 11. Bontii medicin. Ind. obs. 8.

si dum obesitatem ambitiosius exquirunt, nostrates præsertim mulieres, gracilitatem nimiam affectant. Tutior est mediocritas, qua, corpus nec crassum nec tenue nimis, functionibus constanter obeundis sit aptissimum. Cæterum adipem ex morbo, ubicumque tela cellularis est, in scroto, pene, ovaris, cerebro, &c. deponi, sectionibus constat. Præterea pinguedo cito & multum à propria indole abscedit, ut ex brutorum & hominum sectione edocetur. Præcipuum tinea subjectum est (d) in qua instar feri liquidissimi diffluit. Putrida fit etiam, rancida: summus in cancro corruptionis gradus est; acre morbosum, virulentum, heterogeneum, quod semel suscepit, tenaciter retinet: nec ullum in corpore vitium novimus quo non infestetur. Inde lepra Arabum, elephantiasis Græcorum, lues venerea, plica Polonica, varii pilorum morbi & cutanei maxima parte pendent.

Si texti spongiosi cellulæ aërem elasticum admittunt, fit emphysema cujus frequentia in carnariis tibi exempla occurrunt, lanis in recens maciata animalia solle aërem adigere solitis, ut commodius & elegantius inde membra dissecant, & innocenti quidem artificio; quod etiam in fraudem adhibent mangones dum viva sic inflata pro saginatis & bene valentibus, aëremque pro carnibus vendunt. Emphysema itaque tumor est indolens, non difficile quidem cedens digitis, sed breviter rediens, sonitum reddens, & totius partis imminuens specificam gravitatem. Externæ causæ sunt animalium quorundam morsus, vulnus in quacumque corporis parte inflictum cutim penetrans ad cellulas usque, si aëri semel admisso egressus prohibetur. Calore enim expanditur, per ambientes cellulas vias sibi facit; qua arte mendici variis in corporis partibus tumores excitant. Sæpius tamen emphysematosin producant asperæ arteriæ, thoracis vulnera, dummodo angusta sint, tortuosa; levem quidem thoracis simplicia; horrendam visu si pulmone ipsi vulnus leve, angustum inflictum sit: tunc humana perit figura, ac novo aëre perpetuo in omnes cellulas adacto homo quasi sepelitur. Visus est aër totum replevisse hominem, ad undecim pollicum altitudinem, exceptis planta pedum, vola manuum, parte superiore capitis (e) ipsa etiam vitrei cellulosa, bullas aëris in sectione emittente. Nec tamen ut emphysema fiat vulnus externum semper requiritur, cum ex fractis costis (f) illæsa cute, ex ulcere & adhesionem pulmonum cum musculis intercostalibus, ex discisso œsophago illud nasci (g) compertum sit. Intus porro humores in cava effusi, putrescentes, aërem extricando elasticum reddunt, sic docente chemia & insuper sub-

Q 9 9 9 3

(d) Bayl. probl. Med. Phys. 87.

(e) Litt. A. R. Scient. ann. 1713.

(f) Ibidem.

(g) Boerh. Ia. Morb. Histor.

merforum exemplo quorum cadavera, ubi putruerint, supernatant. Aerem porro in corpore augent, vel sensibus obvium reddunt flatu-
lenti cibi, potus fermentans, vires imminutæ præsertim concoctrices,
suppressa perspiratio, venena plurima, febres nonnullæ, suctio, atmos-
phæra specificè levior. Hinc nullæ in corpore cellulares sunt quæ non
peculiari empneumatosi aliquando laborent, ut aliunde symptomatis
constat & sectionibus. Inter viscera lien qui maxime cellulofus est,
magis a flatibus frequenter distenditur, & aliquando rumpitur. In ca-
daveribus, dum corrumpi incipiunt, penem aliquando arrigi, quod
imperitis sæpe prodigio fuit, ex supradictis etiam facile intelligitur:
tum & vivo homini cavernosa corpora flatulento haliu distendi posse;
hypochondriacis præsertim, adeo incertæ, vel noxiæ veneris vana spe-
cie, sic aliquando misere deceptis.

Deinde aquæ intercutis vera sedes textum cellulofum est: siquidem
anasarca & leucophlegmatias loca (b) mania occupant & quæcumque
in aliis vacua sunt in hujusmodi ægrotis opplentur. Aquæ intercutis
pleræque ad illos (i), & a lumbis incipiunt, cum nullibi cellulosa
copiosior adfit: mox exterius scrotum & palpebræ tument; quod in
his cellulares pinguedine vacuæ sint: pedes, brachia deinde, collum,
facies tumescunt, genæ levissimo motu indecore tremunt, totumque
corpus pituita impletur, ne quidem exceptis corporibus cavernosis pe-
nis. Inde ægris simul inest pallor, spirationis difficultas, tussis; inde
etiam segnes, pigri sunt & effoeminati, difficillime sudant & a cibi
mole exigua multum instantur. Vola manuum, & planta pedum quæ
aëris aditum recusant, aquam haud difficile admittunt: stagnatio feri-
sc ita sponte efficit, quod in administrationibus anatomicis longa ma-
ceratio, scilicet, ut densissimæ membranæ in ultima fere elementa re-
solvantur. Leucophlegmatix hydrops (k) supervenit: mortuorum au-
tem frequens sectio ostendit cellulares omnes laxatas, aqua mades-
centes, musculorum inde faciem mutatam, partes solidas translucidas,
tremulas veluti gummosas, adipi gelatinam substitutam. Morbum pro-
ducunt animalculorum morsus, copiosus frigidæ potus continuus, pra-
vus eibus, quæcumque accessum liquidi in cellulas promovent, recessum
vero prohibent. Cæterum nonnumquam & exigua in parte homo aquam
intercutem patitur ut in capite, pulmone solo (l) aut jecinore, aut
liene: sed omnium frequentissime in ovarii, testibus, omento, me-
senterio, inter musculos abdominis & peritonæum & in omnibus pe-
ritonæi duplicaturis. Quam varii inde oriuntur effectus! Hinc liga-
menta hepatis laxata intra costas deciduum palpanti offerunt viscus alio-
quum

(b) Aretæus de diutur. morb. Lib. II. Cap. II.

(i) Hippocr. prænot. Sect. 8.

(k) Hippocr. Aph. 75, Sect. VII.

(l) Aret. Ibid.

quin sanum. Hinc ventriculus, lien, uterus, &c. sede sua naturali
relicta, varia hypogastrii loca occupant. Hinc membranæ intestinorum,
vesicæ urinæ, fellis, multo crassiores fiunt & cavitates angustantur.
Duodenum præsertim cum copiosiori consistitur cellulosa, flatibus vel
aqua turgidum varias facit ægritudines, quæ ventriculi, hepatis, pan-
creatis, morbis male adscribuntur. Herniarum multa genera huc quo-
que pertinent. Sic etiam dum cornea oculi, tympani membrana sero
madescent, visus, auditus minuuntur, &c. cacochymia est anasarca
incipiens; œdema hydrops cellularum cujusque partis.

Situs vasorum in tunica cellulari, mollities eorum quæ præsertim per
pinguedinosam serpunt, amplitudo ductuum adiposorum & facilis per
eos sanguinis admissio, cellularis vitia quibus necessario vasa infestantur,
efficiunt ut externis internisque causis, in cellulofam, sæpe cruor
effundatur. Inde Ecchymosis, aneurysma vulgo dictum spurium, varii
nominis exanthemata oriuntur, quæ sede & natura similia, non nisi
gradu differunt, & inflammationi proxima sunt. Inde duplex inflam-
mationis genus forsitan admittendum venit, pro duplici, quo sanguis
ducitur, errore loci: primum, in quo vasa lymphatica, a cruore
distenduntur; alterum in quo, extra vasa, adeoque in circumpositæ
telle intestitii, sanguis deponitur. Prius cum altero sæpe conjungi sua-
det ratio: posterius autem in omni inflammatione perpetuum esse de-
monstrat autopsia. Porro cum errore loci, majorem arteriarum ner-
vorumque vim intendi necesse est, ut fiat inflammatio; cum si in parte
quavis placide & absque ignis sensu sanguis divagaretur, hanc suggilla-
tam aut alio nomine, haud vero inflammaram diceres. Plegmone porro
potissimum cellulares adiposæ, strictiores aliæ erysipelate afficiuntur. In-
flammatiō & suppuratio nullquam tenacius (m) hærent quam in adipe.
Puri autem in cellulosa sendo conducit maxime hujus membranæ in-
doles, quæ facile distendi, intrumescere, ac dirumpi potest: tum ar-
gumento sunt pinguedinis grumi ac cellularis frustra, quæ ex parte su-
purante manifeste prorumpunt. Idem suadent puris proprietates; al-
bum enim, læve, tenax, subpingue, his dotibus maxime cum pin-
guedine convenit. Ex macerata in aqua pinguedine, ad putredinem
usque, secedit ad fundum vasis (n) materies abicans, tenax, aquæ
fundum petens, puri simillima. Theoriam hanc illustrat suppuratio in
visceribus & glandulis tarda, difficilis, cum his paucæ, macilentæque
cellulosæ insint, nunquam laudabilior & citior quam in musculosis &
magis cellulosis partibus; jugis & vix cohibenda in omento, mesen-
terio, in lumbis. Advertas etiam paris depravationem in ichorem,
saniem, ubi sanguis vel serum pinguedinis materiam aut æquat, aut
superat:

(m) Boerh. Et Doctif. Comment. Aphor. 374.

(n) Grahu. Dissert. de Pure. F. 25.

superat : multis aliis eadem hæc firmantur ; scilicet lymphæ ferumque motu inflammatorio coagulantur nec proinde pus fieri possunt : tum humor subpinguis perpetuo in cellulosa depluit , unde puris copiosa productio etiam ubi sanguifera jam satis libera sunt , nec partis laboratione , puri quid analogum exhibent , testantibus senum & infantum oculis. Pinguedo per febres contrita , soluta , sanguini mixta vel ex eodem non secreta , materiam morbi implicitam sæpe trahens , jam cessante erethismo cum criticæ secretionis adveniunt , per sedes , urinas &c. deponitur , quam primo intuitu sincerum pus existimares. Hinc adeo apud veteres exoptata concoctionis signa quæ puriformem materiam referunt. Ergo puris præcipua materies pinguedo est , & pars conservans , colligens , fovens pus & coquens cellulosa est. Hanc etiam gangræne sedem esse arguunt tum locus suppurationi & gangræne necessario communis , tum magna panniculi adiposi frusta (u) quæ in gangræna secedunt. Sphacelus , quo interiora corporis præsertim consumuntur , tum skirrus eundem locum occupant , & si quæ alia sint quæ inflammationem sequantur.

Cum vero cellulares nonnullæ una cum pinguedine vel muco vitiatas indurantur , calefcunt , varii tumores fiunt : grandines , tubercula , clavi , ganglia , strumæ , vomicæ , atheromata , melicerides , steatomata , & tumores illi enormes cystici , hydropem mentientes vel etiam facientes , cellulosa manifeste occupant ; ut frequens observatio docuit , in peritonæi duplicaturis , omento , mesenterio , ovariiis. Nec a supradictis minoribus tumoribus vix differre videntur hydatides , nisi quia in cellulosis strictioribus , nec induratis locum habent ; proindeque non materiam sebaceam , sed serum continent. Porro si in musculorum cellularibus humor salino terreus deponitur , ut scorbuticis familiare est , muscoli vario modo degeneres indurantur , sternomastoidei exemplo , unde caput obstippum redditur : si in nervorum cellulari , fit paralyfis : si demum in glandularum membranas tale vitium inducitur , loco naturalis fabricæ , informem massam cartilagineam , tophaceam , materie pingui , ossea , arenosa , &c. varia admodum repletam , sectiones exhibent. Deinde si humoribus circumventibus aliqua insint vitia , his cellulosa textum sensim infici necesse est. In illo quidem perspirationis Sanctorianæ imminutæ suppressive materies potissimum stabulatur ; cum inter vasa cutis exhalantia , cellulosa telæ perspirantia , humoremque intus & extra perspirabilem maxima sit analogia. Cutis vitia , scabies , impetigines , &c. repercussa , acre rheumaticum , arthriticum , scorbuticum , varii excrementicii humores , ex organorum fecernentium morbis in sanguine retenti , bilis & urina potissimum huc etiam confluant ; cum si hæc crassa sint , cellulosa poros ductive

(u) WANSWIETEN *ibid.*

ductive adiposos facile penetrent , quippe satis amplas , si tenuiora alios tenuiores. Inde serosa colluviei (o) deferat) fedes præcipua textum cellulosa est. Hoc morborum capacissimum quasi nidum esse omnia ergo suadent ; quandoquidem cavitatum summam in systemate celluloso longe superare summam cavitatum vasculosi , edo-ent in majoribus partibus prima inspectio , in minimis ars Ruyschiana. Vitia quæ nequeas in humoribus circumventibus sæpius perspicere , in cellulari manifesta sunt. Ab acri in fibrarum interstitia impacto humore irritatio & dolor potius quam ab eodem in vasis contento. Acrem , heterogeneam , morbificam quamlibet materiam , qua facile sese vasa extricant , cellulares accipiunt , retinent. Motus continuus , validus in vasculoso systemate omnia miscet , putredinem impedit : hanc juvant in celluloso calor lenis , stagnatio , locus dilatationi aptissimus. Mirum quam varia & multa vel ex natura vel ex morbo huc undique confluant ! aqua , sanguis , lymphæ , pus , ichor , sanies , mucus , pinguedo , humor subpinguis , perspirabilis , excrementitius , aer elasticus , uno verbo cujuscumque generis heterogenea. Paucis more suo cellulosa opus indigitavit Hippocrates (p) his verbis : „ Quidquid non coaluit , „ sive pellicula , sive carne contegatur , cavum est. Impletur autem „ dum sanum est spiritu ; dum ægrotat ichore “

Alia cellulosa fabricæ vitia sunt quæ ad ipsius solidum magis spectant. Quippe vel stricta , vel relaxata nimis est , tenuior etiam vel crassior : quæ similia vitia in fibras longas , vasa , viscera , in cellulari quasi natantia & immersa necessario inducunt. Vix ullum in visceribus vitium sectiones usquam monstrare , quin simul cellulosa , ampla , duriori , crassa , miro modo degenerare vestita & inclusa reperta sint. Præterea partium inter se præter naturam connexiones cellularis vitio plerumque contingunt , quæ nempe vel abest ex suppuratione ; vel defectu liquidi dura callosa redditur indeque non perspirabilis ; vel etiam ex muco in fila ductili , morbosa efformata varias partes implicat & nectit. Hæc inflammationis plerumque soboles sunt , qua incrassari membranas , novasque generari cellulosa frequenti autopsia , compertum est. Hinc pulmones & pleura , peritonæum & varia abdominis viscera , cutis & muscoli , hi inter se , &c. florentibus fibris , vel concreto muco quasi glutine coherent , haud cum levi incommodo ; exinde enim dolor , motus functionumque læsio sequuntur. Cellulare autem textum ampliari , luxuriari aliquando , varieque produci indicant ulcerum fungi , hyperfarcoses , carunculae , narium & uteri polypi. Hoc polypi nomine admonitus , haud abs re memorabo animalcula illa per sectiones multiplicari , jam ab antiquis visa , sed a recentioribus (q) diligenter

Disput. Medico-Pract. Tom. VII.

R r r r r

diligen-

(o) Car. Pison. De serosa Colluv. p. 7.

(p) Hippocrat. de arte § 17. Vanderlinden.

(q) Mémoires pour servir à l'Histoire des Polypes , par M. Trembley Paris, 1744.

discriminatio per cellulofas omnes huc illuc ire redireque illas existimandum est; sed congeneres telas affectare magis videntur: sic ex adiposa in adiposam potius progrediuntur, ex musculari in muscularem, rheumatismi frequentiore exemplo, ex strictiori in strictiorem, ex cellulari nervi in aliam nerveam. Hinc typi morborum aliquandiu servantur. Morborum cum materia qui nervos afficiunt miras facies, dum perperam spiritibus adscribuntur, a nervorum tunica cellulari potissimum pendere multa sunt quæ suadeant. Ros tenuis quo hæc perpetuo madet suos certissime morbos habet, ut abunde constat sectionibus. Totum convelli genus nervosum ab irritatis gangliis, certa docuerunt experimenta; at ganglia textu celluloso strictiori maxime componuntur. Hæc porro in hysteriis & hypochondriacis sæpius (*γ*) mole aucta & hydridibus obsessa reperiuntur. Deinde opticus nervus in quo *cellulositas* longe quam in aliis nervis manifestior est, facilius inde præ aliis affici videtur, ut docent vertigo, resolutio frequens, variæ obstructions & lapideæ (*ζ*) concretiones hic observatæ. Verosimilius ergo in nervorum morbis frequenter peccat textum cellulofum. Jam si materia morbifica tenuis quam fovet, huc illuc per varios cerebri anfractus movetur, si e cerebro in medullam spinalem propellitur, & hinc inde per ganglia e nervo in nervum, e plexu in plexum divagatur; quam mira, quam varia prodeunt symptomata! totus homo immutatur. Materie virulentæ, inprimis si lente corpus afficiunt, præcipuam in cellulosa sedem etiam habent, & huc illuc serpunt, & ad remotissima quæque perveniunt. Admittunt illas pori in quacumque corporis parte in cellulofam hiantes; tum earundem actioni favent motus in cellulis tardissimus, atque liquidorum in his varia indoles, quibus, sive pingui, sive aquoso, sive mucoso pro majori affinitate, adherere possit tabum virulentum. Sic à contractu intimiori venerea lues per cellulofum textum ubique (*a*) per corpus disseminatur, & pinguibus humoribus confociari (*b*) amat. Venenatorum miasmata quæ per ictum vel morsum corpori communicantur, in celluloso systemate maxima pars vires suas exerit, ut vulneratæ partis subita inflatio ostendit. Equus biduo extinctus (a mure araneo in dextro postico pede demorsum dicebant) cum coram nobis anno 1748 secaretur, exhibebat cellulofas omnes dextri lateris, à pede ad cervicem usque per feriam decrescen-tem sero flavo turgidas, sparsim sugillatas, flaccidos inde musculos, pulmonem dextrum maculis nigris oblitum, auriculam cordis dextram flavam, seroque repletam, sanissimis interea musculis, pulmone & auricula sinistris. Quædam in morbis mutationes accidunt, quæ ad vasculofum

(*γ*) Lancis. dissert. de gangl. nervor.

(*z*) Blegny Zodiac. ann. 1679. April.

(*a*) Boerh. de Luc. Aphrodis.

(*b*) D. Astruc. de Luc. Vener. Lib. IV. c. 2.

culofum & cellulofum systema simul pertinent. Longi morbi in celluloso potissimum sedem habent; si quidem omnia hic lente moventur; acuti præsertim in vasculoso ob motus velocitatem. Porro systema utrumque mutuum sibi aditum præbet per vasa in cellulofam hiantia, & proinde vasa & cellulæ invicem dant & accipiunt: reciproca hæc actione morbi accedunt, redeunt. Itaque si in acutis, tempore dato, cellulofum systema plus materie morbificæ accipit quam reddit, morbus quasi silet, chronicus fit; si, alio tempore dato, vasculofum plus absorbet quam exhalat, morbus recrudescit, acutumque typum resumit. Certe si perpetuo in cellulosis solis vitia residerent, vix acuti morbi forent & febres; si in solis vasis, vix diuturni aut intermittentes. Materie morbificæ receptacula necessario (*c*) adesse docent morborum hitorie. Hæc autem spongiosi textu cellulas sæpius esse quam vulgo creditur facile ex antedictis, concludes. Cum itaque constet materiam morbificam quæsumque varie in corpore per textum cellulofum moveri, jam hæc ratione in morbis fieri mutationes (Sect. II.) probavimus. Unde patet ab una eademque morbifica causa varios pro parte effecta symptomatis se prodentes fieri; qui revera unus idemque primitus sit morbus. „ Morborum omnium (*d*) unus & idem modus „ est, locus vero ipse eorum differentiam facit “.

§. V.

Videmus igitur quot & quantas in morbis partes agat textum cellulofum, sæpius tamen, ut ita dicam, *passive*; nec cum levi cognoscendis & curandis morbis adjumento. Inde morborum plurimorum sedes & natura definiuntur, symptomata explicantur, non pauca veterum loca illustrantur, curationum quas tradunt rationes magis elucescunt. Sic dum interiora corporis nimis exsiccantur: inunctiones ex oleo exterius conveniunt; cum prohibita cutis perspiratione, illa quæ per cellulofas interius fit, evadat copiosior. Dum corpus vero intus nimis humidum est, frictions siccæ, tum ea adhibenda sunt quæ perspirationem externam adaugeant, siquidem interna inde necessario imminuitur. Rursus si cellulofum systema implendum venit, cibi & potus qui pinguem & mucosam substantiam copiosorem habent, ex vegetantibus præsertim deprompti, jugiter & quantum ferre valet stomachus adhibendi sunt; adjectis simul corporis & animi placidissima quiete & somnis longioribus; tum etiam balneis vel venæ sectione vasa debilitanda sunt aut laxanda: sin contra deplendum, hæc roboranda sunt vel dilatanda. Impletur enim cellulofum

R r r r 3

(*c*) Galen. de different. febr. Lib. II. c. 18.

(*d*) Hippocr. de Flatib. Sect. IV.

his fere quæ vires vasorum minuunt, & vicissim depletur iis quibus vasa replentur & corroborantur. Cellulosum etiam deplet diuretica & purgantia, cum serum ideo minori copia in cellulas advehatur, majori revelatur in sanguinem. Idem & sæpe efficacius præstant exercitia, sudorifera & adstringentia medicamenta cum victu & aëre siccioribus, quibus quasi pressione de spongioso textu liquores exprimuntur; præterquam enim quod serum diffent, olea fluidiora reddunt, vasculosum systema roborant vel dilatant; unde cellulosum premitur, angustatur, liquida contra absorbentium oscula fortius applicantur. Hinc acidorum mineralium, aceti præsertim, usum prudenti, obesa corpora ad justam mediocritatem rediisse observatum est. Si porro ex symptomatis & causis pravas alicubi cellulose adhesiones fieri conjecturam facias; præter diluentia interna, potissimum lac asininum, pars externa affectæ respondens vapore tepido primo mollienda est, dein oleo sæpe inungenda, ut ex perspiratione interna abundantiori laminæ cellulares à concretionē prohibeantur; demum emplastro quod etiam resolvat aliquandiu fovenda & leni motu frequenter exercenda est. Simili methodo ariditas senilis & lapideæ vel cornæ concretiones præcaventur; præsertim si quando perspiratio externa arte minuitur, intus assumuntur quæ perspirationem adjuvant. Porro materię morbificæ in celluloso textu contentæ, vel ex se mobiles sunt, vel non. Si materia crassa, viscida, in artuum cellularem aliquam impacta adeo hæreat, ut non mobilis sit, ab aquæ calidæ, thermalis præsertim ex alto in membrum lapsu, dilutam materiam mobilem fore sperandum est, ac pressione super incumbente, vicinas ingressuram cellulas, ex quibus deducta ac sanguini mixta foras propellenda erit. Quod si materia morbifica ex se mobilis est, nihil commodius & utilius excogitaveris, quam si ex aperta, in aliqua corporis parte, cellulari, materię exitum paraveris. Sic aqua intercus, frustra aliis adhibitis, sæpius curatur, si in locis corporis infimis sponte fissuræ, vel arte (e) scarificationes fiant; potissimum ubi tempestive adhibentur, ægri viribus adhuc constantibus (f) intactis musculis & roborantibus simul in usum vocatis. Aer majori copia ex vulnere, cellulosas implens tum suctione, tum eadem methodo e corpore educetur, nec sine (g) singulari exemplo. Exitum in utroque casu juvabunt compressio, frictio lenis, quæ ad ea cellulose loca, quæ aperta sunt, compellant materiam. Quod si aer intus extricatus in minori quantitate, per cellulas vagatur, ab internis ad externas mire, subito evocatur & quasi fugitur admotis cucurbitulis siccis. Flatus ex cute dum

(e) Aëtii, Tetr. III. Serm. II. c. 30.

(f) M. El. Col. de Villars, Thes. an Leucophlegmatix leves scarificationes? 1738.

(g) Paré Liv. X. c. 30. p. 38.

te dum magna vi exsiliunt, aliquantum crepitasse, rarissimum est. Sæpius resolventibus & antiseptis assidue haultis, frictione, sudore, aut perspiratione aucta, sine strepitu discutiuntur. Alia sunt quibus cellulose expurgari & depleri possunt, phoenigmi, sinapismi, vesicantia, cucurbitulæ scarificatæ, cauteria, fonticuli, fetacea. Quæ omnia miras utilitates præstant. Scilicet materię morbificæ exitum præbent lenitum, & æquabilem: præterea evacuationes illæ continuari, cohiberi, augeri, minui facile possunt: Alia aliis substitui pro materię indole, imo in oppositis fieri partibus, pro revulsionis, ut opus erit, aut derivationis ratione. His artibus morbi atroces & rebelles, vigilix pertinaces, immanes dolores leniuntur & sanantur. Sic quod in morbis pessima mala producit cellularum inter se commercium (Sect. IV.) idem in curationibus, compensatione quadam maximæ est utilitatis. Ubi vero virulenta materies, cellulose infunditur; impediendum statim est, ne per vicinas quoquoersum serpat. Si itaque per contactum contagium advenit, abluitione, balneo, caldario, frictu, fomentis per poros cutis materia omnis educenda est. Si per vulnus; ipsius usmet dilatatione, scarificationibus amplis, igne, suctione. Venenæ progressum tardant ligaturæ. Verum si morbus acutus gravior absque sensibili evacuatione cessaverit, suspecta debet haberi sanatio, nec, iis qui ex acuto graviore, cum materia morbo, convalescunt, valetudo satis tuta est, si minime macruerint: metuendum scilicet ne materia morbi in cellulosi textu longis anfractibus deposita fuerit, facile repullulitura; unde vel recrudescet morbus, vel ex acuto diuturnus fiet, vel imperfecta ab ægritudine recreatio. Ex cellulis itaque abducenta materies est, liquoribus miscenda circumeuntibus, & dein per loca convenientia expellenda. In longis autem & inveteratis morbis, humores circulantes, ut ut satis sanos reddideris, frustra tamen perfectam sanationem expectaveris, cum cellulose potissimum in his morbis peccent: quapropter liquida in celluloso systemate stagnantia, instauranda sunt: veteres & vitiatii succi sensim evacuandi abstinentia, exercitiis, purgantibus, mercurialibus præsertim, lignorumque sudoriferorum decoctis; novus & laudabilis succus cellulis sensim sufficiens est: sic sanum & novum corpus ægro succedit. Hæc est illa *Recorporatio* à methodicis tantum decantata, ut sine hac chronicos morbos, vix perfecte curari crediderint. Omnes ex textu celluloso indicationes in singulis morbis percurrere, longioris esset quam hic licet, dissertationis. Nihilominus quæ de singulari ac mirabili prope dixerim textu illius fabrica (Sect. I.) proposuimus, tum allatæ observationes (Sect. III, IV,) sat nobis erunt ut jure concludamus.

Ergo in celluloso textu frequentius morbi & morborum mutationes.

TABULA DISPUTATIONUM
 QUÆ AD MORBORUM HISTORIAM ET
 CURATIONEM PERTINENT.
 TOMUS VII.
 PARS SEXTA.

Auxilia.

CCXXVIII.

Abrahæ VAWER & Christ. Gothofr. SCHOENWALD de curatione per
 expectationem Witteberg. 1746. Historiam suam, hæctici morbi per
 spontaneum ulcus sublato præmittit, deinde ad tussis diurnas emetica lau-
 dat, etiam exemplis productis. Inde STABLIANA: animæ laudes refu-
 dat, ostenditque, ex ea hypothesi anatomæ & pathologiæ neglectum nasci
 pag. 8

CCXXIX. Daniel Wilhelm TRIELER & Ernesti Samuel WEHLE de ve-
 ritate paradoxæ dicti Hippocratici, nullam medicinam interdum esse optimam,
 Witteberg 1754. Multa exempla, ex propria experientia desumpta produ-
 cit, male diligentis medicationis. A fomento humido ad erysipelas cru-
 adhibito caries: a repressa scabie convulsiones animi, deliquia, mors ipsa:
 phthisis etiam & aphonia supervenerunt. A repercusso sudore pedum peri-
 culose pectus laboravit. Podagrici dolores funesto eventu suppressi fuerunt,
 & perinde lethalis lethargus male oclusa pedis ulcera excepit, tum alias
 immedicabilis narium cancer. 22

CCXXX. Georg. Ernst. STAHL & Gottfr. Sam. RASCH de alterantibus
 & Specificis Hall 1703. Deridet nimias spes, quas aliqui recentiorum de
 suis medicamentis conceperunt. Negat alterantia morborum ullum curare
 absque subsidio evacuantium, ne in acutis quidem malis, neque in vitiis,
 ut credit, primarum viarum, aut hypochondriaco morbo, & suppressis mensi-
 bus, manifesto certe hic nimius. In sola evacuatione spem ponit felicitis &
 efficacis curationis. Inde peculiariter negat in cornu cervi philosophice cal-
 cinato, in unicornu fossili quidquam verarum virium esse, qui idem cinnaba-
 rim credat efficacem: tum absorbentia pura. Inde defendit Specifica, primum
 que millefolium in doloribus ab cæcis hæmorrhoidibus ortis: Nicotianæ ex-
 tracti in tussi humida: festuæ nescio cuius ad dentium dolorem: arcani pro-
 prii in epilepsia, alteriusque modice alvum ducentis remedii in asciticis tumo-
 ribus. Sed idem vim specificam scorpionum non recte admittit. Adgnoscit
 tamen in diversis cognominis morbi speciebus, non parem esse efficaciam
 specificorum remediorum, neque absque methodo proficere. 52

CCXXXI. Antonii RIEDIGER de veritate virtutis medicamentorum Lips. 1750.
 Tom. VII. Spec. 5888

Specifica nulla dari ostendit, quod humores nulla unius generis medicina mutare queat, Taraxaci salutarem vim ad morbos per lotium repurgandos confirmat exemplo. Cantharides lento usu & paulatino melius proficere adfirmat. Definitionem dat, quid per specificum intelligat. In peruviano cortice vires cum forti in paroxysmo cordis motu laudat, non perinde, quando respiratio difficilis, rigor artuum capitique dolor extra paroxysmum urgent, ut ego quidem Cl. virum intelligo. Eundem corticem pro nervino remedio habet eximio. Antagonismum aliquem inter aliquos nervos voluntatis ministros, & fibras arteriarum admittit. Camphoram his convenire observat, quibus nervi debiles sunt, magis autem ventriculo & utero, quam lieni renibusve prodesse. Rhei vini ad renes imprimis, non ad hepar valere. Monet, ut etiam ad vehicula respiciatur, ne eorum inoleas a scopo medicamenti primario aliena sit. Ita diuretica minus commode in theiformi infuso exhiberi, rectius cum frigida. Ita croci vires, quoties de *resolendo* igitur, melius a sale medio aliquo, quam a vini stillatio spiritu extrahi. Alias etiam adfectiones, in viribus medicamentorum extrahendis vulgaris spiritus frumenti, alias repetito destillati vini spiritus esse.

CCXXXII. *Danielis Wilhelmi TRILLER*, & qui in titulo auctoris nomen præ se fert, *J. Jacobi KLUNGE de specificorum dubia fide Witteberg 1751.* Magnam partem calamitatum artis medicæ a præconcepta opinione pendere, dari, pene ad omnes morbos, specifica medicamina, quibus administrandis quisque idiota perinde aptus sit. Negat veri nominis specifica medicamenta reperiri, ne corticem quidem Cinchonæ. Eundem corticem a gallo, cui nomen du *CLOS*, cum amaris mistum, imbecille expertus est auxilium. Castoreum in calidis uteri morbis nocet. Antihecticum *POTERII* imbellis phthiæcos antidotus est. Vaga vocabula medicamentorum antiscorbuticorum &c. reprehendit. Bezoardica & calida in febribus nocent, morbillorum, quos auctor excitat, exemplo. Cephalica antepileptica voces sunt fallaces, nimisque aquarum mineralium laudes sunt.

CCXXXIII. *Pauli GYONGYOSI de empiricis remediis Hardervic 1753.* Argenti vivi laudes habet: quod luen veneream etiam absque salivæ fluxu tollat, exemplo adducto: quod in æthiops minerali latens jam eruptas variolas absque morbo absterferit: quod hydropem sustulerit, scorbuticæque ulceræ faucium (nisi ea alterius natura fuerunt): quod ejus usu canis jam hydrophobus sanatus fuerit, quem miror potuisse subigi, ut medicinam pateretur; quod eadem ophthalmia rebellis, non absque pia medici fraude, sit sublata. Librarum duarum hydrargyri, per infortunium absque ullo symptomate subsequente epotarum, exemplum habet. Casu male locatum opusculum melius post n. 235. legetur.

CCXXXIV. *J. Ebfrenfried GRISLER de usu vomitorum Lipsi. 1746.* Eru-
diti juvenis scopus est, ex physiologicis legibus emeticarum medicinarum
variam efficaciam exponere. Quare, cum sanguinis circuitum utique suspendant,
& concutiant vehementer, non suadet adhiberi, quoties aut vasa hu-
moribus valde turgent, aut viscera in scirrhum induruerunt. Ob motum
autem novum inductum laudat, ad resorbendum sanguinem ex vulnere in-
ter duram membranam & cranium effusum: ad cæcitatem simili ex causa
ortam. Porro vires medicinæ emeticæ in affectibus soporosis, in morbo
acutorum principii, in peripneumonia vera, & in spuria, in variolis & ante
eruptionem, & si quando retrorsum labi videntur, denique in chronicis mor-
bis laudat: dosumque minorum tutam efficaciam.

CCXXXV.

CCXXXV. *Danielis NEBEL & Bernardini WEPFER auctoris disp. de medicamentis chalybeatis Heidelbergæ 1711.* Exempla curationum ex Ill. avunculi sui *BRUNNERI* praxi clinica proponit, cachexiam ex nimis mensibus natam, curatamque chalybis usu, ostendit cur eam chlorosin chalybis perinde faceret, ac alteram quidem speciem a suppressis mensibus natam, pariterque & promoveat tardum sanguinem & male festinum retardet. Veram mechanice causam sagax indagat, multumque elastico elemento tribuit, quod ab eo metallo ascendit, quando solvitur. Formulam aperit, limaturam nempe puriorem, cum siliqua dulci temperatam.

CCXXXVI. *Michaelis ALBERTI & Job. HAVIGHORST auctoris de singulæ mercurii dulcis usu in desperatis quibusdam morbis Hall. 1745.* Præter vulgatiore aliqua, tradit imprimis experimenta minoribus mercurii dulcis dosibus capta, ut quotidie vix super tria grana seger deglutiat, totis vero triginta diebus usum medicamenti continet. Ita fere absque salivatione ulcera cacoethæ, pedes fumantes tuto siccati, cataractarum initia discussa, alique graves morbi superati sunt. Fatetur tamen, in scorbuticis & cancrois adfectionibus hydrargyro melius abstineri. Morbos denique recenset, in quibus ipse monet, minus tuto argentum vivum adhiberi.

CCXXXVII. *Alexandri CAMERARI nostri olim Præceptoris, & Wilhelmi AGRICOLÆ usus corticis a febre ad icterum extensus Tubing. 1730.* In minime inutili disp. adnotat auctor, croceam urinæ tincturam vehementer adinsem esse rubræ illi febrili, quæ post finem paroxysmorum redditur. Videri & febres intermittentes, & icterum ab eadem bile na'ci, quæ tamen in febre liberius ad ventriculum & intestina fluat, in ictero vero retineatur, & reddatur sanguini. Quare & utramque urinam, & morbum utrumque a cortice superari. Curati vero, etiam gravioris naturæ icteri septem exempla enumerat. Denique objectiones varias contra tutum corticis usum propositas refutat.

CCXXXVIII. *Georgii ENAM. ROSNER disp. qua nonnulla circa vires lactis notantur Leid. 1756.* Omittimus ingeniosum nutritionis theoriam ad *Govani KNIGHTI* principia per adtractionem & repulsionem explicatæ, deque simili causa naturæ sentientis & irritabilis tentamen. Experimenta producit de vi rubiæ tinctorum, qua ossa rachitica confirmat. Inde lac, variis plantis medicatum, vires harum ipsarum plantarum succis majores demonstrasse ostendit, atque sanguinis jacturam lacte vaccæ urtica pastæ; contractam alvum lacte ejusmodi animalis lactuca, portulaca & hujusmodi ole-
ribus nutritæ sanam fuisse ex *CL. POISSONNIER* testimonio recenset. Lactis usum simplicem ad restituendas potius post ruptam vomicam vires, quam ad ipsum pulmonem puulentum repurgandum utilem credit.

CCXXXIX. *J. BOECLER & Jac. VOLMAR. An utrum sanguinem resolvat an coagulet Argentor. 1741.* Utique per experimenta ostendit, potius
resolvere.

CCXL. *Georg. Christoph. DEBHARDING & Nicolai Henrici KEMMA de aqua calcis viæ usû interno salutari Rostock 1746.* Calcem vivam credit repetita aquæ adfusionem debilitari, neque perinde fortiter aquam imprægnare. Venenatam non esse ostendit. Propria experimenta de aquæ calcis viribus profert, in vomica pulmonum, suore albo fetido, obstructione glandularum mesenterii salutaribus. Nutrici datam in malignam infantum impetiginem vidit profuisse. Mercurialia medicamenta infantibus fere nocere.

CCXLI. *Samuelis Theodori QUEMALZ progr. quo insusum picis aquosum expendit Lipsi. 1745.* Analysin Chemicam hujus celebris infusi habet, & de viribus medicis cogitationes aliquas. His addit vim anthelminticam.

- CCXLII. *Abrahami VATER & J. Gabrielis MENTZ phosphori loco medicamenti adsumti virtute medica aliquot casibus singularibus confirmata* Witteberg 1731. Efficax omnino, etsi parum notum medicamentum laudat ad febrem petechialem, aliasque deterioris generis, in quibus vires sustentat, & transpirationem restituit.
- CCXLIII. *Job. JUNKER* cel. clinici, & auctoris *Mart. Frid. BOEHMER* casus matronæ largissimo opii usu per plures annos tractatæ Hall. 1744. Hysterica femina opii quotidie per 19 annos integros drachmam unam devoravit 283
- CCXLIV. *Samuelis Theodori QUELMALZ* progr. de frictionibus abdominis Lips. 1749. Antiquum remedium, ab Ill. viro *Ger. v. SWIETEN* multum laudatum, auctor in constipatione alvi diuturna cum intestinorum contractione feliciter adhibuit 302
- CCXLV. *J. Andreae SEGNER*, viri Ill. & *J. Georgii OEDER*, Professoris nunc Hafnienensis de derivatione & revulsione per venæ sectionem Goting. 1749. Ostendit revellere equidem sanguinis missionem, sed eo minus, quo longius a venæ incisæ sede locus adfectus distat. 317
- CCXLVI. *Georgii Ernesti STAHL* & *J. Jeremia COLER* de sanguisugæ utilitate disp. Hall. 1699. Laudat hirudines ad emovendas hæmorrhoides, cui alioquin sanguinis jacturæ plurimum tribuebat vir Ill. & exempla profert, in quibus ad viscerum abdominis obstructions varias tollendas, feliciter adhibitæ sunt adque arthritidem. 323

P A R S V I I.

PRIORUM VOLUMINUM SUPPLEMENTUM.

- CCXLVII. *C*asus *Asiniri Gustavi GAHRLIEP* viri ex lapsu lente deficientis casus Leid. 1662. Ex vehementi capitis adlione, & lapsu, gravissima symptomata, crurum paralysis, cum nullo in capite cerebro & ipinali medulla comparente vitio nata sunt 395
- CCXLVIII. *Job. Henrici SCHULZE* docti viri, & *Frid. Wilhelmi BRUNE* casus aliquot mente alienationum aut perversorum Hall. 1737. In primo, confusa viscerum abdominis coalitio, & tubercula pulmonis gypso plena: quatuor alii agri sanati 425
- CCXLIX. *J. BOHN* & *David VIPACHER*. Casus agri noctambulationis morbo laborantis resolutus, Lips. 1717. Studiosi historia, qui per somnum ad libros evolvendos solitaque studia se conferebat. 438
- CC. *Thoma SCHWENKER* vari casus explicatio anatomico-medica Hag. 1733. Ab adliso occipite sensum suborta hemiplegia, sublata tamen, tum virium lapsus, somnolentia, urina cruenta, febris longa: in cadavere thorax quidem solidus, ossens, absque respirationis memorabili vitio, hydatides in pia membrana cerebri, aqua inter cerebri gyros effusa, cerebrum durum, tendinis simile, exsuccum. Sanguis ex vasis universi corporis nullus 459
- CCLI. *Car. Frid. KALTSCHMIDT* progr. de hydrocephalo interno raræ magnitudinis Jen. 1752. Novem aquæ libre sub membrana cerebri effusæ, cerebrum compressum, compactum, durius, ut tamen de medulla parum superesset.

- peresset. Tres lobis cerebri distincti, glandula pinealis vesicæ aqua plenæ similis, infundibulum duplo amplius aquæ commeatui patulum; nervi fere aboliti, ossa cranii solito more clausa, ut in sano homine T. XXXI. a. b. 484.
- CCLII. *Caroli Frid. HOFSTETTER* de spina bifida Altdorf 1703. Historia ejusmodi morbi ut solet esse funesti. Tab. XXXII. 485.
- CCLIII. *J. Ignatii GILG* de spina bifida Vienn. 1754. Aliud exemplum cum anatome aliquantum accuratiori vertebraarum, ligamentorum, medullæ spinæ, nervorum Tab. XXXIII. 500.
- CCLIV. *Wilhelmi Ulric WALDSCHMIDT & Christ. Henr. SCHEFFEL* de morbo epidemico convulsivo per Holsatiam grassante oppido raro Kel. 1717. Morbus idem, qui ex usu secalinorum clavorum solet oriri, etsi alias causas auctor accusat 518
- CCLV. *G. Wolff. WEDEL* & *J. Christiani WOLF* disp. de morbo spasmodico maligno in Saxonia, Lusatia vicinisque locis grassata & adhuc grassante, Jen. 1717. De eodem malo, cui & ipse WEDELIUS causas querit 551
- CCLVI. *Iconis Johannis STAHL* & *F. J. Erbe* de SCHÖNLEBEN de rana mala sub lingua speciali cum casu Erford 1734. A calculo salivari causa mali fuit, ut fere solet 564
- CCLVII. *J. Gotthofredi SCHEID* historia mulieris qua inopinato casu subito loquelam amisit & ex insperato repente recepit Argentor. 1725. Ab excreto cum sanguine pure loquela restituta. Admissa est lacerti de ventriculo rejecti historia 574
- CCLVIII. *Sigismundi SCHMIEDER* de polypo œsophagi vermiformi rarissimo a pulveris sternutatorii hispanici abusu progenito Hall. 1717. Frustra ventriculum sollicitavit, periitque consumtus. In gula sanguineus fere polypus fuit Tab. XXXIV. 594.
- CCLIX. *J. FridERICI ZIESNER* varus œsophagi morbus Kegiom. 1732. Difficultas in deglutendo sensum aucta, fuscita: ulcus in œsophago, & ex ulcere rupta gula. 629
- CCLX. *Job. MILLETTER* de morbo Tömör Hungaria endemio Leid. 1717. Fibriculæ ex debiliore digestionis difficilis cibi descriptio, deinde aliqua de peculiari ingenio morborum Hungaricorum 639
- CCLXI. *Mariani SEGUER* ep. de jussulo puli henteria specifico Valentia edita, & nata ab observatione naturæ 677
- CCLXII. *MOUNSON SMITH* de colica apud incolas caribenses endemia Leid. 1717. Vera colica pictonum ex intemperantia potissimum nata. 681
- CCLXIII. *Andreae Elie BUCHNER* & *J. Car. Ehrenfried HEBENSTREIT* de scirrho mesenterii exulcerato Hall. 1755. 697
- CCLXIV. *Abrahami VATER* & *J. Frideric. SCHIMMER* de calculi in vesica fellea generatione Witteberg 1722. Aliquot exempla diversi generis calculorum profert vir Cl. Icterus inde constanter nasci, negat expertus 714.
- CCLXV. *Antonii de HARN*, Ill. viri, historia anatomico-medica morbi miri incurabilis Hagæ 1744. Impedimenti nempe in retinendo cibo, vomitus abdominis tumoris, ab omenti putridi aucta mole cum duro hepate, intestinis inter se cumque vicinis membris connatis. 722
- CCLXVI. *Henr. Frideric. DELII* & auctoris *Guil. FridERICI BORNNEKEN* hydrops ascites imprimis paracentesi feliciter curatus Erlang 1715. Solam historiam morbi de longiori disputatione conservavi, ut chartæ parcerem. Oportuisset autem etiam sex ultimas lineas omisisse, quæ p. 736. a vocibus cum vero incipiunt, ex me absente, neque correctioni præfecto, irrepsérunt 734

- CCLXVII.** *Frid. Godofr. BARBEK & Erhardi BRUNNER de corde o. cordis*
indique hydrope ascite consequente Duisburg 1701. Pulmones inter se mutuo &
 cum pericardio connati, pericardium cum corde coalescens cor occultuerunt.
 Adjecta est Cl. BRUNNERI omnino memorabilis de villis intestinorum diss.
 quos vasis lacteis continuari, multaque vascula: per ductum thoracicum re-
 plenda, continere vidit 737
- CCLXIII.** *J. de BUCHWALD & Nicolai RYBERG de Diabete curatione cum-*
primis per Rhabarbarum Hafn. 1733. Curationum exempla, in quibus exiguâ, fere
 scropuli unius, dosis rhei lentò usu morbum formidabilem subegit 762
- CCLXIX.** *Georgii Christiani DETHARDING & Franc. Philippi KNAUDT*
de hæmorrhoidibus vesicæ mucosæ Rostoch 1754. Idem morbus est, nuper a Cl.
 LIEUTAUD descriptus, in quo plurimus absque calculoso vitio mucus
 per urinam redditur. Eum Cl. DETHARDING vices hæmorrhoidum
 non fluentium tenere persuadet, & restituta ea salutari hæmorrhagia
 sanari 775
- CCLXX.** *Jac. Henrici Christiani ADAMI de materia calcaria post diuturnam*
arthritis per vias urinarias educta observatio singulari Luben 1740. Ar-
 thriticæ materiæ introfium conversæ tribuit calculosorum fragmentorum diu-
 turnam egestionem, fractorumque quasi lapillorum: deinde materiæ tena-
 cis, & argillacæ adeo quidem copiosam ad lotium miscelam, ut gutta quæ-
 que maculam relinqueret. Calculus nempe vesicæ, ut nimis frequenter fit,
 podagræ supervenerat. Materies ea calculosa cum acidis liquoribus effervuit,
 cum nullus quidem sal lixivus a medico propinatus fuisset: in igne odorem
 volatilem urinosum sparsit: destillata dedit elementa urinosa volatilia 795
- CCLXXI.** *Philippi GOBBI historia & curas febris epidemicæ qua anno 1752. &*
1753. Tergestes incolæ vastavit Vienn. 1754. Ex remittentium genere erat, sed
 maculis purpureis, aut petechiis, multaque maligniorum symptomatum co-
 horte comitata, cum nausea, aliisque in eo februm genere familiaribus sig-
 nis. Emetico dato, aqua acidis succis temperata, nonnunquam etiam analep-
 ticis medicamentis superabatur 829
- CCLXXII.** *Burchardi MAUCHART de lue vaccarum Tubingensi disp.*
prior Tubing. 1745. Debuisset in tomo IV apparuisse, cum vero serius ad
 me pervenerit, melius tamen etiam nunc collectioni nostræ accessit. Con-
 tinet historiam accuratam morbi notissimi per diarrhœam funesti. In cada-
 veribus signa fuerunt inflammati ventriculi, qui Omasus dicitur, tum pulmo-
 nis. Malum per contagium in capras & sues denique transit, non tamen
 in homines, qui carnibus, fumo equidem maceratis impune passi sunt. Duæ
 tertie partes tamen infectarum morbo vaccarum sumtis medicamentis con-
 valuerunt. 837
- CCLXXIII.** *Francisci THIERRY thesis in hæc verba Ergo in celluloso*
textu frequentius morbi & morborum mutationes Paris. 1757. Altera & aucta
 editio libelli, quem præsidii tribueram olim, cum pleraque utique inaugu-
 ralia specimina præsidum sint opus. Describit vir Cl. cellulosum textum, & uti-
 litatem ejus physiologicam exponit, morbos subjicit, & morborum per eum
 textum migrationes 855

F I N I S.

